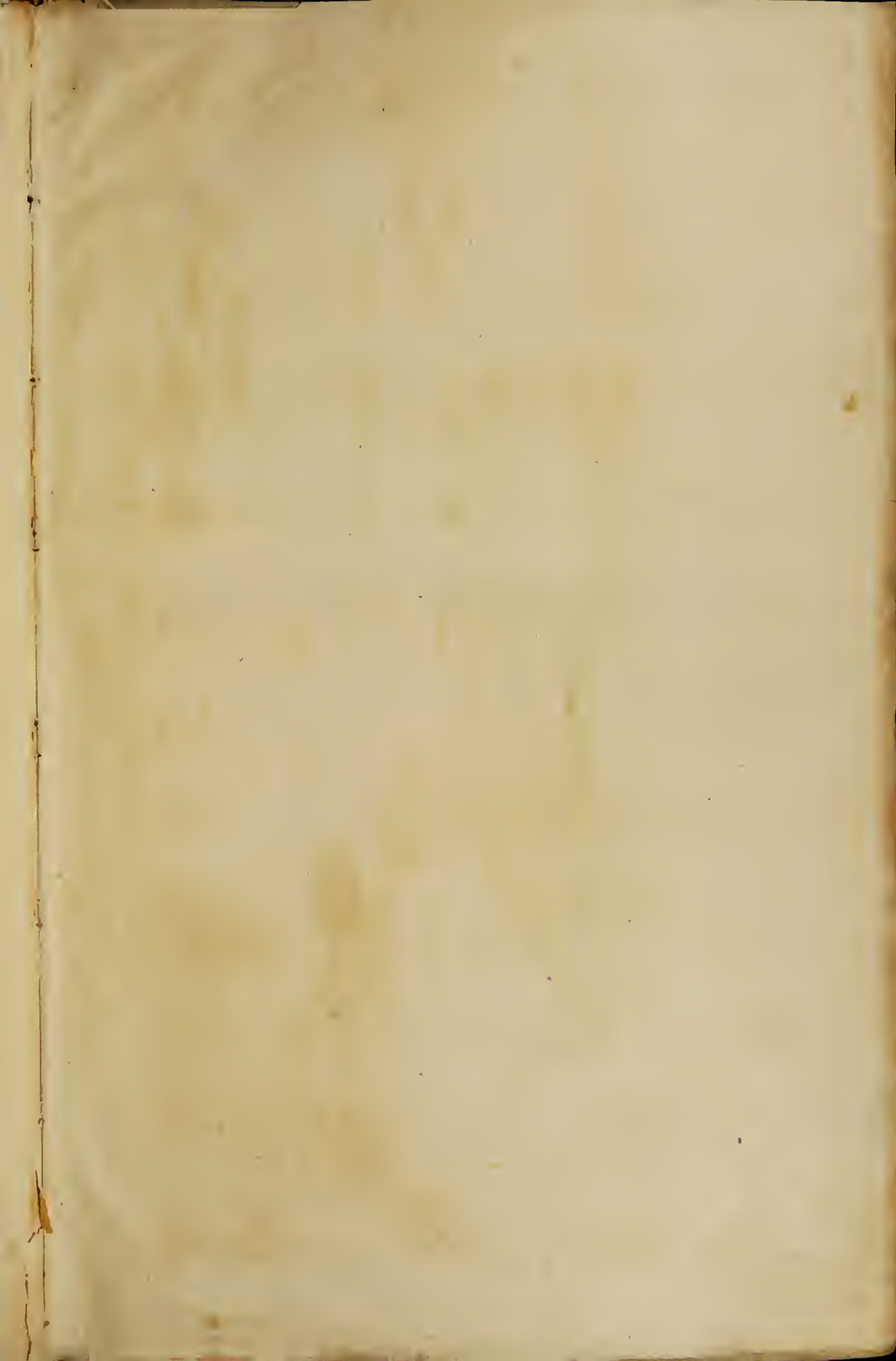

ROBERT W. WOODRUFF
LIBRARY

EMORY UNIVERSITY
Special Collections & Archives

IMAGO
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS
IESV.

THE
LIVES OF
THE
KING

IMAGO
 PRIMÆ SÆCVLI
 SOCIETATIS
 IESV
 A
 PROVINCIÆ
 FLANDRO-BELGICÆ
 EIVSDEM SOCIETATIS
 REPRÆSENTATA

Alitc multiplicabuntur. Ps. 91.

ANTVERPIÆ
 EX OFFICINA
 PLANTINIANA
 BALTHASARIS MORETI,
 ANNO SOCIETATIS SÆCVLARI
 M. DC. XL.

Invocamus Loyolæ amplectibus

Non nobis Domine, non nobis sed Nomini tuo

Virgini

Martyri

Quisquis se sequitur

Societas illi SV nasci

Et tunc eius orbe latere

III
Omnia sunt in te

IV
Et tunc eius orbe latere

V
Omnia sunt in te

VI
Et tunc eius orbe latere

In Sena in athenis. Psal. 91.

In Sena in athenis. Psal. 91.

88

R

C

D

C

C

SED D

PR

V

CULT

REGI SÆCVLORVM

IMMORTALI

SOLI DEO

CVIVS PROVIDENTIÆ

DEFINITVM EST OMNE SÆCVLVM

CVIVS ÆTERNITATI

OBNOXIVM EST OMNE TEMPVS

CVIVS GLORIÆ

OMNIS SOLENNITAS CONSECRATA

ILLI SOLI

MINIMA IESV SOCIETAS

NON SVO

SED DILECTI FILII NOMINE TER AVGVSTO

AVSA SE SISTERE

PRIMVM HOC SÆCVLVM

ET VNA SVORVM FILIORVM

SVDORES ET SANGVINEM

VITAM ET MORTEM

TEMPVS ET ÆTERNITATEM

DEMVM OMNIA

VNIUS DEVOTA GLORIÆ

VNIUS SVBDITA MAIESTATI

CVLTV DEMISSISSIMO, VENERATIONE SEMPITERNA

D. C. Q.

LECTORI S.

VAM QVAM recta & plana sunt omnia, qua hic leges, ne quo tamen vel casu vel infortunio offendas in ipso limine, de illo sic habeto. Societatem IESV, hoc eius Saculari anno, exhibere mundo placuit. Illa est igitur qua virginis, etiamnum aetate sua florentis, & tamen matura, decoro habitu conspicua, & sublimis in medio sedet. Lumen, quod hic ostendit sidus, quod proponit orbi terrarum, Dominus IESVS est. Hunc quia Societas nostra gerit in oculis, quia gestat in pectore, quia representat in nomine, non se ostentat illa, quantumcumque conspicua; sed IESVM suum: ideoq; ad imminentes suo capiti caelestes gemas, cum triplici Doctrina, Martyrij, & Virginitatis aureola, velut ex merito danda, atque inter geminos hinc inde Tubicines, Jubileum Societatis magnifice predicantes, memor ipsa Instituti & Auctoris sui, Non nobis, inquit, Domine, non nobis, sed nomini tuo da Gloriam. Huic videlicet vni contra Fidei Virtutisq; desertores adserendo calamus stringit: huius Crucem, hoc est triumphale signum militiae suae, vel in medijs flammis quidlibet interim passura, non deserit: ad huius submissionem, qua licet, sectandam, & utcumque moribus exprimendum eum, qui, posito diademate Diuinitatis suae, ad natura nostra abiectionem se ipse demisit, infra se habet omnia cuiuscumque dignitatis insignia, proscripta procul a se voto singulari, nihil dubitans sibi etiam oblata contemnere, qua elata in alieno vertice quam demississime veneratur. Adhuc subiectum eius pedibus tempus est, illud scilicet, quod primum iam emensa saeculum recte contriuit, aeternitatem porro, (quandoquidem in primo etiamnum vigore virtutis est) in votis & oculis habitura. Et hanc illi, quasi certam, spondet quatuor solennium (vt sacra Jura loquuntur) votorum cura sollicita, qua occupatis circa Volumen primi saeculi quatuor Genijs exprimuntur. Illis adeo rem agentibus, publico quasi iure, translatum ad Societatem est, ex Davidis Psalmo 91. Carmen illud non iam saeculare, sed perenne: Adhuc multiplicabuntur in senecta vberi; & bene patientes erunt. Multiplicabuntur, inquam, etiamnum inuoluta, olim tamen explicanda, saecula Societatis nostrae, quibus illa, ceteri Palma plusquam centenaria, fructus feret in senecta vberi, & cum Phoenice, aue non iam unica, supra humana se erigens, suaq; IESV, velut soli, exposita, bene patiens erit, vt annuntiet, vitam semper novam se haurire de calo, operumq; suorum magnitudine, & senium in iuuentute,

Vlyff.
Aldrou.
Ornith.
lib. 12.
cap. 27.

ES

Et nouo semper studio numquam interrupta uirtutis iuuentutem in ipso senio possidere. Sic nimirum Societas ut Palma, siue, ut ex Græco uertit ille, ut Phœnix florebit.

Tert. lib.
de Refurr.
carnis c. 13

Denique (quod, ne longior sim, uerbo moneo) ternis, quæ ante columnas hinc Et inde demittuntur, Emblematis singula singulorum sex librorum huiusce Voluminis argumenta respondent; unicâ ubique Lunâ Societatem unicam referente. Hæc enim, non aliter quam illa, quodcumque habet, seu uirtutis seu dignitatis suæ lumen, Soli suo IESV reddit acceptum.

SYNOPSIS TOTIVS OPERIS.

MICE Lector, cum propositum nobis hoc Opere sit imaginem tibi quamdam exhibere primi sæculi Societatis IESV; ne fortè diuersam à conceptu nostro tibi representes, operæ pretium fuerit totius Operis Synopsim sub aspectum ponere. Itaque quemadmodum in omni uita Societas exemplar sui Ducis intuetur, sic in hoc scripto iisdem ferè uestigijs opus suum promouet, quibus CHRISTVS acceptum à Patre munus est exsecutus.

Hic cum in formâ Dei esset, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, Et instar mendicabuli in stabulo natus est. Ita Primus Liber Ignatium exhibebit prima nobilitatis uirum ad mendicabula redactum: Et exinde natam hanc Minimam Societatem: cuius etiam Institutum compendio describit.

LIBER I.
Philip. 2.

Post CHRISTI natiuitatem hoc de illo memoria proditum accepimus: IESVS proficiebat sapientiâ, & ætate, & gratiâ apud Deum & homines. Eius uestigijs insistentes Libro Secundo Crescentem exhibebimus Societatem, Et ad hunc annum centesimum longè lateque propagatam.

LIBER II.
Luc. 2.

Confirmatâ tandem ætate, cœpit IESVS facere & docere. Huius exemplo Liber Tertius Societatem producet Agentem, eiusq; varias functiones Et exercitia.

LIBER III.
Act. 1.

Sed quemadmodum CHRISTVS, post rem præclare gestam, indigna passus est, nobis relinquens exemplum, ut sequamur uestigia eius; ita Liber Quartus Societatem exhibebit Patientem, variisque calumnijs ac persecutionibus exagitata.

LIBER IV.
1. Pet. 2.

Rursus quemadmodum CHRISTVS per passionem suam peruenit ad exaltationem nominis (ut loquitur Apostolus) Et gloriam nullis terrarum finibus comprehensam; sic Liber Quintus post varias tempestates ac procellas, Societatem dabit Honoratam, Et summorum uirorum encomijs commendatam.

LIBER V.
Philip. 2.

Denique Liber Sextus, Et quasi singularis, quæ de Societate uniuersim quinque Libris tractata sunt, totidem ferè Capitibus Prouincie nostræ Flandro-Belgica conuenire demonstrabit.

LIBER VI.

In hoc Opere si non omnia debitâ accuratione perpolita, aut ad incudem reuocata deprehenderis; facile, ni fallor, hoc affectui nostro erga charissimam matrem condonabis: qui ne Ludis hisce secularibus deesset, Tomum hunc opinione maiorem, sed vix semestri ab hominibus occupatissimis conceptum, compositionem,

tum,

tum, ac typis excusum in lucem protrudens, eundem candori tuo benevolentiaque commendat. Vale, & fruire. Antuerpie.

Temporis notam non adscribimus. satis ipsa se prodit solenni illa, qua Sæcularis hic annus celebratur, letitia: & quidem è sacris Paginis petita. Nam siue Sanctorum Cosmæ & Damiani auspicijs (quorum natalis idem est & Societatis) sacri præconis voce inuitamur ad futuram illam proximo S. Ignatij festo, Sæcularis anni celebritatem, quam nemo vidit nec visurus est in posterum; ipsa sacrarum Litterarum verba tempus suum exprimunt,

Psal. 32.

EXVL TATE, EXVL TATE IVSTI IN DOMINO:

siue ipso S. Ignatij festo, Sæculari iubileo iam recreati, Deo grates refundimus; hoc ipsum debita temporis notâ his verbis sacra Littera consignant,

Luc. 1.

EXVL TAVIT SPÏRITVS MEVS IN DEO SALVTARI.

Tu, si placet, non tempus, alterumve sæculum, sed aternitatem Societati precare.

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

DISSERTATIONES
PROLEGOMENÆ
DE ANNO SÆCVLARI
ET IVBILEO.

DISSERTATIO PRIMA.

De instituto Operis.

PRIMI sæculi Societatis IESV imaginem ^{Imago} damus: quam utinam omnis semper posteritas ^{primi sæ-} intueatur! Non hanc quidem ^{culi nobis} scriptione ^{posteris que} nostrâ emortuis adumbratam coloribus; sed ^{proposita.} viuam illam spirantemque etiamnum ante oculos nostros, primorum Patrum pulcherrimis exemplis animatam, viuidam, vegetamque primigeniæ Societatis imaginem. Illam, inquam, utinam posteritas omnis semper intueatur! Certè ne labentibus annis aliquando fortasse è conspectu subducatur sese, illam nobis, illam alteri sæculo præsentem sistimus: publicum Æternitati testimonium, qualis primo sæculo Societas fuerit: quid egerit, pertuleritve: quo successu, laude, approbatione: quibus initiis incrementisque in eam, quam omnes admiramur, assurrexerit molem. hoc suscepti Operis consilium est. Ita maiores credimus, ita posteros exigere à nobis, qui utriusque sæculi quasi nexus & vinculum sumus. Maiores quidem, ut de eorum fide constet, quòd integram florentemque nostras in manus tradiderint, & primo spiritu plenam: posteros verò, ut sciant qualem à nobis repetere debeant; qualem & ipsi tertio dein sæculo in venturas propagare ætates: tum etiam, ne incuriâ nostrâ cæco more aliquando & in tenebris, ut fit, primi sæculi statum frustra requirant.

27 IMAGO PRIMI SÆCVLI SOC. IESV.

Prodent illum quidem & loquentur omnibus sæculis historiae nostræ atque annales: in quibus si alia vlla exorïens Respublica, hæc certè Familia diligens fuit; ab initio vti gerendis, ita ferè scribendis rebus intenta. Verùm perpetua operis series interrupta rerum diuersitate, non ita pariter, atque in semet vniuersam Societatis magnitudinem, ostendit, & illam primi sæculi gloriam: quæ vbi tota simul sub vnum quasi adspèctum datur, longè maximam habet admirationem. Deus im-

*Est lætitiæ
causa,*

mortalis! quàm ampla circumducentibus oculos obijcitur scæna gaudiorum! A tam paruis initiis, tot exagitatam calumniis, tot pressam odiis, vbi iam vniùs ambitu sæculi ita latè diffusam cernimus per vtrumque orbem, vt non nisi cum sole terminet cùrsus; quis omnium tam potens sui, vt erumpentem lætitiã vocem valeat continere? Eam ab Apostolicâ Sede tantùm videre confirmatam, Diuo Parenti Ignatio fuit olim summa votorum: vidit, & quo lætitiæ sensu! Xauerium, Fabrum, Laynium, Borgiam, Mercurianum, Claudium, ceterosque Familia nostræ præclaros viros, nuntiata incrementa quoties exhilararunt! Nos qui succedimus in omnes quas habuère lætitiæ causas, continebimus plausum? illos affectè singula: nos complectimur vniuersa. Colligimus, quæ toto sæculo sparsa fuerunt. quidquid vel egè ipsi, vel præclarè actum à Sociis gauisi sunt, nostrum iam est. non in partem lætitiæ, sed totam simul possessionem venimus. Coronam claudimus, quam suis ipsi factis intexuere, & pulcherrimi sæculi periodum ætas nostra absoluit. Quis ferat, si illam sinimus labi tacitè, nulloque innotescere monumento? In æuum eat perennatura; & consequentibus annuntiet sæculis, vt *benedixerit Dominus corona anni benignitatis suæ: lætissimi, fortunatissimi sæcularis anni, quem tot elapsis antè annis, quasi coronam accedere voluit, & expleti feliciter vniùs curriculi esse metam, palmã nobili & triumphalibus fertis decorandam in gloriam magni nominis sui. Illi, illi gloriam dari vult, illud laudari sæculari carmine in sæculum sæculi; illud annuntiarì populo qui nascetur, quem fecit Dominus, vt cognoscat generatio altera, narrentque & ipsi filii suis, vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei.* Hac benefactorum suorum agnitione contenta Diuinitas est: sed & hanc suo iure exigit.

*& gratiarum
altiorum,
Psal. 64.*

*Psal. 11.
Psal. 77.*

Exstet igitur grati animi monumentum, quod *nati pro Patribus filij* auctori Deo posuère,

*Horat. 1.3.
Carmin.
Ode 30.*

— monumentum ære perennius,
Regalique situ Pyramidum altius:

*stimulus
amulatio-
nis,*

quas vario item emblemate, vt nostrum nos opus, doctisque notis Ægyptij inscripsère, arcanis illi & vulgo ignotis. Nos apertius primi sæculi imaginem ex illo prætereà conspiciendam damus; magnis mentibus incitamentum, vt opinamur, haud paulò potentius quàm aut Themistocli trophæa Miltiadis, aut Iulio Cæsari conspecta Gadibus statua Alexandri, aut Q. Maximo P. Scipioni locatæ in atrijs imagines maiorum: quas cum intuerentur, animum sibi fatebantur ad virtutem vehementer accendi, & non ceræ illi scilicet, neque figuræ tantam inesse vim, sed memoriã rerum gestarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere; non sedandam priùs quàm suã virtute corum famam gloriãque

*Sallust. in
procem. Lu-
guth.*

gloriamque adæquassent. Nimirum æmulatione suorum vehementius rapitur excellens natura, & coniuكتورum potius domesticisque quam aliorum exemplis.

Non est igitur, quod labori nostro timeat aliquis suspicionem vanitatis; quasi id egerimus, ut nos nostraque laudando extolleremus. Dei vnus opus Societas est, non hominum labor: Dei opus celebramus. se laudari ipse *in operibus suis*, & quam maximis extolli præconiis, quoties imperat? Illis autem quod permixta est Parentum nostrorum laus, non ideò *verecundiâ domestici sanguinis*, ut ille ait, *quidquam silebimus*. Velleius Patere. lib. 1. quos Deus ranti operis adiutores molitoresque assumpsit, oratione nostrâ sciungi non possunt: illorum decora, noua Numinis beneficia sunt; commemoratio, nonnisi publica actio gratiarum.

Quod si quis veretur, ne maiorum laudes vindicemus nobis, & pro nostris, si non extranea, aliena saltem ostentemus bona, sapienter monet: sed cur non intelligit, hæc ideò fieri, ut aliena quæ sunt, orbi constet; & mox propria à se posterisque expectari nostrum quisque sciat? cur non videt præclaram Sociis imponi necessitatem, quando ad absolutissimum istud exemplar omnium deinceps sæculorum exigentur ætates? Et profectò ita se res habet: maiorum gloria posteris quasi lumen est, quod in obscuro degeneres esse non patitur; horum socordia tantò flagitiosior, quantò illorum vira præclarior. Eam porrò gloriose memorare qui pergunt, vbi rursus desciuere, quid obtinent, nisi, ut ster ipsa contra illos Parentum claritudo; suæque ignauia accendant facem, ne in occulto sit? Eâ quoque ex causâ maiorum facta celebrare consilium fuit. Nihil aduersus verustatem præsidij satis: neque tam san- & conseruatio vitoris, etum quidquam, quod non illa corrumpat. Vt alia desint, solâ temporis diuturnitate dilapsa fluunt omnia, etiam saluberrimis adstricta legibus: aliquid sensim remittunt nepotes de paternâ contenrione, tandemque aurâ claritudine conrenri, in desidiam vertuntur, quasi ad ea tantum essent geniti, quæ maiores virtute suâ peperere. Certissima pestis illustrium familiarum arceri certius non potest, quam perenni maiorum recordatione: quorum præclara facta perpetuò ingerantur oculis, obuersentur animis, extimulent, vrgeant, conquiescere non sinant. Ezech. 43. *Templum* identidem, *templum* Hebræis *ostendi* per Ezechielem volebat olim Dominus: ut contemplatione augustissimæ domus, excitarentur aliquando ad religionem atque æmulationem parentum. Quantò maiorem vim apud animos nostros habere par est pulcherrimam hanc molem, quam centum iam annis tam prodigiosè elaboratam diuino consilio, tam altè eductam gloriofis tot Patrum laboribus, inter limites vtriusque sæculi, quasi è propinquo contemplamur? quos non stimulos admouere, ut, dum cernimus quibus eam fundarint firmarintque vsque in mundi oc- casum. 1. Reg. 28. præsidij, eadem & ipsi comparemus nobis; ut altero mox sæculo, ter- tioque, & vltra, integra semper & firma perseueret *in diem Domini magnum*.

Tunc animis, Superi! si vnquam aliàs, tum robore viridique iuuentâ opus erit; si verè dicitur in isthæc tempora, siue nata, siue reseruata diuinitus hæc subsidiaria Ecclesiæ manus, ut nouissimis diebus bellet *bella Domini*, suoque tum strenuissimè collaboret Duci, quando

^{1 Theſſal. 2.} ^{Eccl. 44.} *iniquum interficiet ſpiritu oris ſui. O ira ſir! cum ſemine tam clarorum Patrum permancant bona, & hereditas ſancta ſint nepotes eorum, educandi tantam in ſpem, & tam præclatæ Societarem expeditionis. O faciat propitiuſ I E S V S, vt filij eorum propter illos uſque in æternum mancant; ſemen eorum, & gloria eorum non derelinquatur! Ira vouemus, ira ominamur hoc anno ſæculari. quem quia primi fortatte publico conſignare monumento aggredimur, originem ritumque omnem centefimum annum celebrandi paulò accuratiùs perſequemur; præmiſſâ tractatione de Ludis Sæcularibus, torâque ratione Iubilei.*

DISSERTATIO SECUNDA.

De Ludis Sæcularibus Romanorum.

Perennandi curâ ſæcularem annum celebrant Romani.
D Iem Urbis conditæ natalem non quotannis ſolùm inſigni celebrare coluere Romani, verùm & centefimo quoque anno Sæcularibus Ludis. ſiue ea religio fuit hauſta ex Sibyllarum libris, vt credi voluerunt; ſiue ingenitâ principi populo perennandi curâ, incolumitatemque & æternitatem precandi à præſidibus Diis. A ſæculo Sæculares dictos, ratio nominis arguit. Sæculum *ſenſendorum hominum longiſſimum ſpatium*, Varro dixit. Centum annorum ambitu veterum multi finiüere; & recepta modò opinio non vltrâ extendit: quò quia nonniſi admodum pauci viuendo pertingunt, meritò de hiſce Ludis Ouidiuſ:

— *Quos atas aſpicit vna ſemel.*

Inde illa præconis ſolennis vox ad ſpectacula inuitantis, quæ neque ſpectaſſet quiſquam, neque denuò eſſet ſpectaturus. Significans, inquit Herodianuſ, præteritæ futuræque celebritatis interuallum ſupra omnem hominum eſſe ætatem. quo de interuallo licet diſſentiant Scriprores, ſatis accuratè tamen prodidere, Sæculares Ludos aliud fuiſſe nihil, quàm de conſeruato proximis centum annis Imperio publicam gratulationem, cum ſolennibus votis, vt Numinum fauor

Horat. in Carm. ſæcul.

*Remque Romanam, Latiumque felix
 Alterum in luſtrum, meliusque ſemper*

æuum prorogaret.

Sanctius id cogitat Societas.

Exod. 12.

Leuit. 25.

Orig. Ludorum Sæcularium.

Valerius Max. lib. 2. Angel. Politian. Miscellan. cap. 58. Ouphauſ

Et illi quidem profano ritu. Quandrò ſanctiùs hoc ſæculari anno id Societari noſtræ precari conuenit ab immortali Deo, auctore & moderatore reiporum, perennitatis omnis largitore? qui operum ſuorum benefactorumque celebrari memoriam iam olim præcepit: non tantùm conſecrato ſolenni die in annos ſingulos cultu ſempiterno, ſed & inſtituto præterea, redeunte certo annorum curriculo, ſacro Iubileo. Cui de Sæcularibus Ludis diſputationem præmittimus, propterea quòd ab his potiùs quàm à Iubileo ortam putamus centefimi anni celebritatem.

Ludi, qui deinde Sæculares dicti ſunt, principio Ditis & Proſerpinae ſacra fuerunt. aucta poſtmodum ceterorum Deorum ſacrificiis, & ludis; Apollinis ac Dianæ in primis: olim à Valuſo Valeſio primùm, Seruio Tullio imperante, Deorum monitu trinocctio celebrata in memoriam

moriã reddidit sanitatis tribus liberis: idque ad aram quamdam prope Terentum, in campo, qui deinde Martius, sub terrâ repertam, Diti Patri & Proserpinæ sacram: quæ Rege Tullo Hostilio, tempore belli cum Albanis, illic defossa, hominum memoriã exciderat.

Panvin. lib. de Sæcularibus Ludis.

P. Valerius Poplicola, is qui primus ab exactis Regibus Consul fuit, primus quoque ritum hunc in Urbem induxisse fertur: siue Valisij exemplo, quod salutatem vniuerso populo speraret, qui tribus pueris fuerat; siue monitu potius carminum Sibyllinorum: in quibus, si morem hunc sanctum haberent, Populo Romano certa Imperij promittebatur æternitas. Et hæc illa sunt Martiali,

Lib. 4. Epigram. 1.

— quæ Romuleus sacra Terentus habet:

Idyll. 11.

& Aufonio,

Trina Terentino celebrata trinoctia ludo:

à ducentesimo quadagesimo seprimo, vel, vt alij, à trecentesimo ferè Urbis conditæ anno, singulis deinde sæculis religiose culta Ludorum Sæcularium nomine.

Primi Ludis Sæcularibus.

Ordo celebritatis hic erat: iuuat enim, quoniam hæc vsque adeò peruulgata non sunt, paulò diligentius commemorare. Instante Ludorum tempore, in omnem Italiam dimittebantur præcones, populos inuitaturi ad ludos, quos mortalium nemo vidisset, nemo iterum esset visurus. Paucis ante spectacula diebus, Imperator ipse, Consules & Quindecimviri, ante Apollinis Palatini & Iouis Capitolini templa pro suggestu confidentes, populo piamina seu februa distribuebant, tædas, sulphur, bitumen; quibus flagitia expiari stultâ superstitione persuasum erat. Præterea in templo Dianæ hordeum, triticum, fabas populo dari mos, Parcis offerenda: vt propitiæ scilicet alterum de feliciori stamine nerent sæculum. Tum ad formam initiorum Cereris castè peruigilia fiebant; mox toto triduo sacrificia templis omnibus noctu atque interdium, omnibus circis & theatris ludi omnis generis. Circensium meminit Suetonius, Histriarum & Saltationum Plinius, Venationum Capitolinus. Primæ Ludorum noctis horâ secundâ, effossâ humo, Diis & Proserpinæ aperiebatur ara; hostiasque furuas Imperator, Consules, Quindecimviri immolabant. Interim structâ in theatri morem extemporaneâ scenâ, lychnis atque ignibus relucebant omnia, & hymnis carminibusque personabant. Summo manè in Capitolium primò, Ioui solennia sacra facturi, inde ad theatrum ibant, celebraturi ludos Apollinis & Dianæ. Altero die matronæ nobiles ascendere in Capitolium, frequentare lectisternia, lunonis aram adire: sacrificia rursus Diis omnibus, omnibus aris. Die tertio, in templo Apollinis Palatini, ter nouem pueri prætextati, totidemque virgines, patrimi omnes matrimique, Græcâ Romanâque voce, hymnos semper novos & præanas concinebant pro æternitate Imperij, pro Senatus Populi que incolumitate: quonum de numero celebre est Horatij carmen sæculare. Tandem, completis solennibus, ara Ditis & Proserpinæ, quæ egestis ruderibus primâ nocte aperta fuerat, rursus terrâ obruebatur, non nisi sequentibus Sæcularibus Ludis referenda. Qui Ludos fecerant, inscriptum suo nomine rei gestæ monumentum in Terento relinquebant.

Ritus & celebritas Ludorum.

*E profanis
ritibus py
simili.*

Hæc de ritibus, profanis quidem & exoletis; sed è quibus, velut è densissimis tenebris, obscura quædam affulgeat lux ad annum sæculari-rem sanctiùs celebrandum. Nam, præter publicam gratiarum actio- nem, quàm tot sacrificiis hymnisque erga Deos testabantur, erant hi Ludi quasi lustrum quoddam & expiamentum Urbis: quam credebant hoc ritu à præteritis expurgari noxis, renouarique denuò & instaurari; ac meliorem precabantur in posterum viuendi rationem. An non um- bra quædam sanctioris in Iubileo expiationis? Solennia pro Republi- cã vota quid nisi monita sunt, vt meliora perpetuò vota faciamus, pro felicibus Societatis incrementis?

*An Roma-
ni centesi-
mũ quem-
que an-
num cele-
brauerint.*

*Argumen-
ta id ne-
gantium.*

Sed quoniam cœpimus, in adyta Romantæ vetustatis paulò altiùs penetremus, & Ludorum seriem, obscuram hæcenus & vulgò igno- tam, discutiamus, aliquantum longâ fortassis, sed nouâ, vt opinor, & non ineruditâ digressionem. Millesimum Urbis conditæ annum ingenti ludorum & spectaculorum apparatu à Philippo Imperatore fuisse ce- lebratum, certâ constat Annalium fide. An autem centesimus quisque initio sæculi statâ ratione temporum perinde fuerit obseruatus, id verò in ambiguo est. Negant, quotquot scripsêre Sæculares Ludos, nonnisi centesimo decimo anno referri solitos: omnium instar Onuphrius Panuinius diligentissimus inuestigator, qui consequenti temporum se- rie aptè ostendit, post centesimum semper & decimum annum notatos inueniri in Commentariis Quindecimuirorum: quorum erat & Ludos istos curare peragendos, & peractos publicis commentariis consignare. quos proinde in hac re eorum muneri propriâ libentiùs se fateri sequi, quàm alium Historicorum quemlibet. Et luculenta, fateor, auctoritas est. Accedunt vetusti quidam Græci versus, quos Sibyllinos esse Zo- simus dicit: Angelus Politianus ita Latinè reddidit:

*Lib. Miscel.
cap. 58.*

*Ast vbi iam humanæ longissima tempora vitæ
Orbis agens annos referet centumque decemque,
Sis Romane memor: & quæ sequuntur.*

vbi longissimum humanæ vitæ tempus, id est sæculum, annis centum decem circumferibitur, Ludisque Sæcularibus destinatur. Denique Horatius in Carmine sæculari,

*Certus vndenos decies per annos
Orbis vt cantus referatque ludos,*

Ludorum orbem centum decem annorum ambitu definit: in cuius hîc sententiam Acro & reliqui omnes eunt Interpretes.

*Ostendi-
tur, cen-
tesimum
quemque
fuisse cele-
bratum,
etiam ex
serie tem-
porum.*

Verum iis ego non assentior: qui non minùs firmâ auctoritate ostendi posse video; Sæculares Ludos centesimo quoque anno, tam- quàm insigni initio sæculi, fuisse digestos. Quod ex temporum serie etiam deducemus. Ac primò quidem, si expendere volumus, quos illi tanti faciunt, Quindecimuirorum commentarios, & quibus Horatij reliquorumque omnium nititur auctoritas, Sibyllinos versus; an puta- mus incognitos omnino, & numquam visos auditosque fuisse Valerio Antiati, M. Varroni, T. Liuiio, Sex. Pompeio, aliisque veteribus, qui Sæculares Ludos centesimo quoque anno celebrari solitos tradiderunt? vt Zosimum, vt D. Augustinum, aliosque recentiores omittam. Adde;

*Apud Cen-
sorum. de Dic-
natali. c. 17.*

commen-

commentarios istos Quindecimvitorum nonnisi temporibus Cæsaris Augusti fuisse conscriptos: cut præ Liuiio, Varrone, Auciante, merentur fidem? Sibyllinis versibus (si modò, qui apud Zosimum exstant, Sibyllini sunt) auctoritatem Varionis oppono ita scribentis: *Quindecimuiros renuntiaffe ex Sibyllarum libris, vti Ludi centesimo quoque anno fierent.* Nec temerè scripsisse censendus Alexander ab Alexandro: *A primâ origine singulis centum annis ex præcepto Sibyllinorum carminum fiebant.* De Horatij versu laborandum minimè; à multis enim ita legitur:

*Certus vt denos decies per annos
Orbis & cantus referatque ludos.*

Iam verò T. Liuius à secundis Sæcularibus tertios quartosque ita ordine recenset, vt manifestum fateatur Onuphrius, in eâ Liuium fuisse sententiâ, quòd secundi Sæculares anno Vrbs condita quadringentesimo primo celebrati fuerint, tertij verò quingentesimo primo, quarti autem sexcentesimo primo: vt & Florus illie in Epitomâ lib. 49. meminit. Et de Ludis Augusti Sæcularibus agens Liuius, addit: *Quos centesimo quoque anno (is enim terminus sæculi) fieri mos est.* Cui ille potius, quàm eodem tempore Horatius, centesimo quoque anno fieri solitos dixit, & non centesimo decimo? cur tam apertè initio sæculi eos collocat? an credibile adeò diligentem Historicum aut Sibyllæ versus ignorasse, aut Quindecimvitorum tabulas, aut Romanum morem? Et hæc quidem de primis Sæcularibus ante tempota Augusti, quos nimia vetustas obscuriores reliquit, & tantùm non tenebris inuolutos.

Mutatâ Republicâ instaurati quoque Ludi sunt anno V. C. septingentesimo trigesimo sexto, Augusti voluntate potius, quàm ordine temporis id exigente, inquit Salius: nimirum post ciuilia bella renouati in melius Imperij æternitatem Diis voluit commendatam, illo in primis Sæculati Horatij carmine, quod pueri puellæque ex more ceceinerunt.

At opinioni nostræ nihil fauet magis quàm Claudij Cæsaris factum: cui cum aduersarij refragari non possint, hunc primum fuisse aiunt, qui ad annum centesimum Sæculares Ludos redegerit. Is ab Augusto proximos, ordine sextos, anno V. C. octingentesimo dedit; instituitque prætereà centesimo quoque anno Vrbs in futurum referri debere. Veterem motem, credo, ex Liuij sententiâ reuocare studuit, & lege latâ stabilire: quòd illum & exactius videret & solenniùs ineunte semper sæculo obseruari. Sed fatendum est, huiusce instituti nec à Domitiano, nec à Seuero habitam esse rationem. His nempe temporibus conuenit, quod Pomponius Lætus de Sæcularium interuallo scribit: *Ambitione Cæsarium, cupientium id solenne suis temporibus exhiberi, ordo corruptus est, & pro libidine habiti Sæculares.* Itaque ab anno octingentesimo quo Claudius fecit, ad millesimum quo Philippus, bis prætereà dati Sæculares Ludi, cum nonnisi semel debuissent. Domitianum fecisse interiecto tantùm spatio annorum supra quadraginta à proximis Claudij, ex Tranquillo, Tacito, Historicis, Papinio & Martiale Poëtis, certum est: Septimium Seuerum autem interlapsis plusquam centum annis

Lib. 5. Genial. c. 26.

Lud. Viues, Franc. Robertsonellus, Georg. Fabricius, & M. SS. apud Lambinum, *Secundi, tertij, quarti Ludi Sæculares.*

Lib. 136.

Quinti Ludi Sæculares. In Epitome ad annum V. C. 736.

Sexti Ludi Sæculares.

In Epitomâ Rom. histor.

Septimi Ludi Sæculares.

Octavi
Ludi Sæ-
culares.
annis post Domitianum, qui spectator interfuit Herodianus tradit, suâque ætate factos Dio scribit.

Millesimus
Vrbis con-
dita.
Capitolin. in
Gordiano.
Aurel. Vi-
ctor in Phi-
lippo.
Pomponius
Lætus in
Epitom.
Baron. ad
ann. Christi
249.
Millesimi tandem Urbis anni solennitas ex omni sæculorum memo-
riâ longè maxima fuit, celebrante Philippo; qui primus Romanorum
Principum Christianus Imperator à Baronio asseritur. Bestiæ innu-
merabiles in circo maximo venationi obiectæ: in quibus elephan-
ti XXXII. alces X. tigrides X. leones mansueti LX. leopardi cicu-
res XXX. hyanæ X. hippopotamus I. rhinoceros vnus, arcoleöntes X.
camelopardi X. onagri XX. equi feri XL. gladiatorum paria mille.
Scenicos ludos in Pompeij theatro tribus diebus totidemque noctibus
peruigil populus spectauit, funalibus atque lychnis tenebras vincenti-
bus. Etiamnum testes Ludorum Philippi nummos plurimos est repe-
rire: in quibus præter Imperatorum patris ac filij nomen, & hanc in-
scriptionem, SÆCVLARES AVGG. vel addita quædam longæui-
tatis symbola, vel animalium formæ, ex iis credo, quæ Philippum ex-
hibuisse diximus. Nummus alter apud Occonem inscriptus legitur:
MILIARIVM SÆCVLVVM. alter SÆCVLVVM NOVVM. Memi-
nit in Chronico Cassiodorus: *Quadragesima etiam missus natali Urbis Ro-
mæ concurrerunt, & agon mille annorum actus.* Quos Ludos etiam Sæcula-
res appellat Sextus Aurelius Victor, licet impius Zosimus, odio fortasse
Christiani nominis, post Seuerum neget ampliùs fuisse instauratos.

Primus &
secundus
Sæcularis
V.C. vero-
similiter
Ludis ce-
lebratus.
In Epitom.
Ex hac ferie liquet (vt ad inceptum redeamus) ab anno trecentesi-
mo, circa quem vel instituti creduntur, vel potius primùm celebrati,
singulis ferè ineuntibus sæculis suos assignari Sæculares Ludos veterum
auctoritate. Sed quid de Sæculari primo V.C. quid item de secundo
siue ducentesimo dicemus? nulla enim in historiis mentio est. Sali-
anus noster, clarissimus huius æui temporum indagator, ad annum V.C.
ducentessimum ita scribit: *Adest Romana Urbis alter sæcularis annus, quem*
verosimile est multis Roma ludis, sacrificiis conuiujsque celebratum. ad maio-
rem autem huius anni celebritatem videtur tertium lustrum à Rege Seruio Tul-
lio conditum. Ex quibus apparet existimasse Salianum, centesimum
quemque annum ludis solennibus & sacrificiis, conuiujsque publi-
cis ac priuatis, fuisse celebratum, etiam ante Ludos ad Terentium in-
stitutos.

Fortè ab
initio alij
fuerunt
Terentini,
& Sæcula-
res.
In Com-
ment. lib. 5.
de Ciuit. ad
cap. 18.
Mihi venit in mentem suspicari, alios ab initio fuisse Terentinos,
alios Sæculares Ludos; sed communi tandem nomine permixtos. Et
Terentini quidem Diti ac Proserpinæ, Sæculares Phæbo & Dianæ po-
tissimum fieri perhibentur. Terentinos pro auertendâ pestilentia con-
stat primùm institutos: Sæculares, lætitiæ erant & publicæ gratulatio-
nis. Terentini non nisi nocte & furuis hostiis peragebantur: Sæculares
luce palam & albis victimis. Fauet Ludouicus Viues, qui D. Augusti-
num ferè etiam in partes trahit, cum de eo ita loquitur: *Alios videtur*
velle esse Ludos Ditis & Proserpina, atque Sæculares. Quòd si fortè non
omnino inanis hæc suspicio est, cur dici non potest inde ab Vrbe con-
ditâ centesimum semper annum sæculari aliquo plausu fuisse exorna-
tum? accessisse deinde circa annum trecentessimum Terentinos Ludos,
& ex Liuij sententiâ ineunte semper sæculo vnâ celebratos, atque inde
cominu-

communi tandem nomine Sæculares dictos. Quòd si subinde extra ordinem acti leguntur, id pro necessitate ita factum facillè concedimus, ad placandam Deorum iram; sicut & Iubileum modò, licet statò tempore definitum sit, ex causâ sæpè extra ordinem instituitur. Et *Sæcularis carminis* (quod ait Actò Horatianus interpres) *duplex deuotio esse consueuerat: aut enim pro sedandâ vitandâque pestilentia* (extra ordinem scilicet) *aut pro certo & definito annorum numero cantabatur*, quem numerum ego centum annorum fuisse contendo, & quidem recurrente initio sæculi plerumque obseruatum. Hæc ex tam reconditâ antiquitate delibasse sufficiat. expeditiorem fortè viam felicius aliquis inueniet.

In Carmen
sæcul. Horat.

Post annum millesimum Sæculares Ludos Romæ celebratos non nisi semel inuenies ab Honorio Augusto. de quibus Claudianus:

Ludi vltimū Sæculares.

*Spektatosque iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus sæcula Consul.*

Existimant auctores, vetitos fuisse à Constantino, vbi palàm CHRISTI fidem amplexus est. Nam eius edicto clausa Deorum templa, sublatoque cum sacrificiis ludos plurimos, Eusebius narrat. Ab Honorio eâ tantùm lege putantur permitti, vt sine sacrificiis & idolorum cultu soli tantùm darentur Circenses & Theatrales ludi, in memoriam pristinæ celebritatis; à quâ difficillimè auelli Romani poterant. donec tandem ista centesimi anni celebritas ad colendum centesimum quemque Scruatoris Natalem sanctiore ritu traducta est: incertum quibus initiis; sed eâ quòque ex causâ (quod postcâ dicemus) vt Populus Romanus ab inani Sæcularium Ludorum celebratione reduceretur ad verum solenne factum. quod petito ab Hebræis vocabulò Iubileum dixere; primusque Bonifacius VIII. decreto sanxit centesimo quoque anno celebrandum.

Vetiti à
Constantino;

à Christi-
stianis in
Iubileum
commutati
sunt.

Hæc origo centenariæ celebritatis. Nec superstitiosa numeri obseruatio est. Origenes, Hieronymus, Rupertus, Beda, multiplex in eo mysterium è sacris Litteris inueniunt: siue Noëmi arcam anno centesimo perfectam explanant, siue centenario patri natum Isaac, siue peregrinantem Abtahamum centum annos in terrâ promissionis, siue illud denique diuino promisso nobile centuplum. Copiam certè & eximiam significari multitudinem omnis agnouit antiquitas, quæ *linguas centum, oraque centum, centum aras*, pro multis & innumerabilibus dixit. Ego, quia centenarius numerus, decem decadum structurâ completus, eximius rarusque visus est in ætate mortalium, & insignis prætercâ annorum terminus, vnde nouum liceret auspicari curriculum, quod Sæculum dixere; ideò in sacrâ profanâque Republicâ cum latitiâ exceptum atque obseruatum existimo. Louaniensis Academia superiore sæculo primum ab origine suâ centesimum publicâ sæcularis Iubilci latitiâ coluit: & nuper ducentessimum secundo sæculari Iubileo. Millesimum ab obitu D. Bauonis Tutelaris sui in æde principe, quæ illi sacra est, admodum solennem egit Senatus Populusque Gandauenfis: ac biennio post millesimum D. Lauini Præfulis & Martyris inclyti, tum in eâdem æde, tum in nostro Societatis IESV templo, quod eidem Diuo ære publico à fundamentis exstructum, per amplis regiisque donariis exor-

Centena-
rius myste-
rij plenus.

Primus &
secundus
Sæcularis
Academe-
mie Loua-
nensis.

Millesi-
mus D. Ba-
uonis &
D. Lauini.

Quingen-
tesimus
D. Nor-
berti.

natunt. Et nuper annus huius sæculi xxxiv. ab obitu D. Norbetti Quingentesimus, à Candidissimo Præmonstratensium Ordine, plausu & gratulatione insigni, ad memoriam simul & exemplum posteritatis, peractus est. Nec dubium, quin aliæ subinde Religiosæ Familiæ centesimum annum solennem egerint, licet monumenta non existant. Quibus omnibus tantò ætate inferior, hoc Sæculari anno quasi à longè & vltima accedat minima Societas nostra, *creseatque in mille millia.*

DISSERTATIO TERTIA.

De Iubileo Iudæorum.

Ex computu
Sahani.

Iubileus
lætitie vox.

Apud Ser-
rar. in Ios.
Tom. 2.
c. 6. q. 5.
Sil. Ital. l. 14.

Quàm profana apud Romanos Ludotum Sæcularium, tam sancta apud Iudæos anni Iubilei institutio fuit; antiquior multò ipsâ Vrbe conditâ ad annos propemodum octingentos. Illud saltem vtrique populo commune, quòd solennitatis causa, accepti à Numine beneficij memoria fuit, cultu perpetuo apud posteros renouanda, eâ gestientis lætitiæ significatione, quam Romani designarunt *Ludorum* nomine; Hebræi, quasi nullâ satis voce possent exprimere, *Iobel* appellauère; Latine *Iubileum* dixeris. Quod vocabulum magnæ cuiusdam, & non se capientis lætitiæ indicem vocem etuditi interpretantur. vocabulum origine quidem Hebræum; sed nec ita inusitatum, vt quidam putant, Latinis Scriptoribus, quin inde cecinerit Silius:

Et lætus scopulis audiuit iubila Cyclops.

nec ita barbarum aut deteriotis æui, quin iubilandi verbum Varroni Festoq̄ue fuerit cognitum. Eius vim, quoniam frequentissimus vsus est, ita Festus explanat: *Iubilare, est voce confusâ inclamare præ gaudio.* & non vno loco idem Augustino est iubilate, atque gaudium quod corde conceptum est, & verbis explicari non potest, tamen voce testari. An non exprimere videntur id, quod Societatem Iesv lætissimo isto Iubileo facientem cetnimus? gaudium corde conceptum de tam propensâ in se Dei benignitate vel ad omnium stuporem; gaudium, inquam, illud, quod nullis satis verbis aut grata aut gratulabunda explicare potest, voce testatur, confusâ & inconditâ quidem, tumultuario quasi opete; sed quod vel inde iubilantis esse agnoscas, & sine arte aut furo erumpentem lætitiâ continere non valentis. Testatur, inquam, effusâ gratulatione, & voce magnâ in iubilo; & quâ se per extrema terræ latè diffusam circumspicit, *extrema terræ* ad iubilandum cum Isaiâ inuitat: quaque omnem terram filiis suis ad prædicandum felicite sorte diuisam videt, quàm Chananitidis ad incolendum Hebræis fuit, *in cymbalis iubilationis* cum Regio Vate canit: *Iubilate Deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius.* illum scilicet, vt hoc loco Interpretes, militarem ἀλαλαγμῶν, & triumphalem ἑπιθύμιον ἔρμεν, cuius lætissima recordatio ab instiruta disputatione iam nos penè abduxerat.

In Psal. 65.
& 94.
conueniens
Sæculari
nostra ce-
lebrati.

Isa. 44.

Psal. 150.
Psal. 65.

Symbola
Iubilei,
non origo.
Lib. 1. de
Iub. c. 2.

Iubilei originem qui à septimi diei quiete perunt, Conditoris exemplo præceptoq̄ue impetratâ, vt Paulianus; aut à quietâ vberate terræ, quæ nec rastro læsa nec vomete, sponte suâ fruges ortiantibus dabit, vt

Pienti-

Pientinus; aut à renouato fœdere cum Noëmo quinquagesimo post diluuium anno, vt Monriganus; symbola Iubilei porius ingeniosè conquirunt, quàm eius ortum ex fide narrant. Illum autem quasi conciliandæ vetustatis causâ incertum facere quid attinet, cum è factis Litteris manifestè constet, auctore Deo institutum anno primo egressionis ab Ægypto? Operæpretium est rem omnem paulò accuratius cognoscere, quoniam & reconditæ antiquitatis plurimum habet, & sacræ eruditionis.

Lib. 3. de Iubil. c. 3.
Tract. de Iubil. c. 3.
Institutum est anno primo egressionis ex Ægypto.

Vri septimum quemque diem hominum quieti iam inde ab exordio mundi destinauerat Deus, sabbatumque dici iusserat: ira cum deinde populum suum ab Ægypto eductum in nouam esset possessionem immissurus, septimum quemque annum agrorum quiete, manumissionem seruorum de gente Hebræâ, arisque alieni remissione facrum solennemque haberi voluit; atque inde Sabbaticum appellari, partim in memoriam adeptæ libertatis, partim aditæ hereditaris nouæ: expletis autem septem sabbaticis, hoc est, quadraginta nouem annis, sanctificari deinde annum quinquagesimum, vocarique Iubileum; aut Iobeleum potius (vt scribere malunt, qui de apicibus disputant) à voce illâ *Iobel*. Quam si cum aliis clangorem buccinæ interpreteris, alludes quidem ad lætitiæ signa sacro isto anno dari solita, & septem buccinas: quarum vsus est in Iubileo. at si libertatem cum Iosepho, cum Hieronymo dimissionem, ἀφεσην seu remissionem cum Septuaginta, ad mentem puro sacri Scriptoris accedes propius: *Vocabis*, inquit, *remissionem: ipse est enim Iubileus*. quasi dicat: Ipse enim remissionis annus est: siue ira intelligas remitti quemlibet in pristinam hereditatem, libertatemque (quæ duæ erant præcipuæ Iubilei immunitates, præter alias cum sabbatico communes) siue potius amissam libertatem hereditaremque diuenditam, quasi remissam ad suos postliminiò redire. hereditatem quidem gratis, ad pauperes dominos: libertatem verò non ad seruos tantùm (quod anno quolibet sabbatico fiebat) sed eorum quoque liberos coniugesque, quadraginta nouem annorum obsequio quasi pretio redemptam. Atque hinc idem Cornelio est *annus Iobel*, quod *annus omnia adferens bona, & quemque in pristinam libertatem hereditatemque reducens*: à radice *Iabal*, quod Hebræis est afferre atque adducere cum insigni lætitiæ significatione, quam læto buccinarum clangore & publicâ omnium gratulatione testabantur.

Apud Benzon. de Iubil. lib. 1. cap. 5.

Leuit. 25.

In cap. 25. Leuitici.

Institutus igitur, quemadmodum dicebamus, primo egressionis anno, tam Sabbaticus quàm Iubileus fuit. Sed, quod in aperto est, neuter obseruari per quadraginta annos in deferro potuit; cum neque terram, cui requiem darent, haberent propriam, nec quos emerent agros recipere. Ex quo rursus liquet, tum primùm numerari cœptos, cum, transmissis Iordane, in Chananitidem ingressi, quasi pedem fixere & iniere possessionem: siue à captâ Iericho initium statim ducas cum Saliano; siue à septimo dein anno, post primam videlicet factam à Iosepho in Galgalis terræ diuisionem, cum Serrario & Cornelio. Ex quo tempore annus septimus, Sabbaticus primus: ac deinceps quinquagesimus, primus Iubileus fuit. vterque, vt credibile est, in recenti institutione,

transmissis Iordane obseruari captus; In Epitom. ad annum mundi 2584 Tom. 2. in Ios. cap. 13. quest. 13. In cap. 25. Leuitici.

*sed vix
deside.*

castè sanctèque obseruatus . Hoc initio deinceps tempora apud Iudæos per annos sabbaticos diuisa, sæcula per Iubileos: qui licet vix vquam sincerè obseruati (aut vitio gentis à cultu veri Numinis facillimè dilabentis ad idola, aut crebris calamitatibus bellorum, seruitutis, exiliorumque;) tamen numerati semper fuère: certissima temporum nota, veteris historiæ lux, ad annos septingentos Græcorum Olympiadibus prior.

Idem Hebræos & nobis Iubilei mensis

Sed illud nobis, præsertim qui Societatis nostræ Iubileum à mense Septembri numeramus, die videlicet sanctis Cosmæ & Damiano sacrâ; illud, inquam, non prætermittendum videtur, Iubileum apud Iudæos inchoari quoque solitum à mense Tisri; qui ciuilis quidem anni primus, sacri vero septimus erat, nostrosque respondet Septembri. Quòd si & illud addimus, mensibus vsos fuisse lunaribus, ac Tisri magnam Septembris, magnam Octobris nostri pattem solcre complecti; imò verò annum ciuilem ita plerumque exeunte Septembri inchoari solitum, vt propterea scripserit Hieronymus, mensem Octobrem apud omnes Orientales esse primum; deprehendemus primum apud Hebræos Iubilei diem non magno abesse interuallo à primo Iubilei nostri.

*In cap. 1.
Ezechiel.*

*fortè etiã
aliquando
dies.*

*Tom. 2. in
Iof. c. 13.
q. 14.*

*In Epitom.
anno primo
Egressionis.*

Præterquàm quòd, pro variâ lunarium mensium reuolutione, primum anni diem in Septembris apud nos vigesimum septimum aliquando incidere mirum non sit: atque adeò idem tunc illis, quod nobis modò, exordium Iubilei. Quod faciliùs etiam contingere potuit, si cum Seratio dicimus, dimissis in omnem circà regionem buccinatoribus festiuo clangore tubarum Iubileo initium dari solere, die Tisri decimo: decimus enim ad vigesimum septimum nostrum & propiùs accedet & sæpiùs: vel si cum Saliano à primo die mensis Iubileum inchoamus, sed decimo tantùm die qui missi fuerant præcones singulis in vrbibus tubâ insonuisse, denuntiantes Iubileum à decem diebus iam inchoatum; horum decem dierum ambitu primum Iubilei nostri diem plerumque inueniemus inclusum.

*Sed omen
melius à
Festis SS.
Cosmæ &
Damiani.*

Verùm ab hac obseruatione omen ducere non placet. felicius nobis ab annuo Cosmæ & Damiani festo auspiciu est, salutarium Medicorum non animis minùs quàm corporibus, quos sibi tutelares diuinitus datos credit hic sacer Ordo, ad miserorum mortalium opem, medelam, salutem calamitosæ Ecclesiæ temporibus excitatus: quando non sine numine Diuùm contigit, vt qui eum confirmauit Paulus III. è gente Farnesiâ, ante Pontificatum Cardinalis fuerit titulo sanctorum Cosmæ & Damiani; & inter prognostica de futuris aliquando Pontificibus leminata, quæ à sancti Malachiæ nomine aliquam vaticinij sumunt auctoritatem, hoc symbolo iam olim legatur præsignatus, Hyacinthus Medicorum. Sit igitur felicior in æuum fortunatioque nobis sanctorum Cosmæ & Damiani dies Societati natalis, quàm primus Iubilei Hebræorum. quem etiam, stante quoquo modo Republicâ, numerare potiùs, vt suprâ dicebamus, quàm religioso cultu obseruare consueuerant. vt vel idcò typum tantùm fuisse Auctores dixerint; & ea quæ signabantur bona, Christianorum temporibus reseruata: donec tandem omnis Iubilicorum annorum cæremonia vnà cum Iudæorum Re-

publi-

publicâ p̄torfus extincta est; eiectione ipsi à facie Domini, instar profugi Caini, toto orbe exules, sine Rege, sine Sacerdote, sine Sacrificio, sine Templo, perpetuo in luctu & mœrore tot iam sæculis degunt, sine vllâ spe latitiæ aut iubilationis.

*Iudeorum
Iubileus
cum Re-
publicâ
extinctus.*

DISSERTATIO QVARTA.

De Iubileo Christiano.

AD Christianum tandem Iubileum ventum est. plausus date & latitiæ signa.

*Aurea centeno consurgunt sæcula Phæbo,
Et radiat caeleste iubar. Miserratus ab alto
Filius æterni Patris, de Virgine carnem
Indutus, —*

*Christo
nascente
inchoatur
Iubileus
Christia-
nus.
Jacob. Card.
de Centes.*

nostræque lucis in auras prodiens mortalis Deus, noui nobis Iubilei auspiciam facit. Ita sentiunt, quotquot scripsere istud Hebræorum quinquagenarium solenne typum nostri gessisse; verumque Iubileum Seruatoris aduentu sumpsisse initium. tunc pressis antea iugo legis rediisse libertatem filiorum Dei; tunc amissam tot sæculis cuique rediisse caelestis Regni hereditatem. Quid, quod Historici non ignobiles tradidere Christum Dominum consecrasse annum Iubileum felicissimo suo natali? dicunt enim ex Bedæ & Eusebij supputationibus natum fuisse anno ab Orbe condito quater millesimo quinquagesimo, qui erat octuagesimus primus mundi Iubileus. Quæ supputandi ratio si vera (Saliano enim non probatur, qui duobus post annis natum ponit) ostenderet vtique Benzonius, *veteris Iubilei figuram appositè terminatam in CHRISTO nascente tempore Iubilei: atque inde nouum exortum numerarique cœptum Iubileum Christianorum.*

*Benzon. l. 3;
de Iubil. c. j.*

Verum nobis potius cum Nauarro placet, veterem Iubileum sacræ Pentecostes typum fuisse, & quinquagesimum hunc diem per tot quinquagesimos annos fuisse præsignatum: eademque luce typum omnem ex Ecclesiæ sensu fideliter impletum; quod vetustis ipsa versibus canit. Quare si quid Christiano, vt nunc peragitur, Hebræoque Iubileo commune adhuc manet, id erit solum nomen, & mystica quædam similitudo; quod illis corporum assertio curæ fuit, nostris animorum: quæ verior libertas. Annorum certè diuersa à principio ratio semper fuit: illis quinquagesimo, nostris centesimo quoque anno id solenne repetentibus, in memoriam sacratissimi Natalis Domini: vnde fit, vt à sæculari potius Urbis natali consuetudinem fluxisse credam. Sed paulo id diligentius inuestigandum.

*Nauarrus
notab. 4. de
Iubil. n. l.
& 2.
Nec Iubi-
leus He-
bræorum
typus fuit
nostri.*

Iubilei meminit Eusebius ad annum Seueri XII. Sed an Christiani? Fama vulgavit centesimum quemque olim fuisse Iubileum. An ab ipsis Ecclesiæ primordiis? non nisi coniectura est, nimium adhuc vigente superstitione Gentilium. Verosimilius initium ducitur à temporibus Constantini Magni: cum se palam efferre, & omnia paulatim obrinere Christiana Religio cœpit. Exemplum etiam in oculis, solenne sacrum Sæcu-

*Euseb. in
Chron.
Christia-
nus verosimiliter in
Ecclesiâ
obseruatus
ab inter-
missione
Sæcula-
rum Lu-
dorum.*

larium Ludorum: quibus dum centesimum quemq; Urbis natalem tam religiosè coli viderit, an credibile est nihil cogitasse de celebrando potiùs sæculari Seruatoris Natali die; quando ab illo iam felicitiùs quàm ab Vrbe conditâ tempora annosq; pridem cœperant numerare? Atque ipse Constantinus, dum primus Sæculares Ludos aut vetuit aut neglexit, quid aliud voluit, quàm impias superstitiones sacro permurari instituto? gratulationem enim publicamq; lætitiã tantum abest vt tollere

Baron. Tom.
3. an. Christi
315.

Saxonie
lib. 4. c. 26.

In Schol. ad
lib. Iacobi
Card. de
Centesimo.

Tract. de
Indulg. q. 6.

De Iub. c. 9.

Lib. 8. de
Inuent. c. 1.
In Leuit. 25.

Id probat
fama vul-
gata ante
Bonifa-
cium III.

Benzon. de
Iubil. lib. 3.
cap. 5. & 6.

Iacob. Card.
de Centes.
cap. 3.

ipsiusque
factum.

Quod de Millesimo præsertim cum Crantzio iure optimo mirere.

Iulium Roseum inuenio asserentem, consueuissè olim centesimo quoque anno Natalis CHRISTI celebritatem esse maximam, exemplo Sæcularium Ludorum. Vulgatum esse, centesimum quemque annum à Natiuitate CHRISTI fuisse Iubileum, Ioannes Friburgensis scriptum reliquit. imò & exornatū insigni Indulgentiâ à Romanis Pontificibus, etiam ante Bonifacium VIII. illorum temporum probus Historicus Ioannes Villanus auctor est. Quare & Iusto Rijequio ita visum, singulis annis centesimis, ob sæculi *παλιγγενεσίαν*, Romæ solenne aliquod fuisse, quod ceteris ex multitudine accurrentium vndique populorum & cæremoniã sanctitate celebrius esset atque præstantius: eumq; morem à profanâ Ludorum superstitione ad veri Numinis cultum, vt alios complures, salubriter esse traductum. Certè inter causas centenariæ celebritatis, hæc à Polydoro, Cornelio nostro, aliisque Auctoribus, recensetur: vt Populus Romanus ab inani Sæcularium Ludorum celebratione reduceretur ad verum solenne Sacrum. quod in eorum locum si succcessit, meritò statim ab eorumdem intermissione creditur institutum.

Ea certè iam olim adeò inualuerat fama, vt Ioanni Monacho Bonifacius ipse testatus sit, vnã hanc sibi fuisse causam annum Centesimum solenni decreto stabiliendi. Id suaserat ingens hominum multitudo, quæ sub annum millesimum trecentesimum è longinquis regionibus Romam sponte confluerat, non ob aliam, vt aiebant, quàm Centesimi anni celebritatem. repertusq; est senex centenarius maior, profectus è Galliis, vt scribit Iacobus Cardinalis oculatus testis, qui coram Pontifice ceterisque Patribus testatus est, ad eam superiore sæculo paterno se exemplo verbisque commonitum: pluresq; tum è Gallis tum ex Italis etiam tum superstites fuisse, ex eodem Iacobo Nauarrus habet, qui prioris Centesimi adhuc meminissent.

Quibus adductus rationibus Bonifacius, re totâ Purpuratorum Patrum examini iudicioq; antè permisâ (& erat ipse eruditissimus, quod Annales testantur) famam illam & vulgatam passim de Centesimo fidem, ne venturis quoque sæculis incerta fluctuaret, decreto suo firmandam censuit, ad memoriam posteritatis. Professus id se facere ex fidd antiquorum relatione, & nonnisi receptum scilicet antè morem scripti patrociniõ communire. Quibus ex verbis Nauarrus alijque doctissimi Scriptores contra Polydorum, Crantzium, Volaterranum & Nouato-

res,

res, rectè deducunt, Bonifacium VIII. non institutorem auctoremque Indulgentiarum & Iubilæi, sed instauratorem tantummodò fuisse. Et innuere Platina videtur, cum ait: *Iubileum quoque idem retulit anno millesimo trecentesimo.* referimus enim quæ iam ante nos in vsu fuerunt.

Illud tamen in confesso, quemadmodum ante Olympiades apud Græcos temporum, ita apud Christianos tota Iubilæi ratio ante Bonifacium incerta fuit. Primus ipse, quod distinetur nemo, in ius redegit, primus decretis addidit, primus apparatu maximo peregit sub annum Domini M. CCC. eo concursu hominum ex orbe roto, ut ducenta peregrinorum millia qualibet ferè sacri anni die Romæ numerata meminerint illius ævi Scriptores; & ut Platina loquitur, *vix incedere per urbem amplam quidem & vastam liceret.*

Iubileum igitur Centesimo semper anno deinceps celebrandum Bonifacius insculperat tabulæ marmoreæ ad Vaticanas fores; sed morralium commodo contrahere spatia vitæ breuias suasit. Itaque, quod mirete, ter vno sæculo variatum. Annus Centesimus Bonifacio placuerat more maiorum: Quinquagesimus Clemeni VI. veteris Legis exemplo, ut verè esset re ac nomine Iubilæus: Urbano VI. Trigessimus tertius, ob mysterium annorum CHRISTI, qui omnis læritiæ ac Iubilæi nobis origo est. sed hic numerus bis tantummodò obseruatus, ceteris dein Pontificibus minùs probatus est. Tandem Sixtus IV. ex decreto Pauli II. decessoris sui, viginti quinque annorum spatio definiuit, celebravitque primus; nulla ut ætas expers foret; imò & vnus hominis vira frui posset sæpiùs. isque numerus communi dein approbatione receptus, etiamnum obtinet. nec sine mysterio, ut pulchrè Rijequius. Cum enim in Mosaicâ Lege, inquit, bina Iubilæi sæcula centenariò quoque annorum gyro clauderentur, duas Legum tabulas mysticè referentia; meritò Christianæ felicitatis tempore, cum sacrum Dei Evangelium quaternis scriptum voluminibus; in quatuor orbis partes propagatum est, quaterna gratiæ ac remissionis sæcula singulis redeunt Centenariis, quinque & viginti annorum periodo circumscripta. Quorum vltimum nuper publicâ Orbis gratularione peregit Urbanus VIII. Pont. Max. quem non Ecclesiæ tantùm tot iam annis feliciter, sed nostræ priuatim Societati credimus in hæc tempora diuinitus reseruarum; quando illius inelyra Barberina domus, ex arce Romanâ, prima orbi quasi signum extulit Sæcularis nostri Iubilæi. præcones (an ita appellari sinit incredibilis eorum benignitas?) Eminentissimi Nepotes fuere; & illa Regiæ munificentiæ fama, in omnem larè orbem iam peruulgata. ut qui primum à Paulo III. Farnesio sæculum ducimus, alterum ab Urbano VIII. Barberino non minùs fausto omine numeremus.

Bonifaciu
VIII. an-
num Cen-
tesimum
Primus re-
degit in
1300.
S. Antonin.
Chron. p. 3.
Jacob. Card.
de Centef.
Platina in
Bonifac. &
Polydor.
l. 8. c. 1.

Clemens
VI. annum
Quinqua-
gesimum
fecit Iu-
bileum,
Urbanus
VI. Tri-
gesimum
tertium,
Sixtus IV.
vigesimum
quintum

DISSERTATIO QUINTA.

De priuato Iubileo annorum quinquaginta.

HÆc de publico hætenus Iubileo: verùm eius exemplo alia quædam inducta est consuetudo; quam quoniam Iubilei etiam nomine appellant, meritorè priuatum dixeris. A Flandris, Gallis, Germanis, aliisque Belgij Populis, emanasse Benzonijs tradit. Sit ita sancti Belgarum sit istud inuentum. decet ergo, qui iubilandi consuetudinem sibi quasi propriam fecere, ad celebrandum Societatis commune Iubileum singularem operam conferte. Mos ita habet: Qui Religionis, Sacerdotij, Coniugalis vitæ annum quinquagesimum attingere, nouum veluti sæculum conderc & iubilare dicuntur. Itaque Religiosæ vitæ addicti Vota denuò nuncupant: Sacerdotes ad atam faciunt ritu primitiatum: Coniuges nuptiali ornatu, quo primùm sponsi solent, ad ædem sacram deducuntur. illic gratis Deo solenniter actis, geniale domi epulum reduces expectat, torusque dies festo plausu lætitiæque traducitur. *Quin & immunitates* quædam Monasticâ lege adstrictis concedi solent: idemque deinceps honor Patibus Iubilariis, qui Abbatibus haberi. Vtrumque emetitur datur ætati, cuius & in militiâ rationem haberi apud gentes omnes inuenio, naturâ duce: & diuinâ lege Leuitas olim quinquagesimo ætatis anno liberari solitos onere ministrandi in Tabernaculo fœderis, & quietæ tantummodò retum custodiæ non sine honore deputari. Atque inde hanc immunitatum originem deducere mauult Rycquius, quàm à manumissione seruorum aut Iubilei priuilegijs apud Hebræos.

Vidit Mechlinia anno huius sæculi XVII. istiusmodi Iubileum Illustrissimi Antistitis sui Mathiæ Houij, quinquagesimum à suscepto Sacerdotio celebrantis annum, nobilissimâ in coronâ Belgicorum Præfulum, omniumque Ordinum frequentissimâ panegyri: quos inter & Mechliniense Societatis IESV Gymnasium festiuam edidit gratulationem vario carminum genere, rhythmico in primis; inducto in scenam veteri illo Iubal primo citharæ & organorum inuentore, à quo iubilandi ritum ac nomen Masius alijque deduxere. Illud tamen memorabilius, quod famâ accepimus, sub Ernesto Eburonum Antistite in ipsius Diocesi Parochum fuisse, qui centesimum Sacerdotij sui annum celebratit, hoc est, Belgico more secundum Iubileum. Hecatomben fecere Lacedæmonij pro centum vrbibus quas tenebant; an non Hecatomben hic fecisse dicendus pro centum annis? prodigium certè non tam ætatis, quam attingete complutes, non pauci etiam superauere; sed longæ dignitatis & Sacerdotij Sæcularis. Rarum enim, ideoque plausu & iubilo dignum, vel ad quinquagesimum in comunere annum petuenisse: rarum, inquam, in nostrâ præsertim Belgicâ Societatis IESV Prouinciâ: in quâ, præter communes vbiq; tetrarum Socijs omnibus labores, propriæ quædam & perpetuæ missiones, Castrensium, Naualis, Hollandica, Zelandica, Frisia, & ad pestilentes ægros, tum multorum simul

A Belgis Iubileum priuatum anni quinquagesimi. Lib. 1. de Iubil. c. 4.

Illustris,

& immunitates.

Numeros.

De Iubil. cap. 25.

Talis Illustriss. Honij Iubileum.

Genes. 4. In c. 6. Iosue memorabilior tamen ille cuiusdam Sacerdotis Centenarium.

Belgicis Partibus tantum.

simul munerum laboriosa administratio, plerosque acerbo funere ante diem eripiunt; longiore dignos vitâ, quam Dei causâ tam generosè contemnunt. Nec defuere tamen primo isto sæculo, qui Prouinciam hanc solemnè exhilararunt Iubileo, vegeti senes, & gerendis rebus in eâ quoque ætate aptissimi: vnum alterumve interferere iuvat. Guilielmo Hercano, post Religiosæ vitæ quinquagenarium solenne publicè celebratum, quasi pro manumissione, impetrata ad classè Regiam (arduam protectò prouinciam, siqua toto Belgio) missio fuit: eæ viro etiam tum corporis vires & animi alacritas erat. Franciscus Costerus, quâ concionibus, quâ scriptis Orbi notus, administratâ etiam vniuersâ Prouinciâ prudentiæ laude clarus, suum & sanctioris vitæ & Sacerdotij Iubileum Populo Bruxellensi spectandum dedit. Gandauenses mitè recreauit Ægidij Bauarij Religiosâ in veste iubilantis latissimus conspectus: quem primum è Sociis in eam urbem ingressum tanto tempore vel diuini verbi Præconem habuerant, vel Collegij Rectorem. Leonardum Lessium non magis ingenij momentum quàm virtutum famâ æternum, ex orbe toto consultum pro oraculo, de Religiosâ vitâ iubilantem Louanienses Socij faustis acclamationibus sunt profecuti. At celebrius nihil, quàm Religiosus Iacobi Stratij rum Præpositi Prouincialis Iubileus; per omnia quæ eo anno obibat celebratus Collegia publico priuatoque plausu, duplici chronico ex verbis Regij Vatis expressus:

IVBILEMV S DEO IN EXVLTATIONE.

EXVLTATEMV S DEO IN IVBILATIONE.

Numerales litteræ vigesimum nonum huius sæculi annum signant; qui integerrimo seni ab ingressu in Tyrocinium erat quinquagesimus.

Verùm quid immoramur vitâ functis? viuis potiùs gratulandum est.

Felices qui talem annum videre diemque!

Viuant, viuant candidi senes; & quam suis ipsi laboribus per annos quinquaginta illustrauere Societatem, hoc Sæculari anno iubilantem spectent. Suo priuatim Iubileo addant publicum, gaudium verò plenum; pars ipsi lætitiæ magna futuri, qui laborum fuerunt: fidi testes earum rerum quæ magnâ sæculi parte gestæ sunt. Viuant, inquam, & altero sæculo æquè feliciter eam videant efflorescentem.

Te, te in primis, communis omnium Patens, Muci Vitellefæ, hîc commemorare locus admonet. Tibi iubila, tibi plausus excitandi. Triplicis Iubilei terminos vnâ ætate complexus es. Si vigesimum quintum Ecclesia Iubileum numerat; hic tibi à suscepto munere totius administrandæ Societatis quintus & vigesimus est. Si quinquagesimum Religiosæ vitæ celebramus Iubileum; hunc etiam limitem excessisti feliciter. Si centesimus à primâ origine Iubileus fuit; tuus, tuus est ante alios, hic Centesimus Societatis annus. Primum te *Sæcularem Præpositum Generalem* omnis sciet posteritas, vt suos appellabar *Roma Sæculares Augustos*. Viue omnium nostrùm voto, Pater desideratissime; tria prudentissimi Nestoris sæcula triplici Iubileo adumbrasti.

*Hercanus,
Costerus,
Bauarius,
Lessius,
Stratius
eum celebrauerunt.*

*Virgil. in
Ciri.*

*Memorandus hic
in primis
P. N.
Muc. Vitellefæ.*

DISSERTATIO SEXTA.

*De ferali iubilo sc̄ta Lutherana, eiꝰ opposito
Societatis Iubileo.*

*Cur non
subilet So-
cietas,
quandofe-
rale subri-
lum exci-
tarunt
Luthera-
ni?*

*Beyerlinck
in Iubileo.
Adam. Cö-
zen in Iu-
bilo Iubilo-
rum.*

ADesse nunc velim qui oculis parum æquis fortasse nostrum hoc adspicient Sæculare Iubileum, nec sine conuitio causas requirant tanti apparatus. Ita homines sunt; quæ noua, quæ magna apparent, traducunt sermonibus; & prout varia sunt studia voluntatum, probant, improbantve. Desistent, opinor, si expenderit animo, quod superioribus annis ingemiscens Germania vidit, & Christianus orbis exhorruit. Omnes iubilandi causæ vt reliquis communes sint, hæc vna Societati tam propria, quam ipsa diuino consilio aduersus hæreses obiecta est. Age, feralis iubulum expediamus.

Voluebatur annus nuper decimus septimus supra millesimum sexcentiesimum: Lutherani impiæ religionis suæ sæcularem numerauerunt. quòd primæ scilicet tum apparuere scintillæ pestilentis flammæ, quæ funesto incendio Germaniam primùm, aliquot deinde vicinas Prouincias quasi agente procellâ subito peruasit. Sæculum (quod felix faustum) sæculum esse iactabant; ex quo nimirum Diuis hominibusque infestissima gens Religionem auitam per nefas excusserat. Toties interim bellis ciuilibus exarserat Germania: rebellium sanguine & Albis sæpenumerò & fluxerat Rhenus: omnem ferè Europam domesticis permiscuerant seditionibus, publica ipsi bellorum fax, & sæculi nostri communis Erinnyis. Et tamquam re benè gestâ Ludos celebrauere verterente sæculo. Excitantur ad plausum præcipuæ Saxonix & Germanix vrbes. spargitur in vulgus sæcularis nummus. in cælum tollitur infamis impostor. omnia libris fora, carminibus theatra, muneribus domicilia, iubilo gaudioque vniuersa perstrepat Regio. Quæ, malum, isthæc tam flagitiosa dementia? Næ ego ipsos inferos triumphasse existimo suis victoriis, & feralibus ludis prætulisse facem. Et erit qui Ignatio, erit qui Societati I E S V sæculares plausus fieri vel ægrè ferat, vel cum acerbitate miretur?

Nimirum de contemptâ Religione, de profanatis maiorum Sacris, de prostitutâ castitate, de ruptis Votorum nexibus, de concitatis ad seditionem populis, de tot ciuilibus bellis magnâ alacritate iubilare licebit. de asseratâ maiorum Fide, de propugnatâ Religione, vindicetâ Sacrorum reuerentiâ, procuratâ toties populorum ciuiumque concordia, de gloriosis laboribus suis, iubilare non erit concessum Societati? Satis, opinor, vel tacente me, maleuola retunditur criminatio.

*Ignatius à
Deo oppo-
situs Lu-
thero.*

Conferamus tamen pedem, si placet, & quem æterno consilio Luthero Deus opposuit, scripto quoque nostro opponamus Ignatium. Apparebit prouidentia Numinis certissima exhibentis remedia præsentissimis venenis. Ita venenatis infesta animantibus Africa, herbarum eadem efficacissimarum ferax est. Neque è cauernis serpentes antè prorepere natura patitur, quam inimica illis fraxinus frondere cœperit; cuius

cuius flores anguivum moribus cetta medela. Eadem in hæresibus fieri tot sæcula dicent, quot nasci novas videre. Quid ego hîc prima Ecclesiæ tempora commemorem? quid oppositum diuinitus Simoni Mago Simonem Pettum, Nestorio Cyrillum, Arrio dignum magno nomine magnum Athanasium? An fortuitò Ioviniano, Hcludio, Vigilantio obiectus Hieronymus? An casu retudisti, Augustine, Manem atque Pelagium? quando non sine numine Diuûm contigit, vt eodem die hic in Angliâ, tu in Africâ nascerete. An ita fors tulit vt in Tanchelinum insurgeret victor Norbertus? vt in Albigenes moueret arma Dominicus, vt Franciscus adeslet, vt vnâ cum suis egregius vterque pugil dimicaret & vinceret?

Nec dissimilia de Ignatio atque Lutheto obseruauere doctissimi homines. Quid, quòd eodem anno superioris sæculi vigesimo primo (à quo melius secularem ducere Lutherani poterant) quo, adultâ iam nequitia, palàm Ecclesiæ bellum indixit Lutherus; læsus in Pampelonenfi arcu Ignatius, alius ex vulnere fortiorque, quasi defendendæ Religionis signum sustulit? Lutherus Petri sedem probris conuitiisq; lacerare aggreditur: Ignatius, quasi ad suscipiendam causam, à B. Petro prodigiosè curatur. Lutherus irâ, ambitione, libidine victus, à Religiosa vitâ ad profanam desciscit: Ignatius Deo vocanti impigrè obsecutus, à profanâ ad Religiosam transit. Lutherus cum sacrâ Deo virgine incestas nuptias inicit sacrilegus: perpetuo continentia voto se astringit Ignatius. Lutherus omnem Superiorum impudenter contemnit auctoritatem: prima Ignatij monita sunt, plena Christianæ demissionis, subesse & parête. In Sedem Apostolicam fuerentis in morem declamat Lutherus: illam vbique ruetur Ignatius. Ab eâ quotquot potest Lutherus auertit: quotquot potest conciliat, reducitque Ignatius. Aduersus illam nituntur omnia Lutheri studia atque conatus: Ignatius suos suorumque labores peculiari voto illi consecrat. Lutherus factis Ecclesiæ ritibus venerationem cultumque detrahit: Ignatius omnem illis reuerentiam asserit; Missæ sacrificio in primis, Eucharistiæ, Deiparæ, Tutelatis Diuis, & illis tanto Lutheri furore impugnat Pontificum Indulgentiis: in quibus nouo semper inuento celebrandis Ignatij Sociorumque defudat industria. Et Luthero tamen præ Ignatio, illi Germaniæ probro, Epicuri porco, Europæ exitio, orbis infelici portento, Dei atque hominum odio, benè decretum fuisse censebitur Iubilum sæculare? Sed reliqua persequamur. vtriusque enim videnda sunt vno sæculo incrementa; quoniam ea tantopete iactant Lutherani.

Non nisi partem Europæ Lutheri dementia attingit: totam omnino instituta ab Ignatio Societas Iesv pectuasit. Illa nec Alpes nec Pyrenæos montes superare vmquam potuit: hæc prima à nostris hominibus occupata præsidia sunt, quasi vitales corporis & præcipuæ pattes. Itaque per Italiam, per Hispaniam omnem ac Lusitaniam, primo statim ortu tanquam subita quædam lux Socij diffusi: quò Lutheri secta numquam penetravit. Ad Septentrionem hæresis dominari se posse credidit: at illam vbique Societas persequi, confirmare Catholicos, excitare languentes, vacillantes manu tenete, lapsos erigere, hæreticis

Ignatij & Lutheri facta contraria.

Ignatij maiora quam Lutheri incrementa.

esse terrori, voce scriptisq̄ue conuincere: vt teterrimos hostes Iesuitas (sic appellabant) suis maximè cœptis officere palàm indignarentur: tantis vbique, tamq̄ue felicibus rerum nostrarum incrementis, vt moriens ingemisceret Melanchthon (siue vero animi dolore, siue per conuictium) orbem vniuersum breui Iesuitis implendum.

Adde: quæ in Germaniam, Galliam, Angliam, Belgium procella defœuit, noua semper hæresis fuit, sibi semper dissimilis, & nihil minùs quàm Lutheri proles, cur sua vocant, aliarum pestium incrementa? quàm multa, quàm infesta inuicem, alia ex aliis exorta sunt capita! execrata parentem progenies, quæ & ab illo, & à reliquis, & secum ipsa dissentiret, non minùs quàm illa subito nata è Colchici draconis dentibus militia.

*Non Lu-
theri in-
crementa
miracu-
lum sunt;
Stapletonus
in Viuâ c. 13.*

Et miraculo tamen, si placet, adscribere, tantos ad Lutherum tam breui tempore factos esse concursus. At Thomas Morus Martyr inclÿtus respondisse fertur, homines ad propositam vitæ libidinosæ licentiam effrenes ruerè, eandem habere speciem miraculi, quàm quòd saxa deorsum cadant. Ita olim Callistæ meretrici, suorum iactanti numerum sectatorum præ paucitate auditorum Socratis, idem philosophus dixerat: *Ego adscendo; tu descendis.* se videlicet per prærupta niti, & in arduum ducere virtutis adscensum, quò non nisi paucissimis sequi lubet: illam verò facili descensu pronam ferri in vitia atque libidinem, in quæ spontè suâ abiecti mortales non magnis indigent ad sequelam hottamentis. An non simile Lutheri miraculum fuit? At Ignatio homines à libidine, à luxuriâ, à voluptatibus corporis, à peccandi dulcedine ac libertate abstrahenti; ardua, dura, corpori molesta, vulgo exosa suadenti; tot tam breui tempore adhæsisse sectatores, doctrinâ illustres, genere nobiles, spretis opibus clariore; tantam ex iis subito conflata esse cohortem, quæ tóto orbe diuideret vires; vbique vnâ & eandem, sibiq̄ue in omnibus similem; sub vno capite, duce, moderatore, pro vnâ fide & Ecclesiâ coniunctissimis animis pugnantem; vnoq̄ue sæculo infinita propemodum millia animarum, vel è Gentilium tenebris, vel hæreticorum fraudibus, vel cœno vitiorum expedita, ab æterno feruasse exitio, & intulisse cælo; id verò prodigium, id miraculum est, id iubilo dignum.

*sed Igna-
tij.*

*Nec Lu-
therum ex-
cessit Eu-
ropam.*

Quamquam quid tam operosè vtriusque incrementa compono? Vt cumque sua magnificè extollant Lutherani, non excessère Europam. En quas iactet angustias impura religio, præclara iubilandi causâ. Societas IESV vix nata, Europæ sinibus egressa, in Americam, Asiam, Africam primo ferè atque eodem tempore penetrauit. Legant secundâ huius Operis parte exultam à nobis in Americâ Brasiliam, Peruiam, Cubam, Mexicum, Chilet, Paraquariam: in Asiâ Cambaiam, Mogor, Ormusiam, Goam, Commorinum, Oram Piscariam, Malabar, Trauancor, Malacam, Moluccas, & illam tot Martyrum sanguine rigatam Iaponem, atque illa Sinarum amplissima septemdecim Regna: in Africâ Congum, Angolam, Mozambicum, Monomotapam, Æthiopiam, seu Preste-Iannis schismatici Regnum, aliasq̄ue vastissimas regiones. ipsa summatim nomina recensere longum est. An non simul Orbem vniuersum suis laboribus complexa Societas?

I nunc,

I nunc, & Lutherum tuum compata, quisquis es, & iubilandi causas habere te crede. Non hæc peragrata dumtaxat, sed Christianis factis exulta sunt Regna: nec exulta cursim; sed pluitima fixis sedibus, multa etiam integra CHRISTO adiuncta. Vnius Xauertij industria hæreticorum omnium conatibus opponi potest. plus virum hunc pro Christianâ republicâ egisse, quàm Lutheri asseclas omnes, Bozius scripsit. Ille igitur maiorum nostrorum hæctenus campus fuit, Orbis vniuersus. hîc fluxit quotidie sudor, sæpissimè sanguis.

Hæc iubilandi nobis causæ sunt. hæc Sæcularis anni trophæa tuis detracta asseclis, erepta infetis; quæ tibi, Luthete, tuoque opponimus iubilo ferali. In te Diui omnes hominesque erant incitandi: tu probris maledictisque vexandus, tu è memoriâ posteritatis tollendus omninò. Deo immortalis, CHRISTO duci, victrici Ecclesiæ, ludi erant consecrandi, dicendæque gratulationes, de reseruato in hæc tempora concessioque diuinitus Ignatio, de fortissimâ illius cohorte, quæ toto iam sæculo inuicta, sempiternum sibi bellum cum tuâ impietate profiteretur esse susceptum.

Nobis igitur potius iubilandi causæ.

DISSERTATIO SEPTIMA.

De Librorum serie, argumento; stylo; Operis varietate.

EXpositâ origine causisque Iubilei Sæcularis, quoniam de instituto Operis superius egimus, superest de librorum serie pauca dicamus. Sex in partes distributa sunt omnia: &, quoniam Imaginem primi sæculi datus, totidem aut spectacula aut ludi vocari possent, quibus identidem sua miscilia subiunguntur Romano more. Vltimâ Belgicæ nostræ propria est, ac singularis: quinque reliquæ vniuersæ Societati communes. earum inter se ordo nec fortuitò, nec casu ita digestus; sed vt Societas (quoniam ad Seruatoris IESV gloriam nata est atque adoleuit) quemadmodum ceteris in rebus, ita & in hoc Opere ætatis ab eo inter mortales exactæ sit imago.

Series Librorum.

Initium Operis Societatis incunabula continet: tenuia quidem illa, sed eò magis Auctori suo similia. Quis credat, in specu, latibulo bouum, æterni Patris inchoari consilia? quis à Virgine Deum, quis à Bethlehem tenui vico Seruatorem orbis exspectet? Age, quis à milite rudi, quis à vulnerato victoque pertimescat exercitum? Primus illum Liber educet, auspice IESV fortissimo duce, cohortem adlegente MARIA. Strictim tamen omnia, vt quæque memoriâ maximè digna videntur. vt ne actum agere (sunt enim hæc Annalium nostrorum prodita monumentis) sed vnum sub adspæctum (quod initio monuimus) Societatis vniuersæ tam egregiam molem, breui quasi in tabulâ pictam, aut velut in theatro spectaculum factam mundo, Angelis & hominibus, exhibere videamur.

Argumentum Libri primi.

Altero deinde Libro auctior illa crescensque describitur, non Vrbi incenibus, non Italiæ coërcita finibus; sed egressa vltra Oceani littora, censa Hispaniam, peruagata Lusitaniam, in Gallias, Germaniamque

Libri secundus.

& Belgium nostrum primo statim ortu diffusa. Quid? quòd & in extremos Indiæ fines, Æthiopum gemina Regna, Americæ ignoras antiquitati latissimas peruadens regiones, quasi succensâ redâ passim obuia quæque cottipuit, nullis cohibita terminis, nullis circumscripta limitibus, vltra orbem suum, alium etiam (quod veteres de Alexandro) mente complexa. Neque hîc Auctori suo dissimilis; cuius vix nati fama longè lateque percrebuit, & ab vltimâ Arabiâ cum muneribus Reges exciuit.

Libri tertii:

Sed & Seruatoris exemplo magna iam rum agere Societas didicit, animo maiora complecti. Qui, Deus immortalis, aduersus hæreticos, quantique conflictus! qui in erudiendâ iuuentute, confirmandis docendisque populis, genibus CHRISTO iungendis, & quàm perpetui vtrique terrarum exacti labores! Tertij Libri id argumentum. In quo verò propius accedis ad IESVM, ô magnorum auctor facinorum gloriosa Societas? illum sol exoriens per agros vrbesque mira spectabat agentem, occidens idem relinquebat operibus iisdem quotidie propè distentum.

Libri quarti:

Ar enim numquam magna virtus sine inuidiâ est. in infontem IESVM quanta incubuit! Sequens igitur Liber tempestatibus procelis que plenissimus, scopulos inter obtrectatorum, inuidorum syrces, maledicorum horribile murmur, frustra fremdentibus hostibus Calvinistis, Lutheranisque furentibus, amicis triste naufragium sæpè formidantibus, incolumem Deo duce suster in portu: eò Seruarori suo similem magis, quò pluribus exercitam casibus, gloriosam periculis, vulneribus formosam, profuso sanguine nobilem.

Libri quinti:

Vti autem plerumque accidit, vt magna virtus vincat inuidiam; & id denique videatur admirabile, quod neque nutauit concussum, neque rimuit oppugnatum, neque expugnatum propemodum, exhorruit: ita Societas ipsis ab ærumnis, quasi forritudinis notis decorisque cicatricibus, excelsior in admiratione esse, multis etiam in amoribus cœpir. adeò vt dubium sit, suâne domi magis gloriâ perstrinxerit hostium oculos, an palàm ærumnis & sanguine rabiem pauerit. Quintus igitur Liber, præter domesticas clatorum doctrinâ & innocentiam vitæ Patrum iam vitâ functorum laudes, insuper decreta Pontificum, immunitates, vittutum præmia, consulta Senarum, Regionum & Vrbium approbationem, clarissimorum roto orbe vitorum præclara testimonia dabit in lucem. eò iam aduersariis, qui maxime hæretici sunt, formidolosa magis, quò pluribus Regum, Principum, geniumque munita præsiidiis. Et verò num & in hac gloriâ IESVM refert? Refert sanè, ni fallor. quid enim? qui pependit à cruce, quâ demum gloriâ à leto rediuius emicuit! qui ramquam mortalis naturæ concesserat, supra naturam immortalis reuertit; & gloriosus victor ascendit ad Patrem. ille, inquam, qui omnium aliquando post homines natos calamitosissimus, in cælo nunc maximus, adoratus in terris, inferis ipsis debellatis formidolosus. Quippe vti vittutis comes inuidia est, ita inuidiam deuictam sequitur gloria; eò maior, quò infestior illa premebat ardentius.

Postre-

Postremus res gestas in Belgicâ nostrâ complectitur : quæ quidem Libri sex-
" " vt terrarum non ad eò magna portio sit, non minimam tamen Societas continet laudem. Paruo spatio virtus egregia magnum sui spectaculum præbet. In Pontico freto debellatus est Xerxes. nec Alexandri gloriæ montium fauces obfuere. pro Italiæ angulo per duo sæcula Vrbs Roma luctata est. Et verò celeberrima pacis studiis, Marte celebrior Belgica, non suos modò Belgas, sed Europam pænè totam (absit inuidia verbo) iam hominis ætatem & ampliùs, necdum tantâ varietate nationum deformata, complectitur. In hoc Martio campo, cote virtutis, fortitudini nostræ patuit arca. hîc Societas vix nata è vestigio innotuit, mox adoleuit, dimicauit egregiè; vulnera accepit, sanguinem misit: & quod Societas vniuersa præbere possit, id pænè omne Belgica vna exiguis terminis suis videtur esse complexa. Hæc sunt instituti Operis præcipuæ partes.

Iam verò, vt Sæculari anno lætum canamus faustumque Pæana, Ne nuda
sit narratio,
adiun-
ta carmina, neque sterilis placuit neque nuda narratio; quando nec ludorum apud Romanos amœnitas absque missilibus fuit exhibira. Quid enim? qui historiæ scribendæ incumbunt, si Imperatorum hortationes, Senatuum consulta, militum plausus referre consueuerunt, non quòd res cæ sic gestæ sint, verùm vt sua sit Lectori voluptas; si Thucydidi licuit interdum breuia carmina admiscere; nobis in gratulationibus vsitatum morem, in hominibus vulgi ingenium spectantibus, cui omnium mox rerum satietas sit, vt inquit Isocrâtes, quantò æquius visum, emblemata, carmina, orationes, velut missilia quædam interferere, & quasi de rosis fertum, violis, narcissis, hyacinthisque, ceu minoribus floribus, intextere? Et verò à quibus ista potiùs, quàm qui profitentur litteras quæ ab Humanitate nomen inuenere, exspectes?

Nec de poemaribus erit, credo, qui dissentiar. de orationibus forsitan non-nemo mirabitur. At nos veterum instituta sectamur. An non maiores suos Romani laudare soliti pro rostris? milites apud Thucydidem quàm grandi oratione Pericles pro patriâ interfectos, Demosthenes Tulliusque quantâ facundiâ exornauerunt! nimirum, vt quos fortiter cadentes aliquis operuerat terrarum angulus, forensi collocarentur in luce; & disertissimis insculprum verbis, Patrio marmore augustius in animis ciuium haberent monumentum.

Accedunt emblemata, ceu rerum quædam similitudines, siue, rursum veterum exemplo, maiorum res gestas incidentium æri, siue Ægyptiorum potiùs, qui hieroglyphicis vsi arcana quæque posteritati tradidit. Ne tamen hîc supercilio tristi sit Lector, qui singula ad rigidam normam accuratiùs exigat; neque animata relèget ab emblematis, neque composira. ita enim placuit admiscere diuersa; & verò in eiusmodi rebus arbitriam esse video doctorum indoctorumque sententiam. Quare nec animantes, nec verò fabulas historiaisque secludimus: scimus enim & hæc placuisse non paucis. multitudini Scriptor, non pauculis hominibus, seruire contendat.

Si quid ex politum minùs videbitur, minùsque elaboratum; sic habeto: & tempus fuisse breuissimum vix semestris vnus, non tantùm omnia vno
semestri. elucu-

elucubtando huic Libro, sed etiam typis excudendo præscriptum: Scrip-
tores vetò eos, quos aut ad concionem dicere, aut litteras docere, aut
aliis Societatis muneribus implicari simul oportuit. Oleum igitur magis
nocturnasque Minervæ agitationes, & ereptas quotidianis negotiis ho-
ras tedolere, quàm otiosum Lycæum Tusculumve, necesse est. Dissimi-
lem scriptiois characterem Auctorum varietas fecit: neque displice-
bit opinor. Solet enim plerumque iucunda esse mutatio, & ingeniorum
placere diuersitas.

*Votum pro
Societatis
incolumi-
tate.*

Nunc te, Deus Opt. Max. cuius vnus honori omnis hic noster
deuotus est labor; nec te minùs, Optime IESV (quo enim potius te
nomine appellet minima nostra Societas, Optimum experta Patentem
iam nascens, adulta Ductorem, impugnata Propugnatorem Seruato-
remque; quam tuo nomine insignite tibi placuit, vt libertos esse nos
tuos, sociosque in ætumnis, memotes simus?) te, inquam, Optime
IESV, tuamque appello suauissimam Matrem; si Marianæ gloriæ
domi tot defensores, tot apud exteras gentes propugnatotes, tot vbique
tettatum aluit studiosos; serua cohortem tuam æterno tibi adstrictam
sacramento; pugnasque inter & victorias, prospera inter & aduersa,
tuo in obsequio *annare fac & perennare*. Vos autem duo fideda Co-
sma & Damiane, minimæ Societatis magni Tutelates; tu etiam, si pla-
cet, & placebit omnino, sanctissime Pater Ignati, Franciscæ Xaueri,
Borgia, Aloysi, ceterique illustres à Societate Heroës (& precor id
vnus quod vniuersi) boni consulite hæc in vos studia nostra; quibus
vestra facinora laudare visum est, toti que æternitati imitanda relin-
quete. Viuite factatissimi Manes, & Sociis vestris, per calcata vobis
vestigia euntibus, ne æternùm fauere & præesse desinite.

Vnum iam superest: quoniam hæc Prolegomena secuturis (vt
ita dicam) spectaculis ludisque proloquuntur, ne à reliquo opere dis-
sident, vt sua illis missilia ex oratorio poeticoque penu deprompta
subiungamus.

EXERCITATIO ORATORIA.

GRATIARVM ACTIO DIVINÆ BONITATI
*pro fundatâ Societate, & fausta apprecatio, ut Societas
 crescat annis & virtutibus.*

*Secundùm dies ligni erunt dies populi mei, & opera manuum
 eorum inueterabunt. Isaia 65. v. 22.*

I, quàm prona est ad conferenda beneficia diuina benignitas, tam prompta fœtet ad referendas gratias humana facultas; esset cur sperare possemus, quos ipsa fecit dignos beneficiis, eosdem fore officiis non ingratos. Tametsi non est quòd nos deterreat ipsius prolixæ in nos liberalitatis magnificentia. cui satis est, ut grati simus pro acceptis beneficiis, acceptorum meminisse; nimis quàm satis, quorum meminerimus, eorum multitudinem recensuisse commemorando, magnitudinem dicendo extulisse. Quid igitur procliuus, quàm illi gratum esse, qui interpretatur rum relaram gratiam sibi debitam, cùm debere te noueris? quid facilius, quàm illic ingrati animi non inuri maculam, vbi voluisse reddere pro collatis meritis, est noui meriti conferendi illecebra? quid expeditius, quàm illic nomina expedire, vbi debiti solutio, est accepti confessio? Quare insignis esset stupor, illi, à quo plura quàm sperare, maiora quàm optare posses, vel, si posses, quàm auderes, accepisti, quantum debeas ignorare: summa impudencia, cùm debere te noueris, palàm non profiteri: grauiissimum flagitium, cùm nec ignorare possis, & profiteri debeas, nolle gratias referre; quarum relatio haud sanè sit difficilior, quàm ipsorum acceptio beneficiorum. Porrò ne quis me horum criminum vel arguere vt ingratorum, vel insimulare vt impudentem, vel condemnare vt impium iure possit; dabo operam, non quidem vt ea, quæ vnus ætatis curriculo Deus immortalis in Societarem vel ad ornamentum vel ad præsidium contulit, quanra sint ostendam; sed vt, professus esse quàm amplissima, vbi beneficiorum magnitudinem assequi non possum, ibi saltem gratitudinis debitum ingens, & cui minimè soluendo sumus, reuerenter agnoscam.

Secundùm dies ligni erunt dies populi mei. Licet hîc mihi existimare, cùm hæc Isaïas vaticinando prædiceret, non modò in fidelem Dei populum & Ecclesiam, instar ligni propter flumen consiti vernantem, mentis aciem intendisse; verùm etiam respexisse ad Ignatium, & Ignatij Familiam, & Familiæ Socios, & Sociorum præstabilia opera, & operum denique diurnitatem nullâ vinqvam ætate labefactandam. Quid enim? an non Societas videri potest illud lignum, arbor illa, quæ necdum vnus sæculi vetustate corroborata, non sensim ac pedetentim serpere, sed simul ac semel, quaquà porrigit terminos orbis, patulis diffusa

*Gratia
 Deo pro
 beneficiis
 reddenda.*

ramis omnes vbique terrarum regiones cœpit opacare? Arborum nulla est, aut plantarum, quæ non aliquod habuit incrementi sui spatium; in hac vnus annus fuit inter minimam stirpem & maximam arborem, prius vt inuenta sit matura ad fructum, quàm ad vsum scite- tur idonea. Enimuerò vixdum Romæ sata egerat radices, cùm vltra vastissima Oceani spatia stirpe propagatâ, visa est repentè illic non crescere vt arbor, sed velut arbustum, vt ita dicam, siluescere. Miratur quis plures Americæ partes velut extra orbem positas, paucissimis ab- hinc annis in communem Christiani orbis ambitum reductas? miratur inueteratam tot sæculis barbariem ex vltimâ Barbariâ exterminatam? apertas sanctissimæ Religionis nostræ terras illas, quas mortalium ocu- lis per tot ætates natura subduxerat? referat hoc in acceptis Nobre- gæ, Azpilquetæ, totq̃ue impulsis Apostolico spiritu viris, atque in primis Thaumaturgo illi Iosepho Anchietæ; de quo Præsulum pri- mus in Orbe nouo Petrus Leitanus solenne habebat dicere, Societatem in Americâ annulum esse aureum; annuli gemmam esse Anchietam. Gaudet quis non eos tantùm qui infelicis naturæ conditione miserri- mam seruibant seruitutem, sed & nobilissimos sanguine Proceres, clarissimos diademate Imperatores, coronatos vertices, humeros purpu- ratos in Africâ suauissimo CHRISTI iugo submississe? gaudet mar- crum illud & sterile Æthiopiæ solum disperso nuper Fidei semine vir- tutum frugibus cœpisse efflorescere? agnoscat hîc Ouiedi, Paëzij, Batrerij, Silueriæ cutas; agnoscat Ignatij ipsius & Societatis vniuersæ inde à sui principio pro Abassinis studia, nec laborum oppressa mole, nec sinistris successibus & frequenti votorum frustratione retardata. Nam quid in alias nunc mundi oras deferatur oratio? Iaponiam certè non prætermittam tacitus, per cuius sexaginta sex Regna quanto fructu ramos suos hæc arbor extendet, facili coniecturâ quiuis assequetur, si dixerò, pluribus annis magnum illum Indiarum Apo- stolum, Fideiq̃ue fatorem Xauerium istic sementem fecisse. Cuius viri vberimos fructus in aceruum si cogas, dices cum non vnus arboris fuisse surculum, sed multarum arborum seminarium. Nec cum vitâ finitæ sunt eius pro Oriente curæ. Amplissimum Chinaram Regnum, tot retrò sæculis clausum humano commercio, quod viuus penetrare non potuit, nunc tandem è cælis Christiano patefecit imperio. Nuper enim fidelissimis nuntiis intelleximus, Chinaram Imperato- rem inania Numinum simulacra omnia è Larario suo proscripsisse. Quid affinius ad fidem Christianam capessendam, quàm eò adscen- disse, vbi, si progrediatur, proximus gradus est, Catholicum esse? Sed mihi per alias regiones fructus colligenti ante oculos obuersatur il- lud frugiferum solum, in cuius gremio hæc arbor primùm sata est; quod illam suo, vt cresceret, succo aluit; vt floretet, calore fouit; vt propagaretur, adminiculis fulsit; Europa, quæ me suâ fecunditate ad sese rapit, & alia terrarum sola deferere hortatur. Non possum in hoc campo, in quo ob immensitatem exultare possit oratio, figere vesti- gium, si reliqua prosequi consilium fuerit: hîc enim uerò tanta sug- geritur dicendi silua, vt magis vbi desinere possim, quàm vnde inci- pere

*Societatis
fructus in
Europâ.*

pere debeam, sit mihi laborandum. Quare summam omnium fructuum in medio ponam, quæ tantum habet ipsa vbertatis, vt neque mea, quæ nulla est, neque cuiusquam, ad inflammandos animos eloquentia requiratur. Hæc publica est totius propè Europæ vox, hic communis est plurimorum sensus, cuersa in Europâ dæmonum castella, exterminata è scelerum cubilibus monstra, reuocatas ab exilio virtutes, Musas à funere excitatas, doctrinam scholis restitutam, infantes è plano Christianis præceptis imbutos, pueros pietate in templis informatos, iuuenes in gymnasijs moribus expolitos, viros è superiore loco Christiani officij admonitos, vsu Sacramentorum primo vigori frequentiaque restitutum: hæc omnia tam præstabilia, tam exquisita opera, magnâ ex parte, ad huius arboris fructus pertinere; sine, quod perinde est, Dei clementissimi esse in Societatem beneficia: cuius beneficentia secum quodammodo certat, & collata beneficiis conferendis superare contendit. Nunc verò, si non minùs conseruatæ salutis, quàm acceptæ est beneficium; quòd salutis conseruatæ, quia præteritis periculis ereptæ, certa est voluptas; acceptæ verò, quia futuris casibus adhuc expositæ, certus est metus; profectò quoniam Deo immortalis, quia illo auctore hæc arbor fata est, infinitis nominibus obstrictos nos agnoscimus, necesse est illius benignitatem memoriâ sempiternâ prosequamur, qui eandem ab infestissimis hostibus, ne extirparetur, suo præsidio; à pestilentissimo inuidiæ afflatu, ne fideretur, suo fauore; à maledicentiæ fulminibus, ne ambureretur, suâ clementiâ; à turbulentissimis persecutionum tempestatibus, ne euerteretur, suâ prouidentiâ conseruauit. Quidquid potuit vel inuidia obrectatione, vel odium maleuolentiâ, vel calliditas dolis, vel audacia importunitate, vel iracundia furore; hoc totum, vt hanc stirpem in suo semine opprimerent, collegerunt. Lutherus (quo venenum suum spargere latius incipiente hæc arbor pullularè cœpit, quasi ad prorepentem è latebris suis serpente nouam Deus palmam produceret) Lutherus inquam, & quotquot in eius partes sua vel libido vel furor atraxit, hanc nouellam plantam primùm pubescentem, stirpitis euellere totis lacertis; deinde pestifero Caluini spiritu afflati populi, iam efflorescentem, seuerissimis edictis, iniquissimis proscriptionibus, crudelissimis supplicijs, tamquam turbine aliquo, aut tempestate euertere; tandem adultis iam radicibus confirmatam, iniectâ securi excindere, omnes vbique Christianæ Religionis hostes velut signo dato contenderunt. at illa, contra lacertos fitima, contra tempestates solida, contra secures dura, egit radices altiùs, extulit truncum sublimiùs, diffudit ramos latius, protulit fructus vberiùs. Sed quorsum ista? nimirum vt intelligant omnes, hos, quos in cumulum congesti, huius arboris fructus, hæc, inquam, tam multa numero, tam rara nouitate, à Societate gesta facinora, esse in Societatem à Deo collata beneficia. Quæ profectò tanta sunt, vt ad eam partem cumulatiùs adornandam, partim fidelissimè conseruandam, Dei beneuolentia & prouidentia conspirasse videatur. Hæc igitur tot tantaque bona, quot quantaque accepisse supra votum est hominis, nos, si

Deus Societatem à multis periculis liberauit.

Gratitudo
commen-
datur
exemplo
Naaman.

grati esse velimus, Deo accepta ferre decet: imò, ne ingrati simus, oportet. Quod ut fiat, exemplo erit Naaman Syrus, qui labe & contagione lepræ Iordanis aquis clutâ, ne sibi labe animi, quæ nullis manibus elui potest, aspergeretur ex ingratitude, petit ab Eliseo exiguam illius terræ, in quâ corporis ei reddita fuerat integritas, particulam; quam deinde secum in Syriam deuenit, ex eâque, ne quis tanti beneficij obliuioni locus esset, locum plenum religione effecit, cuius tacito adspectu, ad illius, quod susceperat, beneficij memoriam excitaretur. Quo nomine hunc locum appellabo? an, quia beneficij cum monebat, memoriæ monumentum? an quia obliuisci non poterat, obliuionis sepulchrum? Vtrumque illi consonat; utpote qui non poterat à suo auctore adspici, quin cogereetur meminisse beneficij; nec huius poterat meminisse, quin idem obliuioni esset insepultum; neque insepultum esse poterat, quin obliuio eiusdem sepeliretur. Non opus est nobis peregrinæ & hospitis terræ portione ad refrendam beneficentiæ diuinæ memoriam: nemo enim tam hospes est in Societate, quin intelligat; nemo tam cæcus, quin videat; nemo tam ingratus, quin agnoscat, se diuinis beneficijs vindique septum: ita ut illorum memoriam perdet, maior sit labor, quàm delere, crimen.

Quapropter, ut qui bonorum omnium, quibus cumulati sumus, es principium, idem sis & orationis nostræ, quâ tot bona, quibus nos exornasti, tecensuimus, finis: non eadem nobis mens est quæ Furnio, qui cum patenti suo Antonianas partes secuto veniam à Cæsare Augusto impetrasset, *Hanc unam, inquit, habeo iniuriam tuam, Cæsar, effecisti ut uiuerem & morerer ingratus.* Alia nostra vox erit: Hæc tua est, clementissime Deus, non illata nobis iniuria, sed collata gratia, quod non, ut ingrati uiueremus, effeceris; sed, ut grati & uiueremus & moretemur, coegeris. Sed cum tua exuberantis in omnes liberalitatis amplitudo in eo fastigio sit collocata, ut semper beneficia distribuat, nunquam desideret; superest, ut nemo in te nisi conscientia possit gratus esse. Quare cum nunquam tibi gratiam referre possimus, illud certè non desinemus ubique proficere, nos referre non posse. Tu interim, cui tam est insita beneficentia, quàm hominibus propria egestas, ut tuis beneficijs faucas, precamur; tantisque muneribus addas in omnes annos, lustra, ætates consequentes, perpetuitatem: ut quo auctore hæc arbor in arce orbis terrarum sata cœpit crescere; eodem fautore pergat florescere, sibi ad fructum, aliis ad salutem, tibi ad gloriam sempiternam.

HOROSCOPVS SOCIETATIS IESV,
NASCENTIS DIE FESTO SS. COSMÆ ET DAMIANI.

DVobis hominum vanissimorum generibus iure merito indignatur Christiana sapientia. Alterum est eorum, qui, cum se peritos natalium iactent, nascenti cuique fidus aliquod fatale præficiunt; cuius fideris vis ac numen infantium ætatibus tempus, moribus genium, cupiditatibus impetum, felicitati aut calamitati successum, morti terminum tam certum imponat ac figat, vt nihil inexpugnabili decreto illius, & plusquam ferreæ necessitati possit obistere. Alterum genus credulitatem suam Planetariorum (vt eos B. Augustinus appellat) fallacibus commentis accommodat, & eorum somnia pro oraculis, errantes stellas pro ducibus, vanitatem pro veritate, pro religione superstitionem suscipit atque admiratur. Vtrotumque nobis est damnanda vecordia. Illi enim fallunt, hi falli cupiunt: illi scientes mentiuntur, hi mentientibus credunt: vtrique verò vnanimi consensu profitentur, à fortunâ siderum conspiratione, placitisque stellarum, humanæ, id est liberæ, mentris rationes affectusque pendere; & has esse Parcas, quæ subeuntibus lucem mortalibus rerum omnium futurarum fata disponant. At quantò salubrius, quantò religiosius, homines CHRISTO initiati, exploris Chaldæorum deliriis, cum quis in hanc vitam nascendo ingreditur, obseruarent, non, quæ tum stella cælo præsideat, sed quis Cælitum stellis imperet; quæ Beatorum, non quæ Planetarum signa fulgeant; non quid terror minetur astrorum, sed quid Superiorum fauor spondeat; quis Cælicolarum fortunet, non quis dæmonum funestet momenta temporum; cui Sancto, non cui sideri, sit sacer dies? Christianum est, nascentibus Præsidem aliquem ex fastis petere: non Venerem, sed Virginem; non Matrem, sed Martyrẽ; non draconem aut canem, sed Angelum lucis. Christianum, natalis diei lætitiã non ad siderum ordinem, sed ad cælestium animarum referre tutelam. Inter Christianos, quemadmodum Sancti adsunt, ita par est vt præsentibus; & natales hominum, quos imperio regunt, virtutibus, gratis ornamentisque diuinis augeant & locupletent. Atque hic est mysticus & sacer horoscopus; quem indagare tutum, iucundum inspicere: de quo pium ac sanctum est idemdem cum spe bonâ, non cum formidine recordari.

*Horoscopi
in spectio
damnata;*

reli fier

*si, quis
Sanctus
natali
præsit, ob-
seruetur.*

Neque verò, quando natalem Societatis IESV intueor, aliorum me respectare fas est, quàm ad vos, decora Martyrum, exempla fratrum, Medicorum principes inclyti, COSMA & DAMIANE. Quàm fausto enim omine iam centum abhinc annis sacer honori vestro dies, nascenti tum primùm Societati affulserit, restatur modò centesimus eiusdem Societatis natalis, ab ipsâ vehementer exoptatus, ab IGNATIO eius conditore iam olim præuisus, ab immortalis Deo, vnico & principe huius operis architecto, concessus; ab VRBANO VIII. Pontifice Maximo amplissimâ maximeque solenni Indulgentiâ cohonestatus, ab eiusdem Eminentiſſimo fratris filio ANTONIO BARBERINO Cardinale tanto ap-

*Ita Societati
nascenti af-
fulgent
SS. Cos-
mus &
Damianus*

paratu, impensâ, splendore Romæ celebratus, quantum neque optare pro suâ modestiâ Societas debuit, neque augere propemodum Patronus munificentissimus pro animi sui magnitudine potuit. A vestro, Martyres, auspicio, tutelâ, gloriâ, ope, maiorem claritatem mutuatur hic Superis hominibusque iucundissimus dies, quàm ab astris omnibus, ipsâque adeò solarium maiestate radiorum ac luce. Valcant astrologorum deliramenta: derideatur inane astrorum imperium: rumpantur stellarum coëntium nexus. Vos, vos, natalium nostrorum Præsides agnoscimus ac venerationem; non stellas. Virtutes vestræ, exempla, facinora vestra nos sanctius afficiunt, clementius vrgent, velocius trahunt, quàm omnis ille fatidicus ordo, & adamantina catena cælorum. Cùm enim fueritis & humanarum infirmitatum peritissimi Medici, & gratuiti beneficiorum generis omnis largitores, & germani animorum consociatione mitè concordēs, & fortissimi eruciarum pro CHRISTO toleratores victores ac Martyres; ex harum contemplatione virtutum, tamquam cælestium signorum intuitu, horoscopus Societatis conficio, & quodammodò augurando pronuntio, à vigore & efficacia diuini influxus vestri, Societatis hominibus neque in sanandis laborantium animis diligentiam, neque gratuitum in ministeriis exhibendis obsequium, neque in domesticâ tuendâ fraternitate concordiam, nec in periculis Dei hominumque causâ subeundis, aut ærumnis laboribusque perferendis, animum atque constantiam defuturam. Quæ singula vt à vobis, tamquam stellis genitricibus, nascenti Societati impressa esse ostendam; priùs hoc demonstrandum videtur, vos fuisse semper, & esse stellas humano generi maximè propitias ac salutarēs. In quo sexcentorum est mihi testium instar vniuersa Græcorum, apud quos vixistis, laborastis, & triumphum consecuti estis, Ecclesia: quæ quot versibus vestrarum laudum modulationes decantat, rotidem testimoniis asseuerat ac prædicat, vos esse clarissima mundi sidera; vos ab ipso CHRISTO tamquam inerrantes stellas rerum vniuersitati demonstratos; vos lucernas radiis miraculorum emicantes; vos veluti conspicua luminaria duo orbi terrarum affulgere, & perturbationum nebulas feruore fidei vestræ nullo negotio dissipare; vos luces diuinitus coruscantes venerabilis Ecclesiæ cælum claritate vestrâ circumfundere, & lucidissimam caligantibus vbique faciem præferre; vos denique esse spectabile par astrorum, cum veræ lucis parente aurorâ exorientium, in quibus, tamquam in splendidissimis domiciliis, fulgor materiæ expertæ habitat, ac lætissimè propagetur. Hæc de vobis Græca canit Ecclesia, numeris tam effluentibus quàm festiuis; quorum licet paulò solutior rotunditas, delectare tamen sine satietate nos potest. Quibus perbellè hoc elogio Andreas Pyrus, scriptor quoque Græcus, applaudit: *Hodierno die serena atque illustris exoritur pauperum CHRISTI commemoratio, clarissimis miraculorum fulgoribus usquequaque resplendens.* Nec est quòd vereatur quisquam aut æstimet, reuauille iam pridem hæc sidera; & posteaquam cælo suo hi ciues recepti sunt, consortionis terrenæ pertractos, & mortalium impatientes oculorum, rebus nostris non ampliùs interesse. Viuunt enim, ac fulgent (quod iustitiæ Doctoribus Daniel

vt stelle.

Menza
Græcorum
1. Iulij, &
1. Nouemb.

Vates

Vates sanctè promisit) quasi stella in perpetuas æternitates; nec alius eorum erit erga nos benevolentia, quàm beatitudinis finis. Dan. 11.

Εἰ καὶ παρῆκεν γῆν Ἀνάργυροι δόο,
Πληροῦσαι, ὡς πάλιν, καὶ πάλιν γῆν θαυμάτων.

Quos defumptos ex Precationibus Græcorum versus ita Latinè reddere libuit:

Quamuis relictis possident terris polum,
Nunc tamen, ut olim, Anargyri signis micant.

Et quamuis hæc est natura sideribus, ut parva & exilia validiorum ortus obscuret: tamen tantum abest, ut hi soles erumpentibus in primum æui sui crepusculum Societatis adhuc teneræ scintillis caliginem suâ claritate induxerint, ut eandem etiam communicatis è cælo radiis, impressisque ornamentorum suorum nobilissimis signis & characteribus, illustrarint. Id iam animaduertere, curæ pretium fuerit. Nam minimè dubiâ sui similitudine Societatem obsignatam esse voluerunt.

Plin. Paneg.
ei que imprimunt
quatuor
facultates,
quibus
sunt

Fuerunt Medici COSMAS ac DAMIANVS; quorum industriâ, sollicitudine, charitate, & corpora ex grauissimâ morborum pemicie, & vitæ ex præsentis morte, & voluntates ex violentiâ affectionum, & animæ denique hominum plurimorum ex faucibus Orci ereptæ, ac sanitati restitutæ sunt. Quod intelligens Orientis Ecclesia, hos denuò modulos in eorum laudes effundit: Quo vos nomine appellabimus? Ministros? an Medicos tam animorum quàm corporum, & insanabilium ægrotationum? qui ex thesauris diuini Spiritus medicamenta saluberrima profertentes, arcanâ quadam & sacrâ chirurgiâ fauciorum vulnera persanatis. Quæ medicandi industria cælesti quadam deriuatione in Societatis huius alumnos ita traducta videtur, ut pari studio ac felicitate, tamquam filij Medicorum, partes eorum gnauiter obeant, siue in integrâ animorû valetudine conseruandâ, siue in aduersâ depellendâ. Quo genere medicinæ, si omnes omnium artium commoditates, facultates atque copias dispicias, nihil est melius, nihil nobilius, nihil optabilius, nihil hominum generi datum præstabilius. Quod cum perspectum habeant artis tam diuinæ Professores, ut præsentent quæ à tantis Magistris didicerunt; non inuiti, credo, illud ex laudatissimo Hippocratis iureiurando vsurpabunt: In quamcumque domum ingressus fuero, ad ægotantium salutem ingrediar. Neque fortius loquuntur quàm faciunt. Nam si quis per vniuersam Societatem, velut mysticorum quandam Medicorum academiam & officinam, oculos circumducere voluerit; deprehendet profectò ac videbit, hunc optimos medicinæ cælestis auctores assiduâ lectione terentem, illum hæresium & errorum anatomîâ districtum, alium in virtutum tamquam salutarium herbarum indagacione versantem. Nec deerit, qui spiritualia ad salutem Exercitia præscribat, qui in valetudinario asfideat ægris, qui plagas exfugar & vlcera, qui cælestium ciborum delicias languenti stomacho subministret. Quot, quamque versati in hac arte Doctores, in cathedris, in pulpitis, in remplis, in scholis, in tribunâlibus sacris, in castris, in transtris nauium, sanitatem populorum aut rectâ institutione tuentur, aut depulsâ mentium ægrotatione restituit? Animaduertas, ex horum præscriptione & curâ, odiorum frigora

I. Medici.

gora

gora calore charitatis expelli; ardentem libidinis intemperiem, castimoniam refrigerante fedari; ingluuiei exuperantiam, præscriptam ieiunij euacuatione digeri; acrimoniam bilis, mansuetudinis lenitate mitescere; angustias pectoris, conscientiam serenitate diduci; laxitatem inertiam, disciplinam seueritate constringi; ceruicis duritiem, suauitate morum emolliri; omnem denique moralium morborum exercitum contrariis medicamentorum viribus debellari. Nullum autem est his Medicis suspectum tempus, nullam fastidio sordes, nullum ministerium oneti, nulla excubias acturis intempesta nox. Vestri igitur, hoc est, Medicorum sunt filij, quotquot in hanc Societatem coeunt; & quam illis artem de cælo transfudistis, eam non tantummodò ad vestram vigilantiam & laboris exemplum, sed etiam ad liberalitatis & beneficentiam imitationem exercent. Quemadmodum enim vos ægris omnibus nullam spe lucri consululistis, & reuocatam in usum Apostolicam animorum sublimitate, quidquid gratis accepistis, id omne gratis quoque largiti estis, aquæductum gratiam omnis indigentibus aperientis: ita Societas, ne pretio beneficium elocet, ac vendendo perdat, sine emolumentum terreni spe, sine præmio, nihil ad balancem, nihil ad calculum reuocans, non computat quanti, sed cui dederit; non ponderat quantum lucri sibi, sed quantum miseris auxilium, ferat; non facit medicinam, quia sibi expedit, sed quia decet; charitati litat, cupiditati non inseruit. Auspicibus itaque nostris ac Ducibus, COSMAE & DAMIANO adscribam, quod Diis suis Latinus Stoicus: *Omnia sine mercede, sine ullo ad ipsos perueniente commodo, faciunt. Hæc quoque nostra ratio, si exemplari ab suo non aberrat, seruet; ne ad res honestas conducta veniat. Pudeat ullum venale esse beneficium. Gratuitos habemus, non Deos, ut ille, sed COSMAM ac DAMIANVM. Hos sequamur duces, quantum humana imbecillitas patitur: demus beneficia, non feneremus. Hoc magni animi & boni proprium est, non fructum beneficiorum sequi, sed ipsa.* Sed neque obliuisci possum insigne hoc præconium, quod totus Oriens de gratuita Medicorum nostrorum operam & curationibus modulatur: *Officina vestra medica inexhaustus quidam est fons, qui, quod sæpius hauseris, eò copiosior effluit; qui que effusus redundat, & quotidie exhaustus impletur. Gratis accepistis, gratis datis.* Quamobrem, quod sæpissimè vos Anargyros Falsi Græcorum appellant, id summo vestro merito faciunt: tum, quod omnino numinotum fuistis expertes, inopiã sponte susceptam opulenti; tum, quod omnes etiam pecuniarum vias ignorastis, nihil quaestus, nihil vestri causam facientes. Humanum profectò fastigium excedit hæc laus, omnibus vos beneficia conferre, calamitates detrahere, procurare salutem, operam gnauiter & sine cessatione impendere; sic tamen, ut nulla vos vestis, nullum vas, nullum mancipium, nulla conditio pecuniarum, nulla merces à propositam integritate continentiamque deduxerit. Ex quo instituto vestro Societas vniuersa gratis concionatur, gratis peccata condonat, gratis Epulum cælesti instruit, gratis sacrificat, gratis militat, gratis ministrat, gratis docet.

111. Concordes; Quid autem de concordiam vestram dicam? An vos cum Græcis diuinum quoddam iugum appellabo? Enimuerò coniunctis viribus, geminorum instar iugalium, laboratis. An conspicuam cælesti luce bigam,

11. Gra-
tuiti;

Senec. lib. 4.
de Benef.
cap. 15.

Idem lib. 1.
de Benef.
cap. 1.

bigam, vnius mentis, vnius genij, domicilij, virtutis possessores vehentem? Communia sunt vobis omnia, sicut communem habent oculi diem. An sacrum ac venerabile fratrum par, vnâ euntium, vnâ laborantium, vnâ medentium? Quidquid ab alterutro præstatur, amborum est; vosque geminos potius esse quàm germanos, maior virtutum quàm vultuum similitudo demonstrat. Habet autem hoc à vobis genuina soboles Societatis, vt, quod omni consanguinitate certius est, sint virtutibus fratres, vtque diuersum sanguinem affectibus misceant; non fortuitâ germanitate sociati, sed electâ. Ac dispersa quidem sunt per omnes orbis angulos Societatis membra, tot nationibus regnisque diuisa, quot limitibus rellus: sed hæc tanrummodò sunt interualla locorum, non mentium; discrimina sermonis, non pectoris; colorum dissimilitudo, non morum. In hac familiâ idem sentiunt Latinus & Græcus, Lusitanus & Brasilius, Hibernus & Sarmata, Iber & Gallus, Britannus & Belgæ: atque in tam disparibus genijs nullum certamen, nulla contentio; nihil ex quo sentias plures esse. Suspiciunt inuicem, inuicem cedunt, murò diligunt. Nihil suâ putant ininteresse, vbi vari sint, quos charitas CHRISTO peperit, Societas miscuit; idem propositum, idem tenor vitæ, eadem vori copula colligauit. Quidni igitur, quod Imperatoris Aureliani nummo impressum est symbolum, id huic Cætui augurer euenire? Exhibet numisma stantes vnâ Imperatores, & medio ac sublimiore inter eos loco caput orientis Solis, radiorum circumquaque se effundentium coronâ circumdatum; cui hæc adiicitur inscriptio, CONCORDIA AVGVSTORVM. Vt enim Sol oriens concordem Augustos vtrunque benignâ fauoris sui luce illustrat: ita vbiicumque in nomine IESV congregantur Societatis huius participes, dulcissimæ fraternitatis vinculo colligati, ibi immortalis iustitiæ Sol CHRISTVS in eorum medio, ad nexum illum animorum splendoris sui claritate condecorandum, atctiusque stringendum, exoritur & inclarescit. Quâ Sociorum coniunctione quid excogitari potest aut ad iucunditatem dulcius, aut ad solatium opportunius, aut ad robur firmitus, aut ad inuictum inter aduersa retinendum animum conducibilius? Concordia, legum, vrbium, Regnorum custos, familiarum nodus, tutela militiæ, exercituum anima, castrorum vallum, victoriarum auspex, Dei famulos non tantum vt fratres compage amoris conglutinat; verum etiam, vt eiusdem cohortis & stipendij milites, ad pugnas, ad clades, ad præbendum hosti sanguinem, ad mortes, aut vexationes ipsâ morte acerbiores, informat & erudit. Namque & hoc decus ab athletis fortissimis COSMA & DAMIANO Societas in hanc lucem prodiens, vi natalitiæ communicationis accepit, vt eam non fuga laboris desidiæ, repudiatio periculorum timiditati, militiae terror latebris traderet; sed vt vel martyria, vel ærumnas martyriis pares, infractâ semper constantiâ exciperet, toleraret, amplecteretur, ambiret. Quando ira que martyrio purpuratos intueor COSMAM ac DAMIANVM, huiusce purpuræ laciniâ Societati porrigunt, & hac quasi tessera insigniunt suæ dignitatis ephobos. Prospiciebant enim iam olim perspicacissimis animis irruentes in hunc Ordinem tempestates: coniuratorum in eam insidias, consilia,

E auda-

IV. Martyres.

audaciam, furorem non ignorabant: ante oculos erant hæreticorum faces, mucrones sicariorum, barbarorum venena, odia iudicum, pericula testium, equulei, rotæ, laquei tyrannorum: patibula Britannia, ignes Iaponum, Bataua carceres, Brasilorum rictus, Paraquariorum clauæ, venenata Peruvia tela, Turcarum acinaces in nouorum hominum innocenciam imminebant. Exsiliis, proscriptionibus, naufragiis, latrociniiis, inedia, siti, nuditati, squallori, seruituti, & sexcentis aliis pestibus obiiiciendus erat nouus hic partus. At quâ tectus armaturâ? quibus munitus præfidiis? Nimirum affulserunt eius natalibus non Castor & Pollux, fabulosi tempestatum depulsores; sed COSMAS & DAMIANVS, animosissimi milites CHRISTI: & suæ fortitudinis, tolerantia, alacritatis lucidissimas notas, commentitiâ stellarum omnium necessitate potentiores, ei reliquerunt impressas & inditas. A Menologo quidem Græco hi duo principes & antesignani nostri *φωτεινῶν ἀστέρων ἡγετῆρες καὶ πύργων ἀσείστοι*, lucidissimæ columnæ & inconcussæ turres, appellantur; quod non solo virtutum splendore effulgeant, sed curadem quoque firmitate inter extremos cruciatus stabiliantur ac durent. Vos autem, Socij, beneficio natiuitatis vestræ, & geminarum exortu atque impressione stellarum, oportet exemplo stellas, constantiâ columnas, insuperabili animorum robore turres non videri, sed esse. Vos oportet in periculis intrepidus, in aduersis tranquillos, in prosperitate compositos, in dimicationibus fortes, in ipsâ morte viuaces persistere, & quodammodò immortales. Quod enim infantes quosdam galeis armatos in hanc vitam prodire obseruamus, id modò quam euentuum significationem portendat, non inquirō: verumtamen sic existimo, vniuersos huius Societatis homines, galeatos nasci ac prodire oportere, ad mucrones hostium imminentes capitibus, ad omnes fortunæ ictus, omnes aduersariorum iniurias, omnes calamitatum impetus ac procellas, non subeundas tantummodò alacribus & fortibus animis, sed infractis etiam viribus retundendâs. Quod muniminis genus etiam Isaias sic commendat: *Galea salutis in capite eius.*

Menolog.
1. Nouembr.

Isaiæ 59.

SS. Cos-
mas & Da-
mianus in-
star paren-
tum Socie-
tati.

Atque hæc sunt non fata, sed munera; non sortes à necessitate, sed vires à cælesti auxilio profectæ; non decreta genituræ, sed beneficia, quæ propitij constitutio cæli, COSMAM & DAMIANVM velut conspirantes tum stellas proferens atque coniungens, nascenti Societati impertit: hæc, inquam, salutiferæ exercitatio medicinæ, gratuitum obsequium, animorum concordia, martyrij votum & amor. Pro quibus vestris immortalibus in hanc Familiam meritis, Patroni optimi, si pares vobis gratias non possum agere, quæso obrestorquæ, ne mea naturæ potiùs, quàm immensitati vestrorum beneficiorum, id tribuendum puretis. Plus enim vobis debemus, quàm parentibus liberi. A parentibus enim in squallore & sordibus procreati; à vobis nati sumus lucidi atque splendentes. Illi nos genuere ad incertam salutis conditionem; vos ad minimè dubiam spem sempiternæ beatitatis crexistis. Illi nobis patriam dederunt, hanc terram; vos cælum promittitis. Ab illis, ut ægri ac debiles; à vobis, non tantum ut valentes, sed etiam Medici ut essemus, accepimus. Illi enim humanis nos doctrinis imbuendos cura-

runt,

runt, vos diuinis. Parentes nos ad compendium & quæstum, vos ad prolixissimæ largitatis effusionem incitatis. Illi sanguine fratres coniunxerunt, vos charitate. Ab illis denique, timidi atque abiecti; à vobis, constantes, generosi, & martyrij appetentes euadimus. Præstantissimâ igitur in Societatem beneuolentiâ, & studio potius diuino exstitistis, tam optabilem illi sortem in ipsis incunabilis decernerentes. Quanto autem nunc gaudio fruimini, cum serenis luminibus videtis, non esse omnino degeneres, quorum natiuitati fauorem vestrum tam prolixè impenditis? cumquæ animaduertitis illos cientes, illos beneficiarios, illos filios vestros, iam centesimi natalis reditu probatos, noui sæculi felicitatem, nouos animos, nouasquæ virtutes sibi non tam à suis conatribus, quam à vestrà opè ac patrociniò polliceri? Audeo enim dicere: Erit, erit aliquando tempus illud, cum Societas vestro die nata, vestro beneficio confirmata, præsidio custodita, & propagata influxu, non tantum ducentesimum, sed vltiores etiam natales intueatur & celebret. Interea verò vnusquisque Sociorum hæc ferè sapientis viri cogitata in animo infixam meditabitur & vsurpabit: *Quidni ego magnorum Vi-*

Sen. Epist. 64.

rum (COSMÆ atque DAMIANI) *& imagines habeam, incitamenta animi, & natales celebrem? Quidni illos honoris causa semper appellem? Quam reuerentiam parentibus meis debeo, eandem illis Societatis parentibus, à quibus tanti boni initia fluxerunt.*

P A R A D O X O N.

Τὸς ἐν τῇ Ἐταιρίᾳ Ἰησοῦ μακαρίτας, τὸν αἰῶνα πεπληρωμέναι· ὅτι γῆρας τίμιον ἐστὶ πολυχρόνιον, εἰδὲ ἀριθμῶ ἐτῶν μετρεῖται, πολὺὰ δὲ ἐστὶ φρονήσις ἀνθρώποις.

Id est, *Eos qui in Societate IESV mortui sunt, sæculum expleuisse: honoratam enim senectutem esse, non quæ diuturna, aut numero annorum aestimetur, sed prudentiam hominibus pro canis esse.*

Quotusquisque adeò longæuius, vt sæculum viuendo expleat? vt vel ardentissimè cupiant miseri mortales diu viuere, quis non prohibeatur vtrecundiâ senectutem istam vouere, nedum sperare? Agit Societas IESV annum centesimum; sed quis in eâ centenarius? quam multi potius longissimè ab eâ atate distant? Habet adolescentes florentissimos, & forti excelsoquæ animo iuuenes; senes autem, quasi post vindemiam racemos, admodum raros. Scilicet impallescunt studiis &

Cui pauci senes esse videantur in Societate.

immoriuntur: conficiuntur laboribus ante diem, gloriosis quidem illis, at asiduis, & propè infinitis. Si quos fortè benignior seruet natura, alius vastante Regionem pestilentia, dum morientibus opem fert, contagio absuntur; alius, vt pietas ne absit à castris, militiæ occumbit, vbi morbi solent grassari liberiori, & mors tamquam de suo messim copiosam legere. Quid, quòd mari etiam se committant, quasi terra desit sepulchris? Adcò paucis contingit senescere; sæculum viuere propè nemi-

ni. Borgia, tam in Imperio Hispano quàm in hoc Ordine rebus gestis clarus, negabat olim apud Carolum Cæsarem à matre ætate non grandi maturam canamque prolem expectandam esse. Rectè tum ille quidem: adolecebat enim confirmabaturque primùm Societas: sed cur de curso sæculo tam pauci modò canis ac senectute venerabiles? Senes non essent, inquit ille, non staret Respublica. Mens, ratio, consilium, sine quibus neque ciuitates coalescere, neque Imperia durare, neque stabiliiri possunt Regna, in senibus sunt. valebuntne igitur iuuenes eam, in quam ipsi tam diuersæ indolis & naturæ coiete, Societatem diu tueri & conseruare? Quæ, malum! ista est censendi imperitia? Ego verò omnes Socios aio senes esse, & quotquot extremum in Societate I E S V diem obeunt, sæculum vixisse. Cur rides? nihil inopinatum dico, nihil, quod non rationibus vincam necessariis; nihil, quod à consuetudine aut veterere aut nostrâ alicum videatur. Nónne callidi rerum æstimatores, senes fatuos & deliros, qui opis alienæ egent vt incedant, vt curentur, vt ne quis sinister casus imprudentes obruat, non iam senum in numero habent, sed repuerascere dicunt, & ad infantiam redire? Non illepidè decrepitis ille nostrâ memoriâ senex, nepotulo suo sexenni, Triennio, inquit, *Adriane*, me maior es. annum agebat centesimum & tertium: sæculi prioris actam ætatem, ac si iam ad infantiam reuertisset, pro nihilo habebat. Ergo non annis senectus æstimanda.

Omnes in Societate senes dici possunt.

Senectus non annis censenda, sed præclarè factis.

— ætatem extendere factis,

Hoc virtutis opus. —

rebus enim sapienter & præclarè gestis dignitas conciliatur & auctoritas, præcipua senectutis ornamenta. Deus infantem non sinat crescere, non membris corrobotari, non vsu fieri eruditorem; qui nec loqui discat, nec sapere: hunc tu, quia diu infans fuerit, adultum dixeris aut senem? An non vt siluestria poma, quæ acerba semper & immitia sunt, dicuntur numquam maturæscere; ita qui è pueritiâ non excedat, adhuc hæreat in nucibus & crepundiis, senescere omnino dicendus non est? negare non potes. Vide, quò te deducam. Quid fructus verni? numquid non æquè adulti sunt anni principio, quàm eodem inclinato autumnales? numquid non matutiores, quàm qui ne autumno quidem mitescunt aut mollescunt? Quod pomis, quod vuis, quod fructibus ceteris concedis, homini negabis? non potes. Matutitate igitur, non lapsu temporis, ætas impletur. maturitas autem dignitate constituitur & auctoritate. Hæ vetò sapientiâ & prudentiâ acquiruntur, rebus gestis ostenduntur, denique populi sensu & opinione, non secus ac gustatu percipiuntur. Quod mens cogitatione comprehendit, & ratio docet atque explanat, exemplis demonstro. Communis omnium primusque humani generis parens, nónne maturâ ætate conditus est? nónne perfectissimâ maximeque venetandâ: annos tamen non numerabat, non contraxerat rugas, capillis non canescebat. Igitur non anni, non cani aut rugæ, senem faciunt; aut matutum, dignumque qui aliis maior & pro parente habeatur. Quid ille quem Virgo-mater vtero virum circumdedit? nónne ab ipsis incunabulis æqualis erat antiqui dierum Patris? (si tamen ita loqui fas est de eo qui ante dies & temporâ ab æterno existebat)

Immaturi qui dicendi sunt.

Maturitas in quo consistat.

bat) numquid non maior credentium Patre Abrahamo? Non igitur adulto robustoque opus est corpore ad senectutem, nedum morbis fracto, aut ad interitum vergente: non opus est annos vixisse Nestoreos, vt aequate illum aut pluribus etiam sæculis vixisse censere. Si ad Troiam Nestor, aut domi Argis, rebus ludicis ætatem consumpsisset, si cum dedecore & infamiâ turpissimis animum libidinibus contaminasset, si captus mendaci aridentis fortunæ vultu ambitioni miserè seruisset, an eo inter viros principes loco futurum fuisse existimas? aut omnino quisquam eum consulat, aut viæ duceem optet, quem exorbitare videt, neque quò tendat, neque quid sequatur intelligere? ab eo confirmati velit, dum animò vacillat aut trepidat, quem umbris & nescio quibus hominum suspicionibus agitati, quem mortem conspicit horrere non alitet, quàm pueri latuas & lemures? hunc senem vocet, qui, si corporis detrimenta seponas, à puero nihil distat? huic vt parti blandiatur? huic obtemperet? huic se suaque etedat? Sapiat priùs sibi delitus ille, pueriles nugas spernat, adolescentiæ impetus coërceat, refrenet libidines, animum in potestate habeat: denique tunc incipiat iuuenibus coli & in venetatione esse, cum iuuentutis ipse petulantiotis probra, temeritatem & effrenatam cupiditatem superauerit. Ceterùm dum ab iis vincetur, non venetabor vt senem, sed vt puerum despiciam & contemnam. Etenim Salomonem, cum duodennis adhuc, altercantibus in frequentissimâ populi concione meretricibus, sapientissimam illam absolutamque & propè diuinam sententiam pronuntiauit, cum diuitias & maiestatem virtuti posthabuit, cum in remotissimas vsque regiones nominis sui famam propagauit, arbitror verè senem fuisse: cum verò vtgente & præcipiti ætate iners languit, mulierum amoribus fractus succubuit, erectis aris infames Deos coluit, cum plebi grauis & inuisus, Principibus neglectus & contemptus, Deo Opt. Max. odiosus esse cœpit, nihilque dignum se & pristinâ virtute, nihil dignum homine, nedum Rege, meditatus est; puerum, non vitum, aut si quid puero magis miserum & fatuum est, non senem fuisse, quis non fateatur? Opinor ego, non eos qui in Susannâ optimæ probatissimæque feminae amorem exarserunt, criminis innocentem accusantur, in fontem capite damnantur, tamen annis, quos censabant, gratitatem; munere, quo fungebantur, dignitatem auctoritatemque præ se ferent; sed Daniele, ætate non prouectâ, concionem ad tribunal reuocantem, quæstionem in nefarios iudices exercentem, suâ ipsorum confessione conuictos pœnâ talionis multantem, omnes senis partes expleuisse. Non igitur ætas decliuis ac deficiens, non cani & rugæ larua quædam senectutis; sed mens, consilium, moderatio & maturitas senem faciunt. Hæc si absint à Societate IESV, meritò illi à ruinâ timuisti, & ratos in càm senes esse aut sæculum explere causatus es. Verùm enimuerò vt à Sociis abessent anni extremi & cani, si virtute & vitæ dignitate, si doctâ auctoritate, si prudentiâ, consilio, animi integritate & constantiâ præstent; si non sibi, sed Reipublicæ se & vniuersis ratos credant; si mentem ita in Deum erectam habeant, vt tamen miseris numquam afflictisque solandis desint, vt à rudibus docendis, ignauis inflammandis, redyçendis ertanti-

Senes pueri venetationem non merentur.

Salomon in pueris venerabilis:

idem in senectute despicibilis.

In Societate maturitas.

bus numquam cessent, quid causæ est cur illis metuas, cur senes esse & parentum loco amandos colendosque inficeris? Non erat ætate grandis Iosephus, cum à Pharaone Ægypti Rege iussus est senibus regioque concilio præsidere: nimirum iam antè ipse vnus Ægyptum ab impendente calamitate vindicauerat, cui ne prospiciendæ quidem, ne dicam auertendæ, tot grandæui & sæculares, vt ita dicam, senes suffecerant. Sed quid ego vetera commemoro, cum liceat mihi vti domesticis, & nuperrimis ac propè præsentibus exemplis? Lainius noster qualem se Tridenti in illâ sapientissimorum Patrum coronâ atque orbis theatro exhibuit? qualem item noster Franciscus Strada Louanij, ad quem audiendum Doctores ipsi & Oratores cum auditoribus suis cateruatim confluabant? Erat tamen hic, si annos æstimes, adolescens; ille etiam num iuuenis: vterque auctoritate, qui senectutis apex est, & motum maturitate ipsis senibus venerabilis. ALOYSIVS GONZAGA, vt in Ordinem hunc adscribi posset, nõnne maiores suos (quos qualesque vitos!) rationum momentis expugnauit? sed quantâ id cum moderatione & obseruantia? Nõnne voluptatis omnis sensus (quod multis vix extremâ ætate, ac ne vix quidem conringit) nõnne, inquam, voluptatis omnis sensus in eo erat extinctus? deserbuerat consumptusque erat ardor ille, vbi accepto è cælo igne cœpir ardere. Et eâ moderatione homo senilem maturitatem adeptus esse negabitur? Quid referam STANISLAVM, cui huius Societatis candidato adhuc cum Cælitum Reginâ, & cum beatis mentibus frequens erat ac familiare commercium? an non, ad exemplum optimi celebratissimi que senis, Seruatoris nostri complexu dignatus est, marurusque habitus cui à Virgine-matre hoc pignus crederetur? Senem profecto se probauerat, cum in medio corruptissimæ gentis forti & inconcussio animo steterat, cum aduersus domesticos & consanguineos per obstantes difficultates ad crucis trophæum pertraxerat, acerrimus in vincendis hostibus, minimè mollis in spernendis suis, vt supra parentes CHRISTVM à se amari palàm ostenderet. non ille pueriliter mortem horrebat; sed quasi vitæ illum cepisset fatietas, quâ Deo frui prohiberetur, in votis habebat dissolui quidquid erat mortalis concretionis, vt exsoluta vinculis hisce mens libera in cælum euolaret. Ecquid senem agnoscis, qui maturitate virtutum, morumque canitie sæculum expleuerit? Prætereo VBALDINOS & CAIETANO S, aliosque sexcentos nostri Ordinis in adolescentiâ senes. Vnicum tamen est, cuius obliuisci sit nefas, IOANNES noster BERCHMANNVS, cuius adhuc recens & spirans animis nostris obuersatur memoria. Hunc vidimus, priusquam Societari se tradidit instituendum; tradidit aurem, cum primùm per ætatem (quamquam nulla virtuti immatura est ætas) aut potius per leges humanas licuit: hunc, inquam, vidimus & suis & exteris, quâ rectè factorum exemplo, quâ monitorum prudentiâ, iam tum cum prima elementa disceret, saluti fuisse; & vix tyrociniū ingressum, sodalibus suis præfectum. Erat in congressibus comis, in scholis sapiens, domi religiosus, in diuinis assiduus, in obsequendo promptus, in agendo grauis ac prudens: verbo absoluo, ætatem maturitate præcurrebat: neque aliter virtutum coronâ septrus, quàm

Lainij &
Strada
maturitas.

Aloysij
Gonzaga
maturitas.

Stanislai
in pueritiâ
generosus
animus.

Joannis
Berch-
manni ma-
turitytas.

quàm si sæculum ipsum piis exercitationibus expleuisset. Tanti refert, diuinâ, quæ in legibus nostris elucet, sapientiâ niti; & de cælo acceptâ luce tarditatem ingenij anteuertete; vt homines graui & industrij legendis voluendisq; historiis vitæ breuitatem solent compensare. Vides igitur tytones, qui in minimâ hac Congregatione sunc minimi, senes & quasi centenarios esse. Restat, vt ab omnibus eos hoc loco & numero haberi demonstrem. Senes, cum aut illis blandimur, aut honoris causâ nominamus, Patres vocari, antiquissimum est; & quemadmodum

*Senes aut
Patres
olim qui
dicitur.*

A senibus nomen mite Senatûs habet,

sic iidem Patres Conscripti olim dicebantur. Qui verò ciues seruauerant, aut Imperij limites prodixerant, aut denique rebus præclarè gestis summam in Republ. dignitatem promeriti erant, patriæ Patres audiebant. quid notius? Non igitur annis hoc dabatur, sed virtuti, sed dignitati. Quibus verò adolecentes esse vitio vertebas, nonne quacumque sint ætate, in Presbyterorum seu senum hunc Ordinem quasi in Senatûm conscripti sunt? nonne Patres, neque alio serè verbo compellantur? quid tritius? Nonne Summi Pontificis auctoritare, ex suggesto, prius etiam quàm sacris iniriati fuerint, ad populum verba faciunt, credendorum capita exponunt, disciplinam Christianam suadent, conuertere in melius motes & æterna sectari hortantur? quid vsu receptius? Senes igitur haberi cur insolens videatur aut nouum? Iudices & Dei assessores in cælis viginti & quatuor, Seniores in sacro codice vocari nemo ignorat. Magnus ille Israeliticæ gentis Legislator, quos in consiliûm adsciuit, quos in gubernando populo socios esse voluit, Seniores dixit; quos CHRISTVS duodecim, illi plures Ecclesiæ præfecerunt, in iis Seniorum verbum vsurpat Apostolus. non tamen certæ se ætati aut Apostoli, aut CHRISTVS, aut Moyses, aut Numen ipsum, alligarunt; vt quos Seniores indigaret, cereris ætate præcellerent. Cum igitur qui Deo vocante in Presbyterorum hunc Ordinem adleguntur, Senes ab Ecclesiâ vocentur, & esse iubeantur; quisquàmne erit qui senes esse inficiabitur? Crede mihi, honorata senectus est, non diuturna (si tamen est aliquid diu in hac virâ, quæ velut vmbra præterit) non quæ annos numeret (qui inde à primi parentis lapsu pauci sunt & ærurnosi) sed virtus & prudentia mortalibus senectutis conciliant auctoritatem. Atque vt inter eos, qui communi æstu insanientis debacchantisque turbæ auferri se sinunt, nemo senex est, quamuis sæculum totum vixerit; sed vel *puer centum annorum morietur*: ira vbi omnes diuinâ reguntur sapientiâ, quæ omni Philosophiâ & quantumuis longâ experientiâ cettior est; addo etiam, vbi ab IESV æternâ Patris Sapientiâ in societatem laborum studiorumq; sunt vocati, omnibusq; paternâ curâ & sollicitudine subueniunt & consulunt; nemo est cui non senectutis gloria debeatur, nemo qui dies suos æraremq; non expleat, & quamuis præmaturè mori videatur, sæculum centumq; annos vixisse credi non debeat.

Vera senectus in quo consistit.

EXERCITATIO POETICA.

CARMEN SÆCVLARE
AD IESVM ET MARIAM
PRO INCOLVMITATE SOCIETATIS.

SÆCVLVM felix, meliore quondam
Erutum venâ, geminiquè plausu
Orbis exactum, properant beati
Condere Soles.

Magne labentis Moderator aui,
Qui vagos certâ ratione torques
Siderum cursus, rapidoque calum
Turbine versas;

Qui vices rerum, variasque causas,
Temporum momenta, dièzque et annos
Diuidens, in te simul omne simplex
Colligis euum;

Iure solennes tibi seriatim
Ducimus pompas, tibi iure nostræ
Seruiunt Musæ, sociantque pulsas
Carmina neruis.

Altero rursus redeunte sæclo,
Quod tibi lati recinant minores,
Dic: Nouo semper meliora currant
Sæcula fuso.

Pulchrior semper meliorque primâ
Floreat proles: eat in nepotes
Integer patrum vegetusque sanguis,
Viuâque virtus.

Crescat in maius, solidique plena
Roboris partem studeat parentum
Gloriam aternis superare factis
Serior etas.

O quibus mentis generosus ardor,
Inque defessus labor, æstuantis
Æmulus Solis, per vtrumque latè
Deditur orbem;

Non sumus calli (neque fabulose
Vlla cortina cecinere fata)
Non sumus (cali manifesta vox est)
Ultima cura,

Magnâ de nobis Patre prolocuto,
 Patre, qui celos, humilesque terras,
 Et maris glauci vada falsa verbo
 Condidit vno.

Cùm per obstantes Erebi cateruas
 Vnicum Ductor traheret manipulum,
 Jamque Romanas, populos daturus,
 Scanderet arces:

Hunc gregem, dixit, tibi, Nate, nostris
 Inchtum signis, proprium dicamus:
 Hic nouis armis tibi subiugandum
 Debeat orbem.

Dixit: ad leuam simul alta nubes
 Solis exarsit radiis & auro:
 Leta cœperunt simul auspiciatò
 Currere sæcla.

Nate, supremi monitu Parentis
 Confoue amplexu facili clientes,
 O potens tutela, tuoque septos
 Numine serua:

Si per extremos tua signa Sinas,
 Si per ignota populos Cataia,
 Per pharetratos ferimusque Mauros,
 Seras, & Indos,

Sive subiectis gelido Bœotæ
 Solumus frigus glaciemque terris,
 Sive pignantem nebulis & imbre
 Querimus Austrum,

Seu catenatos maris & viarum
 Impigrè obnixi trahimus labores,
 Sive victuras emimus decoro
 Funere palmas,

Gaudeat numquam pereunte fructu
 Pulcher IgnatI comitumque sudor;
 Martyrum fusus sit in omne sanguis
 Fertilis auum:

Si tuum IESV tibi sacra turma
 Spiritum nascens animumque traxit,
 Traxit & nomen, numerosque tanti
 Implere laborat

Nominis, duris bene preparatum
 Offerat pectus, alacremque vastis
 Impetum terris, animosque magno
 Equet Olympo.

Supplicem tecum miserata gentem
 Virgo, que iustis venit aqua votis,
 Adsit, & nostris facilem Camænis
 Commodet aurem.

*Digna supremum genuisse Numen
Virginum Præses, genuisse læta
Quotquot Ignati soboles tuis ad-
uolui mur aris;*

*Calitum Regina, hominumque custos,
Nos tuam, Mater, sobolem tuere,
More tutantis tenerum benigne
Matris alumnum.*

*Quod rogat Diuos prece singulari
Lucidis Loliola receptus astris
(Hic ubi longâ serie futuros
Ordinat annos:)*

*Quodque Xaveri pia vota spectant,
Et tot auratis Superum locati
Sedibus, vitæ socialis ingens
Gloria fratres.*

*Sic erit: toto sonuere Olympo
Calitum plausus, geminatque plausum
Doctus & IESV chorus & MARIAE
Dicere laudes.*

Societas IESV.

Non est qui se abscondat à calore eius. *Psal.* 18.

CIMMERIAE tenebrae, Phæboque incognita regna,
 Et quas perpetuò nox premit atra plagas,
 Fabula quam veteres olim finxere Poëte,
 Credita ab antiquâ simplicitate fuit.
 Esse procul nugæ: nulla sine sole latebra,
 Terra nec aethereas effugit vlla faces.
 Tu licet extremas Scythiæ glacialis ad oras
 Hinc procul à patriis sinibus exsul eas,
 Et modò quod plaustris, ratibus modò curritur æquor,
 Quæque eadem semper sidera terra videt;
 Siue sub aduerso depressas cardine terras,
 Visaque adhuc nulli barbara Regna petas;
 Quid fugis, ab demens? incasum niteris: omni
 Sol aderit, fugias tu licet usque, loco.
 Serius aut citius his cuncta caloribus ardent:
 Nullus ab his toto tutus in orbe locus.
 Quod radij Solis, Cæcus facit istud IESV:
 Omnis ab hoc latè, quâ patet, ardet humus.

Societatis IESV Symbolum
AD MAIOREM DEI GLORIAM.

זה מפגע הנדרים

נפשי דברי נדודך	שקם חצי קשתותיך
עפים אל השם הנורא	מזהיר כמו זהר אורכי:
לו גם לי יש בנפלים	חיש אעופה לשמים
עלה אל האור לנדדת	וליה רבותו זיו תפארת
לכו חצי בני קשת	לכני אשני לא נאפת
קחו מן השם גהלת	שחיא ממעל יורדת
תתן אור חדש בתכל	לכני יראת כל החדל
מורה שמש ער מבואו	רוכת השם עם כבודו

Votorum hic scopus est.

Vota quid ad magnum iacularis mens mea NOMEN?

Hoc voueas; Socio datur ut ire tuo.

Ite sacre flammæ: non est meus ignis adulter,

Missâ hæc de pharetrâ virgine tela volant.

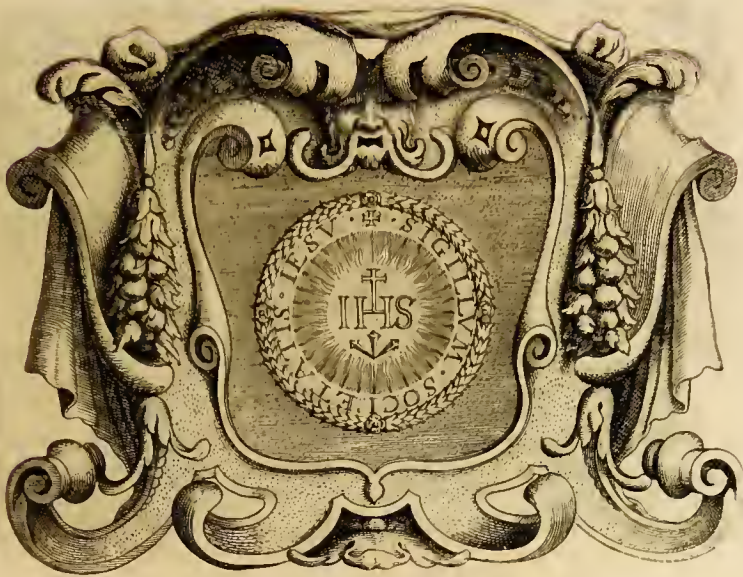
Ut Socij sacris prædentur ab ignibus ignes,

Vrat & hoc NOMEN solis vtramque domum,

Æternamque orbi dent hæc incendia lucem,

Nominis & sacrum crescat ut inde decus.

Societatis IESV figillum.

Sub Cruce tuta latet.

PRISCA superstitio, quò tuta lateret ab hoste,
 Mentitos coluit marmora ficta Deos.
 Sic Siculi Cererem, Triuiam coluistis Iones:
 Tempa sua Thebis Bacchus in urbe tulit.
 Iuno Agamemnonias quondam est tutata Mycenae,
 Ortaque ab antiqua Punica Regna Tyro.
 Palladis auxilio veteres creuistis Athena,
 Palladis auxilio Dardana terra stetit.
 Delos Apollinea est, & Phocis & Aonis ora:
 Et Paphos, & Veneri sacra Cythera sua est.
 Roma suum variis vario sub nomine templis,
 Vnum prae cunctis est venerata Iouem.
 O bene, quòd nostro scelus hoc procul exulat auro,
 Auspicio tuti quòd meliore sumus!
 Quisque sibi titulos & quae vult nomina querat:
 Nostra cohors Domini sub cruce tuta latet.

SS. COSMAS & DAMIANVS confirmatæ Soc. Præstites.

Felicibus auspiciis.

Non frustra vigilans servans labentia nauta
 Tempora: nec frustra sidera clara notant.
 Sideribus puppes sinuosaque vela reguntur:
 Sideribus dubia traſciuntur aquæ.
 Noxat in Æmonia cum Tiphys puppe sederet,
 Que vaga, qua certis sidera fixa locis.
 Spectabat Geminos, spectabat Orionis ignes,
 Et spissos Hyadum Pleiadamque choros.
 Tempora nec nautis, nec nautis omnia profunt
 Sidera; sunt certi, queis via tuta, duces.
 Triste rati signum ferro metuendus Orion,
 Hoc timeam fragili per freta puppe vebi.
 At geminus puro cum lucet in æthere Pollux,
 His ducibus tutum navita carpit iter.
 Altera nunc Argo, cui puppis fulget IESV
 Nomine, caruleas ardet inire vias.
 Plus aliquid geminis & Eoi mercibus orbis,
 Plus aliquid fulvæ vellere querit ouis.
 Cedite Tyndarida, iam non mea sidera, fratres:
 Nostra volunt alio lumine vela regi.
 Cedite: nocturnam COSMAS cum fratre carinam
 Diriget: hic Pollux, hic mihi Castor erit.
 Iuimus & Roma scitatum oracula; & illo
 Sidere nos iussit soluere Roma ratem.

Societatis IESV Iubileum.

Iubilemus Deo salutari nostro, *Psal.* 94.

A Γ', Εταμελα ΙΗΣΟΥ,
 Α'γε τήτες, ᾄδε περιπνῶς,
 Εναῤσόν ᾄδ' Α'γῶνα.
 Α'τε, πλῆκτερον ᾠρ', Ιέβαλ
 Κιθάρας δοτήρ κελύει.
 Α'λίαςυ κύμαθ' ὄσι
 Τόδα τῆς ὅλης θαλάσσης,
 Σκοπέλις τε, λαίλασάς τε,
 Ε'νύσας τ' ἐφωξέ πέτρας·
 Χ' ὄταν ἰσίου πατρῶν
 Περισίθις ἐσπίλθε ναοί,
 Μελέγμων εἰς αἰοιδίη,
 Πολύεμελα ἐν θαλάσῃ
 Πεστέρεθ Θεῶ ἀπονω.
 Α'γε ἐκ τόσων ἀειλῶν,
 Α'τε ἐκ τόσων ἀνηθῶν;
 Α'νὴν βαφείσα ἑσῆτη,
 Ε'καστὸν τ' ἐπὶ θλεπέσσω·
 Πνέξ' εὐδοίς σοι αἴθρη,
 Καὶ ἀπώσε πόντον ἐρῶν.
 Α'γ', Εταμελα ΙΗΣΟΥ,
 Ε'κᾄσόν ᾄδ' Α'γῶνα.

A Ge, *Saculare carmen*
 Cane lata turba, *nomerz*
 Domini gerens IESV.
 Animare pleetra Iubal
 Cithara iubet repertor.
 Mare quisquis, & feroces
 Pelagi tumentis undas,
 Scopulosque, vorticesque,
 Et operta saxa fugit:
 Reduci simul paternos
 Rate contigit penates,
 Canit, & periculoso
 Superis Deoque soluit
 Pia vota facta cursu.
 Age, passa tot procellas,
 Age, passa tot tumultus,
 Teneris cohors in annis:
 Tibi post graues labores
 Fanet aura, leniore
 Pelagi per arua flatu.
 Age, *Saculare carmen*
 Cane lata turba IESV.

Τὸ δένδρον ὡσπερ ἀλλήν
 Ἰσως γελᾷ ἀπτόων,
 Νεφών τε καὶ χαλαζῶν,
 Ἀλμύτος ἢ ἰοῦν·
 Κατωτέρως τε ρίζοι
 Βαθεῖαν εἰς ἄρμεσιν,
 Ἀνωτέρως τε θαλάσῃ
 Καλυφθὲν ἀμφὶ κλάνας.

Χ' ἔτω φάλαξ ἸΗΣΟΥ,

Λίμνητι καὶ Λιμάνη
 Νέφου παρελθὼν ὠμόν,
 Γερμανίας τε ἀρχῆ
 Εἰμαρμένον ἔσσω
 Ὄγκως ἔρευξ' ἀπειλῶν·
 Σφθεῖσα ταῖς καταξῆν,
 Οὕτω κρητῆς καταξῆν,
 Ἀνω ἑχέουας ἰδέεις
 Ἐξεία μάκαιρα
 Πρὸς ἄσρα τῆλε κλάνας.
 Εὐφροσ φάλαξ λυεῖζε
 Μετὰ κρότων, μετ' αὐλῶν
 Ἀλάτ' εἰς ἰορτῆν.

Ὅπερ ἡλιου ποροσελθῶν

Γῆν ἡμέσῳ ἀνοίξει,
 Ὅπερ ἡλιου καλυφθεῖς
 Βεστοῖς δίδωσι νύκτα,
 Ὅπερ Αἰθίοψ ἐφρόδῃ
 Τῆτων ἀΐθεο ἔργε,
 Ὅπερ ἀγλάας τε ψυχρὸς
 Εἶδ' Ἰέλων Ἄρμας·
 Περπέσας πάντα χῶσεν
 Σὴ φήμη ἵπτατ' ἀμφί.

Ἄμα κλειθεὶ ἀσπῆλα Σερῶν,

Γῆν κλειθεὶ καὶ θαλάσῃ,
 Ἰαπωνίαν τε Χριστιανῶν
 Ἰχθῶν νῆσ' ὕψελ·
 Ἄμα πλοσία Περύα,
 Ἐλ' τε Μεξικανῶν,
 Βεσσίλων τε χερσὶν ἔρημ·
 Καὶ ἐς Κόλομβου ἔργε
 Μαγαλάνιός τε ἐλέψε,
 Σοὶ εὐχαριστίων.
 Ἐκαστὸν εἶδ' Ἀγῶνα
 Ἐταρεία ἸΗΣΟΥ.

*Vt arbor alta ventos
 Secura praliantes,
 Nimbosque, grandinesque
 Ridet tumultuantes:
 Agiturque firmiores
 Terræ per ima nexus,
 Viretque latiore
 Ramos operta fronde.*

*Sic tu cohors IESV,
 Lacu licet Lemano
 Exorta tetra nubes,
 Germanicæque regnis
 Fatalis ille nimbus
 Minetur usque usque:
 Concussa tot procellis,
 Tot turbidis procellis,
 Ad astra latiores
 Diffundis usque usque
 Cohors beata ramos.
 Gaude cohors beata
 Et Sæculare tandem
 Deprome læta carmen.*

*Vbi clara fax Eoo
 Ab axe prima surgit,
 Vbi vesperi cadentes
 Abscondit unda flammæ,
 Vbi fusca gens propinqua
 Torretur infra sole,
 Vbi frigidus nitentes
 Cernit Gelonus Arctos:
 Tua fama per remotas
 Latè vagatur oras.*

*Tibi clausa regna Serum
 Terræ marique clausa,
 Japonumque Christiano
 Tellus madens cruore,
 Tibi Periana diues,
 Palusque Mexicana,
 Siliæque Brasilorum,
 Et quas Columbus oras
 Magalaniusque vidit,
 Gratantur. Euge lætum
 Pia Sæculare carmen
 Deprome turba IESV.*

Societas IESV anno sæculari de Parentis sui
in se amore sibi gratulatur.

Centum LOYOLA amplectitur annos.

Sæpè ego primorum laudavi tempora Patrum,
Ignati, tecum quis erat una domus.
In te oculos, in te sensus, in te ora ferebant:
Et quod spectarent, nil nisi candor erat.
Et quoties aliquis Romanâ iussus abiret
Urbe, sub amplexus fas erat ire tuos.
Sæpè miser dixi: Cur non mea tempore tali
Stamina fatales evoliere coli?
Cura tibi poteram propior, Loyola, videri,
Exemplisque tuis alloquioque frui.
Hac ego dum solitis incendi vota querelis,
Aures visa fuit vox pepulisse meas:
Quid quereris, primis quod non tibi contigit annis
Sub curâ magni vivere posse Patris?
Falleris: in seros extenditur illa nepotes,
Nulla sibi verus tempora ponit amor.
Atque aded, quamvis nobis hæc vivitur ætas,
Nos quoque Loyole proxima cura sumus.
Et iam non dubiis potes hoc cognoscere signis.
Adspice, quid signi pagina nostra serat.
Adspicis? en centum LOYOLA amplectitur annos.
His tua succumbit victa querela notis.

G

Socie-

Societas anno sæculari copiosos fructus promittit.

In senectâ vberi. *Psal.* 91.

C Reuit, io, centum, quamuis agitata, per annos;
 Speratas tandem iam gerit arbor opes.
 Frustrâ illi Boreas, frustrâ incubuere premendo
 Pondera; quin damnis crescere visa suis.
 Adspice, quàm latè diffundat frondibus umbras;
 Adspice, quod peperit, ferre laborat onus.
 Hæc arbor, Lioiola, tua est, quam seuit IESVS,
 Excoluitque suâ sæpius ipse manu.
 Multi illam venti, multa impetiere procelle:
 Et tamen hinc animos, hinc sibi sumpsit opes.
 Firma stat, & ramis iam totum amplectitur orbem;
 Iamque erit, vt senio, fertilitate grauis.
 Copia pomorum crescet, dum secula crescent,
 Vberiorque sequens quilibet annus erit.
 Carpite iam mites ex arbore, carpite fructus:
 En illos pronis porrigit ipsa comis.
 Palma Eûropæ miraberis India fructus,
 Quos mittet ratibus per freta vasta suis.
 Mittet ad Eoo positas sub sole Molucas;
 Mittet ad ignotas, quas videt Vrba, plagas.
 At, quemcumque sibi feret hinc Victoria ramum,
 Imponet capiti, maxima Roma, tuo.

Progno-

Auspicium melioris æui.

Auspicium felix melioris nascitur æui :
 Plaudite Loiole iam, sacra turba, tuo.
 Hactenus effrenis tumefacta licentia ponti
 Sideraque & tabulas visa ferire tuas.
 Quam non eluuiem, quas non Europa procellas
 Attulit? aut quos non barbara regna metus?
 At modo parce metu: subsident æquoris ira;
 Nec puto iam fluctus, qui timeatur, erit.
 Omnia principis surgunt ingentia duris:
 Hoc voluit pretio maxima stare Deus.
 Pòst tamen erecta cum stant fastigia molis,
 Quod nequirit liuor perdere, laudat opus.
 Sic noctem excipiunt formosi lumina Phœbi;
 Sic tristes hiemes æquoris, alta quies.
 Prima ratis tandem bis denis condita lustris,
 Cum cali & pelagi terra lateret aquis;
 Auspicium agnouit sæcli melioris oliuam,
 Quam tulit inuento fida columba solo.
 Continuo siluæ, visisque assurgere montes,
 Et facies terræ, que fuit antè, redit.
 Loiolea ratis totidem quoque condita lustris,
 Auspicium sæcli iam melioris habes.

Societas æternitatem intuetur.

Non est mortale quod opto.

C Vrritur, & longâ petitur teres annulus bâstâ:
 Hoc iuvat: hæc ardens præmia cursus habet.
 Annule principij semper redeuntis imago,
 Decursa merces non inhonora via;
 Tu, Loiolæ quæ meta sit vltima genti,
 Exprimis, & cursu quid petat illa suo.
 Currit ad Euphraten, & qui iuga frangit, Araxem;
 Currit & ad fontes, aduena, Nile, tuos.
 Currit ad Æthiopes, & adustos solibus Indos;
 Currit & ad gemina diffusa Regna Iauæ.
 Currit ad extremos hominum Iaponasque Sinasque;
 Quosque Moluca suis barbarâ claudit aquis.
 Currit & ad pöpulos humano sanguine pastos,
 Et quos occidua Tethyos vnda ferit.
 Diuersi cursus; finis tamen omnibus vna est,
 Cum mortale nihil vota laborque petunt.
 Trans Indum gemmas alius sibi cogat & aurum,
 Atque alias alio littore querat opes:
 Quærere quod gazas Arabum, quod sæcula vincat,
 Hæc nostræ semper gloria gentis erit.

IMA-

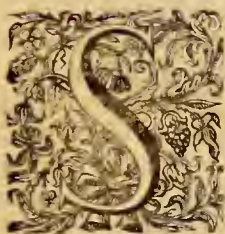
I M A G O PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER PRIMVS. SOCIETAS NASCENS.

CAPVT PRIMVM.

*Cur diuersis temporibus diuersi Religiosorum
Ordines nascantur.*

ACROS Religiosorum Ordines à Deo excitari, quàm constans tam vera est rectè sentientium persuasio: sed cur in tempora tam diuersa singulorum ortus ac veluti natales digerantur, non perinde notum est omnibus. Ceterùm celsi arcanorum cælestium cæca plerumque sit inuestigatio; non ita tamen humanis hæc oculis semper subducit Deus, vt nullum eorum numquam ostendat. quæ dum lucc suâ velut per nubem erumpunt, oculos nostros ad sui contemplationem inuitant. Quippe cum Deus, quasi maiestate positâ, veloquæ diducto, aperit consilia sua, iam intueri illa fas est atque expendere, non tantùm venerari.

Observarunt pridem viri sapientissimi, quâ parte laborare aut vetustate torpescere nobiliores aliquæ Ecclesiæ partes cœperunt, & labandi periculum minari, continuò à vigili illâ æternæ Mentis prouidentia laborantibus succurri; idquæ effici vt afflictæ recreentur, ac pristino vigori sibi quæ reddantur. Accepimus, quo tempore nata est Societas, non paucos sacrorum Deo hominum, quibus animarum iuandarum incumbere cura (quæ fuit illorum temporum corruptela) Dei sui quæ negligentes, otio magis ac desidia quàm pietati ac muneri suo deditos, elanguisse; per exiguam in multis doctrinæ, minorem in quibusdam virtutis fuisse curam: hinc eorum quæ sequi, quæ fugere oporteret, maximam populi ignorantiam; hinc in avaritiam, libidinem, Dei contemptum & in omne flagitium præcipitem cursum. Tali rerum statu quid

*Consilia
Dei, cur
nouve Ordines in-
stuat, esse
vt Eccle-
siae labo-
ranti suc-
currat.*

*Florimundus de Ori-
gine hæref.
lib. 2. cap. 18.*

expectari poterat, nisi, vt hæreses (quod contigit) & errores, quæ data porta, pleno se agmine effunderent, & in vrbes ac populos iam vitis suis corruptos subirà contagione longè lateque grassarentur. Exortâ Societate, tandem respexere sese; & veluti è longo veremo exciti, multi quod erant officio ac dignitate, moribus etiam ac virtute esse studuerunt. Ipsi frequenter audiuius à senibus memorari, vbi cumque Societas vestigium posuisset, aliam continuò rerum faciem extitisse; & pro impietate, ignorantia, luxu, rei Christianæ peritiam, religionem, probos castosque mores celeriter effloruisse. Quæ dum narrarent, lacrymas gaudij, quod intimis pectoribus sentiebant, indices sæpè non continebant; quod in ea vsque tempora vixissent, quibus videbant collapsam pietatem erigi, nec iam virtutem minùs, quàm priùs vitia, inualefcere & coli. Hoc vbi in obseruationem magis magisque incurrit, iidem iam se felices, imò calamitates tempotum propè felices vocabant, quibus par esset magnitudo solatij, quod optauerant magis quàm sperauerant: nec finem faciebant Dei consilia laudandi, quod tam opportunè Societatem orbi dedisset. Similem faciebant perito Medico, cui satis non est vim ardoremque morbi iucundâ quadam gratâque magis quàm efficaci frigoris temperie lenire; sed propositum ac certum est causam radicemque mali persequi, & funditus tollere: ita Deum aiebant, cum videret corruptelam in vulgus serpere, illi Ecclesiæ parti, quæ ceteras seruare debebat, medicinam facere voluisse, vt feliciter conuersione sanitatem populus ab illis iterum reciperet, à quibus antè non nihil hauserat contagionis. Atque hæc multorum fuit opinio.

*Altera
caussa, vt
varietas
temporaria
fastidien-
tes inuictet.*

Alij, vt quisque pro animi sui iudicio fert sententiam, qui diligebant decorem domus Domini, in eumque pentus erant interiti, suauem Dei prouidentiam hinc admirabantur; quæ Ecclesiam spectabili quodam Ordinum discrimine adornare, & pulcherrimâ circumamictam varietate, velut ad elegantiam pergeret expolire: non vt animos piorum tantum oblectaret, sed vt oblectatione delinitis cunctulatis prodesset: & quem in modum alimenta, quæ ad victum mortalium necessaria erant, varia fecit, singulisque voluptatem suam permiscuit, ne decisset quod tam vario hominum palato allubesceret; ita varios in Ecclesiâ Ordines ab eo excitari prædicabant, vt quibus esset animus Dei consilij parère, si hinc absterrentur, esset vnde allicerentur. Quamdiu quidem fastidio non vexaremur, tantâ varietate opus non fuisse. Sicut enim primorum hominum stomachis valentibus obuias fruges, inuentasque in arbutis baccas, vel ad necessitatem suffecisse, vel ad honestam voluptatem: ita vitam Apostolicam recenti ac vegetæ primorum Christianorum virtuti sanctitate illâ suâ satis acceptam fuisse, quam proinde à principio tantâ varietate & apparatu Deus non condiuerat; sed, cum sensus populi vnâ cum moribus esset mutatus, fastidium illud, quo plerique sacros homines vitio sæculi auersabantur, recenti hac opportunâque varietate depulisse, & in reuerentiam amoremque vertisse.

Rursus, vt condendo Orbi dies plures impendit, licet vno temporis momento rotum opus omnibus suis numeris potuisset absolueret; ita cum exornandæ Ecclesiæ suæ alias atque alias ætates afferebant destinaffe.

nasse. Cùm igitur hoc sæculo hæreticorum impietas venerabile & sacrum Monachorum nomen per calumnias atque mendacia ludibrio simul & odio exposuisset; referuatam in hæc tempora Societatem, quæ & esset Ordo Religiosus, & in se maximè varius; & tamen ab aliis ita discederet, vt Monachorum neque numero neque nomini accenseretur; & quamuis Ordo esset mendicans, gratis tamen seruiret alienæ salutis. Deum itaque tam multiplici hominum ingenio, tamquæ variæ animorum proeliuitati, sapientissimè consuluisse, ac velut obsecutum, ne in tantâ familiarum copiâ deesset, ad quam præ ceteris sua quemque animi propensio fortiter inuitaret, diuinus impulsus blandè compelleret. Et profectò ita res habet. quàm multi ad certum vitæ Religiosæ genus animam adiecerunt; qui, si non exstitisset is Ordo quem aliis prætulērunt, à ceteris fortassis abhorruissent omnibus? quàm multi in hanc Societatem conuenere, quæ nisi fuisset, numquam de consilijs CHRISTIANI sequendis consilium mentemque suscepissent? Ita hi ex ingenio & indole suâ sentiebant.

Plures tamen principem causam crediderunt, vt nouas satanæ machinationes nouis præfidijs Deus infringat, & opportuna auxilia laboranti Reipublicæ suæ in tempore submittat: qui vt prouidentiam suam paternamque curam clariùs manifestet, inde solet interdum subsidia petere, vnde minimè speres. Ita cùm Pelagius & Manes omni furore vexarent Ecclesiam, quis vnquam opem contra hostem ex ipso hoste sperasset? Augustinus tamen ex illâ ipsâ factione & colluue aduersus illam prodiit, iamque victoriis insolentem elatamque prostravit, fregit, euerit; non aliter quàm olim Paulus Iudæorum vim atque rabiem maximè debilitauit atque contudit, quam vnus omnium maximè armauerat. Nostris quoque tam miseris temporibus, quis putasset, Ecclesiæ, quam tot cruditione vanâque eloquentiâ inflati homines inuaderent, suppetias ferendas ab illiterato & rudi milite, eumque futurum huius æui hæreticis, quod olim Nestorio Cyrillus, Iouiniano, Heluidio, Vigilantio Hieronymus, Ario Athanasius? Ita aduersus Albigenes, quorum infelices reliquiæ, teste Florimundo, necdum sunt penitus extinctæ, nobile illud athletarum par, Dominicum & Franciscum, velut in aciem ac pulucrem Numen eduxit: omnes hoste suo tantò fortiores ac feliciores, quantò meliorem causam propugnarunt.

Cùm igitur portentum illud orbis terrarum & funesta pestis Martinus Lutherus religionem omnem ex animo priùs excussisset, ac tandem vnà cum veste omnem eius speciem, ipsamque peccandi verendum, exuisset, & impium Pontifici Ecclesiæque bellum indixisset; nonne aduersus illum in arenam prodiit Ignatius, homo militaris, qui, deposito sago, humilem lacernam vnaque virtutem & ardorem induit, & novos nouæ militiæ conscripsit socios, quorum inermis pietas de armatâ impietate triumpharet? Non decrant quidem tunc siue factorum Præsules, siue illustres in Ecclesiâ Ordines, siue graues Theologi, quorum eruditio & sanctitas in magno aduersus eam pestem erat vsui: sed, ne versutissimi hostis astutia plus virium ad inuadendam, quàm diuina sapientia ad propugnandam Ecclesiam adferre videretur; noua

supple-

*Tertia
caussa, vt
nouis hæ-
retibus op-
ponatur.
Genebrar-
dus in Chro-
nico ad ann.
Christi 1521.*

*Flor. de Hæ-
ret. lib. 5. c. 2.*

*Florimundus
ibidem.
Genebrar-
dus supra.
Suarez To.
4. de Re-
lig. lib. 1. de
Iulit. So-
ciet. c. 4. n. 3.*

supplementa contra nouas machinationes submisit, quæ integra & recentia restaurarent pugnam, suoque ardore inflammarent aliorum animos, sociorumque virtutem subleuant suâ. Recenrium quippe militum vr nouus, ita maior ferè est ardor, dumque verecundia & laudanda æmulatio non patitur fatigatos rionibus cedere, languor sæpè vertitur in vitruem, & hostis pro speratâ victoriâ multiplicem vtdique ex inopinato accipit cladem. Et verò nouas forresque suppetias exigebat sæculi prioris calamitas. Conuellebatur miserandum in modum toto ferè Septentrione Religio, iamque serpebat ad Oceanum hæresis; quæ velut flamma copiosum nacta pabulum, fuso celeriter incendio omnia longè lareque depascebat. Quippe mox à Luthero (ne quid de Anabaptistis dicam) Melanchthon, Carolstadius, Zwinglius, Bucerus, Oecolampadius, Caluinus, similibus parenti soboles, prodire: & ab illo, & inter se, & secum ipsi non minùs dissenserunt, quàm, vt ferunt fabulæ, illa subito nata è draconis dentibus militia. vna tamen omnium & concors in eo erat voluntas, vt nihil religionis præter nomen inane seruarent. Erenim ex eâ tollebant, quidquid libido & animi mollities horreret. Iraque accubantes in conuiujs, vino languidi, cibo confecti, sacrosancta Fidei mysteria damnabant; & quidquid Baccho & Venere suggerentibus eructabant, pro cælesti volebant esse doctrinâ. In sacrarum Litterarum interpretatione non sensum, non Dei mentem, non Parum, non Conciliorum auctoritatem, sed libidines suas in consilium adhibebant, & deliramenta sua pro diuinis oraculis passim vendirabant. Nec religio erat Dei verbum adulterare, aut etiam è sacrorum voluminum numero euellere libros toros, si nimis apertè insanix suæ aduersarentur. Hoc ausi, quod flagitium non auderent? Nullum propè tam erubescendum erat scelus, cui ex Euangelio illo suo patrociniū non quærent: hinc nulla apud eos castimonia, nulla votorum religio, nulla ieiunia, nulla sacrorum, nulla Dei præcipiens aut vetans reuerentia. Pestifera interim dogmata auidè hauriebantur à rudibus populis in solatium delinquendi, pronâ semper in peius naturâ, sibi, vt fit, libenter obsequere. quo quisque impetu cupidirans suæ rapiebarur, hoc putabat aut oportere, aut licere. Itaque Deum, Diuos, homines certatim violabant. adeò non satis esse videbarur, si moribus suis assererent illud Diui Hieronymi dictum, neminem esse tam impium quem hæreticus impietate non vincat, nisi etiam inter se de palmâ impieratis contenderent. Meritò igitur Theologus ille eruditione & virtute clarus scripsit, aliud ad animarum exitium dæmones non esse facturos, si humanâ specie in terras venirent. quidquid enim ad scelus horrorem incitar, quidquid virutem ac pietatem commendat; hoc omne tanquam aniles fabulas explodebant, atque ex hominum animis ac memoriâ ibant euulsam. Tam robustæ inrerim erant impudentiæ, vt purissimi se fontes Euangelij recludere passim iactarent, cum aditum ad omne nefas omnibus aperirent. Quod Euangelium dum propagant, rapinis, cædibus, rebellionibus omnia permiscerent, sacrilegijs suis speciosum Reformatæ Religionis ritulum imponebant; cælum, flagitiorum pretium, suis asecclis addicentes, modò crederent eò se, quamuis per facti-

*Hæresis
quantum
mali in
Europam
influxerit.*

D. Hieron.
l. 7. in
Isaiam.

Costerus in
Præfat. En-
chr. Con-
trouers.

facrilegia & libidines suas, ire. Catholicos verò, auitæ Religionis tenaces, crudelissimè rrucidabant; vt quibus æternam vitam auferre non poterant, hanc saltem eriperent. Nec ætati, nec sexui parcebant. Christiani sanguinis inundatione Regna integra eruentarunt. voluptas captabatur ex innocentium suppliciis, tam barbaris & horrendis, vt priscam tyrannorum immanitarem faciat mirem huius comparatio: vtque ad carnificinam tantam damnarenrur, satis erat criminis Catholicum esse. Sed quid hæc refero, perinde ac si hæreseos facrilega facinora vel summam numerari queant? deseri possunt, non narrari. E Saxoniam igitur pestis hæc prodiens Germaniam ferè totam occupauit: inde ad Aquilonem & Orientem conuersa, Daniam, Noruegiam, Sueciam, Gothiam, Pannoniam, Hungariam populabunda vastauit. Tum ad Occidentem & Meridiem pari celeritate delata, Galliam inuasit; Angliam deinde, Scoriam, Hiberniam, penitus funestauit. Ita ab vno Saxone remulento lacerata in membris suis Ecclesia, an opus non habuit auxilio nouo & robore, quo vel damna sua repatatet, vel bacchanrem illam furiam compeferet? Opus habuit profectò, & datum est tanrò potentius, quanto clades erat nocentior. Ignatium cum Luthero commisit Deus, meruendum hosti aduersarium, quia profligatissimæ impietati, inuicta arma, Christianas virtutes obijcientem. Lutheri asseclis Societatem suam opposuir, quæ ranrum flagitiorum horrorem, quantam hæresis scelerum licentiam; tanrum amorem pietatis in terras & regna inueheret, quantum illa vittutis odium incautis populis instillabar: non minùs denique humanam salutem munirer, quàm illa affligeret. Satis vt appareat, deploratissimo illo tempore Societatem à diuinâ prouidentiam excitatam; vt Ecclesia nouo præsidio aucta, tam ingentia stragis imminentis acceptæque damna felicis vel amolirerur, vel resarciret.

CAPVT SECVNDVM.

Societas vaticiniis prædicta.

VT imminentes populis clades, ita magnas felicitates Deus orbi frequenter prænuntiat prodigiis, signis, vaticiniis: illas, vt impios metu potiùs emender, quàm pœnâ, & exitium in salutem vertat; has, vt soletur bonos, & ætumarum acerbitates, quæ illos vrunt, mitiget, ac posteritatis gaudia cum illis communicer. Certa siquidem meliorum spes à præsentis malorum sensu furtim abducir animos; & que tempore separata sunt, plenâ volupratis cogitarione iungit, vt sæpè non minùs iuuent expectata, quàm accepta delectent. Nec minùs posteris duplicatur gaudium, cum quod amant, id antequam esset, Deo peculiariter curæ fuisse inrelligunt; seque eo bono plenè frui, cuius solâ expectarione maiores illorum voroque gaudebant. Crescit etiam à vaticiniis, rerum quæ sic prædicuntur, maieestas & reuerentia. Quis enim dubiter de illarum sanctitate, quas Veritas ipsa antè laudat, quàm ter-
Traditiones bonorum malorumque in cautulam, & solatium.
etiam in commendationem.

H origi-

originem suam à Numine quodammodò consecrantur & commendantur posteritati priùs, quàm vel illæ vel posteritas esse cœperunt. His adde, huiusmodi vaticinia amoris quædam esse eaque perspicua signa: qui, si exilis est, celare se potest; immensus, erumpit, nec arcanorum patiens est. CHRISTVS igitur, quia Ecclesiam suam tenerrimo sponsi amore diligit, non sustinuit Societatem suam suppetias illi laturam tam diu occultare, donec eam orbi daret. Prælibandum erat sæculis prioribus illius gaudium. Sed futurorum prædictiones quàm veræ, tam obscuræ: neque aliter ferè lucem solent accipere, nisi ab euentis; quæ prænuntiata fuisse, nullum ipsa dubitationi locum relinquunt, cum omni ex parte vaticiniis suis respondent. Quàm apertè, quàm non inuolutè (vt nobis iam videtur) & sine ambagibus locuti sunt Vates de venturo in orbem humanæ salutis assertore CHRISTO? Eum omnes canebant, promittebant, & ceu præsentem pænè certatim deprædicabant. Viuis adeò illum coloribus Isaias depinxit, vt rerum gestarum historiam scripsisse potiùs, quàm quosdam spei tantùm radios strictim velut per nubem emicantes, vt Vatis mós est, ostendisse videatur. Quàm tamen omnibus qui illum antè legebant, visus est obscurus? *Obscuro te*, inquit ille, *de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?* Potèstne inuolutius aliquid esse, magisq̃ cæcum, quàm si non appareat, quo de homine, aut quâ de re sit sermo? Apostolis, quos ipse Seruator tam diu, tamq̃ accuratè erudiuerat, non intelligebantur Scripturæ (sic Hebræi vocabant sacra Vatum volumina) donec infuso de cælo Spiritu, eorum ingenio quasi accensâ per noctem face præluxisset. Quid, quòd Pontifices ipsi, quibus incumbere diuina oracula interpretari, longè sibi alium Messiam, moribusq̃ & apparatu à CHRISTO planè diuersum, finxerant & expectabant? Et quamquam, vt diuinæ legis ac voluntatis interpretes, veteraq̃ euoluerent, ac noua effarentur; se tamen, vt Caiphæ contigit, non capiebant ipsi, suaq̃ illos oracula fallebant. Adeò quasi obscurâ sub nube occultari solent, quæ venientes anni affusâ euentorum luce paulatim euoluunt ac produnt; nec aliter ferè humanæ mentis aciem ludunt, quàm quæ oculis eminus obiecta, dubiâ sui specie illos quantumuis fixos intentosq̃ fallunt. Moueri videas eminus quidpiam; sed simul, an seipso, an ab alio, ambigas: si edita quietaq̃ steterit moles, turrim te videre, an arborem, dubites: si progredi cœnas, ob interuallum tamen hominem à iumento sæpè non discernas, quamuis tam acutum videas quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius.

Nos igitur, qui sacrorum voluminum arcanos sensus eminus tantùm, & oculis deficientibus sequimur, & ad quos temporum & æui vitio non omnes libri diuini peruenerunt, in tenebris versamur multò densioribus: ac tum demum vaticinia perspicimus, cum quæ ab illis eminus, & velut per nebulam ostentabantur, cominus tandem pulsâq̃ nube propiùs intuemur. Tum verò iucundâ memoriâ repetimus, qualis antè res visa fuerit, quid dubios reddiderit, quidve latuerit, cur vsq̃ adeò hallucinaremur. Sed vt eò veniamus, quò hæc tendunt, Sacra veteris æui oracula ideam quamdam Ecclesiæ descriptionemq̃ exhibent, inde à CHRISTI aduentu, Regniq̃ eius constitutione, pertinentem vsq̃ ad

sunt obscura, & ab euentis lucem accipiunt.

Act. 8.

Ecclesia à Prophetis descripta.

SOC. IESV.

ad sæculorum omnium decursum vltimamque meram; & in iis describunt tempora in quibus versamur. iubent enim Ecclesiam in primis securam esse de victoriâ, quamvis impietas omnibus inferorum armata furiis, omnes in illam vires & rabiem effundat arque consumat. Videbitur quidem iniredum iis tantum non succumbere: sed opportuno auxilio subleuabitur à Duce & Imperatore suo; & ex meru luctuque ira recreabitur, vt lacrymæ, quas dolor expresserit, gaudio manare pergant. Quemadmodum belli Ductores hostium consilia & conarus, quos per exploratores cognouerint, militibus solent exponere, ne ad improuisas irruptiones trepidi arma fortassis & animos abijciant; vtque periculis animosius occurrant ac resistant, eos propinquâ copiarum auxiliarium spe confirmat, certamque ab his victoriam polliceri: denique suum in illos commendare amorem, curam, liberalitatem; atque ita sæpè illos accendere, vt à periculis ipsis & cladibus animos sumere videantur. Eumdem in modum Deus, qui Ecclesiam suam in hostico militanrem, in aperta quandoque & extrema discrimina videt adducendam, spem eius certissimis erexit promissis, fore quidem vt acerrimè oppugnetur, & in magnas redigarur angustias; sed tandè in causâ, ita bello victricem fore. Tempora, quibus superiore æuo affligebatur Ecclesia, iam tum Regio Vati ostendit, eiusque verbis præmonuit, non defuturos proditores suorumque deserentes castrorum, qui ciuile quasi bellum per seditionem excitarent. Sed nonne promittit se laborantem pro voto subuenturum, profusâque in afflictos liberalitate semper vsutum? & cum *infirmabitur*, quæ opem ei ferat, opporrune conscriprurum nouam, inuictique roboris legionem, quam ad eò suam suoque nomine volet appellari? Certè, qui sequentia vaticinij verba, quique quæ euenerunt expendit; Societatem IESV laboranti Ecclesie, totque suorum defectionibus *infirmata*, in tempore submissam, non obscure fatebitur adumbratam. Cum enim ab armatâ perfidiâ cingeretur vndique & inuaderetur, & à suis, qui magno numero rebellabant, premeretur atque *infirmaretur*; an non Deus omnia in melius verrit, arque ex hac ipsâ secessione, mollibus & ignauis quasi relictis, illam longè fecit illustriorem ac valentiorè? quippe spurix illi, deliciisque fractæ, & se tantum corporaque sua curantium turbæ substituit Societatem, legionem illam suam; quæ & eius vestigiis quàm proximè conaretur insistere, & hostibus intrepidè se opponeret. Obscuritatem sententiæ Davidis faciebat vocabulum Hebræum *חַיַּת* *haiath*, quod quidem cohortem siue societatem significat; ob nominis tamen ambiguitatem, vt facillè fit, Interpres verterat in vocem *animalia*: quâ versione nihilominus positâ, adhuc eòdem spectare potest oraculum, vt eleganter demonstrat Velasquez noster. Sed res adhuc absens, aciemque dubiam subterfugiens, illud haud paulò reddebat obscurius. Euenta cum vaticinio conferamus. Quàm longè paret ad Orientem Asia, quàm latè ad Occidentem America excurrit, quàm vasta ad Meridiem protenditur Africa, per ram immensa terrarum spatia verus Dei cultus pridem exoleuerat. in Europâ, parte orbis minimâ, supererat Ecclesia; sed seditione belloque intestino miserè

Præmonita de periculis, sed securitate de victoriâ confirmata.

Psal. 67.

Societas IESV Ecclesie laboranti promissa.

Tom. 1. in Epist. ad Philip. c. 2. annot. 9.

lacerabatur, cum Deus opem illi ab ævo promissam ferens, iussit *animalia sua habitare in eâ*; siue, vt sonat Hebræa vox, Societatem suam, cohortem suam, legionem suam, iussit *habitare in eâ*. Cum audis *animalia sua* in auxilium mittere, an equos genetosum animal, an elephantos ingeniosam belluam, & militiæ idoneam, an tigrides, an leones, & si quæ sunt his aut ferociores aut fortiores feræ, missurum in hostes arbitratis? id si opinaris, procul aberras à vero. *Sua animalia* suos vocat milites, quorum robur & virtutem apud alium Vatem animalium notis figurisque descriperat: non aliter quàm Scraphim & Cherubim, summos felicissimosque militiæ cælestis Principes, animalium similitudine adumbrauerat. Ita se Numen captui nostro accommodat: vt, quæ sensibus nostris subducuntur, aliquâ tamen ratione intelligamus. Sed quæ & qualia facit *sua illa animalia*? Videamus enim, an Sociis IESV nomen hoc conuenire possit. Dat animalibus suis *frontes quatuor*, vt in omnem mundi regionem non per interualla, sed eodem simul tempore oculos circumquaq; defigant. *Vnumquodque*, inquit, *ante faciem suam gradiebatur*. hoc est, gradiebatur quâ facies spectabant, spectabant autem in omnem simul partem. Non igitur Europæ tantum legionem illam suam quasi præsidium imposuit, sed in hostem toto orbe sparsum emisit; non tantum sollicitus seruare conuulsæ Ecclesiæ reliquias, sed etiam oppressa reliqui orbis Regna ab immani tyrannide & barbarie liberare. Agnoscisne igitur in animalibus his Societatem? de quâ Pius Pontifex, *Non contenti*, inquit, *terrarum finibus*, vt quorum animis & virtuti vnus orbis non sufficeret, *vsque ad Orientales & Occidentales Indias* quasi novos mundos penetrarunt. Sed cur? an vt aurum inde gemmasque, & incognitas merces reportarent? *Perque eorum*, inquit, *spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem CHRISTI agnouerunt*. Vix egressi erant ad bellandum *bella Domini*, cum Regna integra ditioni Regis sui CHRISTI subiecerunt. *Ite*, inquit Isaias, *Angeli veloces*. Militiam hanc iisdem titulis ornat eodemque honore, quo cælestem: modò *animalia*, modò *Angelos*, mox alio compellabit nomine. *Ite*, inquit, *Angeli veloces*. magnum in celeritate solet esse momentum. *Ite ad gentem conuulsam & dilaceratam*, ad regiones ab idololatriâ & hæresi luctuosissimè vastatas, pridem rescissas ab Imperio meo & auulsas. *Ad populum terribilem, post quem non est alius*. ad Iapones & Sinas, vbi continget vobis victoria, sed non incruenta. Rigandi sunt agri illi vestro sanguine, vt in iis palmae vestrae laureæque victrices lætius crescant. Sæuient in vos qui populum istum meum *conculcauerunt*. Sed ne palmam in manibus vestris timor infringat: audete modò vincere. Si tantum pugnaveritis, vel cadendo vincetis. *Ite*, & longâ spe propè fractum populum, ac diuturnæ tyrannidi miserè intabescens, in libertatem vindicate. *Ite* per ignota præcis maria, & ceu *nubes* per orbem citèum vndique *volate*. Nulla vos moretur corporis curandi, nulla commeatus cura. Quos olim nisi *sine sacco & perâ*, nullius rei penuria à gloriosissimis expeditionibus retardauit. Neque vos detineant eiusmodi onera & sarcinæ, impedimenta potius, quàm subsidia militiæ mex. Accepto imperij signo, *ite, volate*; & vt grauidæ *nubes* doctinam vestram vsque in

Societatis
descriptio.

Pius V. in
Bull. Societ.
p. 112.

Societas
prædicta
ab Isaiâ
Propheta.
Isaiæ 18.

in vltimas infulas effundite; meiſque amoris obſequiis velut culturâ ſementem, quam facitis, fouete.

Hæc ego, quia magnifica & auguſta, vetecundaret Societati adſectibete; niſi opæ Dei manifeſtare, non tam nobis glorioſum eſſet, quàm illi; & ſi quæ dico, à me eſſent inuenta. Sed cùm ab incottuptis graui-
 busque auctoribus, Benzonio, Lumnio, Bozio, & Vlyſſe Aldrouando aliisque, Societati tribuantur, cur fas non ſit eorum iudicium ſenſum-
 que ſine inuidiâ teſette?

Habuit etiam Vates ſuos Eccleſia, poſtquam ex vetete illâ Iudæotum in auguſtiotem Deoque magis dignam ſpeciem à CHRISTO eſt tenouata: quos intet primus & vnus ferè celebratur Ioannes, Apoſtolus idem, & factæ Hiſtoriæ accuratiſſimus ſcriptor. Is in eo libro, quem ſcribit de rebus quas in Eccleſiâ euenturas à Deo acceperat, vidiffè ſe ait ſtellam de cælo cadentem, cùm quintus Angelus tubâ cecinit. Quid, obſecto, dici poterat ad tem noſtram aut oppottunius aut euidentius? Eccleſiam cælum, Doctores ſtellas, Angelos ductores Ordinum & Eccleſiarum rectores, quaſi ſacris notis deſignari nemo neſcit, quicumque vel mediocriter in ſacris Literis eſt verſatus. Hinc aliquot antè ſæculis, velut in re minimè dubiâ, minimeque obſcurâ, S. Thomas Aquinas, aut, vt alij, Anglicus, quatuor Angelis quatuor Prædicatorum Ordines, qui ſuâ ætate florebant, deſignatos ait. De quinto ſic interpretatur dicam, an vaticinatur? *Alium ait Prædicatorum Ordinem excitatum iri, cùm alia fuerit hæſiſ exorta.* Quidquàmpe vel à nobis, qui prædictionem euentu comprobata vidimus, dici poſſet apertiùs? Orta eſt hæreſis, cùm *ſtella de cælo cecidit*, cùm Doctor Luthetus ab Eccleſiâ ſecefſit. Quid cenſetis, Pannoni, tuque Bellarmine, viri ſacrarum Litteratum peritiſſimi? De Eccleſiâ, inquit, & cæleſti Religionis vitâ, tepentino & hottibili caſu Lutherus in terram decidit, factus de Sacerdote ptofanus, ex paupere locuples, ex cælibe & continente maritus & adulter: humilem cellam in palatium, factam & pannofam veſtem in vanam & mollem, victum tenuem & parabilem vertit in lautitias & cupedias: quique ptoptet CHRISTVM agros, nummos, libetos, vxorem contempſerat; iterum vxoris, liberorum poſſeſſionumque cauſâ CHRISTVM reliquit, & Chriſtianam libertatem in libidinum licentiam commutauit. *Cecidit igitur ſtella*, erupitque ex infetis hæreſis, cùm Ignatius, & ille quem ducebat Ordo, *tubâ cecinit*, diuini que Verbi præconium quaquauerſus cæpit extollere. Quiſquàmne igitur dubitabit, an magnum illud fuerit bonum, quod Eccleſiæ vaſtitatem ſuam lugenti, & extemis cum periculis conſiſtanti Deus ptomiffit? quod otaculis toties repetitis, quod verbis tam amplis tamque magnificis commendauit? Ingens proſectò diſcrimen fuit, quod à tam infami ruinâ ſtellæ de cælo cadentis adiiit. Quippe data erat ſtellæ caduce *clauis putei abyſſi. Et aperuit puteum abyſſi: & aſcendit ſumus putei, ſicut ſumus ſornacis magne: & obſcuratus eſt ſol & aër de fumo putei.* Numquid enim hi quinti Euanglij buccinatores, diuini cultus puræque religionis lucem, quam extinguede non potuerunt, ertotum caligine velut denſo fumo inuoluerunt; adeoque Solem ipſum iuſtitix Deum proie-

Benzon. lib.
 1. de lubil.
 cap. 8.
 Io. Freder.
 Lumn. lib. 2.
 Corn. à Lapide in Iſa.
 cap. 69.

Societas
 prænu-
 tiata à
 S. Ioanne
 Euangl.

In cap. 9.
 Apocal.

Apud Ofor.
 Tom. 4.
 Conc. 1.
 Bellarm.
 Præfat. ad
 Tom. 3.

ctissimâ viuendi licentiâ, velut obiectâ nube, ita obscurare conati sunt, perinde ac si omnino non esset? Sed nolo tam funesto argumento ingentis, quo clades illa abundè pensatur, solatij sæcularem hæc fœdare læritiam. Est profectò vnde laudemus Dei benignitatem vigilemque curam, qui fuit in necessitate *adiutor fortis*; iacturamque illam nouo multiplicique cælorum ornatu ita solarur, vt vitiatum Ecclesiæ noxiumque germen videri possit amputasse, cuius loco succrescerent noui furculi, lætissimâ foliorum vmbra, & mox fructuum copiâ exuberaturi; aut certè eradicatæ labriscæ feracem præstantium ramorum vitem substituisse.

Sed non contentus promissione semel factâ, sicut olim omnibus oraculis, vsque ad designata & loca, & tempora, & hebdomadas, Filium venturum canebat; imò illo ipso tempore quo venerat, cum per Pontifices indicabat, cum Herodi responsum est quo loco nasciturus esset: ita modò hanc Filij sui Societatem, vsque ad ipsa ferè tempora quibus est nata, Ecclesiæ suæ promittere non cessauit. Ego verò medijs temporis vaticinia non exponam vberius, quæ partim ex S. Vincentio commendat atque explicat Orlandinus, partim ex Ioachimo Abbate plurima præclarissimaque adfert Benzonius. Nimis enim magnifica sunt & illustria, quàm vt à nobis sine verecundiâ possint fusiùs referri. quæ quidem nisi publica essent, & aliquor etiam sæculis ante Societatem conditam in lucem edita, suspicionem mouere possent, non iam tum pronuntiata, sed postea fuisse excogitata; adeò manifestè Societatem non quasi futuram, sed velur præsentem, nec minùs æuo illi quàm nostro notam describunt. *Venturum enim aiunt nouum. Ordinem & Religionem Doctorum, designandum ab IESV, qui ita Clericorum sit, vt complectatur etiam laicos Religiosos, qui clareat sexto Ecclesiæ tempore, atque in fine mundi; eumque fore & Apostolicum, quique peculiariter subsit obedientiæ Summi Pontificis, & eruditum, qui tumidis magistris (verba sunt Vatis) studiis suis silentium imponat.* Quàm hæc plana, quàm aperta, quàm Societati propria! numquid enim Societas hæc alio quàm IESV insignitur nomine? numquid non Ordo est Clericorum, qui & adiutores habet laicos? Quàm multis errorum magistris eruditione suâ scriptisque silentium imposuit? Sed quis ferat à nobis dici, quòd iidem dicunt Auctores; Ordinem illum à *spiritus libertate*, & Dei erga illum fauore præcipuè commendandum? *perfectiōne alios omnes superaturum, & instar Beniamini præ ceteris à Deo diligendum? illius operâ Pontifices potituros pace? Ordinem hunc iustorum futurum, cui datum sit perfectè imitari vitam Filij hominis, collecturosque in aream Domini ultimam messem?* qui dicantur *sedere super nubem propter contemplationem: futurum denique Ordinem perfectorum virorum, seruantium vitam CHRISTI & Apostolorum?* & id genus plura; quæ tamen à Benzonio & alijs Societati IESV attribuuntur. Faxit Deus, vt hæc tam præclara encomia factis representet Societas.

Pauca nunc libet recensere, quæ sub ipsum Societatis ortum edita sunt oracula; quò propinquiora, eò etiam apertiora: perinde ferè atque aurora, à sole iam vicino plus lucis mutuata, sublustris nocte haud paulò est clarior. Obiit Mediolani annis ante Societatem conditam circi-

Psal. 70.

Prædicta etiam Societas à S. Vincentio, Tract. de Vic. Spirit. cap. 19.

Et à Ioachimo Abbate. Benzon. ex Ioach. Abb. c. 10. & 14. in Apoc. Ioach. c. 13.

Idem cap. 1. in Ierem.

Idem in c. 14. Apoc.

citaret quindecim Archangela Panigatola, Cœnobij S. Marthæ, cui præfuit, Religiosa, magnæ virtutis mulier. Huic ferunt Diuos sæpè spectabiles se obtulisse, & familiariter cum eâ setmocinando futura multa prædixisse. Fortè imploranti subsidium pro Ecclesiâ; quam peccandi impudentia, & ex hac sensum nascens hæresis miserè ibat infestatum, diuinitus responsum est, appetere iam tempus illud, quo Ecclesiæ toto orbe laboranti succurreretur, per Sacerdotes Apostolicos de Societate IESV. Hoc Diuûm monitu mirè solata suas Archangela, decessit. Maria deinde Arconata, Monasterij eiusdem Antistira, certas preces Virginitibus suis indixit, quibus Deum tam felicium temporum accelerationem quotidie flagitarent. Anno tandem 1564. S. Carolus Borromæus in Pastoralis curæ subsidium impetravit Benedictum Palmium, *eloquentem* (vt Glusianus) *& zeli plenissimum concionatorem Societatis IESV, cum alijs sodalibus, quorum Ordinem optabat Mediolani stabilire.* Horum aduentu & nomine cognito, sacræ illæ Virgines, apud quas recens adhuc erat Archangelæ memoria & vaticinatio, rem omnem Palmio exposuere, & publicis postmodum litteris ad Claudium Aquauiuam Societatis IESV Præpositum Generalem daris, Antistitam suam annis superioribus de propinquo Societatis orru ac virtute, ita, vt dictum est, vaticinatam esse testificatæ sunt. Par fuit huic altera prædictio, æquè recens.

Predicta etiam ab Archangelâ Panigatolâ & alijs. Sacchin. Hist. Societ. Tom. 2. l. 7. num. 36.

Ioan. Petr. Gluff. l. 1. r. Vita c. 9.

Franciscum Xauerium Parisiis splendide nimis ac magnificè videntem parens domum reuocare decreuerat. Odorata consilium parentis, Francisci soror, Discalceatarum Antistita, virgo sanctimonia insignis, Iasio Patri persuasit, ne sumptui parceret: quippe illum à Deo noui Orbis vltimique Orientis Apostolum destinatum. Exstant hæ litteræ in Xauerio castello testes varicationis; cuius euentus tam otbi est notus, vt nullam eius partem lareat. Nec Belgium hoc nostrum eiusmodi oraculis non gloriatur.

Turfell. Vita S. Xauer. l. 1. c. 2.

Erat Atnhemij Reinolda vidua opinione sanctitatis inelyta. Huic Deus apertuit Religionis & bellorum calamitates, Germaniæ ac potissimum Belgio imminentes. Sed, armis utcumque positis, Religionem quoque Catholicam per nouum Religiosorum Presbyterorum Ordinem instauratum iri. Hoc Numinis oraculum Reinolda sex ante natam Societatem annis in coronâ propinquorum exposuit, vt latius Libro sexro huius Operis explicabitur. Sed quia è pluribus Europæ regionibus singula referre scriptionis huius angustia non permittunt, traicere placet in alium Orbem.

Rader. in Vita P. Canisij l. 1. c. 1.

Societas nostra vt saluti fuit etiam Ethnicis, ita & illis multò anrè fuit à Deo præmonstrata. In vastissimis illis Paraquariæ prouincijs, tantam vbique inter barbaros memoriam vestigiaque S. Thomæ Apostoli inuenere Socij, vt dubitari non possit, Apostolum istic olim fuisse. Sed nihil Christianæ Religionis illic durauerat præter famam, Apostolique & vaticinationis ab illo prolatae memoriam. Prædixerat iam tum, post multa sæcula Sacerdotes sibi in Apostolico munere aliquando successuros, qui eadem, quæ tunc ipse, posteros docerent; quiq; vt ipse, cruces manu gestarent. Visa in manibus nostrorum crux, quam horum ignari pto scipione gestabant, & subsecuta Euangelij explicatio, barbaris

Ann. Paraq. 1626. & 1627. fol. 109.

ris fidem fecit, nostros esse eos, quos Apostolus olim venturos promiserat. Oraculum ipsi à maioribus longâ serie acceperant. Nec vanum commentum esse creditum fuit, cum per disiectissimas nationes, quas inter nec est nec esse potuit commercium, ab omnibus idem prorsus vaticinium celebraretur. Hæc in Occidentis Indiâ.

An. Æthiop.
1625. f. 217.

In Æthiopiâ ferunt quemdam ope nostrorum CHRISTO adiunctum asseuerasse, sibi apud Galas (populus est Æthiopiæ præ ceteris barbarus) agenti ab incolis dictum: venturos cò breuî Sacerdotes albos, qui Æthiopiam errorum plenam, aliam legem essent edocturi.

Ribera in
Vic. S. Terec.
14. 5.

Plura non recenseo, ne copia pariat fastidium. illud ramen tacitus præterire non possum, quod euentu suo comprobandum, vt cetera, confidimus. S. Tercia rerum cælestium contemplationi suauiter intentæ oblata species Sociorum IESV, candida in cælo vexilla manu gestantium. Quod spectaculum magnâ voluptate intuenti, Quid si scires, inquit CHRISTVS, quantum opis olim ab his ferendum sit Ecclesiæ? Atque hoc idem illud est quod Ioachimo Abbati visum fuit. Sed spes tanta bonis erit solatio, nobis verò stimulo, vt virtutem paremus, ac animos, hac Dei militiâ & Societate in vltimo rerum discrimine hosti obiiciendâ dignos.

CAPVT TERTIVM.

IESVS primus ac præcipuus auctor Societatis.

IESVS
primus au-
thor So-
cietatis.

Societas IESV, vt à S. Ignatio de Loiolâ non ducit nomen, ita neque originem primam. & aliud sentire aut loqui, nefas. Neque hæc filiorum in Parentem est iniuria, honorem illi suum abrogantium, sed sinceritas iudicio illius & veritati subscribentium. Quippe Societas IESV humanum inuentum non est, sed ab illo ipso profectum, cuius nomen gerit. Ipse enim IESVS illam viuendi uormam, ad quam se dirigit Societas, suo primùm exemplo, deinde etiam verbis expressit. Vota siquidem illa, quæ sunt nexus & velut anima Religionis, Apostolis suis ac Discipulis primus proposuit, persuasitque. Quæ res cum è DD. Augustini, Hieronymi, Thomæ, principum Theologorum, sententiâ tam sit manifesta, vt in dubium vocari non possit, quid causæ est, cur non & Religiosos Apostolos fuisse, & vitam Religiosam vt à CHRISTO primùm traditam, ita ab Apostolorum Societate primùm acceptam cultamque fuisse fateamur? Idem æquè cettò affirmare licet de Clero illius ætatis fermè vniuerso, qui ad Apostolorum exemplar totus instituebatur. neque verosimile est hanc Religionem cum Apostolis extinctam intercidiisse, sed continuâ successione in eorum Discipulis fuisse propagatam. Dubitare de hac re non sinit Possidonius in Vita S. Augustini, quem refert *max à sacerdotij Ordine suscepto intra Ecclesiam instituisse Monasterium, & cum Dei seruis viuere cœpisse secundum modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam*. Sic Possidonius.

Sed, quod ad faciendam fidem satis est: hæretici Apostolos his votis obstrictos fuisse negant, neque castè vixisse, etiam postquam CHRI-

STVM vocantem secuti sunt, tum multo sibilimè voceiferantur. Sentiunt enim arcem hęc religionis suę, hęc est libidines suas peti, quę illis prima sunt maximaque religio. ex harum enim arbitrio omnia nouę religionis suę placita sanxerunt. Quorum tam sollicita aduersus manifestam veritatem digladiantium insania, dum seipsam iugulat, simul conuincit, quis sit semperque fuerit Orthodoxorum de Apostolorum Religione sensus, quę sententia. Apostoli igitur, primi que illi Sacerdotes Religiosi, non idè tribus illis votis sese obstrinxerunt, vt à turbâ remoti sibi tantum ac Deo viuerent, sed vt in suam aliorumque salutem pari sollicitudine & curâ incumberent; eatecres, supplicia, inortes in extremis ducerent, quando cumque ageretur salus animarum: pro quâ omne solum illis esset patria; vexari à barbaris, voluptas; ludibrio haberi, gloria; excarnificari, beneficium; votum, perire.

Quę cum ita sint, perspicuum est, Societatem IESV ab Apostolorum Instituto ac Religione non differre nisi tempore; nec esse nouum Ordinem, sed tantum instaurationem quamdam primę istius Religionis, cuius auctor vnus & solus fuit IESVS. Sicut enim Apostoli saluberrimis Magistri sui consiliis obsecuti, Euangelij promulgandi causã castam pauperumque vitam duxerunt; sic idem Institutum profitentur quicumque huic Societati dant nomen. Et quemadmodum illi peculiariter se CHRISTO consecrarunt, vt pro salute animarum ex eius nutu ad quodlibet latus mundi impigrè aduolarent: ita etiam Societas IESV, quacumque se porrigunt terrę, quacumque se maria diffundunt, obedientię suę laborumque spatium explicat. Apostoli ceterique Discipuli CHRISTVM, quamuis iam ab hominum commercio sublatum, præsentem tamen in Petro & imperantem pari obediendi studio semper agnouere: Societatis huius alumni in idem prorsus obsequium, CHRISTI Vicario deuouent sese, eiusque nutum pro diuino oraculo semper intuentur. Denique sicut illi & communi vitę normã, & continuis vastissimorum itinerum laboribus pro salute alienã susceptis CHRISTVM ducent secuti sunt: ita Societatis homines (quod de illis dixit Pius IV.) sicut nomen IESV assumpserunt, ita opere, doctrinã & exemplo Dominum nostrum IESVM CHRISTVM imitari, & eius vestigia sequi nituntur. Ex quibus satis apparet, Societatem IESV non esse Religionem nouam, sed vel eandem quę fuit Apostolorum, vel illi simillimam, quę primum sui auctorem, præter IESVM, agnoscat neminem.

Nec aliud sensere Summi Pontifices, quorum effata in rebus huiusmodi errori non sunt obnoxia, quia nescio quid instar oraculi ab ipso Numine accipere existimantur. Itaque lecta Instituti nostri formula Paulo III. hanc vocem expressit: *Spiritus Dei est hic*. Gregorius XIII. in geminã Societatis confirmatione, *S. Ignatium institutorem ac Socios eius à Spiritu sancto excitatos* pronuntiat. Gregorius XIV. *Religionem Societatis IESV nouissimis hisce diebus diuinã prouidentia excitatam* ait. Ita Pontifices: quorum testimoniis non pro arbitrio adhibetur fides, sed debetur. Quin ipse S. Ignatius Societatis conditæ laudem non solum ex modestiã, sed etiam ex animi sui sententiã, Deo attribuit omnem, dum ait,

I sum-

Societas
IESV est
vita Apo-
stolica.

Societas
diuino nu-
tu insti-
tuta.

summam sapientiam & bonitatem Dei creatoris nostri esse, quæ conseruata est, gubernatura, atque promotura in suo sancto seruitio hanc minimam Societatem IESV, vt illam dignata est inchoare.

Quid verò illa tam illustris, totaque miraculum, Ignatij adhuc iuuenis & cælestium rerum rudis, & militariter ferocis, conuersio, gladiique & balthei cum scipione & sacco permutatio? quid illa species CHRISTI ferentis crucem, suumque Romæ patrociniū pollicentis, precanti oblata, dum Ordinis sui approbationem procuraturus peteret Romam? an hæc non euincunt, opus quod moliebatur Ignatius, Dei fuisse, non hominis? Quid illa Bartholomæi Guidiccioni Cardinalis subita mutatio, quæ illum ex Ignatij aduersario repente in patronum vertit, tamen contra novos Ordines, Collegarum omnium animos & suum obfirmauerat? Non fuit hæc iudicij humani inconstantia, sed vis occulta diuini imperij, humanam pertinaciam frustra renitentem expugnantis; cui facile est, vt voluntatis suæ obstacula disiciat, ipsam quoque contumaciam frangere.

Argumenta denique Societatis à Deo, non ab homine, originem trahentis sunt, approbatio eius & confirmatio à tot Pontificibus renouata, & aliis semper atque aliis diplomatis stabilita; tot hominum doctrinæ & genere illustrium, qui Societatem amplexi sunt, incredibilis virtus & constantia; tantum eius tam breui tempore augmentum, per tot aduersariorum impetus crescentis, imò ab illis vires capientis, nec nisi obiectâ omnibus patientiâ pugnantis; profectus denique ad fidei, pietatis ac religionis incrementum tantus, vt, si luctuosum videatur aliquot populos per hæresim ab Ecclesiâ reuulsos defecisse, non minùs iucundum sit tot nouas gentes ad CHRISTVM per Societatem adductas. Non hæc Ignatij, non Sociorum eius fuit industria, quia mortalem imbecillitatem excedit. vis est Numinis, Societatem suam esse opus probantis: cui animos sufficit & vires, vt quod ipse vult, illa nihil cunctetur aggredi; quod ipse facit, facere illa videatur. quæ donec, vt cœpit, origini suæ hærens laborabit, tam diu malis humanis altior, caducâ mortalitate robustior, sentiet etiam originis suæ magnitudinem & vires.

CAPVT QVARTVM.

Cur huic Ordini nomen Societatis IESV.

Verè cæca est inuidia, quæ non discernit in quid impetum faciat, modò in eum quem odit, rabiem suam effundat. laudem in contumeliam vertere, honestum probro, virtutem crimini dare nihil cunctatur. indulgere sibi gaudet, etiamsi aliud furoris pretium non referat quàm maius tormentum sui. Hoc sentit malo suo infelix hæresis, quæ non tantum Societatis homines odit, calumniis, & vbi vel fucato fictoque religionis aut iustitiæ titulo potuit, etiam gladiis & securibus semper inuasit; sed etiam Societatis nomen omnibus probris & conuitiis exagitauit, tamquam ab ipso fastu & superbiâ petiitum. quod reuera, vti mox demonstrabimus, ipsa animi submissio excogitauit &

reli-

religio. suæ interim superbiæ haud ægrè ignoscit, quâ supremum rerum iudicium sibi atrogat, & quidquid illi displicet, quamuis sacrum, quamuis sanctum, pari supercilio damnat: & eum verba non potest, animum tamen accusat, & de mente fert sententiam, perinde ac si oculos in cogitationes quoque humanas ita infereret, vt Lyneus ille à Poëtis fingitur parietum septa & arborum trunco visum traiecit. Sed frustra hæretici vt in Societatem, ita in eius nomen stomachantur: cuius splendorem ac lucem dum ægris ab inuidiâ oculis non ferunt, graeculorum more Soli nequidquam obstrepentium, vanis tantum clamoribus inanes iras explent; sed quarum pœnas primi ipsi & soli sentiunt. Nam quod depressum volunt, ita infectando magis extollunt; quod obscuratum, magis illustant. Vt enim non eleganter minus quàm verè testatur D. Hieronymus, hoc ipsum hæreticorum odium, signum est gloriæ maioris eius quem odio prosequuntur ac detestantur. Neque immeritò ita iudicat vir sanctus. vt enim à malis laudari infamia, ita ab iisdem carpi ac lacerari gloria est; damnari ac diris deuoueri, quidam virtutis de improbitate ac malitiâ triumphus. Itaque illorum hîc conuitia refellere non est animus. ipsi illa satis damnant, dum quod culpant, ambiunt; nobisque ridendi magis, quàm confutandi materiam præbent. Nimirum hoc sibi nomen (quis credat?) sumpsissent, si tantum id illis venisset in mentem: occupatum enim illud à Societate, Societati extorquerent sunt conati, vt saltem nomine pietatem præferrent, quâ videbant doctrinam suam & mores destitui.

In oppido Thuringiæ Mulhüsio (vt referunt Annales Collegij nostri Heyligenstadiensis) Lutheranus verbi minister scripto edito asseruit, se reliquosque Lutheranos veros esse Iesuitas; non vetò illos, qui ab Ignatio Loyolâ dicerentur orti: quos acerrimè perstringens, mirificè sibi aliisque Lutheranis de nouo hoc nomine gratulabatur. Sed notata est à sapientibus hæreticorum leuitas, quòd, eum variis se antè nominibus appellassent, ad extremum nomen nostrum, quod antè probris profecerant, vt honorificum sibi vendicarent. Neque aliud præmium ex illâ tam subtili nominis nostri inuasiõne retulerunt, quàm duplicatam ignominiam: eum & laudi putabant sibi fore, quod nobis tamquam superbum exprobrauerant; & quidquid in Iesuitas antè euouerant, id omne in novos illos Iesuitas aptissimè quadraret. Sed missos facimus hæreticos, quorum tela inexpugnabili hoc seuto repulsa suos tantum feriunt ac lædunt auctores.

Non negamus tamen, nomen hoc quibusdam etiam Orthodoxis nouum esse visum; sed hi admirationem suam verterunt in laudem, vbi facti causas intellexerunt, quas hîc visum est referre. In confessõ est, Ordinum Religiosorum, vt varij ac diuersi sunt, ita nomen varium ac diuersum esse. Neque enim eadem omnium est origo. Alij ab Instituti sui primis Auctoribus, alij à loco, alij à præcipuo quod exercent munere, alij à certâ virtute, alij denique à Cælitibus, in quorum tutelâ euepiebant esse, Ordinum suorum nomina deriuarunt. Rectè omnes, nec sine grauib. causis. Neque verò negligentè quæsitum est ac delibatum à primis Patribus nostris de nomine, quo recens hæc appellare-

Societatem frustra hæretici calumniantur.

S. Hieron. Ep. 80. ad August.

An. Christi 1583.

Cur Societas IESV. dicta.

tur familia. cùm autem disceptando, vt fit, alius aliud censeret, S. P. Ignatius hoc ab eis suo vclut iure postulauit, vt noui huius cœtus nomen suo permitterent arbitrio. Triplex potissimum causa illum, vt hoc peteret, mouit: quarum prima fuit humilitas Christiana. Verebatur enim, ne, si communi deliberationi nominis arbitrium permitteret, Socij, pro suo in Parentem optimum amore, nascentem hunc cœtum Ordinem Ignatij aut Ignatianum appellarent, nonnullas Religiosorum familias imitati, quæ ab auctore & duce suo vocabulum laudabiliter ducunt. quod nullo modo passurus erat Ignatius. Cuius sententiæ suæ doctoribus Apostolis videtur vsus, quorum humilitatem commendat D. Augustinus, quòd eos, quos ad Religionem suam adiunxerant, non Paulianos, non Petrianos, sed Christianos nominauerint. Quamquam, si rectè velimus æstimare, ab Auctore suo Societas nomen accepit. Cùm enim in hac condendâ nihil sibi, sed omnia Deo tribueret Ignatius, CHRISTVMQUE IESVM vctum ac primum eius esse auctorem pronuntiaret; soletissimè perfecit, vt, quod in Philosophis, in Religione Christianâ, in Religiosis Ordinibus vsitatum est, & Auctoris sui nomen Religio ferret; nec tamen Ignatij nomen, quod latere cupiebat, audiretur.

S. August. in
Psal. 44.

Quoad vocem SOCIETAS, ne hæc quidem ab Ignatio primum est vsurpata, etiam ad Religiosorum Ordinem denotandum. D. Augustinus, vir supra omnem censuram, postquam recitasset verba S. Lucæ primos Christianos describentis; Religiosos suos alloquens, *Nestra*, inquit, *societati testimonium perhibet lectio, quam audistis*. Beatus item Isidorus Hispalensis, & Leo X. summus Pontifex aliis Religiosorum Ordinibus hanc nomenclaturam tribuunt; ita vt in hac voce nulla no- uitas argui possit, multò minùs arrogantia.

S. August.
Serm. de Vi-
tâ Cleric. ad
POP.

S. Isidor. in
Reg. cap. 4.
Luc. Hisp.
lib. 2. Hist.
Erem. Ca-
mald. c. 14.

Sed altera & potior huius appellationis causa est, ne Societati nomen imponeretur aliud, quàm quod Ignatius diuinitus didicerat: qui, permisit sibi à Patribus nominis dandi potestate, nihil dubitans, nihil hesitans, pronuntiauit nouam hanc familiam Societatem IESV vocandam. cuius vocabuli species & amor, iam inde ex Manresanis de Regno CHRISTI vexillisque meditationibus, aliisque præclaris mentis illustrationibus, animo eius altissimè infederat. Sed tunc potissimum huius amore nominis est captus, cùm anno prioris sæculi 1538. Petro Fabro & Iacobo Layne comitibus Romanam petiit. quippe postremo itineris die, cùm iam mœnibus appropinquaret, in templum desertum orandi causâ deflexit de viâ. ibi vehementius precanti & à sensibus abstracto clarissimâ in luce Deus Pater illi sese per speciem ostendit, IESV Filio gestanti crucem & suppliciis lacerato præsentem Ignatium sociosque commendans. Quos IESVS cùm in fidem ac patrocinium promptissimè recepisset, ad Ignatium placido serenoque vultu conuersus, *Ego vobis*, inquit, *Rome propitius ero*. atque id ipsum, vt Maffeius est auctor, vel in primis causæ fuit, cur Ignatius confirmatæ postmodum Societati augustissimum IESV nomen indiderit. Addit Petrus Ribadencira, qui hæc à Iacobo Layne Ignatij comite acceperat, tam altè Ignatij menti nomen IESV fuisse tunc impressum, vt non alio nomine Societatem appellare obfirmatissimo animo decreuerit, asserens vsque eò certum sibi esse Deum

Deum id velle, vt ab eâ mente numquam dimoueri se posse diceret. Quin ab Ignatio testatur se audisse Polancus, cùm diceret contra Dei nutum se facturum, neque leue piaculum commissurum, si eâ in re vel tantillum hæsitasset. & quamquam ex eius cœtu non dectant, qui mutationem nominis suaderent, quòd iam tum arrogantia nonnulli Societatem insinularent, quæ nomen hoc augustissimum eum omni Christianorum cœtu commune, tamquam suum & proprium vendicaret; Ignatius tamen in sententiâ persistit, omni asseueratione affirmans, se, quamuis Socij ad vnum omnes, aut quibus alius eius sequi consilium nulla peccati lex cogeret, dissentirent; numquam in eorum sententiam discessurum, nec aliquando commissurum, vt id nomen se superstite mutetur. Quibus autem Ignatij consuetudo ac modestia perspecta erat, ij sat sciebant, numquam illum in affirmandâ sententiâ fuisse tam suum, nec tales vnquam voces edere consueuisse, nisi cùm quæ assereret, superiori quadam luce perspiceret. neque immetitò sic Patres iudicabant. Quid enim? illa vaticinatio Ioachimi Abbatis sic verbis videntis, *ipsum Ordinem quem designat IESVS*; illa Archangelæ Panigarolæ, illa Raynoldæ Arnhemensis prædictio, quibus hic Ordo nondum natus Societas I E S V appellabatur, nonne cõuincunt, hoc nomen à Deo magis quàm ab Ignatio profectum? Scimus, Ignatium quidem metaphotis à militiâ ductis delectatum, multa in hac sacrâ militiâ more quodam rituque militari statuisse, multa militaribus vocabulis sanxisse: vt cùm in Monte Setrato probaturus Deo nouæ rudimenta militiæ, saccum pro thorace induit, totamque noctem equitum mote in nouis atinis vigilauit ante Dei Genitricis imaginem; cùm in libello Exercitiorum inducit Christum Imperatorem mortales omnes sub vexillum suum inuitantem; cùm in formulâ Instituti ait, *Quicumque in Societate nostrâ, quam IESV nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare*; cùm alibi frequentissimè eiusmodi loquendi formulis vtitur; cùm obedientiæ virtutem, summi in militiâ momenti, vult in Societate primam etiam ac principem esse. hinc tamen minimè conficitur, militare illud vocabulum, SOCIETAS, Ignatij fuisse inuentum, non Dei. attemperate enim solet se ingeniis humanis diuina prouidentia; & incitato illo meliora iam capessentium, viuidoque naturæ impetu, quo antè in deteriora ferebantur, postmodum ad virtutem vti. Quippe idem ac semper sibi similis est animus, eandemque vim prodit, siue errori obsequatur, siue veritati. Ita ingentibus illis Pauli animis, quibus aliquando spirauerat minas & cædes, vsus est ad tot gentium salutem. Ita piscatores Apostolos, quibus labor suus etiam erat voluptati, ad aliud piscandi genus pertraxit, cùm iussit eos esse *piscatores hominum*. perinde ac si solum illorum laborem esse vellet alium, non aliam voluptatem. Ita & Ignatio se Deus accommodauit, illi que suggestit inter cetera etiam nomen militare, quo nuncuparet Ordinem suum; ita vt belator ille animus Deo iam ad alia atina vocanti obsecutus, militiam cederet se non descriuisse, sed permutasse. Huc accedit Pontificum Pauli III. Iulij III. Pij IV. & illo Pontifice Concilij Tridentini, Pij V. Gregorij XIII. Sixti V. Clementis VIII. auctoritas, Ordinem no-

Orlan. lib. 2.
num. 62.

Ioach. Abb.
in Apoc.
par. 1. cap. 3.
fol. 83.

Ignatius à
militiâ vo-
ces libenter
mutauit.

Societatis
IESV no-
men Pon-
tifices pro-
barunt.

stum non alio nomine quàm Societatem IESV appellantium. Gregorius XIV. cum quidam hoc nomen, quamuis à Sede Apostolicâ probatum, ausi essent carperc, decrevit *nomen Societatis IESV* (verba eius sunt) *quo laudabilis hic Ordo nascens à Sede Apostolicâ nominatus est, & hactenus insignitus, perpetuis futuris temporibus in eâ retinendum esse.* Atque hanc Gregorij Constitutionem Paulus V. luculentè confirmavit. Denique Urbanus VIII. in Apostolicis litteris Canonizationis S. Ignatij, Religionem hanc etiam vocat Societatem IESV. Tot igitur Pontifices, quos Numen interpretes suos esse voluit, hoc nomen dum vsurpant, quodammodò consecrant, nec minùs videntur ad originem humanâ maiorem referre, quàm Ordinem, cuius est nomen.

Quid efficiat nomen Societatis IESV.

Ad extremum spectavit in hoc nomine S. P. N. posteritatis suæ ingentem quamdam utilitatem: prævidebat enim hand dubiè quantam apud illos vim esset habiturum in omni rectum statu ac tempore. ex eo quippe intelligunt qui huic militiæ dant nomen, non in cœtum Ignatij, neque ad solitudinem & umbram, sed in Filij Dei peculiarem quamdam societatem ac militiam, ad solem, ad aciem, contra satanam ac vitia se vocari; atque ad vrgendum illud opus, quo nullum Deo acceptius, nullum homine dignius, propter quod IESVS ipse vita omnium voluit mori. Sub augustissimis illis signis, nomine IESV & Cruce, militandum; illa omnibus inferenda Regnis, omnibus tertis. Auspice ac duce IESV nihil non pro gloriâ eius audendum, nihil detrectandum: ardua pro expeditis, acerba pro iucundis, dura pro mollibus ducenda: vincula pro libertate, pro deliciis tormenta, mortem pro vitâ esse habendam; illi pugnandum, vincendum, moriendum. Neque enim recusandam militi pugnam, cuius maximam molem & pericula Dux in primâ acie fortissimè dimicans capite suo excepit, imò in quâ se vitamque suam deuouit, vt vitam militum seruet. Talibus profectò exemplis segnes acerrimè stimulari, degeneres argui. Nimirum animos militum Dux habet in suo: cuius, si generosus sit, vel nomen audientibus militibus animi deesse non possunt: ipsa quoque ignauia ad eiusmodi Ducis nomen sese etigit, deque imbelli ac meticulosâ fit audens, & laboris ac periculorum auida. Itaque hanc professi militiam nominari non possunt, quin simul virtutis admoneantur: sola enim nominis commemoratio semper obiicit animo illum à quo id habent, nec ab eius virtute patitur oculos dimoueri. Vrget, incitat perennibus stimulis, vt tam Augusto titulo respondeant; præsertim cum quàm facilis pugnandi labor, tam certa sit victoria vincere volentibus, teste D. Hieronymo, qui expettus est, quàm sit pronum huius Ducis auspiciis hostem debellare.

S. Hieron. in Psal. 76.

Nos, inquit, filij sub IESV Duce venimus. Nunc ipse IESVS Dux noster gladium tenet, & semper nos præcedit, & pugnat pro nobis, & vincit aduersarios. Canimus sacerdotalibus tubis, & circumimus Iericho, hoc est istum mundum, & cadunt muri eius, & victores existimus. Gratias ergo agamus Duci nostro IESV: illo enim Duce, illo pugnante, nos vincimus.

Hæc & multò plura præuidens S. Ignatius, simul intelligebat nullam iure metuendam arrogantix notam, cum grati animi ac religiosi sit, seu beneficia Dei singularia, seu professionem peculiaris obsequij,

quij, quamuis communi nomine significare. nec in aliorum iniuriam cedit, tamen idem illis nomen conueniat. Cui enim aliorum Discipulorum fecit iniuriam Ioannes Apostolus, eum Discipulum illum, quem diligebat IESVS, sese nominauit? eui Paulus, eum sese Doctorem Gentium ac Magistrum? Quid? ipsum nomen Religionis, quod Christianorum commune est omnium, nonne attributum iam est Ordinibus qui diuino se cultui dedicarunt adiectâ Religionem votorum? Ita alij Cætus, vel à Sanctissimâ TRINITATE, vel à Sancto SPIRITU, vel à CHRISTO, sine vllâ inuidiâ nomen adseuerunt. Ita S. Dominicus, sine Episcoporum offensione (ad quos propriè diuini verbi prædicatio pertinet) Ordini suo Prædicatorum nomen imposuit. Ergo neque Societati, cum eam ab æterno Patre Filius IESVS in fidem turelamque receperit, & ipsa vitam Saluatoris in iuuandis ad salutem hominibus sibi proposuerit eum diuinâ gratiâ peculiari studio sequendam, verti vitio debet, si id quod suscepit, nomine ipso præ se ferat; ac simul felicem sibi vltro necessitatem imponat, præcipuâ curâ atque virtute Ducis sui insigne Crucem amplectendi, quaque ille præiuit, impigrè sequendi; simul eunctis mortalibus præbear ansam iuste redarguendi eos, si qui in nominis tanti dignitatem peccent: cuius lux & splendor nec minimos in illis nauos latere patitur; sed eos, si qui sint, illicò manifestat, omniumque oculis ingerit: ita vt Societatis huius alumnis ad omnem virtutem sufficere possit & debeat, vel sola nominis sui recordatio. Quamobrem Ignatius, vt erat modestissimus, nolebat suos quidquam è sanctissimo illo nomine nisi incitamentum virtutis assumere: solebatque hanc Societatem minimam appellare, vt ostenderet, alios Religiosorum Cætus non modò reipsâ esse, quamuis nomen haud vsurpent, Societates IESV; sed etiam nostros ita de se, deque aliis sentire debere, vt sese omnium minimos esse dicant ac sentiant.

*Nomen
aliis com-
mune, sapè
vt propriū
assumitur.*

CAPVT QVINTVM.

*Beata Virgo, nutrix, patrona, imò altera velut
auctor Societatis.*

Amantium inter se studia non tendunt in diuersum; vt idem protinus amer vterque, satis est amor alterius: rapit is secum amici animum & vota, quocumque fertur. Nec enim animos tantum inter se iungit, sed eosdem facit; ita vt nec possint velle contraria, & ramen amare. Vt enim vnica voluntas à se diuelli non potest, nec potest non amare quod amat: ita nec verè inter se amantium affectus dissidere potest, quia vnus, quia idem est. Et hic dulcissimus amoris fructus est, imò ipse amor, idem velle, idem amare. Quid verò mutuo amore coniunctus, quàm IESVS & MARIA? Ergo Societatem quam amat IESVS, amat MARIA. Cui IESVS est propitius, propitia est MARIA. Quam IESVS fouet, ruetur, suam vocat; fouet, ruetur, suam vocat MARIA. Certè cum IESV suo beneficiis in illam certat; & ita quidem, vt, quamuis superare illum benefaciendo non possit, eius tamen

men

men beneficia vel impetrando, vel ad Societatem transmittendo, faciat sua.

MARIA Ignatium & Societatem Deo peperit. Felix ergo Societas, in quam tam dulcis certaminis fructus redundat, cui ut benefaciant, certant IESVS & MARIA. Parum dixi, Societas IESV, quanta quanta est, beneficium est MARIAE, quia MARIAE debet Ignatium, & in Ignatio se totam. Nec enim est ambigendum, ut ait

Platus l. i. cap. 34. Platus noster, quoniam Ignatius Societatis Fundator, quantumcumque fuit, opus Virginis fuerit. Illum enim vitæ meliori misericors Mater peperit; viuere incipientem, cælesti solatorum velut lacte fouit; crescentem, per dura & aduersa ad Christianam fortitudinem educauit; adultum denique, ad virilem, ut ita dicam, & robustam virtutis ac sanctitatis maturitatem perduxit; & in Societate, quam interim moliebatur, condendam laborantem perpetuò iuuit. Animos suffecit ut aggredere, facultatem ut posset. Vitam enim nouam iam deliberatam feruentior Ignatius, cum toto animo, totoque corpore, ante Matris clementissimæ prostratus effigiem supplex oraret, ut aditum sibi faceret ad Filij obsequium & gratiam; repente solum intremuit, totumque cubiculum ingenti motu concussum est. Exorata id Virginis signum fuisse, credibile est.

B. Virgo apparet Ignatio. Antequam enim à paternâ domo excessisset Ignatius, quadam nocte, dum vigilat, augustissimâ specie, multoque lumine circumfusa Virgo, puerum IESVM in vlnis gestans, spectandam se illi aliquamdiu præbuit. Qualis hæc erat scena? Adspiciebat Ignatius Virginem, Virgo Ignatium; & quamuis tacitis utrimque vultibus, amor tamen hinc addebat omnem curam, illinc omne promittebat obsequium. Non opus erat verbis, ubi amor tam facundus erat; qui non poterat esse mutus, quia erat mutuus. Sed nec otiosus erat. ex illis quippe oculis tela & faeces vibrabat, quibus per omnem deinde vitam saucius iuit & arsit Ignatius. Quis enim tunc illius sensus fuit, quod gaudium, quæ felicitatis suæ admiratio, cum vidit illos oculos in se coniectos, quibus Deus ipse adspici gaudet? cum vidit illos oculos in se figi, quibus mortalem adspici est immortalem fieri, est perire non posse, est cælo Deoque donari? Itaque adspectus hic omnes illi vanitatis illecebras repente in fastidium vertit, tantumque virginæ puritatis amorem iniecit, ut omnes rerum fœdarum & caducearum imagines ex eius memoriâ penitus deterferit. Donum hoc tam eximium Ignatio cum dedit, an non tam manifesto signo suam illi ostendit benevolentiam, maternamque curam, quam multam prius claraque in luce ostenderat sese? Iam mora illa, quam spectandam se dedit, quid significauit aliud, quam se Ignatio quasi in proximo semper adstituram, pronam in dona & munificentiam? Neque enim Ignatius unquam deinceps illam abesse sensit, nisi quod oculis eam semper non viderit. Ceterum tam eximio illo in Ducem nostrum beneficio elementissima Dei Mater tantò antè præmonere nos voluit, huius minimæ Societatis patronam apud Filium suum semper se fore; sibi que, secundum Deum, oportere admirabilem eius ortum secundosque progressus adscribi; nec aliunde cælestia nobis speranda præsidia, nisi ex ipsâ, cuius nos Deus tutelæ voluit esse commissos.

Porro nouus hic à Virgine iniectus ardor, paternarum ædium angustis vltra contineri non poterat; eluctabatur, erumpebat; iamque flammam suam per orbem terrarum effundere properabat. Diuâ ergo duce in iter se dedit Ignatius; ac principio Montem Serratum petiit, celeberrimum Virginis domicilium. Quò enim sponte iam pauper se conferret potius, quàm ad illam, cuius vnus fauore satis erat fortunatus ac felix? Ibat plenus animi, visæque nuper Virginis, ac magna secum voluens. Et quoniam amanti festinatio quoque tarda est, affectum, quo vicissim in MARIAM suam rapiebatur, non sustinuit differre, donec ad aram eius pertingeret: in ipsâ viâ voto se castitatis obstrinxit, idque Deiparæ obrulit, amoris mutui pignus æternum. Rarum habuit Virgo, nec noua in clientem beneficia distulit: eius enim castimoniam in omnem deinceps vitam ab omni labe seruauit intactam, & eâdem adhuc in viâ ingens ab eo discussis animi corporisque discrimen. Maurum, quia purissimæ Matris virginitari obtrectarat, statuerat confodere, vlturus pariter & facturus flagitium; nisi Diua ipsa (vt pronum est credere) iumentum, cui insidebat Ignatius, rectâ iturum aliò flexisset. Ad sacrum montem peruectus, Deo ac Deiparâ religiosè salutatis militiam exorsurus nouam, pugionem & ensen ad Matris aram suspendit, velut profanæ militiæ spolia, quæ illi cælestis amor detrahit, & victrici Virgini trophæum fixit. Hic traditis pauperi vestibus, rudemque faccum indutus, pridie eius diei quo salutata ab Angelo Virginem colit Ecclesia, ante Virginis aram in precibus & lacrymis noctem totam peruigilauit; militiam sacram auspiciatus eo ferè ritu, quo acceperat nobiles olim equites, cum iniuriarentur profanæ militiæ, totam noctem in armis solitos excubare. Hic Duci suæ solenne dixit sacramentum, eius auspiciis pugnaturus donec aut vita superesset, aut hostis.

Talibus orta principiis Ignatij in Deiparam pietas in dies creuit, quantum crescere potuit, quæ semper fuit summa. Nihil vniquam agrediebarur, quod eius anrè patrociniò non commendabat, adeoq; suis illud ad Deum precibus semper inrerponebat. Ar Virgo clienris sui pietatem ingenibus beneficiis pergebat vicissim remunerari, & quidem sæpè spectabilis: credo, vt non sciret tantum, sed etiam videret Ignatius, cui perpetuam in omnibus negotiis opem, cui tantos fauores deberet. Vidit, agnouitque; & huius in ipsum ac Societatem fauoris pulcherrima nobis reliquit monumenta, libellum Exercitiorum & Constitutiones: opuscula mole quidem exigua, sed vtilitate ingentia, quædam cælestis philosophiæ quasi sacraria, quibus nulla laus, nulla par est admiratio. Scripsit illa quidem Ignatius, sed dictante MARIAM. Cùm enim libellum Exercitiorum in Manresano illo fecessu suo, hoc est in primo viræ melioris tirocinio, conscripserit; vnde homo militaris & literarum rudis nisi ab hac Magistrâ suâ tantam hausisset lucem, tantam Christianæ sapientiæ perfectionem? quam & auctoritas primæ Sedis approbavit; & quotquot legunt, suspiciunt & venerantur; quotquot vsurpant, quantum in eo cælestium remediorum laear, sentire possunt, exprimere non possunt. Neque enim frustra toto illo tem-

*Ignatius
Montem
Serratum
inuisit.*

*Exercitia
Spiritalia
ope B. Vir-
ginis scri-
pta.*

Ludouic.de
Ponte in Vi-
tâ P. Aluar.
c. 43. §. 1.

Constitu-
tiones Do-
cietatis ope
B. Virginis
scriptæ.
P. de Palmâ
lib. Exere.
die 8. c. præ-
nult.

B. Virgo
Petro Ferro
apparen-
s sanita-
tatem at-
tulit.

Primi Pa-
tres voia
nuncupa-
runt in
ade & Fe-
sto beate
Virginis.

pore frequentissimè illi spectandam se obtulit MARIA; sed luce suâ animum eius magis quàm oculos impleuit. Ac ne vlla dubitandi superfit caussa, vni cuidam hæc Exercitia iam aggredienti, cuius explorata sanctitas omnem fidem meretur, ipsa Deipara significauit, gratissimas sibi esse has meditationes, vrpote quas & ipsa dum vixit, semper animo verfasser, ac deinde Ignatium docuisset, easque scribentem plurimum iuuisset. Nec minùs Societatis Constitutiones ac leges opus sunt vt humano maius, ita dignissimum diuâ Virgine magistrâ. In his sanctus Pater cum se nobis, quamuis id non ageret, suo penicillo depingeret, in quodam commenrariolo testatur ad se frequenter venisse Mediatore, quorum nomine IESVM designat & MARIAM; ne nesciat Societas parère se legibus ab IESV & MARIA magis quàm ab Ignatio latis. Quidni ergo MARIA sit nutrix, patrona & altera velut auetor Societatis, cum qualem Societatem esse voluit, Ignatij manu ipsa quodammodò descripserit? Et quoniam amanrium obsequiis pretium facit amor, omnem occasionem testificandi amoris sui in Diuam auidè captabat Ignatius. Erumpebat hic & prodebat se in eius verbis, actionibus, scriptis, quia in pectore semper æstuabat. Illum transfusum volebat in suos. Quam enim Scholasticis nostris & Coadiutoribus præscripserat horam precandi, eam auspiciis Virginis volebat institui, & sub eius tutela impendi, spem faciens, vt, eâ interueniente, citiùs votorum compotes redderentur. Sibi industriam illam toties feliciter cessisse, quoties vsurpasset: hac nihil non impetrasse se, nihil non sperare. Hac fisis, Petro Ferro ad Medicorum desperationem ægrotanti promisit sanitatem: fidem Ignatij cumulatè liberante dicam, an compensante Virgine? nam ægro præter sanitatem, etiam conspectum sui obtulit, solatium ipsâ sanitate dulcius, & nullius non morbi pœnâ emendum, si tale præmium morbi esse posset. Denique cum varia ex Ignatio quærentur de Societatis instituto, rationum omnium summam solitus erat referre in fecesillum illum Manresanum, quem sub magisterio Deiparæ rraduxit.

Confecto Parisiis Philosophiæ cursu, vt ipse primique eius Socij sese Deo votis ritè nuncuparis consecrarent, ac Societatis, quam Deipara per Ignatium moliebatur, fundamenta iacerent, & hanc animi sui sententiam atque religionem sequentibus annis rursus innouarent; non aliud placuit tempus, non alius locus, quàm dies & ædes Virgini sacra, quasi eo ritu nouella profiteretur Societas se in fide & clientelâ Virginis nasci velle, & crescere, & perennare. Hoc spiritu quem ab Ignatio hauserant Socij, affectuque in Deiparam pleni, cum Romam Veneriis iterum proficiscerentur, ad Laureranam eius ædem ritiduum substitere. quo tempore pietati suæ indulgentes, coalescentem Societatem Diuæ impensè commendarunt. Quæ, mitum dictu, post anni luctam, ex voto omnium fuit constituta & approbata, non sine certâ Parronæ suæ ope, quam per assiduas preces efflagitauerant. Porrò Ignarius iam Sacerdotio initiatus, pro suo in Deiparam amore, non alibi sustinuit æterno Patri eius Filium ptimum immolare, quàm in æde Maris. Societati deinde omnium suffragiis præpositus, rursus facellum Virgini sacrum

saerum ad diui Pauli elegit, in quo primus multis cum lacrymis, ceteris collaerymantibus, solennem edidit professionem, quam ex eadem formulâ reliqui mox quinque ritè sunt subsecuti. Exinde Ignatius, quoties sui vouerent, Duosque promissorum adhiberent testes; statuit ut cum ceteros vniuersim, **MARIAM** tamquam omnium Reginam expresso nomine implorarent, vrpote fidei, quam Deo darent, seruandâ potentissimam auxiliatricem. Quid? templum quod domui Professorum, quæ cum ipsâ Societate nata est, ex voto sancti Patris obtigit (quod deinde ex angusto & inornato capacissimum fecit & augustissimum Alexander Cardinalis Farnesius) nonne fuit sanctæ **MARIAE**? Memorabile istud est, quòd in templi huius primarium sacellum, Deiparæ imaginem miraculis celebrem, quæ nunc summâ populi Romani pietate & concursu celebratur, cum ipso cui depicta inhærebat pariete, singularis artificum industria traduxerit. Neque illud leue indicium est Virginci in Societatem animi, quòd eo ipso anno, quo confirmata est à Paulo III. Societas, templum istud impetratum sit, ut hanc protinus natam quasi vlnis & sinu suo Virgo Mater, & tecto carentem in domum suam recepisse videatur. In hoc Virginis domicilio Societatis functiones primùm exercitæ; hîc ab ipso Ignatio tradita catechesis, & ardentes diuino spiritu conciones habitæ; hîc frequentandæ Confessionis & Eucharistiæ mos post tot sæcula renouatus; hîc, cum iaceret virtus & pietas, beatissimæ Virginis Matris ope auspiciisque resurrexit. Quare Cardinalis Baronius in publicâ concione templum hoc Anastasiam nuncupare non dubitauit, alludens ad non absimile Nazianzeni dictum, cum in diuæ quoque Matris templo Constantinopoli fides orthodoxa reuixisset.

Cùm verò illud commune orbis terrarum pefugium, augustissimum religionis sacratium, ædes **IESV** ac **MARIAE** natalis, Lauretana domus, Ignatio adhuc superstite, Societati fuit commissæ, potuitne **MARIA** manifestius in domum suam introducere & recipere Societatem? Visa hîc circa nostrorum illisque confitentium capita cælestis flamma, quid aliud fuit, quàm flamma quædam amoris in hos & illos è Virgineo pectore erumpentis? Nec in vno Ignatio contineri potuit hoc amoris in Diuam incendium. Diffudit se in filiorum animos, vrque illorum erga optimam Matrem, ira optimæ Matris erga illos affectum & studium accendit. Francisco Xauctio ingentes illos animos, quibus India totusque Oriens, imò terrarum orbis videbatur angustus, inspirauit **MARIA** in æde suâ Lauretanâ. Viram eius tot periculis obiectam, quot in Oceano erant syrtes & fluctus, quot in Indiis totoque Oriente dæmonis erant satellites, quot in barbarorum manibus arcus & tela, semper expediuit **MARIA**. Huius ope vixdum imploratâ, dæmonem aliquando ex humano corpore frustra frementem frementemque Xauctius eiecit; aduersus illius furias & terrores **MARIAE** præsidio non inodò satis armatus, sed etiam securus. Quoties enim importunissimus hostis inuictam hanc virtutem verberibus debilitare frustra conatus est? quoties intentato mortis metu frangete? tum præcipuè cum in Iaponiam nauigaret, cum & sortes, & nauarchi ira ob filiam quasi

Prima solennis Patrum professio in sacello beatae Virginis edita.

Primum domus Professorum templum Deiparæ dicatum.

Ædes Lauretana Societati commissæ.

Xauctij erga beatam Virginem affectus, & huius viciissim.

culpâ Xauctij submersam impotenti dolore efferata, & mate ipsum à dæmonibus exasperatum, in vnum Xauctium velut coniurassent. In Iaponiam nihilominus sospes est appulsus, & quidem die assumptæ in calos Virgini sacro: sentite vt posset, cuius adspirans fauor illi cursum tot inter pericula secundasset.

MARIA
multis au-
ctor fuit
Societatem
ingreden-
di.

Ipsa quoque B. Stanislauum Kostkam, B. Aloysium Gonzagam, quale par iuuenum! in Societatem ingrediti iussit: paruerunt iubenti, & obedientiæ fructum mox retulere publicâ religione & aris culti. Et Stanislao quidem Filium suum pueruli specie, tamquam æterni amoris certissimum pignus, in vlnas vltro deposuit. Aloysium nascentem, eiusque simul matrem, è vitæ discrimine exemit, parturientis voto exotata; ne dubitaret Aloysius MARIAM semper habere pro matre, à quâ vitam accepisset magis, quàm ab eâ quæ illum pepererat. Nec verò degener fuit filius: decennis enim sese per votum castitatis tantæ Matris obsequio consecrauit. Felices nimium iuuenes, quibus præsentem videre licuit MARIAM, eiusque voces audire quæ Cælitæ ipsos mulcent atque oblectant. Ingens hic fauor fuit, eoque maior, quia non solis concessus. Illa Iacobo Ledesma, Petro Anasco, Sebastiano Baradas, aliisque non paucis in Societatem ingrediendi auctor fuit, gaudium & felicitatem suam non capientibus, quòd talem salutis suæ ducem simul & obsidem nacti essent. Illa Patri Thomæ Sanchez sustulit balbutiem; Societatis, quam omni expetebat voto, non minùs quàm linguæ impedimentum. Sed paucorumne hæc est felicitas? plurimorum fuit, & fortassis omnium. Quotusquisque enim nostrum à MARIA se quoque ad Societatem non sensit impelli, etiamsi vultum adstantis non viderit, vocem imperantis non audierit? Nec temetè dico omnes fortassis à MARIA vocari, cum, quod huic propè geminum est, B. Borgia censuisse videatur. Is enim cum deprehendisset aliquando tirones nonnullos, qui Deipatam non delegissent patronam, illis malè metuens, monuit Magistrum Nouitiorum, vt eorum saluti præcipuè inuigilaret. Plus quàm præfagium videtur hic sancti viri sensus fuisse, illi ipsi defecerunt omnes, vipote quotum aut inauspicata etat vocatio, aut punienda ingratitude beneficium Virginis non agnoscentium: infelicitas verò cò miserabilior, quòd ne moniti quidem Virginis fauorem sibi demeriti fuerint. ad quem obtinendum propè fatis est obrinere cum velle: minimis enim obsequiis capitur Virgo, multoque magis festinat beneficia conferre, quàm mortales aut petere aut accipere. Huius tam promptæ clementiæ præclatè conscia Societas, simulque Ignatianæ pietatis hetes, Matris Virginis penè non minùs quàm IESV Filij obsequio sese totam consecrauit. Quocumque ipsa penetrat, Virginis cam cultus comitatur: omnibus hunc inculcat, hunc voce, calamo, exemplo inter Otthodoxos propagat, inter hæreticos propugnat, & immensum vbique pietatis in hanc ardorem è flammis, quibus ipsa ardet, accendit. Quantoperè hoc igne flagrasse existimamus Gonsaluum Siluetiam? qui Virginis imaginem tatò non habebat in manibus aut in oculis, ipsam in animo semper: quæ imago Regi Monomotapæ ostensa, illum, vt CHRISTO nomen daret, repente permouit. Virginem ipsam,

Qui MARIAM patronam non elegerant, à Societate defecerunt.

Gonsalvus
Siluetiam
B. Virgini
additus.

ipsam, non tantum eius imaginem barbaro visam crederes. Ignatio Azbedio quatuor iam vulneribus letaliter saucio, nulla Calvinistarum hæreticorum vis, ne crudelitatis quidem adiuta furiis, extorquere potuit è manibus semimortuis imaginem Deiparæ: itaque cum eâ datus est præceps in Oceanum Sociorum sanguine iam rubentem; cuius vndæ Calvinistis elementiores cadentem Azebedium reuicenter excepere, nec haurire sunt ausæ, quasi Dominam suam stellam maris in eius manibus venerarentur, quam hæreticorum impictas in imagine violauerat. Quæ Diuam vis euellere potuisset è viuenti animo, è cuius morientis digitis ne imago quidem ab ipsâ violentiâ potuit extorqueri? Quanto verò incendio flagrabat Alphonsus Rodriguez? ausus est Deiparam in certamen amoris prouocare, ignoscendâ temeritate, quia suasisit illam amor, non suasurus nisi magnus esset; cui semper licuit impunè desipere. Neque veniâ ei est opus, qui peccato suo laudem meretur. Alphonsus Salmeron, cum per Quadragesimam concionaretur, intermisso diebus sabbatinis argumento, de Virgine Matre perorare solitus erat, amore, quo in illam rapiebatur, facundum semper faciente.

Sed quid recensco eximios è Societate nostrâ Virginis cultores, quasi numerus eorum iniri posset? citius hominibus illa destituetur, quàm magnæ in Deiparam pietatis exemplis. Sed neque à proposito dessecto, cum hæc recensco, aut inter Virgineos in Societatem fauores refero. illam enim colere, illam amare, ipsius beneficium est; & maius sæpè quàm ea quibus clientum obsequia solet remunerari. Et quo signo clariùs illa potest probare se Matrem nostram, quàm cum amoris sui dulcedine pectora nostra & animos implet? quem cum dedit, humani voti modum excessit, quia pignus & securitatem quamdam felicissimæ immortalitatis nobis dedit. Iam verò quotquot sunt Festi dies Deiparæ sacri, totidem vel Virginei in Societatem fauoris, vel Societatis illam amantis sunt argumenta. Immaculatam Conceptionem venerata est Societas, cum Romæ primas Theses Theologicas, viuente adhuc Ignatio, proposuit; in quibus princeps quæstio immaculatam Conceptionem asserbat. Deinde cum legem tulit, ne quis ab hac vniquam sententiâ discederet; cui tuendæ Societatem quoque institutam se diuinitus cognouisse sæpè testatus est Alphonsus Rodriguez, vir notæ sanctitatis. Pro hac asserendâ per tres horas in Concilio Tridentino perorauit Iacobus Laynes, tantâ vi tantoque successu, vt sacra Synodus, quæ ab ore dicentis admirabunda pependerit, eo decreto, quo totam Adami progeniem natiuæ labis ream pronuntiar, purissimam Dei Matrem se non comprehendere auctoritate suâ scriptoque consignatum reliquerit. Natalem Virginis celebriorem fecit in aulâ Regis Lusitanæ Borgia, cum Suffragia virtutibus Virginis inscripta aulicis distribuit; quibus ita placuit pietatis sollertia, vt in consuetudinem deinde sit versa. Præsentationem de numero Festorum Deiparæ panè sublatam retinuit P. Franciscus Turtianus, cum voce & scriptis Pontificem ad eam retinendam petmouit. Grata fuit Deiparæ viti pietas, cuius præmium ab illâ quoque accepit, celo postmodum transcriptus eo ipso die, quem defenderat: cuius Festi celebritatem & cultum Societas per Belgium

*Ignarij
Azebedij
in Virgine
affectiu.*

*Alphonsi
Rodriguez
erga bea-
tam Vir-
ginem de-
uotio.*

*Varia si-
gna amoris
Societatis
erga Dei-
param.*

hoc nostrum mirum in modum illustravit auxitque. Annuntiationis peruigilio arma sua Deiparæ consecrauit Ignatius, illâ luce Societatem IESV auspiciatus, quâ luce augustum IESV nomen è cælo primùm in terras delatum est ad Virginem Deo suo mox imprægnandam. Festi Purificationis magna pars fuit Simcon IESVM vlnis sustinens: IESVM quoque suum, vti olim Simeonis, ita Ignatij brachiis aliquando imposuit MARIA. potuitne maius amoris pignus aut hæc dare, aut ille accipere? potuitne huius Festi imago dulcius representari? Assumptionem primis votis suis celebrarunt primi Patres: quem dicm Societatis Festum solebat appellare P. Bobadilla; omnes deinceps vt Societatis natalem colere: qui fuit etiam veluti natalis Societatis nostræ simul & Religionis Christianæ in Iaponiâ, quia Iaponiæ Xauetium dedit. Postremò, in quacumque sui partem se vettit Societas, eam MARIAE amore septam videt. Hæc enim Ignatij, Ignatius MARIAE opus fuit. Et ne ceteros qui Societati vniuersæ præfuerunt, itidem fuisse dubitemus, Lainius & Borgia in Festo Deiparæ cognatis visitantis ad iuendum hoc munus electi sunt. diceres cum Patrum votis Virginis suffragium conspirasse. Patrem Claudium huic muneri Virgo ipsa præfecit: quod cum faceret, spectari voluit à Partibus Claudio Matthæo & Thomâ Albigerò, tamquam curæ suæ testibus oculatis. Mutij adhuc superstitis modestia vetat, ne sensum nostrum apertius exprimamus. Hoc tamen, illo vel audiente, fas est dicere, Societatem nunc æquè ac olim Virgini curæ esse, & à capite vigorem, virtutem, felicitatem in membra manare debere: de quo cum sollicita est Virgo, non minùs demonstrat in fide & clientelâ suâ Societatem esse, quàm cum ipsa Martino Gutierrez ostendit Societatem vniuersam sub amplissimo pallij sui regimine collectam. Quid ego nunc commemorem, quoties Societatem cum extremâ inopiâ, inuidiâ, calumniis, iniuriis luctantem iuuerit Virgo?

Abrumpenda est semel argumenti in finiti dulcedo, & beneficia grato animo votisque recolenda, quæ commemoratione exhaurire non possumus. Tibi igitur, Virgo Mater, Societas tua, quia secundùm Deum totam se tibi debet, tibi, inquam, sibi que toto affectu gratulatur; & quia nihil se maius habet, totam se tibi æternùm deuouet. Patrocinio tuo, vt desint cetera, satis felix: tu beneficium tuum serua, auge, absolute, & in iubilea lætiora semper & lætiora per omnem posteritatem trans mitte.

CAPVT SEXTVM.

*Post CHRISTVM & MARIAM Societatis Auctor
& Pater sanctus Ignatius.*

Magna moliturus in terris Deus, à sapientiæ suæ consiliis humanam ferè solet excludere, ne hæc, quæ plerumque plus habet cæcitatatis quàm peritiæ, diuini operis partem sibi vendicat, nève inconsulta mortalitas homini peruersè tribuat, quod debet Deo. Sic olim ad primam

mam illam amplissimamque Filij sui Societatem conflandam, vsus est Deus hominibus in quibus nulla erat scientia, nisi piscandi. Sic minimam hanc Societatem orbi daturus, adhibere voluit hominem qui nihil didicerat nisi arma tractare. Fuit is Ignarius de Loiola patriâ Cantaber, stirpe nobilis: de quâ quid attiner dicere, cum minima sit pars in Ignatij laude, quæ à maiorum stemmate ac virtute deriuatur? Ferdi- nandi Regia adolescentem educauit. Animus illi erat erectus & excel- sus, & quodammodò igneus; gloriaque non minùs capax quàm audius; sed quam omnem à virtute militari frustrâ perebar, donec didicit cam ab expugnatione vitorum quàm vrbium, à victoriâ sui quàm hostium, rectius peti. Pompeiopolim ceperat Gallus, eodem impetu arcem ca- pturus, nisi obstitisset Ignatius: quam dum consilio, animis, manu strenuè propugnat, tormenti tanci globo grauitè saucius cecidit, & cum eo omnium animi. sed felicius cecidit, quàm si stans vicisset, & hostium prostratorum acervos victor calcasset: cecidit enim, vt alius resurgeret; & cum eo pariter Christiani orbis pietas, iam pridem collapsa ac prostra- ta, refloresceret. Quippe vulnus quo læsus erat, animi vitiiis, vulneri- bus utique grauioribus, pro remedio fuit; & vt hostibus de atce, ira Ignatio de seipso, de morum corruptelâ, de hæresi, victoriæ pulchrioris iniuriam. Iraque relum illud hæresim, impietatem, similesque orbis pes- tes grauius perculit quàm Ignatium: credibile vt sit benignâ Dei manu potius, quàm hostili libratum fuisse. Decumbentem ex vulnere, & hu- mana remedia nequidquam adhibentem, recreauit Apostolorum Prin- cept, & in illo vno tor suorum millia. Dum vulnus tardè coalescit, vt falleret tædium, cœpir historias Diuorum lectitare, quia profanæ de- erant. & hinc continuò Ignarius illorum quos legebat similiar, quàm sui. CHRISTI supplicia & dolores optabat redimere suis. cum Dei- parâ flebat, gaudebat, amabat. cum Petro & Andream salutabat crucem, & pari amore in eam rapiebatur. cum Ioanne oleo feruenti optabat im- mergi. cum Paulo subijciebat ceruicem securi. cum Laurenrio prope- rabat ad prunas: cum Ignatio suo in rictus leonum, vt I E S V M cordi quoque suo inscriptum ostenderet. cum Anachoreris abdebat se in sil- uas. cum Apostolis, IESV CHRISTI nomen per orbem circumferebat. cum omnibus idola calcabat & vitia, per ignem ferrumque viam ad Deum affectabat. Ira generosus ille animus induebat animos omnium, & vnus omnium laboribus par sibi videbatur. Nec mora. à Diuis, qui- bus iam similis esse affectabat, confirmatus, non fortiùs cogitauit quàm fecit. domum, opes, consanguineos, seipsum deseruit. Montem Ser- ratum perit. Sed quoniam fugiendo nemo se potest fugere; ne impro- bus ille sui amor reditum speraret, vinculum illi perenne inijcit: casti- tatem vouet. In viâ Mauri in Deiparam iniuriam ferro vlturus, ostendit quidem se ex militari ferociâ quiddam adhuc spirare indomitum; suum tamen in Virginem testatus est amorem, cui non virtus, sed pe- ritia virtutis deerat. In Monte Serrato gladium & pugionem, iam do- mini lacrymis speciosius, quàm nuper hostili sanguine stillantes, pro- fani Marris exuuias, magnæ Matri dedicat. Inde primo diluculo, vt tenebris virtutem celaret, Mantefam contendit. Ibi quidquid nuper animo-

*Ignatius
qualis mi-
tio conuer-
sionis sue-
rit.*

*Lectione
piorum li-
brorum
in alium
virum
mutatur.*

*Ignatij
pictaris ti-
vocinium.*

animorum atque irarum in hostem gesserat, in se conuertit. præstantis-
simos quosque, quos legerat, æmulari ausus in macerando potissimum
affligendoque corpore. quæ prima virtutis facies, vt suâ illâ tristitiâ &
horrore blanditur animis magnis, ita Ignarium ceperat. Neglectum
capillirium barbamque sinir inhorrescere, excrescere vngues, vultum
informi squallore deformari. humus erat cubile, cervical lapis, in quo
somnia perexiguus, cui non vacabat, sed succumbebat: & quamuis pæ-
nè nullus erat, adhuc ramen illum mediâ nocte interrompebat orandi
causâ. Ter quoridie flagellis in se acriter sæuebat. septenas horas in
genua prouolutus, atrenè & continenter orabat, præter id tempus quod
singulis irem diebus audiendo Sacro, Vespertinisque & Completotiis
precibus dabat. Cibus illi erat panis emendicatus; modicum aquæ,
porus. tam misero victu semel tantum in die languentes vires reficie-
bat, si hoc erat vires reficere potius, quàm conficere; quem tamen die-
bus Dominicis, ramquam lautius epulaturus, bis adhibebat, si copia ad-
erat. Quibus diebus ad Pœnitiæ & Eucharistiæ Sacramenta summâ
religione accedebat. Si quid orij à precibus diuinoque cultu supererat,
ministrabat ægris, stipem pauperibus mendicabar, omnes ad pietatem
horrabarur, quàm aliis benignus ram corpori suo semper infestus, dæ-
mone illi sæpè per ludibrium insidiane. Haurir interim diuinis illam
lucem, quâ libellum Exercitiorum conscripsit, in quo per suos gra-
dus viam penitus aperit ad altissimum sanctitatis fastigium, quam illa
æterni Patris Sapiencia è cælo in terras secum detulit, factisque & voce
Apostolos docuit. His meditationibus quotquot vacarunt, se sibi ram
dissimiles subitò planeque alios imitati, facillè viderunt, humanam
scienciam, quæ in Ignatio nulla tum adhuc erat, eò non posse assurgere.
Sed quoniam non deerant qui malebant eas carpere quàm experiri, Pon-
tificia auctoritas, quâ confirmata sunt, maiores inuidiâ fecit. Ex hoc
fonte illa ingens humanæ salutis & inexplebilis auiditas, à quâ solâ vide-
bat Deum ipsum è cælo in terras, in humanos artus, in labores incredi-
biles, in tormenta, in cruce, in acerbissimam mortem abreptum. Ex hoc
fonte Sociorum adlectio, ipsius Societatis constitutio, & vniuersa descri-
ptio promanauit. Miris inrerim illustrationibus & puris animi gaudiis
Ignatius fruebarur. Sed quies hæc fuit, non securitas: Deo hæc solatia seq;
mox subducente, & Ignarium sibi velut relinquente. tantis enim ango-
ribus conscientie torqueri miserum & agitari permisit, vt illum quasi
destituisse videretur. Quid faceret Ignatius, omnia iam remedia in cas-
sum expertus? Quod impetrare à Deo non poruerat, extorquere quo-
dammodo aggressus est. Immani ausu animum obfirmavit omni cibo
abstinere, donec pristina rediret animo tranquillitas; vnus è sanctis Pa-
tribus exemplum, quod habebat in memoriâ, feruentius æmulatus,
quàm prudentius. Iamque adeò integrâ hebdomadâ continuauerat in-
ediam, nec de solis præcandi, corpus diuerberandi, ceteraque seueritate
quidquam remiserat; vltra progressurus, nisi Confessarij imperium ve-
tisset. Sed breuè rediit Deus, & cum illo animi lux & serenitas priore
copiosior. sæpè illi CHRISTVS hinc visus, sæpè Mater Virgo. Inrer ecsta-
ses vna præ ceteris memorabilis fuit, quæ ad octiduum durauit. mortuus

*Ecstasis
Ignatij.*

LI SOC. IESV.

tius credebatur, & fuisset sepultus, nisi tenuis cordis palpitatio latentis
 vitæ reliquias prodidisset: è quâ velut è somno euigilans, I E S V nomen
 cum suavi suspirio ingeminavit. Quo tempore totam Societatis for-
 mam, & quasi fabricam, Ignatio diuinitus ostensam creditum fuit.
 præsertim cum, quæ de Societate diuinitus cognotar, in recessum illum
 Manresanum ferè soleret referre. Atque hæc initia fuere virtutis illius,
 quæ deinde in Ierosolymitanâ profectioe tetrâ mariq̃ue omnem in
 partem se probavit, & alumnum suum orco formidabilem, vtilem to-
 ti terrarum orbi, cælo acceptum fecit. Nihil itaque mediocre moliens
 Ignatius, certusq̃ue id sequi, quo gloriam Dei maximè posset amplifica-
 re; sed magno ad id præsidio, quod litterarum erat, destitutus, consilio
 planè memorabili homo trium ac triginta annorum Grammaticam in-
 ter pueros cœpit discere. Non minùs interim alienæ salutis quàm litte-
 rarum studiosus, laboris sui stipendium Christianum tectulit, immania
 Barcinone verbera, Compluti & Salmanticæ carcerem & catenas. quæ
 probra. & pœnas ille maiore gaudio sustinens quàm alij horrore fuge-
 rent, omnia in materiam virtutis ita vertit, vt diceres illum ab ipsis in-
 iuriis contra ipsas armari. Demum Parisiis, vbi pietatis eiusdem causâ
 infamiam carceribus & catenis grauiorem pœnè adiit, Socios sibi ad-
 iunxit nouem: quorum plerosq̃ue famâ virtutis primùm, deinde ipsâ
 virtute famam vincente sibi deuinxit; omnes ferè vt locis atque natio-
 nibus, ita & naturis ac linguis primisq̃ue consiliis dissimiles. Ex his pro-
 feminata est Societas vniuersa. tantâ siquidem inter se voluntatum con-
 siliiorumq̃ue similitudine sunt vincti, vt quæ in aliis solent esse dissen-
 sionum causæ, in illis coniunctionem animorum & concordiam alere
 viderentur. ideoq̃ue mirandum magis, quòd Ignatius illis vix notus,
 egenus, vitæque genere & naturâ nulli similis, eos inter se & sibi tam
 citò copiuixerit, breuique tanto spiritu omnes imbuerit, vt ad quam-
 dam Apostolorum imaginem viderentur accedere, nisi quòd numerum
 non æquassent. Hos omnes affabilitate mirâ sermonis, sed potissimùm
 virtute, quæ blandissima est animorum conciliatrix, ad obsequium di-
 uinum permouit. Quorum is ardor fuit & constantia in sui despicien-
 tiâ & macetatione, in meditandi industriâ & pietate, in alienæ salutis
 curâ, vt magistrum Ignatium in discipulis facilè agnosceres. Nec feli-
 cius eos C H R I S T O genuit, quàm educauit in spem tanti operis, quod,
 illis huius consilij ignaris, per ipsosmet tamen moliebatur; Deoque
 tandem vota eius secundante, felicissimè perfecit. Iam Societatis Insti-
 tuta approbauerat Paulus III. Summus Pontifex; iam Ignatius & Socij
 videbantur summa votorum assecuti, cum ecce tibi repentina discor-
 dia, sed ex humilitate profecta, de infimo vltimoque loco. Concors
 omnium sententia nouellis copiis præfecerat Ducem Ignatium, quia
 has ipse ad C H R I S T I signa primus exciuerat, deinde instruxerat ac
 direxerat. sed qui omnium iudicio probabatur, non probabatur suo.
 itaque diu acerrimè restitit, ac tandem coëgit Pattès in suffragia rursus
 ire. rursus electus, rursus detrectauit onus; donec tandem liberâ Lainij
 voce: Aut Deo hoc inunus imponenti cederet, aut Societatem dirimeret;
 ac denique Confessarij imperio compulsus, admisit onus: quod deinde

Ignatius
studis ani-
mum ap-
plicat.

Ignatius
nouem So-
cios elegit.

*Ignatius
Constitu-
tiones scri-
bit.*

non minori humilitate gessit, quàm ne gereret laborauerat. Coactus ergo Societati præesse, quam secundùm Deum ipse suscitauerat, iure ac legibus illam stabilire est aggressus. Sed quanto studio, Deus bone! quot lacrymis, quot precibus, quot suspiriis celo eas elicit! maior Dei gloria norma erat & amissis, ad quam expendebat quidquid constitueret. Sed quoniam humani iudicij imbecillitas, aut affectu impedita, aut perspicacitatis inopiâ, discernere id semper non potest; Ignatius, omni affectu seposito, Deum ingenti contentione poscebat opem vniûque perspicendi quid potissimum expediret: dein rationes in vtramque partem ponderabat secum, & suis quamque momentis expendebat. Quod constituerat, iterum ad Deum referebat; lucemque cum precibus & lacrymis implorabat. nec illud satis, vt haberet ratum quod sic statuerat: sed omnia iterum iterumque ad trutinam reuocabat impensiore quàm priùs studio; rursumque in lacrymas & preces effundebat sese, vt lucem pleniorum impetraret, nec quidquam non è maiore Dei gloriâ decerneret. Ad extremum, quidquid exarauerat in vtramque partem, imponebat aræ in quâ rem diuinam quotidie faciebat, vt scribenti deliberanti que vbertius illucesceret Dei voluntas maiorque gloria. Quadraginta dies ipsos continuos (vt coniectura de reliquis fiat) ardentissime precando deliberandoque consumpsit, vt vnum illud tutò statueret: licerétne Professorum domibus, quas totas liberalis hominum misericordia sustentat, in templi saltem vsum sumptumque necessarium prouentus vel modicos possidere. Exstant etiamnum Commentarij quidam in atculâ post eius mortem reperti, in quibus per hos quadraginta dies habitum animæ suæ variosque sensus manu suâ perscripsit; diuino sanè instinctu, vt incedibilium propè donorum, quæ largissime ex immenso diuinitatis fonte hauriebat, species ad posteros aliqua emanaret. In iis elucet ad viuum expressa viri sanctitas, admirabilitasque diuinæ liberalitatis in seruum suum; & quanti apud nos ponderis esse oporteat relictas ab eo Constitutiones ac Leges, in quibus sese nobis (quamuis id non ageret) suo quasi penicillo depinxit. Hic luce clariùs apparet, quanta ei esset cum diuinâ Mente coniunctio; quanta communicatio in expendendis ac pertactandis fermè singulis Constitutionum locis, quanta vis lacrymarum, quantus imber, quàm affluens, quamque redundans diuinæ consolationis copia; quam cum humani pectoris angustia non satis caperent, etumpebat frequenter in corpus, magno eius sæpè languore, magnoque labore: vt in ipsâ sacrifice nonnumquam interclusâ voce, cum facultas liberè respirandi non esset, præloqui omnino verbum ac pronuntiare non posset, quoad tanta illa diuinæ dulcedinis copia vbertasque remitteret. Fiebat interdum vt preces inter & sacrificia tantis ardoribus æstuarer, vt omnes partes corporis exardescerent, venæque omnes manifesta cordis palpitatione micarent, interdum verò etiam pilus capitis inhorresceret. Sic beatus Pater Constitutiones suas elaborabat; neque alijs studiis aut præfidijs, cum eas scriberet, utebatur. nullus enim apud eum liber, præter Missarum volumen; studium eius precatio erat, bibliotheca, perennis cum diuinâ Mente congestus. Neque tamen tantâ diligentia, ipsiusque Societatis importunis precibus . sci-

scriptas, voluit Societati esse pto lege; sed eas grauissimorum Pattum iudicio subiecit. optabat enim tales esse, quæ tot nationum varietati, toto orbe, sine exceptione vllâ congruerent; haud ignarus, exceptionibus legum leges ipsas enervari. Itaque à totâ Societate seuerè expensas, summoque consensu probatas, iterum tamen ad limam reuocauit, & anno demum 1524. promulgauit. Ac ne tum quidem vim legis habere, nisi ab vniuersâ Societate iterum recognitas, voluit; correcturus si quid deprehendisset vsus & actio, quod tam accurata deliberatio non prauidisset. Post eius tandem obitum ad Præpositi Generalis comitia conuocata Societas, eas iterum summâ consensione probauit, & quadam quasi veneratione recepit. Per idem tempus Pontifex Paulus huius nominis quartus, eas ab quatuor Cardinalibus examinari iussas, & diu multumque discussas, tandem saluas atque integras quemadmodum acceperat, ne verbo quidem immutato, restituit. Quæ quidem Constitutiones cum ad intimam huius Instituti rationem naturamque pertineant, sintque nerui quodammodò & fundamenta huius quam sequimur disciplinæ; ipsumque aded Societatis Institutum alium quam Ignatium secundum Deum non habeat Auctorem; cum ipsi Socij, prima nascentis Societatis auxilia ac robora, ab Ignatio conscripti fuerint & instructi, iure merito vniuersa Societas Ignatium Auctorem Parentemque suum secundum Deum agnoscit & veneratur.

CAPVT SEPTIMUM.

Alterâ Societatis columna S. Franciscus Xauerus.

SI fas est res tenues cum amplis augustisque conferre, minimæ huius Societatis IESV primordia, nascentis primùm Ecclesiæ adumbratio quædam fuere. Quod enim huic Petrus & Paulus, hoc fuere Societati Ignatius & Xauerus; nisi quòd illis Ecclesiæ agrum sanguine suo rigare, his Societatis areolam sudore tantùm & lacrymis perfundere licuerit. quamquam longum quoddam & peracerbum Ignatio & Xauerio martirium fuit, martirio carere: cui neuter defuit, sed hoc vtrique: id enim alter in Syriâ, in Indiis alter frustra quæsiuit. Ceterùm venia sit comparationi; formam methodumque rerum & actionum, non dignitatem conferimus Diuorum, non sanctitatem: quorum res gestæ tam similes fuerunt, quàm simile fuit vitæ institutum, & quàm similis hæc minima Societas isti amplissimæ à Christo primùm inchoatæ. vtque primæua sterit Ecclesia, Petro & Paulo tamquam columnis secundum Deum potissimum nixa; ita Ignatio & Xauerio Societas nascentis: sed Petro & Ignatio Romæ, Paulo & Xauerio inter Gentes; ita Deus voluit. latiùs hi quidem laborarunt, sed non vtiliùs; imò nec latius, quia cura & directio vtriusque capitis cum vtroque membro tetra- rum orbem pariter petagrauit: vtque ad exactum rotundæ figuræ ambitum non minùs iuuat interior circini pars, quæ videtur cessare, nec cessat, quàm quæ circumducitur, factura quod exterior, si tantùm vices locusque mutantur; ita non minùs Romæ Petrus & Ignatius, quàm in-

*Ignatius
& Xauerius
geminæ
Societatis
columnæ.*

*Ignatius
& Xauerius
similes
Petro &
Paulo.*

ter Gentes Paulus & Xauerius, illi Ecclesiam, hi Societatem stabilierunt, auxerunt, propagarunt: & fortassis amplius, quia virtus à capite manare debet in membra; & pares erant vtriusque mutuis curis & laboribus, si Deus tantum voluisset functionum vices ac spatia permutare. Denique hi gubernarunt nauem, illi remiges validi fuere; vtrique ad felicem cursum æquè necessarij. Sed Petrum CHRISTVS caput Ecclesiæ dedit, Ignatium Societati; & vtrumque Romæ rerum summæ præesse voluit. vtrique enim crucem suam humeris gestans occurrit, illi Româ abeunti, huic Romam eunti: vtrique metum ademit, vtrique animos addidit, vtrique Romæ propitijs fuit; virtutemque dedit, quâ & aduersarios vterque profligaret, & cum suis toto orbe laborantibus prouidendo, consulendo, imperando, toto pariter orbe laborarent.

Quàm verò similes moribus, expeditionibus, animis Paulus & Xauerius fuere! illum ideam, hunc ideæ imaginem credas. Paulum implacabile bellum CHRISTO inferentem, & Ecclesiæ nascentis membra lacerantem diuina vis tandem fregit, & in partes suas traxit: Xauerium Deo contumaciter resistentem, Ignatius expugnauit magis quàm flexit. Aperuit Deus Ananiæ Paulum sibi delectum, qui nomen eius per Gentes & Regna circumferret: significauit quoque Deus Xauerij forori Xauerium se destinare Apostolum, à quo nomen eius in nouum Orbem vltimumque Orientem perferretur. Ambo iam auctorati CHRISTO, pares orbi terrarum animos attulere: quorum si labores contemplere, geminas Apostolorum turmas, si itinera, alatos putes. in quibus vterque ter naufragium passus, & cum illis tot gentium salus; nisi mare sentiens quos veheret, virtutem suis furis potentior in littora effudisset incolumem. Nec minore periculo immanes vterque gentes instruxit, quàm adiit. In necem Pauli coniurauere Iudæi; in Xauerij caput, Bonzij. Paulus in corbe per muros dimissus, Franciscus in frondosis arborum ramis latens barbarorum impetum declinauit. Sudaria & semicinctia Pauli morbos corporibus exegerunt? idem fecere cruces & rosaria Xauerij. Cadavera Paulus animauit? Xauerius sepelienda iam corpora reddidit vitæ. Sed maiora his miracula erant ipsi, & in vtroque excelsus ille & inuictus animus, & magnitudinis Christianæ plenus, quæ non in ambiendis, sed spernendis honoribus & commodis consistit; quæ diuinæ gloriæ studio ardens, Deoque non sibi nixa, nihil supra vires suas putat; quam labores, vigiliæ, aëris atque hominum iniuriæ, fames, sitis, vitæ pericula, tormenta non debilitant, sed pascunt & augent, non secus atque oleum flammam accendit. Hæc Christiani excelsitas pectoris, cum flagrantissimâ charitate coniuncta, angustum vtrique reddebat orbem terrarum. Hinc vterque tam meruit gloriosum Apostoli nomen, quàm expleuit munus.

*Xauerius
Ignatij
mentem
perfectè
executus
est.*

Postremò, vt Paulus in stabilienâ instituenâque Ecclesiâ, eiusque finibus proferendis, velut dexterum Petri brachium fuit; ita Xauerius in formandâ propagandâque Societate, &, quod illa spectat, amplificando Religionis Christianæ cultu, plenissimè re perfecit, quicquid Ignatius aut faciebat, aut faciendum animo conceperat. Et quamuis ante confirmatam Societatem in Indias nauigaturus Româ discesserit Xauerius,

uetius, nec vnquam scriptas ab Ignatio Constitutiones viderit (quæ à morte Xauerij in Europâ primùm fuere promulgatæ) in Societatis tamen administratione tam admittibilis eius fuit cum Ignatij mente confensio, vt crederes nihil agere Xauerium in Indiâ nisi ductu Ignatij; aut nihil facere Ignatium in Europâ, nisi ex sensu Xauerij. Id paucis ostendo, ex quibus fieri potest coniectura de omnibus. Ignatius non tamquam prælatum fratribus suis, sed tamquam famulum se præbebat: Xauerius Paulo Collegij Goani Rectori in mandatis dedit, Christianæ magis humilitatis quàm potestatis memor, nihil minùs in impetio quàm imperium cogitaret. Vterque de rerum successu à laborantibus procul Sociis, voluit certis ad se temporibus scribi. Vterque voluit nostros arcana cogitationum Præsidibus suis aperire. Vterque conscientie examen, rerum cælestium meditationem, studiosissimè suis inculcauit, tamquam necessaria virtutis & vitæ sanctioris alimenta. Rudium & puerorum institutio ita fuit ambobus cordi, vt ab eâ re pendere censerent omnem propè Reipublicæ Christianæ felicitatem & salutem. quod munus voce, scriptis, exemplo mandauerunt suis magis, quàm commendarunt. nec minore charitate voluerunt nosocomia carceresquæ ad afflictorum solatium à suis frequentari. Quàm verò honores vterque auersabatur, & à Societate excludebat, tam volebat Ecclesiatum Antistites à Societate obsetuari. Neuter vnquam aliquid admisit, aut à suis admitti passus est, tamquam laboris Christiani stipendium. Corporis macerationes neuter putauit æquales omnibus præscribendas; sed videndum censebant, quid cuiusque conditio, vires, virtus ferrent. Cùm vterque magnam in nostris doctrinam requireret; inutilem tamen illam, imò noxiam, iudicabat, si virtute destitueretur. Quare considerati etiam erant ambo & parci in adlegendis ad Societatem; multi in periclitandâ adlectorum indole ac virtute; nequaquam cunctabundi in dimittendis, quos minùs idoneos experimenta ostendebant. Xauerius auctor erat Sociis, vt vota quotidie renouarent, tamquam accerrimum telum contra diabolium, & firmissimum constantiæ munimentum: Ignatius ob eandem causam votorum renouationem etiam lege sanciuir. Vterque ex obedientiâ æstimabat vtram germanamquæ sobolem Societatis. Itaque Xauerius obsequij exactor erat acer, quod ipse Ignatio re, voluntate, iudicio ac sententiâ mirè præstabat: vtque Ignatius Xauerium, vel hoc nomine, præcipuo quodam sensu diligebat; ita Xauerius facillimus erat erga obsequentes ac morigeros, seuerus in contumacibus coërcendis; nullam perniciem dicens maiorem peruiacibus ingeniis posse contingere, quàm si timidè indulgenterque tractentur. Itaque Antonium Gomez, quamuis egregijs naturæ dotibus insignem virum, quamuis Collegij Goani Rectorem, quia durum illum ac réstantem sensit, è Societate dimisit; hoc ipso tempore, quo Ignatius in Europâ, datis in omnes Prouincias litteris, seuero obedientiæ imperio cauit, ne quis Moderatorum contumacem quempiam sustineret, sed continuo dimitteret, præsertim si illi ipsi qui præssent, obedire negligerent. Vsq̄ue adeò vnus & idem spiritus tantis intervallis disiunctarent. Ignatij & Xauerij mentes afflabat. Ita Xauerius optimus discipulus non

Constitutus
Societ.
Orlandinus
in Histor.
Societ.
Turcellinus
de Vitâ
S. Xauerij.

modò haufetat omnem magistri doctrinam, sed etiam mentem & animum quodammodò induetat; p̄torfus vt si Constitutiones sancti Patris Ignatii numquam perlatae fuissent in Indiam, steterisset tamen illic Societas, nec vllum sui discrimen vel ipsa petcepisset, cum in Xauerio suum quoque haberet Ignatium.

CAPVT OCTAVVM.

Societatis Institutum à Sede Apostolicâ confirmatur.

Societas quamuis adhuc etat exigua, & tantum velut segetis spes in herbâ, vtpote à Pontifice nondum confirmata; maiot tamen etat quàm vt inuidia eam fette possit. Horribilem hæc illi impegit hæreseos calumniam; sed quæ tantum profuit, quantum nocere stduetat: nec enim in auctotum capita dumtaxat tetottum est, quiddid illi in innocentiam erant machinati; sed etiam infamia ipsa, quam nouæ familiæ inutere conabantur, Societatis gloriam auxit: causa enim fuit vt Romanus Iudex in Sociorum mores & vitam inquireret. in quibus cum aliam calumniarum causam non deprehenderet, quàm motum probitatem; publico innocentiae testimonio virtutem paucis notam ante oculos posuit vniuersorum. Itaque fama breuî hinc assurgens, non vrbem modò & Italiam, sed Alpes transgressa, magnam Europæ partem nomine simul & desiderio Societatis impleuit; simulque Patribus animos fecit, vt de Religione condendâ fetiò deliberarent. Dum deliberant, fructus indies crescens omnes facillè induxit, vt è re communi id fote decernerent, ne tanta orbis Christiani vtilitas mox cum paucis hominibus concideret, si deessent qui in eorum locum laboreque succederent. Videbant quidem Partes atduum impetratu negotium fote; nihilominus Ignatius Deo nixus, quem Romæ sibi iam propitium senserat, nec dubitabat deinceps fote, hanc curam sibi à Sociis impositam ingenti animo complexus, Instituti formulam in certa capita quàm dilucidè ac breuiter tam accuratè digessit, in idoneam occasionem immittens illud Pontifici simul & desiderium suum proponendi. Commodum Pontifex (is erat Paulus III.) negotiorum turbis sese nonnihil subduxerat, & Tiburtini recessus amœnitate ac solitudine animum & vires reparabat. Hanc nactus opportunitatem Ignatius, Instituti formulam per Contarenum Cardinalem illi suppliciter offert, oratque vt Apostolicâ eam auctoritate sancire dignetur. Pontifex acceptam iubet à Thomâ Badiâ sacri Palatii Magistro, qui deinde in Cardinalium cœtum adscriptus fuit, cognosci. Ab eo probatam, vbi legit accuratèque perpendit ipse Pontifex, siue admiratione rerum captus, siue diuino actus instinctu, *Spiritus Dei*, inquit, *est hic*. Patrumque pia studia & consilium vehementer probauit: simul istud adiecit, sese præfagite animo, piam illam Partum industriam id temporis in publicum animatum bonum conspirantem, afflictis Ecclesiæ rebus non leui præsidio atque ornamento fore. Hoc testimonium à CHRISTO Vicario Societati datum III. Nonas Sept. anno MD. XXXIX. velut prima quædam approbatio

*Ignatius
Instituti
formulam
Pontifici
proponit.*

tio fuit. Quam approbationem vt etiam diplomate sanciret atque confirmaret, rogatus ab Ignatio Pontifex, vt erat prudentissimus, ne quid præcipiti consilio tam deploratis Ecclesiæ temporibus statuisse videretur, tribus Cardinalibus, apud quos nihil gratiæ foret loci, negotium torum commisit. Erat in illis Bartholomæus Guidiccionius, vir quidem pius ac diuini humanique Iuris egregiè peritus, ceterum à nouis Religionibus adedò alienus, vt nec æquo animo setret eorum, quæ tam erant, frequentiam, deque iis ad quatuor dumtaxat redigendis librum conscripsisse diceretur. Atque hoc pacto Summus Antistes occurrebat inuidiæ, quæ omnis erat consumenda in Guidiccionio, si ille nouam Religionem probasset, quem & nouis patiret & antiquarum numero infestum esse palàm constabat. Is igitur cum præiudicium hoc ad causam attulisset, aduersarius magis quàm iudex, primò ne quidem adduci potuit vt legeret Instituti formam, dein Collegas in Ignatium parum propensos haud difficulter in sententiam suam adduxit. Itaque certam ac pænè confectam rem consilio & auctoritate suâ repente discussit, diuturnisque frustrationibus tantum non euertit; sed non spem & animos Ignatij. Instabat is atque vrgebat, nec minùs litteræ à vitis Principibus & ciuitatibus ad Pontificem & Cardinales, eâ de re grauissimæ. cumque frustra essent omnia, æquè tamen sperate pergebat Ignatius. Videbantur ipsæ repulsæ animos illi addere, & spes nulla spei maiotis esse causâ. quippe quantò minus humani fauoris appatebat, tantò certius diuinum sibi pollicebatur. Hunc ergo continenti supplicatione, ieiuniis ceterisque corporis afflictationibus eblanditi institit; vouitque insuper diuinæ Maiestati tria Sacrorum millia, si voluntates humanas flecteret suâ. Exotatam Numinis Maiestatem declatauit euentus. rursus ad eos qui causâ præterant, & maximè oberant, plenus spei adijt Ignatius: rursus permodestè illis postulati sui rationem exposuit. & ecce quàm repentina tam constans voluntatum mutatio, quas hactenus contumacia ipsa videbatur armasse. Inspiciunt rursus diligenter Societatis Institutum, & penitus explorant: nec minore consensu illud probant, quàm antè obstinatione reiecerant; tam nunc causæ fauentes, quàm paulò antè infesti. Itaque censent Societatem in Religionum numerum cooptandam; ita tamen, vt, dum dies apteret quid maximè conduceret Ecclesiæ, sexaginta Professos non excederet. Tale dectetur nemo ita mirabatur, ac ij qui fecerant. A sententiâ enim suâ discedebant; quam non mutauerant, ne tum quidem cum ab illâ discederent. Nimirum occulta vis Numinis obstinatos animos ita percudit, vt crederent se iam repugnare Deo, nisi tepugnarent sibi. Fidem huius impulsus interioris fecit ipse Guidiccionius, cum Religionum quidem multitudini suffragari se negabat posse; huic tamen vltà testagati instinctu quodam superiorem victum nec audere omnino, nec posse. Tam potentem ergo impulsus non nisi cælestem esse sentiens, qui maximè Societatis ortui fuerat oblectatus, ita fauere cum Collegis iudicibus subito cæpit, vt pro illâ apud Pontificem Maximum nemo vniquam ardentius egisse dicatur. Pontifex talem tam accipitis deliberationis exitum admiratus, nec minùs gauisus à Guidiccionio sibi commendari causam, quæ acrimoniam

*Pontifex
examinari
curat In-
stitutum
Societatis.*

*Institutum
Societatis
probant
Cardina-
les.*

*Societas à
Paulo III.
confirma-
tur.*

rem illo non habuerat aduersarium, prolixo animo & Societatem ipsam Religionem, & Societati inditum nomen, v. Kalendas Octob. anno quingentesimo quadragesimo supra millesimum, sexto die Sancto-romo Cosinæ & Damiani declarauit confirmauitque, Professorum numero ad sexaginta dumtaxat, vt Cardinales censuerant, coarctato.

Ceterum quotquot in nascentem Societatem difficultates incurrerunt, totidem fuere in illam diuini fauoris argumenta. sic enim patuit omnibus, quanto & quam non præcipiti consilio Sedes Apostolica Societatem Religionem esse iusserit. Deinde triennium illud, quo definitus Professorum stetit numerus, Societatis velut altera probatio fuit, quæ cessit in magnam eius laudem & commendationem. Fructus enim ex nostrorum laboribus indices crescens, & cum illo tantorum operum miratrix fama Pontificem breuiter permouit, vt plenam augendi numeri potestatem Societati faceret, videntem tantum Ecclesiæ præsidij accedere, quantum hominum accederet ad Societatem. Tam prosper interim nuntius Socios per Europam sparsos laborantesque tantâ voluptate perfudit, quantum boni publici à Societatis iam victuræ posteris poterat expectari, quod suæ fructibus industriæ metiebantur. Ipse verò Ignatius tanto diuinæ gloriæ incremento lætissimus, præter quam nihil spectabat aut cupiebat, mox voti fide se liberauit, eum dedit operam vt tria illa Hostiarum millia, quamuis à paucis Sacerdotibus, Deo quamprimùm immolarentur.

Tanto patrocínio secuta poterat videri Societas, & erat, nisi implacabile vitis bellum indixisset: quæ tam grata sunt humano generi, quam inuisa eidem res est virtus. Sed nocendo profuere aduersarij, non tantum quia veram virtutem attollit quidquid infestat; sed etiam quia iniquitate suâ Pontifices Maximos prouocarunt, vt causâ iustæ ex animo patrocinaerentur, & fauores ac beneficia in Societatem multiplicarent, & auctoritate suâ malevolentiam frangerent. Quamquam non sola æmulorum improbitas, sed etiam rei Catholicæ maius bonum causâ sæpè fuit, cur Societatem tot panè quot ab eâ conditâ fuere Pontifices, immortalibus beneficiis ac priuilegijs ormarint. Ac Paulus quidem III. præterquam quòd Societatem, vt dictum est, primus in Religionum numerum reposuit; anno post tertio, qui erat sæculi MD. XLIII. pridie Idus Martij, ex augustissimâ illâ sanctitatis cathedrâ non modò Ignatio omnem Societatis amplificandæ, Professorum certo numero sublato, potestatem fecit; verum etiam conscriptam iam illam declaratamque Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Religionem suâ iterum auctoritate confirmauit, publicisque litteris consignauit, tribusque nominatim Episcopis, Cæsennati, Albiganensi, ac Parentino, mandauit, vt obrectatores Societatis, aut quocumque modo negotium ei facessentes, omni auctoritate penâque compescerent. Iulius deinde III. qui in Concilio Tridentino Sedis Apostolicæ Legatus Societati impensè fauerat, iam Pontifex, Societatis Institutum denuò ratum voluit anno MD. L. XII. Kal. Augusti: & quæ in Pauli decessoris sui litteris aut obscura esse poterant, aut ambiguam habitura interpretationem videbantur, ea ipse prolixo diplomate declarauit, & ad Ignatij mentem sensumque distinxit. Pius V. anno

*Societatem
varijs deinde
Pontifices
confirmarunt.*

*Paulus
III. anno
1543.*

*Iulius III.
anno 1550.*

anno 110. 10. LXXI. die VII. Iul. declarauit Societatem esse Ordinem mendicantem, aliisque mendicantium Ordinibus annumerauit, & priuilegiis æquauit. Gregorius XIII. cuius propensissimum in Societatem animum æstimare satis licet, tum ex plurimis priuilegiis, tum ex laudibus quibus eam mirificè ornauit, anno 110. 10. LXXXII. Kal. Febr. Societatis IESV Institutum, priuilegia, Constitutiones denuò confirmauit; eosque qui petactò tirocinio emisserunt tria vota, quamuis tantùm simplicia, verè tamen & propriè Religiosos esse decreuit. alioque rursus diplomate, quod eodem anno dedit VIII. Kal. Iun. pròlixè approbauit, quidquid priores Pontifices Societati concesserant, simulque eam denuò amplissimè confirmauit; atque omni auctoritate suà prohibuit, ne quis Societatis Institutum impugnaret, grauissimasque pœnas in decreti huius violatores constituit. Quam confirmationem pœnasque iterum renouat, magisque explanat Gregorius XIV. anno 110. 10. XI. Kal. Iul. dato diplomate: in quo non dubitat asserere Societatis damnum ad commune Ecclesiæ damnum, integritatem ad eiusdem utilitatem maximè pertinere; decernitque nomen Societatis IESV, quod hostiliter à quibusdam incessebatur, in eà retinendum esse, multaque alia non mutanda, quæ labefactare ac conuellere frustra nitebatur inuidia, quamuis specie laruæque recti personata. Ad extremum Paulus V. anno huius sæculi sexto die xxx. Augusti, Societatis Institutum & priuilegia iterum confirmauit: præsertim verò constitutiones Gregorij XIII. & XIV. approbauit, iterumque innouauit, easdemque quas alij pœnas in Societatis perturbatores decreuit.

Pius 7.
anno 1571.
Gregorius
XIII. an-
no 1582.

Gregorius
XIV. an-
no 1591.

Paulus V.
anno 1606.

Hæc tot Pontificum tantâ animorum consensione in idem conspirans auctoritas Societatem ita stabiliiuit, vt eam nulla iam maleuolorum inuidia conuellere possit aut labefactare; sed neque inuadere, nisi per Pontificiæ maiestatis atque aded diuinæ humanæque contemptum. Quam qui conculcauerint, tam grauibus pœnis ac censuris esse coercendos Apostolica Sedes decreuit, vt eos commiseratione potius Societas, quam odio prosequatur.

CAPVT NONVM.

Quadam Societatis Instituto quodammodo peculiaris.

Institutum istud tanto aduersariorum impetu toties oppugnatum, tot iniuriis fatigatum, petinde ac si in perniciem generis humani verteret, præscribit Sodalibus parem suæ & alienæ salutis curam; ita vt neque Religiosi Societatis, neque eorum Moderatores officio suo faciant satis, nisi vtramque pari contentione suscipiant. Sed quoniam, vt habet paræmia, nemo feliciter alteri monstrar viam, qui sibi non nouit semitam; ided sanctus Pater in suorum vitam moreisque efformandos toto animo incubuit, quorum virtutem toti volebat orbi prodesse. Quare si in Instituto illo suo quidpiam potuisset animaduertere, quod maiori Dei gloriæ vtcumque officeret, aut quidquam vltè excogitare, quod eam augeret; hoc continuo fuisset adiecturus, illud sublaturus. Atque ne abettaret à scopo, quem petebat, oculos semper defixos tenebat in vitâ ac moribus IESV CHRISTI.

M Quid

*Institu-
tum Socie-
tatis con-
forme da-
Arina
CHRISTI.*

Quid enim CHRISTVS non populo tantum & multitudini, sed etiam Discipulis suis & Apostolis ad maiorem Patris sui gloriam imperauit, præscripsit, suasisit, quod S. Ignatius Instituto suo non studuit complecti? Volebat CHRISTVS Apostolorum animos & mores suis esse quam simillimos. Vt tales essent, hoc est, ut summum sibi & aliis bonum omni studio procurarent, debebant excutere diuini obsequij importunissimas remoras, opes, voluptates, honores, eademque pessimas humani generis pestes; quas ferè nemo sine iniuriâ vel suâ, vel aliorum, aut comparat, aut tuetur. Opes enim dum cupidos magis possident, quam possidentur; animum ad excelsa, ad æterna natum, aureis catenis quasi captiuum tenent, neque assurgere illum sinunt ad cogitationes auro & argento pretiosiores. Deinde cum cælestis illa viuendi ratio vigilias, fatigationes, sudorem, imò sanguinem & vitam sæpè exigat; quid tale sperari potest ab eo, qui voluptati inertissimæ dominæ seruit, ne dicam ancillarur? Ad extremum, animus humanus libertatem suam ferè perniciosam sibi facit, aut certè parum vtilem: in seipsum iniquissimus, dum sibi maximè indulget, quia placencia magis quam salutaria plerumque sectatur; & profutura fugit ramquam noxia: multoque illi facilius est feliciter imperare populis & Regnis, quam sibi. Ingressurus tam arduum iter, ducem habere debuit, ne cæco, temerario, stulto, hoc est sibi, obsequeretur; alieno imperio subijci, ne perderetur suo. Talibus præfidiis attollendus erat, ut res gereret se Deoque dignas; & ne vniquam Sirenum illarum blanditiis incantatus reuocaretur, votorum religione constringendus. Sed quoniam ne sic quidem aduersus blandientes illas pestes fatis tuta est mortalis imbecillitas, quæ sibi faciliè obsequitur, putatque rationis id esse, quod ab animi vel eneruati segnitie, vel impotentis cupiditate proficiscitur; sanctus Pater Ignatius ut omnem corruptelæ aditum obstrueret, hæc vitæ sanctioris munimenta; hoc est vota ipsa, quantum potuit, stabiliiuit. Vt enim erat acri & perspicaci animo, lucisque cælestis pleno, diligenter explorauit omnes accessus, per quos improbus sui amor in nonnullis Congregationibus ad ipsa hæc Religionis firmanenta penetrauerat; quæ, si non omnino conuellere, certè grauius soler concutere, dum Religionis indulgentiâ aduersus ipsam vitur. Huius tam cauti quam blandi hostis diuertacula & aditus quantâ sagacitate deprehendit Ignatius, quam tutis deinde præfidiis obsepfit? An poterat paupertatem, quam vocat Religionis murum, hosti magis inaccessam reddere, quam cum Professorum domibus non solum non permittit census annuos, quibus alant suos ac sustentent; sed ne quidem vllum eiusmodi subsidium, quo siue ædium, siue templi, tempore (vt fit) & æuo fatiscentium, facta tecta restarent? aut etiam quo templi supellectilem, ceteraque ad sacros vsus necessaria comparent. sed neque, si cum necessitate conflictentur, eas Collegiorum annuo censu iuuari permisit. Quid, quod neque prouentus ex Capellaniis, vt vocant, neque ex Sacris anniuersariis, & id genus aliis functionibus, ne in sacrarij quidem impensas admittat? Neque magni refert, Collegiorum Societatis ac Seminariorum paupertatem non esse tam seueram: cum enim Professi sint prima ac præcipua Societatis

*Paupertas
Societatis.*

cietatis pars, præcipuè quoque in illis spectanda est voti huius & æstima-
 manda perfectio. Quare Pius V. non absque ratione declarauit Socie-
 tatem Ordinem esse mendicantem. Neque verò aliis minùs, quàm Pro-
 fessis mendicandum, quandocumque aut Præsides id imperant, aut
 necessitas. Collegia quidem & Seminaria reditus ac fundos possident;
 sed tamen pressis admodum limitibus eorum quoque circumscripta est
 paupertas. Quibuscumque enim nostris hæc incolentibus, non minùs
 quàm Professis, neque sacrificia, neque exequias, neque iusta anniuer-
 saria celebrare propositâ mercede licet; quod tamen aliis sua pau-
 pertas non interdicat. Neque fas est vllam pro Theologicæ profes-
 sionis, concionum, catecheseon, solariorum agris captiuisque impen-
 sorem, aut Sacramentorum administratorum labore, mercedem ac-
 cipere: vt & gratuita illa charitas populum inuitet ardentius ad salutis
 remedia, & pia Societatis in his adhibendis libertas, ac operosa sedulitas
 numquam in sordidum quæstum degeneret. Quâ in re sanctus Pa-
 ter æmulari nos voluit paupertatem diui Pauli: cui etsi de alrari, vt ait,
 viuere ius & fas permetteret; placuit tamen, quæ iustè poterat, non ad-
 mittere, vt constaret omnibus, nullum ab illo lucrum nisi animarum,
 tot ac tantis laboribus peti. Ceterùm rerum omnium, quarum com-
 munis est in Societate possessio, tam restrictus est vsus, vt ipsa pauper-
 tas arctiorem exigere non posse videatur. Neque timendum est ne se-
 ueritas hæc aliquando laxetur. Professi enim omnes, quibus vniuersæ
 cura Societatis ac moderatio incumbit, peculiari se voto obstringunt,
 numquam passuros se, vt quidpiam in legibus paupertatis à Constitu-
 tionibus præscriptæ innouetur aut mutetur: nisi fortassis illam iustis de
 caussis magis arctandam esse iudicarent. Atque ita paupertatem ex
 omni parte vallauit Ignatius.

Castitati verò tantò plus aggerum, vt ita dicam, & vallorum cir-
 cumdedit, quò magis iniuriæ est obnoxia, faciliusque læditur. Ac ne
 vel leui negligentia sit locus ad veniam, vult eam Angelicæ puritatis esse
 æmulam. Sed quò potest ad tantum decus aspirare mortalis fragilitas,
 cum tanta puritas, teste Sapiente, Dei sit donum? Igitur obtineri
 potest & accipi, quia donum est. Quare præscripsit suis Ignatius non
 frequentem modò orationem, sed etiam illos docuit accuratissimam
 huius instituendæ methodum. Quid enim non impetrat frequens &
 rectè facta oratio? diuinum in primis amorem pariter & timorem
 animis sibi deditis ingenerat. Amoris diuini flamma impuram aut so-
 pit, aut extinguit. Timor verò Dei quàm fortes reddit in hac pugna?
 non aliud telum certius profligat hostem, vt nemo nisi infamis sui prodi-
 tor cladem hinc accipiat, cum timendo possit hostem debellare. Miraculi
 instar habebatur in Curiâ Philippi secundi, quòd Societatis Patres cum
 promiscuo sexu tam versarentur innoxij. itaque vulgauerat rumor, illos
 herbam circumferre, quæ vim haberet interimendæ libidinis. misit
 Philippus ipse ad P. Araozium de hac herbâ sciscitatum. nec inficiatus
 est Araozius aliquid subesse rumori; ceterùm peroptare se hanc her-
 bam Philippo omnibusque eius Aulicis in vsu esse; eam timorem Do-
 mini vocari, cuius vis Societatis Patres vbique seruaret innoxios. Hæc

*Societas
est Ordo
mendicans*

1. Corint. 9.

*Castitatis
presidia in
Societate,*

*oratio fre-
quens,*

*timor
Dei,*

responsio per omnem peruagata Curiam, secundissimis accepta est auribus; quia non verè minùs quàm festiuè docuit, ab ipso timore in his periculis securitatem & peti & dari. Orationis igitur, quæ timoris tam efficacia parens est & nutrix, summam gerit curam Societas. Ceterarum functionum suas cuique credit, huic speciatim & quotidie inuigilat, pro studio vel neglectu orationis cetera procedere non ignara. Plurimum etiam conducit castitatis incolumitati moderatio victus: quam ita Societas temperat, vt neque assiduus docendi ac studendi laboribus non sufficiat, neque occasionem intemperantiæ copia subministret. Itaque sic vires suorum reficit, vt fomenta libidinis subtrahat; sic fomenta hæc subtrahit, vt vires non debilitet. Huic moderationi victus accedunt ieiunia, corporum diuerberationes, aliæque afflictationes in Societate admodum vsitatae. & quamuis nihil certum in hoc genere omnibus præscriptum sit, singulis tamen pro iudicio Moderatorum hæc adhibenda sunt. Neque enim nostros ardori suo permittere voluit sanctus Pater, qui in plerisque freno magis quàm stimulo eget, dum aut viribus suscipit maiora, aut sibi inconsultè obsecutus modum non seruat.

victus frugalis,
sui fuga,
Iam otij damna quis nescit? quo qui diffluit, luxuriâ simul solet diffuere. Antè stagnans situque torpens vliginosæ paludis aqua, riuuli è perspicuo fonte labentis puritatem æquabit, quàm defidia simul & mundities animi consistant. vt vel hinc statuas, nihil agentem pessimè agere. Ergo tam capitalem pudicitiae hostem è Societate sanctus Pater noster ita proscribit, vt lege latâ non alium velit in omnibus assidui laboris esse quàm valetudinis finem. Arctissimam quoque sensuum custodiam vrget: qui, nisi magnâ seueritate coercerentur, blandissimi hostis illecebris corrumpi se facile sinunt; quàm incustoditi, tam certi plerumque castitatis proditores.

librorum obscenorum proscriptio,
Ad hæc, obscænos, quamuis aureæ ceteroquin ætatis ac venæ, & absque contouersâ principes in suo genere scriptores, à suis non patitur attingi. Et meritò: quid enim prodest illa scire, quæ vtilius ignorantur? laudabilis est scientia, scire quid ignorandum sit: illa verò execrabilis, quæ, dum auget linguæ, inficit animæ puritatem. Quis venenum hauriat, licet ex auro propinetur aut gemmâ? Alia crimina solos auctores inficiunt; sola librorum impuritas est, quæ vnum facit & legentis & scribentis crimen. Hac de causâ Mutius Vitelliscus Societati Præpositus Generalis, adhuc superstes, Epistolâ de Oratione ad Societatem vniuersam datâ libros illos attingi seuerè vetat, ex quibus, inquit, numquam doctrinæ tantum accedet, quantum vt castimoniam decedat, in procliu est. Plura in hanc sententiam grauissimè addit, quibus pestilentes illas chartas damnat, nostrisque penitus interdicit. Itaque in nullis vniquam bibliothecis Societatis existant, sed aut relegantur in perpetuas renebras, aut non aliâ quàm Vulcani luce donantur.

circumspecta cum altero sexu conuersatio.
Sed nullum æquè discrimen imminet castimoniam atque ab altero sexu, qui sæpè, quamuis etiam id non agat, ipsam constantiam labefactat, ipsum robur infringit, virtutemque summam ex illo fastigio suo repente derurbat in præceps. Quod vt veteres omnibus ob oculos clariùs proponerent, finxerunt Herculem, illum tyrannorum, odiorum cale-

cælestium, torq̄ue monstorum, adeoque & voluptatis ipsius omnibus monstis peioris victorem, modò ab hac, modò ab illâ muliere turpissimè victum turpissimam seruisse seruitutem, & maiore infamiâ iugum ab umbelli hoste tulisse, quàm gloriâ armatis illud hostibus ac tyrannis imposuerat. Nimirum nulla virtus ab hoc periculo satis est tuta. quod cum deesse non possit tot inter animarum iuandarum munera; sanctus Pater Ignatius seuerè edixit totâ Societate, non modò vt feminarum, quamuis nobilium, aut decumbentium, domos incomitatus nemo adiret; sed omnino ea esset in alloquendis obseruatio ac circumspectio, tametsi exomologesi danda esset opeta, vt aures quidem comitis, sed oculi nunquam excluderentur. Vtq̄ue legem hanc exemplo sanciret, cum vnum è Sacerdotibus domesticis hominem senem & antiquæ bonitatis (quamuis per simplicitatem omni culpâ vacantem) huic decteto contrauenisse cognosset; tamen, ad ceterorum commotionem, coram octo Sacerdotibus vnum in locum conuocatis, iussit reum flagello se cædere, quoad singuli singulos è Psalmis Dauidicis pronuntiant: quorum primus Psalmus erat quinquagesimus. Porrò hæc lex ita viget in Societate, vt si quid contra hanc delictum sit, obligetur comes ad Præsides, quamuis non exposcentes, id statim referre, seuerè puniendus si negligat; adeoque periculum dimissionis aditutus, si secundò aut tertio in re tanti momenti obligatam Societati fidem non præster. Quòd si mulieres ad Collegium aut domum Societatis, vt quempiam alloquantur, accedant; nemini cum illis licet colloqui, nisi loco aperto, & omnium oculis patente. Quæ cautela Societatis adeò non est noua, vt ipsius Ecclesiæ antiquissimis quoque decretis maximè sit consentanea. Nam Clemens I. Epistolâ primâ seuerè præcipit, vt nullus Clericus vel Monachus solus ad feminas accedat, vel cum iis loquatur. His tot castimoniarum præfidiis accedit frequens Confessionis & Eucharistiæ vsus: quibus Sacramentis, de vnanimi sanctorum Patrum sententiâ, peculiaris quædam vis inest obscenam illam flammam sedandi, & tam corporis quàm animi munditiam intactam illibatamq̄ue seruandi. Vinum enim illud est, ex quo germinant virginès; quodq̄ue, vt ait mellitus Doctor, minuit sensum in minimis, in grauioribus omnino tollit consensum.

Atque hæc sunt auxilia, per quæ Societas integritati suorum consulit. Quòd si tot frenis ac vinculis impedita & consticta cupiditas nihilominus in delictum erumpat; hîc fetream, hîc adamantinam, hîc inexorabilem se præbet Societas, nec aliter manifesto vulneti medetur, quàm imputum à puro corpore membrum rescando: cuius pœnæ metus non infimum quoque munimentum huius est voti.

Porrò votum Obedientiæ S. Ignatii ipsâ Dei auctoritate ac maiestate, tanquam inexpugnabili lorica, circumdedit: simulq̄ue voluntatem & iudicium proprium, pessimos obedientiæ hostes, procul à suorum cœtu proscripsit; quibus hostibus si quis manum potexerit, eum ne quidem agnoscit in suis, utpote sacrâ huius militiæ veluti tessera constitutum. Itaque facere quod imperatur, minimum hîc est: imò obedire non est, si is qui facit quod iniunctum est, seu voluntate seu iudi-

Obedientiam Societatis esse voluit sanctus Ignatius.

cio ab imperante dissentiat. cæcitatem quamdam hîc nobis imperat, ita vt in imperiis Præsidum nihil videre nos velir, nisi Deum imperantem, & nascentem hinc inuolabilem obediendi legem. Quod ipse Mutius Vitellefcus, quo Præfide adhuc fruitur Societas, satis apertè significat in Epistolâ, quam de Oratione scripsit ad vniuersam Societatem, cùm in illâ sic ait: *Per obedientiam probatur germana soboles Societatis: que quos reponit in suis, hoc educat cibo, ad iustamque producit maturitatem.* Ita R. P. Mutius. Ex cuius verbis hoc deducas: Ergo non sunt germana soboles Societatis, nec eos Societas reponit in suis, si qui hæc obedientiæ integritate destituti sint. Nec minùs grauitè Franciscus Borgia obedientiam commendat: *Ad quam, inquit, omnia refert Societas, tamquam ad scopum & vexillum, quæque eius est turris præcipua.* Tam sublimis Præfidum de hac virtute sensus, quem animis suorum ingenerant, ingens obedientiæ est præsidium. Sed quale quantumque eius est propugnaculum aurea illa Epistola ab ipso S. Ignatio ad Societatem Lusitanicam scripta? quæ millies repetita, nouos semper aculeos iis, quibus prælegitur, relinquit infixos: quibus acriter incitantur ad tantam in obediendo accuratationem, quantam ipsa exigit. Sed audire iuuat ipsum Ignatium sub exordium Epistolæ huius animos suorum amicè inuadentem, eosque primo quasi assultu dulci quâdam violentiâ felicissimè expugnantem. *Ab aliis, inquit, Religiosis Ordinibus faciliùs patiamur superari nos ieiuniis, Vigiliis, & ceterâ victus cultusque asperitate, quam suo quique ritu ac disciplinâ sanctè suscipiunt: Verâ quidem ac perfectâ obedientiâ abdicationeque voluntatis atque iudicij maximè velim, Fratres charissimi, esse conspicuos, quicumque in hac Societate Deo Domino nostro deseruiunt: eiusdemque Societatis veram germanamque sobolem hac quasi notâ distingui, qui nunquam intueantur personam ipsam cui obediunt, sed in eâ CHRISTVM Dominum, cuius causâ obediunt. Siquidem Superiori, nec si prudentiâ, bonitate, ceterisve quibuslibet diuinis donis ornatus instructusque sit, propterea obtemperandum est; sed ob id solum, quòd vices gerat Dei, eiusdemque auctoritate fungatur, qui dicit: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: nec contrâ, siue consilio aut prudentiâ minùs valeat, quidquam idcirco de obedientiâ remittendum, quatenus ille Superior est (quando illius personam refert, cuius sapientia falli non potest, supplebitque ipse quidquid ministro defuerit) siue probitate aliisque ornamentis careat. Siquidem disertis verbis CHRISTVS Dominus cùm dixisset: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei; protinus addidit: Omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, seruate & facite; secundùm verò opera eorum nolite facere. Hæc sanctus Pater noster: quæ deinde pari semper orationis vi petsequitur, tantoque rationum pondere vrget ac premit, vt vel deploratam contumaciam in obediendi studium possit conuectere.*

Mutius Vitellefcus
Epist. de
Orat.

Borgia Epistola de
Mediis confectu.
Spirat.

S. P. Ignat.
Epist. de
Obedient.

Obedientia Pontificis votum.

Tribus hisce votis quartum adiecit, & quidem solenne, quo Professores deuouent se obsequio Romani Pontificis, vt, quocumque terrarum Euangelij causâ iusserit illos proficisci, ad eius nutum prompti semper sint & expediti. Neque detrectare possunt hoc imperium, nisi simul voti sui fidem violent, quamuis nullo instructi viatico, quamuis ad hæreticos, quamuis ad barbatos mittantur; quamuis ad eas regiones

vbi

vbi Societas nullum habet domicilium, aut habitura speratur. neque infestâ latronibus itincta, neque maria tempestatibus simul & piratis infesta, neque scopuli & tyrtes naufragiis infames, neque hereticorum aut barbarorum secures Iesuitarum sanguine infectæ & adhuc madentes, neque adhuc fumantia nostrorum corporibus Iaponiæ busta, neque Brasilorum ingluuius humanæ carnis auida, vllam huic votó gratiam faciunt, aut idonea sunt causâ, cur vel tergiuersari liceat, quamuis inter hæc pericula senescendum sit, & ætas exigenda, nec vlla spes reditus tam coaceruaram malorum congeriem soletur. Cui vniquam nocenti tale exsilium sua culpa imperauit, quale hisce vitis suâ sponte indicit pietas, & immensa gloriam diuinam propagandi cupido? Alij quidem Religiosi talibus periculis caput sæpè obiectarunt, neque desunt quorum animos Deo plenos illa ipsa inuitant, & adhuc exercent; nemo tamen eorum ex obedientiæ suæ voto à Pontifice cogi potest ad tam arduum munus, non magis quàm quilibet alius nullâ voti religionè obstrictus, vt inter Theologos satis constat. Atque ita cautum est, ne spiritus ille Apostolicus in Societate vniquam sopiatur, aut euanescat. Sed hæc quoque Societatis virtus meruit inuidiam, certum magnitudinis suæ signum. Quid illa, quæso, commenta est? nihil aliud scilicet hoc vorum esse quàm scædam adulationem quâ Pontificis fauor putidè captatur. Itâne verò adulatio? ergo Xauerij, Criminales, Ouiedi, Campiani, Azebedij, Siluerij, totque alij, virtutum magis nomina quàm hominum, sudores suos, vitam & sanguinem adulationi vitio turpissimo immolarunt? Tot viri sapientiâ & virtute inelyti, quot habuit, habet, & porrò habitura est Societas, non tam Pontifici quàm ambitioni se deuouerent? Ideône S. Ignatius tam acre sibi bellum intulit, idèò tantum laborum exhaustit, vt suorum animas & suam infami vitio tamquam idolo offerret ac dedicaret? Vsq̃ue adèone inuidiæ nihil est nefas, vt & cælum inuadat, nec Diuis ipsis parcat? Quæ, obsecro, ex tali adulatione sperari posset vtilitas? (nemo enim gratis est nocens) quis turpissimi vitij fructus? Nam quotumquemque de tot millibus Pontifex nouit? vtque nosset omnes, quæ spes esse potest omnibus, vbi nemini licet vel oblatam dignitatem, adulationis nempe præmium, admittere? cùm in nullo Religioso cœtu aditus æquè sit obstructus honori, tamquam pesti & exitio huius Societatis? quæ spretis quàm admissis honoribus clarior, itâ suos instituit, vt si fas esset, nec cederet in diuinæ gloriæ & animarum detrimentum, optent potiùs iniuriis, quàm ritulis & dignitatibus affici. Quin audi, inuidia, & rumpere: ad ambitionem stirpitus excidendam, Societatis legibus institutisque cauetur, vt in hac ipsâ solenni quatuor votorum professione (cuius tu quartum adulationis insimulas) voto insuper alio quisque se Deo obliget, ne vel domesticos vel externos honores, non modò rectis studiis planoque cursu, sed ne transuersis quidem & obliquis itineribus aucupetur. Quòd si quem fortè talem in Societateprehenderit, statim prodatur, Præpositisque denuntiet. proditusque, si manifesto crimine teneatur, pro speratis honoribus perpetuâ multetur ignominia, omnisque suffragij iure in perpetuum spoliatur.

latos

Societas
honores
excludit;

latos autem & imperatos honores, nisi præcepti vis adigat, & Pontifex ipse compellat, eâdem voti religione recuset. Sic nempe adulatur Pontifici Societas, vt etiam voti sacramentum tali eius favori opponat, qui vnus adulationis fructus esse possit. Quamquam non diffitetur Societas se Pontificum gratiam ac beneuolentiam omni voto expetere, sed quâ protegatur contra maluolentiam, sed quâ iuuetur in omnium salute procurandâ, sed quâ munita latius prodesse & pluribus possit, quæ non est infamis & erubescenda honorum, sed laudabilis & sancta laborum ambitio. Nonnulli quidem è Societate aut honores Ecclesiasticos, aut delatas Infulas admittere; sed pro imperio coacti, sed è quibus nihil splendidi, præter titulum sacramque potestatem accepere; vt pote quorum stipatores fuere barbari exitio illorum imminentes, quorum aula antra aut tuguria, quorum delictiæ fames & sitis; quorum quies perennis labor, quorum stipendia gladij, tela, securcs, venena. Sic ad Indos profectus est Xauerius Nuntius Apostolicus. Sic Salmemron & Broëtus Nuntij Apostolici à Pontifice destinati sunt in Hiberniam, tot vitæ periculis quot hæreticis, qui iam tum rerum illic potiebantur, obsessam. Sic Morales Episcopus in Iaponiam est missus. Sic Nunnez in Æthiopiæ Patriarcham consecratus; sic eius socij Andreas Ouiedo & Melchior Carnero Episcopi, Nunnio olim successuri, sed in discrimina & ærumnas veriùs quàm honores. Ac tametsi honores Societas postmodum illos est deprecata; curas tamen & pericula non recusauit, quorum solâ se seruere ferrique ambitione non negat. Laynius & Borgia sacram purpuram sanctâ quadam contumaciâ constantissimè reiecerunt; quam Toletus admisit coactus, Bellarminus omni contentione, quam ipse & Societas extremam adhibuerunt, excutete non potuit. Iaius Episcopatum Tergestinum, Canisius Vicennensem, Claudius Aquaiuia Archiepiscopatum Neapolitanum, Cottonus Arelatensem, inuictis animis repudiarunt; gloriam ingentem omnes consecuti, quia fugerunt. Sic Ignatius omnis corruptelæ radices ad fibras vsque persecutus, Societatis incolumitati omni ex parte consuluit. quibus cum etiam acerrima humanæ prouidentiae sagacitas nihil vltrâ addere posse videatur, inuenit tamen Ignatius quæ adderet, nec leuioris quàm illa momenti.

CAPVT DECIMVM.

*Tria præterea Societati peculiaria, quæ florem
ac vigorem tribuunt.*

Alta illa Ignatij mens, quæ nihil non perspexit, videbat etiam Religioni suæ diurnitate periculum nasci posse. videbat in rebus humanis nihil magnum esse & durare, nihil tam firmum quod paulatim exedendo non perimerent tempus & vetustas. Neque enim opera solum manu facta & ipsam naturam, sed etiam virtutem & animorum robur, ipsa dies paulatim carpit, & velut occultâ teredine sensum fallente eneruat tandem atque consumit. Itaque aduersus hanc quoque tempo-

VLII SOC. IESV.

temporis violentiam armauit suorum virtutem; vt, quamuis illud vincat omnia, hanc tamen expugnate non possit. Armatura hæc vototum est renouatio; quæ bis quotannis, ab iis qui certum in Societate gradum nondum habent, non leui operâ instituitur: triduum enim antè, ab omni curâ negotiisque expediti, sibi tantum & Deo vacant. Quo tempore in se vitamque suam acriter inquitunt; & sicubi deprehendant aliquid aut languore aut incuriâ labefactum, aut Religionis integritati minùs consentaneum, id omni ope restitutum contendunt. Denique non minùs ad renouanda hæc vota comparant se, quàm si ea primùm essent nuncupaturi: quæ quarto demum die insigni apparatu, nec alio ritu quàm quo primùm ea pronuntiarunt, omnes ordine vno in loco ante aram supplices instaurant. Hic saluberrimæ consuetudinis ritus est. Sed cur tantam illa vim habere dicitur, vt virtutem etiam contra æui damna muniat? Inter vitæ sanctioris pestes haud scio an vlla sit nocentior, & tamen occultior, quàm status & munetis sui obliuio. Hæc enim velut profunda virtutis omnis ac pietatis est sepultura, exitiumque animis ferè adfert, antequam sentitur. nec enim se nisi ipsis quas facit cladibus prodir. Hanc tam capitalem Religionis hostem procul arceat renouata simul cum votis memoria dignitatis ac vitæ Religiosæ. Quæ memoria tanto molimine ac toties restaurata, deficere non potest; cumque viuida semper sit ac recens, facile gubernat frenatque animum, & diuerticula more suo circumspicientem haud ægrè continet, ne deflectat à cursu: subiicit enim eius oculis primam illam sui oblationem, & fidem Deo datam; quæ sæpè non minorem vim habet tam viuâ specie representata, quàm primùm præstita.

Votorum renouatio Societatem à vicijs defendit:

Alter huius renouationis fructus à sancto Patre Ignatio spectatus, est deuotionis augmentum: cuius deuotionis nomine non intelligit dulcedinem quamdam & suauitatem ex rerum piarum exercitatione scaturientem; sed promptam, sed expeditam, sed ardentem animi alacritatem, quæ inimica tarditati & negligentia, incitato quodam & pleno vigoris impetu, petrupit quidquid naturæ segnitie reformidat, & quidquid in diuino obsequio arduum occurrit. Nec temerè fructum hunc suis promittit Ignatius: sentiunt enim hoc piæ alacritatis incrementum, quotquot sese ad hæc vota Deo rursus offerenda non oscitanter aut perfunctoriè comparant. Neque obscura est huius rei ratio. memoria enim per officij recodationem excitata, conscientiam stimulat vellicatque ad fidem liberandam. Conscientia his ipsis stimulis segnitiam ac tarditatem increpat, abigitque è pectore. Quibus impedimentis pulsis, nihil est quod pronum animi iam incitati cursum aut remotetur, aut sistat.

deuotionem auget:

Tertia, nec superioribus minor, vtilitas, quam adfert hæc pietatis industria, est animi constantia in suscepto vitæ proposito. Proprium siquidem humano ingenio vitium est inconstantia. Omnes leuitate vexamur ac tædio; & alternis cupiditatibus iactati, modò damnas quæ appetiuimus, modò in ea quæ damnauimus reuoluimus: nec quidquam in homine tam stabile, quàm perpetua instabilitas. Ab huius importunitate vitij tantò plus est periculi Religiosis, quò molestiora naturæ

constantiam parit.

*Nature
depravatae
vitiis.*

iam depravatae (quæ infestissima virtutis est hostis) consilia sunt amplexi. Redit enim illa, quantumvis fortiter pulsa; cui tam displicet labor, quam voluptas est in votis; cui disciplina Religiosa, odiosus rigor est & vexatio; castitas, perpetua rixa & pugna; paupertas, angustia; obedientia, seruitus videtur; cui grauis est alienæ salutis cura negligenti iam suam; cui demum ingrata est virtus, labore utique paranda ac sudore. Hostis igitur hæc intestina quamuis animum non expugnat, debilitat tamen, illecebrisque & blanditiis ita sæpè labefactat, vt de nefariâ sui prodicione dubitare, & in benè exceptis nutare cogat. Sed hanc exarmati posse speravit Ignatius solâ votorum, quasi sacramenti militaris, instauratione. Neque eum spes fefellit. Cùm enim noua hæc sponso obligatam prius fidem confirmet, animum quoque corroboret in voto nutantem; nouis viribus auget perseuerantem. Huius auxilij præsentem vim sensere primi Patres nostri: de quibus post vota iterum & sæpius Parisius repetita, Maffei noster, *Id ad confirmandas*, inquit, *in suscepto consilio mentes omnium mirificè valuit*. Senserunt posteri, quorum multi, qui defectionem iam meditabantur, aut dubij & incerti fluctuabant, hac renouationis ope subito corroborati, in fide ac statione perstiterunt. Sentiunt demum omnes, tantum aninorum, seruatoris, vitium hinc sibi accedere, vt Deo ac Religioni tum primùm iniciari sibi videantur, nec vllum serè à primâ sui oblatione discrimen, nisi temporis agnoscant. Atque hæc de votorum renouatione.

Maff. in Vita S. Ignatij l. 1. cap. 21.

Ratio conscientia Superiori reddenda.

Alterum, quod sanctus Pater mirè vrget, & omnino necessarium statuit, ne primæuum illud Societatis robur vniquam elanguescat, est, intima animi sensa, motusque ac perturbationes, Moderatoribus suis penitus & sine fūco aperire. Animum siquidem humanum, veluti ægritudinum omnium receptaculum, modò amor, modò odium, modò spes, modò timor, tamquam æstus febriles, alternâ iactatione infestant; interdum stolidi sui admiratio, velut aqua intercus, vanissimè inflat; interdum ira corripit, quæ futor etsi breuis, tamen furor est; sæpè tristitia velut lethargus obruit; sæpè voluptas tamquam pestis veneno suo afflat; nunc inuidia ceu cancer exedit; nunc stultæ suspiciones, velut alta quædam caligo, excæcant: sed pessimè omnium vexat insauus amor sui, morborum omnium radix & caput; qui tamquam lenta quædam tabes animi robur sensim carpit atque depascit; tantò sibi infestior, quanto indulgentior. Harum omnium ægritudinum quàm pestilens est vis, tam facilis est cura, si modò eas æger ei sub cuius est curâ, tamquam Medico, tempestiuè manifestet. Nec ægritudines modò, sed etiam vitiosas animi inclinationes eodem candore vult detegi sanctus Pater, dum tempus & causa morbi, & nondum planè eger, auxilium admittunt. Nec immeritò tam sollicitus hîc fuit Ignatius. Nihil enim æquè amabat, atque suorum salutem; quæ hoc remedio destituta, non in discrimen modò, sed in certam sæpè perniciem rueret. Nemo enim sibi sufficit; nemo aliis aut sibi vniquam exitio fuit, nisi per occultam aliquam eiusmodi ægritudinem: imò nulla clades humanum genus infestat, quæ originem hinc non ducat. Itaque, vt patet magna morbi est, ne dicam perniciēs, morbum occultare: ita è contratio salutis initium est, periculum salutis, illi qui depellere

Morbos animi aperire, inusum est salutis.

pellere id vult & potest, detexisse. imò, quidquid in animo latebat, in lucem proferre saluberrimum est consilium. quia sæpè morbus speciei sanitatis blanditur; quem dum peritus Medicus ægro ostendit, nullo negotio discutit: hic verò errorem hæud grauatè deponit, quem agnoscit; & periculum studiosè cauet quòd prospicit. Quòd si remedium hoc omnibus Religiosis tam esset vñtatum, quàm est salutare; quis eorum vñquam salutem suam in discrimen adduceret? Sed inanis pavor, dum auxilium formidat, non absque ingenti piaculo in exitium vertitur. Nec intelligunt miseri hanc esse machinam, quam illis admouet humanæ salutis hostis, obscæno & vili proco simillimus; qui dum honestam virginem molitur abducere, nihil æquè laborat, quàm vt illa improbum consilium parentes suos celet: si enim illud prodar, non prædam modò, sed spem quoque prædæ sibi ereptum iri videt. Quoniam verò non potest non esse Deo acceptissima illa submissio animi, quæ incriminos suos motus ac sensus quantumuis erubescendos, alteri, nihil dissimulando, detegit; non rarò Deus hanc præsentissimo præmio remuneratur: vt plurimis, & plerumque, non citiùs voces excidant ore, quàm malum è visceribus. Neque potest hic candor alicui esse fraudi. Nefas enim est Præsidibus vt illâ scientiâ, nisi ad auxilium & solatium eius qui illam dedit: quæ si deesset, ad eiusmodi munia facilè adhiberetur, quæ damno illi forent fortassis & ruinæ. Quis aurem illi nocere aut vellet aut posset, quem sincero prosequitur affectu? Nihil siquidem Præsidium curam & amorem æquè prouocat, atque aperta illa & minimè fucata sinceritas, vbi è contrario non potest non suspectum & odiosum illis esse silentium, aut silentio peior oratio inuoluta & ambagibus perplexa, & qualiscumque demum arcani dissimulatio; cùm Veritatis testimonio constet, eum malè agere qui odit lucem. Neque reticenda sunt quædam, quia leuia videntur & exigua: nihil enim leue & exiguum est, in quo res maximæ vertuntur, quæ minimis ferè caussis & stant & cadunt. Nec est quòd satis tibi in te præsidij repositum esse ducas ad persananda animæ tuæ vulnera. Adhibebit enim Deus vim sanandi remedio, quod præscribet animæ Medicus: quam negabit eidem, cùm ipse tibi præscripseris. Nimirum vult non tibi debere sanitatem; sed sibi; à quo solo sperare eam potes, & accipere. Demum rantæ est virtutis hæc sinceritas, vt quot iam inde ab ortu Societatis aperuit pericula, totidem discussit damna.

Tertium & fortasse maximum munimentum, quo incolunitatem suam tuctur Societas, est seu contumacium seu pernicioforum hominum, seu missionem vrgentium & extorquentium dimissio, etiam postquam Religionis votis ritè se obstrinxerunt. Quam dimissionem multi quidem calumniantur aut vellicant: sed ignorantia ferè carpit, quod non capit; dumque rationem non vider, sine ratione rem geri putat. Hæc enim quorundam velut exauctoratio non tantum Societati vehementer prodest, sed ipsis etiam non rarò qui sic exauctorantur. Nam si contumaces sunt, aut flagitiosi, quis non videt hoc eos in Religione esse, quod in corpore putre corruptumque membrum? amputandum, ne partes adhuc sinceræ vitiet. dementiæ genus est, perniciousum, cùm potes, non

*Sinceritas
fructus.*

Ioan. 3.

*Dimissio à
Socierate.*

amoliri, & contagionis omnes inuafuræ initio, infectos à sanis non discernere. Nemo à vitiis turus erit, vbi illa tuta sunt. neque enim ibi sistunt vbi oriuntur. Habent hoc commune cum peste; contagionem suam longè lateque diffundunt. Potens nimirum est in vtramque partem exemplum; &, quod miseræ nostræ genus est, valentius in peccatorem. Ita fit, vt quod ab vno peccatum est, luant vniversi, cum inter multos nemo sibi tantum peccet. Serpunt vitia, & proximum quemque inficiunt; dum quæ rolerantur, quasi iure fieri incipiunt. Sic paulatim maior pars vincit meliorem, & cæterus vniversus incipit seruire corruptis hominibus & moribus, quibus imperare debuerat. Sed crudele, iniquis, hoc remedium est; imò crudelis est benignitas vni parcere, per quem omnibus noceas. Nam vni sic indulgere, est multos sæpè perdere; nec ipsum, cui indulgetur, seruare. An crudelis est colonus, qui stirpes herbis vtilibus nocituras euellit? An sæuus Medicus, qui vitia corporis partem mauult rolli, quàm vitam? An immitis Iudex, qui non parcat malis, ne noceat bonis? Non opinor. Cur igitur Societas crudelis, si paucos rollendo, seruet omnes? Videtur quidem sibi illa partem viscerum suorum abrumpere, dum à se, quos tam caros habuit, separat: sed mauult rationem in consilium adhibere, quàm affectum; & sequi porius quod expedit, quàm quod iuuat; ne mox sibi dissimilis, inane tantum Religionis simulacrum & vmbra se esse deploret, nec quidquam ferè sui præter nomen vestemque videat; quando citius integri à corruptis morbum, quàm ægri à valentibus sanitatem trahunt. Nec enim vllæ Religiones, quarum interit splendor & virtus, nisi à suorum vitiis euerfæ sunt: cum nihil tam firmum sit, quod stare diu possit, si intestinos hostes foueat. Huic igitur malo Societas felicissimè occurrens, fauciat se ne lædatur, ipsaque membrorum suorum mutilatione integritatem suam conseruat. Itaque Regine Lusitanæ admiranti aliquando perennem illum vegetumque Societatis florem, & causam roganti, aptissimè respondit Collegij Rector hanc esse, quia venam sibi aliquando Societas incidit. corruptus enim sanguis leui vulnere opportunè emissus, totius corporis est valetudo. Ioannes Clarius, nobilis in Academiâ Louaniensi quondam Theologiæ Doctor, cum celeberrimus quidam Concionator esset dimissus, Iesuitæ, inquit, non solent aquam mundam effundere. Humbertus Ordinis PP. Prædicatorum quintus Generalis, *Oportet, inquit, vt Religio despumetur, ad hoc vt in sua puritate seruetur. Vbi nulla est despumatio, est impuritas multa.* Plura addit in hanc sententiam multò his fortiora. vtque vinum fæce turbidum, hanc eiicendo se limpidum reddit & clarum; ita Religio se purgar eiectione quorundam fæce. Quod innuere ipse CHRISTVS est visus, dum Iudæ ex cœru Apostolorum dimisso subiunxit: *Nunc clarificatus est Filius hominis.* Denique hanc vtilitatem satis asserit sententia & vsus SS. Ignarij & Xauerij; quorum de hac re iudicium nemo Pontificum improbauit, laudarunt & approbarunt hætenus omnes, ac præsertim Gregorius XIV. qui dum hanc dimittendi, & omnem votorum obligationem tollendi potestatem denuò confirmat, *Eam, inquit, ratam & intactam esse volumus, tamquam rem magri momenti ad Societatis puritatem*

*Dimissio
est medici-
næ Religio-
nis.*

Humbert. de
Erud. Relig.
l. 5. p. 2. c. 3.

Ioan. 13.

Greg. XIV.
in Bullâ da-
tâ an. 1591.
de confirm.
Soc.

intactam esse volumus, tamquam rem magri momenti ad Societatis puritatem

conseruationem retinendam. Ita Summus Pontifex, qui paucis verbis ingentem huius remedij vim virtutemque complexus est. Neque fortasse aliud quidquam ad Societatis incolumitatem est efficacius. Carceres quidem & supplicia etsi improbos frequenter emendent; sæpè tamen compefcunt tantùm corpora, non vitia; coguntque subinde tantùm dissimulare nequitiam, non deponete: cùm nocentes vultum tantùm & ora, non animos mutant; pœnam criminum horrentes, non crimina; fortasse peius peccaturi, vbi vincula euaserint. Vt nunc silentio præteream, quoties perditissima viuendi licentia, quam hæresis huius sæculi inuexit, causâ sit, cur improbi Religiosi, qui non timent mereri, sed pati pœnam, ad hæreticos confugiant. à quibus blandè accipiuntur, gratulationibus, officiis, stipendiis demulcentur: in solatium impietatis Illuminati vocantur; quia nempe fidei perfidiam, Religiosæ castimonix sacrilegas libidines, virtuti & honestati voluptatem & turpitudinem prætulerunt, malueruntque Baccho & Veneri seruire, quàm CHRISTO. In quod impietatis baratrum fortasse non metgerentur, si à Religionè possent discedere sine apostasiæ crimine, & votis soluti suo arbitratu vitam ducere. Quàm multos Religiosos vidimus, inquit Montholonius, aliorum Ordinum viros præclaros & sanctos grauiter ingemiscere, quòd hoc familias suas purgandi remedio destituti, cogèrentur aut Religiosæ disciplinæ aut suorum dispendium facere? Quæ calamitas non ex sanctissimo illorum Instituto, sed ex infelicitate horum temporum nascitur, & hærescos mendicitate, quæ ex sentinis nostris & quisquiliis suas facit gemmas & lumina; ex ruinis nostris suas fabricas; ex ouibus perditis suos Pastores; ex Apostatis suos Apostolos.

Ad extremum, nobis necessaria est vita nostra, vt Augustinus ait, aliis fama nostra: vt non dubitet etiam vir tantus affirmare, eum qui famam suam custodit, in alios esse misericordem. Cettè si vlli Ordini, Societati in primis sua fama est necessaria, quia totam se alienæ saluti ex Instituto suo impendit: quam ita procurare non posset, nec tam vtiliter se Ecclesiæ obsequiis consecrare, si integritate nominis esset destituta. Maximum quidem momentum ad docendam virtutem est ipsa virtus, sed per existimationem sui: quâ sublatâ, tamquam neruis suis ac lacertis, quibus animos erat expugnatura, destituitur. Integritatem verò nominis seruare Societas quæ posset, si eos, per quos existimationis suæ dispendium patitur, seruare cogeret? Hæc enim iudicij humani seu peruersitas est, seu infelicitas, vt quod vnus factorum Deo hominum peccauit, adscribat omnibus, & perpetrati ab vno criminis reos peragat vniuersos: nec omnium virtus iniustam sibi ab vno ignominix notam abolere possit. vsque adeò vel vnus crimen suspectos facit omnes. Ex quibus satis constar, dimissionem contumacium & improborum Societati esse tam vtilem & necessariam, quàm illi aliisque vtilis est & necessaria sua incolumitas & salus.

Iam illis qui importunè vrgent vt votis soluantur, subinde quocumque cedit Societas; sed postquam omnem eos iuuandi industriam nequidquam fatigauit: eosque dimittit, vel ideò satis nocentes, quòd votis suis voluerint solui. Nam hoc ipsum graue est piaculum,

Malus officij custos metue.

Montholon.
p. 2. oppos.
33.

August. lib.
de Bono vi-
duir.

Fama integritatis Societati necessaria.

Dimissionem importunè petentibus etiam cedit Societas.

iam tum animo & voluntate à Religione defeciffè. nam quæ potest esse iusta tam horribilis cum Deo diuortij aut digna fatis causa? Cedendum tamen subinde importunitati putat Societas, tum ne ad tristiora consilia confugiant fatis iam infelices, suamque gement cladem; tum etiam quia fructus ab illis sperari magnus non potest, qui iam meliore sui parte, hoc est animo, Religiosi esse deficiunt. Cunctabunda tamen est Societas & difficilis in eiusmodi hominibus dimittendis, etiam tunc, cum utile videtur ab illo qui defectionem vrget, liberari: tum quia hæc difficultas nonnullos ad saniolem mentem reducit, tum quia aduersa huic facilitas multis esset perniciofa. Sed non ideò censet expectandum, donec spes est respiscendi. Quid enim iuuat dimittendi potestas, cum talis spei non alius sit terminus quam vitæ? Nulla enim est tam deplorata improbitas, cuius emendandæ spes quocumque deplorata sit, cum via numquam fera sit ad bonos mores, aut obstrueta.

Porro Sacerdotes qui dimittuntur, etsi non habeant quo alantur, de nemine tamen nisi de se queri possunt. vsa est enim Societas iure suo: quod ius cum non ignorarent, aut Societatem ambire non debuerant, aut calamitati non dediffè causam. Neque Episcopos, qui sacris illos initiarunt, vlla lex obligat eos alendi, vt perperam à quibusdam existimatur. Iure enim suo tunc cesserunt, cum voluntariæ paupertatis titulo sacros Ordines susceperunt.

*Dimissis
nihil de-
bet Socie-
tas.*

*Decretum
Congreg. 7.*

Sed neque Societas iis quidquam debet, præter communem, quam cuius hominum debet, charitatem. Quam autem hoc æquum sit, præclarè deducit Decretum tertium Congregationis septimæ, quod vniuersum, nec apice mutato, operæ est pretium hîc inferere; sic autem habet: Cum ratione Sacerdotis cuiusdam, qui importunis postulationibus dimissionem è Societate impetrauerat, Pontificique libellum supplicem ad alimenta à Societate impetranda obtulerat, propositum per Illustrissimum Cardinalem Bellarminum à suâ Sanctitate fuisset, vt prospiceret Societas, quid facto opus esset circa dimissos à Societate Sacerdotes, qui maiorum hereditate, quique Religionis omni que alio titulo carent:

Post seriam prolixamque huius rei discussionem, censuit Congregatio, omni animi submissione rogandam esse suam Sanctitatem, dignaretur Societatis iura, receptamque iam inde ab initio sui consuetudinem tueri: maximè cum grauissimæ causæ sint, quæ nihil in hac re mutandum suadeant.

Ac primò, paucissimos à Societate dimitti, qui alimentis ad vitam necessariis careant: ac vix in singulis Prouinciis vnum alterumve reperiri posse qui egeat: imò in vniuersâ Societate adeò esse paucos, vt ab omnibus totius Societatis Prouincialibus, qui Romæ nunc sunt, vix decem eius generis homines designari possint.

Secundò, inter eos qui dimittuntur, vix quemquam reperiri, qui non iis naturæ donis, exercitatione studioque in Societate confirmatis, præditus sit, vt facili negotio conditionem consequi possit, quâ se vitamque suam modestè & honestè tueatur, si modò viri boni officio fungi

fungi velit: sin minus, pergatque in delictis, ob quæ vt plurimum dimittuntur, pœnis potius tales insolentias frænandas esse, quàm præmio remunerandas.

Tertiò, accedit, Societatem maximos sumptus, nullo suo emolumento, in alendis talibus Nouitiatus ac studiotum tempore, atque in reliquo etiam quo in illâ vixerunt annorum decursu tulisse, vt peracti sumptus longè emolumenta superent: vt metitò queri non possint; maximè cum aut ob delicta non leuia, aut importunâ rogatione dimittantur.

Quartò, neque maior videtur inesse Societati obligatio, dimissos ob culpam alendi, quàm Iudici eos, quos ob manifestum delictum Beneficio aut Clericali titulo priuauit, damnauitque. Neque tamen quisquam damnatorum talium Iudicem super alimentis conuenire consuevit.

Quintò, & sanè durissimum foret, Societatem ad præstanda alimenta teneti eorum, quos ob non leues culpas dimittit. Neque enim quisquam aliorum Ordinum tenetur ad alendum eos, quos à Religionem suâ ob delicta præscindit: qui, si res propiùs considerentur, multò plures in singulis reperientur, quàm qui à Societate dimittuntur; maximè si componantur cum iis, qui à Societate dimissi, medijs viuendi carent: cum tamen plerique eorum, qui à reliquis Religionibus præscinduntur, non rarò pluribus egeant. neque tamen quisquam hæcenus censuit talibus alimenta à Religionibus suis præstanda esse: neque quisquam eâ inuerecundiâ & audaciâ, qui cum ob manifestum crimen ab Ordine reiectus esset, ab eodem alimenta sibi deberi iure contenderet, aut Sedem Apostolicam super iis compellaret.

Sextò, aperiret deinde hæc alimentorum suppeditatio viam ad cogitationes de deserendâ Religionem suscipiendas; maximè in iis qui minus feruentes, commodorumque suorum studiosiores, otiique amatores sunt. Spes enim hæc alimenti non paucos fortè traheret, qui illâ destituti in Religionem detinentur. Fieretque paulatim, vt, cum emolumento hoc, ac quasi desertæ Religionis præmio, plures prouocati, vocatione relicta, sæculum repeterent; Collegia, quæ ægrè admodum operarios suos sustentant, magnam necessariæ suæ dotis partem, in tales effunderent, non sine graui Fundatorum ac Benefactorum suorum offensione, qui dona sua in tales nollent profundi; ac manum etiam retraherent, eleëmofynasque negarent, quas ad tales diuertendas esse metitò veteri possent.

Septimò, extat & Tolosani Parlamenti nobilissima decisio, quâ P. Claudium Bernardum, Prouinciali P. Ioanne Gentilio à Societate egressum, petentem alimenta à Societate, iudicauit iniquum postulare.

Octauò, est denique & illud non leuis momenti in hoc negotio, quòd, cum anno 1175. xvii. Aprilis XXI. memoriale quoddam Clementi felicitis recordationis VIII. potrectum fuisset de Sacerdotibus à Societate dimissis, paupertatis ac Religionis titulo ordinatis, cum ad egestatem, adeoque & ad mendicitatem deuenire possint; Pontifexque

fexque Cardinali Matthæo ex Congregatione Concilij, memoriale dispiciendum transmisisset; isque à P. Laurentio de Paulis Breue sibi tradi petisset, quo Societas in ordinandis Sacerdotibus suis vtitur, quo Constitutioni Pij V. super ordinandis derogatur; Summoque postea Pontifici, re prius serio & accuratè discussâ, retulisset Cardinalis, aliàs hoc negotium per Summos Pontifices & Congregationem sancti Officij fuisse examinatum, & intactum demum relictum; Pontifex, iis auditis, eandem etiam rem integram Societati reliquerit. Hactenus decretum. cum quo argumentum hoc finio, triste quidem nomine, sed re tam utile Societati, vt maius à Sede Apostolicâ beneficium ne optare quidem possit. Nihil enim Societati æquè prodest, atque hæc iactura; nihil illam tam auget, quàm hæc resectio; nihil æquè securam facit, atque hoc omnium periculum. Quanta verò Ignatij quàm diuina sapientia, quæ tam robustis præfidiis Societatem suam etiam aduersus temporis iniurias armando, orbem docuit, non omnia temporis esse spoliū, sed virtutem & Religionem ita muniri posse, vt nec æuum quidem eam labefacturum esse videatur, & quod rebus omnibus exoletam quamdam seu senectutem, seu interitum adferre dicitur, Societati polliceatur ætatem vegetam semper ac florentem, suæque iuuentuti parem; & annorum tantum cursum, non damna sensuram.

Sed missam faciamus tristem nonnullis atque inamœnam hanc dimissionis materiam. Nunc quoniam Nascentem Societatem, eiusque Instituti incunabula hoc primo velut actu representauimus, restat, vt spectatoribus nostris missilia quædam (nisi fortè natalitia mœna dici mauultis) non tam pretio quàm affectu metienda disperiamur.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

De nomine IESV.

IESVS nomen salutis est.

Vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Matth. 1.

QUOTIES immortalem infantem, quoties mortalem Deum, Auditores, tacitâ mecum mente perpendo; toties suspensus ambigo, quid magis amplectar, aut prius admirer; blandam silentis Maiestatis infantiam, an verendam vagientis infantiae Maiestatem. Hoc autem res illa hinc suauior est ad amorem, inde sublimior ad stuporem, quòd exilitas ista, & magnitudo illa, ita simul inter se pugnent, atque ita conueniant, vt illius demissa benignitas nihil de huius præcellenti dignitate imminuere videatur. Inuoluuntur illa quidem, sed suis adeò fiunt lucida inuolucris, vt in caducâ infirmitate stabilis virtus, in obscurâ ignobilitate clara sublimitas, in iacente submissione erecta magnitudo, in neglectâ humanitate adoranda diuinitas elucefeat. Ac proinde, nisi hæc ita suis latebris immetta essent; profectò neque amor crederetur esse tam vehemens, neque tam potens esse maiestas. Nam Deus brachiis prehensari, sinu inuolui, osculo contingi, ad aram sisti, cultro fauciari non posset, nisi sub carnis inuolucro lateret; & abdi non posset, nisi tanta esset eius potentia, quæ & optimo simul amoris obsecundaret imperio, & maximæ amantis non officeret dignitati. Igitur rem istam tam suauem, quàm miram, amor inuenit, potestas exsecuta est; vt, cum alia pleraque, quæ Dei sunt, eius præsentiam manifestè declarent; hoc dulces prodigium, illum ipsum à quo manauit, possit abscondere. Vnde rei attonitus nouitate, cum Chryso-

Serm. 143.

logo iure mihi videor exclamare posse: *Quod natura non habet, usus nescit, ignorat ratio, mens non capit, pauet calum, stupet terra, creatura miratur; quomodo sermo enarrabit humanus? Quis attinget arcanum Dei, partum Virginis, rerum causas, seculorum negotium, commercium diuinitatis & carnis, hominem Deumque, unum Deum?* Quare de infante hoc Verbo quænam ego verba Orator infans pro dignitate proferte potero? Quamquam non est, quòd operosius infantiam hîc purgem meam; siue quòd sperem fore, vt is qui sic amat abscondi, dictionis meæ tenebras non reformidet: siue etiam quòd, quò minus eloquens vobis videbor, eò melius recens natum infantem sim omnibus expressurus. Quare omne illud amoris potentiaque miraculum, ceteraque augustissimum argumenta rerum prudens volensque prætereo; ac duo dumtaxat

Duo tra-
standa:
Primò lit-
teræ nomi-
nis, Secun-
dò signifi-
catio.
Apocal. 2.
Alcafar &
Glossa.
Lib. 1.
Oracul.

Cæl. Rhod.
lib. 22. c. 9.
Gyrald.
Hist. Deor.
Syntag. 1.
Pontus Thy-
ardæus l. de
Vniuers.
Io. Eckius
Homil. 3. de
nom. IESV.

Nomina
Deum
quatuor
litteris ex-
primientia.

de puero velut puer tractabo. Primùm solius CHRISTO impositi no-
minis elementa dinumetabo: deinde eiusdem significationem breuiter
inuestigabo.

Enimuerò ne in litteris colligendis nimius sim, missum facio Latini
nominis quinarium, & in calculo nomen nouum scriptum quinque vulue-
rum sculpturâ: omitto etiam cum Cumanâ Sibyllâ octo monadas, octo
decadas, octo hecatontadas in Græco nomine obseruari. Solos enim
Hebræos, quoniam puer Hebræus est, consulo; & cum illis in IESVAGH
diuinitus indito nomine per Iod, Schin, Vau, Ghain fortunarum
quaternarium numero. Neque verò in animum facilè inducam, siue
mysterio quatuor litteris Deum-hominem nominari; quando intelligo
celeberrimum Dei ipsius nomen, non tantùm Hebræis sacrarum rerum
omnium promif-condis retragrammaton esse, per Iod, He, Vau, He;
verùm etiam audio à plerisque nationibus, non minùs diuino nutu,
quàm occulto naturæ prodigio, Deum quatuor litteris pronuntiarì.
Ecce tibi octies quater nomina Deum sic experientia gentes inter di-
uerfas: in quibus recensendis consulo à alphabeti seriem teneo.

Atabibus est	Alla.	Assyriis	Adad.
Antarcticis	Topa.	Ægyptiis	Toir.
Æthiopibus	Amlau.	Chaldæis	Eloa.
Croatiis	Doeg.	Dalmaris	Bogt.
Flandris	Godt.	Gallis	Diem.
Germanis	Gott.	Græcis	Θεός.
Hebræis	Iehonah	ineffabile.	Adonai Dominus.
Hertuscis	Efar.	Hibernis	Dieh.
Hispanis	Dios.	Italis	Idio.
Iaponibus	Ixm.	Indis	Zimi.
Ingenis	Odel.	Latinis	Deus.
Lusitanis	Deos.	Magis	Orse.
Persis	Syre.	Polonis	Boog.
Perüanis	Iaie.	Saracenis	Abgd.
Syris	E'loa.	Turcis	Agdi.
Tyrthenis	Efer.	Wallachis	Zeul.

Vniuersa
propriè re-
rum natu-
ra quater-
nario con-
stat.

Ecce omnia quatuor litterarum. Huc insuper accedit Deum omnia
suo pondere, mensurâ numeroque molientem, non frustrâ illud per-
fectissimum nomen quaternario complexum esse; cùm propemodum
omnia, quæ ad vniuersam rerum conditarum naturam pertinent, qua-
ternarius comprehendat. Nolo hîc meminisse cum Physicis omnem
rerum causam, cum Musicis omnem concentum, cum Arithmeticis
omnem numerum, cum Geometris omne corpus, cum Architectis arcam
Noë templumque; Salomonis, cum Astrologis Zodiacum & cæli plagas,
cum Archistrategis merationem castrorum Israël, cum Politicis vererum
Imperatorum Monarchias, cum Theologis virtutes cardinales, quaterna-
rio contineri. In hominem vniuersi Principem oculos conijcio, cuius
in primis Parens primus, Augustino, Cypriano, Bedâ norantibus, nomi-
ne suo retragrammato Græcis litteris exarato, Orientem, Occidentem,
Aquilonem, Meridiem expressit. Intuere nomen, & numerâ: A' d' d' u' s

Augustin.
Tract. 9. in
Ioan.
Cyprian. l. de
Sion & Sinâ.
Bedâ in Ioan.
Tom. 5.

A, Ἀγαθὸν, Δ, Δύσις, Α, Ἀρετὴ, Μ, Μεσημβρία. hoc ipsum canente Sibyllâ: Lib. 1. Orac.

— Qui nomine complet

Ortumque, Occasumque, Austrum, Boreamque rigentem.

Patum esset nomine, nisi teipsâ Adam ipse, omnisque posteritas, atque adeo omnis homo, quaternarium corpore animoque inuolueret. Siquidem ut humanus animus, Pythagorâ docente, rerum omnium quaternarium exhibet, per illud quod est, quod uiuit, quod sentit, quod intelligit: ita hominis corpus quatuor ingentia mundi membra, ignem pulmone, aërem carne, aquam cerebro, terram ossibus; ita quatuor principes qualitates, cholera, sanguine, phlegmate, atrâ bile; ita quaternas anni vices, quatuor ætatibus; ita quatuor mundi latera, quatuor suis, Orientem dextero, Occidentem læuo, Meridiem vertice, Aquilonem calce, Philosopho teste, complectitur. Adde, eiusdem hominis quatuor esse nouissima; eiusque æternitatem cubo, sive quadto, signari. Quem quidem Microcosmum dum isto numero refertum auditis, simul eodem quaternario Megalocosmum plenum esse conspicietis. Quid deinde? Eia Societas IESV, quæ quadrilittero isto nomine insignita es, quæque annum quadragesimum sæculo recutrente iam colis; omnibus beneuolè annuentibus, tetragrammato isti nomini per quaternarios triumphum adorna. Sed quia tuus iste triumphator in Israël, modò pauper est; age quadrigam Ezechielis illi emendica. Profiliat itaque in arenam cum suo curtû Cherubinus iste, cui nomen est quadruplex, & cuius singula animalia quadriformia. Substratâ ardenti putputâ insistat mediæ quadrigæ Verbum infans, salutis tesseram præ-tendens crucem; in cuius quadro latere, nomen salutis Iod, Schin, Vau, Ghain gemmâ fulgurante sculpatur. Quadrigam præcant quatuor Angeli, qui congregatuti electos à quatuor ventis: lateri dextero assistant quatuor Euangelistæ; læuo quatuor celeberrimi Doctores: subsequantur quatuor notissimi Religiosorum Ordines. tuque his te adiunge quadrimembris Societas, cuius Socij singuli, ac præsertim quatuor vota Professi, illud tetragrammaton nomen expediti ferre per vniuersi quatuor latera: ponè subeant præfatæ illæ nuper gentes quaternæ & quaternæ. Agite nunc Angeli, & quatuor argenteis tubis ter quater intonate: *In nomine IESV omne genu flectatur, celestium, terrestrium & infernorum.* Igitur flexo in primis poplite, quatuor inferorum loca sese incuruent: tuque deinde cum quatuor tuis partibus, quatuor elementis, quatuor anni temporibus, quatuor ventis, quatuor rerum substantiis, vniuersa terra subside: tu denique inclinare superna ciuitas in quadto posita, ter quaternis nixa fundamentis, totidemque portis ad quatuor cæli climata patefactis. Prouoluantur isthic in genua è vigintiquatuor sedilibus, vigintiquatuor seniores inter quatuor animalia constituti: & ex illis centum quadragintaquatuor millibus signatorum, ex ter quaternis tribubus filiorum Israël triginta sex millia quaternariorum venentur hoc nomen, & æternis inclament: *Dignus est Agnus* (& cum diuinissimo nomine) *dignus est IESVS, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.*

Triumphus per quaternarios adornatus,

יְשׁוּעַ

Philip. 2.

Apoc. 5.

Nomina
certas ob
causas
olim data

Romanis,

Græcis,

Hebræis.

Vt autem puer esse pergam, qui felicia puero impositi nominis elementa sum nactus, modo eiusdem significationem perquiro. Olim solenne fuit Romanis, Græcis, Hebræis (vt alios complures omitam) non fortuitò, sed consultò, pro cuiusque vel publicâ dignitate, vel priuatâ integritate, aliâque de causâ nomen rebus accomodatam imponere. Ac primùm quidem Romani à victis gentibus domitisque Provinciis, ab Achaiâ, Africâ, Asiâ superatis; ab Allobrogibus, Balearibus, Callaicis subactis; à Getuliâ, Germaniâ, Macedoniâ subiugatis; Cæsares suos atque Victores Achaicos, Africanos, Asiaticos, Allobrogicos, Balearicos, Callaicos, Getulicos, Germanicos, Macedonicos nuncuparunt. Quòd si Græcorum lubet recordari; apud hos Artaxerxes à memoriâ Mnemon, Demetrius ab urbium expugnatione Poliorcetes, Damippus ab audaciâ Ceraunus, Dion Pruseus ab eloquentiâ Chrysofomus, Pyrrhi proauus à robore Alceres, Pyrrhus à belli nouitate Neoptolemus, Ptolemæus à beneficentiâ Evergetes, Ptoecion à probitate Chrestus, Seleucus à victoriâ Nicanor, plures denique ob alias rationes atque alias, sua nomina sunt auspicati. Quid iam de Hebræis? quid de sacris paginis? vbi quot nomina, tot vitæ argumenta; quot verba, tot propemodum notanda mysteria. Quid apud hos Adam? idem qui ex terrâ. quid Abraham? pater multitudinis. quid Isaac? risus. quid Iacob? supplantator. quid Esau? operans. quid Ioseph? augmentum. quid Benjamin? filius dexterae. Sic Aaron, docens; Moyses, assumptus; Iosue, saluator; Saul, postulatus; David, dilectus; ceterique innumeri, illud quod vitâ vel prodigio intus, occultabant, nominis significatione foris prodiderunt. Ceterùm vt ex Latino, Græco, Hebræo fonte non temerè nomina dimanarunt; ita contendo, sacratissimum Seruatoris nomen, non nisi ab arcano consilio, atque altissimâ ratione suum omen inuenisse.

Matth. 1.

P. fest. Gal.
latinus l. 3.
Arcan. c. 18.

Tu igitur age in primis Matthæe, tot sæculis expectatum, tot prodigijs præsignatum, tot imaginibus adumbratum, tot vaticinijs prædictum, tot votis expetitur, tot suspirijs exoptatum, tot denique lacrymis quæsitum nomen edifiere. *Vocabis*, inquit, *nomen eius IESVM*. Quid ita? amabo te. Interpretationem nominis assecutus: *Ipse enim*, ait, *saluum faciet populum suum à peccatis eorum*. Vnde planè illis assentior, qui existimant hoc nomen ab Hebraico illo *Iesuagh*, id est à salute, deduci, vt qui salus exstitit omnium, etiam nomen ipsum salutis obtineat. Multò sanè illud ante CHRISTI tempora à Rabbi Haccados, ætate Consulm Romanorum est assertum, qui Antonium Consulem his verbis affatur: *Quia Messias homines saluabit, vocabitur IESVAGH: gentes autem alterius nationis, quæ fidem eius sectabuntur, vocabunt eum IESVM*. Propterea inuenies hoc nomen IESVS designatum in textu Genesis 49. v. 10. *Veniat qui mittendus est & ipse*. Si enim accipias in Hebræo primas litteras harum dictionum, conficies nomen IESV. Hæc Rabbi Haccados, quem Iudæi Magistrum nostrum sanctum soliti sunt appellare. Eodem artificio vsa est Sibylla Erythræa, quæ circa annos Ezechia Regis floruit: illa enim de CHRISTO quædam carmina Græca contexuit, quorum (quod mirabile est) primæ litteræ vnde inchoantur, in normam acrostichidis

chidis conficiunt eiusmodi sententiam: Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτήρ, id est, **IESVS CHRISTVS Dei Filius Saluator**. Vbi ingeniosè insuper suo more Augustinus aduertit, ex prioribus litteris eorundem verborum exurgere verbum ἰχθύς, id est piscis. At enim quis ille piscis? Non alius sanè quàm qui procelloso mundi huius naufragantis Oceano natans, submerso humano generi, velut alteri Ionæ, fida statio & salus extitit. aut ille, qui amarissimo dolorum suorum felle, sub vnus Tobix typo, oculos omnium reclusit. aut ille denique, qui in craticulâ crucis tostus ac torridus, perditio orbi non tantùm pabulum, sed salutem vitamque sufficit. Maneat itaque fixum ratumque singulari mysterio, **IESVM**, **IESVAGH**, hoc est *salutem*, nominari. Sed quantè, obsecro, aut adirationis, aut venerationis esset **IESVM** salutem nominari, nisi veritatem significationis istius profuso cruore firmasset? Perge igitur, & fusi cruoris elementa iam cense; & etymologiam indaga. Verùm ego ad solum istius aspectum sanguinis etubesco & attonitus hæreo: *A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* nihil horum capio, nihil intelligo. Neque enim profectus sum de atrocissimo isto spectaculo me loqui aut velle, aut posse; sed dumtaxat pueri instar, litterulas voluere, & quid sibi velit **IESV** nomen, inquirere. Abundè mihi est, vt acquiescam, hoc nomen inane non esse: *Vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Totum hoc nomen, totus **IESVS** est nolter. Accede eia mecum, quisquis es, & eminus vestigia illius venerare, Numen est: pedes osculare, Pontifex est: manus prehensa, Dominus est: collo incumbere, frater est: os dissiuauia, sponsum est. Totus enim **IESVS**, ac totum nomen illius, nostrum est. Quid trepidas? Age postula, vt donum tibi offerretur: admitte, vt depositum tibi credetur: exige, tibi soluetur vt debitum: tolle, tibi cedit vt pignus: immola, tibi parebit vt victima. Ne morare, ne dubita; cæleste hoc donum, immortale depositum, liberale debitum, securum pignus, nobilem victimam, fidens postula, fidelis admitte, constans exige, securus tolle, felix immola. Pergat interea vnusquisque nostrum, ingentibus animis, imitatione **CHRISTI**; Christiani nominis partes omnes ac numeros, pro suo quisque vitæ genere, probis moribus, atque omni exercitatione virtutis implere. Vos verò præreliquis, Patres religiosi, quibus illud **IESV** nomen multò religiosissimum est, pergite non tantùm priuato animarum vestrarum emolumento salutique consulere; sed tetragrammaton illud nomen, eiusdemque vim, per terras & maria, per quatuor orbis plagas feliciter propagare. Nihil enim animi vestri vigor, diuinitusque concessa dona habent maius, quàm vt possint, nihil ardens voluntas, & incensa virtus habet melius, quàm vt velit prodesse quàm plurimis. Dixi.

Lib. 18. de Ciuit. c. 23.

Ierem. 1.

Math. 1.

ORATIO SECUNDA.

*De nomine IESV in solemnitate CIRCVMCISIONIS,
quæ præcipua est Societatis IESV.*

IESVS nomen cruentum est.

*Vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum
à peccatis eorum. Matth. 1.*

Quoniam hodiernâ die ipsum Verbum, adeoque ipsa eloquentia conticescit, atque opere solo, & quidem cruento, loquitur; non videtur alienum fore à ratione, si hodie taceat omnis Orator, & pro exordio, solius voces operis audiantur. Vnde cum spectandi, non loquendi, sese offerat argumentum; nemo mirabitur me spectaculum exhibentem, non uti pristino more dicendi. Spectatores igitur adesse nunc iubeo, non Auditores: cum marito virgine, Virginem spectatricem, spectatores Angelos, spectatores vos vniuersos. Ecce tragœdiam inchoat prologus infans; Deus sine veste personatus, actor sine voce, choros exhibente vagitu, loquentibus lactymis, nouo tragœdiæ ritu, primâ scenâ catastrophæ exhibet. Spectate: ecce pallent labra corallina; ecce mareent rosæ genæ; vbertim stillant geminæ ocellorum gemulæ; crebrò gemit os formosum; alternis singultit lacteum pectus. Spectate: miserè tremunt frigidulæ manus; vndique titubat mollicella caro; tenerè palpitant paruula cum corculo viscera; toti trepidant infantiles artus. Spectate: ad asperas tangentium manus tenella membra suspirant; culpam damnati, sine culpâ reus pauet; ad ictum & vulnus puer formidat; delicatulus infans ad cultrum pctrinum perhortescit. Interè rigidam dextram tenerrimus experitur; insons tormento plectitur; infantulusque, quem vixdum habet, sanguinem profundit. Ita *vocabis nomen eius IESVM*. Actum est. Cælum & terra, quid hoc est? Verène conspicit fortitudinem illam infirmari? fiduciam pauere? lætitiâ tristari? sanitatem ægrotare? castitatem circumcidi? Euoluendum nobis hoc mysterium, retegendâ latebræ, inuestiganda ratio tam inusitati spectaculi, nominisque tam eruenti. Enimuero existimo quot circumcissionis, tot imponendi nominis fuisse rationes. Vos autem quotquot adhibui spectatores, nunc Oratores esse desidero; ut ego, qui in exordio tacitus omnia suspexi, reliquâ etiam oratione attonitus obmutescam; dumque ab omnibus tam noui, & hactenus inauditi facinoris causam quæro, me nouum præstem omnibus Auditorem. Atque in primis dic age, cum marito virgine Virgo-mater, quæ potuit esse ratio circumcidendi talis infantis ac tanti? vnde infantulus aut hoc potuit meruisse, aut voluit tolerasse? meruitne qui peccare non potuit? voluitne qui fari nequiuisset? velle potuit lapis lydius approbari? fons limpidissimus expurgari? nix candidissima emendari? sol splendidissimus illustrari? templum sacratissimum expiari? Quo nouo vel veteri more at-

Matth. 1.

*Tractanda
de causse
circumci-
sionis, ac
nominis.*

*Queritur
ratio à
Virgine &
S. Iosepho.*

que

que instituto hoc purissimum aurum correctum? erat sine scoriâ. serenissimum hoc speculum deterfum? erat sine maculâ. læuissimum hoc marmor expolitum? erat sine scabritie. sincerissimum hoc frumentum euentilatum? erat sine paleis. integerrima hæc vitis putata? erat sine superuacuis sarmentis. Homo, inquam, omnium hominum innocentissimus circumciscus? erat sine crimine. Quid igitur causæ est? quid ad hæc Virgo-mater? Illa nihil ore, sed ad spectu flebilis adstat spectaculo, tam saucia corde, quàm Filius carne; seruatque omnia hæc in corde suo. Tacet vicissim (quid enim aliud agat?) modestissimus Ioseph, & depressio collo tragœdiæ huius spectator ingemiscit. Vos ego com-
 pello, vos testor, eiusdem tragœdiæ spectatores ac testes Angeli, quid tandem causæ est, cur infans, & infons quidem, hæc patitur? cur vim omnem non repulistis? At, inquit, homo cum sit, humana passus est. Ego verò contrà: Non homo tantum, sed & hominis opifex est; si Patrem habuit, at ille feminam nesciit: si matrem vidit, at illa virgo viri nescia permansit: Virgo quidem concepit infantem, at eundem ætate grauem virum circumdedit: expletis illum mensibus genuit, sed diu ante se genitum: natum vocauit, sed eundem parrem agnouit. Agite ergo iterum (dabitis enim scio hanc mihi veniam, benignissimi Cælitæ, si in tam suavi argumento vobiscum pergam argutari) nuper arcano matris latebat in vtero? sed eundem etiam tunc nullum mentis nostræ vestræque latebat arcanum. iacebat in solo? at idem fulgurabat in cælo. sugebat vbera? at idem regebat sidera. vagiebat in stramine? at tonabat in æthere. præsepi claudubatur? at vniuersa complectebatur. Quæ cum ita sint, non tantum infons, sed & Deus est: quî potuit ergo circumcidi, cuius origo, æternitas; cuius libertas, peccandi impotentia; cuius natura, bonitas; voluntas, integritas; opus, innocentia? Quid igitur causæ fingi aut concipi potest? Stant attonitæ Angelicæ mentes, tantumque spectaculum silentio ac stupore vnerantur. Itaque pace vestrâ, immortales Animæ, ad mortales me conuerto; ad vos, inquam, Auditores, aut potius Oratores mei: vos enim, vt liberè quod sentio eloquar, hodie plus quodammodo iuris habetis quàm ipsæ beatæ mentes, cum de mortali Deo ratiocinandum est, qui nusquam Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit. Loquimini vos itaque, audiente me, quæ sit causa tam indignæ tragœdiæ: atque in primis, vt gradatim procedam, vos honestissimarum disciplinarum ornatissimi cultores Philosophi quid censetis? quid ex ipsis naturæ principiis, quid super hac re adfertis? Placuit, inquit, hoc manifesto signo ostendere, se germanam, veram, naturalem carnem, non ex vicino aëre emendicatam, cæloue decisam induisse. Ita est; & sic Manichæum, Valentinum, Apollinarem euertitis, vestræque sententiæ Epiphanium assertorem habetis. Quid vos Astrologi? Prognosticon hoc esse censetis, rei venturæ certumque præfagium? scio vobis manè cælum rutilans pluuiam portendere vespertinam; primamque illam purpuram sæpè ferotinâ excipi tempestate. Quid præterea? Desuper, inquit, cælo micans sanguineus cometes, frequenter affolet Principis alicuius aut Regis interitum præfagire. Vt vt est; illud sanè omnibus exploratum est,

hunc

queritur
ab Ange-
lis,

Hebr. 2.

queritur
ab homini-
bus.

A Philo-
sophis red-
ditur pri-
maratio:

Hæret. 30.

ab Astro-
logis secun-
da & ter-
tia:

à Medicis
quarta &
quinta:

hunc primum imbrem, maximum nimbum; sanguinemque hunc, Regis Regum cruentam mortem fuisse consecutam. Vos autem, Expertissimi Domini, quid de hoc experimento pronuntiatis? Quia exuberantem in nos amoris calorem (vos febrim vocate) diutius in se ferre non poterat, an ei vena fuit incidenda? Bonum factum. Sed quid deinde? Anne ut humano generi iam senio confecto, propinato sanguinis infantilis haustu, vires, vitam, iuventutem instauraret? Contendit enim multis argutisque rationibus Marsilius Ficinus, senem, si pueri sanguinem sugat, in novam restitui iuventutem. Penes vos hoc esto iudicium: sed & cura. Vos autem Iurisperiti, quid censetis? quod est vestrum suffragium? Ideo ne fortassis hoc cogit, ut iam spontaneus omnium Fideiussor effectus, nondum cesso publicæ solutionis die, anticipatâ (ut loquimini) solutione, vel potius liberali donatione, aut refinderet creditori, aut donatario largiretur? Rectè habet. Quæ porro vestra sententia est, Eximij Domini, ac Magistri Nostri? Dicitis Primò: Ratio à priori est, quia sic voluit. Dicitis Secundò: Ratio à posteriori est, ut hoc signo sese ex celeberrimâ vetustissimaque familiâ magni Abraham esse, illiusque legitimum semen ostenderet. Ita sentit vobiscum vester Doctor Angelicus. Vos autem Togatæ Nobilitatis Amplissimi Consiliarij, vosque Nobilissimi Magistratus, quid in hoc actu Filio Dei propositum fuisse censetis? An ut, quam olim Legislator legem omnibus tulerat, hodie confirmaret, atque opere suo ipse subscriberet? Certè hoc Apostolus innuit, dum ait: *Misit Deus Filium suum, factum sub lege.* vobisque consentit scitum illud vetus: *Patere legem, quam ipse tuleris.* An potius idcirco, ut legem hanc patiendo, eandem prudenter abrogaret, & iuberet novam? Certè vobis hac in parte adstipulabitur Epiphanius. Sed cum de tuore hic agatur, quid iudicatis vos fortissimi belli Duces, vosque sago Nobiles? Anne sanguinem hunc fudit generosissimus pugil, ut ostenderet sanguinolenta preludia maioris certaminis, ingentesque animos, quibus iam tum hostes nostros opprimeret, spolia detraheret, & de iisdem hoc stratagemate domitis triumpharet? Verùm hic ego vobiscum demitor novum pugnæ modum, ubi Imperator inermis periculosè duellat: cui sagum, panniculi; balteus, fasciæ; tympana, gemitus; tuba, vagitus; clamor, lacrymæ; tela, suspiria: cui Campus Martius, stabulum; currus falcatus, præsepe; sonipedes, asellus & bucula: cui certare, est vinci; cui stare, iacere est; cui denique triumphare, est sanguinem funderc. Victoriæ interim applaudimustali, tantæque: quæ ut dolore ipsi stetit immenso, sic maximam nobis omnibus attulit voluptatem. Neque par est, ut vos ego præcream, qui Religiosam, & præ reliquis sanctiorem vitam rationem professi estis; vosque Hierarchici Ordinis Viri Ecclesiastici: nisi placet (quâ præditi omnes estis benignitate) hunc modò mihi fauorem impertiri, ut pro vobis Societatem IESV, cui hodierna solennitas in paucis celeberrima est, singulatim interrogem. Dicite igitur, Patres religiosi, cur IESVS patens salutis, ac vitæ Princeps vestræ, fuerit circumcisus? An, ut obtemperandi exactam legem suâ admirabili obedientiâ stabiliret? Sic censet Epiphanius, vosque ita censetis, quibus eadem virtus præ ceteris potissimum cordi est.

An

Lib. de Sanit. tuendâ cap. 11.

à Iurisperiti, sex-ta :

à Theologis, se prima & octava:

3. pat. q. 37. art. 1.

à Togatâ Nobilitate, nona & decima: Galat. 4.

Hæresi 30.

à Sagatâ Nobilitate, vndecima:

à Religiosis & Ecclesiasticis,

à Societate IESV, duodecima:

Ibidem.

An verò vt impotunam carnis molestiam compescendam, & castimoniam rigidè colendam esse suaderet? Ita vobis suffragatur Ambrosius. Ea videlicet virtus est, quam sanctus Pater noster in omnibus optauit Angelicam; sed quam CHRISTVS modò desiderat esse diuinam. An fortè ne quemquam ex Iudæis offenderet, si, quod sanctè ac more Maiorum quisque vsurpabat, ipse solus abnueret? Rectè, vt & nos pariter caueamus, qui publico bono nascimur, ne vel vllis priuatis vnquam offencilo simus. An eam ob rem infami hoc stigmate peccati voluit inuri, vt altissimæ in se demissionis omnibus præberet exemplum? sic Bernardus: sic minimæ Societatis Religiosi, ab hominibus minimi fieri, ab eisq; despici æquo animo fortique toleremus. An propterea in sanctissimo corpore circumcisus est, illudq; dignissimum IESV nomen accepit, vt nos qui diuino quodam consilio in huius nominis consortium vocati sumus, eiusmodi præclarum factum, non tantum circumcissione quadam internorum animæ sensuum, verum etiam exteriorum corporis æmulemur? Cum Apostolo nempe *semper mortificationem IESV in corpore nostro circumferentes*: vt non modò nomen, sed *vt & vita IESV manifestetur in corporibus nostris*; & quamdiu sanctissimi nominis, tandiu circumcissionis illiusmodi recordemur. An ideò denique violentâ manu cruentum nomen assumpsit, vt vnusquisque nostrum sibi peculiariter inculcatum existimet, quod olim de eodem dictum Apostolo: *Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati?* Ita seres habet, vt scilicet pro salute mortalium acceptum illud diuinissimum nomen paratissimi simus, quæcumque vis vrgeat, effuso cruore vitæque oppignoratâ profiteri.

Tandem dicite vos vniuersi, quænam ratio circumcidendi? Numquid non propter hoc ipsum circumcisus, propter quod natus, propter quod passus? Ita cum vniuersis Bernardus. Vna omnium, vna singulorum est ratio, salus omnium, salus singulorum: & quemadmodum tota circumcisio salus est; ita totum nomen est salus: *vt saluum faciat populum suum à peccatis eorum*. Equidem ideò non eumentum, sed verum corpus indurus est: ideò legitimus filius Abrahæ fuit: ideò hoc cælum manè rubuit: ideò cruentus Cometa visus est: ideò hic Fideiussor solutionem præoccupauit: ideò huic æstuanti incisa vena: ideò hanc Legislator legem passus est: ideò Bellator sanguinolento Marte certauit: ideò denique obedientiam, castimoniam, animi demissionem, sensuum restrenationem, fortitudinem opere & cruento nomine docuit, *vt saluum faceret populum suum à peccatis eorum*, vt singulorum IESVS esset, & omnium. Eia ad salutem, ad IESVM vestrum curtite singuli, curtite vniuersi: ille omnes animi maculas eluet, ille vulnus omne sanabit; ille vniuersos reos absoluet & singulos; ille *saluum faciet populum suum à peccatis eorum*. Nunc quando hætenus vos ego audiui potius, quàm dicentem me vos audieritis; liceat, oro, ad extremum, nomine omnium & singulorum, mihi tria verba deponere. Age itaque anima mea, cui maculæ multæ, cui vulnera multa, quæ sæpenuerò rea, ad salutem istam ocyus propera. Ecce Berthelemiticæ tupis scaturit primus fons; fontis noui primus riuus; noui riuus primum lauacrum: hoc laua me,

decima-
tertia:
Lib. 1. de
Abraham
cap. 17.
decima-
quarta:

decima-
quinta:

Sermone de
Circumc.
decima-
sexta:

2. Corinth.
4°

decima-
septima:

Act. 9.

decima-
oelana.

Serm. 2. de
Circumc.

Matth. 1.

Zach. 13.

I E S V, & ampliùs laua, vt sua vaticinio constet veritas: *In die illà erit fons patens domui David, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruat.* Ecce aperta terræ prima vitis; sectæ vitis prima vva; vva nouæ primum vinum: ô mi I E S V, mi Samaritane, vulneri meo infunde vel guttam! Ecce tribus Iudæ electus hortus; vernantis horti oliua prima; recentis oliuæ oleum primum. *Oleum effusum nomen tuum*, mi I E S V: applica vim nominis huius animæ meæ, eritque vulneribus perfanandis perfecta medicina. Quid denique? Ecce tribunal, sed Iudicis rei; sed Domini serui; sed Dei *sanguinum sponsi*. Parce, ô Iudex, qui pro me reus es; parce, ô Domine, qui pro me seruus es; parce, ô Deus, qui mihi *sanguinum sponsus* es! O mi Iudex, sed simul misericordiarum pater! ô mi Domine, sed pariter dilectè frater! ô mi Deus, sed idem blandiens infans! Dicam ego, spe erectus ac plenus: Non verebor hoc forum, vbi Patris est iudicare; vbi Fratris est patrocinari; vbi Infantis est sententiam dicere. Dixi.

Cant. 1.

O R A T I O T E R T I A.

*De nomine IESV.*Vocabitur nomen eius Admirabilis. *Isaia 9.**I E S V M in condendâ Societate admirabilem fuisse.*

QVæ precatus est olim à Deo immortalis Societatis nostræ conditor Ignatius, illo die quo Romanus Pontifex illam augustissimo I E S V nomine insigniri voluit, vt ea res sibi Sociisque suis ac Reipublicæ Christianæ benè atque feliciter eueniret, eadem nos singulari Dei beneficio, longo temporum ac laborum iam confecto cursu, plenè cumulateque consecutos esse, meritò publicâ celebritate gratulamur. Quòd si enim illa solennis appellatio, Pontificis auctotitate consecrata, tantam habuit in se lætitiâ, quantam nominis illius dignitas postulat: profectò cum iam peracti sæculi exordia progressusque cogitando repetimus, tantò maiori nos voluptate perfundi necesse est, quantò illustrioribus argumentis omnes diuini illius nominis in condendâ Societate numeros expletos intuemur. De quibus singularem si loqui vellem, quis tandem esset orationi meæ modus? vnde principium caperem? aut vbi exitum inuenirem? Ego igitur, vt certos mihi fines terminosque constituam, istud breuiter nitat ostendere, I E S V M in erigendâ propogandâque Societate, sui nominis admitabilitatem velut insigni posito monumento, orbi prodidisse. Verùm cum benè prudenterque admirandi vim ac naturam tenere, causæ meæ non mediocriter interfit, priùs intelligere necesse est, in quo veta admirationis sita sit ratio. Habent id quidem magnatum & inuolutarum rerum successus prosperi & inopinati, vt clamores & obstupescientium animorum varios & celeres motus in hominibus efficiant: verùm hoc euenit sæpiùs, vt ple- riq; se iudicio multitudinis, quod in his rebus discetnendis grauissi-
mum

num esse non solet, circumuicini uergerique patiantur. Quid enim? armorum strepitu & tubatum sono populos late percessere, valere celeritate consilij, iter quocumque libuerit hostium internecione sibi partefacere, disiuictissimas terras cursibus suis ac victoriis illustrare, an ego illud admiratione dignum appellem? Propius accedo. Nego ista esse admiranda, Respublicas iacentes erigere, dissipatas componere, examinatas recreare. Intrabo etiam magis. Nego eam satis iustam uideri admirandi materiam, daemones miserorum corporibus immerfos diuinâ vi expellere, caecis ac surdis videndi audiendique reddere facultatem, mortuos ad vitam enocare, si in his rebus diuinæ gloriæ studium desideretur. Admirabilis est ille, qui æterna statuit virtutum suarum monumenta, posteris etiam ad exemplum salutemque profutura: illum omnes merito intuentur atque suspiciunt, qui caelestium armorum praesidio non Imperij, sed Religionis fines amplificat; qui non interfectorum millia numerat, sed seruatorum; qui nullum molitur excidium, nisi impietatis; nullos triumphos, nisi in caelum inuehentos. Si illo consilio salutis nostræ parens I E S V S hoc superiore saeculo Societatem nostram, uelut generosam & ad quauis certamina expeditam legionem, non militari tantum cingulo, sed etiam nomine suo donari ornarique uoluit; si illam eduxit in solem ac puluerem praëriorum; si illius laboribus daemonum tyrannidem & flagitiosum illum triumphatum, è voluptatibus, auaritiâ, superbiâque concretum, grauissimè contudit; si furorem atque amentiam eorum hominum fregit, qui ex illo ganearum suarum nidore atque fumo prorumpentes, bellum omni scelere & odio imbutum contra aras & sacra omnia comparauerant; si Romanae Religionis intulit signa ad sola terrarum ultimarum; num quid est causæ, quin I E S V M in illa condendâ Societate, quæ res tantas eius auspiciis egit, admirabilem nominemus? Atque hæc admirandi ratio magnas profectò ex eo capite vires accipit, quòd ad illum rerum grauissimarum cursum conficiendum Ignatium Loiolam elegerit. Cùm hominem nomino, satis mihi uideor dicere. Eius enim vitæ rationem si inspexeris, in armis erat enutritus; si ingenij culturam, non humanis, non diuinis disciplinis instructus; si ætatis progressum, ad Latini sermonis ponenda rudimenta uix idoneus esse uidebatur. Itaque post multa iam militiæ confecta stipendia, Grammaticæ studium aggreditur. Tunc denique uerumtamen aggreditur. Quo successu? dum primùm per compendia uagatur, tantum abest ut progressus faciat, ut post diurnos labores, illi ætati uix tolerabiles, in ipsis adhuc principiis consistat. Opinor, cùm decursa illi propemodum erit ætas, cùm exhaustæ vires, cùm sibi inutilis, tum de refutandâ hæreticorum infantiâ, de perditis ad frugem reuocandis, de impietate exterarum gentium abolendâ nequidquam cogitabit. Nam quis ex his tam obscuris desperatisque principiis non intelligat illas tam arduas ab Ignatio de Religioso cœtu fundando conceptas spes infirmis & labantibus fundamentis nixas fuisse? Et tamen (ô rem admiratione dignissimam! ô arcana ac suspicienda æternæ Mentis consilia!) dum omnibus humanis praesidiis destituitur, dum uoluntaria rerum omnium inopia meditaros

Admirabilis Iesus in condendâ Societate, quòd ab eâ tantum boni

quòd à milite inchoatur,

qui studia sero est aggressus,

retardat conatus, dum victum ostiarum quotidie quæritat, dum inter pueros sedet auditor, dum ingenij sui experitur tarditatem; Antuæpiæ, vbi paupertati suæ subsidium quærebat, Hispaniensem mercatorem, virum in primis opulentum, monere audet, grates vt agat Deo, à quo scilicet lectus sit, vt olim suâ in patriâ Societati IESV Collegium condatur. Labet hîc mihi plusculum ingenio meo concedere: lubet animum, lubet admirationem pascere. Quæro ex vobis, grauissimi sanctissimiq̃ue Patres, Basili, Augustine, Hieronyme, & prudentissimi tractandorum animorum artifices: Homo quispiam, scientiarum omnium rudis, & non nisi inter castrorum clamores lituorumq̃ue cantus ad bellicam virtutem inanemq̃ue gloriam educatus, militaribus studiis alto quodam animo nuntium remittit: à rebus humanis ad diuinas se transferre serîo cogitat: neque in suam vnus tantum, sed in aliorum salutem toto pectore incumbere vehementer desiderat, paratus non valetudini, non labori, non vitæ parcere. Quid agat? quid moliat? quid est, quod hac tandem de re vobis possit videri? Profectò si rectè vestram integritatem atque prudentiam cognoui, non multum me fallit, si consulamini, quid sitis responsuri. Primum vitæ antea commissa expiare: deinde ad declinandas illecebras vitiorum in aliquo specu latitare: illic, si quidem tanto alienæ salutis desiderio teneatur, hac de causâ ieiuniis & aliis asperitatum formis corpus atterere, in sacris precationibus horas complures quotidie ponere: aut certè, si hoc robore animi atque hac indole virtutis & continentia sit, vt sine contagione vllius turpitudinis ac sceleris in publicum egressi se posse confidat, facem omnibus ad omnem honestatem præferre. Dubitari vix potest, quin si audiat hominem id ætatis ad spinosas Grammaticorum præceptiunculas hauriendas sese conuertere, illicò iudicaturi sitis, hæc ab illo studia conatu quidem magno, fructu verò minimo susceptum iti. Sed quid ego ira graues personas induxi? nimirum vt, si sanctissimi illi Patres hîc iudices sedean, ego non perorando, sed rem simplici ac nudâ oratione proponendo conuincam, IESVM in moliendâ Societate prorsus admirabilem existisse. Quid enim? potueruntne vnus militis studia tam serò suscepta laceratas ac distractas pietatis atque doctrinæ reliquias colligere & instaurare? potuerunt incursionem illæ hæreticorum atque imperus tam furentes ac violenti, vt omnes Reipublicæ Christianæ partes labefactandæ viderentur, eâ quam modò dixi imbecillitate sustineri? Enimverò, si quis ex altâ speculâ abhinc annos centum contemplatus fuisset, quanta flagitiorum ac deprauatarum opinionum labes totâ Europâ sese panderet, quàm impune pestilentissimorum hominum colluies florentissimas vastissimasq̃ue regiones peruagaretur, quàm exigua ac propemodum nullæ agerentur aduersus illos perduelles multis in locis excubiæ: deinde si cogitationibus (quoniam agiles ac liberæ sunt) in Africam, in Asiam, in Americam se conuertisset, obseruassetq̃ue, quàm illic miserandum in modum prostratæ Religioni victrix impietas insultaret: postremum, si ad scholam illam retorsisset oculos, in quâ sub ludimagistro repuerascebat Ignatius, homo trium ac triginta annorum ætatis: hæc, inquam, omnia si ob oculos

& prudentium iudicio frustis;

los habuisset, vniquamne existimasset fore, vt post adeò tristia & ab omni rectè viuendi ordine ac ratione aliena tempora repente sæculum hoc cælis gloriosum, terris optabile, hæreticis ac sceleratis formidandum, barbaris inopinatum, posteris stupendum, nobis ob recentem eius memoriam multò iucundissimum oriretur? Atqui tam sublimium rerum spem suâ agendi ratione inteteludere potius, quàm orbi inferre videbatur Ignatius. Cùm enim hîc & illic, vagabundi in morem, manum ad stipem porrigit, & subinde in aliorum salute procurandâ insig-
 gni quidem charitate, sed quæ viris etiam grauissimis inconsulta videbatur, operam gnauiter locat, ab vrbiũ Præfectis in custodiam datur, quæstiones de eo habentur. Quid ad hæc Ignatius? gaudet hos pietatis suæ fructus sese carpere. Non, inquit, id defugio, neque in eo laboro: innocentia meæ tot in locis iniiciuntur vincula; iniiciantur sanè: volens illa complector. Quid igitur cogitas? an id cum animi tui decretis adeò præcellis pugnare non vides? Quid? in neruo ac vinculis haberi, rapi ad tribunalia, in illo paupertatis squallore & nosocomiorum sordibus assidue versari, sermonem aliis dare, odiosum omnibus fieri, hæc quòd pertinent? Vt sanctioris vitæ & propositi socios tibi concilies? at, si id velles, auctoritatem tibi potius quodam splendore vitæ & commendatione famæ comparates. Vt CHRISTI causâ nullo sis apud homines loco? at cuius nomen contemnitur, eius quoque monita haud magni putantur. Vt ægrotantibus consolationem aliquam adferas? at morborum contagia te prius conficient, quàm orbi tantoperè laboranti adesse possis. Multa, mihi crede, sunt eiusmodi, vt, etiamsi in homine priuato negligenda sint; tamen in eo qui se rebus gerendis adiuuere desiderat, omni ope declinanda videantur. Quæritur enim in priuata inuiriâ, patientiæ laus; in publicâ, existimationis. Sed non dilatabo orationem meam: etenim posset esse infinita, si mihi libeat explicare, quàm præter sapientissimorum hominum spes atque iudicia Societatem suam I E S V s è tenebris in apertum lucem que
 produxerit. Neque verò, quod admirandi causas incredibiliter exag-
 gerat, illa circum incunabula sua magno nisu complures annos ex-
 traxit: quemadmodum olim Romanos accepimus per annos ferè tre-
 centos circum ipsam matrem suam cum finitimis fuisse luctatos. Vix-
 dum orta diem viderat, cùm ad Dei gloriam salutemque terrarum labo-
 res suos non angustioribus quàm totius orbis regionibus definiuit.
 Quippe ab Oriente penetravit trans Indum & Gangem ad Sinas & Ia-
 pones: ab Occidente cursum instituit trans immensam illam Oceani
 interfusi vastitatem, quâ nouus Orbis à nostro dirimitur: omnes sinus,
 promontoria, littora, insulas, vrbes nouâ & illustri Christianæ Reli-
 gionis famâ compleuit: in aciem & dimicationem cum hostibus ve-
 nit: vicit: victos legem iussit accipere: maximaque victoriæ merces
 fuit, templa Deorum simulacris exinuire, æterno Numini aras erige-
 re, cæli municipia & colonias fundare. Non fuit profectò, quòd for-
 tissimum illum Hebræorum Ducem Iosue imitatus Ignatius, solem iu-
 beret ad conficiendam victoriam stare. Quâ sol surgebat, & quâ la-
 bebatur, parem ferè ac perpetuum nobilissimarum victoriarum cursum

quique se
 abiectum
 apud om-
 nes redde-
 bat:

denique
 quòd ea
 breui tem-
 pore sue-
 rit toto
 orbe pro-
 pagata.

intendebat. Ita nimirum postquam se ipse vicerat, sperare victoriam orbis potuit. Bucephalum, equum illum ob ferociam toruitatemque vultus & naturæ durum atque intractabilem, ad frena fessoremque patiendum adegérat Alexander. Restitit ad id Philippus rei nouitate re-creatus, eumque ex equo desilientem paternè complexus; Macte, inquit, fili, hac fortitudinis gloriâ, & Regnum, quod istud animi tui inuictum robur æquare possit, armis quære: nam Macedonia mea te non capit. Itâne est? Equum insoleantem Alexander domuit: continuóne causâ fuit, cur à patre audiret, vt ad nouas prouincias, quasi eximium præmium fortitudini debitum, conuolaret? Non opinor. At ex quo indomitas deprauatæ naturæ cupiditates tantâ animi præstantiâ Ignatius refrenauit, meritò IESVS illum his identidem vocibus ad res omnium maximas incitasse creditur: Roma, Ignati, & Italia tota tuo minor est animo: Europa ipsa te non capit: noua Regna, nouus Orbis quærendus, vbi Religionis trophæa statuuntur. Tibi Hispanorum, tibi Lusitanorum Regum numerosissimæ classes nuperrimè seruiert, vt amplissima tuæ ruorumque virtuti explicandæ spatia apertirent. Quas IESV Optimi Maximique Regis voces cum audimus, & iam tam inopinatis rerum maximarum successibus cumulas videmus; quid agimus? quid sentimus? possumus admirationem ipsi nostram continere? possumus res tantas sermone velle complecti, in quibus disertissimi Oratores omnes vites, neruos, opes, ornamenta, lumina, suauitates, flores, illecebras orationis suæ absorberi fateantur? Equidem verendum mihi non est, ne non videar ad illustrandam IESV gloriam appositè perorasse, si (quod in diuinis rebus fieri solet) indicto mihi silentio tantarum rerum magnitudinem fuero veneratus.

*Orationibus de augustissimo IESV Nomine visum est
Inscriptionem subiungere, non tam ari quam posterorum memoria imprimendam.*

REGI REGVM
DOMINO DOMINANTIVM
PRINCIPI REGVM TERRÆ
IESV CHRISTO:

SVB CVIVS AVGVSTISSIMI NOMINIS TRIVMPHALI SIGNO

NATA, CONFIRMATA,

IN CAMPVM EDVCTA

CONTRA TETERRIMOS RELIGIONIS HOSTES

SOCIETAS

ANNVM IAM CENTESIMVM

IGNATIO DVCE

VITAM PRO DIVINI CVLTVS INCREMENTO PACISCENS,

INQVE ROMANI PONTIFICIS VERBA IVRANS,

AD TVENDAM SALVTEM MORTALIVM

Greg.
XV. in
Resp.
ad re-
lation.

DEO ET ECCLESIAE

TERRA ET MARI

NON SINE SVDORE ET SANGVINE

SOLO MAIORIS DEI GLORIAE STIPENDIO

MILITAVIT.

CVIVS

SAPIENTIAE CONDITAM

BONITATI PRODVCTAM

POTENTIAE CONSERVATAM

SOCIETATEM

REFERRE NOS VOLENTES LVBENTESQVE PROFITEMVR.

QVO

Q V O

ETIAMNVN ROMÆ ET VBIQVE PROPITIO,
 INTER OBLOQVENTIVM CALVMNIAS,
 INTER INSIDIAS HŌSTIVM,
 INTER TORMENTA CARNIFICVM,
 RVINAS INTER PVBLICAS
 ERECTI STAMVS.

C V I V S

NOMINI DEBEMVS, VIRTVTI TRIBVIMVS,
 GLORIÆ CONSECRAMVS,
 QVOD IN OMNIBVS

* 2 Cor. 4.
 secundum
 lectionem
 Ambrosij,
 Theoph.
 Caiet. &c.

*PREMIMVR, SED NON OPPRIMIMVR;
 PERSECVTIONEM PATIMVR, SED NON DERELINQVIMVR;
 DEIICIMVR, SED NON PERIMVS,
 SEMPER MORTIFICATIONEM IESV IN CORPORE NOSTRO
 CIRCVMFERENTES.

ILLI NOMINI, ILLI NVMINI,

C V I V S

AD VERITATEM SPLENDOR ILLVMINAT,
 AD VIRTVTEM RVBOR INFLAMMAT,
 PATERNIS IGNATII LEGIBVS
 DEVOTA ET CONSECRATA SOCIETAS
 FVLGOREM NON AFFECTAT ALIENVN,
 IESV SVI RADIIS SAT ILLVSTRIS,
 NEC PALLESCIT AD SVSPICIONEM MORTIS ET VVLNERVM,
 MEMOR ETIAM HVNC VICISSE POST SANGVINEM.

ORA-

ORATIO QVARTA.

*De IESV CHRISTO Duce nostro sequendo, & quid in nobis
efficere debeat recordatio nominis nostri Societatis IESV.*

QVâ Dei providentiâ contigisse dicam, Ignari, ut Societatis à te conditæ sanctissimam appellationem vniuersæ ceteroqui Reipublicæ Christianæ saluarem ac communem, vni tibi tuisque affectatoribus propriam esse volueris atque milirarem? neque enim te virum cum in omni tuâ actione prudentem & circumspectum, tum diuinâ luce præ multis illustratum, fas est existimare, in re tanti momenti quidquam sine ratione, consilio, auctoritate statuere voluisse; præsertim cum & suauissimum Pacificatoris IESV nomen, & miliriæ inrerim, quam sub eodem læti alacresque profitemur, Religio, tam apta inrer se ac colligata, tamque firmo ac reciprocanre nexu coniuncta copularaque existant, ut, quoniam Imperatoris sui nomine insignita est, nec Societatem IESV sine eius Duce concipere, nec Ducem eius IESVM sine Societatis inscriptione recordari facile possimus. Quid enim? an non, cum primum IESV nomen Assertori salutis nostræ fuit impossum; aurea sæculorum omnium pax, nobiliore fœderis arcu, in carne eius sancita & cum Deo confirmata est? an non, cum vagè dispersa, in eandem cum Iudæis Ecclesiam coalescere cœpir Gentilitas, non iam amplius Synagoga, sed Societas IESV Filij Dei cœpta est nuncupari? Quo igitur vel auctore tranquillissimum pacis nomen ad miliraris fagi tumultus transferre, vel assertore eminentissimæ dignitatis titulum vni à te instituto Ordini ausus es vindicare? Equidem sic arbirror, Audiros, id non nisi magnæ illius Providentiæ cuncta moderantis ductu iudicioque factum esse (eo præsertim Ecclesiæ statu ac tempore, quo larebris suis Orcique renebris emerfa recens hæresis, sacrilegas perfidiæ faces toro Sepremrione longè lareque circumferebat) ut & signum illud belli, pacificum aliàs ac lene, contra perduelles ad infringendam illorum audaciam Ductor nouus extolleret; & legiones suas aduersus immanem illam furiam terribissimamque pestem, quæ iam palam & armata volirabat, in campum aciemque prodiruras, non suo Ignarij, aut cuiuspiam è moralium genere Imperatoris, sed Societatis IESV titulo condecoraret. Nisi enim ex obiectâ diuinitus CHRISTI crucem humero gestantis specie (cui iam rum ab æterno Patre, quam designauerat animo, miliria commendabatur) cerò didicisset, ira fixum nimirum ratumque diuinâ lege esse, ut istiusmodi auspiciis noua castra merarerur; neuriquam sanè, quâ erat modestiâ & submissione, augustissimam communis Ecclesiæ nuncupationem aut sibi suisque vindicasset, aut ad erecti à se vexilli religionem sacramentumque traduxisset. Tum enim uerò non moueri se, sed impelli; non excitari, sed inflammar; non duci, sed cogi quodammodò occulrà vi imperioque sensir, ad perperuum atque implacabile bellum vno hoc copiarum suarum Duce atque auctore nefariis diuinæ gloriæ proditoribus inferendum: ut iam minimè

Q

mirum

mirum videri vobis debeat, Auditores, si hodiernâ die studium omne meum cogitationemque ad hoc argumentum paulò latius explicandum conuerterem, quo perspectum vobis penitus probatumque sit, omnem vitæ nostræ rationem in hoc sitam esse oportere, vt præclarissimum facinorum imitatione fortissimi Ducis nostri IESV CHRISTI, à cuius Societate nomenclaturam accepimus, vestigiis præse insistere fitimenterque possimus.

*Dux IESVS
sequendus
ab omnibus:*

Isa. 55. 4.

Fuit quidem hæcenus semper, atque etiamnum est, æterni Dei firma immobilisque voluntas, ex abdito rationis increata consilio profecta, vt quotquot imaginem Filij sui nobilissimæ Mentis à se procreata similitudine repræsentarent, eundem & veritatis testem, & militiæ ducem, & disciplinarum omnium magistrum sequerentur. Quorsum enim spectat illa vaticinantis Isaia vox: *Ecce testem populis dedit eum, ducem & præceptorem Gentibus?* Inter tot opinionum, quæ mentibus nostris de rebus diuinis obijciebantur, varietates fluctuabamus incetti cui potissimum sententiæ præberemus assensum. quis consilio adesset dubitantibus? quis mobiles nutantesque firmeret? quis de obscurâ veritate certos, de perplexis quæstionibus expeditos, de mysteriis supra sensum omnem cogitationemque positos redderet securos? Tenebamur profundissimâ quâdam ignoratione rerum omnium, quæ quidem ad consequendam salutem vitæ ac necessariæ sunt. quis rudes atque imperitos vitæ melioris præceptis imbueret? quis ignaros religionis excolleret? quis tot inter commentitias Deorum Gentilium formas vetæ diuinitatis naturam, cultum, cærimonias edoceret? Post oblatum principio naturæ nostræ vitium ac corruptelam, grauissimis eramus erroribus itretiti. quis labyrinthos explicaret? quis expediret anfractus? quis sinus euolueret? quis viatum itinerumque, quæ ad æternam salutem tendunt, ignaros per angustas & perplexas vitæ semitas duceret? Rempublicam habebamus iam inde à primis incunabulis veriore fato quam Cadmea olim progenies, mundi militiæ deuotam. quis haberet delectus? quis armis instrueret? quis ad pugnam exerceret? quis è castris in aciem educeret? quis signa præcederet? quem Imperatorem milites sequeremur? *Homo*, ait ille, *sequendus non erat, qui videri poterat; Deus sequendus erat, qui videri non poterat.* Quid istuc rei est, Auditores? numquid perturbati animo? numquid percussi? numquid conterriti estis? O miseros nos hac lege, planeque perditos, nisi consilium à Misericordiâ supra fidem omnem rationemque humanam diuina Bonitas ac Sapientia excogitarit? Bellum nobis cum infestissimo hoste gerendum est, tirones cum veteranis, imbelles cum fortibus, rudes atque ignari cum vaftris exercitatisque committendi sumus. Habent illi, quem sequantur, antesignanum Luciferum, tam vitibus potentem quam victoriis clarum; nos contra nudi atque inermes, ratione, consilio, præfidiis omnibus destituti, quem iniuriarum depulsorem? quem defensorum vitæ? quem salutis vindicem? quem militiæ nostræ principem auctoremque instituemus? Hominemne quempiam ex Adami stirpe procreatum? at omnes illi iam victi prostratique iugum illius crudelissimum ignominiosissimumque patiebantur. An aliquem ex cælestibus

S. August. Serm. de Nat. Dom. citat. à sancto Thomâ 3. part. q. 1. art. 10.

non hominum alius quis aut Angelorum.

bus spiritibus? hi verò etſi & naturæ viribus pares, & gratiæ præſidio fortiores, & aſſiduitate vincendi ac gloriæ celebriores eſſent; quo modo, cum humanis obrutibus corporum expertes obijci non poſſent, ſigna noſtra anteirent? quo modo in hoſtem ducerent? quo modo laborum, periculorum, vulnerum, mortis denique contemnendæ exemplo timidus nos ſegnesſque excitarent ipſi naturæ ſublimioris atque immortalis beneficio ſecuri? Deumne ipſum ſapientiâ & poteſtate infinitum?

ita quidem oracula diuina pronuntiabant: *Dominum Deum veſtrum* Deut. 1. 3. 4. *ſequimini, & audite vocem eius.* Enimverò cum haud minùs ipſe quàm Angeli à corporum naturæque humanæ concrecione longè eſſet remotiſſimus, quâ ſe ratione ſpectandum oculis noſtris offerret? quo modo æſtum, frigus, incediam, egeſtatem rerum omnium, ærumnasque militaris inſtituti proprias, nullius ipſe egens toleraret? Hic nimirum miſericordiâ nobis & commiſeratione opus eſt, ne funditus intercamus.

Inuenit mèdium ſuprema Bonitas, quo ſociatâ veriùsque naturæ com- idcirco enim in- munione, atque in vnâ perſonam coagmentatâ, ante oculos atque ora carnatus: noſtra mortalem carnem conditionemque indutus verſaretur Deus.

Quid igitur? *Vt exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem* August. ſup. *homo ſequeretur, Deus factus eſt homo.* Præclare profectò atque ſapienter! nam ſi rem ipſam attentius inſpicere, ſuisque, vt quidem fieri par eſt, momentis expendere velimus, nonne hic (quod ſecundùm Auguſtinum Angelicus quoque Doctòr annotauit) eminentiſſimus inter alios finis eſt, ob quem Dei Filius humanæ naturæ copulatus eſt? nempe vt earundem, quibus obnoxia illa eſt, miſeriarum communicatione, tantò efficaciore ad ſequendum ſe ſtimulo perurgeret, quantò conſtaret ipſo vſu experienciæque certiùs, nullius ærumnæ periculi que præterquam vnus peccati immunem eſſe voluiſſe? Nonne idcirco & incediâ vexari, & ſiti confici, & exhauriri laboribus, & violari contumeliâ, & cruciari vulneribus, & morte denique acerbiffimâ extingui voluit, vt ad eandem belli periculorumque ſocietatem vocatos eſſe nos recordaremur?

Sed nimirum certandi hæc pro ſalute noſtrâ atque Eccleſiæ incolu- maximè Societatis Religioſis. mitate Ducis exemplo atque imitatione neceſſitas, communis bonis omnibus, neſcio quonam pacto Ordini noſtro propria, maius aliquod ſtadium à nobis maioremque contentionem in hoc laudis genere requirit. tamenſi enim dignitas nominis, quo inſigniti ſumus, æqualiter conceſſa ſit omnibus; ipſa tamen appellatio, poſtquam diuini inſtinctû Numinis ſigillatim adhibita nobis eſt, anguſtioribus terminis cæpta Primò, propter appellatio- nem nomi- nis IESV; defini, itaque circumſcribi viſa eſt, vt, cum eius ratio ad omnes, vſus tamen officiumque pro Eccleſiâ dimicandi ad Religioſos Societatis noſtræ viros, præcipuo ac peculiari quodam Romani Pontificis indulto, pertinere videatur. Ignorare certè poteſt nemo, quod nos experiri quam op- pugnant heretici. etiam quotidiano ſenſu gloriamur, neminem ferè grauiffimis hiſce temporibus Fidei Religionique bellum indixiſſe, qui non vnâ inimicitias nobiſcum immortales ſibi duxerit eſſe ſuſcipiendas. Non minùs de Societate quàm de Paulo dictum arbitrare: *Ego enim oſtendam illi,* Act. 9. *quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Deus bone! quot impetiti calum-

niis? quot laceffiti iniuriis? quot libellis vexati? quot lacerati linguis? quot stylis confixi fumus? in conuiujs rodunt, in circulis vellicant; ludificantur domi, calumniantur foris; palàm inuido, clàm maledicente carpunt; prosperis tebus nostris dolent, aduersis latantur, tui nis exultant. Quidquid vspiam deprauatum doctrinarum in lucem typis extruditur, quidquid in rebus fidei peruersum iuxtà ac controuersum disputatur in scholis, quidquid voce publicâ declamatur in suggestis; id omne contumeliis & conuitiis aduersus Societatem conspersum est; velut aut inficetum futurum sit omne mendacium, quod non hoc sale fuerit conditum, aut sine ratione ac fundamento assertum, quod ab his contra nos obtrectationibus pondus assensionemque suam non acceperit. Omnium certè inimicorum fidei tela sic in nos contorquentur, quasi sanctitatis ac Religionis Catholicæ integritas in nostrâ vnius Ordinis incolumitate sita sit: quo velut robore quodam publicæ salutis conuulso atque labefactato (vt illi quidem ratiocinantur) mox ipsa fides, pietas, carimonîa, cultusque pristinus, euelli penitus atque extirpari nullo negotio posse videantur. Sed hoc quidem beneficium interpretamur, cum, vt dixi, in laude ponamus, improbis displicuisse. Interim alienatione istâ vestrâ vtimur, hæretici, contra impias & nefarias molitiones quibus veritatem impugnatis; tantoque maiore impetu affurgimus in defensionem omnium, quantò magis vni impetimur: ad maledicta & probra, quæ ore spurco in nos ingeritis, tardi, imò segnes; ad iniurias verò ab Ecclesiâ propulsandas prompti, alacres, expediti. Quo in certamine, vti & in rationibus vitæ nostræ Institutique vniuersis, id & præ oculis habemus, & præ nobis ferimus, ne quid diuersum, nedum pugnant aut alienum ab exemplo Ducis nostri fecisse videamur. Siquidem vnum hoc certum nobis persuasumque est, vt à

1. Corint. 1. Deo ad *Societatem filij eius* vocati, huic dumtaxat mereamus, huius tantummodò signa prosequamur, hunc vnum in otio ac puluere, domi militiæque, certissimum omnis virtutis & sanctitatis exemplar imitemur. Hæc & vocationis nostræ finis, & appellationis causa, & perfectionis denique summa est: cui quemadmodum à maioribus nostris satisfactum sit, si honorificentissimo Pij IV. testimonio comprobare voluero, nescio profectò, amplioresne inuidiæ inimicitias timere ab obtrectatoribus, quàm imitationis fructum à nobis ipsis sperare debeamus. Augebat ille minimam hanc Societatem cum fauore suo, tum ornamentis atque immunitatibus innumeris: quæ ne temetè aut fortuitò in indignos, sed benè de Republicâ Christianâ meritos, congestisse videretur, beneuolentiæ rationem suæ orbi Catholico verbis hæc testatam esse voluit: *Qui sicut nomen Sociorum IESV assumpserunt; ita opere, doctrinâ & exemplis Dominum nostrum IESVM CHRISTVM imitari & eius vestigia sequi nituntur.* Quidquàmne dici potuit aut ad explicandam nomenclationis nostræ intelligentiam manifestius? aut ad retundendam hostium calumniam potentius? aut ad Ordinis nostri laudem splendoremque amplificandum gloriosius? aut ad æmulationem imitationemque CHRISTI in animis nostris excitandam vehementius? Vellem equidem, maledici isti calumniatores, cum publicis declamationibus

Bullarium
Societatis.
pag. 74.

Vellicant
maledici:

tionibus & scriptis, famamne dicam an popularem auram, ex nominis nostri vellicatione aucupantur, dimissâ tantisper calumniandi libidine, assumptâque ratione tam hoc ad se referant, sibi que dictum existiment, quàm & audiunt & intelligunt, summo Dei in tetrâ Vicario placuisse. ^{probat Pontifex:} Quid enim? licuit per Apostolicam Sedem Francis duobus eximiam sanctitate viris, vni Minorum, Minimorum alteri, nomen, ad impetendam altius asseclatorum suorum animis submissionis virtutem, velut proprium vsutpare, quò firmius sibi persuaderent, tantò ipsos modestiores in omni vitâ esse oportere, quantò suâ ipsi compellatione conuinci possent manifestius moribus suis officioque defuisse, nisi se minores, minimosque omnium exhibuissent. Licuit præcellentibus Magnæ Matris cultoribus, eiusdem Pontificis auctoritate, Scuitis vocari; vt nisi vocabulum externamque mentiti speciem aliud agendo vellent, Marianæ seruitutis tam nobilis, tamque liberæ, numquam immemores essent. Licuit eodem iure Sanctimonialibus quibusdam, non Matrum aut Sororum, quo ferè reliquæ notantur, sed Angelicatum titulum sibi vindicare; vt beatarum mentium nitorem atque castimoniam æmulandam sibi esse repetitis identidem appellationibus commonerentur: Ignatio Sociis que eius vitio vertetur, si ex nomine diuinitus Ordini suo concessò arctiore quodam vinculo obligati se fatcantur, ad Ducis sui IESV, cuius esse se socios numquam non volunt meminisse, vestigia pressius constantiusque prosequenda? At Societatis IESV nomen commune est Christianis omnibus. Rectè equidem. Et sociis IESV vocari licet cunctis qui *in nomine Domini IESV* salutaribus aquis abluti sumus. Bellè profectò. Et eiusdem Societatis dignatione ad sequendum IESVM prouocari nos excitati que manifestum est. Enimvero sapienter. Verùm & Minorum & Minimorum & Seruitarum & Angelicarum nomen, resque ipsa communis est Christianis vel omnibus, vel certè optimis; num igitur insolentiæ ideitè, temetitatis, atrogantiæ arguendi sunt homines sanctissimi, qui instincti diuinitus, Pontificis Summi si non iussu fortassis aut consilio, auctoritate certè atque approbatione, quod publici inris fuit, peculiaris cuiusdam officij præcipuique obsequij professione, velut accepti beneficij susceptæque vltiò obligationis memoriâ, ad se transtulerunt? Vocentur sanè Societates IESV quotquot orbe toto cæteris existunt bonorum; non inficiamur, neque inuidemus. Excitentur etiam huius nominis recodatione ad instituendam vitam Saluatoris quàm simillimam; gratulabimur profectò, atque etiam laudabimus. nemo sit qui prælatissima heroicatum eius virtutum exempla non ad se quoque pertinere existimet; optimè me hercule ac diuinè. Utinam quidem omnes ita sentiant, planèque id sibi non persuadent modò, sed etiam agant atque efficiant! At si & Dei voluntate, & Apostolicæ Sedis gratiâ, Ignatius sibi suisque præcipuam quamdam ex hac notione imponendam esse necessitatem iudicauit hoc propius militiam IESV virtutesque eius in omni vitâ sequendi, quò cum nomine ipso, quod gerimus, connexa indissolubilius atque coniuncta perpetuam quamdam animis obiiiciunt speciem memoriæque muneris nostri sempiternam; quid, amabo, excogitauit arro-

Act. 19.

ganter? quid insolenter, superbè, contumaciter inuenit? quid à Religio-
 sâ summiffione alienum? imò, quid non cum ratione, consilio, pru-
 dentia, pietatis perfectionisque studio coniunctissimum vsurpauit?
 Societatis IESV vocabulo nuncupamur: magna, excellens, & supra
 meritum omne appellatio. fatemur equidem ingenuè. At, per Deum
 immortalem, quid hoc tandem aliud est quàm Imperatoris IESV so-
 cios, contubernales, commilitones esse nos oportere? quid nisi ad labo-
 res ærumnasque generosè perpetiendas, ad fortiter aduersa omnia supe-
 randa, ad crucem animosè IESV duce atque auspice ferendam vocari?
 quid nisi sub imperiis IESV pro salute proximorum stipendia facere?
 sub signis IESV contra vitiorum ac inferorum phalanges militare? sub
 IESV auspiciis sanguinem vitamque diuinæ gloriæ deuouere? Quis
 sub hoc Duce timidus aut ignauus audeat comparere? Etenim si, uti
 in ceteris ferè rebus omnibus, ita in bello nihil æquè milites excitare
 solet ad res præclare fortiterque gerendas, ac claritas Ducis, exempli-
 que propositi cum spe laudis & præmij amplitudo; quo animi robore,
 quâ constantia, quâ magnitudine præditos esse conuenit, qui Duce glo-
 riamur omnium, quotquot anteaetis retrò sæculis exstiterunt, aut fu-
 turis porrò exstituri sunt, prudentissimo, fortissimo, præstantissimo?
 cuius in re militari maior laus esse potest atque dignitas? cuius in bello
 contra tartareos hostes suscipiendo par sapientia atque consilium?
 cuius in administrando præstantior virtus ac fortitudo? quis prælius ex-
 ercitatior? victoriis clarior? triumphis celebrior? Non adolescentiam
 ille suam aut iuuentutem, quod de Alexandro & Pompeio litteræ pro-
 diderunt; non virilis ætatis robur, ut plerique felicissimi Imperatores;
 sed infantiam à pugnis victoriisque auspicatus est. veterrimum teterri-
 mumque Orci serpentem non fabulosus in cunis Hercules adulterâ fa-
 tus, sed verior Dei soboles Virgine-matre progenitus, primo sui ortu
 nascendique initio elisit, affixit, protriuit. Vixdum lucem hanc mor-
 talibus communcm adspexerat, cum æterni Patris imperium, olim ad
 se propheticâ voce delatum, *Velociter spolia detrahe, citò prædare; occu-
 pandum vincendi celeritate ratus, vnâ cum nominis à se suscepti ap-
 pellatione bellum ortus est, mox exitio hostibus, nobis saluti præsidio-
 que futurum. Voca nomen eius, Accelera spolia detrahere: Festina prædari.*
*Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur
 fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, coram rege Assyriorum.* Obluctaba-
 tur vaferimus callidissimusque draco consuetis fallendi artibus: oppo-
 suit fallaciæ præstigiisque eius diuinæ sapientiæ consilium, cui pro-
 prium ac solenne est *apprehendere sapientes in astutiâ eorum.* Contendebat
 robore ac potestate, qui sibi factus videbatur *ut neminem timeret:* in-
 fregit in ipsâ carnis nostræ imbecillitate vires illius, & *detraxit fortem
 in fortitudine suâ* tenellus infans: cuius *si fortitudo quaritur, robustissimus
 est.* Exultabat manubiis, spoliis, tropæis cum plurimis, tum nobilissimis,
 tantò ad interitum generis nostri ferocior, quantò successu ipso bello-
 rum euentuque elatior; *exiuit obuiam vincens ut vinceret:* stitit au-
 daciam furentis, superbiamque vitæ deuotione compressit, omni Codro
 Deciisque gloriosior. Insolescebat triumphis, nec iam annis aut lustris
 prædo

inuetur fi-
 nis;

qui est for-
 titer cer-
 tare

sub IESV

Duce for-
 tissimo:

qui na-
 scens vi-
 cte

dæmonem;

Iſa. 8. 1.

Ibidem 3.

Tob 5. 13.

Tob 41. 24.

Tob 24. 22.

Tob 9. 19.

Apoc. 6. 2.

moriens

prædo laureatus, sed diebus, imò horis singulis pompas suas palmatis latro numetabat: momento compescuit iactantiam, & exspoliatus principatus & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso. Quid, quòd cum morte ipsà inferitque, quæ duo à nemine violari vniquam, nedum vinci poruere, congressus, vtraque felicissimè expugnauit, expugnata diripuit, direpta in ordinem potestatemque suam, maximà hominum latirià, Angelorum gratulatione, dæmonum luctà, terrore, admiratione, redegit? *Ero mors tua, ò mors, morsus tuus ero inferne.* Incredibilia quidem ista sunt nostris sensibus, supraque naturam; excitant tamen nescio quo modo in nobis commemoratione ipsà prouocantque non tantùm diuinorum eius operum, quæ imitari non possumus, admirationem ac venerationem, verùm etiam virtutum illius, quas assequi vti cumque nitendo fas est, desiderium arque æmulationem. Etenim si æstimatio auctoritatisque Ducis militum animos incitare solet ad salutem suam in discrimen pro vità atque incolumitate illius offerendam; si consilium atque in rebus difficillimis sapientia, si vsus peritiamque rei militaris, si animi magnitudo, si præliorum fortiter feliciterque gestorum gloria, si triumphorum numerus ac splendor legiones ipsas excitare solent ad quæuis pericula pro tuendâ communi salute, priuatâque Imperatoris vità ac libertate, contemnenda; quis nostrum tam officij nominisque sui immemor erit, qui tanti Ducis tamque augusti, in quo hæc omnia summa nacti sumus, non dico ignominiosè signa deserere, sed degeneris animi turpitudine gloriam audeat inquinare? quis, nisi Duci suo perduellis, non animum colliget? non vires acuet? non vim omnem potentiamque explicabit, ad præclarissimam eius vestigia *per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam*, per cruciatus, vulnera mortemque ipsam acerbissimam confectanda? Pudeat profectò nominis, quem imitationis piget: neque enim socium militemve I E S V fas est appellari eum, qui sub Imperatore tam forti tamque magnanimo putauerit ignauo sibi atque otioso esse licere. Veniat in mentem, oro, vox illa Ducis nostri inter postremas eius nobilissima, quâ se non vnius dumtaxat submissionis, sed omnium pulcherrimarum virtutum exemplum militibus suis, ad excitandam in eorum animis æmulationem, proposuit: *Exemplum dedi vobis, ut, quem admodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Condere testamentum animus erat postridie morituro. quas tabulas scriberet? quid quibus hereditatis distribueret? quid omnium præterquam paupertatis indigus legaret? Annæum Senecam ruptis mox venis interiturum, eum prohibitum à tyranno esset tabulas instituere, conuersum ad amicos, quibuscum iueundè vixerat, dixisse ferunt, quando per Cæsaris imperium aliud iam agi nec liceret, neque quod legaret suppeteret, imaginem se iis vitæ suæ, quam nullus ingrati discipuli furor & crudelitas ereptura essent, hereditatis loco relinquere. Non fuit hæc profectò, si rectè dictum expendimus, nisi inanis quædam Philosophi illius ostentatio, arrogantiæ quàm virtutis, quâ se præditum videri optabat, similior. *Verior omnino germaniorque honestatis species illa, quam sanctiore iure ad nos deuolutam, vltimà Ducis nostri institutione velut hereditarium quod-*

Colof. 2. 15.

mortem & infernum.

Osc 13. 14.

Hic nobis sequendus.

si I E S V milites dicimur. 2. Cor. 6. 8.

id enim voluit, Ioan. 13. 12.

Tacitus L. 15. Annual.

imaginem vitæ suæ legans.

quoddam pignus à CHRISTO accepimus, imaginem nempe virtutum eius, memoriamque vitæ sempiternæ. Hæc inuenda nobis atque amplectenda semper; hæc tamquam militate symbolum circumferenda est; hæc ad iniuriarum perpeffionem, mansuetudinem, benignitatem, reliquarumque virtutum exercitationem exstimulandi fumus; hæc ad tuendam Veritatis Fideique Catholicæ propagandæ studium excitandi; hæc ad inplacabile cum viriis odium, perpetuumque cum hostibus diuinæ gloriæ bellum suscipiendum inflammandi. Hæc nimirum illa est, quam Gentium Apostolus & in seipso expressit, & imiramdam omnibus qui IESV castra sequuntur, commendauit. Deum immortalem! quot ille quibusve sententiis id agit, vt Imperatori nostro quàm simillimi efficiamur? nunc Corinthiis inculcat semel iterumque: *Imitatores mei estote, sicut & ego CHRISTI.* modò Galatis sensu affectuque charitatis tenerimo: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur CHRISTVS in vobis.* tum Ephesius: *Estote ergo imitatores Dei, sicut filij charissimi.* Iam verò illud ad Romanos quo pondere & efficienriâ diuinæ rationis: *Nam quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui?* quàm elegante appositaque similitudine: *Sicut in die honestè ambulemus, non in conuersionibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, non in contentione & emulatione: sed induimini Dominum IESVM CHRISTVM?* Nam quid hoc tandem aliud est CHRISTVM indui, quàm virtute, moribus vitæque eius exemplo ita penitus circumuestiri ac tegi, vt non iam animo spirituque nostro vegetari ac viuere, sed mente ac ratione quâdam sublimiore; ad exprimendam immortalem diuinitatis in mortali corpore similitudinem videamur. An non, vt Chrysostomus olim dixit, *homo indutus id esse videtur, quod indutus est?* Srolâ muliebri virum induere, feminam putare; hanc virili togâ si vestiueris, marem arbitrare: rusticum in purpurâ, regem; hunc in lacernâ, rusticum interpererabimur. quo quis cultu atque amictu incesferit, hoc vel esse vel videri velle profitebitur. Mundi oblectamenta si quidem mente induimus, quid nisi mundus? si carnis illecebras rursusque voluptates, quid nisi caro? si speciem virtutis & honestatis, quid nisi virtus honestasque? si denique CHRISTI Imperatoris nostri mores ac viram, quid nisi CHRISTVS ipse quâdam viuendi similitudine efficiemur? An forè iniuriâ temereque Paulus, postquam CHRISTVM induerat, gloriarius est? CHRISTO confixus sum cruce: *viuo autem, iam non ego, viuunt verò in me CHRISTVS.* Magnum profectò quid à nobis, atque admiratione dignum, exigit ista comparatio: quam quidem si eodem sensu atque animo perciperemus, quo percepsisse aliàs magnum illud Africæ lumen Augustinum accepimus, quanta, Superi! mox in omni vitæ genere murario? quanta conuersio animorum? quanta morum emendatio per vniuersam Remp. Christianam? quantum in nobis ipsis perfectionis sanctitatisque studium existeret? Oblatum fortuitò sacrarum Litterarum volumen cum ignota vocis admonitu explicuisset, primoque obtutu Apostoli CHRISTVM indui cohortantis verba legisset, *Nec ultra, inquit, volui legere, nec opus erat.* Quid enim? an quia libitum hactenus fuit improbo certamine

quam expressit Apostolus;

1. Cor. 4. 16. & 11. 1.

Gal. 4. 19.

Ephes. 5. 1.

Rom. 8. 29.

Rom. 13. 13.

Hom. 25. in Epist. D. Pauli.

Gal. 2. 19. 20.

emulatus est S. Augustinus;

Lib. 8. Conf. cap. vit.

tamine cum Deo Opt. Max. contra rationem per summum scelus dimicite, licebit etiam in posterum? Iuuit hæcenus studia vulgi mouere & retinere, odiis iniustæque contentione effretescere, genio in popinis indulgere, diffluere deliciis, mimos saltationesque impudicas spectare in theatris, pernoctare in fornicibus, pergræcari in lustris; corpus libidinibus, animum sceleribus, terram flagitiis contaminare; num & placere eadem posthac poterunt? Video Imperatorem meum IESVM indutum ignominiam & contemptu; numquid honores auræque popularis ventos captabo? cerno sanctimoniam modestiamque velo circumdatum; numquid proculcarâ pudicitiam vitæ turpitudinem adamabo? animaduerto pacis togam, charitatis purpuram, paupertatis pallio, toto denique virtutum pulcherrimarum & præstantissimarum amictu vestitum & condecoratum; numquid odia, discordias, inimicicias, furorem, amentiam, auaritiam, scelus omne flagitiumque tam exemplis eius contraria, tam aduersantia moribus, tam gloriæ nominique iniuria, tam consiliis rationique infecta, tam salutis nostræ perniciose confectabor? Duce[m] sobrium, vigilantem, laboriosum, miles otio, somno, vino deditus sepultusque comitabor? Apage hanc à militiam CHRISTI IESV ignominiam: procul illa macula, pestis ac perniciosa, iisdem armis, iisdem belli insignibus, eodem quo Dux meus militiam cultu præeuntem sequar ad certamen, contendam ad victoriam, ad triumphum adspitabo. Vellem equidem, Auditores, hæreret animis, atque etiam mentibus infixis nostris federet, ista tam illustris tamque diuina cum Pauli CHRISTVM indui iubentis comparatio, tum Augustini eundem induere saragentis commentatio: quamquam hoc ambigendi quis locus reliquus esse potest apud eos dicenti, quibus cum propensione sua, tum legibus institutoque maiorum, vita omnis in diuino amore, qui semper parens atque auctor similitudinis existit, consumenda est? Insidebit enim uero atque insculpta etiam permanebit non ad memoriam tantum præteriti temporis, sed ad exemplum posteritatis sempiternum. Cum enim experientiam usque ipso constet, tum demum milites virorum fortium in acie officio fungi, cum ad corporum in periculis societatem animorum quoque cum Imperatore consensus accesserit; quid tam utile, tam necessarium, tam gloriosum rebus Ordini que nostro uniuerso? quid ad excitandum in nobis æmulandi studium efficacius fingi animo potest, quam IESV amor atque dilectio? Dubitanti olim de affectu Sulamitidis suæ, visum fuit testandæ ueritati unicum hoc signum requirere, vitæ imitationem. *Pone me*, inquit Sponsus, *ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio.* Agedum fidem tuam, Sponsa, tuam, inquam, erga me affectum atque amorem. quâ ratione me abs te diligi testaberis? quibus docebis argumentis? quibus exemplis comprobabis? Actionum meatum cum ruis, Sponse mi, similitudine; quantum te diligo, tantum scilicet effingam atque imitabor. Bellè hercule: nam illa quidem morum meorum effigies, vitæque species, ita vultui animoque tuo imprimenda est, ut cerni foris inter noscique ab omnibus manifestò possit. Igitur *imprimere mihi, ô sponsa,*

nos imitari debemus.

Secundo, propter amorem illi debuit.

qui imitando probatur:

Cant. 8. 6.

Guilielmus
Parvus apud
Delmum in
Cant.

quasi signaculo, per amorem mihi fortiter adherendo, ut à me quasi signaculo formam accipias, & meam subtili expressione similitudinem trahas. Quanta fuerit impressio amoris, tanta erit & expressio similitudinis; quando mihi fortius per amorem inhaeris, tantò mihi per iustitiam & puritatem similior eris; quando te mihi impresseris fortius, tantò ego CHRISTVS in te formabor expressius. Nimirum inuicem respondent, paribusque vel minuuntur detrimētis, vel incrementis augentur, ut annuli impressa, signique expressa in cerâ effigies, ita CHRISTI amor atque imitatio: si remiserit ille, hanc quoque debilitari ac languescere; si vires ceperit, istum corroborari atque confirmari pariter necesse est. Et sanè si magnitudinem diuini erga nos amoris, naturæ nostræ, cui copulatus est, societate metimur, quâ in similitudinem hominum factus est, & habitu inuentus ut homo; quo officij genere, quâ voluntatis significatione certius manifestiusque dilectionem testificabimur, quàm mutuâ vicissim & accuratâ lineamentorum vitæ eius morumque in animis nostris expressâ imagine? Iam verò, si & plerique mortalium, vel naturæ instinctu, vel certâ ratione atque consilio, vel etiam turpi quadam minimeque honestâ leuis animi assentatione, vtrumque hoc amandi & imitandi studium tantâ inter se cohaesione colligasse intelleximus, ut corporum etiam deformitates vitiaque animorum (ne quâ parte amoribus suis dissimiles essent) imitanda duxerint; quâ nos alacritate & contentione ferri par est ad absolutissimum numeris omnibus Imperatoris nostri exemplar imitandum? Alexandri Proceres stipatoresque inflexam eius in humeros ceruicem expressere: putida illa quidem, attamen ex affectu erga Regem suum, quem ea inclinatio deformabat, suscepta æmulatio. Persarum Satrapæ aquilinum olim nasum exoptarunt; eoque, si cui obtigisset, velut magno quodam Deorum immortalium beneficio sibi gratulari soliti sunt, etsi ridiculo voto & gratulatione, certissimo tamen amoris erga Cyrum Principem suum, qui eodem notatus erat, argumento. Quid, quòd Aristotelis gibbum æmulatores discipuli, incuruatione dorsii, ut poterant, expresserunt? quòd Hercules, Sardanapalus, aliique complures mulierum amoribus impliciti, ut quàm proximè ad illarum sexum accederent, muliebrem omnem mundum cultumque vsque ad stolam, theristrum, acum & colum ad lanificium assumpserunt? quòd Ægyptij lippitudinem, claudicationem, totius corporis nutationem atque inconstantiam (quibus quid esse potest in hominum corporibus ineptius?) Regum quos deperibant exemplo imitati sunt? Sed, ut ridicula sunt ista, ita illud profectò vel ob summum animi candorem cum laude coniunctum, quod Annales Minorum de Ioanne quodam columbinæ simplicitatis viro memoriæ prodiderunt: quòd Francisci parentis sui sanctissimi, quem tenerimo amore complexus erat, non tantùm actiones omnes gestusque, sed inflexiones etiam ac nutus oculorum in pretio haberet, cum sedente considerare, cum stante consistere, cum deambulante progredi, cum iacente decumbere, cum dormiente quiescere, cum orante supplicare, cum laborante defatigari; quin & cum tussiente, stemutante, spuente, eadem exonerantis se naturæ siue conuulsiones siue destillationes, quàm proximè posset exprimere consueuisse. Tanti semper amasse

Phil. 4. 7.

ut liquet
exemplis;

Chron. Min.
l. 1. cap. 29.

amassè fuit, vt quæ ames imitere, & ex alterutrius præsentia alterum etiam existisse certò affirmari conuincique possit. Nos igitur, quibus peculiari quodam Religionis Nominisq̃ auctoramento, quo insigniti sumus, maior quædam, quàm quæ inesse vulgo solet, incumbit necessitas IESVM Ducem nostrum amandi, vitæque & moribus exprimendi, quo studio ac contentione, quod in omni eius vitâ præstantissimum est, imitabimur? quibus animis laborum omnium periculorumque societatem expetemus? quâ fide atque integritate per omnes humane vitæ varietates, per secunda atque aduersa, *per arma iustitiæ*, vt 2. Cor. 6. 7. ait Apostolus, à dextris & à sinistris, præeuntem sequemur? quâ fortitudine ac constantiâ salutem nostram pro gloriâ eius atque animarum incolumitate asserendâ in discrimen offeremus? vllâne corporum incommoda retardabunt? animorum tædia fatigabunt? inuidorum labefactabunt calumniæ? hostium minæ commouebunt? labores profernent? pericula profligabunt? Recordamini, obsecro, præclaram illam omnique sæculorum memoriâ dignissimam sanctissimi Antistitis Malachiæ sententiâ: quem cùm intentum operi, periculoso quidem, sed ad promouendam Dei gloriam mirè accommodato, mortis infamiæque proposito metu detertere sui à suscepto munere niterentur; *Sinite, fratres*, inquit, *sinite me imitari Magistrum meum: sine causâ sum Christianus, si CHRISTVM non sequor*. Dicam hoc, Auditores, quantâ possum vocis laterumque contentione, vt ab omnibus exaudiar: *Sine causâ Iesuita sumus, si IESVM non sequimur*. Meritò desertæ militiæ virtutisque arguimur, si tanti nominis professioni non respondemus, si huic Duci facta consiliaque nostra non probamus. Subeunda se offert pro IESV nomine ignominia: conrumeliæ, calumniæ, maledicta longo examine proponuntur: inimicitia, labores, pericula cingunt vndique & circumuallant: versantur ob oculos carceres, compedes, supplicia, mors ipsa, cum acerbissimâ immanitate dirissimisque cruciatibus coniuncta. Experris loquor: quotidianæ sunt istæ nobis pro diuinâ gloriâ suscipiendæ dimicationes, assidua pro animarum salute cum infidelium scelete atque atrocitate certamina amplectenda. Quid agimus, commilitones? an referemus à conflictu pedem? an terga vertemus? an arma proiciemus ignaui? an cedemus difficultatibus? vincemur tædiis? succumbemus iniuriis? fidem socij, signa auctorati, milites Ducem deseremus? *Sinite nos, sinite*, inquam, *Imperatorem nostrum imitari: sine causâ Iesuita sumus, si IESVM non sequimur*. Quæ verò vel timiditatis in hoc genere excusatio, vel socordia desidæve defensio nobis relicta est, ad hoc vocati, vt IESVM sequamur. 1. Pet. 2. 21.

& nobis à
fortiore
incumbit,

S. Bernar. in
Vitâ S. Ma-
lachiæ.

qui Iesuita
dicimur:

ad hoc vo-
cati, vt
IESVM
sequamur.

1. Pet. 2. 21.

auctorati, alio sacramento obstricti, aliis præceptis imbuti atque insti-
 tuti sunt: per aduersa, per incommoda, per aspera, per molesta sen-
 sibus, per naturæ nostræ contraria studia, per vestigia denique (vt cun-
 cta verbo complectar) CHRISTI IESV Ducis nostri incendendum
 nobis est. At difficiles istæ viæ sunt, duraque imperia. Quidquàmne
 igitur amantibus potest esse difficile? quidquàmne durum militibus,
 quod exemplo prius perfecit Imperator, quàm verbo iusserit? Wen-
 cellaum Bohemiæ Regem, illustri sanctitatis famâ conspicuum, mo-
 numenta testantur, cum pro more intempestâ nocte perfrigidâque hie-
 me colendi Numinis causâ rempla obiret, è Proceribus Podininum
 quempiam supplicationis comitem adsciuisse: præibat ipse per saxa ge-
 lu horrida, per humum niuibis brunâque obsitam, per cæli inclemen-
 tiam ventis ac frigoribus infestam, capite pedibusque nudis, vix tenui
 præinctus tunicâ, lacernâque coopertus; hic verò Scythicis pellibus to-
 toque tegmine Sarinatarum aduersus frigora munitus. producuntur
 preces, extrahitur ambitus atque supplicatio; algere sensum, tum treme-
 re, mox rigere, demum manus pedesque ad ciendum calorem supplo-
 dere Podininus. Id verò cum è strepitu percepisset Wencellaus, moræ
 frigorisque impatientem blandè compellare, cohortarique vt perseue-
 raret. Ille contrà, neque precari se diutiùs, neque pedibus insistere, ne-
 dum inambulare posse. Igitur vt animum viresque subiiceret deficienti,
 Quæ à præcunte me, inquit Rex, imprimuntur vestigia, tu identidem
 preme atque insiste Podinine, & sine dubio perstabis. quod cum ille non
 segniter præstitisset, suoque pede præcedentis vestigia teteret, confestim
 frigus abscedere, remittere tremor, corpus vniuersum non incalescere
 solum, sed inflammari cœpit; vt non iam tardo difficilique incessu Re-
 gem ponè sequi, sed expedito atque incitato gressu præuerrere se posse
 confideret. Itane verò? hos animos roburque Podinino dedere Wen-
 cellai vestigia, vt itinere frigidissimo caleret? hunc vigorem membris,
 has animo faces subiecere, vt Regem non tam æquis passibus subsequi
 quàm anteuerrere videretur? Nos autem quo tandem animo erimus,
 quibus tantò celsiora sanctioraque proposita sunt IESV Ducis nostri
 sectanda vestigia? num ad ingentes illos diuinæ charitatis ignes, quibus
 succensa sunt atque inflammata, torpentes ac stupentes obrigebimus?
 num segnes, ignaui, queribundi, difficultates itinerum perhorresce-
 mus? num si qua tempora periculosa inciderint, si laboriosa se obtule-
 rint certamina, si cum frigore, inediâ, aliisque humanæ vitæ miseriis &
 calamitatibus, si cum animi nostri cupiditatibus ac perturbationibus,
 si cum ceteris depugnandum fuerit, num, inquam, imperia Ducis
 aspernabimur? pauidi consistemus? aut in fugam latebrasque nos con-
 iiciemus? ante tubas victi? ante aciem fusi? ante prælium dimicatio-
 nemque prostrati? Quæ, malum! hæc inertia socordiaque? quod dede-
 cus? quod probrum? quæ labes? quis hoc æquis oculis aspicere, quis fer-
 re patienti ac remisso animo queat à IESV Sociis? in castris IESV? sub
 Duce signisque IESV? Quapropter vt extremum aliquid reperiat ora-
 tio, vos etiam atque obtestor, Auditores, per religionem vitæque
 sanctimoniam, ad quam olim singulari Dei beneficio vocati, per factam
 mili-

Dubrauius
 in Hist. Bo-
 hemæ.

militiam cui adscripti, per sacramenti fidem, quâ obstricti Deoque deuoti sumus, vt Imperatorem ac Ducem vestrum, in quamcumque partem signa conuerterit, erecto excelsoque animo sequamini. Nulla contretreat aduersariorum vis atque potestas, nullæ frangant inuidorum criminationes, nulla deiciant vitæ incommoda, nulla mortis pericula cruciatusque disturbent. Nolite, obsecro, maiorum vestrorum laudes tanto labore & virtute partas otio ignauiaque vestrâ obterere; nolite tot illustrium animatum, quas Deo procreatori suo asseruerunt, fructum atque tropæa inertia vestrâ prodigere: nolite tot tamque illustres victorias, vbiuis gentium tam copioso sudore sanguineque emptas, degenetis animi probro contaminare. Excitate profectò vos debet atque incendere tum Ignatij Ducis vestri summa virtus atque religio, tum primorum Patrum, in promouendâ diuinâ gloriâ studium atque contentio. Quot illi labores, quot incommoda, quot pericula, pro Deo animarumque salute susceperunt, exhauserunt, exantlarunt? quàm forti minimeque perturbato animo Ducem IESVM secuti, omnem eius vitæ rationem exereitationemque virtutum imitati sunt? quàm veram germanamque Sociorum IESV effigiem in se ipsis expressam nobis reliquerunt? Horum vestigiis insistendum omnino vobis est, Auditores: horum exemplo ad procurandam animorum salutem nitendum: horum imitatione sequendus effingendusque per omnem vitam Dux noster & Imperator IESVS. Id à vobis iure suo postulat fides vestra quam atrinxistis, id militia cui nomen dedistis, id sacramentum quo spondidistis non defuturos vos Christianæ Reipublicæ, id Ordinis Nominisque vestri prælara & ad inuidiam excellens compellatio, id Dux vester cui meretis, quem colitis, quem amatis; id Deus tet Optimus Maximus, *per quem vocati estis in Societatem Filij eius IESV CHRISTI Domini nostri.* I. Cor. I. 9.

ORATIO QUINTA.

De patrocinio D. Virginis, & felicitate Societatis, quòd sub eius singulari sit tutelâ.

DVos esse, quos inter cælorum tetrarumque imperium dominatu licet impare, diuisum est, qui illâ tum bonitatis amplitudine polleant, tum potestatis excellent magnitudine, vt nihil eis desit, nec facultatis vt possint, nec bonitatis vt velint, homines omnes diuinis opibus cumulare, Dei videlicet Filium & Matrem; non tantum diuina oracula proclamant; verum etiam exquisita illa, quibus totum genus humanum complexi sunt beneficia, omni pænè sæculorum memoriâ, vbique terrarum promulgarunt. Quapropter si quis hos duos, quorum nutu publica generis humani salus nititur, possit obsequiis adeò sibi demereri, vt alterum habeat in bonis comparandis fautorem, alteram in malis propulsandis adiutricem; enimuero tot eum tantisque præfidiis muniti necesse est, vt nihil sperare possit, vel ad animi tranquillitatem præsentius, vel ad felicitatem optabilius, vel denique ad

IESVS &
MARIA
certissima
salutis
præfidia.

æternam salutem consequendam securius. Non hoc obscurum fuit Ignatio, vbi è densâ veteris vitæ caligine & cæcâ nocte productus ad diuinæ gratiæ lucem diemque, oculos aperuit. Vt enim erar altâ quâdam menre prædirus, cum exauctoratus iam profano bello, sub CHRISTO Imperatore, prælia noua præliaturus, cœpir merere, cumque animum induxisset, non arcis vnus Pampilonensis angulo, vel vrbs mœnibus, vel prouinciæ limitibus, mentis suæ amplitudinem circumscribere; sed in omnium nationum ac populorum commercium sese effundere, illudque capacissimum rerum excelsarum pectus in totius humani generis salutem longè lateque explicare; nihil illi potius fuit, quàm duo hæc subsidia, fini suo consequendo pernecessaria, omnium corporis tum animi contentione comparare.

Atque vt omittam de illius in CHRISTVM singulari affectu dicendo commemorare, eum, secundum Dei Filium, Dei Matrem singulari semper amore complexum fuisse, hunc eius amorem filios eius à parente non degeneres in se transfusum habuisse; Deiparam quoque vicissim, & Ignatium, & illius filios in suam fidem ac clienrelam suscepisse, atque adeò Ignatij familiam non IESV tantum Socierarem, verum & MARIÆ Sodalitatem, & esse & dici debere; consilium est hac oratione, quâ potero breuitate, demonstrare. Hoc tamen, priusquam dicendi curriculum ingrediar, vobis persuadeatis velim, hac in causâ, pietatis potius quàm eloquentiæ, historiæ quàm orationis, amoris denique quàm ingenij partes à me esse susceptas. Itaque si aur humilius, aut pressius, aut succinctius egero, quàm vel materiæ grauitas, vel causæ dignitas, vel personæ amplitudo postulat; pero à vobis, vt tantum orationi meæ concedaris, quantum & modestæ pietati, & concisæ historiæ, & vehementi amori concedendum existimabitis.

Vt autem idem ipse sit mihi principium dicendi, qui fuit Auctor huius Ordinis instituendi, Ignatius, vbi primum cælesti classico ad sacram CHRISTI militiam aduocatus fuit; iam inde inclytus ille bellator tanto in Virginem-matrem ferri amore cœpit, tanquam rorum suarum spem atque tutelam in hac veluti arce collocare, tam singulares eiusdem Marris inter plurimas ærumnas atque miseras (si vltro pro CHRISTO suscepta incommoda his nominibus appellare fas est) expertus est fauores, vt non aliam ob causam natum fuisse putes Ignatium, quàm vt Deus immortalis, quantum heroica in MARIAM fiducia coniuncta cum nobili in CHRISTVM amore possit, tori terrarum orbi, velut in amplissimo rheatro, spectandum proponeret. Enimvero cum iam deliberarum fuisset Ignatio, superioris ætatis ctiores nouâ instituendæ vitæ ratione corrigere, totumque penitus se reducere; non peto quid prius, sed quid aliud fecit, quàm Deiparam, in rebus dubiis vt consilium, in arduis vt robur, in aduersis vt constantiam, in desperatis vt opem præberet, supplicibus precibus implorare? Vix enim illustriam in Ecclesiâ Dei Heroicum celeberrima facinora lætitauerat, vix subierat animam, præstantissimos quosque, ex iis quos legerat, æmulari; cum accensus precandi studio, intempestâ nocte defiluit è lecto, totoque animo corporeque prosternatus ante augustissimam Deiparæ effigiem, feruen-

Ignatij affectus erga B. Virginitatem.

fetuentes & humili mixtas fiducia preces effundit: exoratiq̄ue Numinis
 augurium mox agnoscit. Etenim Ignatio sermones plenos magni pon-
 deris atque momenti in illo suo arcano recessu cum Dei Matre confe-
 rente, ecce tibi ingenti motu concutitur tetra solum, tota domus de-
 repente contremiscit, vastiq̄ue strepitus tumultu fenestra fracta diffilit.
 Ecquod omen, cuius rei praesagium fuisse, quid portendisse illam tre-
 pidantium aedium concussionem autumatis? Credo equidem non du-
 biâ coniecturâ tem consecuturum, qui dixerit illo nutantis domus
 insolito motu, ac ruentis fenestrae tremore, Deiparam tacito quasi va-
 ticinio praedicere voluisse; hunc suum, quem sibi decuriauetat, Filij sui
 armigerum, quàm ptimùm suos in aciem educturus esset, signumq̄ue
 ad pugnam daturus, hostes omnes iutatos Dei, Ecclesiae inimicos, ac
 nefandæ perduellionis signiferos ingenti terrore concussutum, ruitura
 inanium Deorum simulacta, confringendas profanas atas, collapsuta
 barbarorum sana, daemouum castella expugnandâ; denique, quocum-
 que victricibus plantis incessurus esset, illic sub eius pedibus totam in-
 ferorum regionem ab imis sedibus tremote conquassandam. adeò ho-
 stibus suis iam tum, priusquam solenni sacramento, supremo Impera-
 tori auctoratus esset, formidandum fecerat illa mulier, quæ terribilis est
 vt castrorum acies ordinata. Sed videte, quemadmodum hunc, quem
 elegerat vt esset Christiani exercitus contra milites à principe tenebra-
 rum lectos prinipilus, atmarit. Credo vos non ignorare, quod Plutar-
 chus de Sullâ literarum monumentis consignauit. Huic paulò antè,
 quàm tumultuosa illa ciuilibus pugnae procella pet totam Italiam deto-
 nuit, dormienti de nocte Bellona paludata & ferox, saeuam in capite iu-
 bam quatiens appatuit, eiq̄ue terrificum ac ferale fulmen porrexit, no-
 minatim recensens singulos illius hostes, iubens eo fulmine illos ferire:
 quo & illi velut icti, cadere videbantur. Hac spe sultus, in hostes se ex-
 pediuit, & vno veluti aestu fortunæ, ac torrente victotiarum, totam Ita-
 liam inundauit. Portentum non absurdum Impetatori nostro, prius-
 quam sagatus fortia Domini bella in ferocientes Ecclesiae hostes sub
 Virginis auspiciis gesturus in campum prodiret, euenit. Vt enim Sullæ
 de nocte Bellona, ita Ignatio in ipsâ peruigilatione nocturnâ inuicta
 illa bellatrix MARIJA, augusto ac sacro quodam hortore conspicua,
 spectabilem sese exhibuit; eiq̄ue praebuit, non fulmen, sed ipsum ful-
 minum fabricatorem Filium suum, infantili specie amabilem, sed me-
 tuendâ maiestate hostibus terribilem: de quo magnificè in suis metris
 coronatus Vates: *Tu terribilis es, & quis resistet tibi?* & tu Ignati hoc
 fulmine armatus terribilis es, quis resistet tibi? Videor mihi Lutherum
 intueri, turbinem illum ac tempestatem Ecclesiae, furem audaciâ, pe-
 stem Germaniae nefariè molientem, Christianis omnibus ferrum flam-
 masq̄ue minitantem, ad conspectum noltri Imperatoris diuinis armis
 muniti, abiectâ turpiter parmâ, fugientem. Cerno animo Ignatium
 bellatrices suas copias in arenâ explicantem, inuictò snorum exercitu,
 velut quadrato agmine, vbique gradientem, per medios hostium cu-
 neos gloriosè penetrantem, & victoriis suis terratum vltima comple-
 ctentem. Versatur mihi ante oculos fulminatrix illa Ignatij legio, quæ,
 Virgi-

Ignatio
 B. Virgi-
 nem orau-
 se domus
 tremuit.

Ignatium
 hareticis
 oppositum.

Psalm. 75.

Zachar. 9.

Virginis ductu ac beneficio, per calcatas dæmonum ceruices, per omnium sectariorum turmas generoso Marte concisas, per illa nefanda tatarorum monstra atque porrenta, Lutheros, Caluinos, Suinglios, Bezas, Melanchthones, aliosque sexcentos, victrix vehitur ac fertur triumphatrix. *Quis ergo resistet illi sic armato? Exhibet ut fulgur iaculum eius,* inquit sacer Vates: ita ex Ignarianâ dextrâ, velut ex inrento arcu missile telum, velut ex contentâ balistâ ingens saxum, velut è collis nubibus excussum fulmen; ira, inquam, hoc rutilum ac flammeum IESV nomen in debacchantes impune hostes, euibrabitur. Vt autem ad illud reuertar, quod vnum mihi in hac omni oratione est propositum; quid aliud tam eximio in Ducem nostrum beneficio Deipara significare voluit, quàm tantò antè eius milites præmonere, huius deuotæ Filio suo legionis fore se semper Patronam, sibi que secundum Deum victorias, manubias, adoteas, laureas atque triumphos adscibi debere; nec aliunde cælestia nobis speranda præsidia, nisi ab ipsâ, cuius nos Deus tutelæ voluit esse commissos? Prodigat iam ex suo arcano conclau, magnifico excelsoque animo rotum se ad Dei gloriam ac hominum salutem explicaturus Ignatius; & non gradu, sed cursu festinans ad sacræ militiæ tirocinium, iter in Montem Serratam intendit, apud eandem Virginem pugnæ positurus rudimenta, à quâ pugnandi consilia ceperat. Ad montem illum summâ atque antiquissimâ religione celebrem sese conferebat Ignatius, in quo est facta Deiparæ ædes, in æde statua plurimis beneficiis in calamitosos deriuatis, ac illustribus supra naturam prodigiis nobilitata. Ne autem ad Parthenicum illud sanum profanus ipse veniret, utque Virginis sacrarium castus intaret, hoc eodem in itinere voro se (quod Deiparæ pro suo in eam peculiari studio nominatim obtulit) perpetuæ castitatis obstrinxit: & quasi Virginem nouo sibi obligasset beneficio, illa vicissim, ne in illius esset æte, deuoto sibi clienti ex illâ die, ad vltimum vsque spiritum, excellentis pudicitæ, intaminatæque mentis & corporis donum cælesti benignitate concessit. Ita in hoc muro benè merendi certamine MARIA semper triumphabat, cum ad ipsam victoriæ laus, ad Ignatium structus rediret. Nec obscurâ clementissimæ Præsidis (ut fas est interpretari) tutelâ, subinde capitis animique discrimen euasit. Adiunxerat cuncti se comitem Maurus homo (nondum enim illa senrina è Tarraconensi Hispaniâ omnino ciecta erat) qui cum, illato sermone de intaminatâ Dei Matre, diu impiè pernegasset eam à partu Virginem, mox subditis equo calcaribus in pagum proximum deflexit, ac Ignatium indignatione plenum reliquit. Exarsere scilicet in magnanimo statim Ignatij pectore excelsæ indolis igniculi, sopiti magis quàm extincti. humanarum itaque rationum momentis diuina examinanti, certum fuit iniuriam ferro protinus abolete. Tunc ipse hæc pro Virgine, hæc in Maurum, hæc contra se: *Vah! quid audiuius? dubiro, magisne execranda sit lingua quæ Virginem læsit, an aures quæ lædentem perceperunt. Quid agis, Ignati? pænè impius factus es audiendo, quid dicam, æquo animo referendo? ergone MARIA impura audit? audier, inquam, MARIA impura, & quidem audiente Ignatio? hoc atrox scelus tam lentè vindicasse, est Dei vindictam*

*Ignatius
B. Virginis
honorem
ferro inveni
meditatur.*

in se ptouocasse. quid? plúsrne poterit os impudens Mauri ad Vitginis honorem violandum, quàm Ignatij dextera ad propugnandum? an fortè exauctorata bello manus vt imbellis contemnitur? itáne vetò? sciet, sciet Maurus atma Ignatium non deseruisse, sed mutasse, dum macula, Virgini incontaminatæ adpersa, eluctur sanguine, vel hostili, vel meo. Age, Ignati, hoc ferro piaculum tolles, vel felicitet Virginem defendendo, vel fortiter pro Virgine motiundo. Perinde est; vbi & vinci victoria, & vincete triumphus est. aggredere: tua interim vel iustitia, ô Virgo, causlam bonam respiciet, vel clementia faciet. Dixit. nec mora: homo ad defendendam Dei Matrem fortiter audax, & piè iracundus, cùm iam illi pro ratione impetus esset, consilium ab euentu mutuatur anceps, ac, nisi Vitginis id causlà secisset, pænè temerarium; in ambiguo curarum tumultu, eo capto consilio, vt, si mula, cui infidebat, semitam, quam tenuerat Maurus, initet, intelligeret factilegum illum haud dubiè pugione confodiendum. Mox igitur laxatis habenis iumentum cursui suo permittit, atque ita dubiam ac lubricam veluti sortis aleam suspensus exspectat, & consilio certo incertum euentum. Vbi ad viâ diuortium ventum est; extemplò iumentum, licet in conspectu pagus, magisque tritus inuitaret callis; tamen in alteram se partem, quæ ad Montem Serratam flectebat, immisit. Sic Mauro cædes adempta, cædis cura Ignatio. Motarer lubenter in hoc ramite, figeremque trophæum huic Matianæ iniutiæ vltori, ad posteritatis memoriam illustre; nisi Ignatius, qui huic vni rei maximè intentus erat, vt primum hoc in Deiparam studium nouo semper amotis vinceret atqumento, religiosi cursus celetitate meam in dicendo tarditatem anteuerteter, cogeterque me festinate, vt quod ipse citissimis passibus ferè supetavit montis iugum, idem oratione meâ ptopetè conscendam. Ignatius, supetaro montis vertice, nobile illud Deipatæ domicilium, religione augustum, sacro plenus hortore, ac submissâ animi teuerentiâ ingressus; eâ ipsâ nocte, cui festus Angelicæ Salutationis dies illuxerat, peruigilante atam Vitginis excubias egit. Nunc, si verum est illud Pythagotæ pronuntiatum, alium animum fieri intrantibus templum, Deotumque simulacta è vicino cernentibus; quem animum fuisse putatis Ignatio, stanti ad publicam illam felicitatis atam, cernenti è vicino illud plenum amabili maifestate ac religione Virginis simulactum, quæ tot pestes exstinxit, tela intenta ptohorum ceruicibus repulit, muttones ab innocentium iugulis ciecit, tot mortuos à funere excitauit; tot cæcis lumen, sutdis autes, rationem amentibus, mutis orationem teddidit? Hic Ignatium cælestis potentia, in venas ac medullas intimas delapsa, agitate: hic ipse, sub alterius pugnaturus aquilis, sese exatmate, & ad Virginis a tam è tholo anathêma gladium ac pugionem, emcritæ militiæ symbola, quibus mundo meruerat, nouæ militiæ candidatus, suspendere. Sed quid agis, Ignati? tu iam atma ptouicis, cùm passim Dei hostes in Ecclesiam communem martem impiè armantur? Illi sago induti signa explicant, aquilas attollunt, trophæa figunt, triumphos meditantur: tu imbellis ex atenâ fugis, & in conclaue te abdis? tu in vmbra, illi in sole; tu in sacrâ aede, illi in Martio puluere; tu pteibus, illi

*Ignatius
Montem
Serratam
inuisit,
seque Dei-
para con-
secrat.*

præliis vacant. Sed ne metuas, Ignati: fortior est inermis virtus, quam armata impietas. numquam magis fuisti occupatus, quam cum hîc otiosus. Ita est: in arcano illo noctis otio, publicum mundi agebat negotium: in priuato illo & angusto lare, magnus & excelsus Ignatij animus, quaquauerfum terminos porrigit orbis terrarum, vagabatur. vnâ illâ quâ apud Virginem excubuit nocte, multorum dierum, annorum ac seculorum opus moliebatur. Attendite nunc paulisper ad ea quæ subijcio; & hoc secretum cum Dei Genitrice, in illius æde, eâ nocte habitum colloquium, quasi gradum atque aditum ad celsissimum illud Christianæ perfectionis, in quo postea eminuit, fastigium, factum intelligetis. Etenim hîc in Deiparam amor altissimè insitus Ignatij visceribus, inde in primos eius filios manauit, tum in alios disseminatus, tandem in posteros omnes, ad hæc vsque tempora, sese diffudit. Vix enim in illo pio Montis Serrati secessu, Dei Genitrix celo pepererat Ignatium, cum repentè in Ignatio genuit Societatem. Sed quo loco, quo tempore cam natam existimatis? Cettè si lucem eius natalem tum loci dignitate æstimare, tum temporis celebritate metiri velimus; ea duo in primis ad laudem Ignatianæ familiæ magnifica, ad splendorem eius illustria, ad decus eximia, ad commendationem præclara, & ad Ignatij in Deiparam cultum, amorem ac studium arguendum longè efficacissima reperiemus. Locus est, Lutetiæ adiacens, paulò editior, ac miti clementique ascensu, dictus Mons Martyrum. in cuius vertice delubrum Deiparæ sacrum, non potentia magis quam misericordiae splendore ex illâ Virgine, quæ electa est vt sol, cuibrato conspicuum, ab exteris omnibus oppidò celebratur. In hac Parthenicâ æde, ipso die assumptæ in cælum Deiparæ sacro, Ignatius, vnâ cum Xauerio, aliisque octo sociis, decem omnino numero, faciente P. Fabro, omnes voto perpetuæ paupertatis, elatâ voce, conceptâque verborum formâ sese Deo obstringunt; xrumque humanarum curis omnibus à se prorsus abiectis, soli Deo, hominumque saluti vacare constituunt: ac subinde singuli, Fabri manu, cælesti epulo reficiuntur. Ab illo die celeberrimo omnes Deiparam sibi Patronam apud Deum præcipuam adoptant; & post Societatem conditam eundem diem quasi primum eius natalem singulari religione ac veneratione coluerunt: fuitque idem Societatis IESV principium nascendi terris, quod Matri IESV fuit initium viuendi in cælis. Quare si locum spectes; prima ferè Societatis cunabula in Monte Martyrum, inter inuictorum Christi pugilum exuuias, cruenta trophæa, ac splendida triumphorum monumenta, locata sunt; vt vel hinc daretur intelligi, Ignatij Socios, qui in eius, quæ Regina Martyrum est, sunt editi factario ac monte, debere esse firmâ fidè, stabili pictate, inconcussâ religione.

Hæc fuere rudimenta, hæc tirocinia, hæc prima non planè collucens, sed micantis velut in aurorâ, Societatis crepuscula: quæ inde consecutis temporibus Italiæ terminos quasi cunabula prætergressa, grandiora cepit signare vestigia, Alpesque transcendens, multas Prouincias occupauit; plurimisque terrarum spatiis disiuncta, quasi quædam fecunda propago, sese longè lateque explicauit, ac tandem iisdem, quibus sol, gradibus petuasit orbem vniuersum. Sed non minotibus quam Socie-

tas,

*Societas
in Monte
Serrato
concepta.*

*Societas
ad aram
Deiparæ
in Monte
Martyrū
nata.*

*B. Virgo in
Patronam
Societatis
electa.*

tas, etiam Societatis in Virginem-matrem amor auctus est incrementis: & si vniquam aliàs, certè in amplissimo orbis terrarum confessu; velut in illustri theatro, in Concilio nimitum Tridentino, palàm se videntum præbuit. Ad illum augustissimum ac eruditissimum cœtum, plurimi ex omnibus terrarum regionibus purputati Ecclesiæ Proceres ac Patricij, sacri Senatus Patres conscripti, Antistites, diuinarum legum Interpretes, & Iudicis magni Vicarij, non secùs atque ad forum & curiam supremi Iudicis, gymnasium cœlestis sapientiæ, scholam Spiritus sancti, velut ad arcanum Indigetum Concilium, maiestate venerandum, pompâ conspicuum, opibus splendidum, prudentiâ suspiciendum, ipso Senatus principe propè diuinum, confluerant. Illic cùm de primauo disceptaretur originis peccato, & immunitate sanctissimæ Mar-
 tris, ab eodem rogatus sententiam P. Iacobus Lainius (qui postea primus à sancto Ignatio totius Societatis præfecturam gessit) primùm infirmæ valetudinis vsus excusatione (quòd grauissimè quarianâ laboraret) cùm exposuisset, non posse se sicuti maximè optaret, & argumenti dignitas expolceret, perorare; tamen pro eo quo in Deiparam ferebatur amore, suggestum conscendit, indeque, Virgine imbecillo corpori sufficiente vires, tres ipsas dixit horas, pro asserendâ Virginis immaculatâ conceptione: tot productis sanctorum Patrum testimoniis, tot rationum exquisitarum momentis, eâ sententiarum copiâ & grauitate; vt augustissima illa sacrorum Procerum corona, quæ aureum eloquentiæ flumen, quod ex facundo ore, velut è torrente, fundebatur, auidissimis auribus imbibebat, putaret non hominem aliquem è pulpito verba proferre, sed Vatem cælo delapsum è tripode oracula fundere, mysteria eloqui, decreta pronuntiate. Quare grauissimarum rationum pondere ita sacrosanctum illum cœtum commouit, conuicit, accendit, vt vnanimi consensu, ad illud Sessionis quintæ de originis peccato decretum, disertis verbis adiecerit: Non esse suæ intentionis, eo decreto beatam & immaculatam Dei Genitricem comprehendere, sed seruandas esse Sixti IV. constitutiones. O benè impensam eloquentiam dicam, an sapientiam è cælo haustam! quæ intemeratæ Virgini, Virgini dico? virginitati potiùs dixerim, vel maculam multorum opinione iniustam delcuit, vel certè inurendam (quod par est beneficium) impediuit. Ita hucusque mansit Deipara, Societate patrocinate, decernente augustissimo illo Senatu orbis Christiani, in possessione suæ intemeratæ integritatis; è quâ præne quorundam calculis fuerat exturbata; cùm illam, non tantùm nullius culpæ vniquam auctorem (quod Catholicus nemo inficiatur) sed (quod quidam asserunt) nec heredem quidem aliquando fuisse, Societas vniuersa propugnauit. Exinde enim, quasi ex illo publico suggestu signo dato, confestim omnes Ignatij Socij ad arma concurrere, calamis domi, foris linguâ, in templo precibus, in scholâ argumentis, in exedrâ concionibus, contra omnes qui vel aperto Marte illius integritati aduersantur, vel occultis cuniculis ei insidiantur, decernere; immaculatæ Virginis intactam illibatamque conceptionem cum omni deinceps omnium sæculorum securutâ posteritate constantissimè defensuri.

Lainius
 in Concilio
 Trid. im-
 maculatâ
 B. Virgini
 nis conce-
 ptionem
 defendit.

*Societas
Sodalitates
B. Virginis ad-
ministrat.*

Verùm enimuerò festinanti mihi vnum propè exciderat, quod tamen summum potest adferre pondus ad illud, quod mihi propositum est maximè, confirmandum: quo vno ostendit Dei Mater, non tantùm Societatem suam esse, sed se Societatis: nimirum quòd tot tamque illustres sub suâ tutelâ erectas Congregationes, suoque præsidio rectas ac patrocinio munitas, nostrorum hominum curæ, fidei & administrationi voluerit esse commissas. Quas Sodalitates si omnium ferè Religiosorum Ordinum seminaria, si lectissima Parthenicorum clientium ephèbia, si disciplinarum emporia, si morum palæstras, si denique virtutum omnium officinas appellauerit quis; nã ille, aptissimis titulis eandem condecorabit. Hic tenelli Virginis-matris filij, eius gremio recepti, ex vberibus illis beatissimis quasi cum Virginis lacte, succum & sanguinem pietatis imbibunt, & medullam ipsam virtutis exsugunt, quam deinde iam adulti in alios deriuent. Nunc autem quid sunt aliud innocentes illi in Sodalitate Parthenicâ pueri, nisi magnæ Matris, quos fouet, Beniamini? quid deinde adolescentes iam prouectiores, nisi eius, quos instruit, ephèbi, & pueri honorarij? quid tum iuuenes, nisi eius, quos defendit, clientes? quid viri, nisi eius, quos armat, milites? quid alij denique Sacerdotio initiati, nisi eius, quos consecrat, Antistites? Certè is feruet in illis Congregationibus in Dei Genitricem amor & studium, tot illic impenduntur ei obsequia, tantus vbique terrarum ad eas fit concursus, vt non tam ad cœtum Virgini sacrum, quàm ad Virginem ipsam confluere videantur. Quid nunc dicam, quâ vi vocis, quo verborum pondere, quo animi ardore, quanta in vniuersam Societatem IESV, MARIÆ sit semperque fuerit ad eam amandam propensio, ad promouendam cura, ad defendendam sollicitudo, studium denique ad eandem totâ Europâ illustrandam? Ampliora sunt illa dignitate, maiora nobilitate, plura multitudine, quàm vt possim vel pro magnitudine grauius, vel pro splendore magnificentè, vel pro merito dignè satis explicare. Vnum igitur, quod multorum est instar, Deiparæ in Filij sui Societatem, & suam Sodalitatem, amorem, curam, voluntatem satis disertè eloquetur, quod, teste Hieronymo Plato, Sacerdoti cuidam nostro insignis religionis ac sanctimoniz viro (cui Martino Guttero nomen) diuinitus monstrauit. Is, cùm alia multa, præsertim de Beatâ Virgine, caelesti illustratione accepit, tum illud, quod ad rei quam tractamus argumentum inprimis pertinet. Vidit is aliquando illam eximiâ admodum specie ac maiestate fulgentem, veste in augustam latitudinem explicatâ, ac sub eâ Societatem nostram vniuersam collectam contineri; quam illa materno affectu complecteretur, eoque quasi charitatis tegumento confoueret. O propugnaculum securissimum, quo totius Societatis salus atque incolumitas continetur! ô munimentum ita solidum, vt moueri; ita stabile, vt quati; ita firmum, vt euerti omnium hostium machinis, balistis, vincis, arietibus non possit! Olim cùm Persarum quispiam de suorum militum multitudine gloriatus, his verbis se iactaret, *Cras solem obscurabimus sagittis; festiuè Græcus quidam, Gaudeo*, inquit: *sic enim in vmbra melius præhabimur.* hoc meritò dixerit Societas, magnificentissimo Parthenicæ togæ con-

*MARIA
Societatem
sub
pallio fo-
uet.
L. de Bono
Stat. Relig.
cap. 34.*

peo obumbrata: securè sine periculo, fortiter sine metu, feliciter sine clade, gloriosè sine dedecore, denique laudabiliter cum triumpho, pugnas Domini pugnat, sub umbrâ Marianae tutelæ. Hoc Virgineo patulamento circumsepta Societas, stat, stabitque contra omnes inferorum furias, tyranorum minas, hostium omnium machinationes & insultus, velut Capitolij immobile saxum: Quemadmodum enim olim Deus exuberanti Oceano terminos circumscribens, plenâ imperij voce præcepit, *Vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos*; sic imperatille videtur Dei Mater: *Vsque huc*, ad togam meam videlicet, *venies*. quasi dicat: Cum ad togam meam, id est, ad pattocinium, quo clientes meos protego, deuentum fuerit; hinc nimirum detumescant illi in Societatem decumani fluctus, velut in scopulum impacti; hinc immanes vndarum moles in spumas abibunt, velut ad rupem allisæ; hinc profligatorum hominum conatus retardabitur; hinc omnis collecta vis improborum retundetur; hinc infrementes procellæ, velut ad saxum, confringentur. denique Societas hac Virginis tutelâ protecta, in bello victoriam, in periculo salutem, in incertore solatium, in fluctibus portum, in morte vitam, feliciter consequetur: Quid plura? MARIAE vnus præsidio, eam nacti sumus potentiam, vt mala omnia, aut vincamus fortiter, aut finiamus feliciter.

Perpicitis, vt opinor, Societatem IESV in MARIAE gremio natam, auctam, educatam: illius tum parentem Ignatium, tum posteros eius omnes, singulos, vniuersos, vt solent clientes Patronam, famuli Dominam, subditi Reginam, filij Matrem, propensissimâ voluntate, studio, amore semper, iam inde à primis eius incunabulis, fuisse prosecutos. Hinc si quid profluxerit, vel splendoris ad gloriam, vel gloriæ ad laudem, vel laudis ad commendationem, hoc totum in Ignatium, vt in fontem, redundat. Tu quidem, Ignati, illo tuo tam singulari in Dei Matrem amore effecisti, vt ex te posteritas ea profeminaretur, quæ plurimos Deiparæ stipendio milites, studio elientes, officio famulos, amore filios procrearet: qui omnes eiusdem Virginis, cui mancipati sunt, partim clementiâ nixi, partim subsidio fulti, partim freti potentiâ, tot & tanta pro eius & Filij gloriâ, non sine suæ gloriæ cumulo, præstitere facinora, quot & quanta à militibus tam potentis Imperatricis, à clientibus tam nobilis Patronæ, à famulis tam inclytæ Reginæ, à filiis denique tantæ Matris vel sperari possunt, vel optari debeant, vel soleant expectari. Nobis interim cum in summâ rerum inopiâ, nihil supersit nisi gratus animus, hoc quod à te accepimus patrimonium amoris in Matrem Dei, & cultum, sic æstimabimus, vt profiteamur; ita profitebimur, vt exerceamus; ita exercebimus, vt exemplo persuadeamus, auctoritate defendamus. Tu autem, ô Virgo iuxta ac Mater, cuius potestas cum proxime ad Dei immortalis Numen accedat, tanta est, vt ei non desit neque facultas ad succutendum, neque clementia ad miserendum, nec ad propugnandum fortitudo; hanc tibi addictissimam Sodalitatem ira tuâ ope defende; pattocinio tuete, auctoritate protege; vt quæ vnâ te parente nata, nutrice aucta est, eadem patronâ salua, & aduocatâ incolumis, ad multorum salutem plurimis atatibus conseruetur:

Societas
in tutelâ
B. Virginis.

Iob 38. 11.

142 IMAGO PRIMI SÆCVLI SOC. IESV.

atque ita tota secutura posteritas cognoscat, hanc, cui ita studes & amplecteris, Ignatij familiam, non tantum & dici debere Societatem IESV, sed etiam Sodalitatem MARIÆ. Dixi.

Alteram alteri Parenti nostra Inscriptionem lubet ponere, qua & ipsa ære perennior gratis animis inhaereat.

ALTERI POST IESVM ECCLESIAE PRÆSIDI

ALTERI POST IESVM SOCIETATIS PARENTI

VIRGINI-MATRI

CÆLI ET TERRÆ DOMINÆ

MARIÆ.

QVÆ

IN MINIMÆ SOCIETATIS AMICO NOMINE

PARVVLVM SVVM IESVM

GRATANTER AGNOSCENS,

SVAM TAM BENIGNO TITVLO SOCIETATEM

COMMVNI PRÆSIDIO TEXIT,

PATROCINIO GVBERNAVIT.

CVIVS

POTENTISSIMÆ IN HOSTEM TARTAREVM BELLATRICIS

AVSPICIIS

IN NOVVM CHRISTI MILITEM

IPSAS AD ARAS DEDICATVS

IGNATIVS,

QVIBVS PRÆSERTIM ARMIS MVNDVM VINCERET,

SVI IN SE VICTOR AGNOVIT.

A QVA,

CVM LEGES IPSE SIBI SCRIBERET AC SVIS,
PRÆCIPIENTE ET APPROBANTE DIDICIT,
QVO PROCEDENDVM ESSE MAIORIBVS,
QVO SEQVENDVM MINORIBVS
INDICARET.

C V I V S

A VIRGINEO LACTE CANDIDI

IIDEM QVI A IESV SANGVINE RVBICVNDI,
HINC MARTYRES, INDE VIRGINES,
VTROBIQVE FELICES SVNT

S O C I I,

QVOD GEMINO MATRIS ET FILII NOMINE CONSECRATI.

ILLI ERGO DOMINÆ, ILLI MATRI,
IN QVA VELVT ARCE TVTISSIMA
QVI RERVM SVARVM SPEM ET TVTELAM COLLOCAT
PERIRE NON POTEST,
REPETITO SÆPIVS SACRAMENTO
ET SODALES ET SOCII
ET CVM VTRISQVE SOCIETAS
MATERNIS AFFVSA GENIBVS
NON VNO DEVINCTAM SE NOMINE
NON VNO DEVOTAM NVMINE
CONFITETVR.

ORA-

ORATIO SEXTA.

De Regimine Societatis.

Persæpè à sapientibus viris, qui initia, progressus, & præsentem statum Societatis IESV cum animis reputarent suis, quæsitum fuisse intelligo, quid potissimum fuerit, post diuini Numinis opem ac nurum, quod hanc Congregationem in eam amplitudinem prouexerit, quam nunc cælesti beneficio obrinet. Arque in diuersas planè sententias itum fuit. Nonnulli, interiorum ignari, senserunt, multiplice eruditionis omnis præstantiâ, ac sublimitate doctrinæ, Societatem vires erexisse, litteris famam, famâ gloriam, gloriâ magnitudinem pariter. Aliis visum fuit, ministeria quotidiana ac laboriosa, proximorum salutem cum eximia significatione charitatis impensa, tum eorum, quibus proderant, cepisse animos, tum reliquorum approbationem conciliasse; atque ita, promeritâ benevolentiam publicâ, firmitatem & incrementa, velur eiusdem benevolentiam fructus, retulisse. Quidam dimicationibus, aduersis, calamitatibus, Societatem creuisse autumant, & post hæc nebulas elatius resplenduisse; more adamantis, cuius nitorem ac periculum asperrimæ coris attritus vehementer accendit. *Nescio*, inquit L. Quinctius Cincinnarus, *quo fato magis bellantes, quam pacati, propitios habemus Deos.* Faciliorem quoque dexteram ad periclitantes veri Numinis fauor extendit. Iam precandi studium, interioris hominis cultura assidua, exercitatio virutum, religionis amor, cum Superis Deoque coniunctio, & (si fas est sperare) necessitudo, à multis considerata, hoc apud eos effecerunt, vt crederent hac vnâ animâ corpus istud subsistere, ali, vigere, propagari, attoni. Pars existimat, hunc sanitatis tenorem, vel maturâ inurilium aut exitiosorum membrotum præcisione, vel arctissimâ valentium coniunctione & charitate contineti. Denique Constitutiones, Decreta, Leges ex illapsu diuino, optimorumque Legislatorum rabulariis periræ, neque multitudine graues, & quadam lenitate moderatione temperatæ, creduntur à multis tam boni status vnica conseruatrices. At mihi longè est diuersa sententia. Sic enim existimo, Rectam Societatis gubernationem, vnicam esse, & caussarum omnium principem, cui omnis eiusdem vigor, flos, conseruatio, decus adscribenda sint; ac sine eâ, neque litteris opinionem bonam, neque ministeriis benevolentiam, nec aduersis robur, nec salutaribus curis integritatem, neque concordiam aut corruptelæ seiunctione valetudinem, neque legibus obsequium, cui diurnitas adesset, conciliari vquam potuisse. Gubernatio enim recta sola efficit, vt & floreat litteræ, & officij genus omne frequentetur, & ærumnæ cum fructu rolerentur, & pieras in Deum ferueat, & animi concordiam coalescant, & pernicies arceatur omnis, & maiorum leges arque consulta accuratè seruentur. Sic nauium prosper cursus non à firmitate compagum, non à classiariorum viribus, non ab anchoræ, veli, rudenrum, remotum præstantiâ, ordine, numero, non ab aurâ fauente, & secundissimâ tempestate dependet,

*Societas
conserua-
tur non
tam
doctrinâ,*

ministeriis,

aduersis,

*Li. Dec. 1.
lib. 3.*

*orandi stu-
dio,*

*dimissione
inuisum,
concordiâ,*

legibus;

*quàm boni
gubernatione:*

pendet, atque dirigitur in portum: sed ab vnâ gubernatoris industriâ, vigilantîâ, cutâ, quamuis difficillimâ navigationis incommoda lætos exitus habent, & felice tandem cursu absoluuntur. Cuiusmodi autem fuerit hæc gubernatio iam inde ab incunabulis Societatis in hanc vsque diem, dicam nostratum rerum curiosis; & dicam breuius, quàm res tanta dici possit.

Ignatius, vit non minùs prudentiâ quàm sanctitate illustris, cum hunc Ordinem conderet, duobus adiumentis vsus est, diuinâ ope, & prudentiâ, quæ humanâ maior videbatur: illam precibus & lacrymis à Deo; hanc ab rerum vsu, & in primis à quotidianâ in actiones suas inspectione, obtinuit. His adminiculis fretus, regiminis formam partui suo talem induit. Vnius imperio sciebat nihil tutius, nihil tranquillius, nihil diuturnius. Rerum vniuersitati præesse vnicum Principem Deum, Ecclesiæ Pontificem, ditioni ferè cuilibet Regem. Si gentem dumtaxat suam, in quâ militiam secutus ordines duxerat, intueretur, ante oculos erat Regni Hispaniarum eo sæculo felicitas magnam orbis partem complexa. Regna plurima atque clarissima immensis naturæ diuortiiis seiuncta, in vnum nisi ab vno redigi non potuisse. Quòd si tot nationes sermone, moribus vultibusque pugnantes, reuerentia Maiestatis Hispaniæ componeret; non aberrauit Ignatius, & ipse ex terrarum omnium gentibus vnâ familiam collecturus, si vnius eam regimini traderet. Penes itaque vnum Generalem Præpositum summa hæc potestas. *Ea est enim (vt apud Tacitum Sallustius) imperandi conditio, vt non aliter ratio constet, quàm si vni reddatur.* Hunc esse virum oportet, vnum accommodatum ad tantam morum, regionum, ingeniorum ac voluntatum, quibus hic Ordo miscetur, varietatem, voluntario, non coacto; hilari, non seruili obsequio continendam. Hunc toti Societati præfectum tota Societas creat, è prouinciâ qualibet suffragatoribus ad comitia missis. Magistratus idem est qui vitæ finis. cuius diuturnitatis causas minimè leues hunc in modum Ignatius ipse posteris tradidit:

Propterea quòd experientia, & in gubernando exercitatio, & hominum particularium notitia, & erga eosdem auctoritas confert magnoperè, vt bene hoc munus obeat; ad vitam, & non ad tempus aliquod præscriptum, erit eligendus.

Accedit autem ad cetera hoc commodi ex eo, vt Societas in rebus magni momenti ad Dei gloriam satis ferè semper occupata, vniuersalibus his conuentibus minus laboris & distractionis patiat. Longius quoque recedet omnis cogitatio & occasio ambitionis, que huiusmodi officiorum pestis est, quàm si certis temporibus esset eligendus. Quid? quòd facilius est vnum idoneum, quàm plures, ad hoc munus inueniri. Omitto ceteras. Ad huius diuturnitatem imperij accedit potestatis amplitudo: cuius tamen termini sunt tum vniuersæ Societatis auctoritas, vna, secundum Pontificem Maximum, Præposito Genetali maior, vna potentior. Comitibus enim, quæ neque certis temporibus, neque crebrò haberi expedit, arbitrium in ipsum Generalem permittitur; & sic monarchico regimini salubre aristocratæ temperamentum adhibetur. Et quamuis nullus adhuc fuerit Societati corruptelæ metus; expediuit nihilominus remedia iam tum sanctus Ignatius, infirmitatibus, si quas longa dies inueheret,

quam fir-
mat
Præpositi
Generalis
potestas,
Tacit. l.
Annal.

ad vitam,

Const. p. 9.
cap. 1.

sed aristoc-
ratiâ
temperata,

commissisq;
inferior.

præuettendis. Quò minùs autem fariget sarcina multorum humeris subleuata, Generali adiuncti sunt Assistentes, aliorum prudentiâ viri: ut vnus imperium consilio plurium fulciatur. Itaque nihil admodum, nisi institutâ deliberatione geritur. Quæ in concilio agitantur, auditis Patrum sententiis, solus Præpositus decedit. Id quod etiam Prouinciarum & Collegiorum Moderaroribus solemnè est; summâ rerum semper ad imperantis arbitrium redeunt. Inde nascitur membrorum & capitulis arctissimum vinculum; quale patrem liberosque adstringit. Inde pax & quies, quam alioqui consulentis & consiliarij par in decernendo facultas facilè diuidit. Rarò namque discors libertas arcem occupat, quando vni patetur. Ad Præpositi proinde Generalis voluntatem nutumque ceteri omnes intenti sunt. Illius est legitimum imperium; horum promptum fidumque obsequium. Quod amanter iubetur, libenter capessitur: & Superiore patrem, subdiro filium inducente, non minor laus est exsequenti mandata, quàm præscribenti; præsertim, quando toti est Ordini cognitum, ipsi omnium, quibus præsit, salutem, famam, labores, studia, vtilitates esse carissimas. In quo CHRISTVM Regem Optimum Maximumque refert, ita restantem: *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant.* Ab hoc Capite potestas omnis iurisque dictio in Præsides inferiores propagatur: qui & ipsi siue in Prouinciis, siue in Collegiis, summo cum imperio & potestate versantur. Non maior tamen est cuiusque ditio, quàm ille fecerit; spatiis, si rectâ incedant, sufficientibus; sin secus, ac per ambages, angustis. Generalis solus, de cuiusque facultate à peritis existimatoribus edoctus, Præfectos reliquos omnes creat, extra Sociorum suffragia; periculo factionum excluso, quas vel gratia, vel partium studia frequenter accendunt. Triennio ut plurimum tam Prouinciales quàm Rectores suum munus exercent: prorogari tamen, aut contrahi id temporis potest, quando ad maiorem Dei gloriam fore videtur. Atque ita magnum quantumque potentiae temperamentum additur, semper exauctorari posse. Ambitioni potè nullus aditus: non domi, non foris. Quippe voti sponsione, (quâ nihil sanctius) se Deo Societas obligat, à contactu honorum ac dignitatum castam, ac diræ labis, ambitionis inquam, expertem fore. Quamobrem ne conscios quidem tantæ noxæ minor, quàm compertos pœna manet. Ceterum quot sunt Prouinciales Præpositi ac Rectores, tot administratos habet atque adiutores Generalis Præpositus; quorum laboribus ac studiis ad res plurimas maximasque gerendas, quibus vacare debet, uti possit. Solus enim nemo, ne priuatis quidem rebus peragendis, aut vnus laris ministerio accutando, sufficit. Quanta autem est in vnoquoque fides, quanta industria, tantum cuique committitur. Cum his ramentis Generalis diuidit curas, præcipuam nihilominus molem ipse sustinet, ac diutius vigilat, quàm excubiores à se constituti. Habet igitur plurimos administrationis suæ participes; sed voluntarios, sed fidos, sed amicos. Quod Socrates etiam laudabat, eam Reipublicam felicem iudicans, in quâ Præfecti societate coniunguntur. Quas enim à tellure fruges exigas, nisi sol ætheri, æther agro, ager semini, semen cauli, foliis, flori calorem fertilitatis imperriet? Quem à Societa-

Assisten-
tes.Superio-
rum au-
toritas
monarchi-
ca,

Ioan. 10.

Generalis
subdita,triennio
durat.Ambitio
exclusa.Prouin-
ciales &
Rectores
Generalis
administrati.

Apud Stob.

Societate prouentum speres, nisi à Capite in reliquos Gubernatores, ceu membra, vitalis vigor insinuetur? Si autem oculi, & aures, & lingua, & manus hominum maximi fiunt, non solum propter voluptatem, sed etiam necessitatem vitæ; his profectò etiam vtiliores sunt amici, quibus pars gubernationis incumbit. Oculis enim vix ea videre licet, quæ sunt ante pedes: ar per Prouinciales & Rectores Præpositus Generalis intuetur Orientis Indias, lustrat Americam, Septentriones inspicit; perinde quasi in perspicendo terrarum orbe, oculo cementis omnia Solis vtretur. Aurium verò tam angustus est vsus, vt nisi proxima quæque non exploret: per illos autem regiminis socios vbique gentium cuiusvis necessitatis rei auditum habet. Et linguâ quidem præsentibus tantum alloquimur, & manibus, qui est robustissimus, duorum virorum vix perficiat opus: per illos autem cum toto humano genere sermones miscere potest, & cuiuscumque liberit operi admouere manus. Ita fit, vt vno in corpore videatur habere plures animas, quarum adminiculo de multis simul potest vno tempore consilia capere, multa cernere, multa discere, de multis cogitare, & de membrorum etiam longissimè distantium salute sollicitus esse. Cuius autem est Reip. securior atque felicior status, quam quem Præfecti omnes tueri, conseruare, augere coniunctis viribus atque laboribus student? cuiusque principatum per collegas industrios sic vnus gerit, vt neque eius solitudinem operarum fidelium adiumenta destituant, & adiuuantium multitudo ab omni confusione quam longissimè ablit? Quod ergo Romanus artifex, apertum oculum clauo insculpens, significare voluit, id ad Societatis gubernacula congruenter videtur transferri posse. Clauus enim huius Reip. oculus est; non modò Præpositi Generalis vigilantia, sed inferiorum quoque administratorum prouidentia & cura: quorum omnium est, dies noctesque excubare, vt consulant omnibus Societatis membris, vt medeantur eorum incommodis, vt prouideant saluti, vt suis vigiliis quietem subditorum procurent. Hic equidem velim, vt nauim mihi cogites, & in eam cum vectoribus nauderim, ad eum ferè modum, quo perdisertus orator Dion Chrysostomus tum Superioris, tum subditi sortem exponit: *Licet in nauim vectoribus absque cura agere, & ne aspicere quidem mare, quin etiam neque scire vbinam terrarum sint: & multi hoc modo nauigant in serenitatibus, & hi quidem talis ludunt, alij autem canunt, alij conuuantur tota die. quando autem eos apprehenderit tempestas, inuoluti expectant euentum. Nonnulli autem & somno oppressi non antè surrexerunt, quam iam essent in portu. Nauclero autem necesse est inspicere in mare, necesse suspicere ad calum, necesse prospicere ad terram; quin & ea que sunt in profundo non licet ei ignorare, nisi velit in saxa aut arenas incidere. Illi soli noctu quidem minus licet obdormire, quam natatori alicui. interdum autem sicubi breuem somnum suffuratur, hunc tamen suspensum habet ac dubium, vt sæpè exclamet, aut velum contrahi, aut clauum sisti, aut aliud aliquid rerum nauticarum; utque dormiens ille magis gerat curam nauis, quam alij valde vigilantes.* Hæc est imago quædam gubernationis nostræ, in quâ Præsidium vigilantia actiuosam subiectorum tranquillitatem custodit, & nihil non boni vniuersæ Societati pollicetur. Namque ex terrâ singulis quidem annis,

*Societatis
regimen
oculatum,*

*Dion Chry-
sost. de Re-
gno Or. 3*

*nauigij
gubernationi
simile:*

sed ex hac gubernandi prudentiâ singulis momentis vberissimi gratissimique fructus proueniunt; quos aliunde sperare vix liceat. Si enim à Societatis hominibus clementâ fidei, aut litteraturæ, imperitis traduntur; si concionibus frequens auditor instruitur; si obeuntur valetudinaria; si precationi, si studiis doctrinarum incumbitur; si animorum eluuntur labes; si reuocantur ad salutem perditî, ad veritatem errantes, ad concordiam inimici, ad pietatem militia, ad religionem impietas; si in finita penè volumina ad omnem ingeniorum culturam conscribuntur; quibusnam hæc auspiciis inchoata, quo impulsu excitata, & prouecta sunt? Gubernantium non tam imperio, quàm ratione ac ductu. Iidem Societatis homines peragant maria citra tempestatum & naufragiorum horrorem; terras inuis virtute aperiunt, quasi dulcedinem patriæ nullam umquam degustassent; cum voluptate ad squalorem carcerum ac situm aduolant; reorum animos ad constantiam & æquitatem componunt; martyria tamquam solatia, ignominias tanquam decora, cruces tanquam trophæa confectantur; vno verbo, omnibus omnia fieri satagunt. Quis illis incensor? quis auctor? Rectorum dextera & nutus, vbique præsens, vbique peruigil, vbique quot iussorum, tot bonorum ferax. Quòd si quis ex me nunc sciscitetur, quid præcipuè sit in hoc Societatis regimine, vnde tanta fructuum, quos carpinus & admiramur, existat vbertas; non inficiabor, id me semper eximie regentium charitati & paternæ beneuolentiæ tribuisse. Et Athenas quidem ferunt sempiternam in arce oleam tenere potuisse: in Societatis autem arce, quæ est eiusdem gubernatio, sempiterna mihi videtur olea non florere tantum, sed exundante quâdam mirissimi liquoris dulcedine scaturire. Hoc oleum est *illa in Prælatione benignitas ac mansuetudo, illa charitas Christi, illa Petri Paulique formula*, cuius memoriam Iulius III. Pontifex Maximus summo Societatis Arbitro, ceterisque Præsidibus voluit esse perpetuam. Hoc oleum ex venetando Aaronis vertice in membra eius defluens, & in extremas vestimenti eius oras descendens, imperio reuerentiam, auctoritati amorem, obedientiæ promptitudinem, laboribus perseverantiam, leuitatem oneribus, toti denique gubernationi efficaciam cum suauitate coniunctam, cuius vigore adhuc Societas floruit, imperitur.

eius effecta,

nodus, charitas Præpositorum.

Iulius III.

ORATIO SEPTIMA.

De votis Societatis, & eorum renouatione.

In funiculis Adam traham illos, in vinculis charitatis. Osee 11.

Est hoc non tantum ratione præditis, sed etiam brutis animantibus naturæ lege dictatum, RR. Patres, Fratresq; charissimi, vt omnem semper vim, seruitutem, vincula, quacumque ope possunt, à corpore, à capite, à vitâ suâ propulsent. Prouidit enim, quod in se fuit, illa rerum omnium parens, ne quis alieni fieret mancipij, quem liberum ipsa genuisset. Hinc ille multorum in perdomandis feris iritus plerumque labor: hinc illæ Romanæ plebis olim secessiones in Montem Sacrum: hinc denique apud Athenienses eorum, qui tyrannos è medio

Libertatis amor omnibus à natura insitus.

edio

dio sustulerunt, statum propè ad diuinitatem immortali posterorum
 memoriae consecratam. Suaue nimirum est ipsum etiam libertatis no-
 men: vincula autem, catenae, carceres, & si qua sunt eiusmodi, malè
 ominata, & feris etiam excutienda & procul arcenda censentur. Sed in-
 terest inter veram falsamque libertatem: & est in ipsis fortasse vinculis,
 quod conceptis etiam votis cupias pacisci. Ac veram quidem libertatem
 video procul à vulgi sensu & opinione semotam. Quis enim sanioris
 animi, libertatem in festucâ, pileo, vindictâ constituat? Quis hunc libe-
 rum arbitretur, quem è Cappadocum grege exemptum vnica circumdu-
 ctio Quiritem facit, vt momento turbinis exiliat Marcus Dama, qui se
 Bruto liberiores esse confirmet, cum sibi facta sit potestas, quidquid li-
 bido suaserit, exsequendi? Quanto rectius Periander, cui nihil aliud vera
 ac germana libertas, quam inculpatam conscientiam testimonium? Nisi
 forte mancipijs de lapide emptis nobiliores, aut magis ingenuos existi-
 namus eos, qui deliciis eneruati, libidinibus aestuantes, auaritia curis
 exsanguis, toties in Circaeis catastis degeneri ceruice herile iugum sub-
 ierunt, quot se vitijs ac flagitijs venales obtulerunt. Haec sunt catastra,
 haec malè ominata vincula, quae veram ingenuitatem libertatemque
 pessumdant. Sunt tamen alia quaedam vincula, sunt alij funiculi, qui
 non in modò libertati nihil officiant; sed eidem, vt suis numeris absoluta
 sit, non rarò momentum aliquod adijciunt. Quis enim se cum ipsis
 Christianae Reip. ornamentis ac luminibus quam arctissimo necessitu-
 dinis aut familiaritatis vinculo nolit esse constitutum? Et verò nec bene-
 ficiorum laqueos plerique declinant: nec desunt quibus vincula iugalia cura.
 Quae tamen si quis suis momentis expensa solidum libertatis pondus ob-
 tinere non posse contenderit; non ego illi magnopere aduersabor. hoc
 tantum dicam; vt cumque se res habeat in pactis & conuentis humanis,
 si haec ipsa homini cum Deo intercesserint, tum verò existere illud ne-
 scio quid singulare ac propè diuinum, ad quod votis omnibus adspirare
 debemus. Hi sunt igitur funiculi Adam, haec vincula charitatis, quibus
 Deus animam nostram velut sponsam spiritualem post se rapit in odo-
 rem vnguentorum suorum: haec est, vt cum Theologis loquat, suauis
 illa praeuenientium & concomitantium gratiatum velut catenata series,
 quibus ita congruè voluntatem circumligat, sic affectibus nostris do-
 minatur, tantum vt non fatali quâdam necessitate constringi videantur.
 Haec denique sunt vincula illa coniugalia aeterni coniugij pronuba, vota,
 inquam, Religionis à plerisque vestrum pronuntiata. quae cum animus
 stupore defixus hodiernâ die suspexisset, & in his diuinum illum Spon-
 sum caelestibus hisce nuptiis indulgentem; eructauit nimirum cor meum
 verbum bonum, vixque exaestuantis ardorem pectoris tantisper suppres-
 si, dum frequentiore coronâ circumseptus, qualicumque hoc acroamate
 caelestibus hisce thalamis accinerem. Tandem igitur aë alienum, quo
 me Sponsi nostri benignitas hoc tempore obstravit, quoad potero, om-
 ne dissoluam, & spiritualibus hisce nuptiis applausor accedam. Laudabo
 connubialia haec vincula, vincula charitatis, Sponsum commendabo
 ac sponsas: & quoniam id quoque votorum formulâ contineri video,
 illas, antiquo ritu in domo Sponsi vt perpetuò degant, exhortabor. Sed
 quia nimis laudes fascino putantur obnoxia, non deerunt hinc mihi fe-

*Verabilis
tas qua.*

*Vincula
quaedam
optanda.*

*Amoris
federe Deo
obstrungi
honoris si-
cum.*

Desponsa-
tio spiri-
tualis.

Ezech. 16.

fœcennini aculei, quos interdum præfiscinè adhibebo. Atque ut à Sponsi laudibus exordiar, quem non Christianorum casto amore sibi per baptismum ille desponsauit? quem non sponsalibus ornamentis velut ar- rhis quibusdam cohonestauit? Malo id ex Ezechiele, quam ex me discatis: vos eius sententias suo pondere penditote. *Transiui, inquit Sponsus nos- ter, per te, & vidi te: & ecce tempus tuum, tempus amantium: & expan- di amictum meum super te, & operui ignominiam tuam* (quam, obsecro, nisi originalis contagionis?) *Et iuravi tibi, & ingressus sum pactum tecum* (ait Dominus Deus) *& facta es mihi.* O felicem, quam adhuc despectam, & in fœcibus suis iacentem, obliquò anantium aspectu cœlestis ille Spon- sus dignatus est! Nec tantum: sed *lavi te aquâ, inquit, & emundavi san- guinem tuum ex te; & unxi te oleo: an non hæc est ipsissima baptismi sciographia?* Sed ubi sunt, inquires, ornamenta gratiæ? *Et vestiui te, in- quit, discoloribus, & calceavi te ianthino: & cinxi te bysso, & indui te sub- tilibus. Et dedi in aurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo. Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam.* Quis nostrum hoc cœlestis Sponsi beneficium in se non agnoscit? Prodi itaque, prodi, sponsa CHRISTI: committe formam tuam ocu- lorum arbitrio: neque enim, ut ait ille,

Cantil.

*Auruncleia periculum est,
Nequa femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.*

Ezech. 16.

Adulter-
ium spiri-
tuale.

Sed adeste fœcennini. Tu verò *habens fiduciam* (prosequitur Ezechiel) *in pulchritudine tuâ, fornicata es in nomine tuo: & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut eius fieres. Ad omne caput via edificasti signum prostitu- tionis tuæ: & abominabilem fecisti decorem tuum.* Estne quisquam, qui hæc probra, quæ tenentur, possit inficiari? Referte vos in annos rectò lapsos, quoad vsque mens vestra longissimè poterit inspicere spatium præteriti tempotis: euoluite cum Regio Prophetâ, euoluite in amati- tudine animæ vestræ lubricæ ætatis studia. Quis est ex hoc omni nume- ro, qui non aliquando vanissimæ spei, ne dicam perniciosissimæ, vela fe- cerit? cui non spiritualis adulterij notam rerum creaturarum immoderatus amor, & appetitus vehementius contra rationem incitati inusserint? quis est, qui popularis auræ mercatum, totaque fortunæ comitia generoso contemptu, & impolluto pede calcauerit? cùm viros etiam sanctissimos, ante susceptum vitæ melioris institutum, illa tempestuosi huius & nau- fragi maris procella iactarit. Sanctissimum Societatis nostræ Patentem contemplantini: an non illum, priusquam contacta per baptismum sponsalia votorum nexibus instaurasset, malefani Martis incœcauit adorea,

Virgil.

— *pulchrumq; mori succurrit in armis?*

Intuemini Xauerium, vas illud electionis: quamdiu talem ac tantum virum Luteriæ vanis mundi præstigiis fascinauit ambitio? Sed quid at- tinet eorum nœuos commemorare, quorum occasione (Deo piis eorum conatibus adspirante) gloriæ suæ splendorem infinitis accessionibus cu- mularunt? Nos ipsos potius excutiamus, & illud culpis secundum pe- ctus. Nostra, inquam, nostra vulnera pertactemus, quibus vix longâ

tan-

tandem pœnitundine cicatrices obduximus. Quinam, obsecro, fuimus, priusquam potentissimus simul & amicissimus ille Monarcha de terrâ ^{Pl. 126.} suscitaret inopes, & de stercore erigeret pauperes, vt collocaret nos cum principibus, cum principibus populi sui? Quæ nostra tam præclara tunc in Deum merita exstiterunt? imò quæ non potius offensionis materia? Et tamen, ô stupenda Dei consilia! quid aliud scelerum nostrorum tempestates ac procellæ, quàm diuini amoris incendio fomitem ac materiam præbuerunt? Deus immortalis! Liceat mihi tantisper amorem illum tuum incomposito stupore venerari. Volutabatur aliquis nostrum in cœno turpitudinis, & tamen amicè inuitabas iam non sponsam, sed adulteram. Eneuabatur alius deliciis, fractisque temperantiæ repagulis, abdomini se deuouebat; tu tamen in præceptis ruenti subinde peramanter aurem vellicabas: nec repulsam passus, hoc segnius instabas. Pars multò maxima, te contempto, fumos honorum sectabatur; & vt in fabulis Ixion pro Iunonè nubem, aut vimbram pro Creüsâ Æneas, sic illi pro verâ felicitate auras inanes amplectebantur: nec tamen, cum te fumo posthaberi cerberes, tam nefarium amoris tui contemptum meritissimo contemptu vindicabas. Sed quid ego vindictam loquor? sit hæc inter homines amoris contempti merces: at longè aliud æstuat in illo Sponsi cælestis pectore amoris incendium; & quos ad redamandum nullis prouocatus meritis potuit inuitare, eorundem fastidiosa repudia poterit absque amoris dispendio concoquere. Fallor? an etiam post fidem violatam & conculeata sua vota, blandientem audio? *Vulgò, inquit, dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedat ab eo duxerit virum alium, numquid reuertetur ad eum ultra? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. Leua oculos tuos in directum, & vide ubi non prostrata sis. Ergo saltem amodò voca me: Pater meus, dux virginittatis meæ tu es.* His similibusque amantium illecebris delinita quid faceret anima Christiana?

— placitòne etiam pugnet amor?

ac non potius votis nuncupatis promptissimè cælestes iniret nuptias? & tam blando reconciliatæ gratiæ pignore accepto, in optatos conuolaret amplexus? Hi sunt itaque funiculi Adam, hæc vincula spiritualis coniugij. Quæ quàm firma quamque insolubilia esse conueniat, antiqui hoc ^{Vota Deo facta sine firma.} simbolo non obscurè significarunt, dum nupturæ cingulum Herculeo nodo constringi voluerunt. qui nodus eamne formam habuerit, quam circa Mercurij caduceum implexi angues, vt Macrobio placet, an aliam, quam philologi quidam pretendunt, nec huius loci est, & per se minutum disquirere: hoc certè constat, eum ita fuisse perplexum, vt ab Alexandro non nisi acinace diffringi potuerit. Neque verò alium in scopum Beatissimus Fundator. noster, huiusque coniugij paranymphus, festrem hanc votorum renouationem direxit, quàm vt noui semper nexus accessione fidem cælesti Sponso datam corroboraret, & hoc pignore toties iterato magis nos illi magisque animo & affectu coniungeret.

Porro si personæ dignitas, si forma, si maiestas pactis conuentis aliquid firmitatis adijeere possunt; certè hæc in CHRISTO summa omnia reperiuntur. Si ergo rebus fluxis & eaducis, imò puerilibus, vt sic dicam,

crepundiis, nullo nostro emolumento, cælestium autem bonorum etiam dispendio singulari, aliquando potuit amor noster adhærescere; poteritne supremi rerum omnium Monarchæ iugum, nullo dispendij metu, præmio verò infinito proposito, rebellis excutere? præsertim, Patres Fratresque charissimi, cum suave sit iugum Domini, & amica vincula, quibus nos amor illaqueat. Quod vsque adeo verum est, vt interdum detestanda quælibet & intolerabilia, suauitate quadam condita reddat acceptissima. An non Ioles iugum, Heroi illi tantopere pudendum, suauitate tamen est visum? quid mirum? amor induerat. An non Dalilæ illius vincula delicias suas etiam cum manifesto vitæ discrimine Samson frequentauit? quid mirum? erant amoris vincula. Et verò si vmbtris interdum solem metimur, & ex fabulis de Deo coniecturam facimus; an non Amor tela Diespitræ intentata vnico versu eludens intoducitur?

Quid si iterum posito fulmine cygnus eris?

Quod si hæc adeo pudenda, adeo detestanda, nihilo tamen segnius fuerit desiderata; poterintne sanctissima hæc vota, castissimi amoris vincula, quæ Deus ipse rata habet, dissoluenda cuiquam mortalium videri? Non veniat vnquam Religioso huic cœtui tam funesta dies, quâ vel vnus aliquis ex hoc numero fidem hodiernis votis Deo datam fallat. Auertat hoc ab vnoquoque nostrum diuina bonitas, vt ne quis sui Deique oblitus, à cælesti coniugio ad profanos amores, à spiritualibus deliciis ad porcorum siliquas relabatur. quod ego malorum omnium extremum esse iudico. *Quæ enim anima (vt rectè philosophatur Bernardus) semel à Domino didicit intrare ad seipsam, & in intinis suis Dei præsentiam suspirare; nescio an vel ipsam gehennam ad tempus experiri horribilius pœnaliusve ducat, quàm post spiritualis studij huius gustatam semel suauitatem exire denuo ad illecebras; vel potius molestias carnis, sensuumque inexplebilem repetere curiositatem.*

Maneat igitur, hæc vincula connubialia non tantum ferrea, sed etiam adamantina, vt sic dicam, esse oportere. Nunc cetera breuiter expediamus. Video enim hac votorum nostrorum formulâ, non minus quàm apud antiquos, nuptiarum auspices adhiberi. Est enim & nobis nostra Gamelia, non illa Cinxia Iuno (sic dicta à dissolueno virginittatis cingulo) sed purissima Virgo MARIA, omnis virginittatis & mater & custos: non vmbra illius Tonantis & soror & coniux, sed veri Tonantis & soror & mater, imò & mater & filia. Coram hac velut pronubâ contrahere nos profiteamur, cum dicimus: *Voueo coram sacratissimâ Virgine MARIA.* Rursus non coram Picumnis aut Pilumnis, vt Romani; non coram Euclæ statuâ, vt Locrenses & Bœotij, sed coram Curia cælesti vniuersâ. Hi sunt nobis auspices, hi præstitites, hi fidei iussores, qui explendis connubialibus pactis non præesse magis gaudent, quàm prodesse desiderant. Sed quid, inquiet aliquis, à me requirunt hæc pacta connubialia? nimirum vt id quod in profano contractu nuptiarum valet, valeat idem in spiritali, cum in hoc idem pondus obtineat verbum Voueo, quod in pactis connubialibus verbum Volo. Si ergo de illis pronuntiatum est, *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne vna;* cui dubium esse potest, quin id æquè pertineat ad spiritalia hæc nuptias? Atque haud scio an non multo etiam conueniat magis; cum longè perfectior sit animorum, quàm

*Fidem Deo datam fallere sume-
stum.
Sermon. 15. in
Cant.*

Vota Religiosa quid à nobis requirant.

*Gen. 2.
Dei amor
amorem
coniugalem
superat.*

quàm corporum coniunctio. Commendet igitur qui volet affectum coniugalem, eumque à primâ sui origine, notâque illâ primi coniugij necessitudine atcessat, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne meâ;* Gen. 2. dabo non inferiota in hoc spiritali coniugio. Cùm enim cælestis Pater animam nostram Filio suo desponsare percuperet (quid non commentus est ingeniosus amor?) imitatione quâdam prioris illius inuenti immisit soporem in alterum hunc Adamum, dum illum nostri causâ in cruce actum æterno consilio delectâ morte consopiuit: & sic intimis cordis penetralibus lanceâ patefactis ex ostio illo pretiosi sanguinis destinatam Filio suo sponsam nobiliore vitâ reformauit. O verè fortis vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio! Potuítne Deus immemor Filij sui, & suæ Maiestatis quasi immemot fieri, tantùm vt ne immemor esset amoris? Sed præstat hoc amoris mysterium silentio venerari, quàm patum pro dignitate explicare. Iam verò leuia præ his summis & futilia videbuntur, quæ de Catharinâ Senensi grauissimi auctores memoriæ prodiderunt, licet sint ipsa per se maxima. Quid enim admiratione dignius, quàm CHRIS TV M tet Optimum Maximum cot proprio pectori exemptum cum virginis illius corde permutasse? Atqui ludus hic amori diuino quotidie luditur, si non vt oculis, certè vt interiori consolatione deprehendi possit. An non ergo luce meridianâ clarius, omnem coniunctionem, quantacumque sit, ab his Religionis vinculis, diuinoque animorum nexu, longo discriminis interuallo præteriti? Quod si interdum non desultoriâ cogitatione, sed accurato mentis examine pensitaremus, essetne aliquis tam demens, qui tam exoptatum amoris foedus infectum vellet? essetne qui sacris illis paupertatis, castitatis & obedientiæ vinculis expediri desideraret? essetne quem conditionis suæ puderet aut pœniteret? essetne tandem (quod in his nuptiis fescenninâ licentiâ dictum sit) qui votiæ paupertatis immemor, materna scruta aut fortasse sulfurata ramenta specioso mercaturæ titulo cohonestaret, tantùm ne audiret pauperum sanguis? qui rus paternum hyperbolico vallo cingetet, portisque ac turribus exornaret? qui emendicaret fumosa pet atria ceras & ignota stemmata, ne ad merum rus, incultamque stiuam, pertinete videretur? Certè Sponsum nostrum nec abiectæ conditionis, nec fabrilium segmentorum puduit. Rursus, si vota Deo virginitas mentibus nostris obuerfaretur, essetne qui palabundus extra Religiosæ modestiæ septa tanto suo periculo frenum oculis indulgeret? præsertim cùm nostri sit Instituti, libidinosorum oculos, illos, inquam, qui florem omnis pudicitæ in vultu delibant, in gyrum rationis & continentiæ tum verbo tum exemplo reuocare. Denique si perfectæ obedientiæ desiderio teneremur; Deus immortalis, quantas quoties occasiones, quàm præclatas habuimus?

Hæc igitur sunt, quæ hodierna pacta conuenta à nobis exigunt, si sanctam hanc Societatem ingredi, ad vitam in eâ perpetuò degendam velimus: ad quod extremo loco vos vt exhortaret, tum votorum formula, tum instituti mei ratio postulabat. Fuit igitur hoc olim in more positum, vt in Bœotiâ eurrus illius, quo vecta erat ad ædes mariti noua nupta, præ foribus axem comburent, ne per diuortium vlllo vinqum tempore penatibus illis valediceret: idque vt vtrique coniugi bene vetteret, pia vota nuneupabant. Et ne solis hoc Bœotis existimemus boni omnis

Vota præstanda sunt.

Amor Dei debet esse constant.

Aug. l. 6. de
Ciuit. c. 9.

Mundi
pericula.

Hier. Ep. 1.

Leo Serm. 11
de Quadrag.

Bern. Serm.
de quærente
margaritas.
Vita Re-
ligiosa se-
curitas.

Religiosa
vita suavi-
tas.

fuisse, testis est D. Augustinus à Romanis quoque & Domiducum qui sponfam domum deduceret, & Domirium vt domi esset, & Mantur- num vt domi maneret, adhibitos fuisse. Ego verò sic statuo, nihil à me quidquam ad hoc institutum accommodatius afferri posse, quàm si vobis in ædes Sponsi oratione meâ iam deductis auctor fuero, vt vnusquisque vestrum serio attenteque perpendat cum D. Bernardo, vnde sit crutus, & vbi sit constitutus. Et quidem vnde eruti sumus (videlicet è pericu- losis huius mundi fluctibus, cæcisque nubibus ac procellis) negotij ni- hil est cognoscere. Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tan- tas habere credimus agitationes, quor fluctus, & quantas perturbationes habet hoc mare magnum tot bonorum naufragiis infame? quod eò sa- nè periculosius est, quò blandiorem vultum ac malaciam sæuissimis suis tempestatibus præterdit. Prorsus vt non immeritò, tamquam naufragio in littus eiectus, exclamet D. Hieronymus: *Etiamsi in morem stagni rideat effusum mare, etiamsi vix extrema Zephyris terga crispentur salis, nolite crede- re, nolite esse securi: magnos hic campus montes habet: expedite rudentes, vela suspendite, crux antennæ figatur in frontibus; tranquillitas illa, tempestas est.* Quid enim aliud est quàm multiplex tempestas, dum hinc æstu suo Charybdis luxuriæ salutem vorat, inde ore virgineo ad pudicitix per- petranda naufragia Scylla ceu renidens libido blanditur, hinc barbarum littus, illinc archipirata diabolus? Quis vel tot insidiis non expugnatur, vel blanditiis non acquiescat? Magni enim laboris est (liceat id mihi cum

D. Leone asserere) cum vndique innumeræ voluptatum illecebræ blandiantur, ad nulla contagia vigorem animi relaxare. *Quis picem tangit, & non inquinatur ab eâ? quis non infirmatur in carne? quis non sordescit in puluere? quis tanta est pu- rritatis, vt iis non polluat, sine quibus vita non ducitur?* En itaque malorum diluuium, vnde erepti sumus: vbi verò sumus constituti, paucis ex ipso Bernardo discamus: *Nonne hæc est, inquit, Religio sancta, pura, immaculata, in quâ homo viuunt purius, cadit rariùs, surgit velocius, irroratur frequentius, quie- scit securius, moritur confidentius, remuneratur copiosius?* Satisne, Fratres cha- rissimi, aut ad dignitatem splendè, aut ad emolumentum fructuosè?

Quid si igitur ad cumulum tot tantorumque bonorum voluptatis accesserit illecebra? eritne causa, cur non tantùm libenti, sed etiam alacri animo in domo Sponsi viram perpetuò degamus? Scio plerisque homi- num aliter esse persuasum de diuino obsequio. Intuentur scilicet in vitis Religiosis longas rerum diuinarum commentationes, vltronea supplicia, lacrymas pœnitudinis, vitam ad alienum arbitrium adaptatam, cetera- que generis eiusdem, in quibus vulgus hominum (cum nullum verè virtutis gustum habeat) nihil non acerbum esse arbitrat ac molestum. Sed nescimus, inquit Seneca, res æstinare, de quibus non cum famâ, sed cum rerum naturâ deliberandum est. Siquis igitur ita sit animo compa- ratus, vt nihil lætum, nihil suaue, nihil in vitâ mortalibus expectandum putet, nisi quod aut sensus moueat, aut lumbos scalpat, aut abdomen expleat; cum hoc nihil mihi negotij est: sin hoc nemo vestrum ita sen- tit, illud breuiter venit expendendum, quænam sint illæ Religiosæ vitæ deliciae, in quibus animus omni curâ solutus conuiescit. Hæ sunt, vt compendio eloquar, diuinarum consolationum prælibatio, studium orationis, zelus animarum, inculpatæ conscientie tranquillitas, sanctis-
sima

sinæ Eucharistiæ cælestis conuiuium: addo & corporis & passionum
 compressionem: denique quod & Moyse thesauris Ægyptiorum,
 B. Aloysius Hispanicæ aula deliciis prætulit, improprium CHRISTI.
 Paradoxa sunt hæc, fateor, profanis illis mundi affectis: sed nos sanctio-
 nis vitæ præceptis instituti, eliciamus ex his paulisper recondita animo-
 rum sensa, & latentem sub duro cortice affectuum tenacitatem enu-
 cleemus. Dic mihi, obsecro, parúmne cælesti consolatione perfusus vi-
 detur D. Franciscus, cum, accepto diuinitus futuræ beatitudinis suæ pigno-
 re, per multos dies illud identidem decantat: *Lætatus sum in his quæ dicta* PC. 121.
sunt mihi: In domum Domini ibimus? Quid? cum exundante diuini amo-
 ris actu exclamat alius, Satis est, Domine, satis est; nullane voluptate
 videtur delibutus? Rursus, cum idem scribit inter horrida Mauricæ ve-
 preta, & inter scariorum mucrones, tantis se incedere lætitiis, vt horri-
 dam illam solitudinem paradysum deliciarum potius appellandam iu-
 dicet, nullane cælesti dulcedine recreatus est? Denique cum Sanctissimus
 Pater noster Ignatius, in ardente diuini amoris sole, totus instar niuis
 in lacrymas identidem colliquescit, omni vitæ solatio videtur destitutus?
 Quid simile huius Babylonis, licet aureum propinet calicem? cuius om-
 nes voluptates euanidæ sunt & exiles, fœdæ, momentanæ, caducæ, &
 quod caput est, non rarò cum graui salutis periculo coniunctæ. Lon-
 gus nunc sum, & fortassis post has delicias etiam molestus, si cetera,
 quæ nos in domo Sponsi, id est in Societate nostrâ, aut admiratione
 defixos, aut voluptate perfusos detinere possunt, exsequi voluero: si
 nimirum suauissimum sodalium conuictum, si consensionem animo-
 rum, si exercitiorum varietatem, si ornamenta doctrinæ, si hierarchi-
 cam subordinationem, si denique totius Societatis splendorem ac
 dignitatem oculis vestris subiecero. Quare vela contraho, & cum hæc
 omnia cælestis Salomonis, dilectissimi, inquam, sponsi nostri, gloriæ sub-
 seruire considero; totus in stuporem abreptus, & vixdum felicitatem om-
 nium nostrum capiens, hoc vnicum sapientissimæ Reginæ epiphonema
 subiicio: *Beati viri tui, & beati serui tui, Domine, qui stant coram te semper,*
& audiunt sapientiam tuam. In Socie-
tate viuere
beatum.
 Agite ergo RR. Patres, Fratresque charissimi,
 videtis huius spiritalis coniugij dignitatem, videtis hæc amoris vincula
 quauis libertate magis expetenda, videtis augustissimam cælestis Spon-
 si Maiestatem, in cuius fidem ac familiam legitimâ pactione translati estis.
 quid restat, nisi vt hortor vos atque obtester, ne huius beneficij fructum
 solâ delectatione metiri velitis. Etenim si apiculæ floribus insidentes, in
 quibus ceteri nihil nisi pulchritudinem & amœnitatem admirantur,
 suauissimum ex illis mel eliciunt, quantò id vobis cælesti lumine perfusis
 faciendum est magis? Nostis quid Instituti ratio à vobis exigit, nostis
 quantam virtutis ac perfectionis segetem ac materiam subministret.
 Nolite tam propensæ cælestis Sponsi benevolentia deesse: nolite tam
 queruosum diuini amoris commercium repudiare. date dilectum pro
 dilecto (non potest vlla compendiosior versura cogitari) eius decretis
 acquiescite, eius nutus obseruate, eius desideria præuenite. Denique to-
 tius vitæ rationes sic institute, vt illi vos probetis, cuius vel amori vel
 obsequio vos consecratis. Dixi.

EXERCITATIO POETICA.

ENCOMIASTICON
AVGVSTISSIMI AC SVAVISSIMI
NOMINIS IESV.

NOMEN nobile, dulce, delicatum,
 Quod lectum viridi mel ex Hymetto,
 Hybleique sapit fauos susurri;
 Felices Brasiliū quod officinas,
 Cannarum liquidam sapit medullam;
 Aut quod Ifacidum parata mensis
 Primo fercula depluunt Eoo.
 Nomen thurilegos olens Sabæos,
 Et quod Arabiæ feracis arua,
 Et quod Niliacis tepente siluis
 Spirant balsama lacrymatione.
 Nomen Assyrio fluens oliuo,
 Timctum Achæmenio, Indicoque nardo,
 Diffundens amaranthinos liquores.
 Nomen nobile, dulce, delicatum,
 Quo nil gratius est amœniusque,
 Quo nil suavius elegantiusque est:
 Non post lurida regna noctis atra
 Formosus roseo dies in ortu,
 Riphæasque hiemes fugans ad Arcton
 Verni rorifluus tepor sereni;
 Non tersi facies amœna cæli;
 Non menses referente Sole siccos
 Blandi sibilus acrior Fauoni,
 Aut per pascua murmurantis vnde
 Illimi tenerum gelu profundo.
 Nomen nobile, dulce, delicatum,
 Quod Ganges rutilo figurat auro,
 Fingit conspicuis Erythra gemmis,
 Plenis India cui laborat aruis,
 Fuluis India nobilis metallis,
 Phœnix Sidonium recondit ostrum,
 Pellunt vellera delicata Seres.
 Quod si fortè tuas ut per aures;
 Sonat, quod Libycos queat leones,
 Et queat rabidas domare tigres,
 Possit sistere fluminumque cursus,

Et possit Volucres vagas morari:
 At tibi populante corda flammâ
 In sacros animam resoluēt ignes.
 Nomen nobile, dulce, delicatum;
 Quod cū sidereâ canunt in aulâ,
 Calorum vigiles mouentur ignes,
 Surgunt aetheris incolæ beati,
 Surgunt, succiduo genuque nixi
 Nomen nobile, dulce consalutant:
 Ter fastigia montium supino
 Nutant vertice, Pindus, Æmus, Othrys;
 Ter læta resonant ad astra valles;
 Cedunt tubila, conciduntque venti,
 Ponunt æquora, ridet alma tellus:
 At latè Stygiis timetur umbris,
 It toto tremor insolens Auerno,
 Quassata horribili fragore ab imis
 Tristis concutitur domus cauernis.
 Nomen nobile, dulce, delicatum,
 Quod Pater proprium dat esse IESV,
 Et nobis proprium dat esse IESVS.

LVDVS POETICVS
DE NOMINE IESV.

ELEGIA PRIMA.

Cimmeriis scelerum tenebris nox obsidet orbem,
 Nec sinit optatâ sacula luce frui.
 Quocumque adspicias, dolor undique, & horror, & umbra,
 Et facies, Stygiis quam rear esse plagis.
 Altera si Pharia redierunt tempora nobis,
 Ah! referat latum clara columnâ iubar.
 Æthera suspexi, Diuumque volubile templum:
 Inde meâ, dixi, spes noua lucis erit.
 Ecce tibi medio pandit sese aurea calo
 Ara, nouum terris ara datura diem.
 Hanc Liber insistit, facies cui carula, calo
 Concolor; huic Libro pagina bina patet.
 Hic IESV & MARIAE geminum, duo sidera, nomen:
 Sol IESVM, MARIA M Luna perennis obit.
 Astrâ gemella vides, Numen queis temperat orbem:
 Luce diem IESVS, nocte MARIA regit.
 Ille prior radio tetigit vix principe terras,
 Mox tremefacta nouum nox fugit atra iubar.

Vidit ut hoc Pietas caelestem præses ad aram,
 Huc ait, huc celerem conglomerate gradum,
 Æolide, Zephyri, Boreaque, Eurique, Noti que;
 Ferte triumphales ad mea pleetra tubas.
 Dixerat, & tremulis mox quisque pependit in alis,
 Exspectans sacra iussa verenda Dea.
 Tum viridem Zephyrus lituum, cui plurima florum
 Sparsa seges, vernas expedit inter aues.
 Quid Boreas? puris sibi buccina cana pruinis
 Aptat, ab argento fusile Vocis iter.
 Cærule signa leui celer explicat Auster in imbre,
 Euro purpuream lux dat Eoa tubam.
 Eia quatergemino stantes in limite mundi
 Æolide festos ingeminate modos.
 Omnibus augustum cantetur nomen IESV:
 Materies cantus hæc modo sola venit.
 Tum Zephyrus tenui; mediâ sonet Auster in aurâ,
 Et Boreas densâ; vox minor Eurus eat.
 Nec dubium, supero Chorus aliger aduena Regno
 Gestiet argutas applicuisse lyras.

ELEGIA SECUNDA.

F Allor, an atheriâ super arce tubisque lyrisque
 Æolide superis accinuere choris?
 Audio, clangor io sonat omnibus vnus IESVS,
 Nomen in hoc omnis musica rite cadit:
 Nomen, in auriferâ Ganges quod lambat arenâ,
 Spumantique redux quod mare adoret aquâ.
 Nomen, pampineis foliis quod adumbret Iacchus,
 Unde suis lacrymis gaudia vitis alat.
 Nomen, quod tulia sub cortice sculpat Amyntas;
 Hinc suus ut crescat, crescit ut arbor, honos.
 Nomen, in atronsâ quod præbeat area buxo,
 Ac solers docili germine pingat humus:
 Quod cedri folio lauri ve comante coronâ
 Formet, & expassis rustica nympha rosis:
 Si rapit id volucris fors Æolis ala stabello;
 Aduerat Eois, aduebat Hesperiiis.
 Nomen, quod memori referat nemus omne susurro,
 Sibila dum tremulis instrepat aura comis.
 Nomen, amica cauo quod imago remittat ab antro,
 Vocalique canant saxa diserta specu.
 Nomen, quod vitreo bibat Iris & imbuet imbri,
 Noeaeque redux omina pacis agat.
 Nomen, quod roseis pingant pia poma figuris,
 Inda vel albenti condat arundo fauo.

Nomen,

Nomen, quod Viridi sculpat fabra cura smaragdo;
 Unde oculos hilaris pascat, ut herba, color.
 Nomen, ebur sibi Mygdomio quod adoptet in ostro,
 Et trahat in Varias ars operosa notas.
 Nomen, Apelleo succo quod viuat & auro,
 Phidiacove legat sculptile fama stylo.
 Nomen, inaurato quod epistola quaque sigillo
 Imprimat; ut cunctis grata sit inde salus:
 Quodque suis clypeis inscribat Caesar & hastis,
 Qui quas Marte parit, pace tuetur opes.
 Denique dius Amor iaculis insculpat & arcu;
 Vulnus ut vnde, fluat vulneris inde salus.

ELEGIA TERTIA.

T Alia sidereo genij super axe canebant
 Æolide lituis, cæligenæque lyris.
 Obstupuit tantis recreatus plausibus orbis;
 Obstupuit gratos Tethys & ipsa sonos.
 Obstupuit, celeresque stupens sol pressit habenas;
 Nec minus attonitos luna retentat equos.
 Et quem non subeat magni sacer horror IESV?
 Nomen ad hoc Lethes pallida regna tremunt.
 Et quis adhuc alio querat sub nomine Numen,
 Terreat ut Stygias nominis Umbra canes?
 In nunc & magico duc concita licia rhombo,
 Sideraque inuito detrahe, Colchi, polo:
 Sanguinamque trahat rubicunda Diana pudorem,
 Et legat in speculo probra cruenta suo:
 Barbaraque horrendis immugi murmura fossis,
 Quæis manes piceo nox ciet atra lacu:
 Cuique celer pronò fluit & fugit agmine riuus,
 In caput inuitas nympha reducat aquas.
 Nil agis, Æais licet artibus impia Circe
 Exulules diris fanda, nefanda, modis.
 Vnius ad IESV nomen, quod territat Orcum,
 Barbara mox surda nomina morte silent.
 Sic siluisse parum est, ipsas expugnat & umbras,
 Fulmineoque atras discutit igne feras.
 Quid, quod & inuictis flammam Phlegethontida flammis
 Fulminat, ab IESV quod micat ore iubar?
 Sed quid fulminibus funesto nomen IESV?
 Iam fluat è miti nomine blanda salus.
 Quid nisi pax & pacis amor pius ignis IESV?
 Quid nisi vena sacri lactea fontis erit?
 Quisquis es, incertis cui mens labat anxia rebus,
 Id si nomen amas, spes rata vota dabit.

Quisquis

Quisquis es, ingentem qui fors molire laborem,
 Illa tibi pietas grande leuamen erit.
 Præcipue Ignati, tu suscipe nomen IESV,
 Et IESVS sociam Dux tibi iunget opem.
 Illius auspicio pulchros grassare per ausus:
 Nobilius nullo sub Duce surget opus.
 Si qua per incertos tentanda pericula casus;
 Certa sub incertis spes tibi rebus erit.
 Si tibi sit quouis fundanda colonia Regno,
 Hic illam stabili qui pede fundet, erit.
 Æternum est quodcumque suis æternus IESVS
 Illustrat titulis, ac decus omne tenet.
 Confer huic vni titulos ac nomina Regum:
 Scilicet in Regum dedecus illa cadent.
 Stulte, quid est titulus, vane nisi vocis imago,
 Splendidaque angustum que parit vmbra nihil?
 Vn' magna euoluam priscis cognomina fastis,
 Quæis stetit in sceptris gloria rara suis?
 Quere Tyri Reges, Cedaritas quere tyrannos,
 Quique Arabum letis scepra tulere plagis.
 Adspice Belidas Beli de nomine Reges,
 Quos canit Assyrius fama superba tubis.
 Niliacis memora celebres Pharaonas in oris,
 Grande per antiquos quæis genus iuit auos.
 Cecropidasve refer magnis breue nomen Athenis,
 Quosque Duces Sicyon, cultaque Sparta dedit.
 Laomedontiadas Troia sepelire ruinis
 Scripta iubent vatum, si modò Troia fuit.
 Siluius Albanâ non est quod prodeat vrnâ,
 Quem tegit obscuro silua vetusta specu.
 Ecquid Achemenidas referam, sobolisque tiaras
 Sive Seleuce tuæ, seu Ptolemæe tuæ?
 Cesareos æquet Diuis vrbs Romula fastus,
 Adde Palæologos, Austriadasque Duces.
 Ecquid ad hoc IESV nomen tot nomina Regum?
 Vmbra quod ad solem, gutta quod vna mari est.
 Nil mihi fallaci magni cum nominis vmbra est:
 Dum mihi sol IESVS, nulla sat vmbra placet.

BEATISSIMA VIRGO MARIA

IGNATIVM eiusque Socios in filios adfciscit, & vicissim IGNATIVS cum suis eam in Matrem sumit.

Fortè in remotis carmina montibus
 Iessca pangens non sine lacrymis
 Planctuque, Loliola occinebat
 Mæsta suos Metanæa luctus:
 Cùm nascituro Sole serenior
 Regina mundi de penetralibus
 Adesse Diuorum, & dolentem
 Visa fuit subuisse rupem,
 Gratamque luccm spargere: & altiùs
 Heu! ingementi præbet amabilem
 Cum Voce vultum, quo minantem
 Dira salo mala, dira terris
 Mulcet Tonantem. Desine tristium
 Tandem querelarum, & lacrymis modum,
 Loliola, pone: quem peracti
 Suppudit sceleris, nocentem
 Ne crede posthac. Quin magè pristinos
 Assume vultus, qualis in ardua
 Iugis Nauarræ bellicosos
 Visus es exagitasse Celtas.
 Olim decoro puluere nobilem
 Ventura sacre militiæ Ducem
 Te fata signant: quid moraris?
 Ipsa vias initura certas
 Fata ominatis auspiciis regam.
 Te sed, relictis Hesperiaë plagis,
 Magistra morum Gallicanam
 Musa priùs vocat ad palestram.
 Hic in virentis margine Sequanæ
 Fecunda sparges semina, semina
 Datura post denas aristas
 Mox segetem numerosiore.
 Prò quanta messis! iam video inclytam
 Xauerianæ gentis adoream
 Franciscum ad Indos Iaponasque
 Impauido penetrasse gressu.
 Quin & decoris iam Faber impigrè
 Insudat armis: seta scientiæ
 Iam tela cudit Salmeronus,
 Tela Stygi metuenda victa.

At te Læini quid memorem? Undique
 Audire plausus iam Videor graues,
 Cùm te Tridentino in theatro
 Fulmineo pede detonantem
 Pro me Senatus conspicuus Patrum
 Ritè auspicatis Vocibus excipit:
 Sic mæste, & aude! nulla labe
 Virgineos temeravit ortus.
 Non Bobadilla vel Rodericij,
 Non gesta pandam clara Broëtij,
 Non concatenatos Coduri, aut
 Iaie tuos referam labores.
 Spectabis ipse & plura reconditis
 Quæ clausa celat diphthera nexibus
 Ventura, in adspèctumque mundi
 Auspiciis redigenda cæli.
 At tu æstuantès ignibus & nouo
 Ardore pugnae, magnanimos Veta
 Tentare vires, dum cruore
 Purpureum Dionysiano
 Collem reuisas. Hic ego Numini
 Nostras ad aras irreuocabile
 Dicit sacramentum, tuamque
 Nate volo generose pubem
 Non vsitatis stringere amoribus
 Addicta mater. Vos ego consecro
 Dei phalangem fulminantis,
 Vos comites sociosque IESV.
 Sic elocutam protinus aurei
 Diuam coronant Aligerum globi,
 Suetoque Reginam triumpho
 Ad superos reuehunt penates.
 Ast insolenti pectora vulnere,
 Sparsisq; cælo saucius ignibus
 Ignatius; Prò Virgo, prò Re-
 gina, Dei que parens, quis, inquit,
 Loiola, quisnam est, ut tibi Filius
 Viuat deinceps? totque celebrium
 Ductor virorum læta mundi
 Signa plagis vtriusque figat?
 Ibo, ibo, mater: fallere nesciunt
 Effata tantæ Principis: ocyus
 Depræliaturas ad arma
 Diua vocat præitura turmas.

S A N C T V S I G N A T I V S

à profanâ militiâ conuersus, spiritualement aggreditur; & iam tum (quod per totam vitam ei solenne fuit) cælorum adspectu mirificè delectatus, in septem dierum ecstasim rapitur: in quâ ei diuinus Amor venturam Societatis progeniem exhibet.

Post varios belli casus, exhaustaque latè
 Prælia, Maiortis tandem pertæsus amorem
 Ignatius, galeamque, ensæque, & nescia Vinci
 Arma diu, magnæ Matris suspendit ad aras.
 Iam satis Austriadumque aquilis, Martique profano,
 Sat stirpi patriæque datum est. Vos ferrea Iberum
 Agmina, & Aragonum clarum genus, inchyta pubes,
 O quoties multo ære grauem spectastis, & illis
 Bellatorem armis, quoties tela inter & ignes
 Attollentem animos, in aperta que fata ruentem!
 Usque aded prædulce decus, laudumque cupido
 Impulerant: at nunc arma altera & altera bella
 Mente agitat, maiorque Deus præcordia pulsât.
 Ergo metum factura Erebo, & pallentibus Umbris
 Arma virosque canam: audentem rege maxime vatem
 Diue tuum, felixque piis allabere captis.
 Sit mihi fas tecum mortales linquere curas,
 Et celsas tolli nubes super: hic vbi sacra
 Cali adyta, & magni intrantem penetræle Tonantis,
 Arcanos liceat fatorum ediscere cursus,
 Venturosque olim Heroës proferre sub auras.
 Magnum opus, & rerum non enarrabilis ordo!

Tempus erat, primâ quo nox complectitur umbrâ
 Dissita terrarum, & surgentes ordine flammæ
 Incipiunt toto latè efferuescere calo:
 Extemplò Ignatius (nec enim dare lumina somno
 Usque vigil permittit amor) fastigia summæ
 Ascensu superat turris, procul arduus vnde
 Despectet circum terras camposque iacentes;
 Hic vbi sublimis tecti supera alta tenebat,
 Iamque aded immensi latè data copia cali,
 Palantesque polo stellas Titaniaque astra
 Hausit amans oculis; tum verò arsere medullis
 Noti ignes, animoque ingentem amplectitur axem.
 Iamque super volat astra poli, totumque pererrat
 Luminibus calum tacitis, & ab athere pendet.
 Hinc subit astrorum rutilum qui Lucifer agmen
 Primus agit, primusque iterum statione recedit.

Parte aliâ aduersâ plenus rapit orbe reducto
 Latonæ globus; hinc fuluo micat horridus auro
 Colla leo, obnixusque incuruat brachia Cancer.
 Tum pluuias Hyadas, sidusque Erymanthidos Vrsæ,
 Armatumque auro iubar adspicit Orionis.
 Vritur Ignatius, fibrisque exæstuat imis,
 Quin (explere miser veluti si possit amorem)
 Nunc iterum occasus, nunc se conuertit ad ortus,
 Humentesque oculos, persusaque fletibus ora
 Defixo tenet obtutu, atque immobilis heret,
 Impatiens donec, nec iam quibus æstuat ignes
 Corde premens, tales dat anbelo pectore questus:
 Immensi caloribus orbibus & amabilis æthra
 Tectum angustum, ingens; vosque huius conscia amoris
 Sidera, vos testor: nam quis crudelius umquam,
 (Scitis enim longoque æuo meministis) amaui?
 Vris amore tui pulchri domus ætheris, vris,
 Et miserum formosa pio depasceris igne:
 Perge age, corporcos artus & inutile pondus
 Secerne in cinerem, ire suo sine cetera celo.
 O anime, o qui istis deducis semina flammis,
 Sidereusque lates mortali in corpore sensus,
 Hæc tibi, si nescis, patria est: heu, quod mihi vitam
 Demorer, inuisaque iuuet consistere terrâ!
 Felices animæ, iam nunc quibus aurea pacis
 Sæcla fluunt: nobis quantum est quod amantibus obstat!
 Sed tamen est aliquid; liceat, quod adire negatur,
 Adspicere: idem oculos pascit qui sauciat æther.
 Iam iam terrigenumque domos, humanaque rursum
 Prouehimur supra: en montes tenuantur & altæ
 Decrescunt oculis turres: iam maximus orbis,
 Iam tota in paruum vanescit machina punctum.
 O ubi sum! quod Loiolam, quod tollitis astra?
 Quod terræ oblitum, celo desertis amantem?
 Ludimur, Ignati: heu! quæ non tibi gaudia fingis
 Credule amor: nam quid me animo super alta ferebas,
 Quem moles ignaua solo defigit inertis?
 Ergo ire in lacrymas iterum & suspiria cogor?
 Vtique adicône & amare graue est? ah, cui benè tantis
 Par animus flammis! toto de corpore vires
 Egit amor, sensu, tenebris hebetantur abortis
 Iam iam oculi, totusque pio immorior tormento.

Dixerat: & prono collapsum corpore tellus
 Excipit, exanimi similem, iacet inclytus heros,
 Quem non instantes acies ferrataque quondam
 Agmina, collati quem non furor iraque Martis
 Fregerunt, victori animum submittit amori.

Fortis amor, quid non mentes, afflataque cogis
 Corda potens, semel ut tacito sub vulnere magnæ
 Insedisti animæ, sacroque hanc numine tangis?
 Iamque viri exsanguis pallor complectitur artus,
 Decurruntque oculis lacrymæ, perque ora cadentes,
 Perque sinum, nimios solantur pectoris ignes.
 Ter gravidos tollens oculos, ter rursus anhelans
 Deficit, & paruo suspirans murmure, IESVM
 Ingemmat, donec tandem vix languida vitam
 Vena notat, vultusque animus se deserit ipse.
 Assyriis veluti cum flos emarcidus aruis
 Languescit sitiens, ubi siccos Sirius ardens
 Vrit agros, tenerisque humorem subtrahit herbis:
 Ille iacet, languensque suo sub pondere, fessum
 Demittit caput, & moriens tellure recumbit.

Viderat hoc, tantos solitus lenire dolores,
 Diuus Amor; dudumque polo miseratus amantem,
 Hic, ô! hic nostris certè dignissimus armis
 Miles, ait. Tantum effatus, cæli atria linguat,
 Aternique sinum Patris, dulcesque recessus:
 Mox habilem fert ecce arcum, castamque pharetram
 Subnectit lateri, niveum testata pudorem
 Defluit ex humeris vestis, perque alba volutas
 Colla comas dat commotis diffundere ventis.
 Iamque volat, tenuesque leui pede diuidit auras:
 Caudenti similis cygno, Meandria longè
 Qui vada prospiciens vel amati stagna Caici,
 Toto in suppositum desertur corpore flumen:
 Nec mora, nec requies, visas contingere donec
 Detur aquas, notoque humeros inspergere rore.
 Non aliter sacer atherei puer ales amoris
 Fertur agens, rapidisque celer legit ardua pennis
 Culmina Pyrenes, Mæreseque adstitit oris.
 Hic ubi Loiolum prostratum & multa gementem
 Conspiciens, placido subrisit leniter ore;
 Mox sacros retagens vultus, Numenque professus
 Augustum, æthereum, dielîs ita cepit amicis:
 Male animis, Ignati, humili sic te eripe terræ,
 O natum cælo pectus: sic gaudia vulgi
 Curasque auersans animus, tardantia vitæ
 Præuertit fata, & superis se sedibus infert.
 Pone metum, Loiola, manent te debita cæli
 Atria, sublimemque feret super æthera virtus.
 Antè tamen (duris sed enim sibi gloria rebus
 Sternit iter cælo, superasque euadit ad arces)
 Multa manet fortuna tibi superanda ferendo.
 Hesperidum illustres terras antiquaque linquens

Tecta patrum, Venetas primùm sferis ad oras.
 Inde per Ionium magnum Samaritida solus
 Attinges terram, & Syria poteris arenâ.
 Hic colles, hic arua sacro decorata cruore,
 Et Solymæ decus antiquum spectare iuuabit.
 Hic vbi Bethlemij latitans sub stramine tecti
 Parvulus in stipulâ iacuit Deus: omnia sacro
 Perfundes gemitu, lacrymasque ad singula mittes:
 Donec te tandem, post tot discrimina, post tot
 Exhaustosque mari vasto terrâque labores,
 Ausonia excipiet sacra intra mania Romæ.
 Hic locus, hæc sedes, magnarum exordia rerum
 Hæc primùm adspiciet, primùm mirabitur ausus.
 Hic (ô celo optata diu terrâque voluptas!)
 Orta tuis tandem auspiciis illa inclyta surget
 Loiolea manus, mundi melioris origo.

Que rem Christiadum, quæ Religionis honorem
 Excipiat labentem humeris: hæc aurea reddet
 Sæcula, & innocuos primæui temporis annos.

Nunc age magnanimos ausus & clara tuorum
 Facta recensebo, pulchram longo ordine gentem,
 Loiolidasque tuos, Venturaque secula pandam.
 Salue animis inuicta phalanx, magnique parentis
 Illustris soboles, salue, rerumque virumque
 Magnaatrix, geminum factis quæ compleat orbem.
 Adspicis ut primas acies, prima agmina ducant
 Heroës bis quinque, polo capita alta ferentes,
 Magnanimum genus? his populos, his vltima latè
 Terrarum, duce te, celo parere videbis.
 Hic, cui diffusis volucer pulcherrimus alis
 Signat iter, primus ceptis se grandibus addet
 Allobrogum de gente Faber: quem deinde secuti
 Codurius, laiusque potens, fortisque Broëtus,
 Quique tuos olim ante oculos cæli aurea victor
 Sidera, & athereas primus petet Hostius arces.
 Qui quantos tollant animos, quæ robora paruis
 Promittant olim auspiciis, spes, aspice, quantas.
 Ille, vides? nigrantem humeris qui sustinet altis
 Æthiopem, perque Eoas subuectat arenas
 Arduus, innumeram ducens longo agmine turbam,
 Xauerius, magnuin nomen, similisque parenti
 Progenies, inuictum & inexsaturabile pectus.
 Hic ille est, primus Ditis qui compede victos
 Auroræ soluat populos, noctique profunde
 Eripiat: Iapones super, & Trauancoris oras,
 Æthiopumque domos nigras, finesque Moluccos,
 Christiadum pia signa feret, delubraque ponet.

Duorum oraculis iam nunc Gangetica tellus
 Expauit venturum, imis Styx horruit Undis:
 Ecce venit, venit ecce, Afras obeuntia terras
 Peruadit victor maria, ambagesque viarum.
 I felix, Francisce, animi, pete Regna per undas
 Barbara, surgentemque diem coniunge cadenti.
 Virtutis meta illa tue est; angusta videri
 Cui poterunt, gemmo que sol despectat Olympo.
 Perge celer; cerne ut flexo tibi poplite supplex
 Illinc Iapona, hinc vinctas ferat India palmas:
 Vtraque crudeles tenebras, duram vtraque noctem
 Aversata, noue inlclamat primordia lucis.
 Hunc tu olim, Ignati, spoliis Orientis onustum
 Adspicies, tecumque inter decora alta repostus
 Duorum, paribus tecum celebrabitur aris.
 Proximus ille, animi felix Læinius alti,
 Eloquii que potens, doctæ qui summine lingua
 Purpureos inter Patres cætusque verendos
 Primæque innocuam labis, scelerisque paterni
 Puram animam, pueros Matris tutabitur ortus.
 Crescentem hic primus sobolem, primusque tuorum
 Imperium excipiet: magnus cui deinde subibit
 Borgia, progenies Regum de sanguine, & altis
 Diues auis: videntur ut capitis regale decorum,
 Abiectosque Ducum titulos, proauitæque sceptrâ
 Sub pedibus premat, atque animo super altior exstet?
 Heu! tantis solum ex opibus sibi dextra referuat
 Infelix leti simulacrum, atque omnibus equos
 Augusta magne cineres & tristia spectra.
 Quantos illa viro gemitus lacrymasque ciebut!
 Quin & quos olim mittet tibi Belgica tellus,
 Mentis Euerardum celsæ, patiensque laborum
 Adspice Barzæi pectus; soli ille secundus
 Xauerio, fines Arabum, scelerisque capacem
 Armusiam, Ditis sedem, sub legibus æqui
 Mittet, & irato rursus componet Olympo:
 Donec summa dies, tantarumque vltima rerum
 Mors stantem inueniat pugilem, residesque monentem
 Voce viros, acie ex mediâ cæli inferat astris.
 Te, quoque, magne Pater, quem iam noua limina mundi
 Exspectant frustra, te magne Anchietæ canemus,
 O decus America: rerum namque inclytus ille es,
 Ingentumque potens operum, quem subdita quondam
 Miratur natura, tuoque elementa resignet
 Imperio, iussisque lubens parère labore.
 Littore te positus genibus iamque athera multâ
 Lassantem prece, marmoreis velut æquora muris

Pendebunt circum, & superincumbentis aquæ mons
 Innoto hinc atque hinc stabit ponto, otria mentis
 Rumpere secure metuens: sic littore rubro
 Ductori Isacidum sacro, turbæque sequaci,
 Dissiliente freto elatis maria alta stetere
 Fluctibus, & circum grauis unda pependit euntes.
 Quis procul inde oculis sese mirantibus infert
 Egregius specie iuuenis, cui lilia palma
 Præstendunt, niueusque humeris dependet amictus?
 Virgineos nosco vultus, nosco ora, piique
 Innocuam Gonzaga animam: quas ille suorum,
 Quas matris cernet lacrymas? quæ bella mouebit
 Heu durus nato genitor? sed fortior altis
 Aude animis, generose puer; voto amuet Ultrò
 Ferrens, & cæli vincet restique cupido.
 Tum verò optatâ cum te in statione locaris,
 Exutus curas humiles & splendida vincula,
 Angelicam includes intra sua gaudia mentem.
 Huic sese comitem, patriæ noua gloria gentis
 Iunget amans Kostka, ille almi flos integer æui,
 Extendens virtute annos & tempora factis.
 O dilecte Deo iuuenis, amor ætheris alti,
 Quid tibi mentis erit, cælo cum lapsa supremo.
 Dulce tibi pignus, parui pia viscera Nati,
 Virgo-parens geminas Ultrò deponet in vlnas?
 Adspice vt innocuos affligat dulciter artus
 Victor amor, nimioque gemat rude pectus ab igne.
 Heu miserande puer! gelidi date fluminis undas,
 Lenimenque mali, & sacris solatia flammis.
 Fortunati ambo! pariter pietate vel euo
 Consimiles anime, ite pie duo Matris alumni,
 Ethreamque pari Reginam cingite cætu.
 Cernis vt inde aliud signis fulgentibus agmen
 Ductor agat felix Antonius? adspice summa
 Ora virum, densosque humeros: heu prodiga vite
 Pectora! quis pulchros obitus, quis barbara Regum
 Tormenta, aut tantos exæquet fando labores?
 Quis pæna genus omne? en vt sua quisque recenset
 Supplicij decora, & subeunda insignia mortis.
 Leti omnes, omnes præcincti tempora lauro,
 Tendentesque manu palmas, victricia signa:
 Omnibus vnus amor venienti occurrere fato.
 Antoni ante alios, cælo quem suspicis alto
 Attollentem oculos, primum latus hauriet ensis
 Barbarus, multoque ibit de pectore sanguis,
 Qui fortes in bella animos, deuotæque pulchræ
 Agmina militiæ, in tantos audere triumphos

Impauidoque neci doceat succumbere vultu.
 Adspice ut ingentem sustentet pectore siluam
 Rudolphus, meritumque oculis suspiret olympum:
 Cui comes Alphonfus sub ferri pendulus ictu
 Canitiem inclinat venerandam, & sanguine multo
 Fœdatus vultus fuluâ demittit arenâ.
 Te quoque, Riberi, lacerum crudeliter ora
 Oppetere adspiciet multo decoranda cruore
 India, materies sacri fecunda laboris.
 Quas non illa virum cades, quæ funera cernet!
 Hic patulum Sosa pectus, densisque rigentem
 Corream telis; cerne hic multo igne micantem
 Abrami truncum. At tantis patet ampla triumphis
 Terra parum, restant pulchræ quoque conscia laudis
 Equora: nonne vides ut qui te nomine reddet
 Magnus Asebedus, medium inter cædis aceruum,
 Bellantumque suorum acies caloque cadentum
 Amina, dux ipse æthereæ simulacra Parentis
 Inuictâ tendat dextrâ? pigra corpore multo
 Stant maria, & medio natat omnis sanguine classis.
 Nec minùs hinc Itale malè discors Anglia Roma
 Scæuiet, in propriam exacuens odia aspera prolem.
 En & Garnettos geminos, laqueoque decorum
 Edmundum, terras inter calumque nefandâ
 De trabe sublimem: subit hinc tanto excitus ausu
 VValpolus, longâ sequitur quem morte necandus
 Fortis Ogilbæus: quoties tibi dira reuinctos
 Extendent artus immanis pondera ferri!
 Eripient quoties somnumque & barbara noctem
 Tormenta ex oculis! O Anglia, & inchyta quondam
 Regna Britannorum! pro quæ tam dira libido
 Innocuas animas crudeli absumere ferro?
 Infelix quæ te nocti manus eximat atræ!
 Tu ne pone animos proles pia, perge per ipsas
 Clara neces patriam calo transscribere gentem.
 Sit fera, sit quamuis ingrata Britannia mater,
 Et ceptis inimica tuis; ast mitior illam
 Respiciet quondam Deus, & fera pectora flectet.
 Non ego te, ô inuicte Heros, atque inchyte sanguis
 Transferim, Gonzale: tibi Cafraria nigra
 Et vastis superanda manet Monomotapa terris.
 Hic vbi collisas fauces, positasque beati
 Corporis exuias alto sub gurgite Nilus
 Excipiet, tantumque diu seruabit honorem.
 Illi autem gemino quos tollit ad æthera trunco
 Crux alta, adductoque rigent colla ardua ferro,
 Eoum decus hoc primum, Iaponia pubes.

Adspice ut immani præfixa hastilia ferro
 Excipiant latere inuictò, vndantique cruore
 Hinc atque hinc, lato per apertas vulnere costas
 Magnam animam celo fundant plaudentibus astris.
 Huc geminas huc fleste acies: hos adspicis ignes,
 Pascentemque suis glomerata incendia membris
 Victorem Spinolam? flamma vndique & vndique fumi
 Voluitur in calum nubes, & sidera lambit.
 Ipse ignis rapidi cinctus lucente coronâ
 (Tormentum!) totos hinc atque hinc liquitur artus.
 Iamque aded exsuperant flamma, iamque intima rodit
 Pestis edax, stridunt nerui, crepitantiaque ossa:
 Stat Carolus, non vultum Heros, non ora retorquet;
 Sed grauidos multo igne oculos, & morte natantes,
 Immotos tenet, & celo defigit anhelus.
 Victor io, bellator io: sic nubila supra
 Jam purus, iam terra expers, iam simplicis aurâ
 Fertur ouans animus, cognataque sidera scandit,
 Quò concreta negat carnis se tollere moles.
 Nec pudeat seros tantâ de stirpe nepotes
 Aut humiles meditari ausus, aut cedere duris?
 Nunc age, Canisios magnos, animamque Roberti
 Sublinem, multoque afflatam numine mentem
 Adspice Suarezê, circum quem plurimus ambit
 Scriptorumque ordo, seriesque immensa laboris.
 Parte aliâ Molina potens, & Vasquius acer,
 Gregoriusque, & sancti assertor Lessius equi,
 Doctæ impalescunt chartæ; vulgoque relicto,
 Naturaque Dei que ardent euoluere leges.
 Vis etiam Alphonsi curas, vis doctæ capacis
 Otia Corneli, ingentemque videre Toletum?
 An diues Palmi eloquium, & vibrantia Strada
 Fulmina, terrasque populosque arsurâ per omnes?
 Heu fetæ rerum mentes, pulchraque quieti
 Instantes animæ, arcam quibus aurea Veri
 Copia, diuini que fluent de pectore rores!
 Quis latè hereseos noctes, exosaque celo
 Somnia, diuinæ retegant in imagine lucis.
 Quæ tunc quæ studiis avidæ feruere iuuenta
 Atria conspicias? quæ non alto ore sonabunt
 Limina, quæ regio docti non plena laboris?
 Quis te Barrete indictum, aut te Ouiede, relinquat,
 Ethiopum sidus geminum, semperque madentes
 Imbre pio Roderici oculos, lacrymasque perennes?
 Quis placidam Realini animam, aut te maxime Claudi?
 Gaudebunt alij doctis insistere curis:
 Ferrum alij, durumque aduerso pectore fatum

Excipient, alij celo sub vtroque iacentes
 Lustrabunt terras, & vix loca cognita Phæbo.
 Haud equidem inuideas; sed enim penes vna tuendi
 Imperij te cura manet: tu laudis auita
 Heredes firmare animos, Aquauiuua, memento.
 Hic qui ponè subit Claudi latus, ordine magni
 Proximus imperij, cui iam vestigia & agrum
 Scipio prætentat gressum, cui plurima circum
 Tempora canities, longo venerabilis æuo
 Mutius; hic auctum tot nunc labentibus annis,
 Et rerum serie immensâ numeroque virorum,
 Iam grauidum excipiet cœtum, molemq̃ subibit.
 Sic age, magne senex, plures longæuis in annos
 Commissam rege progeniem: mens alta senectæ
 Nil debet, vires addet tuus ille labori
 Par animus, fessoque æuo prudentia maior.
 Ne dubita, veniet lustris fugientibus atas
 Post emensâ poli centenis cursibus astra,
 Cùm primùm nata repetens exordia prolis,
 Optati dudum sacri celebrabis honorem.
 Tum verò, æthereis quâ circumuoluitur astris,
 Applaudet rerum tantis progressibus orbis,
 Exiguæque manus mirabitur incrementum.
 Ante alios tibi Roma parens sua gaudia plenis
 Effundet studiis, vultuque fauebit amico.
 Nonne vides vt Purpurei sacer ordo Senatus,
 Urbanusque Pater de collibus annuat altis,
 Quoque laborantis molem suffulserat orbis
 Numine, nunc sacros animet prior ipse triumphos?
 Quæ tibi tunc, Muti, perfundent gaudia pectus,
 Cùm totum adspicies misceri plausibus orbem?
 Sic olim Ignati tellusque & maximus æther
 Prouehet in maius sobolem, frustra que fremente
 Inuidiâ, procul illa poli caput inferet astris,
 Fortuneque vices, annosque & tempora supra.

Ast tu qui summo niueus procul agmine fulges,
 Quò fessum, Berchmanne, rapis? decus addite magna
 Belgarum genti, quantæ virtutis imago
 Virgineo sedet in vultu? quis candor, & ille
 Frontis honos, vt terrâ humiles deiectus ocellos!
 Quàm benè quæ iunctis seruat tria pignora palmis,
 Diuisumque animum & ternos testantur amores?
 Fortunata puer! nam te terra inuidet æther,
 Et rapit ante diem virtus maturior annis,
 I Superùm miscere choris. date lilia plenis
 Belgiade calathis, tumuloque inspergite flores.

His Amor Ignati demulcet pectora dictis;

Sic claram factis sobolem, sic fata recenset,
 Et vastas series, & res & tempora rerum :
 Edicens super hæc calo quas auspice ponat
 Imperio leges, vita quæ iura regendis
 Det Sociis, quibus usque decus tutentur auitum.
 Quæ postquam Ignatio diuus puer ordine longo
 Expediit, perque ambages perque omnia duxit;
 Protinus opposito commitens poplite neruum
 Erigit, & geminis adducit cornibus arcum.
 Iamque adeo pharetrâ depromit amabile telum
 Acrè micans, radiisque aureis atque igne coruscum.
 Nec mora, multo illud nisu neruoque sonante
 Impellens, Tantâ tantus flammâ ardeat, inquit.
 Dixerat; ignauamque cito per inane volatu
 Spernit humum, tenuisque volat leuis ales in auras.
 At verò Ignatius percussus arundinis icu
 Pectora, diuinoque animum succensus ab aestu;
 Euigilat tandem, somnoque solutus amoris
 Dulcè gemit, tollensque oculos suspirat IESVM.
 Nec iam se capit ipse, & flammis saucia corda
 Expleri nequit: inde iterum secum omnia versans
 Heret, magnarum defixus imagine rerum,
 Ardescitque animum totus, gaudetque tuendo;
 Et prolis iam nunc flagrat venientis amore.

Vita Societatis mixta.

— Hic fas per limen vtrumque
Solutus habet, geminoque facit commercia mundo.

Claudianus.

Atlantis facunde nepos, summiq̄ue Tonantis
Nate, cui mundi limen vtrumq̄ue patet;
Certè ego pretulerim cunctis tua numina diuis,
Quis polus aut pelagus maxima Regna dedit.
Fortunati omnes, dominos quos pontus adorat,
Quiq̄ue aliquod cali cum Ioue munus habent.
Sed tua quis numeret praconia maxime diuùm,
Patre minor tantùm, primaq̄ue cura patris?
Qui modò Calicolum latè dominaris in aula,
Et modò quà pelagus totaq̄ue terra patet.
Iupiter humane vestitus imagine formæ,
Sorte tuâ voluit muneribusq̄ue frui.
Tecum deserto visit mortalia celo,
Gestit inq̄ue humiles Baucidis ire casas.
Est hæc vera tua laus, ô Loiola, cohortis,
In cuius laudes terra polusq̄ue patent.
Quæ nunc vi mentis peragit commercia cali,
Terrarum meritis nunc sola cuncta replet.
Tunc quoque, cum siluas fertur per & inuia saxa,
Mente Hyadum calcat Pleiadumq̄ue domos.
Nec celo affixam terrarum incommoda turbant,
Nec terræ immemorem detinet ipse polus.

Y 3

Regula

Regula Societatis absque obligatione peccati.

Vis maxima, sed sine vinclo.

Adspecte, quodcumque hoc schema est: natura quod artem,
 Quodque ars naturam vincere possit, habes.
 Natura superatur opus, dum surgit in altum
 Protinus ex imo fluminis unda vado.
 Antlia cogit aquam sursum: Vis maxima: vinculis
 Compeditibusque carens antlia cogit aquam.
 Non, si mille etiam foret hæc adstricta catenis,
 Promptius assueto cederet unda loco.
 Sic quoque quæ nostros informat Regula mores,
 (Sed cuius nullum læsio crimen habet)
 Non vinculis animos subigit: Vis maxima amor est:
 Quod sursum traherent vincula, tollit amor.
 Ille etiam proprio quæ spectant pondere terram
 Attrahit, & vilem spernere cogit humum.
 Fac terrore animos percellat Regula culpæ,
 Forsitan accipiet roboris inde minus.
 Fortius impellit, multoque potentius urget,
 Cum semel in docili pectore regnat amor.

Pauper-

Paupertas sapiens.

Ne perimant, pereant.

Adspicis? incubuit nigro nox horrida ponto:
 Abstulit aduersus carbasa tensa Notus.
 Heu! quid agam? tonitru disruptus inhorruit aether,
 Fulminaque irato lumine crebra micant.
 Imminet ante oculos leti crudelis imago:
 Me miserum! multo pressa carina mari est.
 Quid iuuat Eois redeo quòd diues ab oris,
 Si tamen hic auidis piscibus esca nato?
 Hac mea, quæ reueho argentiq̃ue auriq̃ue talenta,
 (In domini cadem nata talenta sui)
 Omnia sunt ponti iam præda futura rapacis:
 Ite tamen potiùs quàm perimatis opes.
 Ite, ait: Oceanoq̃ue patri & pia munera Nerco:
 Nè fallor, placant munera sæpè deos.
 Dixerat; & mærens congestum abiecerat aurum:
 Ecce redit pulsà candida nube dies.
 Et benè habet: dubia spes empta est certa salutis:
 Hoc satis, amissæ si tribuistis opes.
 Interdum lucro est perpersum in tempore damnum:
 Sic benè, ne perimant, proiciuntur opes.

Pau-

Paupertas expedita.

Liber ab exuviis.

Qui cupis excelsi superare cacumina montis,
 Abiice per colles quod malè fertur onus.
 Sit licet exiguum, quod tecum ferre laboras,
 In iuga nitentem res quoque parua grauat.
 Magnum iter, hinc altas Superum conscendere sedes:
 In calum facili non datur ire via.
 Quid tamen est? aded cæcus nos fascinat error,
 Congerimus cupidi quo teneamur onus.
 Atria marmoreis molimur nixa columnis,
 Et pulchro claudi carcere quemque inuat.
 Murice Sidonio que tincta est vestis, & aurum,
 Quod melius tegetet barbara terra, placet.
 Dic mihi, quid refert ferro stringaris an auro?
 Num magis auratis ferrea vincla grauant?
 Liber ab exuviis Elias sidera scandit:
 Cuncta, sequi si vis, abiicienda tibi.
 Quando è sublimi turres decrescere cernes,
 Totaque non magno Regna minora globo,
 Diuitias alias aliâ regione petendas
 Dices, & paruum, quidquid hic orbis habet.

Pauper-

Paupertas quaestiuosa.

Οὕτως ἄπολεν κέρδ' αὖ ἐστίν.

Sic perdere lucrum est.

Εἰδύλλιον. Ἀλέυς.

Μὴ φύγε τὰν πείνην, ἧν πλετίσδ' ὀδοῦσά τις ἐντί.
 Πάνθ', ὅσ' ἔχεις, ἴδι, πώλεσον, καὶ δ' αἰε πένησον.
 Ὡς ἄπολεν, μέγα κέρδ' ἔσθ'. Ὅλον γ' ὀλίγη σοφὸς ἴσθ'.

Πτωχὸς, ὅπ' ἐν καλαίμων καλύβας δομάτεσσιν, ἰαύων
 Κέπτο, βρύω ἐπὶ αὐτῷ, φεσγμοῖσι παρ' ἐνοσφύλλοις,
 Τίς γε πέων ὧδ'α τοὶ κάλαμοι ἔ τοὶ καλαθίσκοι,
 Ορμειά τε, βεργοί τε, κωὰς τε, τὰ φυκίονα
 Λιθά τε, καὶ πᾶσις τε, καὶ ἐν χοίρων λαβύροισι.

Μεσο-δὲ-νύκτων, ἀνδρ' ἐν κοίταις βροσμοῖς ἔχειεν
 Δάμα ὠδερρεμένων, καὶ εἰς θ' ἔα σέλιμα κλάσσει,
 Τοῖ' ὅτε τοῖς ἐπείροισι λέγα. Ἰφιλὸς ἐφάνθη
 Ἐν πέτρῃ μεμαῶς δι' ὄταρ, θοάων δὲ δόκολον
 Ὅμμεσι ναχορμῶς, ἐπαγόν τε μαδύμασι, θωῶς.
 Καὶ τις ὀρεξάμενος φῦ, καὶ βίον αἵμα, σιδάριον.

Ἄσπερ ὁ ξυῶ μεγαλῶ παλαίσων ὕφ' ὕδασι ἀγῆ
 Ἀγκύλος εἶχ' ἀχρον κλάσσει. τόξα, θυμὰ τ' ἰδέσθαι,
 Χρυσῶ παχυνέντα τὰ μάμματα, νωτά τε χρύσον,
 Ἡ τε Ποσειδάωνος αὐτ', ἡ Θέτιδος φίλων, ἰχθυῶ
 Τῶν γίγνεσθαι ἀπέλουσά τ', Ἀνακτί τε δάσει ἐπαμῆα.

Εἶδεν καὶ ἐδέποθ' ἔπει, ἔφα, ἐπ' ἑλλοπίουσι,
 Ἀλλὰ δὲ τὰ μὲν μὴ ἀρξέει μάκαρ αἰὲν ἐν ὠλήσιν.

Z

Pauper-

Paupertas sibi sufficiens.

Hoc sat opum est.

BEatus ille, qui mali Cupidinis
 Lucrique turpis inscius,
 Agit remotus improbis negotiis,
 Sacro quietus otio.
 Quid insitor tumultuans secat mare
 Opum expetitor inquires?
 Nec Indie seracis ima viscera,
 Mideve Virga diuitis
 Hiantium leuabit improbam stum,
 Cupidinemque noxium.
 At ô quid infrementibus ruis fretis,
 Et intonante Nereo,
 Cohors IESV? an Indicum vehebur?
 Micantibus coralliis
 Ratisque diues aureis monilibus
 Redibit ora ab Indica?
 Egena tentat inuium et ferox solum,
 Futura præda Barbaris.
 Redit caterua seruitute libera
 Dei redempta sanguine.
 Sat his superque scipio atque mantica
 Opum benigna porrigit.

Pauper-

Paupertas omni curâ soluta.

Aliunde pascitur.

Qua clatbris inclusa suis tibi cernitur ales
 Garrula, non messes, non alimenta parat.
 Quoque oblita sui magis est, securaque pascius,
 Ingeminat querulo gutture dulce melos;
 Hoc pascium dominus studio propiore ministrat,
 Cui placet argutis vox tenuata sonis.
 Quid malè solliciti curis gens stulta grauamur?
 Pauperiemque pati grande putamus onus?
 Libera si gaudet, nullisque obnoxia curis
 Mens fuerit, vana cur sitiantur opes?
 Quid dabit argenti congestum pondus & auri,
 Cumque ferace solo millia multa bouum?
 Et que gemmifero nascuntur in aquore concha,
 Diuitisque comes qui solet esse timor?
 Illa, nec inuideo, teneat, qui ferre labores,
 Et miser in medijs sustinet esse bonis:
 Multaque possideat secunda iugera terræ,
 Cui placet in curas area lata suas.
 Hac cupiat quicumque volet, mihi viuere paruo,
 Et Superis tantum posse placere sat est.
 Id modò contingat, spernam pluuiasque Notosque,
 Quæque fauent segeti sidera, quæque nocent.
 Dum benè teste polo viuam nullius egenus,
 Nil mihi, qui pascit cuncta, deesse sinet.

Paupertatis splendor.

Deme superflua, crescet.

Adspecte, ut obscuro voluatur in aëre fumus:
 Fæda nescio quid lumina noctis habent.
 Crede mihi, splendor, modò deme superflua, crescet:
 Utile nonnumquam damna tulisse, fuit.
 Frustrà diues opes multo sibi congerit auro,
 Cultaque centenis iugera bobus arat.
 Ah, malè vita mari, sæuis malè creditur Euris:
 Quid geris infestâ tristia bella manu?
 Nempe per & pelagus, duriq̃ue pericula Martis,
 Infelix miseram querit egenus opes.
 Omnia ferre iuuat, modò sic vitetur egestas:
 Scilicet hæc omnis causa caputq̃ue mali.
 Falleris: id multi serò voluère, quod horres,
 Stramineâ ignoti delituisse casâ.
 Non semper vilis, non semper turpis egestas:
 Pauperibus certè laus sua sæpè manet.
 Non auro meriti decus immortale Poëta,
 Non opibus partium nomen Homerus habet.
 Ecquid opes? fulvæ nisi pondus inutile terræ:
 Abijce; spernentem gloria certa manet.
 Sic tibi maior erit contempto splendor ab auro,
 Crescere quem magna non patiuntur opes.

Castitas Religiosa voto adstricta.

Canitis furdis, canitisque ligatis.

Quem sequeris fucata dolis, malesuada voluptas,
 Affixum puppi certa tenere latus?
 Quae tibi sollertem fiducia fallere Ulysses,
 Sana licet moueas aquora carminibus?
 Frustrâ equidem canitur surdo, caniturque ligato:
 Durior hic scopulis, surdior aquoribus.
 Et raucis minus audit aquis, cui Virgine cerâ
 Sunt obseptæ aures, quem sua vincla tenent.
 Scylla ferox Nereusque fremant, fremat atra Charybdis,
 Quae dubias rabido turbine versat aquas:
 Inter & irati metuenda pericula ponti,
 Inter & aquorei murmura vana Dei,
 Sit fragilis, sit firma parum caro nostra, phaselus
 Quâ dubium vitæ sollicitamus iter;
 Per Syrtes medias, per inhospita saxa Maleæ,
 Inueniam tutas per fera monstra vias.
 Vincula vota mihi, crux malus, Tiphys IESVS:
 Pro pelago lacrymæ, pro statione Deus:
 Anchora spes, cor acus, vetum suspiria, clauus
 Firma fides, ventus gratia, rennus amor.

Castitas integra.

Rubus ardens incombustus.

A Mramides quondam sacri sub vertice Sine
 Duxit pastor oves fugitiuus :
 Hic siluam, et fama est, dictu mirabile! flammis
 Illesam crepitantibus tri
 Vidit, & obstupuit, cupidusque repentè cucurrit
 Cernere non notum priùs ignem.
 An minus est primâ iuuenes ardere iuuentâ,
 Intactosque Cupidinis igni
 Nec Veneris sentire faces, licitòsve Hymenecos,
 Captos virginitatis amore?
 Sic pueri formâ egregij & florentibus annis,
 Clari nobile semen Iude,
 (Fertur ubi Babylona superba Semiramis olim
 Coctilibus super aëra muris
 Et lento excelsas struxisse bitumine turres)
 Ausi spernere iussa tyranni,
 In visu horribiles coniecti protinus ignes
 Illustres animas posituri,
 Illesi patrio cecimerunt carminâ ritu,
 Ceu platani tegerentur ab umbrâ.

Cor castum Dei speculum.

נפש טהורה נמשלה עם אלהים

אם לבבי טהור וכל־קרבי זביתי
 כה יפה הארו כי לעליון זביתי
 כשמש יפעתו מופיע צהר ים
 והדרת כאורו שלך כמען מים
 ראית צורתו ודמיון כבודו
 צבוע בלי צבע ויצר אצבעו
 בן בני יתן צלמו עליון ואל תחלים
 נאהה וירדו וכאישון בת ענים

Affimilat mens casta Deum.

*Dum rutilus nitidas sol fontis conspicit undas,
 Solis in illimi forma relucet aqua,
 Oppositamque refert oculi pupilla videntis
 Effigiem; & speculis oris imago micat.
 Sic mens pura, Deo pupillâ charior ipsâ
 Est oculi; similem nam videt ipse sibi:
 Agnoscensque suos in casto pectore vultus,
 Mox amat; & dio mens fit amore Deus.*

Castitas

Castitas minimè sterilis.

Fecunda mater gaudiorum. *Aug. lib. 8. Conf. c. 11.*

Iam sol immodicos refert calores:
 Pendent vndiq; lata ferta templis:
 Et qua femina tradidit colonus
 Telluris gremio siticulosa,
 Tristes Pleiadas timensque Coros,
 Magno fanore reddidit colono;
 Sat quamuis graubus subacta rastris
 Ausstri senserit impotentis imbres,
 Et celi furias, & incitatos
 Nimborum sonitus tonitruumque,
 Mater sedula seminumque nutrix.
 Verum nec Geminos, amica nautis
 Visit sidera, nec feri Leonis,
 Nec Cancri subit aestuantis ignes
 Sol celi decus arbiterque frugum,
 Purum at Virginis emicat per astrum.
 In nunc qui steriles laceffit annos,
 Quos virgo bene transigit pudica:
 Quamuis aspera moribusque tristis
 Odit delicias, manuque nescit
 Spumantis pateram tenere lacchi.
 Si non est Veneris leuis sacerdos;
 Non inter Charites Cupidinesque
 Arguto pede subsilire nouit;

Non ignes Iouis aut faceta Martis
 Incestos didicit referre amores;
 Est magni tamen hospes vna Solis,
 Qui terra decus, arbiterque celi.
 Hinc messem legit illa gaudiorum,
 Quam non à Libya Indiaeve campis
 Aut molles Arabes, leuesve Seres,
 Aut gnari Tyrj secare pontum
 Extremo cupidè aduehunt Eoo.
 Non hæc gaudia nouit impudica
 Hostis virginei cohors pudoris:
 Sed casti genij alites amores,
 Et quos ambrosiæque nectarisque
 Molles ducere Calitum liquores
 Sinit Virgine natus è Parente
 Et celi Dominus solique IESVS:
 Et quos hymate candido decoros,
 Pulsantes citharas loquace pleetro,
 Et castâ modulor cheby sonantes,
 Inter lilia vallium rosasque,
 Et pulchra Elisij cireta campi
 Ducit virginei chori Sacerdos,
 Et celi Dominus solique IESVS.

Castitas

Castitas otio inimica.

Otia si tollas, perière Cupidinis arcus. *Ovidius.*

Fortè senem iuuenis findentem viderat arcum,
 Inque humeris Veneris quæ gerit arma Puer:
 Parce, ait, ab! teneri ne frange Cupidinis arma:
 Ipse sui lasus numinis Ultor erit.
 Insanum ò quoties cupies reuocare furorem,
 Cùm miser haud vanas experière minas?
 Se volucrem in pectus mittet Puer ipse sagittam;
 Hic medio victor prælia corde geret:
 Hic magnum duris versabit in ossibus ignem:
 Tunc nimium seuam, stulte, querère manum.
 Mobilis est quamuis, non semper commouet alas;
 Et quamuis puer est, quo timeatur, habet.
 Testis erit, sit serua licet Briseïs, Achillis
 Hæsit in indomito pectore certus amor.
 Quid? quòd Alcides, domuit quæ monstra, subactus
 Hac tenuit domina mollia pensa manu.
 Ridet ad hæc, gemmatque senex violentius ictum,
 Et pharetram Pueri frangit inertis onus.
 Tum, Cur numen, ait, lesi metuamus Amoris?
 Non nisi quod tribuunt otia robur habet.
 Otia si vitas, periisse fatebitur arma,
 Et vinci facilis cedit inermis Amor.

Castitas tenera.

Si tangas, frangas.

Fortè minùs casti confuso flumine cœni
 In conchâ facem miscueram pueri:
 Pressa inflabatur teneris & arundo labellis,
 Effetrix operis Dædala arundo noui.
 Ecce tibi, calami genialis flamme bulla
 Exiguo, cælum iussa subire, micat.
 Paruula, sed liquido gemmantibus cœndique stellis
 Concludens gyro, quidquid in orbe nitet.
 Hei mihi quàm tenero mundi omnipotentis imago,
 Quàm latet angusto machina tanta sinu!
 Picta superficies distinguit mille colores,
 Vixque decus tantum, cum nitet Iris, habet.
 Denique tam placide cernens per inane volantem,
 Panè aliquid; dixi, numinis instar habet.
 Eia ergo, mea bulla! ô formosissima bulla!
 Exsilio, manibus luminibusque sequor.
 Percita vix primùm statu digitòve propinquo,
 In lacrymas cupidis it resoluta oculis.
 O benè diuinum mens virgo imitata nitorem,
 Complectens paruo numina tanta sinu!
 O pulchra! ô tenera! attactû dum frangeris vno,
 Fis labes, fletu non reparanda tuo.

Casti-

Castitas sit intaminata.

Vapor rapit omne decus.

Nuper amor nitidum cùm se censore notaret
 Crystallo, Scythicis quæ glaciata iugis,
 Miraturque comam fuluo quæ pulchrior auro,
 Miratur primis æmula labra rosis:
 Dum se ridentem ridet, dum singula laudat,
 Vrentesque oculos, purpureasque genas;
 Flammeus oris honos, & lactea colla pruinis,
 Et frons sideribus splendidiora placent:
 Dumque suo similis Narcisso arridet imago,
 Ingemit, & gemitu vitrea plana replet.
 Illicet omne decus vapor eripit, atraque nubes
 Ora superfusus occulit in tenebris.
 Vicina cautus Veneris contagia vitet
 Suadeo, qui casta lilia mentis amat:
 Si purâ ut speculo Numen tibi mente remidet,
 Ah, caue; vel labes una fugare potest.
 Inficit afflatu, licet oscula blanda propinet:
 Aura maligna rosæ, Cypridis umbra nocet.
 Vidi ego sideribus certantia lumina, quæ nunc
 Aut fumo, aut turpi putria tabe fluunt.
 Alciden memorant, niuis instar sole fluentis
 Vicinâ tactum sic periisse lue.

Castitas poenitentia armetur.

Odi profanum vulgus, & arceo. *Horatius.*

Histris, ut perhibent, olim deprensa per agrum,
 Viderat instantes in sua terga sues:
 Extimuit, saltumque petit, notasque latebras;
 Hic coluber tumido sibilus ore micat:
 Agglomerant hircique canesque in bella parati:
 Quid faciat? spes est nulla relicta fuga.
 Ore canis, lingua coluber, sed cornibus hircus
 Instat, fulmineo dente timendus aper.
 Vix misera in tantos histrix patet vnica morsus:
 Et tamen aduersa praelia fronte parat.
 Profuit interdum desperauisse salutem:
 Gloria multiplici maior ab hoste venit.
 Hostes missilibus (quæ sub cute condita) telis
 Arcet ab attacku corporis illa sui.
 Sic tandem victique fatigatique recedunt:
 Illa domum nullo vulnere laesa redit.
 Vicit, io, ingeminantque ferae, texuntque coronam:
 Insonuit lato murmure saltus, io!
 Iustius intactum seruabit virgo pudorem,
 Si tamen arcendis hostibus arma geret.
 Arma; quibus, sibi se dum subiicit, omnia vincit,
 Et vires auget debilitando suas.

Casti-

Castitas fugiendo vincat.

Fuga laurigeros parit illa triumphos.

Qui cupis æternis Agni comes ire triumphis,
 Calcat ubi niueo gemmea prata pede;
 Et proprium plectro modulari carmen eburno
 Inter Virgineis lilia mixta rosis,
 Nosti quâ vincas hostem ratione? timendo,
 Et celeri, suadet quam timor ipse, fugâ.
 Nec modo congressum, primamque auertere pugnam
 Idalia cursu præcipitante sat est:
 Eminus adspèctum, seu Phorcidos ora Medusæ,
 Degenerem quamuis increpet, usque fuge:
 Impiger ut visis è montibus eminus vrsis,
 Hummuleus matrem per nemora alta petit:
 Vt tenera immani pauet agmine cincta luporum,
 Spem vita à trepidis agna petens gibus.
 Nec pudeat; fuga laurigeros parit illa triumphos:
 Hac crebrò Parthus victor ab hoste redit.
 Pollicitus quamquam dona immortalia Daphnæ
 Phæbus erat, fugiens plus tamen illa tulit.

Obedientia facilis.

Quolibet impellas digito.

Sphæra manu artificis lauem tornata per orbem
 Cùm parte ex omni stet benè nixa pede,
 Quolibet impulsu digiti properatque manetque,
 In partesque omnes præcipitata ruit.
 Loiola sequi signis fulgentia IESV
 Castra, nec indecori puluere, quisquis amat;
 Tessera prima illi, fingi ac pendere iubentis
 A digito, ut celeri voluitur orbe globus.
 Nec maneat, tuba dum claro sonet aenea iussu,
 Incumbatque graui pondere suada potens.
 I satis, ut totum velut orbis obambulet orbem:
 Vnica, quodcumque est, littera planat iter.
 Quàm citò, quàm latè, mentis discurrit acumen
 Quà regitur; nubes præuolat atque Notos:
 Peruniam, Æthiopasque petit, fluidasque Moluccas,
 Aut sola, quæ mediis torret adusta dies.
 Nec mare, nec tellus, nec mortis imago moratur,
 Tartareamque vibrans saeva Megæra facem.
 Nil opus est igitur digito, dum littera vitæ
 Atque sui immemorem sola sat esse facit.
 Hec dabit vna viam; per aperta, per inuia ducet:
 Penna solo fiet, puppis & vnda salo.

Obedientia nutum intuetur.

Intenti signum exspectant.

SI quem sanctus Amor docuit parère Tonanti,
 Isque hominum credit voce iubere Deum;
 Emicat, imperij si que modò signa notarit,
 Vel nutus stimuli pondus & instar habet.
 Sic quos Roma vetus vidit contendere cursu,
 Ad signum positâ profluere morâ.
 Stabant nudi humeros, plantasque & peçora nudi,
 Falleret implicitos ne toga longa pedes:
 Intenti stabant oculis Prætoris in ora,
 Donec erat pandâ mappa remissa manu.
 Tum verò mora nulla; velut per cærule puppes
 Quas celer Eurus agit, corripuere gradum.
 Continud totis plaudebat Roma theatris,
 Visaque currentes ore manuque sequi.
 Non minùs exspectat signum nutumque iubentis,
 Et leuis, abiecto quod remoratur, adest,
 Quisquis ad obsequij satagens peringere metam,
 Sperat agonotheta præmia ferre Dei.
 Huic fauet Indigetum plaususque dat omne theatrum:
 Et ponit meritis laurea ferta comis.

Obe-

Obedientia prompta.

Præuenit imperium.

Echo.

Qua mea dicta refert vixdum vocitata? citata.
 Cur de rupe caua prompta reclamata? amata.
 Vix pleno prolata sono præcepta, recepta,
 Præuenit imperium nescio quis, scio quis.
 Ergo meo nutu tu velles viuere? verè.
 Sed mea iussa forent num tibi grata? rata.
 Littera an vna tibi satis, i, dum dicitur? itur.
 Ergo etiam hic aliquis ardua querit? erit.
 Ad Garamantas iter placet vt moueamus? eamus.
 Num quis & ad Castrum littora vadit? adit.
 His veniet messis secunda laboris, ab oris.
 His aliquis fidei dogma propaget! aget.
 An tormenta feres tot acuta, tot aspera? spera.
 An tibi flagra, cruces, dulcia sputa? puta.
 Talia dius amor quid agit dum parturit? vrit.
 Ergo graues nulla res in amore? moræ.
 An loca senta situ tua cura parabit? arabit.
 Euge noua surget fruge nouale. vale.

Obedientia velox.

Necdum lingua, suum dextra peregit opus. *Martial.*

AD nutum vocis si quid bene scribere certas,
 Crede, aliquid vocis debet habere manus.
 Si nescis, rapida similis fuit illa sagitte,
 Anteuolat Zephyros, anteuolatque Notos.
 Si nescis, verbo mentis secreta loquenti
 Imminet, & quamuis vix bene iussa notat:
 Sapè etiam officiosa nimis præcurrit, & ante
 Imperium vocis dextera carpit iter.
 At tu, cui studium substrata per aquora chartæ
 Arbitrio vocis præcipitare stylum,
 Sis memor, articulos agitare citatius Euro,
 Cùm sua crispatis murmura scribit aquis.
 Illa quidem lento quæ pingit singula ductu
 Puncta manus; studij nomen & artis habet:
 Illa tamen quia sæpè suo se pigra labore
 Impedit, ad laudem prima venire nequit.
 Tu properare memor, calamo præcurrere voci
 Si potes; & palmam præripuisse potes.
 Sic Loiola suos docuit parere Sodales,
 Mandatum celeri præueniente manu.
 Sic meritis prima esse potest, quæ turba laboris
 Obsequium calo pendere prima potest.

Bb

Quartum

Quartum Societatis votum, obedientia
Summo Pontifici.

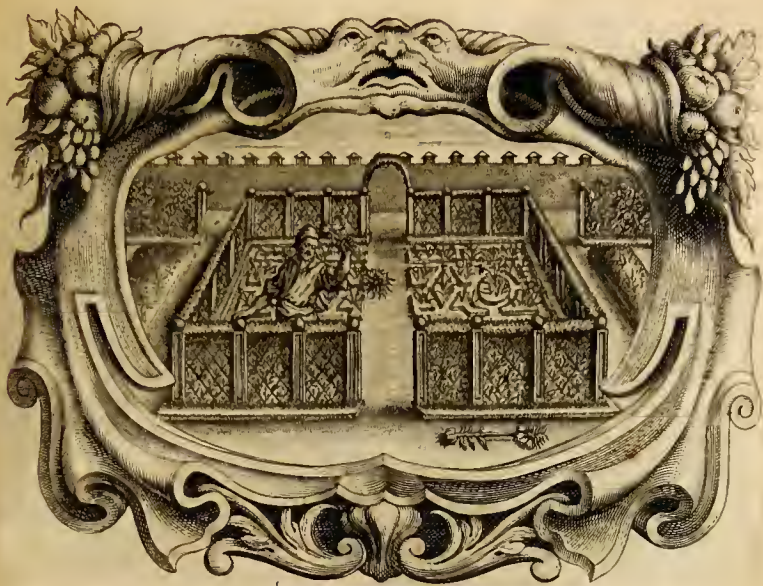

Respicit astrorum Regem.

Versat amor florem; tractumque cupidine vultus
Nequidquam Borea seuior aura quatit.
Seu primo Phæbus collustrat lumine terras;
Prima videt Chytie prosequiturque diem:
Seu medius celo, occiduis seu proximus undis,
Impigra Phæbeas itque reditque vias.
Impatiens flecti, fert libera colla Cupido,
Et nisi que fecit, vincula nescit amor.
Vincula dius amor Sociis aptavit IESV,
Atque humeris penmas in sua iussa dedit.
Pontificis gaudens hic iussa capessere cætus,
Currit ad Eoos, currit ad Hesperios.
Arctoo placuisse putet; velocior Austris,
Tutus ab Arctoo frigore carpet iter.
Ad nutum sequitur, mediosque per atheris ignes,
Et si que nondum cognita Regna latent.
Munera nulla petit: placuisse est munus amanti,
Cetera dediticit querere nudus amor.

Votum

Votum repudiandi honores.

Grauis est odor.

Sis licet irriguo florum studiosus in horto,
 Flos tamen hic quare despiciatur, habet.
 Sat nitet Augusta decus Imperiale corona,
 Sed facit ingratum perniciosus odor.
 Scilicet augustis nil quidquam rebus inesse,
 Et ficta specie magna placere reor.
 Ne nimis externo fidendum crede decori;
 Sæpe sub hoc aliquid, quo capiare, latet.
 Plus honor abscondit, quam quidquid amabile præferi,
 Nec quo displiceat sustinet esse palam.
 Este procul vana, speciosa pericula, laudes;
 Pompa coronati verticis esto procul.
 Quæ grauis est gemmis, est & grauis Infula curis;
 Quodque tegit, tutum vix sinit esse caput.
 Esto, sit eximum sublimis scandere sedes:
 Securum est humili delituisse loco.
 Nimirum celsas conuellunt fulmina turres,
 Et quod conspicuum est, in sua damna patet.
 Vix datur in summo cuiquam diu stare: cadensque
 Leditur hoc grauius, quo magis altus erat.
 Quamuis emineas Romano clarior ostro,
 Ostro si careas, tutior esse potes.

Societas honore contempto illustrior.

In tenebris clariùs astra micant.

Cynthia si celo bigas properantior orget,
 Dum nondum occiduos Phæbus inaurat agros;
 Et fratri comes ire parat, currusque superbos
 Iungit, & in mediam prouocat astra diem;
 Lampade Phœbeâ vultus extincta nitentes,
 Cum grege nocturno Cynthia tecta latet.
 Ast vbi sol currus deuexo margine ponti
 Soluit, & Occiduis lumina merfit aquis;
 Hesperus, & toto Phæbe pulcherrima celo
 Fulget, & in tenebris clariùs astra micant.
 Dum tenebras querit, mundoque ingloria, celo
 Loiote soboles viuere teste parat;
 Dum refugit titulos & inutile nomen honores
 Respuit, & quidquid vulgus inane stupet;
 (Testis luor erit) totum diffusa per orbem
 Impleuit famâ solis utramque domum.
 Certus honor sequitur fugientem, idemque sequentem
 Ludit, & è tenebris lux inopima venit.

Ambitio

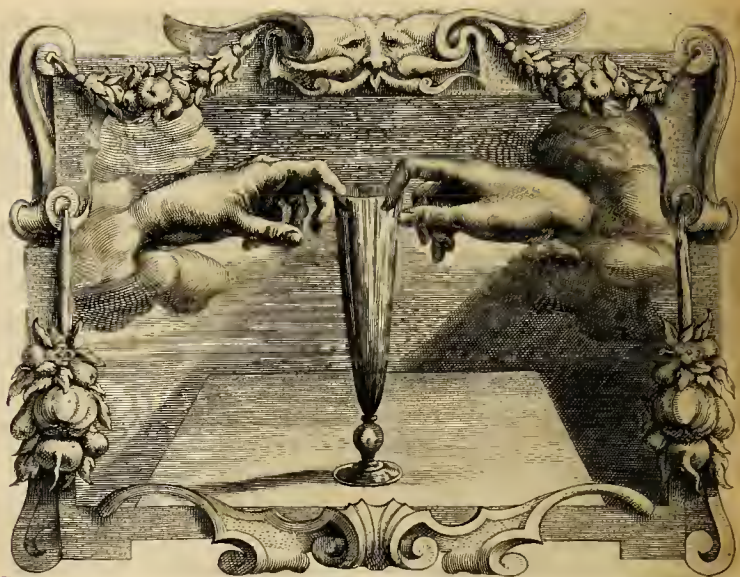
Ambitio periculosa.

Si tumeas, timeas.

ET tamen est ventis qui vitam credat & undis,
 Quamuis tot perdat ventus & unda rates.
 Exitij causam malè sospes præbuit Argo,
 Cum tetigit portus Thessala terra tuos.
 Scilicet iratis erat hæc mergenda procellis,
 Quæ docuit vetitas currere prima vias.
 Utilis exemplo paucorum pœna fuisset:
 Post hos equoreas nemo bibisset aquas.
 Successu primo multis fiducia crevit,
 Qui tamquam domitum non timuere fretum:
 Aut si non domitos, ponti sibi quisque benignos
 Insanâ finxit credulitate Deos.
 Iamque, Caphareis qui pœnè natauerat undis,
 Audet ad Euboïcas tendere rursus aquas,
 Inque mari medio plenis decurrere velis,
 Fata nihil digitis quinque remota timens;
 Dum tandem rumpant turgentia lintea venti,
 Et bibat infestum quassa carina salum.
 Qui sapias, exitium non dispar crede timendum,
 Quando tibi vano petitus honore turet.

Votum non laxandæ paupertatis.

Laxari impatiens.

N Ec citra certos stare inuiolata, nec ultra
 Religiosa potest rectè consistere fines
 Paupertas. Illam nuper docturus alumnos
 Insignis contemptor opum, morumque Magister:
 Vos quibus, inquit, opes hic aspernando paternas
 Amplior æthereis accrescit census in aruis,
 Angustam, iuuenes, præ laxâ discite amare
 Pauperiem: sordet laxata, angusta nitescit:
 Hæc animum ditat, depauperat illa; nec audit
 Sancta, suum nomen titulosque angusta tuetur:
 Deque scypho Vitreo coni referente figuram
 Desumens exempla, Ex hoc cognoscite, dixit,
 Virtutem; Vitro nam tota relucet in isto:
 Ars semel à primo postquam secrevit æceruo
 Materiam calicis, flatuque manuque figuram
 Indidit; antè suos fractâ compage recurret
 In cineres, laxam quàm se patiatur abire
 In formam: sic, cum semel in sua membra redegit
 Pauperiem manus & diuini Spiritus oris,
 Dissilit in partes, si laxas; pulchraque Virtus
 In vitij sordes & arena transit amorem.
 Hoc cauet, & fragilem voto mens prouida munit.

Renouatio votorum.

Nexus non sufficit vnus.

N Vlla quies in amore datur : quis comprimat ignem?
 Feruida flamma mores, otia nescit amor.
 Siqua potest cessasse, potest periisse favilla,
 Deses ab extincto proximus ardor erit.
 Pectus amans, triplici quamuis adamante reuinxit,
 Hec magè, dum renouat vincula, stringit amor.
 Vulnus alit, flammisque nouas, noua spicula vibrat,
 Amplexuque nouo vincula multiplicat.
 Et quoties sacros, sua vota, retractat amores,
 Et quoties renouat gaudia, vincula facit.
 Sic hedera, iunctà quamuis radice ligantur,
 Et trunco teneras applicuere comas;
 Assurgunt, ramosque nouis complexibus urgent,
 Quaque patet quercus, Bacchica ferta gerit:
 Non hedera, nexus non sufficit vnus amori:
 Mille hedera amplexus, mille requirit amor.

Renouatio spiritus.

Nouum mutor in alitem. *Horat.*

Vix benè conclusit proprio se carcere bombyx,
 Et nouus inde tibi protinus ales adest.
 Iam vigor, & volucres creuère in tergora penna:
 Qui modò serpebat, si lubet, ecce volat.
 Nempe sibi talem format natura recessum,
 Remigij alarum quo fabricetur opus.
 Ite agite, & sacris, Socij, vos claudite septis,
 Roboris atherei crescat ut inde vigor.
 Immuat hic vires, hic sacrae semina flammæ
 Sufficit, hinc alas Dædalus aptat amor.

In idem Emblema.

FAlleris ô, quicumque negas reparabile damnum,
 Quando sua in miseros viscera pandit amans.
 Pande age, nec turbae quidquam renuatur egenti,
 Tempus erit, vires cum renouabit amor:
 Se tibi profuit, totosque exenterat artus
 Bombyx, inque tuas viscera fundit opes.
 Nec mora longa, nouus super athera tollitur ales:
 Quis benè iacturam sic reparasse neget?
 Nec mora longa, nec est cur sit mora longa; rependet
 Quæ benè consumpsit, robora dius amor.

Recessus

Recessus annuus ad vacandum spiritualibus exercitiis.

Dum condor, fecundor.

Felicis arua Mempeos, cultissimi
 Celebrata tellus ingeni,
 Nunc aestuosis occupata fluctibus
 Totoque Nilo condita,
 Unde vberis pinguedinem glebae trahis,
 Datura fenus nobile:
 Quod esse messes Africa malint suum,
 Suumque malint Gargara:
 Sic semper almo manet ad plenum tibi
 Opulenta cornu copia,
 Vt à profanis expediti catibus,
 Strepituque curarum procul,
 Sanctæ recepti solitudinis sinu
 Silentio recondimus,
 Quod efficaci germinet propagine,
 Fructusque diffundat suos,
 Quacumque pulchrum diuidit Phœbus diem,
 Per vtramque mundi regiam:
 In hoc latendo nobiles, quod conditi
 Opima condimus bona.

Ratio conscientiae Superiori ad nutum reddenda.

Tantum opus est verbo.

P Rô Superi! quantis tegitur mens abdita claustris!
 Prô Superi! quantum pectora noctis habent!
 Dum faciles aditus spondet sera, perfida fallit;
 Et quesita diu littera, vana subit.
 Pectora concutio, claustrumque reuellere tento:
 Nequidquam immoto cardine claustra rigent.
 Excute corde seram, cuius sibi conscia lucem
 Mens fugit, & caco carcere clausa latet.
 En patuit facilis sera, vox retinacula soluit:
 Vox aperit, doctâ vox benè iuncta manu.
 Presidis ad vocem sic se mens intima pandit,
 Cecaque conuerso cardine claustra patent.
 Tantum opus est verbo, quod non vis seua reuellet,
 Reclusum verbo, littera iuncta dabit.
 Tantum opus est verbo, noctemque seramque refinget,
 Et totos pandet mens adaperata sinus.

Dimissio

Dimissio e Societate IESV.

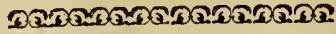

Nil dabit inde minus.

ET nosti, & verum est; non est iactura dolori,
 Vineam quam curuâ falce putata tulit.
 Nec minus inde suis sub veris tempora gemmis,
 Nec minus autumnum stabit amœna botris.
 Viderit hanc, carmen philomela datura subibit;
 Viderit hanc, sistet sapè viator iter;
 Atque omnem tacito percurrrens lumine siluam,
 Hæc, dicet, magnas vinea fundet opes.
 Vina per & terra, per & aquora vasta profundi,
 Auebet ille rotis, auebet ille rate.
 Felix, qui coluit, qui dente putauit adunco,
 Scilicet illa suæ præmia falcis habet.
 Hac ille: at mihi non tali cum iudice res est;
 Perge, intermissum carpe, viator, iter.
 Sed tu, fabor enim, Loiola ô clara propago,
 Vineam nos simili fertilitate beas.
 Vndique diffusis complex virtutibus orbem;
 Nulla tuis usquam fructibus ora caret.
 Tempore quemque suo resces licet vndique ramum,
 Si qua fides viti est, nil dabit inde minus.

SOCIETAS IESV. Anagr. VITIOSA SECES.

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER SECVNDVS.
SOCIETAS CRESCENS.

S I V E

De incremento & progressu Societatis vsque
ad hunc annum sæcularem.

C A P V T P R I M V M.

Prima Sociorum collectio, Ordinis fundamentum.

QVEM AD MODVM mundi huius Conditor Deus, vt in tanto opete suæ pulchritudinis ac potentiz vestigia adumbraret, præter spectabilem hunc ornatum adeò multiplici varietate distinctum, diuersam agendi vim, dissimilesque naturis rerum propensiones indidit: ita in humanis animis (qui quoddam huius Vniuersitatis breuiarium sunt) præter cælestium decora gratiarum, quibus eos ad dignam amore suo venustatem petpolit, efficaces imprimis motiones; quibus in varia inclinati, dum alius aliud amplectitur sanctioris vitæ genus, collectas in illo bonorum Oceano virtutum excellentias, diuisim & per partes æmulentur ac repræsentent. Hinc adeò dispartia vitorum Deo famulantium studia, adeò diuersæ nitentium ad perfectionem vitæ. Sunt qui in æternarum rerum contemplatione defixi, vt affluenti cælitus dulcedini vacuum atque expeditum præbeant animum, à negotiis cum curisque protus abducunt. Sunt qui non tam mentis, quàm corporis exercitationibus dediti, in charitatem & misericordiam totos se effundunt; & inter nosocomiorum squalorem, inter reorum ac mancipiorum ergastula, æuam consumentes, quidquid solatij calamitosi adferunt,

*Diuersa
Religioso-
rum Insti-
tuta.*

ferunt, suas delicias putant. Alij iuuandis magis animis, quàm corporibus intenti, sic agendi contemplandique studium conferunt atque commiscunt, vt neque in degustandâ suauitate diuini colloquij causas deserant proximorum, neque in ferendâ proximis ope diuinam familiaritatem negligant: sic se sibi excolendis perficiendisque impendunt, vt parrem cutatum ad communem vtilitatem detiuantes, quod priuatim proficiunt, id omne publicè velint prodesse. Priores in loca sola abdunt sese, & procul ab omni strepitu sancta sectantes otia, secum toti & cum Cælestibus degunt. In solem posteriores & puluerem prodeunt, oppida atque agros percurfant, diurnis contentionibus nocturnas vigili-
 as addunt, quietem denique in laboribus, in hominum consortio Dei præsentiam & congressum quærunt. Laudabili vtrique, quia non tam suo, quàm æternæ Mentis, cui suas attemperant rationes, ductu atque consilio. At iam eò redierat Christiana res, vt (quod magnus olim

*Ecclesie
necessitas
tempore
Ignatij.*

Aphraates dicebat) vel ipsos eremi cultores ad leuandas Ecclesiæ calamitates, tamquam assuetas secrete virgines ad restinguendum paternæ domus incendium, par esset in publicum prodire.

Fluctuabat multis locis Religio: cœdabantur castissimi ritus: Pro-
 uinciarum olim constantissimarum lababat fides, salus periclitabatur. Quâ in communi necessitate & discrimine, suis dumtaxat commodis & saluti vacare, non tam virtutis studium, quàm laboris fuga poterat videri. Eam ob tem Ignatius auersatus iam vanarum rerum illecebras, vocantiq; ad meliora Numini obsecutus, postquam priuatæ satis pietati indulgisset, hausissetq; de cælo, quod in alios cum fructu posset & sine periculo transfundere; ad ferendas miseris suppetias, firmandumq; quâ posset, Ecclesiæ statum, curas suas omnes cogitationesq; conuertit. Quid tamen aut in illo, aut in quocumque suam solius operam conferente, tantum præsidij? Nec vnus omnibus prodesse poterat, nec vllis admodum diu. Iungere ergo cum pluribus studia, & adlegere Socios visum est: qui eius primùm operâ incensi, dispergerent deinde alerentq; in posterum flammam, & frigescente sæculo Christianæ pietatis ardorem renouarent. Id primò in Hispaniis Barcinone Salmanticæq; tentatum. Vtrobique conatu maiori, quàm successu. Multos sigillatim virtuti conciliauit; qui sibi ad laboris societatem fideliter adhæreret, reperit neminem. Nimirum satis erat, hoc Regnum magnorum virorum feracissimum nouæ Congregationis Auctorem protulisse, initia progressusq; alteri debebantur. Ita transplantari amant quidam frutices, nec nisi aliò traducti in arbores exerescunt.

*Ad nauandam
Ecclesie
operam
Ignatius
Socios col-
ligit.*

Parisius, celeberrimo per Christianum orbem litterarum emporio, vt maior florentissimorum iuuenum ex omnibus Regnis eò confluentium copia, ita facilior fuit certiorq; delectus. Primus adscitus Petrus Faber, natione Allobrox. Nec ægrè viro sancto adhæsit, qui sanctitatem à pueto fuerat amplexus. Plus in Xauerio desudatum, quasi iam tum portenderetur, in illo vno de millibus multis agi. Is Pompeiopoli Regiâ Nauarræ vrbe nobili profapiâ natus, illud modò spectabat, vt ad aggenitam familiæ bellicam laudem sapientiæ decus adiungeret. hoc difficilîus ad infima atque humilia animum inflexit. Sed eum, vt relu-

Etaretur, Ignarium, vr instaret, mouebat magna indoles. Norat vit prudens, in incultris agris ex inutilium herbarum luxurie fertilitatem colligi. Norat equorum domitoribus ferocissimos placere: eos esse, qui, vbi frenum pati didicerint, aduersam frangant aciem, & per prostrata caduera equitem suum ad gloriam vehant. Nec diu elusus labor. dedit mox manus, & contumaciam strenuitate pensauit. Inde Iacobum Lanium Seguntinum, & Alphonsum Salmeronem Toletanum, cum ingenij studiorumque similitudo sociasset inter se, salutis & perfectionis studium ad Ignarium aggregauit. Post hos Nicolaus Bobadilla Palentinus, primum officiis delinitus, mox vitæ proposito coniunctus est. Sextum se addidit Simon Rodericius Lusitanus, acri iuuenis ingenio & indole præclarâ. Claudius Iaius Gebennensis aliquantò post; postremi duo, Ioannes Codurius & Paschasius Broëtus, Belga hic, ille Allobrox, post Ignatij Lutetiâ discessum se coniunxere. Ita ex paucis hominibus, patriâ, ætate, moribus, consilio discrepantibus, velut ex variis elementis, pulcherrimi corporis coaluere principia. Nec diuersitas vel auspicio caruit, vel fructu. Quod natione differrent, inonebantur non ad alicuius se gentis, sed ad omnium populorum salutem congregatos. Confiliorum dispar ratio subita conuersionis consensusque Deum probebat auctorem. Cetera dissimilitudo documentum dabat posteris, vt, cum ad eò dissidentes non nisi per charitatem coiuisset cognoscerent, eodem vinculo continerent communitatem suam, quo esset initio colligata. Paucitas verò, cum operum quæ aggressi sunt magnitudine composita, quantum admirationis habet? numquam manifestius fuit, virtute porius quam numero, concordia & conspiratione quam magnis apparatibus, res geri. Quamquam verisimile est, Ignatium, dum nouam condere miliriam in animo haberet, hos velut Præfectos Tribunosque selegisse, de reliquis copiis satis securum, si idoneos Duces nactus esset.

CAPVT SECVNDVM.

Alterum Societatis incrementum in Ordinis confirmatione.

REs erat vnus ætatis, paucorum hominum societas. Vt perennaret, Religiosum Ordinem condi placuit. Assensit Paulus III. Pontifex Maximus, eâ lege, vt, quoniam exercitus in morem variis distingeretur ordinibus, Professi, qui velut prætoriani milites sunt, supra sexaginta ne essent. Sed vbi arborem plantaueris, difficile est crescendi legem præscribere. Dante incrementum Deo, nequidquam obicem ponas. Quos verò nouæ huic propagini diuina bonitas auctus sponderet, non dubiis apparebat indiciis. Vixdum in Europâ firmare radices cœperat; & iam vsque ad vltimas Orientis terras læto penetrarat prouentu: vix paucis inferre se prouinciis; & iam plerasque sui desiderio compleret. Studia ciuitatum, postulata Principum, vota populorum, per literas atque Oratores indies adferebantur. cumque vnâ obuersarentur oculis animarum pereuntium strages; videbatur quoddam miser-

*Professorum
numerus
restringitur
ad
sexaginta.*

*Societas à
pluribus
populis ex-
petitur.*

riæ genus, non posse miseris subuenire. Quid tamen plurimis fieret, si adeo angustis circumdata cancellis, nec terminos suos Societas, nec labores proferre posset? ostensum sibi, non concessum auxilium dicerent; miserabiliùs perituri post spem salutis. Quid? in immensum crescerent hæreticorum cateruæ, exiguus ad Ecclesiam manipulus accederet? latissimos India offerret campos, colonorum non admitteretur copia? Nec hoc pro suâ pietate voluit, nec pro ratione muneris fas esse Pontifex iudicauit. Quàm ergo priùs prudenter, velut in experimentum, hunc recenti Religioni limitem definiuerat, tam postea beneuolè dilatauit; vt, si Deo videretur, crescente indies numero, & in Patrum locum nouâ sobole adolescente, durationem cum omni posteritate, amplitudinem cum orbis terminis adæquaret. Indulgentia Romanæ Sedis Patribus pro omine fuit. Plures inde cum lectissimi iuuenes, tum viri ætate ac sapientiâ graues adoptati: Societas instar fluminis, per fractis aggeribus, exundare latius cœpit. Quis hîc Ignatio sensus, cum in eum ferè modum multiplicari suos cerneret, quo suorum turbam sectatorum Seruator auxisset? decem ille principio; CHRISTVS duodecim selegit. Mox ad hos additi duo & septuaginta; Ignatio sexaginta concessi, pari ad ptiorem numerum accessione. Tandem infinitos Euangelij Præcones orbis habuit, spes erat & Socios sine numero fore. Libet sanè vel hoc nomine diuinæ benignitati referre gratias, quòd quorum maximè vitam nobis imitandam proposuit, eorum similes dederit progressus.

Sociorum
numerus
crescit ad
modum di-
scipulorū
CHRIS-
TI.

CAPVT TERTIVM.

Tertium Societatis incrementum sub sancto Ignatio.

VTi res, quas terra gignit, ita Regna Resque publicæ se sensum efferrunt. Vt Roma gentium caput fieret, septingentis annis opus fuit: tamen, si progressum cum annis conferas, ætatem, inquit ille, vltra putes. Velocior Alexandro victoriarum cursus. At quantis exercitiibus quotam terrarum partem subegit? Asiæ, vt nunc est, non maximam. Plus Christiana virtus potuit. Pauci piscatores orbem non multò tardiùs, quàm peragrari posset, Deo subdidere. Ita vltra Regna atque Imperia suos Ecclesia limites protulit, & vbi nulla trophæa steterant, sua signa collocauit. Licetne cum huius progressibus variorum Ordinum incrementa conferre? Eodem & auctore conditi, & adiutore promoti, non parum de amplitudine participarunt. Sed id Ignatio indultum Marcellus II. Papa iudicauit, vt inter omnes, quorum operâ in instituendis Ordinibus diuina Sapientia vfa est, nemo, dum viuere, tantam familiæ suæ, quantam ille, dilatationem viderit. Fuerunt aliæ secundæ quidem, & sub ortum suum, instar fontium recens prurientium è terrâ, quâ paruit via, se diffudere: sed Fundatorum auspiciis pleræque vix aliquot Regnorum fines, paucæ vnâ orbis partem excessere. Quid Societas? extremas terras, extrema peruagata maria. vbiq; gentium non sedes modò, sed & Prouincias habuit. in Europâ nouem; vnâ in Asiâ (sed quàm vastam?) Indiam, vltimos ho-

Florus l. i.

Ignatius
suum Or-
dinem la-
tus quàm
vllus Fun-
dator pro-
pagatum
videt.
Hist. Societ.
lib. 1. §.
Societas
vniuersa
uo per
quatuor
mundi
partes dis-
fusa.

*Ignarij de
Societatis
progressi-
bus prædi-
ctio.
Ex scriptis
P. Oluenij
Manarej.*

minum Iapones complexam : vnã item in Africã (ita tum censebatur) Æthiopiam : Brasiliã in Americã postemam. Quibus quid aditura esset dies , nec Ignatium diuina bonitas , nec suos Ignatius celate voluit : quodam enim in morbo , cùm moriturus timeretur , rogantes illos differret suum in cælos discessum , verendum enim , ne orbata parente nondum roborata familia concideret ; bono animo esse iussit : Deo Societatem , non Ignatio niti . illius fauore , quos videret orbis , in eum diem progressus fecisse , maiores tamen in posterum facturam : venturum tempora , cùm ad instar corporum incremento iam facto solidaretur in se , atque ita molis suæ compages disciplinã constringeret , vt , quæ labis solet esse principium , ad stabilitatem faceret magnitudo . Rara felicitas , sed cuius Ignatius non modò vates , verùm etiam secundum Deum auctor est . Dum speranda nobis bona prædixit , quid sibi deberetur indicauit . ab eo enim ortum Societas , ab eo , præter perpetuum patrociniũ , auferendi suiq̃ue conseruandi vias ac rationes habet . Quamobrem , ô Parens optime , ô eximie Ordinis tui , quin & Christiani propagator Imperij , quas tibi grates filij tui , quas orbis referet vniuersus ? tu fecundam hanc vitem , quæ modò ab Ortũ ad Occasum palmites explicuit , plantasti : tuis , dum viueres , vigiliis ; dum cælos adiisti , meritis excreuit . Tu domus huius Deo dilectæ architectus es : tuum opus primi lapides , tua totius ædificij forma . Vt ruinam ne timeat , fundamenta Christo auspice solidasti : vt turò assurgat , Regulas tuas velut amissim reliquisti . Ex te fons ille scaturit , qui , vt in fluiuium magnum excreceret , allapsos quidem torrentes excepit , sed aquas in origine haustas per sordida terrarum , per amarus Oceani vortices voluit hæcenus incorruptas . Tuis auspiciis collectus , tuis etiamnum consilijs regitur hæc exercitus : futurus victor , dum ordines in quos discretus , dum relictorum à te armorum vsũ , dum præcepta pugnandi , dum munitiones suas , hoc est tuas Constitutiones , seruabit . Adsis nunc , ô bone , & tuis , vt facis , propitius , quem sperasti , quem spondidisti , quem è cælo curasti , profectum intueri .

CAPVT QVARTVM.

Propagatio Societatis per Europam.

EVtopa non tetraurum amplitudine , sed incolarum præstantiã nobilissima mundi pars , vt Societatem protulit , ita pluribus locis recepit . Natalis terra Italia fuit , vbi Roma Religiosorum Ordinum parens . Nec vsquam felicis , quàm in patrio solo adoleuit . in Vrbe tibus sub Ignatio sedibus constituta , nunc vndenas numerat . Agnosceres hæc radicem , ad quam frequentes furculi pullulant . agnosceres caput , vbi colligitur , & maxime sese exserit sensuum vis . Inde per nobilissimas Italiae ciuitates dispersa est . Plerisque sui specimen dederant primi Partes iam tum , cùm nondum Religiosis accenserentur . E nosocomijs ad pulpita prodeuntes , ostenderant non minus sibi esse ad sanandos animos industriæ , quàm ad subleuandas corporum ægritudines charitatis . Ad famam

*Societatis
in Italiã
ortus &
incrementum.*

fanam sic partam vbi faustus de confirmatâ Societate nuntius accessit, quasi si salutis alienæ studium iis vrbibus, vnde discesserant, sui reditus obsidem reliquissent, publicis voris reuocati sunt. Oblata vitæ subsidia, oblaræ tot ad commemorandum sedes, quor incolendis adultior Societas vix sufficit. Posterius, quorum in locum veniebant, horum sibi partes subeundas rati, non cessarunt eorumdem commodis populorum perpetuo conatu inferuire, & relicto sibi nomen per ea conferuare ministeria, per quæ fuerat acquisitum. Auctus cum fructu fauor, & quâ maxime creuimus, Principum Ecclesiæ beneuolentia: ad quam tantus nunc à Barberinis cumulus accessit, quantum vti expectare modestia non sinebat, ita satis agnoscere prohibet magnitudo. Si quid id est, ut illorum apud nos æterner nomen, ipso sæculorum decursu monebimur. Gratiudinem, quam obliterare solet, renouabit vetustas: fato quodam Societatis felici, ut cum ea per quæ subsistit, Romanis Pontificibus accepta referat omnia, per quæ ornatur, eorum nepotibus debeat quàm plurima. Sic inrer Urbis Romanæ decora sunt, quæ Farnesij & Lodouisij cum pietatis in Deum, rum suæ aduersum nos voluntatis augustissima monumenta reliquere. Boncompagni, Aldobrandini, Burgesij, alijque Pontificibus agnati, quàm meritis suis, & illorum fauore magni, ram nominis nostri studiosi fuere. Quid de Borromæis dicam? illud Italiæ decus D. Carolus (cui ut aliquid ad sanctitarem, quâ mundo venerabilis est, Societas conruerit, multò tamen plus debere sibi gloriæ ducit) præter donatam Aronensi Tiocinio domum, tria condidit dotauitque Collegia, Mediolani vnum, per Heluetiam duo: futura, ut putabat, non tam suæ munificentia testimonio, quàm Religionis per eas oras firmamenta. Pari suos præsidio reliqui per Alpes Principes muniuere: utque Italiæ claustra ingruentibus ex vicino hæresibus imperua facerent, Collegia monibus suis velut arces imposuere. Vicinæ insulæ non minus nostri cupida. Sicilia simul ac nouit, expetiuit. Sardinia cum æquæ vitiis atque venenatis herbis feateret, hinc antidotum periiit. Sic Corsicam, sic Melitam ingressi sumus. Cretam etiam cum Venetorum, quibus parer, tum Romani Pontificis voluntate inhabitauimus; sed acerbus, quem Venetiis tulimus, casus eò quoque deuenit.

Post Italiam prima nos Lusitania excepit. Venerant eò Franciscus Xauerius & Simon Rodericus, in alterum Orbem Dei nomen, & Societatem, portaturi. Dum Olisipone idoneam ad nauigandum tempestatem expectant, & quid Indis esset sperandum, in Lusitanis docent; ita se probarunt, ut quibus operam ad tempus commodabant, illi propriam sibi fieri ac stabilem vellent. Rogant Regem (erat is Ioannes tertius, quo nemo nascentem hunc Ordinem vel benignius excepit, vel fouit studiosius) suorum non minorem, quàm barbarorum curam habeat: omni studio conquirendos tales viros; non de manibus, cum haberentur, amittendos: Indiis & sine damno & largius prospectum iri, si pluribus (quod virtutis exemplo facturi erant) sibi aggregaris, numerosas eò colonias aut mitterent, aut, si videretur, ipsi deinde ducerent. Quasi iam cum multi essent, diuidi placuit. Simon remanere iussus, Xauerius in Indias pergere, vnus tot regionibus par. Hic vltimum sui monumen-

Principes
Ecclesiæ
Societati
beneuoli.

Giustanus in
eius Viâ.

Societatis
in maris
Mediter-
ranei insu-
las.

in Lusitania
ingressus.

tum diuinus ille vir, hinc suprema virtutum vestigia in Europâ reliquit. Dubites, beatorum Lusitaniam dicas cum illum accepit, an cum dimisit. Non potuit certe de iacturâ queri, quæ tam multis lucro fuit. Submissa mox in abeuntis locum noua supplementa: quibus quàm regia benignitas commodam, tam difficilem decessor prouinciam faciebat. Sed ut acres essent, Simonis exemplis & cohortatione, & suo potissimum nomine incirabantur. Apostolos vulgus vocabat. quæ appellatio, quoniam virtute sustentata est, posteris etiam reclamantibus adhæsit. In Indias incertum, an inde transierit, an nouis meritis parta. Gaudebat Rex, Regique virtutibus similis Regina, cum suo iudicio populis sensum conuenire. Secundis de Societate rumoribus, tanquam beneuolentiæ suæ fructibus, exultabant. Nec minima pars in regiam deriuabatur. Epheborum curam sub suum statim introitum Xauerius & Simon susceperant; mox omnis ferè aula quoad animæ res se dirigendam Patribus tradidit. Ne se ipsi, & quod habebant charissimum pignus Reges committerent, euincere religiosa modestia non potuit. Sebastianus suorum spes & delicia, è Societate magistrum habuit. virtutes, quibus æternitatem merebatur, à P. Ludouico Confaluo sunt excultæ. Vtinam illis frui diuini Lusitaniam licuisset! sed Religionis studium, ob quod viuere debebat, animosissimo iuueni gloriosam quidem, at infelicem, in Africano bello mortem properauit. Quo casu quamuis præcipuum Societas columen amisit, non tamen per sua se perennia studia, & salubres in commune labores, destitit dilatari. Ciuitates, quæ Regum vel exemplo, vel voluntate, Collegia nondum admisserant, suis deinde commodis ductæ petiere. Conimbricense uti in vniuersâ Societate primum, ita diu præcipuum fuit.

Socij in Lusitaniâ Apostoli appellantur.

P. Confaluo Regi Sebastiano instituen-do operam dat.

Araosius & Faber in Hispaniam mittuntur.

Lainius & Salmeron Societati æstimationem præriunt in Conc. Tridentis.

Franciscus Borgia in Societatem adscribitur.

Orbem complexus Ignatius, non poterat Hispaniæ patriæ suæ deesse. Misit eò Antonium Araosium propinquum suum, virum & pro gentis ingenio feruentem, & aliis naturæ virtutumque dotibus insigniter ornatum. Secutus mox cum Ortisio Cæsaris Legato Petrus Faber: Poterat in illo videri Ignatius ad suos rediisse: adeò Patrem primogenitus filius referebat. Nulli tamen magis, si Araosio credimus, quàm Lainius & Salmeron, dum Tridenti aliud agunt, Societatem in Hispaniis promouere. Reduces ab illo Concilio Antistites susceperunt benignissimè matrem, cuius adeò præstantem in filiis indolem agnouerant. Placebat coniunctum cum virtutum actionibus doctrinarum studium: placebat accommodata ad præsentis Ecclesiæ necessitates Instituti forma. quæ in viuis illis imaginibus repræsentata, multos etiam aliarum nationum Præsules in sui amorem petraxit. In Galliam Guilielmus à Prato Claromontanus Antistes, in Poloniam Stanislaus Hosius Cardinalis, Gerardus Hamericourtius Bertinensis Abbas in Belgium, instituendum Collegiorum voluntatem detulere. Adeò iam tum, vel communi cum ceteris familiis, vel propriâ Societati forte, quod singuli facerent, cepit in vniuersum corpus redundare. Sed pluribus fulciendus administrandus tener hic Ordo, pluribus illustrandus luminibus erat. Accessit Franciscus Borgia; à cuius nobilitate splendorem, auctoritate firmitudinem, administratione incrementum accepit. Priusquam in eam se daret,

daret, in vrbe suâ Gandiâ disciplinarum Vniuersitatem ritè excitatæ, ^{Gandiæ Vniuersitas prima Societatis cura commissi.} quæ omnium prima nostrorum administrationi & potestati subfuit. Ita in nobilissima Europæ Regna distributa quædam Societatis inchoata laus. In Galliis primi Socij collecti: erecta Romæ prima Professio- rum domus: Collegiis in Lusitaniâ principium datum: Academias habere cœpimus in Hispaniis; felici omine, quoniam hinc potissimum prodituri erant, qui ingenij & eruditionis excellentiâ propagatis sacra- rum scientiarum terminis, nostræ ætati ornamento essent, posteris admi- rationi. Vnde factum, vt nobilissimæ, quibus hoc abundat Regnum, Vniuersitates in sui nos communionem corporis adsciscerent, & ad docendi societatem vocarent. Nec minor virtutis vel opinio, vel in publi- cum utilitas. Quamobrem Episcopi eutarum suarum partem in nos deriuare, ad lustrandas Diœceses sibi focios addere, præpositus fidei re- bus Magistratus in honore habere: Rex Philippus cum emendatos ali- cubi mores, suisque similes vellet, non ab aliis præsentiozem opem spe- rare. Sic Hispanias facilè peruasimus.

Non idem in Galliis cursus. sed & aditus difficilior. Vti flumina in mate, vnde ortum habent, non sine ambagibus reuoluuntur; ita inchoa- ta in hoc Regno Societas, non nisi post interuallum, & per varios am- fractus, recepta est. Quos sub initium Parisios Ignatius misit, diu pro studiosis magis quàm Religiosis habiti sunt. Et, si virtutem excipias, erant illis, quàm his similiores. nec habitu, nec contubernio, nec stu- diorum Magistris differebant. Sola morum innocentia eximios redde- bat: conspicua illa quidem, sed vel ideò calumniis exposita. Laboranti- bus præstò fuit Guilielmus à Prato Claromontanus Antistes: neque causam modò libenter; sed & ipsos in ædes suas liberaliter suscepit. Ibi Collegium formari cœptum, pari & Sociorum & Præfulis gratulatione: huius, quòd domicilium suum in Dei domum conuerti cerneret; illo- rum, quòd talem & hospitem & fundatorem haberent, cuius non tam tecto quàm patrocinio protegerentur. Sed vt certa loci possessio esset, desiderabatur vt Societas in Gallia corpus cooptata ius naturalis ortus obtineret. Hoc, simulque vt ædificare integrum esset, Cardinalis Lothar- ius, alterum Religionis in Galliâ columen, ex Rege impetrauit. Sed Senatus auctor factus non est: Sorbona etiam graui nos censurâ per- strinxit. Ita non de habitatione modò, sed & de famâ laboratum. Sed nihil præponderat veritati. euoluit ipsa sese, & in iniquis iudiciis, vt fax in tenebris, ventilata clariùs elucescit. Ne tamen tantorum Docto- rum negligi auctoritas videretur; Martinus Oluius respondit, refuta- uitque scripto, quæ moribus Socij refellebant. Reliqua difficultas in con- uentu Possiaccensi per Lainium est sublata. Ibi dum non modò cum hæreticis vehementer, sed etiam cum Catholicis non timidè, cumque ipsâ liberius agit Reginâ; per quæ offensionem ineursum timebatur, in conuen- tu Possiaccensi admittitur: per ea & sibi conciliauit gratiam, & quæ ad firmandas Ordinis sui res opus erant, impetrauit: seu quòd ita libertatem prudentiâ temperaret, seu quòd numquam nocuerit suæ, qui Dei causam fidelitet promouit. Videbatur tot inter iactationes firmas agere radices Societas debuisset. excedere cogitur, euulsa tamen est: vt, quid ad communem rem eius opeta conferret, Gallia non

*reducitur
ab Henrico
IV.*

*etiam in
Societatem
benevolen-
tia.*

non minus carendo disceret, quàm fruendo. Restituta suis sedibus ab Henrico IV. post duram hiemem vberius germinare cœpir, & velut in fecundiori post orium & cœlationem nouali latiores segetes proferte. Fuit redactam Rex eâ benignitate, quâ reuocauerat. cuius quidem beneficij memoria non nisi cum Societate occidit. Sed parum illi fuit, si sua apud nos memoria cœstaret. suum illud magnanimum, & quale fuit in Alexandri pectore, maius mundo cor, in Flexiani Collegij templo tumulari iussit; vt, quantum Societatem cordi haberet, etiam post mortem testaretur.

*Patres in
Germaniam
missi.*

*hæresim ibi
varius locis
oppugnant.*

*In Societa-
tem fauor
Austria-
corum &
Bauarorū.*

Germania quò grauius laborauit, hoc studiosius adiuta est. Ignatio nulla regio commendatior. Ex decem, quos in condendâ Societate adiutores habuit, quinque illi impendit, Fabrum, Iaium, Bobadillam, Salmeronem, Lainem; cùm non totidem alij (Codurio iam cœlis recepto) vniuerso terrarum orbi restarent. Ipse cùm Romæ rencretur, quò per se adesset, Germanicum difficillimis temporibus Seminarium molitus est, & sustinuit vel vltra vires. Ita cominus atque eminenti suppetiæ lata. Qui propius aderant, alterum contra vitæ licentiam, alterum contra hæresim gerebant bellum: vel potius singula oppugnando, vtrumque impetebant. Sunt enim sic inuicem connexa, alterum vt alterius sit radix. Quemadmodum aqua in glaciem durefcit, glacies in aquam soluitur; ita ex vitis oritur hæresis, & in vitia definit. Cum hac Wormatiæ, Spiræ, Ratisbonæ, Norimbergæ plenâ velut acie, publicis in conuentibus, dimicatum: certâ quidem victoriâ, sed cuius fructum aduersariorum contumacia elisit. Nos tamen non exiguum operæ pretium tulimus, acerrimum in nos illorum odium. Venit mox in partes Petrus Canisius, nouus terror. Quot ille coronas meruit, seu seruatorum ciuium, seu hostium deuictorum? Non alteri per Germaniam Societas, & si hæreticis credas, Religio plus debet. Sic hanc defendit, vt per eum, & quos ab eo Canisianos vocabant, stare dicerent, quò minus inclinatum præcipitansque Regnum Papiisticum omnino collabasceret: sic illam illustravit propagauitque, vt imperitiorum, Iesuitarum auctorem Canisium ferrent. Stare tamen non poterat, & inter grauissimas Religionis clades incoluem se seruare pusilla Familia, nisi & Antistitem, quorum est isthic cum magnâ potentiâ coniuncta dignitas, & Catholicorum Principum fauore fulciretur. Sed vti fidelem atque vtilem nauare operam conata est, ita benignos constantisque nacta est fautores. Austriacorum & Bauarorum eò exereuit beneuolentia, vt, nisi magnitudinis pietatisque suæ rationem habuissent, modum excessisse videri possit. quamquam illa, quibus sibi nos obstinere, arbitrati sunt optimi Principes, gratulationis potius quàm inuidentiæ materiam præbitura. In eam opinionem venerant, vt, cùm nobis benefaceterent, crederent se de Republicâ bene increti. Collata nobis auxilia, suis putabant populis impensa. Academiis tribuebant, vt alibi iacentes, alibi corruptæ hæreticâ prauitate litteræ pristinum statum integritatemque reciperent. Ædificabant magnis sumptibus templa, vt; redditâ rebus sacris maiestate; cultum iis debitum pietatemque renouarent. Collegia pro vrbium præfidiis habebant.

bebant. neque tutiorem armis, quàm nostiâ vigilantîâ Religio-
nem existimabant. Difficile fuit, vel operum exhibitione tale iudi-
cium, vel beneficentiam gratitudine adæquare. Sperat tamen præsti-
tisse se Societas, vt id magis non potuisset, quàm parum conata esse vi-
deatur: gaudetque, quorum armis & fortitudini tot victorias Deus at-
tribuit, eorum se benefactis & munificentîâ superari.

Hactenus pro arbitrio Prouincias adiunimus: in Belgium nos tem-
pestas detulit. Ardente inter Carolum Quintum & Franciscum Vale-
sium bello, cedere iuebantur è Galliis quotquot erant de Cæsaris di-
tione. Octo de nostris, quippe Hispani, in Belgium migrauerunt. quò
aliquando, eodem ex Regno, egestate pressus excurrerat Ignatius, sub-
sidia, quibus ad opem mundo ferendam se pararet, petiturus. Nec iam
nullum Sociorum in his Prouinciis erat nomen: præclara Fabri per
Germaniam facinora rumor eò detulerat; & vnum celebrans, totum,
vt fit, Ordinem commendarat. Præcipua tamen pauperibus, & nisi
quòd in regionem omnibus hospitalem venirent, exulibus, in Deo col-
locanda spes erat. Illo freti, Louanium ad habitandum selegere: tum
vt incepta Parisiis studia persequerentur, tum quòd ex præstantibus,
quorum erat isthic copia, iuuenibus sperarent fore, non modò vt plu-
res Deo, sed etiam sibi adiungerent nonnullos. Euenit res ex sententiâ,
postquam Coloniâ Faber adueniens ad sanctitatem quâ omnes, ad elo-
quentiam quâ Strada eminebat, sapientiam & auctoritatem adiunxit.
Sed non vt hominibus aucta est, ita statim domiciliis amplificare se
Societas potuit. Obstabat, quòd neque illam Philippus Rex, item vt
in alias ditiones suas, in hanc admitteret, neque per patriæ leges redi-
tus permanentes ad stabilienda Collegia necessarios admittere liceret.
Has atque alias super alias incidentes difficultates tandem eluctata, per
magno labores, ad maiores in Belgico colendo solo tolerandos sibi
viam aperuit. Nunc & per Prouincias quæ Regi parent, & per eas quæ
sefe à reliquis abstraxerunt, diffusa, dat operam, vt his non inuisa, illis
accepta, vtrisque sit quàm vtilissima.

In Poloniâ quoque peregrinata priùs est, quàm certis sedibus ad-
missa. Primus eam cum Pontificio Nuntio Li pomanno Salmeron adiit.
Sed celeri tantùm excursu ostendit sese. Post quadriennium Canisius,
cum Camillo Mentuato Satriani Episcopo, cui easdem partes Pontifex
delegarat, eò missus, & mansit diutius, & industriæ specimen multifari-
am dedit. Tandem Cardinalis Hosius, vt labefactatam rem Catholi-
cam, quam propè solus sustinebat, etiam aliunde fulciret, Collegium
Bransbergæ instituit. Fuit hoc Polonicæ & Lithuanicæ Prouinciarum
semen: quarum ad progressum Antonius Possennus, rebus è Regni &
Religionis re præclare gestis, magnum deinde momentum attulit.
Sed præcipuum à Regum favore incrementum. Post Sigismundi Au-
gusti tempora, nec nobis nec Ecclesiæ satis æqua, incidimus in Step-
hanum Bathorem, & Sigismundum III. Fidei Catholicæ studiosissimos.
Hoc illis satis, vt nos amarent. Nec Regiæ beneuolentiæ pœnitere subie-
ctos debuit. Quàm propè aberat vt in exitium ueretur nobilissimum hoc
Regnum, & contra Scythas ac Turcas inuisum, hæreticis vltro iugulum

*Quâ occa-
sione So-
cietas Bel-
gium adie-
rit.
De his infra
latius Lib. 6.*

*Poloniam
primus ad-
it Salme-
ron, dein
Canisius.*

*Reges Po-
lonsa So-
cietati fa-
uent.*

Flo. Remon.
de Hæref.
oru lib. 4.
cap. 13.

Ioannes
Argenta de
Statu Societ.
in Poloniã
cap. 14.
Hunga-
riam So-
cietas in-
greditur:

variis
locis multa
passur:

Ioan. Arg.
Op. 13.
& Transsil-
vania ei-
citur,

eodem re-
dit.

Anglicane
missionis
initium.

darct? Est qui asserat, contra hanc pestem non aliunde maius quam à Societate præsidium allatum: cuius potissimum operâ errorum causam, hoc est ignorantiam, sublatam, redditumque Catholicis ritibus splendor. Quod uti sibi non arrogat, ita impensi studij conscientiam læta, de rerum conuersione immortales diuinæ Misericordiæ grates agit.

Erat & miserimus Hungariæ status, dum eam ingressi sumus. Creuerunt usque ad eò calamitates, ut propè mitem Turcarum tyrannidem fecerit rabies hæreticorum. Cæsarei exercitus proditi, iugulati fortissimi milites, Hungari ab Hungaris (nefas!) in mancipia barbaris venditi sunt. Quæ quamuis deplorare magis, quam prohibere licuit, quas tamen partes fatalis ille turbo non inuoluit, in iis & se Societas, & pro virili Religionem seruauit. Zagabriae ut persisteret, Croatarum ardor effecit. Cùm Hungarici Status pelli iuberent, malle se extrema pati dixerunt, quam hoc præsidio spoliari. in ciuilibus partiæ rebus cum Hungaris se facere, in iis quæ Religionem spectant, dissentire. Non tantum alibi vel ausa est, vel potuit Catholicorum constantia. Homonnæ, Cassouæ, aliisque locis agitari, pulsari, spoliati fuimus. Danna nunc reparat Ferdinandus III. Romanorum Imperator; qui uti reliquas à maioribus vittutes, ita hereditarium in nos amorem hausit. Sic Augustissimus eius pater, quas in Bohemiã subicramus clades, cum fenore pensauit; vel. ob hoc nostri amantior, quòd communes secum hostes haberemus: statuentibus rebellibus ibi Austriaci nominis esse tutelam, vbi Societas domicilium haberet.

Vtinam par in Transsiluaniam spes affulgeat? non minora perpeffi sumus. Per nostrum exitium Moyse Zangkius & Stephanus Bockaius, terribilæ furia, sibi viam ad dominatum muniuere. Ab hoc Claudiopolitanum Collegium in defectionis præmium ciuibus prædæ datum. Sigismundus Rackosius, qui deinde intrusus est, nec æquitate causæ, nec Archiducis Mathiæ rogatu, nec suorum, quotquot Deo fideles erant, Procerum precibus induci potuit, ut concitata odia non foueret. Sic fructus intercidit, quem per nostros sperauerant Christophorus, Stephanus, Sigismundus, Bathoreus sanguis. post illos, uti heres Transsiluanicæ familia, ita pænè omnis reducendæ Religionis via defecit. In spe tamen contra spem Societas nisa rediit, quæ potuit; & turbulentorum ciuium, perinde ut insipientium ægorum, iniurias ferens, curationem non intermisit. Videbatur ad eam rem Albæ Iuliæ velut diuinitus relicta in Collegio nostro cathedra sacræ ædis, sola inter rudera & cineres salua: quam postliminio conscendens noster Ecclesiastes fecit, ut in ruinis suis Religio triumpharet. Sed breuis ea respiratio, & citò obnubilanda serenitas fuit. Cedere oportuit non modo furori hæreticorum; sed etiam, inter bella & cædes, Catholicorum timori. Paucorum, quibus nunc commorari illic licet, quam utilis Religioni sit opera, argumento fuit nuper Transsiluanicæ Princeps, Bethlemi Gaboris coniux, Marchionis Brandenburgici soror, ad Catholicas partes per eos traducta.

Non tamen nusquam inter hostes durauimus. Ex Angliã ne Elisabethæ quidem crudelitas nos exclusit. Eam Societati missionem obtulit magis

magis quàm imposuit Gregorius XIII. discriminum quidem & laborum, sed & gloriae atque utilitatis plenam. Successum spondebant, cum Pontificis nomen inde à Gregorio Magno Anglis fortunatissimum, cum multorum eam ambientium alacritas. Exarsit in primis Claudius Aquaviua, qui provinciam animi sui magnitudini parem cernens, non modo vt sine tergiversatione susciperetur, vehementer institit; sed etiam, vt sibi demandaretur, supplex depoposcit. Valuit hoc, vt deinde vniuerso Ordini cum potestate praefectus, ad eam promouendam curas intendere, tantò efficacius, quantò in expeditionibus plus confert prudentia & imperium Ducis, quàm promptitudo militis. Delecti sunt P. Robertus Personius, & Edmundus Campianus, ambo à virtute, doctrinâ, prudentiâ instructissimi, & praeter communem in proximos amorem, singulari patriâ charitate flagrantes. Quantum in ipso statim ingressu terculamentorum obiectum! quantum deinde casuum & difficultatum! sed quæ metum incutere poterant, animos dabant. Mors extremum periculi summa votorum erat. Nec frustratus spe Campianus, postquam genti suæ utilissimus fuisset, ipse quoque opatissimum Martyrij fructum tulit. Personius, dum euasit, infelicior fuit. Aliis deinde ad effundendum pro Christo & patriâ sanguinem non minus animi. Plures idem decus obtinuerunt. Societas suorum sanguine fecundior, per spinas & vepres extulit sese, & inter succidentium manus accreuit. Fuit cum omnino latere oporteret; sed etiam sub niuibus vigent herbæ, & ne frigore adurantur, ipsum frigus obsistit. Maior modo tranquillitas sub Carolo Rege, qui nulli probo aduersus, benignitatis, quæ Angliam beat, nec illos relinquit expertes, qui in tuendâ Religione maiorum, quæ Diuinæ placere norunt, Regiæ Maiestati sperant non displicere.

Difficiliorem Scotiam facit hæreseos contumacia, nuper & in Dominum suum ausæ insurgere. Sed ægrè charitati obsistitur. Degunt & illic, qui vel cum libertatis vitæque dispendio laborant indigenis prodesse. Plures ad se attrahit auitæ Fidei tenax Hibernia: vtque paulatim siluescens amplam laborum materiam, ita Religiosorum non infecunda parens, ipsa sibi colonos sufficit. In vtroque Regno priusquam assidui degeremus, variæ per interualla missiones institutæ sunt. Præter eos, qui Superiorum iussu iuere; in Hiberniam iam tum à Societatis exordio, Alfonso Salmeron & Paschasius Broëtus pro Legatis à Paulo III. missi, tamdiu curandæ tutandæque Catholicæ rei nauarunt operam, quamdiu non suum (quod minime timebant) sed eorum, à quibus reciperentur audirenturque, vitare damnum potuerunt. Pius IV. Nicolaum Goudanum, eadem potestate præditum, in Scotiam, Britannico correptam incendio, proficisci iussit: vt Mariæ Reginæ, suorum fraudibus ac vi oppressæ, summas inter angustias, & consilium præberet & solatium. Cum postea omnino pessum iret hoc Regnum, fouendis eorum qui in Fide constabant, reliquiis, nouam manum Gregorius XIII. destinauit. Quibus in legationibus per media Socij vadentes pericula (nusquam enim non ad necem quæsitum sunt) gaudebant iis locis suam se Apostolicæ Sedi fidem ac deuotionem probare posse, vbi in viciniâ Rex schismaticus, & digna tali parente filia supremam auctoritatem

Vitæ Pat. Campiani cap. 13.

In Angliâ mittuntur Personius & Campianus.

Martyres Societatis in Angliâ.

Societas IESV in Scotiâ & Hiberniâ.

Eo legatur à variis Pontificibus.

toritatem conuellere, & honorem Petri successoribus debitum, sibi per summum nefas non essent veriti arrogare.

A Christianorum terris ad Turcarum Imperium transeamus. Non minimam Europæ partem, prò dolor! hi possident. Græci & Ægæi maris insulis iugum imposuere. Ex Hungariâ & Slauoniâ (olim Illyrico) plus illis quàm Catholicis parer. Plurimi passim Christiani nominis. Vtinam ad restituendam illis libertatem sic alij arma conuertant, vt Societas operam contulit ad seruandam pietatem! non ita in

Turca quâ occasione Socios accersant. Ann. Societ. an. 1614.

Seruatoris opprobrium repleatur Tartarus; non ita cælo insultetur. Nunc cessantibus Catholicis, ab ipsis (quis credat?) Turcis aduocati sumus. Res sic habet. Quinque-ecclesienses in Hungariâ præsidarij viderant nostros, quos apud se Dynasta Bamffius Absolindux habebat, per aquæ lustralis agniqûe cerei vsu, plurimis morbis facere medicinam. Rogarant ex sacris his amuletis sibi quædam donari. Nec Mahometana impietas obstitit, quin & ipsis essent salutaria. Vt latius vulgaretur beneficium, Patres accersunt, comitarum addunt; aduenientibus summum honorem habent. Iacebat celebris inter illos Tribunus morbo incognito iam annum æger. Dæmon hominem infederat: sed nec is sacrorum pignorum vim & exorcismos tulit. Sede suâ pulsus est, & quanta sit Catholicis Sacerdotibus potestas, Turcis fateri coactus. Inde illi impensius nos colere, deprædicare, mirari, agendi quæ muneris nostri sunt copiam facere. Nec deerat vbi studium suum & industriam charitas exprimeret. Degebant Quinque-ecclesiis, qui se Catholicos dicerent, quâ ciuium, quâ rusticorum, instar centum millium. Vnus omnes curabat Mysta: qui cum vitâ à pestimis non differret, partes suas tantum aberat vt expleret, vt ne nosset quidem. Non minor hæreticorum collunies, Lutherani, Caluinistæ, Ariani, nulla non pestis se intruferat. Quantus in hac excolendâ siluâ labor! sed & periculum! Sollicitatæ ad prodicionem plebis hæretici rabulæ nos accusarunt; vt rei Catholicæ progressum, quem suis declamationibus retardare non poterant, falsis criminationibus impedirent. Cum pellendi essemus (nam causâ parum probatâ viram Magistratus donauerat) Bethlem Gabor proscriptioni intercessit. Adeò, quem Deus protegit, nusquam destituitur, & vel inter hostes patronum inuenit. Sedato motu continuata vrbis cultura: eo fructu, vt, cum nostros sui Præsides reuocarent, ciues apud Bassam (sic Proregem vocant) institerint, vt nonnisi reditu promisso commeatum daret. Hæc Quinque-ecclesiensis commorationis origo. Altera Belgradi Hungariæ metropoli est instiruta, non minori Christianorum vel desiderio, vel emolumento. Cereræ per Orientis Imperium sedes locis magis distractæ, nec omnes intra Europam sunt: quia tamen sub Turcis, scripture coniungam.

Societas Quinque-ecclesiis stabilitur.

Residentia Belgradi,

in Chio.

Ann. Societ. an. 1612.

In insulam Chium, reuerentiæ erga Romanam Sedem etiamnum retinentem, Clemens VIII. nostros miserat. Excepere appulso Chij summo studio, nec minori hætenus retinere. Sed Christiani sunt. Quid Turcæ? Vbi Parum mores habuere perspectos, videruntque nullâ suâ vtilitate quæstuqûe, sed vnâ dumtaxat animarum salute duci; primò incognitam apud suos suspexere charitatem; tum, vt rapax hu-

mani

mani animi est virtus, admittatione in benevolentiam versâ, pænè cum indigenis humanitate certarunt. Cùm periculum à Ianizaris impendeter, tutati sunt: publicè cultum, priuatim obsequia detulerunt. Fuit qui coactis ad se de viâ diuertere, cùm plurium millium sibi rem familiarem esse dixisset; Hæc, inquit, Patres, vbi volueritis, vsibus vestris summa defertur. Quantâ vitæ integritate, quantâque prudentiâ opus fuit, vt immunita illa pectora conciliarentur! Sed huius rei non obscurius testimonium à Græcis schismaticis datum. Patriarcha Constantinopolites saluus in Partum moribus Catholicæ Religionis sanctitatem splendete, publico laudatos edicto ita suis commendauit Episcopis, vt non modò facili negotium videret; sed etiam, vbi res ferret, auxilium cuperet præstari. Hinc & in vicinas traiciendi insulas oblata opportunitas. Naxenses simul ac tales vsu suo Socios reperere, quales fama descripserat; quasi iis retinendis vincula vellent iniicere, Episcopatum obtulere: ignari Societatem dignitatibus terri magis quàm allici, nostrumque esse, quæ laboriosa sunt, non quæ speciosa, sectari. In Cypro, priusquam Christianis eriperetur, Iulius III. exstuenti Collegij facultatem fecerat: non nisi Missionem instituere licuit. Smyrnæ in Ioniâ etiamnum sedem habemus. Sed quis incolumi Turcâ ad Constantinopoleos portas commoratos speraret? per Galliarum Regis Legatos id effectum, vt Peræ, quam urbem sinus non latissimus à Byzantio diuidit, tuti degamus: totum forsân Orientis Imperium peruasuri, si non magis nescio qui è Catholicis, quàm qui Religione dissident, obstitissent. Certè inter Græcos Patriarcham Constantinopolitanum non fauentem modò, sed & familiarem habuimus: Ierosolymitanus nepotem suum nobis erudiendum tradidit. Apud cetetos sic fuimus in gratiâ, vt, cùm quosdam è nostris lues abstulisset, visis multi funeribus illacrymauerint. Quis scit, si non aliquando hæc animorum coniunctio ad Religionis vnitatem tendet?

in Naxo,
Ann. Soc.
an. 1612.

Cypro,

Smyrnæ,

& Con-
stantino-
poli.

CAPVT QVINTVM.

Societatis per Europam Missiones.

Percutrimus regiones, in quibus stabilia Societas domicilia, volentibus atque adnitentibus populis, constituit. Restant alix, in quas velut in hostile solum excursiones fecit, animatum prædas actura. Quò habitationem non potuit, charitatem extendit. sic solem sentiunt extremæ tectæ, nec orbitæ, quam ambit, subiectæ.

Quâ Orientem Europa spectat, extra Prouincias Regi Poloniae subditas nulla nobis sedes; sed non animosius armati milites, quod illic frequentissimum, quàm Socij vicina inuasere. Celeberrima in Moscouiam expeditio fuit Antonio Possuino duce. Hunc Legati nomine Gregorius XIII. Pontifex Maximus misit, vt magnum Ducem (sic suum Mosci vocant) cum Rege Poloniae & Sueciæ sancire fœdus cupientem, conaretur simul ad Ecclesiæ pacem atque amicitiam perducere. Inita cum Rege concordia: mansit cum Ecclesiâ

In Mosco-
uiam Pos-
seuinus le-
gatur à
Gregorio
XIII.
Possuinus
in suâ Mo-
scoiâ.

E c

dissen-

*Posseni
constantia
& intrepidus
animus.*

dissensio. adeò dirionum potior quàm salutis cura est. Pat tamen in dissimili successu Possëuini laus. Eo schismaticum adduxit, vt Romanæ Sedis potestatem cum admittere non vellet, negare tamen non posset. Hoc illum in rabiem egit: nec multum absuit, quin Maiestatis insigne crudelitatis instrumentum faceret. Sceptro, quod nuper filij cæde resperferat, Legato necem intentabat. Ille constantiâ, quâ putabat excipere, ictum auertit. Consternatus est barbarus; auditusque patientiis quæ afferebat, furorem in benevolentiam vertit, & pro vulnere amplexum dedit. Resedit, non extinctum est nocendi studium: nisi quod postea calliditate rectum. Rogat, vt pro Legati Apostolici munere sua secum lustrat templa. Quod primum ingressuri erant, in eo, qui se gerebat pro Archiepiscopo, diuina gentis more peragebat. Aduertit Pater id eò factum, vt, si interesset, crederetur mutasse sententiâ, & à Moscorum sacris non abhorere. Venturum se negat. assentibus Proceribus id pro contumeliâ habiturum Ducem, persistit in sententiâ; quasi patum de virâ laboraret, si fidem & commissam sibi dignitatem in tuto posuisset. Doluit irritas cecidisse insidias; animi tamen sensum compressit Dux, & ira intra reuerentiam stetit. Reuocatus in palatium Possëuinus, simul exaudiri potuit, Deo cum suis eucharisticum carmen cœpit concinere. Quid ageret interrogatus, Habeo, inquit, Numini gratias, quòd muneri in eo iniuriam non fecerim, Fidemque, cuius vos abiectæ serò pœnitebit, integram ego atque inuiolatam seruarim. Ita serè finita Legatio. Possëuinus cum fructum mallet, famam retulit. Reditum à nostris in eam regionem cum Demetrio Princip. Is vbi

*In Mosco-
niam Socij
comitan-
tur Deme-
trij Prin-
cipem.
Moscouia
Elzeuiana
art. 8.*

in Poloniâ fidem fecisset, se eum esse Demetrium Moscouiæ heredem, qui à Boriscio tyranno cæsus credebatur, impetratis auxiliis, post variam belli fortunam, ex exule Princeps est factus. Dignitatem adeptus, cœpit, vt promiserat, in id totis viribus incumbere, vt cum Ecclesiâ Romanâ Moscouiticam coniungeret. Nihil pulchrius egerat, si non feruentius quàm prudentius rem vsuisset. Allaborarunt tamen nostri, cum dissuadere non possent: donec eo (ò rerum vicissitudinem!) per nouam seditionem trucidato, interciscæ spes, & iacta reconciliationis semina cædibus & sanguine sunt oppressa. Non ita Russi operam eluserunt. Fuit vbi puerorum institutio tam bellè processit; vt horum agmen, cum in grandiores barbaro more tripudiantes incidisset, turbauerit insanas choreas, & ad sua sequendum vexilla sacris notis insignita tumultuantem turbam adduxerit. Varadino & Zeplaco, Pannoniæ, quâ Turcis finitima est, ciuitatibus auxilium præstitum est tum, cum pestilentia & fame exhaustæ eo quidem egebant maximè, sed minimè se fruituras spectabant. Quis enim, vbi incolarum alij solum verterent, alij vitandæ luis causâ summis in arboribus, auium more, nidos construerent; crederet aduenturos aducnas, qui percuntibus per media funera opem ferrent? Sed, vt alienis succurrant, sua spernunt pericula quos CHRISTI amor vrget: nihilque felicius putant, quàm mortalitatis damna in æternitatis lucrum verrere. In Illyricum quoties & quot è partibus excursum? Primus illic Bobadilla Societatis illustrauit nomen. Expeditum iam inde Epidauri in Dalmatiâ Collegium, tandem ingenti religiosissimæ

*Ann. Soc.
an. 1607.*

*Ann. Soc.
an. 1585.*

*In Dalma-
tiâ Socie-
tatis & in
Istria.*

iam inde Epidauri in Dalmatiâ Collegium, tandem ingenti religiosissimæ

simæ Reipublicæ gaudio institutum est. Aliud ad Istriæ finés in vrbe Flumine exstruxit Austriaca pietas, cui ad beneficiendum nobis nec ille latissimarum ditionum suarum satis amplus est terminus. Extremo Septemtrioni non minus impensum est operæ. In Succiâ Patris Stanislai Marfouitij, aliorumque, quos ei pro Catharinæ Reginæ voto Moderatores nostri socios addidere, per multos annos se labor exercuit. Tandem & Antonius Posseuinus ad firmandam solandamque Reginam, cum suis tum suorum malis ingemiscentem, mandato Pontificis accessit. His Sigismundus III. Poloniæ Rex prima pietatis suæ rudimenta, Societas deuinctum sibi iam inde Sigismundum debet. Sed non intra aulam se continuit Patrum industria: per Regnum, quamuis iam omnem fetè medicinam respueret, diffusa est. Vt fructum secundarent, Cælitè conciliati: Diuæ Birgittæ, Sueciæ olim ciui, nunc tutelari, dicatum Cœnobium, frementibus hæreticis, reparatum: sacra eius ossa argentæ arce inclusa coli denuò cœpta. Quis de restaurandâ Religione desperaret, cum Religiosas domos suis è cineribus videret resurgere? Sed tantas spes moriens Regina secum abstulit. Hac sublatâ, deferuimus locum, non deposuimus curam. Quibus in suâ patriâ non poteramus, in aliênâ per scholas, & exstructum instituendæ iuuentuti Seminarium, prædesse conati sumus. In hunc etiam modum Danis Norwegisq; consultum: cum suis, ne vsquam locorum in nostram disciplinam se darent, prohiberet Daniæ pseudo-episcopus. Quid edictis opus? inquit Rex, curate ne Iesuitarum scholis nostra iuuentus indigeat. Sed & ipsi in terras illas, per quidquid minarum atque insidiarum obiectum est, se Socij intulere. Nec minùs in Norwegiæ frigidibus, quàm in torridis Indiæ locis studiosa animarum charitas exarsit. In Daniâ etiam carcerem tulimus. Quid multa? ex omnibus, in quas hodie Europam diuidunt, regionibus vix vna; ex celebratioribus insulis pauca sunt; vbi vel sedem Societas non fixerit, vel in quam expeditionem non susceperit. In Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, vtriusque Germaniæ, Poloniæ Regnis & Prouinciis, in Hungariâ, Græciâ, Istriâ, Dalmatiâ, habitamus. In alios Illyrici tractus, in Pannoniam, Sueciam, Norwegiam, Daniam excurrimus. Accepere nos insulæ, in Oceano Anglia cum Scotiâ atque Hiberniâ: in mari Mediterraneo Sicilia, Sardinia, Corsica, Melita, Creta: in Ægæo Chius. Cyprum, Naxum, ceterasque lustrauimus. Vtinam non & adeò latè hæresis atque impietas grassarentur! Sed cum facile sit vulgari luem, non item præstò esse medicos; ita nostri dispersi sunt, vt nullos pestis inuaserit, quin iis curandis vel impenderint operam, vel obtulerint.

CAPVT SEXTVM.

Societatis propagatio per Asiam.

A Siam variè veteres, in quinque partes nostri Cosmographi diuidunt. Vnam Moscouiæ Dux, alteram Tartari tenent: sub Turcis est tertia, quarta sub Persis: postrema Indias, & quidquid terrarum

Missio Societatis in Sueciam,

Ann. Soc. an. 1585.

Anno Soc. an. 1601.

Norwegiam:

& Daniam,

Regiones Europe ubi Societas sedem habet, aut quò Missiones instituit.

Diuisio Asia.

*Societas
in Indiam
penetrat
magno a-
nimarum
fructu.*

*Flor. Rem.
in Anichri-
sto, cap. 8.*

*Xaverij
laus.*

ad Orientem est patefactum, complectitur. In has omnes aliquando Societas, in eam quæ remotissima est, statim à sui principio penetravit. Adirus per Iacobum Goueam apertus. Is Ioanni Lusitanæ Regi, Indicæ cultores vineæ conquirenti, Ignatij Socios exhibuit. Illos Ecclesiæ difficillimis temporibus à CHRISTO submissos, nihil magis quam labores ambire: ex periculis Dei gloriam & animarum salutem accersere: nec Regis voluntate recusaturos ire, quò ferrentur iam suâ. O profundas diuini consilij rationes! Hic ille est Gouea, qui Parisiis Collegij sanctæ Barbaræ Moderator, de cædendo virgis Ignatio sententiam tulerat. Vt conuetsa conditio est! Noui Orbis curam committi illi postulat, in quem, quòd à recto mortales abduceret, animaduertendum putarat. Diceres, Indorum salutem hoc supplicio, nostræ familiæ gloriam hoc dedecore emptam atque assertam. Certè nusquam illustrius quam in Indiis comparauit nomen. Quot alibi homines, tot hîc agmina CHRISTO assèrui. alibi Religionem fouit, hîc plantauit. Ignota Apostolis tranauit maria, & Ecclesiæ nauim ad portus appulit, quos illi non viderunt. Ex specubus & tauernis eduxit gentes ad aspiciendam Euangelij lucem, & quæ sol non adit, Fide illustrauit. Non sola quidem, nec prima laborauit. Præiuit diui Dominici, præiuit diui Francisci generosa stirps; sed vt multum terrarum colere cæperint, non minorem nostis laboribus campum æliquete. Vnus Xauerius, quàm multis salutaris fuit! Ante illum Parauæ, Iaij, Malaij, Azeni, Mindanaï, Moluci, nec si CHRISTVS esset, audiuerant. Maurica, Ternate, Trauancoris, Manaris, Cambaia, Zeilanum, Iafanapatania, Coromandelum, ora Piscaria, quàm parum instructæ erant! quantæ Meliaporij, Cochini, Goæ, Amboini, quantæ apud omnes Malabares & Malacenses tenebræ! diem attulit illud sidus: & tot vrbes, insulas, regiones, præter Iaponiam, in quam primus Fidem intulit, & vicina Sinis loca, præter Mozambicum, Melindam, Zocotoram, & Africæ littora, nouus Gentium Apostolus peragrauit. Quid hîc primùm mittere? locorum distantiam? quantum totius terræ ambitus continet spatij, tantum plus seculi non proficiscendo, sed docendo percutit. Labores? Paulum plus omnibus laborantem agnoscas. Fructum? Euangelium latius, quàm vllus hominum circumtulit: plurimos Christianos, quos barbaras inter gentes ipsa corruperant & efferauerant loca, ad dignam tali nomine ac professione vitam conuertit: Ethnicorum supra decies centena millia ad CHRISTVM adduxit. Hunc vnum si Societas Indiis dedisset, poterat ad illarum salutem excitata videti. Quantum per eius socios ac posteros, Barzæum, Criminales, Silueriam, quantum per tot Hetoas accessit, qui vel sanguinis sui semitâ iter ad cælum barbaris aperuerat! Per hos tota, quæ intra atque extra Gangem est, India; per hos Pegusiæ & Camboiæ potentissima Regna, Somatra, Ceiran, Ceibes, Philippinæ maximæ atque opulentissimæ insulæ, meliores quàm nostro otbi suppeditent, recepere diuitias, & absconditum Fidei thesaurum tepere. Per hos denique plura, quàm sibi Lusitani Hispanique subiecierint, in CHRISTI ditionem redacta sunt loca. Vbi arces condere non potuêre fortissimi Duces, hi Deo templa, Ordini suo domicilia erexêre. Sic India,

India,

Indiæ, quas vel adire difficile est, quæ habitantur, exultæ sunt; quæ deserta iacent, petuafæ. Inde in Iaponiam traiectum.

Est Iaponum non, vt Indorum, inculta gens; sed ingenua & discipli-
 nis expolita, appetens laudis & gloriæ: inde in bella præceps. Deos tum
 pro arbitrio colebat. ceterum res diuinas cognoscendi auida, & in ad-
 uenas humana. Quæ simul Xauerius comperit, arsit desiderio tam do-
 cilis colendæ gentis; puduitque, prius alios quàm CHRISTI nuntios
 ad eam penetrasse. Refeturat hanc illi prouinciam Deus, vt Iaponum
 Ecclesia vel in ortu suo magna esset; & quæ primæuam illam æmulatu-
 ra erat, supparem Apostolis haberet auctorem. O quis ille dies fuit, quo
 Cangoximam nauis appulit, quæ tantum bonorum aduehebat! credi-
 derim applausisse Cælitæ, & gratulatos insulis, vbi sua renouatum iri
 certamina, suos repræsentandos triumphos præuidebant. Te certè de-
 cuit exultare, Iaponia, nec ampliùs vel de sterilitate tuâ, vel de cæli queri
 asperitate. Acutæ te hiemes vrgent; sed iam tum cœpisti pietate feruere.
 Niues, quibus tegetis, Mattytum cruor tepefecit. Maligna multis locis
 tibi terra; sed eodem fecundata sanguine asperata tua, in paradisi delicias
 conuersa sunt. Auspiciam dedit Xauerius, dum, vt tibi seruiret, famu-
 lus equiti factus cœuentatis illa pedibus percurrit. Quales eo solo fru-
 ctus prouenere! specimen Eutopa vidit tum, cum Rex Bungi Franci-
 scus, & Rex Ariminenfis Protasius, Omutæque Princeps Bartholo-
 mæus, ad Euangelij lucem vocati, Mantium & Michaëlem, spectatissi-
 mæ virtutis adolescentes, sibi que sanguine coniunctos, ad exhibendam
 suo nomine Pontifici Maximo obedientiam Romam legauere. Obla-
 trent hîc ringanturque Fidei hostes, & adotatum à populis è termino
 tertarum venientibus Antichristum ganniant: ego cum iis, quibus
 quem debuit illa legatio sensum attulit, tegios hos iuuenes, tamquam
 altetos Magos in Vicario suo CHRISTVM venerantes agnosco: nec
 quidquam aut Societati, quæ in his ditigendis deducendis que vice side-
 ris functa est, illustrius ad gloriam, aut tibi, Rôma, iucundius ad vo-
 luptarem accidisse. Quid simile in Africanis atque Asiaticis triumphis
 conspexisti? Ibi de trucidatis & mancipatis, hîc de conseruatis & li-
 beratis, gentibus triumphatum. ibi fusi hostium exercitus, hîc dæ-
 monum vites fractæ. tum Imperij, modò Religionis limites propa-
 gari. tum deletæ vrbes, vastatæ pulchertimæ regiones; modò nullum
 nisi impietatis excidium. tum, qui in potestatem venerant, lurido &
 squallido vultu, onetati catenis, dolote atque ignominiâ pleni, post vi-
 ctoris curtum ttahebantur; modò, qui se CHRISTO sponte subdide-
 rant, lætitiæ quam aliis adfetebant participes, ingenti vniuersorum stu-
 dio & plausu, incedibili multitudinis, Principum, Antistitum, Sum-
 mi Sacerdotis gratulatione excepti, omni que honorum & officiorum
 genere fuere decorati. Quotum omnium causam cum homines in So-
 cietatem referrent, eamque Iaponicæ Ecclesiæ, cuius tam præclaros vide-
 bant fetus, parentem ac nutricem dicent; erat quòd laborum suorum
 fructum maximum non modò exhibere se, sed & percipere existimaret.
 Legati, vbi in patriam reuersi sunt, quasi non certiores ad cælum duces
 nancisci possent, quàm quibuscum tantum terratum emensi etant, aggre-
 gari

*Iaponum
ingensum.*

*Legatio
Regum Iap-
ponia ad
Pontificem.*

*Flor. Rem.
in Antichrist.
cap. 40.*

gari nostris voluerunt. Alij nec genere nec virtute impares secuti sunt. Etiamnum Regum in eâ gente non minimorum nepotes, auitis titulis Religiosam preferentes humilitatem, supremo Regi in Societate seruiunt. Adeo intet grauiissimas, quibus illic conflictata est, ærumnas non modò stationem non deseruit, sed & præclarissimis copiis aucta est. Quibus instructa, etiam vltra Iaponiam in Yezo, nouum laborum campum, nouas sibi palmas quæsitum iuit. Multos gladius abstulit; sed maior à ferro fecunditas. multos ignis consumpsit, sed à flammâ claritas accessit. Tormenta, carceres, equulei, quid fuere nisi experimenta virtutis? quibus non oppressa est, sed erecta; non absterita, sed inuitata. Et ad hæc quidem decora Xauerius, vt dixi, viam muniuit. Sed non hic vel eius quiescete magnanimitas, vel expleri charitas potuit. Dum mundi terminum attigisset, credebat se in opetum suorum primordio stare. Paruæ videbantur Indiæ, parua Iaponia, dum Sina restaret.

*Missio
Societatis
in Yezo.*

*Sinensium
mores, ri-
tur.*

*Xauerius
in ingressu
Sinæ mori-
tur.*

*Aditus in
Sinam
quomodo
Sociis pa-
refactus.*

Sina quæ terræ amplitudine, quæ populi frequentia, Regnum est totius orbis maximum. Incolæ ingenio excellunt; pace magis quam bello clari. leges vniuersim non absonas, religiones ridiculas habent. Exteriores ita vel contemnunt, vel metuunt; vt, propositâ capitis pœnâ, à finibus suis arceant. Hoc ipsum erat quod Xauerium, non minus profundendi sanguinis quam propagandæ Religionis cupidum, prouocabat. Sed dum pugnas cogitat, ad palmam euocatus est: priusque ad præteritorum laborum præmium, quam ad novos labores petuenit. Nec tamen omnino frustratus est voto: mortem, quam in Sinâ sperabat, in eius ingressu reperit. Vbi si quid ad finem propositum, nihil ad gloriam defuit. Nusquam honestius miles, quam sub hostili vallo cadit. Sublato Xauctio, transit ad posteros expeditionis cura: qui æmulati eius animos, CHRISTI signa, quæ ad Sinensium portas moriens defixerat, perfactis tandem claustris intulere. Aditus, vt in locis quæ vi expugnari non possunt, per munera est apertus. Horarias è rotis machinas, specula crystallina, vitra diuersissimos aspectui colores obijcientia, Sinenses nondum viderant. Ea, & ceteta eiusmodi, quibus pretium nouitas faceret, dum cupidè Magistratus acciperent, vt sit in donis, capti sunt: & admissis quæ offerebantur, intromisère qui dederant. Ita Michael Rüggerius & Matthæus Riccius penetrarunt. Qui mox altius insinuate se in gratiam, populum officiis & comitate demulcere, præter virtutis documenta, eruditionis specimen dare. Nec maius aliunde præsidium. Idem quippe Sinenses, quod olim Græci, de exteris sentiebant, barbatos & ignaros esse, se solos scientiâ præstare. Vbi patuit error, cœperuntque de situ orbis, & astorum cursu, de accessu, recessu, defectione solis & lunæ, quæ ipsi non repererant, à nostris discere; simul opiniones, simul voluntates mutarunt; & vel admiratione doctrinæ, vel discendi cupiditate, non ingrediendi solùm, sed & commorandi copiam fecere. Mox & templa condere licuit. Primum Sciauquini (est ea Cantoniæ prouinciæ metropolis) extructum; pietate magis frequentantium, quam ornatu suo spectabile. Cùm id ciues, prout amicroi aut alieniori erant animo, variè ferrent; Præfectus vrbs, vt auctoritate suâ, quam & famâ sapientiæ & Republicâ bene gestâ ingentem col-
lege-

legerat, loci religionem tueretur atque auget; hunc foribus titulum apposuit, *Diurum floris ades*. Flos ille poruit intelligi, qui de radice teste adicendit. Nostros porrò quanti fieri vellet, altera, quam in interiore aulâ miscendis destinata colloquiis figendam curauit, inscriptio testabatur: *Gens ab Occasu sacrosancta*. Supra modestiam erat titulus; sed Sociis admittis tamen, quia Religionis intererat eius præceptores honorari. Varias subinde vicissitudines subiuiimus. Modò non multitudini solum & Magistratibus vulgò sumus accepti, sed & Rege tam beneuolò utimur, vt, nisi hoc Religiosis institutis repugnare didicisset, præcipuas in nos dignitates conferret. Agrum, qui victui cultuique corporis necessaria abundè suppeditet, nuper attribuit. Vir est recti iustique renax, & quibus alij, ne ad fidem transeant, maximè impediuntur, libidibus non obnoxius. Vtinam, quemadmodum falsos Deos non amplius colit, ita verum, vt par est, aliquando veneretur! quanta Sinensis populi, qui Regum supra Persas venerans totus ab illorum nutibus pendet, ad Ecclesiam accessio fieret? Iam nunc operatij messi desunt. Fidem multa millia, Societatem nonnulli sunt amplexi.

Par in vicinis Regnis progressus. In Cocinchinâ pluribus locis sedes erigi cœperat. In Tunquino singuli pro Collegio sunt. Supra viginti animarum millia vnus curat. Tibet, quod & Cathayæ Regnum, non minorem fructum spondet. Nisi inconstantia timeretur, primis panè congressibus poterat ad Fidem Rex adduci. Ira difficillimos aditus facili progressu Deus pensauit. Sanè nihil simile miles Hannibalis in Alpibus passus. leuissimum fuit, quod per asperissimas rupes confectum est iter. traiecta loca, vbi non rarò viatores pestilens aër, sicut Auernus volucres, necat. Calcata toris mensibus nix & glacies: vbi senriendi vis & oculorum vsus defecerant, defossis in niue specubus hiematum. Nusquam talia frigidis prodigia. Gangem, cuius hîc fons repertus, non modò glacies stringit, sed etiam sine gelu nix tegit: vbi enim monitium cacumina (quæ nou nisi nix sunt) ventus deturbat; tantas moles absumere impotens, excouat sibi viam, & sub niucis fomicibus ingens amnis deuoluitur. qui transeunt, dum stare in collibus putant, in ponte sunt. Ad hæc frigora ex Indiæ caloribus Patres deuenerunt, perituri, nisi charitate flagrassent.

In Amam & Esiam latissimas regiones, cum indigenæ, qui & ipsi à Regno Dei non procul absunt, rum Iapones ob fidem exules nos attraxere. Etenim hoc cum primis Christianis habent illi noui commune, quòd infortuniis suis alios beent; & dum suas deserre coguntur, nouas Religioni sedes acquirant. In Corream proximis annis missio adornabatur. Patebit inde in Tartariam ingressus. Est hæc altera Asiæ pars, Scythia veteribus dicta. à Chinâ prodigioso illo quadringentarum & quinquaginta leucarum muro diuiditur. Ex Europâ, nisi quòd gentis feritas aditum difficilem faciat, aperta est. Iude vt adiretur, consilium casus præuertit. Aderat militi Polono P. Zgoda, dum Valachiam Tartarus inuasit. Cæsis Polonis venit in hostium manus. Nulli gratior libertas, quam illi vincula fuere. Flagrarat diu studio ad eundem Tartariæ, iamque Constantinopolim, vnde

Singularis honos à Sciauquinenfi Præfeto Sociis exhibitus.

Regis in Socios benignitas. Ex litteris Macao datis an. 1637.

Socij in Cocinchinâ, Tunquin, Tibet,

Ex litteris Macao. 1637.

P. Ant. Andrada in lit. 1614.

Arnâ & Esiam,

Correâ, Ex lit. Mac. an. 1637.

Tartariâ,

Ann. Soc. an. 1612.

liberior in Tauricam Cherfonefum transitus, propedim cogitabat. Hac curâ per felix infortunium solutus, quò volebat, ductus est compendio. Mox operâ viri Principis, quem Cameneci Legatum nouerat, redemptus, multis eius gentis, à quâ comprehensus fuerat, vinculorum suorum pretium Christianam reddidit libertatem.

Perfide. Sed relegamus per Indias iter, & ad Persici nominis Regna veniamus. Horum vnum Armusia est, Persici sinus insula, quàm commerciis diues, tam ceteris naturæ dotibus destituta. Nullus in eâ frutex, nulla dulcis aquæ scaturigo. Salsum & sulphureum solum. Ipsa flumina æstate in salem, vt nostra in glaciem hieme, coeunt. Accedit ardor intolerabilis, quem capite tenus fluctibus meris, vix incolæ ferunt. Vincit tamen hunc æstum cupiditas, & ex omni parte mercatores adducit. Iudæi, Saraceni, Gentiles, Hærcici, Christiani, inuicem miscentur. Diuersi singulis ritus, libido atque auaritia communis. cum mercibus vitia inuehuntur: nec minor flagitiorum est, quàm nationum colluuius. Fuit & hîc sua nostris negotiatio. Gaspar Barzæus ea lucra fecit, quibus maiora nec Xaucerius speraret. Suos ille labores quidem Armusiæ deuouerat, sed cum in Iaponiam & Sinam rapi se sentiret, sui simillimum Barzæum misit. Qui simul insulam attingit, simul horrendo motu concussa est. Diceres ad eius aduentum diabolus expauescere; & ne loci possessione deturbaretur, timere. Gaspar cælestem iram interpretatus est, cuius cum retribili denuntiatione in scelera inuehi cœpit, quæ iam terra non ferret. Nec paucis exitij metus salutis initium fuit. Mox additâ ad vehementiam industriâ, vbi penitiùs morbos explorauit, curationem ordinatè & per partes aggressus est. Spatia temporis sic dispensauit, vt diuersos diuersis nationibus dies, diei horas aliis atque aliis ministeriis impenderet. Ita multotum partes vnus explebat, labore quidem incredibili, sed emolumento pari. Nulla gens fuit, nullus ordo, ex quo non plurimos vel à vitii ad honestatem, vel ab impiis superstitionibus ad nostra sacra traduceret. Rex ipse ne accederet, marernæ lacrymæ potens machina effecet. Baptisina cum duobus Saracenorum millibus petentem importuna anus peruertit: & quæ mortalem vitam dederat, ad immortalem iter obstruxit. Doluit enim verò talem sibi prædam eripi vir animarum sitentissimus, sed reliquo se fructu solabatur. Iogues quidam, qui incredibili duritiâ atque asperitate vitæ eam sanctimonix famam sibi compararat, vt quâ pedes aquâ lauisset, eam Armusiæ Rex religionis causâ potaret; ad CHRISTI fidem veramque sanctitatem est conuersus. Eius alij auctoritatem secuti, specum, quam Anachoretarum ritu incolabant; in Deiparæ Virginis delubrum commutarunt. Persici Legati vxor, vt CHRISTO adhæreret, maritum deseruit. par in filiâ constantia. Bellum, quo repetendæ erant, simul imperendum Gasparis caput, diuinitus discussum. Quamquam ille vltro se Persidi intulisset, nisi Xaucerius, verius ne se nimium exundans ardor diffunderet, Armusiâ vetuisset pedem efferre. Sed fama concludi non potuit. Ex vltimis Arabiæ finibus, ex ipsâ Constantinopoli venere qui ad se studiosissimè inuitarent. Quàm difficile fuit, tanto se aperiente campo, vel ardori animi, vel miserorum votis non obtemperare! constrinxit tamen chari-

Barzæi in Armusiæ nis excolendis industria & labor. Nic. Trigault. in Vita Gas. Barzæi.

Rex Armusiæ cur non conuersus.

Barzæi insignis obedientia.

tatem

tatem obedientia, iam tum præcipua Societatis virtus. Qui secuti sunt, cum simili præcepto non tenerentur, latius operam protulere. P. Arias Brandanus, & P. Alexius Dias, in Baharem eiusdem sinus insulam Lusitanam classem comitati sunt. Alij in continentem Persidem, duarum non amplius leucarum freto dissidentem, sub Monaianæ arcis tutelâ excurrere. Felicius tamen alienâ in patriâ cum Persis actum, quàm in suâ. Lahore, quæ Mogoris Regia est, magni nominis Legatus eò adductus, ut filios suos baptisimare lustrandos offerret: illis scilicet, quàm sibi beneuolentior. Aliis eodem mercurio causâ commentibus non parum profuirit liber, quem de Fidei rebus Persicâ linguâ in Mogoris gratiam Patres conscripserant. Est is omnium, qui in Indiâ regnant, longè potentissimus. Reges plures non subditos modò, sed & domesticos habet. Ab his minimum auri millionem quothebdomadis dono accipit. Quis tributa & ceteras diuitias numeret? In bellum quinquagena elephantorum millia potest educere: septena nuper dum numeraret, cum trecentis equitum, nongentis peditum millibus, putabatur non multum instructus esse, & vulgarem potiùs belli tempore comitarum, quàm magnum exercitum habere. Sed numerosior gens est quàm bellicosior. magis astutiâ valet; hebes tamen ad diuina. Religionem & linguam ferè habet cum Persis communem; habitu aliquantum discrepat. Primus ad eam missus Rudolphus Aquaiiua, qui deinde marryrij decus in Adriâ Ducum familiam importauit. Venientem excepit Rex eo honore, quo de Mulassis, hoc est Mahometi sacerdotibus, neminem. Quanto magis è Rudolphi voto, si cuius ipse Sacerdos erat, cæli terræque Dominum sacrilegò impostori prætulisset? Sed vltra humanitatis officia, & fidei nostræ laudes, non processit. Cunctatio Regis cum populum per se non promptum magis retardaret, Rudolphus Goam reuocatus est, maiori virutum relicto documento, quàm fructu collecto. Abituro ingens auri vis oblata. Sed qui reliquerat suas, alienas opes facile contempsit. Nec nouum erat abstinentiæ exemplum. Toto, quod illic egit, triennio, cum plurima Rex offerret, ne tantum quidem admisit quo naturæ desideria expleret, sat habens ea insipido pane & frigidâ compeuuisse. Ne nihil ramen ex potentissimi Regis aulâ efferret, Moscum hominem, Christianè viuere cupientem, cum vxore & liberis donari sibi petiit; rarus non inutilem operam se potuisse, si vel paucos de regni mancipijs CHRISTI seruos fecisset. Paruir deinde eadem Societati Prouincia non minore quidem Regum beneuolentiâ, sed & pari ad amplectendam Religionem segnirie. Qui postremis annis regnabat, cum rationum momenta, quibus illa nititur, satis perspexisset, cupiebat nocturno visò confirmari. Demens, qui plus somniis, quàm iudicio suo tribueret, & vbi nulla est, ibi Christianam fidem vellet reperire.

Post Persidem & vicina Regna restat Turcarum Imperium, quâ per Asiam diffunditur. De Societatis in eo sedibus suprâ per occasionem relatum est. Reliquæ sunt profectioes, quibus vbi se non potuit, Religionem stabiliiuit. Prima ad Maronitas instituta est. Sunt Maronitæ montis Libani incolæ, gens bona & facilis, sed prauis Græcorum disciplinis admodum corrupta. Spiritum à solo Patre originem habere

Fily Legati Persarum baptisiantur. 1ar. Tom. 3. c. 11. & 12. Liber Persicâ linguâ conscripuit. Rex Mogor. 1ar. Tom. 2. c. 3. & 14.

Rudolphum Aquaiiuam honorificè excipit.

munera offert.

Ex litte. ann. 1624.

Missio ad Maronitas.

credunt. humanos animos, vbi è corporibus cesserint, nescio quibus in sedibus vsque ad iudicij tempus feruari. coniugij vinculum pro viri arbitrio posse dissolui. infantes ante quadragesimum diem bap-
 tismate lustrari nefas esse; tum CHRISTI etiam corpore pascendos. His atque aliis sensim inbuti doctrinis, errore magis quam voluntate ab Ecclesiâ dissident; ceterum in Romani Pontificis veneratione atque amicitia constanres. Mouit ea fidelitas Gregorium XIII. vt tanquam suis subueniret; hoc amplius quòd auxilij non egentiores essent, quam cupidiores. Iam Oratores miserant, qui simul obedientiam Summo Sacerdoti totius gentis nomine exhiberent; simul ostenderent posse, nisi cultores decissent, in monte quondam amœnissimo Religionem reflorescere. Missus est, volente Pontifice, Thomas RADIUS cum Ioanne Baptistâ Æliano, & quadriennio post cum eodem P. Ioannes Brunus; omnes linguarum, quarum illic vsus, periti. Erat profectio laboris & periculi plenissima; regione, præterquam quòd Turcarum sit, ciuilibus bellis ardente. Vel ideo tamen placuit, quòd ad illa irerur loca, ad quæ primorum Patrum vora aspirassent. est enim Libanus non procul à Palæstinâ, cui suas dicauerat curas sancta illa Decemvitorum turba. Vbi appulere, quasi de cælo venirent, excepti sunt. Vt CHRISTVS, inquebant, Patri terras, vos CHRISTO eiusque Vicario gentem nostram conciliabitis. Facile fuit, tam promptos, quò oportebat, impellere, & reducere in viam non sponte deuiantes. Primum Episcopi, qui præter Archiepiscopum quindecim erant, indictâ Synodo, Catholicè se sentire professi sunt. Pari populus alacritate praua dogmata eiurauit. Ita toti cum Pastoribus greges ad Ouile redierunt. Ne noua conragio glisceret, errorum pabulum, hoc est, exitiales libri substracti sunt. Salutare inde ab vrbe Româ Pontifex submisit; maximis quidem impensis, sed quæ animarum pretium essent. Addidit largam pecuniæ summam pauperibus erogandam: templorum insuper ornamenta, vasa, & sacras pro Episcopis vestes, vt de suo iam munere edocti etiam dignitatem feruarent. Nec hîc stetit benignissimi Patris vel liberalitas vel cura: vt in posterum Maronitis consuleret, Seminarium Romæ instituit, vbi educati atque instituti, qui inde mitterentur, iuuenes castam deinde Religionem inter suos conseruarent. Procuracionem Societati commisit. Sic Libani incolis etiam absentes adsumus. Reliquam Syriam, Mesopotamiam, Armeniam Pater Antonius Marietius & P. Petrus Metoscita Pauli V. voluntate peragrarunt. In Arabiâ P. Paëzius Æthiopiæ præludit. Ad Georgianos, qui Colchidem, & quidquid inter Pontum Euxinum & mare Caspium interiacet, larè possident, Pater Ludouicus Grangerius profectus est. Non quidem licuit per illam terrarum vastitarem Euangelio vulgando pro voto insistere; sed & opere pretium est explorasse loca, quæ inuadere desideras. Erit forsitan cum post debilitaras alibi hærcses, alibi deletum idolorum cultum, liceat in Mahometum plenas copias conuerrere.

Victorel in
 Greg. XIII.

Armenos,
 Babylonios,
 Arabes &
 Colchos.

CAPVT SEPTIMVM.

Propagatio Societatis per Africam.

FVit olim Africa non religione minùs quàm bellis inclyta. Nunc pænè Fides exulat. Obiectas Europæ partes, & interiora Sataceni, maris Atlantici & Æthiopicæ littora Ethnici tenent. in Abassiâ atque Ægypto qui CHRISTVM agnoscunt, ab Ecclesiæ communione seiuncti sunt. Ad has gentes adire, fuit bellum inferre. Nusquam amici, nisi quos faeres. A multis humanitatis non plus expectandum, quàm ipse instillat. Sed lustranda venatoribus ferarum sunt latibula, & prædæ gratiâ inter silvas degendum. Quàm feris similes Guineæ populi? Ipso nomine feritarem præ se ferunt, qui Leænæ montes incolunt. His Societas facta est mansuetudinis magistra. Ne cultores deficiant, in vicinis Hesperidum insulis sedem collocavit. In alia Guineæ Regna prius è remotissimis terris Euangelium intulit, quàm vicini Saraceni impuram Alcorani superstitionem importarint. Fuit, cum vno tempore duo magni Reges baptisma suscipere, quatuor flagitent. Beniensis regio non satis quidem expectationi respondit, sed ipsa sibi charitas fructus est; & nusquam vberior, quàm in sterili solo, meritorum seges. In Congo atque Angolâ pro Regum ingenio dubiæ sæpè res: nunc utrobique Collegia sunt, frugum, quas Æthiopicus ager cælesti fundit agricolæ, quædam velut horrea. Magna ex Monomotapâ messis accederet, si culturam admisisset. Nunc quàm incolis suis parum benigna, tam celo instugifera est, nec vllâ ferè re præterquam Apostoli sui cæde nobilis. Fuit is Confalvus Silueria, cui natalium splendor inter primos Lusitanæ Proceres, virtus inter præcipuos Martyres locum dedit. Post nauatam Indis operam ad Cafres venerat, gentem stolidam & rudem, & quæ humanam naturam formâ magis quàm ingenio prodat. Poterat tamen, nisi parricidium interuenisset, docilitatis defectum tantus magister supplere. Iam Regem & trecentos cum eo Nobiles (si qua est in illâ barbarie nobilitas) sic instituerat, vt baptismo admouendos putaret. Sed, vt leuitate Cafres sunt & perfidiâ singulari, Rex insuper propter auaritiam & improuidam ætatem fraudibus obnoxius, facilè à Mahometanis veneratoribus inductus est, vt eius se cæde pollueret, à quo salutis vndâ fuerat expiatus. Ergo vecordis adolescentuli insu, ingens ille spiritus, à quo Monomotapæ incolumitas pendebat, laqueo suffocatus est. Corpus, ne veneno suo (ita scelesti persuaserant) auras inficeret, in profluentem proiectum. Utinam tandem Cafres per eius sanguinem diuinam erga se misericordiam flectant, per quem iram meruerunt! Hactenus velut in pœnam à Deo deserti, & salute, quam reiecerunt, indigni visi sunt. Quantò beatiore, quæ ultra Bonæ spei promontorium ad sinum vsque Arabicum porriguntur terræ! Passim in littoribus crucis vexilla rutilant, & in torridis arenis Fidei germen crescit. Prima semina multis locis Societas iecit. Nunc Mosambici non domicilium modò, sed & scholas habet: vbi, qui humanos induere mo-

Africa populi à Fide alieni.

Societas in Guineâ,

Isr. Tom. 3. c. 46. & seq.

Benino,

Congo, Angolâ,

Monomotapâ,

Mosambici,

res non posse videbantur, etiam disciplinis excoli sunt cœpti. Poterat Madagascar (sancti Laurentij insulam Europæi vocant) venire in partem felicitatis, si Rex quàm facilis in admirandis, tam constans in retinendis Dei nuntiis fuisset. Sed vt reliquas contra barbarorum vitia virtutes, ira contra mobilitatem necesse est perseverantiam opponere. Ea si defuisset, nec nuper in Abassiam (quæ olim Æthiopia vltra Ægyptum dicta est) post longum exsilium reducta Religio veteres possessiones adiisset. Quantos in eam rem inde à primis annis Societas labores suscepit? nec labores modò, quos ambit, sed etiam, quos alioqui vt sui perniciem fugit, insularum honores: crucibus quidem illos & molestiis refertos, nec quidquam, nisi nomen, speciosi habentes; sed tamen nisi animarum necessitas vrgeret, vel hoc ipso ingtaros. Igitur Ioannes Nunnius in Patriarcham, Andreas Ouiedus, & Melchior Cernerus in Episcopos lecti consecratiq̃ue sunt: vt Claudium Abassinorum Imperatorem cum suis ad Ecclesiam, à quâ amplius mille annos dissident, redire cupientem, ad illam cum potestate & maiestate reducerent. Sed is breuè vel mutauit sententiam, vel porius (quoniam non nisi in Lusitanorum gratiam reconciliationis præ se voluntatem tulerat) vbi postulata impetrasset auxilia, nihil amplius requisit. Quod vbi Goæ renuntiatum est, postquàm eò cum Episcopis Patriarcha apulisset; ne impiorum ludibrio suam omnes dignitatem obijcerent, visum est vnum cum aliquot Sociis Ouiedum præmittere, qui & rem exploraret certius, & Patriarchæ ingressum, quâ posset, præmunire. Vbi aduenit, reperit Imperatorem, quamuis iniurio (vt erat caurus nec dissimulandi imperitus) animi sensum humanitatis officiis obregeret; tamen reipsâ in Dioscõri hæresi, & propriis Abassinorum erroribus mentem obfirmasse. nihil de Romanæ Ecclesiæ auctoritate, nihil de verâ Fide, nisi refellendi gratiâ, audire. Patriarchæ aduentum non modò superuacaneum fore, sed & suum ingratum esse. Doluit enimvero ita Ignatium (nam de se minis laborabar) ita Lusitanæ Regem, ita Pontificem Maximum, quorum omnium non minori voluntate quàm spe suscepta erat expeditio, expectatione frustrari. Sed inde solarium capiebar, quòd, vbi agendi quæ optarat facultas deesset, abundè (quod alterum votum erat) supererit pariendi. Præter contumelias & opprobria, præter tædia & durissimum inter asperrimas rupes exsilium, eam paupertatem pertulit, vt, cum aliorum misericordiam publica contraxisset fames, ipse arare, ipse sementem facere, ipse metere coactus sit, vnde vitam, quò ferendis diutiùs ærumnis sufficeret, sustentaret. Tum demum cœpit dignitatem suam, quam inuitissimo susceperat, æquo animo ferre; & quæ antea intolerabilis videbatur, inter grauissimos labores leuis est facta. Tum non pœnituit Pontificio pædo manus admouisse, dum iisdem boum stimulos & stinam tractaret. Quis miretur Euangelicum semen eo deinde solo feliciter prouenisse, quod ita subactum est? Nondum tamen se multùm extulerat, cum eò venit P. Paëzius: quem etiam non minis rerum tolerantiam, quàm gestarum gloria decorauit. In itinere à Turcis captus, sexennio in vinculis fuit. Solutus carcere, incidit in morbum cum per se grauem, tum loco rerumque inopiâ,

in Madagascare.

Nunnius Patriarcha in Abassiam legatur.

Ouiedus Episcopus præmittitur.

eius labores.

Ian. Tom. 2. c. 32. & seq.

P. Paëzius in Abassiam venit.

inopiâ (quippe inter Arabas inhumanissimam gentem) molestissimum. Recuperatâ valetudine, P. Montferratium, viarum atque ærurnarum socium & leuamen, amisit. Cetera, quæ vel ad humanarum necessitatum subsidium, vel ad rei sacræ vsûm comportabat, latrones eripuerunt. Nihil in illum mirius feris. Intactum atque innoxium emicans è siluis leo pertransiit. Ita alternis diuinæ misericordiæ sese modò subducens, modò exferentis, interuallis exercitus recreatusque, ad Regiam peruenit. In quâ, primis statim congressibus, & sua illum, & Religionis, *honoratur à Rege.* quam docebat, sanctitas adeò venerabilem fecit, vt pannosus licet atque mendicus, supra omnes Proceres Dynastasque in pretio esset. Rogatus vt de diuinis mysteriis verba haberet, cum id stans in pedes, nihilque inter auditores eminens, agere cœpisset; non ferens Imperator tam altas cælestesque res tam humili tractari loco, quòd alia sedes deesset, in suum iussit solium conscendere, & vnde populis imperia dabantur, inde vitæ præcepta proferre. Dubites magisne Concionatorem delatus honor, an sua Imperatorem demissio decuerit. Numquam folio dignior fuit, quàm dum sic illo cessit. Adeò pulchrum est & regium, in suis Deum famulis agnoscere & venerari. Aliàs inter colloquendum, cum eius se famulum clientemque Paëzius diceret, Quid, inquit, istis obsequij arque obseruantia vocabis vteris? non dominus ego tuus aut patronus, sed discipulus filiusque sum: tuâ equidem institutione, quàm Abassinorum imperio felicior. Verum dixerat, si salutaria documenta quàm auidè audiebat, tam alrè in animum demississet. Sed id in incerto est. Spem facit, quòd & ipse ante pugnam, quam sibi fatalem præfagebat, adesse Paëzium optauerit, vt apud illum Catholico ritu noxas confitendo deponeret; & perduelles non aliam ob causam vitâ illum Regnoque spoliarent, nisi vt ne Religionem, quam amplexus credebatur, suos quoque suscipere, & acceptam à maioribus Fidem, cum eâ, quam Sacerdos aduena euentitâ potiùs (vt aiebant) sanctitate quàm rationum momentis persuadebat, cogeret commutare. Vt vt est, non irriti Paëzij fuere conatus. Multos qui ab Ecclesiâ seiuncti, velut membra à corpore abscissa, cælestis Spiritus vegetatione vitâque destituebantur, cum eâ conciliauit. Multos ab inanium simulacrorum cultu, ad veri Numinis notitiam atque amorem attraxit. Sed vt in cupidis negotiatoribus lucrandi desiderium ex lucris crescit; ita horum perceptio fructuum, maiorum cupiditatem accendit. Donec tandem nostrâ *Ann. 1626. Abassia Pontificis obedientiam se subdit.* ætate, renouatis primis conatibus, missò iterum è Societate Patriarchâ, tota se ad salutem Abassia conuertit: damnatisque, qui seiunctionis tempore inualuerant, ritibus, & in primis eiuratâ Dioscori hæresi, nouum CHRISTO, & Romanæ Sedi ceterarum Magistræ, sacramentum dixit.

Eandem non semel spem de se, deque Cophis qui Ægyptum incolunt, Alexandrini fecere Patriarchæ. Sed cœptis constantia defuit. *Labores Sociorum in Ægypto irriti, & quare, Hist. Societ. Tom. 2. l. 5.* Eorum vnus, quamquam per Legatum geminasque litteras CHRISTI Vicario submiserat sese; tamen, inuerturbante rem eo ipso qui Legatus fuerat, missos ad se Christophorum Rodericium & Ioannem Baptistam Ælianum ita delusit, vt præter eum, qui ex patientiâ frustratisque

Ann. Societ.
anno 1584.

prodicionis
accusati
captiuntur:

redimuntur:

Ægypto
excedunt.

Varia in
Mauritaniam
excuriones.

non minus quàm exactis è sententiâ laboribus in cælo expectandus est, nullum fructum rerulerint. Aliter, dum nimium comperendinar, priusquam rem suæ suorumque saluti necessariam conficeret, morte præuentus est. Tum tamen ceteri Episcopi redituris in Italiam Patribus dedere litteras, quibus & Pontifici gratias agebant, quòd homines, à quibus Catholicam veritatem docerentur, ad se misisset: & vbi post annum successior Patriarchæ substitutus esset (aiunt enim tam diu suam decere Ecclesiam Sponsi interitum lugere) toto se studio in concordiam inclinatuos testabantur. Nec erat exigua felicissimi successus spes, confirmatâ iam & communiter agnitâ Romani Pontificis in vniuersum CHRISTI gregem potestate, reiectisque, quibus maximè retardabantur, Eurychetis erroribus. Sed dum nostri ea Romam noua delaturi, & quid in rem esset, coràm edocturi discessum parant; ecce tibi in ipsorum ædibus Turcarum turba ferro ac telis instructa. Ducebat agmen personatus dux, qui quid agendum, cuiue iniicienda essent vincula, designaret. Fama fuit, fuisse quemdam inuidiâ atque ambirione ardentem: qui, vt Gallicæ nationis Consulem (habent enim hîc Galli Venerique suos Magistratus) in huius promotione negorij nec operæ nec sumptibus parcentem de gradu deijceret, detulit ad Proregem, Cophotos ab eo contra Turcarum Imperatorem sollicitatos, habereque à Philippo Hispaniarum Rege mandata alliciendi in eius partes, quotquot posset, Christianos. ad eam rem præstò esse Memphi Presbyteros, qui suam Regi operam Consulique nauarent. Ita Patres ab agendâ Religionis causâ ad defendendam propriam in iudicium tracti, quantum suam satis probabant innocentiam; tamen quòd in litteris, quæ apud eos deprehensæ sunt, optare se Cophiti dicerent, vt vnum ouile fieret & vnus Pastor, quasi iis verbis apertum prodicionis contineretur indicium, in tetrum carcerem coniecti sunt. Nec erat qui extremo multandos supplicio dubitaret. Solo in Turcarum auaritiâ spes erat reliqua: credebantque Christiani posse, si Patres assentirentur, pecuniæ magnitudine periculum redimi. Partes, quamquam in tali causâ emendam potius mortem, quàm redimendam vitam scirent, quoniam tamen suam perniciem cum magnâ videbant Cophitorum calamitate coniunctam, metuebantque, ne, si quid eis mali suâ causâ accideret, id eos ab omni cum Catholicis commercio deterreret; passi sunt sibi pulcherrimam palmam eripi. Perfoluto non exiguo pretio, cum nihilo segnius inchoatam coniunctionem vrgent, nouus in prouinciam Prorex venit. Qui factus præteritorum certior, ait se iterum velle causam cognoscere; esse enim proximi Proregis cupiditate corruptum labefactatumque iudicium. Tum tandem, ne, quibus se laqueis exiissent, in eos magno cum Christianorum periculo reciderent, maturandus rediret visus est; neque committendum, vt hominibus optimè de se meritis sua pieras & beneuolentia fraudi esset. Atque is Ægyptiacarum expeditionum exitus fuit.

Laborum non minus in aliis Africæ partibus, quæ propius Europam sunt, multoties exhaustum. In Mauritaniam, quâ Herculeo freto ab Hispaniis diuiditur, Ioannes Nunnius, Ludouicus Consaluius, Ignatius

tius Bogatus; quâ Siciliæ obiâcet, ipse Iacobus Lainius & Martinus à Carnosa traicere. Hi, vt Ioannis Vegæ Sicilię Proregis exercitui Africam urbem oppugnaturus; illi, vt tractis in seruitutem Christianis opem & solatium ferrent. Pari charitate Ioannes Fernandus & Gabriel de Portu in eandem delari oras, multorum è vinculis exemere corpora, multorum à satanæ dominatu animos defendere. Nec nihil in Iudæos & Mauros emolumenti redundauit. Tituani (ciuitas est ditionis superstitionisq̃ue Saracenæ) præcipuum Nunnus Rabbinum cõ adduxit, vt non cunctaretur confiteri, IESVM, quem Christiani colerent, Dei esse Filium, eumq̃ue tot experitum votis, tot promissum oraculis Saluatorem ac Messiam. Lainius, vrbe Africâ per vim expugnatâ, defensorum non paucos, quorum in potestatem venerant, eorum ad Sacra perduxit. Vnum etiam mox à suscepto baptisinate decedentem ad cælos transmisit, periturum, nisi periisset. Atque ea ferè ratio est traiciendi in hanc Africæ partem, vt vel ab amicis castris præsidiiq̃ue ne discedas, vel tedimendis captiuis pretium fetas. Alioqui nouum factè Saracenis est, Christianorum quemquam nisi in vinculis videre.

Quando erit, vt vilissimæ genti non amplius lucro sua crudelitas, nostra dignitas ludibrio sit? quando erit, vt, compositis Europæ rebus, & cessantibus iis præliis, in quibus ne vincere quidem piis sine dolore licet, cõ transferantur Catholicorum vires, vbi non iustum modò, sed & misericors bellum sit; vbi hostibus ipsis proferat vinci; vbi non ira, non æmulatio, non auaritia, non regnandi libido, effundendi Christiani sanguinis causâ sit, sed dignus tali pretio Dei honor?

CAPVT OCTAVVM.

Propagatio Societatis per Americam.

Americam amplissimam mundi partem, tribus reliquis magnitudine terrarum ferè parem, diuitiis etiam superiorem, plerique, vt rem facerent; Religiosi homines, vt Euangelium disseminarent, crantessq̃ue mortalium greges ad ouile CHRISTI reducerent, præteritis annis adiuerunt. Ea vastissimis circumfusa æquoribus, à Septentrione in Austrum immani tractu porrigitur, duarum, quas tenuis discernit isthmus, peninsularum formâ. Harum altera, quæ Septentrioni proximior est, Regnum Mexicanum, Nouam Hispaniam, Floridam, Tertiam Nouam complectitur. Quæ Meridiem spectat, Brasiliam, Pataquariam, Chilense Regnum, Peruuiam comprehendit. Brasilia prima Societati addita est. Laboriosa sanè prouincia, & multis difficultatibus implicata. Incolæ nullâ Numinis non modò reuerentiâ, sed ne vel notiriâ præditi, ferinum in morem vitam agitant. Adeò stolidi atque hebetes, vt nec litteras nec vllam numerorum rationem norint. Perperam aut rectè factis nihil post mortem præmij suppliciiq̃ue superesse arbitrantur. Animas num à corporibus secernant, incertum: certè, prout quisque terrâ conditur, manco vel integro corpore, iracundunt ad inferos descendere. Quamobrem iis quos tumulant, retia

*Diuisio
America.*

*In Brasiliam Socij
veniunt.*

(nam

(nam ad vitanda noxia animalia in terribus à terrâ suspensis Brasili cubant) & aliquot dierum cibaria veluti profecturis apponunt. Beneficiorum, si quæ accipiunt (nam præstare non norunt) nullam memoriam habent. Odia atque inimicitias perpetuas gerunt. Inimicitiarum causæ, iræ meræ: quibus adeò sunt obnoxij, vt, pugna leuissimam ob causam subortâ, inuicem dentibus dilanient: in pungentes etiam bestiolas, perinde vt in homines, excandescant, & vlciscendi gratiâ in ventrem auferant. In crapulam & omnem impuritatem nullo freno ruunt. Coniugiorum, quæ plura celebrant, tempus libidine metiuntur. Quòd auaritiâ careant, non virtus est, sed incuria hominum in diem viuentium, nihilque in futurum prospicientium: & hoc vno, quod ramen cum bestiis commune habent, sua ipsos stoliditas beat. Cetera cicurandi priùs & ad humanum ritum raducendi sunt, quàm Religione & cælestium rerum scientiâ imbui possint. Adeò tamen eriam rum leues arque inconstantes, vt sæpè, quos magno labore collectos per longum tempus erudieris, subito dispareant ex oculis, atque ad siluas velut veno relati, in vitia & inuereratam barbariem reuoluantur. Nec ex solùm molestiæ primis eius Prouinciæ cultoribus deorandæ fuere. Durissimâ insuper paupertate, nondum vllis in eorum sustentationem ab Rege attributis censibus, conflictati sunt: adeò vt ædiculam in quâ diuina facerent, & aliteram quam inhabirarent, suis ipsi manibus extruere, ipsi materiam proximis è montibus subuehere, ipsi aquari lignarique cogentur. Victus vix alius suppetebat, nisi quem ab iis, quibus haud multò copiosior erat res, emendicando colligebant: cumque extrema nonnumquam cibariorum premerer inopia, maior ramen metus erat, ne ipsi barbaris alimentum fierent. Nullum enim Brasilorum palato grarius, quàm humanæ carnis edulium. Hinc inter ipsos non modò summa capitum viliras, sed & hominum quasi ferarum venatio. Prædam non statim, sed aliquamdiu saginaram coactamque pinguescere, in amicorum conuentu læti mactant: tantâ paciscendi se, arque ingluuiem diris his dapibus exsariandi libidine, vt vel è terrâ extrahere cadauera, atque è rumulis ad suas transferre mensas non horreant. His, inquam, ne in cibum cederent illi ipsi, qui pro funestis istis ac feralibus epulis cælestem afferebant alimoniam, formidandum erat. Nihilò ramen segniùs instare, magno ac fidentri animo multitudini se immiscere, procul à Lusitanorum coloniis in siluas se dare, sparsos palantesque in certas sedes vicofque cogere, paulatim à nefariis arque impuris moribus auerrere: & vbi in grandioribus longâ iam consuetudine efferaris desperara videbatur res, pueros saltem, velut exempros è spelæis ferarum carulos, omni arte mansuefacere. Nec pernitendus fuit fructus, rum in iis, qui posteaquam rincti fuissent, ante vsum rationis suum obibant diem; rum in aliis, in quibus Christiana doctrina, velut insirus in rencram planram peregrinus ramus, adoleuit. Maiori ramen cum operæ pretio postremis annis in Paraquatîâ, quæ à mari recedit magis, & per interiora diffunditur, laborari cœptum. In eâ, quoniam non tanta, quanta vel in Brasiliâ ob faccari aliarumque mercium copiam; vel in Peruiiâ ob auri atque argenti feracissimos montes,

eorum labores & inopia,

montes, lucri spes affulget, minor est Europæorum multitudo; sed barbarorum gregatim degentium, & Nomadum more, de loco in locum pabuli causâ migrantium incredibilis frequentia. Nullos & ipsi colunt Deos; ominibus tantum atque auguriis ad insaniam dediti. Virtutum ne nomina quidem norunt: eisdem ferè quibus Brasili moribus viuunt, uisi quòd paulò mitiori magisque tractabili sint ingenio. Ante Societatis ^{Primi in} nunc eorundem operâ (qui vt primi, ira hæcenus ferè soli in iis subigen- ^{Paraquaria} ^{riam ve-} ^{niant:} dis atque interlucandis dumctis defudant) multa quotannis millia non modò à vagâ illâ arque inordinarâ ad civilem certisque legibus ordinatam, sed etiam ad dignam Christiano homine vitam traducuntur. Chilenses (qui versùs Austrum postremi, Frætoque Magellanico proximi sunt) quoniam gtauioribus vrgentur vitis, quibus, quidquid est bonæ mentis, obtundunt, tardiùs honestatis Fideiq; lumen admittunt: sed hoc gnauius in illorum auxilium incumbitur. Quis enim vlli hominum generi suam detractet operam consecrare, cui sanguinem Dei Filius impendit? Animas dignè non æstimat, cui non omnes caræ sunt. nescit illarum precium, qui vel paucularum salutem non amplam credit laborum maximorum mercedem. Quid refert, si miseris corporibus, & in omnem nequitiam proiectis inclusæ sint, dum modò vel inrer sordes dignitatem suam seruent? Non ideò vilius est aurum, quia in infuni elementi visceribus conditur; neque ideò non pretiosæ sunt gemmæ, quia intra concharum fæces delitescunt. Ergo vel hoc ipso ardentibus Sociorum votis ex- ^{Chilensibus se im-} ^{pendunt.} petuntur hæ Prouinciæ, quòd, præter incolarum miserias, nihil sit quod alliciat. Atque vtinam sola horum inscitia & barbaries, non etiam Christianorum improbitas negotium faceretur! nullum quod obsistat Euangelio valentiùs, quodque difficiliùs domes, malum est; siue dum opportunos iniuriæ populos crudeliter atque auarè habendo à Religione deterrent, siue dum in omne malum sponte procliuus prauis in peius propellunt exemplis, & quibus pietatis esse debuerant, nouorum sunt flagitiorum magistri. Sed vt ab his, inde à principio, ingens promouendæ Religioni impedimentum est positum; ita à Catholicorum Hispaniæ ^{Regum} ^{Hispanis} ^{in Fide} ^{promouenda} ^{stadium.} Regum pietate & munificentia præcipuum adiumentum accessit: planè vt diuinæ Sapientiæ, per quam Reges regnant, liqueat consilio factum, vt, quorum in primis virtute atque opibus Christiana res nititur, eorum imperio subiicerentur ex regiones, in quas veritatis lucem omnibus retrò sæculis incognitam inferri, ac deinde non minore studio oporteret conseruari. Eâ gratiâ non minùs de Euangelij præconibus, quàm de militibus copiis submittendis solliciti, vti nostros in partem laboris venire, ita suæ beneficentiæ participes esse voluerunt. Primum Collegium à ^{Varia So-} ^{cietatis in} ^{Peruuia} ^{Collegia.} Philippo II. Cuzchi in Peruuia fundatum. alia aliis extructa locis. per quæ factum, vt ex ditissimâ hac regione non minùs in cælos fructuum, quàm in regios thesauros transfatum sit. In alteram Americæ partem, quam Aquilonem versus extendi diximus, eodem postulanre Rege, Franciscus Borgia colonias misit. Prima in Floridam facta exscensio. Petrus Martinez simul terram attigit, ab incolis Europæorum aduentum ^{Cades So-} ^{ciorum in} ^{Floridâ.} prohibere volentibus, perticâ percussus interiit. Proximi nouem secundo

pōst anno nihilo mitiùs excepti, & præter crudelitatem etiam proditi-
nem experti sunt. Dum enim Carichæ cuidam (sic Principem virum
in Floridâ appellant) recens ad Fidem traducto se committunt, & sine
militum Hispanorum præsidio viam capessunt, ab eo, seu quòd à Re-
ligione transfuga descivisset; seu quòd à suis ad parricidium incitaretur,
in insidias ducti, & per summam, sed ipsis saluberrimam, immanitatem
necati sunt. Qui casus tantum abest, vt reliquos in Europâ Socios ab-
terrucrit, vt incitatit magis, dum pro CHRISTO mortem oppetere
& ipsi paristudio exoptarent. Ergo alactes & hanc deinde insulam, fra-
trum suorum sanguine consecratam, & Mexicanam Prouinciam, alias-
que, in quas commigrantes Hispani Regnorum suorum transtulere nomi-
na, cum Regiis classibus adiucere. In Mexicum cum appulissent, infre-
mens dæmon, arque horrendis implens vlulatibus montem, vbi pro Deo
colebatur, quàm sibi dolori atque horroti esset nouorum Sacetdotum
aduentus, non dubitauit cuidam, quem sibi deuotione obstrictum ha-
bebat, lamentabundus aperire. Fuit similiter quòd in querelas erumpe-
ret, cum in Canadam (quam & Franci de patriæ suæ nomine Nouam
Franciam dixerent) Hénrici IV. voluntate venerunt è Galliâ Patres, qui
populos Francis vel subditos, vel amicitia & societate iunctos, Euangelij
sanctiore fœdere, CHRISTO Regum Regi deuincirent. Cæpit enim
& hîc per varia diffundi loca Religio, spesque affulget fore, vt (quod
alibi compertum est) aquæ in morem per tenues admissa aditus dilaret
sibi viam, nec vllis limitibus coërceatur. Virginia quamuis Catholicis
non paret, nostræ tamen operæ non est experta. In eam Partes Angli,
quasi non satis laborum ferax esset illorum patria, nuperis annis Mis-
sionem instituere. Nec vlla præterea nominatio terra patris vel Catholi-
corum armis est subiugata, vel explorata nauigationibus, quam non in-
uandorum hominum causâ nostri homines lustrauere. Quin, vt diuinæ
charitatis quàm humanæ cupiditatis longè maior est vis, multis locis
suus illos ardor longè prouexit vterius, quàm mortalium quemquam
vel auaritia traxerit, vel error deduxerit.

CAPVT NONVM.

*Propagatio Societatis per illustres aut illustrium virorum
ad eandem vocationes.*

Tot in terras dispersa Societas, & vbique non infrequens, facile
intelligere est quantum hominum complexa sit; eius haud dubiè
providentiâ & benignitate, qui, sicut addictam sibi deuotamque Fami-
liam protulit in lucem, suoque insigniuit nomine, ita hæctenus non mo-
dò locorum amplificauit spatia, sed & continuis Sociorum auxit incre-
mentis. Vetum non hoc ago, vt manifestum faciam quod obscurum
esse non potest. Liber tantum pauca de multis exempla adferre, in qui-
bus singularis eluceat ratio, quâ summa bonitas quorumdam ad hoc In-
stitutum vocatorum vel pietati indulgit, vel impulit tarditatem. Primus
occurrit Adalbertus Bausch, cui in Collegij Pragensis templo preces ad
Deum

*Ingressus
in Mexi-
cum,*

*Annal. Soc.
an. 1596.*

*in Nouam
Franciam,*

*Virgi-
niam.*

*Vocatio
Adalberti
Bausch
ad Societ.*

Deum fundenti, pueri venustissimi specie, in sacrosanctâ hostiâ I E S V S apparuit; rogantiq̄ue quid ab se veller, Volo, puer respondit, vt ibi sis vbi es. Quæ Adalbertus de ingrediendâ Societate intelligens, vitam in eâ tali principio consentaneam egit.

Didaco Sanchez, ad quem potissimum Ordinem animum adiceret fluctuanti, Gregorius XIII. eligendæ Societatis auctor fuerat. Dum certius diuinæ vocationis indicium desiderat, ad D. Petri se confert; sternerit se ad aram; Deum in Sacramento præsentem rogat; pellat tandem molestissimas tenebras, suæque voluntatis exequendæ cupidum, non amplius sinat de eâ incertum hæreret. Res mira. Allapsa è tabernaculo vox: Ingredere, ait, Societatem I E S V. Quam lætus excipiens, non amplius aut suadentem C H R I S T I Vicarium, aut CHRISTVM vocantem cunctatus est sequi.

Non in templo erar, sed æger decumbebat in lecto Augustinus Mendiolensis, cum suo illum Saluator alloquio dignatus est. Morbi causam in vocationis negotio segnities. Plures annos acribus ad incundam Societatem stimulis impulsus, ne pareret, nescio quorum necessitates causatus fuerat, quibus ex charitatis præcepto iuberetur subuenire. Interim, quasi in eam rem media conquireret, ambitioni suæ & cupiditati indulserat; tandem graui morbo correptus, cum non acrius eius vi, quàm conscientiæ morsibus vrgeretur, oculis in C H R I S T I de cruce pendentis effigiem conuersis, & veniam rogabat culpæ, & morbo leuamen. Non in vanum fusæ preces. Audiit clementissimus Dominus, clariq̄ue voce postquam tergiuersationem ac negligentiam increpauisset, si tandem obtemperare vellet, præstò fore auxilium spondet. Quis tam contumaci atque indurato animo esset, quem tanta benignitas non emolliret? Augustinum minimè malum ingenti etiam voluptate perfudit. Nec mora Societatis Præsidiibus, vr admittatur, supplicat; &, quoniam à Deo se agi certis prodebatur indiciis, fit voti compos. Quo nuntio simul animus ingenti exultauit lætitiâ, simul exhausto corpori tantum rediit virium, vt ad Collegium ferre se posset. Sed vt scitet quamobrem tantisper conualuisset, eodem die ingrauescens morbus lecto eum affixit; nec multò post secuta mors, stadium Religiosæ vitæ vix ingressum ad metam perduxit. Nimirum Deus bonorum nostrorum non indigens, quorundam non tam obsequia, quàm obsequendi voluntatem requirit.

Sic & Gulielmus Brunstæus non dissimili ad Societatem prodigio adductus, quamuis virtutis studio, & contentione currendi longæ vitæ cursum æquauit; tamen non totum Tirocinij tempus expleuit. Is natione Anglus, cum in hortis quibusdam inambulans de vitæ, quam instituere deberet, genere cogitaret, manifestam Saluatoris speciem vidit, cuius & aspectu & tacito hortatu ad humana relinquenda impulsus, facile induxit in animum, vt illi potissimum cœtui se aggregaret, qui illius quem videbat, & vitam sectaretur, & nomen gereret. Viso cum certa eius asseueratio, tum maxime mores fidem fecere.

Et hos quidem blandâ vi à rebus caducis abstractos Societati suæ I E S V S adiunxit. Non minus admirabilitatis habet quorundam, quos sanctissima eius Parens submisit, accessio.

Hist. Soc.
lib. 16.

Didaci
Sanchez,
Lud. de Pon-
te s. p. Ducis
spu. t. 1. c. 22.

Augustini
Mendio-
lensis,
Vita P. Balt.
Aluarez.

Gulielmi
Brunstæi,
Ann. Soc.
1585.

*Ioannis
Nunnij;
Phil. d'Oul-
treman in
Ioan. Nun-
dio.*

Ioannes Nunnius, non is quem Æthiopiæ Patriarcham fuisse diximus (quamquam & hunc Virgini Societas debet) sed alter è Guzmanorum nobilissimâ inter Hispanos familiâ, eum de vitæ statu dubius ex-
li Reginam, quæ fluctuantibus Cynosura est, suppliciter implorat; illa se exhibendam præbens, Visne, inquit, Filio meo seruire ad defatigationem? Cùm se velle respondisset, subiunxit Virgo: Hos ergo (Fabrum & Stradam, quos habebat in comitatu, designabat) nihil hæsitans sequere. Nec multò post homines per visum oblatos obuios habuit. Dum hæret, amborumque vultus eum præteritis simulactis confert; attonitum præoccupans Faber, eisdem verbis, num CHRISTO ad defatigationem seruire velit, interrogat. Ex quâ ille vocæ plus quàm quæreretur intelligens, non dubitauit se eis ad perpetuam vitæ laborumque, quibus fatigari recreari est, societatem adiungere.

*eiusdem
Parisiensis,
Ioan. Bonifacius Hist.
Virginalis
l. 4. c. 14.*

Sed & Cælitum singularis in hoc genere erga quosdam memoratur fauor. Fuit Parisiis adolefcens, qui pertælus vitæ liberioris cùm meliorem instituisset, nocte quadam, quæ diem Dominicum sequebatur, percepit vocem ad perseverantiam (in quâ uti omnis felicitas, ita maxima difficultas sita est) se adhortantis. Post octiduum similiter monitus, quis esset qui loqueretur, interrogat. Sum, inquit ille, tui cognominis Ioannes Euangelista: & vicissim, Capuccinusne (fortè de ineundâ Religione cogitabat) an Carthusianus fieri velit, interrogat. Ut Deo visum, respondit adolefcens: Nec id temporis plura. Tertio Dominico die, nocturno item tempore redit Apostolus; datâque in manus schedulâ, En, inquit, tres tibi offeruntur Ordines: quem voles, elige; ego amplius non reuertar. Duorum nomina argenteæ litteræ, nostrum (is erat tertius) aureæ exhibebant. Quod augustissimo IESV nomini datum, adolefcens sic interpretatus est, ut qui aureis designaretur litteris, eum sibi optimum, suisque accomodatissimum rationibus crederet.

*Ioannis
Carrera,
Histor. Soc.
parte 2.*

Non tam placidum Ioannes Carreta monitorem habuit. Postquam vocanti Deo diu repugnasset, dæmonem horrendâ specie in eius eubiculum immisisse se ferunt, quem quamuis luctando abigeret, tanto tamen hortore correptus est, ut eum non dissimulans ad Societatis gremium confugerit.

*Ioannis
Magirij,
Annal. Societ.
cic.*

Aliud spectrum Ioannem Magitium perpulit. Fratrem vitâ functum per quietem vidit: qui leuitatem morum (viuebat enim solutiùs) ei exprobrans, exceptumque de CHRISTI latere sanguinem in faciem coniectans, Vide, inquit, ne hic cruor in cassum pro te effusus sit: Quo ille monito ictus, non tantum ne sibi, sed & ne multis aliis tantum pretium petiret, in Societate curauit.

*Francisci
Caietani.
Maurolycus
in Oceano
Relig.*

Hunc hominis defuncti manes, Franciscum Caietanum (ut de Francisco Borgiâ nihil dicam) eadauer mouit. Ex eius intuitu cùm sui quoque corporis conditionem perpendisset, nec illi, quo minùs putresceret, vel nobilitatem sanguinis, vel delicias quibus affuebat, quidquam profuturas; omnes ad immortalis animæ cultum curas conuertit: fuitque rebus quas in Societate gessit, quàm quas in mundo reliquit, multò clarior. Cedunt enim omnia virtuti; nec quidquam, quod illa non illustrat, verum splendorem habet. Luxus, diuitiæ, claritudo generis, perstrungunt cæcutientes oculos; sapientum animis magis ad contemnendum, quàm

quàm ad ambiendum proposita sunt. Illud tamen ex iis resultat commodi; quòd, sicut quò quisque nobilior atque opulencior, hoc ferè notior, ira si ad virtutem animum applicat, exemplo fir utilior. Experta hoc est Societas & sub initium, cùm Franciscus Borgia Gandiæ Dux, Antonius Córduba, Ioannes Mendoza; hic Marchionis à Valle, ille Comitibus Feriæ & Marchionis de Plego filius, aliique multi; & deinde cùm longè plures illustrissimo genere orti, maximisque perfuncti honoribus, omnibus ex prouinciis in eam adscripti sunt. Quàm multos enim fuisse credimus, qui, cùm viderent homines quos habebant in admiratione, ea contemnere quæ plurimis sunt summa votorum, cœperint & ipsi aliter de rerum vanitate sentire, atque ad illa sponte deponenda animum inducere, quæ aliquando vel inuitis mors esset creptura? quàm multos, quibus minùs vel cognitus vel acceptus hic Ordo, postquam viris, qui omnium in se oculos conuertebant, auctus est, penitus inspicere atque adamari cœpit? Planè vt, tametsi Religioni non nobilitas, sed probitas suorum laudi vertatur, tamen non inter postrema diuini fauoris indicia ponendum sit, multos ab eo submissos, qui vel accepta à maioribus vel parta propriis meritis decora abiiciendo, huic Familiæ decus adferrent. *Legeram*, Epist. 109. inquit Claræuallensis Abbas, *Non multos nobiles, non multos sapientes; non multos potentes elegit Deus. At nunc, præter regulam, mirà Dei potentia talium conuertitur multitudo.* Ego certè centenos aliquot Ducum; Principum, Marchionum, Comitum, Baronum filios adferre possem, quibus nostræ Societatis humilitas domesticis honoribus potior fuit. in vno Belgio etiamnum facillè sex & viginti superant. Sed id indicasse satis sit, ne, quæ illi abiecerunt, ego plus æquo videar æstimare; & ex illis Religioni velle laudem accerere, quæ eius alumnis non habuissè, sed reliquissè gloriosum est.

CAPVT DÉCIMVM.

Catalogus Prouinciarum Societatis IESV, Domorum, Collegiorum ac Seminariorum, Sociorumque, qui in vnaquaque Prouinciâ erant anno Christi M. DC. XXVI.

Qvod ij faciunt, qui ad breuis tabulæ angustias vniuersam naturæ machinam contrahunt, id nos in exhibendâ Societatis amplitudine secuti sumus. Exiguam rei maximæ imaginem dedimus. Ne ramen scire pleniùs cupienti, quàm latè modò per orbem diffusâ, quibus limitibus circumscripta sit, quas regiones omnino peruâserit, quas tantùm attigerit, vbi inter barbaros idolorum cultores, vbi inter Mahumetanos, vbi inter eos qui se ab Ecclesiæ vnitatè abstraxerunt, vbi inter hæreticos degat; ne, inquam, ista desideranti ad manum non sit, vbi quæ velit vno contempletur intuitu, visum est Prouinciarum Dominiciliorumque catalogum subtexere. Sunt ergo

IN ITALIA

Provincia quatuor.

PROVINCIA ROMANA

Continet in Italiâ Latium, Umbriam, Picenum, Etruriam, Sedis Apostolica Ducisque Florentini diuones; in Illyrico Remp. Ragusina.

Romæ	}	Domus Professa.	}	Roma.
		Collegium Romanum.		
		Domus Probationis.		
		Collegium Pœnitentiariæ.		
		Collegium Germanicum.		
		Seminarium Romanum.		
		Collegium Græcorum.		
		Collegium Maronitarum.		

Residentia Tusculana. *Frascati.*

Collegium	}	Tiburinum.	<i>Tusoli.</i>
		Lauretanum.	<i>Loreto.</i>
		Illyricorum.	
		Perusinum.	<i>Perugia.</i>
		Florentinum.	<i>Fiorenza.</i>
		Senense.	<i>Siena.</i>
		Maceratense.	<i>Macerata.</i>
		Recinense.	<i>Recanati.</i>
		Setinum.	<i>Sezza.</i>
		Anconitanum.	<i>Ancona.</i>
		Montis sancti.	<i>Monte Santo.</i>
		Montis Politiani.	<i>Monte Pulciano.</i>
		Firmanum.	<i>Fermo.</i>
		Tifernatense.	<i>Città di Castello.</i>
		Asculanum.	<i>Ascoli.</i>
		Soranum.	<i>Sora.</i>
		Spoletinum.	<i>Spoletto.</i>
		Viterbiense.	<i>Viterbo.</i>
Interamnense.	<i>Terni.</i>		
Camerinense.	<i>Camerino.</i>		

Residentia	}	Vrbœnetana.	<i>Orueto.</i>
		Ragusina.	<i>Ragusa.</i>
		Fialtra & Panicis.	

Socij 810.

PROVINCIA VENETA.

Præter Venetorum in Italiâ & Cretâ diuones, continet Gallie Cisalpine inferiorum regionem, quâ Padus in mare Superum illabitur: parces hic tractus partim Apostolica Sedis, partim Principibus Parmensi, Mutinensi, Mantuano, Mirandulano.

Domus Professa	}	Veneta.	<i>Veneta.</i>		
		Collegium Patavinum.	<i>Padoua.</i>		
		Collegium Ferrariense.	<i>Ferrara.</i>		
		Collegium Bononiense.	<i>Bologna.</i>		
		Collegium Brixienſe.	<i>Brescia.</i>		
		Collegium Foroliuſiense.	<i>Forli.</i>		
		Collegium Mutinense.	<i>Modena.</i>		
		Parnæ	}	Collegium Parmense.	<i>Parma.</i>
				Collegium Nobiliunum.	
		Collegium Placentinum.	<i>Piacenza.</i>		
Collegium Veronense.	<i>Verona.</i>				
Collegium Mantuanum.	<i>Mantona.</i>				

Domus Probationis Nouellarie.	<i>Nonellara.</i>
Collegium Imolense.	<i>Imola.</i>
Collegium Mirandulanum.	<i>Mirandola.</i>
Collegium Regiense.	<i>Reggio.</i>
Collegium Fauentinum.	<i>Faenza.</i>
Collegium Castilioneſe.	<i>Castiglione.</i>
Collegium Rauennatenſe.	<i>Rauenna.</i>
Residentia Cretensis.	<i>Candia.</i>
Residentia Vicentina.	<i>Vicenza.</i>
Domus Probationis Buxetana.	<i>Buſſeto.</i>
Residentia Carpenſis.	<i>Carpi.</i>

Socij 405.

PROVINCIA MEDIOLANENSIS

Continet Gallie Cisalpine superiorem regionem, quâ ex Alpibus Padus variis fluminibus accrescit; Ducatum Mediolanensem Regis Catholici, Pedemonium Ducis Sabaudia, Liguriam & Corsicam Reipub. Genueſis, ac Vallem-Tellinam.

Medio-lani	}	Domus Professa.	}	Milano.
		Collegium Breratum.		
		Domus Professa.		
Genue	}	Collegium Genueſe.	}	Genoua.
		Domus Probationis.		
		Taurinense.		
Collegium	}	Comense.	<i>Como.</i>	
		Vercellenſe.	<i>Vercelli.</i>	
		Montis regalis.	<i>Mondesi.</i>	
		Cremonense.	<i>Cremona.</i>	
		Domus Prob. Aronenſis.	<i>Arona.</i>	
		Bastienſe.	<i>Bastia.</i>	
		Nicienſe.	<i>Nizza.</i>	
		Alexandrinum.	<i>Alessandria.</i>	
		Castri noui.	<i>Castellnuouo.</i>	
		Nouariense.	<i>Novara.</i>	
		Adiacense.	<i>Avacco.</i>	
		Sauonenſe.	<i>Saouona.</i>	

Residentia Papiensis.	<i>Pauia.</i>
Residentia Pinaroli.	<i>Pinarola.</i>
Residentia S. Romuli.	<i>S. Remo.</i>
Residentia Ponti, in Valle Tellinâ.	<i>Ponte.</i>

Socij 431.

PROVINCIA NEAPOLITANA

Continet Campaniam, Lucaniam, utramque Apuliam, & Calabriam, Samnium & Salernitanorum Sedes; vulgò Regnum Neapolitanum, Regi Catholico subditum, cum urbe Beneuentanâ ditionis Pontificæ.

Neapoli	}	Domus Professa.	}	Napoli.	
		Colleg. Neapolitanum.			
		Domus Probationis.			
		Collegium S. Ignatij.			
		Coll. S. Francisçi Xauerij.			
Collegium	}	Collegium S. Iosephi.	}	Catanzaro.	
		Catacenſe.			
		Nolanum.			<i>Nola.</i>
		Rheginum.			<i>Reggio.</i>
		Aletinum.			<i>Lece.</i>
		Bariense.			<i>Bari.</i>
		Saleritanum.			<i>Salerno.</i>
Cosentinum.	<i>Cosenza.</i>				

Collegium

Collegium Barolitanum. *Barletta.*
 Collegium Teatinum. *Chieti.*
 Collegium Aquilanum. *Aquila.*
 Collegium Beneventanum. *Benevento.*
 Domus Probationis Adriensis. *Adri.*
 Bouinense. *Bouino.*
 Tropense. *Tropea.*
 Mallense. *Massa.*
 Stabienſe. *Castel al mar.*
 Capuanum. *Capua.*
 Molfettanum. *Molfetta.*
 Amanteanum. *Amantea.*
 Vibonenſe. *Monteleone.*
 Tarentinum. *Taranto.*
 Refidentia Paulæ. *Paola.*
 Socij 610.

Collegium Eccleſienſe. *Igleſias.*
 Collegium Alguerenſe. *Alguer.*
 Socij 210.

IN HISPANIIS

Provinciæ quinque ſub Rege Catholico.

PROVINCIA LVSITANIÆ

Continet Regna Portugallia & Algarbia, Inſulas Azores ſive Flandricas, Fortunatas, Heſperidum, Africam Oceano Atlantico obiectam, à Mauritania uſque ad Promontorium Bonæſpei.

Oliſi-
 pone { Domus Profeſſa. }
 { Collegium S. Antonij. } *Liſboa.*
 { Domus Probationis. }
 { Seminarium Hibernorum. }

Collegium { Conimbricenſe. } *Coimbra.*
 { Eborenſe. } *Enora.*
 { Purificationis B. V. da Purificaçaõ. }
 { Portuacenſe. } *Porto.*
 { Bracarenſe. } *Braga.*
 { Brigantinum. } *Bragança.*
 { Pharenſe. } *Pharo.*

Domus Probationis Villatiçoſæ. *Villatiçoſa.*
 Collegium Scalabitanum. *Santarem.*
 Collegium Funchalenſe. *Madeira.*
 Collegium Angrenſe. *Angra.*
 Collegium S. Michaëlis. *San Miguel.*
 Collegium Portalegrenſe. *Portalegre.*
 Refidentia S. Felicis. *Sam Fins.*
 Refidentia Canalenſis. *Canal.*
 Collegium in Regno Angolæ. *Angola.*
 Refidentia Maſſanganenſis. *Maſſangano.*
 Collegium in Regno Congi. *Congo.*
 Refid. Inſularum Heſperidum. *Cabo verde.*
 Socij 660.

IN SICILIA,

Quæ Regi Catholico tota paret, Provinciæ duæ: his annexæ ſunt Miſſiones & Refidentia Aſiatica ſub Turcâ.

PROVINCIA SICVLA OCCIDENTALIS.

Pa-
 nor-
 mi { Domus Profeſſa. }
 { Collegium Panormitanum. } *Palermo.*
 { Domus Probationis. }
 { Montis Regalis. } *Monreale.*
 { Biunenſe. } *Bivora.*
 { Drepanitanum. } *Trapani.*
 { Marſalenſe. } *Marſala.*
 Collegium { Caltaneſſetenſe. } *Calatanieſſetra.*
 { Saccenſe. } *Siacca.*
 { Narenſe. } *Naro.*
 { Ennenſe. } *Caſtrogiouanni.*
 { Termitanum. } *Termini.*
 Socij 365.

PROVINCIA SICVLA ORIENTALIS.

Meſſa-
 ne { Domus Profeſſa. }
 { Collegium Meſſanenſe. } *Meſſina.*
 { Domus Probationis. }
 { Syracuſanum. } *Siracuſa.*
 { Catanenſe. } *Catania.*
 Collegium { Caltaieronenſe. } *Calatagirona.*
 { Mineenſe. } *Mineo.*
 { Melitenſe. } *Malta.*
 { Platiſenſe. } *Piazzi.*
 { Netinum. } *Noto.*
 Socij 296.

IN SARDINIA

Provinciæ una: Regi Catholico ſubdita.

Saſſari { Domus Profeſſa. }
 { Collegium Saſſaritanum. } *Saſſeri.*
 { Seminarium S. Antonij. }
 Calari { Domus Profeſſa. }
 { Collegium Calaritanum. }
 { Domus Probationis. } *Calleri.*
 { Semin. Calaritanum. }

PROVINCIA TOLETANA

Continet Caſtellam Nouam, Regnum Toletanum & Murcianum.

Toletani { Domus Profeſſa. }
 { Collegium Toletanum. } *Toledo.*

Madri-
 dij { Domus Profeſſa. }
 { Colleg. Madritanum. } *Madrid.*
 { Domus Probationis. }
 { Colleg. Anglicanum. }

Complutenſe. *Alcala.*
 Ocanenſe. *Ocaña.*
 Placentinum. *Placencia.*
 Conchenſe. *Cuenca.*
 Belmontenſe. *Belmonte.*
 Murcianum. *Murcia.*
 Carauacenſe. *Carauaca.*
 Seguritanum. *Segura.*
 Huetenſe. *Huete.*
 Talabricenſe. *Talavera.*
 Oropeſanum. *Oropeſa.*
 Almagrenſe. *Almagro.*
 S. Clementis. *S. Clemente.*
 Almonozilenſe. *Almonozil.*

Domus Probationis Villaregienſis. *Villarejo.*
 Refiden-

240 IMAGO PRIMI SÆCVLI SOC. IESV.

Residentia Naualcarnerensis. *Naualcarnero.*
 Residentia Iesv Montani. *Jesus del Monte.*
 Socij 663.

PROVINCIA CASTELLANA

Continet Castellam Veterem, Regna Legionense, Gallacia, Nauarra, & Cantabriam.

Vallisoleti	{ Collegium S Ignatij. } { Colleg. S. Ambrosij. } { Colleg. Anglicanum. }	Valladolid.
Salman-ticæ	{ Coll. Salmanticensis. } { Colleg. Hibernorum. }	Salamanca.
Collegium Burgense.		Burgos.
Collegium Metinense.		Medina.
Collegium Segobiense.		Segouia.
Collegium Abulense.		Aula.
Collegium Palentinum.		Palencia.
Compostellæ	{ Colleg. Compostellanum. } { Collegium Hibernorum. }	Santiago.
Pampilonense.		Pampelona.
Legionense.		Leon.
Lucroniense.		Logroño.
Ouetense.		Ouedo.
Numantinum.		Soria.
Santanderense.		Santander.
Montis regalis.		Monterey.
Monfortense.		Monforte.
Areualense.		Areualo.
Vergarense.		Vergara.
Tudelanum.		Tudela.
Billbaense.		Billao.
Bellimarense.		Bellimar.
Villæ-franchæ Gall.		Villa-franca.
S. Sebastiani.		S. Sebastian.
Orense.		Orense.
Taurense.		Toro.
Domus Probat. Villagarcienfis.		Villa-garcia.
Residentia Azcoitana.		Azcoitia.
Socij 562.		

PROVINCIA ARAGONENSIS

Continet Regna Aragonia, Valentia, Catalaunia & Maiorica.

Valentia	{ Domus Professa. } { Collegium Valentinum }	Valencia.
	Barcinonense.	Barcelona.
	Cæsaraugustanum.	Zaragoza.
	Maioricense.	Mallorca.
	Gerundense.	Girona.
	Gandiense.	Gandia.
Collegium	Bilibitanum.	Calatayud.
	Turiasonense.	Taragona.
	Vrgellense.	Vrgel.
	Oscanum.	Huesca.
	Ilerdense.	Lerida.
	Perpinianense.	Perpignan.
	Manresanum.	Manresa.
	Vicense.	Vique.
Domus Probationis Tarrac-nensis.		Tarragona.
Socij 444.		

PROVINCIA BAETICA

Continet Regna Andalusiam, Cordubam & Grandam.

Hispali	{ Domus Professa. } { Collegium Hispalense. } { Domus Probationis. } { Collegium S. Marie. } { Seminarium Anglicanum. } { Seminarium Hibernorum. }	Senilla.
	Triguerense.	Trigueros.
	Gacitanum.	Cadiz.
Collegium	Marchenense.	Marchena.
	Cordubense.	Cordona.
	Granatense.	Granada.
Bæza	{ Collegium Bæzanum. } { Domus Probationis. }	Bæza.
	Malacense.	Malaga.
	Xerense.	Xerez.
	Cazorlanum.	Cazorla.
	Vbedanum.	Vbeda.
	Astigitanum.	Exija.
	Guadixense.	Guadix.
Collegium	Frexenalense.	Frejenal.
	Montellanum.	Montilla.
	Carmonense.	Carmona.
	Antiqueranum.	Antequera.
	Ossunense.	Ossina.
	Anduxarense.	Anduxar.
	Vrerense.	Vrera.
	Moronense.	Moran.
Residentia Giennenfis.		Iaen.
Residentia Lucenenfis.		Lucena.
Socij 633.		

IN GALLIA

Provincia quinque: quarum tres priores soli subsumt Regi Christianissimo.

PROVINCIA FRANCIÆ

Continet Insulam Francia, Picardiam, Belgiam, Normanniam, Britanniam, & regiones ad flumem Ligerim. Item Missionis ad Residentias in Nouâ Francia, & in Graeciâ sub Turcâ.

Parisijs	{ Dom. Prof. S. Ludouici. } { Collegium Claromont. } { Domus Probationis. } { Colleg. Conuictorum. } { Resid. Pontifarenfis. }	Paris.
Bituricæ	{ Colleg. Bituricense. } { Colleg. Conuictorum. }	Bourges.
Flexicæ	{ Collegium Flexiense. } { Colleg. Conuictorum. }	La Fleche.
Rothomagi	{ Coll. Rothomagense. } { Domus Probationis. } { Seminar. Ioyculærum. }	Rouen.
Collegium Niucemense.		Neuers.
Collegium Augense.		Eu.
Collegium Rhedonense.		Rhene.
Collegium Ambianense.		Amiens.
Collegium Molinense.		Moulins.
		Colle-

LIBER SECVNDVS. SOCIETAS CRESCENS. 241

Collegium Aurelianense. Orleans.
 Collegium Cadomense. Caen.
 Collegium Corisopitense. Quimpercorentin.
 Collegium Blefense. Blois.
 Residencia Alenconiensis. Alençon.
 Deppensis. Dieppe.
 Canadensis. Canada.
 Socij 590.

Collegium Camberienfe. Chambery.
 Bifuntinum. Befançon.
 Viennense. Vienne.
 Ebredunenfe. Ambrun.
 Carpentoraçtense. Carpentras.
 Roannense. Roane.
 Vefulanum. Vefoul.
 Aquerufe. Aix.
 Residencia Maffilienfis. Marfeulle.
 Residencia Gratianopolitana. Grenoble.
 Socij 476.

PROVINCIA AQTITANIÆ

Continet à Ligeri ad Pyrenæos viciniorum Oceano Aquitanico tractum cum Bearniâ in ipsis montis faucibus.

Burdigala { Dom. Professa S. Xaverij. } Bor-
 { Collegium Burdigalense. } deaux.
 { Domus Probationis. }
 Residencia S. Macarij. }
 Aginnenfe. Agen.
 Petrocoricense. Perigueux.
 Lemouicense. Limoges.
 Collegium Pictauense. Poitiers.
 Xantonense. Xantes.
 Tutellenfe. Tulle.
 Palense. Pau.
 Engoulefme. Engoulefme.
 Socij 320.

PROVINCIA CAMPANIÆ

Continet Campaniam & Ducatum Burgundia sub Rege Christianissimo, & Lotharingiam proprio Duci subiectam.

Muffi- { Collegium Muffipontan. } Pont à
 ponti { Coll. Conuictorum cum } Mous-
 { Seminario Metensi. } fon.
 Rhenis { Colleg. Rhemense. } Rheims.
 { Colleg. Conuictorum. }
 Viriduni { Collegium Viridunense. } Verdun.
 { Colleg. Conuictorum. }
 Collegium Diuionense. Dijon.
 Nancæi { Colleg. Nancæianum. } Nancy.
 { Domus Probationis. }
 Carolopolitanum. Charle-ville.
 Auguftodunenfe. Auxun.
 Collegium Catalaunense. Chaalens.
 Barrenfe. Barleduc.
 Caluomontanum. Chaumont.
 Aniffiodorenfe. Auxerre.
 Metense. Mets.
 Senonense. Sens.
 Residencia Lingonenfis. Langres.
 Socij 370.

PROVINCIA TOLOSANA

Continet utramque Languedociam, præcipuam Gallia Narbonensis partem, à Garumnâ ad Rhodanum.

Tolofa { Domus Professa S. Ignatij. } Tou-
 { Collegium Tolofanum. } loufe.
 { Domus Probationis. }
 { Collegium Conuictorum. }
 Turnonense. Tournon.
 Billomense. Billom.
 Mauriacense. Mauriac.
 Ruthenense. Rodes.
 Collegium Aufcitanum. Auch.
 Ancienfe. le Pny.
 Biterrenfe. Beziers.
 Cadurcense. Caors.
 Auriliacense. Aurillac.
 Albenacense. Aubenas.
 Carcaffonense. Carcaffone.
 Albiense. Albj.
 Socij 400.

IN BELGIO

Provincia due.

PROVINCIA FLANDRO-BELGICA,

Quâ mari vicinior, idiomate Teutonico seu Flandrico loquitur, continet Brabantiam, Flandriam, partem Gelbræ sub Rege Catholico, & Missiones, ac Residencias Hollandicæ in VIII. Prouincijs Ordinum Confederatorum.

PROVINCIA LVGDVNENSIS

Continet agrum Lugdunensem, Delphinatum, & Prouinciam sub Rege Christianissimo; Ditionem Auenionensem Sedis Apostolica, Comitatum Burgundia sub Rege Catholico, & Sabaudiam proprio Duci subiectam.

Lugduni { Collegium Lugdunenfe. } Lyon.
 { Domus Probationis. }
 { Collegium Conuictorum. }
 Auenio- { Colleg. Auenionense. } Aui-
 ne { Domus Probationis. } gnon.
 Dolæ { Collegium Dolanum. } Dole.
 { Collegium Conuictorum. }

Antuer- { Domus Professa. } Ant-
 pia { Colleg. Antuerpiense. } werpen.
 Aldenardenfe. Oudenard.
 Aloftanum. Aelft.
 Belliolanum. Belle.
 Brugense. Brugge.
 Bruxellense. Brussel.
 Caffetense. Caffel.
 Collegium Cortraçense. Cortrijck.
 Gandense. Ghend.
 Ipreufe. Ipren.
 Louanienfe. Louen.
 & Domus Probationis Mechli-
 nicenfis. Mechelen.
 Ruramondanum. Ruremonde.
 H h Col-

Collegium Silua-Ducense. *Herrogenbosc.*
 Collegium Traiectense. *Maastricht.*
 Collegium Winocibergense. *S. VVinoxbergh.*
 Residentia Dunkercana. *Dunkersce.*
 Residentia Hallensis. *Halle.*
 Residentia Bredana. *Breda.*
 Residentia Lyrana. *Lyer.*
 Residentia Hollandica. *Hollandt.*
 Missiones { Caltrensis.
 Socij 801. } Naulis.

Sunt huius nationis praterea

IN ITALIA

Collegium Anglicanum Romæ. *Roma.*

IN HISPANIA

Collegium Anglicanum Madriti. *Madrid.*
 Collegium Anglic. Vallisoleti. *Valladolid.*
 Seminarium Anglicanum Hispali. *Sevilla.*

IN HIBERNIA

Residentia aliquot.

Sunt huius nationis in HISPANIA

Collegium Hibernorum Salmantica. *Salamanca.*
 Collegium Hibern. Cempostella. *Santiago.*
 Seminarium Hibernorum Hispali. *Sevilla.*
 Seminarium Hibernorum Olisipone. *Lisboa.*

PROVINCIA GALLO-BELGICA,

Quæ Francia contigua, Gallico idiomate utitur; continet Arictum, Hannoniam, Gallo-Flandriam, Luxemburgum, Namurcum, &c. sub Rege Catholico, & Diacesim Leodiensem sub proprio Principe.

Duaci { Collegium Duacense. } *Douay.*
 { Seminarium Scotorum. } *Saint Omer.*

Collegium Audomarense. *Saint Omer.*

Tornaci { Colleg. Tornacense. } *Tournay.*
 { Dom. Probationis. }

Collegium Leodiense. *Liege.*

Collegium Insulense. *Lille.*

Montibus { Collegium Montense. } *Mons.*
 { Seminarium B. Mariae. }

{ Valencenense. } *Valenciennes.*

{ Atrebatense. } *Arras.*

{ Cameracense. } *Cambray.*

Collegium { Luxemburgense. } *Luxembourg.*

{ Namurcense. } *Namur.*

{ Dionantense. } *Dinant.*

{ Hefdinense. } *Hesdin.*

{ Arienfe. } *Are.*

Domus tertie Probationis Huenfis. *Huy.*

Collegium Malbediense. *Maubenge.*

Collegium Bethuniense. *Bethune.*

Collegium Niuelense. *Niuelles.*

Residentia Athenfis. *Ath.*

Residentia Armenferiana. *Armentiers.*

Socij 773.

IN SCOTIA

Residentia aliquot.

Sunt huius nationis in ITALIA & BELGIO

Collegium Scotorum Romæ. *Roma.*
 Seminarium Scotorum Duaci. *Douay.*

IN GERMANIA

Provincia quinque: harum tres in Imperio continent liberar ciuitates; aliasq; sub sequentibus Principibus.

PROVINCIA RHENI INFERIORIS

Belgio contigua, distenditur à Mosellâ fluuio ad Oceanum Germanicum: continet Diaceses sub Electoribus Colonienfi & Treurenfi, alijsq; Ecclesiasticis Principibus: item Ciuitatem, VViteraniam, & Montensem Ducatum, sub Principibus Brandenburgico, Neoburgico, Nassouo.

Collegium Colonienfe. *Coln.*

Treniris { Collegium Treurenfe. } *Trier.*
 { Domus Probationis. }

{ Confluentinum. } *Coblentz.*

{ Paderbornense. } *Paderborn.*

{ Monasteriense. } *Monster.*

Collegium { Hildeshemiense. } *Hildeshem.*

{ Embricense. } *Emmerich.*

{ Aquilgranense. } *Aachen.*

{ Duffeldorpense. } *Duffeldorp.*

{ Ofnaburgense. } *Ofenbrug.*

Residentia Sigenensis. *Sigen.*

Residentia Bonensis. *Bon.*

Residentia Nouestana. *Nouys.*

Residentia Liptadiana. *Lipstadt.*

Residentia Sanctensis. *Sancten.*

Socij 406.

PROVINCIA ANGLICANA

Continet Collegia in Belgio Regis Catholici & Diacesis Leodiensis, & per omnes Angliæ Prouincias.

Collegium Leodiense. } *Liege.*

Seminarium. }

Domus Probationis S. Ignatij. }

Collegium S. Xauerij. }

Residentia S. Mariae. }

Residentia S. Michaëlis. }

Seminarium Audomarenfe. } *S. Omer.*

Residentia S. Dominici. }

Collegium B. Aloyfij. }

Domus Probationis Watenensis. } *Watenes.*

Residentia S. Annæ. }

Residentia S. Georgij. }

Domus tertie Probat. Gandauenfis. } *Gendr.*

Residentia B. Stanflai. }

Residentia B. Francisci Borgiæ. }

Socij 267.

PROVINCIA RHENI SUPERIORIS

Continet Diacesim Electoris Mogunium ad Rhenum in Thuringiâ & Eysfeldiâ; Franconiam & Buchoniam, sub suis Ecclesiasticis

cis

LIBER SECVNDVS. SOCIETAS CRESCENS. 243

cis Principibus, Palatinatum Inferiorem sub Rege Catholico & Electore Bauaro, Alsaciam Inferiorem sub Austraciis & Episcopo Argentinenfis, Marchionatum Badensem, &c.

Collegium Moguntinum. } Seminarium. }	Meintz.
Collegium Spirense.	Speir.
Collegium Herbipolense. } Seminarium. }	WVirtzburg.
Collegium Fuldense. } Seminarium. }	Fuld.
Colleg. Heiligenstadiense.	Heiligenstad.
Collegium Molsheimense. } Seminarium. }	Molsheim.
Collegium Bambergense. } Seminarium. }	Bamberg.
Collegium Wormatiense.	WVormbr.
Collegium Hagencense.	Hagenauv.
Collegium Erfordianum.	Ersurt.
Collegium Sletstadianum.	Schleisfad.
Colleg. Aschaffenburgense. } Residentia Badensis. }	Aschaffenburg. Baden.
Residentia Kubeacensis.	Ruffach.
Residentia Friedlaricnsis.	Friedlar.
Residentia Heidelbergensis.	Heidelberg.
Residentia Creutzenacensis.	Creutzenach.
Residentia Neustadiana.	Neustad.
Residentia Bruchsalensis.	Bruchsaal.
Socij 434.	

PROVINCIA GERMANIÆ SUPERIORIS

Continet Palatinatum & Ducatum Bavarica sub suo Electore, Tyrolim, Alsaciam Superiorem, Brisgoiam sub Austraciis, Respublicas Helmetiam & Valesiam, & varias Dioceses sub suis Episcopis.

Collegium Ingolstadtense. } Seminarium S. Ignatij. }	Ingolstad.
Collegium Dilinganum.	Dilingen.
Seminarium S. Hieronymi. } Collegium Monachienfe. }	Manchen.
Collegium Augustanum.	Augspurg.
Collegium Oenipontanum.	Insprug.
Collegium Halense.	Hall.
Collegium Lucernenfe.	Lucern.
Colleg. Friburgense. } Heluetiorum. }	Friburg in Schwveit- zerland.
Collegium { Ratisponense. } Bruntrutanum. } Constantienfe. } Eystadiense. } Enfishemianum. } Neoburgense. } Mindelheimense. } Friburgense. } Brisgoia. }	Regenspurg. Bruntruit. Costentz. Aystad. Enfishheim. Neuburg. Mindelheim. Friburg in Brisgauv.
Domus Probat. Landspurgensis.	Landspurg.
Domus Octingana.	Octingen.
Residentia Eberpurgensis.	Eberpurg.
Residentia Biburgensis.	Biburg.
Residentia Sedunensis.	Simen.

Residentia	Brigenfis.	Brigen.
	Donawertana.	Donnewvert.
	Fueslensis.	Fuesfen.
	Ambergensis.	Amberg.
	Chamensis.	Chamb.
	Nouofori.	Neumart.
Socij 706.	Tridentina.	Trent.
	S. Morandi.	S. Morand.
	Elwaccnsis.	Elwangen.

PROVINCIA AVSTRIÆ

Continet Regna Hungaria, Slaunia, Croatia; Archiducatum Austria; vtramque Styriam, Carinthiam, Carniolam, Goritiam, Istriam sub Caesaribus Austraciis: vtem Missiones ad Residentias Transiluanie, & ditionem Regno Hungarico à Turcis ereptam.

Vienna	Domus Professa.	WVien.	
	Collegium Viennense.		
	Seminarium Viennense.		
Collegium	Seminar. Hungaricum. }	Gratz.	
	Gracense. }		
	Labacense.		Labach.
	Clagenfurtense.		Clagenfurt.
	Zagrabiense.		Agram.
	Lincense.		Linz.
	Passauense.		Passauv.
	Hommonense.		Hommonay.
	Tyrnauense. }		Tyrnauv.
	Seminarium. }		
	Cremsense.		Crems.
	Goritense.		Gorts.
	Iudenburgense.		Iudenburg.
	Tergestinum.		Trest.
	Leoben.		Leoben.
S. Bernardi.	S. Bernhart.		
Millestadiensis.	Milstad.		
Eberndorffensis.	Eberndorff.		
Pletrienfis.	Pletria.		
Traunkirchensis.	Traunkirch.		
Pofonienfis.	Presburg.		
Iauarinenfis.	Rab.		
In Tran-	Colleg. Claudiopol. } * Colofovar.		
siluania. }	Coll. Alba Iulienfe. } * Fairvar.		
Socij 450.			

PROVINCIA BOHEMIÆ

Continet Regnum Bohemicum, eique vnitatis Silesiam & Morauiam sub Caesaribus Austraciis.

Praga	Domus Professa.	Prag.	
	Collegium Pragense.		
Collegium	Seminarium. }	Olmutz.	
	Olomucense. }		
	Seminarium. }		
	Crumlouense.		Crumlauv.
	Commotouense.		Commotauv.
	Nouodomense.		Neuvhaus.
	Glacense.		Glaz.
	Nissenfe.		Nisse.
	H h 2		

Collegium Gieziniense.
 Collegium Znoymense.
 Collegium Iglaiense.
 Domus Probationis Brunensis.
 Residentia Holeshouienfis.
 Residentia Kutenbergenfis.
 Residentia Glogouienfis.
 Socij 287.

Gutschin. Collegium Derpatense.
 Znoim. Collegium Orzense.
 Iglai. Collegium Krozense.
 Brun. Collegium Smolnscense;
 Holeschovv. Collegium Plocense.
 Kutenberg. Residentia Grodnensis.
 Glogavv. Residentia Vornienfis:
 Socij 468.

Derpt.
 Orza.
 Kroza.
 Smolensk.
 Plocko.
 Grodno.
 VVorma.

IN POLONIA

Provincia duæ sub proprio Rege.

PROVINCIA POLONICA

Descenditur à mari Baltico ad Pontum Euxinum: continet utramque Poloniam, Russiam Rubram, vtramque Volhyniam, Podoliam & Pomerelliam:

Cracouiz	} Crakovv.	Domus Professa.	
		Coll. Cracouienfis.	
Collegium	}	Domus Probationis.	
		Posnaniense.	Poznan.
		Calisiense.	Kalisz.
		Leopolienfis.	Lvvovv.
		Sandomiriense.	Sendmirz.
		Lublinsense.	Lublin.
		Iaroslaniense.	Iaroslavv.
		Luceorienfis.	Luckg.
		Torunense.	Torun.
		Camenecense.	Kamienietz.
		Gedanense.	Gdańsk.
		Rauenfis.	Ravva.
		Ostrogienfis.	Ostrog.
		Faustouienfis.	Fanstoovv.
		Brestense.	Brzecz.
		Choinicenfis.	Choynica.
		Præmissienfis.	Przemysl.
Maftaburgensfis.	Malburg.		
Residentia	}	Crofnensfis.	Crofnv.
		Grandentinensfis.	Grandzonz.
		Vinnicenfis.	VVinnica.
		Valcensfis.	VValcz.
		Bydgoftiensfis.	Bydgoszcz.
Barenfis.	Bar.		
Socij 532.			

IN IMPERIO ORIENTALI TVRCICO

Sub varijs Provinciis.

Residentia Chienfis. Scio.
 Refid. Constantinopolitana: Constantinopoli.
 Residentia Smyrnenfis. Smirna.
 Residentia Belgradensfis. Belgrado.
 Quinqueccleienfis. Cinque chese.
 Item
 Collegium Græcorum } Romæ: Roma:
 Collegium Maronitarum. }

IN INDIA ORIENTALI

Provincia duæ sub Regibus Catholicis, alijsq; illi confederatis.

PROVINCIA GOANA

Continet loca maritima Africa & Asia, à Capite Bona spei ad ipsam vsque Goanam ditionem: item Imperium Magni Abassini in Africa, & Regnum Mogoris in India interiore.

Goa	}	Domus Professa.	
		Collegium vetus S. Pauli.	
		Nofocomium SS. Regum.	
		Collegiū nouum S. Pauli.	Goa.
		Domus Probationis.	
		Seminarium sanctæ Fidei.	
Collegium Salfetanum cum 19. Refid. Salfete.			
Collegium Chanlense.		Chaul.	
Collegium Tanaense cum 3. Resident. Tanã.			
Colleg. Bazainense cum 4. Resident. Baçaim.		Daman.	
Collegium Damanense.			
Colleg. Mozambiquium } cum Residentijs.		Mozambique.	
Residentia Taraporensis.		Tarapor.	
Collegium Dienfis.		Di.	
Missio Æthiopia cum 4. Residentijs. Æthiopia.			
Refid. Mogorensis cum 3. Residentijs. Mogor.			
Residentia Bandorensis.		Bandora.	
Socij 320.			

PROVINCIA LITHVANIÆ,

Quæ Suecia, Moscouie & Tartarie continetur, continet Lithuaniam, Massoniam, Prussiam, Luoniam, & partem maioris Russia.

Domus Professa Varfauienfis.	VVarsava.	
Vilna	}	Domus Professa.
		Collegium Vilnense.
		Domus Probationis.
Seminarium.		
Colleg. Bransbergense.	Bransberg.	
Seminarium.		
Collegium Pultouienfis.	Pultovv.	
Collegium Niesiuensfis.	Niesvitz.	
Collegium Lomzenfis.	Lomza.	
Collegium Polocense.	Polock.	
Collegium Vendenfis.	VVenda.	
Collegium Rigenfis.	Riga.	

PROVINCIA MALABARICA

Continet Indiam Vteriorem, tam continentem, quam varias insulas, quæ Goâ Malacam & ad Molucas nauigantur, & in iis Regna Bengalam, Peguanum, Calecutanum, Nanganganum, Iasnapatanum.

Colleg. Coccinense cum 4. Refid.	Cochim.		
Domus Probationis.			
Residentia	}	S. Iacobi.	Santiago.
		S. Andrea.	S. André.
		Calecutana.	Calecut.
		Tanorensis.	Tanor.
			Colle.

Collegium Cranganorensis.	<i>Cranganor.</i>	Arima	{ Collegium Arimense.* }	<i>Arima.</i>
Seminarium Vaipicotanum.	<i>Vaipicota.</i>		{ Seminarium Arimense.* }	
Residentia Paliporensis.	<i>Palipor.</i>	Collegium Meacense.*		<i>Meaco.</i>
Collegium Coulanense.	<i>Coulam.</i>	Collegium Macaense.		<i>Macao.</i>
Collegium Piscariae.	<i>Costa da Pescaria.</i>		{ Vracamentis.* }	<i>Vracami.</i>
Colleg. Tutucurinenfe cū Refid.	<i>Tutucurim.</i>		{ Tonensis.* }	<i>Toni.</i>
Colleg. Columbenfe cum 7. Refid.	<i>Columbo.</i>		{ Fudoyamentis.* }	<i>Fudoyama.</i>
Colleg. Nagapatanum inchoatū.	<i>Nagapatan.</i>		{ Ifafayentis.* }	<i>Ifafay.</i>
Colleg. S. Thomæ cum 4. Refid.	<i>S. Thome.</i>		{ Xiquentis.* }	<i>Xiqui.</i>
Collegium Peguanum inchoatum.	<i>Pegu.</i>	Residentia	{ Cocura.* }	<i>Cocura.</i>
Collegium Bengalenfe inchoatum.	<i>Bengala.</i>		{ Notçu.* }	<i>Notçu.</i>
Collegium Malacense.	<i>Malaca.</i>		{ Ozacensis.* }	<i>Ozaca.</i>
Domus Ternatenfis cum Re-	<i>Ternate</i>		{ Firoximensis.* }	<i>Firoxima.</i>
fidentiis Molucenfibus.	{ <i>e Malucco.</i>		{ Tacatenfis.	<i>Tacata.</i>
Madurenfis.	<i>Madure.</i>		{ Ariyentis.	<i>Ariye.</i>
Golimentis.	<i>Golim.</i>		{ Cuchinotçu.	<i>Cuchinotçu.</i>
Manarenfis.	<i>Manar.</i>	Domus Facatenfis.	{ Conzura.	<i>Conzura.</i>
Tauanapatentis.	<i>Tauanapatam.</i>		{ Amaguentis.	<i>Facata.</i>
S. Michaelis.	<i>S. Miguel.</i>		{ Yanaguentis.	<i>Amagui.</i>
Infularum Mori.	<i>Ilbas de Moro.</i>		{ Bungenfis.	<i>Yanagawa.</i>
Infulæ Siao.	<i>Ilha Siao.</i>	Residentia	{ Xinguentis.	<i>Bungo.</i>
In Regno Iafanapatentis, Refid. 6.	<i>Iafanaparan.</i>		{ Fuximentis.	<i>Xinga.</i>
Socij 190.			{ Sacayentis.	<i>Fuximi.</i>
			{ Fococentis.	<i>Sacay.</i>
			Socij 140.	<i>Fococcu.</i>

IN INSVLIS PHILIPPINIS

Prouincia vna sub Rege Catholico.

Collegium Manilanum.	}	<i>Manilla.</i>
Seminarium Manilanum.		
Collegium Zebuense.		<i>Zebu.</i>
Domus Probationis S. Petri.		<i>de S. Pedro.</i>
Residentia	{	<i>Antipolana.</i>
	{	<i>Tayrayentis.</i>
	{	<i>Boolana.</i>
	{	<i>Dulacensis.</i>
	{	<i>Carigarentis.</i>
	{	<i>Tinagonentis.</i>
		Socij 128.

IN REGNO SINARVM

Vicprouincia sub proprio Monarchâ.

Collegium Pachinenfe inchoatum.	<i>Paquim.</i>
Collegium Nanchinenfe inchoatū.	<i>Nanquim.</i>
Residentia Xauchenfis.	<i>Xaucco.</i>
Residentia Kiatiensfis.	<i>Kiatim.</i>
Residentia Hancheuensfis.	<i>Hancheu.</i>
Residentia Hamhayensfis.	<i>Hambay.</i>
	Socij 30.

IN COCINCINÀ

Residentia	{	<i>Taifo.</i>
	{	<i>Pullocambi cum</i>
	{	<i>aliis duabus.</i>
		<i>Pullocambi.</i>

IN IAPONIA

Prouincia vna, continet plurima Regna eidem Monarchæ subiecta; & Macaum in portu Chinenfi, sub Rege Catholico.

Nangafachij	{ Collegium.	}	<i>Nangafachi.</i>
	{ Domus Probationis.		
Residentia Xenodochij.			<i>do Hospital.</i>
Residentia Misericordiarum.	{		<i>Casa da Misericordia.</i>

IN AMERICA

Prouincia quinque sub Rege Catholico aliisq. barbaris nationibus.

PROVINCIA MEXICANA

Continet Americam Septentrionalem, vulgò Hispaniam Nouam, & vicinas prouincias, quæ à gradu decimoquarto infra Tropicum Cancræ versus Septentrionem extenditur America.

Mexici	{	<i>Domus Professa.</i>	}	<i>Mexico.</i>	
	{	<i>Collegiū Mexicanum.</i>			
	{	<i>Domus Probationis.</i>			
		<i>Seminar. Mexicanum.</i>			
Collegium Guaxacanum.		<i>Guaxaca.</i>			
Collegium Guadalaxarenfe.		<i>Gudalaxara.</i>			
Collegium S. Ildefonsi.	}	<i>Puebla de los Angeles.</i>			
Colleg. Spiritus sancti.		<i>Its.</i>			
Seminar. Angelopolit.		<i>Vallisoletanum.</i>	<i>Valladolid.</i>		
		<i>Pasquarensis.</i>	<i>Pasquaro.</i>		
		<i>Tepozotlanum.</i>	<i>Tepozotlan.</i>		
		<i>Guatimalense.</i>	<i>Guatimala.</i>		
Collegium	{	<i>Zacatecanum.</i>	<i>Zacatecas.</i>		
	{	<i>Meridanum.</i>	<i>Merida.</i>		
	{	<i>S. Ludou. Potosi.</i>	<i>S. Luis Potosi.</i>		
	{	<i>Queretarenfe.</i>	<i>Queretaro.</i>		
	{	<i>Realexanum.</i>	<i>Realejo.</i>		
	{	<i>Vera Crucis.</i>	<i>Vera Cruz.</i>		
Residentia	{	<i>Cinaloensis.</i>	<i>Cinaloa.</i>		
	{	<i>Guadiana.</i>	<i>Guadiana.</i>		
Refid. Nouæ Granatæ.		<i>de la Nuova Granada.</i>			
Residentia Maiensfis.		<i>de Mayo.</i>			
Residentia Tepeguana.		<i>de Tepeguana.</i>			
Residentia Topiana.		<i>de Topia.</i>			
Residentia S. Andree.		<i>de S. Andree.</i>			
		Socij 365.			

PROVINCIA NOVI REGNI GRANATENSIS

Continet Terram Firmam, nouum Regnum Granatense, Nonam Andalusiam, Popayarrum, &c. circa lineam Equinoctialem, ad gradum 14. versus Septentrionem.

In S. Fi- } Collegium S. Fidei. } Santa
de } Semin. S. Bartholomæi. } Fce.
Domus Probationis. }
Collegium Quitense. } *Quito:*
Seminarium Quitense. }
Collegium Carthaginense. }
Domus Probationis Tungensis: } *Cartagena:*
Collegium Pampilonense: } *Tunja.*
Residentia Panamana. } *Pamploña.*
Residentia Cavicana. } *Panamã.*
Residentia Duytamenfis. } *Duytama:*
Residentia S. Annæ. } *S. Anna.*
Residentia Vndensis. } *Onda.*
Socij 200.

PROVINCIA PERVANÀ

Continet Peruaniam à lineâ Equinoctiali ad Tropicum Capricorni.

Linzæ } Collegium Limense. } *Lima.*
} Domus Probationis. }
} Seminarium Limense. }
} Residentia S. Iacobi. }
Collegium Arequipense. } *Arequipa.*
Collegium Cuzchense. } *Cuzco.*
Seminarium Cuzchense. }
Collegium Potosinum. } *Potosi.*
Colleg. Platenfe seu Chuquisaquense. } *de la*
Seminarium Chuquisaquense. } *Plata.*
Collegium Pacense. } *de la Paz.*
Collegium Guamanganum. } *Guamanga.*
Residentia Iulensis. } *Iuli.*
Residentia S. Crucis } *S. Cruz de la Sierra.*
de la Sierra. }
Collegium Orruri. } *Orruro.*
Collegium Pifquense. } *Pisco.*
Collegium Callaense. } *Callao.*
Collegium Truxillanum. } *Truxillo.*
Socij 390.

VICE-PROVINCIA CHILENSIS

Infra Tropicum Capricorni, inter Peruanum Regnum & Fretum Magalanicum, ad Oceanum Pacificum.

Collegium Chilense. } *Chile.*
Collegium Conceptionis. } *de la Concepcion.*
Collegium Mendozaanum. } *Mendoza.*
Domus Probat. Vallis de Bu- } *Valle de Bu-*
caleno. } *caleno.*
Socij 60.

PROVINCIA PARAQVARIÆ

Inter Fretum Magalanicum & Brasiliam, infra & circa Tropicum Capricorni, versus Oceanum Atlanticum.

Cordubæ } Collegium Cordubense. } *Cordob-*
} Domus Probationis. } *ua.*

Collegium Assumptionis. } *de la Assumpcion.*
Collegium S. Michælis } *de S. Miguel*
Tucumanensis. } *de Tucuman.*
Collegium Boni aëris. } *Buenos ayres.*
Collegium S. Fidei. } *de Santa Fce.*
Collegium S. Iacobi del } *Santiago del Estero.*
Estero. }
Collegium Estequense. } *Esticoi*
Socij 121.

PROVINCIA BRASILIÆ

Intra lineam Equinoctialem & Tropicam Capricorni, ad mare Atlanticum.

Collegium Bayense. } *Bayã.*
Residentia S. Spiritus: } *Espirito samo.*
Residentia S. Iohannis. } *San Joam.*
Residentia S. Antonij. } *S. An'onio.*
Residentia S. Sebastiani. } *S. Sebastiam.*
Residentia B. Virginis. } *B. Virgem.*
Colleg. Portus securi inchoatum: } *Porto seguro.*
Domus Ilhazorum. } *Ilhoes.*

Collegium Pernambuc. }
Resid. B. V. Concept. } *Pernam-*
Residentia S. Andrea. } *buci.*
Residentia S. Michæli. } *Pernam-*
Residentia S. Ioan. Bapt. } *buco.*
Residentia Maranhã. }
Residentia Arrecifensis. }

Collegium Flum. Ianuarij }
Residentia S. Barnabæ. } *Rio de*
Domus Spiritus sancti. } *Janero.*
Residentia S. Ignati. }
Resid. B. Virg. Assumpt. }
Residentia Sanctorum. }

Residentia S. Pauli. } *S. Paulo.*
Domus Piratingæ. } *Piratinga.*
Domus Sanctorum. } *Dos Santos.*
Residentia Capitis frigid. } *Cabo frio.*
Socij 180.

IN NOVA FRANCIA

Sub Rege Christianissimo.

Residentia Canadensis. } *sub Prouinciâ Fran-*
cia in Gallia.

CATALOGI AVGMENTVM.

Atque has annos abhinc quatuordecim Societas per orbem adiuerat sedes: quæ deinde mutatio, quæ accessio facta sit, ab iis vulgabitur, penes quos vniuersi Ordinis notitia est & cura: nobis tamen, ea quæ per occasionem variis locis intelleximus, visum est non pratermittere.

INITALIA.

Ad Prouinciã ROMANAM.

Collegium Hibernorum Romæ.
Domus Probationis Florentiæ.
Collegium Vrbenetanum.
Collegium Pistoriense.
Collegium Fabrianense.
Collegium Burgiense.

Colle-

Collegium Ragusinum.
Residentia Cacciabellensis.
Residentia Asturnarenfis.

Ad Prouinciam VENETAM.

Domus Probationis Bononiensis.
Collegium Ariminense.
Collegium Buxetanum.
Seminarium Raucnatenfe.
Residentia Bagnacaballensis.
Residentia Cougnolensis.

Ad Prouinciam MEDIOLANENSEM.

Collegium Papiense.
Collegium Cuneense.
Domus Probationis Cherienfis.
Residentia Bormienfis.
Residentia Lanciana.

Ad Prouinciam NEAPOLITANAM.

Collegium Panlense.
Seminarium Nobilium Neapoli.

IN SICILIA

*Ambe Prouincie in vnam coaluerunt:
accessere,*

Collegium S. Francisci Xauerij Panormi.
Collegium S. Francisci Xauerij Mellana.
Collegium Sicilianum.
Collegium Salernitanum.

IN HISPANIIS.

Ad Prouinciam LVSTITANIÆ.

Collegium Eluense.

Ad Prouinciam TOLETANAM.

Collegium Guadalaxarenfe.
Collegium Pacis Iulia.
Collegium Llerenense.
Collegium Trugillense.
Collegium Cacerense.
Residen-
tia } Aymeliensis.
 } Alcarazensis.

Ad Prouinciam CASTELLANAM.

Residentia Oxomenfis.

Ad Prouinciam ARAGONENSEM.

Collegium Segobricense.
Residentia Dertusensis.
Residentia Ilicitana.
Residentia Xacensis.

Ad Prouinciam BAETICAM.

Collegium S. Iacobi Baëza.
Collegium Sanlucarenfe.
Collegium Stepense.

Ad Prouinciam BRASILIÆ.

Collegium S. Ludouici.
Collegium inchoatum S. Pauli.

IN GALLIA.

Ad Prouinciam FRANCIÆ.

Collegium Turonense.
Collegium Venetenfe.

Collegium Alençonienfe.
Residentia Siluaneftenfis.
Residentia Maclouipolitana.
Residentia Martiningana.

Ad Prouinciam A QVITANIÆ.

Collegium Rupellanum.
Residentia Marinensis.
Residentia Fonteniana.

Ad Prouinciam TOLOSANAM.

Collegium Montepessulanum.
Collegium Montealbanum.
Collegium Apamiense.

Ad Prouinciam LVGDVNENSEM.

Collegium Lugdunense trans Ararim.
Collegium Cabillonense.
Collegium Arelatense.
Collegium Nemaufense.
Domus Professa Gratianopolitana.
Residentia Pontiffaliensis.
Residentia Graiacensis.
Residentia Salinensis.
Residentia Matifconensis.
Residentia Burgenfis.
Residentia Forouliensis.
Residentia Vallis Augustæ.

IN BELGIO.

Ad FLANDRO-BELGICAM.

Collegium Dunkercanum.
Collegium Hallense.
Collegium Bredanum.
Domus tertie Probationis Lyrana.
Collegium Conuictorum Antuerpia.
Variæ Residentiæ Hollandicæ.

Ad GALLO-BELGICAM.

Collegium Athenfe.
Domus tertie Probationis Armenteriana.

IN ANGLIA.

Ad Prouinciam ANGLICANAM.

Collegium Immaculatæ Conceptionis.
Collegium Apostolorum.
Residentia Marilandia in Virginiâ.

IN HIBERNIA

Viceprouinciâ.

Residentia Dublinensis.
Residentia Waterfordiensis.
Residentia Careacensis.
Residentia Kilkenensis.
Residentia Pontanensis.
Residentia Casseliensis.
Residentia Lembricensis.
Residentia Galuensis.
Residentia Clonmelenfis.
Residentia Rossensis.
Eiusdem nationis Coll. Hibernicum Romæ.

IN GERMANIA.

Ad Prouinciam RHENI INFERIORIS.

Collegium Monasteriense Eiffliz.
 Collegium Halberstadiense.
 Collegium Cölaricse.
 Collegium Mindense.
 Collegium Hameliense.
 Collegium Stadense.
 Collegium Sigense.
 Collegium Verdense.
 Collegium Cosfeldiense.

* *Addenda ad Prouinciam AVSTRIÆ.*
 Col-Styrense.
 Leobienfe.
 Pofonienfe.
 Residentia Sopronienfis.
 Turozenfis.
 Vatafdinenf.
 Comorinenf.
 Palatinalis.
 Caflouienfis.
 Satzmarienfis.
 ix. Seminaria noua.

Residentia Marcodurana.
 Residentia Sittardienfis.
 Residentia Haddemariensis.
 Miffio Meppenfis.
 Miffio Friflæ Orientalis.
 Miffio Blanckenbergenfis.

Ad Prouinciam SUPERIORIS RHENI.

Collegium Heidelbergense.
 Domus Germersheimiana.

Ad Prouinciam GERMANIÆ SUPERIORIS.

Collegium Burchufianum.
 Collegium Straubingense
 Collegium Landshutanum.
 Collegium Ambergenfe.
 Collegium Tridentinum.
 Collegium Colmariense.

Residentia

Sturgardienfis	}	in Wirtenbergiã.
Tubingana		
Bachanangenfis		
Coppingenfis		

Residentia ad S. Annam Auguftã.
 Residentia Brifacenfis.
 Residentia Lindauienfis.
 Residentia Memmingenfis.
 Residentia Kauffburana.

Residentia Oliuetana fiue Tannenfis.
 Miffio Zellenfis.
 Miffio Weidenfis.
 Miffio Sultbachiens.
 Miffio Turfchenveitens.

Ad Prouinciam AVSTRIÆ.

Viennæ { Domus Probationis.
 { Collegium Conuictorum.
 Collegium Iaurinense.
 Collegium Fluminis S. Viti.

** Ad Prouinciam BOHEMIÆ.*

Pragæ { Collegium parvæ Pragæ.
 { Collegium nouæ Pragæ.
 { Collegium Conuictorum.
 { Seminarium S. Wenceslai.
 Brunæ { Collegium Brunense.
 { Seminarium Brunense.
 Kutenbergæ { Collegium Kutenbergenfe.
 { Seminarium Kutenbergenfe.
 Collegium Glogoniense.
 Collegium Saganense.
 Collegium Egranum.
 Collegium Lithomericense.
 Collegium Cremftrienfe.
 Collegium Conuictorum Olomucij.
 Seminarium Crumlouienfe.
 Seminarium Commorouienfe.
 Seminarium Nouodomense.
 Seminarium Glaciense.
 Seminarium Niffense.
 Seminarium Giczuienfe.
 Seminarium Iglaienfe.

IN POLONIA.

Ad Prouinciam POLONICAM.

Collegium Kiouienfe.

Ad Prouinciam LITHVANICAM.

Residentia Nonogrodnens.
 Residentia Chocunenfis.

CLara quidem sunt hic omnia: si tamen plus lucis desideres, sic habeto. Quicumque Domicilia moderationi vnus, in quem non nisi totius Ordinis Præfes potestatem habet, commissa sunt, ea Prouinciam constituunt, quamuis in diuersis regionibus sita. Viceprouinciæ imperfectæ sunt Prouinciæ. Domus Professorum dicuntur, quibus nullum nisi in alienâ misericordiâ vitæ subsidium est: Collegia, vbi cum nostris, tum externis instituendis scholas habemus: Domus Probationum partim vbi Tirones per biennium rudimenta ponunt, partim vbi post litteras haustas ac traditas resarcimus, si quid de perfectionis desiderio studiorum occupationes detraherint; hæc Tertia Probatio dicitur: Missiones, dum aliquò mittimur vbi nulla nobis vel certa vel stabilis est sedes: Residentiæ, vbi pauciores quàm pro perfecto Collegio resident: Seminaria Conuictorumq; Collegia sunt, vbi externi sub curâ nostrâ simul viuunt. His locis qui præsunt, Rectores ferè aut Superiores appellantur: Domus Professorum suos Præpositos habent. Sic & qui Prouinciæ præfectus est, Præpositus Prouincialis; qui verò toti Ordini, Præpositus Generalis dicitur. Huic quinque assistunt consilij ergò. Primus Italix ac Siciliae negotiis potissimum intendit; alter Lusitaniam cum Brasiliâ & Orientis Indiâ; Hispaniam & Sardiniam tertius cum Americâ Insulisq; Philippinis; quartus Galliam; quintus ceteras ad Septemtrionem Prouincias curandas habet.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Gratiarum actio pro tam latè diffusâ Societate, & adhortatio ad Patres: ut illâ & Deo digna se præbeant instrumenta.

QUOD si vetis aliquando rationibus fatendum est, beneficij magnitudine mortalium merita superari; profectò hoc, de quo agere instituimus, est huiusmodi, vt omnem mensuram modumque gratitudinis præteruetum, exornari possit potiùs admirando, quàm deprecari dicendo. Illud etenim est, quo singulari Dei Optimi Maximi fauore, Societatem principio sui minimam, maximam propagatione, vsque eò productam cernimus, vt, nisi videremus factum, ne sperare quidem auderemus. Quod quia non cum vnus alicuius vilitate coniunctum est, sed cum infinitâ propè hominum multitudine communicatum; tot beneficia complectitur, quot homines: non intra vnus prouinciæ breuissimos terminos circumscripsum, sed ad vltimas tetrarum oras latissimè diffusum, non aliis quàm totius orbis limitibus continetur. atque ad eò quot homines peruagatur, quot vrbes, tot decorandum encomiis, tot vocibus celebrandum; vel ad publicam commendationem foris, vel ad priuatam læritiam domi, vel ad laudem in exedris, vel ad religionem in sacchariis, vel ad gratitudinem vbi-que. Quare si contrâ quàm expectate debetis, pro amplissimo munere diuinitus collato, minùs liberaliter pleneque gratias egero; rogo quaesoque, ne id imbecillitati dumtaxat meæ, sed magis diuinæ benignitatis magnitudini, nouo, inquam, atque inusitato beneficij generi, concedendum existimetis. Nam cum duplex retribuendi referendique ratio ab altioris subsellij Patribus relicta sit, quarum altera in remunerando quod acceptum est, altera in cognoscendo commemorandoque consistat; munificentissimi dona Numinis dignitate prima, magnitudine immensa, maiestate præcipua transcendunt vicem, mutuum respuunt, compensandi superant facultatem: sui portò diffusionem cum nullis sint coercita metis, inde, vnde potissimum difficultas oritur loquendi, ratio nascitur non tacendi. Verumenim uerò, quoniam, quemadmodum magis animo beneficia quàm mole penduntur, vel peregrino vnde aduecta sunt solo, vel quâ constant mareritæ nouitate, ira remuneratio voluntate magis quàm re sæpiùs æstimatur: arbitrator, si quidem tam eximiam Dei beneficentiam, quâ par est gratâ animi significatione coluerimus, fore vt dici possit, primo nos remunerationis debito perfunctos, non quidem potuisse, at certè vel maximè cupuisse officium explete gratitudinis. Propiùs igitur mentes vestras animosque aduertite

Dei beneficia superant omnem gratitudinem.

Diuis Thomas 2. 2. quest. 106.

ad eam, de quâ dicere cœpimus, beneficij magnitudinem; ac deinde de referendâ gratiæ æquitate dicam, an necessitate, cognoscite. Mirati nonnumquam solemus, à minimo fontis capite ingentia flumina promanare; è minimo semine proceras arbores enasci; ex tenuissimâ scintillâ vix restinguenda incendia excitari. Fons sanè exiguus ipsa sui exordio Societas, ab vberè fletu scaturiens primi Parentis, profanam militiam ad aram Deiparæ Virginis abdicantis, execrantis: sed mox in riuos ac torrentes excrefcens, quæ non cœlestis sapientiæ flumina protulit? Exile semen Ignatij, prima sunt melioris vitæ desideria: sed virtutum maximarum vberitate fecundum, quos fructus genuit optatissimæ probitatis? Pertenui sanè scintillâ diuini ardoris auspiciatissimè correptus est Ignatius: sed hæc scintilla quantos toto orbe Christiano ardores animorum flammâsque propagauit? Nec minùs terrarum spatiis quàm animi ornamentis est amplificata Societas; ita vt hac in parte cum florentissimis Regnis ac Monarchiis in contentionem venire possit. Etenim si præcritorum temporum monumenta lubet euoluere, & quâ celeritate nobilissimæ gentes Imperia sua propagauerint recordati; reperimus profectò, quantum illæ sæculis, tantum nos propemodum lustris; quantum lustris illæ, tantum nos annis singulis perfecisse. Nihil de Assyriorum Imperio dico, non maximis limitibus circumscripto: taceo Persas, non vltra Æthiopiâ progressos: prætermitto Macedonas, ab Adriatico mari, trans Gangem ad Emadios vsque montes præuectos. Illa, illa, inquam, Terrarum Dea gentiumque Roma, nonne propè quingentis annis cum domesticis luctata est? postque infinitas propè victorias, vel Ducum fortitudine ac felicitate partas, vel Consulium vigilantiam conseruatas, vel Cæsarum fortunâ auctas, diuersissimarum nationum gentibus domitis, tandem veluti fatiscens senio vitibus, nonne ad Occidentem Oceano, ad Septentrionem Rheno Danubioque, ab Oriente Tigri, Atlante à Meridie circumscribitur? Latissimi, fateor equidem, limites, amplissima Imperij propagatio: sed quam ad Regnorum omnium stuporem, longè nostra Societas lateque transcendat. Fuerunt enim terrarum Imperia, quamuis propagatione longissimè diffusa, tamen intra metas vicinorum Regum potentiam coarctata: at Societas nullis est septa limitibus, nullis lineis circumscripta: non sistitur fluuiis, non clauditur montibus, transcendit littora, peruadit maria; per loca omnia vel longitudine inaccessa, vel fretis diuulsa, vel recessibus abdita, vel quaquaversum immensa, producit, protenditur, explicatur. Sed (quod hominum ingenti fit compendio) diuersâ sanè à Regnis atque Imperiis ratione: hæc per fractis aliquando diuini humanique iuris repagulis, agrorum deuastatione, urbium euersione, gentium laceratione, regionibus ac prouinciis aucta sunt; illa Dei solius imperio ac nutu, cuius est orbis terrarum, orbem peruasit vniuersum: & quidem maiori gloriâ gentiumque comprobatione. Nam per Regum quidem Principumque dominatum populi in seruitutem redacti; per Societatem Christianâ libertate donati. illi tributis grauant; hæc animam immunitatibus cumulat. illi imperiis, hæc amore; illi rigore legum, hæc mansuetudine beneficiisque certat

Societas à paruis initis repente latissime diffusa.

Societas cuius per orbem diffusa quam vlla Monarchia.

perpetuis. Nec tamen idcirco minus arduum est quod gerit negotium; nisi forte difficilius statueritis, armorum vi ciuitates subiugare, quàm, quod prius faciendum fuit, voluntates flectere. Scio enim (quod igno- rare non potestis) fortissimos sæpè Duces, expugnatis vrbibus, plus in ciuim animis conciliandis laboris atque industriæ posuisse, quàm in mœnium altitudine: fossarumque profunditate superandis; magisque de voluntatum, quàm de prouinciarum victoriâ triumphasse. Societas in sui propagatione, renitentibus populis natione barbaris, amentia bel- luis, impetu non ratione cuncta gerentibus, magisque ferreâ animorum obliuione, quàm armato exercitu repugnantibus, non magis diuinæ legis, quàm propriæ salutis hostes expugnavit. Quate vbique victrix, tantò gloriosius rerum potira est, quantò laboriosius est voluntates quàm vrbes expugnare, animos quàm oppida debellare, homines quàm mœnia superare. Equidem quoties tacitè mecum recolo, ad vltimas ter- ræ plagas, ferocissimis hominibus nequidquam reluctantibus, Socie- tatem dilatam esse; toties sentio cælestibus armis ab eâ dimicatum fuisse, cum eam præcipuè prouinciarum amplitudinem complexa sit, quam humanis nemo viribus vel obire potuisset. Ferunt Pontificem Maximum Gregorium Septimum, rudi pueritiâ litterarum adhuc ex- pertem atque imperitum, cum fortè ad parentis pedes luderet ligna do- lantis, ex resectis lignorum ramentis elementa formasse; quibus ordine congestis, occultâ quadam vi pueri manum dirigente, illud è Regij Va- tis versibus ederetur, *Dominabitur à mari vsque ad mare; futura præsa- cio potestatis.* Crediderim ego ad conspectam, oculo arcanorum om- nium conscio, in primis incunabilis Societatem, æterni prouiden- tiam Numinis digitum intendentem, animum aduertentibus cæ- lestis aulæ beatissimis ciuibus identidem ingeminasse: Illa, illa Loi- olæ familia, secundi parentis non iam quidem sed futuris ætati- bus numerosa soboles, quam me monstrante conspiciatis, angustis- simis nata principiis, amplissimis finibus dilatanda, propagabitur à *mari vsque ad mare*, ab Ortu ad Occasum, ab Austro ad Aquilonem; ultra Riphæos montes trans Gangem ad auream Chersonesum; ad incognitas Iaponum regiones barbarie suâ magis, quàm olim Col- chis tauris ignem spirantibus, custoditas; in Sian, Camboiam, Co- chincinam; in intima Sinæ penetralia sanguineis legibus cautiùs, quàm fabulosi Hesperidum horti peruigili dracone, munita: supra Paranam ad infames Anthropophagorum casus, humano sanguine fœdiùs, quàm olim in Ægypto Busiridis aræ, fumantes. Hac ipsâ, quam cernitis, opi- tulante clarissimi Herois posteritate, quò nondum peruenit, trophæa figet Ecclesia: hoc velut triumphali inuecta carpento, in nouas vera Religio gentes dominatum extendet; exterminatisque idolorum simu- lacris, pulsus dæmonum portentis, eiectis turpitudinum monstris, om- ni denique proscriptâ gentilitate, tetrâque flagitiorum omnium collu- uione; adducet ipsos Antipodas, Romani Pontificis maiestatem humi- li pedum osculo veneraturos. Et hæc quidem cum diuinitus tam splen- didè ad commendationem Societati contigisse gratulemur, cumque il- lam tam latè Dei beneficio toto orbe diffusam videamus; an non æquis-

*Arduum
est animos
expugna-
re.*

Baron. ann.
Christi
1073.

*Præficiū
D. Grego-
rio Pontu-
ficis di-
gnitatē.*

finum censebimus, hanc omnem gloriam in Deum velut fontem refundere, totoque pectore gratiis referendis incumbere? Videmus res omnes etiam sensu carentes non scriptâ, sed natâ lege, fontes suos atque origines tacito quodam gratitudinis sensu venerari. Nónne fontes Oceano, à quo primùm manarunt, vndam affundunt vberiotem? An non aether coactis in nubes vaporibus copiosâ solum, vnde excitati sunt, irrigatione fecundat? agri cultorum labores fructuum vbertate compensant? Quid, quòd selenitem gemmam aiunt à terrâ gigni, lunæ imaginem cum quâ crescat, pariterque decrescat, repræsentantem? à mari verò piscem produci modò plenæ, modò mediæ lunæ imitatione constanti instabilitate fluctuantem? Quid ita, nisi vt symbolo quodam gratitudinis astrum colant, à quo plurimùm gubernantur? Quin & apes aiunt, bouini capitis, vnde generantur, effigiem circumferre, quasi nefas foret eius non meminisse, cuius nisi illiberaliter obliuisci non possumus. Verùm enim vetò cum nulla sit fecundior effectibus causa, nulla rerum origo antiquior omnium auctore Deo; à quo ceu petenni fonte vniuersa bona dimanant; rectè docet Areopagita, diuino vir ingenio, res omnes creatas in Deum, veluti in primam sui scaturiginem, reuolui debere. Quod si ita est; an non æquissimum, ob incedibile hoc tam felicis propagationis beneficium, à Societate Deo eius auctori immortalæ memoriam, singularem cultum, perpetuum obsequium, ac omne demum gratitudinis genus decerni? Ego verò sic statuo, Reuerendi Patres Fratresque, quoniam vna ætas gratiis pro tanto munere referendis nimis angusta est, plures etiam, si fieri possit, expetendas diuinoque obsequio consecrandas. Memoriam proditum accepimus, capularem senam, prodigiosâ panè dixerim palingenesiâ, senio in iuuentutem commutato, refluuisse: correctâque aurium surditate, oculorum deterisâ caligine; capillis post canitiem denuò nigricantibus, positisque vnâ cum rugosâ cutis exuuiis, decrepitæ senectutis incommodis, repentè corpus accepisse succi plenum, & quod magis mirere, nouis nuptiis nouam sobolem procreasse. Quòd si inter huius vitæ fluctus, æstusque naufragæ ætatis, quæ non tam victuris domicilium, quàm morturis continuuim præbet sepulchrum, nihilque habet cur eam magnopere consectoris, fas esset eiusmodi senectutis iuuentutisque vicissitudinem expetere; existimo, eâ de causâ in primam iuuentutem redeundum fore, optandamque non Glauci alicuius fabulosam, sed veram beatitatem mentium etiam in terris immortalitatem, vt pro amplissimo munere, cui vnus vitæ cursus nimis breuis est, immortales etiam gratiaz possent identidem referri. Quod cum optate possimus faciliùs quàm consequi; illud saltem vos oro atque obsecro, vt nihil studij ad virtutem, nihil officij ad debitam gratitudinem prætermittatis. Quin imò, ad propagandam latius cum ipsâ Societate diuinam gloriam, ite, ite ad gentes vetæ Religionis ignoratione misetandas, eripite Stygij veteratoris fraudibus victimas perpetuis inferorum cruciatibus deuotas, sistite cæco impetu in interitum ruentes sempiternum, vindicatis à teterimâ seruitute Dei cruore in libertatem semel affectas. Quid hæretis? An regiam ignoratis viam quæ ducit ad optatissimos triumphos? Ecce patet

Solin. c. 38.
Gemma
selenites
lunæ ima-
ginem re-
fert.
Ælian. l. 15.
cap. 14.
Piscis lu-
næ similis.
Aldrouan-
dus.

De Diuinis
nominibus
cap. 1.

Senex de-
crepitus
mirâ mu-
tatione
iuuentuti
restitui-
tur.
Velascus
Tarentalisus
Torque-
mada apud
Del Rio.
Nierember-
gus cap. 33.
de Conosâ
Philosophia.

Exhorta-
tio ad Mis-
siones bar-
baras.

patet tot fortissimorum Heroum trita vestigiis: en Martyrum cruore purpurâque distinguitur: tepet, imò calet adhuc Mastriliano sanguine. Quid est quod vos terreat? fateor, nihil vulgare, eximia omnia atque singularia prouincia illa desiderat. Sed audete tantum, a: lerit piis conatibus propitij Numinis fauor. Vincet morum honestas barbariem, inuidiam amor: fruentiam mansuetudo, atrocitatem clementia subiugabit. At esto: nihil ab innatâ feritate deflexerint. non est nouum Christianæ fortitudinis affectatoribus ludibria pro honoribus amplecti, contumeliis delectari vt encomiis, vulneribus letari vt osculis, suppliciis foueri vt præmiis. Sanè si agonothetæ stimulus in luctâ, si Ducis ardor in pugna, ignauiam pugilis, formidinem castigat militis; quæso, oculos animumque coniiicite in summum cælestis militiæ, cuius stipendiis meretis, Imperatorem CHRISTVM. præit vt Dux, pugnat vt miles, promittit victoriam, præludit triumphis. Attendite, quæso, quantam ærumnarum seriem ad propagandam cælestis Imperij amplitudinem, æternique Patris splendorem ac gloriam sit amplexarus. agitur aduersis: cruciatur ærumnis: pallet inediâ: squallet inopiâ: per Ægyptum iactatur vt exsul: ligatur vt prædo: raptatur vt præda: maectatur vt victima. Cernite sanguineum sudoris imbrem, omnibus retrò ætatibus inuisitatum: spectate rubentes cruore humeros, pictas cruore genas, agglutinatam cruore casariem, sparsa cruore omnia. spectate, inquam, coronatum, sed spinis ac sentibus; purpurâ indutum, sed proprii sanguinis; immanuetissimo tandem leti genere fatiscentem. Quid ad exemplum potentius? quid violentius ad incitamentum? Quæ porro causa CHRISTVM, quæ vis impulit ad patiendum? Non alia sanè quàm æterni Patris gloria, & flagrantissimum erga miseros mortales amoris incendium. Et inter has flammæ tepere aliquis nostrum potest? & non totus siue amoris vicissitudine, siue imitatione conflagrare? Eset hæc profectò non socordia, sed stupor; non desidia, sed improbitas; non ignauia, sed flagitium. Quare pergite quò rapit exemplum Ducis, quò prouocat pietas maiorum. traditos ab his exercendæ virtutis atque industriæ campos non conseruate modò, sed augete. Et cum in propagandâ Societate tam propensum Dei fauorem, tamque effusam beneficentiam agnoscatis, nullo vnquam tempore obsequia vestra ad exiles calculos reuocate, sed tanti beneficii memoriam officiis colite sempiternis. Dixi.

CHRISTI
exemplum
nos exci-
tat.

ORATIO SECVNDA,

*Paranctica ad Missiones longinquas inter Barbaros obeundas,
& nomen IESV ad vltimos mundi fines proferendum.*

Ite Angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam. Isaia 18.

SI Religiosos Societatis IESV, id est, generosissimæ Matris filios, quos vt Patres veneror, amplector vt Fratres, ad expeditiones arduas, quibus petantur gentes, spatio dissitæ, cæcæ ignorantia, namrâ

Plutarchus
in Themist.
in Alexandro,
in Iulio
Cæsare.

Magna
exemplo-
rum vis.

feroces ac barbaræ, non tam permouere, quàm currentes incitare voluero; factis mihi, non verbis erit perorandum: quando Miltiades non oratione Themistoclem, sed trophæis; non adhortatione Achilles Alexandrum, sed famâ postumâ; non dictione Alexander Cæsatem, sed exemplo ad maxima rerum gerendarum decora, fortunamque virtute laceſſendam prouocauerunt. Habent enim heroica facta, post mortem quoque auctorum, vim vocemque suam omni oratione, quæ plerumque plus inanis soni, quàm rei continet, potentior. Ego verò, quem non facta tantùm, sed & verba ipsa deficiunt; cuique præter vnicam imitandi voluntatem parendique desiderium; nihil admodum promptum atque expeditum est; non tam alios (quibus abunde est animorum operumque) quàm me ipsum stimulare contendam: neque id verbis meis, sed quò maior auctoritas insit sermoni, illius oratione, qui inter Scriptores Diuinos sagacissimus, quantum ab hisce temporibus absuit ætate, tantum præſens fuit vaticinatione.

Mat. 18.

Exhorta-
tio ad
Missiones
inter bar-
baros.

Pſal. 18.

Quod igitur bene vertat; *Ite*, fastis auibus, inquit; quod vobis gloriosissimum sit, *ite Angeli*: quod orbis admiretur, *ite veloces*; quod infinitis mortalibus auxilio sit, *ite ad gentem*, imò, *gentes conuulsas & dilaceratas*; coque salutem ipsam inuehite, quò nec fama quidem salutiferi nominis penetratit. Scio ego quidem, augustissimi nominis istius, cui & supremus orbis mediusque & infimus genua submitunt, Maiestatem adè esse conspicuam, vt in ipso sole velut tabernaculo suo non magis latere valeat, quàm sol ipse, si crystallino vmbraculo clauderetur. Fuere tamen, suntque etiamnum, vt hominum, sic & terrarum, lata diuortia, insulæ ac regiones, veluti frustra quædam ingentia orbis diuulsi, ita à reliquâ mortalium societate distraeta, vt toto quoque cælo distare videantur; adè densis ignorantie nubibus inuoluta, vt vix tadium solis istius vel senserint, vel admiserint. Eò igitur, eò nomen istud inferendum: quod ipsum si vel solem dixerim, vel ipso in sole collocauerim, parandæ nimirum ci quadrigæ sunt, vt iis, quibus illuceat regionibus, inuehatur. Neque tamen hic quidquam Poëtarum more confinxero, quando id portandum coram gentibus, Deus ipse pronuntiauit, cum in id munitis Gentium Apostolus pararetur. Et, obsecro, quò mihi currus ille gloriæ Dei tam splendide Ezechielis oculis obuersatus, vt non nisi electo & igne colluceret? tam magnificè tractus, vt equorum vice cælestes ei Genij inngetentur? tam celetiter promotus, vt vento turbinis ageretur? Quò, inquam, hæc omnia? nisi vt, quod dicere modò institui, spectaculo tam illustri daretur intelligi, Deum naturâ vbique & omnibus præsentem, non petinde tamen omnibus notum, ad extrema terrarum præconum suorum voce quasi vehiculo deportari, dum ab iis vltimæ gentes barbaræque, sanctissimi ipsius nominis legisque castissimæ cognitione imbuuntur? Et dubitate modò quis poterit, quos qualisve ipse Deus cupiat legatos tantæ rei, suæque interpretes voluntatis? quales nimirum & isto schemate ipse exhibuit, & alter ille Vates designauit, veloces, igneos, verbo, Angelos, imò Cherubinos. Quibus profectò egregiè sacra illa cithara fatidici Regis concinit, ita Deo modulantis: *Qui facis Angelos tuos, spiritus; & mini-*

Pſal. 103.

stros

stros tuos, ignem vrentem. Quid autem est *Angelos* esse, nisi ad obsequia promptos ac veloces? quid est *spiritus* esse, nisi à terræ contagione longè esse remotissimos? quid *ignem esse vrentem*, nisi consumendorum vitiorum desiderio æstare? Valcat modò, valcat frigidus ille, imò commentitius inanium Deorum tabellarius,

— *qui fas per limen vtrumque*

Solus habet, geminoque facit commercia mundo,

vel facere fingitur. veros vtriusque mundi conciliatores, nuntiosque imperiorum caelestium scala commonstrat, quæ ascendentes descendentesque proponens, è caelo petendum docet, quod ad salutem incolumitatemque animorum in terras est deuehendum. Hoc istud est Vatis nostri, *Ite Angeli.* Quorum insuper vt origo caelestis est, ita & natura purissima: quibus non magis damno sordes sunt, quàm lutum soli; quod illustrari ab eo porest, nitore autem illius aflare quidquam sui non potest. Et hoc Regij Prophetæ est, *Qui facis Angelos tuos, spiritus:* quorum scilicet ea conditio est, vt expertes corporis et si versari inter homines valeant, nihil tamen hominum corporumve patiantur. Serpunt quidem mala contagio; & faciliùs ipsum consortium, quàm labem eius vitaueris. Ceterùm vbi *salus* aliena opem deposcit, tutò etiam inter sordes ambulat, cui sincera mens est, cum virtuti vitium non adhærescat. Præterquàm quòd ab iis suscipi magnum aliquid vel confici nequeat, *quibus contra naturam corpus voluptati, anima oneri est.* Et quibus hoc ipsum quod in homine est subtilissimum, oneri est, veloces esse ipsi quæ possunt? dum & *Angelos*, id est, victores omnium voluptatum animos, & *veloces*, expeditiones istæ deposcunt: qui nimirum per diuersa gentium terrarumque volitantes, pedes, quibus eundum est, mente præcurrunt; ventos, quibus nauigandum, cogitatione præuertunt: quippe *animo cupienti nihil satis festinatur.* Hoc nempe, hoc igneum illud est, quod in ministris suis Deus, & ipse ignis requirebat. Ecquid enim igne velocius, rapacius, violentius? De populo isto rudi primùm ac pastoritio, mox domitore terrarum, ita proditum est; eum, iam totâ primis quasi adolescentiæ annis Italiâ subiugatâ, cum à terrâ fretum *usque venisset, more ignis, qui obuias populatus incendio siluas, interueniente flumine abrumpitur, paulisper substitisse.* Sed nempe vilior ignis ille, cui ligna stipulæque pro pabulo sunt, faciliè aduersario elemento non cedit tantùm, sed etiam exanimatur: altior ille nobiliorque, qui animos depascitur, quem nec maria lato æquore diffusa procellisque elata, nec hiatu dehilcentia terrarum spatia, morantur; vt peruolat superuolatque omnia, ita sanctè omnia populatur. *Numquid mittes fulgura* (non hic Iouem nescio quem, sed verum Tonantem fulminantemque compello) *numquid mittes fulgura, & ibunt?* Ibant profectò, imò volabant Genij illi alarum pleni, quos commemorare memini, *ibant in similitudinem fulguris coruscantis.* fulguris, inquam, quod nescias, an citiùs mictet voletque, an potentiùs feriat, an potiùs simul semelque peragat vniuersa. Hæc obedientiæ sacræ vis est, quæ vbi pares imperiis hominibus hæc fuerit, Angelos efficit, fulguris instar veloces, igneosque. Verbo ipsa dixerit, imò nutu tantummodò: *Ite ad gentem conuulsam & dilaceratam,*

Concionatores quales esse debent.

Claud. l. r. de Rap.

Gen. 28.

Legati spirituales casti sint & expediti.

Sallust. in Cæcil.

Sallust. in Iugurth. Deut. 4. Sint etiam feruentes & veloces. Florus l. 2. cap. 2.

Iob 38.

Ezech. 1.

Isaie 18.

ratam,

ratam, cuius diripuerunt flumina terram eius; & iam voto transfierint maria, dissitaque roto elemento Regna mente peruolarint. Magna & generosa res est humanus animus, nullos sibi poni nisi communes cum Deo terminos patitur. Romanè dictum & à Philosopho Romano; sed magnificentius quam veriùs, dum de homine augustiùs, angustius de hominis auctore decernit. Verùm si de animo ita ille Romanus; de Româ ipsâ melius ab altero pronuntiatum: *Roma prima & sola, ab omnis cui memoria, terminos sibi potentia fecit Orientem & Occidentem.* Fateor, nec prima, nec sola Societas I E S V, sed & ipsa tamen, terminos expeditionum suarum sibi fecit Orientem & Occidentem; adde & Meridiem & Septemtriones, & quidquid in terrâ Australi etiamnum latet incognitum & intentatum. Eò destinata illa milites suos, qui Diuini nominis victricia signa per quaternas orbis plagas circumferant, non alio stipendio quàm glorioso nominis istius incremento, spe prædæ non aliâ spoliiorumque, quàm animarum. Iam quod ad solius Numinis honorem attinet; illa militiæ quoque huius tessera est, MAIOR DEI GLORIA, vbique semper & in omnibus præcipuè spectanda. Et quòd non rapit mortalium prærosque inanis gloriæ illecebra? scilicet vt laudum, id est, ventorum saturi (si qua ramen à mero aëre ventoque saturitas est) quò magis inflantur ab aliis, eò minus habeant sui. Et quàm multos, dum cursu præpropere feruntur ad gloriam, fortuna cum sequi non potest, destituit? Quàm multos, cum in consummationem dignitatis per mille indignitates erepsissent, misera subiit cogitatio, ipsos laborasse in titulum sepulchri? Caduca enim mero gloriæ fragilisque, etsi marmorea. Vos verò, vos Religiosi commilitones, qui ab istâ vos tyrannide exemistis, vt ne more ambitiosorum ab ore dependeatis alieno, quibusque nec laudum decora incitamento sunt, nec fortuna casusque formidini, dum sequimini Numen ipsum, vni quoque ipsius honori vos ipsos dicatis, impenditis, consecratis. Quamquam vobis ipsis quantum detrahitis, tantum adiiicitis famæ vestræ. etsi nec hoc ipsum quidem spectandum est: nam difficultates Dei vnus causâ susceptæ, adita pericula, labores tolerari, quid aliud sunt quàm perpetua leges materiaque gloriæ vestræ? Adeò verum illud atque exploratum est: *Gloriam qui spreuerit, veram habebit.* Quòd si non solus honor militem acuit, sed & opima spolia vel voto præcepta, vel aure oculove etiam delibata; quantâ auuiditate animos innoxie auaros in eam prædam ferri necesse est, cuius omnis æstimatio infra pretium est? *Sapè* (dicam magni Philosophi verbis) *sapè maximum pretium est, pro quo nullum datur.* Deus immortalis! quantum illud pretium est, infra quod orbis vniuersus est! imò quo redemptus est orbis vniuersus! Ille, ille Dei sanguis est in salutem mortalium opulentissimâ largitione profusus: cuius profectò naturam ignorat, qui vel hinc animarum præstantiam nobilitatemque non æstimat: nec æstimat is, qui tantillum laboris, veluti pretium rei pretiosissimæ asserendæ impendere detrectarit. Quare meritò remotissimi terrarum anguli, prima solis incunabula, vltimumque cubile, India vtraque, per tot retum discrimina, mercium istarum causâ non tentanda modò, sed assiduâ etiam nauigatione lustranda. Non ignoro equidem, parentem, si desinam filiam

Seneca
Epist. 102.

Dionys. Ha-
licar. l. 1.

Societas
Dei glo-
riam spe-
ctat in suis
expeditio-
nibus:

Sen. de Breu.
vite cap. 19.

sed Deus
illam ho-
norat.

Liu. l. 22.
in Orat. Q.
Fabij Max.
Anima-
rum lucra
Societas
consecra-
tur.
Sen. Ep. 42.

filiam nuptui collocare velit, multo eam inargaritarum splendore, munda-
doque muliebri & amplissimâ dote solcre commendare, vt, dum pul-
chram reddere non potest, quòd procos alliciat, faciat saltem diuitem, quòd
maritum emat. Habent hoc pleraque nationes barbaræ proprium sibi,
vt, quantum à mortalium reliquis spatio, tantum & moribus; quantum
moribus, tantum ferè colore habituque corporis dissideant. De Indo-
rum certè legatis Romæ conspectis ira Hiltoricus: *Ipse hominum color*
ab alio venire celo fatebatur. Vt proinde rerum prouida natura parens
hanc quoque filiam, Indiam dico (quin & alias eiusmodi) rurpem at-
que incompositam, diuitiarum thesauris non absque ratione cunulasse
videatur, quæ tot tamque varios, non dicam sponse, sed opum eius
procos allicerent, totque etiam corruales incitarent. Sed falluntur pro-
fectò, falluntur, qui aurum gemmasque præ corpore, quamuis deformi,
multò etiam amplius, qui præ animâ ducant expetendas. Eant igitur,
imò ruant per inuia, per inhospita sola terrarum, perque tempe-
statum prælia, & naufragiorum terrores, qui maxima itineris sui
compendia arbitrantur, si aurum, id est splendidius lutum; si adaman-
tes, id est speciosiores lapidum crustulas; si vniones, id est conchylio-
rum recrementa, vel (vt nobilissimè sentiam) æterno gelu constrikti
roris guttulas aliquot reportarint. Vos verò, quibus sublimior animus,
sanctiorque cupido est, qui diuiniora lucri sectamini, non lapillos in-
animes, merces æternas, non cum mundo suo perituras, vos, ipsos ho-
mines, non humana, non terrena, nedum subterranea illa ambitis, quan-
do ad eandem plagas, iisdem viis, sed studio dispari, laboribus certè pe-
riculisque maioribus contenditis. Sensit id Oriens, sensit & Occi-
dens, senserunt Indi (& qui non senserunt?) quàm diuites opum,
tam inopes virtutum, sese peti, non sua; animas suas cælo infe-
rendas, non gemmas suas in orbem alium deferendas. Adeo à veris
rerum æstimatoribus quærentur mortales, vt æterni sint; non mortalia,
quia spolia temporis sunt. Et quanto molimine quærentur? quâ indu-
striâ flectuntur? quanto labore poliuntur? Et vt hæc molesta ac gra-
uia sint, nulla ramen quærendorum, flectendorum, poliendorum est
sarietas. *Auaritia quidem semper infinita & insaturabilis est, neque copiâ ne-*
que mopiâ minuitur: verùm si quid infinito maius est, vastis illis menti-
bus plusquam infinita lucrandorum hominum cupiditas est, quam nec
minuit copia, & inopia accendit. Te hîc ego, te appello restem, imò
auctorem tot heroicorum facinorum, Xauei gloriosissime: laborat
annalium fides, vt rot animarum millia, quæ cælum tibi refert acce-
pta, vnus hominis laborem esse persuadeat: & nisi te orbis Xaucium
sciret, præclaris tuis facinoribus fidem derogaret. Liceat hîc mihi pro-
ferre verba illa quibus olim Scytharum legari Alexandrum compella-
uere: *Si dii habitum corporis tui, auiditati animi tui parem esse voluissent,*
orbis te non caperet. alterâ manu Orientem, alterâ Occidentem contingeres.
Certè vt Xauerio moles corporis tanta non fuerit, quæ mundum im-
pleret; animus profectò ram ingens fuit, quem nec mundus expleret.
Alterâ manu Occidentem contigit, cum in Franciâ, Italiâ, Lusitaniâ tam
præclara gessit; alterâ Orientem complexus est, cum in Indiis longè

Florus lib. 4.
c. 12.

Indi à
nobis non
propter dis-
turtias, sed
propter
animas pe-
tendi.

Sallust. in
Catil.

Xaueij
labores a-
pud Indos.

Curtius l. 7.

præclariota perpetravit. Eò ille solem, quem principio commemorabam, inuexit; ibi nomen illud augustissimum coram Gentibus & Regibus portauit; eâ sanctitate, vt Angelus; eâ celeritate, vt fulgur; eo feruore ac zelo spiritus, vt ignis vrens non tam videretur, quàm esset. Ille (vt vel sic sua vaticinio constaret fides) *ad gentem conuulsam & dilaceratam* odiis mutuis, bellis inrestinis, dæmonum furore, *pacis Angelus* properauit: *ad gentem, cuius diripuerunt flumina terram eius*; nec flumina tantum distraxere à cereris, sed integra maria, Oceanusque vastissimus: *ad gentem expectantem*, expectantem annis mille quingenis doctrinam cælestem, post natum saluris humanæ vindicem; cum earum nationum non paucis, Parauis, Malais, Iais, Acenis, Mindanais, Iaponibus primus omnium Xauerius legem Euangelicam denuntiari. An non & *ad populum terribilem* perterix intrepidus, cum, vt Deum-hominem, ita & humanitarem docturus, ad Indos illos inhumanare agrestes, infamesque barbarie; cum in Mauricam, non magis terræ motibus quàm incolarum furis agiratam, flammæque vomentem ac cineres; cum ad Iapones hominum pientissimorum hodieque carnifices, est profectus? Profectus est denique *ad populum post quem non est alius*, cum ad hominum vltimos Iapones & Sinas, id est, ad columnas suas Herculeas, penetrauit. Quamquam nec illæ metæ erant menti amplissimæ constitutæ, nisi corpus ipsum antè animus, quàm animu[m] agendi pariendi que ardot defecisset. Interim quæ robustissimum quemque non fatigassent modò, sed penitus deiecissent, ea omnia erigebant Xauerium, ac recreabant. Is quippe Xauerius erat, cui quidem deliciarum cælestium satis esset; modus ærumnarum ac laborum nullus, nec alius finis, quàm *amplius, amplius*. Deus immortalis, quid est Angelum esse, si hoc non est? Angelicam naturam labor non afficit. Et quid est spiritum esse, si istud non est? à solo spiritu, eoque cælesti, vires illæ porerant suppeditari. Exclamate hîc mecum, neque ramen verbis meis: *Homo ales, insolens Angelus & hominibus spectaculum in mundo & supra mundum!* Verum quàm insolens spectaculum, tam potens ad virtutem incitamentum: quo plures insuper, *Angeli veloces* effecti, docuere scilicet, gloriam prophetiæ istius illis quoque seruaram, qui hisce temporibus expeditiones eiusmodi suscepissent. Inter quos quid attinet pluribus celebrare decus illud Belgarum Gasparem Barzæum (vt & rerum gestarum eius scriptorem, & affectatorem Trigaultium, aliosque nationis Belgicæ missos faciam) cum ad laudem eius commendationemque satis sit, magni Xauerij vel discipulum, vel socium, addo & vicarium, exstitisse? Er quanto hæc omnia lucro animarum, quanto Ecclesiæ bono, quanto diuini honoris incremento? Quod nimirum Vares ille futurorum præsciis iam tum commemorabat: *In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo diuulso & dilacerato*. Ecquodnam munus illud, nisi hostia salutifera pet augustissimum sacrificium iis in regionibus primùm oblata? quod munus illud, nisi tot millia animarum rattaro crepta, cælo assera, Deo restituta? quod munus *ad locum nominis Domini* delatum, nisi Iaponiorum Regum, veluri Magorum ab Oriente, Romam missa legato, & per iuuenes Regios, Patremque Iaponicæ Societatis Visitatorem, summo

16aiz 18.

16aiz 33.

16aiz 18.

Bulla Canonizat.

16aiz 18.

Tutell. l. 6.
c. 5.
Hist. Soc.
l. 3.Theodot.
Stud. Ca-
tech. 35.Fruetus
Missio-
num.

16aiz 12.

Legatio
Iaponum
ad Gre-
gor. XIII.

summo Sacrorum Antistiti Gregorio eâ appellatione decimo tertio, Anno 1;81.
 cum singulati nostræ Fidei contestatione oblata obsequia ? quando non
 semel ipse Maximus Pontifex lacrymas fudit, inusitata lætitiæ indices,
 quod legationem spectaret, qualis post orbem conditum, hominesque
 progenitos, nulla vel studio Religionis ad Romanum Antistitem, vel
 Romani Imperij admiratione ad quempiam Cæsarum, è Regnis adeò
 distitis, per tot Oceani pericula, totque ambages viarum fuerit instituta.
 Annos nouem tenuit peregrinatio : vt itinere ipso insolens ac permole-
 sta, ita exitu Legatis ipsis beata, Societati gloriosa. Siquidem illi ipsi in
 patriam reduces (quaterni crant) sese acceptissimum cælo munus, sacro-
 sanctâ votorum sponsione, in Societate Deo consecrauerunt; eque Re-
 gis Religiosi iam Legati effecti, inò Angeli, hoc est, ad suorum æter-
 nam incolumitatem procutandam destinati, sic in comunete versati
 sunt, vt nuper ex eorum numero senex venerandus P. Iulianus Nacauxa
 annorum septuaginta ætatem eo in tumulo non composuerit, sed vio-
 lenter abtuptam perdiderit: qui, vt tormentorum acerbissimus est (scro-
 bis supplicium nuncupant) ita ad immortale decus gloriosissimus, Athle-
 tam CHRIS TI magnanimum in felicissimam asseruit æternitatem.
 Hoc ille sine legationem suam reddidit illustriorem : ita canos sanguine,
 velutebut Indicum ostro puniceo, magis venustos pretiososque effecit.
 Iam tot socia agmina Iaponum Martyrum inuictissimorum, quid aliud
 de illo, deque seipsis contestantur, nisi vaticinationem illam Hebræâ sen-
 tentiâ redditam, multò expressius id quo de agimus designare? *Adducetur*
munus Deo Sabaoth populus contribulatus. Ipsi quippe tot diuexationibus
 quasi tribulis exagitati, tot cruciatibus confecti, ipsi munus Deo longè
 gratissimum exstiteret. Eminent hîc, eminent tres illi Heroës, BB. Paulus,
 Ioannes, Iacobus, immortalibus etiam inter mortales honoribus dignati.
 Diceres eos in crucem actos, vt magis toti orbi conspicui, celsitudine vir-
 tutis suæ, alienam longè lateque prouocarent. Neque frustra id quidem,
 cum non Iaponum tantum ea fortitudo sit, vt in patriâ, in conspectu ci-
 uium ac parentum suorum mortem oppetant constantissimè, verum è
 Regnis remotissimis plurimi patrias sedes deferant, quò alienæ salutem totos
 se, vitamque suam liberalitate plusquam humanâ impendant. Testeshîc mi-
 hi (vt ceteros prætermittam) testes Spinolæ atque Mastrilij, *flos & robur*
Italici sanguinis : quando illa veti nominis ac generosi sanguinis nobili-
 tas est, cum non è natalibus hauritur, sed ex ipsis venis tam gloriosâ
 morte profunditur. Ille, ille Genuensis Scæuola, hic Regulus Neapo-
 litanus; ille non manu tantum, sed corpote toto viuus exultus; hic non
 in caucâ Punicâ, eâque permolestâ & acerbâ, inclusus, sed velut intempe-
 stiuo sepulchro, in teterrimam scrobem capite immissis quattiduo
 pendulus, aliisque suppliciiis grauissimis excarnificatus, ac demum gla-
 dio percussus; quid aliud agunt, quid moliuntur igne ac sanguine, quàm
 illo flammis subiicere desideriis nostris, hoc fouere subiectas; que tali
 flumine accenduntur, non sopiuntur? Non patitur vel auita maiorum
 gloria, vel germana fratrum nobilitas, labem aliquam aut probtum fa-
 milie ac generis sui. Illis ignavis licet esse, quibus parentum focordia
 ius inertie tribuit: nos necesse est forti esse ac instacto animo, quibus

Hebr. lectio,
Isaia 18.

Flor. l. 4. c. 2.

Imitanda
nobis ma-
iorum ex-
empla.

degenerem indolem virtus obiiciat maiorum, si conspexerit desides. In quibus maiorum obscuritas pro umbraculo est, tuto latent: nobis, quos conditionis nostræ splendor in orbis theatro locat, tenebræ pudori sunt, non defensionis. Noui ego quidem indolem vestram, commilitones, scio pectoris robur, & magnis experimentis approbatam virtutem: nam si quantum omnibus est animorum, tantum & singulis licentiæ fieret à Ducibus; iam sua neminem castra præsidiaque retinerent, omnes in apertum campum non prodiretis, sed præcurreretis; imò ad gentes ultimas non solum contenderetis, sed volatetis. Quidni tamen liceat etiam iis, quos memoria recordatioque agit nobilitatis suæ, viros illos præclaros, illa sacræ militiæ decora, Principes illos expeditionum longissimarum atque difficillimarum proponere, vel oblectationi futuros ad speciem, vel incitamento ad æmulationem ampliotem? Quòd si vniquam opportunum id fuit, iam profectò etiam necessarium est,

Æneid. 6.

are ciere viros, Martemque accendere cantu;

Hæz. 13.

cantu, inquam, quo & celebrantur insignia maiorum facinora, & posterorum virtus inflammetur, cum illud quoque Vatis nostri, hac ætate, quin & hoc ipso anno, reipsâ comprobatur conspexerimus: *Cùm eleuatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis.* Et quosnam hic montes interpretabor, nisi quas illa vrbium domina Roma

Æneid. 6.

septem vna sibi circumdedit arces?

Ios. 6.

quod signum, nisi signum militiæ, expeditionumque nostrarum, nomen I E S V augustissimum? quam tubam, nisi illam iubilei sæcularis totâ modò Societate personantem? Illud, illud signum, quàm illustribus nuper radiis coruscavit, cum in æde principe Societatis vniuersæ magno I E S V dicatâ, inter cetera ornamenta arte pretioque visenda, sumptu planè regio, tot faces funaliaque luxere, vt quendam cæli stelleriferi speciem exhibere viderentur? Tum profectò illud *signum in montibus eleuatum fuit*, cum in septenis montibus, adeoque Vrbe totâ, purpurati Patres, Præfules, Legati, Principes, ceterique, festos ignes ac triumphales struxere honori nominis istius, à quo Societas honorem omnem suum est mutuata. Crederes, hoc in spectaculo, velut in Occidente, ortum nouo splendore solem; vt ex illo Religionis culmine, amplius longiusque in ceteras orbis terrarum plagas deucheretur. Ibi tuba illa primum insonuit, quæ tamdiu expectatæ solennitatis nuntia ad plausum gratulationemque excitaret vniuersos; atque ad noua bella expeditionesque illas longè gloriosissimas, pro nomine isto suscipiendas, Socios imprimis inflammaret.

Audite, commilitones, audite sonum illum & clangorem musicum pariter bellicumque; audite, & (vt facitis) ostendite, si Matrem amatis centenariam, ostendite vos filios

Æneid. 2.

*quibus integer aui**Sanguis adhuc, solidaque suo stant robore vires.*

Probate vigore non tam annorum quàm animorum vestrorum, Matrem eâ quoque ætate iuuenem, viridem, florentem; neque mentibus accidete senium perinde atque corporibus; ac diu vixisse, non fuisse temporis sed virtutis. Ostendite non consensuisse cum annis spiritum, nec sæculum

vnum

vnvm viuidi roboris succum exhaustisse. Angeli estis. Propheta sic nuncupauit: nulla Angelicæ naturæ senectus obrepit. Angeli estis: cum grauitate negotiorum, longinquitate itinerum, laborum difficultate, agendi celeritate certandum est. Velocitas illa Angelorum est: quibus vt nomen laboris tribui valeat, labor ipse certè fatigatioque conuenire non potest. Angeli estis: militandum est, ita militia cælestis exercitus, Genij bellatores sic admonent, sic expeditionum nostrarum ratio deponit. In quibus si de honore gloriæque diuini nominis agitur, si de salute hominum propemodum infinitorum; quas in res tot excellentium operarum sudor exhaustus, tot Martyrum fortissimorum sanguis effusus, ipsius denique Filij Dei vita fuit impensa; quid est quod ad laboris assiduitatem nos excitet, si sudor iste non excitet? quid est quod ruborem ingenuum in genas eliciat, si cruoris ista purpura non eliciat? quid est quod vilem nobis viram faciat, si mors illa non faciat? Sed non est profectò, non est alacritatis vestræ, desiderè; virtutis, erubescere; generositatis, pericula morremque ipsam declinare. Quamquam quid mortem dico? Angeli estis, qui vos vitamque vestram operi isti immortalis impenditis. Itaque quam & ipsi nuncupamus mortem, abdicatio quædam corporis est, vera mors non est: viuunt animus, viuetque, corpore munerè tam sancto gloriosoque vel immoriente, vel immorante tantisper, dum & ipsum vitæ immortalis ætemaque perfruatur.

ORATIO TERTIA.

*Dissertatio Academica, sitne facilius mundum cruce & contemp-
tione, an vi & armis subiugare.*

Svum cuique dicendi genus: mihi nouum quidem & inusitatum, Saccamen neque difficile, neque inuolutum, ludis que adeò sæcularibus aptum, visum fuit suscipi à me hoc tempore oportere: quod Academiæ veteri iuxta ac adolescentiori solenne fuit, certum nihil definitiuumque disceptare; quidquid verosimile est tueri, modò huc modò illuc assensionem inclinare, nihil non in vtramque, imò quamcumque etiam, partem expromere ac disputare. id agam nimirum, arque hanc viam consuetudinemque è veteri Lyceo petitam sedulò insistam. Et quoniam volatica ferè, Socraticoque more parum sui in hac decertandi ratione similis esse solet dictionis forma; vtar ego quoque charactere dissimili, vt incisa modò, aliàs numerosa, nunc contracta, mox explicata, tum diuisa etiam distractaque appareat oratio. cuius interim partes sine ordine certo consecutioneque dispositæ, sic ramen connexæ inter se copulatæque sint, vt, cum vltro ab artis præceptis ipsoque controuersis iudicio sæpe numero discedam; occultâ tamen vi efficientiæque pugnantium inter se rationum eò pertineat, atque animis cum opinione veri illabatur, propositumque sibi finem hoc certius assequatur oratio, quò conrumaciùs interdum ab eo recedere, & contrariâ viâ fortioribus in speciem argumentis niti videatur. Neque enim hîc tam animus mihi est iudicium

quæstioni meum interponere, auctoritateque quempiam velut præiudicio ad idem sentiendum inuitare, quàm quid in causâ effici quæstionemque possit, ex earum, quæ veræ vel simillimæ veri sunt, rationum oppositu ac dimicatione ostendere. Quæro igitur, vtrum altero facilius expeditiusque sit, ignominiam crucis & contemptione mundum, an vi atque armis subiugare. Quid hac causâ, si in concione quærat, facilius; si in Regum Principumque consessu, difficilius? Quid enim, inquit hi, absurdius fingi animo dicique potest, quàm orbem terrarum contemptu sibi subiicere? nùmne igitur aliqua ex hoste contempto spes victoriæ? quod non potiùs certæ cladis intemecionisque periculum? adimere contemptio curam prouidentiamque solet, maximum in gerendis rebus momentum. hac sublarâ, quid nisi Ducum inertia, socordia militum, ignauia exercitus, excubiarum neglectus, annonæ inopia, armamentarij vastitas, rerum omnium penuria, consiliorum confusio, sententiarum perturbatio, imperiorum ignoratio, atque ad extremum interitus ac ruinæ? quis enim aut hostium arma tutò contempsit, aut vires impunè neglexit? quis nocendi artes sine dispendio suo despiciatui habuit? quis non certissimum temeritatis huius præmium tulit insidias, cladem, ignominiam sempiternam? Irritantur nimirum ludibrio animi, pudorque despectis in promptu semper est, quo ignauiam abiiciant, iras fuscitent, vires colligant, iniurias vlciscantur. Tu verò hos probro laceffendos, stimulandos contemptu, despicientiam etiam impellendos in perniciem magis suam quàm exitium tuum rere? An igitur felicior cum annato hoste quàm cum inermi congressus? certior de vigilantibus quàm de dormientibus victoria? propior de sollicitis atque in occasione gerendæ rei intentis, quàm de imprudentibus triumphus? nè crabronum quidem aut formicarum viles animas, nedum hominum feroces cupidosque vindictæ impetus, irritandos duxero. Tunc hostem licebit despiciere, cum ignauo militi, ne terga in acie vertat, subiiciendi animi sunt. Ceterum assiduâ vigilantiam Ducem militesque præstare necesse est; studiosè aduersa, ne se insinuent, explorare; hostiles motus omnes quasi de speculâ obseruare; inopinatos casus consilio & ratione auertere. Quorsum, nisi ad incommodorum cautionem, Seruatoris illa vox iterata toties atque reperita, *Vigilate?* Tu quæstionem interim ponis; ludibriõne mundum ac despicientiam subigi oporteat? Ego verò armis, non fastidio; virtute, non arrogantiam vincendum existimo. Cæsarem & Alexandrum vide, non illi irrisione & contemptu, sed militum robore potentiaque Romanum prior, alter Græciæ Asiæque dominatum adepti sunt: inter varios belli euentus, communemque Martem, non nisi corporum suorum obiectu periculisque victoriam, multâ cæde ac sanguine triumphos promeruere: tu verò fieri posse existimas, vt, quæ sine certamine singulæ ac prælio fortissimorum Ducum terrarum orbis regiones subiici minimè potuerunt; ex vno despiciatu, quaquà iacent ac dispersæ sunt, vniuersæ, multitudine innumerabiles, viribus potentes, præsidiis firmatæ, locis munitæ, astu, consilio, sapientiam præstantes sub tuam vnus ditionem subiungantur ac redigantur? Erras, pace tuâ dixero, quisquis mundi contemptui ad obtinendam victoriam assentire:

non

*Hostes non
contem-
nendi;*

*neque irri-
tandi;*

*sed vigili
curâ obser-
uandi;*

*Et vi at-
que armis
vincendi.*

non ille spretus despectusque animo, sed corporis armorumque impetu prostratus sub iugum potestatemque veniet. De cruce autem quid censes? an quo modo Constantinus tres potentissimos Imperij inuasores, hac tu ratione mundum ab eâ superari posse existimas? at non ille cruci, ut debellarer, à contempione, sed à militum virtute ac fortitudine præsidium mutuatus est. Sub crucis signis copiosum habebat militem, probè & armatum & exercitatum; qui crucem labaro, crucem galeis, crucem scutis, & ipsis, si placet, crucem telis gestabat. Hanc quidem speciem veri primam ostentat opinio; at illa quàm inanis & fallax sit, vide: nequaquam hîc tibi, ut de ceteris hostibus, ita de mundo philosophandum velim existimes. Seruile quid & effeminatum mundus est, in pretio si habes, superbiat; si metuis, instabit; si blandire, dominabitur. ubi verò seruitutem hanc seruire cœperis, quâ non vi ac tyranni de opprimit? In feminis Dalilas & Iesabeles, in seruis Eutropios ac Ruffinos intuere; quo in viros imperio, quo in subiectos dominatu vsi sunt? iacuisset profectò despecti, contemptique in lateribus se abiicissent; æstimati supra seruum ac fortunam, altiùs sese extulere, quàm ut vinci postea nisi communi propemodum exitio possent. Quem fors aut natura seruituti destinavit, hic perpetuò tibi ut seruiar, contemni que se abs te pro arbitrato pariat, stude. Quæ stultitia maior, ne dicam infania, excogitari potest, quàm ut non modò alterius sis, cum tuus esse possis, verum etiam eorum potestati, quorum adeptus sis imperium, vltro te volentemque subijcias? Homini libero mundus, viro ad parendum femina seruiendumque subiecta est. Quid præ libertate iugum, seruitutem præ dominatu amplectere? Indigna nimirum illa permutatio, præposteraque conuersio est. hæc ipsam tamen (quæ generis nostri labes atque ignominia est) quàm multi amplectuntur? quàm multi iugum hoc graue atque infame subeunt? vel quia necessarium putant ac fatale, vel quia falsâ æqui honestique specie decipiuntur, vel quia miseri esse cum multis malunt, quàm beati cum paucis. Quæ enim acerbitas seruientium mundo miseræ par esse potest? an non probra eius extimescunt, iras reformidant, falluntur promissis, præmiis seducuntur? an non fracti, mollis abiectique animi leges admittunt omnes, quantumvis iniquissimas? Affulget gerendi Magistratus spes, quid indignitatis non suscipitur? quæ Aulicorum non captatur aura? maturantur ex eorum sententiâ iudicia, opinionibus animi imbuuntur neque rectis neque veris: laudantur non qui digni, sed qui maiore potestate præditi sunt; quin crebrò ij, qui magnifici sibi videntur, ut placeant, munera mittunt, tribuunt officia, supplicant denique ignominiosè. Quæ, malum, seruitus, si hæc non est? Poscitur? dandum est, imò profundendum. Annuitur? aduolandum est, retardante nequidquam vxore, liberis, animo ipso ceteris in contraria distracto. Ventitur fortunæ status? excedendum est, viis licet omnibus ad migrandum præclusis. Intenrantur minæ? aut cedendum tantisper tempestati, obtemperandumve sceleri: aut certè, si constiterit animus, moriendum est. Deus immortalis! quanta hæc seruitus! quàm dura, quàm misera, quàm flagitiosa! Certè liber non est cui mundus imperat, cui

quamuis
sub crucis
vesillo.

Mundus,
femina,
seruis con-
tempui
habendi,

stultum est
mundo ser-
uiri:

cuius mi-
sera serui-
tus est.

Tullius.
leges

leges imponit, præscribit, iubet, vetat quod videtur; qui nihil negare imperanti potest, nihil recusare audet. Quin igitur dedecore isto vos eripitis? nolite cui-

Deo ser-
uiendum,
non mun-
do:

qui cor-
remendus
exemplo
Francisci
Porrezij,

B. Aloysij
Gonzage,

S. Ignatij
Loiols.

quam seruire, nisi Deo; non ambitioni, non vulgi studiis, non Optimum fauori, non gratiæ Principum, non cupiditatibus, non voluptatibus, non gloriæ. Enimuerò nunc se victum à vobis mundus ipse fatebitur, cum odij amorisque eius securi, spem metumque rerum omnium, quas extollere ille solet, iuxta habebitis ac contemnetis. Tum vos Aula suspiciet, Curia admirabitur, colent Respublica, viri Principes reueribunrur, Reges ipsi amabunt arque etiam obseruabunt. Porrezio nostro quis vilius de mundo sensit? quis fastidiosius Aloysio iudicauit? quis despicientius Ignatio locutus est? Ex hoc autem quanta laus præstantissimis viris? quanta apud Dynastas existimatio? quam religiosa veneratio? De Porrezio Ioannem Austriacum Belgicæ nostræ Gubernatorem ferunt affirmasse, orbem breuè vniuersum sub Philippi fratris ditionem se subiuncturum, si duo sibi eiusmodi, qualis ipse existeret, ad rem gerendam administri obrigissent. Ampla nimis supraque fidem commendatio, nisi vnus ipse totum iam antè mundum Porrezium contemptu sibi subdidisset. Aloysium verò supra famam magnitudinemque Alexandri, puerili illà quidem, sed festiuà arque ad rem accommodatà quæstiunculâ, victrix mundi despicientia extulit. Obrulerat infanti suo, nescio quæ, ludibunda mater expressam vriusque in diuersis tabulis effigiem: mundi globum obterebat imposito pede Aloysius, subiectâ manu Alexander sustentabat. Hic puer cum multa pro ætatis ingenio percunctando curiosè tandem eò deuenisset, ex matre vt quæreret, Réxne igitur, quia mundum vicisset Aloysius, esset vniuersi? respondissetque illa, non, quia vniuerso imperaret, orbem pedibus conculcare; sed, quia pro nihilo putasset, infraque se duxisset, victorem eius existimari ac dici: ad imaginem Alexandri conuersus, Istène igitur, mater, inquit, à mundo victus est, qui leges dominatumque eius subiectâ manu ferre compellitur? Bellè herculè, supraque ætatem sapienter: siquidem antè seruus animum mundo, quàm manum dominus Alexander subiecerat. Ignatij autem quænam illa vox, fastidij, nausæ, stomachi, contemptiois plena, *Quàm sordet mihi terra cum cælum aspicio!* qui mundum vniuersum, cunctasque eius voluptates ac honores, quos magno pridem ambitu concupiuerat; vt putidas sordes grauemque ac molestam animo immunditiam abiecerat, quo in pretio atque æstimatione censere habuisse? quàm fastidiosè contempsisse? quàm generosè conculcasse? Hæc profectò præcipua laus tua tuorumque est, Ignati, contemptu mundum despicientiæque vicisse: hæc illa gloria, nominisque tui commemoratio, quam horrent inferi, stupent mortales, Superi admirantur, colit orbis, cælum probar, Deus ipse sempiternis gaudiis remuneratur. At id non agimus, inquis, gloriosumne sit, atque honestæ vitæ rationibus consentaneum, mundum vincere: de victoriæ facilitate quærimus, & vtro modo vinci citius faciliusque possit, cruce contemptuque, an exercitu & armis, disputamus. Itâne verò? etiamnum dubitas, lucemque solis quæritas in meridie? dubito enim, & vehementer quidem. Sit enim, vt inquit ille,

fortior

*fortior qui se quàm qui fortissima vincit**Mœnia, ———*

& qui dominatur animo suo, expugnatore urbium; quæ tandem mœnia sine armis deiciet? quas vrbes sine milite occupabit? quas prouincias sine exercitibus expugnabit? Sit etiam, si diis placet, patiendo quàm agendo fortior; at quænam vis illa, quam inferet sustinendo? quas copias tolerando profligabit? quas gentes regionesque iniurias ferendo sub potestatem rediget? Denique, ne quid abnuere videar, & hoc concedam, vt magno, excelso inuictoque animo sit; quid tum postea? an idcirco eâ virtute ac robore præditum dicemus, vt sine armis mundum valeat expugnare? numquam id efficies profectò. Ego verò efficiam, vimque orationis tuæ, quantumuis apta tibi firmaque videatur, facillè conuellam ac dissipabo: ac, tametsi sine ordine ferè consecutioneque rerum initio dicturum me proposui; hîc tamen quia argumenti ratio postulat, diuisione vtar, doceboque in primis, non id esse mundum vincere, quod vulgus existimat, terrarum scilicet possessiones adire, vi vrbes occupare, solo munitiones æquare, vastare prouincias, ferrum facesque latè circumferre. Tunc ostendam, mundi nomenclatione non terrarum hunc globum sensu animoque vacuum, sed incolas eius atque habitatores (quo ferè modo ciuitatem pro ciuibus vsurpamus) describi: denique Dei crucisque cultores minore quàm Reges Principesque conatu prouincias atque vrbes subiugasse; adeoque cruce & contemptu, non vi armisque mundum esse superandum. Cedo, quid est mundus, cum de eo in potestatem redigendo disputamus? an iners terræ moles, mutæque regiones? at quo eas modo obtinebis? an vi & armis inuades? ego verò aratris perstringendas potius, & ligonibus proscindendas existimo. An igitur coloni & rustici, aut ipsi boues, terrarum sola expugnant, quæ ingenti labore subigunt? at

vos, non vobis, fertis aratra boues.

numquid enim equos & boues pari ratione terræ dominos facias? Sed pede in terramposito possessiones adeunrur. Verùm hoc, amabo, nõnne vtrumque est cruce & contemptione vincere? Et quoniam hoc dicendi genus festiuum est, risumque & facetias admittit, nõnne & aratra & ligones cruce ferunt, & cruce manu adhibita reguntur? numquid arationes stercore insperguntur? quo quid esse potest abiectius? nõnne qui se submitunt, ad pedes se sternunt & abijciunt? nõnne quem posito pede proteris & conculcas, eundem non aliter quàm seruum contemnis? Quæ igitur aratro & ligonibus sola domas, quos agros stercoreas, quos immisso pede fundos tibi vendicas, cruce & contemptione tuos facis, quis tamen extra risum & iocum toro orbe aratrum circumducæ quantillum est quod vomere proscindimus, quod manu fodimus? quantum verò culturam non patitur? Hoc verò sparium, in quo pedem higinus, quod nullus præ altero maius occupare potest, nisi quantum corpore obefior est aut quadratior, quod nemo maius implet, quàm sit ipse; hoc cui insisto, non magis mundus est, de quo vincendo disputamus, quàm hoc terræ quod improbo labore frangimus, colimus, ferimus. Quid si autem quod tibi, idem & mihi terra præstet obsequium,

*Is autem,
non bruta
tellus est:*

quæ pro-
miscuè om-
nibus fert
fructus;

qui in eâ subigendâ, utque fructuosa sit, stercorendâ, non laboto? Quid siager mihi & transitum debeat, & stillicidio obnoxius sit, & fructus pendat quantum opus vsûsve fuerit: numquid eum mihi seruire fateberis? quid si torus terræ globus eum in modum mihi subsit, numquid mundum in potestate habere concedes? Quos CHRISTVS iussit & domos relinquere, & agros possessionesque omnes, quos sine sacculo & perâ incedere, quos non congregare in hotteâ, non sollicitos esse quid biberent aut manducarent, aut quo vestirentur; iis profectò cum nihil deesset, tellus omnis proferebat quantum necessitati iustæque cupiditati satis erat. vbicumque libitum esset, figebant pedem, in quocumque pedem ponerent, tam illis quàm eorum dominis, fummis potentissimisque Regibus seruirebat. tantò verò facilius eum dominatum consecuti sunt, quantò expeditius est gratuitò acquirere, quàm magno licitari; quantò leuius est in aliorum labores introire, quàm gemere frangi-que sub onere; quantò iucundius est cutatum sollicitudinisque expertes omnia possidere, quàm анги de prouentibus, animoque discrucari, neque his quæ paraueris, frui. Rectè Lyricus,

Horatius.

— Nil cupientium, inquit, & hoc nomine beatotum,
Nudus castra peto, & transfuga diuitum
Partes linquere gestio.

An de potestate credis amittere quæ habebat in bonis? audi quid potè infetat:

Contemptæ dominus splendidior rei,
Quàm si, quidquid arat non piger Appulus,
imò quidquid per vniuersum orbem terra profert,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.

non vrbes,
provincia,
Regna,

quæ parent
& parent
omnibus:

Elegantè profectò & diuinè. contemntes mundum felicius longè & splendidius ei dominantur, rerumque potiuntur, quàm qui se terrarum dominos dicunt, reipsâ verò & pauperes sunt & seruiunt: neque magis eum possident, quàm stultus ille qui, quæ naues portum subirent, suas esse credebat, se regem, se felicem, se mortalium beatissimum prædicabat; sibi bella geri, sibi terras arari, sibi mare autum ac metes submittere; hoc illis felicior, quòd cutis non exederetur. Quare neque sola tetratum mundus sunt, neque, si sint, non facilius cruce & contemptu, quàm potestate & armis occupantur. At vrbes fortassis & prouinciarum Regnaque amplissima & Impetia dicenda sunt mundus iste, armorum vi quàm cruce despectuque expugnabilior. Profectò nec illa potiori ratione hoc nomine veniunt: quid enim sunt vrbes & regiones? an quæ mœnibus cinguntur Diuorum hominumque ædes? an terrarum portiones quæ fluminibus limitibusque suis circumscribuntur? Quid eorum non Iro & Codro æquè seruit quàm Ctaffo Cræsóve? parent templa & plateæ omnibus, pauperi etiam amplius. Reges & tytanni cum magnis stipentur cateruis, angustiotes sibi vias faciunt; & cum ad eos, quasi ad feras spectandas, denso agmine concutitur, vel inuiti sèpe sistuntur. Quis verò eorum tot vmquam regiones obiuit, quot Xauerius? cui ad tot Regna & palatia tam liber fuit aditus? Enimverò quo-

quoniam omne robur in magnis copiis & exercitiis ponebas, dic, quæso te, vtrum fortiorcm iudices è duobus, qui armatus hostem valeat superare, an qui sine armis. hunc certè dices, qui vincere inermis etiam armatum possit. Vtrum robustiorem, qui solus ipse per se absque militum sociorumque præsidio, an qui non sine plurimorum ope atque auxilio inimicos frangat? vtiq; qui vnicus ipse ac per se. Plus igitur roboris fuisse in Dauide fatendum est, quàm in Goharho quem prostrauit: plus in vnico illo & inermi, quàm in armato Philisthino- rum exercitu, quem fuso gigante superauit: plus in illo adolescente adhuc & inexercitato, quàm in Saule Rege, qui tot armorum millibus adiutus cum hoste pedem conferre reformidauit. Recentiorum exemplorum vberior est copia. In Occidentis Indiis decies centena millia præcibus vnus fusa fugataque fuerunt. In Oriente Xauerius, quem sæ- & à Xaue-
rio cruce
melius,

cularibus his ludis nefas sit præterire, proptereà quòd centesimo ab- hinc anno, incognito propè adhuc mari in Orbem nouum penetrauit vniuersum; Bagadarum exercitum in acie stantem, & Comorinensium in Trauancoride Christianorum ceruicibus strictis gladiis iamiam imminentein vnus ipse, quam manu gestabat, cruce non solùm stitit, verùm etiam voce fregit, pedemque retrò ferre atque iuglorios abscedere coëgit. An non maior hîc inermis Xauerij, quàm armati in pugnam exercitus fortitudo? nõne faciliùs cruce vocisq; tantummodò sono innumerabiles copias repulit, quàm si incautos hostes bellico instructus apparatu oppressisset? Sed magis illud fortasse commemorabile eiusdem bellum, quod in Moluccis cum paucis omnino militibus contra Tolum vrbein munitissimam suscepit, preceq; non armis confecit. quadringentos præter propter ad signa iusserat indigenas adesse Dux sanctus, Lusitanos non amplius viginti: cum his desertores fidei barbaros statuit adoriri. Tenebant ij vrbein, non loci tantum situ, sed præsidij robore numeroq; ciuium inaccessible: præter ingentem Ethnicorum multitudinem, qui veritatis lucem numquam aspexerant, viginti millia erant Christianorum, quos illi dolo circumuentos in societatem perduellionis attraxerant: viam cippi muricesque, quæ adiri arx poterat, impediuerant. Quid facturum aduersus vim istam potentiamque cum paucis rere Xauerium? quibus molibus arcem conscensurum? quibus machinis mœnia deiecturum? quibus armis hostem aggressurum? quæ suos atte contra tela impetumque hostium defensurum? Re minimâ victoriam parit: prece consuetâ vtitur, saxa, pumices, cinerem copiosum ex monte vicino aduocat. mox cælum obscurari, lapides volitare, inopinatus imber incumbere, tecta ab imo sepeliri, vrbis aditus cum arcis fastigio coæquari: consternari animo ac diffugere milites, ciues ad orantem accurrere, veniam delicti supplices postulare, polliceri emendationem, fidem instaurare, iureiurando confirmare. Quid hoc tandem, Superi, est, nisi sine pugna militum, otioso sociorum spectaculo, solâ prece, potentissimorum hostium victorem euadere? Neque terrâ fortior Xauerius quàm mari fuit. Contra Acenorum plura millia cum paucis Lusitanis nauali prælio decertauit, adeò prosperè ac feliciter, vt, non totidem desideratis è suis quot hostium occubuerunt millia,

inimica classis, nostrâ decuplo maior, aut demersa fuerit, aut in potestatem venerit. Aberat tum quidem à conflictu Xauerius, corpore alibi in terrâ constituto; factum nihilominus diuinâ vi, vt præsentis specie, & cohortatione ad rem fortiter gerendam excitarentur; geminoque prodigio terrâ simul ac mari conspicuus, eodem momento & hostes foris vinceret, & domui victoriam pro concione denuntiaret. Nunc eertè vides, affectatores crucis mundi que contemptores quantulo terras maria que vincant. Sit ita sanè, inquis, vt disputas: hauerint à cruce suâ contempu que nonnulli præsidium, quo aut vrbes caperent, aut classes dissiparent, aut exercitus prosternerent, aut Gentium prouincias voluntati suæ, potestati que CHRISTI adiungerent: at neque singuli neque vniuersi hæctenus de mundo triumpharunt. An tu igitur existimas, vile lutum; quam que fastidiebant terram, in triumphum ducturos? altiùs profectò animos erexerant; quibus extra Deum cælo terrâ que nihil esset optabile. An verò tua illa gloriæ mancipia mundum

quàm ar-
mis à belli
Ducibus,
triumpha-
ra sunt.

Iuuenalis.

arbitraris idcirco in potestate suâ habuisse, quia de Regnis prouinciis que subactis magnâ pompâ fastu que triumpharunt? Nonne solum vertere compulsus, neque Româ solum aut Italiâ, sed orbe propemodum exclusus vniuerso, vix tumulum inuenit quo conderetur; qui Magnus audire quàm esse maluit? quis tamen illo maiore plausu Capitolium inuectus est? Numquid ne in Vrbe quidem, neque in ipso Senatu tutus fuit, *ad sua qui domitos*, vt quidem sibi persuadebat, *deduxit flagra Quirites*? quot ille tamen, quàm insignes triumphos egerat? Rectiùs, arbitrot; viri sancti; quorum animus supra mundum, dum gloriosa istæ fortunæ ludibria subter se habendo in ridiculis ponit, omnium plausus atque honores orbe toto promeretur. Sed vt pressiùs tecum agam, quid orbis hic terrarum tandem est sine hominibus? quid mundus, si eum ab habitatoribus suis re ac cogitatione secernis? res nimirum inanima, neque vim inferre valens, neque repellere, nec vinci apta nec vincere. Siquidem ad homines hoc pertinet, quos, vt mundo dominere, superari à te necesse est: hi autem naturâ liberi cum sint, suo que nutu atque arbitrio gubernentur, fraudibus circumueniri fortassis atque illecebris duci; vi certè atque armis, quò nolunt, compelli nequaquam possunt animi, votis sententiis que numquam non sui. Habet enim mens nostra diuinum quemdam principatum, vt olim Theophrastus; siue diuinitatem quamdam suam, si Aristoteli credendum est; cui præcipuum ac peculiare sit, omnibus imperare, nemini parère, nedum seruire.

Mundum
vincere, est
homines
subucere;

qui cruce
quàm Re-
gibus mu-
lunt sub-
esse,

vt vin-
cant exem-
plo CHRIS-
TI;

Maneat igitur, quod inficiari Christianorum quidem nemo potest, stultitiæ crucis ignominia que cunctos subici non faciliùs solum (quod in quaestione erat) verum etiam libentiùs, quàm Regum potentia atque Imperio. Et summo quidem iure ac ratione, siquidem amore omnes vincimur, prono que affectu expugnamur, quantumuis barbari aliàs atque inhumani. Crux autem quid nisi charitatis erga nos diuinæ perpetuum momentum est? cuius studio complures ita flagrant, carere vt vitâ malint, quàm à regia eius seruitute eximi. Nemo tot votis libertatem expetiit, quot illi crucis subiectionem. Sapienter profectò, atque exemplo CHRISTI Seruatoris etiam diuinè. Venerat ille mundum debellaturus. Non de-
erant

erant opes, non quilibet agendi libera voluntas ac potestas, non sapientia, non gloria, non maiestas, non millenæ beatarum in cælo mentium legiones, quibus ad officium reluctantes compelleret Reges, Príncipes, Optimates, Philosophos, milites, genus omne hominum æquè varium studiis, ingenio multiplex, indole diuersum, vt ætate, sexu, ortu, conditione dispar. Quid agat vt sub vno pacis consensionisq̃ue cunctos imperio complectatur ac regat? an diuitias ostentet, autoq̃ue ac geminis fulgeat? inanis est hic splendor, & fūco tantum ad breue tempus faciendo idoneus. cæli militiam deducat in terras? nemo viribus illius resistat. Philosophorum sapientiam, Rhetorum lenocinijs delibutam, sectetur? quid non persuadebit? Regem induat? inaiestas ipsa venerationem adferet, fidemq̃ue extorquebit. Erramus miseri mortales, qui humano sensu Dei consilia metimur, providentiamq̃ue pondetamus. Numquam terror in pattem diuinæ charitatis admittitur, ne metu extorta potius quàm suscepta sponte submissio videatur. Amari nempe propensis animis maluit Deus, quàm ab inuitis timeti. quod quidem tametsi permolestâ sibi, suavi tamen nobis congruentiq̃ue ratione vt obtineret, cruce mundi q̃ue contemptione vsus est: sapientiam infinitam cum infantia, maiestatem regiam cum seruitute, abundantiam cum rerum omnium inopia, cælum cum terris, vitam gloriamq̃ue immortalē cum morte atque ignominia crucis commutauit. hæc illi arma fuere, quibus & mundum vicit, & nos voluntati suæ subiectos ad eiusdem victoriæ comunione[m] his verbis excitauit: *Confidite, ego vici mundum.* Ioan. 16. Regnum putputamq̃ue fugâ semel iterumq̃ue delusit: gladios, ne pro se distingerentur, prohibuit: pro duodecim Angelorum legionibus totidem elegit Apostolos, opum, honorum, mundi denique contemptores: coram nefario iudice agni instar obmutuit: inter irrisiones & maledicta comminatus nemini est: hostibus in mortem se obtulit, non acerbam minùs quàm ignominiosam: tum demum, *Ite*, inquit, neque arma vos aut comæatus sollicitos habeant: siquidem inetmes omniumq̃ue inopes, exemplo meo mundum superabitis despicientia, cruce, morte. Exin, abolito maledictionis probro, dignitas sua æstimatioq̃ue cruci stetit, cultu non modò plebis minorumq̃ue gentium, sed Regum Principumq̃ue omnium, quâ patet Christianus orbis, sempiterno. Exin non aræ tantum ac templa, non religiosi solum Deoq̃ue consecrati parietes, non abiectotum modò hominum frontes ac vestes; sed Imperatorum aula, sceptrâ, diademata, paludamenta, signa, vultus, crucibus insignita sunt. Exin nouo bellandi more ac modo cœpta exerceri militia est, quæ ludibrio & irrisione, crucis ignominia, & contemptu gloriæ, atque opum despicientia, liberâ seruitute ac subiectione, de mundo, carne, dæmone, vitis omnibus, prauisq̃ue animi affectionibus ac perturbationibus triumphat. Hanc cum longâ plurium sæculorum conuersione collapsam nonnihil ac labefactatam, ad pristinum disciplinæ virtutisq̃ue splendorem reuocare Dux noster IESVS statuisset; nouam cohortem confectibendam sibi, atque in aciem contra Fidei ac Religionis hostes educendam censuit; Societatem, inquam, nominis sui vocabulo insignitam: exiguam illam quidem, Apostolicâque multis vndequaue partibus in-

qui Societatem idcirco instituit.

eius Dux
 Ignatius
 confertur
 cum Cæ-
 sare,

ferio rem ; at tamen sui ipsius mundi que despectu ac crucis amore , tam-
 quam armis non infeliciter instructam , quò facilius Dei hostes , ipsum-
 que in primis mundum , sub legitimum infinitæ potestatis suæ domina-
 tum subiungeret . Conferamus nunc , si placet , cum Primpilo illius
 Ignatio , Signifero que Gentium Xauerio , summos mundi Imperatores
 Cæsa rem & Alexandrum , vtrorumque exercitus , res gestas , tempora ,
 victorias comparemus ; tum verò liquidò constabit , quantò proclivius
 sit , contemptu & cruce , quam vi armatâ victoriam reportare . Cæsar vt
 Consulatum adipisceretur , Crassi adiutus opibus , provinciâ diteptâ
 atque expilatâ ; incredibili ambitu , maximisque largitionibus tribus cor-
 rupit ; suffragia emit , fauorem extorsit ;

Summus nempe locus nullâ non arte petitus.

Quod cum dico , & fortissimos habuisse milites , & exercitus numero in-
 finitos duxisse (neque enim absque his præsidiiis quidquam effici pote-
 rat) & clarissimo potitum imperio , summis denique opibus atque poten-
 tiâ vsum ad conficienda , quæ gereret bella , fuisse contendo . Potuisset ille
 quidem propter res præclare fortiterque in Præturâ gestas triumphum
 à Senatu postulare , nisi victoriis in eâ suis triumphisque prælusisse
 tantum , non superbiuisse videri maluisset . Ignatium , cum se & opibus
 & nobilitaris insignibus exuisset , omni que cauisset industriâ , ne princi-
 pis inter suos familiæ auito decore atque ornamentis nomen sibi fauo-
 remque apud homines conciliaret ; postquam eiusmodi res in Hispa-
 niis , Galliis , Syriâ , Italiâ sanctè religioseque gessisset , quibus mundum
 deuicisse poterat censeret ; quasi in vinbrâ tantum dicas præmeditatum
 gerenda deinceps fuisse , specimenque dedisse , quemadmodum in solem
 esset aciemque olim proditurus . Summissionis itaque fundamentum
 posuit , quo deinde Societatis à se conditæ , quod inuitus admisit , im-
 perium niteretur . Cæsar cum multa contra fas & æquum , quò dignita-
 tem & auctoritatem suam confirmaret , Consul peccasset , defunctus
 munere , iudicia Senatus extimescebat : igitur impetrauit , vt vocari in ius
 absens non posset , abesset autem , donec aut alterum Consulatum ob-
 tineret , aut Imperium inuaderet . Ignatius , vt officio se abdicare liceret ,
 egit fortissimè , neque tamen obtinuit : iniuriis , carceribus multoties
 vexatus , causam cognosci suam vltro expetiit ; accusatores prouocauit ;
 Iudicès , vt de re cognoscerent , imis precibus extorsit ; rogauitque , vt,
 siquid perpetratum ab se turpiter conuinci iudicio posset , latâ sententiâ
 condemnaretur . Vixit Cæsar post susceptam Remp. Ignatius item post
 conditam Societatem , annos vterque sexdecim . Hic vitam ex eo Ro-
 mæ perpetuò summâ animi tranquillitate , ille in Galliâ ferè exterisque
 terris inter bellicos tumultus exegit . Habemus ecce quos conferamus
 inter se Duces ; habemus tempora , vitæque conditionem vniuersam .
 Hoc iam quæro , an , si Cæsar tantis opibus , viribus , præliis , tanto ci-
 uium sociorumque profuso sanguine , minus terrarum ac populorum
 Romano subiecit Imperio , quam Ignatius eum exiguâ suorum manu
 CHRISTO asseruit ; an , inquam , non euidenter ostendero , sub crucis
 vexillo , mundi sui que despectione (quæ eius bellandi erant artes) mun-
 dum facilius promptiusque quàm vi & armis superari posse ? Cum igi-
 tur ,

& præfer-
 tur :

tur, nuntio profanæ militiæ ceterisque rebus humanis misso, iusto numero socios conscripsisset; atque Ordo interim à Sede Apostolicâ confirmatus, militari vocabulo vt Societas I E S V appellaretur, à Summo Pontifice impetrasset; bellare fortiter constanterque cœpit bella Domini. Principio decem omnino, nec plures, post sexaginta fuere CHRISTI milites, numero pauci, tantisque impares successibus; nisi quisque cotum vt minimus erat, ita fuisset in mille, & paruulus in gentem fortissimam; quantoque singuli abiiciebant se magis infra nominis famæque dignitatem, tanto desplicatu contemptuque facilius vniuersi vinci à se mundum posse, quam à bellicarum copiarum fortissimis ductoribus existimassent. Cæsar autem qui prouincias exhauserat, ærarium populi Romani expilarat, auxilia sociorum maxima contraxerat, quàm difficile bellum gessit in Germaniâ, quàm periculosum in Galliâ? quàm dubiâ plerumque victoriâ? Fuso verò tot ciuium hostiumque cruore, Imperij fines non tam promouit, quàm populum & prouincias ancipiti distractas consilio sibi adiunxit. Ac ne tunc quidem, quò omnia sua studia direxerat, Domini aut Regis nomen admittere ausus est, ne liberum populi Romani Imperium suæ seruituti subiicere voluisse possit videri. adedò populo, qucm metuebat, etiamnum seruus famulabatur. Quanto facilius Ignatius, quanto expeditius Socij eius, orbis terræ maximam vastissimamque partem subiugarunt, solâ mundi gloriæque ac voluptatum eius despicientiâ muniti. Nunc cum Xauerio Alexandrum expendamus, quo nemo vnquam Imperatorum fuit felicior, nemo tantillo tempore latius Imperium propagauit, nemo Regna opulentiora in potestatem redegit, maiores nemo hostium copias fudit fugauitque, plura denique bella nemo pari celeritate confecit. Ille & iuuenis & ferrox & laudis cupidus, paterni Imperij & potentiæ heres, Græciam primum nutantem in fide confirmauit; deinde in Asiam cum exercitu traiecit, interiorem totam annis non plus vndecim ad Indum vsque flumen aut vi aut deditione occupauit; tum à suis ad reditum compulsus, frustrâ ad Austrum tentatâ profectioe, Babylone suos, & se quoque intemperantiâ occidit. Inter hæc quoties de vitâ dimicauit periculo & gloriæ & fortunatum omnium, cum non semel grauiter de vulnere faucibus dubios reliquit suos an viueret. Et qualem, quæso, in Asiaticos ille dominatum habuit, qui nec suis quidem, nec ipse sibi potuit imperare? qualis eorum subiectio, qui iugum, quoties visum esset, excussuri erant, eumque, qui imposuerat, de vitâ aut ex insidiis, aut vi deturbaturi? Xauerius contra, nullâ nixus humanâ potentiâ, quamuis domo nobilis, & dignitate Legatus Apostolicus, inter nauticos tamen homines & mancipia versans assiduò, CHRISTO in ægris afflictisque seruiens, erudiens pueros, agros, ab omni præterquam crucis præsidio vacuus, nudis pedibus circumcursans, quanto plus ex vniuersâ Asiâ annis item vndecim, postquam in Italiâ ac Lusitaniâ nutantes in virtute ac Religione Europæos confirmasset; CHRISTO & Ecclesiæ subiecit? per quater mille leucas à Bonæ spei promontorio ad vsque Iapones, quæ quantâque Regna, quot populos ac prouincias cruci subiugauit? Non ille muros diruit, vrbes euertit, regiones diripuit, ingentia terræ spatia, vt mos est Regibus,

Xauerius
stem cum
Alexan-
dro:

bus, vastauit: non vi cruentisque præliis populos debellauit, verum animos eorum voluntatemque ita vicit, CHRISTIQUE seruituti adiunxit, vt ditissimos cruciatus ipsamque oppetere mortem mallent, quam vel minimum ab illius imperantis obedientiâ recedere, illique non viuere, aut sub illius cruce non censerî. Vndecies centena hominum milia suâ ipse dexterâ salutaribus vndis abluisse fertur: capitales autem teos à morte innumeros libetauit, omnesque Regni cælestis heredes esse iussit. Reges multos, regique sanguinis propinquos complures, regie crucis seruituti non ignobili sacramento adstrinxit: vbique victoriæ suæ signa, vbique trophæa reliquit, donec in Sinatum portu tot emensus terrarum spatia, spoliis Orientis onustus, ad triumphum in cælos euocatus est, post mortem etiam mortuibus salutem allaturus. Iam verò quantum interest huius inter & Alexandri victorias? hic plethosque perdidit eorum siue qui vincebant, siue qui vincebantur: iste seruaui omnes, & hos quidem æternum perituros, nisi victi feliciter fuissent, siquidem incruenta vbique prælia gessit, nisi sicubi generoso Martyrum sanguine tellus vsquam pinguefacta nouam victoriæ sementem admittit, vnde corroboratâ deinceps fide in posterum vberiores laureæ succrescerent: adeò nec victi quidem victoribus infeliciores exstiterunt. Quam verò miseri Macedones tam diuturno ac periculoso bello dicam, an exsilio; è quo pauci omnino fracti mutilatique in patriam reuertèrè? quam afflicti prostratique per Macedonas Asiatici, suis & facultatibus, & propinquis, & libertate, & patriâ, vitæque etiam ipsâ spoliati? vinci à Xauerio crucisque seruituti subiici, adeò optabant barbari, vt hanc seruitutem instar triumphî esse ducerent. ab Alexandro siqui seruaentur, vitam omni morte acerbiorè existimabant, ludibrium tyranno in triumpho spectaculisque futuri. Itaque victorem odetant hi, à quo opprimebantur; isti colebant vt parentem, vt pote cui innumera beneficia salutemque ipsam acceptam referabant. Et hætenus quidem in vtramque partem de propostâ initio quaestione disputauî: cuius iudiciû ac sententia vt libera omnibus atque intègra essent, sic in vtramque partem totam moderatus sum, vt tamen ipsa per se satis ostendar, quònam omnis hæc inclinet oratio, minusque à vero abesse videatur, quisquis crucis ignominiam contemptioneque mundum facilius à mansuetis CHRISTI militibus, quam armorum vi ac multitudine præliorum à truculentis belli Ducibus subiici posse existimauerit.

ORATIO QUARTA,

*Paranetica ad Patres ac Fratres ad militiam CHRISTI
euocatos, respondens Meditationi S. Ignatij, qua inscribitur
De duobus vexillis.*

Narrant Ecclesiasticæ historiæ Scriptores, Reuerendi Patres, Fratresque charissimi, Imperatori Constantino, Græcæ superstitionis tenebris adhuc circumfuso, dum aduersus tyrannum Maxentium moueret, paululum à metidie declinante sole (quasi iam tum orienti splend-

*et præpo-
nitur.*

splendidius Fidei locum daret; emicuisse è cælo salutare Crucis signum, totiq̃ue conspicuum apparuisse exercitui, insolito lumine resplendens, & auspiciatissimâ istâ epigraphæ insignitum: **IN HOC VINCE.** cumq̃ue animi penderet Cæsar, quid signum portenderet; proximè sequenti nocte spectandum se præbuisse ipsum humani generis Seruatorem **CHRISTVM**, qui denuò præmonstratum exhibens signum, iterum iterumq̃ue commonebat, vt, petito inde exemplo, nouum erigens vexillum, exercitui suo proponeret; certum deinceps diuinæ opis victoriæq̃ue futurum pignus, Romanis aquilis draconibusq̃ue præsentius, ipsoq̃ue Ancili atque Palladio, pro imperij olim custodiâ habitis, longè religiosius atque sacratius. Itaque Imperator, diuino dicto audiens, extemplò Christianæ Religionis Mystas accersere: ex iis de **CHRISTO** eiusq̃ue signo sciscitari permulta: eosdem in consiliis iudicijsq̃ue assessores sibi adiungere: vnum verumq̃ue, quod sibi apparuerat, Numen omni cultu ac veneratione prosequendum ducere: denique, vt iussus fuerat, salutare signum ex auro gemmisq̃ue confectum toti exercitui, tamquam exploratum salutis symbolum, posthac præfigere. Maxentius contra, vt erat cacodæmoni auctoratus miles, vana indices auguria captare, Sibyllina oracula euoluere, præstigijs tempus contere, & quæ de cælo adfutura desperabat auxilia, ab inferis conquirere: donec tandem in aciem explicatus est vtriusq̃ue exercitus. Stabat hinc Romam Italianq̃ue seruitute oppressam tenens Maxentius, ac sub signis suis centum & octoginta peditum millia & octodecim equitum censebat: illinc verò cum exiguâ militum manu, sed Deo propitio fretus, & obseruatis de cælo confidens signis, appropinquabat Constantinus. Quid deinde consilij cepisse arbitramini? an castra metatum, an loricâ valloq̃ue munitum, inimicorum saltem irruptionem præstolatum fuisse existimatis? Imò verò etiam hostem vltro læcessiuit, impressionem fecit; cæ felicitate, vt, profligato cæsoq̃ue ad internecionem exercitu, Maxentium, Tiberis alueo miserè demersum, Romano exegerit Imperio. Scilicet tanti est sub Dei signis militare, sibiq̃ue persuasissimum habere, non sine singulari ipsius numine prælia committi. Quod dum commemoro; cui, obsecro, nostrum non emicat atque exultat animus, dum prima militiæ nostræ rudimenta atque tirocinia memoriâ recolit? Quis enim vestrum ignorat, quo omine quibusq̃ue prodigijs vanitatis castra deseruerit, & in hanc militiam adscriptus sit Primipilus noster Ignatius? quibus ostentis commonitus, istam Ecclesiæ auxiliarem conscripserit legionem? Vt è multis pauca adferam; quàm isthæc, amabo, felicia fuere portenta, quando adhuc tironem agens Minorellæ, octo ipsos dies abductus à sensibus, totusq̃ue Deo vacans, à Summo Imperatore **IESV** noua militandi hausit documenta: quando militum delectus habendi, eosq̃ue sacramento adstringendi, ac denique Societatem hanc, quâ diuino munere fruimur, certis legibus præceptisq̃ue conformandi potestatem ac sapientiam diuinitus accepit? Tum certè (vt ex ore Parentis nostri commemorare solitus erat R. P. Euerardus Mercurianus) duorum Vexillorum diuinitus oblata ei fuit spectes, meditationis typo in auro Exercitiorum libello deinde expressa:

*Labarum
Crucis
Constanti-
no in aere
ostensum.*

*Maxentij
in Con-
stantinum
apparatus
bellicus, &
prælium.*

*Ignatius
quomodo
sacram mi-
litiam sit
auspicatus.*

*Lud. de Pal-
mâ in Praxi
med. de duo-
bus Vexillis.*

*Occasio
meditatio-
nis de Duo-
bus vexil-
lis CHRIS-
TI & Lu-
ciferi.*

*CHRIS-
TUS suos
ad sacram
militiam
hortatur.*

sub quorum altero in parentium camporum æquore prope Ierosoly-
mam, altero prope Babylonem erecto; hinc humanæ stirpis capitalissi-
mus hostis Lucifer in igneo fumofoque folio, fastu turgidus, formâ hor-
ribilis, vultu truculentus; inde clementissimus humanæ salutis assertor
CHRISTVS, humili quidem demissoque insilens loco, sed augu-
stissimâ pulcherrimâque formâ, incredibilem in modum amabilis
conspiciebatur. vtrinque autem copias pro se quisque suas cogebat: coa-
ctas, in omnem terrarum orbem quaquaversus immittebat: immittas,
in hominum perniciem alter, alter in salutem, compositâ vterque ora-
tione, accendebat. Et CHRISTO quidem hæc orationis videri pote-
rat fuisse summa: firmum fixumque sibi esse, hominum animas, opti-
mo iure suas, imagine suâ, vrpote Conditoris, insignitas; sanguine suo,
vrpote humanæ salutis assertoris, purpuratas, à deterimino inimico in-
iuriosè direptas, avaritiâ illaqueatas, ambitione irretitas, libidini man-
cipatas, postliminiò sibi vindicare. Ideò se iam olim à principio, in
omnes mundi plagas beatas è cælo mentes ad mortalium tutelam de-
stinasse: ideò Patriarchas Vatesque divinos tamquam antesignanos sub-
misisse: ideò sese ipsum humanâ formâ indutum in arenam descendisse:
ideò Apostolos duodecim, veluti totidem Duces ac Legatos, aliosque
velut Tribunos ac Centuriones exercitui suo præfecisse. Quare vos,
inquit, quibus Regni mei defensionem, sed & propagationem con-
credidi, quos laborum periculorumque, sed & gloriæ socios adoptavi,
videte, nequid generositate vestrâ indignum admittatis: videte etiam
atque etiam, quantâ meâ iniuriâ vestrâque ignominiâ ad nequissimi
adversarij mei castra Lutherus iuxtâ atque Calvinus, coniurati ambo
perduelles, conquistoresque omnino vaferrimi, novam in dies acce-
sionem faciant. Quin ergo expergiscimini, vos præsertim, sociali ob-
stricti fœdere, & in salutem animarum pro virili incumbitis? quin
omni studio proximos ad opum caducarum despicientiam exhortami-
ni? cur non omni diligentîâ ad inanium dignitatum vanissimique
honoris aspernationem affectatores meos excitatis? denique cur non ad
Christianam perfectionem motisque Deo dignos commilitonum ani-
mos inflammatis? Coniicite oculos in eum, qui huius militiæ signum
extulit. Quòd si præmia militiæ spectatis, nulla vnquam fuerunt
ampliora stipendia, nulla magis opima spolia, nusquam augustiora victo-
riæ insignia. Quid ad hæc animi fuisse existimatis Tribuno nostro
Ignatio, qui recens huic militiæ nomen dederat, & ipsâ quidem fortu-
natâ nocte (vt ne quid ominis auspicii que deesset) quâ olim in vtero
beatissimæ Virginis, supremus agminis istius Ductor IESVS, huma-
nâ se naturâ velut armis accinxerat? quibus arbitramini ignibus gene-
rosum arsisse pectus, quod nuper ipsa cæli Regina, melior Pallade bel-
latrix, castitatis baltheo videri poterat præcinxisse, cum novæ militiæ
candidatus Virginis ante aram legitimum diceret sacramentum? Cer-
rè, simul atque qui octiduum à sensibus abfuerat animus, ad se rediit;
nihil habuit prius, quàm, Ah IESV! ah IESV! anhelante pectore
sueclamare. Planè quasi iam tunc antecedentia isthæc Ducis sui signa
assequi studiòsè adniteretur. Quippe iam inde nuntio rebus humanis
misso,

missio, patientiâ paupertatis ornatus, dicam, an armatus? pannosum vilis mendiculi sacco, tamquam sagum militare; rerum omnium indigentiam, quasi comnearum sumplerat. honorum verò cupiditatem ita sui despectione veroque humilitatis studio, quasi inexpugnabili vallo, è corde suo excluderat; vt nec aperto Marte, nec per cuniculos, irrupturam vnuquam esse consideret. Etenim iam tum in ore & animo præclara fuit illi tessera, AD MAIOREM DEI GLORIAM: quâ omnia in Deum bonorum omnium fontem refundebat, nullâ ad se laudis aut gloriæ parte detiuatâ. Exinde ergo (vt vel nominis ferebat notio) otibi inflammando quasi nouus CHRISTI miles Ignatius, cum humani generis hoste strenuè manum conferere, animarum prædas agere, proposito libello (quem Spirituales Exercitationes inscripsit) socios conquirere, exercitationibus excolere, militiæ huius disciplinâ imbucere, aciem instruere, mundum denique vniuersum quaquâ posset Dei vnus imperio subiugare. Quod successu tam felici perfecit, vt cum emeritis stipendiis à cælesti illo Imperatore honestissimam missionem obrinuit, è vitæ statione euocatus, victicia Christianæ Fidei pietatisque signa, non per Europam tantum, deuictis passim hæresibus, expugnatisque vitiis, verum etiam per Africam atque Asiam, & extremas Orientis Occidentisque Indias, impiis Gentilium sublatis superstitionibus; à laureatis suis militibus vndique circumferri conspexerit. Nimitum istud erat, allatum de cælo Imperatorium IESV Labarum agnoscere, & sub eodem nauiter fortiterque depugnare. Agite nunc, & quod potestis optimo iure, deprædicare istud Constantino conspiciendum signum. At ego potius collaudandum assero, quod adspectabile fuisse videtur Ignatio. Istud eminus in cælo, hoc cominus in terrâ: istud aliquâ diei & noctis parte, hoc (vt mihi non vno argumento confici posse videtur) noctu & interdiu continenter octiduum: istud de Maxentio, hoc triumpho de immanissimo cacodæmone agendi prænuntium: istud denique effigiem prætulit crucis, hoc ipsum potius Saluatorem victicia crucis suæ insignia præferentem. Hoc ergo vexillum curæ fideique nostræ concreditum est, ad huius custodiam sacramento adacti sumus.

*Signum
militiæ no-
stræ præ-
stantius,
quàm Con-
stantini.*

*Hæreticus
militiæ
tessera cac-
odæmon.
Franc. Ga-
rass. l. 7.
sect. 8. citat
Arnoldum
Ferronum.*

Audistis, ni fallor, aliquando de Lutheri Caluinique antesignanis ac prodromis, qui è Galliæ latebris erumpentes, succenturiatos cacodæmoni milites se ipsi nuncupabant: nec alterius imperium aut vexillum accipiebant quàm cacodæmonis, ei que tertio quoque verbo se deuouebant. Hic enim istiusmodi perditissimorum hominum erat sermo, hæc impia tessera: quâ ad incredibilem animarum stragem edendam diabolicâ malitiâ atque nequitia identidem utebantur. Neque ab hac execrandâ dæmonis compellatione multum abludivit illa Christianæ Reipublicæ perniciæ Lutherus, quando & dicta omnia & scripta sua isto execrando nomine velut sale rebus omnibus condiendis, inspergit, & (tamquam si velato capite conceptisque verbis isti se Duci deuouisset) in eo omnem operam industriamque suam ponit, vt numquam à signis eius, cum quo modicum falis se comedisse iactabat, abiunctus, in finitis hominibus exitium adferat sempiternum. Nos autem quo animo erimus? minôrne crit aut industria aut sedulitas nostra ad multorum salutem, quàm illorum

ad communem perniciem? Nōne insignis erit ignominia nostra atque perfidia, si deuotionis nostræ immemores vel latum vnguem à vexillo discesserimus? non illo pseudoSoteris Antiochi, cui perperam cum suo pentalphâ commentitiam salutem inscripserat, à Magni Alexandri genio, vt somniarat, commonitus; sed vnici verique Soteris

Pierius Valerian. l. 47. Hieroglyph.

Cant. 2. 4. Charitas CHRISTI vexillum nobilissimum. Cornelius à Lapide Numer. c. 3. v. 2.

Orryadis generositas. Plutarchus in Parall.

CHRISTVS in cruce. actus nobis pro prophao. Math. 26. 36.

Ioannis 19. 19. CHRISTO anima nostra & vita debetur.

IESV, qui sese iussu Parris æterni, apertis quinque corporis sui vulneribus, vt toridem sempiternæ salutis initiis, mysterij plenum exhibuit pentalpha. Quò forè in diuino illo Canticorum Epithalamio, solers alludens Sponsa, iuxta interpretationem Hebræam appositè accinebat: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. Fuerint sanè Israelitarum ex Ægypto mouentium non varia magis, quàm egregia signa: alia leonis, alia bouis, alia hominis, alia aquilæ hieroglyphicâ specie depicta, quibus à tergo, à fronte, à lateribus sanctissimi Tabernaculi, religiosæ vbique populi excubiæ suis quæque locis definitæ constabant. Duxerint ornatè politeque singula colores suos, à sacris illis margaritis, quas sacrosanctæ intar bullæ, pectore suo velut sacrario, Pontifex maximus circumferebat. Hisce nihilominus posthabitis, vnicum præconiis efferebat Sponsa: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. De fortissimo Spartanorum Duce Orryade prodidit Plutarchus, quòd extremam belli aleam cum Argiuis expertus, plerisque suorum trucidatis, ipse quoque vulneribus propè confectus, adeoque demortua inter cadauera depositus, tamen exfuscitato rursus spiritu, in hastæ commodum adiacentis fragmentum se erexit: eo nixus, ad hostium occisorum corpora perreperit, disiecta passim eorumdem scuta armaque collegerit: è quibus inexpectatum Ioui ponens trophæum, proprioque sanguine, non secus ac victor inscribens, victoriam sibi suisque plenam agri possessionem, de quâ erat concertatio, asseruerit. At certè nobilius est Imperatoris nostri trophæum: qui suis omnibus tamquam profligatis (namque *omnes, relicto eo, fugerunt*) ipse demum exquisitissimis dilaceratus tormentis, tandemque ignominiosissimam actus in cruce, tibus quatuorve trabalibus manus ac pedes transuerberatus clavis, spinis caput transfixus, exhaustus sanguine, defectus viribus, se ipse diuinissimum prorsus constituit trophæum, proprio cruore Deo Patri dedicatum: & quidem tam manifesto triumphi splendore, vt vel inuitis hostibus hanc triumphalem extorserit inscriptionem, IESVS Nazarenus Rex Iudeorum? Et erit qui animam suam tanto labore atque impendio emptam, Deo vindicam, per summum scelus suffuretur denuò? qui se Domino suo ereptum, iniquissimis prædonibus atque tyrannis aut mundo, aut carni, aut dæmoni spontaneo tradat mancipio? quin potius vnâ mente ac voce clamemus omnes: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. Quemadmodum enim si bello quispiam arcem expugnauerit, confestim vexillo suo imposito, æquè vt iniectâ manu, vel posito pede, suam sibi rectè vendicat: ita Liberator noster, hominum omnium, nostrumque in primis, animas victrice morte suâ dæmonis potestati subtractas, triumphali itidem amoris sui labaro ritè sub ditionem suam redegit. Vnde generosam istam

istam veramque ex heroico Pauli pectore depromptam habemus vocem: *Pro omnibus mortuus est CHRISTVS, vt, & qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Quamobrem nonne merito sub hoc vexillo assidui excubemus, strenui dimicemus, iufracti perseveremus? Coeant alij in societatem ad pretiosas quascumque merces ab extremo orbe aduehendas, alij ad insanam aliquam substructionem inoliendam, alij ad honorum fumos aucupandos, alij vt carnis voluptates confectentur, alij denique aliam ob causam; nobis non alius praefigatur scopus, quam sub militaribus IESV signis stipendia facere, nec animam tantum propria, sed ceterorum etiam omnium, quoad fieri poterit, lucris imminere. Deus immortalis! quantus hic operae fructus? quam amplum lautumque stipendium? Quis enim immortalis animae nobilitatem ac pretium satis pro dignitate poterit exagere? Haec est enim pretiosissimus Dei thesaurus, diuinæ Maiestatis thronus, microcosmi nostri caelum, inestimabile naturae margaritum, beatarum mentium focia, sponsa dotali caeli Regno beanda, filia hereditate donanda, Regina bonorum omnium possessione cumulanda. haec illa numeris omnibus absolutissima effigies, Coa Apellis Venere, eburneaque Phidiae Minerua longè nobilior, quam à tartareo incendio vel maximè vindicatam ac seruatam supremus voluit Artifex. haec illa venustissima Rachel, cuius gratia, non quatuordecim tantum anni, sed tres & triginta, perpetuis laboribus & cruciatibus exantlati, vix paucorum instat fuere dierum, praeter amoris magnitudine. haec denique, quae se praeter ceteris rebus creatis Deo curae & cordi esse in Canticis deprædicat, dum ait: *Vexillum eius super me charitas.* O vexillum nullis militaribus signis conferendum! diuini amoris magnificentissimum trophaeum! non (vt illa Romanorum labara) oleo superstizioso delibutum, aut rubricâ vulgari tinctum; sed pretiosissimo Seruatoris nostri sanguine purpuratum. Et erit aliquis ex hac illustrissimâ IESV cohorte tam vecors, qui nobilissimum illud signum nefariis inferorum praedatoribus velut spoliolum exponat, & quasi è manibus sibi effringi patiatur? Sanè signiferum illum, Varianâ clade, in sanguinolentâ palude media inter cadauera reconditum delituisse accepimus, ne in hostium potestatem Romana veniret aquila, quam intra balthei sui latebras abdiderat. Nec minus gloriae consecutus est ille, qui, commissâ apud Thrasymenum pugna, vt aquilam item hostium direptioni subduceret, quam terrâ aliòve non ignobili ausu occultare frustra tentaret, tandem subitis inimicorum obrutus telis, cadente corpore solertet obexit, ne mortuus magis quam viuus suis partibus defuisse videretur. Imò nec defuit posterioribus hisce bellis, qui Attilij Romani & Cynægiri Atheniensis æmulus, abscissâ dexterâ, quâ vexillum gestabat, è vestigio idem laeuâ apprehenderet: eâque cursus amputatâ, pertinaci dentium morsu ita validè arriperet, vt non nisi vnâ cum capite poneret. Deus immortalis! quantus hic ardor animi ad vexillum ab iniuriis hostiumque potestate vindicandum! Neque absimiles heroas in Ecclesiae castris nostrâque militiâ comperio. Quid enim aliud Apostolos, & Apostolicos viros, & in iis Xauerios, Criminales, Siluerias, Aquauiuas, Spino-

2. Corinth.
5. 15.Anima-
rum lu-
crum ma-
ximum.Anima-
rum cura
maxima
habenda.

Florus lib. 4.

SIL. 1. tal.
lib. 6.

las, Barzæos, Anchietas, aliosque nostrorum quamplurimos in remotissimas egit regiones toto orbe distitas? quid enauigare coëgit maria vastissima, turbinibus agitata, fluctibus concita, tempestatibus horrida, piratis infesta, scopulis, vadis, naufragiis formidanda? quid terras penetrare frigore rigidas, calore feruentes, sterilitate damnatas, nullaque re magis quam egestate nobiles? quid, inquam, illos exstimulauit ad excolendas nationes moribus incultas, crudelitate barbaras, diritate atque immanitate teterrimas? Non aliud sanè, quam quod vnicuique inaudierant animas exstare, Dei imagine quasi vexillo insignitas, eodem sibi contendendum esse statuerent. quippe quibus intolerandum videbatur, tot illustrissimas quasi Sionis arces à dirissimis tyrannis subactas, victricia dæmonis vitiorumque præferre insignia, ad cælestis Imperatoris iniuriam indignissimumque contemptum. Agite nunc generosa pectora, quibus pro Imperatorio ac principe signo datum I E S V Labarum: stete pro gloriâ Principis vestri, eique vindicias parate. Nullusne erit Ioab, qui cæcos & claudos, coniuratos Davidis irrisores, è summis Sionis arcis propugnaculis exterminet? nullus diuini honoris zelo flagrabit Mathathias, qui idola isthæc non infidelitatis modò, sed & auaritiæ, & ambitionis, & arrogantiæ, conuellat atque disturbet? At saltem pereuntium tot animarum vos tangat miseratio, quas ab interitu sempiterno vindicasse, opus est humano maius, atque adeò diuinorum omnium diuinissimum. Viderit sanè diem nullum lætiores Probus, quam illum, quo adhuc miles, in publicâ concione ab Aureliano Cæsare coronâ ciuicâ donatus, hocce præclarum audiit elogium: *Suscipe, Probe, præmia pro Republicâ: suscipe coronam ciuicam pro parente.* Dixit etiam magnus Africæ dominator Scipio, *Malle se unum ciuem seruare, quam mille hostes occidere.* Prætulert alij coronam querneam auream atque gemmeam, eamque Imperatorij palatij valuis vt præcipuam partem Maiestatis ac gloriæ suæ affixerint, vt hoc indicio patriæ Patres haberentur. Nihilominus istud ego meritò contendam semper atque conficiam, humanas animas, æterno exitio ereptas, æternâ salute donatas, cælo ciues asserere; longè amplioris esse laudis atque victoriæ: tantumque præstare ceteris, quantum anima corpori, vita immortalis mortali, gloria sempiterna caducæ, cælum ipsum terræ noscitur antecellere.

Quæ cum ita sint, quid est cur non strenui atque alacres sequamur ac persequamur vexillum illud, à quo nec ipse terræ cælique Monarcha vniquam censi voluit abfuisse? quod imagine suâ decorauit, cruore suo consignauit, perpetuum denique triumphus sui dedicauit consecrauitque trophæum: vexillum, inquam, illo Constantini Magni longè nobiliter atque præstantius, à supremo Imperatore I E S V, militiæ nostræ, non sine singulari prodigio atque auspicio exhibitum: cui incorruptâ semper fide inuictâque constantiâ coniunctissimus adhæsit Dux noster Iguatius: istud denique vexillum, quod tot commilitones nostri, nobilissimæ gloriosissimæque animæ, omni Romano signifero gloriosius sunt tutati. O vtinam è cæli Prytaneo in conspectum nostrum se darent tot emeriti militiæ nostræ heroës, qui triumphantes ob seruatum propa-

*Animas
ab interitu
vindicare
maxima
gloria.
Vopiscus in
Probo.*

*Capitol. in
Anton. Pio.*

*Maiorum
exempla
nos exci-
scut.*

propagatumque istud Dei signum, quasi igneis Eliæ quadrigis in cæleste Capitolium sunt inuecti! Iam sorderent Romanæ fortitudinis miracula Scævæ & Scæuolæ, vel cum solis Iaponiæ Martyribus compositi: vbi tot noui Machabæi, rot noui Laurentij atque Vincentij, tot noui Stephani & Sebastiani, tot Victores atque Mauritiij; quorum laudatissima trophæa, nobis potius ignauix excuriant somnum, quàm illa Miltiadis Themistoeli. vbi tot indefessi præcones atque oratores, qui nobis adhuc in acie versantibus nocte dieque istud celeusma inculcent, quod illustris Martyr Ioannes Godoius, à tirocinij sui non inglorio Præfecto altè imbibirum, quadraginta Sociis in Brasilo mari pro CHRISTO cerrantibus accinebat: *Ne degeneremus à præcelsis cogitationibus filiorum Dei.* Utinam, inquam, inuictissimos istos audiamus Athleras è cali prætorio conclamantes: *A vexillo ne absis.* Quid conclamantes dico? imò iam pelle suâ, quam grauissimos inter labores, difficillima inter certamina, crudelissima inter tormenta, libentes alacresque posuerunt, sanctius nobis tympanum, quàm olim Zisca, testamento legantes, quo illud perpetuò nobis insonent: *A vexillo ne absis.* Hoc ossibus suis quasi tibiis ac tubis, omnibus nobis præcinere peruelint: *A vexillo ne absis.* Hoc sanguine suo cordibus nostris inscribant: *A vexillo IESV ne absis.* Sed superuacua videri potest aut mea aut cuiusquam commilitonis exhortatio: vnum addo quod nobis meritò sit instar omnium. Hoc ipse Imperator IESVS, toto corpore suo sacratissimo in cruce instar tympani extenso, hoc luxatis ac dinumeratis ossibus omnibus, quasi iam totidem buccinis & tubis, nobis intonuit, intonatque etiamnum: hoc ad extremum cruore suo pretiosissimo animis nostris inscribit: *A vexillo ne absis.*

Elo-

Elogium sepulcrale S. Ignatij,

CVIVS ANIMVS

VASTISSIMO COERCERI NON POTVIT VNIVS ORBIS AMBITV,

EIVS CORPVS

HVMILI HOC ANGVSTOQVE TVMVLO CONTINETVR,
 QVI MAGNVM AVT POMPEIVM, AVT CÆSAREM, AVT ALEXANDRVM COGITAS;
 APERIO CVLOS VERITATI,
 MAIOREM HIS OMNIBVS LEGES

IGNATIVM.

NON COERCERI MAXIMO, CONTINERI TAMEN A MINIMO, DIVINVM EST.

IGNATIO

VIRTUTE MAXIMO, SVBMISSIONE MINIMO
 TOTIVS ORBIS LOCVS ANGVSTVS,
 VNIVS VRBIS LOCVLVS AVGVSTVS EST.
 HINC ANIMVM GERENS MVNDO MAIOREM
 PLVS VLTRA VNIVS ORBIS ET ÆVI TERMINOS SÆPE QVÆSIVIT,
 QVO OPERA SVÆ PIETATIS EXTENDERET;
 INDE DE SE COGITATIONEM HABENS MINIMO MINOREM,
 MINVS CITRA COMMVNIS SEPVLCRI LATEBRAS SEMPER OPTAVIT,
 QVO INHVMATI CORPORIS PONDVS ABIICERET.
 CÆLVN ANIMO, ROMA CORPORI
 ILLI AD MAIOREM DEI GLORIAM SVMMA SPERANTI
 ALIQVID SVMMO MAIVS ATTRIBVIT:
 HVIC AD MAIOREM SVI ABIECTIONEM IMA SPECTANTI,
 MODVM POSVIT MEDIVM QVE VIRTVTIS.
 A° M. CD. XCI. IN ARCE LOIOLÆA LOCO APVD CANTABROS ILLVSTRI
 MORTALIVM PLANE BONO, ET IVVANDIS HOMINIBVS VERE NATVS,
 SVÆ PRIMVM GLORIÆ CPIDVS, IN AVLA ET CAMPO CATHOLICI REGIS,
 NATVRÆ DEDIT, QVOD DEIN DIVINÆ TANTVM GLORIÆ STVDIOSVS,
 SANCTIORIBVS IN CASTRIS, SALVTI ET GRATIÆ CONSECRARET.
 CVM HOSTES ADVERSVS INNVMEROS VNVS PROPE POMPEIOPOLIM TVRETVR,
 IDEM SAVLI INSTAR ET PAVLI, VI, NON VIRTUTE, VICTVS
 ITA CECIDIT, VT OPTANDVS FVISSE CASVS, NON FVGIENDVS,
 ETIAM IGNATIO, VIDERETVR: ARCEM PERDIDIT; SERVAVIT ECCLESIAM.
 EX EO NON IAM SVVS,
 SED EIVS QVI STANTEM TORMENTO PERCVLIT,
 VT PRODIGIO FVLCIRET ABIECTVM,
 SACRAMENTVM QVOD MVNDO DIXERAT, CHRISTO DEDIT.

Greg. XV.
 in respons.
 ad relat.

PER MILITÆ SANCTIORIS ASPERRIMA RVDIMENTA,
PER INSIDIAS DÆMONVM, PER OPPVGNATIONES HOMINVM,
PER CONIVRATA IN VNVM OMNIA

FACTVS DVX E MILITE, EX TIRONE VETERANVS,
IESV NOMINE, NON SVO,

* LEGIONEM IN ECCLESIA DEI FORTISSIMAM CONSCRIPSIT,
QVÆ VITAM PRO DIVINI CVLTVS INCREMENTO PACISCENS
IN ROMANI PONTIFICIS VERBA IVRARET.

HIC ILLE EST * IN QVO OSTENDIT DEVS,
QVANTVM EI CVRÆ SIT ECCLESIAE SECVRITAS,

* IN QVO MISERENTIS DEI BONITATEM ATQVE POTENTIAM
ECCLESIA CATHOLICA VENERATVR.

* QVEM PROSTRATVM TAMQVAM PAVLVM EREXIT DEVS,
VT NOMEN SVVM CORAM GENTIBVS POPVLISQVE PORTARET:

* QVEM PRÆLEGIT DOMINVS, VT EORVM DVX FORET

QVI SVI IN TERRIS VICARII AVCTORITATEM DEFENDERENT,
ET REBELLES HÆRETICOS AD VNITATEM FIDEI REVOCARENT.

QVEM SVO IESV COMMENDAVIT PATER ÆTERNVS;

CVI IPSE IESVS SE PROPITIVM FORE PROMISIT;

QVEM SPIRITVS SANCTVS OMNIVM VIRTVTVM GENÈRE DECORAVIT:
QVEM PRÆSENS TOTIES ET PROPITIA VIRGO MATER DILEXIT VT FILIVM,
ERVDIIT VT ALVMNVN, DEFENDIT VT CLIENTEM.

QVI DEI AMANS NON CÆLI, OSOR MVNDI NON HOMINVM,
PARATVS PRO HIS EXCLVDI GLORIA; PRO ILLO DAMNARI POENA;
MORTALIS APVD HOMINES VITÆ NON PRODIGVS, SED CONTEMPTOR;
VITALIS APVD INFEROS MORTIS NON METVENS, SED SECVRVS,
PROFVIT VIVVS MORTVVS QVOS REVOCAVIT AD VITAM;

MORTVVS VIVIS QVOS SERVAVIT A MORTE;

VTRISQVE SE PATREM EXHIBENS,

DIGNVS HABERI POTVIT IESV NOMINE,

QVI PRÆTER DEI GLORIAM ET SALVTEM HOMINVM, NIL QVÆSIVIT.

ANNO M. D. LVI. PRID. KALENDAS AVGVSTAS

NVTV SVMMI IMPERATORIS IVSSVS A STATIONE DECEDERE,

CVRAM MORTALIVM QVAM VIVVS HABVERAT,

ETIAM MORTVVS NON AMISIT.

CÆLO TRANSSCRIPTVS, SED PROPENSVS IN TERRAS;

ANIMARVM AVIDVS, ETIAM CVM DEO PLENVS;

ECCLESIAE TRIVMPHANTIS SOCIVS, PRO MILITANTE SOLICITVS,

QVOD VNVM POTVIT

CORPVS SVVM PIGNVS ANIMI FIDEIQVE DEPOSITVM HIC RELIQVIT;

CVI NE QVID DEESSET AD GLORIAM,

NON SEMEL ANGELICOS INTER CANTVS SVBMISSA DE CÆLO LVMINA MICVERVNT.

* Greg. XV.
sup.

* Nic. Zam-
beccatus
Secr. Sacr.
Congr.
in Orat. de
S. Ignatio.
* Greg. XV.
sup.
* Nic. Zam.
sup.

* Franciscus
Maria
Card à
Monte in
Relatione
Canoniz.

AGE QVISQVIS HÆC LEGES,
 BEATOS IMMORTALIS VIRI ET PATRIS COMMVNIS OMNIVM CINERES VENERARE:
 HOS TV, CVM VIDERIS, RELIGIOSE COLE,
 CVM HABVERIS, PIE COMPLECTERE;
 ET LATERE SVB HIS, ETIAM-NVNC, SVVM IGNEM,
 HOC EST, SERVIENTEM HVMANÆ VITÆ ET SALVTI IGNATIVM DEPREHENDENS.
 VIXIT ANNIS QVINQVE ET SEXAGINTA INTER MORTALES,
 OCTOGINTA QVATVOR INTER IMMORTALES.
 AGREGORIO XV. CATHOLICIS ARIS SOLENNITER ADDITVS ANN. HVIVS SÆCVL. XXII.
 A DEO PERENNI GLORIA CÆLITVM VLTRA OMNE SÆCVL. FELICITER CVMVLANDVS.
 HOC SVI ANIMI ET VENERATIONIS PERPETVÆ MONVMENTVM
 NON STRUCTVM AVRO VEL MARMORE,
 SED TENACI GRATAQVE MEMORIA CONSECRATVM
 OPTIMO MAXIMOQVE, POST DEVM, PATRI
 MINIMA IESV SOCIETAS
 M.DC.XL. ANNO SVO SÆCVLARI PRIMO, POSVIT, DEDICAVIT.;

Elogium sepulcrale S. Francisci Xaverij.

STATE HEROES,
 ANIMÆ MAGNÆ, ET VIRTVTIS AMANTES.
 NIHIL VLTRA AVT CONANDVM VOBIS, AVT FACIENDVM EST,
 QUANDO XAVERIVS HIC IACET.

F A L L O R.

DE TANTO ORIENTIS APOSTOLO
 SVpra NATVRAM FORTI, SVpra IMITATIONEM EXIMIO,
 SVpra INVIDIAM ADMIRANDO,
 DE IESV SOCIO, DE IGNATII FILIO,
 DE IMMORTALI ANGELO IN CARNE MORTALI
 VIX ALIQVID, QVOD CORRVMPI POTVIT, IMO NON POTVIT, HIC SITVM EST.
 VIVIT ETIAM NVNC PERGITQVE SVPERSTES ANIMVS:
 QVO SOLET IMPETV CHARITATIS,
 ADHVC QVÆRIT QVO SE AVIDA SALVTIS HVMANÆ VIRTVS EXTENDAT.
 ITE ERGO HEROES,
 SEQVIMINI QVO XAVERII PARS MELIOR
 NON ADEMPA MVNDO, ETIAM CVM CÆLO REDDITA,
 VLTRA INACCESSAS HOMINIBVS TERRAS ET MARIA VOS VOCAT.
 QVID HÆRETIS?

ITE SALTEM IN LACRYMAS, ET PLORATE
X A V E R I V M

OMNIVM AMORE CONSVMP TVM, OMNIVM DOLORE DEPOSITVM;
 QVANDO AD OCCASVM TANTI VIRI INGEMVIT ORIENS,
 AD INTERITVM TANTI DV CIS MILITANS PLORAVIT ECCLESIA,
 AD TANTI COMMILITONIS ANGVSTIAS, PRÆSERTIM VLTIMAS,
 D O M I N V S I P S E I E S V S

IN PATERNA XAVERII DOMO EFFIGIE LIGNEA CRVCIFIXVS
 NON SEMEL GEMINI DOLORIS ET AMORIS MVTVI INSOLENTI PRODIGIO
 FLENS SVDANSQVE LARGITER ILLACRYMAVIT.

HIC VIR HIC EST,

QVI CVM SVÆ MENTIS AMPLITVDINEM, ARDOREMQUE VIRTVTIS
 EVROPA NON CLAVDERET,
 DVCE IESV, AVCTORE IGNATIO,
 * LEGANTE PONTIFICE, IMPELLENTE CHARITATE
 I N G R E S S V S O C E A N V M

* Greg. XV.
 in respon-
 sione ad re-
 lationem.

IVVANDOS SIBI ALIO IN ORBE TERRARVM ORIENTALES POPVLOS CONQVISIVIT.

VIR CÆLITIBVS MAGIS SIMILIS QVAM MORTALIBVS:
 QVEM HOMINE MAIOREM ILLIBATA VIRGINITAS,

MVNDO SVPERIOREM INCONCVSSA CONSTANTIA,
 PAREM ANGELIS INCORRVPTA MORTALITAS,

DEO PROXIMVM CORPVS ET ANIMVS AERE IN VACVO SÆPE SVSPENSVS,
 SVPRA HVMANA OMNIA STATVERVNT.

C V I V S A R D O R I O C E A N V S ,

CVIVS SAPIENTIÆ ET SPIRITVI BONSIORVM EXSVFFLATA SCIENTIA,

CVIVS POTENTIÆ ELEMENTA OMNIA,

CVIVS INTEGRITATI IPSA MORS,

V I C T A C E S S E R V N T .

CVIVS VIRTVTI NIHIL ARDVVM, MAGNITVDINI NIHIL AMPLVM,

ANIMO NIHIL MAGNVM, LABORI NIHIL IMPERVIVM,

NIL ONEROSVM CONSTANTIÆ, NIL DIFFICILE CHARITATI.

CVI INTER DIVINAS CASTASQVE VOLVPTATES

SVPERINVNDANTE CÆLI GAVDIO,

CONCESSARVM A DEO DELICIARVM CITO SATIS;

INTER GRAVISSIMAS ÆRVMNAS, EXTREMAMQUE NECESSITATEM,

SVPEROBRVENTE MVNDI ONERE,

TOLERATARVM PRO DEO MOLESTIARVM NVMOQVAM SATIS.

QVI TRANAVIT MARIA, ADIVIT INCOGNITA, PENETRAVIT INACCESSA,

VICIT IAPONIÆ FRIGORA, INDLE SVPERAVIT ARDORES,

VTROBIOQVE SÆPE NVDVS, SED NIHIL SENTIENS, QVIA DEO TECTVS;

DIFFICILIS IDEM, AC FACILIS, VINCI ET VINCERE,

SONTES PERCVLIT, PROTEXIT INSONTES:

N n 2

RESTI-

RESTITVIT MORTALI VITÆ MVLTOS, IMMORTALI PROPTEMODVM INFINITOS:
TOT CENTENORVM MILLIVM, QUOS CHRISTO PEPERERAT, PATER ET PASTOR
VNVS PAR OMNIVM, ET OMNIBVS OMNIA,

* NON FECISSE MINVS Å MAGNIS APOSTOLIS, AFFIRMARI POTVIT:
NIHIL TAMEN ETIAM TVM FECISSE SE, NIHIL INCEPISSE COGITAVIT.

A P O S T O L V S I N D I Æ

IAM OLIM MAGDALENÆ AMITÆ DESIGNATVS ORACVLO,
SVO MOX OPERE ET LABORE FACTVS,

QVOTIDIANIS PRODIGIIS ET APOSTOLICORVM * SIMILLIMIS MIRACVLIS COMPROBATVS,

TOTO VIX DECENNIO AGENDO ET PATIENDO FORTIA

PLVS. SVBMISIT ECCLESIAE,

* QVAM MVLTIS SÆCVLORVM ÆTATIBVS ROMANI SIMVL ET GRÆCI
STERNENDO ET PROFLIGANDO OMNIA,

SVÆ REIPUBLICÆ SVOQVE IMPERIO SVBDIDERINT.

DEMVM ILLATO IN OMNEM TERRAM IESV NOMINE ET HONORE,
IPSOS PROPE FINES ORBIS TERRÆ VIRTVTI PRÆFIXOS APOSTOLICÆ SVPERARAT,
CVM SE IN SVORVM OPERVM AC LABORVM STARE PRIMORDIO IVDICABAT.

* Franc. Maria
suprà. * IN VASTISSIMVM SINARVM IMPERIVM DVM ADITVM EVANGELIO QVÆRIT,
LABORIBVS SVPRÀ HVMANAS VIRES

PRO DEI GLORIA ET RELIGIONE FRACTVS,

PLVS TAMEN ANIMI ET VIRTVTIS ARDORE CONSVMPTVS,

QVI SEMPER HACTENVS SIBI PARVM, DEO SEMEL FECIT SATIS,

ANNO M. D. LII. IV. NON. DECEMB. IN SANCIANO INSVLA MORTVVS;
IN VIVA CALCE ANNO PLVS TOTO SED SINE CORRVTIONE SEPVLTVS;

GOAM CVM TRIVMPHO REVECTVS, GOÆ CVM DOLÔRE REDDITVS,

CVM VTROQVE IBIDEM CONDITVS,

OMNIVM IN ANIMIS ADHVC SVPERSTES;

AMABILIS IN OCVLIS HOMINVM,

ADMIRABILIS IN ÆSTIMATIONE MORTALIVM,

DEO ETIAM NVM LABORAT IN SOCIIS,

DEO ARDET IN IAPONIIS, DEO MILITAT IN SINIS,

DEO TRIVMPHAT IN OMNIBVS,

SVI SEMPER SIMILIS, ET VBIQVE SVVS, DEO VIVIT.

ITA GREGORIVS XV. PONT. MAX. PRONVNTIAVIT,

ARCANORVM CÆLESTIVM INTERPRES, ET IPSA VOX NVMINIS,

CVM ANNO M. DC. XXII. SACRIS EVM CATHOLICIS

MAGNO ORBIS GAVDIO ET GRATVLATIONE ADMOVERET,

DE ÈREPTO SIBI APOSTOLO, PATRONO, PATRE MOESTVS ORIENS

HOC ILLI DOLORIS ÆTERNI ET AMORIS PERPETVI CONDIDIT MONVMENTVM.

Elo.

Elogium sepulcrale Petri Fabri.

PRODIRE EX HVMILI VIRTVS POTEST, LATERE NON POTEST.

P E T R V S F A B E R,

PASTORITIIS APVD ALLOBROGES NATALIBVS ORIVNDVS,
 ALIQVANTISPER ET IPSE PASTOR, IPSE LITTERARVM ADHVC ET ANNORVM RVDIS,
 DVODENNIS OMNINO PVER,
 VIRGINALEM CONTINENTIAM, QVAM PROPE NON NOVERAT,
 CVIVS HAVD DVM EXEMPLA DIDICERAT, PERICVLA CERTE NON SENSERAT,
 VRGENTE VI ANIMI, CORPORIS NON REPVGNANTE NATVRA,
 AVCTORE NVLLO, NISI DEO; TESTE NVLLO, NISI CÆLO,
 CAMPIS IN MEDIIS, INTER OVES QVAS PASCEBAT AGNVS IPSE,
 VT SEQVERETVR AGNVM QVOCVMQVE IERIT, CASTE VOVIT.
 HOC PIETATIS INITIVM, HOC VIRTVTIS AVSPICIVM, HOC SAPIENTIE RVDIMENTVM.
 INDE CVM AB ANIMA SANCTA PVRIORIS INDOLIS ET INGENII SPLENDOR ABSISTERET,
 AD VRGENDA LITTERARVM STVDIA PARISIOS MISSVS,
 BREVI VNVS OMNES DOCTRINA ET VIRTVTE PRÆCELLVIT.
 DIGNVS QVI SOCIETATIS IESV PRIMVS SACERDOS, ORATOR, DOCTOR,
 ET, QVOD CAPVT EST, PRIMVS IGNATII SOCIVS,
 ALTERQVE SOCIORVM QVASI PATER AVDIRET.
 AB IGNATIO TAM INFLAMMATVS AD VIRTVTEM,
 VT LOQVENS MEDITANSQVE DE CÆLO
 NVDVS IPSE, NOCTE MEDIA ET NIVIBVS ALTE PERPLVTVS
 SENTIRET HIBERNA SVB APERTO IOVE FRIGORA, NEC TIMERET;
 DEO ITA PLENVS, ET. SATVR,
 VT SEX ALIQVANDO DIERVVM CONTINENTEM FERRET ESURIEM, NEC SENTIRET.
 LABANTIS IN SEPTENTRIONE RELIGIONIS OVIVMQVE PASSIM ERRANTIVM
 IDEM PETRVS ET FABER, PASTOR ET INSTAVRATOR:
 QVOD CVRARET, A NOMINE DIDICIT; QVOD ERIGERET, A COGNOMINE MVTAVIT:
 VTROQVE SAT NOTVS, MELIORE TAMEN OMINE GRATIÆ, QVAM NATVRÆ.
 IMIS AC SVMMIS, POPVLIS ATQVE PRINCIPIBVS, EXPETITVS ET CARVS,
 NVLLI BONO OBFVIT, QVIA SVI DEMISSIONE DEPRESSVS:
 NVLLI MALO NON PROFVIT, QVIA DEI VIRTVTE SVBLIMIS.
 TAM INNOCENS VIR IN AVLA, QVAM PVER IN CAVLA;
 VTROBIQVE CASTVS ET CONTINENS,
 HIC VOTO, ILLIC STVDIO;
 HIC SVAVI AMORE DEI, ILLIC TIMORE ROBVS TO.
 AB VTRAQVE GERMANIA PROFLIGAVIT HÆRETICOS,
 IN LVSTITANIA ET HISPANIA CATHOLICOS CONFIRMAVIT.

VBIQVE ET SOCIOS IGNATIO ET MILITES ECCLESIAE PEPERIT,
 VTRISQVE DOMOS ET RELIGIOSA STIPENDIA PROCVRAVIT.
 NON SEMEL EXPETITVS A TRIDENTINO THEOLOGVS,
 VOCE PROMPTVS ET MANV,
 DOCENDO PRVDENS, AGENDO FORTIS,
 VALENS ANIMO, ÆGER CORPORE,
 SVSCEPTIS PRO RELIGIONE LABORIBVS NON CESSIT, SED SVCCVRVIT;
 LONGIORI VITA DIGNVS, NISI DIGNVM ÆTERNA SVPERI CENSVISSENT.
 INCOMMUNDA TEMPESTATE, VALETVDINE INFIRMA,
 ITINERIBVS ET MAXIMIS ET APOSTOLICIS,
 MEDIA EX HISPANIA EVOCATVS AB IGNATIO ROMAM,
 INDE A DEO INVITATVS AD CÆLVM,
 DETRITIS AGENDO VIRIBVS, PATI PRO FIDE VOLVIT, AVT MORI.
 KAL. AVG. ANNO M. D. XLV. ROMÆ, IN RELIGIONIS ARCE MORTVVS,
 IN EADEM, QVOD HABVERAT MORTALE, DEPOSVIT;
 QVOD IMMORTALE, TRANSSCRIPSIT IN CÆLVM. •
 IPSAM SANE APOSTOLICI VIRI ANIMAM,
 QVAM IN FELICI EIVS OBIV BEATAM VIDIT,
 DV DVM SVBMISSIS AD SEPVLCVRVM VOTIS AGNOVIT HISPANIA;
 EAM AD ARAS LOCATI CORPORIS ETIAMNVN IMPLORAT ITALIA;
 EAMDEM HODIEQVE, IN PATRONI SVI CVLTVM PROFVSA VELVT ALLOBROGIA,
 NATALI IN DOMO, INANEM LICET AD TVMVLVM,
 DONIS SVPPPLICIISQVE FREQVENTIBVS VENERATVR.
 TV QVID PRIVATIM FACIAS, EXEMPLO DISCE PVBLICO, ET VALE.

Elogium sepulcrale Iacobi Laines.

MAGNARVM MENTIVM, ET ÆTERNA SPECTANTIVM
 PRÆCEPS EST VITA MORTALIS.
 SEGNITER ARDET QVILENTE CONSVMITVR;
 FLAMMÆ MAIORIS INDICIVM EST CITO MORI.
 QVINQVAGINTA ANNORVM QVANTVLVM TEMPVS EST?
 QVOD QVASI CVRSIM, ET VNO VELVT IMPETV PEREGIT
 IACOBVS LAINES CASTELLANVS.
 DIGNVS ETIAMNVN VIVERE,
 SI ILLO TAM DIV FRVI INFORTVNATA SÆCVLA MERVISSENT.
 VIDENDI IGNATII DESIDERIO
 PARISIOS EX HISPANIA VENIT, VIDIT,
 VICIT SE PRIMVM, DEINDE OMNIA.

SVBTLIS INGENIO, ELOQVENTIA POTENS,
DOCTRINA PRÆSTANS, EXIMIVS SANCTITATE,
CVM VBIQVE SVSPICERETVR AB OMNIBVS,
SE IPSE SEMPER DESPEXIT.

TER PONTIFICIVS IN CONCILIO TRIDENTINO THEOLOGVS,
IBIDEM COACTOS ECCLESIE PATRÉS AC IVDICES
SIC VOCE PERORANS ATTONVIT, SIC RATIONE DISPVANS INFLEXIT,
VT VNIVS OMNES AB ORATIONE PENDERENT,
NVLLVS A SENTENTIA DISSIDERET.

SÆPIVS OBLATAS EPISCOPALES ET ARCHIEPISCOPALES INFVLAS
VT INDVERET ADDVCI NVMQVAM POTVIT;
NE PVRPVRAM COGERETVR ADMITTE RE,
A PAVLO IV. PONT. MAX. LACRYMIS EXORAVIT.

VNIVERSÆ SOCIETATI POST IGNATIVM PRÆESSE COMPVLSVS,
NE TOTI, QVOD AGEBATVR, ECCLESIE PRÆSIDERET,
E SACRO CONCLAVI PROFVGVS, IMPETRAVIT,
CONTRA INSIDIANTES MAGNIS ANIMIS ET VIRTVTIBVS DIGNITATES SIC ARMATVS,
VT IAM TVM (QVOD SIBI DE IACOBO PROMITTEBAT IGNATIVS)
SOCIETAS IESV, NON AMBIRE HONORES, SED FVGERE COGNOSCERETVR.
ROMAM A TRIDENTINO REDVX ANNO M. D. LXVI.

VIRIBVS NON ANIMO FRACTVS,
PIETATIS ET DOCTRINÆ STUDIO NON ÆTATE DEFECTVS,
POST TANTA PRO RELIGIONE CERTAMINA,
TANDEM MORTE VICTVS NON EXINCTVS
AD XIV. KAL. FEB. HIC SITVS EST,
ET INFRA EVM HVMANA OMNIA, QVÆ VIRTVTE CONTEMPSIT.

SVBLATVM PATREM CVM GEMITV ROMA EXTVLIT,
DOCTOREM EREPTVM CVM LACRYMIS ECCLESIA REQVISIVIT,
PATRONVM VTRAQVE NON PERDIDIT, SED INVENIT.

HVNC AD TVMVLVM STA
QVI DIGNITATES AMBIS ET COLIS.
HONORVM OMNIVM HÆC META EST;
QVAM QVI ATTIGIT, AMBIRE NIL POTEST.

Elogium sepulcrale Claudij Iaij.

NON HVNC AD TVMVLVM VLLVS OFFENDET;
SOLO ÆQVVS ET PLANVS EST.

CLAVDIVS IAIVS

IN QVO VT ESSENT SVMMA OMNIA,
NIHIL INSOLENS, NIHIL ARROGANS, NIHIL ELATVM FVIT,
H. S. E.

GENEVA ORIVNDVS, FONS ILLIMIS E COENO,
ALIVD NIHIL A PATRIA TRAXIT ORIGINE
QVAM HÆRESVM NOVISSE COLLVVIEM, ET ODISSE.
HAVSIT DOCTRINAM RARAM A PARISENSI SCHOLA,
RARIOREM AB IGNATIO SANCTITATEM.
A QVO SACRÆ IESV SOCIETATI MILES ADSRIPTVS,
IN SALISBVRGENSI, TRIDENTINO, ALIISQVE CONCILIIS
APVD HVMANARVM RERVM DIVINARVMQVE POTENTES
AVCTORITATE VALENS ET GRATIA,
CVM INGENTI CATHOLICÆ, AC PRÆERTIM GERMANÆ, FIDEI BONO
ITA SE GESSIT, VT NVTANTIS ECCLESIAE PATRONVS, PATER, APOSTOLVS
ETIAM VVLGO MERVERIT APPELLARI.
ANIMO PLACIDVS, ORE IVCVNDVS,
MORIBVS INNOCENS, SVAVIS INGENIO,
POTENS OPERE ET SERMONE, NON HOMO SED ANGELVS HABEBATVR.
IN SCHOLASTICIS CONGRESSIBVS,
SIVE CVM RECTE EVNTES DIRIGERET, SEV CVM REVOCARET ERRANTES,
VTROBIQVE SVAVIS ET FORTIS,
SIC OMNIVM FERIEBAT INTELLECTVM,
NVLLIVS VT LÆDERET VOLVNTATEM.
ILLVM, MISSIS, ETIAM AD PONTIFICEM, LEGATIONIBVS
DOCTOREM SCHOLÆ, ORATOREM RESPVBLICÆ,
CONCILIA IVDICEM, AVLÆ CONSVLEM,
VNVM SINGVLI DARI SIBI CONCERTATIONE MÅXIMA CONTENDEBANT:
CVM EXPETERETVR VNVS AB OMNIBVS,
NIHIL IPSE NISI SALVTEM OMNIVM A SINGVLIS EXPETEBAT.
PRINCIPVM FREQVENS VSVS MODESTIAM VIRI NON ABSTVLIT, SED SACRAVIT.
EX RELIGIOSA SOCIORVM PAVPERTATE INTER PVRPVRATOS IPSE PANNOSVS,
EX SQVALLORE NOSOCOMIORVM ET CARCERVM SORDIDATVS INTER ILLVSTRES
VBIQVE SVA SE VIRTVTE INVOLVENS,
INTER OMNES HOC MAIOR ET MELIOR QVO MINOR ET VILIOR APPAREBAT.

TERGESTINAS INFVLAS

A ROMANO REGE FERDINANDO CONSTANTER INGESTAS
 IP SO REGE CONSTANTIOR RECVSAVIT:
 SEMPER ALIAS AMOENVS ET HILARIS,
 CVM DE CONFERENDO IN EVM EPISCOPALI MVNERE
 REX CVM PONTIFICE CONSPIRARET,
 VVLTV SIMVL ET ANIMO SVSPENSVS AC MOERENS,
 QVASI NON CONFERRI HONOREM SIBI,
 SED VITAM AC VIRTVTÈM ERIPI CENSVISSET.

TANDEM INTER ASPERRIMAS ECCLESIAE DIFFICVLTATES
 MVLTIPlici VARIETATE LABORVM
 NON MORBO FRACTVS,

AC POTIVS CONTINENTI STUDIO ET VIRTUTE CONSVMPTVS,
 ANNO M. D. LII. OCTAVO IDVS AVGVSTAS
 VIENNÆ IN AVSTRIA HINC MIGRAVIT IN CÆLV M;
 APVD SVMMOS, MEDIOS, INFIMOS, ILLVSTRIS OPINIONE SANCTITATIS,
 OMNIBVS ÆQVE SALVTARIS ET CARVS.

SENSIT VIENNENSIS ET INGOLSTADIENSIS ACADEMIA
 SVBDVCTVM SIBI ORACVLVM SAPIENTIAE, ET VIRTVTIS EXEMPLVM;
 EREPTVM DEFENSOREM DESIDERAVIT ECCLESIA;

PATRONVM PERDITVM GERMANIA DEPLORAVIT;

CVM INDE TVRCA, SVBACTA PROPE PANNONIA, IMPERII FINIBVS IMMNERET,
 HINC GRASSARENTVR HÆRETICI,

VNDIQVE ET VBIQVE BELLA CVM EXTERNA TVM INTESTINA CONSVRGERENT,
 TANTORVM MALORVM NON LEVE SOLATIVM

RERVM ÆQVISSIMVS ARBITER,

OFFENSVS OB DELICTA MORTALIVM,

DENEGAVIT.

TANTI VIRI QVOD MORI POTVIT, HIC OBIIT;

QVOD MORI NON POTVIT, HINC ABIVIT.

HABET GERMANIA DEPOSITVM MORTVI,

HABET ECCLESIA PATROCINIVM IMMORTALIS.

Elogium sepulcrale Paschasij Broëti.

NEC ATRATVM ESSE, NEC INCRVSTATVM DECET
H V N C T V M V L V M,

Q V O

PASCHASII BROËTI

CANDIDA ET SINCERA SIMPLICITAS CONTINETVR
IN AGRO CAMERACENSI NATVS,
PARISIIS EDVCATVS IN LITTERIS, IBIDEM AGGREGATVS IGNATIO;
GALLIÆ TOT NOMINIBVS OBSTRICTVS,
QVANTVMVIS ALIO VOCARETVR ET DESTINARETVR A PLVRIBVS;
GALLIÆ POTIVS QVAM ALTERI ET VIVVS ET MORTVVS DEBEBATVR.
ERAT EI IN ORE SERENA SEMPER HILARITAS,
NISI CVM EAM OBNUBILARENT LACRYMÆ VI PIETATIS EXPRESSÆ.
ERAT IN MORIBVS APERTA SINCERITAS,
ANIMORVM SVAVE ILLICIVM, ET AMABILE MVNIMENTVM.
NEC DEERAT ACTIONIBVS EIVS CANDORI MISTA PRVDENTIA,
QVÆ SIMPLICITATEM NON PERDERET, SED ARMARET;
VNDE AB IGNATIO HABITVS ET NOMINATVS EST ANGELVS,
INGENVITATE MORVM ADMIRABILI, ET AMABILI SINCERITATE NATVRÆ.
MISSVS IN HIBERNIAM A PONTIFICE NVNTIVS,
PATRIARCHA IN ÆTHIOPIAM DESIGNATVS:
CONFORMATIONE CORPORIS, SANCTITATE MENTIS,
EXPERIENTIA RERV M, SCIENTIA LITTERARVM
AB IGNATIO APTVS PRÆ OMNIBVS IVDICATVS,
QVI TANTA DISSIDENTIS PER AFRICAM ECCLESIE MVNIA SVSTINERET.
SVSTINUIT PRÆPARATIONE MENTIS ET CORPORIS,
OSTENTATIONE PROCVL ET GLORIA,
ONERIS AVIDVS, HONORIS IMPATIENS.)
INCREDIBILI FELICITATE ADITVM SOCIETATI FECIT IN FRANCIAM:
AD QVAMCVMQVE REM MANVS ADMOVIT,
OPERAM IN EA SVAM MIRABILITER APPROBAVIT:
DONEC SÆVIENTE LVE PER GALLIAS
INTER OCTOGINTA HOMINVM MILLIA,
QVÆ LVTETIÆ-PARISIORVM PESTIS ABSVMP SIT,
IPSE, NE SVOS DESERERET, SACRO DEMVM CORREPTVS IGNE,
ANNO M. D. LXII. VIII. KAL. OCTOB.
CECIDIT EXTREMÆ VICTIMA CHARITATI;
AMORIS, NISI HÆC OSSA SVPPETERENT, HOLOCAVSTVM.

Elogium

Elogium sepulcrale Alfonsi Salmeronis.

ALFONSVS SALMERON

TOLETANVS

INTER PRIMOS IGNAŦII SOCIOS; SOCIETATIS IESV DECEMVROS;
 IUNIOR OMNIVM PVERILE NIHIL GESSIT,
 NISI CVM FVIT AVT PARENDVM SIMPLICITER,
 AVT EVNDVM, QVO PATER IVSSERAT, CONFIDENTER:
 CETERA VIRVM VBIQVE SE PRÆBVIT,
 INVICTVM ANIMO, DOCTRINA FORTEM, VIRTVTE CONSTANTEM;
 SIVE CVM DVCENDVM IN FIDEI HOSTES IMPAVIDE,
 SIVE CVM STANDVM PRO ECCLĒSIA GENEROSE:
 SÆPIVS IN TRIDENTINO PRO APOSTOLICA SEDE THEOLOGVS
 SENTENTIAM PRIMVS DIXIT.
 BIS IN GALLIAM ET HIBERNIAM A PAVLO III. PRO RELIGIONE LEGATVS:
 CVM CARDINALIBVS, PISANO IN BELGIVM, LIPOMANNO IN POLONIAM
 A PAVLO IV. DESTINATVS.
 VBIQVE PRO DEO ET VIRTVTE TANTA GESSIT, VT NIL SIMVL POTVISSE SCRIBERE;
 TANTA SCRIPSIT, VT NIL SIMVL POTVISSE GERERE VIDERETVR.
 VNVS PAR VTRIQVE MVNERI;
 HÆRESES ET IMPIETATEM.
 EXPVNxit STYLO, VOCE PERSTRINXIT;
 VTROBIQVE POTENS ET VEHEMENS:
 ADEO VT QVOTIES ILLO SCRIBERET, AVGVSTINVS;
 HAC VERO CVM DICERET, CHRYSOSTOMVS CENSERETVR.
 ORATOR IN VRBE PONTIFICIVS;
 DIVINI VERBI PRO VENETA ET NEAPOLITANA CONCIONE RELIGIOSVS INTERPRES,
 LICET APOSTOLICA LIBERTATE OMNIVM DELICTA
 NON TAM VOCE QVAM SPIRITV ET VIRTVTE PERSTRINGERET;
 OMNIVM TAMEN ET ANIMOS IN SE ET PROPENSA STVDIA RAPIEBAT.
 EVM CEV LAPSVM CÆLO HOMINEM,
 INTENTŦ IN PRODEVNTEM DIGITO ETIAM PARVVI DESIGNABANT:
 ADMVRMVRABANT ILLI FEMINÆ, APPLAVDEBANT VIRI,
 VNVM VENERABANTVR VNIVERSI:
 IPSE SVI SE CONTEMPTV INVOLVENS,
 NE PERSTRINGERETVR AVRAM VANA, EXIRE IN PVBLICVM NOLEBAT:
 MINVS EVM CERTE HÆC OMNIA,
 QVAM ATTICVM ORATOREM MVRMVR FERENTIS AQVAM MVLIERCVLÆ,
 DELECTABANT;

HIC INANEM TINNITVM SONANTIS ELOQVENTIÆ,
 ILLE APOSTOLICVM SONVM EFFICACIS AC FRVCTVOSÆ SAPIENTIÆ VĒNABATVR;
 QVA ETIAM NON RARO PERFECTVM EST,
 VT PROBROSA MVLIERVN NVDITAS INSPERSA PRIMVM LACRYMIS
 DECENTIVS TEGERETVR,
 ET HÆRETICORVM IN FIDE LICENTIA SEVERISSIMIS PERSTRICTA LEGIBVS
 EXSVLARE COGERETVR.
 NEAPOLITANÆ PROVINCIÆ,
 QVIN ET VNIVERSÆ PER ITALIAM ET SICILIAM SOCIETATI;
 GENERALIS VICE PRÆPOSITI CVM PRÆFVISSET,
 ANNO LXXXV. SÆCVLI XV. ÆTATIS VNDESEPTVAGESIMO
 DOCTISSIMIS IVXTA AC SANCTISSIMIS IN EVANGELIVM COMMENTATIONIBVS
 NEAPOLI IMMORTVVS,
 POSTEROS, QVOS VOCE NON POTVIT, STYLO INCITAVIT AD VIRTVTEM.
 TANTVM VIRVM, ET CVM EO SCVTVM FIDEI, MALLEVMQVE PERFIDIÆ,
 CAPIT HIC TVMVLVS.
 ITA CENSVIT, ITA PROFESSA PALAM EST HIS IN EXSEQVIIS MOESTA PARTHENOPE,
 GRAVIVS LATVRA DAMNVN SVVM,
 NISI QVEM EREPTVM QVERITVR, IN MEMORIA ET VENERATIONE RETINERET.

Elogium sepulcrale Simonis Rodericij.

INDIÆ DEBITVM
 SED LVSITANIÆ RESERVATVM
 SIMONIS RODERICII
 OLISIPONENSIS
 MORTALE DEPOSITVM HIC IACET.

OLIM INTER PRIMOS ADIVNCTVS IGNATIO,
 CVM EVNTES IN ITALIAM SOCIOS ALACRITER SEQVERETVR;
 GRAVI IMPEDITVS VLCERE DESTITVTVS FVISSET A SVIS,
 NISI PRODIGIO REPENTE SANATVS, DEOQVE FRETVS AC POTENS,
 PRÆIRE QVAM SEQVI AD ARDVA MALVVISSET.
 ROGANTE IOANNE, IMPERANTE PAVLO, VTROQVE TERTIO,
 ILLO LVSITANIÆ REGE, HOC PONTIFICE MAXIMO,
 GEMINO ET VINDICE FIDEI, ET SOCIETATIS MINIMÆ DEFENSORE,
 PROPAGANDÆ CAVSSA RELIGIONIS IN ORIENTALES INDIAS AB IGNATIO MISSVS,
 EXPEDITIONIS TAM ARDVÆ COMMILITONEM HABVIT
 FRANCISCVM XAVERIVM:

DIGNVS,

DIGNVS, ROMA IVDICE, QVI ORIENTIS TANTO LVMINI
IN VIAM TAM INVIAM PRÆLV CERET.

OLISIPONEM ERGO DELATVS,

IN LVCE VRBIS CLARISSIMÆ ET AVLÆ REGIÆ SPLENDORE PERPETVO,
IPSE TAMEN PER SVI DEMISSIONEM SEMPER OBSCVRVS,
SOCIO ET ADIVTORE XAVERIO ITA SE GESSIT,

VT RAPTI IN ADMIRATIONEM HOMINVM TANTORVM REGES ET POPVLI
PASSIM ILLOS, NEC OTIOSE, APOSTOLOS NOMINARENT,
TANTO TAM PRÆCLARÆ VIRTVTIS ENCOMIO

IN NOMEN POSTERORVM APPELLATIONEMQVE PERPETVAM DERIVATO.
INDIAM ERGO SPECTABAT, ET INDIÆ VTERQVE HIC APOSTOLVS DEBEBATVR.

ET SANE NON VNVM INDIA XAVERIVM IAM HABERET,
NISI RELVCTANTEM LICET, ET CVM ILLO SVPERARE MARIA CVPIENTEM SIMONEM,
SIBI, ETIAM PRÆ XAVERIO, COMMODVM LVSITANIA TENVISSET:

HAC SPE FRVSTRATVS INEVNDI PRO FIDE CERTAMINIS,
OCCASIONEM TAMEN AGENDI ET PATIENDI FORTIA NON AMISIT.

IVBENTE REGE, PERMITTENTE IGNATIO,
COACTVS ESSE LVSITANO PRINCIPI QVOD FVERAT ARISTOTELES ALEXANDRO,

NON MINVS PERICVLOSE OMNIVM GRATIA
QVAM PAUCORVM INVIDIA LABORAVIT;

TANTO CLARIOR APVD OMNES,
QVANTO IN VTRAQVE FORTVNA INVENTVS EST FVISSE CONSTANTIOR.
TANDEM CVM ET SOCIETATEM LVSITANIÆ, ET LVSITANIAM SOCIETATI
MVTVIS DEVINXISSET OBSEQVIIS;

PRIVATIS REBVS ET PVBLICIS
PRO CATHOLICO EVROPÆ ET INDIÆ BONO PRVDENTER DISPOSITIS,
EXTRA INDIAM, QVAM SEMPER AMAVIT,
EXTRA ÆTHIOPIAM, BRASILIAM, CETERASQVE TERRAS VLTIMAS,
QVO SÆPIVS EX AVLA MEDITATVS EST FVGAM,
EXTRA ICTVM SPEMQVE MARTYRII, QVOD IMPENSE QVÆSIVIT,
ANNO M. D. LXXIX.

IPSO, POSTQVAM SECVTVS IGNATIVM, QVADRAGESIMO QVINTO,
APOSTOLVS IN PATRIA, MILES IN VMBRA,
QVI ALIBI VIOLENTA MALVIT, NATVRALI MORTE DECESSIT.

DEO SIC VISVM:

CVIVS PROVIDENTIÆ VTROBIQVE PROMPTVM EST
IBI ILLVSTRARE NATVRAM, HIC OCCVLTARE VIRTVTVM.

Elogium sepulcrale Ioannis Codurij.

IOANNES CODVRIVS,

QVI PRIMOS INTER IGNATII SOCIOS SOCIETATEM AVXIT IN TERRIS,
PRIMVS INTER EOS SOCIETATEM PROPAGAVIT IN CÆLIS.

EODEM ILLE DIE CVM NASCENTE MAGNO IOANNE
NATVS APVD ALLOBRÔGES, ET CONSECRATVS SACERDOS;
EODEM CVM MORIENTE MORTVVS, ANNO M. D. XLI.
IOANNI PAR ANNIS, A IOANNE MORIBVS NON ALIENVS:

QVI VIXERAT ITA SIMILIS,
MIRVM SI NON CONDITIONE SIMILI MORERETVR.

MORTVVS EST PROPEMODVM MELIORI:
CÆLVM QVOD SANCTISSIMO PATRIARCHÆ STATIM A MORTE NON PATVIT,
FVIT HVIC VIXDVM MORTVO RESERATVM.

IOANNES ILLE IESV PRÆSENTIAM
FESTIVIS IN VTERO MATRIS ASSVLTI BVSVS TESTABATVR,
QVASI IAM TVM SOLVI VELLE A CORPORE, ET ESSE CVM CHRISTO;

IOANNES HIC, EDITIS POST IGNATIVM VOTIS SOLENNIBVS,
SIC EFFEREBATVR ANIMO, SIC CORDE EMICABAT ET CORPORE,
VT PRÆSAGIRE IAM TVM ET AMBIRE EAMDEM IESV PRÆSENTIAM VIDERETVR.

DEO PER RELIGIOSA VOTA CONSTRUCTVS, SOLVI CVPIEBAT A CORPORE;
ET SOLVTVS EST.

FLESSENT EREPTVM SOCIJ, NISI FLERI VETVISSET IGNATIVS:
QVEM, ABSENS LICET, ET OBITÆ MORTIS IGNARVS,
CÆLO ILLATVM VIDERAT.

VOS NEC LACRYMAS DATE CORPORI, NEC ANIMO SVSPIRIA PRÆPARATE.
FLOS CÆLO RECEPTVS NEC AFFLARI AVRA POSTVLAT, NEC RORE FOVERI.
IOANNIS CODVRII CORPVS INNOCENS, CASTVS ANIMVS,
ILLVD CÆLO DEBITVM, HIC RECEPTVS,
NEC PVRGARI DEBET LACRYMIS, NEC SVSPIRIIS ADIVVARI.

Elo.

Elogium sepulcrale Nicolai Bobadillæ.

PRIMORVM IGNATII COMITVM

IN MORTALI VITA VLTIMVS, IN OPERE APOSTOLICO NON POSTREMVS

NICOLAVS BOBADILLA,

LABORIS TAM DIVTURNS PRÆMIUM HÆBVI,

LAVRETI AD ÆDES ARASQVE VIRGINEAS

VESPERTINAM QVASI VICTIMAM POSSE QVIESCERE.

IN INDIAM, ETIAM ANTE XAVERIVM, AB IGNATIO DESTINATVS,

SED MORBO PERTINACE PROHIBITVS,

IN PLVRIBVS PROVINCIIS, ITALIA PRÆSERTIM ET GERMANIA,

PRO DEO ET RELIGIONE MILITAVIT;

NEC INDIA ILLI IN EVROPA DEFVIT, QVAM IN EVROPA SEMPER OPTAVIT.

DE MODO ASSERENDÆ FIDEI CVM APOSTOLICIS SÆPE NVNTIIS,

QVANDOQVE CVM REGE FERDINANDO ET CAROLO IMPERATORE,

IN PVBLICIS PRIVATISQVE CONGRESSIBVS APOSTOLICA CVM LIBERTATE TRACTAVIT.

HÆRETICORVM OMNIUM HOSTIS ACERRIMVS, VICTOR ETIAM ALIQVORVM;

DIGNVS QVEM DATIS AD EVM LITTERIS IPSE PONTIFEX

AVDENTEM ET ARDENTEM CAVSSA FIDEI VEHEMENTIVS INFLAMMARET.

FERREVM OS PROTËSTANTIVM RETVNDËBANT

TRIDENTI PATRES, RATISBONÆ CAROLVS IMPERATOR;

ILLI AVCTORITATE ECCLESIASTICA, HIC BELLICA POTESTATE:

QVIBVS VT BOBADILLA SE IVNGERET, VTRIMQVE ROGABATVR.

INTENTVM IN EXTREMA QVÆQVE HOMINEM

CASTRENSIS NECESSITAS ET SOLITVDO MILITVM

INTERESSE TRIDENTINO PROHIBËBAT.

ITAQVE MINORI SAPIENTIÆ, SED PATIENTIE MAIORI COMMENDATIONE,

NON SEMEL VVLNERATOS A CRVENTA PVGNA MILITES

VVLNERATVS ETIAM IPSE, ET PROSTRATVS A PESTE,

STANS TAMEN ET VALENS,

NATVRALI ET SACRAMENTALI AVXILIO IVVIT, SVBSIDIO RECREAVIT.

PER SVSCEPTOS DOMI MILITIÆQVE TOT LABORES HOMINI SVMMA PROMERITO

R E X F E R D I N A N D V S

EPISCOPALEM CATHEDRAM, IN QVA GLORIOSE QVIESCERET, OFFEREBAT;

SED ILLE DIGNITATEM AVERSATVS ET GLORIAM,

IRE PATIENTER IN HVMLI, QVAM RESIDERE CONSTANter IN ARDVO, PRÆOPTAVIT;

ASSERENS A DEO SE, NON AD ECCLESIASTICI HONORIS AMPLITVDINEM,

SED RELIGIOSÆ PAVPERTATIS ANGVSTIAS, ESSE VOCATVM.

TANDEM ANNIS, NON ANIMIS; ÆTATE, NON VIRTUTE, MILES EMERITVS,

ET A IESV IMPERATORE SVO RVDE DONATVS,

IN FAMILIAM ET CLIENTELAM SVSCEPTVS A VIRGINE,

ANNO M. D. XC. IX. KAL. OCT.

LAVRETANAS AD ÆDES EODEM PROPE LOCO MORTALEM VITAM POSVIT,

VBI ILLAM DEI FILIVS ADOPTAVIT.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

PARÆNESIS

AD ARDVAS MISSIONES
INTER BARBAROS SVSCIPIENDAS.

 llustres Heroum animæ, quos torquet Auerno
 Oceanum Gangemque Ultra Solisque labores
 Firmatum imperium tot iam labentibus annis,
 Pergite, quò vos ardor agit; patriæque relicta
 Immemores, toto diuisis æquore terris
 Ad populos penetrare, ereptoque addite calo.
 Pergite, iam calcata Via est. Vocat emula Virtus
 Maiorum, & mentem stimulis non segnibus Urget,
 Increpitatque moras. Cur non per saxa sequamur,
 Per scopulos, siluasque atras, pelagique furores,
 Vrgentem intrepide, & Ditem contra arma mouentem
 Xauerium ante omnes? Illum non vasta morantur
 Equora, non quamquam elisis tremat arduus ether
 Ignibus, horrendumque tonent Aquilonibus unda.
 Cernite, quâ Brasilos Titan vicinior Urget,
 Assuetos hominum membris & sanguine pasci,
 Anchetam ignotâ CHRISTO tellure trophæa
 Figentem, frendente Erebo: ruit ille per arcus
 Feruidus, ignotisquo madentia tela venenis;
 Virtutem atque ostenta Dei, mentemque animumque
 Omnia Xauerio similis. Testabitur Ormus
 Sole sub ardenti Barzeum ac pondere rerum
 Penè fatiscentem. Positâ hinc formidine leti,
 Securusque sui, Sinarum claustra reuellit
 Riccius, attonitasque canit noua sacra per vrbes.
 Nec minor insurgens animis Trigaultius: illum
 Ignotas complexum animo vel nomine gentes,
 Sanctus agit terras calor & maria omnia circum.
 Nam quid Silueriam, aut te maxime Spinola, dicam,
 Ambos maiorum titulis, virtutibus ambos
 Illustres, quos letum ambos illustrius ornat?
 Mastrillum versate animo, tacitisque recursent
 Pectoribus tormenta: sacro madefacta cruore
 Feruet adhuc Iaponum tellus, & gleba laborum
 Conscia centeno promittit fenore messem.
 Cur aliquem in patriâ consumat pigra senectus
 Otia ducentem? & Strygio quem armavit Auerno
 Terribilem, cui tela Deus viresque ministrat,

Occupet (heu!) nudum spoliis ignobile letum?
 Non bene firma ratis vacuâ requiescit in algâ;
 Turpe, iugum fugiens taurus piger: exuat arma
 Miles iners, medioque timens se immittere Marti.
 At non segnis agit, nec seuit molliter Orcus,
 Quâ lustrat Iapones alternâ lampade Titan
 Exoricens, quaque occiduo rubet aureus orbe,
 Perfidus insultat calo, & ruit omnia, nostris
 Accumulans sua lucra moris: rapiuntur ad umbras
 Quot solem aspiciunt anima, aspectumque relinquunt:
 Quam multas Aquilo, si quando victor aquarum
 Egæo incubuit, per littora spargit arenas.
 Credimus hæc? & adhuc segnes toleramus iniquum
 Regnatorem orbis, spretique opprobria CHRISTI?
 Ergo ingens Diti imperium, terrasque per omnes
 Stent veneranda auro, puroque è marmore signa?
 Mille foci caleant, & mille altaria fument?
 Interea magnus latè Deus exsulet, illo
 Quod possunt firmatque solo? spoliisque superbus
 Sese Erebus iactet pretio morientis IESV?
 Ipse suâ nostras signarit imagine mentes
 Omnipotens? inque humanos se fuderit artus?
 Fleuerit? & pretiosam animam proiecerit inter
 Terramque & calum medius, turpi cruce pendens?
 O melius! si quem non duro in pectore tangit
 Aut clades miserorum, aut læsi iniuria CHRISTI,
 Arma ferat contra, Ditemque extrema mimantem
 Vi multâ inuadens tractas ad Tartara mentes
 Frendenti eripiat, cognatisque asserat astris.
 Addet amor CHRISTVSQUE animos; totaque per æquor
 Æoliâ insurgens, habitataque tigribus antra
 Ridentem ducet discrimina. dulce periculum est,
 Calo delapsas & agentes pectora flammæ,
 Flammarumque sequi auctorem. sic obuius ipsis
 Tigribus intrepidus pharetrâque potentibus Indis
 Ibis, & optabis mortem pro laude pacisci.
 Insurgat licet armatumque effundat Auernum
 Dux Erebi, adducatque omnes in prælia Reges,
 Regibus, & totâ maior stabis Styge. Tantum,
 O! tantum audendum, & totâ spe, pectore toto,
 CHRISTO incumbendum est. Nec enim quos auctor IESVS,
 Indorumque salus, caris auellit amicis;
 Quos non dulcis amor patriæ, lacrymæque suorum,
 Non infusa super pallenti corpore mater
 Detinere; usquam sine curâ & numine Diuum
 Desertos errare putes: rite uelut eadem
 Vela Deus Superique regunt, per transtra forosque

Æthereæ volitant mentes, Zephyrosque ministrant.
 Igne licet tonet usque polus, tonet Æolus Euris,
 Vorticibus crebris circumgemat acta carina,
 Equoraque horrendum scopulis illisa reclament;
 Tu Boreæ calique minas, pelagique furores,
 Virtute exsuperans, CHRISTO duce, & auspice CHRISTO,
 In se collectæ mirabere gaudia mentis.
 Nec minus ardenti si quando in pulcre plantas,
 Arentesque siti fauces sol proximus uret;
 Et vix poma famem, crudeque in montibus herba
 Quasitaque diu ieiunia dura leuabunt;
 Quando saxa super recubanti grandinis horror
 Excutiet serò demissam in pectora noctem;
 CHRISTI aderit numen. tunc illa recondita mentem
 Gaudia mulcebunt, & paucis nota voluptas.
 Quòd si barbaricâ Rex maiestate timendus
 Innocuo insultet, furiisque agitatus iniquis
 Stet contra; excelsâ contemnes mente furores.
 Ille autem rabie tumidus, vincique frementem
 Exacuens animum, totusque in imagine pœnæ
 Mente hærens, ferrumque, ignesque, rotasque parabit.
 Tum verò ingenti tacitam dulcedine mentem
 Inuoluet, totusque animo se infundet olympus.
 Fortiter & iugulum, nudataque pectora ferro
 Subijcies, pulchroque ardebis mortis amore.
 Ergo agetum, si quem propius pulcherrima tangunt
 Exempla Heroum, si quem ferit offibus imis
 Læsus honor CHRISTI, sædum deponè timorem:
 Neu cupias miserorum animis præferre parentum
 Lentus adhuc lacrymas: nec morbum & inutile pondus
 Exspectes senij natali inglorius urbe.
 Nondum inter scopulos, & inhospita lustra ferarum
 Obseruata legis Patrum vestigia? nondum
 Ire per obstantes rupes, & sole perustas
 Impetus est, calidaque pedes immergere arenæ?
 O me quis Brasilos inter Iaponasve remotos,
 Implicitas errore animas, & nocte profundâ,
 Ardentem sistat medium? quis per mare magnum
 Nulla recusantem discrimina, nulla timentem,
 Pegasus aut volucer rapiat Notus? O ubi CHRISTI
 Sanguine lustrata mentes, nunc victima Diti!
 O ubi tædia mille, catenatique labores,
 Quos ferro aut insucta rotis mors pulchra rependit!
 Equis erit iuuenum, sacro qui tactus amore
 Ardeat irato mæcum se credere ponto,
 Exuiasque Erebi, caloque locanda trophæa
 Virtutum sperare, & partam sanguine laurum?

Felices!

Felices! si quos patriâ tellure negato
 Barbaricus leto dederit furor! ô malè numquam
 Ista etiam multo mercamur fata labore!
 O dulces plage! felicia vulnèra, magnis
 Sæpè viris totum frustrâ quæsita per orbem!
 Fortiter ite viri, vitæque offerte periclis
 Contemptorem animum: vocat alto ex æthere CHRISTVS,
 Et palmam ostentat, lemniscatasque coronas.

ECCLESIA IN EVROPA

GRAVITER OPPVGNATA

OPEM SIBI AB IGNATIO FERRI POSTVLAT.

QVæ terra, vel quis portus inhospitâ
 Tellure clausus, quis tabulas sinus
 Jam iam fatiscens carina
 Excipiet, leue pondus undarum,
 Et turbulenti ludibrium maris
 Factas? Perimus, viximus, ilicet;
 Iam lugubrem sonare lessum, ac
 Tanarios crocitare coruos
 Canesque raucis, credite, faucibus
 Admurmurantes audio. Vicimus:
 Omnes io aclament: Simonis
 Illa ratis, ratis illa nullis
 Frangenda seclis, iam latus obtulit
 Patetque plagis. Obruat, obruat
 Fatale lignum, stare quisquis
 Tartareo sua iura regi
 Fidelis optat. Dic age desides
 Distende pennas, Nox furialium
 Fecunda monstrorum parens; &
 Astra, polumque, diemque, & omne
 Vnumque, frastis quod miseros solet
 Seruare rebus, consilium eripe:
 Gaudent tenebris monstra, noctem
 Error amat, refugitque lucem.
 Discede tellus, pande adamantinas
 Fores opaci Ianitor atrij,
 Trinoque per vastos latratu
 Bella cie furibunda campos.
 Vides vt omnis impatiens moræ,
 In arma ceco proruat impete,
 Quam nuper in cladem ac supremam
 Perniciem populorum, & orbis,

Effudit vmbri tristè gementibus
 Prolem nefandam Tisiphone, suum
 Mirata partum, & nequiores
 Letiferà sobolem parente.
 Ergo auspiciis alitibus veni
 Matris cruenta nate ferocior,
 Luthere, proiectoque sacro
 Quo caput abdideras amictu,
 Attolle cristas miles, & arduos
 Assurge in ausus. Cernis vt aureo
 Throno reclinatus, minaci
 Cuncta supercilio gubernet
 Rector Sacrorum Maximus Optimus?
 Quin & Beatum Romulide Patrem
 Dixere. Prò pudor! decoris
 Nominibus titulisque vulgus
 Sic imperitum ducitur. At satis
 Lusum superque est. Tu triplici caput
 Auro coronatos labanti
 Pontifices folio reuelle.
 Te ponè, tædam sanguineâ manu
 Atram coruscans, impauido gradu
 Sequetur, & delubra, & ades,
 Et veterum monumenta Diuum,
 Arasque ab imis sedibus eruct
 Incestuoso tergora caumate
 Olim notandus, mox Lemane
 Grandis honos columenque facis.
 Sic fata Monstra. En caca diem rapit
 Nox, consili expers: infremuit mare;
 Armantur vmbra; seua toto
 Classica detonuere ponto.
 Tu qui timendas Oceani minas,
 Et præliantum iurgia fluctuum,
 Pugnasque ventorum, tumentis
 Stare iubes Domitor profundi,
 Numen verendum, & magne poli Sator;
 Succurre vicis, porrige dexteram:
 Promissa posco, naufraganti
 Affer opem, trepidaque puppi
 Succurre: non te pacta refrigere
 Jurata quondam, nec facilem decet
 Mutare mentem, quam perenni
 Cana fides adamante fixit.
 At quod remotis Hesperia iugis
 Sidus refulsit? quis, pelagi graues
 Inter procellarumque rixas,
 Arma citi, vocat, arma ferte?

Rerúmne falsâ ludor imagine?
 An fortè lapsis auxiliaribus
 Calo manipulis, in recentem
 Bella moues ruiturus Hydram
 Alcide? an arces & clypeo minax
 Et ense Orion deserit igneas
 Post reppetendas quam proteruos
 Pressit humi metuendus hostes?
 Agnosco vultus Hesperij Ducis,
 Quem bellicosos nuper in ardua
 Cetas laceffentem Nauarrâ
 Signa sequi meliora suasit
 Virtus, amico non sine vulnere.
 Agnosco voces: scilicet improbam
 Armare pubem, vel fugaces
 Credidit adhuc agitare turmas.
 Pralude pugna Victor, & inclytis
 Signis refulgens nomen amabile
 Evolue IESVM, euolue: sparsisque
 Æquoreum per inane castris,
 Lata imminentis tessera praelij
 IESVS secundo personet æthere.
 Loiola vinces: ter procella
 Ter pauidi ingemuere manes.
 Insigne mœste praesidium fidei
 Loiola, magnum Cantabriae decus
 Pugnacis, arcana refringe
 Regna Stygis, pedicasque capto &
 Frustrâ reluctanti inuice Tartaro.
 Tu bellicosi cornua Saxonis
 Reuelle Victor, tu Lemani
 Stringe sagax rabiem colubri.
 Tu iura Patris certa Quiritium
 Tuere nexu non violabili:
 Tu sceptrâ regalesque mitras
 Pontificum solius repone.
 Deprome tadam Phosphore splendidam
 Scientiarum, nube reconditum
 Cecutienti lumen orbi
 Redde, procul tenebris fugatis.
 Sic illa sauis eruta fluctibus
 Carina Petri, iam pelagi potens,
 Ac tuta ventorum, ad remotos,
 Auspice te, volitabit Indos.

PROPAGATIO SOCIETATIS IESV
 P E R
 VOCATIONEM VIRORVM ILLVSTRIVM
 QVI NOMEN ILLI DEDERVNT.

ODE I.

CVm bellicosus Cantaber è tholo
 Suspendit ensem; Non ego lugubri
 Defuncta bello, dixit, arma
 Degener aut timidus perire
 Miles resigno. Me noua buccina,
 Me non profani tessera prelij
 Deposcit: & magnos secutus
 Auspicio meliore Diuos,
 Non indecorus transfuga, gloria
 Signis relictis, nil cupientium
 Succedo castris; iam futurus
 Splendidior sine clade victor,
 Quàm si propinquis Gadibus Ultimos
 Iungam Gelonos, aut Ligeri Tagus
 Graues triumphato catenas
 Iniciat, Rhodanoque Batis.
 Exinde quò te quò rapuit tuus,
 Loiola, Mauors? Exiguus fuit
 Europa limes: nauigarunt
 Ad Brasilos Iaponasque bella.
 Caloque signum credidimus datum,
 Quod tot coactos undique nobiles
 Eduxit Heroas, paresque
 Difficili pugiles arena.
 Absiste vulgus: non humilis Venis
 Lustrandus ordo, nec popularium
 Stirpem recensendam parentum
 Uranie celebrare sumpsit.
 Non ipse, quamquam per freta Thessala
 Florem iuuenta traxit, & igneos
 Sopire coniuratus angues
 Æolio graue vellus auro
 Ferox Iason Æmonia procul
 Auexit Argo, non Mareotica
 Gemmis reidentes & ostro,
 Non Agamemnonia phalanges,
 Tot alta Regum stemmata, tot queant
 Exhausta quondam bella capacibus
 Lactare ceris, quas sequaces
 Circùm olea fluitantque lauri.

Et

Et ista Martis præmia pars quota
 Præconiorum, quæ tibi pangimus,
 O sanguis Heroum, ô IESV
 Digna phalanx, Superùmque cura?
 Vt cumque casti deficiunt genus
 Illustre mores; credite Casares,
 Paruum eminere est. Vos premendo
 Nobilitas, graue pondus, urget.
 Non si Calenas vincula subligent
 Aurata vites, nobilioribus
 Liuebit autumnus racemis:
 Nec phaleris equus & superbo
 Instratus ostro certius aureis
 Metam quadrigis vitat Olympicam
 Victor: nec impexum feroces
 Desituunt animi leonem.
 Magnum eminere est, cum domus, & genus,
 Et quæ nec ipsi fecimus, arduis
 Pensantur ausis. Vna virtus
 Supra apices titulòsque Regum est.

Virtute nixum gloria Borgiam
 Supra Calisti culmen, & asperos
 Gemmis Alexandri tiaras,
 Et Carolos Aquilasque vexit.
 Hinc Gothalanum quod tenuit suo
 Pro Rege Regnum, celsaque Gandie
 Castella, Lombaieque turres
 Iam propè difficiles videri
 Deo beatus despicit: hinc suo
 Vires, ut olim, sufficit agmini,
 Longos Vitellesco precatas
 Et placidos sine nube soles.
 Regalis illi proximus est puer,
 Ac vota firmat. Quæ genitus domol
 Quot illa Torquatos, quot olim
 Scipiadas, Deciosque pulchris
 Eduxit armis, Castilionij
 Stantes columnas. Exuuias ego
 Curuasque Tuneti secures,
 Et trabeas, Ducibusque signa
 Detracta vidi: vidi ego postibus
 Pendere sacris rostra trivremibus
 Erepta, captiuosque currus,
 Et galeas clypeosque centum
 Locis petitos. Ipse dolens pater
 Tot Martialis præmia dextera

ODE II. SPECIMEN NO-
 BILITATIS IN BEATO-
 RVM NUMERVM RELATÆ.
 Callistus & Alexander ex
 gente Borgiâ.

Aloysij Gonzagæ pater Fer-
 dinandus S. R. I. Princeps,
 Marchio Castilionensis, ad
 expeditionem Tunetanam
 est profectus.

Narratur ostentasse nato;
 Et precibus lacrymas remiscens,
 Per ista, dixit, per generis decus,
 Per spem tuorum, si qua mei subit
 Te cura, si quidquam paternum
 Grande tibi est, miserere gentis,
 Istamque, quæ te degenerem arguat,
 Depone mentem. Non aliter tamen
 Gonzaga se sensit paternis
 Imperiis precibusque flecti,
 Quàm si sonoro murmure fluctuum
 Illisa starent Acroceraunia:
 Aut prisca maiorum trophæa
 Pulchrum abitur remorata liquit,
 Quàm si virili splendidus in togâ
 Pompeius olim prima crepundia
 Mutaret armis, Africanos
 Penè puer meritis triumphos.
 Sic irretorto lumine patriis
 Cessisse fertur Kostka penatibus,
 Fascesque, & Arctoi perosus
 Diuitias strepitumque Regni.
 Non illi auiti stemmatis inclytas
 Efferre ceras. Quisque sibi genus,
 Dignus recenseri beatâ
 Ordinibus, patrioque calo.

Quis ille, Diui! quis Viroduniis
 Auulsus aris, sic alacer ruit
 Largumque blandus? quo benigno
 Numine, quo rapitur calore?
 Iamque & peruncti verticis infulas
 Remittit Ultrò: non lituo manus
 Gemmaque fulget: iam repositi
 Carbasi Tyrrique cultus.
 Prò quantus ori depositâ quoque
 Decor tiarâ! quantum animos rapit
 Priuata iam virtus! Ut intus
 Ipse sibi sine teste plaudit,
 Quis Regna & urbes misceat, unice
 Securus! O lux, ô Lotharingæ
 Sidus corona, Godefridi
 Progemes generosa saluo.
 Succede paruo sub lare, quem tibi
 Loiola pandit. scilicet illius
 Sinu reclinatus, beatos
 E patris Superiorum & auro

ODE III. SPECIMEN
NOBILITATIS LOTHARINGICÆ.

Carolus à Lotharingâ Episcopus Virodunensis Societatem ingressus, dein Burdegalæ Præpositus domus Professæ.

Libabis haustus: mox vbi te sacris
Garumna castris prapositum audiet,
Arrestus innitetur urnæ,
Et placido fluet vnda lapsu:

FAuete Boij. Non mihi perfidis
Extorta dextris arma, nec Imperi
Defensa Maiestas ad Albin
Carmen erit, domitusque iusto
Mænus triumpho. Nam quid inertibus
Conflata ceruis agmina Boicos
Contra Leones, Austriasque
Contra Aquilas poterant columbæ?
Me, Boia proles, me rapis, & sacro
Te dicar olim carmine ad Isaram
Stellis & aeterno merentem
Concilio sociasse Diuum.
Exempla vite non tibi disfito
Petenda Regno. Tu Superum trahis
De stirpe mores: tu beatos
Indigetum cineres auorum
Et ossa tractas: quaque oculos iacis,
Boia recurrunt munera dextera:
Et ista Guilielmus nepoti
Tecta suo posuisse gaudet.

QVem Celtibero nunc ego sanguini
Paana pangam? quos prius ordiar
Lustrare fastos? quem labori
Turba modum positura nostro?
Vester, Velasco, vester in arduos
Feror triumphos, sine Equitum mihi
Lubet Magistros, siue gazas
Peruuias, domitusque leto
Cantare Mauros. Quis Venetis procul
Aduentat oris, Hesperia caput
Cinctus coronâ? nosco baccas
Palladias, geminisque gratum
Caput Philippis. iam sibi dicere
Mendoza leges, iam sibi fœdera
Sancire pacis, ipse Princeps,
Ipsè sui sibi causa Regni.
Audite reges: altior omnibus
Mendoza Regnis imperitat sibi.
Audite Legati: subactò
Nil animo patiens licere
Mendoza Ianum clausit, & aureo
Beatus auro est. Hoc quoque Cordubæ

SPECIMEN NOBILITATIS GERMANICÆ.

Habet Bauaria in insignibus
Leones.

P. Maximilianus Wartenber-
gicus Societatis IESV.

Sanctos Bauariæ Duces mul-
tos vide apud Raderum in
Bauariâ sanctâ.

Serenissimus Dux Guilielmus
Collegij Monachiensis funda-
tor magnificentissimus.

ODE IV. SPECIMEN NOBILITATIS HISPANICÆ. Nulla hic ferè illustrior domus non aliquem Societati dedit.

Ludouicus Velasco filius Pro-
regis Perûani.

Ignatius Mendoza Philip-
pi II. & III. apud Venetos
Legatus.

Mens alta cavit, dum verendum
Purpureum timuisse fertur
Cubnen Senatus. Quæ latebre meos,
Dixit, timores munerint satis?

O (siquid indulges precanti)
Abde tuo gremio sodalem
Cohors IESV. Tu Semiramis
Dicenda turris tutior arcibus,

Quam nec Typhæus, nec minaci
Subruat Enceladus tumultu.

Hanc Mascaregna, consilio & manu,
Texere quondam : Cerdâque fulgidis

Hanc propter Assiflens in armis,
O quoties vigilem sub astris
Duxisse noctem visus, & abditas
Nudasse fraudes! Silueriam facer
Vt hinc reluctantes in hostes

Egit amor, trepidavit omni
Cocytus undâ. Non Agamemnona
Tardo Scamander flumine palluit,

Non Indus aquæ, cum tepentes
Mugit Æmathus tubarum

Clangor per auras. Ille Phrygum timor,
Et ille Pori : livida Tenari

Palus, Atlanteique latè
Silueriam tremuere fines.

Quis Paciecos, quis mihi Poncios
Digno Leones peccine concinat?

Quæ vos, Pimentelli, gemella
Sidera, posteritas opacâ
Sub nube condet : Pectora vidimus
Fraterna Belge, vidimus aspero

Horrere texto, cum Gradivus
Sulphureum iaculatus imâ
Tellure fulmen, quâ patuit via,
Formidoloso non sine murmure,
Cælumque fumantesque nubes

Increpuit. Dedit ille castris
Valloque labem, Zomâque turbidas
Concussit undas : at Geticus furor

Sic pectus armatum nec illo
Turbine corripuit, nec igni.
Et me Padilli stemmata fulgidis
Corusca Lunis, me rapiunt tuæ
Castilla turres, me Gironi

Prisca domus, geminâque pollens
Toletus Albâ. Nec mihi Ninius,
Gusnanna proles, nec Benauidij

Antonius Corduba, repudiato
Cardinalatu, ita ad B. Ignatium scripsit: Ego cum ad certamen id sustinendum omni carere am propugnaculo, Societatem IESV (turris enim fortissima nomen Donni) mihi delegi.

Duo Mascaregnæ Societatis Assistentes, vti & Nicolaus Almazan de la Cerda, qui annis compluribus lecto plerumque non est vsus, cilicio semper indutus.

Ill. D. Garcia Pimentellus, filius Comitis de Benaunte, in obsidion Bergensi ad Zomam, dissiliente cuculo, castrensi erate in eum impactâ oppressus, dein repositus est alpero accinctus cilicio.

Ingensque Faxardi propago
 Compositis reticenda nervis.
 Nec Figueroæ frondibus abnuam
 Mutare lauros: & mihi præ tuis⁹
 Ribera lymphis Hippocrenes
 Despiat liquor haustus amne.
 Tunc Sandouallos, tunc & Osorios,
 Magnosque nitar dicere Castrios,
 Crucesque Alarconum coronis
 Populeis hederisque cingam.
 Ibera virtus, non ego barbaro
 Inuicta per vos vincula Nereo,
 Non Marte debellata dicam
 Americæ Asiæque Regna.
 Sunt hæc auorum, sunt, fateor, tuæ
 Trophæa gentis. Vos ego regia
 Mirabor (hic vestri triumphus
 Martis erat) posuisse sceptrâ.

Nunc ô canora Musa potens lyra,
 Natum regendo dic mihi Claudium:
 Conside mecum, quæ virenti
 Antra silent laqueata tophe.
 Hinc obstrepentes quàm iuuat Hadria
 Audire fluctus, quæ liquido pede
 Rigare laureto laborat
 Dispositas Aqua Viua scenas!
 Vt illa vitro purior, algidis
 Manat scatebris! Vt fluit utilis
 Aëris, inexpletam tenacis
 Sautiem medicata morbi!
 Certum salubres numen habent aquæ:
 Et ipsa mellis flumina Thyadum
 Educta thyrso, tam suauis
 Terra negat trepidare riuo.
 Non sciuus Auster, non pecus insolens,
 Non ramus altâ lapsus ab arbore
 Turbare lucentes ad inum
 Usque solum potuere lymphas.
 Portenta fontis! seu salientibus
 Ferre venis sidera, seu modo
 Per plana terrarum quieto
 Certus amat properare cursu.
 Siticulosos hinc quoque Maurica
 Rigant agros: hæc sterilis bibit
 Salsæbis undas; he! Rodulphi
 Innocuo tepidas cruore.

ODE V. SPECIMEN NOBILITATIS ITALÆ.

Claudius Aquauia, filius Ducis Adriæ:

eius candor, & in curandis
 animi morbis prudentia,

morum suauitas,

imperturbatus animus,

familiaritas cum Deo in maxi-
 mis negotiis.

Rodulphe, fratrem murice, te tuo
Rubere dicam sanguine pulchrius.

Non ille fraternum nigrantes

Detulit ad tumulum cupressos:

Palmis & ostro, quæ patuit, domum

Ridere iussit. Quando erit, ut sacro

Te thure dignentur Quirites,

Et positis venerentur aris?

At ô quis inas alipedum sonus

Compleuit aures? quis radiantium

Nouo quadrigarum tumultu

Attonitam stupefecit Urbem?

Speclatis? an Mars Threïcios agit

Victor iugales? an roseas fores

Reclusit, atque ignem vomentes

Iunxit equos, volucresque Titan

Urget quadrigas? Aureus undique

Collucet axis, flectitur aureo

Temone currus, fulua pictis

Signa rotis radiisque fulgent.

Quacumque velox fertur equus, solo

Insultat auro, paret & aureis

Spumans lupatis, & rubentes

Fuscat anhelitibus pyropos.

Sic nempe magno viuividus impetu

Gueuara rerum fertur inanium

Risisse pompas. O Bouini

Magna domus, memoranda fastis,

Quis vestra me nunc ducat in atria,

Donetque, forti quos pede contudit

Cultus auorum, Ponticique

Exuias celebrare muris?

Tunc & meam si Delius incola

Versare mentem, si citharæ modos

Aptare non durus laboret;

Italica nouus hospes ora,

Dicam Carafas tergemini Patrum

Claros coronis, & simul ardua

Tracltare terrarum potentes

Farnesios, atausque Reges:

Dicam sonora voce Caracciolos,

Terrisque & undis æquoris audiar,

Seu clara Naupacti trophæa

Expeditam Barolive palmas.

Vrsinus albis dignus oloribus

In astra ferri, purpureâ teget

Vatem sub umbrâ, Bracciana

Quâ nitidis Rosa vernat hortis.

Octavius Aquauia Cardina-
lis, intellectâ Rodulphi fra-
tris sui pro fide interempti
morte, aula suæ parietes pur-
pureo peristromate ornari ius-
sit.

Inigus de Gueuata Dux Bo-
uini Urbem ingressus curru
aureo, cuius rotæ argenteis
munitæ laminis, equi argen-
teis soleis induti: dein Socie-
tati se adiungit. Eius gentili-
tia tessera reternæ taniz Pontici
muris maculis insperfa.

P. Vrsinus è Ducibus Brac-
ciani, quorum gentilitia tel-
fera rosa punicea.

Nec Casarinos, nec mihi Spinolas
 Silere fas sit, seu modò fulmina
 Ament Gradiui, seu Vocari
 Purpurei columen Senatus.
 Et Pignatellos efferet Hectoras,
 Voletque fuluis Monte Leonibus
 Occurrere in morem Diane
 Musa leues religata suras.
 Honorque gratæ si quis erit lyre,
 Florente cinget tempora Daphnide,
 Interque Phœbeas nitebit
 Iuncta rosis Mala Spina lauros.
 Quæ meta tandem? quis Fabij genus,
 Heu! iam sepultum, quis mihi Casarum
 Iustimanorum secures,
 Quis Comites, animæque magna
 Pallauicinos, quis fide Dorias
 Æquet Latina? quis Capue domum
 Auosque Cybi, quis Spinellos,
 Quosque alios numerare non est?
 Sed & timenda plenum opus alex,
 Immensa paruum per maris æquora
 Duxisse velum: flecte cymbam,
 Et facilem lege Musa portum.

Æterna, Belgæ, nomina cedrinis
 Scribenda chartis, quis subiit genas
 Pudor, verecundi que nostram
 Barbiton erubere vultus?
 Fallor ne? & acri diripitis manu
 Imbelle plectrum? Mittite, mittite
 Musam laborantem, sodales,
 (Quamquam humiles terat illa nervos)
 Arcere cantu. Scimus, vi inelytas
 Ceras, & altis diues auis genus,
 Lydumque despectarit amnem
 Propositi studiosus ardor.
 Illustre Montmorenciadum decus,
 Franciscæ, seu te nunc imitabiles
 Inter recumbentem Cherubos
 Purpureo iuuat ore dignum
 Sonare carmen, tota quod audiat
 Probetque latè Calituum domus,
 Seu plectra lessida retractas,
 Seu veteres Salomonis ignes:
 Duc me per omnes militia gradus,
 Per Christianæ primitias domus,

P. Pignatellus & Ducibus
 Montis Leonis, filius Comi-
 tis Moneruni.

ODE VI. SPECIMEN
 NOBILITATIS BELGICÆ.

Francisci Montmorencij Poë-
 sis orbi iam notæ:

eius gentis tessera militaris,
 Deus auxilio sit primo Chri-
 stiano.

Per Principum insignes coronas,
 Per patrias Aquilas, per illa
 Commissa terris imperia & mari,
 Per fulua Regum vellera, que tua
 Fratrisque fastidiuit olim
 Non sine Dīs animosa virtus:
 Va'emque vates non dubius mone,
 Gandaulanos quis Deus impulit
 Mutare detritis lacernis
 Oebalio saturas abeno.

Quos inter vnus materiem meis
 Quamtañ Camanis Ignatius dedit!
 Tractare solers sine Martis
 Spicula, seu pharetram Diane,
 Siue hostiarum strenuus orbium
 Quassare portas, maluit ostij
 Latere custos. Sic beatas
 Ipse sibi reserauit arces.

Quis iam triumphos, quis veteres mihi
 Noircarmiorum monstrat imagines,
 Sculptasque laudes? Quo Philippus
 Fulmine, queis animos rebelles
 Contundit armis! que mihi Nervios
 Strages per agros! qui trepidantibus
 Fletus Valencenis! quis inde
 Perfidiam tremefecit horror
 Latē subactam! scilicet omnium
 Claves in vnā repperit orbium
 Noircarmus, & tristes fugauit
 Ille dies patrie tenebras.

At non auitis egregius nepos
 Captus trophæis, altiùs emicat,
 Et pauper insistit paterni
 Martis opes, aliamque primis
 Edoctus armis militiam pati,
 Sese ipse vincit. Te quoque nobilis,
 Alberte, calorū potentes
 Extulit ad Dominos triumphus.
 Regum Hungarorum progenies, tibi
 Non Rubra fufis Prata cruoribus,
 Ferroque tempestas & igni
 Odryfias populata terras,
 Fecere nomen. Quid proauī manu,
 Quid Marte possent, plus vice simplici
 Videre Celta, cum cruentā
 Decolor eluuiēs procellā
 Inuoluit hostem, qualis ab arduo
 Bacchatus Hæmo cum stabulis sata.

Symbolum gentilitium
 Aquilæ.

Ignatius Gandauillain Colle-
 gij Tornacensis ianitor; ma-
 gnus antea venator, & miles.

Philippus Noircarmius à san-
 ctā Aldegonde Tornacum,
 Valencenis, Traiectum, Hat-
 lemum caput: eius nepos So-
 cietatem ingressus.

Alexander Regis Hungariæ fi-
 lius à S. Ludouico Rege Gallie
 cognomentum Rubempræiac-
 cepit, ob prata hostili sanguine
 sapiis à se rubefacta: item
 gentilitiam parmam sanguineis
 riuis inductam: à quo Alber-
 tus Rubempræus.

Disturbat Hebrus. Parma rubro
Spumat adhuc proavita tabo.
Te pax, & albâ simplicitas comâ,
Te vincita rubris Virginitas rosis
Cinxere. Nec cades feroci

Facta manu, tua palma pura est.

Quis nuptiarum nunc mihi Regius
Occurrit auspex? quos populos sibi,
Quæ Regna, non Martis furore,
Sed placitis sociavit armis,
Armis Amoris? Dictus Hymen, procul
Auditus Indis non humili sono:

Et Batis & Scaldis canoro

Ad thalamos coëcre flutu.

Par dulce fratrum, Regibus & Bono
Ortum Philippo, quantum atavio dedit
Hac tæda lucis, cum per illum

Pactus amor, geminusque dotem
Confecit orbis? Vos quoque munera,
Trasigniorum magnanimum genus,
Laudata tangunt: Vos Iberum

Nomina Lysidumque nexu
Iunxistis uno, dum Carolus tori
Irrupta per vos fœdera sancit:
Vos ille Phryxæa bidentis

Promerito decoravit auro.
Nec fulva nobis vellera Gaueræ
Tacenda gentis. Vos Solymæ iuga,
Budaque, Byzantiq̃ue turre

Dicite (namque animos Rasonum
Laudastis olim) dicite fortibus
Pugnata quondam prælia Gaueris,
Palmasque Iordanis repensas

Sanguine, & impositos subactis
Duces Athenis. At grauioribus
Post ista nervis dicite latius
Regnasse, qui mores & æqua

Imposuit sibi iura victor.
Nec vos gemelli Castores aureis
Miscbit olim sideribus domus

Noyella, Marliæque splendor
Nomimis, Hamoniq̃ue fasces,
Sed alta magni pectoris indoles,
Amans latere, & sic melius nitens:

Vt nempe nox auget decoram
Tyndaridis tenebrosa lucem.

Balduinus à Burgundiâ conu-
bij cum Philippo Austriaco
Belgarum Principe & Ioannâ
Ferdinandi Hispaniarum Regis
filâ initi sponfor & obses mis-
sus: à quo Philippus & Felix
à Burgundiâ.

Ioannes de Trasignies, Eques
& Decanus Ordinis Aurei Vel-
leris, pro Carolo V. Isabellam
Lusitanam duxit.

Gens Gaueræ in expeditionibus
Terræ sanctæ celebrata: & ex
câ Duces Athonarum.

NVnc me per Euri, per Boreæ domos,
 Austriq̄ue Regnum; Pegasæ, feruido
 Defer volatu. Me Garunnæ,
 Me Rhodani, Tamefisq̄ue potor,
 Me Rhenus ingens, me sibi Vistula
 Isterq̄ue poscunt. Conuolat vndique
 Inuicta pubes: ardet omni
 Pugna loco, solidumq̄ue supplet
 Virtute murum diuidus inclytæ
 Ardor iuuentæ. Quo sibi robore
 Ad signa Loioliæ negatum
 Rumpit iter, cuneisq̄ue sese
 Densat coactis? Non, si iterum graues
 Crateras auro, & plaustra Corinthiis
 Onusta signis, & quod vsquam
 Terrifico malè blandus hosti
 Obiecit hostis, callidus offerat,
 Feralis vllum præda morabitur:
 Si totus oblectetur orbis,
 Ira Deo stimulata vincet.
 O feta magno pectora Numine,
 Exempta terris! Vos neque purpure
 Perstrinxit vsus, nec dolosis
 Mollit illecebris voluptas:
 Nec ordo patrum splendidus aspici,
 Nec, quam superbis porticibus vomunt
 Edes salutantum cateruam,
 Magni animi labefecit arcem.
 Dum Roma victrix stabit, & horridas
 Stygis phalangas frangere pertinax
 Loiola florentes ad Eurum
 Expediet Zephyrumq̄ue turmas,
 Vos prompta virtus, vos miueus pudor,
 Mundâq̄ue simplex pauperie domus
 Vixisse narrabit, nec villo
 Posteritas reticebit auo.
 Heu! dicet, amplis quid iuuat atriis
 Censere longo stemmata sanguine,
 Stantesq̄ue falcatis quadrigis
 Emilios Cochitesq̄ue ponte?
 Quò densa fertur nobilium manus?
 Aut cur inani ceca cupidine
 Torquetur, insanisq̄ue curis,
 Quod petitur, malè perdit æuum?
 Quidquid repugnat summa petentibus,
 Hoc Marte frangunt, & generosiùs
 Perire dum querunt, eodem
 Fama iacet cineresq̄ue busto.

B. ALOYSII GONZAGÆ
AD SOCIETATEM VOCATIO,
EIVSQVE CVM PATRE CERTAMEN.

Terra vale, patriumque decus magnique valete
Et tituli, & fastus, & vana insignia pompæ,
Et quæcumque placent peritura. Quid hæc mihi laudat
Vulgus iners, suadetque sequi? Mors omnia tollet
Immitis, sero nequidquam flenda dolore.
Tot clari perire Duces, ingentia quondam
Nomina, terrori populo Regnisque superbis:
Sed nunc ignotos cineres vestigia plebis
Oblita calcant vili cum puluere mixtos,
Nec iam sensuros laudem, & ludibria famæ.
Atque vitam manes pax saltem optata sequatur,
Nec miseri grauiora ferant, quos forsitan olim
Admissum scelus, & numquam reditura voluptas,
Et bona nescio quæ deceptos compede gratâ
Implicueres; at nunc æterno carcere claudunt,
Luctus ubi, flammæque, atque illætabilis horror!
Felix, ô nimium felix, quicumque dolore
Alterius sua iam sapiens discrimina vitat,
Oblitusque hominem Superum commercia tractat!
Huc feror, huc animum cælestis concitat ardor;
Et magna affectans iam nil mortale agitat mens.
Stat, duce Lodoicâ, castris dare nomen IESV,
Virtutemque Deumque sequi, paruoque beatum
Ignauas hominum cælo conuertere mentes.
Talia pertendens Lodoicus sæpè volutat,
Alloquiturque Deum sacras prostratus ad aras:
Interea mixto gemitu suspiria rumpit,
Et tenera vultu verba inter singula fuscæ
Decurrunt lacrymæ. quales foliis hyacinthi
Manè nouo tenues cum ros decessit in auras,
Apparent teretes guttæ, geminantque decorum.
Spes magnas urgere parat; votisque potiri
Solicitus, matri quæ sit sententia narrat.
Illa autem, Macte ô felix, macte indole tantâ,
Dixit, & amplexu strinxit sibi pignus amatum.
Talem ego te genui quondam, gremioque recepi:
Hæc primis tecum mihi spes succreuit ab annis.
Sic genitrix: at vota pius contraria votis
Illecebris pater atque minis urgetque fouetque,
Nec gemitus, vocæve vllas tractabilis audit.

Heu quid agat? quibus infelix ambire furentem
Audeat alloquiis? surdas dolor obstruit aures.

Fortè domo patriâ coniunctis ibat in hortis,
Et monumenta manu intentus voluebat, IESV
Quæ Socij Indiacis fecissent plurima terris:
Cum pater improvisus adest, causasque morandi
Inmetit, studiumque pium laudare legentis
Institit, & veteres animum reuocauit ad artes.

Hic sibi præberi Lodoicus commoda cernens
Tempora, quæ sedeat menti sententia prodit.
O Pater, ô quantum potuit tentare virorum
Parua manus! ô quos inuictâ mente labores
Sustulit! illorum in fines vox exiit omnes:
Audit & nostris longè plaga dissita terris,
Et quos extremo circumsonat æquore pontus.
Felix, cui socium titulos & vota profana
Spernenti, sacra licuit se iungere turmæ!
Hoc mihi sit, nec cura animum super vlla fatiget.

Senserat: ingemuit genitor, lacrymasque profudit
Indignans, longum qui spes fouisset inanes;
Qui natum semper columen fore stirpis auitæ
Crediderat, summos illi meditatatus honores.
Heu quibus ille minis, & quantis artibus vsus!
Degener, & vecors, & tali indigna parente
Progenies, laudæ sine paras maculare tuorum?
I quò te feret impetus, & vesania mentis,
Dignior in siluis latebrisque habitare ferarum.

Hinc patrio egressum tecto, aspectuque remotum,
Arboreas inter sedes placitosque recessus
Exceptit domus, assiduus solatia curis,
Quas honor & quas vita tulit mortalibus agris,
Hic quondam posita, at sedes nunc apta dolori.
Hic Fernandiades tepido dare languida fletu
Lumina dum tentat somno, insuetumque cubile
Aspexit; grauior pro somno cura recurvat,
Vultumque, ardentesque oculos, rabiemque parentis
Ostendit, vexatque animum, redditque pauorem.
Nec qualem audierat metuit, sed tater & ingens
Turbato occurrit, saeuoque immanior hoste.
Tum verò lacrymis, luctuque oppressus amaro,
Flet noctem, & longis implet loca sola querelis,
Quas siluæ & tacitis repetunt caua saxa tenebris:
Et frustra indignos geminans leuis aura dolores,
Verbaque discerpit surdo referenda parenti.
Deinde quibus longis assuescere cæperat annis,
Pallida membra fame extenuans, hirtoque pilorum
Tegmine præcingens, diuinam exposcere pacem

Institit, infandosque Dei memorare dolores,
 Verberaque & plagas; iterataque flagra cruentat,
 Ferratos tenero stimulos in corpore figens.
 Sic sua cum gemitu & lacrymis promissa reposcit;
 Et lentum in sua vota Deum mollire laborat.
 Inde iterum morbo oppressum luctuque parentem
 Aggreditur: Genitor felicem reddere tu me,
 Tu potes eternis miserum consumere curis.
 Quidquid erit, patiar: sed dum mea vota moraris,
 Imperio monitisque Dei, mihi crede, resistis.
 Iam tandem placare. quid ultra tendis inanes
 Insidias? quid me retines gemitu lacrymisque,
 Fidentemque Deo vanis rationibus urges
 Nequidquam? genitor, non ignorantia veri,
 Heu! magnus te fallit amor, certoque repugnat
 Haud impunè Dei imperio aduersata voluntas.
 Scimus, & ex alto monitis celestibus acti
 Hæc loquimur: nec tu diuinas respicis iras,
 Quasque vitam liceat pro te mihi soluere pœnas.

Dixit, & auersus trepidantem & multa volentem
 Dicere, & attonitâ stupefactum mente reliquit.
 Tum verò cecidere animi, tum denique plauxit:
 Udaque in aduersam reuoluto corpore spondam
 Lumina deflectens, voluit celare dolorem.
 Ergo certatim gemitus lacrymaque silentes
 Ibant: sollicitâ mærorem mente premebat.
 Et tamen eluctata sonant suspiria presso
 Pectore, & adstantum tetigit vox flebilis aures.
 Nec longum, superante Deo, natoque vocato,
 O diuis dilecte, mihi me charior ipso
 Nate, quid infelix volui mihi? mitte dolores,
 Mitte graues curas, durumque urgere parentem:
 Vicisti. Ah, quantos stimulos sub pectore fixit
 Vltima vox! sola hæc sensus animumque labantem
 Impulit: auditis infensi Numinis iras
 Intremui. fateor, nimio inconsultus amore
 Peccavi; at crimen gemitus lacrymaque paternis
 Quas cernis manare genis, luctusque piabunt.
 Plura dolor vetuit, verboque interuenit omni
 Singultus, totisque quatit præcordia membris.
 Qualis per noctem ventos perpeffus & imbres,
 Infesto se flos non audet credere celo,
 Demisitque caput pluuiis graue: mitior aura
 Si redit, & celo exoriens sol lumina spargit,
 Paulatim explicuit sese, latumque sereno
 Extulit os celo rursus, frondesque resurgens.
 Haud aliter, tantâ rerum mutante procellâ,

Spe tandem optatâ erigitur, Vultumque serenat,
 Tanta etiam vix nunc Lodoicis gaudia credens.
 Ergo alacer, toto complexus pectore patrem,
 Quis te mutavit tantus Deus? hoc ego quamuis
 In longis, dixit, potui sperare querelis.
 Ille tuos, Deus ille graues in gaudia vertat
 Quos cerno luctus, & præmia digna reponat.
 Ille tamen lacrymasque ciet, frustra que laborat
 Supprimere effusas cum luctu sono singultu.
 Quid faciat? magno nati retinetur amore.
 At Fernandiades, cum iam tempusque Deusque
 Discessum accelerare movent, sua gaudia vultu
 Tantisper vix dissimulat, dum diceret ipse
 Supremumque vale acciperet gemitu interruptum.
 Iam patria oblitus, Romam Sociosque requirens
 Ibat diuino victor succensus amore.
 Nec mora nec requies (votorum tanta cupido est)
 Dum sedes tandem contingere detur amatas,
 Hospitium felix, Regumque beatus aula.
 Iamque sui victor sacris assuescere curis
 Cæperat, & solers castorum fortia morum
 Exempla in teneris annis Gonzaga notarat:
 Tum verò ingenti virtutum impulsus amore
 Exultat fruiturque Deo, Superumque beatis
 Colloquiis: neque iam mentem mortalia tangunt.
 Iam lacrymas meminit letus, veteresque querelas
 Irasque, insidiasque patris, promissaque falsa,
 Et sua securus Sociis iam gaudia prodit.
 Mox ubi cura vocat, gaudet tolerare labores
 Impositos, seseque ultra asperioribus offert,
 Constantem exercens placida virtutis amorem.
 Agris seruitium, generosa pericula suadet
 Magnus amor. Vita nimum cur prodigus audes?
 Ah, tibi ne tetri noceant contagia morbi!
 Iam blandum, dixit, vita mortalis amorem
 Eximus. raptura nihil nisi membra sepulcro,
 Cum volet, incerti spatium mors finiat æui.
 Atque vitam Brasilas pro Religione sagittas
 Tingere concessum; quanto generosius illis
 Gonzaga effundat vitam cum sanguine terris!
 Si licet, in tela immaturaque funera leti
 Ibumus, & dignum referemus morte triumphum.

Societatis I E S V propagatio.

Ut semel accensa est, simul implet luminis orbem.

TRans pontum celeri Socios dum admiror I E S V

Diffusa terrarum peruoluisse pede,
Atque aliquos famam volucris praeuertere cursu,

Nec paucis orbem sat patuisse viris;
En tibi nescio quis, mersa iam lampade Phæbi,
Dispulit accensa noctis opaca face.

Vix funi admotum bene fax conceperat ignem;
Nec mora, perfudit lumine cuncta suo.

Sic, dixi, ut sacris Ignatius ignibus arsit,
Qua patet immensum luxit & igne solum.

Confestim in Socios CHRISTI transfudit amorem:
Confestim Socios per mare vexit amor.

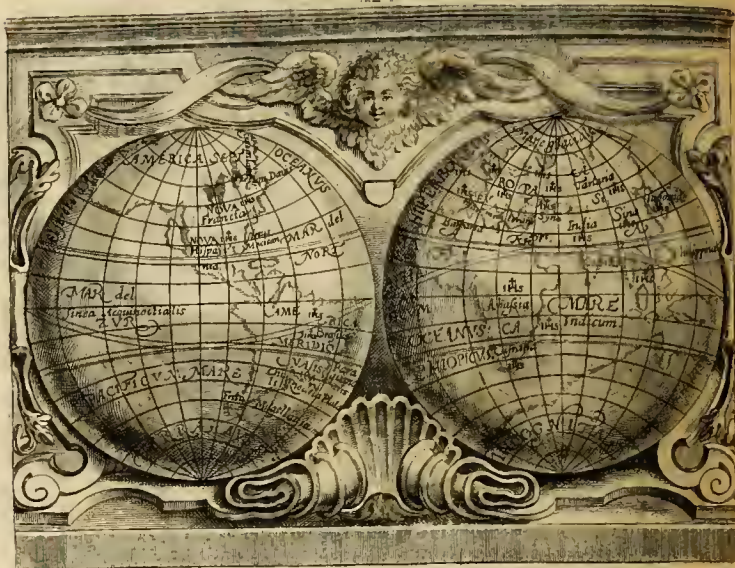
Hos Rhenumque Albimque ultra mittebat ad Arcton,
Damnatum tenebris frigoribusque solum:

Hos ratibus numquam notum mittebat in aquor,
Et loca penè ipsis non adeunda feris.

Æquabant sacros ipso cum sole labores,
Visabantque omnes quas videt ille plagas.

Cuncta ubi lustrarant qua magnus circuit aether,
Non superesse orbis ingemuere novos.

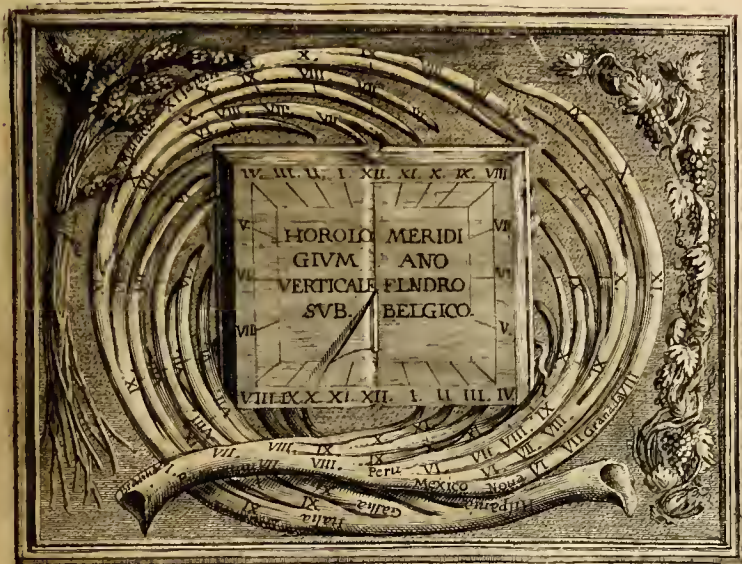
Societas IESV toto orbe diffusa implet prophetiam
Malachiae.

Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen
meum in Gentibus : & in omni loco sacrificatur
& offertur nomini meo oblatio munda. *Malach. I.*

Certa fides Vati ; supplex Occasus & Ortus,
Iam didicit flexo procubuisse genu.
Vltra vitrices aquilas Loiola Quiritum
Inclita supremi Numinis arma tulit.
Plus vltra assiduos Phœbiq̄ue anniq̄ue labores,
Plus vltra Occiduo fixa trophœa mari,
Asseruit numen terris. Iam plaudit IESV
Africa, & erectas tendit in astra manus.
Europa atque Asia, & prisca incognita sacris
Amplexa est Domini subdita terra fidem.
Nomen ad hoc supplex posito tandem hospita fastu
Rupit inaccessas China superba seras.
Ecce Iapon, Indus, Malabar, ditesq̄ue Molucci,
Agnitum in hoc IESV nomine Numen amant:
Quaque nouum latè Nereus circumsonat orbem,
Nomen ad hoc crebris ignibus ara micat.
Indefessus amor, geminum diffusus in orbem,
Asseruit gemino victor in orbe Deum.

Societas IESV omni horâ diei noctisque
Deo sacrificat.

Iuge sacrificium.

Dum Phœbus rutilis volans quadrigis
Terras undique despicit iacentes,
Et IESV Socios sacras ad aras,
(Seu mundum roseo retexit ortu,
Seu furuis iterum reliquit umbris)
Calorum dapibus videt potiri,
Percussus nimio stupore clamat:
Esse quid rear hoc boni perennis?
En IESV Socij, genus Promethei,
In terras rapiunt feruntque calum:
Mox pro vindictis beatitatis
Consertum Superos manu vocabunt.
Si viso indigetes Deo beantur,
Hi per sacrificas fruuntur aras.
Et mox basia delicata libant,
Et mox pectoris in sinus recondunt.
Nec dapis saties modusque sacrae:
Omni his deliciis fruuntur horâ,
Omni victima consecratur horâ.
Quis iam nuntius aliger resoluet,
Quid præstabilius beatusque,
Stellato in solio Deum intueri,
An Deo assidue potiri ad aras?

Societas Fidem toto orbe diuulgat.

In omnem terram exiuit fonus eorum. *Psal.* 18.

Quis fremit armorum sonitus, clangorque tubarum?
 Quis fragor audentes ad noua bella vocat?
 Misensue iterum, quo non generosior alter,
 Troianas rauco concitat ære acies?
 An caua Tritonis maiori buccina flatu
 Conuocat equoreos, numina seua, deos?
 Fallimur? an maior Martis se tollit imago?
 Non solet is tali bella ciere fono.
 Tu genus Heroum, magnum decus addite Diuis,
 Ignati, tu nos ad noua bella vocas.
 Audimus, Socijque tui tua castra sequemur:
 Hæc tua nescio quid buccina grande sonat.
 Audit & Brasilius: ferus audit Afer, & Indus,
 Quosque videt gelido Parrhæsis vrsa polo.
 Hoc sonitu percussus Arabs sua fana relinquit,
 Et prius ignoto fert sua thura Deo.
 Hoc Iapon, hoc commota Sina est, tenebrisque fugatis
 Subtraxit Stygio subdita colla iugo.
 Denique quæ totum radiis circumspicit orbem
 Phæbus, & equoreis Nerens ambit aquis,
 Audiris, lateque tuo loca murmure complex:
 Sed quæ bella caris, nuntia pacis erunt.

Regno-

Regnorum & Prouinciarum per Societatem
conuerfio.

Fac pedem figat, & terram mouebit.

PArue puer, maiora tuis quid viribus audes?
Demens! non illâ est terra mouenda manu.

Risit; & Hoc, inquit, fac pes consistat inani,
Mutabit medium pendula terra locum.

Illa quidem stat mole suâ, librataque magni
Arte Dei; nostris sed superanda rotis.

Nempe ubi vim totam rota versa coëgit in unum,
Protinus appensum machina tollit onus.

Hoc quodcumque vides, Loiola sacra propago,
Quâ vagus immensam Nereus ambit humum,

Quâ Phœbi radios ultra iacet abdita tellus,
Virtutis spatium est metaque tota tue.

Hic fortem quacumque pedem defigis, in altum
Cuncta, graui quamuis mole premantur, agis.

Testis eris concussa tuis America Regnis,
Penè tuo in Stygios pondere mersa lacus;
Sed validâ subducta manu pallentibus vmbribus,
Capisti ignoti tecta subire poli.

Testis & Europe, mediôque coërcita ponto
Africa; & hac tenebris vtraque mota suis.

Vltima quin aded nascentis limina Phœbi,
Vidimus hac etiam contremuisse manu.

Ima licet vaste subsidant pondera terra,
Euehet ad Superos ingeniosus amor.

Missionses ad nutum Summi Pontificis.

Emicat ad nutum Pastoris.

Adspecte, quàm prompto partes pede currat in omnes,
 Et nutus domini pendeat ante sui.
 Signat hic Occasum? celer emicat. Indicat Ortum?
 Fertur in Eoas protinus ille plagas.
 A grege sanguineos mandat cohibere leones?
 Horrentes contra non timet ire iubas.
 Detegit inde lupos? ruit ocyus. inde latrones?
 Irruit, & pauidum seruat ab hoste pecus;
 Si que aliquod forsàn per saxa vepresque vagetur,
 Errantem doctâ colligit arte gregem.
 Et redit, & visum latus salit ante magistrum,
 Atque mouet promptos in noua iussa pedes.
 Hastenus hæc fuerit, non est modo sola molossi
 Gloria, Loiole fors beat ista Patres.
 Sunt alie pecudes, Pastor ter maximus alter,
 Et maior Stygios ars cohibere lupos.
 Nec minùs exsiliunt, seu quarere laua sequentes,
 Seu rapere è Stygio dente iubentur oacs;
 Quàm, signante suo cursum pastore, molossi
 Ocyus aut aquilis aut Aquilone volant.

Societas in Missionibus, Pontificis voluntati
obsecundat.

Hæc Cynosura mihi.

Quam benè calorum cursus & sidera seruat
 Nauita, cùm dubias per freta sulcat aquas,
 Aut modò Tyndaridas quærit, claramq̃ue coronam,
 Et Berenicæ lucida ferta comæ,
 Aut timet Oleniæ sidus pluuiæ capellæ,
 Quæque solent tumidum signa ciere fretum;
 Tam benè spectat acus Magnetica sicca Trionum
 Sidera, quæ gelido semper in axe micant.
 Certius his tamen Ignatî lectissima turba,
 Quæ magnum à magno Numine nomen habet,
 Certius obseruans aliquid, te Maxime Præsul,
 Arbitriumque tuum, sidera tuta, notat.
 Cumque graues adeat pro Relligione labores
 (Seu petat Eoos, seu petat Hesperios)
 Hæc, inquit, Cynosura mihi est: hæc certius una
 Diriget ambiguam per freta vasta ratem.
 Hanc spectans, pelagi fluctus tumidasque procellas
 Ridet, & æquoreas Numine tuta minas.
 Per iuga, per scopulos, per inhospita littora ponti,
 Quæque peregrinis inuia Regna Sinæ,
 Hæc duce carpit iter tutum, flectitque sequacem,
 Quæ vocat Urbani nutus & aura, ratem.

Societas ad Missiones expedita.

Mittet fulgura, & ibunt; & reuertentia
dicent: Adsumus. *Iob 38.*

Qui nescit celeres emissi fulminis alas,
Soliciti normam non habet obsequij.
Inuia descendens vix dissecat astra, recurrit:
Intima vix terræ tangit, in astra redit.
Ecce fatiscentis distringit cubmina Pindi
Antè ferè, nubes quàm lacerasse scias.
Stratus Eryx, strato procumbit vertice Taurus;
Et redit, & rursus sternere tendit Athon.
Strauit, adest: iterumque leues transuerberat auras,
Exspectatque nouum Numinis imperium.
Fulguris hæc virtus: ut fulmina mittit alumnos
De Capitolinâ qui tonat arce Pater.
Imperat? Eoos volat hic peregrinus ad Indos;
Et volat, & velox in noua iussa redit.
Mittit ad Occasum? ruit ille. Remittit in Ortum?
Ille, celer iussas itque reditque vias.
Qui procul ad nutus agit impetus, impetus idem
Ad dominum impellit præcipitare gradum.
Vuuda Spes alas, Amor igneus applicat ignes,
Vimque Fides: talis quid nisi fulmen erit?

Spiritualium legatorum conditio.

Qui facit Angelos suos, spiritus; & ministros
suos, ignem vrentem. *Psal.* 103.

Gens pia qua Domini de nomine nomen IESV
Ducis, & hunc titulum Religionis habes,
Disce Deus sua quos cupiat ad iussa ministros,
Et qua Calicolis dote placere queas.
Fac habeas flammam, qui te profiteris amare:
Odit amor pigro pectora vincta gelu.
Adspice plena Deo primorum pectora Patrum,
Vt nequeant tacitas dissimulare faces.
Perpetuis clausos lacrymis Ignatius ignes
Prodit, & ardores hac alit vnda pios.
Sole sub ardenti positos Xaverius Indos,
Orbe licet nostro dissita Regna, petas;
Attamen occultis imo sub pectore flammis
Ille magis, Phoebus quam propiore, calet:
Quid loquar aut iuuenem cui stirps ab origine prisca
Castilioneos clara recenset auos,
Aut decus Imperij te Stanesilae Poloni,
Sidereas toties pectora passa faces?
Quid moror in terris? oculos ad sidera tolle:
Hoc docet exemplis calica turba suis.

Societatis Missiones Indicæ.

Vnus non sufficit orbis.

E Sse quid hoc dicam generose mentis? utrumque
 Hic puer amplexus expedit ante globum.
 Dic puer, an toto pectus tibi latius orbe est,
 Et minor est animo mundus uterque tuo?
 Sic quondam Emathio iuueni par non fuit orbis;
 Et quò non potuit praelia, vota tulit.
 Ille tamen victor Regnorum, ad flumina Gangis
 Constitit, & magno victus ab orbe fuit.
 Maior amor Gangem superans, pelagusque profundum,
 Victor in extremis finibus orbis agit.
 Illius in castris qui signa sequuntur IESV
 (Ignauus tali quis velut esse duce?)
 Quæreret & Eoos, quæreret & Hesperios?
 Dius amor nullis arctatur finibus; illos
 Igneus Ignati spiritus intus agit.
 Exemplum ducis, atque animarum lucra decusque,
 Et magno in terris fixa trophæa Deo,
 Ingentes animos faciunt, quos expleat vnus
 Qui dulci recreat numine corda Deus.

Missiones noui Orbis.

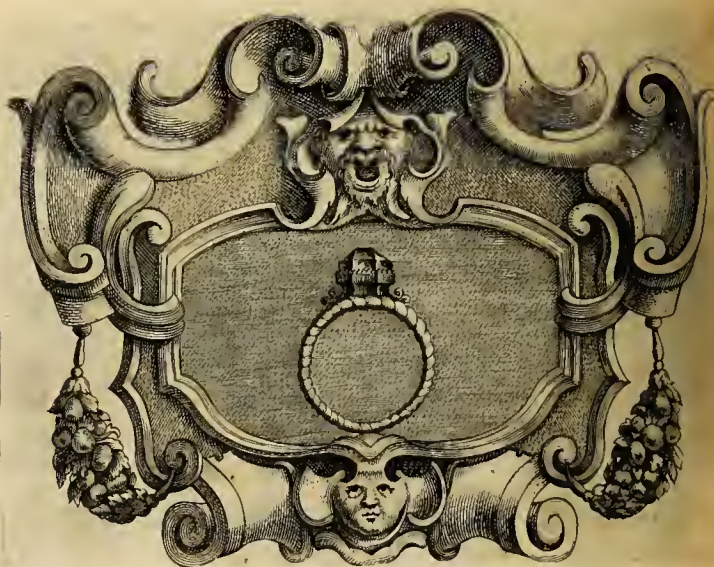

Nec segnior altera cura est Antipodum.

A Vrea ab Eois Phœbi lux fulserat undis,
 Grataque lux oculis fulserat ista meis:
 Reddiderat mundoque diem, rebusque colorem,
 Ridebat toto multus in orbe nitor:
 Tum ego: Sic semper ruites, pulcherrime Titan,
 Neu caput auricomum condere nocte velis.
 Quæ, precor, inuidia est radios subducere terris,
 Ac tenebris toties præcipitare diem?
 Nil ago: iam præceps deuexo fertur Olympo,
 Et iam caruleo Phœbus in amne latet:
 Mox etiam furuo texerunt nubila cælum
 Syrmate, & in toto, nox fuit una polo.
 Vt vidi infrendens, Sol ò pulcherrime, dixi,
 Exsere nube caput: quæ tibi caussa fuga est?
 Forsitan Hesperium fessus (quæ fabula vatum est)
 Luminis ut repares damna, cubile petis?
 Fallimur: Antipodum non segnior altera cura est,
 Nec tantum nostro diuidis orbe diem.
 Et miramur adhuc te, Lioleia propago,
 Tendere in opposita diffusa Regna plage?
 Scilicet hoc quoque solis habes, nec segnior illo es:
 Hinc alia ex aliâ te quoque cura vocat.

Vocatio

Vocatio ad Societatem.

Terram deseruisse iuuat.

Diuinum aethereis ignem qui surpuit astris,
 Animumque similem finxit humanum, Deos
 Fertur Sardonychos egesto monte lapillos,
 Duri è tenebris Caucaſi in lucem erutos,
 Inſeruiſſe priùs digitis; vbi clara pyropi
 Lux, Phœbe, radius faceret inuidiam tuis.
 Felix chryſolithus, felix & flamma pyropi
 (Natura caco quos malè occuluit ſinu)
 Dum datur aethereas abſterſis ſordibus auras
 Speſtare, & aureo candicare in annulo.
 Gemma hominis mens eſt, natiuo ſidere fulgens,
 Sed, heu! ſepulta ſacibus terra latet.
 Quid queror? Ecce nouum terris dant aſtra Prometheus,
 Magis auſpicatas qui tulit calo façes:
 Ex re nomen habet, dio flagrat igne; ſuumque
 Olim ſepultum tot dedit gemmis decus,
 Quot mundi è tenebris ad ſigna Vocauit IESV,
 Suauè tandem luce conceſſit frui.
 Chryſolithi certet rutilo nunc amula calo
 Lux, dum ſuperbo ſe maritat annulo.
 Qui Pharias fugit Loiola auctore tenebras,
 Calo ſoloque clariùs ſpargit iubar.

B. Aloysio Societatem IESV ingredienti.

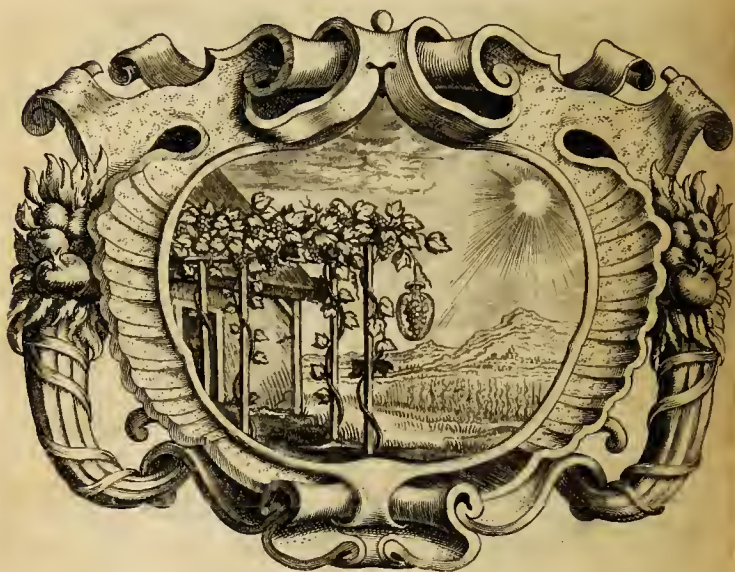
Non inferiora secutus.

Sublimes aquile, volucrum generosa propago,
 Ausa oculis Phœbi sollicitare iubar;
 Et vos Gonzagæ, qui non sine numine Diuum
 Quatuor antiquum stemma notatis aues;
 State alacres, fixasque acies intendite cælo:
 Explorare nouo stemmata sole iuuat.
 Cernite quos ignes, radios quos spargat IESVS;
 Quæ noua cælesti lampade flamma micet.
 Caligant vultus. Oculos Aloysius vnus
 Figit, & obtutu mens animosa salit.
 Quin (adeo haud oculos hebetant noua lumina) clamat,
 O! mihi, Phœbe, nouas eiacularare faces.
 Viuimus his, IESV que tuo recreamur ab igne;
 Eia, oculos radio iam propiore feri.
 Desero, quod possum, patrem, patriamque, laremque;
 Vt te sole queam sic propiore frui.
 Terra vale. Genitor quid pugnas? mitte querelas.
 Non te, non proavis inferiora sequor.
 Inuideas, frater, si credas: quosque relinquo
 Discedens titulos, tu quoque ferre neges.
 Me genus & stirpem iuuat ipso arcessere cælo:
 Pro titulis IESVS omnibus vnus erit.

T t

Beato

Beato Stanislao Kostkæ etiamnum puero
Societatem ingredienti.

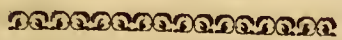

Vt citò maturefcat.

Dius amor Kostkæ similes in imagine vultus
Viderat, & pueri carpitur igne puer.
Protinus in terras velocibus aduolat alis,
Vt magè vicino nutriat igne faces.
Tum sic orsus amor: Puer ò dignissime calo,
Pande agedum teneras in mea tela fibras.
O calo dilecte veni! ne tempora differ:
Nulla meis ætas ignibus apta magis.
Omnia prima placent. præcox in vitibus vna
Gratior, & primâ falce resecta Ceres.
Cernis ut extento turgescens vna racemo
Pendeat? hæc primo flore reclusa fuit.
Clausa minas Borea, nocituraque frigora Vitro
Pellit, & exclusâ grandine tuta latet.
Ætatis breue ver, & primos porrige flores.
Serò relicta sibi, plena fit vna mero.
Omnia principis insunt: spem fecit in herbâ,
Qua modo strata seges grandinis imbre iacet.
Dixerat: & primo ne flos marcesceret auo,
Aut flueret mundi turbine, clausura dedit.
Sic decuit, teneris ut maturefceret annis,
Adderet & superis cana inuenta decus.

LI SOC. IESV.
tiamnum p...
dient.

I M A G O PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER TERTIVS. SOCIETAS AGENS, S I V E DE FVNCTIONIBVS SOCIETATIS. CAPVT PRIMVM.

*Quibus functionibus iuxta Institutum suum Societas
occupetur.*

VAS res aiebat esse S. Ignatius, quibus Religio-
forum virorum Ordines maximè commendantur
in vulgus, vitæ austeritatem, & præclara erga ho-
mines merita: quarum altera venerationem con-
ciliat, altera amorem. Nam qui parum sibi aut
nihil indulgent, asperum etiam seuerumque vitæ
genus amplexi sunt; hos populus præcipuè suspi-
cit, tamquam supra se positos: quòd animaduer-
tat ab his illa despici, ad quæ vix alij votis audent aspirare. qui verò
benefici sunt in alios, quorum labor atque industria multis est saluta-
ris; eos amare solemus, eorumque consortium: tum quòd speremus
iporum beneficentiam nobis etiam profuturam, tum quòd ipsum be-
nignè facere nescio quid habeat pulchritudinis, quod rapere animos ad
se solet. Patuit id in pari virorum, quos orbis vniquam vidit, sanctissimo,
CHRISTO Salvatore nostro, & Ioanne Baptistâ. Ioannem, quòd
aspero esset cultu, vino & communi hominum victu abstineret, loca-
stis contentus & melle siluestri, supra antiquos Prophetas esse aliquem
Iudæi suspicabantur: Christum verò, qui regiones circumiacentes to-
tamque Palæstinam non beneficiis minus quam passibus obibat, ita di-
ligeant passim, vt ab eius latere vix abirent. Quamquam etiam vtri-

*Austeri-
tas vita &
merita
commen-
dant Or-
dines sa-
cros:*

que horum res eadē, quibus populo amabiles facti sunt, multorum inuidiam grauesque calumnias pepererunt: plures etiam Saluatori nostro, quod vita huius à communi hominum consuetudine non abhorrens huiusmodi telis magis esset exposita, à quibus Baptistam horridus ille cultus, & vitæ ratio seuera in primis atque difficilis, ruebatur. Ita ferè ex iisdem fontibus amor atque odium nascitur, æstimatio atque inuidia.

Nunc, vt ad institutum veniamus, quæ odia constata sint Societati IESV, eò quod muneri suo satisfaciens prodesse quàm plurimis studuerit, instà dicendum est. Quoniam verò actum est de Principum virorum ac populorum erga eam studiis, quibus est potissimum propagata; nunc rationi consentaneum est explicare, quibus officiis hæc in se studia ac beneuolentiam excitat. Sunt enim Religiosis Ordinibus singulis artes quædam suæ & officia propria, propter quæ ab hominibus expetuntur: atque hæc est illa tam pulchra & ab omnibus laudata varietas (non infimum matris nostræ sacrosanctæ Ecclesiæ ornamentum) hominum ad vnum tendentium finem (nimirum Creatoris sui gloriam) tam diuersa instituta, quorum nullus eadē ad præfixum sibi terminum viâ gradiatur: Neque enim vestium diuersitas multitudinem Ordinum Religiosorum constituit, sed actionum atque studiorum. Nam alij quidem concinendis Deo laudibus potissimum vacant, alij ægrorum corporibus procurandis: sunt qui corporis afflictationes & vltronea supplicia præ ceteris consecretantur; atque horum alij tenuitate victus, alij cultus asperitate, alij solitudine silentioque commendantur. Seraphica D. Francisci Familia Religiosâ mendicitate inter ceteras est eximia: Prædicatorum Ordo Apostolicus ipso nomine suo præfert, quid habeat proprii sibi muneris. Prætermitto ceteros. Societatis nostræ hæc est prouincia: incumbere totis viribus in defensionem & propagationem Fidei Catholicæ, animarumque profectum in vitâ ac doctrinâ Christianâ omni studio conatuque promouere. Hoc sine diuinitus per Ignatium fuit instituta. Hanc in rem nihil à se studij, nihil officij considerari patitur, quâ publicè, quâ priuatim. Publicè concionibus habendis, lectionibus sacris, & alio quocumque verbi Dei doctrinæque Christianæ ministerio, quam illustrare scriptis etiam libris hucusque non cessat: tum puertorum ac rudium in CHRISTI lege institutione, ceteris in eum finem scholis atque feminariis iuuentuti optinis moribus vnâ & ingenuis artibus imbuendæ: tum verò cogendis certorum hominum Sodalitiis, qui magnam Dei Matrem affectu præcipuo colunt, & singulati bonorum operum studio se addicunt. Nihil dico de frequenti Sacramentorum, Pœnitentiæ præsertim & Eucharistiæ, administratione. Priuatim verò piis colloquiis miscendis, Exercitiis spiritualibus tradendis, reconciliatione dissidentium, adiuuando captiuos, solando ægros, confirmando moribundos, denique nullum opus omitendo Christianæ charitatis, Deum hominesque sibi conciliat. Ad hæc, quia Ordo Sacerdotum sumus, quorum curæ non modò corpus CHRISTI mysticum, id est Ecclesia, sed magis etiam verum, quod in altari immolatur, concreditum est; illud etiam ex officio curamus, vt eâ quâ par est reuerentiâ res factæ, eaque quâ decet maiestate, tractentur.

*Sua sunt
singulis of-
ficia pro-
pria;*

*Societati
quid pro-
prium.
Paulus III.
& Gregor.
XII I. in
Bullâ conf.
Societatis.*

tur. Hæ artes, hæc studia nostra sunt: ab his operibus nata primum hæc IESV Societas est, his adoleuit sensim, in eamque magnitudinem ac robur excreuit, vt & ætatem ferat, & orbem vniuersum impleat. hæc facere cum omittet (quod auertat, & auertet (vt spero) Deus) tum IESV Societas in Societate requiretur: non erit, inquam, illa florens ac celebris à S. Ignatio instituta Religio, sed alius quidam cœtus ignauus ac degener. Contrà verò dum his exercitiis sedulò vacabit, quidquid calumnientur inimici; erit eadem Societas, quæ viuentem Ignatio flouit, sed numero auctior, ætate firmior, fructu etiam (qui Dei est fauor) vberior. Iam de singulis, quæ sunt commemorata, videamus.

CAPVT SECVNDVM.

De sacris Concionibus.

Concionandi munus, Episcoporum proprium, cum Ordinibus Mendicantium, vt vocamus, Summi Pontificis auctoritate communicatum est. Societas illud gessit ab exortu suo, imò cum hoc munere nata est. Nam & Auctor eius Ignatius concionibus claruit, eiusque iam inde ante confirmatam Societatem celeberrimas in Hispaniâ fuisse conciones accepimus, quando in agris campisque patentibus dicendum ad populum ipsi fuit, quòd affluentem è longinquo turbam templa non caperent: & qui Socij Ignatij primi fuerunt, dum adhuc de nouo Ordine instituendo consilia agerentur, Italiam propè omnem suis concionibus commouerunt: iidem mox Romæ partiti inter se templa locaque vrbs frequentiora, in quibus singuli multitudinem hortarentur, præter admirabiles animorum motus, magnamque morum conuersionem, illud etiam effecerunt exemplo suo, vt factarum concionum vsus, Festo ac Dominico quoque die tum propè incognitus, Ecclesiæ consuetudine sit receptus. Quibus in concionibus id sibi communi consilio præscrips-
rant Patres (quod legibus deinde nostris præscriptum est) vt iis rebus inculcandis præcipuè insisterent, quæ ad Christianam institutionem, ad extirpanda vitia, ad inferendas hominum animis virtutes valent: verborum lenocinia ne sectarentur, plus agerent ardore animi atque oculotum: denique illam orationem esse crederent ad permouendum aptissimam, quæ esset cum optimæ vitæ exemplis coniuncta. Hos æmulata posteritas, Euangelicâ deinceps tubâ, quàm late patet orbis, insonuit. quo fructu, testes sunt Prouinciæ omnes & Regna terrarum. Benedicti Palmij aureum os in Italiâ & Siciliâ, quæ miracula non patrauit? quæ non in eadem Italiâ Achillis Gagliardi, & Siluestri Landini? quorum conciones interrumpere auditorum sæpè clamor, sanctè pollicentium se quæ impetarent esse facturos. E multis vnum referam quod de Siluestro Historia nostra narrat. Catregium oppidum in Italiâ sanè magnum incredibili atdebant factionum tumultu. tanta erat gladiatorum licentia, vt nullum esset contra furorem inimicorum cuiquam tutum periculum: ædes sacras peruagabantur armati, neque religio erat ad ipsas vsque aras stricto ferro persequi inimicum: horrebant omnia cædibus:

Ribad. in
Viâ L. 2. c. 5.

Hist. Societ.
T. 1. l. 2.
num. 45.

Fructus
concionum
Benedicti
Palmij,

Siluestri
Landini,
Ibid. lib. 9.
num. 41.

ad quinque & quadraginta patrata iam erant, & nouæ indies futuræ timebantur. frustra fuetat Fettariæ Ducis interposita auctoritas, frustra adhibiti conatus virotum tum genere, tum sanctitate prudentiæque illustrium: trigessimum iam annum durabat salum, ac dilapsis aliò, vt fit, modestioribus, cum soli ferociore in oppido remansissent, latronum erat aut ferarum quàm hominum habitationi locus similior: ad solitum & excidium res vergebat. Missus huc Landinus, primùm agere cum singulis blandè cœpit, cum iis præsertim qui patrium duces erant, delinire eos verbis, odiorum commemorare damna, salutis æternæ periculum & iniuriam Dei extollere: ad extremum non dubitauit, dum ad confertam multitudinem verba facit, citare proprio nomine Ioan-nem Corsum (erat is è ducibus vnus, qui concioni tum fortè intererat) & vt in gratiam redeat cum inimicis palàm iubere. quâ ille subitâ compellatione percussus, ipsoque dicentis ardore ac spiritu territus, ferrum quo stabat accinctus protinus abiicit: tum volutus in genua, Pacem, ô ciues, pacem ac veniam, contentâ voce exclamat. Pacem continuo, pacem, quotquot aderant, omnes ingeminant; & qui animis atisque infestis in templum conuenerant, alij alijs ipso fortassis tempore insidiantes, mox humi prostrati ruunt in amplexus, perfusi lacrymis, quas volui inter oscula per ora vultusque, mutuos toto templo vidisses. pulchro spectaculo, vt cuius quisque sanguinem paulò antè sifisset, eius maxime lactymas biberet. Quid non efficeret illa vox, quæ, si D. Chrystostomo credimus, quot homines flexit irâ atque odio obstinatos, totè durissimis saxis fontes elicuit, maiore miraculo quàm fuetit illud Moyses potum peregrinanti populo è rupe præbentis? Quales hi inter Italos, tales fuere in Hispaniâ Araosius, Strada, Madridius. Ac Madridius quidem tantâ pollebat vi dicendi, vt saxa ipsa commouere loquendo posse vulgò ferretur: Strada verò, à cuius ore iam tum adolescentis, ne dicam pueri, nullis dum instructi grauioribus disciplinis, in Italiâ primùm cum vix annum agetet vigesimum, tum quattro post anno Louanij, pendebant Doctores ætate prudentiæque maturi; postquam tandem confirmauit ætate ac doctrinâ cloquentiam illam suam, tantus in hoc genere euasit, vt versare manibus in quam vellet partem hominum cotta videretur. fuit certè, cum vnus Quadragesimæ concionibus ab ipso permoti amplius centum, misso rebus humanis nuntio, in Religiosorum Cœnobis discesserunt. Simillimus concionum Sebastiani Barradij pluribus post annis in Lusitaniâ fructus exstitit; vt iam eos claustra non caperent, quos voce ipsius Deus ad Religiosa castra Ordinesque vocitabat. Ad Petrum Ribadeneiram, cum Louanij Latinè diceret in æde Archangeli Michaëlis eorum rogatu qui Academia tum præerant, Rectoris atque Cancellarij, Orator è S. Dominici Familiâ totam, quæ ad se confluerat, concionem adduxit, testatus vtilius ab illo Dei verbum esse auditos: raro modestiæ Religiosæ exemplo, & quod honorificentius proculdubio illi fuit, qui tanto honore alterum afficiebat; sed de concionatoris nostri præstantiâ testimonio non minore. De Edmundo verò Augerio quid dicam? quem Florimundus nobilis hac ætate Historicus cum altero Societatis nostræ Sacerdote Clemente Puteano duos appel-

Homil. de
Dauidè &
Saulè To-
mo 1.

P. Madri-
dij,

Strade,

Doultreman
in Viris il-
lustribus.
Sebastiani
Barradij,
Petri Ri-
badeneira,

Edmundi
Augerij,
De Oru
hæref. lib. 5.
cap. 2.
& Clemen-
tis Putea-
ni,

lac

lat præstantissimos, quos Francia vniquam habuit, diuini verbi præcones. Non ausim ego virum, etsi optimè de Gallis meritum, vt Reges ipsi Christianissimi sunt testati, hoc elogio celebrare: habuit enim habetque Regnum illud oratores plurimos eloquentiâ & virtute eximios: quibus omnibus antepone re nostrum velle, nobis fortasse inuidiosum magis esset, quàm illi gloriosum. Hoc dico, quod dici sine cuiusquam inuidiâ potest, Lugdunum urbem maximam frequentissimamque huius potissimum concionibus ab hæresi esse vindicatam: ad quadraginta millia hominum fuisse ferunt, quos vnus ipse ad Fidem reduxerit, Ecclesiamque Romanam, solitus nonnumquam à viginri millibus pro concione audiri: pro quibus meritis cum ei gratias ageret Carolus IX. Galliarum Rex, amplexus hominem beneuolentissimè à se dimisit, Par huic esse poterat Edmundus aliter Campianus, si parem nactus fuisset eloquentiæ suæ campum. Sed enim virum disertissimum, qui cum duodennis esset puer, vnus è rotâ iuuenture Londinensi electus est, qui Mariam dignam immortalitate Principem Angliæ tum sceptrum capessentem orator publicus salutaret; quem deinde iuuenem Elisabetha cum dicentem audiisset Oxonij, ita expetiit, vt nescio quæ summa promiserit, si fauore vri regio voluisset; illum, inquam, virum, cum iam marurus & perfectus orator esse poterat, popularium suorum cæca improbitas delirescere in angulis domorum, & non nisi in latibulis ac furtim exferere illam suam dicendi incredibilem vim coëgir: quamquam hîc etiam, vbi moderari sibi illum oportebat, & eloquentiam suam infringere, tam erat in dicendo potens; vt concione, quam habuit extremam, qui larvâ Catholicâ tectus inteterat eius proditor Eliottus, in momenta singula imminens sceleri, tenere tamen lacrymas non potuerit. Sed hoc est maior Augerio Campianus, quod mortem & laqueum, quæ isti iam vincito parata ab hæreticis tantum fuerunt, huic etiam, quod rem Catholicam tueretur, perdiri homines irrogarunt. E concionarioribus Principum Petrus Canisius à Ferdinando Cæsare & Alberto Duce Bavariz (quibus Principibus deber Germania quod absorpta hæresi tota non est) auidissimè solitus est audiri: de quo viro, quia ad Flandro-belgicam nostram pertinet, alius erit dicendi locus. Magnâ apud Catholicos Hispaniæ Reges concionum laude floruerunt Ioannes Hieronymus, Gaspar Sanchius, Hieronymus Florentia. Anronium Padillium cum dicentem in sacello suo Philippus II. Rex Catholicus audiisset, concionem sibi egregiam videri dixit vel ipsum Patris concionantis aspectum. In Galliâ præter eum, quem dixi Augerium, Catalo IX. & Hentico III. Regibus gratissimum, concionarotes Regij fuerunt famâ celebres Cotronus atque alij. In Poloniâ Petrus Scarga apud Reges in honore fuit, Srephanum ac Sigismundum: qui munus concionandi, antequàm noster esset, à se susceptum, triginta annos apud nos deinde sustinuit. Longum esset singulos enumerando recensere, cum vix vlla Catholici Principis aula fuerit his annis superioribus, ex quo clarescere Societas nostra cœpit, quæ non haberet assiduè oratorem ex eâ virum aliquem eloquentiâ Christianâ præstantem. Prætereunda mihi esse video innumera, quæ nostrorum concionibus, non sine faultâ

Ribaden. in
Catal. Script.

Edmundi
Campiani,

Petri Canisij,

Antonij
Padillij,

faustâ hominum admurmuratione perfecta sunt: ac in primis permotâ esse Principes feminas; vt ad tegenda pauperum corpora, parietibus domus suæ aula detraherent: alibi, vt eorumdem nuditati consuleretur, à pluribus auditorum proprias exutas esse vestes, & erant inter illos quibus nihil erat pretiosius eâ veste, quam dabant: aliàs hominum tria minimùm millia ad peccatorum confessionem vnâ adhortatione permota, extincta inueterata odia, redditam totis oppidis pacem, sublatum è ciuitatibus vestium luxum, exhausta lupanaria, Monasteria repleta. Porrò si quæ in hoc genere perfecit vnus Gaspar Barzæus, in medium hîc adferrem, fructus non ab vno homine, sed à te. Societate annis aliquot collectus existimari posset. Sed huic quoque vitum prætereo, inter illustriora Prouinciæ nostræ fidra opportunius celebrandum: hoc de assiduitate concionum eius atque indefesso studio solùm dicam, concionari illum esse solitum in singulos ferè dies; neque id semel aut in vno templo tantùm, sed eodem die sæpiùs in templis variis, in nauibus, in vicis, in custodiis publicis, vbicumque coronam hominum nactus erat: adeò vt subinde pænè toti succedentibus sibi concionibus abirent dies; idque eâ semper audientium voluntate, vt fatiari non posse homines viderentur. Hoc tamen silentio præteriri non debet, quod de Feriæ sextæ concionibus Goæ à Gaspare institutis narrat in eius Vitâ Trigaultius; eâ die tantum fuisse populi confluxum, vt qui audire dicentem vellet, multis antè horis ei esset locus aliquis occupandus: nam à duabus leucis accurrebant pridie in urbem multi, ne, si ipso die aduenissent, à ciuibus præuenti excluderentur. Hic Gaspar sub vesperam è passione CHRISTI Domini caput aliquod tractabat, eâ vi verborum, vt qui illum audiebant, interesse eorùm supplicis, & vsurpare oculis Saluatoris sui vulnera sibi viderentur. hinc videres in populo erumpentes vbertim lacrymas, pectoris tunsiones, & ex imo corde ducta suspiria exaudires: instabat commotis animis orator, & omnem exserens eloquentiæ suæ vim, ardentissimis cum Deo, cum CHRISTO ipso patiente, cum eius inuestissimâ Matre, colloquiis id efficiebat plerumque, vt eum præ lacrymis ac singultibus loqui vix posset, auditorum complotatio & erumpentes in ciulatum tandem gemitus audiri etiam loquentem non sinerent. Tum ipse positus in pulpito genibus, ceteri etiam in genua prouoluti, laxabant affectui suo frenos. augebat commiserationem CHRISTI inter acerbissimos eruciatus tristis aspectus: cuius effigies in arâ posita, deducto velo tum demum obijciebatur oculis, perstrepente lugubrem in modum musicorum choro. Interea prodibant è sacrario flagris instructi non pauci, qui Domino suo non solùm lacrymas, sed etiam pro sanguine sanguinem rependebant. Eam rem feribit Trigaultius malleum peccatorum fuisse. Et verò quas vires habeant ad animos permouendos CHRISTI patientis cruciatus pro concione tractati, accedente præsertim inflammatâ quâdam facti oratoris eloquentiâ, & externis quibusdam subsidiis, quæ sensus feriant, toto iam Belgio in templis nostris sacris Quadragesimæ diebus cernitur; quando eâdem propè formâ quâ vsu Gasparem fuisse accepimus, meditanda populo passionis mysteria tet quaterve per hebdomadas

Gasparis
Barzæi,

propo-

proponuntur, hominum frequentia ac motu animorum si non tanto, quantum vir ille Apostolicus excitabat, eo certe quem summi infimique miris in caelum laudibus extollunt. Hæ in concionibus industriae nostræ sunt, hæ artes, quibus populi pietatem religionemque nutrimus ac fouemus. Neque templa solum aut loca sacratiora vox ista Christianorum oratorum peruagata est, sed audita etiam in plateis (quemadmodum de Barzæo iam dicere memini) vicisque ciuitatum, in ipsas usque scelerum officinas salubriter penetrauit. Quoties è nostris concionatoribus aliquis, dum otiosis in foro hominibus sanctam importunitate fidei ac Religionis mysteria inculcat, forum conuertit in templum, vnde inter lacrymas & gemitus ardentissimæ preces ferrentur in caelum? Quoties aliquis impudicitiam in suis castris aggressus, ex ipsis lupanaribus miseram animam, tamquam è leonis vnguibus prædam, extorsit? Sanè Ióannem Ramirium dicentem ad famosas Valentia mulieres (triginta huius farinae eum audiebant) ex eo numero duas & viginti vnâ concione ad melioris vitæ institutum transtulisse accepimus. Hoc felicior Antonius Madridius, vno die Compluti, atque vnâ item concione, quotquot aderant (aderant autem quamplurimæ) quæ vitam flagitio tolerabant, ad vnâ omnes ex isto cæno eripuit, omnes in portu aliquo tuto castimonie collocauit. Damnant iam sanè, quibus ita libitum est, genus istud compitalium concionum: pro nobis pugnat & pro consuetudine hac nostrâ messis ipsa, & fructuum collectorum vbertas, pugnant exempla sanctorum virorum, pugnat denique ac vincit irrefragabilis Apostolicæ Sedis auctoritas, cuius non permissu solum, sed facultate etiam priuilegioque id facimus. Quamquam hoc tempore, cum plurimis in ciuitatibus & conciones in templis multæ sunt, & frequens ad eas concursus, minùs necessaria hæc opera esse cœpit. proinde id iam parcius fit à nobis, eò etiam quòd offensionem nonnullorum res sit obnoxia: quare eam etiam intermitteri Romæ S. Ignatius aliquando voluit. Interim istiusmodi concionibus id debemus, quòd populus diuini verbi negligens, degustatâ in plateis eius sitauitate, auuidior factus est, & templa concionum gratiâ diligentius frequentat. Sed de concionibus hæcenus.

Conciones in plateis, vicis, foro, magno fructu:

à Pontifice approbata. In Breui Pauli III. Cum inter.

CAPVT TERTIVM.

De lectionibus Theologiae sacrae ac Philosophiae.

Alterum, in quo studiosè versata fuit Societatis opera, est munus docendi, ab eo quod iam memorauimus, hoc diuersum, quòd concionatori maxime est propositum accendere audientium voluntates, doctoti potius illuminare mentes. Vt enim in caelesti Beatarum mentium republ. duo sunt ordines dignitate præstantes; quorum alter ab ardore nomen habet, à scientiâ alter: ita hæc quæ in terris est Dei Ecclesia, ad exemplar illius caelestis, duos habet virorum principum gradus, ad concionatorum vnum, alterum Doctorum; quamquam non fuerunt qui in vtroque excellerent viri præstantissimi. Habuit autem

Duo in caelis ordines præstantes; duo item in terris.

nostra Societas quem sibi imitandum in vtroque proponeret, S. Domini illustrissimum cœtum; qui cum non minus re quam nomine sit Ordo Prædicatorum, æquè certè est Doctotum: eoquè iam inde à parente suo fertur institutus, vt haberet ex eo Ecclesia qui faciem præferrent populis docendo, eosdemquè accenderent adhortando: quo quidem præstituto sibi sine sanctissimi viri spes staudata non est. Idem spectauit in formandâ hac minimâ Societate Ignatius, & cum Ignatio Romani Pontifices. Ignatius quidem hunc Ordinem suum voluit Academicarum administrationem non subterfugere, & in iis etiam, quæ potestati nostræ subiectæ non sunt, diuinas humanasque scientias publicè profiteri: quod qui facerent, iis leges insigni prudentiâ præscripsit: Pontifices verò, ne in hoc munere nobis quisquam obsisteret, & vt iis, qui apud nos scientias didicissent, magistri laurea & honores reliqui Academicici conferrentur, priuilegiis suis sanxerunt. Quamquam antè etiam quàm ista decreta, aut approbata omnino Societas esset, è nouem Ignatij Sociis Faber, Lainius atque Salmeron sacras Litteras & ceteram Theologiam Romæ in publico sapientiæ gymnasiò tradiderunt, eâ existimatione doctrinæ, vt ad generale Concilium, quod non multò post Tridenti celebratum est, hos potissimum Pontifex suo nomine Theologos miserit, Lainium atque Salmeronem, neutrum tum adhuc triginta & quatuor annos natum. Quorum virtus atque doctrina dum in hoc orbis theatro non minùs vtiliter quàm gloriosè resulget, sparsi per orbem Christianum ceteri suam etiam lucem dederunt, primum in templis: vbi explicari ab iis diuinæ Paginæ, de Deo, de CHRISTO, de Virgine CHRISTI matre, de purgatoriis pœnis, de libertate arbitrij, deque omni vitâ Christianâ quæstiones tractari coram populo cœptæ sunt. Qui sacrarum lectionum habendarum in Ecclesiis mos, etsi paucis in locis postea est retentus, quòd populo non perinde rudi vtilior esset adhortationum vsus; hucusque tamen à multis concionatoribus eatenus obseruatur, vt ita partiantur conciones suas, vt partem temporis explanando sacras Litteras, partem adhortando traducant. Sed præcipuum docendi laborem sibi scholæ vindicant: vbi quæ sunt in doctrinis sacris ambigua deciduntur, quæ obscura illustrantur, quæ recondita eruuntur. Quantus hîc ad laborem atque fructum Societatis nostræ campus apertus fuerit, fiet è scholarum multitudine manifestum: etsi paucas è plurimis in medium sum prolatorus, neque hoc Capite de litterarum studiis acturus; sed tantum de grauioribus disciplinis, Theologiâ sacrâ ac Philosophiâ.

p.4. Constit.
cap. 11.

Julius III.
Pius IV.
Pius V. in
bullis.
*Societatis
lectiones
Academiarum
priuilegiis
gaudent.*

*Prima So-
cietatis
Academia*

Primam Academiam habuit Societas Gandiæ à Francisco Borghiâ Duce fundatam; alteram in Lusitaniâ Eboræ à Cardinale Henrico Regis fratre, ac deinde Rege. Præter has quæ sunt celebriores in Hispaniâ scholæ, Doctores è Societate nostrâ non paucos habuerunt, Salmantica, Complutum, Conimbrica. Conimbricæ etiam Philosophiæ gymnasium à Ioanne Rege nobis amplissimum datum est. Madridi nouissimè in vrbe regiâ Hispaniarum Academia est à Philippo IV. Rege nostro Societati erecta, futura posteris documentum, & voluntatis Regiæ erga nos & munificentiæ, vel in tantâ potentiâ admiran-

mitandæ. In Galliis Franciscus Turnonius, & Carolus à Lotharingiâ, Cardinales, hic Mussiponti Lyceum nobis magnificum condidit, ille à se conditum Turnone, & iam auditorum mille ac ducentorum numero florens, nostræ custodiæ fideique commisit. Laudara est etiam à Pio IV. Pontifice Maximo civitas Lugdunensis, quòd Collegium suum, in quo sapientiæ studia tractabantur, Societati I E S V formandum regendumque tradiderit. Lutetiæ, etsi multis tempestatibus interruptæ, reddita tamen eidem Societati scholæ sunt: Flexiæ etiam institutæ novæ: in quibus Christianissimus Rex Henricus bis nobis cor suum dedit; p̄timum viuis munificentiâ & affectu, ac deinde mortuus in amoris perpetui monumentum.

E Galliis venio in Germaniam. Ferdinandus Rex Caroli V. frater Pragæ in Bohemiâ ac Viennæ in Austriâ, quæ nobiles erant Academiæ, sed ab hæreticis fœdè labefactatæ, Theologiam atque artes ceteras docere nos voluit: idem vt faceremus in Bauariâ Ingolstadij, effecerunt Serenissimi Duces Guiljelmus atque Albertus: vterque insigni erga Societatem affectu, & Regibus invidendâ liberalitate. Dilingæ in Sueviâ Academiam suam nobis tradidit Otto Cardinalis Augustanus: novam erexit Carolus Archidux in Stiriâ Gracij. Moguntia, Herbipolis, Colonia, & fermè si quæ sunt aliæ Catholicorum in Germaniâ scholæ, excultæ item à Doctoribus nostris sunt. Duaci in Belgio Philosophiam ac Theologiam publicè tradimus, vti & Dolæ in Burgundiâ. Louanij Bellarmino & Lessio Theologiam profitentibus, scholarum spatia (quòd auditores non caperent) fuere dilatanda. quæ nec ipsa quandoque auditorum frequentia suffecerunt. Omitto ceteras mundi partes, etsi non ignorem in Poloniâ atque Lituaniâ, aliisque prætereâ florentissimis Regnis Societatis nostræ illustres scholas esse: quin etiam in remotissimas Americæ atque Indiæ regiones eas esse propagatas. Ex Italiâ vnâ contentus ero vrbe Romanâ Christianæ sapientiæ matre, in quâ nomen aliquod à litteris habuisse plus ferè est quàm alibi primas tulisse. Est hic in Collegio nostro, quod Gregorius XIII. paterno erga nos animo & plusquam regiâ liberalitate Pontifex incredibili sumptu extruxit, omnium scientiarum, quas tractare Religiosis hominibus fas est, domicilium in primis splendidum: scholæ viginri aut circiter numerantur; è quibus Theologia trecentos plurimùm habet auditores, multos è variis Ordinibus Religiosos viros. Fuit illa doctissimorum hominum qui vmquam in Societate floruerunt, lectionibus illustrata, Suarez, Vasquez, Maldonati, Pererij, Sa; duorum etiam qui S. R. E. Cardinales fuerunt, Toleti atque Bellarmini. Ceterùm ingeniorum præstantium copiâ, varietate nationum, discentium studio, magnificentiâ atque omni splendore scholastico inter Societatis Academias hæc vna excellit. Insigne huius gymnasij est, residens in augusto templo Theologia: cui adstant ancillarum more naturales scientiæ, Physica atque Mathematica; hæc orbem cæli, illa terræ, pedibus sedentis in folio Diuæ subiicit, hac adscriptâ sententiâ: *Leges impone subactis.* quo declarat Societas, quid sibi cum humanis scientiis sit negotij; id nimirum, vt vni ceterarum Principi ac Reginæ sacræ Theologiæ eas faciat ancillari. Porro in

Academia
Romana
celeberrima.

tot Academiis, scholis, gymnasiis, quàm multos necesse est fuisse lectifimos viros, qui ætatem docendo triuerint. Vnus Suarez annos quadraginta variis in ciuitatibus, Pintia, Romæ, Compluti, Salmantica, ac demum Conimbricæ, ab ipso Rege Hispaniarum magno affectu inuitatus, diuinas scientias est professus: tantâ discipulorum auiditate, vt ante lucem accensis facibus habendæ aliquando scholæ fuerint; labore inter eâ suo tanto, vt falsus ipse sit, doctrinæ, quâ prodigij instar fuit, non impari diligentiam suam fuisse. Hoc decem annos minùs eodem munere functus est Gabriel Vasquez: eo item studio, vt testetur ipse de se, præter sacras Paginas, & omnia Angelici Doctoris Opera, iterum atque iterum & sæpius lecta, quidquid est in SS. Patrum scriptis, accuratè à se esse & diligenter expensum. Idem de Maldonato memoria proditum est: quem docentem Parisiis Doctores, Abbates, Episcopi audiebant. Ceterorum quis labor in docendo fuerit, quæ doctrina, æstimari ex editis in lucem Operibus nullo negotio potest: quæ tot hoc sæculo ab vnâ Societate nostrâ prodierunt, vt ad solum texendum eorum indicem, magno volumine sit opus.

Sed iam non id ago, vt doctrinam nostrorum hominum Lectoris oculis hîc subiiciam: quem fructum docendo fecerit Societas, potius videamus. Primùm, singularis atque eximius hîc fuit, quòd hac operâ consecuti sumus, ne in quasdã Academiis toto orbe celebres magistri irrepererent veræ fidei proditores: quòd fieri non vno loco cœperat. Alterum à scholis nostris hoc exstitit commodum, disputationum inuenta celebritas: sine quibus frangebant priùs diuinæ sapientiæ studia, ac ferè per Septemtrionem iacebant ab hominibus fastidita. Excitauit animos honoris atque ostentandi ingenij cupidos concertationum ille mos, & in quamdam discendi auiditatem induxit: præsertim vbi loci ipsius apparatus & virorum Principum confessus lucem addere his exercitationibus cœpit. Romæ certè purpuratos ipsos Ecclesiæ Patres, quorum dignitas eminentissima est, interesse disputationibus nostris non piget: itaque ex illo Sacrorum Principum Collegio sæpè aliqui, subinde decem aut quindecim, iam tum ab annis retrò quinquaginta numerabantur: vt nihil de Episcopis aut Regum Oratoribus dicam. Auger vtilitatem hanc non parum, quòd ea disputandi ratio quæ Dialecticis præceptionibus continetur, celeberrimis passim scholis familiarior facta est, ex quo docere nostri cœperunt: veritati tum quærendæ, tum inueniendæ aptissimum instrumentum, eoquæ tantopere, vt mox dicam, ab hæreticis formidatum. Fuit ex iis, qui formam eam Iesuiticam diceret; imperitè quidem, nobis tamen, si verè dictum id fuisset, admodum gloriosè. Docet id & confirmat aduersus eundem hæreticum Gretserus: formam hanc non Iesuiticam dici, sed potius Christianam debere; vt quam CHRISTO atque Apostolis attribuit Augustinus, Dialectices ipse peritissimus: cuius auxilio vti se solitum contra hæreticos profitetur. Eo sæculo excitata diuinitus hæc nostra Societas est, quo Religionis Catholicæ veritas plurimùm oppugnatur: congrendendum sæpè cum his hostibus illi fuit, multas ex hoc certamine palmas retulit. Iacobus Lainius coram Reginâ, Caroli IX. Gallia Regis

Suarez,
studium
singulare,

Vasquez,

Maldonato.

Lectionum
fructus.

Respons. ad
Theses Huius
cap. 6.

Ratio disputandi
Dialectica
contra hæreticos
optima.

paren-

parente, totâque Regni nobilitate in conuentu Poissiacensi congregatâ, Petrum Martyrem aliosque hæreticorum principes doctissimè confutauit. Viretum, pestilentem item hæreticum, ac Religiosæ familiæ defectorem, Lugduni in Galliâ conuicit Possuinus. Verùm hi non tam strictâ argumentatione, quàm doctâ copiosâque dictione aduersarios protrebant: minùs enim adhuc erant in vsu Dialecticæ leges: quo fiebat, vt, etsi ipsi quidem hæretici conuictos rationibus se viderent, facillè tamen euaderent, aut euasisse simulerent, cum longiore sermone & maiore etiam clamore, quàm quo erant impetiti, responderent. Ambidexter hîc fuit Maldonatus. Is apud Sedanum anno 1572. Capellum, Aolinum, Loqueum, & viginti alios Ministros Calvinistas primùm disferendo, deinde declamitando (Launæo, qui tunc Minister aderat, teste) prostravit: nam in declamationes disputationem commutandam Ministri censuerant, quòd vim eius syllogisticam ferre non possent. Campianus in Angliâ, cum esset ab eculeo semiuuius in disputationem pertractus, contra Nouellum atque Dayum, magna tum Ecclesiæ Anglicanæ lumina, hac vsus ratiocinatione: Si sola fides iustificat, sine charitate iustificat: sed sine charitate non iustificat: ergo non sola iustificat; ita aduersarios perculit, vt, cum negare ea quæ sumebantur non auderent, id solum occlamarint, vitiosam esse collectionem: quam tamen examinari ad leges Dialecticas (quod vrgebant vnice Catholici) numquam sunt passi, ne videlicet sua aut fraus aut ignorantia proderetur. Idem cum Fulco, scriptore inter hæreticos non indocto, aliisque congressus, ita quasdam eorum argumentationes dissoluit, vt earum inutilitatem ipsi agnoscerent. Impulit ea res Anglos hæreticos in eam mentem, vt existimarent cum Iesuitis in posterum tormentis potius certandum quàm argumentis: quâ ex pugnâ Campianus atque alij multò etiam gloriosius quàm ex priore triumpharunt. Prudentius in Germaniâ Lutherani, cum malè sibi meruerent à sophisticâ hac, vt aiunt, disputandi ratione, studiosè eam cauteque declinarunt, tum aliàs sæpè, tum anno 1601. Ratisbonæ: vbi coram Bauariæ Duce Maximiliano, & Comite Palatino Philippo Ludouico Neoburgico, disputatum est à Grefero ac Tannero nostris, ac tribus præterea Doctoribus Bauaris, aduersus collectam è totâ Germaniâ hæreticorum manum. Tota ea disputatione, vt est à scribis excepta, adiecto vtriusque partis testimonio, typis vulgata est: quam qui legerit, facillè intelliget quo studio hanc formam hæretici fugiant. Illud nescio, an colloctioni huic Ratisbonensi aliquâ ex parte tribuendum sit, quòd, qui tum cum Philippo patre illi interfuit, Serenissimus Wolfgangus Guilielmus, tredecim post annis Catholicæ Ecclesiæ reconciliarius est. Hæc à me de disputationibus aduersus hæreticos dicta sunt; vt quæ sit vis syllogisticæ formæ ostenderem, & aliquid hinc debere Societati Theologiam, quòd armorum genere tam necessario diligentius instruat eius scientiæ studiosos. Illud ad extremum Theologis nostris adnitentibus perfectum est, vt ordo ille admirabilis ac diuinus, quem inuenit sibi que in scribendâ Summâ Theologicâ præfixit S. Thomas, ab Academicis plerisque ita sit receptus, vt, omisso Magistro Sententiarum, aliâque minùs didacticâ tractandi metho-

*Formâ
syllogisticâ
capit hæ-
retici.*

Anno 1614.
Gaultier in
Chronico.

thodo, huic vni insistant. Louaniensibus vt id facerent auctor fuit præcipuè Bellarminus. Aliis præterea pluribus in locis Doctores Academici vel exemplum nostrum hac in re, vel consilium sunt secuti. In sententiis, etsi nullius sic astricti sumus iurare in verba Magistri, vt nullâ in re liceat ab eo recedere (quod ne ipsi quidem sibi religioni ducunt, qui Thomistæ aut Scotistæ dicuntur) vnum tamen sectamur præ ceteris D. Thomam.

CAPVT QVARTVM.

De institutione iuuentutis per scholas litterarum Humaniorum.

DE scholis iis hîc agimus, quibus ad humanitatem puerorum animi conformantur. Humanum enim est non solùm loqui, sed aptè loqui doctèque posse, & cum absentibus litterarum habere commercium; & quæ multis terrò sæculis ab aliis scripta sunt, qui doctrinæ laude claruerunt (qui Latini plurimùm aut Græci nominis fuerunt) ea legentem non ignorare. Hæc cui non insunt, eum, etsi naturâ homo sit, non hominem tamen, sed truncum solemus aut stipitem caudicemve nominare. Illa verò multò etiam magis ad humanitatem pertinent, obsequentem esse patentibus, amare sanguinis aut virtutis nexu coniunctos, vi & fraude abstinere, neminem odisse, nemini inuidere, erubescere flagitium, & quod præ ceteris inculcatum oportuit, Deum religiosè venerari. Itaque, quibus in scholis tam hæc quàm illa rudes adhuc atque informes adolescentuli edocentur, eas scholas Humanitatis, & quæ illic tractantur studia, Humaniora dicimus. Nam illud omnino indubitatum est, malè separari has in puero disciplinas, litterarum atque morum: si enim, qui litterarum sunt magistri, ij morum honestatem in postremis habeant, plurimæ sub doctrinæ pallio adolescentis animum subibunt pestes; atque illæ in primis, quibus litterati plerique, ipsique ad eò eruditionis antesignani, sua scripta referferunt, scurrilitas, impudentia, turpitudine: quibus laus omnis ac decor adolescentiæ marcescit. Hanc prouinciam Societatis nostræ esse propriam, ex Pontificiis Gregorij XIII. litteris apertè constat. ait enim, lectiones bonarum litterarum, & tam has quàm Theologiæ ac Philosophiæ, ad iuuentutem bonis moribus imbuendam, ex Societatis primæuâ erectione ac diuinâ vocatione, ab eâdem exerceri. quod nescio an de vllò præterea Religiosorum Ordine dici æquè possit. Sed quid actum hoc in genere sit à Societate, videamus. Domiciliorum, in quibus degunt nostri, tria sunt genera: Professorum Domus, Collegia, & ea domicilia in quibus probantur Tirones. Ex his multitudo longè maxima est Collegiorum. Instituta sunt hæc studiorum causâ; ac primùm quidem, vt soli in iis erudirentur qui Societati nomen dederant: Gandiæ primùm sub Duce Borgia adolescentibus alij nonnulli sunt admissi. Nunc in Societatem vix vllus admittitur antequàm his studiis sit imbutus: quare Collegiorum nostrorum scholæ, externorum adolescentium totæ sunt, quinæ plurimùm aut senæ in Collegiis singulis: in quibus, præter litteras, eloquentia

In Priuileg.
Ædificandi
intra campus
Saluatoris
nostri, &c.

Lectiones
bonarum
litterarum
Societati
proprie.

Hist. Societ.
Tom. I.
lib. 6. n. 71.

quentia etiam tam Græca quàm Latina, neque soluta oratio tantùm, sed etiam numeris adstricta, & lepos omnis pœticus, traditur. Quâ gentium omnium ac Rerumpublicarum approbatione Magistri nostri in hoc munere versentur, id aliorum iudicij facio: dicam ego, quales esse Societas eos desideret, & porro vt sint, omni studio allaboret. Primum est, vt scientiis illis, quas profitentur, non mediocriter sint imbuti: nemo enim docet alterum, quod ignorat ipse. Quapropter, qui destinantur ad hoc munus, annum integrum tum recolendis humanioribus studiis, tum comparandâ docendi methodo, iisque consulendis, qui hoc munere cum laude perfuncti sunt, distinentur. Sed illud potissimum spectat Societas, vt Christianâ pietate imbuet tenera puerorum ætas. Huc spectant illæ leges quæ interesse quotidie augustissimo Misiæ Sacrificio, mensibus singulis exomologesiu frequentare, abstinere à iureiurando & omni morum contagione, honore prosequi Sacerdotes, Deum ac Superos piè inuocare, discipulos nostros iubent. Non immeritò certè viro id sapienti cuiquam ac docto visum est, si condita ab initio Societas sic fuisset, vt in solam institutionem puerorum incumberet, atque id faceret eo labore eaque felicitate quâ facit, aliud præterea nihil illi defuturum ad splendorem sanctæ perfectæque Religionis: idque siue ipsius virtutem, siue utilitatem spectes, quæ ex eâ redundat in alios. Ad virtutem quantum illud est, hominem doctrinâ præstantem, cui ampliora ad plausum proposita sunt theatra, Doctorum atque concionatorum exedræ, qui administrare ipse totius Ordinis sui gubernacula possit, contemnentem hos honorum fumos, litterario sese ludo includere, vbi spectatores admiratoresque prudentiæ suæ præter pueros, nullos habeat? Neque enim Turlelinus, Tuccius, Cerda, Castrius, Pontanus, sexcenti alij, quorum in hoc studio exercitata præcipuè virtus est, ij viri fuerunt, qui non res maximas gerere cum laude poruissent; & verò etiam sæpè gesserunt. Sed nimirum veri Ignatij filij id à parente didicerant, ea munera obiri debere ardentius, in quibus magis humilitas exerceret & charitas. Nicolaus certè Lancilottus (qui primus, quem quidem legimus, è Societate litteras docuit, anno eius quinro) & concionator erat, & nostris regendis Præpositus, eoque animo immensam ad Indos navigationem susceperat, vt cum Xauerio alterum illum mundum percurreret, & quocumque posset, victricia CHRISTI signa inferret: is vir non alienum putauit ab istâ excelsitate animi sui, in puerorum hætere scholâ, & primis loquendi scribendi que rudimentis decantandis insistere. Hæc illi Indica erat mensis, litterarum efformate apices, ac rrita illa Grammaticæ præcepta ad fastidium inculcare: huic munci tum Goæ, tum Coulani, duodecim annos impendit: hoc ipsum, cum iam esset fractus laboribus (nam neque vlli interim labori parcebar) ac tabe propemodum confectus, tamen ad extremum adamauit: dignus sanè cuius vestigiis libenter insistant, qui è nobis salutem hominum vehementius exoptant. Iam qui labores in hoc sunt, quæ tædia roleranda, quæ deuorandæ molestiæ? Puerorum inculta ingenia, mali mores, inconstantes animi, pigritia, garrulitas, difficultates, querelæ quantam exhibent

*Docendi
munus
sufficere
posset ad
perfectam
Religio-
nem.*

*Ioan. Bonif.
in Præfat.
lib. de Instit.
Christiani
pueri.*

*Nicolaus
Lancilot-
tus primus
è Societate
litteras do-
cuit.*

exhibent patientiæ segetem? sanguis etiam ac succus omnis in hoc opere non rarò exhauritur: imò vita ipsa nonnumquam impenditur, vt quamdam martyrij speciem habere videatur. Nouimus certè aliquos quibus aut nimia contentione rupta est vena, aut nimia fatigatione sic afflicta valetudo, vt recuperari postea numquam potuerit: vt non solus Cassianus Martyr ab alumnis disciplinæ suæ pro stipendio mortem acceperit. In hoc tam laborioso ludo, vt animo non frangaris, dures etiam annos plures, nullâ præfertim lucri aut commodi tui spe, quâ tandem constantiâ, & quàm exaggeratâ virtute opus esse existimamus? At ex iis quos modò nominavi, Turfelinum atque Castrium annos viginti duos hæc palæstra exercuit; illum Romæ, in Lusitaniâ alterum. Stephanum Tuccium annos sedecim Musæ Siculæ tenuerunt; cui tamen non minus nomen à diuinis scientiis quàm à litteris fuit, vt qui Theologiam deinde per annos plures sit professus, ac tandem in Romano Collegio scholis omnibus præfuerit. Triginta ipsos annos in hoc puluere litterario versatus est Melchior Cerda, partim Hispali, partim Cordubæ. Sed palmam eripuit ceteris Ioannes Bonifacius, quadraginta annorum cursu in hoc stadio indefessus. Commemorari præterea multi possent annorum viginti aut plurium magistri: & existunt in viuis etiam non pauci, qui non alium finem laboris huius quàm vitæ expectant: digni profectò, quorum nomina sequenti sæculo traderentur æternùm victura, nisi obstaret ipsa multitudo, & fructum sui operis maximum hunc plerique expererent, soli Deo innotescere. Vtilitas ex hoc opere duplex est: vel enim in ipsis pueris qui docentur, vel in totâ Republicâ cernitur. Pueri eos ferè mores referunt è scholis nostris, quos parentes ipsi admirari satis nequeunt. In Germaniâ quotidiana ista sunt, hæreticorum filios, postquam scholas nostras frequentarunt, neque minis induci neque blanditiis posse, vt quidquam deinceps à disciplinâ Catholicâ alienum committant. Gloriantur hîc aliquis vapulasse se à parentibus, quòd diebus, quibus id veritum ab Ecclesiâ est, gustare carnem noluerit: alter ne idem faceret, triduo ieiunasse: alius coniecisse se in ignem ingens, nescio cuius, hæretici doctoris volumen, vnde parens quotidie solitus erat venenum haurire; eâ de causâ expulsus esse domo, non poenitere tamen patrati facinoris, male quouis in loco precario viuere, quàm apud hæreticos parentes delicatè nutriti: est qui dicat, audiris in scholâ rationibus, os à se Ministro hæretico esse oclusum. Hos ab institutione nostrâ fructus pueri referunt, non sibi tantùm, sed aliis etiam non rarò salutare. Quoties seruum aliquis, alius ancillam, adduxit ad Sacerdotem, eiuratâ hæresi Ecclesiæ reconciliandos? Nec defuerunt, qui parentibus, à quibus vitam hanc mortalem acceperant, meliorem redderent & immortalem. Accidit id etiam non semel, vt solo puerorum nostrorum conspectu, cum vel templum iuncti adirent, vel in eo diuinis precibus vacarent, ad fidem rectam hæretici, ad mores probos homines perditii sint conuersi. Iam quàm sunt suauis doctrinæ nostræ fructus! adiri à nobilibus pueris mendicorum atque ægrotum hospitia, hîc famulari ægris eos, quibus domi etiam cum ambitione seruitur: ab his inferri cibos languentibus, lectos sterni, mundari cubicula,

*Multi
diutissimè
docuerunt.*

*Vtilitas
ex docendi
munere.*

labo-

laboriosa & abiecta seruatorum opera exerceri: non abhorre-
re à conspe-
ctu, quin etiam à contactu, scædorum vlcèrum in munditiis enutritos, &
propè in materno sinu. Quid iam illa referam communiore? fuisse vix
duodecim annorum adolescentulos, qui ieiunio, flagris, cilicio identi-
dem in se seruitent? qui bonam noctis partem orando transigerent, qui
percutsi iniuriâ, maxillam alteram percutienti præberent? repertus est
etiam, qui nudo corpore se volutaret in niuib; qui loris ære præfixis
adè in se seruiret, vt auersus atque aduersus totus sanguine manaret:
fuit, qui inflictis hunc in modum vulneribus affricaret salem. Anruer-
piensis puer aliquis fune circum lumbos ducto, ac sæpius circumactò,
tam arctè se constrinxerat, vt attrito corpori inoleseret funis; tres tamen
menses integros hunc dolorem sustinuit. Atque hæc ausi sunt facere
innocentes pueri, teneri, molliter educati, qualia in sanctis Francisco
Seraphico & Xaucrion, aliisq; viris aut pœnitentiâ feruidis aut sancti-
tate robustis, vix satis possumus admitari. Quàm obsequentes hos o-
pottet fuisse parentibus, quàm religiosos in templis, quàm in omni
Christiani hominis officio accuratos, qui ad virtutes tantas tamq; ar-
duas adspitare didicerant?

Adeas venio utilitates, quæ non in priuatos homines domosq; pa-
rentum, sed in ciuitates integrasq; prouincias publicè redundarunt.
Neque ramen illud attingam, quanti Reipublicæ intersit iuuentutem
rectè institui: quæ res est à Petro Ribadencirâ, Francisco Sacchino, Ioan-
ne Bonifacio nostris, atque aliis abundè tractata: hoc dumtaxat osten-
dam, quid sit in Christianâ Republicâ scholis nostris effectum. Ac pri-
mùm, si dicerem, Societatis præcipuè operâ florere non paucis in Re-
gnis humaniores litteras; insignis ea atrogantia aliquibus fortasse vide-
retur. habeo tamen auctorem huius assertionis meæ Regem magni iu-
dicij ac prudentiæ: Henricus IV. is fuit Rex Galliarum, quem publicè
serunt coram Regni Proceribus id affirmasse; Societate è Galliis disce-
dente, Musas quoque illine abijisse, cum reuertente esse reuersuras. Sed
ue sumamus nobis ipsi tanrum, quantum Rex Christianissimus tribuit:
illud certè nemo diffitebitur, artes, quæ erant antè mercenariæ, libera-
les à nobis & gratuitas esse factas: vnde quis non videt doctorum viro-
rum numerum incredibiliter esse auctum? Sed minus istud est: hæc
maiora. Serpenti latè hæresi, ac totum, vt videbatur, orbem inuasuræ
hac maximè ratione obuiam est itum. Regnum Poloniæ, si Florimun-
do Historico credimus, hac viâ est præcipuè vindicatum. Sed Regibus
certè ipsis credamus, Srephano arque Sigismundo: quorum vterque in
condendis nostrorum Collegiis atque scholis testatus id est frequenter;
hoc vnicum esse medium rem Catholicam in Poloniâ promouendi, &
corruptas hæresi mentes ad sanitarem reuocandi. In Germaniâ Ferdi-
uandus I. Imperator, & antidotum contra hæreses efficacissimum, scho-
las à se nostas adhibitas esse scripsit; & ipse rerum vsus nos docet, quàm
parum in iis Germaniæ partibus propagata sit illa pestis, imò quantum
etiam imminuta sit, vbi in obicem hunc impedit. Neque minor est
inter Catholicos fructus. Religiosorum Ordines è nostris gymnasiis,
tamquam è seminariis, magnum incrementum accepisse; non nostra

Lechneri
Sod. Parth.
lib. 1. cap. 10.
de Alexand.
Bertio, Mi-
chaële Aya-
tunio, &c.

Joan. Argen-
ta lib. ad Re-
gem Poloa.
cap. 7.
Henrici IV
Gallarum
Regis de
Societate
testimo-
nium,

De Ortu
hæres. l. 4.
cap. 13.
Joan. Argen-
sup. cap. 5.
Stephani
& Sigif-
mundi
Regum
Polonia,
Ferdinan-
di I. Imp.

vox est, sed ipsorum qui illis præfunt. Iam quot sunt in curiis Senatores, quot in urbibus Iudices, quot ubique summi Magistratus, quorum prudentiâ maximæ res geruntur, qui fateantur, industriæ virtutisque quam habent, à nobis prima posita esse fundamenta? Reges etiam ex institutione nostrâ & summi Principes prodierunt non pauci. Rex Lusitanix Ioannes III. filium Principem Ioannem Simoni Rodericio, vni è decem primis nostris Patribus, erudendum commisit: idem cum è vitâ decedens heredem Regni relinqueret Sebastianum nepotem suum, puerulum tum triennem, vt præceptor è Societate puero daretur, extremis vocibus mandauit. Functi sunt eo munere Ludouicus Consaluius primùm, tum Ignatius Martinez: quorum educatione ita ad virtutem omnem Rex puer profecit, vt in eâ ætate vitam duxerit, qualem fuisse sub matre Blancâ S. Ludouici Gallorum Regis historiæ meminerunt. atque vtinam apud adolescentem valuissent æquè magistri consilia, ac valuerant apud puerum præcepta! Poloniae Rex Stephanus nepotem item suum Principem Transiluanix Sigismundum in disciplinam Societati tradidit. Ex Archiducibus Austriæ, Ducibus Bauariæ, summis quibusque Germaniæ Italiæque familiis, quot & quanti discipuli nostri fuerunt? De Ferdinandi II. laudibus nulla posteriorum ætas conticecet: de quo Imperatore, cum viueret, ita rescribat ad suam Sanctitatem Apostolicus Nuntius, vt negaret post Constantinum, parem in Ecclesiâ illi fuisse, quem omnium ordinum homines, ipsique inter eos Pontifices Summi, non dubitarunt Imperatorem sanctum appellare: de quo, qui Ecclesiæ hucusque præest, Pontifex Vrbanus ita gratias agit Deo, vt dicat Cæsari ab ineunte ætate eum virtutis amorem, eamque æternorum bonorum cupiditatem fuisse iniectam, quæ illum ad vitam tot annorum spatio innocenter traducendam impulerunt. Huius tanti Principis tam pia atque sancta educatio, etsi parenti tribui meritò debeat feminae religiosissimæ Mariæ, cuius filij atque filia propè omnes, (è quibus Regina tres fuerunt) sanctitatis famâ & innocentia celebrantur; suam tamen laudis partem aliquam ex eâ Societas decerpit, à quâ est puer litteris & virtutibus institutus. quam institutionem adeò agnouit optimus Cæsar, vt postea Societatis filium se diceret, sæpè & scriberet. Viuunt etiamnum atque impetant è Societatis disciplinâ Principes, quorum religio, vita, mores testantur, regiam indolem haudquam in ipsis fuisse degeneri educatione corruptam. In Ecclesiis Pastores populorum, Doctores, Præpositi, Abbates, Episcopi plurimi è scholis nostris prodierunt: ipsi denique Romani Pontifices, vt de aliistaceam. Cuius gloriæ ac voluptatis nobis est, discipulum aliquando gymnasij nostri fuisse Vrbanum VIII? Hic nimirum illa docti Pontificis Musa suauissima nata est, cuius cantu omnia resonant loca terrarum: hïc illa indoles, & natum ad maxima ingenium exferere se primùm cepit in paruis rebus: hïc incunabula sunt prudentiæ, tot deinde ac tantis muneribus functæ: hïc denique formata est à teneris illa virtus, cui iam tum supremum infra se folium diuina Prouidentia præparabat.

Testimoniis abstinco, quæ adfette in laudem scholatum nostatum possem

Regum & Principum pueritia à Societate instituta.
Valconcell. in Sebastian.

Lamormaini cap. vlt. Vitæ.

Vitæ Marg. Aust. c. 6.

Lamorm. cap. 25.

Pontifex Vrbanus VIII. Societatis alumnus in scholis.

possem multorum & maximorum virorum; quando pro se satis res ipsa loquitur. Vnum tamen præterire nequeo Congregationis Cardinalium pro dubiis ad Tridentinum Concilium deputatæ. Sic rescribit illa, ubi de Magistris constituendis agitur per Seminaria, qui iuventutem literis informant: *Si reperiantur Iesuitæ, ceteris anteponendi sunt.* Grauis laus: tum quòd ab ipso sacrosancto Senatu, atque Eminentissimis Principibus est profecta; tum quòd hac in re nostrorum operam præ ceteris absque vllâ exceptione commendat. Nostrum erit videre, ne quam excitauimus in Ecclesiâ opinionem de scholarum nostrarum præstantiâ atque fructu, minus aliquid præstando fallamus.

Cardinalium Congreg. Concilij Tridentini de Societate pro scholis seu Seminariis testimonium. Respons. 231. circa decret. Trid. sess. 23. c. 18. de Reform.

CAPVT QVINTVM.

De institutione iuuentutis per Seminaria ac domos Conuictorium.

Quòd plurimum referret in vtramque partem, quomodo ætas tenera educetur; illius non institutionem tantum in scholis, sed familiarem etiam domi curam, sibi suscipiendam esse Societas existimauit. In multis enim adolescentibus, quæ ædificata sunt in scholis, destruuntur domi. Delicata res est in puero honesta atque liberalis indoles: nisi sollicitum custodem nacta sit, facillè deteritur aliquid exemplo & familiaritate peiorum. Neque ea semper in parentibus industria est aut cura, quâ tantus thesaurus rectè seruetur: negotia multos impediunt tum publica, tum priuata: matres amor excæcat, & præpostera quædam indulgentia: pædagogos è mercenariis quot inuenies, quibus tantum pignus tutò committas? plerisque id erit magis cordi quod commodum sibi est, quàm quod alumni salutare. quos ardens Dei amor & benè merendi de aliis studium operi huic addixit, ij sunt demum, à quibus exspectari iuuentutis educatio optimo iure debet. Quid est hac in re præstitum à Societate? In Prouinciis ferè singulis domicilia sunt, in quibus viuunt sub eius curâ adolescentes: Romæ, Ingolstadtij, Herbipoli, Goæ, Parisiis, Flexiæ, Montibus Hannoniæ, Vallisletij, Hispali, Audomari, Antuerpiæ. In his Principum virorum filij multi sunt, multi Marchiones, Comites, Bârones, illustri loco nati plurimi: in quibusdam omnes nobilitate sunt illustres. Hos ita instituunt Patres nostri, vt virtutem, quæ molesta & perdifficilis est hominibus, familiarem iis reddant, & quasi in alteram vertant naturam. Consuefcunt hîc à teneris adolescentes, primas dici horas non turpi somno atque ignauitæ (quod est familiare aliis) sed, inuocato ritè Deo, labori Musisque impendere. Sua habent præstituta singulis actionibus tempora: meliores horas litterarum studiis, alias ad studia minùs aptas relaxationi corporis tribuunt; quo fit, vt omnia agere ordinatè discant, & quantum occupationi cuique debeant temporis, metiri. Ipsa relaxatio sine studio aliquo curâque non est: loqui enim inter ludendum latinè iubentur, duplici fructu: nam & lingua perficitur, & ne dissoluantur animi remissione, cauetur. In mensâ liberaliter habentur, non indul-

Seminariorum disciplina egregia.

genter: linguæ ramen, quæ hîc maximè est lubrica, frenum iniicitur, & ne defixus in pastu animus & cogitatio tota sit in patinis (quod quidem pecudum viderur esse magis quàm hominum) illa iis præleguntur, è quibus non doctrinam tantùm, sed & virtutem hauriant. nutus etiam gestusque ipsi comedentium obseruantur, ne quid obrepat moribus indecorum. Atque hæc non minis adeò sunt aut terrore verberum, quàm vigilantiâ assiduâ, ac præsentia Magistrorum. Nemo, cum peccauit, subito aut iracundè percutitur, nemo conuitiis incessitur, ne nomen quidem contumeliosum auditur: non habet hos aculeos Religiosa seueritas: multa dissimulando cortigit, multa suauiter ac blandè monendo. si obiurgatione opus est aut pœnâ, sic eas adhibet, vt ferè animaduerrant ipsi qui cotripiuntur, fieri id spe emendationis, non cupiditate vindictæ. Hinc Magistrum adolescentes reuerentur potiùs vt patrem, quàm vt vindicem timeant. Hæc eos reuerentia absterret à vitiis; nec ferè alterius timore supplicij opus est: offendisse, supplicium est pluribus: inquietas agunt noctes, iniucundos dies, dum tecipiantur in gratiam. Iam illa multùm etiam à peccando auocant (quod nota se scribit Simon Verepæus in adolescentibus curæ nostræ commissis Colonia) frequens peccatorum confessio, & factæ Eucharistiæ perceptio; quæ vilitiora his, quàm ceteris nostris discipulis esse solent: item ista pietatis exercitia quotidiana; matutina precatio, discussio animi ante noctem, per diem Virginis-matris pia salutatio, quæ præterite nemo petmittitur. Ipsa domus & parietes contubetnij ad seruandam innocentiam faciunt. Nihil hîc in oculos incurrit pueri quod periculosè videatur: societas nulla est nisi cum eiusdem disciplinæ foeciis; inter quos nemo toleratur vnde pestis aliqua afflari ceteris possit. Mira est inter omnes concordia, honesta familiaritas, ingenua consuetudo. Tantum valet numquam inermis custodia, & oculus semper intentus ac perui-gil. Corporum etiam cura geritur non patua: ne quid desit adolescentibus ad honestam oblectationem, ne quid ad decentem corporis cultum, ne valetudini quidquam incommodet: mundities diligentia tantâ curatur, vt maior esse non possit: ægris vetò seruitur eâ charitate & obsequio, vt pueri delicatè nutriti matris affectum illo maximè tempore non requirant. Hæc quamuis laboriosa, & ipsis patentibus molesta nonnumquam sunt; Religiosis ramen viris, Dei honorem atque animorum vtilitatem spectantibus, periucunda. Omnibus nimitum omnia nos charitas fieri voluit, vt omnium saluti atque commodis seruiremus: concionatores populis, doctores discipulis, barbaris Evangelij nuntios, hæreticis pacis sequestros, fluctuantibus consilium, ægris solatium, hortatores viris, iuuenibus directores, pueris nutritios propè atque pedagogos. Neque ea res parua aut Religioso homine parum digna videbitur, fructu eam suo, non externâ specie metientibus. Doctot erat orbis terrarum Hieronymus, & vnius infantulæ magisterium ambiebat. Verba eius hæc sunt, quibus Lætiam hortatur, vt Paulam filiolam ad se mittat vnâ cum Eustochio virgine nutriendam: *Ipse, si Paulam miseris, inquit, & magistrum me & nutritium spondeo: gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo; multo gloriosior mundi Philosopho, qui non*

In Institut.
scholast.

Ad Lætiam
de instit. fi-
liæ, sub fi-
nem.

Regem

Regem Macedonum, Babylonio periturum veneno; sed ancillam & sponsam CHRISTI crudam, Regnis caelestibus offerendam. Patens nos ter Ignatius quanti faceret hanc iuventutis institutionem domesticam, in suscipiendo Romæ Germanico Collegio declaravit: quod tanto affectu curâque complexus est vit sanctus, vt, Pontifice Iulio III. è viuis sublato, eius præcipuè liberalitate id Collegium steterat, seuiente ad Urbem bello & annonæ securâ charitate, cum dimittere adolecentes necessitas propè cogeret, maluerit eos partim in Societatis domicilia alendos distribuere, partim Romæ conquisitis à se pecuniis & contracto are alieno sustentare. Cuius Collegij à Gregorio XIII. magnificè postea stabiliterque fundati (quod futurum diuinitus Ignatius prædixerat) amplissimos huc vsque fructus Germania percipit. Enimvero nullum firmitus præsidium aduersus hæreses reperiri potest, ipsorum testimonio Romanorum Pontificum, nullum remedium certius, quàm si ex infectis prouincis adolecentes, quorum animi teneri atque molles faciliè capiunt quidquid impreseritis, & idem diutissimè seruant, doctrinâ sanâ & Catholicis motibus imbuantur. Post Germaniam, huius aridiori vim atque energiam experta est Anglia: cui Religionis veræ reliquias, difficillimis illis Elisabethæ Reginae temporibus, Seminaria conseruatunt: Seminaria, inquam, non Clericorum magis aut Sacerdotum, quàm Martyrum. Expertæ sunt cetetæ nationes, quarum prouincias infernalis illa orbis fax hæresis ambussit. Ad viginti enim vnus Gregorius Pontifex iam antè memoratus, per Iraliam, Germaniam, Galliam, Sarmatiam, Pannoniam, huiusmodi Collegia excitauit, singulis propè gentibus singula, atque vni subinde plura: Anglis Rhemense, & alterum Romæ: Germanis ad Romanum illud, aliud adiunxit Dilingæ: Bohemis proprium erexit Pragæ, Olomucij Morauis, Viennæ Austriacis, Stiriacis Græcij, Fuldæ Saxonibus. Pruteni quoque & Sueci, Lituani, Hungari, Transilvani, Scoti & Hiberni ædes ab eodem Pontifice suas habent non parçè doratas. Atque hæc Collegia propè omnia nostrorum hominum operâ gubernantur. Adde his quæ Vallisoleti, Hispali, Audomari à Regibus Hispaniatum Catholicis (quibus ea laus propria est ac propè singularis, pro Religionis augmento ac præsidio regias opes profundere) Anglicanæ iuventuti incredibili munificentia sunt extructa. adde quæ à viris Principibus & Episcopis pluribus post salubte illud Concilij Tridentini decretum sess. 23. cap. 18. de Reform. erecta variis in locis fuerunt, & nostræ fidei eutæque concredita. In Indiis qui CHRISTI eultum è Societate propagant, hanc ferè luctandi barbaros viam inuenit: pueros aut prece impetrant à parentibus, aut à dominis pretio redimunt: hos alunt apud se domi, formant, erudiunt, excolunt Christianis moribus atque institutis: ex his Euangelij præcones existunt, qui popularibus suis CHRISTVM annuntiant: ex his Patrum interpretes atque duces. quos vbi adspiciunt Barbari sui generis & sanguinis homines, pulchritudine capti virtutis, (quæ in coniunctissimis quibusque splendet illustrius) desiderant etiam ipsi in huius gloriæ communionem admitti. Amplissimum est puero- rum huiusmodi Seminarium Goæ à Regibus Lusitanæ eâ magnificen-

S. Ignatius
quanti fe-
cerit iu-
uentutis
institutio-
nem.

Greg. XIII.
in institut.
Seminarij
Anglorum
Romæ, &
Clem. VIII.
in approbat.
Semia. Val-
lisolet.

Ciaconius &
Tuccius in
oratione
funebri
Greg. XIII.
Seminaria
à Pontifice
excitata:

à Regibus
Catholicis,
alisque
viris Prin-
cipibus.

*Semina-
rium Goa-
num va-
riarum na-
tionum
adoleſcen-
tibus fre-
quens.*

*Gregori
XIII. in
fundandis
Seminaris
munificen-
tia.*

tiâ conditum, vt cum Europæis quibusque Collegiis certare poſſit. In hoc Brachmanes, Perſæ, Arabes, Æthiopes, Armeni, Chaldei, Cananonij, Guzarates, Dacani, Malabares, & ex omnibus cis & trans Gangem Indiæ regionibus atque inſulis adoleſcentes educantur. Suſcepta eſt huius Seminarij cura à Xaerio primùm, cuiſque ſocio Paulo Camerti impoſita: vt videatur Deus per duos è Societate ſummos viros Ignatium atque Xaerium inducere hanc in mores noſtros conſuetudinem voluiſſe, tum ad reuocandos in Eccleſiam exerrantes hæreticos, tum ad barbaros aduocandos. Camertis verò in hac adminiſtratione virtus & ſolertia tanta fuit, vt quæ noxia ſuſtulerit, quæ vtilia exegitarit feceritque, animarum lucro ſemper intentus, negent grauiſſimi viri, qui oculis ea non ſubiecerit, quemquam aſſequi cogitatione poſſe. Iapones etiam ſua habuerunt Seminarium Societati noſtræ ſubiecta, Funai, Arima atque Anzuchama, à Gregorio XIII. fundata (quem Pontificem audeo dicere liberalitate hac ſua & curâ quam pro Seminaris habuit, melius eſſe de Religione Catholicâ meritum, quàm ſi eius potiſſimùm operâ prouinciæ aliquot Turcis eſſent ereptæ) ac deinde etiam Nangafachi. Sed prò dolor! eùm flourerent maximè domus hæ, Arimæ præfertim & Nangafacheniſis, fructusque iam lætiſſimos promitterent, velut in herbâ meſſem hanc perſecutorum furor ſuccidit. ſpes tamen eſt fore vt vberius aliquando repullulent, tot Martyrum ſanguine irrigatæ. Interea in aliarum prouinciarum Seminaris Iapones educantur adoleſcentes, Macai maximè apud Sinas: vbi ſub noſtrâ viuunt curâ magni illius Franciſci Regis, à quo Romam Legati ad Pontificem venerant, pronepotes pueri duo, futuri fortalliſſi aliquando fidei in Iaponiâ aſſertotes, aut vitam pro eadem (quæ Regum purpura eſt longè pulcherrima) martyrio poſituri. Hæc ſunt quæ ex curâ atque educatione domeſticâ iuuentutis partim videmus bona, partim ſperamus.

C A P V T S E X T V M.

De puerorum & rudium institutione per catecheſin.

*Inſtitutio
puerorum
longè vi-
liſſima.*

NVllum propè Regnum, quò quidem Religio Chriſtiana penetrauit, vberem è ſcholis noſtris fructum non colligit. Sed quàm ingens ſuperèſt tenetæ ætatis turba, quæ in huius partem felicitatis non venit? quæ ſi non rectè inſtituatur, ſi non imbuatur neceſſariâ ad ſalutem diſciplinâ, ſi moribus homine Chriſtiano dignis non informetur; quanta iuuentutis pars inculta aut ſterilis maneat, aut ſilueſcat? quantam, quàm innumerabilem multitudinem perdat ſola viæ ad vitam ducentis ignorantia? Videret hæc Ignatius, & non penitus exardeſceret? non ſibi ac ſuis prouinciam illam ſuſcipiendam putaret? non eum laborem imperaret, nunquam remittendum, donec materies noua ſemper & noua ſuccreſcet? Certè nulla ſeges coloni ſui induſtriæ certius reſpondet. non alia ætas culturæ eſt aprior: quidquid inferis, in naturam vertit. Indoles, quamuis præfracta, priuſquam tempore obduruit, tractabilis eſt, cultuque corrigitur: arbuſculæ ſilueſtri ſimillima, cuius fructus

fructus immiti sunt aspetoque succo, donec insitos sibi benignioris naturæ surculos intra mollem adhuc corticem admittit, fouet, vegetat: tum verò pari cum felicissimis arboribus ramorum & fructuum felicitate gaudet,

Miraturque nouas frondes, & non sua poma.

Fetarum catulos magistri cura & sedulitas immanitatem dedocet; & homines, dum teneri adhuc & molles, diligenti cultione vitia ferociamque non ponant? Ut verò ingenio & indole præstent, nihil tamen ab institutione non habent: nam ut solum sterile & malignum labore & industria fructuosum redditur; ita terra, quamuis fertilis, nisi subacta, non nisi lolij & inuilem graminis luxuriam effundit. Sed non perinde est quam feceris sementem. hæret in omnem ætatem, quod rudes anni perceperunt. Ut fuerint semina, existunt fructus. si inciderint in concipientem comprehendentemque naturam, ita fingunt afficiuntque animum, ut sentiat appetatque hoc quo quisque doctus sit modo. Neque frustra humani generis Scruator adduci ad se paruulos, & ipse eos erudire voluit; monuitque, quamuis pusillos, non contemnendos offendendosque; addo, eius exemplo, neque negligendos. Quippe contemptus quoddam genus est, erranti non monstrare viam, eumque qui se gressusque suos nesciat regere, sinere in præceps labi. tantoque sustinet, qui hæc videat, & negligat, grauiorem culpam, quò qui cadit damni plus facit, quoque illud ægrius potest reparare. Sanè illa doli & fraudis ignara simplicitas, digna est fauore; & vel solâ innocentia suâ, ne sinatur aberrare, cuius opem non inuitet? Quid, quòd puerulos qui instituit, de omni ætate benè præclareque mereatur? Quoties paruuli è discipulis repente doctores facti, dum parentibus & domesticis ostentare gestiunt quæ didicere? quoties adultâ iam & maturâ ætate, quæ à teneris audiuere, recolunt & sequuntur? quoties sui oblitos præcepta iam tum illis tradita stimulant, & ad saniora sectandum consilia vrgent atque impellunt? Non igitur tenuis, non parui faciendus est hic labor, à quo pendet rectene an secus reliquam vitam agas; totâ æternitate felix sis, an infelix; Dei gloriam, ut decet, augeas, an obscures. Sensit hoc Ignatius, atque ut incredibili diuini honoris amplificandi cupiditate flagrabat; non contentus præcipuâ quadam comprobatione & laude hoc rudium docendorum munus commendasse, magnâ Sociorum voluntate legelata sanxit, ut, cum vltimis se votis Deo & Societati obstringerent, insuper vouerent, pueritiæ se adolescentiæque catechesi expoliendæ operam nauaturos. Poterátne languoris sensum fortè in animos obrepturi periculo certius occurrere? poterátne de Republicâ meliùs mereri? Societas verò, ut optimi Parentis sui desiderio pleniùs obsequeretur, statuit non ut ij modo qui post diurnam probationem intimiùs tandem in Societatem admittuntur, sed etiam ut quicumque ad eius gubemacula admouerentur, quantacumque grauiorum occupationum moles incumberet, certo tamen coque non exiguo dierum numero disciplina Christianæ capita exponerent. Ita quò quisque Sociorum virtute, doctrinâ, auctoritate maior est, cò arctior illi erudiendorum paruulorù lex imponitur. Ipse Ignatius præclarum in hoc genere posteritati suæ exemplum fuit.

*S. Ignatij
solicitude
pro puero-
rum insti-
tutione.*

Ante

Ante confirmaram Societatem Lutetiâ in Hispaniam reuersus, pueros Christianæ fidei elementa docere cœpit: à quo pietatis munere frater natu maior frustrâ conatus est eum abstertere, contendens vix futuros à quibus audiretur. Sed ille vel vnum puerum satis auditorum sibi fore respondit. Ceterum fratrem eius fefellit suus timor, non Ignatium sua spes. ingens enim turba, in quibus ipse frater, ad eum audiendum indices confluere, fructumque spe cumulatiorem referebat. Societatis verò iam confirmatæ functiones ab hac tamquam præcipuâ primus ipse voluit auspiciari, cum Romæ per sex & quadraginta continuos dies Christianæ doctrinæ rudimenta explicuit; eo successu, vt rude quod confluxerat vulgus, igne Doctoris sui accensum, tanto fletu peccata mox Sacerdotibus enuntiarit, vt crebris interrupta singulibus verba vix sineret efferi doloris magnitudo. Aliorum verò acta, siue decem Patrum, siue eorum qui hos secuti sunt, si memoriâ percurramus, quis non optimi Parentis instituisse vestigiis manifestè deprehendetur? cuius non hæc fuisse vel prima cura, vel præcipua? S. Franciscus Xauerius in Indiis, quantum æstu & laboribus fatigatus, nullum tamen intermittere diem, quin sub vesperam catechismi partem aliquam pueris inculcaret. Profusus vt, si vel vno die hoc munus, quod omnium iudicabat vtilissimum, omisisset, eo se crederet non laborasse. Idem præcepit Gaspari Barzæo, ne, quod in ceteris functionibus licere ei voluit, catechismi exponendi vices alteri vnumquam demandaret; ne dubium esset, quod primariis in Societate viris primarium deberet esse studium & cogitatio. Catechismum in Malabaricam linguam verti curauit: quem cum ipse memoriæ prius mandasset, eo mox coactos rintinnabulo pueros, rudemque turbam, mirâ animi constantiâ & ardore imbuebat; per hos deinde sacræ doctrinæ peritiores instruebat eorum parentes, consanguineos, vicinos. Denique ingentes illi & numquam satis laudati labores Apostolici huius viri, quid aliud fuere quàm perpetua quædam rudium instructio, & inculcatio eorum quæ credere deberent, quæ agere, quæ fructu, vt salute potirentur æternâ?

*S. Xaverij
catechismi
curam.*

*Quanti
Societas
faciat ca-
techismos,
exemplis
docetur.*

Olispone Michaël Turrianus, vir summæ auctoritatis, nec minoris virtutis, quem Regina Lusitanæ ad confessiones legerat, qui que Collegia & Prouincias gubernauerat, statis hebdomadæ diebus prodibat ex aula ad tenellam turbam Christianis præceptis erudiendam, speciosius Religioso Doctori ratus, inter pueros quàm inter aulicos versari.

Ignatius Martinez postquam Conimbricæ primus è Societate, ac postmodum Eboræ, docuisset Philosophiam, Regi etiam Lusitanæ Sebastiano fuisset à concionibus; vbi primum per Præsides licuit, spreto cum honore cathedris, totum se dedit pueris, imperitæ plebi, mancipiisque necessariâ ad salutem doctrinâ imbuendis: cumque è coactâ in vnum turbâ nemo præ rustico pudore adduci posset, vt Orationem Dominicam cum Angelicâ Salutatione recitaret, semestris infans caput ab vberibus matris attollens, articulatim distincteque succlamauit, AVE MARIA; auditoribus omnibus ingenti stupore defixis, Deumque sentientibus ingratum aliorum silentium pueri ore damnantem.

Bartho-

Bartholomæus Bustamantius cùm Prouinciam Baticam regeret, ita huic muneris fuit intentus, vt non aliam illi prouinciam crederet commissam. Etiam Mauros, pctditissimum hominum genus, ad modum probitatem, vtræque Religionis cultum, hac viâ sensum perducere posse confidebat. atque vt fausta initia pollicebantur, sperato successu pius labor non caruisset, nisi perfida natio rebellando, spem nascentem, velut segetem in licrbâ, corrupisset. Puerorum interim disciplina in reliquâ Prouinciâ pcedebat ex voto Bustamantij: qui quantum in illâ institutione reponeret, datâ ad Lainium Generalem epistolâ palâm fecit. In eâ procurationem hanc, omnium quæ in Societate sunt, maximam vocat; testaturque ad nullam aliam æquè incitato desiderio se ferti. Deinde supplicat orat, vt huic muneris præficiatur, Deumque testem adhibet, se id ex animi sententiâ ptere. Deum vt voti fiat compos, varias desiderij sui magnasque causas adfert; & hanc inter ceteras, vt ab errore vindicarentur, si qui fortè occupationem tam nobilem non eo quo debent numero haberent. Itaque pluris æstimabat vir tantus teneræ ætatis culturam, quàm rerum amplarum administrationem; cùm iudicaret omnino illustrius esse pueris quàm viris, paruulorum scholæ quàm Prouinciæ præesse. Quamquam hoc non tam Bustamantij quàm vniuersæ iudicium est Societatis, non ex humanis opinionibus, sed diuinæ gloriæ incrementis, rerum magnitudinem æstimantis. Huic operæ nostræ egregiè respondit auditorum vbiq; ardor.

Olisipone Consaluo Vazio Christianam legem diebus festis explanante, complures, cùm matutinis sacrificijs & concionibus adfuisent, pedem è templo non efferebant, ne concurrentis à meridie populi vis locum præriperet. Nam æde factâ quamuis spatiosâ tam multi passim excludebantur, vt, qui reuertentibus occurrerent, crederent missam esse concionem. ideoque sæpè prodeundum Consaluo fuit patentem in campum. Incredibile dictu est, quanti & quoties alibi fuerint huic non dissimiles concursus.

Nec verò intta vrbium muros hic se continuit Sociorum feruor; per agros & montes quoque se diffudit, campum industriæ suæ credentium vbiq; sunt animæ. Pleni sunt Annales nostri eiusmodi excursionum, fructuumque ingentium ex iis relatorum, dum non pueri solùm agrestes, sed eorum quoque parentes filiis sæpè nihilo doctiores, ad catechesin audiendam avidissimè confluxerunt. Iam tum ab annis retrò ferè sexaginta, qui missi è Collegio Romano in agrum Picenum, Episcopi Camertini rogatu, tam auidè sunt accepti, vt ad eorum aduentum pulsarentur æra campana, publica que edicta fierent, vt internissis ludis ad catechesinum se quisque conferret. Nec inquilini dumtaxat, sed ex finitimis quoque locis paganorum accurrebant cateruæ, vt diuinæ legis præceptis imbuerentur. Quò verò faciliùs fames omnium expleretur, habebantur sacræ doctrinæ conuentus primis ferè tenebris, cùm vulgus opificum ab opere conqueuerat. Templum plurimo lumine collucebat, auditoribus ita refertum, vt nocturna Natalis CHRISTI celebritas videretur. Sed huiusmodi concursus iam inde ab ortu Societatis

Missiones catechisticae.

Ann. 1583.

tatis fieri soliti, tempore ipso creuere, & cum illis Societatis industria, quâ doctrinæ huius fructum mirum in modum auxit.

S. Ignatius, Romæ certum catechumenis domicilium à fundamentis vt erigeretur, improbo labore perfecit; Sociisque in Indiâ, vt idem facerent, auctor fuit. In Brasiliâ quoque pueris erudiendis, & in Christianâ pietate educandis, suæ ædes procuratæ; sumptusque & serui, qui quotidianum pueris victum colendis agris piscandoque conquirent. Ceterum cum nostrorum paucitas instruendæ toto orbe multitudini non sufficeret; charitas tamen illis deesse non sustinuit. Itaque perfecterunt scripto, quod non potuerunt vocce.

*Catechis-
mus à So-
cietate in
luce edi-
ti.*

Petrus Canisius, accedente Ferdinandi Regis auctoritate, Catechismum scripsit, qui vnus, explosis ceteris quos hæretici passim spargebant, pueris prælegeretur; isque Romæ & ab Academia Louaniensi approbatus, hodieque in omnibus Societatis gymnasiis à iuuentute discitur, & in varias linguas conuersus vbique gentium rudes hæctenus felicissimè docuit, & adhuc docet mutus magister. Horum Catechismorum immensam vim per suas & finitimas ditiones, suppeditato liberaliter sumptu, spargi iussit Sabaudia Dux, saluberrimo P. Antonij Posseuini consilio, libenter obsecutus. quâ solertiâ pestiferi Geneuensium libelli passim è manibus excussi, & propagata longè lateque salutaris doctrina. Ioannes Ramirius, laudatus antè concionator, primus in Hispaniâ in breues interrogaciones ac minuta responsa concidit distinctaque Christianæ institutionis capita, ad teneræ ætatis ac rudium captum. id ipsum deinde in Belgio imitatus est ingenti cum fructu Guiliehmus de Pretere, aliique. In Galliâ Edmundus Augerius concinnauit euulgauitque Catechismum, hæresibus profligandis opportunissimum. Eundem postea Gallicè, Latinè, Græcè edidit; cuius exempla duodequadraginta millia in vnâ Parisiorum Lutetiâ octennio sunt distacta. Scripsit quoque Costerus noster Catechismum vernaculâ linguâ, qui Catholicis inter hæreticos doctrinæ subsidio destitutis pro doctore fuit, & innumeras animas à pestiferis erroribus vel defendit, vel deduxit, & vnus plurium instar magistrorum fuit. Cum in Concilio Mechliniensi, cui intererant prouinciales Episcopi, inter cetera decretum esset, vt Catechismus conscriberetur vnus per totam deinceps prouinciã explicandus; Archiepiscopus Mathias Houius id negotij commisit Societati: illa verò optimi Antistitis desiderio per Ludouicum Makeblidium impigritè cumulateque satisfecit.

Quid memorem Robertum Bellanninum, quid Petrum Cottonum, & innumeros alios, qui suis quique temporibus & locis accommodatam doctrinæ Christianæ methodum vulgarunt? In Æthiopiâ Petrus Paezius, in Sinâ Matthæus Riccius suâ cuiusque gentis linguâ Catechismum composuerunt: qui libri per vtrumque Regnum dispersi, ingentem venerationem fructumque retulere. Pari animarum utilitate, & Mexicanis, & Brasiliis, & Paraquariensibus, & Peruanis, aliisque America populis, doctrinæ Christianæ capita à nostris tradita. Ita Europa, Asia, Africa, America, Societatis vocibus personant, scrip-

ptis iuuantur, tenetam rudemque turbam Christianæ vitæ officia do-
centis.

Quid ego nunc dicam de illâ industriâ, quâ præmiolis, laudibus, *Industria ad promo- uendam doctrinam Christianam.*
concertationibus, amplissimis honorum titulis, & innumeris illecebris
æratem hanc incitat, vt innocenti mercedis & honoris cupiditate capta
certius dueatur ad gloriam sempiternam?

Quid de Sodalitiis ad catechesin promouendam per plerasque pro-
uincias institutis, quibus Episcopi, nobiles, primariique passim ciues
nomen dederunt, præferim cum ingentibus ea Indulgentiis Pontifices
Summi donassent? è quibus sæpè viri genere & auctoritate nobiles, nec
carcerum pedore, nec squallore nosocomiorum dererriri, rudes inibi in-
uentos ipsimet non raro instruxerunt; pueros verò auctoritate, curâ,
studio, ad officium aut pellexerunt, aut compulerunt. Infinitus sim, si
singula persequar, si enumerem Reges, Reginas, Principes, Ecclesiarum
Antistites, Magistratus, qui donariis & præsentia sæpè suâ puerilem ala-
critatem fouerunt, & Societatis labores mirè iuuerunt, fructuum quos illa
referrebar vbertare delectari? Quid si alios fauores commemorem quibus
hoc Societatis studium roto orbe sunt profecturi? Quid si laudes quibus
viri docti hunc laborem ad verecundiam propè nostram & ruborem ex-
tulerunt? Ex innumeris vnum iuuat audire Laurentium Beyetlinck, Ec-
clesiæ Antuerpiensis Canonicum, seripris & eruditione celebrem, de
cuius viri in Societatem animo id tantum habeo dicere, quòd qui illum
non ira pridem vitâ functum intrinè norunt, facillè mihi concedent, dum
Societatem laudat, plus veritati quàm affectui tribuisse. Is igitur ira
scribit: *Nostro saculo inter omnes Religionem aliquam professos, sedulo &
miro cum fructu catechizationi iuuentutis incumbunt Religiosi siue Clerici So-
cietatis IESV, vel hoc nomine celebrandi, quòd hanc rem Ecclesia Dei
utilissimam magno zelo curent, & exactâ methodo iuuentutis regimini ac-
commodatâ exsequantur: sic vt proprium eorundem munus videatur, & in
quod omnes incumbunt, teneros puerorum animos Christianæ disciplina for-
mulis veluti cum ipso lacte imbuerent. Quo fit, vt iis locis quibus Societas
hæc admissa est, videre liceat iuuenes moribus & pietate instructos, & de
iis etiam rebus, quas alibi adultiores ignorant, differentes. Neque dumtaxat
honestioribus hunc laborem impendunt; sed & pauperibus, qui arte & manu
vitium quarunt, aut impensis eleëmofynarum, vel è publico aluntur, assi-
duâ instructione diebus, quibus ab opere feriantur, adsunt: nec ab agrestium
piâ directione, ubi ea per Parochos negligitur, se subtrahunt. quin, exemplo
Apostoli, omnibus omnia facti, omnium moribus & discipline se accommodant.
Sic vt in solâ Antuerpiâ habeas subinde triginta numero, & plures pro va-
rietate locorum, qui in hac pietate desudant.*

*Testimo-
nium Bey-
erlinck de
Societatis
hoc mun-
re.*

*Theatri Vi-
cæ humanæ
Tom. 2.
lit. C.*

En quàm amplum omni ex parte testimonium, siue zelum Societatis
extollit, nulli hominum generi se subducentis; siue methodum laudat
puerorum ingeniis accommodam; siue fructum labori respondentem
admiratur; siue omnes ait ira huic rei incumbere, vt proprium eorum
munus videatur, siue Socios, Apostoli exemplo, omnibus omnia fieri con-
fident. Quis crederet, hæc non nisi ab exuberante in nos affectu profi-
fici, nisi quæ scribit, & indies & vbique, & in oculis gererent om-
nium?

*Iudicium
aliorum.*

nium? Atque hoc munus dudum Societati nemo inuidit; donec affluitas & constantia & laus inde nata opinionem quibusdam iniicere, ægrè illi fieri posse, si hunc cursum eius non nihil interromperent. Itaque dum aliqui dolorem suum nescio quem vindicare se ctedunt, aut plagam luculentam Societati inferre arbitrantur, hanc aliis ptouinciam demandarunt: nec fortasse viderunt laudi nostræ plurimum se adiicere, dum hoc factò testati sunt, in pretio nobis esse cutas & molestias alienæ salutis causâ susceptas. nam censent à nobis se tollere quod amamus, putantque se pœnam infligere, cum eripiunt laborem. In eo interim solatur se Societas, quòd causa sit ne ab aliis negligatur hæc ætas, atque hac saltem ratione iuuentuti prodesse pergat. nec aliud vouet, quàm vt quicumque hoc munus suscipiunt, illud etiam felicius & vtilius, quàm ipsa posset, obeant atque sustineant.

*Vilitas
huius mu-
neris.*

Sed pauculis omnino in viribus hæc cura Societati & ex parte tantum, nusquam penitus ademptra est; nec vniquam tota adiinetur, dum tenuiores pauperesque supererunt excolendi, quos illa negligi numquam feret. At quis credat reperiri posse, qui huic tam pio instituto obtrectent? frustra laborati in ætate, quæ grauioris curæ, vt est æternæ salutis, capax non sit; quæ spe munusculorum, non æstimatione vittutis, audita memoriæ mandet, vt p̄sittaci suum *χαρπς*; in quâ culta careat fructu. Quid igitur? atbor suis auctibus non adolescit, hotarum index non mouetur, etsi incrementum illius, huius motum oculi non percipiant? an semina humo condita in perditis numerantur, si statim non herbescant? Mutatio quæ sub initium fallit, tempore apparet. Crescente cum annis iudicio ac maturescente, doctrina quæ primò erat in memoriâ, in totum animum transit, mox in desideria vittutis, velut semen in frondes aut herbas, pullulat, ac demum ipsas vittutes ceu maturos ac sapidos fructus profert. Hi postmodum ad Rempublicam gubernandam adhibentur; quisque certè suam regit familiam: cumque ad exempla capitum seu Respublicæ seu familiæ se componant, tum demum apparet, quantum referat à teneris rectè institutos fuisse. Quare vel ad corruptissimas Respublicas corrigendas puerorum sufficit institutio. Si enim adutorum animi annis obdurati medicinam respuunt, eorum certè soboles ad vittutem educari potest. Numquid è putrium pomorum seminibus arbores nascuntur, copiosos oliu vberesque daturæ fructus? Quid, quòd rudi etiam senectuti, vt principio dicebamus, hæc doctrina plurimum proficit, dum eam vel cum pueris, vel à pueris discit? Quoties audiuius senes sibi gratulantes, quòd à nepotulis suis didicissent, quæ ad canos vsque ignorauerant? Quoties vidimus illos suæ liberorumque suorum felicitati præ gaudio illacrymantes, quòd in hanc essent velut auream ætatem seruati? Quàm multi verò malè perierunt; quàm multi in horrenda sceleta & perniciosissimos errores prolapsi sunt, qui si à teneris Christianâ disciplinâ fuissent imbuti, pro luctuosissimo quo iam perierunt naufragio, salutis æternæ potum felicissimè tenuissent?

*Etiampueri
ad vir-
tutem ma-
turi.*

Sed quid ego refero fructus institutionis huius ad sera tempora, maturamque ætatem, perinde ac si aliqua ætas aut vittuti aut celo sit imatura?

matura? Vt enim sileam decennes pueros per vicinos vicos catechismum felicissimè explicuisse, puerum in Germaniâ quatuor Ministros hæreticos ita confutasse, vt parentem disputationis arbitrum & auctorem conuerterit: tredecennes pueros cum schismaticis Monachis congressos in Abassiâ, eos erroris simul & impietatis conuicisse; in Indiis idola parentum conculcasse, conspuisse, per tetram raptasse, comminuisse, exussisse. Vt huiusmodi, inquam, fructus prætermittam, quos ex catechisticâ disciplinâ in alicuium ferè commodum retulit simplex illa ætas; quæ vittus vniquam in robustâ ætate fuit commendata, quæ in hac non eluxit? An viuâ illa & miraculorum effectrix fides? Solâ Symboli recitatione ex ægris corporibus morbos, Xauerij cruce ex obsessis demones pueri fugarunt: An religionis diuinique cultus tenacitas? Apud Malabares eum puer Christianus in honorem idoli (cuius festus dies agebatur) caput sibi ablui nullo modo pateretur, idque per vim tandem fecisset mater; ille in publicas vias profiliens, vociferari cœpit Christianum se esse, matrem aquas capiti suo per vim infudisse, se impio ritui numquam assensum. An pia in sese austeritas? In Paraquariâ integræ pueroꝝ cateruæ flagris in seipsoꝝ sæuere pro more iam habent, nec prius à verberibus temperate, quàm corpuscula sua lacerent, multoque sanguine perfundant. An pia & alta rerum cælestium meditatio? Rogatus à parente puer, an, eum toto vultu præter morem palleret, æger eilet? respondit, solam CHRISTI patientis commiserationem, quâ petmouebatur, nec aliam esse palloris sui causam. An inuicta, quam in Martyribus admiramur, constantia? Hic verò exercitus pueroꝝ inferunt, gladios, tela, vulnera fortiùs excipientium, quàm licetores inferrent. Sola Iaponia à paucis iam annis eiusmodi pueroꝝ exempla dedit, hodieque dare pergit; quæ posteritas rota non antè mirari desinet, quàm eum nullam vltà virtutem mirabitur. Illic nonnulli à simulatis, quidam etiam à veris carnificibus CHRISTVM abnegare frustra iussi, & nî parent, strictum iugulo ensem ferociter admoquentibus, sine morâ supplices in genua prouoluti colla nudarunt, parentesque gaudio stentes de constantiâ fecere securos. Alij, qui à patentibus puertili imbecillitati mctuentibus, fletu & ciulatione extorserant, ne tyrannorum iræ subduccerentur; iidem mox siccis oculis, hilarique vultu, parentum fratrumque pro CHRISTO morientium supplicium spectarunt, suum tulerunt. Alius probaturus patri constantiam, ferrum candens manu auidissimè prensauit. Alius in horribili rogo, solutis igne vineulis, eum ex igne potuisset fugere, ad matrem eodem in rogo CHRISTI causâ ardentem ardens ipse cucurrit, & in eius complexu expirauit. Magdalena puella Christiana eodem in rogo iam ambusta, prunas capiti suo, venerationis ergo, imposuit appressitque: perinde ac si in medijs flammis non satis arderet, ignem in igne quæsiuit; hoc facta testata, quantò fortior æstuetet ardor in pectore patiendi pro CHRISTO aliquid ignis tormento atrocis. Quid alia huius ætatis facinora post hæc miracula commemorem? Plena exstant volumina heroicarum vittutum, quæ omnibus sæculis pueritiam nobilitarunt, & aureolis, corollis palmisque cælestibus decorarunt. Vnde igitur pueri spiritus il-

los hausere tam ingentes? vbi, nisi à catechismo, didicerunt Fidem illam, pro quâ tuendâ ea tormenta ludibundi pertulerunt, quæ ipsa immanitas non sine horrore imperauit, nec sine trepitatione conspexit? In tales igitur tantosque fructus nouella hæc germina efflorescunt; & iis colendis non infuderur, non omnis cura, industria ac labor impendatur? Facit id verò facietque semper Societas, nec desistet à saluberrimo labore, ante vel suum vel humani generis occasum. Nunc, quæ à pueris ortum habent, de Sodalitatibus Marianis dicere aggredimur.

CAPVT SEPTIMVM.

De Societatis industriâ in cultu beata Virginis per Sodalitates propagando.

Hæreticorum in Deiparam impietas.

IN plerisque orbis Christiani partibus iacebat vnâ cum Filij honore, Matris reuerentia. Damnabant eam passim, & in contemptum aducebant hæretici. cultu & honore vociferabantur indignam, per quam omnia habere oportuerat. illam cæli terrarumque Dominam, illam Deo proximam Maiestatem, conuitiis quoque proscindebant; & cum aliter non possent, in imaginibus lacerabant, conculcabant, igni & ferro absumebant, vt nempe suam in Filium pietatem per iniurias Matris probarent. Quotusquisque tum munera Diuæ templis, quotusquisque animum affectumque (cui anathemata omnia Virgo semper posthabuit) offerebat? Dolebat Societati, quæ tantæ Matris auspiciis originem suam debebat, non tantum apud omnes probos pro asserendo, quantum ab impietate pro euertendo eius honore pugnari; nec tantum de tutissimo hoc certissimoque ad salutem aditu muniendo laborari, quantum ab hæreticis de obstruendo. Igitur hoc tantum salutis remedium, sine quo reliquorum vel vsus vel cura facilè languet, aut negligi, aut frigidè aut à paucis tantum adhiberi passâ non est. Et verò id si patetur, iniqua videri posset, tum in eos quorum saluri se incumbere profiteretur, tum in illam, cuius voluptas est omnibus prodesse. quæ, quod vult, ita potest, vt cum Filio rerum omnium Domino diuisum imperium habere videatur: potestatem verò suam cum voluntate ita coniungit, vt supplicum desideria occupare malit, quàm admittere; effundere potius beneficia, quàm dare. Igitur Societas exemplo præire: *MARIAE* laudes pro se quisque Sociorum, & ad Horas & ad globulos quotidie annumerare: quidquid arduum aggredierentur, vt quæ obsisterent, difficultates superarent, *MARIAE* opem implorare: quidquid molirentur aut ad suam aut ad aliorum salutem, *MARIAM* inuocare, vt conatibus adspiraret: quidquid vel Deo vouerent, vt gratum acceptumque esset, *MARIAM* adhibere, quæ intercederet, quæque facilem ad Filium aditum pararet: in periculis rebusque afflictis ad eam confugere, spem omnem in eâ reponere. Numquam frustra: numquam Virgo laborantibus non adfuit: numquam vota non præsens audiuit. Et hanc Patronam non amaret Societas? non suum erga eam studium, quibuscumque posset modis probaret? non adniteretur pro viribus, vt quæ sua & pauco-

Societas B. Virginis cultum commendat.

paucorum esset felicitas, fieret omnium? an, cum tantâ hominum iu-
uandorum cupiditate ardeat (vt res est plena sollicitudinis amor) non o-
perosè suaderet, vt, qui per abrupta & plena præcipitiis loca ad cælos
iter habent, mortales hanc sequantur ducem, in hanc oculos mentem-
que conijciant, secundùm hanc cursum regant? Fecerat id iam non
paucis annis, haud indiligenter: iam laudes Virginis vbique gentium
celebrarat, iam sacella eius & aras exornarat, iam excitarat languentem
torpentemque in plurium animis erga eam pietatem: & videri poterat
non leue præmium operæ fecisse. Iam Festis eius diebus sæpè ædes sacræ
non sufficiebant capiendæ multitudini, nec consellarij audiendæ; & plu-
rimos quandoque ab eâ religiosis officiis honorandâ non tam sua arce-
bat socordia, quàm turba. Sed quemadmodum delibata purissimi fon-
tis aqua ingentem sitim accendit magis quàm sedat; ita fructus hic at-
tendent illam salutis alienæ cupiditatem, quâ Societas flagrabat, in-
flammauit magis quàm expleuit. Gaudebar illa dum videret hunc
pietatis ardorem, sed magno igni similem non ignorabat, breuè extin-
guendum, nisi perpetuò foueretur. Quamobrem vbicumque ponebat
vestigium, non sollicitâ minùs de conseruando Deiparæ cultu quàm ex-
citando, Sodalitia instituit, in quæ non sine delectu admitterentur, qui-
bus Diuæ amor ac veneratio præcipuè cordi esset, qui que eius, quam
colunt, virtutes potissimùm æmulari studerent. Hi conceptis verbis,
certâque formulâ obsequio Virginis deuouent sese, certis que pietatis
legibus parent: quothebdomadis conueniunt vnum in locum, vbi apud
directoris oratione mutuisque exemplis incitantur; vt conceptum se-
mel atdorem constanter fouere pergant. neque suis carent Magistra-
ribus qui leges tueantur, & incremento consulant pietatis. Ceterùm
vti rerum etiam magnarum tenuia plerumque sunt & lenta initia; ita
Congregationum harum origo fuit & perexilis & tarda, & huic in quam
toto iam orbe excreuerunt, amplitudini ac celebritati dissimillima.

*Sodalitia
instituit
ad fouen-
dum Dei-
paræ cul-
tum.*

*Hist. Societ.
Tom. 2. l. 7.
Origo So-
dalitatum
B. Virginis*

Ioannes Leonius Belga natione prima huius operis lineamenta du-
xit. Inferiorum classium pueri, qui præcipuo studio sociare cum litte-
ris pietatem vellent, diebus singulis post missos ceteros, in vnam è
scholis conueniebant, in quâ erat arula ad pietatem decenter instructa:
hic aliquamdiu orabant vniuersi: excipiebat orationem, audientibus
ceteris, sacra lectio: Dominicis verò ac Festis diebus Vespertinas præces
non sine cantu, sed modico, peragebant. Hæc vltima est origo tot tan-
torumque toto orbe Sodalitiorum, quoad quidem memoriâ repetentes
ea quæ fuerunt, & vestigia huius sæculi relegendes, agnoscere potuimus.
Sed diuina solet Sapientia, rerum, quas ipsa suscipit, gerendarum
vtilia magis ad fructum, quàm speciosa ad ostentationem, ponere ex-
ordia. Nulla vsque ad ea tempora Sodalitiorum fuerat aut certa forma
aut species, sed vmbra quædam & rudis imago eorum quæ sensim
in lucem prodibant. Anno proximè sequenti, confirmata solidataque
sunt, & in eam speciem formata quam hodieque seruant. Multò post
Gregorius XIII. Summus Pontifex, vt eorum institutum cognouit, vt
leges inspexit, vt ex fructu, quem ferebant, æstimauit, robur illi firmi-
tatemque Apostolicâ comprobatione adiecit. Tum verò iniecta So-
ciis

*Sodalita-
tum con-
firmatio.*

ciis piæ æmulationis flamma: tum non vicinas modò vrbes, sed & pro-
uincias; totumque terrarum orbem idem ardor inuasit. tanti est mo-
râ non frangi in fundamentis aptè iaciendis; quamuis lentè assurgenti-
bus. Gaudebat Gregorius exinde tam multiplices fructus siue ad Dei
cultum, siue ad Virginis honorem, siue ad hominum salutem, proue-
nire à Sodalitio quod suâ ipse comprobatione laudauerat, & in Colle-
gio suis auspiciis & impensis ædificato erexerat. Facilè Claudio conce-
sit; vt ab illo tamquam fonte in omnes vrbes; vbi Societas scholas ha-
beret, easdem gratias & instituti firmitatem approbationemque, & pœ-
narum condonationes deriuare posset. ira tamen, vt, sicut in Vrbe prima-
riâ erat singularis Congregatio, ita neque in aliis oppidis plures, eæque
omnes sub tutelâ salutari ab Angelo Virginis excitarentur. Sed quis
incendij immensam siluam depascentis quaquauersum se diffundentes
flammas coëreat? quis annem monte decurrentem,

Sodalita-
sum mul-
tiplicatio.

imbres

Quem super notas aluere ripas,

intra alueum contineat? Producendi iterum fuerunt termini: cumque
hactenus Congregationes ex adolescentibus literarum studiosis, qui que
iis se adiunxissent, constant; altero post anno Sixtus V. concessit, vt
vbicumque domicilium fixisset Societas, è quocumque hominum ge-
nere Sodalitates nostrorum studio coaluissent, quocumque inuocato
Virginis nomine, nullo numero, libetè in communionem immuui-
tatum & priuilegiorum cum principe in Vrbe Congregatione adsciscere
liceret. Quis hîc non miretur æternæ Sapientiæ consilia? quæ vt olim
non paucis annis, ad laborante Matre, Societatem suam molita est,
quando Ignatij conatus, priusquam secundaret, semel iterumque suc-
cessibus destituit, vt suum quod parabat, non hominis opus esse testa-
tum faceret; donec euoluto, quod præstituerat tempore, præter spem
& exspectationem, Pontificum oraculis eam voluit approbari, & sub-
latis, qui positi erant, terminis, vbique gentium propagari: ita ferè in
Virginis Sodalitate excitandâ quàm rudibus initiis, quàm tardis progres-
sibus, quanto tempore à Sociis laboratum est, antequam propitijs ple-
nus fauor Numinis videtur adspirare, & hæc, quæ videmus, MARIÆ
castra faceret, donec in Vrbe nata, à Sede Apostolicâ agnita & in fidem
suscepta, in totius mundi lucem prodiit? Quantis tunc repente aucti-
bus in immensum creuit? in quot, quamque decentes ordines omnis
conditionis homines digessit, quò Deiparam plures pro ratione ætatis,
vitæ, dignitatis, sub iisdem legibus, aliter tamen atque aliter, colere &
honorare aptius docerentur. Non enim omnibus eadem conueniunt:
aliis atque aliis siue stimulis ad virtutem, siue præceptis, alia atque alia
hominum conditio indiget. vtilius traditur, & inhæret fidelius, quæ
cuique disciplina attemperatur. Vt igitur neminem tepellit M A R I A,
ita omni hominum generi aptanda erant M A R I A E Sodalitia; vt om-
nes ad M A R I A E amorem, & felicitatem ex eo nascentem, certius du-
cerentur. Quis enim non videat commodius pueris primos erga Dei
Matrem igniculos iniici, si soli diuisique sint à ceteris, quàm si cum
viris & senibus permixti? numquid alia adolescentiæ, alia ætate matu-
tis;

ris; alia inæ plebi, alia Patriciis & Senatoribus, aptiùs proponuntur? Numquid aperiùs de suis nauiis & vitiis moncantur Ecclesiastici, si fererentur ab hominibus profanis, quàm si simul sint cum omni hominum genere ad officium incitandi? Quare tenella ætas hoc capacior boni seminis, quò mollior, in suos primatum cæteris tribuitur. & quamuis litteras necdum nouit, sic tamen instruitur, vt, cum nihil possit salubrius, nihil quoque discat priùs, quàm inuocare & venerari **MARIAM**; & quamuis adhuc impar sit maturæ pietatis officii, sub Angelorum tamen Reginæ tutelâ iam tum assuecit in Sodalitiorum veluti vestibulo versari. Adolescentibus & sui sunt conuentus, vbi pro suo captu virtutibus imbuantur. Vbi res fect, amant nobiles & viri primatij non misceri cum opificibus & plebeiis: & nautici homines atque piscatores sui similibus gaudent. Quid, quòd militum, quid quòd agrestium, quid quòd reuigum damnatorumque ad triremes, & mendicabulorum inuicem sint sub **MARIAE** nomine Societates? è quibus spe maiores fructus relati: utpote quorum pluribus nihil aliud ad probitatem defuit, quàm cultura & recta institutio. Omnibus profectò hoc misericordiæ & benignitatis Marianæ asyllum patet; & hæc clientum eius varietas iucundissimum Virgini præbet spectaculum. Certè sine hac inæqualitate conuentuum, non posset æqualis procurati animarum utilitas; quarum tamen æquale est pretium, & æqualis apud Diuam æstimatio. Neque verò Sodalitatum harum splendori quidquam officit hominum quibus quandoque constant ignobilitas & obscuritas. Tantum enim lucis iis affundit Præsidis Diuæ maiestas, vt & primi Ecclesiæ Proceres purpuræ suæ ac infulis; populorum Domini, Imperatores & Reges sceptris suis ac diadematis non modò nihil decedere, sed honorem potiùs ac reuerentiam ab his accedere, haud immeritò semper existimauerint: neque eos puduit sua nomina in idem album cum plebeiis dare, & eidem pro Virginis honore militiæ adscribi. Ferdinandus II. Cæsar, qui raro nexu summum imperium cum summâ virtute coniunxit, augustum illud nomen suum variis locis cæterisque in Parthenios Sodales referri curauit: neque cælestem illam Imperatricem sibi tantum in Patronam adoprauit, sed etiam exercituum suorum ac ducum Ducem nominauit. eius auspiciis tam feliciter toties pugnauit, vt vel ideò hostis ei numquam defuisse videatur, ne deesset materia triumphorum. Sterit ille semper inuictus, Diuâ clientem suum & causam tuente; tametsi in nullius unquam Principis euerfionem aut maiore molimine, aut diuturniore pertinaciâ, aut à pluribus conspiratum sit & pugnatum. Ferdinandus quoque III. qui Cæsari parenti non minùs in virtutes, quàm Imperium & Regna successit, clientum Deiparæ numero non tantum adiungi voluit, sed hoc ipso iubilei nostri anno in purificatæ Virginis peruigilio in Sodalitatis Louaniensis tabulas, quas sibi mitti iussit, nomen suum nuper ipse retulit, adiecto symbolo illo suo: **PIETATE ET IVSTITIA**. Et profectò pietatem Cæsaris videbit hîc omnis posteritas, iisdem quibus augustum illud nomen litteris saris expressam: quot enim apices à sceptriferâ illâ manu cernit exaratos, totidem se notas venerationis credet intueri, quibus Parthenias Congregationes Cæsar

*Dignitas
Sodalitatum.*

Ferdinandus II. pietas.

Ferdinandus III. erga Deiparam pietas.

est profecutus. Sed quid ego Cæsaris pietatem verbis conot adumbrare? Ipsum iuuat audire Ferdinandum: ne, qui assequi optimi Imperatoris sensus teneritatem non possumus, ab iis tamen, qui eam non intelligunt, quique Virginem minus aut amant aut æstimant, blandiri censeamur. Cùm igitur Sodalitatis album ei fuisset, vt iusserat, oblatum, in quod referri solent *qui se Diuæ in clientes & seruos perpetuos consecrant, quique eam amare vt Matrem, obseruare vt Reginam & Dominam, colere vt cæli terræque Moderatricem profitentur*; his verbis ipse se voluit inscribere:

ILLIVS EGO COETVS SVB INVOCATIONE TVA CONGREGATI
AVGVSTISSIMA MARIA

ME LIBENS ET MERITO VNVM PROFITEOR;
TIBI EGO ME, MEOSQVE CONIVGEM AC LIBEROS,
TIBI ROMANVM IMPERIVM, CVI ME DEVS PRÆFECIT,
TIBI REGNA A MAIORIBVS ACCEPTA,
TIBI TVTELÆQVE TVÆ POPVLVM ET EXERCITVS MEOS
TIBI TVOQVE FILIO MILITANTES
COMMITTO.

TV ME IN TVVM ADMITTE,
QVI FILIO TVO, QVI TIBI, QVI VTRIVSQUE HONORI
VIVO, REGNO, PVGNO.

TVVS IGITVR EGO ERO
M A R I A,

TVI ERVNT QVICVMQVE MEI,
TVA ERVNT DITIONES ET REGNA MEA ET IMPERIVM,
TVI POPVLI ET EXERCITVS:
TV EOS PROTEGE, TV EIS VINCE,
TV IN EIS REGNA ET IMPERA.

ITA VOVEO

M. DC. XL.

TVVS PIETATE ET IVSTITIA
FERDINANDVS.

Neque vetò Maiestate suâ quidquam indignum se committere arbitrat, cùm illam ad Sodalium cœtus & nomina dimittit, cùm in MARIAE tutelâ esse, cùm ei seruire perpetuò magnâ voluntate gestit. Numquam pietas minuit Maiestatem, quam vel sola potest augete, vel plurimum illustrare. Sigismundus III. Poloniae Rex, etiamnum adolescens, Bransbergæ à Sodalibus per littetas enixè petiit in eorum numerum

*Principes
viri & fe-
mina So-
dalitatem
ambiant.*

coopta.

cooptati. Parem in Ferdinando Cardinale Austriaco, quo nunc Belgium moderatore gaudet, pietatem vidit Hispania: parem in Emanuele Duce suo, eiusque, liberis, Sabaudia. Quid, quod Principes supremi; & Apostolici Legati, cum animum suum dumtaxat aperiendo, voti sui possent esse compotes, maluerint tamen ad ceterorum consuetudinem candidati officiosissime Sodalitium petere, ut quanti illud facerent, in conspectu omnium profiterentur? Quid, quod nec alter sexus ab hac felicitate se passus sit excludi? inter Sodalium nomina voluere nomen suum referri Rudolphi II. mater Augusta, Caroli IX. Galliarum Regis Regina coniux, aliaque Principes feminae quam plurimae. Usque adeo & merito gloriosum sibi ducunt Deiparae seruire, ij quibus ceteri seruiunt. Post haec exempla quid utriusque ordinis Principes commemorem? quid Reip. Praesides, quid clarissimos quae cruditione, quae nobilitate viros, his ceteribus nomina certatim semper dedisse, atque etiamnum dare? Cui mirum videatur, Cardinalium & Praefulum Romae Sodalitates esse, alibi Equitum Melitensium, alibi Nobilium? cui insolens, Catholicos qui occupatas ab haereticis vrbes incolunt, ut Sodalitatibus Marianis Catholicarum ciuitatum accenserentur, summo studio instituisse? Sed difficile dictu est, plussne sibi gratulentur Sodales quod prima illa Christiani orbis decora inter membra sua numerent, an hi quod inrer illa numerentur. Nimirum alios titulos censent dignitatis suae, hunc felicitatis; per quem Christianam dignitatem, qua nulla est nobilior, commodius tueantur. Sanè Antistes Vensensis palam aliquando testatus est, plus se gloriari titulo Sodalis, quam Episcopi, idque ornamentum plucis à se fieri, quam pedum suum & infulam sacram.

Ann. 1587.

Ann. 1602.

Atque haec de Sodalitiorum origine, propagatione, dignitate. Videamus nunc quantos Societas piae industriae suae referat fructus. Magna in omnem Reip. Christianae partem ex Sodalitatibus manauit utilitas, dum vel per illas sublata est vitiorum licentia, vel ex iisdem magna virtutum prodiere exempla. Fassi sunt multis in vrbeb; Prætores, peccandi audaciam Sodalitiorum magis legibus, quam suppliciorum metu fuisse cohibitam; longè pauciora solito, & propè nulla, crimina publicis penis plectenda committi, post pietatis illa in Deiparam exercitia in vrbes suas introducta. quod ut curiosè obseruarunt, ita sanctè affirmarunt cum magnà huiusmodi cœtuum laude; quos publico vrbiuum bono natos & institutos aiebant. Senex septuagenarius, non annis quàm prudentiâ maturior, ex annis duobus & septuaginta quos in Sodalitate exegerat. Monasterij vir primarius morti iam vicinus syngrapham petiit, quâ Sodalitatis Moderatores testarentur eum Sodalium fuisse, quam testamento suo pius Virginis cliens inseriit, ut scirent posterius, se non tantum opum, sed etiam cultus Virginei, ab optimo parente scriptos esse heredes. Dux Populensis cum graui & mortifero morbo vrgeretur, Sacerdoti nostro accersito, lætum optimaeque spei plenum affirmabat se mori; simul testatus, si quam haberet huius causam spei, è Sodalitate illam hausisse. Mox filio adstanti imperat, ut

Sodalitium fructum.

Ann. 1604.

Ann. 1590.

Sodalitati & nomen det, & animum; se illi neque titulum posse nobiliorem, neque censum relinquere ampliotem. An vtiliorem filio hereditatem relinquere potuit, quàm amorem Diuæ, salutis æternæ certissimum pignus? Iam vittutum illustrium monumenta quæ & quantæ sunt à Sodalibus vbique locorum relicta? si quam licet coniecturam facere ex sui victoriâ, & corporum voluntariis castigationibus, non horridiores ab austeris Religiosorum Ordinibus expectes.

*Seneritas
Sodalium
in se ipsos.*

Nolo iis recensendis immorari, ne qui fortè aut moderationem excessisse videri possint, aut maius momentum posuisse in sui afflictatione, quàm vt reluctantem frangerent animum atque in potestate haberent, quàm vt suppliciis illis ostenderent, quantum sibi doleret Deum offendisse, quamque timerent nequando offenderent. Fuerunt qui cilicio fetis asperrimo sex ipsas hebdomadas corpus non tam affligebant, quàm lacerabant. Inuentus est, qui hebdomadas totas abstineret ab omni potu. Fuit qui singulis noctibus ad orationem consurgeret: quâ nudis genibus peractâ, catenâ ferreâ sese acertimè diuerberabat: neque quotidiano hoc supplicio contentus, vires afflictas solo panis & aquâ sustentabat. Non defuerunt qui per noctem, etiam cum sæuiter hiems, ad templorum valuas se conferrent, ante quas in genua prostrati passis sine intermissione lacertis Rosaria integra percurterent, tanto brachiorum dolore, vt qui illum experti non sunt, animo concipere non possint. Alij calculos, alij cerasorum lapillos calceis imposuerunt, atque ita votiuorum itinerum spatia non exigua confecerunt; in quibus nec vestigium figebant sine acerbissimo sensu doloris, qui ad passus singulos crescebat. Nonnullis farti lapidum fragmentis sacci, aliis asstes, aliis humus cubile fuit, in quibus fatigata membra quietem caperent, labore & vigiliis duriorem. Fuit qui candente ferro pectori suo inussit cutem, vestigium perenne ardentis non tam ferri quàm amoris, quem

Ann. 1585.

Ann. 1584.

Ann. 1603.

CHRISTI patientis tormenta pectori eius primùm inusserant. Finem non reperiam, si enumerare pergam singula. Syracusis quaque hebdomade Sabbati diebus, & celebriorum Festorum Vigiliis, conueniunt Sodales in templum: ibi sub primam noctis horam, post fusas preces, continuâ & peracri flagellatione per quartam horæ partem in corpora sua sæuiunt. Alibi iterum, alibi quartò per hebdomadam, alibi sæpius, sacris Aduentus & Quadragesimæ temporibus ad similem seueritatem in se exercendam confluunt. Hebdomade verò sanctiore, tempore ipso pietatem prouocante, quid à Sodalibus toto orbe non geritur? quàm acriter tunc siue flagris, siue inediâ, siue ciliciis, aliisque pœnatum generibus CHRISTI patientis dolores, aut eorum causas, in se vindicant, aut repræsentant? Monachij anno M. D. LXXXVI. ad Dominicum sepulchrum instituta est Supplicatio sexcentorum Sodalium: hi nudis incedebant pedibus, facem manu gestabant, illi lacerabant flagris corpora; neque aberant viri Principes Serenissimi Ferdinandus & Maximilianus, Guilielmi Ducis hic filius, ille frater; Marchio Badensis, ipse denique conspiciebatur Guilielmus Dux. Paria Pultouæ in finibus Tutarum gesta. Auenione verò albo induti sacco, spineis fetis coronati, supplicabundi processere. Sed quid prodest ferire humeros, lacerare

Ann. 1596.

terga,

terga, sanguine corpora perfundere, si vitiiis non inferatur bellum, si non domentur lasciuientis naturæ impetus, si eadem perturbationes mentem lacerent, si denique corporum vulnera non sint animorum medicina? Pleni sunt Annales nostri inusitatis Sodalium virtutibus & exemplis. Illi suis percussoribus genam offerre, hi pro vulnere hosti dare amplexum. Aleti vir illustris, vt nescio quem animi fastum contunderet, in medio foro ad mendicabuli pedes se abiecit, quos frequentissimo spectante populo deosculatus est. Ingolstadij Sodalis leuem porus intemperantiam vindicaturus, mendicum suæ adhibuit mensæ, iamque accumbentis pedes osculatus, potionem ipse numquam sumpsit, nisi bibendi facultarem ab hospite suo in genua prouolutus impetrasset. denique iussit hominem, quamuis reluctantem & inuitum, excutere in scyphum; quem vnà cum sputo exhaust, leuis culpæ non gloriosus minus, quàm seuerus vindex. Adolescens è solutiore vitâ in Sodalitium Virginis se receperat. is primùm horrido fune nudam carnem arctissimè constringere, aspero cilicio insuper & frequenti inediâ corpus & vires atterere. Parentes ceterique domestici iuuenem obiurgare, miscere precibus minas & lacrymas, ne se perditum iret. Sed augebant hæc constantis animi robor, non labefactabant. Diebus etiam festis in nosocomia se abdens, ægros epulis benignisque verbis recreabat. Hieme cum grauis populum annona premeret, manticis ex humero pendentibus urbem obiens, emendicabat quotidie panem pauperibus alendis. Excitus aliquando lamentis mendici præ fame deficientis, è domo cum cibariis ad iacentem properat; moxque ægrum virium defectu cibos transmittere non valentem clam recipit in domum, commodiores languenti cibos paraturus. Reuertitur interea durus pater, filiumque pascendo ægro reperit occupatum; qui ne iurgiis non cedere videretur, sublatum in humeros miserum ad valerudinarium deferr. Quod Christianæ charitatis officium quibuscumque aliis, etiam extra urbem, per agros aut vias fortè inuentis, constantissimè præstitit; mirantibus aliis, aliis insipientis mundi vitio virtutem sibi semper odiosam nequidquam irridentibus. Lanista & arte & vitæ licentiâ notissimus, vix Sodalitio nomen dederat, cum sui dissimillimus repente factus est. Cilicio assiduo corpus affligebat, flagra sæpius in hebdomade suo sanguine cruentabar, ternarum quotidie horarum precationibus incumberebat, artis suæ quæstu verecundam honestorum inopiam subleuabat: ad extremum, cum in letalem morbum incidisset, nunquam à mulieribus, quæ ægotanti præstò erant, se attingi passus est. Quid commemorem, quot hinc prodierint, qui caducas voluptates Religiosæ disciplinæ posthabuere, qui spem amplissimarum hereditatum & dignitatum cum Religiosâ inopiâ & humilitate mutarunt? Quis Ordo Religiosorum ex his Sodalitiis non creuit? quis vtilitatem non sensit? Fassi sunt sapè Tironum instructores, nullos suorum celeritùs vitæ sanctioris præcepta suscipere, nullos suscepta meliùs consuare, nullos disciplinæ faciliùs obsequi, quàm qui ex hac virtutum palæstrâ prodiissent. Scilicet non possunt tot fociorum exempla, tot semina salubrium monitorum suo fructu destitui. Sed virtus otiosa esse non potest. Quamuis latère omnium

Rare Sodalium virtutes.
Ann. 1585.

Ann. 1601.

Ann. 1590.

Ann. 1593.

Sodalium charitas in proximi.

nium oculos gaudeat, suo tamen lumine se prodire. Qui suæ salutis tam prudenter consulunt, student quoque & volunt consulere alienæ. Hinc pia de rebus diuinis colloquia, hinc pueris tradita doctrina Christiana: hinc alij ab illicitis amoribus ad corporis animique puritatem, alij ab impiâ iurandi consuetudine, alij ab ebrietate, alij ab alijs vitijs deterriti abstractique. Neapoli tam multi ad confriendum Sodalium adorationibus aliquando perducti sunt, vt, cum Sacerdotum penuria multitudini non sufficeret, Archiepiscopi iussu omnes Religiosorum familiæ auxilia submittere debuerint. Obseruatum est, teste Bochio laudatissimo scriptore, res vrbis Antuerpiensis secundiore cursu tenuisse, ex quo Sodales Parthenij marmoream Deiparæ statuam quatuordecim pedum altitudine magnâ arte elaboratam, suâ impensâ in fronte Curie, in immanis colossi inde deiecti locum, publicâ pietatis pompâ substituerunt. Quin & ab hæresi multi per Sodales abducti, multi ne perirent factò Religionis naufragio, seruati. Inclytæ illius Reip. Colonienfis in auitâ Religione constantia Sodalibus secundum Deum à plerisque tribuitur. Ex illis siquidem viri vrbis primarij, adeoque Episcopi non pauci, & Apostolici Nunrij, qui Sodalitari nomen dederant, tantum industriâ suâ effecerunt, vt Senatus grauissima quæ intentabantur pericula maluerit quàm hæresin sustinere.

P. Coster. in
Procem. lib.
Sodalit.

Sed blandius influunt in animum, eumque citius vincunt beneficia quàm verba, quia mortalitas sensu maximè ducitur. Viderat hoc sagax in omnem partem Sodalium charitas, quæ pauperum tuguria, nosocomia, carceres peruagata, quætere numquam destitit, quorum inopiam aut calamitatem leuaret. Fuerunt qui de suo vestimenta pecuniâque miseris distribuerent: qui vt seminudos cooperirent, sibi ipsi vestes detraherent: qui suo se fraudarent alimento, ne pauperes esurirent. Neapoli in nosocomio insanabilium Sodales quotidie ex ordine agris ministrabant: officinam omni genere bellariorum instruxerant, maiore agrorum commodo quàm si triginta aureorum millia in subsidium illorum contulissent. Ita censuere nosocomio præfecti. Nec hîc stetit illorum ardor: anno insequenti victorum causâ Monrem erexere, qui à Pierate nomen habet. Denique in collocandas filias, quarum pudicitia periclitabatur, annum statuere vœtigal. Aliis in locis vno anno partim industriâ, partim elemosynâ liberarunt capriuos modò ducentos, modò ducentos quinquaginta, aliquando ducentos septuaginta & plures, quos vel culpa aliqua vel æs alienum in vincula compegerat. Tolerati adeò profusa aliquando fuit Sodalium liberalitas, vt trecentis pauperibus alendis sufficeret. Quid, quòd seruilia munera auidissimè subierint maximæ auctoritatis viri, vt Diuæ suæ plenius seruirent? Videre illos erat passim, simul ac valedudinarium ingrederentur, positis palliis, aperto capite cum argenteis parinis ad agros properare, flexis genibus suâ illis manu cibum præbere, lectos quàm mollissimè componere, vngues vel purgare vel refecare, capillitium barbamque detondere, aliaque obsequia calamitosis præstare: ac tum demum Sodales Matris se putare, cum in miseris tam alacriter seruirent Filio. Alij corrogandæ pauperibus stipi, frumentoque in mulierum conuersarum sustentationem colligendo, ritu mendicorum,

Ann. 1585.

Ann. 1602.

cotum, vrbes & villas obiuere; hanc sui abiectionem pluris æstimantes, quàm dignitatem. Alij noctu per plateas discurrere, vt si quos pauperes, vt fit, sub dio pernoctantes, aut cum frigore morbóve luctantes reperirent, in domum ad id paratam deducerent. *Ann. 1601.* Quin Maioricæ fuit Sodalis, qui, cùm nosocomium pestis infecisset, reliquis deficientibus, ipse ægris vltro & constanter præstò fuit, erga quos nullum obsequij genus prætermisit. nec priùs hic eius feruor extinctus est, quàm vita. Ita charitas Sodalis, media inter funera & quotidianos mortis terrores impauida, de peste & morte triumphauit; numquam gloriosior vtriusque mali victrix, quàm cùm vtrique succubuit.

Ceterùm, vt Sodalium sollicitudo miseros non destituit dum viuere, ita cum eorum vitâ non defecit, tantò laudabilior quòd eorum sit memor, qui oculis simul & animis omnium subduci solent. Quoties igitur suis manibus tumulos humanis corporibus effoderunt? quoties aut inuenta aut neglecta ab aliis cadauera sepeliuerunt? quoties facibus, precibus, solenni pompâ pauperum funera ad tumultum vsque sunt prosecuti, & eorum exsequias suo ære ritè procurarunt? *Ann. 1602.* Cordubæ per nouem ipsos dies Sodalium impensâ solenni ritu parentatum est peste extinctis; quo temporis spatio Sactificia mille quingenta in eorum subsidium Deo sunt oblata. Tales denique tantosque toto ferè orbe ingenti suo solatio vidit Societas laborum suorum fructus; ex quo Sodalitates Parthenias vel instituit vel administravit, vt in iis adumbratam quamdam imaginem agnoscat sui. Ira per omne quâ licuit functionum genus, quibus Societas vel salutem suam procurat, vel alienam, hæ Sodalitates se quoque Deo ac Dinæ suæ probarunt. Sed nec in illâ ipsâ Sodalitatum erigendarum curâ Societatis operam non expresserunt. Nouas quippe Sodalitates, easque multiplices, variis in locis ex sese proferunt; nomen verò ex peculiari virtutum officio, cui se potissimum addicunt, & quodammodo consecrant, adeptas. Anno M. D. LXXXIV. Genuæ Nobilium & Togatorum instituta est Sodalitas, quæ de vitiiis corruptisque ciuitatis moribus aut profligandis aut emendandis sollicita, vltro ad Episcopum deferat, si quid refecandum videatur aut sanandum. Alibi, quæ succurrat afflictae valetudinis pauperibus, & carceres atque tritemes subleuandis vincetis obeat. Alibi, quæ aduigilet, ne sine Sacramentorum præfidiis decedant moribundi. Alibi, quæ procurandâ dote virginum honestarum pudicitia consulat, quæ captiuos redimat, quæ in annonæ charitate inopes alat. Vallisoleti cùm plurimis in publicâ custodiâ derentis, & patrocinio pecuniâque destitutis, nullus appareret alius vinculorum finis quàm vitæ, multiq; squallore & miseris conficerentur; rari exempli Sodalitas piâ Societatis importunitate est instituta. In eam Regij Concilij Præses, Iudices, Iurisconsulti, Procuratoresque nomen dederunt, ciuiumque præcipui quidam, qui præter stipem quam de suo conferebant, bini quaque hebdomade, in irio ab ipso Præside factò, vincetis ministratum ibant, ægros etiam lautè accipiebant. In singulos præterea Sodales singulorum causæ captiuorum distributæ sunt, quamprimum expediendæ. Quid amplius à Christianâ charitate vel sperari possit, vel optari? Finis non sit, si vel enumerem

*Sodalium
in defun-
tos pietas.*

Ann. 1602.

*Sodales
nouas eri-
gunt So-
dalitates.*

Soda-

Sodalitates variis in vrbibus in calamitosorum opem institutas, quas eleēmosynis fidem propè superantibus, annuisque censibus, qui nomen iis dederant, locupletarunt. Multis locis excitatæ sunt, quæ in hoc conspirant, vt animas precibus, eleēmosynis, votis omniq̃ue ope purgantibus flammis eripiant. Quid de iis dicam, quæ certis vitiis compescendis, quæ paci inter dissidentes conciliandæ, quæ memoriæ crucis & CHRISTI semper instaurandæ, quæ doctrinæ Christianæ promouendæ, quæ aliis pietatis functionibus peculiari studio se dedunt? Ignoscant mihi & hæc & tot alix toto orbe Congregationes, quas ne nominati quidem, tametsi iis quas memorauimus, neque splendore, neque virtute cedant. Nam vt earum iustus modum non habet, ita nec habere possent scriptio, quamuis in iustum volumen cresceret.

B. Virginis in Sodalitates suos beneficia.

Ann. 1590.

Sine piaculo hoc loco taceri non potest Virginis vicissim in Sodales suos effusa benignitas, quibus auxilium non tam spondet, quam præstat, sed carptim, vt cetera, quædam tantum eius signa delibabimus. Sodalibus cui lapsa circumacta currus onusti rota collum presserat, Virginis ope imploratâ, ne vestigium quidem retinuit mali. Alius cum iumento deciderat in præcipitem locum, è cuius alterâ parte patebat formidolosæ altitudinis præcipitium: crus alterum equi iacentis mole erat oppressum, nec conari audebat vt illud expediret, ruiturus cum equo in præceps, si is vel tantillum se mouisset. Iamque accurrerant multi qui miserari iacentem poterant, non iuuare. Sed Deipara inuocata præstod fuit clienti, qui sine vlllo nisu suo vix sibi credens tibiam vidit expeditam: vixque ab adstantibus in tutum erat subductus, cum equus nonnihil luctatus

Ann. 1594.

per rupem saxis asperam præcipitans interiit. Taurini viginti armati stricto ferro inuadebant Sodalẽm, non nisi pietate & Diuæ suæ patrociniõ munitum; cumque & cæsim & punctim inermem crebrò ferirent, vestem eius tantum vulnerarunt, corpus ne leuiter quidem tot ictibus perstrinxere. Alterius pectori gladius impactus, eo loco quo gestabat imaginem Deiparæ, in modum iunci se reflexit, ne leui quidem vulneris relicta notâ: Sic alij sclopis explosis tacti fuere, nec sauciati: alij vorticibus fluminum impliciti emertere: alij excussos tormentis globos exceperunt innoxij: alij aliis periculis tam præsentis subsidio MARIÆ fuere crepti, vt non citius propè discrimen senserint, quam auxilium. Quod autem morbi genus fuit, aut tam vehemens, aut tam perniciosum, aut tam diuturnum, aut tam deploratum, quod à Sodalibus suis clementissima Mater aliquando non depulerit? quæ calamitas, quam non lenierit? quæ plaga, quam non sanarit? Tam sollicita de perituro suorum corpore, quâ demum curâ complecti putanda est eorum animas & immortales, & Filij sui sanguine æstimatas? Hanc curam omnium oculis patere in quibusdam voluit, vt inde æstimaretur eius sollicitudo de omnibus, quæ plena tenerrimi amoris ne negligit quidem negligentes sui. Eos igitur quos pietatis omnis sensus iam defecerat, ad pristinam sæpè virtutem verbis, quæ ferreos animos penitus mulcerent flecterentque, reuocauit. Sæpè solo sui conspectu verecundiam peccandi improbis iniecit, inrer dum nimium de salute anxios optimâ spe impleuit, interdum moribundos oblatâ sui specie recreauit, & in his aliisque ceteros docuit,

Ann. 1609.

docuit, cultores clientesque suos perire non posse. Tot animarum salutem, quarum multæ sine hac ope æternorum ignium nunc arderent immiserabiles victimæ, non potest sibi repræsentare Societas, quin operis tanti conscientia liquidissimâ illam perfundat voluptate, stimulosque acerrimos quamvis currenti admoueat, vt IESV & MARIÆ, quemadmodum Filij, ira Matris, salutaria signa toto orbe circumferre pergat, & ad amabilem huius indulgentiam inuitare omnes, qui meritò timent rigidam æquissimi Iudicis seueritatem. Nunc, quod adultis proprium est, demonstrare conabimur, frequentiozem Sacramentorum usum per Societatem resuscitatum.

CAPVT OCTAVVM.

De frequentiori usu Sacramentorum à Societate restaurato.

FAbulosa antiquitas, quàm prona tam etiam prompta ad fingendum, & quàm ingeniosa tam audax, commenta est Deos, aureâ illâ ætate, spectabiles inter mortales passim versatos, cum iis familiariter egisse; casas & tuguria, in quibus adhuc innocentia habitabar & pietas, haud minùs promptè quàm delubra sua subiisse, donec mortales ius & fas & pietatem colerent: sed, vbi horum flagitiis pulsa virtus excessit è terris, Deos simul discessisse, suumque illud cum mortalibus commercium abruptisse, eorum facinora & impietatem exosos. Non poterat acutissima illa fabularum inuentrix ætas quidquam grandius de Numinum suorum in homines benevolentiam comminisci: sed quotam partem assecuta est fabula (etiam cum sibi maximè indulset) illius amoris, quo non inanis aliquis Saturnus aut Iupiter, Dij inferiores cultoribus suis & peiores; sed Deorum Deus, suprema illa infinitæ potentæ Sapientia, bonitatis Maiestas, homines opus suum est complexus? qui quidam quantum in nos possit elementiam potiùs & quadam immensitate donorum, quàm iustitiæ seueritate, aut alio modo, voluit esse testatum; & hac in parte non meritis nostris se artemperare, sed obsequi naturæ ac bonitati suæ. Sanè nemo, nisi qui infinitam intelligendi vim quàm sciret, paremque amorem quo vellet dare, in consilio habuisset, tantum tamque eximium munus potuisset excogitare, quantum reipsâ ab infinitâ Dei sapientiam ac bonitate nunc promanauit. Vt enim cetera silentio præteream; quàm eximium est, omnique spe & expectatione maius, vices suas homini reliquisse, vt lætæ maiestatis suæ reis non condonet solum noxam omnem, sed eos in priorem dignitatis ac familiaritatis gradum reponat, gratiosos è reis, ex hostibus amicos, è damnatis parricidis Regni heredes momento temporis, verbo vno constituat? nec sapiùs peccare possint nocentes, quàm hic ignoscere? aded vt nemo plus irarum cælestium iustitiamque pœnæ à Deo mereri, quàm veniæ ab homine obtinere possit. Tantus amor si metas hîc sibi fixisset, an non satis ostendisset se nec modum nec metam nouisse? id quidem nobis, quoniam omnem nostram intelligendi vim excedit, ita videretur. Sed altero nos insuper dono

Dei bonitas in institutione Sacramentorum.

beaut, quod priore tantò est excellentius quantò ipse donis suis est maior: in quo videtur eosdem terminos constituisse amoris in nos sui, quos habet potestatis, hoc est, nullos. Seipsum nobis dedit, non in amicum, non in fratrem, non in amicissimum parentem; sed, quod nullus nisi infinitus amor excogitare potuisset, in cibum & potionem: seipso nos voluit pascere. neque semel tantum, sed toties, vt solem suum non sæpius oculis nostris in lucem, quàm seipsum animis nostris in pabulum reddat: non tantum vt languentibus vites & vigotem teparet, sed etiam vt omnes à quibus sumitur, velut in alteros sese, quàm licet, stupendâ metamorphosi conuertat; ne dubitent de Regni immortalis hereditate ad eandâ, cuius pignus ipsum Regem tam aeterno sibi nexu habent coniunctum. Immensa profectò mortaliùm & inaudita felicitas, nisi hac illos panè indignos redderet tam beatæ sortis vel iniqua æstimatio, vel fastidium. Èt profectò non maius panè videtur amoris imitaculum talem cibum dedisse, quàm mortaliùm, tam frigide ac remissè hunc appetentium, fastidia tolerare. Æstimabant hoc donum primæui Christiani, si non quantum merebatur, at cettè quantum eorum mens capere poterat; & quia æstimabant, auidissimè ad has epulas consuebant. nemo earum desiderium ad biduum fete poterat, sed hodierna satietas crastinam acuebat famem. & pro cibi modo robur erat. Mitantur aliquando inuictam illam fortitudinem Martyrum, & triumphantem de fame, siti, vinculis, feto, flammis, ac mille mortibus constantiam. suspicimus virginum istius temporis pudicitiam, intra quam fuerunt minæ, & formidabiliora minis promissa; corporum tormenta, & ælata animorum tormenta his periculosiota, delicia, illecebræ, lenocinia, Magnatum, Regum, Cæsatum connubia. non capimus illam animorum æquitatem, quàm bonis suis opulenti fundisque cum voluptate cedebant, ipsamque adeò vitam intet contemnenda ducebant. Vnde putamus tam inexpugnabile animorum robur tot Martyribus suffectum? Tantos spiritus aluit, si D. Cyptiano credimus, panis hic quotidie, nec minùs auidè quàm sæpè sumptus: atdebant quippe sanguinem suum profundere, dum bibebant illum, quem pro se fusum toties recordabantur, quoties libabant. Vnde etiam tanta opum, earumque rerum, quas alij per ferrum & ignes petunt, vilitas atque contemptio, nisi ex assiduo melioris huius thesauri vsu? Quid tot virgines in ipsis Ecclesiæ incunabilis progenuit, nisi hic fons aquæ viuæ, & vinum geminans vitgines? Quid aluit tot virtutes, & in tam robustam maturitatem eduxit, nisi hic panis, qui est ipsa vita? Beatissima mansisset vtique, & semper æquè felix Christianotum conditio, si tam libuisset semper felices esse, quàm licuit: sed vbi deficere cœperunt tyranni, cœpit quoque cum illis deficere præsidiorum comparandorum cura. demum, vt fit, sustulit vetustas æstimationem, & copia fastidium pepetit. Itaque, vitali succo paulatim deficientre, vegeta illa virtus ac vigor passim emarcuit: perinde atque plantæ in arido & vrente solo defixæ, quas si humor irriguus non animet, languent primùm, frondesque contrahunt; mox omni vigote defectæ, vnâ cum illo vitam penitus amittunt. Nonne sub ottum Societatis vitam tepidi illi flaccidique Christiani penitus amisserant,

SS. *En-*
charistia
mirabiles
effectus &
fructus.

Lib. de Spec.
& Exhort. ad
martyrium.

SS. *En-*
charistia
neglectus
quid pepe-
rerit.

amiserant, qui in hoc vitæ mysterio ne vitam quidem agnoscebant? quorum posterii impietatis heredes eadem adhuc vefaniâ pereiti feruntur, eò miseri & immiserabiles, quòd pertinax vitæ odium vitam putent. Quanta verò populi, quàm alta passim erat ignorantia, eùm novos illos impietatis doctores à veteri Ecclesiæ Catholicæ doctrinâ discedere non sentiebant, ne tum quidem, eùm illam furiosissimè oppugnabant? Ergo quanta erat salutiferi huius mysterij vel ignorantia vel contemptus, tam erat in errores & omne vitium præceps effususque cursus. in iis autem qui illud nec ignorabant nec contemnebant, annua suscipio desiderium explebat; si tamen desiderium, eùm cos passim euolutum tempus officij magis admonebat, quàm sensus pietatis. Qui bis aut tet quotannis cælesti hæc alimoniam se pascebant, à quibusdam raræ sanctitatis habebantur, à multis putidi ostentatores pietatis, quasi supra ceteros sese efferentis. itaque conuitiis etiam & sibilis quandoque petebantur. Quid, quòd multi recurentiæ nomine fastidium illud neglectumque velabant? ita ex omni parte frequentior adit ad hæc certa salutis auxilia videbatur interelusus; quòdque indignius est, per illos ferè, per quos maximè patere debuere. Quæ repagula ut rumpe-
ret Societas, quid non agere ac pati debuit? quoties cum iniuriis, calumniis, omni que improbitate ei fuit luctandum? quot subeundæ tempestates? Quæ ne speciosius dici videantur quàm veritas, vnam ob oculos ponam, quæ sit imago omnium; sed, ut fit, quæ virtutem, quam non euenit, roboravit more vehementioris venti, qui arborem, quam non deiicit, imò solo tenaciùs affigit; auget incendium, quod non extinguit. Valentis Socij quia crebram Confessionem crebramque Eucharistiam introducebant, in magnam suspicionem fucate virtutis doctrinæque sunt vocati ab eiusmodi hominibus, qui malebant gratum Deo opus, quàm (ut leuissimè dicam) languorem suum acusare. Itaque non tantum vellicabantur in ciculis nostri tamquam rerum nouarum auctores, sed è suggestibus etiam pro concione damnabantur. iamque gliscens per vulgi animos sinistra de Societate opinio magnos in illam motus ciebat. Sed Deus causam suam non deseruit. rumultu enim increbescente, Archiepiscopus ciuitatis Thomas de Villanouâ conuocauit cunctos ferè Theologos, ut de eorum sententiâ decerneret, quid præcipiendum populo videretur. tum, indictâ in diem Dominicam de hoc argumento concione, ipsemet per duas horas de superiore loco dixit: & populo frequentem Synaxim ad eò commendauit, ut potestatem cuique faceret octauo minimùm quoque die sacra illa vsurpandi mysteria. Quæ oprimi Antistitis vox criminantium obstruxit ora, suamque pietati penè oppressæ reddidit libertatem. Tam aduersa igitur virtuti tempora, infestosque probitati mores, vbique retrarum nacta Societas, eos ipsos incitamentum laborum suorum habuit: sperabat vitia tantumdem debilitanda, quantum corroboraretur vsus Sacramentorum; vigoram horum, non ignorabat illorum esse intritum. In eo igitur iam inde ab exordio suo tota fuit, ut orbem accenderet amore tam vitium animis præsidiorum. idque egit priuatis congressibus, scriptis libris, rudium & vulgi per catecheses & conciones instructione, Sodalitates co-

Societas ad frequentem Sacramentorum usum hortatur.

*Frequen-
tatio Sa-
cramento-
rum, eius-
que fru-
ctus.*

gendo, decenti factorum tractatione, assiduâque myſteriorum, quæ commendabat, administratione. At quo ſucceſſu, Deus bonæ quo nec maiorem ſperare potuit Societas. Quantus ubique concurſus? quoties impar numero fuit & eſt opeſoſa Confeſſariorum ſedulitas? Adeo in plerisque Societatis templis obſeſſa perpetuo quodam affluxu ſacra illa videmus tribunalia; vt, ſi numerum ſpectes, inter ſolenniores anni dies & principem Feſtorum omnium vix appareat diſcrimen. Alacrius mulrò atque ardentius ſcelera iam expiantur, quàm antè ſolebant committi: nihil iam menſtruâ, nihil hebdomadariâ expiatione moribus receptum eſt magis: plurimi vix citius maculas contrahunt quàm eluunt. Neque verò ſola Societatis templa, quæ communi pietati nullo modo ſufficiunt; ſed etiam Paſtorum factorumque Ordinum cuiuſmodi exedras complures iam habent; in quibus aut nullæ, aut vna tantùm ante Societatis ortum conſpiciebatur: & quorum Parochorum deceſſores vix vniquam niſi circa Feſtum Paſchatis aures conſitentibus dabant, & è quibus nonnulli (ſi fas eſt dicere) ſatagebant labore magis deſungi, quàm conſcientias ritè abſoluere, ſuosque expedire magis quàm emendare; horum ſucceſſores iam nullo non Feſto Dominicoque die variis in vrbibus propemodum pœnitentium numero obruuntur, vti & Religioſi non pauci; quorum iam templa ſacris ſedilibus æquè inſtructa ſunt ac noſtra. An Societas noſtra tanti fruſtus vel cauſa fit vel occaſio, aliorum eſto iudicium: hoc certè conſtat, ante hanc natam, in illis templis, quæ nunc abundant numero Sacramenta frequentantium, ſolitudinem fuiſſe, tam eorum qui audirent peccata, quàm qui enuntiarent. Luculentum huius rei teſtimonium mihi ſuppeditat memoranda illa Cardinalis Baronij vox, breuis illa quidem, ſed prolixam Societatis laudem complexa, cùm Societatis templum Anaſtaſiam (non inani ad Conſtantinopolitanam illam baſilicam alluſione) appellare non dubitauit; propterea quòd Sacramentorum vſum, qui vita quædam eſt & anima Chriſtianæ perfectionis, à ſæculis iam multis intermortuum, videret in templo illo, velut priſco vigore recepto, feliciffimè teuiuiſcentem. An falli fortasſe potuit vir ille ſummus in temporum ac ætatum diſcrimine diiudicando, qui non tantùm ſpirans quædam bibliotheca, & abſolutiſſima erat hiſtoria ſuperiorum ſæculorum, ſed etiam temporum ante conditam Societatem partem viderat? Quid verò ad commendandos Societatis labores illuſtrius, quid ad laudem excogitari poterat auguſtius? Trahant licet alij à Regnis debellatis cognomen, hic ab Africâ, ille ab Aſiâ titulos ſibi pariter & gloriam augeat, nullum ſibi glorioſius contingere poſſe Societas meritò exiſtimat, quàm à reductâ pietate cultuque diuino, & frequenti poſſimum Sacramentorum vſu reſuſcitato. Quod profectò tantò eſt præſtantius quàm ſubacta Regna nomini inferere, quantò eſt hominè digniſſe homines ſeruare quàm perdere; vrbibus & Regnis felicitatem perennem adferre, quàm per rapinas, incendia, populorum excidia inferre vaſtitate; quantò denique naturæ eſt conuenientius, de genere humano benè mereri, quàm ex luctu & ruinis gentium crefcere. Ceterùm, eſſi tam magnifica Purpurati illius Partis vox poterat hîc omnium loco teſtimoniorum eſſe; quodque ille

*Teſtimo-
nia que-
dam de
propagato
per Socie-
tatem vſu
Sacramen-
torum.*

de Romano Societatis templo pronuntiauit, de omnibus eiusdem toto orbe templis pari iure possit affirmari (quia in omnibus pari felicitate saluberrimam hanc Ecclesiæ nascentis consuetudinem reuocauit,) ne tamen hic vnus tantum sensus fuisse videatur, geminam huic proferre visum est Reuerendi Patris F. Hieronymi Romani, viri pietate & eruditione clarissimi, sententiam: qui agens de initiis Societatis in Ecclesiæ utilitatem quàm strenuè tam vtiliter laborantis, Vno, inquit, momento mutata est tota Roma: quia isti amici Dei se dispergebant per vicos & plateas vrbs, vt cumulatiùs prodesse omnibus. Tunc incepit reuiuiscere antiqua deuotio primitiæ Ecclesiæ frequentandi Confessionem & Eucharistiam: tunc repleri templa populo ad conciones confluente. & plura in hanc sententiam de fructibus laborantis Societatis persequitur. Ceterum in quo discrepat hic à Baronio testis, nisi quòd Baronius Græco vocabulo, alter aliis verbis idem profusus dicat? nam qui hanc Anastasiam Baronij aut interpretaretur aut explicaret, quid aliud diceret, quàm quod alter ille vir eruditus, tunc incepisse reuiuiscere antiquum vsum ac religionem primitiæ Ecclesiæ frequentandi Confessionem & Eucharistiam? Sed quid ego testimonia colligo? quòd si vrbsium singularum sensum exploremus, an non omnium hæc vna vox erit, quæ ante decem circiter annos ciuis Siluaducensis fuit, viri canitie & auctoritate venerabilis? Qui cum videret ingentem ad sacra illa mysteria in templo nostro concursum; accedens ad quemdam è nostris sibi ignotum, Non possum, inquit, ô Pater, dissimulare gaudium quod intimis medullis percipio, dum video quantum hæc vrbs ab aduentu vestro sit mutata. antehac rarissimus erat Sacramentorum vñus; & si quis erat extra Paschales ferias, risui aliorum & cachinnis erat obnoxius: nunc nemo probus religioni sibi non ducit, si B. Virginis aliisque solennioribus Festis hæc mysteria non vsurpet. Ita ille de suæ vrbs facie in aliam mutatâ. Sed quæ toto orbe ciuitas est, in quâ quidem Societas sedem posuit, cuius non eadem vox sit, eademque sententia? quæ gens etiam tam remota atque barbara, apud quam Societas vnâ cum Religione & Fide, tutissima hæc Religionis & Fidei munimenta ac præsidia neophytis frequentanda non persuaserit? Et in Æthiopiâ quidem sæpissimè post dies integros totas quoque noctes pietas ad confitendum concurrentium nostros peruigiles detinuit. Iapones digerendi in tempora & classes fuere, etiam dum tyranni rabies in eos sæuiret, non, ne numerus obseruaretur (qui celari non poterat) sed quia confluentium ipsa sibi obstabat multitudo, quæ accessum intercludebat postremis, prioribus regressum. Quid iam miremur, si in quibusdam Europæ locis per diu sæpè & pemox fuerit nostrorum in hoc pietatis officio labor, nec ad curanda corpora spatium dederit, nec à quibusdam antè sit intermissus quàm per morbum abruptus, cum apud neophytos in ipsâ quoque barbariâ materiam æquè copiosam inuenerit?

Si iam quorundam è Societate eximios felicisque in hoc genere labores referre speciatim vclim, immensum mihi campum aperiri video; sed in vnus indefesso ardore mulorum studium adumbrasse suf-

ficiet. Siluester Landinus dum Silanum finitimasque Ferrariensi Florentinæque ditiones, multorumque Præfulum diœceses, ipsis togantibus, concionabundus lustraret; ij erant ad confitendum concursus, quocumque ille veniebar, vt referri videretur vbique perpetua quædam celebritas Maioris hebdomadis. In itineribus obsidebatur à populis, vt ipsis illicò præstò esset: nonnullique in siluis montibusque comprehensum non priùs dimittebant, quàm enuntiantibus sua peccata operam daret. Huiusmodi laborum ac fructuum historiis ita exuberant Collegiorum Annales, vt iis sæpè magnâ ex parte constent. Nec laborem indefesso segnior fuit Societatis industria, vt labori responderet animarum vtilitas. Cùm enim deprehenderet multos nunquam integrè esse confessos, multos nunquam omnino, multos sine animo à flagitiis abstinendi; plurimum laborauit explicando, docendo, publicè ac priuarim, vt, quod impetrabat à populis vt confiterentur, etiam efficeret, vt ritè neque vitio confiterentur. Idque potissimum assecuta est commendando generalem vitæ omnis antè actæ confessionem: cuius etiam nomen ante natam Societatem vix erat notum in vulgus; nunc ita eius vsus fructusque inualuit, vt nihil propemodum frequentius inculcent Societatis Annales, quàm viginti, triginta, quadraginta annorum, adeoque vitæ totius, confessiones ritè sancteque repetitas; & quidem tam multas, vt quædam prouinciæ, quæ numerum notarunt, multa eiusmodi confessionum millia vno anno recenseant. Iaponica Prouincia rales refert plus decies mille institutas; ex quo credibile est, ab vniuersâ simul Societate (cùm Prouincias numeret sex & triginta) singulis annis centum facilè millia eiusmodi conscientiarum expiari. Qui fructus quàm immensus est, quàm suo labore dignus, vnica illâ industriâ quotannis centum, & fortasse amplius, animarum millia è vitiorum ac dæmonum seruitute asseri in libertatem filiorum Dei? Quid si iam ceteros omnes labore suo expiatos recensuisset, quot myriadas quotannis numeraret? quamquam exiguam illam putaret, nec zelo suo patem multitudinem, si numerare eam posset.

Confessionis generalis vsus à Societate commendatus.

C A P V T N O N V M.

De solenni pietate diebus Antecinerilibus, & mensurâ Communionis generali à Societate introductâ.

Innumeros, qui ex hac Sacramentorum frequentatione proueniunt, fructus in medium proferre possem: habet enim ad omne Christianæ vitæ officium opportunitates singulares: nec vllam facilè in iis Christianæ iustitiæ partem desideres, qui identidem ad hos fontes salutis ac probitatis accesserint; nec vllam in eâ ciuitate publicam vitæ licentiam inuenias, in quâ frequens ille diuinorum mysteriorum vsus laudabili consuetudine fuerit corroboratus. Neque enim vllum esse potest omnis sanctitatis auctori cum vitiis & morum contagione commercium; nec locus est in illis pectoribus inferorum tenebris, quæ æternæ lucis radiis identidem collustantur. Quare cùm hoc sibi propositum

possum habeat Societas, vt virtutum studia promoueat, vitiis bellum indicat, denique vt proficit quamplurimis; nihil mirum cuiuspiam videri debet, si hanc Christianæ militiæ panopliam, hoc omnium malorum alexipharmacum, hoc denique miseriarum omnium solatium, frequentem dico sacrosanctæ Eucharistiæ communionem, semper voluerit omnibus esse commendatissimam. Igitur dum in omnem Christianæ Reipublicæ partem pro suo zelo excubat, & materiam exercendæ charitatis & industriæ vndecumque indagat; incurrit in oculos eius consuetudo quædam pietati virtutiq̃ infestissima, & nomini Christiano pendenda. Triduo illo quod solenne quadraginta dierum ieiunium antecedit, Christiani videbantur passim à CHRISTO suo ad Bacchum palam & apertè deficere. adcò, posito pudore sensuq̃ omni religionis, in omnem licentiam, etapulæ, comestationum, lasciuia, flagitiorum veluti furialibus acti tædis sese effundebant; peruersissimo more sensuq̃, cum ex instante ieiunio, quod ad remedium scelerum ab Ecclesiâ sanctissimè institutum est, scelerum captarent ansam, & ad virtutem per flagitia sese compararent; quasi hæc ad illam gradum facerent. Meritò Societas tam auida salutis alienæ, huic Christianorum vesanæ ingemiscebant, cum videt ab iis vt pietati, ita flagitiis & impietati dies quosdam destinatos, & quasi consecratos haberi. Pessimè illam habebat, duraturos pietatis fructus in omnium animis produci non posse, quamdiu stata per annum tempora recurrerent, quibus effundi ac dissipari debere videbantur qui fuerant longo labore collecti. Enimuerò quid magis erubescendum Christianis, quàm dies apud illos agi, quibus pudet non esse impudentes, & nefas haberetur nullum nefas admittere? Quid ieiunium animis prodesset, quos inueniret sceleribus scædatos, nec ante ieiunij finem ritè se purgatuos? quæ spes esset, Deum eiusmodi ieiunij propitiatum iri, quæ cum scelere inchoata sine scelere non peragerentur? Itaque Societas tantis acta stimulis contra nefariam illam licentiam, quantis ad illam cæci mortales ferebantur; palam se communi huic furori multis in locis obiecit, non in templis, quæ tunc vacua erant, sed in compitis vrbium ac plareis, arguendo, increpando bacchantium insaniam. Gandiæ sex è nostris pridie Cinctum vertice ac pedibus nudi, longo fune è ceruicibus pendente, duo etiam iudata terga flagellis cruenrantes, ceteri cum cruce & caluariâ in manibus, obiecit concionabundi celeberrimas vrbis vias. Ab aliis alia tentata, & quamquam non pœnitendo exæstuantis licentiæ temperamento, in quibusdam tamen vrbibus tantum labori fructus respondit. Sed neque perpetuus hic fuit, neque conatu satis robusto certatum est aduersus impietatem longè lateq̃ grassantem, & quasi iure suo iam dominantem. Quid igitur? cederétne Societas tanto ranq̃ corroborato malo? ab vitiorum violentiâ suam vinci pateretur industriam? quæ nihil nisi maiorem Dei gloriam spectat, tam luculentam ab ipsis Christianis plagam sineret diuinæ gloriæ quotannis infligi? Ignosci illi potuisset, si malum omnium pænè iudicio immedicabile non sanasset: sed veniam, quam alij facillè dabant, ipsa sibi non dabat; vtpote quæ se tot propè scelerum ream crederet, quotquot non impediret. Cum igitur

Bacchanalium profana consuetudo:

huit se Societas opponit.

*Solemnita-
tu dierum
Antecine-
ralium in-
tium,*

tur diu multumque in omnem se partem vbiuis gentium versasset, vi-
sum est tandem toto isto triduo solennem in templis suis precationem
indicare, & omnibus quibus posset modis populi pietatem sollicitare.
Ac primum quidem timebat ipsa vanum quoque hoc pietatis stratage-
ma fore, nec alium laboris sui fructum quam risum ludibriumque re-
laturam. rempla quippe sua non adeunda, nisi ab iis qui animi causâ
spectarum venirent vacuitatem & solitudinem. adeo altas egerat radi-
ces inueteratum malum. Sed tanti erat, ludibrii se periculo exponere,
quod CHRISTI causâ non fugiendum sed appetendum est, ne aliquid
intentatum relinqueret, quo spes esset effusum hunc impietatis trium-
phum vel nonnihil reprimi posse vel carpi. Primum Sodales suos Par-
thenios haud ægrè induxit, vt modò per interualla singuli, modò simul
ad templum conuenirent vniuersi. Hi aliquos præterea partim exem-
plo suo, partim verbis adduxere: quosdam exciuit rei nouitas; quæ cum
non displiceret, curiositatem vertit in religionem ac pietatem.

*eorum so-
lennitas
Romæ hoc
an. 1640.*

Nec parum contulit ad excitandos animos, populi que concursum
prouocandum, augustissimus replorum ornatus, & quidem multis
in vrbibus tam inuisitatus, vt regiâ maiestate dignus haberetur. Vni-
cum hîc producâ exemplum magnificentiæ Romanæ præsentis an-
ni 1640. Certis enim nuntiis ad nos perlatum est, Sodales Parthenios
primariæ Congregationis Assumptæ Virginis, vt feriis Antecinerali-
bus populum à profanâ licentiâ ad pietatem ac deuotionem auocarent,
nouem florenorum millia in extemporaneam illius tridui solennitatem
expendisse. Moles erecta stetit in templo Farnesiano Societatis Iesv, ad
honorandum sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, alta centum vi-
ginti palmos, lata octoginta, pulcherrimis statuis, imaginibus, histo-
riis, emblematicis, ad stuporem exornata: quæ omnia cum supra qua-
ruor millia flaminarum ac luminum illustrarent, nulla tamen flamma
in oculos spectantium incurrebat. Hîc res diuina peracta est tantâ
pompâ, & tam suaui Pontificiorum musicorum concentu, vt ad sum-
mam quæ in terris esse potest maiestatem nihil præter ipsius Summi
Pontificis præsentiam requireretur. Rem diuinam faciebat Illustrissi-
mus ac Reuerendissimus Dominus Alphonsus Gonzaga Archiepisco-
pus Rhodiensis: intererant Eminentissimi Cardinales numero septem-
decim, omnesque propemodum Romanæ Curix Prælati. Quorum pie-
rate excitati subinde alij, toto triduo superuenerunt Eminentissimi Car-
dinales quinque, Regumque omnium ac Principum Oratores: acces-
serunt præterea supplicabundi varij Religiosorum Ordines, omnesque
totius Vrbs, quas vocant, Archiconfraternitates. Denique tanta fuit
toto illo triduo promiscuæ multitudinis ad sacrosancta mysteria con-
cursus, vt non profana Bacchanalia, sed cælestis Curix epulum celebrari
videretur.

Delectatus huiusmodi Societatis sollertiâ Summus Pontifex Pau-
lus V. petenti ante multos annos condonationem integram pœna-
rum omnibus qui illo triduo in Societatis templis ad mensam diui-
nam accederent, perbenignè eam concessit. Tum verò Societas hoc
tam ingenti industriæ suæ auxilio freta, sperare cœpit quod hæcenus
optauit-

optaret. Nec eam sua spes fefellit. tempore enim ipso pietati tam iniquo otationem aciente, tam efficaciter vbique gentium stimulauit auditorem suum, vt breuī multris in vrbibus quidquid esset Religioforum & Sacerdotum, præter Confessarios Societatis, excipiendis accurrentium confessionibus per eos dies vix sufficeret. Quàm pulchra erant spectacula, pro insanis bacchantium gregibus videre iam Curiones ex finirimis agris cum pagis integris, cum labaris & ctuce, supplicabundos ad Societatis templa non sine pio cantu per vrbium vias accedere, ciues agrestium pierate stimulos cateruatim accurrere, denique maiore iam studio templa, quàm comestationes antè celebrari. Nec in vno Regno, aut in Europâ tantum, sed in reliquo tertarum orbe hoc pietatis incendium pari vehementiâ exarsit. Longum hîc esset referre ingentem numerum Sacramentis refectorum in variis Collegiis, agmina publicis flagellationibus sua & aliorum peccata vindicantium, aliaque immensæ pieratis edita passim signa. Nihil in Annalibus nostris frequentius, quàm Bacchanalia in Paschatis celebratam hîc esse conuersa; illic triduo triginta, quadraginta, quinquaginta & ampliùs sacrarum Hostiarum millia distributa; alibi totam ferè ciuitatem in templo nostro sacris se mysteriis refecisse; vbique aut penitus sublaram, aut magnâ ex parte compressam, pristinam illam & Christiano nomine infamem licentiam; caupones, chirurgo, & id genus hominum, quibus numquam benè est nisi dum quamplurimis est malè, conquestos de lucro sibi intercepto per inrepestiuas Iesuitarum supplicationes. Quàm felix hæc, & nisi orbis eam videret, incredibilis pessimæ consuetudinis mutatio? quis enim Bacchanalia iam esse sentit, nisi maioris vbiq̃te pietatis indicia? iam non vino, sed CHRISTI Sanguine passim se inebriant Christiani; nec immodicis epulis corpora distendunt, sed CHRISTI Corpore animas pascunt: pro insanis bacchantium per plateas clamoribus, templa gemitibus resonant ac piis suspiriis: pro impuris mimorum spectaculis piæ scenæ repræsentantur: pro theatris lasciuæ, concionatorum suggestus frequentantur: denique plura iam expiantur scelerata, quàm fieri consueuerant.

Sed an ror laboribus tantoque fructu explcta est Societatis cupiditas? accensa est magis. Honesta videatur Philosopho vnius temporis auaritia; Societari vnius lucri, quod est animatum, pulchra videtur auaritia, numquam, vt sperat, minuenda, sed quæ cum ipso lucro majus semper incrementum accipiet. Videbat illa piam hanc consuetudinem Sacramenta frequentandi ab omnibus quidem iam probari, sed non perinde ab omnibus coli; aliquos Festis tantum solennioribus, quosdam rariùs, quosdam etiam annuo adhuc officio contentos, ad illa tam potentia salutis præsidia Ecclesiæ præcepto cogi magis, quàm ardore quodam amoris ferri. Ergo quæ optabat vt arderent omnes, aliquos adhuc frigere, nec tam multiplici plurimorum exemplo accendi, vehementer dolebat. Quid faceret? amor, qui magnitudinem suam indefessâ industriâ ferè probat, suggestit remedium quàm salubre tam efficax. vt nempe solenniore apparatu institueretur Synaxis menstrua, ad quam omnes inuitarentur, vt pote omnium causâ celebrandam, quæque ideò

*Fructus
solennitatis
dierum
Antecene-
ralium.*

*Communio
generalis
a Societate
introducitur*

Generalis vocaretur. Placuit pietatis solertia Paulo V. Summo Pontifici, quam sibi à Societate propositam non tantùm vehementer probavit, sed etiam plenâ remissione pœnarum prolixè liberaliterque est prosecutus. Nec verò irrita fuit Societatis spes, nec Pontificis liberalitas. ingentem ubique ad Sacramenta concursum hæc publicæ illecebra pietatis exciuit. Læta successu Societas, vt qui maximus erat; si fieri posset, maior esset maximo, inuitare ausa est ad sacram Hostiam illis diebus populo distribuendam Eminentissimos S. R. E. Cardinales; haud inani spe sibi pollicita, fore vt factæ illius Purpuræ conspectus ad pium communis pietatis obsequium se demittentis, alterum esset, nec priore minus potens, omnium ad cælestes epulas inuitamentum. Fecere verò ac libenter quod rogabantur Eminentissimi Ecclesiæ Proceres; & hoc suo ministerio in immensum auxere numerum gestientium ex nobilissimis illis manibus æternæ salutis pignus accipere. Itaque dubium est, sitne ea celebritas vitalem cibum accipientium frequentiam, an præbentium dignitate memorabilior. Quale enim spectaculum est, illa sacri Senatus decora ac insignia, illos Ecclesiæ Primores videre cum populi pietate certantes; cum ex illis quatuor aliquando, aut quinque, diuersis eodem in templo locis, eodemque tempore, ad multas horas augustissimum mysterium tantâ animorum voluptate distribuunt, quantâ istud frequentiam ac veneratione turbæ supplices accipiunt? Censa sunt Romæ vno in templo, vno die, modò sedecim, modò viginti, aliquando etiam triginta millia sacræ mensæ accumbentium. Hinc propagata in reliquum orbem terrarum pia consuetudo, eadem illam commendante ac mirum in modum prouehente Pontificum gratiam ac liberalitatem, parem ubique pro populi modo ardorem inuenit atque concursum.

Neque hic stetit pia Societatis industria, quæ semper in incremento est. Tangebatur illam commiseratio animarum in purgantibus flammis veterum malorum pœnas pendentium, tantò digniorum ope atque subsidio, quantò & pœnæ sunt atrociores, & illarum reæ sibi minus opitulari possunt. Itaque hac piâ Pontificis liberalitate ad earum subsidium vsa, magnum in animis hominum eisdem opitulandi desiderium accendit, effecitque pluribus locis vt hic facer thesaurus nullâ viuorum iacturâ, quin etiam compendio, in defunctorum solatium atque utilitatem totus cedat. Quantos ubique motus erga destitutas omni ope, tantisque in cruciatibus hærentes animas, concitat passim insita cunctis miseratio? hos tam sentit quisque quàm in aliis videt. Nihilominus hanc auger, quantum potest, Societas lugubri altarium ornatu, rabulis miserarum tormenta facilemque rationem illis succurrendi repræsentantibus, acribus exhortationibus, modis musicis ad lætum compositis, libellis editis, aliisque piis inuentis commiserationem vel prouocantibus vel augentibus. De populi concursu quid attinet dicere, cum omnium ubique oculis pateat? nec tamen omnino silendum videtur, cum omnium oculi itidem vt mens & cogitatio quouis locorum peregrinari non possint. Olisipone nuperrimè in æde Domus professæ Societatis I E S V viginti quinque millia sacrarum Hostiarum vno eiusmodi die sunt distributa; alibi haud multò pauciores, alibi etiam fortasse

*eam Romæ
Cardina-
les promo-
uent:*

*hac ani-
mabus
Purgato-
rij succur-
rit.*

*Communi-
onis ge-
neralis fre-
quentia.*

fotasse plures, pro vrbiū & populi modo: de quibus, nisi de Olisiponenſibus, nihil dum certi accepiſimus, niſi in plerisque multarum Provinciarum Collegiis operam Conſellatorum imparē eſſe multitudi- ni conſentientium. Belgæ quidem numeros illos non æquamus, quia vrbes pleræque non tam frequentes ſunt incolis, quos aſſidua iam tot annis bella haud patum carpiſere: Antuerpiæ tamen in æde noſtrâ ad ſacram Synaxim accedunt vno eiufmodi die facilè ſex ſeptemve millia, nec pauciores Bruxellæ; plures vtrouique futuri, ſi maiorem templa caperent turbam.

Iam de ſtuctuum vbertate ex hoc myſteriorum frequentato vſu quid opus eſt verbis? potèſtne fecundus ager ſæpè purgari, & ſementis nihilominus lolio & tribulis obrui? potèſtne ſæpè aut riurum ſcatebris aut tempeſtius imbribus rigari, & non ridere latiffimâ meſſe? potèſtne culta vitis ſolanibus radiis frequenter foueti, nec racemis exuberare? Vt enim vulgares fructus omittam, pecuniarum & famæ magnas reſtitutiones, ſopita diſſidia iam ad ferrum & mutuas cædes ſpectantia, concubinas amandatas, & id genus alia infinita; quoties caſti adoleſcentes hoc præſidio armati, pallus etiam relictis in impudicârum mulierum manibus, veluti alteri Joſephi, blandam hoſtem fugiendo vicere? quoties puellæ ferrum maluerunt iugulo exçipere, quàm aurum flagitij pretium? Quid, quòd non nemo ex laſciuis iſtis pudicitæ inſidiatoribus puellæ à ſe diu multumque fruſtrâ ad facinus ſolicitatae, cùm rogaret vbinam confiteretur, illaque reſpondiſſet, Vni è Societatis Patribus; tum is deſperato ſcleris ſucceſſu, ſubiecerit: Numquam tibi moleſtus fuiſſem, ſi id antè ſciuiſſem; nec enim ignoraviſſem fruſtrâ me verba perdere. Quoties alij operoſiſſimè virginibus perſuadete conati ſunt, ne noſtris toties conſiterentur, eo tantum animo, vt libidinum ſuarum repagulum amouerent? Sed quid ego eximios fructus ſtudioſius colligam, cùm nullus ſit maior ipſo cæleſtium myſteriorum vſu? Quid enim aliud eſt crebra conſeſſio, quàm aſſidua ſui cum peccati malaque conſuetudinis exſectatione correctio? quid aliud Euchariftia, quàm vinum germinans virgines? quàm getmen vitæ in latiffimam ſuccreſcens æternitatem? quàm puriſſimi amoris exaſtuans flamma, nouo ſemper nouoque ſeſe alens pabulo? Quo amore vt nihil eſt excellentius, nihil diuinius, ita nullus ex Euchariftiâ fructus manare poteſt ipſâ maior, quæ amoris inexhauſtus fons eſt, & perennis ſcaturigo; imò tota aliud nihil eſt, quàm amor.

Commu-
nionis ge-
neralis
fructus.

Ann. 1609.

CAPVT DECIMVM.

De Exerciitiis ſpiritualibus à S. Ignatio acceptis, & ingenti eorum fructu.

IN rerum naturâ non pauca ſunt quæ vim ac virtutem admirandam habent; ſed latentem & occultam, ipſoſque adeò oculos fallentem. Quis tantum ignis ineſſe credat piperi aut zingibeti, ſi exteriori ſpecie vim ac naturam eius metiatur? quis ex minutâ glande vaſtis diffunden- dam

dam ramis arborem, truncumque in immanes trabes suffecturum sibi promittat? Magnes ferrum occultâ vi rapit ad sese, nitratus puluis, fulminis in more momento accensus, intorquet globos ferros incœnia & vrbes solo æquaturus. Ita frequenter natura vim suam dissimulat, la-cessita virtutem ingentem exerit. Talis virtus, tametsi primâ fronte non appareat, inest & Exercitiis spiritualibus, quæ S. Ignatius à Deo edoctus, iuuante ac dirigente Deiparâ, ex oraculis historiisque sacris, & sanctorum Patrum doctrinâ, conscripsit. Quæ in eiusmodi ordinem digessit, quo nihil ad animos permouendos penitusque flectendos aptius, nihil efficacius videtur excogitari posse. Fuit is libellus primum Societatis Opus quod lucem adspexit, felix auspiciis tantorum Operum ab illâ deinceps magno Ecclesiæ bono euulgatorum. Numirum debebatur illa gloria eius Auctori, vt, quemadmodum sanctitatis & virtutis, ita etiam magisterij celestis, & scriptorum famâ ac laude inter Socios Dux esset & Princeps: tantò maior omnibus, quantò maximis apparere conatus est minor. Magna quidem est vis, magna laus doctrinæ, quam Suarez, Vasquez, Salmeron, aliique tam vastâ tot Operum mole numquam fati potuerunt complecti. Ingens Fabri, Canisij, Augenij feruor in deducendis ad Ecclesiam errantibus; efficax ardor in reuocandis ad mentem sceleratis hominibus; felix sollertia in moribus Christiano dignis efformandis: sed, si suus veritati locus sit, hæc omnia libello illo suo complexus est Ignatius: ex quo, tamquam vberissimo quodam fonte, riuuli isti fluxere. Vastissima sunt licet flumina, fonti tamen originem suam debent, & perennes aquas; quantumuis ille cum annibus suis comparatus, paruus videatur. Ignatij libellus mole quidem perexiguus, dictione planus & facilis est: quem si non gustes, si in tuum succum non vertas, neque artis, neque ingenij, neque doctrinæ singularis, fortassis etiam contemptu magis quàm laude videbitur dignus; sed interiore gustatu perceptus, acer est, potens est, virtutisque tantæ, vt nullum animorum languorem non erigat, nullam durticiem non frangat. Laboraret hîc Societatis fides, si sola tantum huic libello tribueret: quæ ne suspecta cuiquam sit, aliorum testimoniis hanc placet adstruere, quos nec affectus egit transuersos, nec nisi quod experti sunt asseuerant. Ludouicus Strada, è D. Bernardi Familiâ vir in primis celebris, cum libelli huius diuinam vim sensu ipse suo percepisset, in eius laudem etumpens, *Tirocinium est, inquit, toti humano generi institutum.* Cuius quidem testimonij hæc esse videtur sententia, quemadmodum Religiosi Ordines sua habent gymnasia, in quibus Tirones ad vitæ susceptæ formam exercentur, & finguntur; ita non vnus tantum familiarum alumnos, sed vniuersum hominum genus, & in suo quemque vitæ instituto, ad exactam Christianæ legis disciplinam Excitationibus à S. Ignatio inuentis aptissimè erudiri posse. Bartholomæus Torres, Canatiensis Præsul, spiritu quem ex hoc libello hauserat plenus, *Vnam, inquit, quanti est ille thesaurus, tanti estimare possemus! Deum testor, triginta annis quibus versor in studiis sapientia, & permultis annis quibus Theologiam doceo, nunquam ad meam utilitatem didicisse tantum, quantum me paucis diebus docuerunt Exercitia. Illa ad docendum referebam, hæc ad agendum:*

Vis & energia Exercitiorum S. P. Ignarij.

Illustrium virorum de Exercitiis indicia.

dum: quæ inter immane quantum est interuallum. Vidi homines doctos qui Exercitiorum res, cum tam clara Catholicæque sint, ex Euangelio sanctisque Doctoribus depromptæ, intelligere non possent; quas tamen qui ad usum referunt, nullo negotio intelligunt. Per multis ego & Religiosis & secularibus persuasi ut ea susciperent: nec quemquam noui, qui non magnum inde fructum retulerit, palamque prædicauerit, se nihil omnino è rebus mortalibus uoluisse is antelatum. Potestne uel luculentius ad laudem, uel certius ad fidem Exercitiorum præstantia commendari? Nimirum mandere oportet aromata, ut eorum calorem vigoremque persentiscas. Electum paleas trahit, sed incrus est & ignauo simile, nisi prius confricetur. Ita rerum naturalium, ita libelli huius occultam arcanamque vim, usus ipse lacescendo ac uelut irritando prodit. Quid uero Ludouicus Granatensis, præclarum illud Ordini prædicatorum lumen, cuius conciones & scripta omnia eximiam quandam pietatem spirant, legentibusque afflant, quam exaggeratâ laude libellum hunc ornat? *Tantum doctrine spirituales*, inquit, *à documentis & Exercitiis illis hauri, ut uita tota non sufficiat scribendo illa, quæ in illis Deus mihi aperuit.* Mancius S. Theologiæ Doctor, ut eiusdem cum Ludouico Ordinis, ita sententiæ sensusque. *Pluris facio*, inquit, *Theologiam Patris Villanouæ (impendebat se ille tradendis Compluti Exercitiis) quam omnium simul Doctorum.* Ut uero plurimos silentio præteream è celeberrimis toto orbe sapientiæ uirtutisque famâ hominibus, qui manibus pedibusque (ut dicitur) in eandem sententiam iuerunt, quorum uel nomina recensere longum esset; Carolum tamen Cardinalem Borromæum, ipsiusque Sedis Apostolicæ uel Oratores uel Præsides, nefas sit omittere. Quid igitur sanctus ille Mediolanensis Archiepiscopus de hoc libello censuit? Cùm Dux Mantuanus eius bibliothecam uiseret, mirificeque laudaret, conuersus ad illum Carolus; *Paruum*, inquit, *in pulpito libellum habeo, è quo plus haurio, quam è reliqua bibliotheca, quia nempe purius & plenius, tamquam ex ipso fonte.* Quid uero ipsum Ecclesiæ caput, cuius testimonia ueluti cælestia quædam sunt oracula? an hunc libellum nosse potuit, & non laudare? Paulus hoc nomine Tertius, cui certè Societatem IESU notam perspectamque esse oportuit, cùm uisum ipsi fuisset & Spiritui sancto eam & approbare & humano generi commendare, hanc de Exercitiis S. Ignatii sententiam pronuntiat: *Plena sunt, inquit, Exercitia illa pietate & sanctitate, ad adificationem & spiritualem profectum ualde utilia & salubria. Maximum uero adiumentum attulerunt ad fructus uobres, quos Ignatius eiusque Societas in Ecclesiâ Dei ubique gentium producere non cessat.* Ita Pontifex Optimus Maximus latentem hunc thesaurum æstimauit sub ipsius originem Societatis. Sed usus uetustate ac tempore corroboratus, magis magisque occultam tetum indolem ac naturam solet aperire. Inuit igitur audire Nicolaum Zambecarum, qui ea quæ à tot tamque incorruptis testibus acceperat, apud Gregorium XV. in Consistorio retulit. Ignatius, inquit, non solum opportunis monitis atque adhortationibus ad meliorem frugem traducere conabatur omnes; sed etiam libello de fructuosâ orandi ratione, ex uis quæ magisterio diuino didicerat, excolere nonnullos, atque ad studium uirtutis incitare cepit. Atque hic est ille Exercitiorum spiri-

Manciquez
de Exercit.

In bullâ
Pauli III.
datâ ann.
1548.

In processu
Canonizat.
S. Ignatij.

tualium libellus: qui Summorum Pontificum testimonio probatus commendatusque: quem tam consentiens laus bonorum, & incorrupta sincerè iudicantium vox, tamquam imago virtuti eius resonans, longè lateque celebravit: qui tam multos è virtorum cœno extraxit, tot alumnis novis Religiosos Ordines amplificavit, tam multis Religiosorum Familiis disciplinæ veteris amorem curamque restituit: vt meritò à Summo Pontifice numeretur inrer auxilia & robora quæ Deus Reipublicæ Christianæ hoc deploratissimo tempore submisit. Sed generositatem seminis nemo nouerit, nisi qui fructus ab illo productos aut gustauerit, aut propius saltem adspexerit. Audiuimus virorum grauissimorum sententiam: quorum auctoritati quidem incorruptoque iudicio cordatissimus quisque haud grauare cedit; nemo tamen satis vniquam capiet aur assequetur, quid sit causæ cur documentis istis quasi cælestibus & humanâ sapientiâ maioribus tantum tribuant; cur eam tam certam appellent viam rationemque efficacem animos à peccandi licentiâ ad amorem virtutis iraducendi; cur iter quod ab Exercitiis monstratur, breue censeant & expeditum ad absolutam consummationemque virtutem; cur artem vocent quæ dissolutam homines subito verrat in sanctos: hæc, inquam, nemo vniquam capiet, nisi certis documentis ac reipsâ quodammodo id illi constet.

*Frustris
admirandi
Exerciti-
orum.*
Hist. Societ.
p. 1. l. 2. n. 71.

Rcm igitur ipsam clarissimaque experimenta in medium adducamus. Sacerdotem scenicum, populi publicum offendiculum, cælestis hæc Exercitatio ita permutauit, vt, iniecto ceruicibus fune, in suggestum adscenderit, & à frequenissimâ multitudine veniam indignæ Sacerdote leuitaris petierit, tam ardenrer, vt excusserit illicò lacrymas populo, cui solirus fuerat risus & cachinnos mouere. Messanæ adolescens nobilis, quem nec durissima in irremissibus inter mancipiorum fæces seruirus flectere potuerat, his præsidiiis adhibitis, indomitam ferociam subito verrit in suauissimam animi mansuetudinem, intractabilem ingenij duritiem in commodissimos mors. Hæc ars odia grauissima, quæque non nisi partium exitiis videbantur extinguenta, rum publica, tum priuata, repente composuit. Hæc magos, hæreticos, Iudæos, perrinacissimum hominum genus, blandâ vi inflexit, Christoque subicit. Hæc auaros, iracundos, luxui ac libidini perditissimè dediros, in alios prorsus homines sui que dissimillimos repente mutauit. Vnde verò nisi ex cælesti hoc fomite conceperunt ignem, quem toto orbe sparserunt primi illi Ignatij comites, & qui primis successerunt, tamquam Apostolis discipuli, & qui ab his propagati in hæc vsque tempora flammæ à maioribus hausas fouere constanter pergunt? Hoc experimento Tironum suorum indolem, animos, robur Societas potissimum explorat: haud secus quàm aquila pullorum suorum aciem ad solis radios rentat. Arque vt à Societate digrediar, hac in primis cælesti industriâ diuinâque arte plurimum adiuri S. Carolus Borromæus & S. Teresa, vitam auspiciari sunt sanctiorem: iisdem præsidiiis institutum cursum feliciter renuere: iisdem se ad vltimum vitam terminum felicissimè compararunt. Nec minus feliciter religiosissima illa Carmelitarum in Belgio seu fundatrix seu propagatrix Anna à S. Bartholo-

*In Vita
S. Ignatij,
auctore An-
dræ Lucæ,
l. 5. cap. 25.
& 26.*

tholomæo illam vitæ morumque sanctimoniam, toti Belgio notam, hoc remedio vel fouit vel plurimum auxit.

Post hæc sanctitatis lumina in medium producta, nemo iam mirabitur, sapientissimum illum apud Sinas neophytum Paulum, cuius vnus humeris tota res Christiana tam diu illic incubuit, horum vsum Exercitiorum apud gentem illam cultissimam ac litteratissimam induxisse: nemo Gasparem Contarenum suâ libellum hunc manu descripsisse, eundemque ab heredibus eius sollicitè seruari, nec secus: quàm ingentem thesaurum, vt reuera est, in pretio haberi: nemo Ioannem Cochlæum, hæreticorum in Germaniâ malleum, iis excultum, quotquot potuit ad eandem felicitatem inuitasse. Ipse verò Ignatius latentis in hoc libello virtutis optimè conscius, non minùs eius approbationem quàm multarum salutem animarum in votis habuit. Eius vsum M. Mionè, cui plurimum debebat, vt gratus esset, impensè commendauit: virisque grauissimis hanc medirandi methodum tradidit. Quid, quòd Ludouicus Blosius Lætiensis Abbas, vir insigni vitæ sanctimoniâ illustris, vt sibi ita & suis eadem prodesse voluerit? Quid, quòd Abbates S. Bertini & Aquieinctinus his instructi, in tantum repente summarum virtutum simul & Societatis amorem exarserint, vt huic (quò pluribus ita prodesset) alter Audomari, alter Duaci, Collegium & templum à fundamentis extruxerint, & dore non exiguâ locupletarint? Nullum inueniam exitum, si vel obiter his similia perstringam.

Sed quid tam sanctum est atque diuinum, quod vel impietas non damnet, vel temeritas non carpat? Incredibile dictu est quàm furiosè libellum illum inuasert hæretici (magno sanè singularis præstantiæ ac fructus argumento) quibus se in Germaniâ Gretserus opposuit, in Galliâ Richeomius. Sed mirandum est, à Catholicis quibusdam diuinum illud Opusculum aut in crimen aut in contemptum vocari potuisse. Enimuerò excusari non potest leuitas ista culpantium quod ignorant. Minùs ferenda est calumnia, quæ quod videt damnari non posse, fictis criminationibus velut turpi laruâ studet inuoluere. Sed hæc nequitia non ita obducta est, vt non statim ad primum veritatis radium euanescat, sed que ipsa interimat. Sparserat hæc Conimbricæ in vulgus, iis qui se apud Patres Societatis exercerent, spectra nescio quæ & visa obiici. Calumniæ fidem adstruebat, quam derrahere debuerat, vt repentina ita ingens & crebra morum muratio. Denique ad eò inualuit hæc fabula, vt Cardinalis Henricus fidei Quæsitore de re totâ cognoscendum censuerit. Hoc dum eius imperio dissimulanter facit Iacobus de Murciâ Aca-

*Exercitia
frustrâ op-
pugnata.*

*Hist. Soc.
par. 1. l. 5.*

demix Rector, Fratresque nostros de obiectis visis legitime interrogat, vnus apertè faterur se visa vidisse, & quidem feralia atque horrenda. Et quænam illa? inquit Rector, simulque Seribam admonet, vt quæ narrentur exciperet. Ille verò, Memetipsum, inquit, vidi, quem numquam antè satis persequeram, monstrum sanè tetrum, quo turpius mihi que magis timendum numquam vidi. Hoc responsum ab ipsâ veritate facere petitur, calumniam potentiùs discussit, quàm fortasse poruisset studiosa defensio; & compendio quodam rudem Exercitiorum imaginem ac laudem amplectens, calumniam suo veluti telo confecit.

Super-

*Argumen-
tum Exer-
citiarum:*

Superest nunc, vt quid sint, vnde ortum ducant, quâ ratione obeun-
da, quibus, & quando, & cur tradenda sint hæc Exercitia, paulò accu-
ratiùs explicemus. Quòrum tale est argumentum. Ante omnia, veluti
auspiciùm & fundamentum vitæ sanctioris, proponunt finem, in quem
homo est conditus, attento & quieto animo considerandum: quâ ra-
tione affici oporteat rebus ceteris quæ hominis causâ sunt procreata:
quid ordinem hunc pulcherrimum inuerterit. peccatum nempe, quod
vnum non minùs nobilissimas illas in cælo mentes, quàm genus huma-
num perdidit vniuersum. In oppositam igitur virtutis viam tantò
enitendum est ardentius, quò magis ab extremo interitu abhorre-
re debet quicumque aliquâ sui miseratione tangitur. Virtutem hanc nullâ
re æquè ac CHRISTI præeuntis ad vitam Ducis exemplo acui; vt-
pote quod attentius consideratum vel ignauiam ipsam inflammare tan-
toperè possit, vt arduum illud iter non minùs iam affectet quàm priùs
fugiebat. Tandem animum difficultatum victorem, velut exsuperato
montis ardui iugo, in intimam cum Deo coniunctionem deducunt,
& castissimi amoris dulcedine penitus penitusque perfusum, quadam
beatitudinis propinquæ suavitate, quam ex certâ eius spe prælibat, iu-
cundissimè reficiunt. Atque tres illas ab omnibus celebratas vias, quæ
ducunt ad summum virtutis apicem, libellus hic recludit. Purgandæ
menti insitit per varios in se ipsum inquirendi modos: per aliùs repe-
titam peccatorum confessionem, perque conuenientes maximè aptas-
que commentationes id agit primùm, vt flagitiorum turpitudine &
farcinâ liberetur animus, tum vt perturbationibus (quibus velut æstu
ventoque iactata navis in diuersa rapitur) vacuus velut in tranquillo
diuinæ vocis susurros audiat. Sic purgatum cælesti luce contendit il-
lustrare, tenebris discussis, quas auido iam virtutis frequenter offundit
error. Hic primùm ad diuinarum legum obseruationem, inde ad
Euangelicam consiliorum perfectionem, tum ad iniurias, ignominiam,
dolores, vulnera, mortem, si CHRISTI gloria & obsequium id exi-
gant, generosè subeunda, mentem armat, & quasi facibus quibusdam
ardentibus inflammat. Ex his vt consequens est, perfectum tradit inti-
mæ cum Deo coniunctionis modum: nam vagatus per omnia gaudij,
paci & spei incitamenta, Deum vbique præsentem admirari docet ac
diligere. Addit denique tum ad detegendas hostis nostri fraudes do-
cumenta vtilissima, tum ad inanis gloriæ (quam rectè in portu nau-
fragium dixere nonnulli) arcendum periculum. Nam quemadmodum
ex arduo in præceps despicienti ipsa nonnumquam altitudo tenebras
offundit, quibus iter oculosque obcæcantibus procliuis est ruina: ita
non rarò virtutum suarum eminentiam circumspicienti diuitiæ ipsæ
inopiam creant. Atque hæc aurei libelli quædam synopsis est, sed mu-
tila: nam latentem in eo vim nec volumina ingentia satis explicent, ne-
que in experto magis demonstrant efficaciam atcanamque huius Opu-
sculi virtutem, quàm oratio dulcedinem mellis ei qui id numquam
sensu gustuque percepit.

*Modus
obeundi
Exercitia.*

Vt autem cum sperato fructu obeantur hæc Exercitia, requirunt in
primis secessum & solitudinem, vt animus à publico, ab amicis, adeo-
que

que domesticis remotus, curarumque immunis, &, quantum fieri potest, etiam in se se abeat, totusque sibi & Deo vacet. Solet enim suos in solitudinem Deus abducere, ut, silente rerum vulgique strepitu, exaudiri ab illis possit. Tum vero sancta iis iniicit desideria, lacrymas elicit absque teste copiosius; tunc animo se dulcius insinuat, ac denique toto numine illabitur. Hic homo se habere incipit, qui cum se rebus gerendis tradidisset, sibi ipsi eripuerat; eum ceteris seruiret, sibi vni deerat, quam aliorum studiosus, tam negligens sui. Vox ergo Numinis non auditur in foro, non percipitur in publico; odit turbam, solitudinem amat.

Quoniam autem recti specie sæpè blanditur error; quicumque in hanc solitudinem se recipit, ductore opus habet, cui sensus omnes arenasque animi motus aperiat; à quo, quid quove tempore agendum sit omittendumve, cognoscat. Ita dum Georgius Radziuillius Cardinalis Vilnæ Episcopus cum fratre Stanislao in villam Iulij III. secessit, ut his meditationibus animum exerceat; vtrumque iussu Gregorij XIII. direxit Achilles Gagliardus: eo successu, ut reduces in Poloniam fructum quem hauserant, per omne Regnum diffunderent: Cardinalis enim in hæreticorum conuersionem acriter incubuit, Stanislao in mores sibi subiectorum ad omnem honestatem conformandos. Ut autem illis Proceribus, ita cuilibet alteri, non sine directore hæc Exercitia traduntur. Quippe non solet diuina Sapiencia homines nisi per homines erudire. Non me fugit, Ignatium, cum neque litteratus esset, neque ante ipsum exstaret hæc spiritum exeteendi methodus, diuinitus hanc artem edoctum fuisse, non sine Deiparæ benignâ ope: sed paucis ea felicitas obtingit, nec ferè nisi illis qui ad res ingentes & inuitatas diuino consilio destinantur.

Porò tradenda sunt omnibus quibus limatius est ingenium, aut saltem politionis disciplinæ capax; iis præsertim qui de ineundo vitæ genere deliberant, ut in his ab omni perturbatione liberi, de vitâ futurâ statuunt, quod numquam statuisse pœniteat. Hoc verò quantum est? Ineunte adolescentiâ, inquit Tullius, cum inest maxima imbecillitas consilij, tum id sibi quisque genus ætatis degendæ constituit, quod maxime adamauit. Itaque antè implicatur cetero aliquo genere cursuque viuendi, quàm potuit quid optimum sit iudicare. Nimirum sequitur hæc ætas passim ouium ritu, auferrique se finit quâ vocat aut incon-sultus animi impetus, aut maiorum exemplum, aut multitudo deterioribus ferè consentiens; it denique quâ itur, non quâ eundem est. Ignatius verò cum perspiceret, quanti esset momenti certum aliquod vitæ genus maturo sibi consilio designare, ne infelicitet de eo delibetaretur, quod semel tantum statuendum est, & in quo summa maximi omnium discriminis vertitur, eumque videret ex vulgi iudicio vitam ple-tosque instituere, hoc est (ut verbo dicam) à recto cursu aberrare, cum postteriores quasi per caliginem vestigia premunt priorum, & de re omnium maximâ casu non ratione decernunt; ideo sollemtem felicemque adhibuit curam, ut quisque horum ope Exeteitiorum sic de vitâ sum-mâ constitueret, ut Deum velle, sibi que potissimum expedire censeret.

*Quibus
Exercitia
tradenda:
potissimum
deliberan-
tibus de vi-
ta statu
eligendo.*

Quæ quidem deliberatio tam est necessaria, vt sine eâ felix vitæ cursus teneri ægrè admodum possit. Quam enim imaginem exprimet, qui paratos colores illinir prius tabulæ, quàm quid velit pingere secum ipse statuerit? Quis prædam figet, qui sagittam mirrens in auras ignorat quò arcum dirigat? Quem ventum optet nauta, aut quò cursum fluctat aut vela vertat, qui nesciat quem in portum tendat? Qui verò post maruram deliberationem statuit quem se esse velit, is in vitæ perenni quodam felicitique cursu constare sibi potest, & nullo in officio claudicare. Quæ deliberatio ne temerè suscipiatur, ante omnia expurgandus est noxius animus, ac dein exuendus omni inclinatione, quæ in hanc potius quàm in illam propendat rerum creaturarum, ne vlla animi perturbatio aut rectæ rationi obstrepat, aut voci diuinæ. Ac rum demum de vitæ genere deliberandum, cum sine erroris periculo decerni potest, simulque prospici possunt & procurari idonea virtutum auxilia, ad vitæ iam deliberatæ stadium inoffenso pede decurrendum.

*Alij fines
cur Exer-
citiis ob-
eunda.*

Ann. 1601.

Neque verò hæc Exercitia ad eligendum vitæ genus tantum sunt adhibenda; nam mirè etiam valent ad conformandos mores, appetitionesque sedandas, ad retinendam in præclaris animi nostri decretis institutisque constantiam, ad quamcumque demum vitæ semel susceptæ disciplinam Christianè colendam. Testes sunt infiniti toto orbe, qui ea non minori suâ voluptate quàm fructu sunt experti. Sed vnus fit instar omnium Augustinus Caruajalius, Augustiniani Ordinis Theologus. Is cum Indiam Occidentis peragrasset, & in Hispaniâ variis muneribus cum laude perfunctus esset, Italiæ quoque Cænobia sui Ordinis iussu Summi Pontificis visitasset, Bononiam tandem ab eodem Pontifice Visitator Apostolicus missus ad D. Iacobi Cænobium in veterem disciplinam restituendum, non aliis id præsidis facere aggressus est, quàm piis his Societatis commentationibus: quibus ipse cum per mensem se exercuisset, testatus est candidè, se, quamdiu in Religione vixisset, rationem aliquam, quâ rectissimè incederet, semper optasse, eamque nunc demum, cum in hæc S. Ignatij Exercitia incidisset, inuenisse. Quæ quidem ille auidissimè hausta, arque in intimum demissa pectus, tanti fecit, vt in iis verè diuinum aliquid inesse apertè diceret: eaque deinceps in alios eò libentiùs deriuauit, quò ipse aur diutiùs quæsiuit, aut ferius inuenit.

*Quando
Exercitia
adhiben-
da.*

Sed quando hæc potissimum animi tam certa auxilia sunt adhibenda? Societas quidem singulis annis suorum animos hac cælesti ope restaurat. quam Societatis consuetudinem alij non pauci ex omni ordine tam factò quàm politico æmulantur. Tum verò etiam adhibentur vtilissimè, cum parandus est animus ad arduum aliquod & publicum munus. Sic opportunas ab his vires sæpè petierunt Episcopi, onus illud Angelicis humeris formidandum subituri: quas cum magno suo suorumque bono corroborari sensissent, ex iis non pauci nullos deinceps statuerunt Sacris iniriare, nisi cælesti hoc præsidio ad dignissimum illud Christianæ Religionis munus antè comparatos. Tunc etiam opportunè suscipiuntur hæc Exercitationes, cum animus obruitur negotiis, sibi que subductus in rebus alienis totus est, vt sibi se nonnihil reddat, agatque etiam

etiam negotium suum omnium grauissimum & maximum. Rursus tunc opportuna sunt, cum languet aut æger est, ut hinc medicinam petat; cum difficilis obscurusque nodus solvendus, ut caelestem hinc lucem hauriat; cum oppugnatur, vixque apparet effugium periculi, ut opem hinc atque praesidium accersat: denique cum malum quodlibet infestum experitur, in his tam praesens siue solatium inuenit, siue remedium, ut vel experimento suo fateri cogatur, hæc S. Ignatii Exercitia (quod multorum sermone percrebuit) opus esse humano maius, & nobilissimum æternæ mentis inuentum. Nunc quibus in proximum Societatis charitas præcipuè elucet, erga pauperes afflictosque studia paucis delibemus.

CAPVT VNDECIMVM.

De Societatis erga pauperes morbis, peste, & vinculis afflictos charitate.

Caro constat mortalibus scire an amentur: nisi infelices sint, id scire vix possunt. vsque adeo nulla sinceri amoris exploratrix certior est, quam calamitas. Amat Societas proximum suum; idque & in gymnasiis & in pulpitis illum erudiendo ad salutem, fatis docet: sed nusquam manifestius quam in publicis valetudinariis, pauperum tuguriis, & reorum custodiis; vbi miseris præstò est, ut eorum calamitatem soler ac leuet. Et quidni præstò sit, cum I E S V M sequatur Duem, qui suum erga homines amorem subleuandis afflictorum ærumnis præcipuè commendauit; quemque in captiuis vinctum, in ægris languentem, in mœstis dolentem solari se & leuare non ignorat? Hoc est cur egenorum casus, carcerum pædorem, nosocomiorum graueolentiam in deliciis habeat: hoc est cur nec vlcerum sanies, nec contagionis virus, nec reorum squallor, nausæam illi aut horrorem moueant. An auarus adamantem aut pyropum aut monile in cloacâ aut fimeto inuentum ob adhærescentes sordes non negligeret, Societas animam sanguinis diuini pretium, imò I E S V M suum quem in hac agnoscit, quia pædore & squallore obsitum, auersabitur? I E S V M suum aut in calamitate aut in periculo destituet? Hoc facere si posset, & morbis ipsis inlemtior, & vinculorum ferro durior, nec Societas I E S V esset. Quare merito ab hoc velut tirocinio nouam militiam auspicatus est Ignatius. Speluncam infedit propter Manresæ portas. Hinc quotidie in urbem egressus, stipem ostiatim mendicissimè corrogabat, quam deinde in pauperes diuideret. Tum conuocatos spe factâ cibariorum quæ mendicauerat, primis Religionis elementis imbuere. interea illorum ineptias & æquo & benigno ferre animo, amoriqûe erga illos suo diligentissimè sentire. hinc ad ægros in S. Lucie valetudinario se conferre, illos solari, illorum commodis vacare, lectos sternere, dum commouendi, mollissimè tractare: corpora plagis & vulneribus deformata arctè completi, utque & se vinceret, amorisque quo æstuabat ingentem vim non dissimularet, ipsa vulnera, quamuis fœda & putria, & osculari, & lam-

Amor Societatis erga proximum.

S. Ignatii erga pauperes & infirmos studium. And. Luc. l. 1. c. 8.

berc, & ex iis stillantem faniem non ratò ore excipere atque exfugere. tum vetò eorum animis medicinam facere tantò sollicitius, quò præfentiore opus erat remedio, morbusque magis vtgeret. Recluctabatur quandoque vel inuito natura, cùm ille sic secum: *Itàne verò iam à fratre abalienaris fastidio? ubi ille est hominum amor & dilectio, quæ tam studiosè foues? nòne pauper ille eiusdem tecum est carnis & sanguinis, & eodem CHRISTI sanguine redemptus? Tibi, esca vermium, tibi, scaturigo fædissima stercoreum, horrorem incutiet frater? nòne in paupere isto est CHRISTVS? nòne in plagis istis CHRISTI agnoscis vulnera? non sic, non profectò feres impune.* Tum quæsito illo, quo toto valetudinatio non erat tectior & inquinatior, fædis vlcibus non tantùm oculos natesque pascete, sed & os & labia purulentis plagis applicita tandiu affixaque tenete, donec omnis hõrtor & nausea cessasset, & neque maleolentiam amplius neque putredinem persentisceret. Heroicos Ducis sui animos imitati Socij, dum Vnetiis idoneam tempestatem oppetiebantur nauigandi in Palæstinam, vbi ab Ignatio in celeberrima duo vrbes valetudinaria bipertiti, ipso auctore, quàm misericordix officijs quàm ægotum conscientis ritè sanandis operam dederant; tanto animorum ardore, vt ad spectaculum ciues hæterent attoniti, præsertim cùm cernerent corpora sanie stillantia, visù fæda, olfactu graua, manibus ab eis contactari, complexu dum lectos sternerent sustineri, & in statis reclinari: imò à quibusdam, ad horrorem naturæ frangendum, manantia tabo vulnera exfugi. Quid, quòd fædissimâ leprâ respctos, ac valetudinariis exclusos, in suo lectulo collocarent, nullo contagionis metu anxij? Omnium autem cubilia circuibant, benignis alloquiis miserrimum quemque solabantur, ad toletandam morborum violentiam excitabant, ad detestationem peccatorum inducebant, apud motibundos nocturnas agebant vigilias, mortuorum denique corpora humo suis effosâ manibus tunulabant. Iuuat hîc audite Vrbani Pontificem Maximum de magnanimâ Xaverij charitate: *Eo, inquit, dilectionis ardore erga inopes infirmos, qui in domibus hospitalibus morabantur, se gerebat, vt rarò ab eis discederet; tantaque sensuum mortificatione quantumuis sordidissima ministeria peragebat, vt aquam sepius, quàm horribila & incurabilia vlcera lauerat, ebiberit. Cùm verò de vitâ periclitarentur, tunc cibi somni que prorsus oblitus, & præter proprias vires à Deo confortatus, veluti à commissâ custodiâ nec die nec nocte discedebat. Quæ ad eò libenter atque hilariter exsequebatur, vt delicia eius deseruire agrotis ac morientibus esse dicerentur.* Hæc est amicitia Christiana & vera, quæ miseros non fugit, sed quærit; non destituit, sed ad extremum omni ope & obsequio fouet. Hic est sincerus in proximum amor, illi præstò esse, qui, quo amorem tuum inuitet, nihil habet splendidius quàm vlcera, nihil speciosius quàm artus pallore, situ, leprâ & lue confectos; nihil potentius quo affectum sibi conciliet, quàm infelicitatem & extremas miseras. Hic amor in primis Sociis tam altè radices egerat, vt priusquam se disiungerent, in varias vrbes cælestem charitatis suæ ignem spatfuri, inter ceteras leges quibus se adstringebant, hanc quoque sancirent, ne alias ad diuersandum ædes præter publicas hospitalis domos petquirent: nec sanctiùs legem tulere, quàm seruatunt. Lainius Floren-

Sociorum in nosocomijs obsequia, siue que victoria.

Dalla Canonizat. S. Xaverij erga infirmos amor.

Flotentiam missus, vbi urbem attigit, repudiata hospitij liberalitate, quam complures offerebant, in valetudinatum cum Canisio diuertit. Rarisbonæ Bobadilla æger ipse & imbecillis, cum vix hæreret vestigio, & succiderent genua, in nosocomio tamen nihil propè de laboris contentione remisit, ne quid faucis infirmisquæ de expectata charitate detraheret. Fatigato non aliud cubile erat quàm ipsa soli durities, non aliis stragulis coopetto quàm quæ nunquam exuebat, nec asserè quidem corpori substrato. Iaius cum Ducis Ferrariæ confessionibus præisset, ab aula se ad valetudinatum recipiebat, ægros omni ope solaturus; inter quorum pædores aicbat se libentius, quàm inter aulæ odores blanditiarumque versari.

Idem aliorum omnium ardor.

Venerat Moram, oppidum olim à se excultum, Prouincialis Lusitanicæ Miro, incolas sibi deditissimos reuisendi causâ. Aduenit mox Cardinalis Henricus Diœcesin suam lustrans: qui dum publicam hospitalem domum inuisit, Mironem in eâ ex febre decumbentem inter pauperum turbam reperit; suisquæ oculis non sine admiratione spectauit, quæ Sociorum essent delicia, quid potissimum agerent, cordiquæ haberent. Scilicet pro solatio ducebant, afflictis solatio esse, & in eorum obsequio vires ac valetudinem consumi. Quid, quod multis locis, vbi non erant nosocomia, Magistratus & Principes pernouerint vt ea extruerent? Ita Goæ operâ & curâ Pauli Camertis adificatum valetudinatum; cuius ministerio ac procurationi multos ipse annos præfuit. Ita in orâ Comotinesi, ita Aphrodisij in Africâ, & alibi, ægrorum diuersoria Societatis curâ ac diligentia sunt extructa.

Iam quantum in ægros fauciosquæ milites vbique se prædidit eadem charitas? Quanta Lainij in hoc genus hominum benignitas, quàm effusum obsequium, cum ad Aphrodisium Asiæ urbem, quam Vega Siciliæ Prorex obsidebat, suâ ipse manu præpararet ac porrigeret faucis pharmaca, unguenta oblineret, cibos in os infereret moribundis, lintea mundaret, nocturnas apud ægros duceret excubias; cum alij super alios sternerentur, omnium conscientis ritè purgandis inuigilaret? Quanta illa Antonij Vinckij Rectoris Mamertini charitas, cum in valetudinario triginta milites pulcre tormentario ambusti, à vertice ad pedes scædum in modum exulcerati, intolerandum exhalantes odorem, vermibusquæ seaturientes, ob scæditatem mali iacebant ab omnibus derelicti? His ad extremum adfuit Vinekius, animisquæ eorum pariter & corporibus omnem operam, obsequium, solatium impendit. quæ viri cuta & sedulitas nouem seruauit in viuis, ceteros ritè expiauit, & ad æternitatem sedulo instruxit. Quid, quod Societas nunquam defuit vel extremo charitatis officio sepeliendi vitâ functos? In nuperrimo montis Vesuuij incendio quàm id non obscure ostendit, cum Socij, flammis adhuc crumpentibus, & citè omnia longè latequæ vastantibus, cum saxa mons adhuc eructaret, & citè vndique grandinis in mortem spargeret, cadueta ex altris cineribus effossa, atque in humeros imposita, ceu noui Tobie tumulis mandarunt?

Recupit. pag. 47.

Ita Societas ægtis mortuisquæ obsequium suum, vbi vbi offert se occasio, prolixè præstat; optatquæ omnibus votis, tam promptè mortales

les eius operâ vtantur, quàm illam promptè omnibus defert. In his tamen pietatis officiis inuenit liquor quod carperet. Cederet autem criminatationibus & frangeretur Societas? omnia essent deserenda; ac tum culpam fortassis desineret, cum ob ignauiam & socordiam maximè esset culpanda. Sed erigitur inuidiæ obrectationibus, non deiicitur. vt quæ temeritatis existimat, vitæ discrimina sine consilio & ratione adire; ita pro salute hominum & Dei amplificandâ gloriâ mortem non reformidare, magnificum & gloriosum. Quis Religionem Christianam posteris seruasset, nisi Christiana fortitudo supra mortis & tyrannorum inætum fuisset? Quis Æthiopiam, Brasiliam, Iaponiam, ceteramque barbariem excoleret, si ærumnæ, cruciatus, certusque, quamuis lentus, interitus ab eorum finibus Christianos doctores arceret? Si per vitæ pericula & mortem adæantur barbari, quò CHRISTI legi subiiciantur; an multo sudore & sanguine maiorum CHRISTO assistenti, mortis formidine deserantur, cum extremo malorum humanorum vtgentur, & in geminæ æternitatis discriminine versantur, ab ipsis quoque parentibus & propinquis destituti? Quis tamen per contagionem & luem quæ momento afflatur, quis per mortis assiduam expectationem, morte ipsâ grauiorem, intrepidus incedat? quis animo non titubet, non palleat, cum quot domos aut ægros adit, in totidem mortes ire se credat? Auida periculorum & mortis charitas, nec quò tendat, nec quid passura sit cogitat, quoniam & quod passura est votorum pars est. Testes sunt quotquot ferè vrbes incolit Societas, quàm promptè, quàm alacriter ad hæc obsequia Socij non veniant, sed conuolent, quamque operosè hæc munia ambient. Neque hæc paucorum inter illos est charitas, aut cunctabundorum. Vidimus non vno loco exhausta propè Collegia, cum vix carceribus in hoc stadium emissos mors ex inchoato cursu abriperet, & ab ipsis funeribus superstitium cresceret feruor. Vidimus in Belgio nostro ex totâ Prouinciâ in dies accurrere in locum cadentium, cum vix arnam hanc ingressos adorta lues sterneret; cumque plures simul interdum aduentarent, apud Rectores pulchro certamine inter se contententes, vtri prius vitam proximo deuouerent, & periculum Sociorum depellerent suo. Vidimus nostros, obligatis adhuc capitibus, & à pestiferis vlceribus nondum persanatis adhuc claudicantes, non per vrbes modò compita, vt laborantibus ipsi laborantes subuenirent, quo poterant modo accelerare gradum, sed in suburbanum etiam agrum se effundere. Vidimus deserta in plateis & agris corpora agentium animam suis quandoque humeris, quandoque vehiculis imposita, ad nosocomia vehere. Freno hîc opus habent, non calcari. impetratur hæc prouincia, non imperatur. auidius discrimen hoc expetunt, quàm plerique mortales fugiunt. pro beneficio est à pulpitis & cathedris ad gloriosam hanc charitatis palæstram posse descendere. Frustrâ & lacrymis & precibus eorum ardori parentes & consanguinei obsistunt: frustrâ impavidis terrore inculcant: frustrâ spem faciunt maioris frugis, seque & plures paucorum causâ non esse deserendos. Incitant hæc, non deterrent contemptricem periculi & mortis virtutem.

In medijs etiam aquis charitatis hoc incendium arsit. Testes mihi sunt
& Xa-

*Societas
peste infectis
assistit.*

LIBER TERTIVS. S
Barzani noster, &
Quam & heretici & Tu
dise magis quàm omni
delectum penoni.
Societatis chariti
periculis est labor, & co
mutata sunt tempora
vrbes pomera, u
est curandi corpora
de lassi reuer
operibus open imple
large impari, & per
capienti habuer
pluræ & v
emissæ emiser licet
cum ru
vt plerisque
carceribus cop
& cona
Socij & verbis
curare, in cor
proce, pro fup
que supra me
seruandis
plurim
definito ad o
carceribus ed
quodlibet
& D. Virgini
ante omni
tollunt. Ine
reponunt, d
Christiano
subuere.
re non vrbem terra
bidem ad pacem
Goe que
ad preparationem die
cogendatur
reos; res qui
ad remissio
delicti Fratres
plura corpora,
plurima omni,
hæc uti abieci
Hæc uti non

& Xauerius & Barzaus noster, & quotquot ferè in Orientis Indias nauigarunt. Quin & hæretici & Turcæ & barbari eam experti sunt & admirati, cæque magis quàm omnibus argumentis ad virtutem & religionem amplectendam pernoti.

Sed nolim hanc Societatis charitatem solâ morte æstimari. Immen- sus in his periculis est labor, & corporis defatigatio, cuius nec die nec nocte discriminata sunt tempora. Quoties ab extemâ vrbis parte ad alteram, & extra vrbis pomœria, ingenti interuallo cursitandum? Quo- ties nec otium est curandi corpora? Quoties dum inediâ exhausti, æstu & labore languentes & lassî reuertuntur, plures reperere opperientes qui iam iam morientibus open implorarent, quos nefas erat deserere? Hinc ad noctem sæpè impransi, & per tuguria vagati, vix spatium quietis & cibi vtcumque capiendi habuere. Quibusdam ex assiduo cursu & sudore attritæ fuerunt plantæ & vlcera; nec tamen à concursatione & contentione cessare tantisper licuit. Sæpè labore & vigiliis fessî, vix in cubili se reclinauerant, cum rursus excitati nocturnos labores diur- nis coniungere; vt plerosque non tam pestis confecerit, quàm labor.

At quantò in carceribus copiosior messis, vbi & inopes, & morbis grauius, & teterrimis, & contagione noxiis laborantes, & mœrori in- tabescentes? Hos Socij & verbis solari, & subsidijs lenare, & obsequijs recreare, hos sedulò curare, in eorum libertate redimendâ omnem operam atque industriam ponere, pro suppetiis conferendis Sodalitia excitare, & id genus alia auxilia, quæ suprà meminimus, adferre. Quibus omnibus hoc agunt, vt viam stemant seruandis miserorum animis, quos beneficiis istis sibi conciliant. Vt enim iis plurimum tribuimus, à quibus plurimùm dili- ginur; ita his officijs delinros ad omnem pietatis disciplinam facilè com- ponunt. Sacella in carceribus exstruunt, Sacramentorum vsu persuadent, exercitationes quotidianas in sua tempora distribuunt, ad legendas communiter Litanias, & D. Virginis Rosarium, aliasque preces alternis re- citandas, inducunt: sed ante omnia prauam iurandi consuetudinem, etiam cenfote constituto, tollunt. inter quos fortè offensiones gliscunt, eos in mutuam gratiam reponunt, damnatos ad supplicia æquo animo sub- eunda ritè & more Christiano comparant. Vnum quod omnium sit specimen, lubet oculis subiicere, ipsîs historiæ verbis ex fide annu- meratis. *Cum per totum orbem terrarum, inquit Sacchinus, promulgatum à Paulo Quarto Iobeleum ad pacem Ecclesiæ impetrandam, concordiamque inter Christianos Principes, Goæ quoque propositum hoc anno esset, destinatis quadraginta ad præparationem diebus, eo tempore, quoniam inter alia pia opera etiam eleëmofynarum erogandarum fiebat mentio, auctore Consaluo hæc eleëmofynarum in ita ratio est; vt quibus diebus ieiunabant, quibus cibariis sibi destinatorum partem ad vinctos in carcere transmitteret. Octo decem-ve ad perferendos cibos delecti Fratres: qui vbi primùm adiuere carcerem, non fame dumtaxat infelicia corpora, sed magis satore ac sordibus vidère confici. Turba erat miseranda omnis, sed præcipuè agrotorum commouebat aspectus: qui multi iacebant humi abiecti alto scædoque in situ, vnde intolerabilis exhala- batur mephitis. Hac igitur nouâ & charitatis & humilitatis segete leti Socij,*

*decentis
in carcere
solatio est.*

*Lib. 3. num.
137. & 138.*

aliis

aliis deinceps diebus vnà cum cibis scopas, paleas, corbes, aliaque id genus ad purgandas euehendasque sordes portabant. Tum summâ alacritate purgare carcerem aggressi, sordes alij eruebant, alij corbibus auferebant in mare, quod non modicè ab custodia distat: alij vasa, & quidquid eâ egebat curâ, mundabant. Ita opitulati corporibus, ad curandas animas vertebantur; quæ eò facilius expiari se, doctrinâque Christianâ & monitis salubribus sinebant imbui, quò magis fuerant impensis corpori obsequiis præparatæ. Hactenus Sacchinus. Atque hic finis est eorum quos Societas suscipit laborum; huc spectat quidquid agit & molitur. Nihil illi durum, nihil inuium, vbi affulget spes lucri animarum. mors ipsa in votis est, dum æterna ab aliis depellatur. Vnâ velit & vinculis & carceribus mancipari, in eundem squallorem conijci, eodem situ fœdari, si hoc ad vindicandas in libertatem animas conducatur. Nõnne hoc nostri agunt? qui vt milites nauticosque homines in extremis præsentis ope iuuent, naues conscendunt, vnâ cum illis & tempestatum discrimina, & ab hoste pericula subeunt, & cum iis in voluntarium quodammodo carcerem se compingunt: in quo neque morborum virus & contagia possint euitare, neque hostilium tormentorum vim euadere, vt non aut membris mutilentur, aut in frustra, vt subinde factum, discerpantur. Et dubitari poterit, an verus hic & succerus sit amor, qui illos in curandâ salute alienâ vsque adeò sui reddidit immemores? Sed hæc angustix tantam virtutem non capiunt; orbem illa terrarum habet pro campo, neque vllis finibus coërceri potest. Ergo videamus, quos labores in barbaris remotissimisque nationibus Societas, & quo fructu, hactenus sustineat.

*milites &
nautas in
mari non
deserit.*

CAPVT DVODECIMVM.

De Societatis in Gentium conuersione laboribus & fructu.

HActenus de variâ Societatis industriâ, quâ variis quidem orbis regionibus, sed præcipuè succurrit Europæ; ad cuius angustias reliquæ Christianorum redactæ videbantur, eaque per hæreses, schismata, Mahumeticam impietatem, miserandum in modum accisâ atque conuulsâ. Hæc tamen tanta pars terrarum visa est angustior charitati, cui vnus non sufficiebat orbis. Domesticis quidem suis atque contubernalibus vitæ exemplo, opportunis monitis, vigilique curâ prodesset, nec aliam laborum incedem ab illis expectare, quàm ipsorum emolumentum; & magni & liberalis est animi, virtutemque præio suo æstimantis. Non sibi suisque tantum, sed popularibus ciuibusque natum se credere, vrbemque totam quasi familiam vnâ putare, singulorumque siue damno siue bono non aliter tangi quàm suo, omniumque commodis studere; etsi grandius etiam illo prior sit opus atque præstantius, humanum tamen adhuc est, & eius viri qui societatem non tam legibus quàm amore mutuo vincunt, ac sincerâ Religione florentem, præcipuum æstimat vitæ humanæ fructum ac dignitatem. Iisdem verò mœnibus, quibus circumdati sunt ciues, virtutem non concludere, sed per eiusdem Regni aut Imperij spatia diffundere; angusti profus &

*Charitas
Societatis
non est an-
gustis lu-
mibus
aristanda.*

& heroici est animi, neque arctari se patientis vnus aut oppidi muris, aut provinciae limitibus quasi *Gyara scopulis, paruaque Seripho*. Plus vltra nihilominus, plus vltra quasi giganteis quibusdam passibus profilit Iesv Societas. Illud nempe Isaia oraculum, quod Filio Dei Duci suo tribuitur, sibi quoque dictum putabat: *Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & faeces Israel conuertendas*. Tu quidem strenuum animum adfers ac promptum, Societas mea, vt primigenium Ecclesiae spiritum resuscites. Eueniet. Roma metropolis & caput mundi innovatam se mirabitur. reuiuifcet ignis quem veni mittere in terras. redibit antiquus primae iuuentutis vigor, quo panis ille vitalis, velut olim primaeuam Ecclesiam, ita nunc Christianorum animos pascet, caelestique succo vegetabit. copia concurrentium ad hunc vitae fontem numero erit maior. amplissima templa, augusta Regum opera, turbam non capient. vastissimam camporum planitiem occupabunt conciones, in quibus vicena millia ab vnus ore quandoque pendebunt. Summos Pontifices interpellabunt Reges, Principes, vrbes, vt è vobis morum ac vitae magistratos obtineant. *Sed parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & faeces Israel conuertendas*. Quadraginta millia ex haereseos faece ad Ecclesiam reducta ab vno Augerio in Gallia, & illic, & in reliquo Septemtrione amplius tria & viginti millia vno anno, ex eadem faece à vobis educta, & multa quotannis millia educi parum est. Quantum in Germania prouinciarum; vrbium, municipiorum; quantum in Polonia à vobis in auita Religione seruatum; parum illud omne est, quantumuis magnificum & immortali laude praemioque dignissimum. Rigæ in Lirhuania vno anno à septem Sacerdotibus viginti hominum millia prouectæ ætatis audira se de delictis suis accusare & conscientias expiare, qui id numquam antè fecerant, praeter eos qui ab haereseos erroribus aserti sunt; Conimbricæ ter mille & amplius, alibi bis mille à Ferdinando Suatesio commotos, vt loris & flagris seruire de se supplicium fumerent, quia se indignæ peccatorum seruituti subiecerant; Benedictum Palmium vnâ concione multis meretricibus persuasisse, vt obscenas voluptates verterent in caelestes, quas ex sui victoriâ deinceps peterent; odia in amorem, bella intestina in amicas paces vertere; eos qui mutuae vitae insidiabantur mox officiis inter se vestra opera certare; parua hæc mihi sunt; exigui isti tantis animis sunt limites. laborum vestrorum, & orbis terrarum, eandem metam posui. *Ecce dedi vos in lucem Gentium*, vt opera vestra barbaris gentibus longè lateque sit saluti.

Isaia 49.

Fruclus
multiplex
opera So-
cietatis.

Has Ducis sui voces exaudire sibi videbatur Societas, quem meminerat totius vniuersi Seruatorem esse, se cohortem esse eius nomen ideò præferentem, vt quâ latissimè patet eius imperium, in terris ipsi militaret: signa igitur Ducis sui toto orbe circumferre se debere, & congregari cum quibuscumque populis quos vel Oceanus submouet, vel inaccessæ rupes diuidunt, vel ineluctabiles siluæ occultant. Ardua profectò & plena laboris bella, cum rerum naturâ prius oportere luctari, eamque expugnare, quàm ad difficilius prælium peruenias. Non illud dico prælium, in quo tubarum clangores Martem accendunt, in quo tor-

Societas
per orbem
vniuersum
CHRISTI
nomen cir-
cumfert.

mentorū emicant fulmina, telorum volant procellæ, fulgurant gladij, implicatæ inter se acies, pulueræ nubes, trucidanrium clamores, morientium genitus, noctem, lucem, luctum, corpora, arma, mortes horrendâ confusione permiscens; quo vertuntur in cineres oppida, quo Reges & populi in vincula rapiuntur; non hæc, inquam, bella prædicamus. Nam quæ tandem illa est gloria quam pariunt mutua carnificina? quibus nescio an quidquam sit humano generi ignominiosius. Belluarum est ista rabies, non hominum; quamquam nulla belluarum feritas tam immanis est, quâ crudelior non sit humana. Aliud igitur bellum Societas sub Duce suo gerit, non in perniciem eorum quos aggredditur domarque, sed salutem: quo non corpora vulnerat, sed animos; nec vitam eripit, sed adfert: quo non muros, non oppida expugnat, sed humanam voluntatem; tantò maiore gloriâ, quò hæc ars, vt ita dicam, omni arce & castello est munitior. Quippe voluntas humana sub quocumque dominatu, sui iuris est; non ferro, non flammâ ad deditiōem cogi potest; nec libertatem amittit in vinculis, neque sub iugo patitur seruitutem. Itaque labor est operosior, augustior gloria, vel vnus hominis vicissè animum, quàm populos omnes solâ vi armorum in parendi necessitatem compulisse. Vtque hoc opus est humano maius, ita eius scientia omnis ex alto petitur: vires & arma suppeditantur è cælo, quæ nihil aliud sunt quàm charitas, numquam explenda nisi mortalium omnium salutē. Hæc barbaros, hæc Reges, hæc populos amicâ violentiâ capit, suisque vinculis implicat non inuitos, sponte captiuos trahit, non aliâ re æquè quàm hæc seruitute suâ lætos. Neque hæc barbarorum est stoliditas aut inconsulta leuitas, sed graue, naturum consilium, ingeniisque non barbaris dignum: dum enim vident à Societate patriæ, parentibus, propinquis, perpetuum exsilium anteponi, maria tam infesta quàm vasta trajici, ad terras aliis sideribus subiectas impigrè aduolari, arenas ardentes petcurri; ferrum, flammam, vndas, mortes contemni, perque rot labores ac pericula non aurum, non gemmas suas, sed se peti, vnâ suorum animam pluris à Societate quàm omnes Indiarum opes æstimari, sese in siluis & montibus ad salutem quæri, ibi ægris atque calamitosis solatia prima impendi: dum hæc, inquam, vident & sentiunt, beneuolas primùm aures, mox animos isti legi haud grauatè præbent, quæ tantæ magistra est charitatis, tantæque virtutis; quam quia inter suos numquam viderunt, meritò cælestem putant. Et quamuis Euangelicis vocibus vehementer obstrepat libidinum licentia, scelerumque impunitas, & consuetudo in alteram iam versâ naturam; plus tamen apud illos potest Christianæ legis æquitas, tantâ præsertim charitate commendata, quam fatentur nec satis admirari nec capere se posse.

Talibus præfidiis satis instructa inermis hæc militia, quæ orbem pro campo habet, Orientem, Meridiem, Occidentem felicissimè inuasit; plusque terrarum, quàm vnquam Græcorum simul & Romanorum Imperatores, victoriis suis breui tempore peragrauit. Sed qui victi sunt, non ducuntur in pompâ carenati, neque miserabili deiectoque in terram vultu sortem suam accusant; sed eodem, vt ita dicam, cum vi-

et oribus

Quale bellum Societas orbi indixerit.

storibus curru vehuntur, latissimè triumphantes, quia CHRISTO sub-
 acti sunt. Tum demum Reges ita captiui regnare se credunt, tum de-
 mum populi libertatem se consecutos sentiunt, cum seruire cœperunt
 tam nobilem seruitutem, Regnisq̄ & Imperiis beariorem. Tam glo-
 riosarum expeditionum antesignanus è Societate fuit Franciscus Xau-
 erius. Is Ioannis Tertij Lusitanæ Regis rogatu in Indiam Orientalem
 nauigauit, & cum eo non fortuna Cæsaris, sed spes & salus Orientis
 atque inde salutiferum hoc bellum est auspicatus, quò Alexander Ma-
 cedo, Indiam scilicet debellarurus, ne sua quidem pertulit signa. Is igitur
 pates tantæ expeditioni animos adferens, imò vniuersum tertarum
 orbem charitate complexus, & inexplebilem animi impetum corporis
 celeritate propemodum assecutus; quidquid pænè est Regnorum, insula-
 rum, vrbiũ in Oriente, lustrauit, instruxit, & CHRISTO magnâ ex
 parte subiecit. Nemo illum vnquam cessantem vidit: laborem labore,
 cursum cursu incitabat, vt alia quies illi placere non videretur, quàm
 nouus labor. Quæ autem pericula non exhaustit? matia Syrtibus, pi-
 ratis, naufragiis infamia, instructa telis agmina, saxa ex ardentibus
 montium visceribus contorra, terræ perpetuis pænè motibus trementes,
 incolæ suis terris immaniores, pellexerunt ingentem illum animum, &
 ad se inuitarunt, non terruerunt. Omne discrimen securitatem illi au-
 gebat, quia spem alebat ac fiduciam in illum, cuius nomen & cultum
 toto Oriente propagabat. Quot vbique aras, quot fana dæmonum
 euerit? quot superstitiones extinxit? quàm ingentem vbique homi-
 num turbam ad CHRISTVM adiunxit? Neque vulgus tantum Chri-
 stianis sacris imbuit conuertitq̄, sed multos etiam primæ nobilitatis
 viros ac matronas, multos impiorum factorum antistites. Hinc in Ia-
 poniam, vltimum Orientis Regnum, per immensam & priori prope-
 modum æqualem Oceani vastitatem primus traiecit. Tres illic Reges
 & innumerabilem multitudinem à dæmonum castris ad CHRISTI si-
 gna traduxit. Mox cum videret vberriam in proximo spem messis
 Chinense Regnum, quo subacto Iaponia facilius videretur CHRISTO
 subigenda, quippe quæ Chinam reueretur veluti Orientis magistram;
 adeo eius cupiditate exarsit, vt, quamuis aditus omnis capitalis pænæ
 lege peregrinis esset obstructus, ipse tamen vel sanguine suo vastissi-
 mum illud spatium & populis Regnum Euangelio patefacturum se spe-
 raret. Oceanum ergo remensus, Indiam & Socios reuifit. hinc Chinen-
 se Regnum petentem non antè animi defecere quàm vita; sed dolentem
 se deijci quasi in operum suorum primordio adhuc stantem, cum re-
 bus gestis ita spatium temporis excesserit, vt quæ solus gessit, non vnus
 viri sed Ordinis totius, non decenniij sed sæculi laborem putes. Con-
 tendit Thomas Bozius, ab omnibus simul hæreticis, qui iam inde à
 Simone Mago primipilo suo innumera millia conficiunt, non tot Eth-
 nicos ad legem CHRISTI qualemcumque ipsi fingunt, quot ab vno
 Xauerio ad CHRISTVM, esse perductos. Hæreticos quippe id numquam
 egisse, vt Gentes à CHRISTI cultu alienas CHRISTO adiungerent, sed
 tantum laborasse vt peruertent Christianos, verisque ac genuinis fi-
 dei seminibus spuria zizania (vt cum Euangelistâ loquar) superfemi-
 narent.

*Xauerij
 labores &
 fructus in
 Indiis.*

*De Signis
 Ecclesiæ
 lib. 6.*

naſent. Ceterùm fama tam vtilium Xauerij laborum in Europam per-
lara, Carholicis ab hæreſi miſerè afflictiſ ingenti fuit ſolatio ac volu-
ptari. Iulius III. Summus Pontifex, S. Ignatio nonnulla illis auribus
digna de rebus Indiciſ referente, lacrymas præ gaudiij voluptate tenere
non potuit.

*Illuſtres
conuerſio-
nes per
Patres,
qui Xau-
erium ſecu-
ti ſunt.*

Subſecuti Xauerium Socij, perque Orientem ſparſi, tanti Apoſtoli
veſtigiis ſtrenuè inſtitcrunt, hodieque inſiſtunt, & vno quandoque an-
no trecenta hominum millia in ſolis Indiis ad CHRISTVM adduxerunt.
Non omnes quidem anni tam vberem habuere meſſem, ſed tamen plu-
rima ſemper millia ſinguli numerarunt; idque iam ferè per ſæculum.
ſimul enim Societas erat confirmata, ſimul in extremis terrarum finibus
apparuit; ſimul ſacris Orientis ſpoliis onuſta, de impietate & idolola-
triâ glorioſiſſimè cæpit triumphare. In Indiis porrò & Iaponiâ CHRI-
STO manus dedère, cum vxoribus ferè ac liberis, aliisquæ Optimari-
bus, Reges plurimi, Rex Supanorum, Bazani, Soloris, Sionis, Labo-
namæ, Manibanes, Tambæ: è quibus poſtremus quoties in hoſtem
iict, in ipſâ galeæ criſtâ conſpicuum geſtabat IESV nomen, aureis ma-
ioris formæ literis expreſſum; ab eo vno ſibi ſuoque exercitui ani-
mos & robur, hoſtibus terrorem & cladem, haud immeritò pollicitus.
Præter hos, Reges Bungi, Saxumæ, Omuræ, Toſæ, Arimæ, Gorto,
Mino, à Sociis ad CHRISTVM ſunt adducti. Ex his Saxumanus, ſi-
mul atque ſacro Baptiſmo erat ablutus, rectà perrexit in fanum antiquæ
impietatis: ibi ſuâ manu confrègit idolum, mox faces delubro ſubiecit.
Rex Omuræ Bartholomæus quadraginta idolorum templa demolitus
eſt, ne veſtigium quidem priſcæ impietatis ſuperreſſe paſſus, tameſi
Regnum ſuum in manifeſtum diſcrimen conijceret. Hic ille eſt, qui
primus Regum Iaponiorum ſalutiferâ vndâ tinctus eſt. is deinde, &
Rex Bungi Franciſcus, qui aditum in Iaponiam Religioni Chriſtianæ
maximè muniuit, & Rex Arimæ Protaius, totidem ſanguinis Regij iu-
uenes nepotes ſuos (vt latius Libro II. narratum eſt) ex vltimo Ori-
ente legatos Romam ad Summum Pontificem Gregorium XIII
miſerunt.

*Soliers de
rebus Iapo-
niæ varijs
annis.*

*Legatio
Iaponica
ad Grego-
rium XIII*

Sed quis hic finis eſſet, ſi tantùm enumerarem Regum parentes,
vxores, liberos, conſanguineos, Principes viros ac feminas, Ioguos,
Brachmanes, Bonzios, alioſquæ ſuperſtitionum & impietatis ſacerdo-
tes, Societatis operâ CHRISTO auctoratos? quis dignas Religione
quam ſuſcipiebant virtutes commemoret? quàm nobilia ſæpè & Chri-
ſtiani roboris plena ediderunt cerramina, ſiue Regij liberi, dum inuitis
aulâ & Regibus; ſiue nobiliſſimæ matronæ, dum reluçantibus nequid-
quam maritis; ſiue Principes viri, vxoribus muliebria arma lacrymas &
blanditias fruſtrâ obijcientibus, CHRISTO nomen dederunt? ſiue etiam
cum tyrannorum rabie luçtari, maluerunt honorum, opum, vitæ iactu-
ram facere, quàm Fidei & Religionis? Quot millia ardentes rogos, nec
minùs ignibus vrentes aquas; fœdas corporum lacerationes, longas in
tormentis immaniſſimis morres, deliciis & auitis honorum titulis præ-
tulerunt? quot millia palàm ſe Chriſtianos profeſſi, dum alios viderent
vivos exuri, ad idem ſe tormentum obtulerunt, attonitâ nec virtutem

*Virtutes
Ethnico-
rum ad ſi-
dem con-
uerſorum.*

tan-

tantam capiente barbarie? Quænam autem illa puerilis ætatis miracula ad gladios, secutes, cruces properantium, & in mediis incendiis CHRISTI causâ exultantium? Inrerim furente iam plusquam annum quinquagesimum hæc in Societatem & Iapones Christianos procellâ, petiit nihilominus inuictis animis Societas, siue Christianos veteres confirmate, siue novos sub CHRISTI signis conscribere, siue barbaræ immanitati sanguinem dare. Atque vt sentias illum Martyrum sanguinem & sanctos cinetes fecundissimam esse nouorum Christianorum sementem; ab anno millesimo sexcentesimo tertio vsque ad annum currentis sæculi vigesimum secundum (quo toto tempore quidquid comminisci potuit tormentorum, in Christianos exercuit ingeniosa crudelitas) ad Christiana sacra interim suscipienda à Societate sunt inducti ducenta triginta nouem Iaponum millia trecenti triginta nouem. An maior numerus tranquillo & felici rerum cursu sperari posset? Nec pauciores, vt opinamur, ab illo anno vsque ad hunc quadragesimum indefessus Societatis labor, vulnribusque ipsis & mortibus semper animosior, inter easdem pernicissimæ persecutionis furias CHRISTI Ecclesie aggregauit. Sed cum littetas ad hæc vsque tempota omnium annotum non acceperimus, numerus certus iniri non potuit: de multis sanè millibus quotannis ad CHRISTVM transeuntibus satis constat. ita vt persecutio quamuis furori suo penitus obsequatur, rotamque rabiem effundat; adhuc tamen Christianorum numerum augeat magis quam diminuat, & barbaram immanitatem citius fatigatura videatur Christiana constancia, quam constantiam immanitas.

Sed ex Indiis & Iaponiâ cum Societate idololatriæ debellatrice tendamus in Chinam: quam sanguinariis legibus obseratam ingredi potuisse, ingentis instar fuit victoriæ; nec minoris, inter quotidiana viræ pericula, & indicta exsilia, stabilem gradum & sedem figere. Ingenti hinc opus fuit & patientiâ & prudentiâ, ne inconsultus feruor simul cum Societate spem omnem istius tam nobilis tamque immensi Regni exterminaret. Itaque sterilius fuit solum, cum industria plenè explicati non posset. Non ita tamen sterilius fuit hic ager, quin aliquæ fruges, nec pœnitiendæ, fuerint collectæ. Tres sanguinis Regij Primores sacro fonte sunt abluti, triumque Regum nominibus appellati. Irem mater trium Regum cum filiâ & nepote, & qui omnium instat fuit Paulus, vnus præcipuis Regni, vt vocant, Mandarinis, cum aliquot aliis aut paribus aut non multo minoris dignitatis Proceribus. Paulus is ingenti animo rem Christianam complexus, Societatis & Ecclesie in Chinâ nascentis quasi robustissima quædam columna fuit: utpote qui prudentiâ suâ & auctoritate, omnes in eam machinas vel auerit vel infregit; Regis ætatem teneram non litteris tantum, sed Christianis præceptis ira imbuit, vt ad Regni gubernacula admotus, omnia confestim idola è regiâ exturbaret. Consentur Pequini, Regni metropoli, quinque & triginta Christianorum millia, inrer quos Eunuchi Regij quinquaginta, ducenti è sanguine Regio, quadringenti qui doctrinæ titulo sunt insigniti. Vicinis Regnis nihil deest ad fidem Christianam capessendam, nisi instruendum copia. Ad extremum, vsque adeò mutata est illic subitò rerum facies, vt ostendatur

Varia conversiones in Chinâ.

Trigaultius de rebus Sinenfibus, variis locis.

teur è propinquo spes maioris fructus, quàm hæctenus in toto Oriente fuit collectus.

*Variæ con-
uersiones
in Africa.*

In Africâ, ac præsertim Æthiopiâ, partim cum Ethnicis; partim cum schismaticis congressa Societas, ingentia spolia ab utrâque impietate retulit. Illic Rex Monomorapæ à Diuâ Virgine per quietem admonitus, vnâ cum matre facto fonte aspersus est à Confaluo Silueriâ; ab eodem Rex Inambanes: præter hos, Montis Leænæ, Beniensium, Mogoris, Bissauorum, Guinalensis, Bigubensis, Begasbensis, Tateniæ Reges ad CHRISTVM à Societate perducti sunt, & cum Regibus ferè Regna. Certè Regem Inambanes secuti sunt vxor, liberi, Proceres, populus denique Regni vniuersus: Regem Monomotapæ trecenti Proceres. Vique ad eò gentibus omnibus est insitum, Regum intueri exempla, & pænè pro lege habere. Meritò itaque pluris æstimat Societas Regem vnum quàm multa millia conuertisse: per hos enim via facilis & prona populus aperitur ad Fidem; & securitas est à metu, qui solet esse Euangelij remora, ipsâ superstitione inexpugnabilior.

*Cursus fi-
dei Carbo-
lice in A-
bassîâ.*

In Abassîâ, primario Æthiopiæ Regno, quod totum schismate infectum est, varius fuit, & adhuc est, Catholicæ doctrinæ cursus. Ipsi subinde Imperatores Romanam Ecclesiam agnouere; rempla expiari, ritusque Catholico lustrari, imò & noua exstrui iussere: sed ferè successorum (vt temporarium est Æthiopum ingenium) serenam illam tranquillamque Ecclesiæ faciem, velut subiti turbines horribilibus procellis inuoluerunt. Sed numquam lætior fuit, quàm cum anno huius sæculi vigesimo tertio Abassîæ Imperator Salthamus publicè atque in oculis omnium professus est Catholicam fidem, inque Romani Pontificis leges ac decreta iurauit: idemque fecere germani eius fratres, liberi, nepotes, & propinquorum ingens turba, Magistratus, omnisque ferè Æthiopiæ Nobilitas. viri præterea eruditissimi, Cænobitæ & Ecclesiastici innumeri, tres insuper exercitus Imperatorij, Regnorum denique Dambiani, Goiamæ, Tygræ, Amaræ, Bagamedræ incolæ propè vniuersi. Ex Ethnicis Aganensibus, qui Imperatori parent, quamplurimi quoque baptismum susceperunt. Sed hanc serenitatem rursus fecidit inopina tempestas; que tamen iucundiorem reddet tranquillitatem, solitâ vicissitudine, vt spes est, secuturam. Nostri interim pauci numero, sed animis multorum instar, tantæ multitudini, quæ supra numerum est, excolendæ dies noctesque insudant: neque nihil cursum promouent, etiam dum tempestati, vt atroci ita subitæ, tamquam periti gubernatores constanter obluçantur, vitam antè deserturi quàm clauum cymbæ tam infestis fluctibus ventisque iactatæ. Ceterum ex Ethnicis huic Imperatori subiectis, trium circiter annorum spatio, CHRISTO per baptismum initiati sunt bis & quadragesies mille nongenti octoginta nouem. ex quo numero de aliis annis coniectura sit.

*Ex litteris
anonis scri-
ptis.*

*Conuersio-
nes varia
in Indiâ
Occidentis*

Sed in Occidentem aliquando traiciamus, & Societatem videamus per alteram illam mundi partem, aut alterum porius orbem, Ducis sui IESV signa cum ingentibus vbique victoriis felicissimè circumferentem. Ac Mexicana quidem ditio, ante Hispanorum aduentum, humanis victimis, quarum ingens numerus dæmoni quotannis mactabatur,

tur, infamis, iam tota ferè **CHRISTO** subiecta est: quare diffundit se in circumiectas regiones Societas, & dæmonis regna per incredibiles labores & pericula continenter laceffit, conuellit, expugnat. In Cinaloâ & nouâ Biscaiâ eius tyrannidi subduxit spatio triginta annorum facilè octoginta animarum millia. E proximis Cinaloâ populis sexaginta nouem millia simul baptismum aliquando pctiere. Alibi in eodem terrarum tractu vnus è nostris trium annorum spatio duodecim millia sacro Baptismo solus lustrauit, altera que duodecim millia interim ad Baptismum comparauerat. In Regnis Peru & Chili multa etiam quotannis Ethnicorum millia adducit Societas ad **CHRISTVM**, multa millia in Philippinis insulis. In Brasiliâ Societati luctandum diu fuit cum gente efferatâ pronâque ad cædes, & humanorum corporum voracitate, nec minùs in crapulam ac vnerem proicctâ, belluis denique quàm hominibus similiore. Sed tandem mitigauit immanem illam barbariem, & in Christianam mansuetudinem vertit, constantia immanitate potentior. Nec orâ maritimâ populis ad **CHRISTVM** adductis contenta Societas, in mediterraneas regiones altiùs paulatim & alitiùs penetrare pergir, & in siluis ac montibus barbaros quærere, quos blanditiis, munusculis aliis que illecebris ad vitam & salutem inuitat. Quâ industriâ magnos barbarorum greges è lustris & auis artibus ferè quotannis educit & in pagos distribuit, hominum que commercio assuescitos, Christianis moribus excolere non cessat.

Guilielmus
Hotton è
Mexico an.
1617.
P. à Brugis
ann. 1618.
è Mexico.

Nec minor ferè eum Paraquariis fuit lucta, è quibus tractus vnus indigenâ tantâ rabie carnes humanas apperunt, vt nec amicorum corporibus parcant. Sed non vbique eadem est feritas: magna pars gentis vltro Societatem, à quâ salutis viam doceretur, expetiit. Iam à viginti annis scripsit inde Prouincialis Paraquariâ, Societatem expeti ab aliquot centenis Indorum millibus, sed quorum votis tunc obstabat operarum penuria; nunc suppetiâ identidem submissâ innumerabilem Indorum multitudinem **CHRISTO** subiecerunt, & adhuc indies subiiciunt.

Ita labores non quietis, sed nouorum laborum sunt causa; qui Societatem non retardant, sed incirant & inuitant. Flebat Alexander dum alios orbes superesse intelligeret, quos nondum subegerat; quod nempe per plurium cædes & sanguinem publicus ille genium latro ambitio-nem suam non satiauerat, quæ illum captiuum magis trahebat, quàm ipse Reges & populos: sed exultat, sed omnibus incedit lætitiis, sed gaudio triumphat Societas, dum populos adhuc ignotos detegi intelligit, in plures etiam orbes charitatem suam diuisura, si plures orbes superessent. Et verò quænam à celeberrimis istis nostrorum temporum naucleris inuenta est ora Societati adhuc inaccessa? imò quot populos sagax eius charitas prima non inuenit, & laboribus suis excoluit? Nimirum Societas tum demum sibi videtur Societas **IESV**, quando exemplo Ducis sui nullum laborem animarum causâ reformidat. atque vtinam quasi in breui rabellâ imaginem illotum possem complecti, quos hi **IESV** milites in his expeditionibus exhausserunt. Quoties sub dio pernoctarunt, inediâ, vigiliis, fatigatione confecti? quoties vren-

tem solem, quoties acerbissimam hiemis sæuitiam passi? quoties barbarorum rela pro stipendio corporibus suis exceperunt? quoties pro vitâ, quam illis adferebatur, mortem recepere? quoties rædiolissimis navigationibus, quoties aliquid maiis furiis infestius inuenere hæreticos, à quibus gregatim ingulati sunt & sparsi in fluctus? quoties per siluas, tigribus & leonibus infestas, ad populos his belluis immaniores penetrarunt? quoties per abrupta montium, & horrenda visu præcipitia, ad asperiores faxis suis gentes perreptarunt? quoties omni humanâ opè destituti, per densissimas siluas, perque rubos tam densos, vt non vestium tantum sed & calceorum frustra iis adhærescerent, laceri toti & cruenti ad eos quos petebant eluctari sunt? numquam lætiores quàm cum in mediâ barbarie nihil haberent præter Deum solatiij. Quos tam eximios Societatis labores videtur Deus remunerari voluisse, & solati tam nobilibus de barbarie & impietate, rotque in omni orbis plagâ victoriis, vt & multitudo numcrum, & gloria felicitatem omnem humanam excedat.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Charactèr operarum Societatis IESV.

IN ludis hisce sæcularibus si ludere libeat, quid ni ego mihi proponam augustissimam illam Ezechielis Prophetæ quadrigam, turbines inter & nubium igniuomarum volumina, imaginem Societatis nostræ, quasi ex difficili partu prodeuntis, & inter aduersa crescentis, ob oculos ponentem? Traxit me hic Scriptor eximius: qui cum nonnulla in curru illo, tot mysticis instructo quot ornamentis, Societati nostræ parallela contempletur; tum in primis mihi auctor existit, vt in mystica illa animalia oculos conuertam, in iisque characterem militaris huius Instituti curiosâ obseruatione recognoscam. Igitur apiculæ instar pauca delibabo, colludens, & adludens. ac illud principio statuo, tamquam apud sacros Scripturæ interpretes compertissimum; in curru illo, consueto prisce militiæ more, bellicum quiddam, quod sceleratis & nefariis impiorum machinationibus cladem & excidium minetur, adumbrari. Mira profectò rerum facies. Vt scias, vnde nata sit Societas, & quid ferat; patet cælum, &
— *subitâ face rumpitur æther.*

videas ventum ab Aquilone violentum & præcipitem, impellere nubem horribilem & vastam, per modum globi ignei, micantem fulgure, & durissima quæque deprauatis mortalium moribus portendentem. Nubes hæc in similitudinem currus erat efformata, quatuor rotis altitudinis horrendæ, & ignitis illis quidem, atque vitâ prædiris, & bene oculatis distincti, vt in igne præceps celeritas, in ipsis oculis diuinæ

Proni-

Velasquez
Tom. I. in
Epistolam
ad Philip-
penses c. 2.
v. 10. an-
not. 9.

Prouidentia vigilantiâ excubare videretur. Ante harum singulas singuli Cherubini, leonis, bouis, aquilæ, hominis iucundâ simul varietate (monstra dixeris, mysterium est) speciem inuoluentes: nam leoninis rotis induti, atque vngulis calceati virulorum, flammantes toti & scintillantes, bis geminas gestabant alas, quarum binis velabant femora, binis autem volabant in morem aquilarum, eâ corporis & vultus humani compositione, vt quatuor orbis partes ambulantium facies respicerent, quasi in omnem terram se militum illorum conatus extendere nitetur. Supra animalium capita, quâ cælum sese instar crystalli pellucidum aperiebat, sedes & vehiculum apparebat aurigantis Deihominis, cuius Maiestas vastam illam prudenti moderamine impellebat molem, & animalia frenabat, in vnum Imperatoris sui nutum explicatis alis semper intena. Ante Deum focus ardebat, in quo ignis ille consumens diuini Amoris, quem ralibus ministris venit mittere in terram felicior orbis Phaëthon, longè lateque flammâs suas eiaculabatur.

Facile, ni fallor, hîc agnoscat quilibet sincerus rerum æstimator, per cur- Societas
IESV CHR-
VRI EZE-
CHIELIS CÔ-
PARATUR.
rum illum Diuinitatis inflammando orbi comparatum, Societatem IESV vel ipso nomine suo inferis formidandam, adumbrari. quæ minimis sed atdus iniriis exorta, in eam magnitudinem excreuit, vt velocissimis acta rotis, & lætissimo cursu, IESV sui gloriam (nobilissimum pompæ ferculum) per calcatas dæmonum ceruices, per tot hæreticorum & infidelium turmas felici Marte superatas, per innumera cærastrarum capita contrita, ad omnes oras partesque vniuersi, reluctante nequidquam Erebo, circumtulerit adorandam. Hic est curtus ille igneus Israël, quem Eliseus olim plorabat ereptum; nunc vterque orbis singulari Dei beneficio, afflictis Ecclesiæ rebus gaudet è cælis aduectum: in quo si acies quæras & milites, quibus triumphos suos quotidianâ accessione multiplicat, inuenies (absit verbo inuidia) delectum Angelorum, qui sub animalium formis produnt, quid ab iis supremus Imperator in hac militiâ requirat. Quid enim in alatis illis & igne cælesti succensis iuuenibus similitudo animalium demonstrat, nisi sub leonis, bouis, aquilæ insignibus exuuiisque humano corpori adiectis, sublimes Cherubinos, & cælestes spiritus, acerrimâ quadam agitatione, & diuino spiritu, in Conditotis suis obsequium concitatos delitescere? Itaque, quemadmodum beatæ illæ mentes, magnæ illius Mentis purissimæ quædam velut scintillæ, & sempiterni luminis facibus accensæ, quas secundos splendores magnus ille Gregorius cognomento Theologus Orat. 36.
indigerat, animos nostros à rerum aliquarum ignoratione purgandi vim habent, eosque illuminandi & cumulatissimè perficiendi: ita Socij IESV Angelicæ puritatis æmuli, toti que origini suæ, id est Deo, affixi, à quo igneos & celeres virtutis motus, splendidissimosque radios hauriunt, absumptâ voluptatum colluione, in fornace illâ supremi & castissimi amoris excoquantur; donec probè illuminati & perfecti, lucem ardore mixtam aliis communicent, non minùs illustres splendore virtutis, quàm diuinitus inflammati feruore charitatis. At quàm inæquali officiorum partitione id agit Societas? eâdem planè varietate, quâ Spiritus

illi sanctissimi obsequia sua diuidunt. Ecce tibi Dux ille cælestis militiæ inuictissimus Michaël fortissimè pro honore Regis gloriæ dimicat: talaria deferendis ad Virginem lætissimis nuntiis necit Gabriel: pauperem Tobiam curat Raphaël, idemque tabellarij munere perfungitur. Alius tutelam Principis in fastigio collocari, alius fordidati in lacemâ ac squallore mendiculi patrocinium sibi vendicat; neque tamen inferioris custodia quidquam derogat æqualium dignitari. Nam quemadmodum,

Lib. 2. cap. 8. quod de igneis stellarum corporibus tradit Plinius, *sidera quæ affixa dicimus mundo, non illa, ut existimat vulgus, singulis attributa nobis; & clara diuitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte cuiusque lucentia adnumerata mortalibus*: ira in imparis conditionis munere par nobilitas perseuerat, & æquali de successu lætitiâ perfunduntur. Intuere modo, nouos in terris dicamne Angelos? certè in mundi salute procurandâ sedulos Dei adiutores. Inuenies in hac Societate, qui pro Dei sui gloriâ, & Ecclesiæ defensione, cum hæreticis & schismaticis ore & calamo difertissimè decerent: Michaëlem hi referunt. Alios qui ad Indos, Æthiopes, extremos hominum Iapones, terribilibus circumuallatos custodiis Sinenses, & remotissima quæque terrarum, lætissimum Euangelij nuntium deferant: Gabrielem illi adumbrant. Alios qui pauperum satagunt, humilium & abiectorum animas purgant, infirmos in xenodochiis & sordibus consolantur, populum pro concione erudiunt, iuuentutem in litteris & elementis Christianæ pietatis instituunt, simili omnes cum iis qui Magnatum & Purpuratorum conscientias cutant, non tantum promptitudine & alacritate, sed etiam doctrinæ & sapientiæ laude spectandos: Raphaëlis isti vestigia sectantur. Discrimen esse potest in munere, non in fructuum vbertate, & apud supremum Muneratorem æstimatione. ut quod Romanus sapiens suo more prudenter expendit, hîc locum habeat: *Inæqualitatem scias esse ubi quæ eminent notabilia sunt. non est admirationi vna arbor, ubi in eandem altitudinem tota silua surrexit.* Sanè quocumque miseris oculum, id tibi occurrit, quod eminere possit, nisi inter paria legeretur.

Seneca
Epistolâ 33.

Societas
res arduas
suscipit.

Si quid elucet in singulis, hoc ita eximium, ut propè sit omnibus familiare. Tam munifica in eos Dei largitoris fuit manus, ut bonorum inter eos communitas pretium non rollat, sed accumulet; lucem non minuat, sed accendat. Fortitudinem in aggrediendo miraberis in vno: viri sunt omnes, imò iubati leones, ad omnia pericula impauidi, & generosi fortuitorum contemptores. Quid pestiferâ luc & virulentâ corporum contagione apud homines formidolosius? non æquè rogi & incendia, adeoque nec mors ipsa deterret; in hanc tamen se præcipitate gestiunt alacres, ut æstuantis noxio viscerum ardore consolentur, facris præsiidiis muniant, & ritè expiatos felici æternitati transcribant, meliore vitâ præmiandos. Quid animosius, quàm terrâ marique, inter densata Ducum & militum funera, pulchrè cadentibus suæ periculo vitam asserere immortalem? Hîc ingrediuntur lubentes volentesque infidi elementi, cum classariis Regis Catholici, & irati Oceani insanis perturbacionibus parati concurrere, verum etiam inter Batauorum rostratas naues

ues & tormentorum boatus intrepidi stare, nullo alio palmario sibi proposito, quàm salutis animarum. Istic inter armatas acies inermes ipsi sese ingerunt, metum mortis pugnantibus excutiunt, inter tela & enses & fumantium balistarum emissam grandinem celeres auxiliares volitant: nihil pallor & exsanguis trepidatio in leones hos potest: stant inter cruenta certamina ipsis pugnantibus fortiores, cadentibus aduoluntur, deficientes in spem dulcissimam erigunt, faucios solantur; vulnera animorum salutaris linguâ demulcent, dum corporis obligare non possunt; & sacerdotali potestate, impertitâ noxarum condonatione, gloriose resurrectioni parant, pro Rege, fide, Deo, iusto bello occumbentes, sed mox meliori sorte aeternum Dei munere victuros. Quis leones neget è cladibus ipsis victorias suas adstruentes? non prærupti montes, non turbulentissimæ tempestates, non maria, non monstra, non inculatarum regionum horror, non hostium violentia, nulla cæli aut soli truculenta facies, nullus aut ærumnarum aut crudelissimæ mortis metus, incitatum semel à Deo industriæ cursum valet retardare. Has vires subministrat charitate stimulata fortitudo, quæ à D. Ambrosio cum Tigri fluuio comparatur, qui paradysum deliciarum Dei perennibus aquis irrigat: atque ut iste fluuiotum omnium velocissimus sonitu magno cursuque fertur, sic illa mirabili pernicitate in Dei voluntatem rapitur, & obstantia quæque prouit atque demolitur. Videas hos Heroës pro Dei & Religionis causâ; inter fulgura & conuscationes, inter excussam vim procellarum, inter iactus fulminum, veluti ruentis in se cæli pondus inconcusso quodam vigore spiritus excipientes, adoque prouocantes. Quod nonnemo de primis surgentis Ecclesiæ Duodecimuiris dixit, quorum vitæ rationem imitatione consequi, & in se exprimere conantur; partiuntur inter se orbem terrarum, victorias & spolia definiunt; per abrupta montium, & disiunctissima quæque regionum, animis velut igneis quadrigis rapti volitant: feruntur nunc præne extra solem & sidera, nunc per squallentes arenarum tractus, nunc per ardentes vehementissimo solis appulsu regiones, nunc per aeterno frigore rigentes plagas, in quibus nullum humani cultus vestigium, cum ardoribus, algoribus, siti, fame & sexcentis aliis incommodis pugnaturi. Perueniunt deinde ad numerosissimas gentes, pugnant nudi, laceri, inermes contra Reges, Satrapas, sacerdotes idolorum, populos immanitate barbaros: persuadent impiis Religionem, auarissimis paupertatem, omni libidinum genere inquinatissimis castimoniam; &, quod stuporis plenum est, contritis dæmonum simulacris, templisque falsorum numinum excisis, CHRISTI in crucem sublatis vexilla in clarissimâ luce terrarum desigunt. Fulgurent barbarorum mucrones, tonent minæ, ruant armorum fulmina; præstò sunt qui excipiant, qui toto pectore mortem induant, & vincant moriendo. Non defuerunt præterito sæculo Neronis, Domitiani, Decij, Diocletiani, atque ex veteri illâ immanitate Sapo, Mammuchæ, Dunaanii, qui conatus sanctos tormentorum procellâ, cruorisque humani fluctibus obruere studuerunt; sed gloriosissimi facinoris conscientia erectus animus, contemptor deliciarum, pœnarum irrisor, sui victor, ex ruinis triumphos suos instaurauit,

Generositas Societatis.

Horat. l. 4.
Od. 4.

*Duris rot ilex tunsa bipennibus,
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.*

Lib. 1. Or-
thod. explic.

*Martyres
Societatis.*

Infinitum putauit magnus ille Theologus Didacus Payua de Andrada, numerando pereensere, quot huius Sodalitatis viri, in hoc docendi Euangelij atque Indos ab impietate auocandi munere; verberibus cæsi fuerint, quor vineulis & carceribus constricti, quor inediâ ferè consumpti, quot denique ob CHRIS TI nomen variis cruciatuum generibus interempti, qui ex carastis, ex crucibus, ex rogis, aliisque exquisitissimorum suppliciorum carnificinis, lati & integri euolarunt in cælum. O fortia pectora! ô generosam an fortunatam mortem, quæ naturæ debita CHRISTO consecrata est! ô purpurata Martyrum sanctissimi fortissimi dum vixistis, nunc postquam à nobis excessistis sanctissimi milites, nobis hoc deus, hoc fortitudinis exemplum pro stimulo reliquistis. Vobis pro diademate & coronis candentes carbones fuerunt, pro margaritis vulnera, pro exquisitis dapibus ieiunia, pro amœnis hortis saxa & solitudines, pro repidis ac delicatis balneis stagna glacie rigentia, pro felicitatis fastigio scrobes profundi: tunc maximè erecti, cum capite deorsum verso infra terram semisepulti, mortuis quàm viuis propiores videremini. Actum est vobiscum præclare, ô beatissimi: nam inter palmarum vestrarum fructus mortui, properantem spiritum effudistis in victoriâ. Vobis verò (dicam & ego) tot sunt rumuli quot ora terrarum, tot laudes quot ora gentium, rot triumphi quot pompæ virtutum. Star ipsa triumphorum vestrorum moles magnificis insculpta litteris, vestro ipsorum cruore feliciter exarata, amplis illuminata gloriæ sideribus, quibus, vt luceant, faeces succender æremitas. Interea vester sanguis nobis pro femine est; ex quo innumeris leonum catuli, robore & constantiâ præstantes, inelyti heroës, inimicis formidandi, animo inuicti, ferro & acie inuulnerabiles procreantur, quibus periculorum iliadem & plura etiam quàm Herculi monstra metus obiiciat: sed magno animi motu, erectâque contentione, insiliente in nouos Samsones spiritu Domini, cuius afflatu concitantur, in laruas illas inuehuntur. Vsu familiari comperimus, electrum *attritu digitorum* (Isidori verba sunt) *acceptâ caloris animâ*, paleas vestiumque fimbrias rapere: sic illi velut attritu rerum aduersarum diuino calore animati, vim & vigorem excirent oportet. Apage ab hac Societate leonum quos metus prohibet, quos obiectu periculorum ac difficultatum à bono & honesto deterret degener sanguis. Vt ad magnos labores se vocari meminerit quisquis IESV militat, moner egregius Ductor Ignatius.

Confit. 4.
parte litt. A.
*Constan-
tia Socie-
tatis in la-
boribus,
boni simi-
lis.*

Et quoniam altera fortitudinis pars in stabili laborum perpeffione, ex omnium Philosophorum æquè ac sanctorum Patrum sententiâ, consistit; à bobus, quos laborum patientes symbolica veterum agnouit literatura, virulinos pedes, ramquam insigne indefessæ tolerantæ, in partem ornamentorum suorum adsciuerunt. Latini Paeani audax semper mihi visa fuit adulatio, dum ita Theodosium egregiis districtum negotiis Principem alloquitur: *Gaudet profectò diuina perpetuo motu, &*

in iugi

iugi agitatione se vegetat aternitas; & quidquid homines vocamus laborem, vestra natura est. Ut indefessa vertigo calum rotat, ut maria aestibus inquietata sunt, & stare sol nescit, ita tu Imperator continuatis negotiis, & in se quodam orbe redeuntibus, semper exercitus es. Quod illi de Theodosio, hoc mihi de Societatis operariis dicere liceat. Acclamabunt certè ipsi Domorum & Collegiorum parietes, è quibus segne otium & incertiam perpetuo exsilio facessere, plusquam Aricâ seueritate, prudens iussit Legislator. testes accedent summi Sactorum Antistites, qui celerem igneamque naturam, velocissimi sideris more, semper procurrentem mirati sunt. pro me sententiam dicent ciuitates, prouinciæ, Regna, maria, & vastissimæ regiones, quæ eorum sudoribus irrigantur, studiis excolluntur, percurruntur pedibus, illustantur scientiis, assiduitate denique ad omnem honestatem & diuini cultus (qui firma basis est cui Imperiorum & vitæ priuatæ simulacrum insistit) amorem efflorescunt. Hoc nimirum est eum bobus arandi munus sedulò exercere, & ad mæstem amplam agri Dominiçi glebas cogere vel inuitas.

Præclare, nisi forè in boue (quod animal iugo natum est) venerari malis singularem ad patendum maiorum placitis alacritatem: quæ præ reliquis stare se gaudet, & porro perscueraturam præfagit Societas. Alij in paupertatis voluntariæ quasi marris sinu conquiescunt Ordines Religiosi; alij solitudinis amore capti taciturnitatem in primis complectuntur, nonnulli in austeritate vitæ & studio extenuandæ carnis plurimum præsidij collocatum existimant: sunt qui decantandis Deo laudibus primas dant partes. præclare omnes gratæque Deo obsequiorum varietate. quorum plerisque vti neque carent Socij ornamentis, ira disciplinæ suæ caput ponunt in sponte incitatâ & expeditâ ad omne officij genus obedienciâ, quæ laudem habet piæ promptæque voluntatis. *Malus est ager*, inquit Plinius, addo & ego, animal iugale, *cum quo dominus luctatur*. Sed ductilis ad omnia facilitas: quæ legum accuratissima obseruatricem, legem nescit, terminis non arctatur; quæ neque contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur, & ad omne quod iniungitur, ex Bernardi doctrinâ, spontanea, vigore liberalis, alacrisque animi, modum non considerans, collum subdit perlibenter, in infinitam se extendens libertatem, iucundâque obsequendi gloriâ oblectat gubernantem. Et quid cum talium virorum promptâ manu non efficiat, quicumquedemum sacrarum æquè ac profanarum legionum copias in hostem ducit Imperator? Hæc palmaria virtus via est ad lectissimos exquisitissimosque triumphos. ab hac fluit ille concinnus ordo, quo in militum disciplinâ, in robore fortissimi exercitus, nihil venustius, nihil ad victoriam accommodatius. *Sine ordine*, inquit Aristoteles, *inutilis erit acies*, ardorque bellantium in vanum ceder: contrâ ordinem efficere *ἀνεπαρκούς*, inuictos, insuperabiles, sapienter dictum est à Plutarcho. Hinc in aureo Cantico Ecclesia, vel quælibet sancta Congregatio, dicitur *ut castrorum acies ordinata*, hoc est victrix, & gratiæ velint manu compta & composita, quam nullius inimici furor exsuperet. O pulchra Sociorum castra! in quibus quisque ordinem suum tenet, nec locum deserit, nisi iussus: at si imperia Moderatorum euocauerint, omnibus hoc in-

Obedientia Societati commendatissima.

Lib. 18. c. 5.

De Præceptis & dispensis.

Obedientia via certissima ad victoriam.

Lib. 4. Polit. cap. 13.

In Arato.

Arist. lib. 3.
Polit. cap. 4.Obedien-
tia Socie-
tatis prom-
pta.
De Vitâ E-
piphani.Societas
àquila s-
milis inge-
morum
acumine.

signe decus, nobilisque animi character, ἀρχὴ καλὰς, bene obedire. Boues vocavi: fulgura sunt, de quibus Iob mirabile quiddam prodidit, quòd ad mittentis arbitrium ibunt, & reuerentia dicent, Adsumus. tam videlicet effusè gestiens ad obtemperandum in germanis Societatis filiis contentio est, vt auditâ militiæ suæ testera obedientia, priùs propè rem ipsam confecisse videantur, quàm de illâ faciendâ cognouerint. Præfentiunt enim bonæ mentes eorum desideria quibus cum integritate famulantur, vt loquitur Ennodius. Siue ergo à Præsidiibus ad humilia obeunda, siue ad maiora & sublimia inuitentur: nullo officiorum discrimine, vna omnibus vox est: Adsumus. nec tardiùs perficitur imperium quàm accipitur. æquè iucundis imperatis delectari, quàm arduis difficillimisquæ rebus, Sociorum propria laus est. I vnum euocasset magnum illum Xauerium ex remotissimis Asia, & vltimis Indianum finibus. quanta celeritas! Ex iis in pestem, in hostium globos, in ignes & incendia, in strictos mucrones, in cædes & vulnera, in humanæ carnis auidos dentes, vnus nictus oculi immisit quamplurimos. Quàm cæca & intrepida promptitudo! Hoc Celerum manipulo, nisi fallor, orbem percurrit Ignatius.

Quæris modò quibus armis instructos volucrit? doctrinæ suauitate, quæ ingenij melioris fructus est. Ita ad aquilas transeo, tertium ex multiformi animalium habitu petatum emblema: de quibus in arcanis suis Pierius Valerianus sic scribit: *Pindarus cum aliis plerisque locis, tum præcipuè Nemeis, ingenij promptitudinem & velocitatem per aquilam ostendit; sumptâ ab eo comparatione, quòd prædam etiam valde procul distantem mirâ permicitate nanciscatur, visuquæ ita polleat, vt profundissima quæque prospèctet: quæ omnia ingeniorum acumini sunt accommodata. Idem, cum Bacchilidis & amulorum suorum gloriam eleuat, coruos illos, se vnium aquilam iactat, quòd promptissimo ingenio nihil non concipiat, quantumlibet arduum, & à terrâ mariquæ remotum, mox & styli velocitate quacumque conceperit assequatur.* Sanè aquilam (vt nomen etiam interpretemur) ab acutè videndo dictam, nonnulli ex veteribus asserunt; vt pote qui aquilam quasi aculam, ab acumine dictam autumant, quasi longissimo interuallo minutissima discernentem. Non multum fortitudo & laborum tolerantia cum singulari obedientiæ facilitate coniuncta, nouis hæc gloriæ diuinæ propugnatoribus profuisset, nisi ingenij felicitas scientiarum arma suppeditasset. Eam ob rem optandum, vt qui in Societatem adlegendi sunt, viri sint non solum vitæ probitate, sed etiam litterarum eruditione præstantes: quorum vita sit perpetua vitiorum censura, norma morum, clarissimarum virtutum imago, vox autem iuge quoddam sapientiæ cælestis oraculum, ingenium velox, pectus sapientiæ & virtutis ferax, mens acris, præcella, & volucris (vt ita dicam) flammis semper accensa. Quod quia vniuersum in omnibus assequi difficile visum est (raros enim inuenias qui vtroque hoc instrumento instrueti se offerunt) eos admitti placuit adolescentes, qui bonorum morum & ingeniorum probatâ indole spem facerent, quòd, vbi magnarum artium fontes ebiberint, exercitio virtutis ac doctrinæ in probos simul ac doctos viros sint euasuri. Accedente iam ergo ad naturam sedulâ institutione,

tutione, ex his Tiropibus quos viros expectes? quàm disertos? quàm prudentes? Itaque scientiâ simul ac virtute exculsi, præstantiâ animi & intellectus acumine & sollertiâ vera discernunt à falsis; inuestigant, capiunt, cognoscunt omnia, & in omnium doctrinarum ac bonarum artium palæstrâ non infimum sapienciæ munus gerunt. Quidquid in studiis humanitatis floridum, quidquid in Philosophiæ studio laboriosum, quidquid in arcanis naturæ reconditum, quidquid in Mathematicis disciplinis difficile, quidquid in lucidâ illâ diuinitatis caligine obscurum est, quomodo docendo scribendoque pertractent, silentre meloquuntur exarata volumina, quæ bibliothecas benè magnas complent omnigenâ rerum varietate. Mitto eos qui castiores Musas amant, & Parnassio digni sunt Poætæ: Historicos non memoro: tersâ Latinitatis auctores silentio inuoluo: oratores, inquam, disertissimos, à quibus sublimitas in verbis, grauitas in sententiis, decor in personis, motus in affectibus peti potest, dissimulo: reliquos prudentiæ ciuiliis & profanæ choragos prætereo, quorum flores, ludi, gratiæ, vnares & documenta minora censeantur, nisi apparatus instar dignioribus deseruiant. Pluteos obi, euolue libros, classes illas altioris eruditionis perlustra, in penitiora illa sublimioris cognitionis adyta penetra; occurrent in quibus subtilitatem in inueniendo, in dicendo perspicuitatem, in disputando vim admiraberis, siue contra Sectarios argumenta contorquent, siue Aristotelis præcepta discutiunt, siue rerum naturalium multiplici causarum nexu conuoluram seriem, & quidquid supra naturam ad causarum fontem & principium propius accedit, exponunt, siue de summo Bono philosophantur. Sunt qui vitia & virtutes suis coloribus depingunt, definiunt, distinguunt, medentur affectibus, mores instituunt, saluberrimis præceptis vitam regunt, magno ad benè recteque agendum adiumento. Neque enim hæc umbratili in schemate, veterum Philosophorum more, quisquam umbras pro veritate sectarus proponit. procul hæc bractea, auro puriori hinc locus est; quod ad rationes superiores regulasque æternæ veritatis, solidæque doctrinæ, examinat, quæ in apice scientiarum fedit Theologia: præ cuius luce profanæ eruditionis phalera nihil aliud videntur quàm marcescentes vanitates, ut appellantur à D. Ambrosio. Tamen quando huic Domine & Regiæ ancillantur, quantum claritatis adferunt & ornamenti! hinc librorum sacrorum, hinc orthodoxorum Patrum, & decretorum Ecclesiæ accurata cognitio: hinc diligens interpretatio Scripturarum, hinc sublimium quæstionum diserta, subtilis, & si opus, coloribus oratoriiis quasi quadam veste sermonis ornata, enucleatio: hinc de actionibus Christianis sollers & prudens discussio. Quippe non stultæ hominum opinioni & vanissimæ ostentationi indulgent, sed ingenij sui census omnes in sacrum Numinis, cui famulantur, ærarium ingenuâ deuotione conferunt, ut probent se non intempestiæ & superbiæ sapienciæ famam venari, sed generis sui afferere notam, quâ sagaces inueniendis idoneis ad pietatem prouocandam fouendamque subsidiis, vni sua studia immolant Deo, & variorum rerum notitiam ad rerum cælestium fructum sincero pectore dirigunt, fideles bonorum Domini dispensatores.

*Societatis
doctrina.*

*Lib. 6. Hex-
acameron.*

Sed

Sed de aquilarum naturâ fatis . reliqua est hominis effigies, in quam tot illustrium virtutum symbola, quot in calum ab Astronomis translata animalium lucentium formæ, quæ in siderum positione describuntur, conueniunt. Nam ita composita erant mystica illa Ezechielis animalia, vt à vertice genuum tenus corpus humanum referrent, cui ab humeris iuba leonis dependebat, infra bifida vngula vitulinum quid ferebat in pedibus : qui quia non tam terram calcare, quam volatu celeri deferri debebant supra sordes & puluerem, aquilæ suas alas dederant, quarum duabus aërem verberabant gestientium in morem, duabus corpus tegebant. Adde ego & manus : eosdem enim esse asserunt viti crudicissimi cum Seraphinis Isaïæ, qui solium altitudinis immensæ in argumentum amplitudinis ac supremæ Maiestatis circumstabant, manusque sub pennis complicatas ferebant. Sed quis hîc homines requirat, cum sectatores esse dixerim Angelorum ? imò verò quos Angelos, nisi humanos, requirit Homo-Deus huius exercitus Imperator ? qui cum è sinu Patris, magnus ille viscerum partus, vt eum magnificè compellat Synesius, egrederetur in terras ; vt homines caperet, mortale corpus induit, & bencuolentiæ conciliatrici humanitatem tamquam escam obiecit, quâ traherentur. Piæ & religiosa calliditas ! quam eius Socij feliciter imitarentur ; quorum itidem sollertia est ad omnium se mores effingere & accommodare, omnia munia obire, omnes personas sustinere, omnibus omnia fieri, & similitudine officiorum quascumque gentes, etiam bellicosissimas & inter feras ferarum more educatas, imò Thyesteis dapibus & humano cruore faginatas, demulcere, sensimque ab immani illâ barbarie, ad Christianæ Religionis mansuetudinem decusque pellicere. Adulationis vitium caue suspicaris. Amoris ingeniosi versatilis ars est & industria, quæ suavi hoc velut fascino inuadit reluctantes, & sibi ac Deo restituit. Hic est ille dolus bonus & salutaris, quo Doctor Gentium Paulus Corinthios se cepisse gloriatur. Hoc Ignatius rebelles animos flexit, hoc Xauerius barbaros spiritus mitigauit, hoc Anchieta prioris sæculi Thaumaturgus Brasilos humanis carnibus vesci solitos ad naturæ & rationis leges reuocauit : hoc apud Sinas Riccius Crucis ignominiosæ adorationem persuasit : hoc alij infiniti contumacissimorum etiam in Europâ nostrâ corda expugnarunt. Pueros eos pueri experiuntur, viros viri, afflictos afflictî : cum rusticis rustici, cum militibus milites, cum nautis nautæ, Religiosâ morum vrbantate insinuante officiosam gratiam, & pares affectus reposcente. Auteum profectò rete ad capiendas animas ! quod enim delectat ; persuadet ; & amabile fit, quidquid similitudine morum blanditur. Modò demittunt se ad ima, modò erigunt se ad summa, modò tenent se in mediis : nec aliud cauent æquè, quam ne dispari vitæ ratione & consuetudine hominum à se voluntates auertant. Itaque externam faciem & habitum omnibus persimilem habent, animum Deo seruant ; ad eum omnino modum, quo optimus morum magister Seneca Lucilium suum ad homines virtuti conciliandos instruebat : monens ne quid ostentaret in habitu aut genere vitæ, quod nimium in oculos incurreret ; asperum cultum, & intonsum caput, & negligentiorem barbam deuitaret. *Satis,* inquit,

*Societas
hominis si-
militudi-
nem expri-
mit mo-
rum vr-
banitate.*

*Epist. 1. c. 12.
Societas
cum Apo-
stolo, san-
cto dolo ho-
mines ca-
pit.*

Epist. 5.

inquit; ipsum nomen Philosophiæ, etiamsi modestè tractetur, inuidiosum est. Quid igitur si nos hominum consuetudini caperimus excipere? Intus omnia dissimilia sint: frons nostra populo conueniat. Non splendeat toga; ne sordeat quidem. Id agamus, ut meliorem vitam sequamur quàm vulgus, non ut contrariam. Quamobrem? alioqui quos emendare volumus, fugamus, & à nobis auertimus. Illud quoque effcimus, ut nihil imitari velint nostri, dum timent ne imitanda sint omnia. Causam habes ex Stoicâ veterum disciplinâ, quæ multum à ratione petita est, cur modus viuendi in Societate sit communis. Itaque ne Ethnicorum quidem habitus displiceat, nec toga litteratorum, aut prætexa Magistratuum, apud exterarum nationes profana sacris hominibus videatur; ut morum ac cultus conspiciatione faciliorem ad omnes aditum adepti, concordia consuetudinem, consuetudine affectum, affectu vim quamdam ineluctabilem, dominatricem animorum, quâ nihil est in rebus humanis imperiosius, lucentur. Obliquandus est sinus in ventum, noscenda humorum temperies, opportunè insinuandus amoris aculeus, blandimenta quibus capi quis possit, exploranda: omnia denique ad flexanimæ humanitatis leges componenda, nihilquæ quod terreat permittendum ei, qui corda ad virtutem emollire contendit. Quod ad eò suis cordi voluit esse pericissimum animorum venator Ignatius, ut præmium aliud laborum nullum suis statuerit præter ipsam beneficentiam, & auxilium Dei causâ proximis impensum. Venale obsequium pretio suo suspectum est, liberale prouocat ad amorem. Itaque homines nostri cum animalibus illis manus non explicatas, hoc est auidas, protrudunt; sed modestè intra alas continent, memores se gratis dare debere quæ gratis acceperunt; nec postulando, nec admitrendo stipendium, vel eleëmofynas vllas (legis sacrosancta verba adfero) quibus officium quale quale ex iis quæ Societas iuxta nostrum institutum exercere potest, compensari videatur. Obtrudunt sponte auxilia, sui copiam minimè faciunt pretiosam, vilem operam promiscuè offerunt sine discrimine: dicunt cum Lactantio, *Nos aquam non vendimus, neque solem mercede præstamus*: vnam salutem vestram spectamus ac Dei gloriam, cuius vnius incremento beamur. Has artes docuit zelus animarum, quæ præclarissima nota est viri Apostolici: animas, inquam, fratrum diligit, C H R I S T I peculium; pro quibus etiam, si res ferat, anathema fieri cupit: omnes in eo defigit curas & cogitationes, ut alias pelliciat, alias fommet, alias ex Orci faucibus eripiat. quærit in compiris, quærit in carceribus, quærit in xenodochiis. nunc in publicâ luce concionatur, nunc pagos & solitudines lustrat, ut miseram aliquam ouiculam per agros palabundam suis humeris reportet ad gregem. Quacumque proficiscitur, sub hac amoris veste quem defert, ignem spargit & facces, omnes omnium mentes desiderio Creatoris incendit: & illas quidem parturit, illas lactat, illas educando promouet in firmitatem & robur adolescentiæ; alias educatas & roboratas exquisitis vestit ornamentis. omnes fouet, omnes amplectitur, omnes in Domini I E S V capit visceribus; omnibus omnia factus, in eius imirationem qui factus est pro nobis in similitudinem carnis peccati.

*Societas
gratis se
impendit.*

*Lib. 3. Diuin.
instit.*

En fortes amoris milites, en assiduos & laborum patientes, en prom-
ptos & ad omne Ducis imperium expeditos, en sagaces & fideles, & si
astu opus est, piè sollertes: quibus præfidiis incumbentem sibi nego-
riorum molem exceperunt, exceptam fortissimè sustinuerunt, sustenta-
tam cum laude & gloriâ gesserunt. Immutarunt peruersissimos rerum
status, supposuerunt, frementibus inferis, flagitiis castimoniam, rapinis
charitatem, impietati religionem, perditâ ac profligatâ licentiâ disci-
plinam. Dederunt rebus nouis auctoritatem, pondus antiquis, obsole-
tis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, melio-
rem omnibus ordinem atque naturam. Quis delectus, Deus immor-
talis? quæ belli fulmina, qui flos militiæ, quæ Ecclesiæ præfidia, qui
tutelares & vindices? quorum singuli in viros summis rebus pares for-
mati, audeo dicere, pro acie censentur. Nec mentior: nam, fremente in-
uidiâ, fauente cælo, bonis omnibus plaudentibus, vnus aliquis tot in-
terdum hostium victor existit, quot ab exercitu benè numero iures
domari vix posse. Quid iam, coactis in vnum viribus, tota simul tot
virorum dicam an Angelorum Societas? quas non strages edet, quæ non
excidia errorum & vitiorum procurabit? quæ auxilia laboranti Eccle-
siæ feret? Feret? imò iam tulit, vt Vatis Iessæi oraculo iampridem vi-
deri potest pronuntiatum, qui pluiiæ nomine singulare ac latgum sitien-
ti Sanctorum terræ beneficium conferendum promittens, tantum-
dem facit ac si dicat, vastitati omni, quæ siue ab aduersariorum depo-
pulationibus, siue ab exsiccâ sterilitate & agrorum lue, grassabitur, so-
latium à paternâ prouidi Dei curâ & sollicitudine submitendum. Sed
quâ ratione? quasi equos illos diuinos, qui Ezechielis currum admira-
bilem traxerunt, præ oculis haberet, *Animalia tua*, inquit, *habitabunt in*
eâ: quorum nempe leonina fortitudo nihil cum mollitie, bouina pa-
tientia cum ægritudine, aquilina sapientia cum ostentatione, beneuo-
lencia humana cum fictione commune habet. En præclarissimum de
Societate vaticinium. Hebræum *haiath*, pro quo Vulgatus *animalia*
vertit, Ptolemæi sapientes *ordinem* siue *stationem militarem* interpretati
sunt: Arias Montanus, linguæ sanctæ peritissimus, *societatem* facit: à
quo non longè abit Pagninus, qui *congregationem* legit. Iuculentius
Genebrardus: *Tui electi, tuum peculum, tui greges & copix, tue oues, qua-*
rum tu es pastor, habitabunt in eâ: paulò aliter, sed æquè generosè Chal-
dæus: *Viuificationem tuam collocasti in eâ. preparasti exercitus cœuum An-*
gelorum, vt benefaceres pauperibus Dei. Accipio omen. quasi Societatem
IESV diuinitus inspiratus Vates eminens prospiceret, inter innumera
hæresum, schismatum, errorum ac vitiorum discrimina, magno Eccle-
siæ bono nascituram; Præanem non vanus augur iam tum cecinit, &
fidelium spem singulari delectus auxilio defendendam, confirmandam,
perficiendam pronuntiauit. Quid ita? quia Societas tuâ habitabit in
eâ, tua castra & militare robur, animalia tua, tui greges & copix, tua
peculiaris congregatio, tuæ oues quarum tu es pastor, & quas tuo chara-
ctere insigniri voluisti: tui milites, quorum tu es dux, exercitus cœ-
uum Angelorum siue spirituum; qui administratorij & adiutores tui
sunt, dum egregiâ morum probitate, ardenti gloriæ tuæ zelo, indefessâ
diuini

Societas
Ecclesiæ
subsidio
destinata.
Psalm. 67.

diuini verbi prædicatione, vtili librorum elucubratione, omnibusque tandem virium & ingenij neruis, fessis Christiani orbis rebus & incommodis subueniunt, improbitatem profligant, tuo nomini trophæum spoliis hostium graue quaquaversum erigunt fidissimi triumphantis Dei-hominis baiuli & portitores. Sunt certè hæc longè maxima fauoris argumenta, tum mortalium necessitati, tum Sociorum commendationi ab inexhausto bonorum omnium fonte in sublunarem hunc mundum deriuata, quibus fructus iam vno sæculo respondit copiosissimus, & porro (si quid de cælo admonemur) omnibus retrò sæculis cumulatiùs respondebit.

Sed longior sum quàm volebam: filium ergo contraho, & vos compello, cælestis huius quadrigæ iugales animæ: Nolite arbitrari hæc à me dicta, vt blandiar arrogantia, & conscios imbecillitatis humanæ spiritus inani fastus supercilio in rumorem erigam; sed vt quisque sui officij & nobilissimæ vocationis descriptas norit rationes, in quas vires excrescere, quâ patientiæ laude præstare, quâ obsequendi gloriâ eminere, quâ scientiarum accessione ornari, quàm solleter hominum se moribus insinuare, quàm strenuè pietati operari debeat. Ira segnem me & quasi fucum inter apes adhortari soleo: In Dei ære & peculio sumus toti, quotquot Socierati IESV nomen dedimus: nostrum est acceptas à Deo gratiæ & naturæ dotes in Auctoris obsequium conuertere, & alacri animo in consuetudinis humanæ commercium, in Reipublicæ Christianæ decus & solatium, in procurandam hominum salutem, adeoque pænè in ipsum transire contubernium Angelorum. Hoc est, scenam eandem quam Ezechiel vidit, attoniro ad hæc miracula, quâ latissimè paret, mundo, omnium oculis quotidie videndam obijcere. Hoc agamus, Socij, in id toto pectore incumbamus: affuescamus rationes ponere cum Deo, voluntatem Domini exquirere, pro benè gestis gratias agere, ad aram recurrere, illic omnes coronas appendere, ex quibus diuinæ gloriæ currus splendores suos in ornamentum accipit. Ita fiet, vt, affixis sempiterni Numinis rholo mille hostium spoliis, post tot in Europâ, Asiâ & Africâ congressus, tot pugnas, tot victorias, post tot messes Orientis, tot vtriusque mundi decora, post tot industriæ monumenta, quot plagæ solis ortu atque occasu lustrantur, leones suos, boues suos, aquilas suas, homines & filios suos, sine degeneri maculâ sanguinis, se parente dignos agnoscat Ignatius.

ORATIO SECUNDA

*Paranetica ad imitationem primorum Patrum
in functionibus Societatis.*

EA est æterni Numinis prouidentia, RR. PP. vt, cum nouum aliquem in Republicâ Christianâ cœtum cogit eorum hominum, qui improbitati bellum indicant, qui pietatem aut stantem propugnent, aut collapsam erigant, qui afflictis ac prostratis Ecclesiæ rebus opem auxiliūque afferant; eundem & optimis saluberrimisque legibus fir-

inet, & illustribus informet exemplis. Cùm enim mens nostra, iam inde ab origine generis nostri, iis inuoluta sit tenebris, vt neque planè, quæ ad salutem atque incolumitatem humanæ vitæ conferunt, perspiciat; neque, si perspexerit, id tamen, quod optimum censet, semper possit ac velit amplecti; necesse est omnem vitæ nostræ rationem sanctissimum legum adminiculis temperari, vt ad solidam perfectamque virtutem contendamus, ac, si quando aberrate contigerit, illuc, vnde non decuit abire, reuertamur. At verò quoniam à naturâ eam haufimus inconstantiam, vt quæ summâ contentione ac studio amplexi sumus, quasi senescente primo illo animi vigore, paulatim deseramus; sepe-numerò contingit, ea quæ à maioribus prælatè sancita fuêre, posterorum incurtiâ collabascere; nisi eorum qui nos præcesserunt illustria gloriosaque facta identidem ob oculos versentur, nosque tanquam stimulis quibusdam ad vetam laudem atque honestatem continenter excitent. Tanta nimirum horum adiumentorum vis est & efficacitas, vt nulla sine iis, quantumvis piè religioseque condita familia, stabilis esse possit ac diuturna; nullius aliquando disciplina, ætatis vitio labefactata, nisi per hæc, ad pristinam reuocati seueritatem; nulla, nisi his munita præfidiis, integra steterit hætenus atque incorrupta. Testis est hæc ipsa, in quâ Dei munere vitam degimus, minima Societas, quæ centesimum modò annum agit, ex quo ab optimo sanctissimoque Parente suo cælesti instinctu condita, à Summo sacrorum Antistite publicâ, eaque apud omnes homines grauissimâ, auctoritate corroborata est. Quid eam à primis statim incunabilis in vltimas tetrarum otas propagatam; quid glotiosos illos vbique gentium labores suscipientem, quos vitæ ratio præscibit; quid inter innumera, quæ pro animorum salute assidue subit pericula, hucusque præstiterit incolumem, nisi sacrosancta legum salutarium obseruatio, & eorum, quæ pauci illi viti è quibus primùm coaluit, prælatè gesserunt, studiosa imitatio? Atque vitam hæc ope atque auxilio multos videat annos sæculares, ætate prouecta, sed viribus atque animis integra! Ad leges quidem quod attinet, quibus omnis Religiosæ vitæ disciplina continetur; confidere licet, Moderatores numquam defuturos virtute sapientiâque præstantes, qui ex earum præscripto sibi commissos gubernet. At verò illud nobis etiam atque etiam cauendum est, ne ab illâ aberrantes semitâ, quam maiores nostri suis signauêre virtutibus, Matrem nostram, quæ nos alit atque complectitur, quam decoram adeò ac vegetam accepimus, vitio nostro deteriorem ad posteros transmittamus. Aberit ab ætate nostrâ illa labes, si in primos illos Societatis huius propagatores mentis aciem frequenter intendamus, eorumque facta pulcherrima animis nostris perpetuò infixâ hæteant, non inani cogitatione voluenda, sed diligenti imiratione exprimenda. Quod dum vniciquæ nostrum commendo, existimetis velim RR. PP. meam me potius conuenite conscientiam, meamque damnate fociordiam, quàm iis, qui contento cursu ad absolutam perfectamque virtutem properant, calcar addere.

Exemplorum vis etiam in stabilendis Ordinibus sanctis.

Horum imitatione IESV Societas effloruit.

Naturâ, arte, exercitatione,

vt doctrinæ, ita operis cuiusque, perfectionem tribus his rebus, naturâ, arte & exercitatione comparari, homines iam olim sapientissimi tradidi-

tradiderunt. Nouerant quippe naturam, quantumuis idoneam atque præstantem, quantumuis expeditam, atque ad omne id quod honestum est propensam, artis tamen præceptionibus destitutam, grauissimis obnoxiam esse erroribus; arte verò ac disciplinâ instructam, si exercitatio absit, inerte atque otiosam censerî. Quæ tria perfectionis adiumenta, etsi fateri cogimur ita necessariò requiri, vt sine iis nihil omnino excellens, nihil eximium sperari possit; acutiùs tamen nescio quid hac in te illi perspexisse visi sunt, qui tribus illis quartum adiungere præsidium, imitationem. Nemo enim aliquando homo tepertus est naturæ præstantiâ, agendi cognitione, exercitacionis assiduitate in re vllâ omnes perfectionis numeros complexus esse, qui non aliquam eius rei formam sibi proposuisset quam imitaretur, aut ab alio expressam, aut mente conceptam, tacitâque cogitatione à sese efformatam. Quod vt in iis artibus, quæ in solâ consistunt cognitione, minus alicui perspicuum sit; in iis certè, quæ in actione versantur, nulli non manifestum esse potest. Quis enim aliquando statuam aut ære fudit, aut cælo sculpsit è matimore, in quâ nihil absolutæ & perfectæ artis desideraretur, nisi is qui summos in vtrovis genere artifices diu multumque imitatus fuit? Quis vnquam pingendi peritiâ nobilis, argutias vultuum & varietates, recessus umbrarum ac depressiones, ab his exultantes luminum eminentias, venustatemque totius opetis, erudito penicillo ira repræsentauit, vt adæquare naturam videretur, nisi qui sub præstantissimo aliquo ætatis suæ Timanthe aut Apelle manum tabulæ admouit? Quis cum laude Rempublicam administrauit, nisi qui ab iis exemplum sibi sumpsit, qui, quibus rebus vtilitas Reipublicæ pararetur augeturque, cum tenerent, ad eam moderandam vsus & scientiam, & studium suum, magnâ virtutis & innocentie famâ contulissent? Quis in bello vcre- rum Imperatorum virtutem maiore gloriâ superauit, nisi qui sub clarissimorum Ducum disciplinâ tiro parere priùs didicisset, quàm imperare; exercitum sequi, quàm ducere? Quid, quòd ipse scientissimus formator hominum Dcus impresserit nobis propensionem imitandi maximam? quæ vel in pueris sese prodit, qui, quæcumque fluunt in aures, obijciuntur oculis, veniunt in manus, imitatione conantur exprimere. Sed ad ista, quæ quotidie oculis nostris obuersantur, animum minùs aduertimus. Illud verò ingenitæ ptoeliuitaris, quâ ad imirandum ferimur, fructum magnopete commendat, quod de Theseo puero antiqui tradiderunt. cùm orbe pacato, debellatisque vbique retrarum montis, Hereules aliquando Træzenem ad auum Thesei maternum diuertisset, benignè pro eâ famâ, quæ non Peloponnesum modò & Græciam, sed vltimas orbis oras impluisset, exceptum fuisse; accubiturum deinde, leonis illud spoliū, victoriæ virtutisque monumentum, ex humetis deposuisse. quo viso terriculo, reliquos quotquot aderam diffugisse pueros, solum Theseum stetisse impaudum, raptisque, vnde proximè licuit, armis in exuuias illas tamquam in verum leonem iruisse: cumque deinum crebris audisset vsurpari sermonibus ea quæ Hercules plurima fortiter ac laboriosè gesserat, ferunt in puerili pectore eam exarsisse cupiditatem Hereuleæ gloriæ æmulam, vt dies noctesque

*opus quod-
uis perfec-
tur:*

*quibus
iungenda
imitatio.*

*Hæc ne-
cessaria in
artibus,*

*in Reipub.
admini-
stratione,*

in militiâ;

*estque in-
dita à na-
tura ad
eam pro-
pensio:*

*utilis et-
iam ad
virtutem.*

nihil animo volueret, nisi quo pacto Herculis secutus facta, patem orbi operam probaret suam. vsque adeo vt dormienti eadem obuersarentur simulacra, quæ in interdium mens acris & inquietæ versarat, donec vix ex ephebis egressus, idem gloriæ curriculum ingressus est. Quod si tantum valet aliorum imitatio exercitationi adiuncta, in iis artibus ac rebus quæ ad vsum vitæ communis pertinent, vt vel mediocri ingenio præditos supra vulgus efferat; quisquàmne erit, qui hæc tantundem posse negabit iis in rebus, quæ in finem honestissimum pulcherrimumque referuntur; maximarum scilicet virtutum acquisitionem, animorum incolumitatem, diuinæ gloriæ incrementum, præmia illa quæ nulla temporis obliterabit iniuria, quæ propria sunt eorum qui se virtuti diuinæque gloriæ consecrarunt? Atque hic campus noster est, hæc Respub. nostra, hæc quæstuosissima Societatis negotiatio.

*Finis So-
cietatis &
institutum.*

Condidit nos sapientissimus ille rerum omnium effector Deus, non vt ignauorum pecorum instar, ad humillima quæque nos abijceremus; sed vt in solem ac puluerem prodiremus: animum infudit cælestium donorum capacem: à reliquorum mortalium numero, ad hoc quod sectamur vitæ institutum secreuit: leges dictauit sanctissimas: spatium aperuit latissimum, in quo nostra desudaret industria. Vtinam verò amplissimis illis explendi muneris nostri præsidii, quæ par est curâ, sedulitate, sollicitudine, vteremur! neque quemquam aliquando aut ignavia ab officio retardaret, aut quietis amor seduceret, aut animi imbecillitas & remissio deiiceret! Pictores Deus nos esse voluit, fectores, sculptores: non vt fugaces tabulis colores illineremus, non vt fragiles ex argillâ statuas fingeremus, aut saxo sculperemus; sed vt imaginem illam, quam præpotens Opifex animis hominum impressit, dum lucis huius vsurâ fruimur, illustrium virtutum pigmentis in nobisipsis aliisque perficeremus, neque eam pareremur aliquando vitiorum sordibus obsolescere: vt teneram pueritiam, instar mollis ceræ tractabilem, Christianæ doctrinæ rudimentis; omnique morum honestate institueremus: vt eorum pectoribus quibus ætas est maturior, quæ publicis, quæ priuaris congressibus ac sermonibus salutarem Numinis timorem, virtutis amorem, & flagitiorum omnium odium acerrimum insculperemus. Respub. nobis commissa est, in quâ Regina ratio tamquam in editâ arce residet, vt in ceteras animi functiones, tamquam ciues, supremum dominatum obtineat: excubandum continenter, arque cauendum ne pulcherrima ista Reipub. forma in nobis, aliisque qui nobis animorum moderatoribus vtuntur, perturbetur; ne sceleratissimæ conspitationes oriantur, quibus, deiectâ ratione, indomitæ atque infrenatæ cupiditates imperium occupent. Bellum gerendum est acerbum, periculofum, diuturnum, in quo non antè missio speranda est, quàm huius vitæ castris egressi, victores spolia cælo inferamus: hostes instant & vrgent terribissimi atque crudelissimi; expugnanda impietatis castra, aperiendæ sunt abstrusæ vaserrimi cacodæmonis insidiæ, dissipandæ vitiorum copiam, amentatæ in prauorum dogmatum profeminarores hastæ torquendæ. Neque vno tantum loco nobis in acie standum est; sed quacumque sol habitabiles oras illustrat, velut expeditis velitibus occurrendum est, quotiescum-

riefcumque ad Dei gloriam & salutem plurimorum pertinere censue-
 rint illi, quorum nutu & arbitrio gubernamur. Hic finis est Instituti
 nostri, hæc exercitationes: quas tum suscepimus, cum Societati nomen
 dedimus: hic campus, in quo totius vitæ nostræ curâ, labor, industria
 versaretur: hæc Sparta quam nobis religiosissimi illi Decemviri, &
 primi huiusce Familiæ auctores, per omnium rerum humanarum des-
 picientiam, per ærumnas maximas, per paupertatis incommoda, per
 discrimina laborum ornatam tradidere; ornandam porrò etiam à nobis,
 si ad ipsorum exempla oculos aperiamus, & quibus itineribus ad vitæ
 sanctimoniam contenderint, inspiciamus, nec ab eorum ardore virtute-
 que degeneremus, in quorum labores ac fructum sine laboribus introi-
 uimus. Quàm claris, quàm illustribus exemplis illi nobis præluxerint,
 ignorare omnino non potestis, qui & à maioribus accepistis, & ad posté-
 ritatis memoriam litteris mandata frequenter legistis. Ne tamen om-
 nia silentio inuoluam, tantisper modo adeste animis, dum in pauca
 confero, quem in primo nascentis Societatis exordio vitæ cursum tenuer-
 rint, ut inde coniecturam faciatis, quibus adiumentis ea adoleuerit, at-
 que ad hanc, quam cernimus, maturitatem peruenerit. Postquam de-
 lectus ille Sociorum manipulus (quos non magis communium studio-
 rum tractatio, aut necessitudo contubernij, familiarisque usus coniun-
 xerat, quàm instinctus quidam diuinus afflatusque, animorum saluti
 honestissimâ sanctissimâque pacto, obligauerat) Parisiis Theologiæ
 metam attingisset; exardescere inter Hispanos Gallosque bello, visum
 est iis qui Lutetiæ substerant, bellicis tumultibus cedere, atque in Ita-
 liam Venetiisque contendere: quo loco eos Ignatius (qui ualitudinis
 causâ in Hispaniam abierat) instauratis viribus, rebusque in patriâ
 confectis, sese præstolaturum receperat. Non cominorabo hoc loco,
 quo pacto in hoc itinere à laboribus & incommodis Apostolicam vi-
 tam fuerint auspicati, omni ope auxilioque humano destituti, solâ pau-
 pertate & ærumnis opulenti, squalore pædoreque obsiti, fame ac fatiga-
 tione exerciti, vegetæ tamen mentis vigore robusti. vnum hoc mihi pro-
 positum est in memoriam reuocare, quodnam illorum in celeberrimis
 urbibus Italiæ studium fuerit, quænam in luce ac frequentia hominum
 occupationes, quænam in animorum salute procurandâ diu noctuque
 exercitationes. Suspicaretur fortasse quispiam in rebus ab iis cum digni-
 tate gestis peregrinus atque hospes, qui que eorum propositum vulgi
 opinione ac sensu metiretur, eos in Optimatum sese amicitiam primùm
 insinuasse; deinde prima in templis suggesta, prima in gymnasiis cir-
 cumspexisse subsellia, è quibus facundiam suam multiplicemque erudi-
 tionem in coronâ doctissimorum hominum planam facerent. Sed hæc
 illi in postremis habenda arbitrari sunt: alia mens fuit; alia cogitatio.
 Erant quidem, crant omnes eximîâ doctrinâ, excellentis acumine inge-
 nij, raris muneribus ac donis naturæ instructi, quibus magnam sibi
 perfacile potuissent apud homines gloriam comparare: sed modestiâ,
 submissione, sui que despicientiâ instructiores. eam nobis viam labori-
 bus suis strauerunt, per quam ad veram sempiternamque, quam vitæ
 nostræ ratio spectat, gloriam uiteremur. Quocumque accedebant,
 pro

*Exempla
 quibus
 primi So-
 cietatis
 Patres
 præluxer-
 unt.*

pro contubernio sibi deligebant aut publica valetudinaria, aut mendicorum receptacula, vt in his, post diurnos labores, inter pauperes diuersi, & pauperum pasti more, congruis etiam cœnæ exciperentur cubilibus, quæ fatigata membra non ad quietem allicerent, sed nouis molestiis exercerent: in illis verò tum ceteris misericordiæ vacabant officiis, tum expiandis animis operam dabant, muniaque, quantumuis abiectissima, non modò non reformidabant, verùm etiam vltro sibi deposcebant, mirâque alacritate exsequebantur. Quid hîc memorem, vlcerribus ac sanie fluentia corpora, quorum species oculis animisque obiecta nauseam procreare potuisset, nudis eos manibus contrectasse; suorum complexu corporum, dum lectos steterent, excitasse iacentia, & in statis eadem reclinalse? quid omnia corporis animique solaria opportunè quibusuis ægris adhibita? quid nocturnas apud egentissimum quemque vigilias? quid eorum corpora, quorum animos ad extremum vsque spiritum piis cohortationibus ac precibus prosecuti fuerant, sepulchro, quod suis manibus effoderant, Christiano ritu tradita? Erant occupationes illæ eiusmodi, quæ etiam robustissimum quemque fregissent: sed incredibilis ille diuinæ gloriæ, vbique amplificandæ, proximorumque iuandorum ardor, omnis immemot quietis, pari charitatis æstu atque exuberantiâ in sanos iuxta ac ægros detiuabat. Nam è nosocomiis in publicum digressi, imbecillem ætatem vicatim collectam, in foro, in compitis, vbicumque id loci suaderet opportunitas, Christianæ doctrinæ rudimentis patienter instituebant. Mox ad rudem plebem, vt prouectioris ætatis, ita salutarium monitorum magis indigam, conuersi, è saxo aliquo aut scabello tamquam suggesto, populum voce, gestu, pileo conuocabant. Confluebat ille frequens, rei nouitate, peregrinâque insolentiâ inuitatus; risum sibi aut animi oblectationem, non fructum, tamquam à ioculatoribus aut agyrtis, non concionatoribus, pollicebatur: sed postquam eos summo ardore animi, insigni oculorum maiestate, maximâ vocis ac laterum contentione, de Deo rebusque diuinis verba facientes audiuit; postquam propositis cæli præmiis, aut intentatis inferorum suppliciis, in pectore suo quisque virtutis studium, & acre odium vitiorum sensit exardescere; tum deum agnouit quod genus hoc esset hominum, quorum præceptis saluberrimis sobrias cogitationes momento susciperet. His perfuncti laboribus, cum nihil in concione nisi sibi quemque commendarent, nihil à circumfusa multitidine nisi ardens proptiæ salutis desiderium postularent, nihil pro se ne vltro quidem oblatum admitterent, sed ostiarum stipem in victum emendicarent, sub noctem ad sua sese hospitia, nullâ re nisi paupertate & incommodis instructa, reciperent; magnos vbique animorum motus excitabant. Huiusmodi fuere maiorum nostrorum Religiosæ vitæ primordia, rerum arduarum quas pro Deo & Ecclesiâ susceperunt erant argumenta, difficillimarum expeditionum prolusiones: quæ quàm vberes & copiosos fructus iam tum protulerint, testes sunt florentissimæ vrbes Italix, eorum indefensâ operâ & industriâ excultæ; testis ipsa vrbius Domina, quæ primam illam virtutem, tamquam in orbis theatro expositam, admitata est; testis Italia vniuersa, quæ breui tempore pauco-

fructus
quos reu-
lerunt.

paucorum Patrum partim vitæ innocentis exemplo, partim docendi hortandique assiduitate, ingentem animorum commutationem factam, ac præcipuè saluberrimam illam nascentis Ecclesiæ consuetudinem, Confessionis ac cælestis epuli frequentandi longo sæculorum interuallo vidit reuocatam; testes Principes amplissimi, Reges potentissimi, Pontifices religiosissimi, qui è puillo illo numero certatim aliquos experire, qui in Regnis suis atque Prouinciis eandem pietatis sementem facerent; testes denique tot adolescentes ac viri natalibus, indole, ingenio, eruditione, rebusque gestis præstantes, qui primorum Patrum virtute & illustri ac peruulgatâ famâ concitati, in eorum mox Societatem adscribi summis votis efflagitarunt. Tantum nimirum incredibilis illa atque diuina virtus potuit in animis hominum efficere, vt omnes in admirationem raperet, vt alienos conciliaret, vt in aulis etiam inter delicias enutritos ad rerum humanarum despicientiam, ad laborum atque ærumnarum consortium, ad solidarum denique virtutum studia prouocaret. Et nos, qui idem illud, quod ab his auctoribus promanauit, vitæ institutum amplexi sumus, qui legibus nostris ad eorum exempla dirigimur, ad hos labores non excitabimur? ad huius gloriæ consortium non adspirabimus? eritque aliquis ita languidus ac degener, vt eorum vestigia, quæ ad memoriâ posterorum sempiternam fixa reliquerunt, consecrari recuset? Themistoclem certè, cum adolescentiam infamiæ ac turpitudinis notis iniustam exegisset, alienâ ferunt imitatione in virum clarissimum magnumque Græciæ lumen, mediumque Asiæ & Europæ vel spei vel desperationis pignus, euasisse. Nam laudis & gloriæ stimulis agitated, cum noctes frequenter duceret infomnes, questus est. Multiadis trophæa identidem sibi ante oculos versari, atque ita animum extimulare, nullam vt quietis partem capere posset. Nos verò quo animo erimus? an, sicuti torporis aliquid è vitâ antè actâ adhæserit, aut inertix desidiæque somnus obreperit, an, inquam, gloriosissima maiorum nostrorum trophæa ac monumenta soporem hunc non excutient? trophæa, inquam, quæ non in campis temporum iniuriis obnoxia, sed in posterorum animis fixerunt. Quòd si Romanorum sapientissimi id præclare instituerunt, vt in conuiujs egregia virorum illustrium facta carmine comprehensa ad tibiam à maioribus natu decantarentur, quò ad ea imitanda iuuentutem alacriorem redderent; quid aliud Moderatoribus nostris viris prudentissimis propositum fuisse putamus, cum parentum nostrorum gesta litteris consignari voluere, quàm vt iis nos stimulis ad imitationem incitarent? Id nisi facimus, atque in imitatione omnem curam, operam, industriam nostram ponimus; abolenda nobis eorum sunt monumenta, conuellendæ imagines, memoria depouenda, ne assiduè nobis degenerem vitæ conditionem exprobrent. Fortes plerumque à fortibus propagari certissimus, & in animantibus quoque egregia parentum indoles in sobole elucescit: prouidendum nobis est igitur, ne nobis probro sit ac dedecori à tam illustri virtute degenerasse. Auertat id supremus ille militiæ nostræ Imperator, à quo nomen circumferimus: auertant ij ipsi parentes nostri iam pridem Superis adscripti: qui dum hæc infima terrarum contemplantur, & Societatem

Adhortatio ad imitationem.

tam numerosâ prole gaudent esse propagatam, suas esse partes intelligunt, quâ pollent auctoritate, Deum in causâ hostrâ interpellare, vt iisdem quibus ipsi præcessere vestigiis insistentes, in eiusdem gloriæ communionem venire possimus.

ORATIO TERTIA.

*De institutione & propagatione Sodalitatum B.V. MARIE,
deq; vario per eas à Societate collecto fructu.*

*Habita ad Sodales Supremi Concilij Senatores, aliosq; Optimates
Mechliniæ anno seculari.*

Societatis nostræ diuinitus institutæ, & Apostolicæ Sedis auctori-
tate confirmatæ, centesimus hic annus est; quo, veteri receptâque
consuetudine, memoria decursi temporis renouatur, & functionum,
quibus ea creuit, recognoscuntur fructus, gratiæque secundum Deum
aguntur Superis: quorum adspirante fauore, eam, quâ non absque stu-
pore fruimur, maturitatem sunt adeptæ. Quod si fieri in ceteris par est,
quo me animo esse oportet in hoc meo Parthenio munere? quas agere
gratias Virgini, cuius patrociniò & tutelâ, cum hæc nostra Sodalitas,
tum orbe toto propè innumeræ floruerint? quo affectu gratulari non
tantum præsentibus, sed iis etiam, ad quos peruenire mea vox non po-
terit, tam vberi tamque vario percepto fructu? Nolui ego vnus ingra-
tus esse in Virginem; nolui in Sodales à Virgine adoptatos inhumanus.
Hæc causâ fuit Parthenium hunc cœtum hodiernâ die cogendi: quem
cum video, fateor dicendi me nouo quodam & inusitato desiderio exci-
tari. Adeste animis, & quem magnæ Matris honor exigit, fauorem be-
neuolentiamque commodate. Quæ pollicitus duo sum, Virgini gra-
rias, & vobis gratulationem, tum demum præstabo, cum ostendero,
quibus initiis, & quàm singulari Dei munere coalescent Sodalitates
hæc Partheniæ; beneficiaque recensuerò, & quæ in singulis per eas pro-
pria, & quæ communia in Ecclesiam congeffit vniuersam.

*Sodalita-
tes vnde
dicitur.*

Marcum Porcium, illum sapientem, gloriari solitum accepimus,
Quæstore se, teceptis sacris Idæis Magnæ Matris, constatam Sodalitatem,
in quâ victu & poculis ætatem cum æqualibus oblectarit suam: vnaque,
quantum aliunde intelligo, causâ fuit cogendi hunc cœtum, voluptas
corporis, specioso inumbrata religionis pallio. Qui enim coibant, So-
dales se appellabant ex eo quòd soli non ederent, quodque sinul plures,
collatis, vt quidam volunt, symbolis, genio indulgerent. Mansit ea res,
delataque magnâ comprobatione ad exteros fuit, tamquam idoneum
socialis vitæ vinculum, & ad nos vsque propagata: quorum in urbibus
frequentes vulgò visuntur ciuium cœtus, Porciani illius æmuli, vnde
& nomina mutantur sua. Quibus ego cœtib; concedam non repu-
gnanter cetera, si modò nomina ista, quæ etsi ab illâ origine, iam tamen
pridem sanctiora vsu facta, cœtib; iis vindicauerò, qui Matris verè
Magnæ, non Pessinuntia; nescio cuius, ab Attalo ostensæ, sed æterno
Dei

Dei consilio electæ, iucundissimâ tutelâ gloriantur. Quid vindicare me dico nomina origini alienæ imputata; quæ si conuenire his cœtibus non minùs quàm propria contendam, nemo possit reprehendere? Nihil profanis, nihil vanis debeamus: Sodales esse, & in Sodalitates coire dicamur, quia simul edimus, non cibos quibus farciuntur saginanturque corpora, sed puriores alios, quibus immortales ætemque mentes recreantur. Quis non uegetior intellectu, quis non promptior affectu, quis non spiritu feruentior, auditis cohortationibus quæ habentur, exemplisque quæ præbentur obseruatis, ex his cœtibus ad munia sua partesque hominis Christiani discedit? Quid de epulo dicam diuinissimo, cuius ferculum vnicum, C H R I S T I caro integerrima; potus vnicus, eiusdem sanguis preciosissimus; quibus omne deliciarum genus continetur? cum toties ad id epulum communiter adhibeamur, nõnne iure meritissimo Sodales ab hoc etymo nuncupabimur?

*Cur cœtus
Partheny
Sodalitates
dicantur.*

Video hæere me in orationis meæ vestibulo; tenet me nominis nostri ratio, sed interiora iam pridem ad se vocant: quò si placet sequi, ducam quâ duxit viâ auditores suos Vindex noster, idemque sapientissimus Magister C H R I S T V S, qui ductam à vilibus & contemptis initiis admirabilem Ecclesiæ suæ maiestatem ac magnitudinem cum ob oculos vellet ponere, eo consilio, vt quàm plurimos ad eam tamquam ad diuinum quiddam alliceret; assimilauit grano sinapis, quod cum minimum sit, in arborẽm sensum excreuit patulis diffusam ramis, quibus volucres cæli succedere, in iisque nidos concinnare per Syriæ Palaestinaeque campos, hisce nostris feliciore, perhibentur. Quod veniã vestra fiat, eidem grano Partheniam ego hodie Sodalitatem comparabo: quam à minimo ortam, breuissimo temporis spatio adeò se altè extulisse, adeoque longè & latè diffudisse in omnem orbis partem, videmus, vt admirationem audientibus, nobis autem iucundissimam exciret voluptatem. Quid fingi humilius potest molitiunculis puerorum prima Latinitatis elementa condiscitentium? quibus vt nulla maturitas, ita cogitationes de rebus diuinis, officioque Christiani hominis, suscipi solent inconstantes & imperfectæ, minimeque dignæ quas viri exercitati rerum vsu, doctrinisque expoliti, audiant, nedum æmulentur. Atqui his tam præclari operis inceptoribus debemus id omne quod geri videmus & audimus à tot Imperatoribus, Regibus, Dynastis, Purpuratis Ecclesiæ Patribus, infularis Præsulibus, ceterisque Reipublicæ Christianæ luminibus, ac denique ab infinitis numero Congregationibus, toto ditatis & dissipatis terræ ambitu. Audite hoc, A. V. iterum dicam, & ad gloriam dicam (pudeat fortassis inceptianum diuinarum rudes, me sane non pudet) puerulis prima Rudimenta balbutientibus res hæc tota Parthenia debet, quod piscatoribus nihilo spectabilioribus acceptum refert Ecclesia vniuersa. vt vel eo argumento à Deo se esse probet, cuius est proprium maximis quibusque rebus molientis auctores adhibere, nullâ homines aut generis, aut sapientiæ, aut experientie famâ commendatos: quò clarius omnes perspiciant, non humanas esse molitiones, sed diuinas. Ex Belgio hoc nostro (audite Belgæ, & in Deum gloriam refundite) ex Belgio hoc, inquam, nostro Ioannes quidam Leonius

*Ecclesia
similis grano
sinapis.*

*Sodalitatem
initia
parna.*

*Ioannes
Leonius
Sodalita-
sibus dedi-
tissimum.*

trans Alpes tulit semen, quod purissimo Romano solo, medios inter pueros, quos præceptis Grammaticis susceperat instruendos, serere aggressus, industriæ laborisque sui, quantum sperate fructus numquam posset, in ipso fatu animaduertit. Vidit siquidem pietatis in Deiparam, aliarumque virtutum, tenella quidem illa, sed sincera prouenite gemina; mox & surculos grandiusculos succrescere, arbusculam denique fieri, omnino pulchram, visendamque incremento rato, & crebris quasi bacis primitiarum virtutum. Non possum hinc longiori oratione exsequi paruulorum obsequia, quibus Virginis Deiparæ, matris iam suæ, tutelam & opem, sibi Ecclesiæque nitebantur demereri: non possum munia, quæ vel vnum in locum coacti simul omnes, vel partiti temporibus locisque suis singuli, obire satagebant. verbo dicam, ea factitabant, quibus oculos omnium in se conuerterent, ipsumque excirent Ecclesiæ summum caput Gregorium XIII. qui cætum nouellum, teneramque arbusculam rigandam censuit ne exaresceret, rigauitque amplissimis priuilegiis: quibus velut exhilarata, radices in vnâ Vrbe egit omnino altas, paresque oneri speratæ molis, ac ramos per orbem, quam longè lateque Christianusest, densissimos patentissimosque; diffudit: vt iam nullus propè sit in terris locus, quò non pertigerit Sodalitatis illius, humillimis inuitis oræ, præclarum aliquod & illustre monumentum. Quod vt fieret, curæ semper fuit hominibus nostris, estque etiamnum commendatissimum, vt quò mysteria Religionis orthodoxæ, eodem secum Virginis cultum ferant: quem cum sciant diuinissimo hoc Sodalitatum Partheniarum inuento contineri augerique maximè, nisi ad has vnâ cum Religione propagandas omnem operam, omne studium, omnes denique cogitationes conuerterint, muneri suo factum esse satis neutiquam arbitrantur. Iaponum vltimo submotorum Oceano seuerissimis legibus & decretis omnes circummunitæ oræ aduersus Christianos tenebantur; penetratæ sunt, audente & monstrante viam Xaeruo: quem mox secuti ex hoc nostro orbe per immensa æquorum spatia strenuissimi Socij, vnâ cum sacris Religionis Christianæ altera Sodalitatum sacra, non paulo felicius, quam sua propinquo Latio fabulosus Æneas, intulerunt. Igitur & Iapones vltimi hominum iam his cætibus dant nomina: & cum luce palàm non possint, silentio & per tenebras coeunt ad Sodalitates, tamquam ad Christiani roboris palæstras, in quibus vires colligunt, quas ad cruces, ad rotas, ad ignes, ad tormenta omnibus terro sæculis inaudita, fortissimi athletæ conferunt & consumunt. Quid ludis vtrisque ad orientem occidentemque solem easdem ostensas apertasque referam? Ab vno Gregorio Cistero nauissimo viro trecentas constitutas, Annales nostri prodiderunt. Quo quid potest ad nominis immortalitatem pulchrius commemorari? quid ad veram gloriam magnificentius? Non ille quidem vllam sui nominis commendationem spectauit; viuet tamen memoriâ sæculorum omnium, neque erunt tam ingrati illi quibus laborauit, vt de tanti viri incredibili pietate conticescant. Vix ipse mihi impeto ne excurram, & debitas tantæ virtuti persoluiam laudes; sed vestra me reuocat expectatio, quam postulare intelligo, vt de reliquis terrarum oris breuiter exponam, quam frequen-

*Sodalitas
E. Virginis
breuis tem-
pore latif-
simè diffu-
sa.*

tibus fuerint & ipsæ Sodalitatis, ab æmulis in hoc genere Sociis celebrata. Sic igitur paucis habetote : Societas hæc nostra viua animis & voluntatibus, diuersissima locis ac muneribus, primo suo sæculo tantum incrementi cepit, vt domiciliis iam habiter omnino octingentis: quorum ex pluribus frequentissimâ excursione vicina lustrat distitaque loca, quæ operâ non minori, quàm si propria habeat, procurat & excolit. Atqui domicilium omnium scitote esse nullum, quod non aliquot sub nomine Deiparæ cætus cogat : maiora si ferè septenisve gaudent. quos si libeat ad calculum omnes reuocare, competetis conuentuum posse aliquot millia numerari, quibus eadem instituta eademque leges imperant communem quamdam vitam ac vigorem ; vt quod ramis ab eodem quasi prognatis eductisque tunc vsuuenite cernitis, eodem vt omnes succo nuttiantur & augetur, id conuenire intelligatis Parthenicæ arbori nostræ.

*Quantus
sit Congre-
gationum
numerus.*

Agite verò, quoniam ad arboris similitudinem rediimus, hæc nostra tam ampla quas habeat opportunitates, mecum recognoscite. De Ecclesiâ velut amplissimâ arbore dixit CHRISTVS : *Volucres cæli veniunt, & habitant in ramis eius.* Idem in nostram quàm aptè quadret, an non animaduertitis ? Nam siue volucres cæli eo loci homines significant, cum sanguine & dignitate, tum eruditione & virtute conspicuos, quos innumeros accepit fouitque inde à primis incunabilis Ecclesiâ ; siue etiam eos qui cæli commercia consecrantes, animum à terrenâ contagione auocant ; quis non intelligit, sacros hos cætus in huius gloriæ communionem admittendos ? ad quos conuolant indies tot genere & dignitate illustres, tot omnibus exculi disciplinis, tot virtutum ornamentis conspicui, tot cælestis vitæ imitatione singulares. Non hîc ego veteres eruderabo, remotosque à memoriâ horum temporum : sed quorum adhuc virtus aut viua spirat, aut sacris impressa locis, monumenta seruatnumquam intermotituta. Quis te fileat, magne Ferdinande, Romanorum hoc nomine Imperator Secunde, nuper cælo dignate ? quò te euexit incredibilis tua pietas, omnibus testata officii, in Virginem præferim Deiparam. de quâ tibi conciliandâ cum cogitates, sciensque gratissimum id fore, si numero accedetes Sodalium eximii illi obsequiis deuinctorum, diu multumque dubitasti quò te verteres, quibus potissimum te adiungeres, qui pater es omnium; donec consilium reperisti plenum sapientiâ. Accipite quid repererit ingeniosus amor, dignum memoriâ posteritatis sempiternâ. Statuit se diuidere & impertiri, quâ ratione posset, quàm plurimis. Per Austriam suam vtramque, per Vngariæ Bohemiæque Regna, per Stiriam, Carinthiam, Carnioliam, quotquot essent sub Virginis nomine constitutæ Sodalitates, tot fieri postulauit voluntatis suæ testes, omniumque tabulis inscriptum legi Ferdinandum Secundum Virginicum clientem. Nec suatum contentus ditionum tabulis, prouinciis etiam remotissimis supplicauit : Belgio in primis nostro, cuius in vltimis finibus celeberrima Congregatio Duacena Ferdinandi adscripto nomine etiamnum gloriatur. Ferdinandum Ferdinandus, patrem filius mox secutus, is cuius clementissimo atque adeò optatissimo imperio se nuper subdidit Romanus orbis, consilium

*Vir illu-
stres qui
Sodalitati
nomen de-
derunt.*

idem iniit Virginem sibi deuerendi. Quare cum variis per Germaniam Sodalitiis, tum nuperimè Louaniensi in Belgio adscribi gloriosum sibi fore existimauit. Liceat nunc mihi hoc boni ominis causâ interfari. Quod gloriosum duxisti, Augustissime Cæsar, id ita quidem, vt tu duxisti, gloriosum est, quia coniunctum cum laude eximia; sed & gloriosum, vt ego interpretor, quia quot apices tui nominis impressos seruant religiosissimæ illæ chartæ, tot exstant exstantque obuenturæ tibi diuinitus secundissimæ fortunæ notæ certissimæ, tot emerfuræ ex horum temporum densis nubibus ac procellis clarissimæ tuæ lucis infallibiles tesserae. Quarum de fide ne dubita; apparebit & illucescet breuè illa dies, quâ te laureatum, subactis hostibus, gratulabundus aspiciat & excipiat orbis. Teneant me diutiùs & abripiant, nisi resistam, merittissima Austriacorum duorum nomina: quod idem vereor ne mihi contingat, si alios commemorare cœpero rorior spectatissimos. Plurimorum in primis litteris linguisque celebrantur Boicæ exempla pietatis: quæ ne altius repetam, à Guilielmo Duce sapientissimo iuxta ac sanctissimo, quàm multra quamque præclara, quasi per traducem propagata, in liberis & nepotibus ad hæc vsque tempora licuit admirari? Sed quid ego tam angustis limitibus orationem circumscribo? Nuper exhibitus mihi Sodalium amplissimus syllabus animum planè consternaui. Vidi Principum in eo, ramquam in stellato quodam firmamento, eximia quædam expressa lumina, quorum splendori intentis oculis incredibili voluptate perfruebar. Crescebat sensus, dum cum Principibus viris matronas Principes certantes de pietate in iisdem tabulis cererem: legebam Augustas coniuges Mariam & Elisabetham; illam Maximiliani Cæsaris, hanc Caroli Galliarum Noni: quarum in vestigia Augustas Reginasque alias deinde ingressas, animaduertebam excitasse etiam in eo sexu admirabilem æmulationem. Ab oculis auerterem ad Ecclesiam oculos, & quis in eâ sacrorum Principum appareret sensus, auebam cognoscere: cum ecce tantus vbiq; splendor perstrinxit oculos, vt, ita me Deus amet, cum priori illâ maiestate in contentionem adduci velle videretur: secundorum enim occupatum tenebat splendor gentilitius, præsertim cum ad generis ac dignitatis splendorem accederet tam eximia diuinarum rerum intelligentia; à quâ æstimari diligique tam impensè Sodalitatum instituta, vt eadem ipsi ram frequentes tamque auidè amplecterentur, id verò multò maximè recreabat. Quot ibi Antistites sacrorum, quot Nuntios Pontificios, quot Patres Purpuratos magnâ meâ voluptate in tabulas Parthenias relatos suspexi? vt nunc alicis infinitos præteream, quos aut sapientia, aut natalium lux, aut explorata virtus immortalitati commendauit. Vrgent me angustia huius temporis, quibus circumscribere opus pænè immensum, mihi quidem molestum, sed iustas ob causas necessarium.

Hæ sunt igitur illæ volucres, quæ non impulsu naturæ, nihil arbitrantis, sed rationis lucisque è caelo eubratæ prouocatione & ductu, ad ramos arboris nostræ Virginæ conuolant. Sed quid magnum est aduolasse, nisi in iisdem habitent, vt arboris tutelâ commodisque perfruantur? Habitationem appello in adeundis Sodalitiis assiduitatem, coniu-

coniunctam cum obseruantia earum legum, quibus se singulæ com-
 muniunt & tuentur. Vtinam quidem possum de omnibus qui nomina
 illi dederunt sua, quod de plurimis verè possum affirmare, assiduos in
 eius cœtibus frequentandis & esse, & fuisse. Verùm eripiunt hanc mihi
 voluptatem inire à multis vitæ rationes; quæ rerum publicarum gra-
 uissimis negotiis implicata, optimis voluntatibus tantum solent otij in-
 uidere. Quis Regum & Imperatorum districtas tor curis mentes, quis
 Præfulum obnoxias & inrentas suis sacris, adesse semper postulet? ne id
 postulandum quidem semper ab his minoribus, quos caussæ suæ sibi
 vindicant, resque domi aut foris necessariae. Possum tamen ex Belgio
 nostro, quantumuis multos, præcipuos viros nominare, qui in maxi-
 mis-occupationibus religioni sibi ducant Parthenium cœtum suâ vel
 ad vnum diem præsentia defraudare. Audio deinde, plurimis in pro-
 uinciis assiduitatis vitorum Principum vsurpari exempla omnino quo-
 tidiana, quæ eoràm inspecta acriores subdant imitationis stimulos, lit-
 teris consignata, æquos rerum æstimatores rapiant in admirationem.
 Audio denique in primario Christiani orbis theatro confessum repe-
 riri, illi non absimilem quem olim Iugurtha Regum purpurarorum sibi
 visum fuisse affirmari: eosdem ramen eâ animi submissione Virgini
 obsequium professos, vt, si vel vnicâ vice à Virgineo cœru absuerint, le-
 gitimas absentia caussas per aliquem domesticorum confestim Præsi-
 dibus exponant. His verè magnis dum animum oblecto, orationem
 ad se reuocat promiscua clientium Deiparæ frequentia; in quâ tamen
 non vulgaris se produnt virtutum decora. Quid agam igitur temporis
 angustiis exclusus? hoc, si vobis probatur, consilio me expediam: neu-
 tris me dabo, & vtrisque: ipsi potiùs Instituto, vnde omnia manant
 vtrorumque ornamenta & commoda, breue sed plenum dignitatis elo-
 gium impertiam & finiam. Nihil hoc Instituto vel ad speciem pul-
 chrius, vel ad vsum fructuosius, vel ad tutelam, si occupetur, certius.
 hoc continerur honestatis Christianæ omnia decora, hoc virtutum,
 quæ summos infimosque ornent, omnes thesauri, hoc denique præsidia,
 quibus tot infesta casibus, tot exposita periculis defendatur asseraturque
 salus sempiterna. Hoc qui nacti, felices & beati. Quorum vos de nu-
 mero cum esse video, quid ni faciam quod proposui ab initio, nactis
 gratuler, gratiasque Virgini, per quam nacti estis, agam immortales?

*Sodalitatis
 fructus in
 regularum
 obserua-
 tione confi-
 sit.*

*Sodalitatis
 elogium.*

Gaudete igitur hoc tam excellenti bono, cuius magna quidem per-
 cipitis quotidie commoda; sed tum demum se prodet præcipua eius vis,
 cum fatalis vos poscet hora, sareinasque colligere, & per difficilem ho-
 stibusque infestam functissimis viam, hinc emigrare iubebit ad incer-
 tam æternitatem. quem sensum creditis eâ horâ oboriri iis, qui torius
 vitæ decursu ad arborem quam descripsi identidem conuolarunt, fixe-
 runtque in eâ quasi nidum suum? Ego cerre existimo fieri non posse,
 quin ex solâ recordatione tam constanter suæ pieratis, capiant præci-
 pua quamdam voluptatem, quæ dolores temperet, vertatque in fidu-
 ciam metus, quos subiiciunt aliorum mentibus perplexissimæ in ram
 ancipiti re ac tempore cogitationes. Quis animus Populensis Ducis
 (exemplum de innumeris vnum interpono) quis, inquam, animus piissi-
 simi

*Sodalium
 in morte
 solatium.*

fimi illius viri à Medicis iam depositi, quàm tranquillus & serenus fuit: cum testaretur palàm nihil tum se ex omnibus quæ in vitâ expetiisset, habere charius aut plurius facere, quàm clientelam Virginis, in quam se recepisset cum Sodalitatem iniuisset: huic se proinde Sodalitati omnia quæ habebat bona debere, & referre accepta dictitabat. quod filio in primis suo persuasum cupiebat: quem vt eandem Sodalitatem iniret, in itaque Virginem in matrem eligeret, etiam atque etiam hortabatur. Idem vobis consilium moriens dedit CHRISTVS, cum ex cruce Ioanni, tamquam primo Sodali Parthenio, vobisque in Ioanne, ostensâ Matre, *Ecce, dixit, mater tua.* cœpistis nihilo quàm Ioannes segnis vobis hanc Matrem decereri: eius porò vestigiis insistite, & ab eâ nullis rerum temporumque limitibus circumscriptam beatitatem exspectate, quæ tot iam pridem felices fecit, fecit orbem vniuersum: cuius mutatum per tot Sodalitates vultum, & nescio quibus virtutum radiis sereneiorem quoties intueor, toties eas referre grarias gestio, quas nemo per omnem æternitatem meritis eius pares valebit.

Sed quamuis impares, accipe tamen, Virgo, quales quales ex intimâ depromptas mente, intimoque sensu. nullus iam locus est in terris, nihil in villo loco sanctum, quod non vltro Sodalitatibus illis tuis, aut omnia se, aut plurimum certè sui, debere fateatur. Fatentur quotquot viuunt adstrictæ votis Familiæ Religiosæ, fatentur pænè omnes, plurimum sanctimonix ex sacrariis illis tuis ad suæ accessisse vitæ rationes. Ex iisdem agnoscit orbis Christianus, accessivisse se Ecclesiæ Antistites; Imperia, Cæsares; Regna, Reges; Respublicæ, Principes; Ciuitates, Magistratus; Concilia, Senatores; Tribunalia, Iudices. Te intuentur, tibi gratias agunt, vrbium passim prouinciarumque & Regnorum innouati vultus: quos cum lutor haberet languorque miserabilis, superuenisti, velut Pandora quædam, ô Virgo; apertisque nouæ pietatis rot apothecis, vnde petere tanto malo remedia possent, ostendisti; perierant, respirarunt. Gratias agunt, per Sodales hac ipsâ non amplâ in vrbe mille & trecentos, per aliorum Collegiorum Prouinciæ Flandro-belgicæ, angustis limitibus circumscriptæ, duodecies mille; per innumeros denique toto distributos rerarum orbe: quorum omnium addictissimæ tibi mentes, propensissimæ in te voluntates, quod nullis verbis satis possunt, quanto possunt affectu gratulantur.

ORATIO QVARTA,

*Inuitatio ad spirituales delicias, feruis Antecinerualibus:
dicta Louanij ad Academicos.*

Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus, Psalm. 33.

Quod inter cetera fastidienris palari commenta posuit Philoxenus, eas nimirum carnes esse suauissimas, quæ carnes non sint; eosque pisces gratissimos, qui minimè pisces; id cuiusmodi sit, eorum iudicij facio, quos palato plus sapere quàm corde dicebat Plato. Ego tamen
fretus

feceris eo rerum diuinarum gustu, quem vestra per hosce dies satis pro-
didit assiduitas, in re dispari veritatem hanc adstruere conabor, nullas
epulas suauiores esse, quàm quæ non sùnt epulæ; nullum conuiuium
gratius, quàm quod minimè conuiuium. Quà in re hoc me reficit ac re-
creat, quòd pleròsq; vestrum hiscie diebus cælesti voluptate perfusus cau-
sæ meæ præiudicallè non dubito. Nec vereor ne quis ex hoc numero, cum
sibi cæleste manna à me proponi viderit, ad ollas Ægyptias, porrùm ce-
pasq; sit aspiraturus: & si fortè quispiam ira animo comparatus fuerit, is ex
me audiet illud D. Augustini: *Quære bonum tuum, ò anima Christiana. Sum-*
num bonum, hoc est bonum tuum. quære ergo bonum tuum. Quid illi deest, cui
summum bonum bonum est? Sunt & inferiora bona, quæ aliis atq; aliis bona sunt.
Pecori quid bonum est, nisi implere ventrem, carere indigentia, viuere, & gestire?
Tale tu bonum queris? coheres Christi, quid gaudes? quia socius es pecorum?
Erige spem tuam ad bonum honorum omnium. Oblectamenta quæris, hoc
præfertim tempore? hinc solum & solidum existit gaudium, cuius æ-
terna tibi futura possessio: Cui, vt ait Bernardus, omnis aliunde iucundi-
tas comparata mæror est, omnis suauitas dolor est, omne dulce amarum, omne
decorum fædum, omne postremò quod aliquem delectare possit, molestum. Hoc
itaque mihi propositum est, vt contentione institutâ inter diuinas epu-
las, illas, inquam, quas pierate ac virtute prædiri in hac vitâ prælibant;
& profanas istas, quibus hoc tempore se immergunt, atque ad eò ingur-
gitant abiectissima ventris mancipia; porcorum siliquas has esse osten-
dam, si cum illo pane diuino in contentionem veniant, quò in domo
Patris cælestis, Ecclesiâ, inquam, Christianâ, strenui abundant mercen-
narij. Quod cum luce meridianâ clarius esse perspexeritis, tum demum
varios inter epulantes vos huic mensæ conuiuas adhibebo; vt & ipsi gu-
stetis, & ex aliorum discumbentium voce, vultusq; alacritate, discat-
tis, quàm suavis sit Dominus; horrororq; vos cælestis Sponsi verbis:
Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

In Psal. 102.
Quid bo-
num?
Christiano
bonum?

Epist. 114.

Cant. 5.

Mundi
voluptas
vana.

Deum om-
nium deli-
ciarum in-
star.

Agedum ergo, producat iam profana illa Babylon (quicum mihi futu-
ra est hodierno die concerratio) clientem aliquem suum, puta Apicium,
aut Heliogabalum, aut, si mauult, Assuerum Persarum Regem, qui om-
nem illum apparatus pompamq; conuiuij centum octoginta dierum
explicet: aut si parum splendoris habere videtur, quidquid vini alicuius
studium industriaq; commenta est, vnum aliquod laurum atq; adipa-
tum cogitatione saltem ex omnium quæ celebravit anriquiras, symbolis
coaceruet: nec ferculis rarum, sed & coronis, vnguentis, aromaribus,
concentu musico, ludis coniuualibus, pretioso denique cœnaculorum
ornatu ad luxum fastumq; instruat. Vincam ramen voluptate, suau-
tate, splendore, vincam infinita ferculorum millia, vno Deo in epulas
exhibito; vnico quidem illo, sed qui abundè numeri ac varietatis dif-
pendia compenset. Si tamen varietas exigitur, primùm, omne delecta-
menti genus in hoc vino cerrius inuenitur, quàm in aëreo illo Israëlita-
rum cibo, cælestibus olim prodigiis norissimo. Deinde ipsa epulandi
diuersitas multorum est instar conuiuiorum. Aliter enim quodammo-
dò ipso fruimur per augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, aliter
per pias commentationes, & rerum cælestium contemplationem, aliter

per inculpatae conscientiae tranquillitatem, aliter per amorem infiniti illius boni, aliter per alienae salutis procurationem. His enim modis omnibus anima caelesti pabulo recreatur, Testis hinc mihi in primis erit illa solennis Ecclesiae vox: *O sacrum conuiuium, in quo CHRISTVS sumitur! mens impletur gratia, & futura gloriae nobis pignus datur.* Deinde pro conscientiae tranquillitate stabunt illa Chrysostomi verba: *Quid tibi de praesentibus iucundum videtur? nonne laeta mensa? nonne diuitiae? haec tamen suauius, si interiori voluptati comparentur, amara videntur: nihil enim suauius bona conscientia.* Pro oratione sententiam dicit Bernardus, *Orando, inquit, bibitur vinum latificans cor, vinum spiritus, quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionem.* Denique pro zelo animarum CHRISTVS ipse testis locupletissimus: *Meus, inquit, cibus est, ut faciam voluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius.* & quod illud opus, nisi Samaritanorum salus, quam tanto procurabat ardore, ut praeter illam exhausti corporis solatium pastumque repudiaret? Et in his omnibus anima Deo suo fruitur, idemque Deus varium est iisdem pietatis exercitiis ac multiplex condimentum. Haec sunt igitur caelestes epulae: quibus vel sic tenui gustu praelibatis, eritne ex abiectionissimis huius mundi siliquis, quod palato nostro possit aridete? eritne ex omni voluptatis officina, quod offensione diuinam, certaque nostram perniciem, redemptum volemus? Age tamen, & ne Babylonem indictam causam damnasse videamur, detur aliquis defensionis locus. Adornet illa triclinium suum: aut, si mauult, illud a Cleopatra cliente quondam sua mutuetur: in quo, teste Athenaeo, omnia auro gemmisque elaborata fulserunt: parietes aureis velis obducti, pavementum totum floribus ad cubiti altitudinem miro artificio constipatum, superextensis retibus, ne flores violarentur. Magna haec profanis oculis, & ad veram lucem caligantibus, oblectamenta possunt videri; re tamen verae futilia sunt artis commenta, si cum iis conferantur, quae in pulcherrimo hoc vniuerso quotannis nobis exhibet rerum natura. Fac tamen ita ad stuporem artificum omnium industriam defudasse, ut ex aequo cum ipsa certet natura. Imo vero quia hanc aequare non potest, demus illi coenaculo pulcherrimam verni temporis faciem, dum formosissimus est annus. Vilescant tamen haec vniuersa, simul ac illius triclinij, quod nec oculus vidit, nec in cor hominis ascendit, umbra aliqua per speculum & in aenigmate contemplantis oculis fuerit obiecta. Testis mihi Siluanus ille, quem accipimus post longam diuinarum rerum contemplationem, cum iam mentem a rerum humanarum contagione penitus auocasset, oculos studiosissime comprimere solitum, ne, ut aiebat, rerum infimarum deformitas celestis illius coenaculi admirabile spectaculum perturbaret. Sed quid ais, vir sancte? deformis tibi videtur haec rerum vniuersitas, nobilissimi architecti tam nobile monumentum? Fateor, inquit, esse tale ac tantum, ut nulla id assequi possit industria, nulla eloquentia satis pro dignitate explicare: sed tamen haec tam formosa rerum creaturarum species sub adspicuum cadit etiam brutorum; imo haec formosa Deo tam vilia sunt, ut iuratis etiam eius hostibus communicentur, ne dicam in eorum vsu prodigantur. O quantum nobiliora sunt ea quae electorum sorti atque hereditati referuntur!

Homil. 63.
ad Popul.

Serm. 18.
in Cant.

Ioan. 4.

Triclinia
olim ornata
folia.
lib. 4.

Celimediano
in
cunda.

uantur! O quàm mihi sordet humus, dum cælum intueor! Sed leuioris momenti est illa de loco rriclinioque velitatio: ad epulas ipsas ac delicias gradum faciamus. Instruar itaque profana Babylon mensam suam, non dicam argenteâ virreâque supellectili, sed murthinis, aureis, gemmeis poculis; totam denique superbæ pompam explicet: purius ex ipso fonte lateris CHRISTI per vulnereum eius recordationem ab Elzeario sanguis hauritur: dulcius è virgineis diuæ Matris vberibus per misericordiam contemplationem à Bernardo lac fugitur: vberius ex ipso torrente cælestis voluptatis, piâ commemoratione degustatâ, desiderij sui sitim exstinguit Augustinus. Ingerat illa iritandæ gulæ quot & quanta volet fercula; etiam illam, si lubet, Vitellij patinam; quam Mineræ clypeum vocauit, & in hac scarorum iecinora, phasianorum & patinorum cerebella, linguas phœnicopterorum, murenarum lactes, aliâque portenta luxuriæ, iam tota animalia fastidientis, & cæta membra ex singulis eligenris. Speciosa sunt hæc nomina, sed re torâ destituta. Nisi oblonia ista fames condierit, frustrâ mille coquorum industria saporem illis conciliabit; si verò hæc adfuerit, æquè mucidum panem atque hæc portenta condiet. Minus etiam ad conciliandam orexin facient aut splendor conuiuiorum, aut peregrini nemoris aucupia, aut ab extremo litore petita maris excrementa. At verò in Deo rebusque diuinis sapor est, vt ait Augustinus, quem nullâ ex parte minuat edacitas, nulla fastidiar sarietas. Hæc præcipua dum obtinemus, leuioris momenti superest de parengis quibusdam velitatio; cuiusmodi sunt flores alieni temporis, rara hiemis oblectamenta, profanis conuiujs inferri solita. Sed vt flores floribus opponam, superabunt iidem illi flores hiberni diuinâ venustate atque oblectatione perfusi. Testis mihi citabitur Theophilus ille Cæsariensis, qui cum Dorotheam adultâ hieme ad cælestis Sponsi nuptias cruentâ morte properantem, in hanc sententiam orantem audisset: Tibi, bone IESV, tibi, dilecte mi, oppigneratam pono animam: tu illam dignare cælestibus thalamis: deduc illam ad nuptiales epulas in illis tuis æternum amœnis cælorum viridijs; ille non absque sarcasmo: Age bella CHRISTI sponsa, & cum ad Sponsi tui paradisum perueneris, rosas mihi ac mala inde trans mitte. Faciam, inquit illa, omnino faciam. Nec mora. Vix ad cælestes nuptias introducta erat CHRISTI sponsa, vix à supplicij loco digressus Theophilus; en tibi è beatis mentibus lepidissimus pupus latus Theophilo pungit, & in partem seducto, qui vix tria verba formaturus videbatur, summâ eloquentiâ legatione suâ perfungitur, rosas porrigit ac mala, & confestim ex omniū se conspectu subducit. Tum ille priori suâ dementiâ castigatâ, cælestisque conuiuij suauitate degustatâ; Me, me, adsum, inquit, duc licetor: Christianus sum, iunge funera: quid moraris? ad cœenam illam nuptialem cum Dorotheâ votis omnibus affectuque cœnando. En voluptas, en fructus florum alieni temporis. Quid tale spectauit vnquam infamis Babylon? Promat itaque nunc, si volet, cœtera: vilescant tamen vniuersa, vel hoc ipso quod in lucem producentur. Promat, inquam, vnguenta, & quidem, secundum Athenæum, suis membris aptata singula: vngat Ægyptio pedes & crura, Phœnicio

*Conuiuio-
rum luxu-
ratum.*

*Floresalie-
ni tempo-
ris in con-
uiujs.*

*Dorothea
post mor-
tem flores
Theophilo
mittit.*

*Vnguenta
in conui-
uijs.*

Corone &
musica in
consumis:

Psal. 121.

In Psal. 127.
Spirituales
voluptates
frates suauiores.
Ezech. 16.

Bernard. in
Iubilo.

Antonij
& Arsenij
voluptas
in orando.

cio maxillas, sifymbrio alterum brachium, amatacino cilia & cæsariem, serpillino genua & collum; nos curemus in odotem vnguentorum Sponsi cælestis: cuius nomen, suauissimum, inquam, illud IESV CHRISTI nomen, velut oleum effusum, nescio quâ suauitate delibutos ad se rapit, omniumque dominatur affectibus. Implicet illa potro cottonis floreis, myrreis, nardinis caput, frontem, collum, pectus; CHRISTVS qui replet in bonis desiderium nostrum, cotonabit nos in misericordiâ & miserationibus. Promat illa profanum suum ac plerumque lasciuum melos; obtundet verius quàm tectreabit aures diuinæ citharæ modulis assuetas: cuius suauitatem si cognoscere desideratis, D. Franciscum, si placet, consulite. Quanto hunc gaudio redundasse accepimus, cum nocte quâdam otanti cælestis cithara Angelico plestro accepta omni animi incerorem absterisit? quas tum ille voces iactabat testes interioris solatij, identidem illud Prophetæ vsutrans: *Lætatus sum in his que dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus?* quæ suspitia, quæ vota in cælum iaculabatur, cupiens dissolui & esse cum CHRISTO? Frustrâ nunc voluptas acroamata conuiuialia, frustrâ mimos, histriones, atalogos producat; cum sciamus illud à D. Augustino vetè pronuntiatum: *Dulciores sunt lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum.* Cedant ergo solidis caduca, veris falsa, sacris profana gaudia: cedant Babylonis epulæ cælestibus deliciis. Ibi enim saturitas panis, teste diuino Codicè, Gomothæi incendij fomes, ibi

Venus in vinis, ignis in igne furit:

hïc frumentum electorum, hïc vinum getminans virgines. Quid? quòd illæ tettez voluptates, si nimum indulleris, plus ipsâ fame, non rarò discruciant. Te verò, bone IESV,

*Te qui gustant esuriunt,
Qui bibunt adhuc sitiunt,
Desiderare nesciunt,
Nisi IESVM quem diligunt.*

Legimus quidem nocturnas illas comestationes tamdiu interdum protractas,

*Donec ab hesternis prospexit sedibus alter
Castor, & hesternas risit Titbonia mensas:*

neminem tamen audiimus exstitisse, cui vsque ad eò grata esset illa pergræcatio, totâque nocte congesta ventris faburta, vt aurotam præmaturam esse infamium epularum dirempticem criminateret. Viucant ergo rursus spirituales epulæ; vincat eatum gustus atque sensus. Namque ecce tibi D. Antonium, quem ineunte nocte sæpè orationem ingressum, aurota in eodem vestigio oppressit, quietentem etiam cum lacrymis se ab hoc epulo tam suauis ad curas diutnas nimis immaturè diuelli. En magnum illum Arsenium, qui cum à tergo solem occidentem reliquisset, tamdiu orationis suauitate immotus stuebatur, donec cum solis orientis radij ptohibetent in cælum suspicete. Sed, inquires, testes mihi producis rerum humanarum inexpectos, hortidæque solitudini magis quàm palatiis assuetos. Non sunt hi testes omnium exceptione maiores. Possent hïc ego magnum Arsenium vtriusque fortu-

fortunæ consciū obtendere, cuiusq̃ testimonio grauissimo & maximo controuersiam definire. Sed age, sanè Reginam Estherem potiùs audiamus in illo rerum humanarum fastigio deliciis omnibus affluentem: *Domine, inquit, qui habes omnium scientiam, & nosti quia oderim gloriam, iniquorum, & detester cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ: tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ & gloria meæ, quòd est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruata, & non portem in diebus silentij mei, & quòd non comederim in mensâ Aman, nec mihi placuerit conuiuium Regis, & non biberim vinum libaminum: & numquam letata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in presentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.* Rectè atque ordine non minùs fecisti, quàm docuisti, matrona sapientissima. Quid enim ad cisternas dissipatas confugiant, quibus ad fontem viuū patet accessus, ex quo omne consolationis & oblectamenti genus abundè promanat: facilè id loquitur affectus conuiuarum cælesti huic mensæ accumbentium. Videte nunc igitur quantùm cum voluptate iusti epulentur & exultent in conspectu Dei, & delebentur in letitiâ. Et vt infinitos silentio præteream, vnicam intuemini Catharinam Senensem amore diuino ebriam: illam, inquam, contemplantini, postquam CHRISTVM toto pectore totisq̃ medullis hauserat, sui impotentem, & grato certamine cum diuinâ consolatione totius corporis iactatione, voce gestuq̃ luctantem (vt in flumen depressis ac demersis vsu venire solet) & quaquà potest vitæ viam indagantem, donec tandem, nimîa diuinæ dulcedinis inundatione rupto corde venisq̃ vitalibus, amori mortiq̃ succumbat; licet post horas aliquot vitæ fuerit diuinitus restituta. Viderunt non vno tempore hæc dulcia tormenta grataq̃ pericula viri non minùs eruditione quàm vitæ sanctimoniâ conspicui, Ephræm Sytus, & Franciscus Xauerius. quorum hic exæstuantem diuinâ consolatione solitus exclamare: Satis est, Domine, satis est, ille verò: Recede à me Domine parumper, quoniam vasis huius infirmitas exuberantem dulcedinis tuę copiam ferre non sustinet. Sed amabo, vit sanctissime, ne tantæ voluptatis influxum sistas: en atidum cor nostrum: si pectus leuare desideras, habes hîc quos beare possis: nobis labia tua memoriam abundantis ram inusitatæ suauitatis eructent: nos audio corde diuinum illud nectar hauriemus. Audimus, & audimus: O quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuę Domine, quam abscondisti timentibus te! Deus bone, si tanta hîc est gaudiorum affluentia, quo tandem modo, imò quàm absque modo inebriabuntur electi tui ab vbertate domus tuę! quàm torrens futurus est ille torrens voluptatis! si tantæ sunt exsilij nostri delicia, quantæ futuræ sunt ipsius patriæ! O verè beatus, & millies beatus, qui manducabit panem in regno Dei! Imò beatus, qui corporis huius limitibus adhuc circumscriptus, profanæ tamen voluptatis illecebras proculcans, liberâ mente in amœnum illud Elysium subinde euolat, æternumq̃ illud conuiuium momentaneâ saltem & adumbratâ fruitione auspiciatur. O sacrum conuiuium, in quo CHRISTVS sumitur, & cum CHRISTO desideriorum nostrorum votorumq̃ compendium! si intellectum pascere desideramus,

Estheris
iudiciū de
voluptati-
bus mundi.

Psal. 57.

Voluptas
spiritualis
variorum
sanctorum

Psal. 30.

Luc. 14.

ramus, hic est in quem desiderant Angeli prospicere: si voluntatem & affectum, hic est cuius amore sponsa languet in Canticis. Si sensuum oblectamenta venamur, sunt & ipsa summa, sed spiritualia, sed diuina. Hic est candor lucis æternæ, sed quem non capit locus: hic dulcis melodiæ sonus, sed quem non rapit tempus: hic aromatum suauolentia, sed quam non spargit flatus; hic mel & manna, sed quod non inuit edacitas: hic non membra acceptabilia carnis amplexibus, sed casta adhæsiō, quam non diuellit satietas. Et fieri tamen potest, cum hoc tempore hæc tam splendida tamque deliciosa mensa in medio proposita sit, tantam esse hominum dementiam, vt circa Babylonis triclinia micæ & frustula mendicent? Absit hoc à vobis, Auditores: quin potius *gustate & videte, quoniam suavis est Dominus*. Dilatate sinum cordis vestri, & Deus implebit illum, non profanæ voluptatis ludibriis, sed castissimâ suauissimâque delectatione; non famis ac sitis iritamentis, sed solidis epulis æterni desiderij nostri palato respondentibus: quas qui semel gustauerit (liceat mihi cum D. Bernardo philosophari) nescio an horribilius pœnaliusve iudicer inferorum flammis ad tempus excruciarī, quàm iis desertis fœces denuò mundanarum voluptatum sorbere, sensuumque inexplebilem repetere curiositatem. Sed heu me miserum! quod ieiunum cor meum nihil dignum tantâ suauitate concipit, quod insipidum palatum meum tam bonæ causæ præuaricatur, prohibetque ne gustum aliquem tantæ suauitatis in vos transfundam. Id ipsum queritur ac deplorat D. Augustinus, socordiam suam accusans, dum piâ commentatione recolit quartum Regij Prophetæ Psalmum, O si potiora gustent ij, qui volentes, inquit, gaudere forinsecus, facile euanescent, & effunduntur in ea qua videntur & temporalia sunt, & imagines eorum famelicâ cogitatione lambunt! Et ò si fatigentur inedia, & dicant: *Quis ostendet nobis bonâ? & dicamus, & audiant, Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. O si viderent internum lumen æternum!* quod ego, inquit, quia gustaueram, freudebam, quoniam non eis poteram ostendere, si adferrent ad me cor in oculis suis foris à te, & dicerent: *Quis ostendet nobis bona?* Et quid tandem ostenderes, Augustine? *Quoniam tu mihi Domine dulcescere cœperas, & dederas lætitiã in corde meo. Nec volebam multiplicari terrenis bonis, cum haberem in æternâ simplicitate aliud frumentum, vinum & oleum. Et clamabam in consequenti versu, clamore alto cordis mei: O in pace! ò in idipsum! ò quid dixit, Obdormiam & somnum capiam? Quoniam quis resistet nobis, cum fiet sermo, qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriã?* En spirituale conuiuium, cui orantes Psalmosque ruminantes accumbunt viri sancti, nec se nec voluptatem suam capientes. Quid simile huius Babylonis, cuius omnis oblectatio fœda est, momentanea, caduca; & quod caput est, si te largiùs inuitaueris, plerumque animæ pernicioza, & cum interno cruciatu coniuncta,

Occultum quatiente animo tortore flagellum?

Arridet illa quidem blandiusculè, gemmis auroque perniciem propinat, pellacibusque verbis ingeminat, Euge bibe, euge bibe. Sed non veniat vinqum nobis tanta dementia, vt, relictis fontibus Saluatoris, præsentissimam animæ nostræ pestem haurire malimus; præsertim dum cælestis

Sensuum oblectamenta spiritualia.

Aug. l. 10. Conf. cap. 6.

Psalm. 33.

Lib. 9. Conf. cap. 4.

Deliciae spirituales explicari non sicut possunt.

stis consolationis venæ nobis scaturiunt. Namque ecce præ foribus est facti ieiunij tempus, id est (vt ego quidem interpretor) sanctiorum delictatum nundinæ: & citi quasi hortus voluptatis terra coram eo: *germinabunt speciosa deserti, & implebuntur area frumento, & redundabunt corcularia vino & oleo, & comedetis vespentes, & saturabimini: & laudabitis nomen Domini.* Et si fortè non omnibus summa illa felicitas obtinget, at certè nemo à Deo ieiunus, nemo famelicus abibit. Quem admodum enim amœnissimum, illud astum vniuersi, aërem, si purus est, perfectè illuminat, sin autem nubilus aut caliginosus, non ideò nihil impertit luminis, sed tantum immittit radorum, quantum densitas illa admittit; idemq; se per timulas in domum infundit, quantum earum patiuntur angustia: ita Deus, cuius natura non minùs prona atque expedita est ad communicanda diuina solatia, quàm solis ad spargendos radios, tantum nobis impertiet gaudiorum, quantum desiderij nostri fames ac sitis anhelate, aut quantum aperti pectoris nostri sinus poterit amplecti. Agite ergo, gustate & videte, quàm suavis sit Dominus: & quantumcumque vel quantulumcumque spiritualium deliciarum vobis communicatum fuerit, tale proculdubio erit ac tantum, vt facile omnem profanæ voluptatis sensum possit extinguere. Gustate, inquam, ipsi vos, quàm suavis sit Dominus. Ego enim tametsi id hactenus incompositâ meâ balburie eloqui conatus fuerim; si tamen aut cogitatione consequi, aut verbis explicare me posse confidam, frustrâ sim. Vos itaque gustate: & cum prorumpentes ex vbetrimæ consolationis gustu lacrymæ iudices incorrupti, inter sanctiotes has ac profanas illas voluptates sententiam tulerint; tum demum non absque amoris tenetitate ex imo corde suspirabitis, serò vos in cognitionem tam inusitatæ dulcedinis deuenisse: tunc nihil vobis in posterum commune cum fluxis & caducis mundi ludibriis esse cupietis: tunc denique diuiniorebus pasti deliciis, & æternæ beatitatis dulcedine, quantum mortali fas est, prælibatâ, hoc epiphonema crebro sermone vsurpabitis: *Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt! Inebriabuntur ab vberitate domus tue Domine: & torrente voluptatis tue potabis eos. Dixi.*

10cl. 2.
Deus pro
cuiusque
capacitate
se commu-
nicat.

Apocal. 19.
Plal. 35.

ORATIO QUINTA.

De scholis, quas magno Reipublica bono Societas aperuit.

Cum admirabilem illam viuendi rationem memoriâ nuper reprobam, quam Ignatius ab armis & tubarum clangoribus ad nouum bellandi genus diuino instinctu euocatus suscepit; eumq; videbam natu grandem, stitpe nobilem, rebus fortiter gestis gloriosum, è castris per tot dignitatis & militiæ gradus ad litteratum priua tirocinia descendisse; neque pro ætatis conditione, ac splendore genitis, priuatim esse institutum, sed publicè, in scholâ, ante oculos omnium, squalore paupertatis obsitum, inauditâ protus negligentia sui, inter puero- rum greges confedis- se; huc omne principium scholatum, quas à Societate aperiri iussit, referri posse arbitrabar. Sic enim cogitabam, Deum Opti-

Origo scho-
larum in
Societate.

Optimum Maximum eximæ submissioni præmiunt in tertis etiam ali-
quod interdum dependere, quo quidquid præcessit abiectionis atque
conemptus, velut insperatâ quadam repentinâque luce dissipetur. Quâ
in cogitatione mihi veniebat in mentem, certò credere (quantum qui-
dem fas est homini diuini consilij causam rationemque cognoscere)
hanc Ignatium à Deo tulisse mercedem, vt ingeniorum cultus, bona-
rum artium vigor, honesta iuuentutis inlittutio, ornamenta virtutis,
præmiorum amplissimorum gloria, innumerabilium scriptorum do-
ctissima monumenta illius studiis virturique commissa creditaque fuisse
viderentur. Ex quo profectò intelligi deber, quanta in illo submissi ani-
mi exemplo sit laus, cum in extollendo ranta sit gloria. Quid enim, si
non populares arque vanas opiniones, sed sapientum iudicia consula-
mus, siue ad dignitatem maius, siue ad fructum præstabilius esse potest,
quàm pectorum mentes, ceu puras tabulas, virtutum ac doctrinarum
coloribus imbuere, qui indies pulchriùs efflorescant; ingenium latens ac
pigrum in lucem & curricula mentis extrahere; hortando bonam indo-
lem erigere, emendare deprauatam; vitia quibuscum nascimur reserare,
virtutes inserere; neque iam parçâ manu aut viritum, sed effuso sinu &
per agmina dispersis ingestisque beneficiis ciuitates, prouincias, orbem
vniuersum obstringere? Et fecit id cettè Ignatius. cumularè, cum in tot
tamque distractis terrarum oris publica litterarum virtutumque discen-
darum constituit domicilia; in quibus ea traderentur, quæ ad beatum
Retumpublicarum statum desiderare possent illi, qui easdem etexe-
runt. Neque enim vllus vnquam eorum, vt id primum generatim di-
cam, illud magnopere curauit, vt ædificiorum lapides ad fundamenti
firmitatem, aut fastigij speciem, artificum operâ benè apteque forma-
rentur: sed hac in re atque curâ cogitatio eorum & mens tota versaba-
tur, vt ab optimis præceptoribus puerorum animi liberalibus studiis &
moribus expolirentur. Hoc vrbium & prouinciarum appellabant fir-
mamentum: hoc conditarum legum auctoritate spectabant: hoc vtge-
bant publicis priuatisque sermonibus: hinc dicebant ornamenta pacis,
hinc belli præsidia peti oportere. neque fieri posse credebant, vt non la-
bem faceret, ac graui ruinâ conuelleretur Reipublicæ moles, si in al-
tum assurgeret hoc priùs fundamento minimè stabilira. Nequeo vetera
illa sapientum, quàm grauia sint, hac de re iudicia memotare: no-
uum tamen atque in Belgio datum ab Alexandto Farnesio fortissimo
Imperatore, quem ætas nostra vidit, cum in medium profero, nolo me
tam parum intelligentem quispiam existimet, vt, quantum commeh-
dationis habeat, non attendam. Tua quidem sunt omnia, Heros' inuul-
tissime, & dicta sapienter, & facta genetosè: at cum dicere solebas, te
Societatis constitutum in aliquâ vrbis Collegium arci munitionibus
validæ, & à milite omniq; apparatu bellico instructissimæ, antefere;
vehementer metuo, ne extollendi nos inflammatus cupiditate liber-
tiùs hoc in nos contulisse videaris, quàm veriùs. Magna enim erat tua
de nobis existimatio, beneuolentia in nos singularis: cumque in pro-
pugnandâ Religionis atque Regis causâ triumphale per Belgas signum
explicabas, in pugnarum tuarum & triumphorum fructum ipsa quo-
que

Schola-
rum frun-
ctus.

Alexan-
dri Far-
nesij iudi-
cium de
Societate.

que Societas, te iubente, veniebat. Quocircà subuercor, ne ingenium illud tuum, tametsi peracre & spectatissimæ virtuti par, tamen ad bellum artes à naturâ factum, in hoc Collegij scholarumque nostrarum præconio amore leuiter præstrictum fuisse videatur. Minime, inquit: imò verò quid arces urbibus conferant, quid in iis milites bonâ disciplinâ exercitati valeant, noui: neque tamen bellicæ artes, in quibus me non inferior mediocriter esse versatum, ita penitus ab iis quæ ad humanitatem pertinent, sunt disinctæ, vt, quid iuuenturis quotidiana in scholis exercitatio ciuitatibus conducatur, consequi non possim. Vt hoc capere me conuincam: tolle hanc arcem, tolle hoc præsidium urbibus, constitue nihil esse curæ, vt discendi scribendique labore exerceantur ingenia, iacent Humanitatis studia (quem quasi gradum atque aditum ad ceteras disciplinas facere omnes debent) nemo vocem gestumque ludicrâ atque umbratili meditatione moderari doceatur, nullus sub hæc pietatis sensus, nulla virtutum teneris animis cupiditas instilletur; iam omnem sacri profanique Magistratus auctoritatem, iam humanarum diuinarumque legum interpretationes, iam omnem in regendis ciuibus æquitatem istâ ratione præcluseris. Cùm enim illi ex iuuentute excesserint, & qui paruerant hætenus (quamquam de illis hoc vti verbo non debui, qui Magistrorum soluti imperio, non nisi effrenatis cupiditatibus paruerunt) verumtamen cùm qui paruerant, imperabunt, cùm pro salute publicâ standum erit, cùm tenendus imperij clauus, cùm terrores, iniuriæ, iniuræ, vulnera, exitia propulsanda, vllumne florentis beneque constitutæ Reip. vestigium retinebitur? Cùm milites ad eò in exercitatu fuerint, satisne validis arcibus & propugnaculis ciuitatem inter furiosorum hominum incurSIONES, circumuallatum iri existimamus? formidolosissimorum temporum obortâ tempestate, auguramur fore, prosperum vt celsum nauisteneat, iis ad gubernacula confidentibus, qui non modò procellas ac turbines non prouidere, sed; quia in tenebris vitiorum & ignorantie semper iacuerunt, ne lucem quidem virtutis ac sapientie ferre poterunt? Reipub. corpus cùm vulneribus confossum ac morbis debilitatum languabit, satisne peritè obligari confirmarique posse credimus à Medicis tam parum instructis, vt ad cetera vulnera, quibus publica ingrauescunt mala, hanc quoque mortiferam plagam infligant curationis suæ? Non potest dici satis, ne cogitari quidem, quantum perturbationis ac sceleris, quæ direptiones, quæ pestes, quæ naufragia euentum huius conditionis meæ sequerentur. Quapropter illud maneat & fixum sit, primæ ætatis institutionem, si Rempublicam saluam volumus, funditus esse necessariam. Quam quidem necessitatem cùm semper magnam, tum sanè haud paulò maiorem sub exortam Societatem, miserrimorum temporum acerbitas fecit. Etenim vt illorum memoriam repetamus (neque verò cum molestiâ suscipitur præteriti morbi recordatio, quando est omnis iam pridem ægritudinis discussus dolor) vt, inquam, repetamus superioris sæculi primordia & statum; magnus sine dubio doctrinarum artiumque liberalium erat neglectus, magna hinc consecuta Religionis ac diuini cultus incuria, inclinatio rerum & temporum magna. Vos templorum aræ atque exedræ appello ac testor,

*Societas
instar ar-
cis muni-
rissima.*

*Scholarum
necessitas.*

quæ tum erat à Sacerdotibus, quæ à sacris Oratoribus solitudo? quàm rata tribunalia arcanis conscientiæ relegendis destinata? quæ hominum eruditorum raritas? quàm pauci potenti illo atque magnifico dicendi genere in concionibus aut languentem populum incitare poterant, aut effrenatum moderari? Qui interim hæreticorum feruebant impetus? qui latratus? quæ animorum nutantium iactatio? qui quassati Imperij metus? quæ rerum impulsarum sustinendarumque præsidia? Vix vsquam vigeabant in vrbibus litteræ: summa passim erat non vitæ solùm, sed orationis Latinæ fœditas: incorruptam sermonis integritatem discerpisse barbaria videbatur: veteres illi ornatissimi que scriptores iacebant in tenebris, indigno situ obducti, ac propemodùm exesitatis, illa inuentionum parens, ac delictæ litterarum, ab heberatis, fractis, contusis, tardis ingeniis spernebatur: oratoria facultas, illa regendarum vrbium præses, & scientiarum omnium ornamentum, formam sui & imaginem vbique requirebat. O tempora illa probri & dedecoris nostri plena, quibus furiosus vnus & alter gladiator, linguâ, manu, vitâ omni inquinatus, cum in concionem fucatâ quadam eloquentiâ amatus venisset, & id temporis insolita ornatè loquendi ratio admirabilitatis multum haberet, ita primo statim aditu audientis populi studia voluntatesque sibi conciliasse dicitur, vt, nisi de loquacitate ratio, de impietate Religio, veritas de mendacio per se ipsa omnibus tacentibus triumpharet, os omnibus oppressisse, & palmam de manibus nostris extorsisse videretur! Spectaculum illud non modò hominibus, sed ipsis etiam templorum parietibus atque subselliis luctuosum, stetit nonnumquam ad aras eos homines ac perlitasse, qui non dico dignitatem suam mediocris saltem doctrinæ existimatione vt cumque sustinerent, sed qui ea quæ ritè pronuntiare tenebantur, omnino non intelligerent. Ecqua erat illa labe, cum sacri Ordinis amplitudo atque maiestas, quam tantam olim fuisse meminimus, vt Imperatores sceptrâ & laureatos fasces illi submitterent, hucusque reciderat, vt (si quis fortè stromachari cœperat) inter parata conuitia Sacerdotis nomen locum aliquem inuenisse, suâque contumeliâ non vacare putaretur? Fuit illud quidem, fateor, fuit hæreticorum & perduellium hominum acerbitati & impotentissimo furori tribuendum: qui quia Romanis sacris ac delubris atrox & teterrimâ perfidiæ maculâ imbutum bellum indixerant, tum præcipuè in homines aris deuotos impudentiùs debacchati sunt: vt, cum illorum auctoritatem & famam aperte palamque pessumdeditissent, tum quidquid est in sacrificiis augustum atque diuinum, eadem machinâ impetuque conuellerent: tamen. sed cohibebo me, neque committam, vt petulantissimorum hostium impietâs iustam exprobrandi causam habuisse videatur. Itaque litteris apud iuuentutem obsoletis, obsolescebant vnâ cum illis non ipsa tantum Humanitatis studia, sed etiam pietatis. Magna est enim illorum inter se & propinqua cognatio, magna necessitudo, vt neque virtutis plerumque gustum habeant, qui litteras, quibus imbui penitus debuerant, non gustarunt, & diuinarum rerum suauitate capi se sentiant, qui nusquam suauius, quàm in studiis conuiescunt. Nam vt omitamus de hisce temporibus cogitando

Sacerdotum indolentium consensum.

Virtutum & litterarum cognitio.

tando recordari, vno adſpectu intueri poſſumus peregrinas gentes, quæ quò minus habent literarum, eò plus habent inhumanitatis, & ad tardas languidasque pecudes propius accedunt. Et apud populum illum, barbararum omnium victorem dominatoremque nationum, de quo meritò dubites fortiòrne olim fuerit ad gerendum, an ad ſcribendum ornatior, qui dies illi benè ſcribendi, idem finem pariter attulit benè rem gerendi: neque priùs bellica illa fortitudo neruos ac robur perdidit, quàm eloquentia ſitico & ſanguine deſtituta contabuit. Iam verò ſi ſcholæ noſtræ hoc attulerunt commodi & ornamenti, quòd Græcis Latinisque litteris ſuus redditus ſit vigor; ſi tanta doctorum hominum nunc eſt copia, vt non, quemadmodum olim, initiati ſacerdotiis, ſed ſacerdotia initiatis deſint; ſi ex hoc primùm fonte profluxit, quòd in templis, in roſtris, in curiâ, in omnibus Reipublicæ partibus ampla atque excelsa eloquentia dominetur, & ad omnes hæreticorum impetus, quaſi murus quidam, eximia rerum humanarum diuinarumque ſcientia opponatur; quideſt, quòd felicitati temporum noſtrorum gratulari, Deoque ſolennes gratias habere dubitemus? Mihi quidem, cum identidem incurrit in oculos ille à Societate tam vtiliter ſuſceptus in ſcholis labor, maximarum lætiſſimarumque rerum perſuſus cogitationibus effloreſcit animus, & (quoniam difficile non eſt loqui, cum gaudeas) ipſa per ſe redundat oratio. Cùm enim ſcholarum noſtrarum commoda neque mediocria neque pauca diſpicio, cùm me per orbem vniuerſum latè longeque efferò, cùm tot nationes diſciplinis atque artibus excultas oſceo (nullus eſt tam diſſitus in terris locus, quòd non celeriter penetret animus, qui ſe cogitationum ſuatum impetu lætitiâque abripi patiatur) cùm Urbem illam terrarum principem ac dominam, & quamdam quaſi cæli coloniam ingredior: cùm hîc memini Gregorium Quintumdecimum imperium diuino proximum exercuiſſe, Sanctorum ſactis Societatis noſtræ conditorem Ignatium ritè inſcripſiſſe; eundemque prorsus locum, eamque gymnaſij partem, quâ Rhetoricæ auditor conſederat, in aram ac templum illud auguſtum & ingens eſſe commutata, in quo excitando Eminentiffimus Cardinalis Ludouiſius eius nepos non modò Principum, ſed Regum planè magnificentiam adæquauit: cùm nunc beatiffimum populorum omnium Patrem & Moderatorem Vrbanum VIII. Pontificem Optimum Maximum proſtratus veneror ac ſuſpicio, à quo, tamenſi ille mens & lingua CHRISTI non eſſet, tamen propter incredibilem rerum omnium ſcientiam oraculum petere orbis poſſet; cui Academia Romana eius opibus ornatior, ſcientiæ laudem & patrocinium debet; cuius eloquentia & poëſis illo inelle eſt dulcior, quod apes in eius gentilitiis ceris ponunt: cùm deinde auguſtiſſimum Purpuratorum Patrum concilium ingreſſus, neque, vt Cyneas olim Regum, ſed quemdam Heroum cæleſtium conſeſſum intueri mihi videor: cùm hinc per Regna & Prouincias euagatus, in tot illuſtiſſimos Antiffites cogitationem intendo, qui innumerabili Sacerdotum cætu præſidioque ſtipati, de ſactorum procuracione, de alienæ ſalutis tutelâ, de refrenandâ improborum licentiâ, de erroribus conſutandis, de ethnici moris & ritus impietate abolendâ, de Eccleſiæ glo-

Scholæ Societatis quid conſulerint.

Greg. XV. ſcholam ſuam in templum conſecrari curauit.

Vrbani VIII. laus ex ſcientiâ & litteris.

*E scholis
Societatis
magni vi-
ri.*

riâ, de Regnorum pace, de tuendâ augendâque vitæ sanctimoniâ per-
petuô cogitant: cum mecum ipse repuro tot passim Oratores in concio-
nem ascendere, in hominem mentes influere, fidem facere, animos domi-
mouere, pro studiis & plausibus gemitus & lacrymas audientium exci-
tare; cum Cœnobîa religiosissimorum virorum frequentîâ vbiq; com-
pleta video, qui laudes æterno Numini debitas diu noctuq; concin-
nunt, qui temporum & morum corruptelæ subueniunt, qui cœlestem
iram placant: post hæc, cum ad potentissimorum Regum palatia &
curias me conueto, cum illic video tot fortissimos amplissimosq; vi-
ros, cum bellieis laudibus, tum eruditionis gloriâ excellentes, partim
populis iura describere, legationes obire ac renuntiare, intestina bella
componere, fututotum felicem exitum è præteritorum memoriâ petere,
in causis reisq; defendendis ætatem laudabiliter conterece; partim pe-
riculosis turbatisq; temporibus non corporis tantum, sed multò etiam
magis animi robore bella gubernare, quam ex litteratum studio pru-
dentiam sibi comparatant, rebus administrandis impendere, tæpidos
nonnumquam ac nurant exercitus eloquentiæ maiestate à turpi fugâ
ac defectione reuocare, maximorum denique conficiendorum negotio-
rum viam rationemq; peruadere: ad extremum cum bibliothecas ex-
cutio, cum scriptas de Deo ac diuinis commentationes, sacrarum in-
terpretationes Litterarum, Religionis nostræ controuersa capita benè sa-
pienterq; stabilita, tot de iure dicundo, tot de re medicâ, tot de Philo-
sophiâ doctissimos, in lucem editos libros, tot historiarum præstantis-
sima monimenta, tantam scientiarum omnium supellestem hoc vno
sæculo conquistam circumspicio: cum hæc aliâq; sexcenta mihi ante
oculos pono, an noui, vbi ad scholas animum retuli, ad principium &
fontem suum reuocasse videor vniuersa? Nisi fortè quis putet omnes il-
los ab facultatibus paratissimos tunc primùm muneribus suis partes de-
reperente fieri, cum ad ea prouehuntur, neque vlli opus esse batuere an-
tequam pugner, parère antequam imperet, in arenâ proludere ante-
quam in aciem pulueremq; descendat. Narrare solebat Anriphanes,
nescio vbi terrarum, in Vtopiâ, voces hieme prolatas hiberno Aquilone
concrefcere, & quasi gelu vincetas detineri, earumq; sonum rum de-
mum articulatè ad aures accidere, atque in publico personare, cum ven-
no Zephyro vti cetera resoluententur: mihi verò adolescentum voces in
scholis veriùs obrigfcere arque adstringi videntur; at vbi ingenij ma-
turitas, & prudentiæ lux, & quasi calor quidam accesserit, tum demum
rigore illo dissoluto, in grauiſſimorum munerum tractatione longè la-
teq; personare. Quoties ipsi audiui cum serâ de rebus diuinis at-
que humanis tractatio incidisset, viros clarissimos in has voces etumpete?
Audiui in hanc rem aliquid à Magistro meo puer, quo mentem meam
ad id re ipsâ præstandum vehementer impelli scurio; quod, dum animâ
spirabo meâ, pectori huic infixum inhærebit. Reuiuifcat Sebastianus il-
lud Lusitanicæ gentis æternum desiderium: & audientur, quas olim à
præceptore Ludouico Confaluo, Societatis nostræ viro sapientissimo, sa-
lutares voces puer excepit; in penetralibus & secretis adytis, in confes-
sibus Principum, in Senatorum conuentu, in Regni Comitibus audientur: au-
diemus

*Reges &
Principes
Societatis
disciplinâ
excolit.*

diemus loquentem Regem, earum nationum quibus Religionis lux nondum affulsit, procuratorem sollicitum, acerrimum scelerum vindicem, bonorum omnium studiosissimum defensorem. Si ex omni Imperatorum numero intuenti iam singulos vnus sit deligendus, qui singulati in Deum pietate, qui magnitudine animi, qui rebus bene præclareque gestis excelluit, qui in mediis atrocissimorum bellorum fluctibus non iactatus, non abreptus æstu, summâ semper tranquillitate vixit, qui demissione animi, qui vitæ castimoniâ, qui admirandâ in coniuratos etiam hostes benivolentiâ orbi præluxit, quem Ferdinando II. anteponendum iudicemus? Nihilne verò illi disciplina nostra atque institutio contulit? Elucebat in puero indoles iam tum Imperio digna; at erat bonis præceptionibus conformanda. latebant in illo prudentiâ & fortitudinis semina; at labore & cultu educenda. habebat eius animus aciem suam, quâ intueri tectum posset; at debebat ab cruditione lumen accipere. Magna mihi esset memorandi copia, si alios Inuictissimos Principes, & Excellentissimos Heroes, qui suam in litteris ac moribus institutionem Societati acceptam referunt, percensere vellem numerando. si me intra Germaniam tantum continerem; tamen me dies & vox ipsa deficeret in eorum laudatissimâ iuuentute celebrandâ. Dicerem Leopoldos, Carolos, Maximilianos Austriacos: laudarem Bauariæ Serenissimos Duces: profertem è Septemuirum Electorum numero Suicardos, Georgios, Anselmos Casimiros, prius scholarum nostrarum auditores, postmodum Moguntinæ Ecclesiæ præsidia, Imperij decora, columnina Religionis: dicerem in Comitibus Ratisbonensibus, quæ exacti sæculi anno quarto supra nonagesimum coëgit Rudolphus Imperator, sedisse maximi animi, summi consilij, singularis constantiæ viros omnino quadraginta, qui in illo nobilissimo conuentu (quo ea sunt comparata aduersus Turcas belli subsidia, quibus quadraginta Germanorum millia collecta sunt) suo iure suffragium tulerunt, qui que olim Collegij Germanici quod in Vrbe habemus, alumnos se fuisse cum voluptate recordarentur. Quæ, aliâque quæ à me in hanc rem dici possent, cum ad animum meum refero; angustis mihi videtur circumscripta regionibus Aristotelis gloria qui Alexandrum, Plutarchi qui Traianum, Frontonis qui Antoninum, Arsenij qui Honorium, Aufonij qui Gratianum, rudibus annis instituerunt, si cum eâ, quâ Societatem optimi maximique Principes afficiunt, conferatur. Neque verò adolescentiam illo litterarum ornatu atque præsidio instruere satis fuit Ignatio, nisi eandem veritate, ita iudicio magis confirmatam, è ludo atque pueritiæ disciplinâ ad Philosophiam, ac præcipuè sublimem illam diuinarum rerum cognitionem, ad quam studia cetera diriguntur, pari fide diligentiaque deduceret. Nam quemadmodum qui longè lateque peregrinantur, alibi multo hærent tempore, alibi non item; vbi domum aduenerint, ibi demum consistunt, & quietem capiunt: ita in ceteris omnibus disciplinis alibi breuius, longius alibi immorandum; in illis verò rebus immortalibus ac diuinis, & Religionis nostræ arcanis perscrutandis contemplandisque, tamquam in extremo diuturnioris vitæ termino, planè conqueiescendum.

Atq; hæc in Academiis docendi prouincia quin Societati nostræ conueniens sit ac propria, dubitabit nemo, qui secum ipse cogitauerit, illam

*Eriam al-
tiores sciẽ-
tias suos
docere vo-
luit Ignatius.*

*Pontifex
Societatem
Roma docere
voluit.*

*Societas etiam
gradus
confert in
Theologia.*

*Societas
statim ab
instio magna
habuit doctrinam
opinionem.*

*Concilij
Tridentini
de Latini
iudicium.*

*Suariz
laus & aliorum
Theologorum.*

non prius natam esse, quam Summi Pontificis auctoritate in Academiâ Romanâ, in illâ tetarum & veritatis arce, sapientiæque domicilio, publicum docendi munus singulari eruditionis & ingenij præstantiâ sustineret. Quid? ad eone hospes huiusce Ordinis, ad eone ignarus quispiam esse potest Instituti ac prærogatiui iuris nostri, vt nesciat quid Iulius III. quid deinde Pius IV. quid postremò Gregorius XIII. Romani Pontifices Societati contulerint potestatis? Num quis aliquando illud aut non audiuit aut legit, id illorum decretis atque concessu nobis licere, vt auditores nostri in iura dignitaremque Doctorum adscisci per nos possint? Atque hîc vehementer vos oro quæsoque, vt quod à me modò dicitur, & ignorari à nullo potest, non ex oratione verbisque meis, sed de se æstimetur: illos nimirum principum disciplinarum gradus, Magistri titulos, primores laureas, solennem in album censumque Doctorum cooptationem ex vnus Pontificis auctoritate iudicioque promanare. Dubitabimus enim, cum Athenis olim aduersus docendi sentiendique libertatem & corruptelam Sophocles legem illam sapienter tulerit, vt ne Philosophorum vllus sine decreto Senatus ludum aperiret, quin & illud multò magis caueat is, qui gentes omnes, vt testè integreque doceantur, singulari curâ prouidentiaque complectitur? Est hæc igitur optimè stabilita nostra illa Academiarum instituendarum regendarumque ratio, quam non serò aut labentium annorum cursu excogitauit, quæliuit, arripuit Societas, sed statim cum ortu ipso hausit, suscepit, exercuit. Nam quid ego illa diuina atque immortalia Tridentini Concilij iudicia commemorem, quibus tamquam gradibus mihi videtur Societas in cælum ascendisse, non solum intta Regnorum & Prouinciarum sedes aditum sibi facilem comparasse? An aliquid ad Societatis tum primùm nascentis doctrinam orbi testandam dici excogitarique potuit illustrius, quam illud? statutum illic fuisse omnium iudicis eodem concurrentibus, vt inter Theologos primus Salmeron, postremus Lainius sententiam diceret, ille ad earum retum, quæ disputande agitandæque, proponebantur, illustrem explanationem, hic ad moderandas temperandasque sententias. Ille verò dies qui fuit, cum Concilij Patres communi consensione cauerunt, ne in eum diem publici conuentus indicerentur, quo Lainius, quem quartana febris inuaserat, minùs valeret? Itane frequentissimus ille confessus, & orbis terræ theatrum, ab vnus hominis ore & oratione penderet, vt eo absente vel ad consilium dandum in rebus difficillimis, doctrinæ, vel ad petorandum eloquentiæ subsidia desideraret? tantamne vnus ingenium lucem adferre Concilio potuit, vt, qui instinctu affarumque diuino concitabantur, ij, priusquam de rebus in controuersâ positis certi aliquid statuerent, velent cognoscere quid vni & ægro quidem homini videretur? O eximiam illam & inauditam de te, Laini, orbis vniuersi existimationem! quam etsi fatear nullâ satis eloquentiâ deprædicati posse; hoc tamen dicam, & ita dicam, vt me Academiæ omnes, si fieri possit, exaudiant, meritò gatulari me posse illam à maioribus nostris partam gloriam iustis veluti tabulis, & eriscundæ familiæ iure, ad posteros conferuatam amplificatamque peruenisse. Quis enim admirari satis possit illam tam vastam tamque diffusam Suarizij eruditionem, quem communem huius ætatis Magistrum appellare viri sapientissimi non dubitarunt: quem Compluten-

ses Doctorem esse cupiebant suum, Romani suum vindicabant, Salman-
 ticenses repetebant, Conimbricenses verò suum esse desiderabant? Quis
 pro dignitate commemoret illam in Vasquezio argumentandi vim, con-
 futandi in Bellarmino robur, in Molinâ copiam explicandi, scribendi in
 Lessio claritatem, in Cornelio interpretandi candorem singulari cum pie-
 tate coniunctum? Quis illa quæ posteris reliquerunt ingenij monumen-
 ta dignè recenseat, quæ in Academiis, in gymnasiis, in templis, in Con-
 ciliis, in tribunalibus, in bibliothecis, in pectoribus denique doctissimo-
 rum hominum viuent, auctorum memoriâ sempiternâ? Tantâ doctissi-
 morum hominum copiâ cum floreret Societas, & in ea incidisset tempo-
 ra, in quæ omnium scelerum & deprauatarum opinionum maturitas eru-
 perat, quæ Imperatorum, quæ Regum, quæ aliorum Principum exstite-
 runt in nos studia? quàm rarâ & longè communem egressâ modum be-
 nignitate id egerunt, vt Academia aut noua per nos erigi possent, aut
 collapsâ rursus instaurari, aut frequentatâ reddi numero doctrinâ-
 que florentiores? Nam vt de florentissimis Academiis, quæ in Hispa-
 niâ, Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Belgio, magno iuuentutis ad lectiones
 etiam nostras concursu celebrantur, nihil dicam, ac de iis tantùm lo-
 quar quas illi nobis commiserunt, ac primùm in Imperio Romano pe-
 dem figamus; Ferdinandus I. pius admodum Imperator, vt litteras, quæ
 cum Religione diffugerant, reuocaret, euocauit nos primùm ad Viennen-
 sem, è quâ totos annos viginti constabat neminem sacris initiatum pro-
 diisse; deinde etiam ad Pragensem: quarum nos in perpetuum Modera-
 tores esse voluerunt partim Mathias I. partim Ferdinandus II. cum in la-
 cere Germaniæ colligendo naufragio, litterisque ab interitu vindicandis,
 toti versarentur. Ferdinandus III. à Nortlinganâ victoriâ ad Augustam
 Vindelicorum obsidione cingendam conuersus, inter triumphum sui de-
 corâ hoc quoque non minimum esse censuit, quòd Academiam istic
 prioribus ereptam possessoribus curæ nostræ fideique permitteret. Fer-
 dinandum I. à quo sanguinem virtutemque hauserant, imitati sunt Sere-
 nissimi Archiduces Carolus ac Leopoldus, quorum ille Græcij, hic
 Molshemij, administrandas nobis tradiderunt disciplinarum Vniuersita-
 tes. Serenissimi verò Bauariæ Duces Albertus, Gulielmus, Maximilianus,
 cum viderent sine summâ virtute atque doctrinâ perfidiosa & consele-
 rata sectæ seditiones vel iam ardentis extingui, vel orientes opprimi non
 posse; sperarunt se prouincias suas contra impetum quemuis fraudemq;
 tartaream reddere inexpugnabiles posse, si præsidium Ingolstadio atque
 Heidelbergæ de nostris hominibus imponerent. At quæ possit Carolo
 Cardinali à Lotharingiâ par oratio inueniri? qui posteaquam Tridenti
 egregiam de Societate existimationem conceperat, vt Calvinianis furori-
 bus arcem firmissimam obiiceret, vnâ cum Carolo Duce inuictissimo
 Mussiponti munifico ac regio planè animo Academiam nobis dedit om-
 nibus præsiidiis communitam. Quid ego de Cardinalibus Truchsesio,
 quid de Pasimanno dicam? aut quis de talibus Ecclesiæ ornamentis &
 propugnaculis satis dignè loquetur? quorum alter Dilingæ, alter Tirna-
 uiz, ne pestifer hæreticorum afflatus ad iuuentutem aspiraret, Academiis
 nobis traditis occurrendum putauerunt. Quid de Cardinale Turonio
 Galliæ Primatè? qui ad sopiendas de Religione altercationes recens in-
 stitutum

*Academia
 varia So-
 cietatis cha-
 ra com-
 missa in
 Austria,
 Bohemiâ,
 Germaniâ,*

*in Baua-
 riâ,*

*in Lotha-
 ringiâ,*

*in Hunga-
 riâ,*

in Galliâ,

stitutam à se Turnone Academiam, plurimisq̄ue ornatam prærogatiuis, Societati perpetuò gubernandam tradidit. Neque verò possumus in illis, *Alie in* Antistites satis vniquam grati videri, qui Moguntia, Treuiris, Herbipoli, *Germaniâ,* Paderbornæ, Oloinucij, Posnania, nos Academiis suis præesse voluerunt. Vobis quoq; hac de causâ gratias, quantas possumus, agimus, Colonien- *in Hispaniâ,* ses. nam satis ornate agere nullo modo possumus. Iam verò si in Hispaniâ, in ipsis Regni Comitibus deliberatio fuisset habita, quid ad Regium in nos animum declarandum maxime faceret; an magnificentius aliquid atque præclarius nobis accidere potuisset, quàm id quod per se Philippus IV. fecit, cum Madriti Lyceum illud augustissimum nobis tradidit, in quo potentiorē disciplinæ tutorem ac Mæcenatem habere non possunt, quàm eum, qui Imperij magnitudinem solis ortu atque occasu meretur? *in Lusitaniâ,* Henricus quoque Lusitanus Rex & Sacerdos, cui nihil tam charum aliquando, quàm Societas nostra videbatur, ad Regni & Sacerdotij firmamentum, Eboræ eandem onere isto perhonorifico augeri ornariq̄ue voluit. Et, tu Parmensium Dux Scenissime Farnesi, quantum nobis crederes, ostendisti, cum non minus bello quàm pace clarus, Palladis bellatricis per te, per nos verò sapientis parvâ Parmensem urbem tuam tutam esse voluisti. Immortalitati nomen etiam suum hoc æterno beneficio dedicavit vir summus Ioannes à Vega, qui ex Caroli V. apud Pontificem Maximum Oratore Siciliae Prorex factus, magno Regni totius bono Messanæ urbe opulentâ & portu opportunâ, ut Academia à nobis constitui possêt, impetrauit & auctoritatis & orationis suæ diuinâ quadam grauitate. Tu verò, beate Borgia, cum Academiam Gandiensem tuis ipse fundabas opibus, quid cupiebas? quid optabas? qui sensus erat gymnasiij tui, cum vnum conditorem te & discipulum habebat? quæ tua mens, qui ardor animi, cum Ignatij Parentis nostri cohortatione ad maiorem in Theologico studio ponendam operam te incitari sentiebas? Nempe iam tum Religionis sanæque doctrinæ diuulgandæ desiderio inflammabaris: & quidquid Ignatius Academiarum institutione, quidquid erudiendæ iuuentutis laboribus moliebatur, id quoque præcipiebas animo, ac videbas quantum ex illo diuino consilio in Resp. boni redundaret.

O Deus immortalis (tibi enim tribuam, quæ tua sunt: nec verò possum vnus Ignatij ingenio tantum dare, ut res tantas, tam varias, tam opportunas in illâ turbulentissimâ tempestate orbis Christiani suâ sponte dispexerit) tu, cum illius animum à ceteris cogitationibus ad vnâ salutem Ecclesiæ contulisses, eundem adolescentiam informandi præcepto quodam ardore incendiisti: tu in hac re aggrendâ clarissimum lumen illius menti prætulisti: per te vidit, non potuisse Rempublicam in tantâ temporum improbitate aut facilius aut commodius portum suorum malorum aliquem inuenire, quàm si Magistri teneris & adhuc innocentibus animis pulchritudinem dignitatemque virtutis continenter obiectent. Quare gaudet orbis vniuersus tuo isto tam excellenti bono, & fruitur cum Societatis labore, tum honestate & eruditione institutæ iuuentutis; eoq̄ue cum gratias tibi agit & habet immortales, tum hoc vnum optat, ut ab iis quos firmatâ iam stirpe virtutis florentes videt, fructus vberes capiat ac diuturnos.

EXERCITATIO POETICA.

ODE DE CLARIS CONCIONATORIBVS,
FRANCISCO STRADA, BENEDICTO PALMIO,
PETRO CANISIO, EDMUNDO AVGERIO,
QVI EVROPÆ PER HÆRESIM PERICLITANTI
INSIGNEM OPERAM NAVARVNT.

Vditi? acri classica murmure
In arma gentes impia suscitant:
Eheu! cruentus decoloris
Voluit aquas Arar & Garunna.
Qua Rhenus ingens, qua mare Balthicum,
Pinguesque campos Danubius fecat,
Commota sevo Marte tellus
Sanguineis trepidat sub armis.
Incumbit orbi nox Acherontia:
Ferale portentum! imminet, imminet
Cocytus eluctatus atris
Vorticibus, superasque tentat
Inuadere auras: scilicet impio
Lutherus ausu praelia concitat,
Gentesque commissosque Reges
In scelus exitiumque vertit:
Iam nunc atroci turbine patrias
Subuertit aras, templa solo ruens
Calvinus: aude, stringe ferrum:
Pœna comes minuet furorem.
In sacra Reges surgite praelia:
InuriOSO prouat impetu
Sacra columnam veritatis
Hæresis impietasque victrix?
Frustrâ minatur sub duce transfugâ
Cadem & ruinam exercitus insolens:
Ite, ite; pugnacemque in hostem
Auspicius capite arma Diuis.
Cælo obstrepentes sponte ruunt sua.
Contra tonantem Centimanus Gyges,
Cælumque conuellens Typhæus,
Terrigenaque steterè Fratres.
Sed quid superbus profuit impetus?
Vno scelestos fulmine perculit:
Iam Pelium frondosum opaco
Panitet imposuisse Olympo.

Lente in nocentes vindice dextera
 Trisulca torquet tela Diespiter:
 Si pergis irritare, iustos
 Criminibus geminabit ictus.
 Hac Strada sacris vocibus inonat:
 Hic incitatus Palmius Italas
 Perstringit Alpes: te Canis
 Mosa suis stupuit sub antris,
 Rhenusque turpi sanguine turbidus:
 Hunnus docentem Barbarus horruit,
 Et fautor errorum Batauus:
 At melior coluit Sicamber.
 Non tela vibrat, non rutilo caput
 Includit auro; non adamantino
 Thorace lorica ve testus,
 Non clypeo, ruit arma contras
 Sed bellicoso pectore prodigus
 Pulchri cruoris spiritus emicat:
 Hoc erubescendos coercet
 Militis & populi furores:
 Hoc vnus iras sustinet hostium,
 Et pertinacem pugnat in heresin.
 In vulnus assurrexit ensis?
 Voce manum retinet minacem.
 Talis per vdam (credite vatibus)
 Porrectus herbam; qua tenerum atterens
 Gramen citatus lambit Hebrus,
 Flumine nil metuente fisti,
 Canebat Orpheus Eurydicen pius:
 Motusque cantu est illacrymabilis
 Orci tyrannus, quin & ipsis
 Cum furis genuere manus.
 Tunc Hebrus vnam pressit, & vuidum
 Caput reflexo sustulit aluco:
 Fleuere cum siluis cupressi, &
 In numerum saliere colles.
 Non semper ensis, non furor impius,
 Non missa certo spicula pollice
 Lauru coronantur superba:
 Causa suos numerat triumphos.
 Testis furori cedere nescius
 Edmundus, acris militie rudis;
 Sed voce formidatus vna,
 Qua populum domuit superbum.
 Quis ille, Diui, pectoris impetus!
 Seu bella retris flagitiis mouet,
 Seu vocibus manult acutis
 Hæreticos aperire nexus;

Seu sacra gentes numine percitas
 In bella ducit : non secus horridi
 Martis micantes in cateruas
 Cogit equos tuba rauca cantu.
 Hic nempe linguâ & consilio potens
 Accendit iras : agmina Numini
 Infesta coniurasse cerno
 In scelus & patria ruinam.
 Eheu! Sacerdotum & nece virginum
 Cæptis litatum est : clangite buccinis.
 Si seuit irritata raptis
 Impatiens catulis leana,
 Ducet choreas, carmina diuidet
 Segnis iuuentus ? tinget & ebrium
 Fuso pauimentum Lyæo
 Ad calidas furiosa rixas,
 Tremētis inter vulnēra patriæ
 Arasq̃ue Diuim, proh! miserabili
 Versas ruinâ : fera tantum
 Posteritas scelus expiabit:
 Lentas auorum nil meriti luēt
 Iras nepotes : sistite patriæ
 Cladem, inuerecundumq̃ue ferrum
 Calituum prohibite templis.
 Nâ culpa nascens ense reciditur,
 Neglecta magnis creuerit ausibus:
 Ludo fatigauisse inertī
 Indecorem, ah! pudeat iuuentam.
 Deo dicatum fundite sanguinem,
 Hinc laurus olim debita vos manet:
 Hinc nomen, æterniq̃ue honores
 Emerita venient senectæ.
 Dulce & decorum est pro Superis mori,
 Et teste calo viuere: plus nihil
 Optare, nil patrare virtus
 Ipsa potest. Satis ille vixit
 Qui prima templo victima concidit.
 Vixisse lapsâ qui potuit Fide,
 Arasq̃ue Diuorum iacentes
 Stare super, cadit ante mortem.

ALEXIS, IDYLLION.

Corydoni gregis sui calamitates, agrorum sterilitatem, luporum infidias, lucem grassantem deploranti, Galefus omnia ab Alexi filio suo in melius commutanda prædicit.

Allegoricè significatur, populum Christianum hæreticorum infidiis, & perniciosâ luc, oppressum, Societatis ab IGNATIO institutæ, doctrinâ in melius restituendum.

DVm tibi solennes alibi longo ordine pompas
 Purpurei Romæ Proceres per compita ducunt
 Sancte Pater, tuâque Ausonij grauiore Poëta
 Plestro facta canunt, nos inferiore Mineruâ
 Non animis (neque enim studiis concedimus ulli
 Aut animis, tantum vires maioribus ausis
 Sufficiant) quando non omnia possumus omnes,
 Hoc saltem tenui modulamur arundine carmen.
 Tu modò seu dominam septem cum collibus Urbem
 Terrarum quondam cernis caput, & tua lato
 Tempa Patrum populiq̃ vides feruere tumultus
 Seu procul Eoo pulsatas æquore terras,
 Sinarumq̃ vides fines, & Iaponis aruis
 Christiadum duros pro Relligione labores
 Aspicias, & vires celo certantibus addis,
 Seu vastas siluas Brasiliũ, curasq̃ tuorum
 Sole sub occiduo, & magnorum plena laborum
 Fluminaq̃ tractusq̃ maris terrasq̃ tueris,
 Accipe nascentis, duce te, præconia cætus,
 Præcipuè ætatis curam puerilis, agresti
 Expressam, gregis exigui sub imagine, versu.
 Pastores ouium, Lycidas seniorq̃ Galefus,
 Et Corydon, patremq̃ suum comitatus Alexis,
 Ibant ad primi surgentia lumina solis,
 Ducebantque pecus stabulis, & carmine mæsto
 Arentes herbas, & siccis gramina campis,
 Suspensasq̃ diu pluuias, & noxia brumæ
 Frigora, & immodicos æstiuus mensibus ignes
 Flebant, ah, miseri, & Superos meliora rogabant.
 Hic Lycidas tenues cerâ dum nectit auenas,
 Exploratq̃ sonos digitis, aptatq̃ canendo,
 Incipit imparibus Corydon sua carmina cannis:

Quid meruistis oues placidum pecus? impius agris
 Dente lupus prædam, cumeris vulpecula clausis
 Inuenit, & magnos pascunt armenta leones:
 Vultur edax pullos, pullos rapit unguibus uncis
 Miluius, accipitri timide sunt præda columba.

Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vobis
 Exusta nimis cali fervoribus herba
 Iam præbent alimenta: altis in montibus humor
 Deficit, occulti lædunt in vallibus angues.

Quid meruistis oues placidum pecus? inuia setas
 Antra tegunt tigres, siluis aper arduus altis
 Errat, inaccessis habitant in rupibus ursi:
 Arboribus volucres, aut summi vertice saxi,
 Aut inter dumos secura cubilia ponunt.

Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vobis
 Tuta die campis statio est, & ouilia serâ
 Nocte lupi vastant, ouium sub vellere cœti.

Quid meruistis oues placidum pecus? iesta veneno
 Cerva leuis fontes, dictamnium saucia telis
 Quærit, & agrestes norunt sua gramina capræ:
 Ipsa etiam volucres herbas nouere salubres;
 Et sua sunt gruibus, sua sunt medicamina coruis.

Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vestris
 Nota malis medicina; ipsos cum matribus agnos
 Diræ lues tamen vrget: opem Deus æthere ab alto
 Ni ferat, inficient ipsos contagia tauros,
 Forsitan & miseros pecudum post fata magistros.

Plura parabat: at in medio sermone Galeus
 Os oculosque Deo plenus, quo sæpè doceri
 Olim venturos rerum & prædicere casus
 Sauerat inspirante senex: Que me ad mala rursum
 Abripis, ah, quenam hîc iterum discrimina cerno?
 Ecce venit, venit extremâ metuendus ab Arcto,
 (O pueri seruate gregem) venit anguis ab Arcto
 Ignem oculis, ignem patulo de gutture spirans.
 Tuque prior cape tela manu, te poscit, Alexi,
 Iste labor. simul hæc, puerum simul accipit vlnis,
 Imponitque sinu lacrymans, atque oscula figit.
 Fortunate puer, ergo tibi fata dederunt
 Præcipuè talem terris auertere pestem?

Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.
 Ille quidem spumis, & nigri tabe veneni,
 Hercynios propter saltus, & flumina Rheni,
 Inficient pecus infelix, & pascua læta
 Pannoniæ, & septem labentem cornibus Istrum,
 Atque Ararim, Rhodanumque, & turbida stagna Lemani.
 Sed tu perge ferire puer, & mittere tela
 Aduersum, & calamos (calamis ea bella gerentur)
 Stringe manu: nec tu fumantia sulphure fædo
 Ora, nec exserta metuas tria spicula lingue.
 Tantum aude: sperata manum fortuna sequetur.

Dicite, io, lætum, Pastores, dicite carmen.

Tunc tibi cura sit in geminas discernere partes
Prima gregem, & medicas affer languentibus herbas,
Pestis & Ulterius ne serpat dira, caueto.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Nec tibi turpe puta, sero iam vespere siluis
Errantem, & latè per deuia rura vagantem,
Ad stabula & caulas onium, & præsèpia nota,
Aut humeris agnum, aut manibus gestare capellam.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Quas tu deinde, puer, segetes, quàm densa videbis
Gramina, & in latis pecudum quot millia campis!
Quas si quis numerare vellet, priùs ethere puro
Noctibus hybernis rutilent quot sidera, dicas,
Quot folia in siluis, tumido quot in aquore fluctus,
Littore quot conchæ, quot sint in amore dolores.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Tunc tibi deuoti comites, tua per mare magnum
Auspicia & freta per ventis agitata secuti,
Incultos & adhuc illasos vomere campos
Incipient curuò paulatim scindere aratro,
Atque vagum cogent stabulis pecus; & tua plena;
Orbe procul nostro, complebunt horrea messes.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Mox etiam steriles agris euellere truncos
Cura sit; inque locum meliores infere plantas.
Nulla tibi astatem foliis, & frigore solo
Defendat, vacuoque arbor se vertice tollat.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Si qua tamen campis sterilis sese extulit arbor
Fronde virens densa, letoque vberima succo,
Non ea continuò durà resecanda bipenni;
Sed cape secundà stirpem de matre recisam,
Atque impone oculos, aut fissis infere ramis.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Sic florere pyris ornos, sic crescere fagis
Castaneas, sterili platano sic mitia poma:
Quin etiam sapè & trunco consurgere eodem
Prunos, & cerasos, lapidosaque corna videbis.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Nec tibi sollicito mentem coquat anxia cura,
Quæ quibus inscrere, atque oculis committere fas sit
Germina; namque tuos celo Deus ipse labores
Prouebet, & captis aderit fortuna secundis.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Sed neque cum celsâ cali statione receptus
Desuper altus humum, & penitus penitusque iacentes
Sub pedibus terras cernes, simul omnia rerum

Tantarum accipient finem primordia: feri
 Nascentur, tua qui subeant in fata, nepotes,
 Et pascant pecus, & calamis pugnare laborent,
 Si qua subinde gregi minitetur vulnere serpens,
 Et calamis tua facta canant: & fors mea quisquam
 Ex illis, tibi que cecini puer auree dicet
 Carmina, & in tenera describet cortice fagi.
 Cum tua vicinis post leta exordia lustris
 Olim, haud immemores, celebrabunt festa coloni,
 VRBANO rerum Domino; quo Præside, terris
 Aurea succedent proscripto sacula ferro.

LOIOLA, IDYLLION.

De frequenti vsu Confessionis & Eucharistiæ (quæ
 singularia sunt remedia nequitiae & infirmitatis
 humanæ) ab Ignatio & Societate IESV re-
 uocato.

IGnauâ pastor recubans Anorectus in umbra
 Carpebat somnos; & iuxta languidus Ocnos
 Cum domino seruare relictas immemor agnas,
 Delicia domini canis, & benè pasta iuuenca,
 Securum longâ proslabant nocte soporem,
 Vix tandem clari vigiles ad lumina solis.
 Tandem aruis affusa dies, qua damna pararit
 Nox inimica, gregemque lupus nocturnus oberrans,
 Ostendit. tum verò animo indignatus amaro,
 Et serò iam multa querens, Anorectus Erastum
 Conuenit, & verbis sortem accusantibus inquit:
 Infortunati nimium sua quos bona torquent
 Pastores. quandoque gregem seruantibus astris,
 Securis facilem licuit captare soporem,
 Et sua compositâ modulari gaudia cannâ.
 Sed quondam hæc placidum iratus Deus abstulit æuam:
 Sidera sunt aduersa. lupus prædator ouili
 Insidians, quoties vesana laceffit edendi
 Indomitum rabies, spargit laniatque trahitque
 Attonito mutum pecus, exanimumque timore.
 Ipse inhians prædæ siluâ se condit opacâ,
 Insidiasque struens, vicino rupis ab antro
 Irruit, & victor nemus & sua lustra reuisit,
 Visceraque immani lacerans trepidantia rictu
 Incumbit super, & gustato sanguine gaudet.
 Quæ potuere lupi rabidos vitare furores,
 Illas pestis oues campo rapit. improba circum

Errantum

Errantium latè pecudum contagia serpunt:
 Nempe venena placent aliis, quæ fortè per herbam
 Sparsa legunt, magni cæca argumenta doloris;
 At reliquis tetrâ exesum rubigine corpus
 Debilitat scabies, & putria membra resoluit.
 Hinc capree, vituliqûe petulci, armenta que tota,
 Nescio quo tristes animos correpta furore
 Transilunt sua septa, piosqûe audire recusant
 Ducorum monitus; dum rupibus omnibus errant,
 Precipitesque ruunt vno impete per conualles.
 Quid sequeris, quid stultè fugis, seuosque luporum
 Grex meus incurris dentes, custode relicto?
 Vix paucas ego nunc deserto in littore ducam
 Tristis oves: alias morbi furor abstulit omnes.
 Audiit, & gemuit; atque hæc respondit Erastus:
 Infelix Anorecte, quid ô suspiria fundis
 Nequidquam, & miseri quæris solatia luctus,
 Dum caua vix tenui spumant mulctralia lacte,
 Otiæque indulgens captat manus? adde laborem,
 Manè vigil primo pecus inspicere: fallor, an vncâ
 Forfice lasa cutis pastorem accusat auarum?
 Nempe sat esse putas pretiosam vellere lanam,
 Et pauidos spoliare greges, & viuere rapto?
 Sæpè eadem pecori exitio pecorisque magistro
 Res fuit, & similes tenuerunt viscera morbi.
 Inspice sollicitus, tacitè ne pustula serpens
 Pestiferum tegat occulto sub vulnere virus.
 Huc ferrum medicasque manus; penitusque latentem
 Impiger ulceribus saniem exprime, ne qua superfit
 Ipsa etiam lentè insinuans se pestis ad ossa.
 Dissimulata lues crescit: scrutare latentes
 Ergo mali causas, iterumque iterumque reclude.
 Sæpè sub integrâ pestis latet abdita pelle.
 Hoc quoque præcipiens te nunc, Anorecte, monebo,
 Dirus vbi optatâ pecori latet anguis in herbâ,
 Hinc longè fugere: hic aconita salubribus herbis
 Admiscet nocitura gregi, & contagia spargit.
 Nec tu pro cytiso, tenerâ pro graminis herbâ,
 Et spinis paliuri & acutâ carice pasce
 Ieiunum pecus; aut inter vepreta reliquæ,
 Hic vbi siluestres tantum sint pabula dumi.
 Prima tibi sit cura ouium, natasque benigno
 Ne pudeat te ferre sinu, dum firmior atas
 Ire suis teneros doceat cum matribus agnos.
 Errantes etiam iactâ compescere glebâ
 Iuuerit, & notâ languentes cogere voce.
 Quò lubet, ignotam ne grex per iniqua sequatur

Tefqua viam, trucibusque lupis rapiendus aberret.
 Hac omnes te cura dies noctesque moretur:
 Hoc age. Sic quondam Hesperus celeberrimus oris
 Pastores Tolola suos per sæpè monebat,
 Omnium amans Tolola, misertus ouilia passim
 Infiliente lupo & variis occumbere morbis,
 Dum nemo medicas adhibet languentibus artes;
 Dum nemo scabiem, nemo mala vulnera curat;
 Nemo fontis aquas, nemo cerealìa præbet
 Pabula, queis Pastor verbis solemnibus crens
 Præsentem facit esse Deum. Quis Numinis illud
 Negligat officium? quis oves (quas pascere non iam
 Lacte, sed expresso magnus cuncti sanguine Pastor,
 Ille Patris Virtus & Filius) omnium egentes
 Ire sinat, neque prima malis medicamina curet?
 Hac magnus didicit monitis caelestibus olim,
 Hac docuit natos Tolola, gregumque ministros:
 Hac nati docuere, & qui nascentur ab illis.
 Hac Tololæi quondam per sera docebunt
 Sæcula, lustratumque ferent præcepta per orbem.
 Hac iam rura sonant, & oves, ouiumque magistri,
 Hac quisquis virtutem oculo non cernit iniquo
 Inuidus, euentisque potest gaudere secundis.
 At nisi depositis præsens Tolola fuisses
 Temporibus, nunc extorres, nunc lucis egeni
 Pastores cæcis longè erraremus in umbris,
 Sordida querentes miseri solatia victus,
 Dilectâ procul à patriâ, gregibusque paternis:
 Iussaque consuetos modulari fistula cantus
 Singultanti animâ suspiria mœsta sonaret.
 Iam rediit decus antiquum, iam pingua florent
 Pascua, iam maior teneros vigor incitat agnos;
 Et nuper tonsis succrescunt vellera fetis,
 Et multo distensa tumescunt vbera lacte.
 Pascite, fertilibusque recidite gramina campis
 Grex ouium, & vituli comites, armenta que totas
 Pascite, plura dies vobis reditura reponet.
 Ista Tololæi præcepta salubria cunctis
 Dum canerent terris, mouère cacumina silue,
 Et rupes & saxa, vetustaque robora quercus
 Auditum venère; suisque exiuit ab antris
 Iam mitis leo, iam medium lupo inter ouile,
 Cum pardis vrsisque suavi carmine victi,
 Efferaque humanos didicerunt pectora mores.
 Audit hæc patiens referentem Anorectus Erastum:
 Vnicus ingratis implens latratibus auras
 Obstrepuit canis; & meditantem plura, cœgit

*Commissos tibi, Daphni, greges assuetaque rura
Visere. Sub noctem prato rediturus Erastus,
Ite mei, posthac felix pecus, ite valentes,
Ite domum, dixit, saturis cum matribus agni:
Vesper adest, aderit mala nox, ad septa redite:
Post iterum campos & pabula lata petemus.
Per noctem interea, dum crastina fulserit Eos,
Mox satianda fames reuocatas ruminet herbas.*

PARNASSVS CHRISTIANVS
S. IGNATII AVSPICIO ADSVRGENS.

ELEGIA I.

Mons sacer est, bifido montis stat vertice lucus,
Sunt quoque qui luco numen inesse putant.
Numen inest, sed quod mendax sibi Gracia finxit,
Atraque Lethæo Nox Ioue feta tulit.
Scilicet Ascræis habitantur culmina Musis,
Et Phæbo niuæ sunt potiora Paro.
In medio fons est: fontem vicina coronat
Laurea; non hederae cultaque myrtus abest.
Vatibus hæc sedes, hic illis carpitur atas;
Dumque canunt, Musas ad sua pleetra vocant.
O quoties aliquis dum tentat pollice chordas,
Tende meam dixit, tende, Thalia, chelym?
Dumque suos numeris recitat leuioribus ignes,
Est Venus, est Veneris multus in ore puer.
Quis furor imbelles in vota arcessere diuos,
Et dare nequitia libera frena sue?
Cæli cura sumus, cælo sunt carmina curæ,
Et Deus ingenium Vatibus ipse facit.
Huc ades, ô Pietas; Helicon lustrandus & Ascræ,
Et magno posthac sunt habitanda Deo.
Nec modo nobilium secessus & otia Vatum,
Doctaque que ludent carmina, crimen erunt.
Profuit infestos flammis lustrare penates,
Hinc erit & bifido purior aura iugo.
Si tibi fax desit, sanctos Ignatius ignes
Sufficit, ac pulchro pabula digna rogo.
Conficit ille suis Arctæas ignibus hydras,
Ille suo Cyprias opprimit igne faces.
Quod, precor, euenit? Parnasso incendia lucent,
Afflantur sacrâ culmina tota face.
Lustrantur fontes, luci lustrantur & antra,
Et laurus flammâ ter crepitante sonant.
Nulla Medusæ memoratur fabula lympha:
Quæ salit, è CHRISTI vulnere lympha salit.

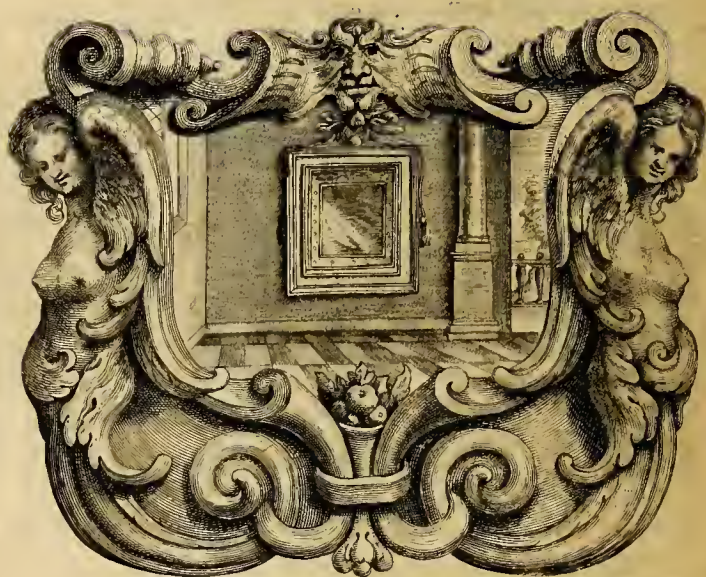
Et quo facta fuit latè mendacia vatam
 Spargere, Gorgoneum fama requirit equum.
 Altera nunc atas veniet, pudibundaque discet
 Musa verecundo castius ore loqui.
 Cum Phæbo valeant Clio, Cliusque sorores:
 Cum MARIA IESVS Numina vatis erunt.

ELEGIA I.

VLtima felicitis venit iam temporis atas
 Aurea, quam roseis aduehit hora rotis.
 Fallimur? ecce tibi calo delapsa sereno
 Visa fuit claram ducere stella facem.
 Flammarum videas longos clarescere sulcos,
 Donec in aërio fixa slet una polo.
 Omen habe, dixit Pietas; & in omine lucis
 Disce piis nasci candida pleetra lyris.
 Dux reget ille modos niue virgine purior Agnus,
 Lilia qui casto carpit odora iugo:
 Quisque petra saliente sacras sacer elicit undas,
 Castalis unde lauet pleetra fidesque chelys.
 Cerne, per alta cauasque procul fugit auia valles
 Lympha volubilibus lapsa relapsa viis.
 Antè perusta siti riguis gaudete fluentis
 Arua, fluet tali diues ab amne Ceres.
 Ast ego, dum fugiunt riui, pede fixus in uno
 Sacra Sionis culminis arua premo.
 Hic ego tot Diuas numero, tot Numina specto,
 Quot Musas Helicon, & lyra prisca sonat.
 Spesque Fidesque Charisque chorus canit unicus Agnum,
 Vt tribus vnus amor, sic tribus vnus honos.
 Ars tribus vna, tribus labor unicus artis IESVS,
 Quem resonat numeris Diua ter vna suis.
 Quin etiam si fortè nouem quis pleetra requirat,
 Quot prius Aonidum turba nouena tulit:
 Suffice, sidereo chorus hinc, chorus inde theatro
 Increpat argutis ter tria pleetra lyris.
 Omnibus vnus amor, canor omnibus vnus IESVS,
 Omnis in hoc nomen musica ritè cadit.
 Digna Deo Pietas. quid enim nisi cantet IESVM?
 Omnis in hoc vno nomine grata chelys.
 Hic nusquam immunda Veneri sacra Musa, nec Orco est:
 Carmine in hoc nullus nomen Adonis habet.
 Este procul Cyprides citharæ; vos damna pudoris,
 Molle quibus vulnus, vos procul este faces.
 Nil nisi caelestem canet omnis ephebus amorem:
 Casta decet castos pleetra sonare modos.
 Sic iubet Ignati pietas, ea cura iuuentæ
 Consulit: hisce choris ipse choragus erit.

Olim tres
 tantum Mu-
 se Varioni.

Societatis operarij.

Omnibus omnia.

Qualiter in speculo facies, motusque relucet,
 Aduersasque refert lauis imago notas;
 Haud aliter formas hominum se vertit in omnes,
 Omnibus ut solers omnia fiat amor:
 Castus amor, castis quem mentibus indit IESVS,
 Ignati sacro quæ prius igne calent:
 Omnia diuersa capit hic simulacra figura,
 Omnia compositis reddit imaginibus.
 Nec tamen in similes trahit assentatio mores:
 Nec fudet occultis ille nocere dolis.
 Fallere nescit amor, nunquam sibi dissidet ipse,
 Ingenio similis sit licet usque tuo.
 Assumet tecum, tecum sua gaudia ponet,
 Cum puero ludet, cum sene tristis erit.
 Iustitor extremis merces accersis ab Indis?
 Impiger ignoto littore quæret opes.
 Si victor redeas, letos canet ille triumphos:
 Tecum per terras, per mare, bella geret.
 Desertas etiam silvas montesque pererrat
 Fidus amor, tamquam barbarus ingenio.
 Nempe ut possit amor similes sibi reddere cunctos,
 Dissimilis toties redditur ipse sibi.

Socie-

Societatis est agere & pati fortia.

In vtrumque paratus.

STat promptus aras victima tingere
 Cruore taurus, promptus & aspero
 Sudare sub iugo, & malignam
 Vertere humum sterilemque glebam.

O queis paternus seruet adhuc cruor,
 Et prisca virtus, magnanimum genus,
 Propago Loiola, ite, quæ vos
 Facta trahunt generosa Patrum.

Pulchrum labori iungere sanguinem,
 Et strenuorum more Quiritium
 Patrare magna, perpetique,
 Numinis arbitrio paratos.

Vtrumque poscit gloria nominis
 Vtroque parti: nec benè scribitur
 Honoris heres, quem Parentum
 Facta piget cumulare factis.

Inuicta virtus nititur arduo
 Ad alta cliuo: pergite posteri
 Sudoris imbre sanguinisque
 Irriguum satiare campum.

Fusus labores nobilitat cruor:
 Vtroque gaudens Christiadium seges
 Laurusque palmarumque messem
 Grata suis referet colonis.

Societatis functiones.

Causas mille salutis habet.

Est aliquid certas morbi cognoscere causas,
 Et medicas illis applicuisse manus.
 At non sola graues conuellunt corpora morbi;
 Innumeris etiam mens iacet agra malis.
 Adde quòd (afflictis quæ sunt solatia membris)
 Nulla sit occultum quæ leuet herba malum.
 Docta licet veniat comitata Machaone turba,
 Tuque adsis medicæ Phæbe repertor opis:
 Ars tua nil proffit, vis est medicamine maior,
 Non habet hic succus, non habet herba locum.
 Vna salus sacras venit exoptata per artes,
 Quas verus medicæ tradidit auctor opis.
 Sciuit, et hunc usum docuit Loiola medendi,
 Postque tot Hippocrates non leue nomen habet.
 Seu tumefacta graui turgescant ilia fastu,
 Seu tibi dirus opum viscera rumpat hydrops,
 Turgida seu tristi tibi bilis inæstuet irâ,
 Sive Dionæus serpat in ossa calor,
 Mille agitent morbi, mille vlcera, mille dolores;
 Illa domus causas mille salutis habet.

Societas in proximorum solatium gratis se effundit.

Omnes sitientes venite ad aquas, venite, emite absque argento, & absque vllâ commutatione. *Isaiâ 55.*

Prodiga res amor est : gratis sua munera fundit,
 Impenditque sacras quas malè condit opes.
 Sponte sua vitreis sic profilit unda scatebris:
 Ite, redundantes promite fontis aquas.
 Ille fluit, multisque vias secat undique rivis:
 Quaque fluit, circum letior herba viret.
 Ite quibus siccas vrit sitis aspera fauces,
 Prodigus ille suas sponte ministrat aquas.
 Nequidquam argentum, mutandaque pignora fertis
 Munus erit, fontis munere velle frui.
 Cessatis? facilem, quisquis cupis, excipe lympham;
 Arentemque leua, dum potes, amne sitim.
 Ipse sibi diues, communes semper in usus
 Curret: neglectas nec malè perdet opes.
 Quin hominum extremos Iapones, Brasilosque rigare
 Perget, & ignoto limite queret iter.
 Quas non in terras Socij penetrastis IESV?
 Quae loca, quae vestri est indiga roris humus?
 Qui sapis, oblatam medico bibe fonte salutem:
 Et dic: Eternùm sic tibi lymphæ fluat.

Vita actiua: contemplatiua uiuat ascensu

הירידה עזרה למעלה

אל תעמיד כמרומים תלוי:
 גם לא תשים בתהומות פעמיו
 הן משני מפלשים המאונים
 זה יורד ארצה זה עלה לשמים
 הן גם אם תכניע פלס לכבד
 הרימות משקלת תאותך
 לך צפונה לך ומה משמי קדם
 אחר געלית שירת טרם

Descensus iuuat ascensum.

*Immensi, è terris, peragranda est machina cali:
 Grator è turpi magnus Olympus humo.
 Ecce petunt imam labentia pondera terram:
 Atque alia attollunt pondere pressa suo.
 Sic melius depressa graui mens pondere surgit:
 Donec in optato fine quiescat amor.
 Perge per extremas gentes; maria omnia tenta:
 Ipse suo tollet pondere ad astra labor.*

Exercitia S.P. Ignatij spirituali otio vires acunt.

Operosa quies.

Non nihil est quod ago, quamuis nihil esse videtur:
 Vt reparem vires, otia fessus amo.

Otia membra leuant duro permixta labori:

Alternâ gaudent cura quiesque vice.

Ipsa suas vires reparat natura quotannis,

Et sapere exemplo nos iubet illa suo.

Sed tamen ut durum est, aeternum ferre laborem;

Sic procul à nobis desidiosa quies.

Otia nos operosa iuuant, magnoque labore

Nescio quid maius continet illa quies.

Scilicet aut ferras acuo, aut malè firma repono.

Fulcrâ, suâ rursum subiicienda trabi.

Ergo interrupto dum capto labore quietem,

Dum reparo vires, fit labor ipsa quies.

Sic Ignatiadum mens delectata recessu

Dum sibi, dum Superis tota, Deoque vacat,

Otia quæ tractat, grauiora negotia crede:

Hoc vacat illa minùs, quò magis illa vacat.

Nunc limat Meditans obtusa mentis acumen,

Nunc sedet, & vires comparat inde novas.

Nunc fruitur Superis, totoque hîc pectore Numen

Concipit, atque operi par redit inde nouo.

O vtinam sic sæpè vacem, sic sæpè quiescam!

Vtilior longo est ista labore quies.

M m m

Exer-

Exercitiorum spiritualium solitudo feruorem auget.

Clausus magis æstuat.

DUm licet, à turbâ strepituque foroꝝque recede,
 Augendi curam quisquis amoris habes.
 Letus ages, cum solus ages, optataque Sponsi
 Ante oculos facies sideris instar erit.
 Exsilies, cupidisq̃ue vlnis tua gaudia stringes,
 Grataq̃ue percussi vulnera cordis ales.
 Illius ex oculis flagrantibus igne, repente
 In tua diuinus pectora tendet amor.
 Tunc disces, quantum congressus possit amanti,
 Quid valeant tacito mutua verba sono.
 Seu te spectabit, seu quid tibi dixerit, vret;
 Verbaq̃ue que fundet singula, vlnius erunt.
 Tum flammæ impatiens, tunicaque à pectore raptâ,
 Vror, io, dices, lux mea conde facem.
 Quin potius magis vre: iuuat, mea vita, quod vror:
 En patet in flammâ mens mihi tota tuas.
 Si iuuat hoc, simul ac fuerit tibi mente receptus,
 Hanc facito vt claudas, fortius vret amor.
 Quæ bene clausa manet, magis ac magis æstuat vnda:
 Si patet, in fumos protinus humor abit.
 Et tua flamma suas agitât quibus euolet alas;
 Si qua patet mundi rimula, diffugiet.

Libel-

Hac monstrat eundum.

IN varias dissecta vias se semita pandit,
Et longis circum flexibus errat iter:
Cumque tibi dubius centum diuortia trames
Præbeat, è centum est una tenenda via.
Si semel incerto per devia calle feraris,
Certa tuum cingent mille pericla caput.
Hæc ursis infessa, feros tegit illa leones,
Hic fallit cæcos subdola fossa pedes.
Ad caput illa redit crebro perplexa recurso,
Ista viatorum silua cruore madet.
O! quis in hoc ductor discrimine fila ministrat,
Aut Ariadnao stamine signet iter?
Nocte Pharos inter Marcotica saxa regebat
Lumine deprensas officiosa rates.
Isacidas fluctus inter ducebat Erythra
Designans facilem præcua flamma fugam.
Parce queri: tibi iam positus Ignatius armis
Cælesti rutilam prætulit igne facem.
Paruus mole liber, sed rerum pondere magnus;
Non dubia cupidum ducet ad astra via.
Ne violis, ne cæcæ rosis: hæc monstrat eundum,
Sævit ubi in teneros plurima spina pedes.
Hoc duce nec Pharios ignes, nec fila requires:
Certior hic Cresso stamine ductor erit.

Virgil.
 Eclog. 11.

— Nuper me in littore vidi
 Cùm placidum ventis staret mare.

Theocr.
 ειδ. 6.

Ἡ γὰρ πρὸν ἐς πόντον ἐς ἔβλεπον ἡς δὲ γαλάνα.

Ο ἴσ' αἰνῶσαιμιν, εἴ' ἐν λόγῳ ἀνδρα πθέλω,
 Οἷδ' ὅα τις πάντων ἀσεβήτων κανόνας·
 Οὐδ' εἰ Αἰετοπέλου μὲν ἔχοι σοφίην τε νόον τε,
 Πάισα καὶ νικῶ, φάρμακα πάντα ἰδών·
 Οὐδ' εἰ κόσμον ἀειθμήσασ' ἔπεισα γαίης,
 — καὶ μίξῃν δύναται ἥδ' ἀμέτερον τὰ μέτρα·
 Οὐδ' εἰ πᾶσαι ἔχοι σοφίην, πᾶσι γνάτω ἑαυτὸν.
 Εἰς ἄκρον σοφίης εἶδ' ἀνὴρ ἦκετο,
 Ὅστις δὴ τίς δ' ἔστι, τίς ἔσται, τίς ἠγνέτ', οἶδεν.
 Καὶ γὰρ ἀειθμήσασ' γαίην ἀπειροσίην
 Τί χερίσμι, σαυτὸν μίξῃν ἀγνώσῳ ἔοιτι;
 Σαυτὸν ἀειθμισον ποσῶν, ἔπειθ' ἔπειρα.
 Χθῶν ὅσα πᾶσα βέβηκε γνάτω τί χερίσμιον ἔστι
 Φάρμακα, νόσον ἔχον εἰ δοκίμει αἴσο·
 Πολλὰ μάτλι λέξεις ποδὶ ἀνδρείας π φόβει π,
 Σαυτῶ, δέλι· ἰών, εἰ δοκίμει ἀγαθός.
 Ἄλλ' ἄγε τιλὸν σαυτὸν πεδάσας γνάτω ἐρήμης
 Εὐχῆς ἡσυχίῃ παύει φρενῶν τεραχάς.
 Καὶ τότε, ἐν δὲ γαλάνα οἶον βλέπῃ εἶδ' ἑαυτὸν,
 Ὡς σάφα σε γνάσῃς, σου ποστέριον ἀγνοίαν.
 Μεγαλόμυ·, δόξεις τ' ἄλλος σοι ἕμδραγ ἀνὴρ
 Ἦν τόμισας, καὶ ἔρεϊς, μηδὲν ὄμοιον ἔχειν.

In secessu Exercitiorum spirituales opes inveniuntur.

Sine teste beatior.

Est mihi, sitque precor, non grandi mole libellus,
 Unus amor domini delictumque sui.
 Ne tamen ex nostro pretium pensetur amore,
 Omnis amor libri est utilitate minor.
 Ille animum multis neglectum exercet, & inde
 Congrua quas tradit nomina rebus habet.
 Illius auctorem qui te, Loiola, recenset,
 Fallitur: è caelo, quò docet ire, venit.
 Diua Parens, toties non frustra visa clienti,
 Materiam libro præbuit, ipse manum.
 Si tibi, quæ debet, pura sine crimine vitæ
 Cura foret, toties nemo legendus erat.
 Errasti? reget ille gradum, caloque reducet,
 Et cali, amissas crimine, reddet opes.
 Non tamen in turbâ, ne forsan nescius erres,
 At solo patitur Numine teste legi.
 Crede mihi, fies sine teste beatior. Villo,
 Plurimaque, in turbâ non tibi danda, feres.
 Hic Deus, ipse Deus tibi se præbebit, & videro
 Omnia, quæ poscis, sed sine teste, dabit.
 Sic quicumque petit quod humus celauerat aurum,
 Inuentum, nullo teste vidente, fodit.
 Solicitos semper dat conscia turba timores:
 Solus habe, tutò si quid habere voles.

Exomologesis.

Fert lingua medelam.

E Heu quàm diro lacerum mihi vulnere corpus!
 Panè ossa tetro nuda spectantur sinu.
 Nec dolor est, nec plagà recens; multosque per annos
 Obducta putrem contegit saniem cutis:
 Illa etiam fœdâ miserum prurigine vexat
 Densâ intumescens parte ab omni pustulâ.
 Destituit me vox, æquataque vulnere membris
 Ad ipsa panè fata languentem trahunt.
 Quid queror? ab! nulli cruciant mea membra dolores,
 Nec purulentum contegit vulnus cutis:
 Vulnus habet mens sola; nec vlla est cura medele,
 Nec ægra medicas patitur adhiberi manus.
 Ipsa mihi grauius medicina dolore timetur:
 Tam dulcis ægram plagâ mentem conficit.
 Ah miser! ah nescis! non te manus aspera tanget:
 Tibi sola ferre lingua medicinam potest.
 Pande animi labes; mox mystica verba salutem,
 Et sana culpas monita plangenti dabunt.
 Vulneribus non sola canum feri lingua medelam:
 Loiola in huius muneris partem venit.

Commu-

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus,
Threiciâ fretus citharâ fidibusque canoris.

Virgil.
6. Æneid.

Cithara IESV Eucharistia. Anagr.

SI potuit Orpheus coniugis manes pia
Reuocare mersos inferis,
Digito loquaci Thracias pulsans fides,
Gratoque fretus carmine,
Cum rector Orci, & dira Furiarum agmina
Cessere-victa cantibus,
Cur cithara IESV numen humanis malis
Nequeat benignum flectere?
Illi tetendit artifex neruos amor,
Clavisque constrictâ fide
Crucis potenti carmen insonuit obely,
Quo scissa rupium iuga,
Quo vindicantis cecidit ira Numinis,
Et legis aeterna rigor,
Quo iussa pandi mœsta tenebrarum domus
Manes remisit inferis.
Nunc citharâ IESV nequeat Eucharistia
Laxare pœnas debitas?
Et expiandos flammeo manes specu
Diuum aggregare catibus?
Lytrum illa pendit, cum Deum dat in cibum,
Tantiq̃ue pretium sanguinis.

Soda-

Sodalitas B. Virginis:

Hac iter ad Superos.

NOx erat, & flammis vincebant sidera noctem,
 Inque meis oculis totus Olympus erat.
 Hei mihi! dicebam, quantum nos inter inane est!
 Ad vos è terris quis mihi monstrèt iter?
 Nec tenui lacrymas: lacrymis via libera facta est,
 Quòd nullo scirem teste madere genas.
 Iamque resulgebat stellarum lacteus ordo,
 Illa tot à flammis semita nota suis.
 Illa olim vanis toties cantata Poëtis,
 Credita ad aetherei ducere tecta Iouis.
 Hanc ego suspiciens, salve, ô pulcherrima, dixi,
 Te mihi quam quero, quis neget esse viam?
 Esse viam, formosa suos quâ Mater alumnos
 Aeterni faciat tecta subire Dei?
 Hac certè ad Superos iter est: dumque vbera Nato
 Præbuit, effuso lacte notata via est.
 Ah! quis adhuc patriis temerarius erret ab astris,
 Lactea virgineo si patet igne via?
 Hæc ne te lassèt, potabere lacte, viator;
 Ne quâ te fallat, lumine nota suo est.

Concionatorum munus.

Vos mentes fingite linguâ.

Qualis informem genitrix refingens
 Quem prius luci dedit versa partum,
 Ore confusos faciliq̄ue linguâ

Digerit artus:

Talis, informi malè nata partu
 Pignora agresti nemorum recessu
 Præco diuinus renouata lingue

Munere format.

Cernis? en cultu rediere mores:
 Efferos turbæ posuère ritus:
 Pulchra virtutis facies renidet,

Vindice linguâ.

Hæc potest, calo miserante, apertos
 Reddere abstersis oculos tenebris:
 Hæc sacra lucis iubar æuiternum

Pandere menti.

Pergite ô vastum, Socij, per orbem,
 Et rudes doctâ recreate linguâ:
 Pergite æterno similem Parenti

Fingere prolem.

Societas doctrinâ & exemplo viam salutis ostendit.

*Enn. apud
Cic. lib. 1.
de Offic.*

Quasi lumen de suo lumine accendat, facit, vt nihilominus ipsi luceat, cùm alteri accenderit.

Ferte faces, flagrat Ignatius, diffundite lucem,
Sive per Eoos, sive per Hesperios.
Vos ô, vos Socij, calo quibus auspice, magni
Ardere Ignatij plenius igne datum,
Vos agite: errorum mortisque oppressa tenebris
Lustretur vestro qualibet igne plaga.
Sed geminam preserte facem, fax altera virtus,
Altera doctrine sit pia suada tuae.
Felices populi, vestro de lumine lumen
Accensum quoties sub sua tecta serent.
Non Ægyptia nox illis calumque diemque,
Et sibi se ex oculis, omniaque eripiet.
Non illos Erebi insidia, mundusque, Venusque,
Ipsaque cum Styge mors, in scelus omne trahet.
Aurea lux cæcas trahet ad cælestia mentes,
Et certum ad Superos lumine pandet iter.
At vos Loiola soboles diffundite lumen:
Qui rapiet, vobis hic nihil eripiet.
Nam neque fax raptâ patitur dispendia flammæ,
Mille licet sumant hinc alimenta faces:
Nec vobis sparsa decrescet gloria lucis,
Igne licet vestro flagret vterque polus.

Infl-

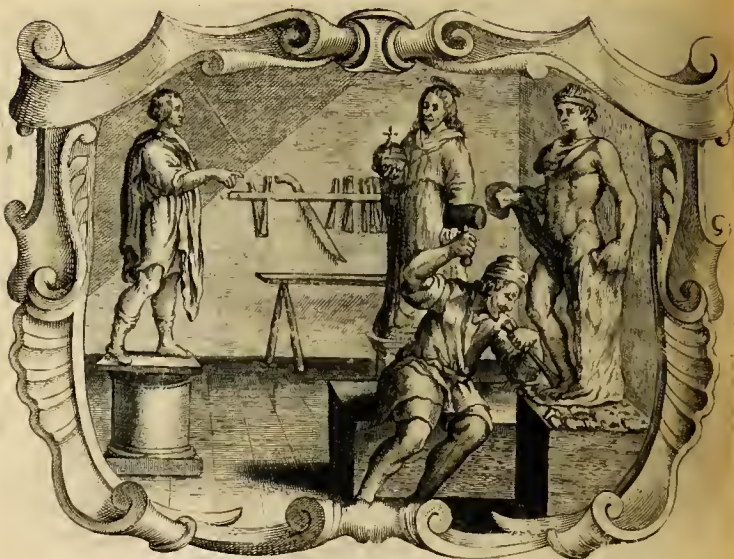
Institutio Barbarorum.

Hi feros cultus hominum recentum
Voce formabunt. *Horat. lib. I. Carm. Od. 10.*

Venustus ille, scitulusque pusio,
Vultu decorus aureo,
Ait fuisse fructus vnus arboris
In asculētis Atticæ,
Illic fuisse montis in cacumine
Vernis comatus frondibus
Inter virentes ilices. Et hoc negat
Negare Mercuri manum:
Cui par loquaces iunxit Amphion fides
Eburnæ potens lyra.
Hic ille post-puellus acceptam refert
Pulchri figuram corporis.
Proin triumphat, seque comparat sibi,
Quem gnava Doctorum manus
Ad sanctiores expoliuit regulas
Cultu reformatum nouo.
Nam quod loquaris, igneamque diuitis
Vim suscitâris ingent,
Hi quâ palestra more, quâ docto cati
Sermonē fecerunt suo.

Institutio iuuentutis.

Ἄχρεις ἔμορφωθῆ Χριστος ἐν ὑμῖν.

Donec formetur CHRISTVS in vobis. Gal. 4.

Α΄σφαλιζόντων τύπος ἀθεός, αἰετούσιω
 Κηλ Πολυκεῖτε κήδεα λυγρὰ δέδω.
 Ἡ΄ελίους πολλὰς, κη πλείονας ἐχλ σελήνας,
 Ὑ΄δρυμα τῆς Κύπελλο γλυψατο Πεξεπέλις;
 Ἐ΄ν δὲ δεξιγλυψομεν Νήμεσον, τὸ γλυφεῖον ἀμίτερι
 Φειδρακὸν κημάτις ἔτλαε πλειοναίς;
 Οὐχλ κ΄ Ἀλεξάνδρου τῶ μορφόμω δὲγα πρῶσωπον
 Λύστω χαλεπὸς ἔχετέλεσε πῶνοις;
 Εἶθε γλυφοῖν εἶσι βίη τε, λήγη τε, φάος τε,
 Γλυμμασι! τῆς πλίδιο ἔνομα ῥ ἀθάρατον.
 Πεξεπέλιω τέλῳ ἐδὲν ἔοι δῆκλείμω Ἀοιδοῖς
 Οὐδὲ γῆοιτ΄ ἴσον σοι Πολύκετε κηλῳ.
 Ἀλλ΄ ἀλαπαδῆ μόνως δαιδάλματῳ γίνατο χρεῶν
 Ἀ΄δερμαῖον, κη πααίτ΄ ἄπνου, παῖτα κόνις.
 Ὑ΄μεις νέογλυφοι μεγάλα ἔτασι μὲν Ἰησοῦ,
 Τῶν μορφιζόντων παῖθε κλειτότεροι.
 Κήμενον ἐς κηκίω κῆσον, κη τ΄ ἦθε ἄμορφον
 Συμορφον τ΄ ἀρετῆ γλάπτετε, τῶ τε καλῳ.
 Νεκῆμωρ΄ αἰνύμωρ κηκότηα μὲν ὅσε γλυφεῖω
 Μορφῶντῆς κέλομωρ σῆδεται χρεῖσθιον.
 Πλάττετε τεισμαῖαρες, κη γλάπτετε, ὃ νοογλύπται,
 Ἐν τοῖσιν κερύβυ θαύματα πλῆσι πῶνοις.
 Οὐ μορφὰς μορφῶτε βροτῶν, μορφὰς τε θεῶων,
 Ὑ΄μμοσι ἀλλὰ πέλει γλυμμασι χρεῖσθῳ.

Scholæ altiorum scientiarum.

Diuinæ Palladis ædes.

Scientiarum præses & arbitra,
 Idea recti, candida Veritas,
 Delapsa calo, Cherubini
 Numquid adest agitata pennis?
 Adest, & ardet sub penetralibus,
 Loliola, vestris degere, commodas
 Hic nacta sedes, quando IESV
 Luce videt radiare postes.
 Videre magnos hic videor Sophos,
 Et plena multo pectora numine,
 Rerumque naturæque fontes
 Ausa adytis penetrare apertis.
 Regina cunctos sed supereminet
 Excelsioris quæ sapientiæ
 Arcana pandit, auiternam
 Diua Dei speculata lucem.
 Hic illa claris scilicet atria
 Patent alumnis: te duce & auspice
 In arte non unâ resulget
 Discolor ingenij venustas.
 Fecunda magnis magna parens viris
 Palastra IESV: victa stupet suos
 Natura fetus, quos vel uno
 Parturuit generosa saclo.

Institutiō puerorum.

Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos. *Dent. 32.*

PVeri, tenella turba,
 Quibus ardor est amoris
 Superum dicare mentem,
 Nitidoque flore morum
 Decorare ver iuuentas;
 Auidi gradu citato
 Solitas venite ad ades.
 Rudibus beata Diuum,
 Puerique sacra IESV,
 Et amabilis MARIAE,
 Facili explicabit ore
 Docilis magister aui:
 Veluti Tonantis ales
 Super Orbryos cacumen
 Tenerum magistra pullum,
 Vacuum secans inane,
 Docet explicare pennas,
 Humiles secuta campos;
 Posito timore, sensim
 Rhodopésve Caucasíve
 Super alta terga ducit:
 Radios deinde Phœbi
 Medio flagrantis axe

Oculo nihil tremente,
 Rapidos superque Cauros,
 Pluuios superque rores,
 Propius iubet tueri.
 Quoties inbar Tonantis,
 Quod hic orbis expauescit,
 Quoties amoris ignes,
 Quibus aestuant amantes,
 Penetrare dat magister?
 Cui sacra tradit ille
 Documenta, nouit altam
 Super astra ferre mentem:
 Solidaque luce plenus,
 Procul à fugacis aui
 Nucibus crepundisque,
 Nebulisque Vanitatis,
 Animum locare calo,
 Solidasque amare laudes.
 Agedum tenella turba
 Pueri, caterua dulcis,
 Memori tenete mente,
 Memori tenete linguâ
 Documenta sanctitatis.

Scholæ Humaniorum litterarum.

Luditque fauis immista iuuentus.

N Arcissi lacrymas, fundamina prima fauorum,
Corticis & lentum querite gluten, apes.
Sugite materiam mellis violasque rosasque:

Qui venit hinc, prolis gaudia fructus habet.

Dicite apes teneræ, quàm dulce est ludere melle,
Inter nectaræos Dedala tecta fauos!

Quæ tamen hos lusus, quæ dulcia gaudia præbent,
Matribus hæc tanti mella parasse fuit.

Vidi ego sic iuuenes curâ gaudere Magistri,
Quis fuit alterius dulce labore frui.

Quæque prius cytisi sapientia amarior herbis,
Visa est Hyblæis dulcior esse fauis.

Visa nec immeritò: namque & sua mella Camæna,
Et sua facundi Tullius oris habet.

Nec frustra circum Thebanas Attica cunas
Lusit apis, vatem pascere læta suum.

Ludite, io, iuuenes, distentis ludite cellis,
Visite Aristei cerea regna noui.

Nil opus est paruas lassare volatibus alas:
Arte fauos apibus condidit ille suis.

Sed quid ego dulces veneror, quas discitis, artes?
Artibus his quiddam maius habere licet.

Prima Deo sacris virtutis cura Magistris:
An poterat melior Palladis esse comes?

Ἀφerte τὰ παιδία ἐρχομαι πρὸς με. Λακ. κεφ. ιη.

Μητέρες ἔλθ' ὑπὸ τῆς πτερυγῶν, μὴ ἐέρχων, σμικρὰ
Πόμπη, ὅφ' ὧν ἔχουρας πᾶσα ὁ ἔπει λαθὲν·
Προσδεαμί' ἰδὲ πᾶσαι, σε μὲν αἰ' ἑάλπωσι κρυβείσαν,
Εὐρέϊα δὲ πῖλαν σφᾶς ἀναπέσει πύργος·
Προσκάλει σε πτεροῖς καὶ φωνῇ, καὶ τὸ βαδισμα
Σπούδουσα βραδείως, σῆδος ὑπαι καλέϊ.
Ὡς δὲ γέμψ κηδέων τε, πόθων τε, ἔ' ἦ καν ἔλκη
Ὅμωση μὲν τ' ἔπνε, εἰ δὲ τεροῖς σόματι
Καὶ ὁ ἔρωσ τε, φόβος τε ἔ' ἔπει γῆα, ψιλοῖ τε,
Ζῆθ' ἔ' ἔδιν ἀμνήμων ἔνεκα τῆς ἰδίας,
Καὶ δ' εἶεν ἀλλοῖ' ἀλλοῖον καὶ σπέρμα νεοσοῖ,
Γ' ὦ ὅμως μήτηρ πᾶσιν ἔρωσι πθεῖ,
Πᾶσι πθεῖ τ', ἀγαπᾷ τε, δι' ἔ' τ' ἀναλώματα σπεί,
Καὶ ἄλλος εἰν ἀγέλη ἔσα μάκαρα δοκεῖ.
Τῆ δ' ἐμοῖν σὸν ἔρωτα, Θεῖ τέκος, ἀξίόσοις,
Σωτήρ ἀνθρώποις ἐθ' ὅπου ἦλθες ἔμην,
Ὡ' Σολύμν, φωνᾶν, καθάπερ τις ἀλεκτορὸς αὐτῆς
Παύ' ὑπὸ πτερυγῶν ὧν ἀγερούσα ζέφῃ,
Προσάκις ἦδελον αὐ' σί τε, καὶ τὰ σά τέκνα, Θεοῦ
Τέκνα, πτεροῖν ὑπέδωρ καὶ καλυβηδῶν ἔμην;
Ὡς φάτο, καὶ κλαῖεν. Σὺ δ' ἀθώη σπείρα, ἔ' ἔπω
Τῆς τ' εἰδήα βλάβης, τῆς τ' ἀπάνδου δόλων,
Παιδία τυτθὰ τε, θνητῶν τὰ τε πλήθουα, αὐτῆ
Ὡς ὁ Θεὸς γλώσσης οἱ ἔρεπῃ αἶνον ἀπο,
Δότι κακῶν τόπον ἐς πατέρον· τί γὰρ ὀφλετι; ταύτας
Γ' ἡμεις ἐς κεφαλῶν χεῖρας ὑπεκλάβετι.

Ταῦθ',

Ταῦθ', ὅσις με φιλεῖς, ποθὲς ἐμὲ ἐλθεῖν αἰδῶ ἴαπ
 Ζάντα, θανόντ' ἔπ' ἔρηγ' ἰδὲν γ' ἐσομένην.
 Καὶ γὰρ ἔγωγε λαβῶν μετ' ἀνδρασι βραχίον, ἀνδρας
 Τάττω, ἐμὲν τῆσιν διωσιμύμοις διδαχῶν.
 Τὲς Λοῖδ' αὖ τό μου ἐπάροισι κτ' ἔνομα λέξῃ.
 Τοῖς, ἴθι, παῦ' ἔθι' ὁδὸς τὰ σὰ τέκνα πῆτι,
 Πίστις ὅτ' εἰλκευθὲς, Ἐλπὶς τ', Ἀγάπη τε, καὶ ἔπιτα,
 Τῶνδε διδασκόντων, δάδα διδόντα χέρον,
 Νικίτερες κακῆς Ἀρετῆ, καλὰ τ' ἦθη, πάντα,
 Τῇ ἐδίδασκον ὁδῶν, ἀξῆ εἰς ἄκρα πόλιν.

Sinite paruulos venire ad me. *Luc. 18.*

NE prohibete; veni maternas parua sub alas
 Turba; sub his tutò tota latere potes:
 Accurre; en patuli, qui te foueantque tegantque,
 Se plumarum omnes explicuere sinus.
 Inuitat pennis, inuitat voce, graduque
 Lentè festino sub sua membra vocat.
 Vt desideris, & ut est plenissima curis!
 Vt neque somnum oculis, nec capit ore cibum!
 Hinc amor, inde timor tenuatos macerat artus,
 Proque suis viuit non memor ipsa sui.
 Sintque licet varij vario pro semine pulli,
 Ombibus aequali mater amore fauet;
 Et fauet, & fouet, & sua per dispendia nutrit:
 Sat grege felicem se putat esse suo.
 Huic simulare tuum non dedignaris amorem,
 Nate Deo, terris dum reparator ades;
 O Solyma! exclamans, veluti gallina sub alas
 De se progenitum cogit alitque gregem,
 O quoties volui, teque & tua pignora, Diuum
 Pignora, sub pennis esse tegique meis?
 Dixerat, & flebat. Sed vos innoxia turba,
 Necdum tincta dolis & sine fraude cohors,
 Infantes animæ & lactentum millia, quorum
 Ipse sibi laudem perficit ore Deus;
 Quid meruistis? adeste malis pro patribus: has vos
 Frontibus impositas suscipitote manus.
 Hos, me quisquis amas, ad me finite usque venire
 Viuentem, curæ qui morientis erunt:
 Namque ego, cum vita & calis ero redditus, olim
 Destino, qui mea dent his documenta, viros;
 Quos Loiola meo Socios de nomine dicet:
 Tum quæque his sobolem gens, age, trade tuam.
 Vera Fides, & Amor Diuum, his doctoribus, & Spes,
 Dandaque per septem mystica dona salus,
 Et victrix vitiorum & moribus integra virtus,
 Cunctos, quâ docui, ducet ad astra viâ.

○○○

Initium

Initium Catechismi Crux.

A teneris assuesce Cruci.

Altera natura est usus, si prisca merentur
 Dicta fidem; & legem condit agendo labor.
 Nec minus ut daris assuescas, proderit usus;
 Quodque negas ferri posse, ferendo feres.
 Ecce rudes usu discunt elementa puelli,
 Quaeque nigrae Cadmus pignora stirpis habet.
 Difficile equoreas nautis penetrare per undas,
 Usus inexpertos ni docuisset, erat.
 Et sua dat praecepta Fides, elementaque scribit,
 Crux quibus est sacri dogmatis auspiciam.
 Illa tui vel signa Ducis, vel imago laborum:
 Maeste puer, duras discite subire cruces.
 Est tibi fors passer, tenui quem fune coerces,
 Cogis & ad motam sapere redire crucem.
 Continet hic ludus tenerae documenta iuuentae:
 Lex data quae volucri, convenit illa tibi.
 A teneris assuesce Cruci, dabit usus amorem:
 Ut tibi fiat amor, quod fuit ante labor:
 Quove Crucem repeteres signato saepius ore,
 Hoc magè sit votis officiosa tuis.

Præcipua

TERTIUS
 Catechismi
 Sic trinus
 D'Vice quid
 Et firmior
 Tereus infans
 Alaxia tere
 tratus tui, q
 lute charit?
 Qua arte comp
 Crea vocis
 trax, quompar
 tere scilicet, que
 sub monacho;
 Vox praece
 in matris almo
 laboranti voce
 que nisse neq
 lantat ar
 luda, prinque
 D'pica mundi
 esse esse cori
 Inuitu P
 Terham (beat
 lute signat:
 Tellusque
 Inque tri

Præcipua Catechismi lectio Deus vnus & trinus.

Sic trinus & vnus discitur.

DUætrice quid non efficiet manu
 Et firmiori pollice prævio
 Directus infans? en Magistri
 Auxilio teretisque penna
 Formatur vnus, qui pede triplici
 Constat character? nil aded graue,
 Quin arte comprehendat magistrâ
 Cerea mens docilis iuuenta.
 Arcana, quamquam pluribus abdita
 Fuere sacris, quæ Triados latent
 Sub inuolucro; si docentis
 Vox præcat teneris ab ammis,
 Iam matris almo paruulus è sinu
 Balbutienti voce canet puer,
 Quæ nosse nequidquam labore
 Iunctus Aristoteles Platoni.
 Qualis, priusquam limitibus suis
 Discreta mundi machina constitit,
 Sese ipse contemplans supremus
 Intuitu Pater æuerno
 Verbum (beata mentis imaginem)
 Cæleste gignat: qui pariter tremens
 Tellusque & æther tres in vno;
 Inque tribus veneretur vnus:

Teneras mentes hæc terret imago.

Heu genus infelix, lucisq̄ue inimica propago,
Sole cadente nigris terram quæ peruolat alis:
Obscura volucres, atrâque hærentia pelle
Corpora, & annosas saxis aut rupe recisâ
Induta exuias, & tetrâ hirta lacertis,
Insane à tristi ducentes vespere nomen.
Hinc si fortè fauis propior successerit vna,
Complet apum teneras mæstâ formidine cellas.
Fit murmur, stridentq̄ue alis, sedemq̄ue relinquunt
Vnânes: fuga sola placet, pudet horrida vultus
Spectra pati, rictusq̄ue feros, morsusq̄ue cruentos.
Tantum illis odium, tanta est discordia brutis.
Fædius est aliud monstrum, grauiusq̄ue timendum
Mentibus innocuis, quas impigra cura Magistri
Horrendam sceleris faciem & furialia membra
Nosse docet. nil tale v̄quam confine timori
Gignit humus, Stygia eructant hæc monstra paludes:
Vipereos figunt morsus, fædißima ventris
Proluuias, atque ora putri stillantia tabo.
Quam primum hæc teneris species se mentibus offert,
Occupat ossa tremor: fugiant si spectra, resumunt
Attolluntq̄ue animos; si persent, protinus omnes
Præsidium spectare fugæ. hoc tutamine constat
Certa salus, pulchramq̄ue parit victoria laurum.

Catechista pueros ab inferno deterret.

Sic cautum pueris.

Sedula res amor est : ignes & ferrea testor
 Quæ vidi patrios cingere septa focos:
 Dum flammam cinxit, puero bene cauit. at ipse
 Frendebam artifices in mea damna manus.
 Sapè dabam lacrymas, quòd sic arcerer ab igne:
 Sic tamen arceri Vita salusque fuit.
 Nam quoties flammâ ductus pueriliter aureâ
 Sensisssem exustas igne furente manus!
 Turba sumus pueri simplex & nescia damni,
 Umbraque nescio que nos speciosa capit.
 Hoc tamen est leuius, quàm si labamur in ignes,
 Quos scelus & nigri regia Ditis alit.
 O miserum! tantus si quem deceperit error,
 Par illis non est vlla querela malis.
 At benè consuluit cæca Loiola iuuenta,
 Omnibus auxilio promptus adesse suo.
 Ille rudes animos, & adhuc ignara malorum
 Corda vetat damno tam propè stare suo.
 Ille Stygis flammis, purgandaque crimina flammis
 Vi vitent, facili spem docet esse fugâ.
 Nec docuisse sat est: exemplis fortius orget,
 Verbaque ab exemplis non leue pondus habent.

Catechista docet pueros orare ante refectionem.

Non capit antè cibum.

Facile, à primis si quid condiscitur annis:
 Natura vires doctor & usus habent.
 Adspicis ad pueri nutum ludentis, in altum
 Discat ut erecto corpore stare canis?
 Nec capit ille cibum, dominas nisi supplice gestu
 Et sibi munificas haeserit ante manus.
 Vidit amor, visumque suos conuertit in usus,
 Credidit & pueris hac valitura suis.
 Disce puer, dixit, precibus placare Tonantem:
 Nec nisi adorato Numine liba pete.
 Prauia crux epulas, crux pocula prauia signet:
 Pascitur his animus non minùs atque dape.
 O bene! quòd monitis pueri ignorantia cessit,
 Frenaque iam praecepta debita orexis habet.
 Lioiola pueris amor ingeniose colendis,
 Praemia solliciti magna laboris habes.
 Moribus ingenuis formata est flexilis aetas,
 Ut recreet canos culta iuuenta senis.

Casta conuersatio.

Tangor, non tingor, ab vndâ.

O DE PLASTICIS
FABULOSA.
Strophæ.

Tangitur undique cygnus, non tingitur,
Olor procul hinc Ledæus abesto.

Nec tibi, Regia Stheneli proles,
Cygne, per Eridanum Phaëthonta peremptum
Ploranti, patet hic lacus;

Qui numquam celoque Ioui que
Te credis, missi memor ignis ab illo:

Hunc incendia Sodomæ nil metuentem
Inter contraria flammis flumina Cupidineis

Antistrophe. Plurima subleuat auræ vis, sepè petentem
Polos, prope diuûm tecta, volatu.

Nunc, mediis quasi rubus in flammis
Integer, aut medio Gedeonis in imbri

Vellus nil madidum, velut
E terrâ nil terreus exit

Fons, siccus medios ita pernatat amnes.

Tempe per tua volucres concute pennas,
Arsit quem Phyllius, & tu factus olor, ex Hyrie

Epodos. Nate puer, cole, quod saluum te nescia mater,
Flendo dum liquitur,

Tuos stagnum fecit in usus.

Et vos discedite cygni,
Veneris qui iuga collo ducitis; Idalium

lunctos maternis curribus hinc Stygias
Vos agitet puer in paludes.

Tantum illibati nant hoc in flumine cygni.

Fructus

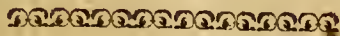
Fructus conuersationis Sociorum cum proximo.

Dulcior inde
Vt redeat.

Quisquis amas castos vita sine crimine mores,
 Loiola cœtum, cui socieris, ama.
 Nec pigeat monitis præbere fidelibus aurem,
 Factaque præceptis consona ritè sequi.
 Illi te facili ductu transcribe regendum,
 Exiguique morâ temporis alter eris.
 Vidi, qui nullâ fuerat tractabilis arte,
 Paulatim mores hîc posuisse feros.
 Huc veniat, nullo impurus violabitur igne:
 Huc veniat, nullas quæret auarus opes.
 Qui cadit è calo nimbus pluuiialibus imber,
 Carula, si nescis, æquoris vnda fuit.
 Eductam medio suspendit in aère Phœbus,
 Hinc dulci nubes roscida manat aquâ.
 Ergo quòd pecori, quòd labitur utilis herbis,
 Munera congressus sunt ea, Phœbe, tui.
 Quisquis es in sacrum te, cùm vacat,ingere cœtum:
 Huic solis, pluuia laus tibi cedit aqua.

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER QVARTVS.
SOCIETAS PATIENS,

SIVE DE ADVERSIS
QVÆ SOCIETATI CONTIGERVNT.

CAPVT PRIMVM.

*Singulari Numinis providentiâ, & paterno amore,
adversa in Societatem immissa.*

MALE querulum est in rebus aduersis genus hu- Amicos
exercet
Deus:
Senec. de
Prouid. c. 1.
manum; quando non nisi amicum & fortissi-
mum quinque rebus arduis asperisque exercet
Parens ille magnificus, virtutum non lenis ex-
actor. Superiorum consule exempla ararum.
Quos Deus optimos esse, quos clarissimos vult,
ærumnis obiicit; in occasiones inrentus, quibus
suorum virtus enitescat. Hanc dum explorat, in

lucem protrahit: dum probat, perficit: dum vexari agitarique finit,
claram toto orbe atque illustrem facit; quæ sine aduersario marcescere
alioqui, & ingloria suis periret in tenebris. Societas IESV magnum
satis orbi documentum est, ita validè concussa, ita undique imperita &
agitata, vr ferè non multrò minus prodigium sit, omnino poruisse confi-
stere, quàm in eam quam cernimus molem vno sæculo excreuisse. Sed
nimirum quod ille ait: *Non est arbor solida, nec fortis, nisi in quam fre-* Ibid. cap. 4.
quens ventus incurSAT: ipsâ enim vexatione constringitur, & radices cer-
tius figit. Libètnè vltra Dei consilium expendere? dum suos exercet, in idèò &
Societatem
I E S V
hoc laborat, vt se dignos faciat. at maiores nostros dignos se, dignos
præterea IESV nomine facere placuit: ne aut gratis accepisse videren-
tur tam honorificam appellationem, aut gerere otiosè. IESVM enim

pati si oportuit, eos quid expectare par fuit, quos eodem nomine visum insignire? agendo igitur & patiendo fortia orbi ostenderent, vocatos se non magis in societatem nominis, quam in societatem passionum eius: tantoque fortasse duriora scirent toleranda, quanto differentius nomen hereditassent. Quare desinant tandem arrogantiae notam nobis inurere, qui expendent primi sæculi Patribus nomen istud, omen semper & præfagium fuisse impendentium sibi quoque Dei causâ calamitatum: nec materiam vanitatis, sed virtutis incitamentum, exemplumque in arduis, solatium in aduersis. Hæc è Manresano secessu in signia Ignatius extulit: hæc è cælesti viso hausit: quo propitium quidem fore I E S V M didicit; sed cum cruce interim quasi ad ærumnas præire. Exinde probra, contumelias, vexationes, aduersa omnia Domini vestem appellare solitus: quâ hanc professos militiam indui optabat, simulque meminisse, cui se Ducis, quibusve modis probare deberent: atque in omnibus laborare vt boni milites CHRISTI IESV. Si fortes essent; in castris periculosa fortissimis imperari: si virtute animoque præstantes; lectissimos in arduas expeditiones mitti: si vitæ contemptores, ad vulnera mortemque intrepidi; istiusmodi primâ in acie collocari. interim de imperio Ducis queri neminem: de iudicio delectuque omnes sibi gratulari. Nec illa Macedonum pulchra phalanx, omnium Alexandri bellorum comes & focia, se vniquam præ ceteris doluit exerceri. nec illa sub Gedeone trecentorum militum exigua manus, se præcipuè quæstâ est hostibus obiici, aut immensæ multitudini in victimam & prædam dari. Periculi contemptorem quemque faciebat tam honestum de se iudicium Ducis, imò Dei. Digna est immortalitate alterius Ignatij, sanctissimi Martyris, è vinculis & cruciatibus illa vox: Nunc incipio CHRISTI esse discipulus. quasi tum primùm deprehendisset veteranus miles, præclare de se CHRISTIVM sentire. Habet profectò (quæ Dei benignitas est) habet & Societas IESV, quòd de Ducis sui iudicio sibi gratuletur. Nec degener esse, nec ignaua primo sæculo probata est. Sordida puluere non indecoro, vulneribus & sanguine formosior, inuenta est digna, quam suam IESV agnosceret. Habent & vnde gaudeant maiores nostri; quòd ante alios digni habiti sunt, in quibus spem atque indolem stirpis totius exploraret, an meritura videretur posteritas omnis pro nomine IESV contumeliam pati. Ingens beneficium; Doctori Gentium tum quoque promissum diuinitus, cum primùm iustus est coram Gentibus & Regibus nomen istud portare: quòd ea calamitas virium nostrarum quoddam experimentum est, & disciplina virtutis; siue post feliciter susceptos suâ causâ labores, consummatæ virtutis complementum, diuinæque indicium approbationis. Id Xauerius, id inelyti tolerantia viri agnouere. Quorum ille dicere solitus, suspectum esse, diu carere aduersis; idemque videri sibi atque non fideliter CHRISTO militare. istis verò tristes ærumnæ, & ærumnis addita feralis mors, laborum merces est optata sæpè, sæpè quæsitâ; & digna emi sanguine fuorum operum corona. Quid aliud quam pœnam atque supplicium dicerent cæci mortales? isti rerum benè gestarum præmia vocant. Nec falsò; quando & suis priuatim apud Deum meritis noua hinc fit accessio;

Philipp. 3.

Hebr. 1.

2. Tim. 2.

Iudic. 7.

cessio ; & præclara publicè ab se inchoata opera , certiora capiunt incrementa . Semina diceres , & terrâ priùs obrui debere , eò latius exuberaturâ , quò gratior hiemis præcesserit inelementia . Circumferte oculos , si placet , quâ per orbem diffusa Societas est ; vaticinanti tandem credetur Ignatio . Euentus docet nusquam ereuisse feliciùs , quàm vbi vulgò fuit depressa magis ; nusquam etiamnum latius florere , quàm vbi durius fuit agitata . Grati agnosceimus : insectationes hæctenus pro laudibus fuère , & clades ipsæ pro incrementis . Quis vel emendas non censeat , aliorum culpa si absit & offensa Numinis ? qui obesse crediderant , profuère : & quod demoliri laborabant , prouexerunt opus : non tam mole iam suâ , quàm illorum agitatione solidè firmatum . Segnia , ignaua , contempta sunt , quæ nemo excirat , nemo iactat aut mouet : otio ac desidiâ elanguent . Clara , & in æuum duratura , gaudent perpetuo motu . Sol fideaque , semper irrequieta ; viuida semper & integra sunt : nec vinqum effulgent gratiùs , quàm cum priùs sub opacâ nube latuère . Sed à cælestibus ad humana descendat cogitatio . Quæ res alia Regnorum Reumque publicarum exitium est , quàm sine motu alta quies , sine bello pax atque securitas , sine aduersis nimia felicitas ? hinc otium existit : hinc abundantia earum rerum quas primas mortales ducunt . atque hinc nasci vitia necesse est , quolibet hoste magis formidanda . Ob benigna in Societatem æreæ Mentis consilia ! quàm prouidè per aduersa , noxia remouit ! ne illam aut è quietis rebus ignauia , aut ex secundis insolentia carperet . Si florentem conseruare , beneficium est , quo id pacto certiùs facere potuit ? si propagare , quo potuit feliciùs ? In lucrum omnia & commodum vertit . Sinistro rumore atque sermonibus quid factum , nisi vt verè innotesceret ? iudiciis & quæstionibus , nisi vt cum laude approbaretur ? iactatione tam multiplici , nisi vt , facis instar , clariùs reluceret ? exilio & fugâ , nisi vt , dum alias quærit sedes , diffunderetur latius ? Stat igitur inuicta hæctenus : vtrique fortunæ par suis erudita successibus , quæ aduersa vulgus nominat , in beneficiis habere . Id nunc agit hoc triumpho sæculari : orbi testarum vulr , amplecti se illa vt Dei dona , vt paterni amoris pignora , vt incrementorum suorum certissimas causas : omnis vt retrò posteritas , in tristibus afflictisque rebus magis quàm in lætis spem , fiduciam , gaudium ponat , quamdiu de Societate I E S V se dicer .

*feliciùs
creuit, vbi
gratius agi-
tata;*

*id nunc
grata ag-
noscit.*

Age verò quisquis nobiscum ortas primo sæculo tempestates intuebere , quid nisi vndique turbatum mare ingredi te credes ? en quantum ab Aquilone insurgit malum ! quàm atra nox ponto incubat , quàm densa tenebræ ! procellæ vndique & decumani fluctus : nullo littore fida statio est . conspirant in vnus exitium cymbæ , recentis adhuc & necdum satis firmis laterum compagibus aduersus inimicum imbrem & infundentes se vndas . Obruendam igitur aliquando censuere sæculi prudentes , tantasque tempestates non cuicturam . idem & nostri (fatendum est) spem inter metumque , timuere non semel : nec minùs anxie ad Deum confugère , quàm ad I E S V M Apostoli in nauiculâ dormientem . Sed nimirum etiam hæc cymbâ I E S V S vehitur . quod igitur illi *Casarem* *rehere & fortunam eius* , id nobis I E S V nomen portate securitas est ,

est, simul & periculi causa. Tanto vectore cur diffidat, spemve abiiciat trepidis in tebus? cum opportunum fuerit, *imperabit ventis & mari*, & fiet *tranquillitas magna*; nouis interrumpenda tempestatibus, ne in perniciosiorem nobis malaciam vertat: verum vt semper sollicita, prouida semper & circumspecta, semper intenta peticulis, inter angustos vtrunque scopulos, syrtes inter & breuia, gnara omnibus prouehi ventis, inoffensum teneat diuinæ gloriæ cursum.

CAPVT SECVNDVM.

Ante confirmationem, vniuersam Societatem extinguere conatus demon in capite Ignatio.

Turba in Ignatium, **O** dium Satanæ, malè sibi metuentis à nouâ cohorte, prima & verior turbarum causa. Quid non egit ne coalesceret? quam adultam non tam facilè opprimendam intelligebat, in Ignatio Ductore vnâ operâ omnem laborauit extinguere: in capite totius vitam corporis, messem in semine, in radice arborem, in fonte riuos. Ignatium igitur palàm, Ignatium clam atque ex insidiis aggressus est; nunc improborum hominum odio & aperta vsus impietate, nunc piorum quoque virorum sæpè non prudenti zelo, specie recti deceptorum. Pro omni telò infamia placuit: eam Ignatio insignem si inurete posset, neminem cum illo initurum societarem. Itaque in Mantefano secessu quamdiu delituit sibi vni intentus, non tantum suam illi integram constare famam passus est, sed & præclarâ sanctitatis opinione augeti patetere vulgarique. at vbi de adlegendâ cohorte agi pensensit, vbi de faciendis quæstibus animorum; tum enim uerò Ignatij famam lacerare, vitam profcindere, dicta factaque omnia in inuidiam & criminationem vocare, calumniis, vinculis, catenibus, iudiciis id agere, vt, protitâ vbiq; auctoritate, qui infamem hominem sequeretur, nemo esset. Quocumque pedem inferebat Ignatius, sinistri illum rumores vel iam præcesserant, vel prosequabantur; nec conuiescere sinebant, nisi ab agendâ Dei causâ ipse quiesceret, inflammandisque hominibus ad pietatem. Compluti primum, deinde Salmanticæ, mox Parisiis, exinde Veneriis ac Romæ, quasi serie quadam illum infecitæ criminationes. Ter Compluti, non magno temporis intervallo, in illum habita quæstio veneficij atque hæreseos: initio ferè dissimulanter, nisi quòd semel ad quadraginta dies in publicam missus custodiam est. Compluto digressus Salmanticam, nihilo mitius excipitur: etiam illic datur in tetrum carcerem, iterum suspensus hæreseos; iniectâ collo prægraui catenâ, sed in quâ triumphasse perhibetur. Vtrobique honestissimâ quidem sententiâ declarata innocentia est; obex tamen mora que iniecta magnis conatibus, quando non nisi post quadriennium de diuinis rebus cum populo agere Quæstorum decreto permixtus est. Inter causas hæc fuit ex Hispaniâ excedendi. Sed non inferiora illum Parisiis manebant certamina. Hic nimirum obstruendi etant aditus, ne è florentissimâ iuuentute delectum ageret notius Ductor.

*Compluti
& Salmantica,*

Vix inchoauerat Parisiis Ignatius consuetæ sibi pietatis officia; cum subito magni exstiteret motus ob tres Academicos eximitæ spei, ad Euan- *Parisus,*
gelica consilia traductos. hoc primum quasi elasticum fuit. Inde maleu-
olis sermonibus apud Matthæum Ori Quæsitorem sacrum citatur
absens; sed vltro accurrentis fiduciâ calumnia concidit. Mox grauius à
Pennâ Magistro illi dedecus comparatur, publicum virgarum suppli-
cium, in eâ Academiâ seditiosorum & improborum iuuenum turpissima
ad ignominiam nota. Quod si succederet, actum esset de Ignarij con-
siliis, obscuratum nomen, eleuata auctõritas; adolescentes ab eius ser-
mone congressuque, infamiæ metu, sponte refugerent. Quis inuidi
hostis non agnoscat inuentum? sed contrâ omnia ceciderunt. Deereta
supplicij turpirudo palàm in illustriorem eius laudem decusque conuer-
sa est. Penna exinde aliique ex Academiâ conciliati Doctores, Gouca
in primis, cuius postmodum amicitia, ad aperendas nostris hominibus
Indias, apud Lusitanum Regem admodum fuit opportuna. Imò,
quod agebatur, vt ab eius consuetudine auerterentur adolescentes (ex
quibus nimirum diuino consilio confluenda Societas erat) contrâ factum
est. ex eo tempore conciliati sunt magis, Ignatij virtute publico iam
comprobata testimonio, & longè lateque manante famâ. Igitur non ita
multò post Faber & Xauerius, & alij deinceps, in eius se perpetuam di-
sciplinam curamque tradidere. Societatis primordia huic fortasse pro-
cellæ deberi, non incongruè dixeris.

Quid igitur? in nobilissimâ iuuentute tam securè aduersum se
conferri milites patietur humani generis hostis? & (quoniam ita res
ferebat, vt Parisiis abiret Ignatius) triumphandum scilicet excedere si-
net? Vltima tentare aggreditur, totisque viribus de integro iamiam dis-
cessum adoritur: si res aptè caderet, vnâ eademque operâ omnia
eius consilia atque instituta euerfutus. Temporum occasione captatâ,
quòd admodum seuera in Sacramentarios constituebantur iudicia, libel-
lum Exercitiorum vnâ cum Auctore in suspicionem hæresis maleuoli
vocant. Neglexit insanam criminationem is quem supra dixi Quæsitore
Matthæus Ori; quòd iusti fraudibus omnia calumniisque intelligeret:
libellum postulasse, excussisse, approbasse contentus. At negligendam
non existimauit Ignatius: iterum ac tertio Quæsitorem adire, rogar cog-
nitioni causæ det operam; nihil obtinet. instat tamen, suspecta credo
tempora reformidans; ac tandem cum scribâ Doctoribusque nonnul-
lis pænè importunè innocentie testimonium impetrat. Prudens con-
siliium comprobauit euentus. præfagiisse diceres orituras in Vrbe tem-
pestates.

Sed hoc nimirum opus, hic labor erat. ad Urbem, destinatam diui-
nitus natalem huic Ordini sedem, integrâ famâ ne accederet, callidus
hostis agebat; tantò acrius, quantò propinquior fiebat Ignatius, Vene- *Ventis,*
tias iam tenens. Nouam igitur eâ in vrbe aggreditur commouere pro-
cellam. Spargitur in vulgus rumor, hæreticæ prauitatis aliquoties in
Hispaniâ conuictum, elapsum è custodia, profugisse in Galliam: effigiem
eius ab Hispanis Inquisitoribus publicè conerematam. Parisiis quoque,
quòd iuuentutem peruersâ doctrinâ inficeret, ad sacra tribunalia dela-

tum fugâ præuertisse Magistratum consilia. Vulgabatur hæc omnium sermonibus, iactabantur in circulis; iamque ad Apostolicum Nuntium erant delata. Sed irrita rursus Satanæ cecidere consilia; vltro iudicium postulante Ignatio, non tam de suâ, quàm de Socionum existimatione sollicito, ne qua nascenti familiæ adhereret infamia: quando ab Augustino scriptum meminerat, nobis necessariam esse vitam nostram, aliis verò famam nostram, diuini honoris procutandi potens instrumentum.

Roma.

Sed hæc præludia quædam hæctenus, & præuixæ quodammodò velitationes ad decretoriam pugnam. Romæ, in conspectu orbis terrarum, in oculis Summi Antistitis, de summâ rei erat decertandum: Romæ iacienda erat alca, ne, firmatis aliquando almâ in Vrbe radicibus, longiùs inde progressa Societas, toto orbe diffunderetur. Spes erat nondum omnino maturum nouæ Religionis partum aut præfocari posse, aut insigni saltem infamiâ pollui, quæ illius aliquando pro Dei gloriâ conarus omnes labefactaret. Oritur igitur sæda tempestas, funestior ceteris terribiliorque; quæ quoniam in Ignatium decima est, decumanum meritò fluctum appellem: extrema certè omnia minari est visa. Eaque iudicauere maiores nostri tum fuisse tempora, de quibus in itinere apparens Ignatio I E S V S sponderat *Romæ se propitium fore*. Initium turbarum, detecta à nostris in concionatore quodam Augustino Pedemontano hæresis Lutherana fuit. Hic ille furere, familiares suos opulentos homines concitare, ad euertenda noui Ordinis fundamenta rabie accendi. Calumnia struitur vulgaturque (vetus fabula) Ignatium Sociosque probis omnibus notatissimos in Hispaniâ, Galliâ, Venetiis hæresicos flagitijque compertos: sed elapsos è Iudicium manibus, ad corrumpebandam iuuentutem specie pietatis Romam denique per fugisse. Apponitur adhæc falsus testis: qui, quòd olim familiaris Ignatio, eius arcana introspererat propiùs, ad similitudinem veri aptiùs censebatur dicturus. is vulgo iam credita, suâ præterea firmat delatione, & apud Urbis Præfectum accusat infontes. Fluebant ex sententiâ omnia: credulas vbique nacti erant aures. ardebat, restingente omnino nemine, odij arque inuidiæ in nostros homines ingens flamma. abstinebant congressu etiam antea amici. increbrescebat quotidie rumor, in Vrbe sermonibus, apud exterarum quoque nationes nuntiis ac litteris, teneri denique Ignatium Sociosque manifestorum scelerum hæresisque conuictos; videlicet vt quas noxij variis locis effugissent pœnas, cas iusto Dei iudicio Romæ perfoluerent, in celeberrimo orbis teatro. Quid ad ignominiam fingi atrocior poterat? quid in nascentem familiam perniciosius? Exitum vultis? is fuit, quo illustrius argumentum diuinæ in hanc familiam prouidentix vltra requirere nefas sit. Conuictus in iudicio, actusque in exsilium falsus testis, victoriæ initium fuit. quam in reliquos conspirationis nefariæ principes dum persequitur Ignatius, prodigium accessit. Quis enim neget esse prodigium auctore Numine factum, vt in ipso articulo ferenda sententiæ in Vrbe reperti sint omnes ferè antehac Ignatij Iudices, ex Hispaniâ Ioannes Figueroa, Matthæus Ori è Galliis, & Venetiis nuper Gaspar Doctius? Iudices dixi, an certissimi eius innocentix

centiæ testes, quasi diuinitus submissi in tempore? Horum igitur non iam litteris, sed ore ac verbis magnificè commendata Ignatij virtus, publicâ sententiâ à Præfecto Urbis tum omni suspitione liberata est, tum egregiè communita aduersum calumniatores, quorum longè dispar exitus fuit. Hæreseos ipsi flagitiorumque postmodum conuicti, in se tetosète, quam Ignatio fuerant machinati perniciem. Alter iudicium ignis fugâ præuertit, effigiemque suam pro se Iudicibus concremandam reliquit: æternis tenebris vinculisque alter mandatus. tertius breuî post inopinatum consumptus motbo miserè interiiit, huius se peccati grauitèr insimulans. vltimus denique, concionator ille sceleris architectus ac princeps, occultus Lutheri assecla, positâ tandem personâ, ad hæreticorum castra (quod ipsum fuit supplicium longè grauisimum) sese recepit. At Ignatio quanta hinc gloria! optanda certè Societati procella fuit. illustris facta est, quæ latebat in obscuro; innotuitque, iactata setmonibus. Imò & de Satanæ conatibus hoc iudicio debellatum credidit; tum demum à Pontifice Maximo confirmationem sperare ausa. quam (licet extrahente ad annum Guidiccionio Cardinale) tandem obtinuit: siue probatæ iam virtutis testimonium, siue præmium fortiter superatæ tempestatis.

CAPVT TERTIVM.

*Post confirmationem sapius exagitata Societas;
& qua turbarum cause.*

Inter sacros Ecclesiæ Ordines Apostolicâ iam auctoritate adlecta Societas tantillum quietis sperare poterat, tamquam iactis solidè radicibus, ventorum tempestatumque securior. sed mox eo honore non nisi elatam positamque se vidit in signum cui contradiceretur. Certatim excitata aduersantium studia; dubio procul fraude atque inuidiâ Satanæ: qui, quam primo in ortu elidere nequieverat, vbique terrarum persequi statuit, nondum desperatâ victoriâ semel omnem opprimendi. Labet hic excitatarum toties, procellarum quas deinceps narraturi sumus causas ex Orlandino semel exponere sigillatim. *Necesse, inquit, non est turbarum huiusmodi caput ab Satanâ auctore repetere: qui suum dominatum exercens in regno vitiorum, quidquid honesti sanctique inter mortales apparet, in ipso statim exortu conatur opprimere. Nota sunt in sanctam CHRISTI Ecclesiam nascentem ac teneram, nota in peculiare cætus commota bella; siue olim Monachorum, siue postea Mendicantium: contra quos non alieni modo à fide Catholicâ, sed qui huius defensionem sinceramque custodiam maximè profitebantur, acerrimè exarserunt. Igitur Satan cum tantum oderit bonos, & ad elidenda honesti semina tam vigil excubet, tam violentus assurgat; mirum non est, si in Societatem immeni quâdam & inexplebili rabie sese infert, nempe in eum Ordinem, qui bellum aduersus eum ad eò fufum & graue suscepit, inter Ethnicos, inter hæreticos, inter Catholicos tanto conatu, tot machinis, tamque aptis ad euertendam diri monstri tyrannidem. Hominum porrò (ut missos faciam prorsus ab Christiano nomine alienos) genera duo potissimum sese aduer-*

Part. 2. Hist. Societ. l. 15. num. 34.

Prima causa, quod dicitur Satanæ:

Secunda,
malitia
hereticorum
& improborum:

aduersaria præbuere, heretici, vitiosique Catholici. Quorum item in aperto causa est. Quippe virtuti cum vitio numquam magis conveniet, quam calori cum frigore: & quemadmodum hæc, si propè admoueas, pugna cooritur; ita, nisi remoueas te ac seiungas, sed prodeas in aciem, & vitium aggrediaris, existet pugna stabitque, donec altera pars alteram ad sui similitudinem commutet, ac victoriam ferat. Quod cum ita sit, si quando tempus incidere, quo tempore Societati pax esset, pro deterrimo equidem interpretarer iudicio. Nam quamdiu quidem instituta sua retinet, argumentare, si pugnam non vides, vel iam debellatum cum mundo, eique similem factum, quod optandum potius quam sperandum est; vel eam suo loco motam, & factam similem mundo, quod Deus auertat. Præter hæc duo genera, certos quoque homines interdum aduersarios habuit hic Ordo ex aliis Religiosorum Ordinibus. Ac ne id quidem potest prudentibus mirum ac præter opinionem videri. Non enim protinus cum profano restitu perturbationes animi exuuntur; numerosisque in caëtib; hac proclinitate & infirmitate nature, illà impugnatione Satana, quis bonos & equos præstet omnes & concordia studiosos? Adhæc hominum ingenia, pro institutione vsuque, atque ad eò habitu corporum, ad eò diuersa sunt, ut non minor sit in animi vultu quam in faciei figurâ varietas. Hæc illos studia, alios delectant alia: nec promus quidquam est factu, quam ut quisque que iudicio ac sententiâ improbat, etiam voce ac sermone condemnet. Igitur assueti suis institutis viri, cum quedam noua caput extulere, consequens videbatur, ut, cum sua amarent probarentque maxime, ab iis discrepantia resutarent. Nam quotus quisque est tantâ vel charitatis amplitudine, qui alienos complectatur ac suos; vel aqutate sapientia, qui res vti sunt, in suo quamque genere, neutram in partem præiudicij inclinatus ponderibus, iusto libret examine? Accedit quòd Societas non solum à veteri Religiosorum formâ habebat multa diuersa, sed, ut Instituti posebat ratio, exteriora quedam insignia, & stata seueritatis experimenta non assumpserat: commouetque nescio quem sensum, si quem videas eadem tecum profitentem conditionibus non iisdem implicitum, & quasi stadium idem decurrentem non pondere pari grauatum. Docet quidem prudentia non idem à quouis petendum. Sed tamen ipsi Baptista magni discipuli peragrè ferebant, que ipsi assumebant ieiunia, non item ab Apostolis suscipi. Hæc autem in exoriente Societate conspecta, multò poterant vehementius commouere, quòd vitæ genus ab ipsâ susceptum etiam probabatur in vulgus. Super hæc recentis huius affectæ disciplinæ cum totos se in proximorum dedidissent utilitates, nullumque prætermitterent pietatis ministerium, quorum multa Religiosorum veterum multi tractabant; nisi egregia quedam pietas panè obstupescisset sensum, necesse erat eos compungi. Paucorum enim est illa Apostolici pectoris generositas, Dum omni modo, siue per occasionein, siue per veritatem CHRISTVS annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Quin potius ex intimâ erat scholâ CHRISTI qui dicebat: Vidimus quemdam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Amat plus nimio nature contumacia, quod singulare existimetur ac proprium. Ex hoc autem capite oriebatur duplex præterea metus, ne & studiis Religiosos ad Ordines aspirantium, & liberalitate benignè facientium aliò auersâ, ipsi aliquando cum disciplina, tum vitæ subsidia desideraturi essent. Quibus rebus qui miratur quempiam fuisse commotum;

Tertia,
amulatio.

Philip. 2.

Luc. 9.

is naturam hominum ignorat, nec statum animaduertit, in quo CHRISTVS Dominus suam reliquit Ecclesiam: cui ad vincendum maluit suppedicare vires, quàm pugne causas, & victoriæ decus adimere. Par causa ludimagistrorum nonneminem incitauit, cum scholis quas Societas publicabat, & lucra ipsi in-terneri, & aditus ad crescendum intercludi putarent. Fuere etiam è Præsulis quidam aduersi, nomine quidem ac specie, quòd iura Societati ab Apostolicâ Sede concessa potestatem eorum conuellerent: sed vt reuerà his omnium leuissimâ fuit causa dolendi, ita non multos priuata quæpiam perturbatio transuersos egit. Pars maxima intellexere, ad leuandas eorum conscientias missum id à Deo subsidium.

Itaque summa capita vt perstringamus, tria quædam præcipua sunt. In hæreticis improbisque pertinax odium nominis nostri, & aperta maleuolentia. In quibusdam Catholicorum, vt modestissimè dicam, zelus non secundum scientiam, præfestinaturnque iudicium non cognitâ causâ, coniunctum cum ignoratione vitæ rerumque nostratum. In aliis quibusdam æmulatio impatiens lucis alienæ; præsertim vbi periculum est, ne de quæstu suo commodisque decedat aliquid. His ferè è fontibus inde ab initio illa in Societatem odia fluxere, hinc illa bella enata, quibus toto iam sæculo iactata est: neque tranquillitatem magis sperat, quàm suos inter fluctus Petri nauicula. quâ cum impeti agitarique ab hæreticis, vexari ab improbis, commune est Societati nostræ; id per impios ministros agente Satanâ, illam vt deprimat, cuius ope non patum extolli Ecclesiam videt; exofam, inuisam, execrandam vt reddat, quâ diuina bonitas vti dignata est, non infimo suæ gloriæ instrumento; irritosque illius reddat conatus, cuius, ob eruditionem pietatemque præstantium vitorum, tanti fieri cernit auctoritatem. Et miramur, si in illam Reges & Principes, si liberos in illam populos, si in illam celeberrimas Vniuersitates sacrosque Præsules concitare est conatus? Illudit mortalium mentibus ingenti umbrâ; verâ an falsâ, perinde habet: & de nihilo terribiles obijcit rerum tristium species ac tinendatum. Regibus vitæ pericula, & nescio quem timorem funestæ cædis: quam per Regulam Iesuitis imperari (vide quò progrediatur calumnia) Gustauus Suecorum Rex etiam nuper asseruit. Populis rumores ingessit turbatæ semper Reipublicæ & pacis, ab istis hominibus motuum omnium turbatumque auctoribus, assentatoribus Principum, & pessimis consultoribus; quorum consiliis accepta referunt, si qua duriora sunt Magistratum imperia atque edicta. Vniuersitatibus Præsulisque imminutionem obijcit potestatis suæ atque auctoritatis, violationem priuilegiorum iuriumque suorum, in quæ scilicet per fas & nefas inuolare laboret Societas, vlli subesse nescia aut cedere; vnus nixâ auctoritate Romani Pontificis, cui ex voto & sponsonne singulari totum orbem subiugare conetur, prodere Regna atque Imperia, subijcere Regum colla, vnusque istius Summi Antistitis stabilire Monarchiam. Dicit non potest, quantis hæc amplificata figmentis sparsa fuerint in vulgus, quam traducta inuidiosè. Per regiones circumducemus Lectorem, breuibus multa complexi, quæ Annales nostri prolixius dabunt.

Inuisam
reddere
conatur
Satanas.

Silu. de Pē-
tra sanctâ in
Epist. Mo-
lin. cap. 9.

CAPVT QVARTVM.

Motus in Italiâ aduersus Societatem.

IN Italiâ (vt inde ordiamur , vnde in reliquis sparsa Prouincias est) quoties in confirmatam Societatem deinceps quoque mota tempe-
 litas ? quoties Romæ , post causam tam sæpè decisam , imploratis ite-
 rum iterumque tribunalibus, ipsi quoque Ignatio laborandum fuit, ne
 qua Societati vix ortæ aspergeretur labes , & maleuolorum sermo partas
 iam laudes & bonum nomen obtineret. Leuibus quidem primò ex
 causis, quasi malè sopitis igniculis sub dolofo cinere; sed erupturis ali-
 quando, nî maturè opprimerentur, in magnum incendium : aut turpi
 saltè in fumo & fuligine suspitionum denigraturis integram hactenus
 famam Societatis. Nunc ab insano amatore periculum fuit, fremente
 turpes sibi ereptas delicias; viro acri, in Pontificis aulâ gratiofo, nec
 manu minùs prompto, quàm linguâ. Nunc ab occultis criminatori-
 bus, qui modò Pontificis, modò Cardinalium aures inanibus imple-
 rant suspitionibus, auerterantque à nobis. Nunc ab externâ Ludima-
 gistrorum petulantia, qui noui gymnasiij nomen famamque doctrinæ,
 quantam poterant, in inuidiam vocabant. ausi & suis effusi palæstris,
 cum lasciuiente discipulorum turbâ, fores quater, conuulnere fenestras,
 oblatrare docentibus, mediasque in exedras petulanter irrumpe-
 re. officiebant scilicet eorum oculis felicia scholarum incrementa, &
 probata in vulgus docendi ratio; nouorumque magistrorum gloriam,
 vt sit, suam interpretabantur infamiam atque contemptum. Sed missa
 faciamus isthæc leuiora, & nulli ferè Prouinciæ Collegioque non com-
 munia. De summâ rei Romæ iterum vt decertatum sit, videamus.
 neque enim coortas domi procellas dissimulare est animus, quando in
 iis singulare elucet Dei patrocinium ab intestinis simul externisque ma-
 chinationibus suam hanc familiam defendentis. Quod viuo Ignatio
 toties frustra Satanas tentauerat, id eo recenter vitâ functo feliciter
 confecturum sperauit: nec iam per externos rerum nostrarum rudes, solâ
 que fortes malevolentia & nocendi cupiditate, sed domesticorum ope,
 eorumque virorum, qui & ipsi è decem Sociis magnæ auctoritatis do-
 ctrinæque præclarâ cum laude in Societatis muneribus multos iam an-
 nos erant versati. His auctoribus ipsos in exitium suum armare Socios
 instituit, & cohærentem illam ab vno capite inter se soluere compagem,
 antequàm Societatis instituta primo isto generali conuentu semel ap-
 probanda, nullâ amplius possent tempestate conuelli. Dux fuit Nico-
 laus Bobadilla, vir acer, magnisque suis laboribus egregiè utilis; solitus
 tamen è liberâ potiùs quadam charitate (sic ipse nominabat) quàm ex-
 actâ Regularum normâ Religionem metiri. iamque è Professis in suam
 sententiam traxerat quatuor. Socium nactus erat Pontium Gogordana-
 num, laboriosum hominem, & operarium planè bonum; sed præfracti
 nonnihil ingenij. Æternum erit posteritati exemplum illorum cæca
 temeritas, dicam, an ambitio. Summam rei manifestum in discrimen
 adduxere.

*Turba le-
 nes Romæ:*

*grauiores
 a Bobadilla
 & Pontio.*

adduxere. Inciderant nempe tempora, de quibus illud poterat vsurpari: *Filij matris mee pugnaverunt contra me.* funesto illo Regnorum Regumque publicatum fato, vt, postquam ingenti labore in altum creuerit, in se tandem vires vertant & manus. Et quam propè ab exitio tum Societas absuit! Excessu Ignatij orbata erat capite: inter Patres qui conuenerant domesticæ erant dissensionis, foras quoque perlata in vulgus ab ipsis auctoribus, pessimo exemplo. E primis decem Sociis, qui vniuersim quinque erant superstites, duo Bobadillam sequebantur: nondum erant approbata Constitutiones, nec satis cetera vitandi norma: Cardinales sinistris occupati sermonibus delationibusque; nec minùs Pontifex, qui & suâ sponte non omnino propensus, & priuato, vt ferè sit, hominum genio sua adamantium, & quæ ipsi sapienter instituerunt ea putantium prima (erat enim Paulus IV. vnus è primis fundatoribus Clericorum Regularium, quos Theatinos vulgus nominabat) Societatis Instituta non probabat omnia, dudumque aliquid in iis mutare moliebatur; significaratque non semel, ex nostro & suo Theatinorum Ordine vnum posse constari. Hoc tamen tam difficili tempore inuenti sunt duo Pontius & Bobadilla (quod primorum Patrum numquam credidisset simplicitas) qui Societatem vniuersam perditum irent. Nam consiliis auidè viribusque collatis, ipsi adire Cardinales, obtulere libellos ipsi, suspicionibus concitauere Pontificem, actiter aduersus vicarium Lainium contraque Ordinis instituta dimittente; vt danda profectò Patribus futerit opera, nè quid Societas detrimenti caperet. Periculi magnitudinem æstimare qui volet, indicta extra ordinem propitiando Nutini pia opera expendat, qualia extremis in rebus solent adhiberi: quotidianas (quod tum nouum erat) Litaniarum preces: aliorum per vices quotidiana ieiunia: ter in die aliorum alio tempore flagella: terna qualibet hebdomadâ à singulis Sacerdotibus Sacra: repetitas à pluribus eximio feruore spiritus exercitationes; præeunte domini Professorum in verberatione publicâ Lainio, in Collegio Natali, quæ & toti vniuersim Societati extra Urbem per litteras mandata. Nec omisæ interim componendis motibus humanæ prudentiæ industriæque rationes, donec causæ cognitio Cardinali Alexandrino (is deinde Pontifex Maximus Pius V. fuit) demandata est. Ex eo die suboriri lux cœpta, tempestasque concidere. indictum silentium turbatum auctoribus, prima factiosorum hominum medicina. mox & aliò amandati sunt, vbi eorum opera expetebatur, non minùs quam antea publicè priuatimque prompta & salutaris. Iussus interim Vicarij potestate, vt priùs, fungi Lainius. Tandem etiam Societatis Institutum, quod quatuor Cardinalibus, iisque Ordinum diuersorum, cognoscendum dederat Paulus Pontifex, illibatum est redditum. Quo haud scio an vllum præstantius sit testimonium de absolutâ perfectione Constitutionum nostrarum: nihil mutasse è diuersis Religiosorum Familiis sapientissimos viros, & quidem præoccupatos calumniis eorum, qui inimicè notas habere existimandi erant; eo Pontifice, cui iamdiu non omnino probari videbantur. vel solum illud tam nobile iudicium, an non satis magnum commodum est, quod ex eâ tempestate Deus elicit?

Non ideò tamen secura erant omnia; nec deductus ab eâ meite Pontifex (quamuis dissimularet) quâ mutari quædam velle in Instituto non semel insinuauerat. non quieturus, nisi, vt in Rep. homo acer passim multa mutabat, in eam quoque formam Societatem redigeret, quam animo ipse comprehenderat. Ea forma duo quædam complectebatur addenda Constitutionibus: vt Præpositus Generalis non perpetuus, sed in triennium foret; & psallendi in Choro induceretur consuetudo ritu Clericorum. grauitet hæc postmodum seuerèque iniunxit, vsus supremâ in omnes Ordines auctoritate. Pugnabat vtrumque cum nostris vitæ rationibus, & Ignatij mente decretisque in primis, qui vtrumque multis magnisque expenderat momentis, & à nostro Instituto remouerat. Parendum tamen reuerenter in præsens fuit Summæ in terris Potestati, donec iudicio Cardinalium morte mandantis ea iussio exspiraret.

*Exagita-
tur Socie-
tas in Mō-
re Politi-
ano:*

Dum hæc domi turbantur, inchoatur in Monte Politiano Collegium successu optimo, sed qui in insignem postea tragœdiam versus est. Nescio an alibi maior nomini nostro aspersa infamia in turpissimo genere vitiorum; ita ad similitudinem veti adornatis criminibus, vt auersa à nobis optimorum ciuium voluntas & beneficentia Collegium tandem dissoluere coegerit. Feminarum præcipuè ad facta mysteria accedentium & numerus & pietas erat insignis: ergo aliæ intra monasterij septa se abdere, Deoque deuouere, aliæ pudicitiam fidemque coniugij colere quàm sanctissimè. Lapis offensionis hic fuit. nam frustrari necesse erat vel humana multorum consilia, vel flagitiosas scèdæque cupiditates. Inde iis, quibus affinitatum & coniugij præscindebatur spes, nonnulla indignatio; ceteris, qui ab destinatis flagitiis deiciebantur, dolor ac furor. Hi præcipuè admouendas omnes machinas statuunt, vt Societatem è Politiano præcipitem exturbent, & cum infamiâ. Certissima illa visa est via, sua in illos probra coniecere; idque eos insimulare, quod prohibiti essent ipsi per eos. Spargitur in vulgus calumnia impudens de vi intentatâ fugienti femina à quodam Iesuicâ. non Iesuicæ nomini, non feminae edebatur: nec vbi aut quando id accidisset. Comprehenso rumoris auctore figmentum euanuit. Vbi facta non succedunt, verum crimen conantur inducere; callidissimæ metetriculæ magna præmia pollicentur, si quem Patrum ad flagitium pelliciat: sed, quæ Dei suorum pudicitiam vbique protegentis benignitas est, irritæ omnès insidiæ fuere. Tertia struitur techna, quæ plurimum sermonibus magis inualuit, conflauitque infamiam: vnum scilicet è Collegio noctu conspectum, dum furtim ad meretricem ingrederetur. neque iustâ res suspicione caruit: nostrum enim habitum erat eminentis vir quidam sceleratus, vt demum ipse morti proximus palàm testatus est, & nos mox referemus. His aliisque in dies sermonibus iam simplex populus à Patrum consuetudine abhorrebat. Adductus & in suspicionem Reçtor Gambarus ob frequens colloquium cum piâ honestaque matronâ; sorore æmulâ flammæ inuidiæ accedente apud fratrem primarium virum. Is ad Lainium scribit, Gambarum vt auocet, fama interim, compertum flagitij Rectorem breuè ablegandum; additæ

ditæ aliæ super aliis criminationes, quin & fictæ amatorix litteræ. Vim additam memorant, positâq̄ue Gambaro necis insidias: aut saltem is vulgatus est rumor, quæ demum techna ad fugam cum compulit, succumbentem suspicioni timorîq̄ue, qui veri criminis expers semper fuerat. Missi continuo alij, qui Collegio sarcirent auctoritatem. sed iam restingui non poterat incendium: idq̄ue agebant aduersarij, vt fessi victiq̄ue tædio Patres vltro sibi consciscerent exsilium. Tam multa erant petterenda quotidie, vt iueundè Natalis non id Collegium, sed domum Probationis vocaret. Iam nihil suppeditabatur ad victum: assignatum Collegio Præceptoris publici stipendium Magistratus sustulerat, Præceptore reuocato: ædes quas Sodalitas Grandium concesserat in vsus rursus suos liberatæ esse volebat: auersa omnium studia atque benignitas: nouis insuper in dies deformabantur maledictis, periebantur insidiis. Ad extremum, re maturè perpensâ, missionem à Senatu petere Lainius iubet, & bonâ eorum veniâ è Monte Politiano discedere, vtiliùs alibi operam posituros, vbi certatim Collegia expetebantur. Triste naufragium igitur huiusce tempestatis exitus fuit. illud tamen commodum, quod omnes facillè iniurias tristiaq̄ue compenset (quis non admiretur inenarrabiles diuinæ Prouidentix vias?) quod per eam stationem Robertus Bellarminus Societati datus, tanto totius Ecclesiæ bono. hoc bonitatis & prouidentix; istud diuinæ iustitiæ fuit. Triennio à discessu nostro tota confictæ infamiæ scena reiecta est. Quidam ciuium, post ingentem seriem calamitatum, miserè trahens animam, nullum inueniebat sæuissimæ mortis finem. intellexit immissum diuinitus supplicium: acciti iubet multos è ciuibus; in quibus fuere Curtius Taurusius, frater Ioannis Mariæ Taurusij postea Cardinalis, Vincentius Bellarminus, Roberti Bellarmini item postea Cardinalis pater, Ioannes Hieronymus Bellarminus Abbas, Ioannes Hercules Minatus, Alexander Buranus, aliiq̄ue. His omnibus lecto circumfusus, moribundus summo cum doloris sensu intermortuis singulibus hæc palàm profiteatur: *Ego miser ac perditus is fui, qui habitu hominis Iesuitæ ementito ad infamiam Patribus constandam, vt cogerentur Monte Politiano abire (quod, prò dolor! accidit) quasi vnus ex iis, furtim noctu meretricis domum ingressus sum: vnde iniqua dissipata in Patres infamia est: Et propter hoc immane facinus euidenter sentio Deum esse, qui tanto in angore, vt videtis, detinet me, nec sinit mori. Iam igitur vobis coram omnibus aperio & confiteor indignissimum scelus meum, vosq̄ue obtestor, vt pro me Deum precemini, vt tantam iniuriam condonare mihi velit, damnumq̄ue ac detrimentum remittat, quod ego excessu illorum Patrum vniuersa huic ciuitati peperî. Hæc ritè contestatus migravit è vitâ. Res tota mox idoneis subscripta testibus firmataq̄ue est; comperitq̄ue, & alios fermè omnes infamiæ auctores miserimè petiisse. Hoc nimirum in reperendo postmodum Collegio ciuitatis studia accendit: sed ante annum M. D C. V. nihil impetrari potuit. Cardinalis Taurusius, qui primò Politianum venientes hospitio exceperat, ante obitum suum eos reducere laborabat, vt vna seni optimo ea reliqua videretur cura, nec alia superesse causâ longius vitæ spatium adamandi.*

& inde discedit.

*Eodem
tempore
turba Ve-
netiis.*

Eodem tempore, quo motus illi cœpetant in Monte Politiano, Venetiis quoque non leuis, minor tamen fuerat perturbatio. Dissimiles exitus quis non miteret? Venetiis facillè composita res Ducis Senatorumque auctoritate, vbi in Politiano non nisi naufragio pacari potuit. Contrà, eo ferè tempore quo de reducendâ in Montem Politianum Societate maximè agebatur, Venetiis educta est. Sed prima videamus. Etant Venetiæ chara admodum Societati sedes, ex quo tempore nauigatus in Palestinam Ignatius, à Senatore exceptus illic erat diuino monitu. Venetis item quo conuenienter delegerant primi Patres, vbi, confectis studiorum spatii, Lutetiâ recesserant: illic gemino in nosocomio agris primum ministrabant. Ex eorum numero septem ibidem erant initiati Sacerdotio, atque in eiusdem Reip. oppidis vrbibusque concionum publicatum posuerant rudimenta. plane vt sedem hanc & Remp. adamandi singulares & propriæ maioribus nostris essent causæ. Collegium in eâ vrbe exerat ditatarque Andreas Lipomanus, primus Collegiorum in Italiâ fundator, anno superioris sæculi quinquagesimo. Fluebant per decennium ex voto omnia, viuo præsetim Patriarchâ Driedo, qui ad res ferè omnes nostrorum operam feliciter adhibebat. Sed illius obitu versa alea est. Successerat multum Driedo dissimilis Ioannes Taruisius: hic contra nihil probabat quod gereretur à nostris, multaque oblocutus, & assiduo spargens noxia, etiâ per sacrosancta Evangelia iurasse dicebatur, Societatis homines in Venetâ ditone non diu mansuros. nec dubitant adicere væ Clarissimis Senatoribus, nisi fidem sibi habuissent. Triumphabant hinc, scio, inimici nominis nostri, atque hæc præfagia quædam & omina fuisse dicent earum rerum, quæ quinquaginta ferè post annis accidere; laudabuntque scilicet Taruisij prudentiam, quasi ea iam tum animo prouidisset. Taruisius igitur dudum consilia agitans de eiiciendâ Societate, aut (quæ altera spes erat) de illâ saltem suâ potestati subiiciendâ, multo acutus ciuium animos concitare aggreditur, per occasionem Sacerdotis cuiusdam præpositi confessionibus Conuersarum, qui magnâ vulgò sanctitatis opinione, sed clam multa dictu nefaria fecisse deprehensus, supplicio erat affectus. In Senatu igitur, eius instinctu procul dubio (quantum omnes argumentabantur) acerrimè quidam disputant non esse ferendos in Rep. Iesuitas, noxium hominum genus & turbulentum: illos, ceterorum exemplo Religiosorum, intra suos se non continere cellæ ac Monasterij fines, verum ciuilibus se immiscere negotiis, & ad publicas res porrigere manus: esse Hispanæ factionis, naufragos, extorres, hinc alios, alios inde eiectos: subornare matronas, perque eas quid in Rep. fiat speculari; & per confessiones præcipue singularum rimari secreta familiarum. Hæc in Senatu quidam cum disputassent, adderentque diuersi figmenta quàm plurima, inter se pugnantia, nimio criminandi studio (vt est circa improbitas) alij alios refutabant. Primum bonæ causæ patrocinium id fuit: alterum, quod deinde (nostris domi huiusce rei omnino ignaris) quidam ex clarissimo Ordine vltro susceperit, institutâ defensione per amplâ. Deiecti igitur primâ spē Societatis eiiciendæ, illam alteram aduersarij tentant. Negari certè non posse, quin petegri-

petegrinis hominibus periculosè tantum licentiæ concedatur, vt suo arbitratu tam multorum audiant confessiones: recenti exemplo satis superque admonitos, quàm parum cuiquam credendum sit: apponendum saltem custodem ac vigilem qui in officio contineat, nimitiamque temperet licentiã; hunc autem non alium quàm Patriarcham esse oportere: nec profectò sinendum, vt istorum hominum nomen, vt gratia, vt potentia in tantum inualescant. Itaque hæc illi cum dixissent, Senator è primis, qui & ipse acerrimè putabatur aduersaturus, eam contra defensionem habuit, vt nihil exoptari ultra posset. Post multa censuit, si quã de re admonendi Patres essent, id Serenissimo Principi (Hieronymus Priulus tunc erat) commendandum. Ea sententia placuit. Accersitur ad Principem Prouincialis Palmius: ex eo intelligit quæ in Senatu acta dictaque. mox detecto fonte horum sermonum, quem facile appatebat profluere ex auersâ Antistitis voluntate, ita Principi fatiscit, vt criminationes nihil nisi ad cognoscendam plenius Societatem valuerint, augendamque confluentium multitudinem. Multi enim accessere clarissimorum virorum: & qui prius exteriorem tantum illius speciem nouerant, vbi per eam occasionem domesticæ quoque disciplinæ præceptis & ordine cognito, eiusdem interiorem formam tamquam animam peruiderunt, pro suâ prudentiâ æstimauere totius quasi fabricæ rationem. Ita non magno negotio, primo in ortu, ea sopita est flamma, Priuli Palmiique prudentiâ, & mutuâ beneuolentiâ vtriusque.

Atque vtinam posteriora tempora Priulum quoque essent sortita: non esset fortasse vnde tam insolenter exsilium Venetum aduersarij nobis exprobrarent; & ij sæpè qui veras eius causas seriemque aut non norunt, aut in calumniam vertunt. nec tam acerbè in Iesuitas concitare molirentur Reges ac Principes, iactato vbique eius Reip. exemplo, quam sapientissimam prædicant. Sunt quibus operæ pretium visum fuit totos eâ historiã libros pertexere, ad inuidiam scilicet auctoritatis Pontificiæ, nominisque nostri: cuius criminandi quoties nacti sunt occasionem, sanè quàm liberaliter indulgent. Quo quid proficiunt, si fateri coguntur, non eiectos ab initio proscriptosque Iesuitas, sed suâ sponte abiisse? nec aliã ex causâ quàm religiosè parendi **CHRISTI** in terris Vicario, etiam cum vnus Prouinciæ iacturâ? Neque quòd hæctenus concessus reditus non est, probro verti debet: non tam illum negari omnino, quàm in aliud tempus reiici Cardinalis Perronius tum Pontifici dixit, ne vlla publicæ pacis esset remota. Restituta apud Venetos Pontificiã auctoritate, suum quoque locum recuperaturos Iesuitas, putgatis tempore suspicionibus: Christianissimum Regem, qui eos Constantinopolim introducere potuerit, non plus negotij habiturum per ditionem Venetam restituendis. Hæc Perronij præfagia tunc erant. ea qui euentu necdum firmata queritur, is meminere, quemadmodum frugum, ita rerum agendarum quamdam esse maturitatem. Eiecta è Galliis restitutaque tanto cum fenore Societas, vt postmodum referemus, non inferiorem de Venetâ ditione spem facit.

CAPVT QVINTVM.

In Hispaniâ agitata Societas.

EO lætiores in Hispaniâ fruges cernimus, quò maior illic hibernæ quasi tempestaris antegressa risticia. Non alia facilè regio nascenti primùm Societati præstantiores submisit viros; non alia tamen in Societatis mores atque instituta inquisiuit acrius. cunctata diu sua in Regna admittere, quamuis è suis ferè conflatam alumnis; sed nec alia probatam semel perspectamque maiore studio complexa est. Nimitum nec aquila fetum agnoscit, priusquam dubitarit agnoscere. Exercendæ primùm Ignario rolerantiæ tirocinium Hispania fuit: Ignatij vinculis carceribusque suos deinde lætos ibidem successus Faber acceptos retulit; quasi filio præmia virtutis parentæ. Vbi paulatim certæ sedes figi cœpère, fluctibus turbinibusque agitæ sunt, aur firmatæ potiùs. Libet è multis Salmanricam, Complutum, Cæsaraugustam exemplum dare.

*Tempesta
in Societa-
tem à Mel-
chiorè Can-
no.
Hist. Socie-
tatis 1. p. 1. B.
num. 44.*

Inchoabatur Salmanricæ domicilium, cusu prospero; cum ecce repentina tempesta, vnde minimè debuit, à nobili concionatore, Theologia- que Doctore ex S. Dominici illustri Familiâ. Melchior Canus is fuit, memorandus suâ illâ abalienatione ab hoc Ordine, quæ extemâ etiam ætate mitigati vix potuit, cum ita florentem Societatem videret: exemplum Religiosis hominibus, quò rransuersos non agat concepta semel, altiusque demissa in animum sinistra opinio. Fortasse & illud fuit: Cani operâ duas hæc Religiosas Familias inter se committere Saranas tentabat, vt, versis in se viribus, arretent inuicem, mutuamque, in quâ rerum apud populos agendarum acies est, hebetarent frangerentque auctoritatem: cò maiore populi offensione, quò clatiore ab iis expectat charitatis & consensionis exempla, non inconsideratæ æmulationis. Is igitur, quem dixi, Melchior Canus penitus eam opinionem imbibet, iustare mundi nouissima tempora, mox adfore Antichristum; iamque prodromos eius adesse: nostros homines designabat, quos omnino emissarios atque satellites Anrichtisti palàm & non dissimulanter vbique appellabat: omnes enim istiusmodi assecularum notas in alumnos nouæ huius Familiæ aprissimè conuenire. Sed non animaduettebat vir bonus, & olim fuisse homines, qui DD. Dominici & Francisci sanctissimas Familias eâdem fabulâ in contemptum vocare conati sunt, eamque iisdem firmate notis, vt apud D. Thomam videre poterat libro Contra impugnantes Religiones. Interim hæc Canus non in circulis tantum priuatisque congressibus, verum & è cathedrâ Doctoris, deque suggestu ac pro concione: tantò pemiciosius, quantò maiori ipse erat doctrinæ famâ, & opinione probitatis. Non populum tantum, sed & Principes viros nactus est credulos. Sibi cauendum existimabant à nostris: per vicos & compita commonstrabant digitis: ne tradendæ quidem rudibus doctrinæ Christianæ faciebant Magistratus potestatem: vixque aliud supererat, nisi vr tamquam purgamenta vrbis vrbe pellerentur. idque erat apud Academicos agirari & deliberari iam cœptum. Quid faceret hoc

*cap. 14. &
25.*

rerum

rerum discrimine pusillus grex? Michaël Turrianus, è Sociis vnus, non ignotus Cano, hominem adit: submissè rogar, vt suis laborantem initiis Societatem suâ malit auctoritate protegere, quàm vexare; erigere, quàm affligere. tum Pontificias adfetr litteras confirmationis testes, & simul quæ sint recentissima Pontificis de hoc Ordine iudicia, qui duos è Societate Theologos suo nomine Tridentum ad Concilium miserit. Nihil ille ad hæc omnia, nisi suum illud identidem occinebat, præmonendam fuisse multitudinem ne se pateretur induci in fraudem. miserari intectim Turriani sortem, cui se amicum dicebat, quòd iis sese imprudens coniunxisset hominibus. Non erat igitur hos inter fluctus nisi de prouidentia Numinis, suos numquam deserentis, certa spes. Enimuerò mox enituit. Ex eadem sanctissimâ D. Dominici Familiâ, inò & ex eadem domo (quis credat?) propugnatores excitauit Doctorem Ioannem Pennam, singulari pietate ac doctrinâ virum. Is veritatis studio, diuiniq; honoris, omnia huius Familiæ instituta scrutatus, non dubitauit recentem Ordinem iniuriâ vexatum aduersus collegæ morsus scripto etiam litterisq; defendere. Nec modicè ceteri Parres vnus culpâ excitatam dolere flammam: ad eamq; restinguendam exarsere vniuersi. Franciscus Romæus ante omnes, totius ipse Ordinis Generalis Magister, edito suis mandato *in virtute Spiritus sancti, et sanctæ obedientiæ, ac sub penis arbitrio suo taxandis* (ita loquitur) ne quis huic Ordini (quem quasi præsidariam manum Dei benignitate submissam vocat) aut eius institutis detrudere aut obloqui palàm priuatimq; auderet. Paulus quoque III. Pontifex, offensionum caussis maturè opprimendis, Apostolico diplomate geminos Anriistes, Conchensem & Salmanticensem, iudices statuerat, tutotesq; Ordinis abs se recepti. Ignatius pronuntiata nuper in Romano iudicio sententiæ exemplat miserat, amplâ suis potestate factâ quæuis adeundi tribunalia. Verùm omnibus hisce præsiidiis opus non fuit. Nixæ mendaciis calumniæ sensim concidère, partim Ioannis Pennæ singulati industriâ, partim eorum qui suspecti habebantur perenni ardore in obeundis vel inter procellas muneribus suis. Aperuère tandem oculos malè creduli homines, sinceriusq; iudicauere de fonte, vnde tanta fructuum manabat vbertas. Ergo suspicionum discussâ vanitate, tetra illa turbaturum nox in diem nitidum latissimumq; conuertum. Nec illud omiserim diuinæ in Socios prouidentia aliud argumentum. Per hosce dies diuinitus excitata est Maria Pimentella Comes Montis-Regij, quæ sese innta Monasterium quoddam sub eadem D. Dominici disciplinâ collegerat, vt nostris necessaria victui cultuiq; prospiceret. An non præclare sibi constat prouidentia Numinis? ex ipsâ præcipuè Dominicanâ Familiâ defensionem parantis simul & subsidium vitæ, vt vtiusque Ordinis viros tantò sanctius copularet charitas, quanto fraudulentius inuidia Satanæ distahere conabatur.

Maior altera minaciotq; Toleti exorta tempestat: Toleti dicam, *Alia à To-*
 an Compluti? certè à Tolétanis profecta mœnibus, atque adedò Ar- *auone Sili-*
 chiepiscopi domo; in Complutense Collegium defæuiit, quod eâ tem- *cto Ar-*
 pestate in Toletanâ Diocesi vnicum erat. Suboffensus dudum, acrius *chiepisc.*
 tandem in Societatem exarserat Ioannes Silicæus Toletanus Antistes. *Toletano.*
r. p. Histor.
Societ. l. 11.

Nec leuis erat irarum causa, orta à rudibus quibusdam ac vecordibus Presbyteris, qui etiam bis in die, si placet, CHRISTI corporis vevenda mysteria suis præbebant regustanda, aliosque eiuscemodi enormes committebant errores. Hos externo cultu nostris non dissimiles, ex nostrorum credidit disciplinâ profectos. acriter igitur in hosce Sacerdotes, acerrimè in Societatem exarsit, vt omnium caput & seminarium. At veriores offensionis causæ ab obrectatoribus & inuidis: infusurrabant quotidie in aures Præfulis, Societatis homines in alienâ Diœcesi impune ad populum verba facere, passimque aures arbitrato suo consentitibus dare; imò & profiteri, nemini se nisi Romano Pontifici in agendis illis partibus esse subiectos. Tandem exacerbatus Antistes, intentato anathemate edicendum curat, ne quis è suis popularibus apud nostros Sacramenta frequentet; ne quis item Parochus suis in templis permittat Societatis hominibus aut concionem habendam, aut vllam Sacramentorum administrationem. Reçtor Villanoua ad Poggium Pontificis Nuntium Madritum accurrit, opis & consilij causâ. Non potuit maiore studio, quàm Poggius fecit, causa suscipi. Societatis diplomata Senatui Regio ipse exhibet. ipse ad Silicæum cum suis litteris, exaratis perstudiosè, Villanouam remittit: instructum præterea per amplâ commendatione Eleonoræ Mascarenæ Principis feminæ, magnæ apud Antistitem auctoritatis. Verùm ad hæc aliud nihil respondit Silicæus, quàm propediem venturum se Complutum, coramque acturum, quod factò esset opus; videlicet, vt loqui in causis solebat quas nolebat confici. Interim ad Complutensem Canonicum scribit, ædes è regione Collegij ad vnam omnes quouis pretio coëmat: non eo tantum consilio, quò in eas loci angustias redigeret Collegium vnde egredi numquam posset; verùm, vt aiebat, quò virginum illic excitaret Cænobium tantâ altitudine, vt solis ac lunæ prospectum nobis eriperet. Adeò commotus semel animus omnes explorat nocendi vias. Ac semel iterumque deinde perbeneuolè appellatus de reuocandis edictis, nec animum nec aures aduertere vnquam voluit. Romæ Ignatius, quæ tristia nuntiabantur, in lætis numerasse fertur, atque omen traxisse vberissimi aliquando eâ in vrbe futuri prouentus. quod dies ipsa rerumque successus postea confirmavit. Et in præfenti quidem reddita mox serenitas est, per lætis à Pontifice mandatis, vt iniqua contra Societatem edicta Silicæus reuocaret. Libète singulare argumentum diuinæ in Societatem Prouidentiæ ex hac quoque procellâ erueret? Silicæi operâ (quod ille minimè cogitabat) in parandis Societati ædibus vsa est. Coëmi ille voluerat, ne in potestatem nostram aliquando venirent; & sic coëmptæ venêre facilius: &, quod à tam multis dominis, non sine magno sumptu, nec sine magno strepitu, obtineri potuisset, cum vno earum omnium domino facile transactum est. atque ædes illæ Archiepiscopo vitâ functo in nostram possessionem omnes cessere.

*Alia Casaranga-
ste.
1. p. Histor.
Societatis
lib. 1. n. 65.*

Haecenus quos narraui motus, fuere sine populi tumultu. Casaranga in apertam plebis seditionem quorundam odia erupere. Procella fuit, quâ ante eam diem nulla horribilior, nulla exitu lætior. Sed nec aliud in Hispaniâ domicilium plures à principio siue fautores habuit,

habuit, siue oppugnatores. Quicumque legebatur domicilio situs, quasi coniuratione factâ, tum Religiosi, tum Clerici, contra cooriebantur, ut nusquam totâ urbe possent Socij consistere. Coëmpræ tandem ædes, in quibus hodieque Collegium degit. Adornatur Sacellum. Sacro primùm faciendo dies dicitur. Prorex, totaque Nobilitas inuitatur. Et hactenus quæta fuerant omnia: cum ecce tibi pridie eius diei multâ iam nocte rogatum mittit Archiepiscopi Vicarius celebritatem ut differant: Augustinianos de loci vicinitate litem intendere. Responsum est, bonâ etiam Archiepiscopi veniâ eò iam processum, ut dilatio integra non sit: reddendam posttridie Vicario pluribus facti nostri rationem. Posttridie paulò ante Missarum solennia adest homo ignotus, submissus ab Augustinianis: censuris interpositis eo loco Sacra peragi verat. Nostri in omnem euentum iudicium Summi Pontificis ritè appellant, raptim pios doctosque viros consulunt, iura atque diplomata inspiciunt. omnes sine dubitatione pergendum censent. Igitur cæremoniâ magnâ Sacrum peragunt Dominicani: ex Hieronymiano Ordine concionem habet præstans Orator. Prorex intererat cum præcipuo flore Nobilitatis. omnia celebritate magnâ, gaudioque spectantium. Interim ad Collegij fores Vicarij edictum affigitur, aditum huius loci, quòd profanus esset, Sactorum causâ, propositâ anathematis poenâ popularibus interdictionis. Nimirum vicini duo Parochi in nos quoque exfurexerant; quorum vni sanguine iunctus erat Vicarius, suâ alioquî sponte parum Societati beneuolus. Hi omnes, cum Augustinianis conspiratione initâ, ad Societatem Cæsaraugustâ exturbandam vires & opes intendunt. Breuî eò tem adduxere, ut publicâ cæremoniâ Societas probroso notata sit anathemate, diris maledictisque confixa, proclamata horrendis execrationibus, restinctæ faces in eam accensæ; funestâ modulatione cantatus Psalmus centesimus octauus dirarum plenus: nihil denique prætermisum quod in impios ac detestabiles Ecclesiæ filios inimicosque Dei fieri conuenit. Qui partes nostras pro æquitate causæ visi erant suscipere illustres quidam & perampli viri, palàm, ut eodem anathemate illaqueati, sacris ædibus pulsi sunt. Interdictus prætereà totâ urbe Sacrorum vsus, quoad Societas in eâ permaneret; classicum videlicet ad eam violentè exturbandam. Ex eo tempore nihil non dirarum in nostros homines coniectum est: quasi piacula quædam omnibus odio erant atque horrore. addidere probrosas imagines, quibus nostri in compitis, in viarum angulis, in valuis templorum, depicti cernebantur à truculentis dæmonibus abripi ad inferorum flammæ. Nec semel procacior turba, vnâ ex fœdis illis imaginibus in hastam sublatâ, facto agmine ad Collegium procurrit; ab effringendis foribus vix coërcita operâ Equitum quorundam qui in vicino ludabant, & satellitum Proregis. Neque hæc visa satis ad concitandos plebis animos specie Religionis, quod acerrimum telum est. Tribus deinceps diebus funestam supplicationem circa ædes nostras cum lugubri carmine instaurant: CHRISTI è cruce pendentis effigiem auersam & atro tectam velo gestant; inter maledicta & execrationes lapides iactant in tecta; misericordiam, misericordiam magnis vocibus identidem inclamant. Quò poterat vltèrius progredi furor? nec pudor

Ribaden. in
Vita Ignacij
lib 4. c. 14.
Maffei, &
alij.

iam nec modus erat. Religionis causam agi putabat imperitum vulgus. Nihil Apostolici Nuntij nutus, nihil Ioannæ Principis (quæ pro Carolo patre Hispanias moderabatur) valuerat auctoritas. Spectabant omnia ad publicum totius populi tumultum. Ergo Patres grauius periculum veriti, procellam temporis deuitate constituunt, & Gregorij Nazianzeni exemplo, eâ vrbe cedere quam nullâ suâ culpâ, suâ tamen causâ, tumultuantem vident. In Senatum adeunt: consilium exponunt: ædium suarum deferunt clauas. Fit abeundi potestas à Senatoribus, perinuitis quidem, sed cum amplâ laude probantibus id modestiæ specimen concordæque. Vixdum exierant nostri; & continuò, quasi eiecto in pelagus Ionâ, procella quicuit. At ecce mirabilem rerum conuersionem. Affulsisse subitam lucem crederes: adeò mutata sunt omnium studia ac voluntates. Archiepiscopus melioribus vsus consiliis, sua ipse decreta refigit; innoxiam Societatem, irritasque declarat censuras suas. Igitur confestim mittitur qui Patres reuocet: venientibus Magistratus omnes effunduntur obuiam: medios excipiunt, multisque impositos honoris causâ vellent nolent, per celeberrima vrbis compita ad Collegij ædes reducunt; publicum dedecus publico item honore compensandum rati. Hic Cæsaraugustanæ tempestatis exitus fuit, tam Ignatij fiduciæ consentaneus, quam vaticinio Borgiæ: quorum ille, re cognitâ, non nisi lætitia signa dedit, omen inde ducens insignium incrementorum: qualia deinde ipsa dies attulit, & incredibilis ciuium beneuolentia. Borgia verò cum lapidibus appetitam domum inaudisset, dixisse fertur, istos vt colligerent lapides, nouis ædibus exstruendis vtilis fore. Nec sua nocentes poena deseruit. qui exturbandæ Societatis auctores fuerant, non ita multò post suo ipsi Cœnobio pulsati sunt, aliisque ex eadem Familiâ, sed melioris disciplinæ, Monachis id celsere, quæret ipsi per aliena Cœnobia sedem coacti.

Haec tempestates specimen ceterarum in Hispaniâ.

1. p. Histor. Societatis lib. 14. n. 74.

Atque has potissimum priorum temporum procellas ex vniuersâ Hispaniâ deligere visum fuit, propterea quod censefi possunt quasi specimen quoddam earum omnium, quæ posterioribus annis contingere. complectuntur etiam omne hominum genus, quod aliquando in Hispaniâ sensimus aduersari: Antistites primum Doctoresque, deinde Clerum, tum Religiosos Ordines, ac plebem denique tumultuantem. Certè Nauislauiensis tempestas anno huius sæculi quarto, poterit illi Cæsaraugustanæ non omnino videri dissimilis, strepitu saltem atque tumultu. In celeberrimis autem Academiis motus subinde exstituros Martinus Nauatrus Azpilcueta iam olim præmonuit, vir quâ pietate, quâ doctrinâ scriptifque toto orbe celeberrimus. cum enim Salmanticâ iter haberet, Socios omnes piè deque genu complexus, sollicitè dixit, curandum sedulò, vt Salmanticensis Collegij, ac eius quod Parisiis erat, fundamenta quàm optimè constituerentur: propterea quod eæ vrbes veluti fontes quidam litterarum essent, quò externorum plerique confluerent. addens præterea, cum tantam Ignatius instruxisset ornassetque classẽ, quâ (vt ille loquebatur pro suo affectu, non comparandi gratiâ) nulla maior umquam esset instructa, magnas Societatis Collegijs Domibusque tempestates non defuturas. Id in Hispaniâ præsertim quàm verum fuerit, nostri olim docebunt

bunt Annales, suisque in tristibus rebus exempla inde consiliaque & solatia postem petent.

CAPVT SEXTVM.

Societati materia patientia in Galliâ ante exsilium suum.

Quis ignorat quo in statu nascente primùm Societate Gallia fuetit? quor illic turbis exagitata Religio? quid mirum igitur, si hîc acerrimè exercita Societas? Sedem belli hîc delectam diceres, hîc certaminis campum. Caluiniana hæresis armis & impetu ferox, vt Societatem vidit parantem obuiam ire conatibus suis, mox illam exagitare, occultis primùm grassata cuniculis, dein modis omnibus perditam atque ciectam velle. Nec fuit exigui temporis hic furor. sexaginta & amplius annorum certamine exfaturate odia non potuit: donec tandem expulsam vidit omnibus Regni finibus, proscriptos Socios, erectam nomini nostro feralem pyramidem, perenne, vt sperauerat, monumentum.

*Hæresis
Societatis
malorum
caussa in
Galliâ.*

In Galliâ igitur de nobis tunc triumphasse se credidit hæresis; &, si verum fatemur, nusquam alibi tantum est ausa. Illi acceptum ferimus quidquid in Galliâ passi sumus. quis præter illam maleuolorum in nos odia fouit? quis inuidiæ flammam excitauit vehementius? eadem illa auitæ Fidei, eadem patriæ communis Erinnyis fuit, eadem omnium Societati malorum caussa. per suos illa mendaciorum Ministros sapien- tissimam patrem Vniuersitatis, grauissimum Senatuum Regium induxit in fraudem. hinc à paucis Sorbonicis publico decreto damnata Societas, à maleuolis de Regio Senatu eiecta insuper atque proscripta est. Atque hæc illa sunt posita æternitati de nobis trophæa, quæ tam libenter commemorare solent inimici nominis nostri, quæ iactate in circulis, quæ famosissimis libellis toto orbe decantare. Enimuerò posita æternitati. Numquam enim vt excidant posterorum memoriâ, nobis cura est: ne ve- reantur silentio intermori ne sinamus, nihil narrabimus (studeat hæresis) nomini nostro gloriosum magis.

Sæcularis est hic annus ex quo primùm Parisios ab Ignatio missi Socij, primum illud Collegiorum rudimentum fuit. quor agitata calumniis! eò parciùs tamen, quò intra sua septa se continebant modestiùs, priuatis adhuc ferè studiorum exercitationibus intenti. Decennio post fundandi Parisiis Collegij fit potestas à Rege Henrico II. sed agi ad perpetuitatem nihil poterat, nisi ab Regio Senatu Societas Galliæ Regno palam reciperetur. Id ne fieret, nullum non lapidem æmuli mouere. Igitur à Senatu ad Episcopum, atque Doctores Sorbonicos, reiecta est caussa: à quibus scilicet admittendam numquam sciebant. Episcopus enim sine dissimulatione aduersabatur; Doctores quid sentirent, paulò post prodidère. Profectum igitur tum quidem nihil, nisi ad patientiæ

*Damna-
tur Socie-
tas ab ali-
quor Sor-
bonicis an-
no 1555.*

rum: Sorbonæ enim id adscribendum numquam censuere maiores uo-
stri. Ab Apostolicâ Sede dudum confirmata Societas, tot grâtiis, tot im-
munitatibus donata, tot Regnis Prouinciisque iam recepta, per Euro-
pam Indiamque feliciter diffusa (quis credat?) damnaturâ viris tantâ sa-
pientiæ opinione, *tamquam in negotio Fidei periculosa, pacis Ecclesiæ pertur-
batiua, Monastica Religionis euersiua, & magis in destructionem quam edi-
ficationem.*

Thuan. l. 37.
Hist. Societ.
p. 1. lib. 15.
num. 45.

Dici non potest quantam rebus nostris cladem id decretum minaretur.
Iam liberè, iustâ freti auctoritate, inuchebantur in Societatem conciona-
tores de suggestis, in cathedris ludimagistri, populus in circulis, Senatus in
conuentibus, seruitia scyphos inter & lances. Proximum videbatur, vt
flagris cæsi (quod rumor terebat) pulsique toto Regno facerent Socij.
& confecta res erat, si petinde credulum Henricum Secundum maleuo-
lorum criminationes inuenissent. Is nobis tum fuit, quod Diuus olim
Ludouicus oppugnatis eâ tempestate Diuorum Dominici ac Francisci
Familiis: professus non semel, sibi & Cardinali Lotharingio pænè solis
relictum Societatis patrocinium, idque deserturos numquam. Ea spes
Societatem in Galliâ nutantem alioqui, & pænè conuulsam, retinuit fo-
uitque. Poterat quidem huiusce decreti abrogatio vrgeri apud Pontifi-
cem, cuius in eo quoque agebatur auctoritas. maluit Ignatius suâ
sponte concidere, quam deici cum fragore. Ita contigit: cum strepitum
initio latè ingentem fecisset, elanguit sensim euanuitque. ipsos dein au-
ctores facti pernituit. irasci merito potuere, quòd falsâ delatione ita sibi
permisere illudi. Certè quadragesimo post anno, cum de eiiciendâ So-
cietate actum est (vt infra referemus) Facultas Theologica pronuntiauit,
retinendam in Galliâ. tantum aberat, vt prioris sententiæ meminisse vel-
let, quâ vt noxiam damnauerat.

Post mul-
tas diffi-
cultates,

Mansit igitur tum quidem in Galliâ Societas: sed quantâ cum pa-
tientia materiâ! an non flentes mittebant semina secururæ messis? Ex-
spectandum fuit, dum primus ille tempestatis se frangeret imperus.
Mox aperiente se quasi sereno, tranquillitas paulatim rediit. Ergo (quod
è re Catholicæ Religionis, ac Societatis in primis) agi denuò cœptum,
vt penitus in omnem Galliam aditum Societati Rex aperiret. Tertias
iam litteras eam in rem dederat Franciscus, qui Henrico patri succeffe-
rat: eam à se admissam contestans, mandansque Senatui Parisiensi, vt
illam ipse quoque suo ritè Concilio amplecteretur. Tot Regis iussa fru-
strata sunt. Decretum Sorbonicum in primis obtendebatur. Quartis
litteris imperat Rex, sine cunctatione obsequantur, conficiantque ue-
gotium. Moram iterum inuenêre. Ad Eustachium Bellaium Parisien-
sem Episcopum, quem Societati haud dissimulanter infensum uorant,
cognitionem causæ deferunt, ac Pontificia diplomata mandant exhi-
beri. Quæ ille in potestate vt habuit, quasi hostilia signa ostentans, ad ea
Parochorum concilium vocat, & multum questus sua atque illorum iura
per hæc imminui, postquam omnium animos concitauit, scripto confi-
gnat sententiam: Galliæ Regno Societas ista ne recipiatur. Id vbi
Franciscus intellexit, obiecta sibi iussit ostendi, & quintum omnium-
que acerrimum Senatui mandatum edidit: Quidquid olim nuperve à
quouis

Thuanus
Hist. lib. 37.
Hist. Societ.
p. 1. l. 5. num.
192.

quouis contra obiectum esset; Societatem in Regnum Galliarum omnino reciperet, nullâ habitâ ratione aut veteris decreti Theologorum Parisiensium, aut intercessionis Episcopi iam aduersantis. Hâc spes intempestiua optimi Principis mors abruptit. An poterat studiosius causâ hostra suscipi? Toties citra contumaciam qui reiectam miratur, is sciat, nonnullos è Senatoribus occultè hæreticos, languentium aut inuidorum studia facillè suas traxisse in partes. & erant eiusmodi tempora, vt, ne expectarentur animi, pro potestate agendum Regi non videretur.

Successerat Regi Francisco Carolus frater. nouis animis vrgetur negotium, nouisque Principum commendatitiis litteris, vt Francisci Regis voluntatem ratam veller Senatus. Nihilò plus obtinetur. Piger persequi quot iterum obiecta sint moræ. Omnia à se vt semel amolirentur, ad Conuentum Polliatensem, qui Religionis causâ breuè erat indicendus, Societatis quoque causam reiciunt. Verùm hîc suâ ipsi spe falsi sunt. Recepta tandem Societas est, Cardinalis Lotharingij in primis, deinde Turnonij, Armeniaci, Guisij, Borbonij item Cardinalium, aliorumque Regni Procerum operâ; eo die (quod memotare iuuat) quo Parisios peruenit Lainius, id temporis Præpositus Generalis: cuius sanè aduentus Societati in Galliâ non gloriofus magis ad famam, quàm ad fructum vtilis; cum illam quasi stabiluisse, & suâ quodammodò manu eo in Regno firmasse videri potest.

Recepti iam erant, augebanturque feliciter nouis quotidie Collegiorum incrementis; sed diu quietis esse non licuit. Parisiis in primis felix noui gymnasij progressus (cui inter alios magnam celebritatem conciliabat Ioannes Maldonatus) vrebatur æmulus: ignem istum inuidiosè clamabant quantocyùs opprimendum. Concitatur in nos Academia, leuibus primùm dimicatiunculis, & quasi intra domesticos parietes, sed quæ mox foras totâ velut acie prodierunt. Academiae Rector (è Medicorum cuneo hic erat, quorum runc præcipui vitio temporum religione dubiâ, & ab Hugonotis non alieni) seuerè interdicit, vltra ne doceant. Rogatus auctoritatem suam Senatus interponit, iubetque doceri de more. Habetur interim in Academia conuentus. quæritur de adsciscendo Societatis Collegio. Dictisque sententiis, agente præsertim Medicorum cœtu, Societas ab Academia præcisè excluditur. Perstite nihilominus Patres in incepto docendi, non minore cum approbatione publicâ, quod nouatum inde turbatum molem consequentibus annis exciuit. Tamquam pro aris & focis Academici pugnauerunt. Si Francisco Montano credimus, nulla vniquam causâ tantâ contentione agitata in Senatu, nulla maioribus librata momentis est. decem ordinum ac statuum nomine, decem insurrexissè Aduocatos scribit. Vehemens atque acerbis ante alios Academiae Patronus fuit Stephanus Paschasius, exercitatae in calumniando impudentiæ. Quid non conuictotum euomuit os illud impudens in sectam, vt aiebat, ambitiosam, & fucatae religionis plenam? Ausus & Ignatium, nouo impietatis commento, cum Martino Lutero comparare: quasi ambo, diuersâ tamen viâ, eodem tenderent conspirarentque; vt videlicet, labefactarâ Magistratum auctoritate legitimâ, disciplinam Ecclesiasticam eneruarent, & diuina atque humana iura con-

*recipitur
in Galliam
à Conuentu
Polliatensi.
Thuan. Hist.
lib. 37.*

*Hist. Societ.
p. 2. lib. 5.
num. 198.*

*Hist. Societ.
p. 2. lib. 8.
n. 90. 91.*

*Lit. Societ.
tati inuen-
ditur ab
Academia.
In Apolog.
c. 22.*

*Thuan. Hist.
lib. 37.*

confunderent omnia. Nec impigè minùs causam nostram egit Petrus Verforius magni nominis Patronus, multùm laudatâ Societatis origine, eiusque auctore, & acri in Paschasium oratione. Dein Baptista Menilius, Cognitoris Regij partes sustinens, increpitâ initio Patronorum vtrimque acerbitate, in novos Ordines multa præfatus, tandem contra Societatem pctoravit: ausus & à Senatu petere, videret, in quam tent Clatomontani Episcopi legatum conuerti posset, vt memoria testatoris aliò genere conferuaretur. Venùm causâ biduum integrum agitâ, Senatus de negotio amplius deliberandum censuit, concessâ intcüm Societati libertate publicè ludum aperiendi, erudiendæque iuuentutis. Nonis Aprilibus id decretum anni sexagesimi quinti supra millesimum quingentesimum.

*Turba in
Galliâ ab
Hugonot-
is.*

Inualescebat interim, distractis in partes Galliæ populis, insolentior hæresis. Turbæ vbiq; & seditiones. Iam Apamiis communiter cum Religiosis omnibus; iam Turnone nominatim eiecta Societas erat ab Hugonottis, vi atque armis omnia occupantibus. Imminebat vniuersæ Galliæ tempestas immanis, gliscebatur Religionis specie ciuile bellum, quod multis deinde annis nec extinguï fatis nec sopiri potuit. Hoc tam miserando Reipubl. statu, quæ mala periculaque subiecit Socij, quis descibat? Hæretici sua ipsorum sceleta iis affingebant. hos nimirum volebant credi turbatum omnium incentotes; hos perturbatores Gallicani Regni; hostes publicæ salutis, & incolumitatis Regiæ; emissarios Romani Pontificis, cuius vnus auctoritatem perniciosâ suâ extollerent doctrinâ; iuuentutis mores cottumperent, subditos in Reges atment; quorum vitæ iam inde ab istorum commoratione in Franciâ iuquam esset cautum fatis. Et duo quædam eodem tempore euenète, vnde, ventilatis è Theologiâ quæstionibus, ingentem criminationum materiam aduersarij congesserunt aduersus doctrinam Societatis: nefaria scilicet Henrici Tertij cædes; & successio Henrici Quatti, tum quidem à Catholicâ communionem alieni: quem, nisi Romana maiorum sacra amplecteretur, Orthodoxorum nemo Regem agnosceret.

*Obtentu
instauran-
delitis agi-
tur de So-
cietate eii-
ciendâ.
Scip. Dup-
lex.
Thuan. Hist.
lib. 112.*

Hæc magnis toto Regno motibus dum feruent, in inuidiam vbiq; vocatur Societas. itaque de illâ exturbandâ iterum agitari ceptum anno M.D.XCIV. Venùm id ne ex professo agi videretur, litis obtentu quæ Academiæ iam olim cum Societate fuerat, fraudem placuit dissimulare. Renouatur igitur lis illa acri contentione, per triginta iam annos intemissa. Decimo tertio Kalendas Maias fertur inter Academicos rogatio; vt litis tot annos comperendinatæ iudicium tandem vrgeatur. Acta causa Nonis Quintilibus. Pro Academiâ verba fecit Antonius Atnaldus, de Caluini sectâ, calumniator vehemens, infensus nostro nomini siquis alius; infamem in nos habuit Catilinariam, eiciendos, exterminandos esse toto Regno Iesuitas. non iam de Academiæ tantum, sed omnium publicâ salute agi. Venisse tempus ferius omnino quàm dignum Francico nomine fuit; sed tamen ita maturum, vt differri iam hora non possit. Igitur intra dies quindecim à decreti denuntiatione ad singulas scholas factâ, excedere teneantur; nî faciant, tempore elapso quicumque ex iis reperiretur, nullo iuris ordine requisito, statim tanquam læsæ

læx Maiestatis & parricidij contra Regem tentati reus damnetur. Hæc
 aliâque multò atrociora vr in nos decernerentur, quasi sententiam
 ipse pronuntiatet, impotenter impudenterque deblatcrauit Arnaldus.
 Interuenerant & liti Curiones: pro iis Ludouicus Dolæus triduo post
 pari uehementiâ dixit; post innumera conuitia, orans ad extremum ob-
 testansque Curiam, si quidem Franciâ non pellantur (quod Academia
 petit) saltem illis Sacramentorum administratione, omni que aliâ quæ
 ad Canones spectat, sacrâ functione impostero interdicatur. Duretus <sup>Scipio Du-
 pleix.</sup> Societatis Aduocatus, acri iudicio vir, breuiter admodum pro tempore,
 & singulari cum modestiâ ad singula respondit, abstinens ab omni ver-
 borum acerbitate. existant hæc actiones vulgatæ typis. scriptus & dein à
 Barnio copiosior libellus defensionis loco fuit. Eadem postmodum ac-
 cusationum capita luculentè refutauit Franciscus Montanus. His admi-
 niculturalis irriti aduersariorum cecidere conatus, præualente propenso in
 Societatem fauore, vt cum gemitu & acerbitate scribit Thuanus, id
 agens vbicumque potest, vr rebus nostris quàm maximam conciliet in-
 uidiâ. Senatusconsultum factum est, quo libelli Academiae nomine
 & Curionum vrbs oblata iubentur adiungi liti olim comperendinatæ
 ante annos triginta, tamquam eius appendices: vt vno scilicet eodemque
 iudicio de iis aliquando à Senatu pronuntiatetur. Nihil vltrâ obtinue-
 re. Hic enim uerò infrenduere aduersarij, qui certam victoriam iam spe
 deuorauerant. Dum sententiæ dicuntur, fatetur Thuanus quædam ad- ^{Hist. l. 112.}
 modum liberè ab iis qui se numero vinci dolebant, prolata. Thuanus
 alter tum Curiae Præses, vir antiqui moris & horridæ libertatis, vt prior
 ait, nobis omnino offensus (vt ex prolata sententiâ patuit) peracerbè
 dixit sibi videri, comperendinatâ causâ, vitam Regis comperendinari.
 ea vox pro omine deinde celebrata est ob Ioannis Castelli factum anno
 proximo, quod mox referemus. Addidit prætereà, se effectum senio vitæ
 potius quàm litis huiusce finem adspecturum. ne tamen indictâ senten- ^{Thuan. ibid.}
 tiâ moriatur, censere vr Iesuitæ toto Regno expellantur. Eodem tem-
 pore Ioannes Passeratius Professor Regius ad suas lectiones ex more
 præfationem habuit, sed amarulentâ in Societatem dicacitate calum-
 niisque plenissimam.

CAPVT SEPTIMUM.

Eiecta è Galliâ Societas, & restituta.

DVm hæc tantis Academiae atque vrbs motibus disceptantur, an-
 nus insequens extremum causa nostræ momentum arrulit, atque
 omnino afflixit. Perficiendi aliquando, quod tam diu agitauerant,
 hæretici maleuolique viam inuenere. Nec poterant porcentiori telo
 rem aggredi, quàm tentatâ (vt calumniabantur) à nobis Regis salute
 atque vitâ, in qua omnis tum versabatur eius Regni salus, è quo nos
 volebant exactos. Nihil hinc adferemus nostris depromptum Annali-
 bus, sed è vulgatis vbique famosis libellis, nostrisque aduersus huiusce
 facti inuidiam Apologiis; ex scriptoribus item externis rerum Gallica-

rum Scipione Dupleix, Petro Mathæo, Andreâ Fauyn, Iac. Augusto Thuano, & aliis etiam nomini nostro insensis; vt maior veritati tum ab extraneis, tum ab ipsis hostibus, lux affulgeat. nec ideò istius exsilij historiam texere est animus (quam Annales nostri aliquando exactius dabunt) sed ex aliorum scriptis historicam quodammodò apologiam.

Anno M. D. XCV. vesanus ac nefarius adolescens Ioannes Castellus, incertum quibus agitatus intempetiis, Regis interficiendi consilium cepit. Tum primùm Parisios Rex adueniebat, nondum Pontifici solutus anathemate. Immixtus turbæ comitantium Castellus, in interioribus usque Regis cubiculum penetrat cultro confossurus. Sed cum destinata exsequi parat, ictu detrante (quod excipiendi salutantium quorundam Nobilium complexu se profundius Rex inclinasset) dentem rupit multo cum sanguine, nec penetravit altius. Ex hoc facto omnium in Societatem odia exarsere: illam attentati ream patricidij, manum tantùm commodasse Castellum, vulgatum creditumque est. Quo iure, quæve iniuriâ, frustra quæritur: non dabant tempora defensionis locum. quasi in flagranti, quod aiunt, delicto deprehensa fuisset Societas, ita in eam conclamatum est; *non seruato iuris ordine* (verba Harlæi Præsidis sunt apud Thuanum) *neque partibus auditis, vt in seditione & publicâ grassatione.* Dudum antè concitata erat in nos ab hæreticis ingens inuidia; præoccupati auersique implacabiliter multorum animi; tempora Reipub. perturbatissima, populis, vt diximus, Procetibusque in partes distractis. Nunc autem noui ctiminis summa erat: apud Iesuitas Philosophiam audiuisse Castellum (is sextum iam mensem Iurisprudentiæ operam dabat) nec ex aliâ scilicet quàm istiusmodi scholâ exitialem hanc prodire doctrinam de Regibus mactandis. Dicitur verè: *Nescis quanta rabies oriatur, ubi supra modum creuerunt odia.* Suspiciabus ingeniis id visum satis, vt atrocissimi facinoris auctor Societas haberetur. Ctedènt posteritas, quando in ipsis quoque aduersatorum Annalibus leget, ne in tormentis quidem nominatam vinqum Societatem sceleris consciam? Eodem tamen Senatusconsulto & Castelli & Societatis causam coniungere placuit; illum probrosâ atrocique nece, hanc exsilio damnare, vno eodemque decreto, quasi interesset nihil. Quid enim amplius superesse (ita in Senatu disputabant) aut quas vltiores quærendas aduersus pestiferam sectam probationes? an enim verba ab accusatoribus data, cum in causâ Academiæ Regni salutem Regisque vitam verti nuper clamabant? quid morâ illâ artificiosè quæsitâ profectum, quàm vt cædis diu antè meditata consilium maturaretur? Id videlicet superiore iudicio se iam tum animo prouidisse, Thuanus gloriatus, eandem de exturbandâ toto Regno Societate sententiam repetiit; in quam frequens Senatus iit. Decretum scribitur, vt Iesuitæ omnes, tamquam *inuentis corruptores, publicæ tranquillitatis perturbatores, Regis Regniq; hostes*, Lutetiâ aliisque vrbibus intra triduum à die denuntiationis, toto autem Regno quindecim post diebus excedant. nî paruerint, tamquam in læsæ Maiestatis reos animaduertendum. bona eorum omnia arbitrio Curie mox in pia opeta ctogentur; sancitâ insuper perduellionis poenâ in eos qui

Castellus
Regem
vulnerat:

Hist. l. 132.

Seneca.

Apud Thua.
Hitor. l. 132.

ideò pro-
scribitur
Societas à
Galliâ:

qui ad scholas Societatis extra Regnum litterarum causâ libetos miserunt. Nec mora. in incertum exsilium eiectiones omnes; tam subitâ procellâ, vt veluti ex Variânâ clade (audeo dicere) ne nuntius quidem tanti mali ad vicina Collegia mitteretur. Ipse Sociorum aduentus, tamquam ex ingenti naufragio miseræ tabulæ, pro nuntio erat. Neque hîc quies. Nouis iterum edictis, mandato Senatus Regij, vlrerius toto Regno sedibus omnibus exrurbantur. Quâ ius potestatemque extendit Toloſanus Senatus, parère vetuit, retinuitque Societatem, nihil veritus aut hæreticorum potentiam, aut æmulorum furorem. Complanatur interim Parisiis reduciturque in arcam Castellî domus, è quâ percussor prodierat. columna erigitur exinio opere. inscribitur Senatusconsultum, non tam in execrationem nominis Castellî, quàm Iesuitarum scilicet; de quorum exsilio perpetuum volebant apud posteros exstare monumentum.

Petr. Matth.
in Henrico
IV. l. 2.

erigitur
pyramis.

Scipio Dupleix
in Henrico IV.

Hæc illius temporis fœda procella, hoc illud toties decantatum Gallicanum exsilium. quod qui nobis obiiciunt augentque criminose, velim restitutionis seriem apud eosdem Auctores legant: delebunt ex animo facillè omnem istiusce criminis suspensionem. Expeditam denuò fuisse Societatem proborum omnium voto, factamque per absentiam chationem Petrus Matthæus scribit; reuocatam eam, tamquam perditissimis hisce temporibus vtilem Franciæ ac necessariam, ob præstantem eruditionem morumque probitatem, asserit Fauyn; ab Regni Proceribus certatim pro eâ actum Scipio testatur, & Thuanus ipse. Nec Societas causæ suæ defuit, aut supplicandi diligentiam intermisit. donec tandem Metis apud Regem de eius restitutione fortissimè actum est, captatâ sanctioris Hebdomadæ petoportunâ occasione, quam actionum esse animam nonnemo dixit: neque tantum consilio industriâque perfici, quantum temporibus negotia si attemperes; nihilque tentes omnino, nisi cum aptè potes & tempestiuè tentare. Erat illic Paschalia festa celebratus Henricus. Ignatius Armandus igitur Mussiponto profectus, cum tribus Sociis. Cum pro more sanctioris Hebdomadæ Rex ac Regina in lauandis pauperum pedibus solenni cæremoniâ defungerentur, Sacro interfuere. à meridie ad Regem introducti perbeneuolè excipiuntur. Hic Ignatius cum Sociis in genua procumbens, mox surgere iussus est: & quod mirere, quamuis prolixas orationes non ferret Henricus, Ignatium tamen Armandum non minùs patienter quàm atrentè audiuit de totâ causâ modestissimè differentem, vrgentemque potenter Societatis restitutionem. Exstat eius oratio sanè perelegans apud Scipionem Dupleix linguâ vernaculâ, vt habita est, quam Latinam Thuanus in historiâ fecit. Finierat Ignatius; bono omnes animo esse iussit Rex, addens, Lutetiam cum aduenerit, effecturum se, vt sibi negotium hoc curæ esse intelligerent. placere interim ad suum Lutetiam aduentum Ignatius Armandus cum Petro Cottono præstò essent. Ex eo die pro indubitato habitus est nostrorum reditus. Eiusdem anni Septembris mense expeditur Rotomagi Regium diploma. id sigillo magno firmatum vbi in Senatum allatum est, conturbauit scilicet animos eorum qui nomini nostro semper fuetant infesti: itaque promulgationi incedere

In Historiâ
Nauarræ
l. 18.

Agitur
de restitu-
tione So-
cietatis

Thuanus
l. 129.

Thuanus
l. 132.

Petr. Matth.
Dupleix,
Thuanus.

Hist. l. 132.

Rex ipse
in Senatu
pro eâ
perorat.

Regis
Oratio.
Petr. Matth.
in Henrico
IV. l. 3.
Scip. Dupleix
in Henrico IV.
Mercur.
Franc. To. 2.
ad annum
1611.
Gretser. in
Lixiuo.

cedere decernunt. Id Regi magnopere displicuisse ferunt: quare ipse cum Reginâ & magnâ Procerum coronâ in Senatum venit pridie Natalitiorum. Hic Harlæus primarius Præses benè longam & vehementem in nos orationem habuit. Epitome erat conuictorum omnium criminumque quæ Paschasius aliquando atque Arnaldus in nos declamauerant. Grauius vehementerque vrgebat, vt Senatusconsultum, quo toto Regno exfulare iussâ erat Societas, Rex adhuc ratum habere veller, neque de restituendis tam noxiis hominibus vllam admittere cogitationem. id obnixè rogare Senatores, adductos solo eius vitæ atque incolumitatis amore. Reginam Proceresque nobis amicos non mediocriter sollicitos habuit ea oratio, quam apud Thuanum aliosque integram inuenies.

Verùm Rex, sublati primùm in cælum oculis, ac sereno vultu, quasi causâ nostræ patronum ageret, neruosam contrâ, iudicioque plenam orationem exorsus est. Nulla profectò vniquam instiruta actio nomini nostro honorifica magis, nulla theatro celebriori, nulla maiore patrono. Quid ni beneuolorum omnium plausu exciperetur, frendente nequidquam inuidiâ? excepta est vulgataque quamprimùm vario idiomate. Eam vt apud Petrum Matthæum & Scipionem Dupleix reperi, quoniam pulcherrima est vulgatarum sæpè calumniarum Apologia, hinc atexam.

Actis primùm gratis amplissimo Ordini de eâ quam præ se ferebat curâ ac sollicitudine de Regis Regni que incolumitate, dixit: Omnes ab Harlæo allatas rationes, quæ Senatui tam graues tantique momenti esse viderentur, dudum sibi venisse in mentem, aliasque multò plures, quas ipsi non peruidissent. Rem igitur maturè apud se perpensam, & non dies ac menses tantùm, sed annos integros, octo iam aut ferè nouem, in eam cogitationem impendisse. Præteritarum rerum euentibus vsuque tam vario satis edoctum se, quid de futuris prudenter statuere debeat, neque experientiâ rerum aut solertiâ se vinci à quoquam. Quate omnino decreuisse Societatem reuocare ab exsilio, suisque in Franciâ testuere domiciliis. Tum singula breuiter refutare aggressus, subiecit: In conuentu Possiacensi non Iesuitarum ambitionem arrogantiamque fuisse cognitam (quod obiectum erat) sed virtutem atque præstantiam. nec videre se quâ ratione ambitiosos appellent, qui honores etiam dignitatesque in Ecclesiâ ex singulari voto recusant.

Quòd Ecclesiastici iis infensi sint atque aduersentur; iam ab omni tuo ignorantia bellum fuisse cum scientiâ. Et verò deprehendisse se, ex quo tempore agere cœperit de iis reuocandis, duo hominum genera maximè obstitisse: hæreticos, & deprauatæ vitæ Ecclesiasticos; atque illud esse quod iis æstimationem auxerit.

Damnatos esse à Sorbonâ; sed tunc, cum necdum essent cogniti. Vniuersitatem verò meritò dolere posse de eorum absentia, per quam factum sit vt vacua ipsa manserit atque deserta; neque destiterint interrim adolescentes, nihil remorantibus Senatorum edictis, extra Regni fines litterarum causâ ad Iesuitas currere.

Quòd meliora sibi seligant ingenia; illud esse propter quod Iesuitas tanto

tanto

tanto haberet in pretio. se quoque in conscribendis militibus fieri velle delectum optimorum: optateque ex animo, nequis inter Senatores adlegetetur, nisi optimus quisque, & isto honore graduque dignissimus; vt sola vbique virtus dignitatis nota sit atque discrimen.

Quod dictum erat in Franciam intrasse vt potuerunt, publicâ auctoritate non admissos; sic ante eos, alios etiam sacros Ordines fecisse; imò & se in Regnum Franciæ intrasse vt potuit. Illud fatendum esse, patienti longanimitate, probâque vitâ Iesuitas omnia perducere ad felicem exitum. Eâ porro curâ, quam habent, nequid immutetur in eorum Instituto, multo eos tempore conseruandos quàm integerrimos florentissimosque.

Quod de perniciosâ docttinâ obiicitur, profus nihil se credere. ne vnum quidem à se inuentum ex omni numero tot Collegiorum, imò ne ex dimissis quidem à Societate inuentum haectenus vnum, qui diceret, docere Iesuitas licere Regibus afferre manus. Barrerium cordis consilia agitantem apud neminem de Societate fuisse confessum; imò verò constare, illi dictum à Iesuitâ, non sine piaculo aternæ damnationis eam suscipi posse voluntatem. Esto sanè: accusasset eos Castellus attentati reos partidij (quod tamen non fecit, neque in tormentis omnibus vel minimum indicium dedit) esto, inquebar, accusasset; imò & de Societate aliquis eam inflixisset plagam, cuius aiebat se deinceps numquam meminisse velle, omnemque in perpetuum ex animo deieuisse memoriam; ac præpotentem Dei manum (cui sua vita & salus cordi sit) eo facto manifestè agnouisse; esto de Societate vnus aliquis eam plagam inflixisset; an ideò vnus crimen futoremque, culpam esse ceterorum: an fugandos eiiciendosque Apostolos omnes propter vnum Indam?

Pontifici Maximo quòd præ Religiosis aliis arctius sint obligati; non nisi de procurandâ ab iis Gentium conuersione id intelligi: seque existimare tam eos iuramento fidelitatis, quod exacturus esset, obstringendos sibi, quàm Pontifici sint obedientiæ voto. Illud inrerim cautè dissimulare Senatores, nec dicere, quòd Romæ improbetur non tribuisse Bellarminum in scriptis suis tantum potestatis auctoritatisque Romano Pontifici in res politicas, quantum alij vulgò solent Auctores.

Quòd de Ligâ fuerint, exprobrandum non esse: fuisse hanc iniuriam temporum: ertasse cum aliis quàm plurimis specie recti decepros. Imò se credere minori eos malitiâ peccasse, quàm ceteros; sibi que se certò promittete, eadem illâ recti conscientiâ, coniunctâ cum fauore & gratiâ, quam iis facere cogitaret, plus eos sibi deuinciendos, & impensius Regiæ Maiestatis, quàm Ligæ obsequiis deinceps fore addictos.

Ad illud quod dicebatur, Regem Hispaniæ illis vt; respondit, se non minus iis vti velle; neque deteriori conditione oportere Franciam quàm Hispaniam esse. Cùm omnes passim eos vtiles orbi iudicent, se præterea Regno Prouinciisque suis eos iudicate necessarios; & si haectenus taciâ quasi permissione aut conuiuentiâ in Franciâ fuerint, velle se iam vt publico sint Senatusconsulto. Huius facti gloriam sibi à Deo reseruatum. Cùm in Regno atque ditione suâ nati sint, non esse cur subditos velit habere suspectos. Quòd si timor est, ne Regis arcana cum ho-

stibus Regni communicent, non se plus iis communicaturum, quàm ipse eos scire velit. Permitterent denique prudentiæ Regiæ totum istud negotium: magis ardua difficiliaque tractasse se, & expediisse feliciter; ac proinde tantum laborarent de Regis imperio exsequendo.

Hæc cum diceret Rex, fori militarique eloquentiâ, omnium stupor atque admiratio fuit; non tantum quod capita omnia ab Harlæo allata tam recenseret refelleretque accuratè; verum multò magis, quod ita palam ostenderet, quantâ beneuolentiâ complecteretur hanc Familiam tot ubique odiis exagiraram. Quæ omnia in Senatu acta die Decembris XXI. quantum, putamus, dolorem inussere aduersariis? adhuc tamen toto tri-duo moras traxere. in eo laborabant, vt, reperiâ clausularum exoletarum memoriâ, si quâ ratione possent, beneficium Regis irritum redderent.

Thuanus
l. 132.
Petr. Matth.
in Henri-
co IV. l. 3.

Recipitur
rاندem
Societas à
Senatu.

Desicitur
Pyramis.

Thuan. su-
pra.

Maiora
ab exilio
Societatis
increment-
ta.
Scipio Du-
plex.
Thuanus
l. 132.

Thuanus.

And. Fauyn.
Hist. Nauar-
re l. 18.

Id ubi inaudiit Rex, commotior ad se vocatos stomachosè ince-
puit; atque è vestigio ad Tribunal pergere, neque inde prius quàm
confecto negotio exire compulsi; addito in scriptis decretorio manda-
to, vt sine morâ, & sine apposita vllâ conditione, decreti sui promulga-
tio quamprimum fieret. expensa examinataque à se omnia; mandare,
iubere, vt Societas suis in Galliâ sedibus restituarur publicâ Senatus au-
thoritate. Tam expressæ Regis voluntati nihil ampliùs refragari sunt
ausi. Regium igitur diploma in acta Curix solenni formulâ relatum.
Et quod neque Franciscus, neque Carolus, neque Henricus Tertius obti-
nere vinqum potuerant, vnus Henricus Quartus perfecit, vt Galliæ
Regno publico Senatusconsulto reciperetur Societas. Vno impetra-
tum exilio censerit potest, quod obrineri non potuerat sexaginta anno-
rum commoratione. Hisce litteris 11. Ianuarij millesimo sexcentesimo
quarto expeditis, omnia ad reditum parari cœpta. Mox & deiecta pyra-
mis, infame monumentum. Nec fuit parui moliminis res. Surgebat
pyramis inter quatuor virginum effigies ab excellentibus sculptas artifi-
cibus, præalrâ basi. Solam ex eâ tolli tabulam, in quâ Senatusconsultum
erat aduersus Societatem, satis esse, restituta iam Societate, aduer-
sarij clamabant: at benignitas Regis rotum monumentum funditus
voluit aboleri, ne qua palam exstaret memoria decreti contra Societa-
tem facti. Maluissent æmuli noctu id fieri. Petrum Cortonum interces-
sisse Scipio & Thuanus scribunt, fidenterque pronuntiasse, *Henricum
Quartum lucis, non tenebrarum, esse Regem.* Maio igitur mense, per otium,
in mediâ luce, destructa pyramis insigni eorum dolore, quorum in nos
machinæ omnes arque conatus cum hac pyramide ruebant. Vicit igitur
omnia improborum odia, abundeque pensauit constans Regis beneuo-
lentia. Verera restituisse domicilia parum erat; noua addidit fundauitque
præcipuis in vrbibus: Flexiæ in primis, altrice suâ in domo, quam in Col-
legium nostrum conuertit: ædes à fundamentis nouas adiecit ingenti
mole, pulcherrimâque instruxit Academiâ. Quid alia quærimus bene-
uolentiæ argumenta? fontem amoris cor suum testamento legauit, &
Flexiano in templo nostro sepeliri voluit. diceres nobilissimâ sui parte
perpetuò apud nos habitare velle. His adde apertum Societati aditum
in Bearniam, auiram ditionem, reducendis ad Ecclesiam hæreticis. ad-
iice illius operâ sumptibusque fixam nobis Constantinopoli sedem.
præter-

præterea Gallicano in Regno ita auctum Collegiorum numerum, vt tribus antè Prouinciis aliæ iam duæ sint additæ. Numquid meritò dices pensatum ingenti fenore exsilium? è quibusdam eiectam vrbibus Societatem, vt induceretur in plures? aliquamdiu abfuisse, vt maiori desiderio expeteretur?

CAPVT OCTAVVM.

In Germaniâ iisdem turbis agitata Societas, quibus Religio Catholica. E Transilvaniâ triplex proscriptio.

V Nam Gallia proscriptionem, plures Germania numerat, & quasi pet aceruos. Rem à fonte si arcessimus, vna in Galliis Caluini hæresis erat: in Germaniâ Arianorum reliquiæ, Lutheri incunabula & propria sedes, à Caluino submissæ coloniæ; Berengarij, Wiclefij, Hussij fœda progenies, sectarum omnium colluies atque sentina. Et non ferocius insurgerent omnes illæ pestes in spargentem se latè toto Septentrione Societatem, quam suis norant conatibus maximè aduersari? Centiceps Hydra, & secum ipsa discors, in Societate oppugnandâ opprimendâque, capita iunxit & vires. Quid minores libeat turbas persequi? grauiora exsilia in promptu sunt. Plurium Regnorum sedes, totasque sæpius Prouincias perdidimus; è Transilvaniâ primùm, deinde Bohemiâ, mox Hungariâ, Moraviâ, Silesiâ exacti; non exiguis interim iactati motibus in reliquâ Germanicâ ditione.

*Hæresis
multiplex
ad Septentrionem
turbarum
caussa.*

Nulla dedit regio documentum certius, quantopere Religionis ac Societatis coniuncta sit causa. Vbicumque Principes Magistratusque Catholici ad clauum sedere, floruit Religio, floruit Ecclesia, florere Regna: vnaque cum illis Societas nostra floruit doctrinæ laude; nobilium institutione, populi obseruantia, Principum gratia, innocentia existinatione. At vbi Rempublicam inuasere Lutheri, Caluini, veterumque ex Orco sectarum alumni, mox concitati sunt ad arma populi, turbata Regnorum quies, violata Religionis libertas, & ante omnia exfulare iussa Societas.

Prima curarum Ignatio Germania fuit. E primis nouem Sociis (quemadmodum Libro secundo meminimus) vnum Gallia Paschasium Broëtum cum dedisset, vnum Lusitania Simonem Rodeticum, India extremoque Orienti Franciscum Xauerium, celo Ioannem Codurium; quinque reliquos impendit Germaniæ, & clarissimos viros, Fabrum, Lainium, Salmeronein, Iaium, Bobadillam; & primis Patribus nec virtute nec industriâ inferiorem Petrum Canisium, qui ceteris Germaniæ Apostoli titulum nomenque præripuit. Ac ne priuatim ipse nihil conferret Ignatius, Collegium in Vrbe Germanicum excitauit. Quid, quòd ab extremâ Indiâ Franciscum Xauerium reuocare parabat, vt Septentrioni ferret opem? Quantam putamus prudentissimo Parenti ostensam diuinitus è Germaniâ messem? sed non nisi post insignes ærumnas laboresque metendam.

*Cetera
Ignatii de
Germaniâ:*

Primus de Societate in Germaniam Faber intulit pedem anno abhinc

hinc centesimo: Iaius dein & Bobadilla secuti. Curas intendere, operasque multiplicare cogebat extremo in discrimine posita tot populorum salus. Extrui paulatim cœpta Collegia, arces & propugnacula aduersus impietatem: Bauarorum primum, dein Austriacorum fauore Principum; sed maiore exinde odio hæreticorum; non ferentium sui cursum Euangelij, vt dicebant, Iesuitarum obiectu retardari. Ergo illi de opprimendâ Societate inire consilia, excludere parandis sedibus, exturbare iam partis. Quis vnius sæculi memoret certamina? Probra, conuicia, contumeliæ, priuina & ferè popularia arma fuere: eò assumpta liberius, quò è templis atque suggestu ab impiis Ministris furiosius subministrata. Tum sparsi in vulgus infames libelli; super alios alij, sine uumero, sine pudore aut verecundiâ. mendaciorum impunitatem promittebat necdum satis nota Societas: credita passim satellitum Satanæ, atque ad eò cacodæmonum, esse cœtus, procul exterminandus à ceterorum vsu conuiuioque mortalium, & tollendus è medio. Nec vllis aut Magistratum placitis, aut Principum, decretis, satis ea frenari licentia potuit. Quid enim vererentur, qui palàm armorum vi atque terrore extorquere audebant Religionis libertatem, id est, impunitatem scelerum? Hinc illâ Germaniæ fœda incubuit bellorum tempestas. in se ipsi ciuilibus armis versi sunt; eò pertinacius, quò sanctius se furere credebant obtentu Religionis. Iisdem ergo procellis & auita maiorum Fides, & nostra in Germaniâ Societas iactata est; vexata, fugata, expulsa: reducta denuò, suasque restituta in sedes, pro ut varias in partes se dabat victoria. Eadem belli alea Religionis simul & Societatis alea fuit. An non id abundè doceat vnius Gustauî Suecorum Regis nuperrimus furor? quàm ille latè (vt publica præteream) nostris quoque in rebus stragem dedit? quanta Collegiorum insecta vastitas? quæ spoliatio direptioque? quæ Sociorum ærumnæ, diuexationes, proscriptiones, exilia? longiori narratione aliquando describenda, ad detestationem Suecicæ hæreticæque crudelitatis.

Sed hæc communis quædam temporum atque bellorum iniuria fuit. singularia nobis, nostrisque rebus magis propria, quædam perseque-mur: nec ea longo hinc disiuñcta temporum interuallo, aut vetustis annalibus eruta. hoc ipso sæculo pleraque, & ante oculos propemodum nostros gesta referemus. apparebit, opinor, Societatis causa cum Religione Regni que felicitate semper coniuncta. Lubet à Transiluanîâ exordiri.

Stephanus Bathoreus ad Regni Polonici assumptus gubernacula, successorem in Principatu Transiluanîæ reliquerat Christophorum germanum fratrem. Is nostri amantissimus, inchoatum à Stephano de aduocandâ Societate consilium perducit ad exitum. In eam regionem Societas, confirmatur Comitibus publicis; fundatur Collegium & Academia Claudiopoli. Secum Albæ commorari Christophorus iubet è nostris Sacerdotes aliquot, quibus magistris Principis filij (Sigis-mundo nomen erat) pueritia adolefceret. quod etiam non ita multo post moriens, supremis mandatis, admodum Proceribus commendarat. Vrebant hæc interim hæreticos, Caluinistas in primis atque

Aria-

*sed illic
hæreticis
exosa So-
cietas.*

*Hist. Societ.
part. 2. 17.
num. 54.*

*Ex Annis
1588. &
Ioan. Ar-
gent. Apo-
log. cap. 13.*

Acianos: commouere se tamen non sunt ausi, quamdiu Stephanus patruus Poloniae Rex orbi concessus. metu premebant iram, fingebantque ad illius se nutum simulatione obsequij. vbi defecit is quem metuebant, nec satis roboris adolescentulo Principi ad resistendum, male dissimulatum odium aperiunt. Conuitia primum & probrosa dicta in Magistros Principis: mox in conuentibus passim de nobis exterrimandis multa dissertatio.

Iam è pueritiâ Sigismundus excefferat, adetatque dies capiendi de more Principatus solennia. in hoc Proectum conuentu Nobilitas Transiluanâ, Arii & Caluini impietatis æmula, à duobus, vt fama est, tribusve dominandi cupidis impulsâ, petit à Principe Iesuitas eiiciat, idololatricæ olim explosæ restitutores, Hispanicæ Inquisitionis propagatores, buccinatores Romani Pontificis, iuuentutis corruptores. hæc tum crimina spargebantur. Oblata & à nostris defensio. rogabant ab hisce Comitibus, quæ erant particularia loci vnius, ad publica rem differri, vt plenius cognoscetetur. Sed irritò conatu. perstat Nobilitas, instigantibus Arianis; quæ & ad illud vsque tempus tributum soluturam præfractè negat. Nec aliter fecit ac dixit, pessimo exemplo.

Accelerantur igitur Comitibus, ne interuentu Andree Bathorei Cardinalis, qui propediem adfuturus dicebatur, disturbarentur omnia; ingentibus passim aduersariis tundendum ferrum dum candet: hostem impulsum prosternendum: valescere impetu audaciâque consilia, morâ euanesce: occupandum esse tempus quo Regnum collocetur in tuto, exturbatâ Papiasticâ disciplinâ. Quid enim, inquiebant, aliud agunt Iesuitæ, nisi vt Romano Pontifici obtemperemus? hõine semper timebimus per secreta colloquia cum Principe, per liberos nostros domi, per argutos sermones in publico? quin, ciectis semel istis speculatoribus, occasione intentis, liberamus prouinciam periculo, iuuentutem insidiis, omnes metu? Hæc illi in Comitibus. ad quæ & nostri veniendum sibi rati, ne causæ suæ deesse viderentur; in consessu Senatorum primò, deinde in templo, quò conuenerat Nobilitas, auditi sunt. Oblatus etiam à Catholicis libellus supplex, obtendentibus æquam omnibus Religionis libertatem; petentibusque, suarum ne Pastores animatum tractarentur acerbitis. Sed frustra omnia. Religionis & Iesuitarum odium aures occluserat. vicit, vt sæpè fit, deterior sententia.

Postridic alius à Nobilitate ad Principem libellus mittitur: urgebant denuò, vt idololatria & Iesuitæ eius propagatores è Regno extirderentur. Dilatum in alterum diem à Principe responsum; & tunc quidem datum in hanc formam: A Nobilibus iniquè postulari, à se honestè petiti non posse, vt rectores pueritiæ suæ, sibi à patre pattuoque Rege commendati, publicis approbati Comitibus, nullius criminis rei, imò ne leui quidem perstricti suspicione, inuidiâ tantum Catholicæ Religionis, quam ipse pariter profiteatur, indictâ causâ eiiciantur è Regno. Æquum esse & Catholicorum Proectum auditi preces; nec sine scelere aut suos illis posse eripi Pastores, aut iuuentuti Magistros, vetatos hactenus in eo munere cum summâ omnium approbatione. Hæc iunct Gubernator, malorum omnium caput (penes quem & æratium

*Urgent
hæretici
vt Iesuitæ
eiiciantur
è Transiluanâ:*

publicum & satellitium) per suos, vt ferunt, emissarios concitatâ multitudine minutæ Nobilitatis, varioque terrore expugnatîs Catholicorum animis, qui cum Principe sentiebant; ipsum etiam Principem anxium nutantemque, defectionis metu iniecto, vel inuitum adegit subscribere impiis postulationibus. Nec mora: in Peruigilio Natalis Domini, sub horam noctis alteram, nostris in Aulam accitis, exponit Cancellarius Senatus ac Nobilitatis sententiam: solum Principem tantam aduersantium molem sustinere non posse, nisi obteri malit. cupere illum item rem beneficij sutorum tueri Magistrorum innocentiam; sed eo in cardine res esse; vt vel Patribus cedendum sit prouinciâ, vel ipsi in perpetuum Principatu. parendum tempori consilio sapientum. magnas esse populi procellas conspirantis in idem: & imminente naufragio, conseruandæ salutis ergo, vel carissimas merces deiici in mare. Suadere se hanc Principi gratiam facerent: offerrent vltro quod essent amissuri; vt à quibus regendi arres acceperit, acceptam quoque referat regnandi auctoritatem.

itaque
proscribi-
sur Socie-
tam.

Vix illuxerat Natalis Seruatoris dies; antequam Sacrum facerent, haberentve concionem, Princeps ipse renuntiat stetitisse sententiam, vt ex omnibus cedant ciuitatibus regiis, eamque reuocari non posse. eodem die in Comitio promulgatur edictum consonum orationi Principis. Igitur postridie, Festo S. Stephani Protomartyris, post Sacrum, quod tunc postremum Princeps audiuit, vltimum telum vibratum est in Iesuitas. De mandato Senatus, & nomine Principis, Meggesto Claudiopolim ablegantur, cum mandatis, vt post tres hebdomadas omnino è Transilvaniâ excedant. Hiems erat asperrima, & præaltis vbique niuibus impeditæ viæ. neque hæc moram vllam exorare potuerunt communiter omnibus, nec sua priuatim Patri Lelesio grauis infirmitas. Fecerat is Magister Principis, eoque in munere contraxerat morbum, cuius vis illum ad extrema tum deduxerat. ne quidem opperiri mortem & sepulcrum Claudiopoli permissus est: inhabili quamquam corpore labori & itinere fuit asportandus. Vnicum saltem postulatam concessum est: testimonium publicum abituris. non alias relegationis causas id habebat, quàm irritatam in nos Nobilitatem studio Religionis: adiecto in aliis rebus honore verborum.

Ingemuit certè adolescens optimus eiectioni nostrorum: itaque per totum diem memoratur non temperasse à lacrymis. quo die tanta dicitur extitisse ventorum vis ac turbo, vt & tectum templi, in quo constatum fuerat infamè decretum, & camini culmen ex ædibus Principis deiecerit. Et Principi igitur & nobis cedendum tempori fuit. Coactum se omnino, & non nisi in speciem fuisse assensum, liquidò ostendit, cum quarto post anno, simul ac satis firmasse vires sibi suas opesque est visus, Societatem quamprimùm reuocauit: dissimulato primùm habitu ac nomine, ne manentibus adhuc æmulis reuiuisceret æmulatio; dein palàm, nouis censibus ornamentisque auxit.

Puniti au-
tiores pro-
scriptio-
nis.

Obseruata interim seuera Numinis vltio in proscriptionis auctoribus. quorum Gubernator ille facilè princeps, & architectus facinoris, statim abire Magistratu iussus; & nihil impetrans è nostris bonis, quibus in-

inhierat, cum despondisset animum, antequam nostri Claudiopoli discederent, est mortuus: serò, & se miserum clamans, quòd non seruasset fidem Stephano Regi, Ietuitis expulsis. Id die tertio à proscriptione contigisse scriptum reperi. Saltem ne exsilium quidem nostrorum vidit, pro quo tanto studio egerat. Alterum memorant dein capitis luisse supplicium; plerosque alios infeliciter vitam finisse.

In Annuis
Transiluan.
1606.
Argent. A-
polog. c. 13.

Igitur à reditu nostro in Transiluaniam, qui anno prioris sæculi nonagesimo primo cœptus erat, confirmatus postmodum Comitibus publicis, tenebant omnia satis prosperum cursum, cum nouis factiosorum hominum turbis oppressa denuò cum Repub. Religio, vnaque cum illis Societas. Cæsari Transiluaniam resignarat Sigisimundus, in Cæsarem Transiluaniam insutrexere, duce Moyses quodam, gente Hungaro, religione Ariano. Hic Turcicis Scythicisque instructus copiis, Transiluaniam occupat. Oculatum se testem P. Ioannes Argentus asserit, ab eo cum Claudiopolitanis hac formulâ esse conuentum: illi ciuitatem vt dederent, ipse potestatem iis vicissim faceret diripiendi vastandique Societatis Collegium; Patres omnes eiiciendi, raptandi, mactandi. Ex pactis conuentis facta omnia. dedita ciuitas: direptum Collegium: templum à fundamentis ditutum: vastatum gymnasium, quod regio erat extructum opere: expulsi Patres: trucidatus Emmanuel Niger: relictus Georgius Bartholic ex vulnere semiuuius. Omnia eâ feritate, quam Turcarum de gente præsens nonnemo, in sacros homines & dicata Numini templa, Turcis ipsis diceret esse inauditam. Sed mox adfuit vltor Deus. Non totus abierat mensis, cum horum dux facinorum Moyses in acie cæsus miserimè interiit; lato Transiluania feto, nisi vniuersum ferè Nobilitatis florem, qui ad sequenda eius casta vel inuitus fuerat adactus, miserando suo casu oppressisset. Ciuis ille Claudiopolitanus Iudex Regius, & præcipuus tradendæ ciuitatis vastandique Collegij auctor, pendit è patibulo. Restituta à Cæsaris Commissariis Societas, à ciuibus perhonorificè reducta est: non aliud scilicet ob crimen eiecta, quam quòd Catholica erat, & Catholicæ Religionis aduersus hæreses indefessa propugnatrix. Ergo quia nostrum solo æquauerant, Parochiale templum nostros in vsus cedere coacti sunt. mox & Ariani Ministri omnes sibi fugâ consulere, solaque exinde Catholicæ Religionis exercitia obiri cœpta.

c. 13. Apo-
log.
Secunda
Societatis
proscriptio
Transiluaniam:

puniti. 14.
Etiores.

Io. Argent.
Apol. ibid.

Verum non diuturna quies fuit. Turbulentus alter Transiluaniam occupat Stephanus Bockaius, patriâ Hungarus, Catholicis acerrimè insensus. quos nisi oppressisset, turò satis dominari se posse non credidit. Ea res Claudiopoli hæreticis animos fecit Societatem denuò exturbandi. Nulla contrà valere consilia aut preces; quamuis tentata sint omnia. Eodem die templo ac scholis, intra triduum domo etiam & vrbe totâ cedendum fuit. id gestum decimâ nonâ Iunij, anno huius sæculi quinto. Aduentu Bockaij in prouinciam mitiora Catholici sperabant. Indicta erant Mediensi in vrbe totius Regni Comitia. Verum & hîc instituitur actio de nostris toto Regno eiiciendis. Quis miretur Arianos Calvinianosque in eam mox iuisse sententiam? decretum scribitur. Monitus interim per amicos mox accurrit Ioannes Argentus, id tempo-

Annuis
Transiluan.
1606.

In Apolog.
ibid.

ris Transilvaniae Viceprouincialis. auidiri postulat in eodem conuentu, ne inaudita præter ius & æquum condemnctur Societas. Hic ille aduersariotum criminationes eâ fiducia soluit atque conuicit, vt ne mutire quidem ausi, qui vehementissimè in nos antè fuerant debacchati. Mox & Procere suæ credulitatis pœnituit piguitque: decretum publicè lacertatum est: Societas suo loco stetit. Acerba proculdubio hæreticis & insperata res, Bockaio in primis: tamen pressit ille tum iram alto pectore, sed mox crudeliùs erupturam. Quod illâ æquitatis specie & publico Ordinum decreto non potuit, priuatâ auctoritate & non sine vi postmodum peregit, ac Societatem toto Regno impiè iniusteque eiecit; anno decimo, ex quo à Principe Sigismundo totius Regni decreto in Comitio fuerat reuocata. Sed non feliciùs Bockaio, quàm sua Moyse impietas cessit. à suis lento veneno sublatus dicitur intra mensem; neque diutiùs imperium tenuit à nostrâ è Regno eiectione, quàm à proscriptione Claudiopolitanâ Moyse tenuerat. diceres non dissimile scelus æquali ferè vtrobique passu assecutam Nemefin.

*Tertia
proscriptio
è Transil-
uaniâ à
Bockaio:
Anno
1606.*

Et sublato, spes reditus affulgebat. verùm Bockaio subrogatus Sigismundus Rakocius omnem sustulit. Is de restituendâ Societate benignè rogatus Archiducis Mathiæ nomine (qui postmodum Imperator) à se facti inuidiam vt amoliretur, ad Comitia Claudiopolitana reiecit. Hic iterum à Ioanne Argento acta felicissimè Societatis causa est, quam vbi aduersarij rationibus & æquitate labefactari posse diffidunt, insani clamoribus & cæco tumultu miscent omnia. Proscribitur Societas, & (quod in primis auara Principis quærebat cupiditas) bonis omnibus spoliatur. Victi audaciâ numeroque Catholici non ideò palàm reclamare destiterunt, apertè protestati, in iniquam istam Societatis proscriptionem se nequaquam consentire. Quam voluntatem suam publico extare scripto voluere, suis singuli subscriptis nominibus, quod apud Argentum inuenies. Rakocius ipse innocentia nostræ testimonium dedit: *Patres Societatis IESV, vt bonos & morum integritate graues viros, ex suis Collegiis bonisque non ob vllum delictum, aut notæ alicuius vitium, verùm ad instantiam Romanæ & Catholice fidei contrariam opinionem sequentium, esse deturbatos, exclusos, & in alia loca demigrare coactos.*

*approbata
à Sigis-
mundo
Rakocio:*

*In Apolog.
cap. 13.*

*caussa pro-
scriptionis
Religio
Catholica.*

Ad hunc igitur modum expulsa Transilvaniae Regno Societas est anno huius sæculi septimo; cò tristiciori calamitate, quòd paulatim omnem secum Hungariam, Bohemiam, Morauiam traxerit fœdissimâ strage.

CAPVT NONVM.

*Expulsa Societas ex Bohemiâ, Hungariâ, Morauia,
Silesiâ; item Rigâ in Lithuaniâ.*

*Motus in
Hungariâ
contra So-
cietatem.
Ioannis Ar-
genti Apo-
log. c. 14.*

FVnctâ Bockaij coniuratio primos in Hungariâ aduersus Societatem motus exciuit. nimirum vbi proscripta Religio, quis illi locus esse possit? Iniectæ Episcopis violentæ manus, nec temperatum ab eorum sanguine: trucidati Sacerdotes: spoliata templa: polluta altaria: diuina

diuina & humana omnia contaminata. Zagabrix Societas & Lincij stetit immota. illie retenta seruataque à Croatis; hinc ab Austriacijs Principibus, ipsoque Imperatore Mathiâ, multis decorata præsidijs & ornamentis. Bohemicam tamen sequentium annorum procellam non perinde effugit, præscripta tandem ab Euangelicis Ordinibus: quando eodem ferè tempore, eodemque edicto, velut vno afflata fulmine, ex Bohemiâ, Hungariâ, Morauîâ, Silesiâ est eieccta.

Anno labentis sæculi decimo octauo Conuentum Pragæ habuerant Euangelici Ordines, & defensores sub vtrâque: ita se appellabant, quòd sub vtrâque specie sacra frequentandi mysteria ius sibi iument. Obtentu libertatis ad arma conclamatum. A templo & concione, pro aris scilicet & Religione pugnaturi, procurrunt ad arma. Armati in arcem Pragensem penetrant; deque iniurijs multa turbulentiè questi, Præsidem Slatatam aliosque Cæsari & Deo fidos Consiliarios, vi arreptos, per fenestram in altissimam fossam barbaro facinore deturbant. Quid hoc rerum statu Socijs erat expectandum? mitius præter spem actum est. in Collegia fortunatasque tantum, non etiam in corpora salutem. Circumfremuit tamen armorum terror; obsessumque ab armatis Pragense Collegium: dum intercè edictum scribitur infamibus plenum calumnijs. Summa erat: Iesuitæ pestilens secta, omnium Bohemix malorum auctores, sine morâ, triplici Pragâ, Crumâuio Bohemix, Neuhusio, Glatzio, totoque Regno excederent. ita ratum fixumque esse vnanimi trium Ordinum consensu. perduellium pœna in eos sancita, qui deinceps inferre pedem præsumperint, aut de ijs vnquam reuocandis agere in Senatu. Nec mora: affixo statim ad Collegiorum valuas decreto parendum fuit. Confecta interim vulgataque eorum criminum apologia, quæ in decreto nobis obiiciebantur: responsumque breuiter ad singula capita. epitomen suis Laureæ Austriacæ Commentarijs Iulius Bellus inseruit. Bohemiam igitur sic amisimus. sed numquid amplo cum fenore, & glotiosius deim recepturi? Læta Ecclesie, læta Austriaco nomini Pragensis victoria, nobis quoque lætissima fuit. non easdem tantum fedes, victrices Ferdinandi Aquilæ nobis asseruere, sed & suis fouendam regendamque auspicijs commiserit Academiam; adiectis vbi que nouis Collegiorum incrementis.

Non stetit intra Bohemix fines Euangelicorum furor. Hungariam quoque latè peruagatus, altero mox edicto Socios omnes inde quoque eiecit. Ingens & ista rerum nostrarum clades fuit. neque hoc satis. abeuntentes etiam persequi placuit, neubi securi consisterent. Morauix Brunam quasi ad fidam stationem se multi receperant. Mox Euangelici Ordines Morauiam Bohemix partem ac membrum esse causari, definiunt eodem Bohemico edicto dudum comprehensam esse Societatem, quæ in Morauîâ erat. ne quod tamen superesset dubium, sextâ Maij anno nuper decimo nono nouum Morauicę proseriptionis instrumentum confectum est. Id amici iampridem fuerant ominati; & in tempore Rector prouiderat, imminuto paulatim nostrorum numero. Biduo post in Pernigilio ascendenti Domini adsunt proseriptionis nuntij cum decreto. fortè nostri mensæ accumbebant. Inopinatò euocatur

Iul. Bellus
Laur. Au-
strac. lib. 2.

Proseribitur
è totâ
Bohemix.

Iul. Bellus
ibid.

item ex
Hungariâ.

Iul. Bellus
Laur. Au-
strac. lib. 3.

deinde ex
Morauîâ.

Adi. Meer-
beck in
Chronico ad
annum 1619.

Iul. Bellus
Laur. Austr.
lib. 3.

*Eiiciun-
tur nostri
Brunâ:*

Rector à duobus Commissariis; simulque iussi adesse Socij omnes è vestigio, mensis relictis. Tum imperato silentio petulanti plebeculæ, quæ denso agmine circumfundebatur; altet è Commissariis Ordinum mandata exponit, simulque decretum vernaculâ linguâ legendum stentori cuidam potrigit. Eo seucrè imperabatur, clauēs templi & Collegij absque morâ & tergiuersatione Commissariis traderent: omnes è vestigio Brunâ excederent, intra triduum totâ Moraviâ. ptopositâ capitis pœnâ, siquis aliquando referret pedem.

Perlecto decreto, declarationem addit Commissarius ex mente Statuum, omni nos possessionum iure ex eo temporis puncto priuari. Tum & aliud scriptum profert ad seniores plebis Euangelicæ; cui scilicet mandabatur, vt prius istud decretum omnino curarent mandandum executioni. quod erat, plebem armare, potestatemque facere in nos tumultuandi, siquam fortè neceremus moram. Non ideò tamen minus generosè à Rectore responsum: Societatem omnium Ordinum consensu in Moraviam admissam, à solis Euangelicis non posse proscribi; præsertim nullius conuictam criminis sigillatim, imò ne, accusatam quidem in decreto. Sed nec inter arma legibus, nec in tumultibus æquitati locus. Negant Commissarij se pedem elaturos, antequam traditis templi domusque clauibus nos exire compulissent. Ne ad mensam quidena redire licuit semiptansis: imò vix ad cubicula regredi ad accipiendas chlamydes. quod tandem concessum: sed non sine comite aliquo de plebe, qui obseruaret nequid fortasse prætereà aut efferrent aut abderent. tanta in exsequendo imperio vigilantia erat & festinatio. Imò quasi necdum satis citò eiicerentur, vix furentis plebeculæ impotentia compesci poterat. quæ tanto gaudio indignam hanc barbaramque exturbationem spectabat, quanto mœrore passim per vicos Catholici calamitatis nostræ illacrymabantur.

*Mercur. Gal-
lobelg. ad
ann. 1619.
Adrian.
Meerbeeck
in Chronic.
trahunt
in ex itin-
ere tan-
quam au-
tores in-
cendijs.*

Iam egressi mœnibus, omni se defunctos periculo credebant; cum ecce ingens in vrbe excitatum incendium nouam in Socios concitauit inuidiæ flammam. vociferati hæretici Iesuitis auctoribus hæc fieri; sic eos vlscisci discessum suum; iam lætis oculis fumum flammæque spectare incensæ vrbis. retrahendos ex itinere incendiarios, meritoque supplicio afficiendos. Simul sparsa, simul credita calumnia est. tanquam compertâ re, missi confestim equites peditesque, qui perditissimos homines Brunam reducant. Non difficile fuit pedites assequi, nihilque tale opinantes. vbi in potestate omnes habuère, sollicitè à fronte, à tergo, à lateribus custodiunt, nequis elaberetur. insultant petulantibus cachinnis, probris conuitiisque onerant fatigatos iam de viâ & meridiano æstu. Verùm ea militum custodia in vrbe præsidio fuit aductus tumultuantem plebeculam, vixque continentem manus incendio iritatas. In ateam Curie vt deuentum, Consul cum duobus Statuum nomine submissis, moram publicâ auctoritate indicit; vctaque quoquam commoueri. Interim detectâ, vt inquiri diligentius iusserant, verâ incendiij causâ, euauit stolidâ criminatio, liberataque omni suspitione Societas est. Non ideò tamen aut dimissi liberè, aut ad Collegium redite permitti. Eâ nocte ac die proximo (qui Dominicæ Ascensionis erat) in custodia
habiti

habiti sunt, non sine ærumnis molestiisque, quas piorum liberalitas subleuabat: tum verò multò magis solata est, illa sacris operandi, & Catholicos eo die salutaribus extremùm rescicendi mysteriis, ex insperato concessa liberras.

Postridie coram triplici Senatu sistuntur omnes, frequentissimâ plebe vndique cincti, quæ rei exitu suspensa accurerat. Credo vt suis usurparer oculis diuinam in Socios prouidentiam, quæ tam probrosam ex itinere retractionem, non in testimonium integritatis tantùm, sed & luculentum rerum nostrarum commodum vertit. Nam primò Statuumi Commissarius, præmissâ Dominorum Iesuitarum honorificâ appellatione, liberos innocentisque de scripto pronuntiat. Tum publicis sumptibus conduceri currus imperat, quibus ad Prouinciæ fines deportentur; seuerâ aduersus plebem additâ denuntiatione, ne quam vllus verbo factõve abeuntibus creet molestiam. Quodque mirum maximè, & præter spem omnium prorsus accidit, fit potestas rem familiarem omnem donandi, vendendi, auferendi; per delectos tamen fidos homines: nostros enim pedem vltra in Collegium inferre omnino nolebant. Rogatus tandem Senatus innocentia nostræ testimonium, pro omni testimonio esse dixit tam contumeliosè ex itinere retractos tam honorificè dimitti; nequaquam impunè laturos, si vel minima criminis hæsisset suspicio. Itaque aduectis curribus, non iam cum tumultu & exprobratione plebis, sed è diuerso cum aliorum admiratione, commiseratione aliorum, omnium modestiâ & silentio, vrbe tandem & Prouinciâ excesserunt. Viennam Austriæ per media Bohemorum latè prædantium pericula incolumes Deo protegente delati.

cognitiã innocentia, honorificè dimittuntur.

Hæc Brunensis domus proscriptio fuit; vnum si incêndium excipias, per omnia similis Olomucensi: quæ eodem tempore, & propemodum die, nostris illic quoque denuntiata est, indicto intra triduum exilio è Prouinciæ finibus. Ira & istud pænè memento temporis dissolutum florens Collegium Sociorum quatuor & octoginta: quod Olomucij sexaginta duobus annis sedem iam fixerat. Crimen erat Orthodoxa Religio, proque omni iudiciorum æquitate odium in nos hæreticorum.

Eiiciuntur nostri Olomucio:

Bohemorum exemplum Silesiis placuit; Principibus scilicet Augustanæ Confessionis. Eodem anno decimo nono solenni edicto, quod Briegæ vigesimâ quartâ Iunii proclamatum est, è rotâ Silesiâ eiicitur Societas, capitis pænâ denuntiata.

proscribuntur è Silesiâ. Iulius Belius Laur. Austriae lib. 3.

Atque hæc de torâ latè Germanicâ ditone hæctenus. lubetne coronidis loco ex immensâ filuâ Polonicarum rerum, vnam saltem Rigensem tempestatem attexamus? Hic profectò, si vsquam alibi, professâ palàm odia; quæ nec oratione Legatorum in Comiriis Regni, nec ipsius auctoritate Regis & præsentia iubentis, nec ipsâ temporis morâ placati satis potuerunt. Anno superioris sæculi octogesimo septimo aded in Societatem exarserat furor hæreticæ ac seditiosæ plebis, inflammatus facibus Ministrorum, vt iam non esset rurum iter die medio per urbem. palàm execrabantur nostros, pestemque omnibus imprecabantur; non in maledicta rantùm effusi, sed in violentas etiam minas, intentu palmarum, ac scloporum strepitu. vnus Stephani Regis metus adhuc continebat

Rigenis procella in Lithuania.

tinebat futentes. alcbatur intertin nocendi cupiditas ab hæresi, illâ fe-
ditionum nutrice; causasque Patres aliquando expellendi auidè quære-
bant. Scmel iterumque suscitata quædam flamma, mox resederat: sed
apparebat, ingens daturam incendium, si qua denuò exsisteret aura,
augenda flabello Ministrorum, quam arte captabant. Moram tempotis
fraus præuertit. Finguntur ctiminationes aduersus Societatem cominu-
nitet & Senatum, quem consilio prudentiorem nostris fauete patribus
fatis nouerant, & istas in Republ. turbas eliminatas velle. Subornan-
tur bini testes falsi. Rectorem intra Collegij septa à geminis cohortibus
in cubiculo inclusum custodiri iubent. multis examinatus quæstioni-
bus, nulliusque rei compertus, libertate donatur. interrogantur interim
de Collegio singuli; tanque in eos sæuitum acerbè, vt, nisi diuina ad-
fuisset prouidentia, & quibusdam inieciisset ciuibus mentem, vt arce-
rent turbam ab improbo conatu, eo die conclamatum fuisset. Mox to-
tâ rei vanitate detectâ, ab vno è falsis testibus suam criminationem re-
tractante, amicis fiducia, hæreticis metus creuit; præsertim vbi perlata
sunt Regis litteræ iracundæ & graues, quibus factas Societati iniurias
feueriùs exposulabat, illasque eo habiturum numero, ac si eis ipse affe-
ctus fuisset.

Sed difficile est incitatum semel & in procliue labentem populi ra-
biem continere. efferatur etiam beneficio. aliud nihil quam petiisse
cupit, quem odit: nec impellete desinet, donec ruat. Stephani Regis
obitus sanè impottunus rei Catholicæ, nostræque in ptimis, eorum ad-
uersum nos consiliis fuit admodum opportunus. Iam sublato metu, pa-
lâm & truculentiùs furere; iam exsilium & extrema minari. Concilium
cogitur. publico assensu decernitur de Iesuitis quamprimùm eiciendis:
leniter quidem, si sponte assentiantur; sin minùs, vi atque ferro. Itaque
de sententiâ populi exsilium nobis indicitur; tam festinatum ac præceps,
vt vix noctis spatium impetratum ad motam. Seditiosi intertin, clau-
ibus atteptis, exsultantes gaudio in templum penetrant; sacris operimen-
tis nudant altaria; icones proturbant, euertunt, excindunt; tollunt om-
nia pietatis insignia. tum infanda quædam insufurrantes carmina, quasi
expiaissent ædem, quam dæmoni dicauerant, actum de Pontifice Ro-
mano ingeminant triumphum. Religionem potiùs, quam Societatem,
eiecisse gloriari poterant. Interim nequis elaberetur, noctu dispositis ar-
matorum excubiis, Socios omnes domi includunt; ac postridie excep-
ptos fremitu populi, sibilisque exprobrantium atque illudentium, ex
vrbe dimitunt in vicinam arcem. Mox, vclut insigni obtentâ victoriâ,
clamoribus, æris campani pulsu, & aliis quibus incondita multitudo
solet, gratulationibus significata lætitia est. Biennium facilè tenuit ea
Societatis relegatio: nihil non agentibus apud Regem & Procetes, è
Rigensi populo hæreticis, vt in perpetuum amandaremur: donec tan-
dem, summâ Sigismundi Regis voluntate, in publicis totius Regni
Comitiis, de restituendâ Rigam Societate decretum est; reditumque à
nostris in Collegij possessionem.

*Tandem
nostri inde
eiciuntur.*

CAPVT DECIMVM.

De calumniis in Societatem primo sæculo iactatis.

TVRbas, proſcriptiones, exſilia (pauca de multis) primi ſæculi ha-
 tenus qui legerit: is quaſi vulnera quædam, is plagas cogitet ma-
 gno intentatas corpori, nullo non genere armorum; ſed corpori, anno
 iam centeſimo æquè viuido vegetoquæ per damna, per cædes: is ſcopum
 cogitet omnibus maleuolorum telis expoſitum vndique, vndique impe-
 ritum; ſed inregrum adhuc illæſumquæ anno ſæculari, & non niſi cir-
 cumfuſis vndique telis nobilem. Illa quidem validis ſæpè lacertis ex-
 cuſſa ſunt, & magnâ nocendi vi ac vóluntate; vano tamen conatu: vel
 fraſta reſilière, vel decidère irrita; vel ſiquæ plagam facere viſa, non du-
 rauere. O qui in faſciculum colligeret tela omnia, ſeræquæ exhiberet
 poſteritati! conuitia, inquam, iactataquæ primo ſæculo in Societatem
 contumelias atque calumnias! agnoſcerent poſteri, improborum odia
 decora fuiſſe maiorum, ſuaſquæ & ipſi verterent in laudes. Nimirum
 tranſmiſſa ex hoſtili acie tela ſetuantur inter monumenta paternæ for-
 titudinis, & exornant atria: quantò magis ſi aduerſo fuerint excepta
 peſtore, ſi lorica perforarint, ſi galeam ruperint caſſo vulnere? non
 inania inerim periculi ſigna, gloriæ trophæa. Et nobis ſanè an non iu-
 ſtiùs, quàm ſuos recenſet Nobilitas titulos, calumniarum ſeriem propo-
 nere liceret? tamquam parentum titulos; non tantùm non pudendos
 poſtetis, ſed glorioſos? Verùm immenſus foret labor vel perſtringere
 ſummatim, & ambitioſa narratio. denſiùs ruente pluuiâ & hibernâ gran-
 dine, tela iſthæc incubuere. Qui æſtuante pelago aſſilientes in marinas
 rupes numerauerit fluctùs, calumniarum ille velut fluctuum in nos aſ-
 ſurgentium numerum ſperet comprehendere. Quæ enim rerum no-
 ſtrarum pars manſit intacta? Inde à primo exortu, toto decurſu ſæculi
 (obite Regna, luſtrate Prouincias, excutite Annales) quidquid à Socie-
 tate vllò modo proſectum eſt, quidquid vel nomine tenus ad eam per-
 tinuit, nõnne ſcè diſſimè traductum eſt? Auctor ipſe, nomen Societatis
 I E S V, communis habitus, Regulæ atque inſtitura, regimen, mores,
 libri, doctrina, ſcholæ, conciones, omnia in acerbiffimas criminatio-
 nes vocata. Exploſa noua hæc Religio, tam ſuperbo I E S V nomine,
 ſine habitu ſibi proprio, Pontifici ſingulari voto conſecrata. Contempta
 votorum ſimplicium vincula, quæ ſolui poſſent. Irrifa paupertas, tam
 ſumptuoſis ſcilicet nixa templorum ædificiis, & tam ſplendido ſacrorum
 apparatu. Tyrannica dicta eſt cæca Obedientia; comparata à Poly-
 carpo Tuticæ Moſcouicæquæ parendi neceſſitati. Gratuita Sacramen-
 torum aliarumquæ functionum adminiſtratio, appellata turpiſſimus
 quæſtus. Sæpiùs in ſuſpicionem hæreſis adducta doctrina, multiſquæ
 ſeuerè examinata quæſtionibus. Scholæ iuuentutis cotruptela nuncu-
 patæ; conciones, ſeditioſæ plebis iritamenta, & turbarum pabula. To-
 ta regendi ratio dicta politica, perſimilis Machiaueli inſtituto, atque
 iſtiuſmodi è fontibus petita. Simulatione, hypoctiſi, perſidiâ plena
 eſſe

*Innumera
calumniæ
ſunt primo
ſæculi:*

*no-
breuis ea-
rum ſeries.*

*In Hiſtor.
Ord. Ieſuit.
p. 44. & 151.
apud Ste-
uartum.*

esse omnia. Doctrinæ probitatîsque opinione fucum fieri incautis mortalibus. his duobus præclaris in speciem atque ad ostentationem fulcimentis tantam illam niti molem. sed reuera nec doctos esse, nec probos: qui sæpè maligno, sæpè stolido & imprudenti, semper importuno consilio (quoniam se ingerunt) publicas res turbent. Affectare interim regnum quoddam litterarium intolerabili ambitione: tinctos leuiter, nec nisi primoribus labris multa degustasse, ex quibus solidè teneant nihil. Imò iam ita velle credi, quòd non aliud Musis sacrarium sit, non aliud humanæ diuinæque sapientiæ adytum, præter sua Collegia: ex istis officinis prodire disciplinas omnes meliore cultu. Denique quidquid agant; falsa multa vt sint, quæ in eos inimici fingunt nimis inimania; vitia nonnulla vt euadant, de quibus insimulantur, suspensionem certè vitiorum euasuros numquam. Auaritiæ, superbiæ, ambitionis illorum nomini æternam adhæsuram infamiam, & tot firmatum caussis publicum odium.

Hæc aliaque id genus sexcenta, acri digna Philippicâ, non hac simplicitate narrationis, quoties à Richeomio, Argento, Grefero, Contzenio, Garasso, Forero, Schönthoncho, Costero, Scribanio, aliisque innumeris è nostrâ Societate, multatum palmarum hoc in stadio athletic, victa iugulataque fuere? quoties ab extraneis, veritatis non minùs quam nominis nostri perstudiosis, Francisco Montano, Montholono, Steuartio? vt Principes ac Reges, vt Cardinales atque Pontifices omittam, scriptis litteris caussæ nostræ maximos patronos. Quòd si tamen miratur aliquis, toties hæc & à tam variis obiecta fuisse, tot libellis famosis sparsa, persuasa creditaque etiam subinde viris rerum minimè ignaris; is profectò miretur potiùs, & prodigio simile agnoscat, centum annorum spatio, in tantâ malevolentia peruestigantium ac scrutantium singula, etiam abdita ac domestica quæque, centum, inquam, annorum spatio nihil fuisse allatum, quod Magistratibus, quod Principibus, quod Regibus faceret fidem; nedum Societatem hanc *pestilentem esse sectam, exitialem factionem*, vt aduersarij toties iactauerunt. quam insigni suo cum dolore, vno tantùm sæculo tam latè diffusam vident, tot receptam vrbibus, tot auctam Collegiis, tot votis expetitam denuò, vnde priùs fuerat expulsa. Miretur potiùs, nos toto iam sæculo, veluti inter sacrum & faxum (quod aiunt) positos; inter extrema atque disiuncta hominum hinc beneuola studia, illinc malefica odia, medios fluctuasse semper erectos; ac veluti geminâ lance libratos atque suspensos: cum alij miris nos laudibus efferrent in cælum, alij in ima Tartari maledictis criminibusque deuoluerent: atque eodem tempore his videremur summè execrabilis, illis verò amabiles etiam admirabilesque. ad expressam Seruatoris similitudinem, de quo eodem tempore alij dicebant, *Quia bonus est*; alij verò, *Non, sed seducit turbas*.

Ioan. 7.

Hominum generi quid facias? tam sanctum nihil est quod vellicare malignitas non possit. vel in suspensionem adduxisse est satis, vt speratum inde fructum impediatis. In confinio quodam virtutes ac vitia posita sunt. rectum earum tenere cursum, neutram vt in partem declines, quemadmodum difficile est, ita eas à vitiis inter se discernere cuiuslibet sanè

*Mirum
has inter
ita floruisse
se Societatem.*

sanè non ita pronum. maleuolus autem discernet numquam in co-
quem oderit: trahet omnia in alimentum liuoris sui, & rectissima
quæque pessimum detorquebit in sensum. Iamdudum, neque hoc tan-
tulum sæculo, casta in Deum fides, fatua credulitas dicta est; Religio pie-
tasque, stulta superstitio; & Christiana animi demissio, ignaui pie-
tatisque. Iamdudum est, quòd incorruptam iustitiam, traducunt nomi-
ne exosæ seueritatis; prudentiam, fraudis astutiæque; fortitudinem,
temetitatis; temperantiam, simulationis arque hypocrisis: dudum,
inquam, & ex illo tempore, quo attributa vitis nomina virtutum; non
affinia tantum, sed planè contraria.

Ecclesiâ nascente, Christiana Religio quoties ab Ethnicis contume-
lioso vocabulo *superstitio exitialis*, quoties *noua atque malefica* est appel-
lata? cur probro vertitur, eadem ab hæreticis improbisque rulisse cog-
nominata Societatem? *Christianum hominem* (Tertulliani verba sunt) quo-
ties *omnium scelerum reum; deorum, Imperatorum, Regum, morum, na-*
tura totius inimicum existimantur? An non iisdem hoc sæculo appe-
titi contumeliis Iesuitæ? quòd hostes Numinis, quòd Regum interfe-
ctores, Vniuersitatum furis atque exitium, humanarum diuinarum-
que legum hostes, potentia orbis terrarum? Nónne & olim, eodem
Tertulliano teste, *prætexuere ad odij defensionem, illam quoque vanitatem,*
quòd existimarent, omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi, Christia-
nos esse causam? Si Tiberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arua,
si terra mouit, si fames, si lues, statim Christianos ad leonem. An non si-
milia hoc sæculo in Iesuitas iactata? Si bello arsis Germania, si classi-
cum insonuit in Galliâ, si Regem amisit Lusitania, si afflicta Catholi-
ca Religio in Transilvaniâ, si decreta in Catholicos supplicia in An-
gliâ, si motus in Scotiâ, si turbæ in Poloniâ, Sueciâ, nostroque Belgio;
nónne statim Iesuitas in exsilium, in malam crucem? Iesuitas bellorum
omnium incentores, omnium turbarum auctores, incendiorum, popu-
lationum, publicarum omnium calamitatum architectos, quæ vsquam
totâ Eutopâ desæuierunt. Illi nimirum, vt nonnemo dixit, Pandora
pyxidem aperuere, & omnia in orbem inuexere mala, etiam quæ tre-
centis annis ante exortam Societatem contigere. Nec aliis ad facien-
dam fidem opus argumentis: accusasse est satis. Nimirum, vt olim
apud barbaros sola confessio Christiani nominis erat probatio crimi-
nis; ita apud impios istos Iesuitam esse, capitale est, criminofum est,
exspectabile est. Odiosum illi hominem cum designarent, Christianum
appellabant: hoc sæculo, pro odioso, hæretici Iesuitam dixere. perinde
ac Iesuitam esse, idem sit atque superstitiosum esse, factiosum, simula-
torem, ambitiosum, superbum, omni nequitia profusissimum, &
Tartarei cacodæmonis sobolem. Eò vtrouique progredi dementiâ, vt,
quemadmodum Christianos olim, ita Iesuitas nunc magiæ artiumque
damnataram insimulare non sint veriri; asseruerintque, nostros Tiro-
nes magorum imbui disciplinis. Estne quòd vltra progredi possit fu-
ror atque impieras?

Venim, post Seruatoris exempla, quid miramur? *Si patrem familias imò &*
Beetzebub vocauerunt, quòd magis domesticos eius? Improbantum con-
uitia

*Iisdem se-
rè calum-
niis appe-
titi veteres
Christiani:
Tacit. l. 15.
Sueton. in
Neron. c. 16.
* In Apolog.
cap. 2.*

Ibid. cap. 40

*Monthelea
Plaidoye,
Blanc 4.*

Ioan. 6.

Ioan. 19.

Luc. 23.

Matth. 12.

Luc. 2.

Ioan. 7.

Matth. 11.

uitia ne diuina quidem Sapientia euasit. mira eius stupendaque facta in præstigias verterunt, virtutes in manifesta crimina & probra. Cæsari pendendum vectigal suaserat, & ipse penderat: reus tamen agitur contemptæ Cæsareæ maiestatis. Fugâ se subduxerat conatibus populi uolentis eum rapere & facere Regem: accusatur nihilominus Regni affectati. Deum inter atque homines pacis arbiter ueniat, pax ipse æterna hominum, & princeps pacis: factiosus tamen, seditiosus, turbulentus dicitur. Ex obsessis cotporibus abigebat dæmones: ote blasphemio uocatus ipse dæmonum antesignanus, maleficus, magus, occupatus à dæmone. Dicto factoque temperantiam docebat & frugalitatem: non effugit tamen, quin helluo & ebriosus, & uini potator habereetur. Qui vitam traduxerat innocentissimam, *benefaciendo & sanando omnes*, instar nocentissimi latronis iudicatur in Curiâ, à facto profanoque damnatur magistratu; & duorum ipse latronum medius, ueluti eorum sceleratissimus, infami crucis supplicio tollitur è medio, tamquam indignus uitâ uitæ auctor.

Matth. 5.

Et miratur aliquis impeti, traduci, vexari Societatem IESV? Cur exciderunt animo diuina oracula? *Beati estis cum maledixerint uobis, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos mentientes, propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in calis. sic enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante uos.* sic sanctissimos

& alij Ordines Religiosi ante nos:

In Append. ad Refutat. Histor. Ordin. Iesuit. Capite I. huius Libri.

non ergo mirum. si & IESV Societas.

Religionum Fundatores, Benedictum, Norbertum, Dominicum, Franciscum, eorumque cœtus Religiosissimos; eademque obiecere criminationes, vt ex D. Thomâ ac D. Bonauenturâ doctissimo Commentario Gteserus noster ostendit. Non descendimus primi in hæc certamina: per ista dudum ante nos illi transiêre. Quòd si IESV nomen independentium nobis quoque Dei causâ calamitarum omen est, vt antè dicebamus; quæ materia quetelatum, quod famæ detrimentum est, si durius subinde immitiusque agitatur? In hereditarium istud onus cum nomine uenimus. illud illud nomen est, quod etiamnum improbis odio est atque terrori. in illud diriguntur hæreticorum tela, quæ Sociotum latere atque obiectu excepta sunt. Nec solus olim IESVS in crucem actus, sed & nomen eius; nunc quoque quidquid hoc nomen gerit, mundi odium est, & crucis instat exosum.

Hebr. 12.

Ioan. 15.

Age ergo, ne *defatigare deficiens animis*, generosa Societas, unius sæculi procellas impetusque iam experta, simul & tutelam Numinis. Adspice in auctorem fidei & consummatorem IESVM. illum si persecuti sunt, & te persequentur. Cut alia tua sit quàm Domini fors? cut alia quàm Christianorum ueterum ac Religiosorum? IESV nomen tibi proprium si sumpisti cum tantâ maleuolotum obrectatione, eo pretio emisse te crede magnificum illud *pro nomine IESV contumeliam pati.*

Homil. 11. in Iosue.

Istud Origenis tibi scriptum puta: *Qui amicitias expetit IESV, multorum sibi sciat inimicitias tolerandas: licet VLTIMI MERITI SIS in Ecclesiâ; tamen hoc ipso, quia ad IESVM pertines, impugnaberis.*

CAPVT VNDECIMVM.

*Crudeliter vexata Societas à barbaris in Orbe nouo,
ac primò in Indiâ Orientali.*

Sic exercitam inter Catholicos hæreticosque Societatem, quid mirum si grauiora in Orbe nouo inter barbaros excepere certamina? Per vastissima incognitaque maria, ad vltimos & inaccessos mundi fines, coram Gentibus & Regibus IESV nomen vt portaret, experiri quoque debuit, quanta oporteret pro nomine isto pati. Egressa certe Europæ finibus, quò remiores adit plagas, cò acerbiora sensit perfrenda, crescente cum terrarum spatiis ex æquo agendi patiendique necessitate. Hic illam in virtutis suæ theatrum ingressam diceres. hinc ferro flammæque in eam sæuitum, hinc certatum vtriusque roris viribus, donec fessâ crudelitate victrix toties patientia triumphauit.

*Inter Es-
nicos durè
exercita
Societas.*

Noui ego generosam posteritatem: nec illam conspectus Sociorum sanguis, nec suppliciorum terrebis immanitas. inuitamenta hæc potius & præmia erunt, quæ ad Indos pelliciant. hac spe æstuabit illis animus, angustis Europæ limitibus inclusus: hac spe ardebunt superare Oceanum, & longæ tædia nauigationis. tot Heroum, maiorum, inquam, nostrorum, hæc spes & merces fuit. è terris illis tum recens delectis, pro auro & gemmis, rerulere speciosa vulnera, & pulcherrimam mortem per atrocissima supplicia. Ea nunc quasi in breui tabellâ exhibete est animus. non igitur, vt hætenus fecimus, Collegiorum in Orbe nouo sediumque nostrorum narrabimus agitationes atque discrimina, sed illustrium de Societate virorum violentas cædes barbaræ immanitatis: spectaturi in extremo illo mundi teatro, tamquam scenâ variante, alios in cruce, alios in scrobe, sub lictoris manu fetroque alios, alios in flammâ, suum singulos actum nobilissimo fine, hoc est generosâ morte, claudentes.

Quæ primis nostrorum laboribus exulta est ad Orientem India, prima quoque nostrorum sanguine est imbura. Xauerij votum quoties id fuit! sed Antonio Criminali ea reseruata erat diuinitus gloria, vt tot Heroum dux & antesignanus prodiret. ponè illum spectandos se offerunt viginti amplius commilitones, diuerso tempore in eadem Goanæ & Malabaricæ ditionis orâ: quos inter Rudolphus Aquaiuia & Alphonfus Paciecus, clarissimi stemmatis ambo, si in tanto virtutis splendore lux aliqua stemmati relicta est. Criminalis gente Italus, nobili genere apud Parmenses, ab Ignatio missus in Indiam, sustinendis oræ Piscariæ & Parauanæ Ecclesiæ curis atque calamitatibus, Xauerio successerat, parem vnus animum ferens tanto & initio & labori. Satis ad æstimandam viri virtutem, successisse Xauerio: eam vineam excoluit summâ fide, labore improbo & sudore, tandemque rigauit & sanguine. Res sic habet.

*Primus de
Societate
à barbaris
trucidatur
Antonius
Criminalis
Ribaden. in
Vitâ B. Igna-
tij l. c. 20.
Maff. Hist.
Indic. l. 14.
Hilarion de
Costa Hi-
stor. Cathol.
Thom. Bo-
zjus lib. 7.
figno 27.*

Anno Christiano M.D.XLIX. defecerat Lusitanos nitratus puluis. hæc egestas cognita vicinis barbaris animos ad audendum fecit. Vrgebat

Criminalis Præfectum arcis, vt missō oratore pacem peteret: quod ille cum fastu dedignatus, in naues se cum suis recipit, & inuitat Patrem. Sed Neophytorum commiseratio retinebat: quos ille misericors dum nauibus imponere laborat, præoccupatus ab hoste submouet paulisper gregem, atque ipse Pastor vultu & gradu constans pectus aduersum offert, in vtrumque paratus, seu fortiter cadere pro suis, seu pacem exorare. Sed erat precibus implacabilis barbarorum furor. ergo in genua procumbens, sublatis in cælum oculis manibusque, Deo se victimam offert. Hoc situ virum, reuerita credo, prima acies, transit sine noxâ, itemque media; sed postremam conflabant Saraceni, capitales nomini Christiano hostes: eorum vnus hastam per costas in pectus precantis adigit. Quo vulnere prostratum spoliare vestibus festinabant, cum ille magnanimus vltro sibi Religiosam tunicam detrahit, quin & interulam suâ iam purpurâ pretiosam offert, nudus CHRISTO similitior moriturus. tum, vt poterat, in pedes se erigit, ac versus templum ægrè gressum molitur, positurus animam ante aram illam, in quâ, increntâ Filij hostiâ, toties antè litauerat æterno Patri. Verùm alium audiens aduentare sicarium, ne more fugientis occumberet in inhonesto vulnere, aduersum percussori pectus obiecit, & lanceam irruentis excepit. collapsō præciditur caput, quod insanâ vociferatione barbari pro victoriæ trophæo in delubrum inferentes, idolo suo Tricanduro fixere anathêma, hoc vno satis superque caussam necis testati, odium Religionis. Quautus hic vir à tam beato funere! quem etiam viuentem Xauerius Sanctum nominabat.

*Inserfici-
tur Rudol-
phus A-
quanius
cum qua-
tuor So-
cis.*

Thom. Bo-
zius lib. 7.
figno 27.
Hilarion
de Costa
Hist. Cathol.

Fusus Antonij cruor, multorum sanguinem inflammauit. ingens omnibus iniectus ardor: nec pauci summam votorum retulere; quorum aliquos produco spectandos; non temporum ordine, sed locorum. Rudolphus Aquauiuua, Ducis Atrienfis filius, exoratâ parentis veniâ in Societatem admissus, longâ aliquot annorum prece Indiam impetrauit. ibi magnò Mogori Patres aliquot percenti, ipse potissimum datus, triennio vixit in Regiâ; ac subditorum plurimis CHRISTO adiunctis, cum in Rege ipso, plus quàm CHRISTI lex patitur vxorio, frustra laboraret, petitâ obtentâque missione reuertit Goam. Mox Collegio Margano Rector datus est, annexis ad curam, quotquot Salsotide insulâ sedes habebat Societas. Consilio subinde inter domesticos Patres inuito de iuuandis in Fide incolis, placuit inspicere loca defigendis crucibus templisque excitandis opportuna. Rudolphus ipse Rector cum Sacerdotibus tribus, Alphonso Pacieco, Petro Berno, Antonio Francisco, & non Sacerdote Francisco Aragnâ, post Missarum Sacra proficiscuntur. in comitatu erant Lusitani duo, plures indigenarum, & agebant iter nullâ suspitione periculi. Notauit pulcherrimam vindictæ occasionem impostor quidam veneficus; & repentè excitatis vndique barbaris, venisse aiebat tempus vlciscendi iniurias Deorum fanis & simulacris roties illatas ab Sacerdotibus nouis, qui nunc etiam circumspicerent loca stuendo templo & crucibus imponendis, cum æternâ ignominiâ præsentique interitu Pagodum. Animauit facillè sanguinarios hæc oratio. Patrum cædes decernitur: vias omnes obsident: prædam

dam in dispositos circumquaque casses sponte venturam præstolantur. Et iam Partibus subolebat machinatio: quare non vltra pergendum rati, iteri suum relegebant, cum ad pagum Coculinum sese vndique circumuentos vident. Lusitanus sclopos expediebat: prohibuere nostri; monentes non defensionis hoc tempus esse, sed mortis CHRISTI causâ fortiter oppetendâ. Paciecus barbaros sermone gentis lenire aggressus, vehementiùs irritauit. Primus in Aquaiuiam impetus fuit. amputatis tibiis in genua prouolutum, nudantemque colla, geminato acinacis icu percussere. mox & in humeros impactum ferrum, & pectus telo penetatum. tot vulneribus occubuit ætatis anno trigesimo tertio: quâ ipsâ erat ætate Paciecus, nec genere illi nec virtute minor. Hoc actore Philippus Rex mandauerat Proregi, ne quod Pagodibus sanum totâ Salsétide restitui pateretur. vbi letale vulnus in pectore percussit, decussatis in crucem brachiis, cælum suspiciens, recepto in guttur telo, comitatus est Aquaiuiam. ambo non sine altiore prouidentia, pati nobilitate, paribus meritis, paribus vitæ & Religionis annis, ex militante Societate in triumphantem pari leto abiere.

Exosus erat præ ceteris Petrus Bernus, quia paulò antè gentis deos suis oppugnatat manibus, pedibusque protriuerat; auctor etiam matæ vaccæ, quam suum numen (Ægyptiorum Isidem huc transisse crederes) indigenæ colebant. hinc dirissimè per horrenda vulnera trucidatus est, neque cadaueri insana crudelitas pepercit. Sui ipse leti vates fuisse creditus, cum frequens diceret, Coculinos haudquaquam serio Christianos fore, nisi Christianum sanguinem, & suum ipsius quidem, (ita dictabat animus) bibissent. Triginta ætatis annos numerabat Bernus; totidem Antonius Franciscus, voto dudum Martyr; solitus, quoties sacrificabat, ardens precibus lacrymisque fundendi sanguinis beneficium à Deo postulare. At Franciscus Aragna, extinctis ceteris, adhuc spirans repertus, inter barbarorum manus cum ingenti clamore in fanum asportatur; vbi circum idolum semel iterumque raptatus, & honorem habere iussus, tanto animi robore detestatus est, vt, furore impiorum accenso, horrendam sagittarum pluuiam in se prouocarit; quibus toto corpore confixus, alter Sebastianus apparuit. Acta res est Idibus Iuliis anno M. D. LXXXIII. quam insigni poemate noster Bencius exornauit.

Possem hîc ego Alphonsi à Castro, Nunnij Riberæ, Aloysij Mendez, Pauli de Valle, Francisci Lopez, Petti Mascarenæ, Georgij Fernandez, Gomesij Dameraltij, Vincentij Aluari; possem aliorum gloriosam in eadem Orientis Indiâ catastrophem spectandam dare, postularerque tam clarorum id pugilum dignitas, nisi instituta breuitas vetaret, moneretque vt in Iaponiam, Xauerianæ secuti cursum industriæ, aliquando transferamus pedem.

*Variorum
præterea
insefecto-
rum nomi-
na.*

CAPVT DVODECIMVM.

*In Iaponiâ in Socios gladio, flammis aliisq; tormentis
barbarè sæuitum.*

Propriâ Societati Iaponia est, ex quo primus in eam Xauctius CHRISTI intulit Fidem. Prò, quantum constantiæ Christianæ iam theatrum! rediuuam nascentis olim Ecclesiæ faciem hîc agnoscas; & verè *sanguis Martyrum hîc semen est Christianorum.* In illos quis barbara Regum edicta, quis sigillatim nostrorum proscriptiones atque exilia numeret? Arimæ, Meaci, Firandi, Nangafachi, aliisque in vrbibus, pro domibus atque Collegiis olim florentibus, latebræ iam sunt; & receptus nusquam satis tutus. fraudis atque insidiarum plena omnia, plena sæuitiæ & horroris. ferrum, catenæ, cruces, ignes vbique circumsonant. sed è latebris ad genetosa certamina.

Protomartyres Societatis in Iaponiâ.

In hac arenâ nostri agminis principes sunt beatissimi Martyres Paulus Michi, Ioannes Goto, Iacobus Ghisai, primâ Societatis Iaponicæ purpura, primæ rosæ. in crucem acti anno prioris sæculi nonagesimo septimo, sæuiente Taicosamâ. quos dein ingens turba, quasi tortente quodam profusi sanguinis, etiam postremis hisce annis consecuta. Felices illi ante alios, quibus adeptam martyrij palmam Supremus Sacrorum Antistes solenni sententiâ pronuntiauit. nimirum illo potissimum honore digna erant necis instrumenta, cruces. Erit, cùm & flammis sua constabit gloria; quarum hîc, ranto tetratum mariumq; interiectu, luce petstringimur, ardore inflammamur. Illarum in primis, in quibus admodum nuper adhuc pænè ante oculos nostros viuus spiransque telucet Carolus Spinola, inuictissimus Heros; illo quidem Spinolatam sanguine illustris, at suo apud Iaponios multò illustrior; suis animi corporisque doribus, suis in excolendâ Iaponiæ vineâ diuturnis laboribus atque ærumnis multò clarior.

Carolus Spinola lento igne comburitur cum octo Sociis.

In arenam ingressus est anno sæculi vigesimo secundo: quo vno anno supra centum octodecim Christianos atrocissimis pro Fide suppliciiis cælo Iaponia transcripsit, arque in hoc numero de nostâ Societate quatuordecim. Vnus idemque dies Nangafachi quinque & quinquaginta pugiles laurearos vidit. ex nostis nouem, Catolum Spinolam, Sebastianum Chimuram, Petrum Zampo, Michaëlem Xumpu, Gonfaluum Fusai, Antonium Kiuni, Thomam Acafoxi, Ludouicum Canuara, Ioannem Ciucoga, omnes viuos lento igne combustos; præter Ioannem, qui, quòd columna, ad quam cremaretur, deesset, gladio petcussus, diuersâ paululùm viâ eandem metam attigit. præter barbaros, triginta amplius Christianorum millia huic illustri spectaculo memorant interfuisse. Ad sex cubitos flammæ à corpotibus distabant, nempe vt longum esset & crudèle supplicium: manus adstrictæ leuiter columnis, libero nodo & non ægtè solubili, vt quibus animus ad pœnas deficeret, inuenirent fugam. At nemo vnus ex omni numero fuit, qui ardente iam vndique pyrâ non oculos cælo infigeret, non ignem fetteret

ferret animo & corpore immorus. Carolus quidem ad duas, Chimura verò ad tres etiam horas mediis vixit in ignibus. quo cruciatu corporis! quo animi robore atque constantiâ! Eo certè barbarorum stupore, vt per dies plurimos nonnisi de illo admirationis plenissimus esset sermo. Hæc Nangafachi.

At Firandi sub idem tempus haud minora spargebat lumina Camillus Constantius, natione Italus, ex Romanâ Prouinciâ; variarum linguarum, etiam Flandricæ, peritus. Erant tunc Firandi in anchoris naues tredecim, quâ Hollandorum, quâ Anglorum, & in nauibus ingens vectorum numerus. Hos omnes ad spectaculum egressos vbi Camillus vidit, ex strue lignorum, velut ex rostris aut ex orchestrà, nunc Flandrico, nunc alio sermone verba faciebat, pari eloquentiâ & animorum motu. Ad Iaponios verò, quorum litteras & sacra callebat, conuerso orationis epilogo, fortissimè simul ac suauissimè deduxit, fidem CHRISTI IESV & veram esse & securam. Quæ cum diceret, ita rapuit Iaponensium animos, vt ignem citò adinoueri nollent, ne citò dulcissimâ illius suadâ priuarentur. Accenso autem rogo, inter ipsas flammâs ardentissimâ voce omnes allocutus, non antè finem dicendi fecit quàm viuendi. Haud multò post pari luxit incendio Petrus Nauarrus, qui sex & triginta ipsos annos Iaponium CHRISTI gregem Pastor rexerat, & cum eo par fratrum Dionysius & Petrus Sandayus; at Augustinus Onda gladio percussus. Has tot victimas, anno, quem dixi, vnico secunda Martyrum Iaponia è Societate nostrâ CHRISTO immolauit. Nec paucos nihilo his inferiores aliorum annorum fasti atque Historiæ dabunt, Ioannem Baptistam Machado, Hieronymum Angelum, Carolum & Michaëlem Caruallios, Antonium Pantum, Franciscum Paciecum, Balthasarem de Torres, Ioannem Baptistam Zola, cum Sociis septem non Sacerdotibus; aliosque complures (neque enim recensere singulos nostrum est) lento igne tostos potiùs, quàm exustos; clarissimo suis flammis & nobilissimo leti genere.

Camillus Constantius è mediis ignibus concionatur.

Et hæcenus ignibus scæritum erat, gladio hæcenus & crucibus, qualia nondum nosset tormenta barbaries; sed, heu! qualia postmodum non inuènere! armet se profectò obduretque scribentis ac legentis animus necesse est, dum inauditæ crudelitatis acta memorantur. Scio lectas solùm ex Iaponiâ epistolas pluribus lacrymas excussisse, mouisse horrorem. Nimirum postquam obseruatum est ignem esse in votis, factumque ludum paruulorum, omnia in cruciatu coniunxere elementa. In bullientibus, in gelidis aquis, in aëre vacuo, in terrâ & segni humo quæsiuère quod cruciaret, quando tot horarum lenti ignes iam nimis breue videbantur supplicium.

Nonnò tormenta apud Iaponios.

Fontes calidi sunt apud Iapones, & ex iis balnea bullientia, arcanâ naturæ vi; acrius igne tormentum. his sensim inde ab imis talis & lentè merguntur, vel etiam capite immittuntur ij, quorum fides igne fortior, repetiturque toties, per interualla tamen, inmane supplicium, donec solutis neruorum ossiumque compagibus, diffuente carne simul & vitâ, deficiat spiritus. Aliter in aquâ gelidâ ludit scæritia. Elatis in altum pedibus, pendulus in aquam demittitur ore tenus aut naribus, quæ

torquetur; vt agrè admodum nec nisi cum horribili conatu luctantis naturæ queat respirare. Est & cum ingestis in os, est cum affusis in faciem pendentis centenis haustibus aquæ gelidæ, ita intetripitur attrahendus aër in præcordia, vt laborans æstuansque natura aditum per disruptam sæpè vnam quærat. Iam in aëre & sub dio, terebratis ferro pedibus, reuinctisque manibus; sinè cibo, sine fomento plures dies noctesque semianimum quoties destituunt omnibus expositum cæli inuitis? Quo in tormento cum de Societate aliquis non ita pridem quintum iam diem noctemque perduraret, negauit aliam se sentire molestiam, quàm quod totam necdum Iaponiam CHRISTO. adiunxisset. O ætæno digna præconio generosissima vox! meliorem aliquando laudatorem inuenies. De tetrâ quid dicam? inerts quidem & seque elementum est, sed non torquet apud Iapones inerti seque modo. Excavatur altitudine modicâ; tum congestâ in scrobem fœdissimorum animalculorum copiâ, innumerabili, arctè concluditur; nisi quod fursum pateat hiatus tanto, quantum implere possit humani corporis rotunda moles. hanc in scrobem capite deorsum pendulo umbilico tenus Christianus immittitur, destituendus inibi, donec eticiatus ab animalculis, præsecatus omni sanguine defluente in fauces, aut constantiam amittat aut vitam. Quæ ad istæc tormenta, si rectè expendantur, non cohoret natura?

Hæc tamen omnia quantâ virtute ac robore quàm multi ex omnium factorum Ordinum Familiâ, quàm multi ex Societate nostrâ hilares constantisque subiere? Deficeret dies enumerantem singulos. Vno anno nuper trigésimo tertio supra viginti è nostris tertio isto scrobis supplicio fuere enecti. Omitto reliquos qui vltimis hisce annis consecuti.

Multi è nostris in scrobe enecti.
Marcelli Francisci Mastrillij generosa mors.

Vnius Marcelli Francisci Mastrillij generosa virtus, propertantem licet, ad se rapit: clarum nomen, magnoque dilectum Xauerio caput. Anno nuper trigésimo quarto è graui plagâ agebat Neapoli animam. Spectandum se præbet manifestâ in luce Xauerius, ad spem excitat, ad eundem Iaponiæ exigit votum: puncto temporis persanat languentem, certissimo & orbi testato miraculo. Ergo ille, relicta mox Italiâ, iam Hispaniam tenet, iam Oceanum nauigat, iam ad Iapones properat, & viam vbique frequenti signat prodigio. Quod hic euadet? quid moliantur Superi nouo hoc Iaponiæ Apostolo, submisso diuinitus? quin & fugatos exercitus barbaros, & innoxia ante pedes defluere hostium tela videt, omnia magni ope Xauerij. cuius virtutum æmulus laborumque, nomen quoque iam pridem assumpserat. Sed quod tandem hæc omnia? ad destinatam gloriose mortis in Iaponiâ lauream per tot miracula ducitur. Vix in continentem expositus, ad mortem quæritur, tamquam aduenisset quem opperiebantur. Inuentus est denique indicio vaporis emergentis è loco, quod orationis causâ scesserat. cælesti luce circumfusa facies attonuit exploratores; nec iniicere manus sunt ausi, nisi perbenignè inuitati. Iudicibus sistitur. memorata in illum decernunt supplicia. exhaust omnia atque supetavit. Iam quattiduuum in scrobe exegerat, & cum carnifice exostulat quod abstraheret nimum citò, suasque interpellaret delicias. Huic fortitudinis portento quid vltra facias? acceleranda

da nempe compendio mors, ne tantæ fama constantiæ confirmet Iaponios. Capite ergo raptim plecti iubetur: sed ecce licitoris gladius ferreos etiam vinctus potens diffindere, totis viribus impactus, à ceruice velut ab incude resiliit, ne perstrictâ quidem leuiter cute. Alterum denuò libranti ictum fugit ensis è manibus attoniti licitoris. Et iam desperabat imperata perficere: sed conuersus ad hominem Mastillius, bono animo esse iussit, & exsequi destinata; præstitutam diuinitus horam iam adesse. Quâ ille voce, non secus ac diuino monitu, resumptis cum telo viribus animisque, facili ictu dignum immortalitate verticem demersit à ceruice XVI. Kal. Nouembr. M. DC. XXXVII: animumque victorem inmisit celo, Magni cetero Xauetij exceptum amplexibus, quem tanto fauore dignatus erat in tertis, & ad negatam sibi olim martyrij palmam sibi quodammodò vicarium in Iaponiam miserat.

De Iaponiis hæcenus. Mitto de Sinentibus dicere. alioqui hæc Xauerius ipse, optimo iure, voto Martyr censendus veniret. O qualis animus hæc ante inaccessa Sinarum claustra ærumnis & necessitati succubuit, necdum satur ærumnarum! Illa postquam semel perripimus, tempestates sæpè, non naufragia fuere, pericula, non cædes; Patres nunc expulsi, nunc in tetros carceres dati, glorioso lero (quod erat in votis) quasi semper-fugiente. Nunc illi Regno alta quies, spesque ingens, Rege in Religionem ac Societatem admodum propenso.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

In Æthiopiâ, in Occidentali Indiâ, in Brasiliâ, Floridâ, Mexico, Parauariâ, multi è Sociis trucidati.

EIaponiâ aliquando ad Æthiopes & nigerrimos Æthiopum Cafres conuertamus oculos, quos hinc atque illinc par nobile pugilum ad sese rapiunt Gonzaluus Silueria & Abrahamus Georgius Maronita. Prò, quales viri! quàm indefessi laboris! quàm prompti in arduas expeditiones animi! nacti ærumnarum segetem animo suo parem, vitæ exitum ex voto gloriosissimum. Silueria, Lusitanus primæ nobilitatis, diuino dudum consilio ad tinctam sanguine lauream destinatus, post exandatos in Indiâ labores immensos, Christianis sacris lustrauerat Cafres, ipsumque adeò Regem Monomotapæ, cum matre ac trecentis Proceribus. Tot laborum periculorumque præmium mors fuit, à Mahometanis procurata odio Religionis. Deus bone! quot ille anhelauit votis, & quantis animis exspectauit necem! Omnibus valere iussis, vnum in cruce pendente amplexus I E S V M, atque, vt gaudio exsultare cerneret, vestem candidam indutus, nocte mediâ inambulabat, suos exspectans carnifices, & ad audendum inuitans. Sed siue tanta magnanimitas, siue antiqua viri reuerentia, tamdiu deterruit sacrilegos, donec fatigato somnus obrepit. Tum verò ex insidiis, vnde hominem obseruauerant, tacitè progressi, iniecto in collum fune strangularunt. Corpus, ne coli posset, in flumen datum. Ast ibi quoque cum die suum cultum inueniet, & vel capillos benè numeratos Deus coronæ seruat.

*Gonzaluus
Silueria in
Monomota-
pæ truci-
cidatus:*

Abrahamus Georgius Matronitæ apud Arabes: Haud longè dispat Georgij Matonitæ apud Arabes victoria, nisi quòd magis properara. Goâ solucrar, vno comitatus puero Æthiope, Seminarij Goani alumno, ipse in mercatorem Armenum pulchrâ ob **C H R I S T V M** meramorphosi transinuratus. Oras enim omnes Æthiope arctissimâ custodiâ clausas tenet Turca, difficili aduenarum aditu & periculoso. Appulsus Georgius, vt erat Arabicæ peritissimus, facile facultatem à Præfecto loci impetrat penetrandi in Æthiopiam, vendendarum mercium causâ. Iamque erat perrecturus, cum puer in hospitio relictus, expectato in multram lucem Patre, ac fame interim stimulante, cibum capere aggeditur; eratque tum ille dies Mahumetano ieiunio sacer, quo quidquam gustare ante vesperum ingens Turcis piaculum est. Ergo vbi vorantem puerum videre, magnis minis & super has alapis extorlere Christiani nominis confessionem. Fit mox certior Præfectus, & è vestigio reuocatum Georgium interrogat, **CHRISTVM** an Mahumetem colat. Pro **C H R I S T O** liberè parentem inagnis promissis ad defectionem inuitat, renuentem ingentibus terret minis. At illo explodente Mahumerem, & constanter **C H R I S T V M** prædicante, accensus furiis Præfectus mastrat hominem in loco, nî per vim furori suo moderatus subigendum carcere sperasset. Sed mansit virò constantia, nec adduci potuit ad teuerentiam Mahumetis. Hac causâ capiris damnatus est. Prodigiousum supplicium fuisse memorant testes oculari. Primo ictu catnificis, ferrum illasâ penirus ceruice dissiliit: altero acinace bis hominem percussit, dissiliens iterum ferro, & vix leuiter perstrictâ cute. At egregius pugil, dato iam claro fati innocentie signo, ceruicem tertio gladio supposuit; & mox capite minor magnum animum cælo intulit, æternas gloriæ cælestis opes breui morte mercatus. Totis quadraginta diebus corusca per noctem lumina super sepulcrum visa, attonitis pottento Saracenis: arque intra illos dies Præfectus, & quotquot necis illatæ affines, diem suum obiere.

apud Braslos, Petrus Correa & Ioannes Sosa: Placerne Brasiliam nunc adeamus? Hic terrâ marique cruenta spectacula distrahunt oculos, quò porissimum se vertant, incertos. Hinc Petrum Corream, Ioannem Sosam, aliosque habet terra; sed mare numero vincit, & dignitate: maior quoque in hac scenâ nouitas. Ignarius Azebedus in Brasiliam nauigabat, cum imposito sibi Prouincialis munere; & augendis in barbarorum salutem Collegiis nouas ductabat copias sexaginta nouem Sociorum. Tribus distributi nauigiis vehebantur; sed cum Ignatio pars maxima, quadraginta Socij: & huius nauis ad Palmam insulam (ex Fortunatis vna est) exonetandis istis mercibus appellitur. Exscensione factâ, sacerdotes sacram Deo hostiam litant. Incolarum mulri suadebant Ignario terrestre ad urbem iter, virandis scilicet piratis, quos grassari per ea littora constabat. Sed alia mens viro fuit diuini utique iniecta. Nauem omnes repetunt; vixque à portu aliquot millibus aberant, cum in Iacobum Soriam incidunt ex Caluinianâ disciplinâ peracerbum Catholicotum, sed in primis Iesuitarum, hostem, perque eas oras diuturnâ piraticâ celebrem. Verumque acriter pugnarum: sed obrinuit pirata truculenter inclamans: Pereant, pereant Papistæ, qui falsam Brasiliæ doctrinam important. Animabat intetium

*Ribaden. id
Viâ B. Ignatij lib. 4.
c. 12.*

Andr. Schotrusio Viâ Borgiæ lib. 3. c. 10. Maffei in Appen. Epistoliarum Epist. 1.

Ignatius Azebedus sum xl. Sociis:

inretiri suos Ignatius ad sustinendam fortiter necem ab hostibus fidei. In caput adhuc loquentis Caluinianus miles ferrum alto vulnere defigit: mox aliis aliisque plagis confoditur, testatur Deum hominesque solâ Romanæ Fidei causâ se mori: simul quâ poterat voce, sed exemplo magis, circumstantibus Sociis mortis exinebat metum. Mox in mare præcipitatus est cum sanctissimæ Virginis imagine, quam arctissimo complexu, frustra conaris extorquere hæreticis, retinebat. Exinde in alios læuitum. Crimen erat, & piandum morte, esse Iesuitas, multosque ex his Sacerdotes, quibus in odium facti Ordinis verticem abrasêre. Nec saturari crudelitas potuit. Benedictus Castrius tribus primùm glandibus ictus, dein ferro punctim cæsimque confoditur. Emanuclis Aluari, post crebra vulnera, contracta crura atque ossa collisa, capulis gladio- rum elisum caput Blasio Riberae, cerebrumque effusum. Perro Fonseca os pugione confossum, disruptâ maxillâ. Didacum Andradam aures dantem confitentibus maiore odio frequentaris ictibus traicere. Nec minori feritate iugulauere Gregorium Scribanum, Aluarum Mendez, Simonem Acofta. Reliquos ferè binos ternosque talaribus exuros tunicis, adacto bis rerve in præcordia pugione; quosdam etiam manibus brachiisque truncatos, in mare omnes dedêre præcipites xv. Iulij anno M. D. LXX.

Par conditio alterius nauigij anno vertente fuit. Tanti temporis erat ista nauigatio, quasi Brasilia fugeret, in mare quæreret tam generoso tingi sanguine. In ipsam illam piraticam incidunt; cui iam pro Sorjâ Ioannes Capdeuillius, solo nomine alius, imperabat. Vtrique par Religionis odium, & sanguinis nostri sitis. Naue captâ, Socij xiv. duce Petro Diaz in potestatem venêre. Dabat rum fortè nauæ confitentri aures Franciscus Castrius Lusitanus; quo in opere tamquam in flagranti delicto, scilicet ab hæreticis, deprehensus, multo vulnere in ipso vestigio peremptus occubuit. Diaz quoque, & cum ipso Gaspar Goëz, cui planè adolescenti paremê sollicitus imperarat, ne à suo latere vel latum vnguem discederet, simili ratione mactati. Restabant vndecim, quos mille maledictis verberibusque oneratos, reuinctis post terga manibus, in angustum compegere. Hoc in numero Michaël Arragonius brachio grauitet faucius, dum fortè gemitum edit, à miribus illis Caluinistis in mare datur, atque ad solatium videlicet comes adiicitur Franciscus Paulus Lusitanus. Alij in posterum diem reseruati, noua fercula sanguinariorum; piè interim Sociis iam Martyribus inuidebant, ipsi de suâ sorte auxij, ne fortè viuerent. is vnicus erat timot: sed hoc etiam metu postridie liberati. Exutos togis, ac summâ libratos vi, excutiunt in mare cum tragicâ voluprare hæretici, quasi ludum sibi familiarem luderent. Duo longâ natarione superstités celo excepti sunt: ceteros habet mare. Illos credo seruauit Deus, vt sinceros tragœdiæ testes haberemus.

Sed reddamur terris, & Occidentem Indiam contemplanur, hanc quoque nostro cruore, quàm suo metallo, pretiosiorum. Multum sanguinis nostri habet Florida, habet Mexicum, & adhuc recenti caler Pa- raquaria. Florida solo nomine suavis terra, cetera ferox, post Perrum Martinez, qui primus illic, vixdum appulsâ classè in terram exsiliens, à

Andr. Schot-
tus sup. c. 11.

Petrus
Diaz cum
vndecim
Sociis: ..

varij in
Florida,

Andr. Schot-
tus in Viâ
Borgiae l. 3.
cap. 6.

Barbaris interfectus est, anno dein elapso, vno die Sociorum octo fraudulentè arque immaniter obtincauit, Ioannem Baptistam Segura, Ludouicum Quitos, Gabrielem Gomez, Ioannem Baptistam Mendez, Gabrielem de Solis, Sanchium de Saualle, Petrum Linatez, Christophorum Rotundum, Hispanos omnes. Totidem Mexicum & vno die, Hernandum de Thouar, Hemandum de Santaren, Bernardinum de Cisneros, Iacobum de Orofco, Ioannem de Valle, Hieronymum de Moranta, Ioannem Fonte, Ludouicum de Alares, Sacerdotio omnes insignes. Gonzaluum de Tapia prætermisi, qui primus è Societate lucem Euangelij attulit Mexicanis; Antonium item Lopez, aliosque complures, non dissimili certamine similem palmam adeptos.

Paraquariâ.

Christophori de Mendozâ vniuersa mors gloriosa.

In Paraquariâ quoque, vt Rochum Gonzalcz & Alphonsum Rodriguez, post plurium annorum ingentes labores, anno nuper vigesimo septimo barbarè ttucidatos prætereamus; certè Christophorus de Mendoza non tacendus, qui recens suo sanguine sparsam in Pataquariâ Fidei sementem irrigauit. Redibat ex longinquo vir Apostolicus, & quæ amnis transeundus erat, à veneficis obruitur imbrè sagittarum. Vna ceruicem ingressa per oculum inuenit viam. duæ tergus transiere. plagæ in super luculentæ inflictæ in caput. Ita mortuum rati, detracto ad ludibrium Crucifixo quem gestabat, & alterâ aurium abscissâ, recedunt. Iacuit in vligine ad multam noctem, donec, paululum sibi redditus, in propinquum cliuum, vti reptando poterat, se traxit. Est superstitiosa barbaris opinio, vbi hominem necarint, nisi & ventrem illius discindant, fore vt intumescat suus. Ergo manè ad cædis locum regressi, non inuentum Patrem reuixisse crediderunt. Sed vestigia sanguinis prodebant viam. Hac securi, semiuuum deprehendunt in cliuo, crudeliter insultant, Dei quem prædicabat imbecillitatem exprobrant, à quo defendi nequiuerat. At ille, collecto spîritu, impios redarguens, quamquam tacere cum minis iussus, detractam Deo gloriam asserbat: donec furote amentes, superius homini labrum cum dentibus abscindunt, mox & inferius cum mento, deinde restantem aurem & nares; extremâ denique rabie, horrendum dictu, ab radice linguam, cum thotace, ventre, ceterisque partibus, immanissimè reuellunt.

Non minor laus ærumnas pertulisse citra necem.

Et hi quidem generosam animam per vulnera posuere, & laudatissimam mortem: eos verò quis recenscat qui in vtroque orbe, inter hæreticos & Ethnicos, inter Christianos & barbaros, inter immanissimas gentes, in montibus & siluis, in specubus atque cauernis, pares martyrio ærumnas pertulere? Quot Sociorum millia, vno iam sæculo, absumpserunt hi labores! nec eorum ideò minor laus, quòd placidâ morte defuncti sunt. Erit certè Andreæ Ouiedi, Nunnij Barretti, Patriarcharum Æthiopiæ; erit Ioannis Beitæ, Andreæ Fernandij, aliorumque innumerorum celebris ad immortalitatem memoria; dicenturque præcis in Ecclesiâ Heroibus nihil aut fecisse minus, aut pertulisse.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

*Sociorum aliqui in Europâ crudeliter interfecti; præsertim
in Angliâ.*

IN nostrum orbem aliquando reuertamur. Hic quoque scenam cruci-
ram hæresis arque impietas dabunt: in Angliâ præsertim, si fas dicere,
Iaponiâ Europæâ. Infelix Regnum vnus nuper Regis libidine, vnus
Reginæ crudelitate! Quor illic qualesque animas laqueus interclusit!
Primus hoc campo certauit, primus vicit Edmundus Campianus, qui
eundem (quod memorare iuuat) quem ab Apostolicâ Sede confir-
mata Societas annum, in terris natalem habuit, prioris nempe sæculi
quadragesimum; simul cum prorumpente in publicum sub id tempus
Henrici VIII. impierate: quasi primus aduersus eam de Societate dimi-
caturus, iam tum nobilis Ignario miles nasceretur. In eam dein mis-
sus expeditionem, diu latere non potuit. Erupit citò in publicum gene-
rosa vis indolis, & eximia ad miraculum eruditio: cui sanè resistere aut
conradicere neuitquam sustinebant omnes aduersarij. Nec stylo minùs
quàm linguâ potens: decem pro fide Catholicâ rationes scripsit; hære-
sim singulis iugulauit. Ab Elisabethâ Reginâ in partes inuitatus, obla-
ro Cantuariensi Archiepiscoparu, mortem Catholicus maluit. Quare
subiicitur quæstioni, membra omnia luxata fractaque: animus tamen
constans. Cum tali scilicet tam deformato, tam elumbi, ausa est de in-
tegro congregi vniuersa Anglicanæ Theologiæ schola. dies locusque
dicitur. sit ingens hominum concursus, summa expectatio. disputa-
tur. clamore hærerici, Campianus magis ratione pugnabat. ipsa vi-
rium defectio iuuabat causam attentione maiori. Quid multa? vnus
omnes palàm in arenâ conuictos constrictosque triumphauit. Multo-
rum ab hæresi auersio fructus victoriæ fuit. Ceterùm hostes irritati de-
decore, dolorem suum innocentis supplicio vlciscuntur. Damnatur
Campianus, suspenditur, & adhuc spirantis cor palpitans euellit carni-
fex, corpusque diuidit in partes, horrendo supplicio, sed genti vsitato.
Hic primus apud Anglos Catholicæ Religionis in nostro sanguine
triumphus.

Tam illustre Campiani trophæum multos breuî æmulos ad parcm
gloriam excirauit, Thomam Cottamum, Iacobum Bosgrauium, Alex-
andrum Briantum, Henricum Walpolum, Ioannem Cornelium,
Robertum Sothuellum, Odoardum Olcornum, Garnetos duos, Henri-
cum & Thomam, Rogerium Filocum, Franciscum Pagium; & duo lu-
mina, alterum Scotiæ, alterum Hiberniæ, Ioannem Ogilbæum, & Do-
minicum Collinum. Quot vno in Regno capira laureata! quàm no-
bilis purpuratorum Parrum Senatus! Cottamus pendens & ferro se-
candus, aspero cilicio implicatus, magno carnificis & populi stupore,
apparet. Walpolus solâ Campiani morte in societatis ineundæ desi-
derium exarsit, futurus utique alter ipse Campianus. Ira Deus emeriti
militis locum nouo tironi supplebat. Walpolus Vlissingæ apud Ze-
landos

*Primus de
Societate
in Angliâ
strangula-
tur Ed-
mundus
Campia-
nus:
Nicol. San-
derus de
Schismate
Anglic. lib. 3.
Hilar. de
Costa Hist.
Catholic.*

*alij dein
plures:*

*Cotta-
mus,*

*Walpo-
lus,*

landos (nam ex tunc insulæ Anglicanis præsiidiis tenebantur) teterrimo carcere inclusus, vix post annum euasit. in Angliâ annum & vltra Eboraci captiuus fuit. inde Londinum vectus, oblatam à nobilibus sanguineis fugam, ipse animo nobilior, recusauit. Annus hîc quoque in turri illâ funestâ vix honestè tecto, etiam asperimâ hieme, ne stramine quidem ad cubandum vlllo, traductus est; donec Regina viri constantiam suam probrum interpretata, Ebotacum reuehi, & morte affici iubet. Quaterdecies in quæstione fuit, atrociam semper nec humana perpeffus. Damnationis tres causæ datæ, quòd Sacerdos esset, quòd Iesuita, quòd ciuium ad Romanam Ecclesiam seductor. Infero in laqueum collo iussus Reginam Ecclesiæ caput fateri, explosit: vnde acerbior carnifex, vix pendentem planeque viuum secuit, horrenre populo & illacrymante. At Roberrus Sothuellus, ex cuius ore, vel hæresi teste, melle dulcior fluebat oratio, triennium ipsum subterraneo inclusus antro; decies tortus, denique laqueo peremptus est. Capitale erat, Sacerdotem esse & Iesuitam.

Sothuellus,

*Uergerne
Garnetus,*

In eadem causâ occubuit Henricus Garnetus, etsi gloriæ illius deturpandæ insignem calumniam hæresis frustra struxit. frustra, inquam: nam viri integritas vel hostibus probabatur, & suus ipsum defendit cruor, quando gutta in spicam illapsa cælestem illius vultum ad miraculum expressit. Erant Garneto summa omnia, virtus, doctrina, auctoritas. Magnum Iesuitam solenni nomine indigetabant. Eius mors supra viginti mortalium millia exciuit. Vbi in conspectum venit, reuerenter omnibus est salutatus. Ipse publicum innocentiae suæ testimonium dixit; ac benè Regi, benè Senatui, & populo precatus, incredibili modestiâ pependit. Licetot communi multitudinis clamore prohibitus est secare spirantem. Mortuus seipso viuentem maior apparuit. Tot millium, partem maximam hæreticorum, non pressa sed elata vox fuit, in terris non viuere alterum Garnetum. Haud degenerem tanto patruo nepotem se probauit Thomas, perpetuò adspirans ad Anglicanum tripudium, ita suum suspendium nominabat. Interfuere innumeri spectatores: è præcipuâ nobilitate ampliùs trecenti. Tanta erat opinio dignitatis, quam patrum memoria iuuabat.

Ogilbæus,

Tot Anglis ad æmulationem fortitudinis accedit Scotorum gloria Ogilbæus. Quantis in vno illo pugnatum promissis, quantis minis! omnia risit. Quot in illo vno consumpta tormenta! tum etiam risit. natum diceres fatigandæ crudelitati. Nemo hilarior ad epulas, quàm Ogilbæus ad mortem iuit. In supplicij loco interrogatus à Ministro, num timeret mortem; Non magis, inquit, in tam bonâ causâ, quàm tu patinas, cum vesperi esuriens ad cœnam ibis. Ita lætus animus prægustabat beatorum Martyrum gaudia, ad quæ solutum corpore euolasse credimus, ingemiscente populo, & iniustam necem palàm detestante.

Collinus:

Ad parem cum Ogilbæo palmam venit Collinus ex Hiberniæ Procribus; in quo flecendo diu laboratum, iubente Elisabethâ: & otabant amici, simularet saltem, & ad momentum seruiret tempori. Surdo canebatur. Maiora præmia promittentem Deum secutus, laqueo vitam finire maluit.

Hæc

Hæc sunt orbis Europæi clarissima sidera. quibus suas addat stellas Gallia, Martinum Gutierrez, Iacobum Salesium, Guilielmum Saltamochium; Sicilia, Petrum Venustum; Lusitania, Emanuelem Fernandez; Martinum Laternam, Polonia, Emanuelem Nigrum & Georgium Bartholic, Transilvania; Germania, Godefridum Thelen, aliosque; in piâ causâ omnes, vel ab hæreticis, vel ab improbis, partim gloriose saucios confectosque vulneribus, partim crudeliter trucidatos. Et nostra Belgica non sola erit ingloria: sua sidera posteritati ostendet, quorum nunc ortus claro nimium die immaturus.

Vos interim, fortissimi Heroës, qui sic mortui æternum viuitis, viuistisque omnium memoriâ seculorum; maiores aliquando expectare honores, cum tempus erit, solenni pompâ plausuque decernendos. Nobis satis est tolerantie vestræ ac fortitudinis obire commemorasse exempla, seræ incitamenta posteritati; quam degenerem, spero, nulla arguet dies.

Post celebratas fortissimorum pugilum laudes, distributâsq; victoribus coronas, par est nec Lectorem hisce dudum certaminibus intentum absque missilibus dimittere.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Optabiliusne sit, potissimum sub CHRISTO Duce militantibus, rebus facilibus ac lætis, an tristibus atque arduis exerceri.

Ogitanti mihi, Auditores, theatrum huius vniuersarum oculis vestris subiicere, vt in eo inter tot tamque diuersa hominum vota ac studia, quid oprandum, quid auersandum, quid sequendum, quid fugiendum sit, arbitrari possitis; assessores vobis apponendi videntur; non illi quondam è Pythagoreâ disciplinâ fastidiosi censores Democritus & Heraclitus; quorum alter omnia promiscue & absque delectu, aut risu contemptuque velut ineptias explodebat, alter velut miserias ignauro fieri prosequabarur: sed eum viris omni exceptione maioribus supremus ille Munerarius: vt ex eius sensu ac sententiâ decernere possitis, si rne conducibilius iis qui sub eius signis stipendia faciunt, tristibus an lætis, asperis an mollibus, aduersis an prosperis, exerceri. Et quidem, vt absque diuerticulis & ambagibus rem ipsam aggrediamur; illud principio statuendum est, quod antiquissimus ille Vatum disertè pronuntiat: Militia (seu, vt alij, tentatio) est vi-

*In theatro
vtraque huius
mane aguntur
læta &
tristia.*

*utrum horum sit
optabilius.*

Iob 7.

ta hominis super terram. Nec illud minùs animis nostris obuersari debet, quod inonet ille tantâ humanorum casuum varietate iactatus Apollolus: *Speſtaculum facti ſumus* (aur, interprete Hieronymo, *theatrum facti ſumus*) *mundo, & Angelis, & hominibus*. Quòd ſi ita eſt, ſi vel in arcuâ cum aduerſario compoſiti ſumus, vel in teatro omuium oculis expoſiti; quis ambigat, quin & illuſtrius ſit ad laudem illius qui ſpectatur, & iucundius ad voluptatem illius qui ſpectat, in hoc mundo ærumnis & damnis conſlictari, rerum aduerſarum vires infringere, inſultare miſeriis, fortunæ ſæuientis impetus retundere, ardua ac periculofa excelfo animo vltro depoſcere; quàm in vmbra deliteſcere, atque ignauiam ſuam tenebrarum ac parietum ſeptis tegere, dies nocteſque totum ſe voluptatum illecebris ac cupiditatum lenociniis dedere, otio ac deliciis ſupra feminam circumfluere, ita vt priùs tædeat laſciuia, quàm pudeat; nihil denique facere memoriâ dignum, quo nos poſteritati aliquando vixiſſe teſtemur? Si enim hîc, tamquam in ampliſſimâ ſcenâ, quam theatralis tum hominum tum Cælitum corona cingit, omnium conſpectui expoſiti ſumus; nemini dubium eſt (vt rem ipſam oculis ſubiiciam) quin plauſu dignius, & viſu iucundius ſit ſpectaculum, videre Herculem aliquem clauâ armatum & leonis exuuiis, ex horrido ſpecioſum, nunc in Lernâ palude Hydræ capita demetentem, nunc in campo iubatos leones, impetu facto, dilacerantem; quàm in gynæceo cum Omphale, femineo cultu geſtuque fractum, deliciis ac libidinibus diffluentem. Quis hanc tanti Herois molliriem non deteſtatur? quis contra non in cælum extollit generoſiſſimum illud Cæſaris Conſtantini facinus, & præne dixerim, prodigio ſimillimum, quo ſolo non vnus diei congratulationem, ſed æternitatem immortalitatemque nominis eſt conſecutus; vtpote quod iam ſparſum eſt ac diſſeminatum in orbis terrarum memoriâ ſempiternam? Cùm olim in amphitheatro certi homines cum leonibus decertarent, aderant qui ex orcheſtrâ certamen illud deſpiciebant, gemini Imperatores Galerius & Conſtantinus, gladiatorij huius muneris editores. Horum alter Conſtantinus cum ſtomacho auerſatus eorum qui cum belluis congredebantur ignauiam, pulchrâ in regio peſtore audaciâ gliſcere, & honeſtè ambitioſus ardere cœpit victoriæ cupiditate. Itaque, nullâ maieltatis habitâ ratione, in arenam deſcendit, aut victus amiſſurus vitam, aut victor relaturus gloriam. Res, neſcio, an ad famam temeritatis, an ad gloriæ ſplendorem plus habitura momenti: quæ meritò eſſet apud poſteros caritura fide, niſi plura id genus facinora hoc etiam ipſum omni ſuſpicionem mendacij apud æquos rerum æſtimatores eximerent. Stabat hinc leo excuſſis furore iubis, horrendoque rugitu formidandus, quem timerent belluæ etiam quæ timentur, ſcintillantibus oculis, hiantibus faucibus, explicatis vnguibus Imperatorem iam iamque inuaſurus. Qui aderant ſpectatores, trepidabant alieno periculo, cùm ipſe eſſet ſecurus de ſuo. Conſtantinus enim præſenti animo ſeſe ad certamen accingens, non minori dexteritate quàm fortitudine belluam complexus, ſtimulos ad audendum ſubiiciente gloriâ, hiantis fauces diſrupit; & cùm munerarius eſſet, ceteris omnibus honoris & gloriæ palmam eripuit. Spectaculum pro-

1. Cor. 4.

Optabilis
eſt diffi-
cilibus exer-
ceri.Diffi-
ciliſ-
ſimum ad-
ſpectus
magis de-
lectat ſpe-
ctatorem.His inui-
ratus Con-
ſtantinus
ad auden-
dum,cum leone
decertat in
amphi-
theatro, &
vincit.

fectò omnium ordinum admiratione totiusque amphitheatri applausu
 dignissimum. Dignius tamen longè spectaculum est, & Cælestium
 oculis iucundius, videre in huius vitæ theatro hominem rebus humanis
 maiorem, & ad quemcumque aduersarum rerum incursum intencus-
 sum: qui, si calamitas, si mœror, si ignominia, si dolor impetum faciat,
 non terga vertat; sed obuium pectus obiiciat: qui ad arduas rogos,
 ad aculeatas rotas, candentes laminas, ferreas vngulas, totumque cam-
 ficinæ apparatus, non colorem mutet, non gemitum emittat, non pe-
 dem referat: hoc qui faciat, non eum dico personam sustinere viri for-
 tis in theatro, sed ipsum assero esse Fortitudinis theatrum, dignum in
 quod ipsi indigetes ac beatæ mentes oculos animosque conuertant.
 Quòd si ex theatro, in quo homines velut histiones in scenâ huius vitæ
 minimum representantes spectauimus, ad certaminis palæstram (quod
 alterum nobis initio propositum erat) in quâ iidem velut athletæ lu-
 ctantur, gradum fecerimus; facile intelligemus, honestissimum esse, in-
 stat generosi pugilis, strenuissimum quemque aduersarium sibi deposce-
 re, hoc est, acerbissima quæque perferendo, efficere vt in nullis aduersis
 nullisque calamitatibus terga vertamus, sed contra ipsas ab ipsis indu-
 remur. Athletæ rebus asperis gaudent exerceri, delectantur pugnis, am-
 biunt contundi cæstibus: vtrò plagas ostentant, non ignari vulnera
 non inferte infamiam, sed gloriam conferre. Dicetes illos, instar Indo-
 rum, quot in corpore cicatrices circumferunt, tot insertas vulneribus
 gemmas ac lapides pretiosos ostentate. Itaque quemadmodum illi to-
 tum corpus vulneribus cruentant, vt quò plures gemmas ac lapillos
 inserunt, eò pulchriores habeantur: sic qui in supremi Gymnasiarhæ
 palæstrâ versantur generosi pugiles, ardua quæque & acerbissima sibi de-
 poscunt, magis quæque vulneribus quàm voluptate pascuntur, non nescij,
 cruentum verticem triumphalibus lauteis, frontem sudore madidam
 specioso diademate, bellarices dexteris lemniscatis palmis, laceros hu-
 meros regio paludamento, cicatrices denique aduerso corpore exceptas
 palmatâ togâ quandoque cohonestanda. Enimuerò quemadmodum
 in rebus creatis magis enitescit lilium inter spinas, rosa inter aculeos,
 margarita in ostreo, in glareis autum: ita dum in huius vitæ palæstrâ
 ac puluere vitam degimus, & sub capite spinis coronato stipendia faci-
 mus; spectaculum longè pulchrius Deo quæque gratius exhibemus, si in
 huius vitæ calamitatibus cæcisque nubibus ac procellis infracti excel-
 sique animi splendorem retinemus. Quid enim? an non multò pul-
 chrius est æquis virtutum æstimatoribus spectaculum, Paulum cernere
 catenâ constriatum Solymæum carcerem illustrantem, quàm Cæsarem
 trabecatum conscendentem Romanum Capitolium? Stephanum inter
 saxorum grandinem pro inimicis Deo supplicem, quàm Sardanapa-
 lum inter opima fercula aureosque calices temulentum? Laurentium in
 candenti craticulâ tyranno insultantem, quàm Heliogabalum in molli
 stercentem culcitâ? Iobum in sterquilinio philosophantem, quàm Au-
 gustum in palatio cum fastu impetantem? Et quia hoc sterquilinium
 quoddam quasi fortitudinis fuit gymnasium, lubet presso vestigio in
 hoc sineto tantisper hære. Hoc enim sterquilinium non solum de

*Gloriosius
 agunt qui
 vitæ malis
 non ce-
 dunt.*

*Quod in
 theatris
 idem ha-
 bet etiam
 locum in
 palæstrâ.*

*Vera viri
 fortis ac
 boni orna-
 menta sunt
 vulnera.*

*Parallela
 mollitiei
 & laboris.*

*Iobi gloria
 in sineto.*

tanti viri gloriâ nihil decerpfit, sed contrâ, illius parientia fincti abole-
 uir infamiam, dignum quæ reddidit, vt air Chryfostomus, quod ij etiam
 qui diademata gestant, deuotis osculis venerentur. Electus fuit hic inui-
 ctus pugil, vt, cum satanas omnes suas vires in eo lacefendo frustra ex-
 erceret, illustri documento sæculis omnibus innotesceret, quid posset
 erectus in Deum animus, & quanta in rebus asperis gloriæ seges ac ma-
 teria sit reposita. Numquam maiori triumpho vicir Iob, quàm cum
 tot ærumnis obseptus, vinci non potuir: cum iam omnium horribilium
 terrores sub iugum misisset, nil quæ superesset quod metueret. Cum enim
 nihil illi fortuna reliquum fecisset, nihil cacodæmon intentatum reli-
 quisset; tandem omnibus superior, metum omnem animo proscripe-
 rat. Sic vnus hic athleta cum prostratus videri posset, omnium in se
 oculos conuertebat: dæmonum, quibus iam victis insultabat; hominum,
 quos inuicto animi robore in stuporem rapiebat; Angelorum, quos
 splendore tot victoriarum perstringebat; Dei, quem suâ illâ inconcusâ
 constantiâ oblectabat. Potestis dubitare quin tantum virum diuina
 prouidentia ad aliorum exemplum referuare voluerit, vt vnus constan-
 tia fieret omnium disciplina? Cuius imaginem cum animis vestris fir-
 miter impressam existimem, pedem ex Iobi sterquilinio, hoc est con-
 stantiæ palæstrâ, in campum refero. Itaque militiam esse vitam homi-
 nis (vt antè dixi) rametsi nullus id Iobus asserat, diurna nocturna quæ,
 quibus exercemur, prælia non permittunt dubitare. Quid aliud mater-
 nus est vterus, nisi domestica obscuri carceris palæstra, in quâ nouem
 mensibus velut tirones ad grauissima quæ impendent certamina, vm-
 bratilis pugnæ simulacro quasi præludimus? Quo reimporis spatio
 confecto, nascimur, hoc est, in campum pugnaturi progredimur. Vix
 ad spicinus amicam lucem, & mox primo vagitu cum ærumnis nos lu-
 ctari testamur. Ipsa in quibus ploramus incunabula, sunt prima quæ
 occupamus propugnacula. Quid, quod in hac militiâ non antèa
 ceptui canitur, quàm homini de Itarione vitæ, summi Imperatoris iussu,
 discedere permittitur? Quod si ira est, si hic in quo degimus mundus,
 est velut Marrius in quo certandum est campus, si vira ipsa dimicatio,
 hoc iam restat expendendum, vtrum miliri generoso & laudis cupido sit
 optabilius ad votum, illic se sistere præsentem vbi præsentissimum est
 periculum, an aliorum gloriosa cerramina inertem ac desidem spectare?
 vtrum illustrius ad gloriam, illic Ducis imperio pedem figere, vbi pluri-
 mi vel mortui iacent, vel morituri cadunt, an verò inter lixas & ca-
 lones, vbi vix buccinæ clangor audirur, delirescere? Sanè hic omnia
 sermone celebrabitur, & inter triarios censebitur, qui torius aciei in se
 influentis pondus bellique molem, instar Horatij, vmbone sustinue-
 rit; vel ab hostium cuneis circumuallatus, exemplo Alexandri, de genti
 pugnaverit, quærens non vbi rutissimè consistat, sed vbi honestissimè
 cadat: cui sarius erit fugere è vitâ, quàm è pugnâ. At verò ignauius ille, è
 campo relegandus ad gynæceum tamquam inglorius ac degener, qui
 in pedibus quàm in dextrâ plus præsidij reposurum habuerit, qui ad pri-
 mum ferri splendorem expalluerit, ad primum litui sonitum hastam
 clypeum quæ abiecerit. Quæ si in profanâ militiâ locum habent, multo
 magis

*Homo na-
 scitur ad
 labores &
 bella.*

*Gloriosus
 qui contra
 mala pro-
 cedit;*

*infamis
 qui cedit,*

magis sacræ militiæ auctoritatis, & sub CHRISTO Duce stipendia facientibus, debent esse commendata, vt hæc præ ceteris in laude ponant, state intrepidè in primâ acie, contumelias verbaque probrosa, vt missilia tela & saxa sine vulnere circa galeas crepitantia despiciete, contemne- te stulta mundi iudicia, imò ipsum etiam contemptum; supplicia gra- uissima, hoc est, mortis præludia, ferendo eludere; denique omnibus incedere lætitiis, cùm caput obiciendum est periculis. Hæc sunt quæ milites honoratos & charos Imperatori suo reddunt. Solent enim Im- peratores, si quem habeant in exercitu militem ad aggrediendum hos- tem strenuum, ad sustinendum belli impetum fortem, ad insidias struendas industrium, ad pericula subeunda intrepidum; hunc è toto seligere numeto cui ardua quæque committant: hunc iubent incautis moliri insidias, explorare itinera, lacescere hostem velitationibus. Hic autem, si æquus est rerum arbiter, beneficium interpretatur, vnum se posse pro omnibus periclitari; magnique præmij loco ducit, dignum se habitum fuisse, cuius vnus singulare discrimen, esset communis secu- ritas. Nimirum animi magnitudo periculis delectatur, & ambitu quo- dam segetem ac materiam gloriæ vtrò sibi deposcit. Contrà verò cor- pus assuetum tunicæ, loriciæ onus non sustinet; caput vnguentis delibu- tum, cassidem recusat; mollem otio manum durus exasperabit capulus. Vtros iam Imperatori chariores existimatis? eosne quos otio marcescere permittit, an verò illos quos duris asperisque rebus exercet? Quis Lacedæmoniis credat inuisos fuisse liberos suos, quorum indolem non crepundiis, sed flagellis; non priuatim deliciis ad mensam, sed publicè verberibus ad aram experiebantur? & quidem tam durè, ac propè dix- rim inclementer, vt multus è visceribus sanguis emanaret; & nonnum- quam (teste Tullio) motus ipsa esset metuenda. sic tamen ipsi illa perfe- rebant, vt, cùm non iam membra, sed vulnera præberent lanianda ver- beribus, nullum non tantùm clamorem ederent, sed nec gemitu quidem dolorem fatebantur. Sic potuisse sibi, inter dolenda, ne doletent impe- rare; quid aliud erat, quàm ipsi quodammodo pœnar, vnde nasceba- tur dolor, pœnas infligere? Si hæc pro vanâ fluxâque gloriâ à Lacedæ- moniis vsutpata fuerunt; quid mirum si generosos spiritus Deus rebus asperis exercet? Nimirum publico humani generis exemplo eos in lucem edidit, vt doceant eos qui pusillo contractoque sunt animo, in istis quas tantopere fugiunt iniuriis, contumeliis, egestate, ærumnis, nihil esse terribile præter ipsum timorem: hoc solatium esse vasti doloris, quòd nemo possit valdè dolere, & diu: si enim ferti potest, leuis est; si non potest, breuis. tunc autem homines vetè magnos esse, cùm arduis aduersisque rebus ingentes animos & obuium pectus opponunt: tunc enim censentur tanquam prætotiani milites, qui suorum laterum op- positu pericula omnia à suo Imperatore propulsent. Sed quid opus est aliunde aut exempla accersere aut documenta, vt generosam hanc retum aduersarum ambitionem ac genotositatis palæstram vobis commen- dem, cùm omnium instar esse possit Dux noster generosissimus? qui cùm extra omnem certaminis aleam esse posset, maluit tamen tamquam

*presertim
CHRISTO
Duce.*

*Optimus
miles ma-
ximis peri-
culis ex-
ponitur
à Duce
belli:*

*etiam fi-
lius à pa-
tre:*

Tuscul. 11.

*etiam ho-
mo à Deo:*

Hebr. 14.

eiam
CHRISTVS ab
aeterno Pa-
tre, & sua
ipsum vo-
luntate.

scopus inuidiæ ac malvolentia, omnium in se tela experiri. Plus dico, cum Apostolo: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.* Duo theatra Pater æternus Filio proposuerat (vt Chrysostramus, Theophylactus, Rupertus, aliiq̃ue nonnulli docent) cum primùm cum in orbem terrarum introduxit, in quo personam sibi impostam pro dignitate sustineret: alterum honoris, gloriæ, oblectationis; alterum doloris, abiectiois, ignominia: in illo nihil ad splendorem, nihil ad honestam voluptatem deerat, nec opum affluentia, nec Imperatorum trabæ aut diademata, nec vllum deliciarum genus; in hoc tristitia & acerbæ erant omnia, stabulum, egestas rerum omnium, hominum malevolentia, cacodæmonum furor, denique exquisita tormenta, & ignominiosissimum crucis supplicium. Vtrius modo videbat se (quod sibi propositum habebat) humanæ salutis assertorem esse posse ac vindicem. In hæc cum CHRISTVS oculos coniecisset, cogitationesq̃ue intendere, & probè intelligeret hæc suo commissæ esse arbitrio; vt semel exemplo suo præclarissimo sententiâque sapientissimâ decerneret, quid hominibus in hac vitæ palæstrâ tristicique exsilio amplectendum, quid fugiendum esset; *proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta*: tantoq̃ue ambitu egestatem, incommoda, iniurias, tormenta, dedecus amplexus est, quanto mortalium plerique honores, spes, delicias plausumq̃ue consectantur. Deinde vt se iniuriis omnibus ac tormentis superiorem ostenderet, eorum admisit amplexus, quorum pedibus protritus est; eos amicissimè compellauit, qui maledictis cum ac blasphemis ouerabant. quinimò ipsos carnifices sic tulit in oculis, sic ex animo Patri commendauit, quasi non intulissent supplicia, sed beneficia contulissent. Hoc est generosi excelsiq̃ue animi, hoc Imperatoris nostri symbolum, hæc militiæ nostræ tessera, *Bona facere, & mala pati.* Hanc gloriosam tesseram suæ Ignatius, velut deuotæ CHRISTO, cohorti adsciuit: hac viâ ad nominis immortalitatem præiuit. Quid enim mali in primo melioris vitæ tirocinio non pertulit? quas non audiuit contumelias? quas non sustinuit iniurias? quas non excepit minas? Prima ipsius magnanimitatis incunabula & fasciæ, vincula fuerunt & carceres. in quibus ipse vincetus licet compedibus, per virtutis tamen curriculum insignis stadiodromus celerrimè ferebatur; numquam liberior quàm in ergastulo constrictus. Quis satis admiretur hanc heroicam eius vocem, cum Francisco Mendozio, qui postmodum in Purpuratorum Patrum Senatuum adscitus est, familiariter interroganti, ferrè iniquo animo vincula hæc & carceres; respondit Ignatius: An tantum malum tibi videtur carcer & vincula? at verò non tam multæ Salmanticæ compedes sunt, non tot catenæ, quin ego plures pro CHRISTO cupiam. O verba omnium gentium linguis deprædicanda! quibus ostendit defuturos citiùs carceres Ignatio, quàm Ignatium carceribus. Vincula & carceres CHRISTI causâ sibi innocenti vouere, Christianæ est magnanimitatis; perferre, singularis constantiæ; læto libentique animo perferre, heroica fortitudinis. Quis nunc pro dignitate explicabit, fueritne Ignatius generosior qui tot acerbæ sibi optauit; an constantior qui in tantâ vitæ inæqualitate semper æqualis sibiq̃ue similis persistit;

Exemplo
CHRISTI
Ignatius
malorum
patientiam
sibi assumit,
& suis proponit.

an sortior qui aduersa, tristia, molesta, infracto animi robore conculcavit? Hæc generosa in malis perferendis indoles non vnus Ignatij visceribus circumscripta est; sed ad posteris eius, ipsamque Societatem, hereditario quasi iure translata, illud robur non paucis indidit, quod in venerationem rapuit bonos, in inuidiam malos, in stuporem omnes. Quod enim in orbe est Regnum, in Regno prouincia, in prouinciâ ciuitas, vbi non Societas vel exilio mulctata est, vel iniuriis vexata, vel contumeliis lacerata? At Societas hæc ita in hoc circo pugnavit, vt aduersariorum machinas contemptu, auctoritatem modestiâ, astutiam industriâ, crudelitatem patientiâ, furem gratiâ faciliè superarit. Nimirum ingenti illâ calamitatum ac malorum mole, quâ fortitudinis ac constantiæ acies hebescere vt plurimum solet, non aliter quàm cote quadam virtutem suam acuens, suis iacturis sit diues, felix ærumnis, funeribus immortalis: & ex fœdissimis ruinis clarissimos sibi triumphos instaurat. Cùm enim tota eius gloria in conscientiâ rectè factorum consistat, æquè facilem sibi cursum ad gloriam in morte, quàm in vitâ esse arbitrat. Quod ne celeberrima quidem illa Lacæna ignorauit, quæ filium in certamen contra hostes progressurum clypeo armauit, additâ hac breui, sed netuosâ cohortatione: *Cum hoc, aut in hoc redi.* Sed nos hanc Laconicam oratiunculam obscuris verborum inuolucris tectam nucleatiùs exponamus. Solenne hoc erat Græcis, eos qui in certamine strenuè pugnando occubuisent, eodem quo dimicauerant clypeo ad sepulturam efferre. Hoc est, quod suggererebat filio mater, *Cum hoc, aut in hoc redi.* quasi diceret: Ades dum fili; ad bellum mitteris, hoc est, ad periculorum aream, sed & gloriæ, in quam vbi prodieris, qui scis, pugnando testare. ostende te esse materni non tantùm sanguinis, sed animi heredem. Magnum est in bello munimentum, solum in prælio adferre mortis contemptum: sic in aciem procedas, non vt pericula declines, sed vt obuiò pectore excipias. Scito in pugnam multum quidem posse pugnantis virtutem, ita tamen, vt non parum licete soleat fortuitis casibus: hos nec metuas, nec fugias. Accipe bellaturus belli tesseram, hunc quem trado clypeum: memineris te Lacedæmonium esse, cui, amisso clypeo vicisse, ignominia; conseruato, cecidisse, gloria est. Moriturus clypeum tegas, à quo fuisti protectus. hunc tibi trado non magis in præsidium, vt fortiter vitam defendas, quàm in ornamentum, vt honestè mortem oppetas: redcas viuus, aut referaris mortuus, nihil interest; modò cum clypeo, vel in clypeo.

Hæc bellicâ oratione, non minùs quàm clypeo, filium nobilis matrona armauit. Hæc olim fuit Lacedæmoniorum, eadem nunc Christianorum præliandi conditio. Quare hoc sibi quisque persuadeat, summum illum Agonothetam vnumquemque, dum ex vmbra in atenam pulveremque descendit, tradito scuto fidei, simili oratione adhortari, quâ olim multarum palmarum athleta Paulus Timotheum inflammabat: *Labora sicut bonus miles CHRISTI IESV: certa bonum certamen fidei.* Sed

Malorum
patientiam
hæc tenens
Societas
audè ex-
cipit:

& Sociis
commen-
dat.

vt Lacedæmonij tibiâ, vel cornu vt Thrâces; sed ex sacrâ Philosophiâ depromptis rationibus ad pugnam vnumquemque vestrum adhortari. Vos qui hîc quasi in scenâ spectaculum facti estis mundo, Angelis & hominibus, sustinere cum dignitate personam à Deo vobis impositam, quam forritudo in arduis, patientia in aduersis, modestia in prosperis, constanria in difficilibus, virtutes denique singulæ magnificâ pompâ ac splendido sepiant comitatu. Vos qui hîc estis in palæstrâ athletæ, state corpore firmi ad omnes ictus expositi: æquo animo ferte quidquid intra mundi huius rumultuosam geritur aream: nec indignemini, si, cum boni firis, mala patiamini; quibus hoc maximè propositum esse debet, pessimis displicere. Hominem ad casus humanos parate, sed super humana tollite: vt nec in secundis rebus elati, nec in aduersis fracti, ad vtramque fortunam inuictum animum adseratis: donec eximium illud, & soli Deo singulare, vobis, quoad mortalis conditio sinet, vindiceris; *non moueri*. vt qui in campo Deo Imperatore meretis, non tamquam leuioris armaturæ velires vlrò cirroque iaculis missilibus hostem lacestatis; sed, velur decuriali dignitate Principes, robore triarij, decretoriis armis ac destinatis ictibus impetatis. Vestra pugna sit aliis pugnandi disciplina: state tamquam armigeri Dei, iustitiæ lorica graues; sudore madidi, puluere non indecoro sordidi; inter bellorum fulgura & coruscationes, inter armorum strepitus & fragores, inter calumniarum procellas & inuidiæ faces, inter iudicum minas & tyrannorum furias, inconcussi. Srate, inquam, ac totius in vos frementis Oci pondus, non minùs fortiter excipite, quàm constanter sustinete. Hoc est Christianæ militiæ nomen dare, hoc est sub CHRISTO Duce stipendia facere: hoc est peculiare eius obsequium, & arctiorem quamdam societatem profiteri: hæc vna generosis mentibus patet via, quâ ad nominis immortalitatem beatamque æternitatem enitantur.

ORATIO SECUNDA.

*In laudem eorum qui è Societate IESV sanguinem
pro CHRISTO fuderunt.*

Ambitiosam esse vnus purpuræ societatem, & sanguinis sui nobilitatem non fumosis maiorum imaginibus, sed nidore ac fumo qui ex ardentibus suoribus corporibus exundat approbare, ad reliquas verò dignitatum purpuras erubescere; res vna mihi videtur & fugam habere perquam honestam, & cladem ipsâ victoriâ gloriosorem, triumphum verò longè amplissimum, planeque sempiternum. Et sanè multarum ornamenta dignitatum & Insularum quando nomini tribuuntur, non homini; & maioribus potiùs conceduntur, quàm moribus: licet suos in altissimo gradu collocarint, tamen, quia tor modò patiuntur inuidos, quor maiores eorum anrè vicerunt amulos; sit, nescio quo pacto, vt extenuentur ea verbis, detrahantur filiis, communicentur cum maioribus, quasi ad nouam dignitatem nihil attulerint præter antiquam & ex annalibus petitam virtutem. At verò sangui-

*Nobilitas
virtutis,
non stirpis,
laudanda.*

sanguinis sui purpurâ insigniri, nobilitatem proprio mereri gladio, natales illustres non è parentum cineribus cruce, sed ex propriis flammis statuere, & tot nobilitate insignia, quot sectus fueris in membra; hæc qui fecerit, & inuidiam declinauit Insulæ, & nobiliore purpurâ vitam mortemque cohonestauit. Sed quoniam horum Heroum nomen & gloria orbem vtrumque complexa est, mea verò oratio exiguis circumscripta limitibus, vt nec Ogilbæum in Europâ, nec Criminalem in Asiâ, nec Silueriam in Africâ, nec Seguram in Americâ commemorare liceat, celeriusque prouehatur Laterna in Baltico, Tapia in Mexicano, Aquauiuua in Indico, quàm nostra velificare possit dicendi facultas; Campianum tantùm, Azebedum, ac Spinolam in medium adduco, hoc est, tres viros de quatuor elementis, & inimicis Catholici nominis, triumphantes.

Verùm enim uerò priusquam singulorum tormenta pertracto, illud commune omnibus adstruo: Steterunt torti torquentibus fortiores, & Cyprian. pulsantes ac laniantes ungulas pulsata ac laniata membra vicerunt: inexpugnabilem fidem superare non potuit sæuiens diu plaga repetita; quamuis ruptâ compage viscerum, torquerentur in seruis Dei non membra, sed vulnera: fluebat sanguis quo incendium persecutionis aut extinguerent, aut certè mitigarent, docerentque Neophytos tunc frustra torqueri in flammis corpora, cum animus cogitationesque collocantur inter sidera. Et hac animi fortitudine dico Campianum multis vexarum contumeliis, plurimis iactatum iniuriis, omnibus exhaustum tormentis; nihil tamen, vt est apud Tertullianum, sensisse in neruo, quòd animus iam dudum esset in cælo. Venerat in Angliam solâ propagandæ Religionis Christianæ causâ, totamque insulam sic obierat, vt in eâ nullum perduellionis vestigium post se relinqueret. Sed quoniam nihil est tam à veritate alienum, quod non probabile fiat sinistra suspicioni; nec quidquam tam sanctum, quod non violetur audaciâ; fictis criminibus, dubiis sermonibus certi subornantur homines: quæritur, capitur, trahitur ad publicam arcis Londinensis custodiam, occurrente tantâ populi frequentia, vt Londinum suis sedibus euulsa obuiam procedere videretur. Verùm supplicium hoc pompam suam, non calamitatem esse ducebat; & ex illo carcere, è quo ducebatur ad pœnam, Campianus emissus est ad honoris palæstram. O quàm fortis huic viro inest infirmitas! quàm dominatrix patientia! ad arguendam malitiam percussione prouocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur, ad propellendam lassitudinem ipsâ pœnâ refouetur. Quæ ergo hunc tormenta superent, quem pœna fouet, & qui ab exaggeratione suppliciorum incrementa sumit animorum? Aperite, aperite, inquebat, conscium istud peccus, & totum de visceribus meis perfidiæ secretum egerite: videlicet inter ignes ac flagella sufficit innocentia mea, si dixerò: Non sum perduellis. Facinus est vos hanc perduellionem non deprehendere, si verum crimen impingitis: facinus hoc me non probare doloris indicio, si mendacium. quare cædite, vrite, lacetate; quid inter tormenta dicturus sim nescio, quid innocentia faretur possit scio. si fortè vis tormentorum vocem aliquam à mente alienam extorserit; ego tamen

*Marty-
rum Patr.
Campiani.*

men non sum perduellis; si vox in equuleo interclusa fuerit, silentium tamen meum clamabit, Non sum perduellis. poenæ latentem possunt facere, non autem nocentem. In hac imbecillitatis suæ confessione trahitur in subterraneam specum, vel ipso aspectu terribilem. pendent sanguinolentæ circum taureæ, catenæ, secures, laminæ, pectines, rotæ, equulei. adhibentur nefarii satellites, quos odium Catholicæ Religionis & libido torquendi conuocarat: laniatur, distenditur; nullus tamen gemitus, nulla vox Campiani inter acerbissimos dolores, diuisionisque compagum, atque rotarum crepitus audiebatur, nisi hæc: IESVS, MARIA; IESVS, MARIA. vt scilicet doceret, malè quæri in istis lateribus ac latebris flagitiosa consilia, vnde depromebantur tam sacrosancta verba. O dignam tanto silentio vocem! O magnum, & præclare sibi conscium pectus, intet compedes liberum, inter accusatores securum, inter etuciatus tranquillum ac beatum! Quando ex illis equulei tenebris in Angliæ lucem, hoc est, in Londinensis populi frequentiam erumpes? quando palàm audictur fides tuorum dolorum, testimonium equulei, silentij patrocinium, vt te semel liberent populi suffragia, quem iam toties absoluerunt tormenta? quando innocentia tuæ contumeliam detrahes, & infami satellitum manu gloriose stipatus ad Regium tribunal deducêris, tam paratus iterum pro innocentia tuâ ad stuporem omnium perorare, quàm in tormentis tacete? mihi crede, magnificentior redibis è tuâ catastâ, quàm Iudex fulgebis in suâ purpurâ. At dicet nonnemo: Infirmæ suæ & occultæ quæstioni publico suspendio fidem Iudices conciliarunt. quasi verò vir ille sanctissimus minùs in patibulo innocentiam suam tueri posset, quàm in equuleo. O gloriosum igitur illum diem, Campiane, quo crucem iussus conscendere, animo stetit quàm loco excelsior! ô beatam illam mortem, quâ pro Capite Romanæ Ecclesiæ lubens volensque caput tuum oppignorasti! ô dignum memoriâ locum! quem tu iniuriarum memoriâ depositâ consecrasti, & ex arenâ crudelitatis fecisti theatrum pietatis. Viuet apud Anglos nominis tui gloria, viuet innocentia fama, viuet fortitudinis præconium; viuet, viuet, inquam, tua illa vox, quâ vti extremâ, sic tuâ virtute dignâ, inimicis benè præcatus es.

Sed hac tragœdiâ ad suam catastrophem perductâ, gradus nobis ad alteram faciendus. Vidistis, Auditores, subterraneam specum Campiani gloriâ collustratam: vidistis, eodem in sublime suspenso, aërem ipsum tam illustri Catholicæ atque Apostolicæ Fidei victimâ consecratum: nunc, si placet, spectate, quàm impiè hæresis aquas ipsas ac maria truculentâ cæde cruentarit. Hæc enim non contenta terras pestiferâ labe funestasse, exæstantem ferociam, sceletumque tempestatem, toto circumuexit Oceano; vt, si quos repentina vis ac turbo perculisset, antè naufragium animorum facerent, quàm corporum. Stabat prope insulam Palmæ, ne quis de Christianorum Athletatum victoriâ dubitaret, stabat, inquam, in anchoris secuta Lusitanorum clasfis, & interim môts plenis velis adnauigabat; cum subitò adest prædonum naus obsecundante vento. adulterantur in hostili puppe amica insignia, & occultis fraudibus apertum latrocinium prætexitur. mentiuntur,

*Marty-
rium Patr.
Ignatij
Azbedi
cum sociis.*

tiuntur, vt sese antè obsideri miseri sentiant, quàm videant bellum parari. Itaque scandunt hæretici foros, scrutantur intimos recessus, & latentia receptacula, micantibus in ipsis quoque tenebris gladiis, excutunt: nec corporum tantùm, sed etiam animarum exitium vectoribus moliuntur. O! inaudita tempestas, in quâ leuissimum est, pati naufragium! Quis tibi tunc vultus, Azbede, quæ mens, quod consilium, quando acerbissimam tuorum cædem intuebaris, & in sacra Sociorum latera Caluinius ille mucro defæuiebat? superuacaneum tunc erat ad barbara tyrannorum littora martyrij gratiâ suspitare, cum iam in ipso mari occurrisset Brasilia. Habet & Oceanus Martyres suos: nec elementa beatos faciunt, sed tormenta. Hoc tamen erat omni morte acerbius, tot immatura suorum spectare funera, quando singulos artificissimè complexus, gladiis impiorum sese obiecit, non vt moreretur cum suis, sed pro suis; malebatque vel vnus esse vicatius, quàm omnium fieri socius. Sed quoniam forte videbat, vt quos amor coniunxerat, eos heterodoxorum piratarum odium non separaret; hoc vnum sollicitè cauebat, ne, qui primus erat auctoritate & munere, postremus esset clade ac vulnere; & qui omnibus præibat ad militiam, is cunctos sequeretur ad victoriam. Quid multa? atctissimo illo, &, prò dolor! extremo in complexu trucidantur ab impiis; toti que sanguine perfusi, derubantur in mare, numquam animarum sicim posituri, & scaturientibus adhuc venis acerba latrocinia mitioribus inscripturi fluctibus. Azebedus cum imagine Deiparæ inter vndas fluctuans, cum hanc benè ominatam tabulam atctissimè esset amplexus, gratissimum in ipso naufragio salutis potum inuenit. O miserum acerbumque toti Brasiliæ casum, Societati verò vniuersæ perquam gloriosum! Quid enim aut laudabilium ad nomen, aut illustrius ad splendorem, aut magnificentius ad gloriam, quàm amore salutis alienæ vehementiùs accendi, quàm vt ardor ille toro Oceano possit extingui, & vltteriùs votorum impulsu vela facere quàm ventorum?

Sentio in hac tempestate, orationis meæ cursum ferri in vltimos Iaponum sinus: crudele Nangasachi ostium, & fumantia adhuc littora prospecto. Hoc scilicet Societatis triumphis adhuc deerat, vt, postquam terra, pontus, aër ad gloriosa eius certamina aliquid contulissent, ignis etiam elementum paribus suis ac muniis fungeretur. Angebatur in Iaponiâ humani generis hostis, & vehementer dolebat, eius oras tot sæculis interclusas, breui tempore à Xauerio esse patefactas; sentiebatque, hac portâ effractâ & reuulsâ, vastissimas patere Religioni Christianæ prouincias. nec ferre poterat, homines non horrore corporum tantùm, sed & animorum squallore sibi simillimos, eò ire post flagitia, vnde ipse pulsus esset propter flagitia; & qui in eadem secum fuerant causâ, non in eadem manere fortunâ. Hic scilicet animorum motus, hoc fortissimorum Martyrum trophæum, hæc certissima Beatorum gloria inuidum humani generis hostem cruentabat atque confodiebat: nec minùs alieno zelo quàm proprio inferno torquebatur, quare cruces & rogos totâ explicat Iaponiâ, vt non minùs terrore sæuiret quàm dolore. Quid hîc commemorem actos in crucem Paulum Michi, Iacobum Ghisai, Ioan-

Persecutionis Iaponica auctor diabolus.

*Marty-
rium Patr.
Caroli
Spinola.*

*Latus fa-
milia Spi-
nola.*

*Votum
martyrij
in S. Fran-
cisco Xa-
uero.*

nem de Goto? quid fortitudinem illorum incredibilem ac propè diuinam? quid decussata inter se vulnera, ex quibus plus gloriæ quàm sanguinis emanauit? Te cerrè, Carole Spinola, tacitus præterire nullo modo possum. da veniam, magne Athleta, si minus splendoris ab hac voce meâ acceperis, quàm à flammis tuis nunc es consecutus. Habet hoc omnis flamma, præsertim Martyrum, vt spectari possit, tractari non possit; & antè destituat facundia dicentem, quàm constantia conflagrantem. Quadiennio pænè toto miserrimam in carcere viram duxerat Carolus, vt vno die morrem beatissimam consequeretur. interim tamen nihil ipse de amicorum opibus, nihil de generis nobilitate, nihil de suis natalibus, vt barbaros fleteret, obtendebat. Nimirum gloriosius existimabat sanguinem sanguine exornare, quàm exorare. Raptus ad feralem pyram, admouetur palo; & crudeli misericordiâ ligatur remissius, vt, si constantiam vacillare contringeret, facilius esset sese expediendi rario. Itaque subiecto igne, phœnicis instar, terris quidem mori, sed cælo cœpit viuere. O magnum gentis Spinolæ ornamentum! tu quo tempore Ambrosius Europam illustrabat victoriis, eodem Iaponiam Indiasque condecorasti triumphis; & vterque docuistis, Spinolas ad exemplar agendi & patiendi fortia tam nasci feliciter, quàm mori constanter. par consecuti estis ornamentum, licet dispari in elemento; nisi quòd longè minus sit superare vrbes & Martem tonantem, quàm ignes & Iouem, vt sic dicam, fulminantem. Vt vt est, vicit vterque, vicit gloriæ, vicit Religioni Christianæ, vicit immortalitati generis: vt dubitare possimus, plùsne gloriæ posterì vestri habituri sint, quòd tu in Oriente occideris, an quòd ille in Occidente fuerit exortus. Quamquam quid ego tantam gloriam vnus familiæ circumscribo limitibus? habet Genua quo luceat, habet Iaponia quo ardeat, habet Ecclesia quo vincat, habet Societas quo triumphet. Et hi sunt fortissimi nostri Duces, qui procul à militari strepitu, sed non procul à militari gloriâ, extra furorem belli, difficiliora nacti pacis certamina, cadendo vicerunt, & Christianis tironibus ostenderunt, quænam essent honestissima vulnera. Quibus ego nec Americanum istum Thaumaturgum Anchieram, nec Amuzianum istud Lumen Barzæum, nec Indiarum Apostolum Xauerium coniungam: licet eundem vastissimo laborum & vndarum Oceano nauigantem eadem laurea fuerit coronatura, si eadem quæ ceteros, persecutionis illum procella inuoluisset. Porerat habere Martyrum gloriam, qui Martyrum habebat causam. nec fustes nocturnos timebat, cuius spes omnis erat in ligno; nec recusabat vno submergi momento, qui triduo assueuerat naufragio. Ne dubita, minùs semel generosus hic animus sudasset sub Martyre, quàm tamdiu sudauerat sub Æthiope. Sed de his alius erit dicendi locus: non enim hoc nunc agimus. vnã tantùm Martyrum purpuram, quã nullam petiosiorum transiisit Oriens, venerabundus exosculor, eorum scilicet qui ab Herculeis columnis suos labores exorsi, post emensum Oceanum, nouo in orbe inueteratos idololatriæ ritus fustulerunt, scelera ac flagitia compresserunt, barbariem ac immanitatem cicurant. qui conatu plusquam Herculeo, domitis tot fetis quot barbaris, rerum omnium

termi-

terminos animis transgressi, etiam vitæ suæ iam deficienti inscripserunt, *Plus ultra*. Eorum, inquam, qui sub Zonâ torridâ, in Indicis illis arenis, ubi mortales auro magis accenduntur quàm æstu, nullius rei quàm animarum cupiditate flagrarunt. eorum denique qui ad cælestis Regis aulam crucibus, equuleis, catactis sibi gradus fecerunt, & in pompam triumphi verterunt instrumenta martyrij: horum, inquam, purpuram venerabundus exofculator atque deprædico. Quæ si mediocritia, si vsitata, si quotidiana sunt; nihil habeo quod commendem: sin verò singularia, si inusitata, si tam procul à communi laude fortitudinis & vulgari constantiâ quam ab orbe nostro distita; laudentur sanè hæc à nobis tam propensis animis, quàm illi generosis tormenta sustinuerunt, & virtutem illam digniorem pulpito quàm equuleo, perpetuis consecremus honoribus. Cumquæ eorum ne necessaria quidem expectata sit mors, quorum vita debuisset esse immortalis; viuant saltem posthac sacris in imaginibus, viuant humanis in laudibus, viuant diuinis in honoribus, viuant sæculorum omnium memoriâ sempiternâ: sed vel maximè viuant in nostris vestigiis, ne, ut illis gloriosum fuit tantam nobis virtutum suarum ac meritorum hereditatem suo sanguine consignaram relinquere, ita nobis contumeliosum sit eam inertiâ nostrâ prodigere. Pudear nos, inter tot Sociorum vulnera, nullam posse cicatricem exhibere. O beatos pugiles! qui crucibus affixi, aquis submersi, ignibus combusti, non suam luxerunt pœnam, sed gauisi sunt de præmio: qui resectis capitibus habere cœperint ubi coronari possent: qui omnium pedibus obruti, ac tyrannorum supplicii excarnificari, omni Regum purpurâ nobiliorem triumphum sunt consecuti.

*Adhor-
tatio vs
sumitur
Martyres.*

ORATIO TERTIA.

*De causâ capitalis odij quo Societatem IESV hæretici
prosequuntur.*

SI quis miratur, Auditores, quid causæ sit cur nostræ ætatis hæretici implacabili planè odio à Societate IESV dissideant; mirari certe is desinet, si utrorumque pugnantem inter se indolem, omnemquæ vitæ rationem toto, ut sic dicam, cælo disunctam esse meminerit; maiusquæ inter eos esse discrimen Religionis & Fidei, quàm morum atque institutorum Iaponios inter & Europæos; ut qui non pedibus tantum, sed ingeniis etiam orbi nostro oppositi esse videantur. Operæ pretium est hunc pugnantium inter se morum atque iudiciorum typum, eiusquæ quod mihi propositum est certaminis adumbratam imaginem, paulisper intueri. Iaponos, recte Maffæio, epulas nostras, nos vicissim illorum condimenta aspernamur. Aquam nos gelidam, illi calefactam æstate pariter & hieme potant. Nobis gemmea aureaque, illis fictilia terreæque vasa in honore sunt. Iam in curationibus corporum, nos agris dulcia & tenerè cocta; illi falsa ac penitus cruda; nos atrilia, illi conchyliya apponunt. Pharmacia nos ferinè olidis & amaris, illi perquam suauius & odoratis vtuntur. Illi è coloribus lætum ac festiuum æsti-

*Maffæius
Hist. Ind.
libr. 12.*

*Franc. Garaf.
Doct. curios.
l. 2. sect. 11.*

*Iaponum
mores no-
stris con-
trarij.*

mant nigrum, albus illis in funere ac luctu est. quæ à communi Europæorum sententiâ, vsuque nostro longissimè absunt. Nobis dentium in candore, ipsis in nigredine est decor: quare atro quodam pigmento eos identidem inficiunt. Illi somnum capiunt subiecto ceruicibus lapide vel tiglio, nos molle tomentum aut puluinar adhibemus. Illis aperto capite in sole pariter ac pluuiâ vterque sexus incedit, quod apud nos vitatur vel maximè. Illi foris absque pallio, domi verò ambulant chlamydati; nos contrà facimus. Equum nos à læuâ, illi à dexterâ conscendunt. Inter salutandum nos caput, illi crepidarum leui excussu pedes detegunt. Aduenienti amico nos assurgimus, illi subsidunt. Plura eiusmodi prætereo, ne ad viuum cuncta refecare videar. Enimuerò quàm vehementer in viuendi ratione ac lege Iaponij à nostrâ consuetudine abhorrent, tam è diametro hæretici omnes ab vniuersâ Societate dissentiunt. Hæc origo dissidiorum, hic fons est omnis malevolentia. Ceterùm hac in parte diuinæ Prouidentia consilia licet admirari, quæ valdè opportunè hac ætate nostrâ huius Ordinis Christianam militiam perditorum hominum istorum furori atque amentia opposuit. Hanc ego diuersitatem ingensque discrimen inter vtrosque dum vario ex capite breuiter ostendo; non minùs æquos iudices vos fore confido, quàm beneuolos Auditores.

*Doctores
noni Euan-
gelij:*

Fontan.
lib. 5.

*sanam do-
ctrinam
proscri-
bunt:*

Sander. lib. 7
de Vis. Mo-
narch.

Lindan. in
Exhort. ad
Holl. c. 12.

*insanam
invehunt:*

Adiunxerunt sese Luthero, posteaquàm ille Deo ac Religioni perfidus, pristinae Fidei castra deseruit, contrinuò petulci è riuio Magistelli, procaces Grammatici, discincti Poëtae, leues Græculi, ebrij Oratores, nescio qui Philosophastri atque Philologi: horum exempla secuta est è Reip. face grex futurorum, tinctorum, lanionum atque textorum. Quid deinde etiam? Vt nihil ad summam impietatem, nihil ad extremam dementiam deesser, confluxere vndique facinorosissimi homines, ignominia celebres, Iudicum sententiis damnati, publica que infamiae signis iniusti: inde verò profiliere prostituti pudoris ac pudicitiae mulieres; quæ, velut istius Academiae Eximia Dominæ ac Magistræ nostræ, in suggestum, in exedras, in sacra pulpita proruperunt. Tales fuere præclari instaurandæ Ecclesiæ architecti, & si inferis placer, quinri Euangelij buccinatores. Tum verò perdirissimus hominum cætus tali duce conflarus, illicò Orthodoxam Ecclesiam, illiusque legitimum Caput aspernari, vtriusque sacrosanctam auctoritatem, æratum omnium & nationum & ordinum perpetuam consensione stabilitam, conuellere, sanctissimorum oracula Pontificum pedibus conculcare, grauissima Concilia etiam Occumenica spernere, sacramque Paginam aut mutilare aut illegitimam in interpretatione conspurcare, rirus sacros profanare, Sacramenta polluere, sacras aras euertere, templa incendere, omnia denique humana ac diuina conculcare. Nec factis minùs abominanda commenta sunt dogmata, quibus omnem probitatem ac virtutem, omnem pietatem ac Religionem è virâ proscriberent: nullo iure ac legibus Christianam libertatem adstringi: credentibus nulla flagitia nocere: bonorum operum merita id esse coram Deo, quod Veneri donatas à virgine pupas: castitatis vorum stultam esse temeritatem: Deum scelus omne flagitiumque designare, & ad ea homines farali quadam necessitate impellere.

pellere. Plura recensere perhorresco. Quis in rupibus natus Geta, aut quis è quercu excisus Arcas, tam sui est immemor, vt eiusmodi opinionum portenta vel cogitare audeat, qualia illi non solum bipedum, sed omnium quadrupedum nequissimi publicè sunt professi? Quis nunc eorum vitam omni legum vinculo solutam esse criminetur? ego vel maximè doctrinæ quam tradunt adstrictam & consonam esse contendo. Nolo hanc scelerum flagitiorumque sæcem exhaurire: in vnicam libidinem, & quidem strictim, digirum intendo. Præluxit omnibus in hoc genere sacrilegam faciem ipse Lutherus, qui præ cibo, potu, somno necessariam omnibus venerem impudentissimo scripto persuasit, qui, iugo Religionis excusso, incestis se nuptiis contaminauit. Huius Hæresiarum vestigia non pauci, diffractis votorum repagulis, omnique pudore proscripso, sunt secuti. Vt verò quales fuerint isti hymenæi, crimine ab vno coniecturam faciatis: in Carolstadij inquinatissimis nuptiis (sui is è Sacerdotibus primus, qui scorto iunctus est) inaudiro facinore Missam, vt loquuntur, omni impudentiâ atque insaniâ nobilem concinnarunt: in quâ non modò sacrilegos atque fœdisfragos Sacerdotes magnis laudibus extulerunt, verùm etiam vt Heroas Deo plenos, ipsaque mortalitate maiores, deprædicarunt. O aurea nimirum tempora, sanctique mores! ô sacrosancta noui Euangelij decreta, legesque castissimæ! Ita domus Dei diuinitus instauratur? Stomachare hîc, ô Daniel, & exclama: *Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.* Vaticinium tuum, ô Isaia, iam impletum est: *Habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi: & respondebunt ibi volute in adibus eius, & sirenes in delubris voluptatis.* Atque vtinam hic sit nequitia terminus! Ennumerò vterius effrenata nouorum Euangelicorum prorumpit audacia. Disciplinam illam suam, tamquam de cælo lapsam, non tantum canticis, rhythmis, comædiis, declamationibus, scriptis libellis, sed inaudita etiam crudelitate atque immanitate passim propagare conati sunt. Euoluite huius sæculi annales; & cum gemitu legentis, virgines castissimas, mulieres prægnantes, viros integerrimos, sanctissimarum Familiarum Religiosos, Sacerdotes Deo sacros, sences non minùs virtute quàm canarie venerandos, exquisitissimis tormentis fuisse trucidatos. Nulli arati, nulli sexui, nulli ordini parciturum est. Nec aliam sanè ob causam, quàm quòd illa nefaria opinionum portenta repudiarent, illa flagitiosissima dogmata detestarentur, & auitam Catholicæ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ Fidem vitâ fortunisque suis chariorem ducerent. Nihil hîc necesse est inaudita suppliciorum genera recenseri; homines innocenitissimos, Deoque consecratos, rôtò corpore mutilos, præcipitio elisos, viuos in terram defossos, veribus affixos, lento igne tostos, virgines constupratas ac rortorum libidini permissas. Cetera etiam libenter silentio inuoluo, quæ vel tragica Poëtarum figmenta, vel ipsam belluarum immanitatem superant. Planè vt necesse fuerit, diuinam Prouidentiam, quæ semper pro salute atque incoluitate Ecclesiæ suæ excubar, vt olim grassantibus in orbe venenis sua suppeditauit antidota, ita nouam hanc Ecclesiæ pestem nouis etiam subsidiiis amoliri. Quæ olim pestes Ecclesiam infestarent, quæque

viuent,
prout do-
cent:

Lib. de Vitâ
coniug.

Fontan. l. 8.

Daniel. 13.

Isaia 13.

doctrinam
suam cru-
delissimè
propagant.

Claud. de
Sanctis, lib.
de Dirept.
templ.
Sander. lib. 7
de Vif. Mo-
narch.

aduersus eas præsidia à Deo submissa fuerint, minimè obscurum est. Percurrite, si placet, ætates singulas. Primâ, exstiterunt Simoniani, Cerinthiani, Philetiani: secundâ, Montanistæ & Gnostici: tertiâ, Manichæi & Nouatiani: quartâ, Ariani & Donatistæ: quintâ, Nestoriani cum Pelagianis: sextâ, hinc Monothelitæ, inde Trithitæ: septimâ, cum Mahometanis fuce Armeni: octauâ, cum Iconoclastis Albanenses: nonâ, Taurinenses & Photiani: decimâ, Anthropomorphitæ: vndecimâ, Berengariani: duodecimâ, Amaldistæ: decimatertiâ, Albigenes: decimaquartâ, Wicelstæ & Lollardi: decimaquintâ, Lutherani & Caluinistæ. Ceterùm nullo vnquam sæculo diuinam protectionem Ecclesiæ defuisse, historiârûm monumenta fidem faciunt. Primo siquidem sæculo Simonem Petrum Simoni Mago opposuit: Ioannem Euangelistam cum Cerintho, Paulum cum Phileto commisit: secundo, Irenæum ac Papiam veræ fidei propugnatores dedit: tertio, Clementem Alexandrinum atque Cornelium Summum Antistitem: quarto, Basilium & Athanasium: quinto, Cyrillum atque Augustinum: sexto, Gregorium Magnum Silueriumque Pontifices: septimo, Maximum & Eugenium: octauo, Damascenum cum Albino: nono, Stephanum & Ionam Episcopos: decimo, Moysen Barcepham: vndecimo, Hermannum Contactum: duodecimo, Bernardum: decimotertio, Dominicum & Franciscum: decimoquarto, Durandum à Sancto Portiano & Henricum Susonem: decimoquinto, Ignatium. Cuius viri, Deus immortalis! quàm contraria heterodoxis studia moresque exstiterunt? Non tanta Iapones inter, quorum initio memini, & Europæos motum studiorumque dissensio reperitur, quanta inter Lutheri & Caluini assclas, & fundatam ab Ignatio Societatem. Quid, obsecro, Luthero propositum fuit, nisi Romanæ fidei extinctio, Pontificiæ auctoritatis euersio, morum corruptela, mortalium denique à CHRISTI legibus & ab omni probitate auulsio? Hæc enim per eum nequissimus dæmon (quicum familiarissimè sese egisse, discernisse, modium salis comedisse gloriatur) nefariè molitus est. Contrâ verò (Pontificia verba profero, quæ publico diplomate omni posteritati commendata sunt) *finis Societatis, Fidei propagatio & defensio, animarumque in vitâ & doctrinâ Christianâ progressus. Ad quem finem Spiritus sanctus Ignatium Loiolam, ipsius Societatis institutorem, eiusque Socios excitauit: media etiam præclara maximeque opportuna eis tribuit atque confirmauit.* Ille infamis apostata ex angulis & imâ fæce plebis non tantùm homines illiteratos, sed impietate, sed infami vitâ, sed morum contagione notissimos, verbi Dei deprauatores, sacrarum Paginarum fœdissimas harpyias, in aciem produxit. Contrâ verò quàm nobilem, quàm expeditam, manuque & linguâ promptam legionem illi opposuit Societas IESV? nempe ex luce Christiani orbis, & florentissimis Regnis viros (vt cum Pio V. loquar) *litterarum præcipuè sacrarum scientiâ, religione, vitâ exemplari, morumque sanctimoniam conspicuos, multorum religiosissimos præceptores, ac verbi diuini optimos prædicatores & interpretes producendo.* In castris heterodoxis vanissimas ac stultissimas mulierculas reperias, quæ iniustæ in publicum suggestum cathedramque adeptentes, propositis palàm assertionibus, ad certamen de altissi-

*Hæreses
omni sæ-
culo.*

*Præsidia
Ecclesiæ
omni æuo.*

*Luthero
cum suis
opponitur
Ignatius
& Socie-
tas.*

*Greg. XIII.
Bullâ, Quan-
tò fructuo-
sior.*

*Bullâ, Immu-
terabiles.*

altissimis Fidei mysteriis Doctores prouocent. In Societate verò adlectos ab Ignatio grauissimos Theologos, omni litteraturæ ac sapientiæ genere exultos, inuenies; quos Summi ipsi Antistites ad celeberrimum illud Christiani orbis theatrum, lectissimum, inquam, Concilij Tridentini Magistratum, delegarunt. Lutherus homo ad quidlibet audendum proicte temeritatis, non erubuit vanum ac futile hoc varicinium propalare:

Pestis eram diuus, moriens tua mors ero Papa.

& verò nullam non machinam ad euerrendam Pontificiam dignitatem admouit. quin imò eousque prouectus est dementia, vt Reges ac Principes hortaretur ad lacessendum bello Pontificem, manusque in S. R. E. Cardinalium sanguine lauandas. Quid verò Ignatius? an non omne suum studium ac suorum eò contulit, vt supremam in terris Pontificiam dignitatem ab hæreticorum calumniis, sophismatibus, machinationibus vindicaret? nõnne eiusdem obedientiam toto orbe Christiano asseruit? nõnne Professos suos peculiari voti religione Summo Christi Vicario ad arduas quasque missiones obnoxios esse voluit? vt nihil mirum sit, Clementem VIII. sapientissimum Pontificem Societatem dextrum brachium Apostolicæ Sedis indigitasse. Quid nunc dicam quantâ petulantia noui illi quinti Euangelij magistelli venerandam SS. Patrum canitiem conspurcarint, eorumque auctoritatem protuerint? Hanc autem semper venerata est Societas; eorumque doctrinam, tamquam hagiographis proximam, & ab ipso fonte propiùs emanantem, est exofculara. Porrò conraminatissimos Nouatorum mores, vitamque flagitiis ac probris infamem, nihil artinet in propatulo constitute: satis superque eorum probra variis scriptorum monumentis sunt consignata. Societas autem (quod diuinæ gratiæ ac protectioni acceptum refert) ne sibi ipsi præconis vice fungi debeat, amplissimum Iulij III. Pontificis Maximi elogium est consecuta: cuius in publico diplomate hæc sunt verba: *Considerantes nihil quod pium sanctumque non sit, in Societate eiusque laudabilibus institutis, ac exemplari Ignatii & aliorum Sociorum vitâ & moribus reperiri.* Denique hoc egerunt Caluini & Lutheri asseclæ, vt orbem vniuersum peruersis dogmatibus & sædâ vitiotum omnium colluione contaminarent. Sed, quæ Dei bonitas est, & excubans in salutem Ecclesiæ suæ prouidentia, vltra Septentrionem & vicina quædam Regna exitiabilem illam pestem diffundere non potuerunt. At Societas genuina Euangelij semina, & motes Christianâ pofessione dignos, quadripattito tertatum orbe longè lateque propagauit, gentesque multitudine innumetabiles, locis infinitas, immunitate barbata, naturâ cæcas, cultu impias, vitiis omnibus contaminatas, etiam cuin præsentissimo capitis periculo à tenebris ad lucem, à feritate ad humanitatem, à miserimâ dæmonum seruitute ad beatam libertatem filiotum Dei, ab idolorum superstitione ad veri Numinis cultum, ab omni scelete ac flagitio ad omnem probitatem virtutemque traduxit. Nihil opus hîc mihi tam amplam Societatis laudem conquisitis vndique testimoniis stabilire: vnum mihi sit instar omnium, & quidem grauissimum & maximum, Summi Ecclesiæ Præsulis Pij V.

Surius Hist.
anno 1520.

Suarez to. 4.
de Relig. l. 1.
de Inst. Societatis.

Bulla, Cum
indefessa.Genebrard.
in Chron.

qui amplissimo suo diplomate posterorum memoriae testatum voluit: *Societatis homines, verè mundi huius relictis illecebris, ad eò Seruatori suo se dedicasse, vt, conculcatis thesauris; non contenti terrarum finibus, vsque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint: ac eorum aliquos ita Domini amore fuisse perstrictos, vt etiam proprii sanguinis prodigi, martyrio voluntario se supposuerint: perque eorum spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem CHRISTI agnouisse.* Satisne luculenter hæc hæctenus deducta, vt fidem adstruamus Aquensi Præsuli Gilberto; qui summo iure Ignatium Antiluthetum esse pronuntiauit? Satisne animaduertitis, non magis pedibus moribusque nobis obuertos esse Iapones ceterosque Antipodes, quam huius sæculi heterodoxi Societati IESV aduersantur? Quis ergo iure mirabitur, tantam inter vtrosque animorum exulcerationem auersionemque intercedere,

Lupis & agnis quanta fortitò obtigit?

Ex hoc itaque fermento, ex hac fæce prodeunt tot calumniæ in Societatem, tot maledicta, tot libelli famosi, tot sanguinaria edicta, tot proscriptiones, tot cruces denique ac tormenta. Sed, ô cæca maleuolentia, & inconsulta nequitia! dum Societatem conuitiis & calumniis obtuete planeque conculcare se posse existimant, non vident eam tum vel maxime exornari. Quid enim Societati contingere potest gloriosius, quam si toti orbi manifestum euadat, eam à flagitiosissimis ac perditissimis hominibus implacabili odio omni que diritate vexari? quid optabilius, quam ab iis cum fastidio nauscæque despici, qui nullum veræ laudis gustum habent? Magnis interim animis estote, viri Religiosissimi, magnum vobis aduersus maleuolorum tela præsidium, magnum aduersus omnes persecutionum procellas solatium repositum est in præclarâ rectè factorum conscientia. Deinde si qua vis, si qua tempestas, si qua dimicatio incubuerit; Dei præsidio tecti, inter medios hostium cuneos illæsi consistetis. Vnus instar omnium vester vobis erit IESVS, qui hoc vnico verbo mærorem vobis omnem absterget; *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?* Sed quemadmodum ille tandem inimicis omnibus superior, eam gloriam est consecutus, quam omnis intuebitur æternitas: ita vobis aliquando ex persecutionibus, proscriptionibus, tormentis solida voluptas, ex maleuolentia tempestatibus tranquilla securitas, ex mendaciorum & calumniarum nubibus æternæ lucis ac dignitatis splendor emerget.

Math. 10.

ORATIO QVARTA

In Calumniam; cuius insanis clamoribus Societas sæpè insumata est auaritia, delicatioris vitæ, ac superbia.

A suo ex-
orsu ca-
lumniis
appetita
Societas:

ET si, quodam naturæ beneficio, minima quæque paruitate suâ tuti sunt, & quemadmodum aciem oculorum, ita multò facilius omnem inuidiæ morsum ictumque subterfugiunt; tamen hæc minima IESV Societas, post tot alios in Ecclesiâ clarissimos Ordines recens exorta, ne quidem illis initiis admodum tenuibus, nec suâ illâ appella-

tione,

tionem, quâ à Beato Conditore Minima toties nuncupata est, effugere
 vniquam potuit, quin in multorum, non iam oculos (quod necesse erat)
 sed odia atque inuidiam incurreret; inde ab ortu suo vbiq̃ appetita
 frequentibus contumeliarum telis. Verùm vbi iam ad vnius sæculi de-
 cursum reflecit oculos, nõnne mirerò mirari potest, quo suo fato, con-
 tingerit, vt nemo hinc centum annis Christianæ Religionis, nemo auita
 sinceræq̃ Fidei hostis fuerit, qui non grauissimo in hanc Familiam
 animo belloq̃ue exarserit, quamquam, fateor, minùs nouum videri de-
 beret, eam ab istis Dei ac Religionis hostibus velut scopum peti, eum ipsa
 clarissimum I E S V nomen tamquam signum præferat, in quod istorum
 omnium cogitationes, linguæ, calami, vt intenti arcus, vt nerui, vt tela
 conuertuntur. Sed illud admiratione dignissimum semper iudicauere
 viri prudentes, repositos fuisse nonnullos melioris Fidei ac vitæ homines,
 nescio quibus circumuentos fraudibus calumniatorum, qui in hoc quo-
 que bellum omni auctoritate suâ animoq̃ue subinde incubuerint. Et-
 enim quòd priores illi fuerint aduersarij, qui virtuti, qui Fidei, qui Re-
 ligioni bellum indixerant; id ex instituto fecerunt: non opinabantur
 satis probari sui similibus posse se Ecclesiæ esse hostes, nisi huius Ordinis
 essent inimici. hi verò dum illius famam passim in circulis, in con-
 uentibus, in conuiujs oppugnabant, quo pacto nomen suum & existi-
 mationem tueri poterant? Illi sæpenuerò ab hoc Ordine nostro Fidei
 causâ laceffiti, suas reponebant obrectationes, eum rationes non pos-
 sent: hi verò ne verbo quidem violati, vltra in eum euomebant virus
 acerbitalis suæ, suamq̃ue ab eo alienationem, vti terrori ac formidini
 ceteris, ira suis ac sibi commendationi fore existimabant.

*ab hereti-
cis,*

ab amulij,

Quid putem? spretamne ab vtrisque I E S V Societatem? ita quidem
 illi non obscure præ se tulerunt, imò non sine acerbissimâ verborum
 contumeliâ in contemptum illam adducere studiosè sunt conati. Ve-
 rùm siquis, deposito partium studio, rem paulò æquius mecum velit
 expendere; non video nec in præclaro ipsius Instituto, nec in ratione
 viuendi, quod despici ab istis carpiq̃ue iure poterit. An illius famam
 maculis saltem aliquibus facillè à se aspergi posse crediderunt? ignari
 quid recti conscientia, quid animi magnitudo, quid integritas, quid
 innocentia valeat; quæ tum maximè suam explicat ac diffundit lucem,
 eum in medijs inuidiæ renebris vmbriq̃ue versatur. An verebantur
 fortasse ne suo honori nominique detraheretur, quidquid nostro acce-
 deret? alienæ certè nemo existimationi inuidet, qui confidit suæ. An
 sibi persuadebant noui quidam Hannibales, hanc firmissimæ Societatis
 rupem assiduâ maledictorum acrimoniâ, seu nouo quopiam aceto per-
 fusam, sensim ac sensim dissolurum iri? at illius hæctenus operibus quan-
 tum iniqua detraxit æmulatio, tantum emergens veritas laudibus
 adiecit.

Illud profectò est. Sperabas Calumnia (vitium enim arguere mens
 est, non homines perstringere) sperabas, inquam, Societatem apud im-
 peritos in odium vocare te posse, illiusq̃ue splendidissimæ famæ nonni-
 hil officere, obiectis conuictorum tuorum vmbri ac telis: non secus ar-
 que ille qui quondam, emissis innumerabilibus sagittis, & soli ipsi clarita-
 tem

tem & hosti suo diem erepturum se dixit gloriosius, quam fecit. Hinc illæ tibi perpetuæ voces, quibus avaritiæ, superbiæ, commodioris ac lautioris vitæ Societatem arguis. Hæc spargis in vulgus, hæc ignorantibus obrudis: hæc criminum omnium brevis summa, imò calumniarum, quas nulla diluat oratio. credita, damnata, præiudicata sunt omnia. ignari atque insolentis vulgi clamor pro omni oraculo est: vociferantur omnes; avaros, deliciosos, superbos esse Iesuitas. quis contra tendat? Si quæris, quo hæc auctore spargantur, quo teste confirmentur: frustra es; tam vcrum est quam te vivere. quo ex facto dictoque id liqueat: nihil agis. innumera esse asserent, indignabunturque sibi non adhiberi fidem, licet nullum solidè adferre valeant. Cæco impetu eam sibi imperauere persuasionem: nefas est, aliter si sentias. Sed singula breuiter saltem expendamus.

Nec auara Societas est, Dives & auara Societas est, parandisque opibus inhiat. O præclatam illam Religionem, paupertatis votis vinculisque constrictam! ô præclarum te Ducem, Ignati! qui spretis paternis opibus commodisque gentilitiæ domus, eam legis cohortem, iisque instruis præceptis, vt suam ab auro cupiditatem ac manus cohibere non possit, & magnificè te iactas nudi CHRISTI nudum esse sectatorem. Quamquam diuitiarum accusari parum est; immensæ cupiditatis & inexplebilis avaritiæ insimulamur; quasi nostras immigrarit in ædes auri illa sacra fames, quæ quælibet in scelera mortales agit. An non insignis contumelia est, eos qui res spesque suas abiecerunt, traduci palàm tamquam inhient alienis? quo testimonio? quo vestigio? quo siguo hæc nota nomini nostro iniuritur? An ex eo quòd nec pro sacris concionibus, neque pro augustissimo Missæ sacrificio, neque pro vllâ piâ functione, teruncium admittat vinqum, nec admittere per leges suas possit Societas? An quòd labores suos omnes ac curas ad ciuium salutem gratis referat consumatque, nullâ expectatione ac spe mercedis? quæ tamen tum maximè esset spectanda, si tanto amplificandæ rei suæ desiderio, tamque inexplebili cupiditate teneretur. An quòd peculiari restringendæ paupertatis voto, quasi septo quodam viam sibi ad ampliores facultates obstruxit; quam sanè, si pecuniæ amore ac dulcedine caperetur, laxatam potius oportebat? Sed hæc ex disciplinæ nostræ arcanis deprompta superant scilicet tuum, ô Calumnia, vulgi que captum. Rudiori Mineruâ tecum agam necesse est. Habet Societas annuos census in Collegiis. Esto sanè: hæc tu ab Euangelicâ paupertate aliena, hæc avaritiæ signa putas aut argumenta? Frustrâ hîc tecum subtiliùs disputem de eâ paupertate, quæ priuatim proprium habet nihil: in communi Superiorum imperio dispensandum aliquid, quo præsens vitæ toleretur necessitas; ne aut populo grauis sit ea egestas, aut conquirendi victus cura à studiis aliisque grauioris momenti functionibus auocet. Sed frustra, inquam, cæcæ facem accendo, quando tu aliam paupertatem nullam nosti, quam coactam inopiam, vilemque mendicitatem. Frustrâ etiam singulorum tibi Collegiorum accepti expensique rationes exposuero. Scio, nec iuratus quidem apud te fidem inueniam. Vix oculis ipsâ tuis credes, si scrinia loculosque excusseris: quos, vt ait Comicus, araneis plenos & inaniis inuenies.

uenies. Miraberis etiam, nisi planè peregrina sis in rebus æconomi-
cis, tantillum annui census tot vitis doctis ac honesto loco natis mo-
destè frugalitèrque alendis sufficere posse. Quid si etiam expendas ali-
quot in Belgio esse Monasteria, quæ singula teorsim ampliores habeant
fundos ac facultates, quàm omnia simul amplissimæ Prouinciæ Colle-
gia; adhuc tibi diues & opulenta videbitur esse Societas? quid si in illis
ipsis Monasteriis non multò maior Religiosorum sit numerus, quàm in
mediocri aliquo Collegiorum nostrorum? quid si ingenuè fatear, nullum
penè Societati in Belgio tam lautè fundatum esse Collegium, quod
non grauissimo labore ære alieno? Vbi tandem, quas tam impudenter
impudentèrque exagitas, reperies diuitias? Sed clamant scilicet templa
atque ædificia diuites esse Iesuitas. Quæ templa? structa atque adorna-
ta alienâ benignitate, liberalitate Principum, eleëmofynis hominum
piorum? Quid hîc est, quod absque diuinæ Maiestatis iniuriâ carpi pos-
sit? aut quæ hinc nobis diuitiæ, quæ opes? Nisi fortè tabes ac marino-
ra saginando stomacho nostro idonea, aut argentei aurei que panni ser-
ta, sacris vsibus subtracta, pullis nostris vestibus assuenda existimas?
Quid, quòd publica vrbium templa vbique nostris sunt augustiora? imò
pleraque etiam Religiosorum? Et cultui diuino quæ nimia potest esse
maiestas? ne stratum quidem auro pavementum hîc damnari fas est. Quo
sumptu tabernaculum fœderis atque arcam, quo apparatu quantisque
opibus templum sibi strui Deus olim mandauerit, iue Romanæ quidem
Historiæ Scriptores ignorarunt. Salomonis pietatem sacramque magni-
ficentiam, quæ non antiquitatis monimenta deprædicant? Itaque quod
sapientissimo olim Regi honori vertitur atque laudj, hoc tu Regibus
Christianis atque Principibus, hoc tu Magistratibus Rebusque publi-
cis vitio vertes? nec licebit viris copiosis in Deum (cui omnia accepta re-
ferunt) esse piis ac liberalibus, nisi nos in Religiosam paupertatem pec-
casse videamur? Illi illi sunt (libentes fatemur, & æternâ grati animi
memoriâ recolimus) illi sunt, quorum beneuolentiâ atque ære ædes illæ
nostræ in eam altitudinem maiestatemque assurgunt, eumque, quem
criminans, induunt splendorem & ornatum. Illi sunt, quibus longè au-
gustius videtur, suarum facultatum partem aliquam Deo in aris nostris
consecrare, quàm Veneri aut Baccho, aliisque turpitudinis aut vanitatis
idolis; quibus, prò dolor! non pauci suas plenâ manu sinuque diuitias
profundunt; id vnum sibi suisque perire existimantes, quod diuino cul-
tui transcriptum vident. In ædificiis verò quid tantopere est quod tuis
luminibus officere possit? nostròve priuatim comodo, an publicis
populi vsibus ampla atque spatiosa sunt? an nobis, an populo seruit va-
sta illa fundi nostri area quam templo tribuimus? idem ferè de ædificiis
est. Numerata maiotes exedtas, Sodalitatum aulas, gymnasiolorum arcas
atque scholas, numerata amplâ in familiâ necessaria ægris hospitibusque
conclauia, tum bibliothecam, triclinium, singulasque Coadiutorum of-
ficinas; vniuscuiusque habitationi quid relinques? angustum sanè ob-
scurumque angulum, qualia in plerisque Collegiis cubicula nostra sunt.
Et vt paulò ampliora sint, an tu iis qui totis diebus ad pulpitem in cu-
biculo studiis affixi desident, tantillum spatij inuidebis, vt ad vnum se-
possint

possint alterúmve passum commouere? Profectò si coràm ea lustrates oculis, exterio te specie deceptum fatereris, fortè & illà Henrici IV. voce: *Neminem cui Societatis res perspecta est, de eà perperàm aut loqui aut sentire posse.* Animaduertes quippe tum, domos nostras nullo fitiniorè, quàm ipsius paupertatis muro innixas esse & circumseptas: perspiceres in iis nihil modesto nitore esse pretiosius, cui studere religiosum pulchrumque ducimus: videres in iis suppetere multa ad inopiam, pauca ad necessarios vsus; ad delicias, ad luxum, omnino nihil. Hæc sunt nostrarum ædium penetrabilia, quarum exteriorem tantum contemplata formam, magnifica, lauta, splendida fingis omnia, augesque in immensum.

Sed alterum insuper crimini quasi pro confessio exprobras; *Commodis corporis deliciisque indulgere Societatem.* Quibus tandem deliciis, aut vbi locorum? An in castris, vbi cum milite eadem illi sunt subeunda pericula, iisdem labores? vbi sub dio excubat, pernoctat in vallo, sudore diffluit in campo, inter vulnera atque vlcera affusa iacet morientium corporibus? illi cne commodis suis deliciisque indulget mollis ista & delicata Societas? An in nauibus fortassis, & classe Regià, vbi cum nauticâ turbâ iisdem iactatur ventis atque vndis, per transtra discurrit, eodem pædore ad fastidium nauseamque saginatur, eadem frigora & asperimas hiemes tolerat, iisdem imperitur hostium telis, eadem subit naufragia? An inter barbaras gentes, vbi etiam ad necessitatem defunt omnia, nec corpori vestes, nec ad victum fruges suppetunt, nisi quas in aridissimo solo ipsa naturæ sterilitas velut nouercali manu subministrat? An inter Indos & Iapones, vbi præter assiduos labores cruces, tormenta, ignes illi assiduè parata sunt? Hæc si commoda tibi videntur, quænam igitur molesta? hæc si mollia, quæ dura, quæ graua esse fatebere? An illos existimas qui ad arduas hæc missiones destinantur quasi ad triremes & transtra damnati, eiicique extra communis vitæ commoda; qui pares tot incommodis esse possunt semper inter Socios deliciis innutriti? aut quomodo tam auidè eas amplectuntur, qui vsque ad eò commodorum suorum sunt amantes? Vbi ergo, vbi tandem Societas deliciis commodisque indulget? in domibus scilicet & Collegiis, vbi moderata vitæ ratio nihil magnopere oculis tuis obiicit asperitatis, non hispidas vestes, non ieiunia atque flagella. Hic nimirum molles, hic affluere deliciis Iesuitas putas. O egregiam speciem deliciarum! vbi totos dies improbus labor Magistros exercet in scholis, Concionatores in studiis, Coadiutores in opere diurno: vbi studiorum contentione atque assiduitate plerisque vires in medio ætatis flore atteruntur, & mors acceleratur ante diem, vt vel ex ipsâ liquet senuum paucitate: vbi ceteri dies noctesque languentibus assident, morientibus præstò sunt, nihil pædore, nihil contagione morborum, nihil suo sæpè vitæ periculo deterriti. Porrò quid tantopere communi offenderis habitu, vt vel ex eo pronunties commodorum suorum amantes esse Iesuitas? non vides, dum vestem nostram maledico ore laceras, vniuerso te Clero esse iniuriosam? Imò quis è Clero, cui honesta viuendi conditio est, non etiam vitur pretiosiore? Vide quàm non acerbè tecum agam; infer & pedem iutro, si placet, & triclinij nostri delicias contemplare. Socraticas esse menfas

non indulget
commodis
tibus
corporis &
deliciis:

inue-

inuenies, quæ fami subferant, non gulæ vulgaris in iis victus, hominisque frugi. optimum earum condimentum à factâ petitur lectione; ipseque edendi modus solâ naturæ necessitate ac temperantiæ lege definitur. Quid si & aliam tibi scenam aperiri? & quæ minimè expectabas, aspera flagella, cruentas catenulas, setosas atque hispidas vestes, & contextas è durioribus setis loricas, ceteraque id genus macrandæ carni Religiosa suppellectilia (quæ tu in domo nostrâ & sub isthac togâ latere numquam credideras) tibi coram exhibeam? adhuc tu mollem esse, adhuc delicatam Societatem ctiminaberis? Sed frustra sum: non, si asperitiam profiteamur viuendi normam, morsus tuos, ô Calumnia, euademus. Nimis vctum est hoc Scruatoris oraculum: *Venit Ioannes ne-* Math. 11.
que manducans neque bibens (venete tot alij Religiosissimi Ordines, & sanctæ austeritatis exemplo inclaruerit) & dicunt: *Dæuonum habet. Venit Filius hominis manducans & bibens* (venit I E S V Societas Ducis sui exemplo communi habitu victuque contenta) & dicunt: *Ecce homo vorax, & potator vini*; mollis, lauta, delicata Societas est.

Veniamus ad extremum tandem ctimationum tuarum caput, quo nec superba nec arrogans superbix arrogantique arguimus; tam liquidâ causâ, quemadmodum tu tibi persuades, vt nullus excusationi relictus sit locus, neque spes sit in ore vulgi compescendi has voces: *Superba, ambitiosa, arrogans Societas est, præ se despiciens ceteros*. Fateor, aptissima ad inuidiam contumelia est. tumidos superbosque exectamur omnes, naturâ duce: propterea quod supra reliquos se efferre mortales, ceterosque dedignari videantur. Id vitium nobis ex verò si appingere potueris, optimo iure exosos, inuidios, execrabiles reddes, & publico odio longè dignissimos. Sed, obsecro te, cur *superba est atque ambitiosa Societas*? Estne alius Ordo (maneat sua omnibus salua veneratio atque integritas) qui sic honores dignitatesque excludit? vbinam singularis voti sponcione sic omnis præcisa est ambitio? quo in cœtu per tam humiles functiones ad demissionem animi exercentur, tantoque tempore de iis sumitur experimentum? quo alio in cœtu tanta Superiorum potestas atque auctoritas est exauctorandi eos qui sese efferunt? vbinam potentius frequentiusque rediguntur in ordinem, setuaturque amica pacis ista in omnibus æqualitas, excludens quidquid excellentiæ amor sibi proprium vellet ac singulare? An fortasse superbum tibi atque ambitiosum videtur docere Rudimenta, versari inter pueros, instructe rusticanos homines, solari pauperes, visere nosocomia, omnibus promiscuè poenitentibus aures dare? illic experiri puerorum proteruiam, hîc adolescentum ingratitude, vbiq; æmulo- rum obloquia & inimicorum? Et hi tamen, postquam vanitati atque ambitioni sæcularis vitæ nuntium remiserunt, postquam detritâ se incluserunt lacernâ, postquam abdicauerunt quidquid dignitatis habebant, aut fauote, doctrinâ, industriâ, opibus comparate sibi poterant, postquam CHRISTI amore ad abiectissima se inunia abiecterunt; adhuc superbi, adhuc ambitiosi, adhuc arrogantes audiunt, & qui præ se despiciant ceteros? At quos illos tandem? pauperesne? quos tam studiosè conquirat gratisque instruit Societas? an sacros in Ecclesiâ Ordines, an Cletum, an vtriusque Magistratus Præsides, quos omni vene- ratione

tarione cultuque profequendos pueris ab infantia inculcat? quorum se
 obstrictam beneficiis amplissimis vbiq; terrarum, & fauore adiutam,
 libentissimè faretur? Quinam igitur illi tandem, dic impudens Calum-
 nia, quos contemnit? Hoc nimirum est: in odium atque inuidiam
 hominum Societatem adducere conata semper es isto superbiæ arro-
 gantiæque prætextu. Sed vin' tibi ex me erumpat vera vox? quereris
 tu insolentius sese efferre Societatem; & tu eam extulisti: deprimere co-
 gitabas; & exxisti: obscuram; imò inuisam reddere; & magnam, illu-
 strem, omnibus expetendam fecisti. Aqua fontis à motu clarior esse so-
 let, crocus arritu melior fragrantiorque, vua pressa vtior, frutex puta-
 tus altior. Haud aliter I E S V Societas à maledictis tuis agitata, pressa,
 trita, scissa, & clarior celo, & melior sibi, & vtior bonis, & altior Ec-
 clesie exsurrexit. Si viti à florentissimis ætatis nostræ hominibus com-
 parata est, nonne cogitatione mox assequeris eam, à maledicæ lingue
 ruæ quasi falce putatam, vberius lariusque fuisse diffusam? Si palma ab
 aliis dicta est, nonne sentis eam sese tum maximè erexisse, cum graui-
 sime conuictorum tuorum ponderibus fuit onerata? Denique si eam
 cum adamante componere nonnemini visum fuit, à ruis vtique solidior
 futura est ictibus, nihilque vniquam sub iniquæ æmulationis tuæ in-
 cude posita remittet de suo instituto pristinoque more religiosè viuendi:
 frendeas licet, aliasque in Æoliâ tuâ semper mediteris procellas. Veniat
 hîc tibi in mentem atque ante oculos vas illud, quod ad Oceani littora
 fluirare solet, innumeris expositum ventorum iniuriis, atque ab vndis
 huc illuc agitatum. nostine tenacissimis id vinculis affigi scopulo aut
 vado? nauibusque esse signum, vt inrer cæca vada tutissimum teneant
 rectissimumque cursum? Cui vasi hanc si addideris tabulam aut vocem,
Iactet, dummodò profum; Societatis animum illustri veroque emblemate
 expresseris. Iactari non reformidat, dummodò intet procellas fluctus-
 que posita, rudioribus in hoc vitæ oceano classariis omnes vitiorum
 scopulos declinandi modos viasque ostendat: modò veteranos, grauiori-
 busque defunctos periculis lubricæ ætatis, ab inexplebili voluptatum vo-
 ragine auocet è pulpito, precibusque auertat: modò denique fluctuan-
 tes in primo cursu virtutum animas, ceu molientes è portu naues, in
 altum quàm fieri poterit felicissimè deducat, doctrinæ suæ signo, facto,
 exemplo. Iactet, inquit, & impetar, dummodò pristino meo more
 Christianæ rei Fideique valeam prodesse. Hæc inter tempestates ipsius
 vox est: hæc eius innocentie summa defensio.

illustratur
 calumniis,

pergitque
 prodesse
 populo.

Epilogus
 ad IESVM.

Quare, vt eius voci hanc meam etiam conformem, ad te, I E S V san-
 ctissime, auctor defensorque Societatis, hæc se conuertit oratio. non mi-
 nus tuâ interest (si ita fas apud te paulò confidentius loqui) non minus
 tuâ interest, quàm nostrâ, de contumeliâ triumphare. quæ nostris ali-
 quando obiecta est conaribus mora, tuo honori quoties officit: Fauet igi-
 tur de celo propitius, dissipa tandem & compone tempestatum minas,
 da facilem, da quierum tibi laborantibus cursum. Quòd si certantem
 semper spectare mauis hanc minimam Societatem tuam (cui tamquam
 exiguo Romanæ Petræ calculo aur melioris Dauidis lapidi nomen lo-
 sue seu tuum inclusisti) longisque exerceri atque acui iniuriis; quò sese
 actiore

actiote vi impetuq̄ue effundat in Goliathos novos, & diuinæ tuæ gloriæ contemptores; non dubitabit, scio, cum animum ardoremq̄ue, quem patriæ suæ quisq̄ue aut naturæ debet, honoti tuo impendere. Erit nouus in Iaponiâ, aut alio in Imperio terror? obuiabit inretpida, & quod reliquum viræ viriumq̄ue fecerit labor, id ferro reddet. Erit subeunda pro beneficiis iniuria, pro rectè factis infamia? fetet, & quot in orbe terrarum regiones sunt, toridem facier patientis animi sui monumenta. Alia ex aliâ insurget inuidiæ tempestas? excipiet: ac tum demum præclare secum agi credet, cum odium omne quod in re conceperat iniquitas, in se profundi sentiet: tum, inquam, æstimabit se legitimam scriptamq̄ue nominis tui heredem, cum videbit ærumnarum tuarum ceu diuitiarum partem magnam ad se petuenire. Horum Societas tua auida est bonorum, his opibus inhiat, ad eas adspirat commoditates, hanc ambit gloriam, hanc prehensat, hanc inter nobilissimas laudes suas nominaq̄ue ac titulos ponit. Speratq̄ue te duce atque auspice fore, ut, quæ ipsam in iis ad hoc primum vsq̄ue sæculum produxit virtus animiq̄ue magnitudo, eadem ad vltimam vsq̄ue mundi ætatem gloriôsè beateq̄ue prosequatur.

EXERCITATIO POETICA.
 SOCIETATI IESV
 DE HÆRETICORVM ET CALVMNIATORVM ASSVLTIBVS
 EIVSDEM AVSPICIIS TRIVMPHANTI.

Valis minaci murmure fluctuum
 Pulsata rupes insilientibus
 Resistit undis, seque firmâ
 Mole tenet; furibunda quamuis

Circum procellis aquorâ mugunt,
 Ingensque vasto tollitur aethere
 Fragor, repercussisque latè
 Fluctibus intumere arena:
 Qualisve nigra frondis in Algido
 Annosa quercus per vacuum aëra
 Depræliantes ridet Euros,
 Non furius Borea, nec acri
 Cessura Cauro: talis inanum
 Victrix minarum durat, & horridas
 Secura despectat procellas
 Freta suo soboles IESV.
 Nam quid peresô pectore tabidus
 Liuor, quid atro dente calumnia,
 Furorque, feralisque scisso
 Impietas truculenta crime,
 Contra potentem Numinis Ægida
 Possint ruentes? hinc stetit ardua
 Per tela, per pericla virtus,
 Per medias ruitura mortes:
 Hinc lapsa nullo tempore veritas,
 Fidesque sincera, & roseus pudor,
 Letoque peius imminente
 Flagitium metuens honestas:
 Hinc illa puri conscia peccatoris
 Mens, ora nullo pallida crimine,
 Se sola, se suo tuetur
 Vincere nil dubitans IESV.
 Non illam inani debilis impetu
 Procella telorum horrida subruat:
 Non quidquid incluso laborans
 Ferrea glans meditatatur igne:
 Non, si reuulsis cardinibus poli
 Rerum fatiscat fulmine machina,
 Terrisque caruloque ponto
 Horribilem pereunte munda

Datura

*Datura stragem, dimoueat gradu
 Flesti negantem. Monstra Acherontica
 Educta de stagnis Gebenna,
 Colluues graueolentis Orci,
 Lemana pestis, vertite barbaros
 Retrò furores, mergere patrio
 Megara Cocyto, cruentis
 Condere Tisiphone cauernis;
 Hinc pugnat ather. Quis mihi nubilum
 Igni corusco diuidit aëra?
 Hac dextera, hic fauor benigni
 Numinis; hoc potuit Vocati
 Fides IESV. iam grauioribus
 Perstricta flammis insidiantium
 Subsedit ira, iam furentes
 Eumenidum cecidere vultus.
 Horrente iam Styx intremuit vado,
 Et mæsta clades enumerat suas:
 Iam rector umbrarum reuelli
 Triste fremens sua signa vidit.
 Io virenti tempora milites
 Ornate sero, pergite Cantabri
 Fortis propago, bellicosi
 Martia progenies Parentis,
 Ferroque & igni non penetrabilis:
 Consentientis militia phalanx,
 Vtroque vitrix orbe festas
 Sparge cohors generosa palmas.
 Quid hoc? minaci murmure cornuum
 Pulsantur aures. Bella iterum noua?
 Quis Marte non segni, Sodales,
 Quà tumidum glomeratur agmen,
 Opponit hosti pectus, & inclyto
 Emit paratam vulnere gloriam?
 Quis pulchra per pericla mecum
 Non humiles volat ad triumphos?
 At ô tuorum Dux bone militum,
 Erata seu tu TYRRIS in aethera
 Exsurgere inuictò laboras
 Contra acies gladiosque vallo;
 Densata seu tu diceris agmina
 Perrumpere acri EXERCITVS impctu;
 Seu mille pugnantum cateruis
 Aptus amas CLYPEVS vocari;
 Quocumque gaudes nomine, militem
 Ne praliantem desere: sic tuis
 Que victus abdicarit hostis,
 Arma tholis pretiosa figat.*

Societas totis centum annis præliis exercita.

Iam se formosius ipso est.

Sit quicumque volet pulchris formosus in armis,
 Protegat imbelles aureus umbo manus;
 Non ego quæ radiant gemmis, solemque laceffant,
 Nec, frangi dominus quæ timet, arma volo.
 Illa decent multus tinxit quæ sordida pulvis,
 Quæque rubent hostis sanguine tincta sui.
 Scilicet auratis frustra vexilla Chimæris
 Et latè patriis promicuerè notis;
 Si non per densas acies, aduersaque tela,
 Sapiùs hostili fixa steterè solo.
 Pulchriùs illa micant, quæ bello exercita pubes
 Rettulit ad patrios dilacerata lares.
 Tum demum dominiqûe animos pugnasqûe loquuntur,
 Inuictamque probant, quæ tulit illa, manum.
 Sic age Liole soboles: i, differ IESV
 Signa tui, gemino quæ ruit axe dies.
 Illa quidem primi reuolutis solibus aui
 Suspendis Domino sanguinolenta tuo:
 Est tamen, est ultra quò iendas; altera surgunt
 Bella, sed & bellis altera palma tuis.
 I felix: multus quamuis hæc impetat hostis,
 Vulneribus fient signa decora suis.
 Quamquam ô! vesano quis te malus impetat ausu?
 Non tua, sed magni sunt ea signa Dei.

Societas frustrà oppugnatur ab inuidis.

Solem nulla sagitta ferit.

Sulte, quid in calum non peruenientia mittis
 Tela? quid insano prælia Marte geris?
 Lædere ne solem possis, locus ipse tuetur;
 Immensâ nostro distat ab orbe viâ.
 Caucasus excelso licet imponatur Olympo,
 Et super hos vastus Pelion Ossa premat:
 Non secûs ac imâ positus si valle maneres,
 In stolidum recident spicula missa caput.
 Tangere fac possis, radiorum luce coruscâ
 Hostem ne videas impediere tuum.
 Fallere, si solem spectare hæc carmina credis:
 Stultitiam damnant, liuida turba, tuam.
 Liuor mers claris Heroum detrahit ausis,
 Et iaculo solem non feriente petit.
 Si cœant, quotquot tam dira insania versat,
 Non legio in terris grandior vlla foret.
 Sed tamen inuicta I E S V sub nomine turme
 Hoc genus ante alios vimque manusque parat.
 Quisquis es, insanis frustrâ conatibus vti
 Desine: nam Solem nulla sagitta ferit.
 Despiciat ex altâ vesanos arce furores;
 Et ferit auctores missa sagitta suos.

Societas frustra calumniis infamatur.

Sibi conscia recti.

Falleris, hic curvi nihil est; rectissima fabri
 Regula, quæ celsas ducit ad astra domos.
 Quid dubitas? mendax oculos tibi fascinat unda:
 Nulla fides: vanis ludit imaginibus.
 Eripiatur aquis, que nunc sibi conscia recti est,
 Iudicio talis mox erit illa tuo.
 Eripis, & mendacis aquæ ludibria rides?
 Scilicet errorem denotat illa tuum.
 Nil sinit intantum liuor: virtutis alumnis
 Ardua, si nescis, per maledicta via est.
 Hac quoque, Iustorum quos possis dicere normam,
 Apparent ficti criminis esse rei:
 Scilicet vt sub aquâ pro rectis curua videntur,
 Nec capit occultos credula turba dolos.
 Nomine qui IESV gaudet rectissimus Ordo,
 Recta docet, rectis congrua & ipse facit:
 Credula sed tamen hunc curuum mendacia fingunt,
 Et superinfusis ficta tuentur aquis.
 Sed frustra, quandoque dies non cognita prodet,
 Et que nunc recti conscia, testis erit.

Inuidia

Inuidia, Societati obtrectans, sibi damnum accersit.

— Inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes.

Hec obliqua oculos, quem Loioleæ videre
 Recta, sed haud recto lumine facta, iuuat.
 Ecce, sub hac pugnas serpentis imagine, liuor;
 Proque Ignatiadis vincit Agenorides;
 Tergeminas serpens vibrat in certamina linguas:
 Quâ noccas, triplex vix tibi lingua sat est:
 Ipse tumes odio plus, quàm tumet ille veneno,
 Inque tuis maior dentibus ira fremit.
 Exuuiæ Cadmum, stirpem Loiolida IESV
 Nominis & magni Numinis umbra tegit.
 Telum illi iaculum primum fuit, hasta secundum,
 Præstantisque animi, cetera tela, vigor:
 Huic iaculum Doctrina sua est, & fortior hasta
 Virtus, suntque Animi, cetera tela, sui.
 Quanta dedit iaculum squamoso vulnera tergo?
 Loioleæ tibi quanta Minerva dedit?
 Anguis ibi duro dat inania vulnera ferro:
 Nil profecturo tu quoque dente furis.
 Rupit Agenorides linguam, fixitque trifurcam,
 Cumque venenatis illa dira fibris:
 Ne tibi Loiola soboles virtusque, malignum
 Obruat os, pectus transadigatque, caue.

Societas abundans gaudio in afflictione suâ.

Multo fit plausus ab ictu.

IGNATIVS, XAVERIVS. anagram. GAVISI SVNT VEXARI.

Cymbala pro pulsu plausum clauata refundunt:
Verbera si cesses ingeminare, silent.

Ars ibi naturam, sed Virtus vincit vtramque,
Sub multo quoties verberare dulce sonat.

Hoc IGNATIVS, hoc XAVERIVS, hoc simul ambo

Nomine cum factis conueniente notant:

GAVISI SVNT VEXARI; latiſque paternos

Ad mores Socij composuere suos.

Nempe solent fortes forti de stirpe creari,

Imbelles aquilis non generantur aues.

Euge Iapon, gelidâ dissentum percute corpus,

Vt subito ruptis bulliat illa labris:

Si lentum hoc, age districtâ mete colla securi,

Innexum ve trabi cuspide fige latus.

Quò rapior? strictis vicina stat hæresis armis:

Ni ferit his, rabido, quo valet, ore ferit:

Aude, & utrisque feri, feriendo cymbala pulsas:

Subsilit ad pulsus orbis uterque tuos.

Nempe nihil tali valet esse suauius ictu,

Quo neque, plus cunctis qui dolet, ille dolet.

Societati optandæ res aduersæ.

Præstant aduersa secundis.

Paruulus aduersas puerilem fortè per auras
 Sublimi rhombum iusserat ire polo;
 Jamque super turres hospes miratus euntem,
 Quà densat pluuias humidus Ausler aquas;
 Res noua, clamabat: ventis obnixa papyrus
 Fertur, quò volucres vix sua penna ferat.
 Demens, qui tantùm facili in sublime volatu
 Crediderit cali posse patere viam.
 Aduersis patet illa Notis: superare serendo
 Qui metuit, putri fixus adheret humo.
 Fors & erit qui te, magni gens inclyta IESV,
 Inuictum stupeat tollere in astra caput;
 Te stupeat, fortisquæ vices humanaquæ supra
 Maorem ex ipsis altiùs ire malis.
 Scilicet audendum contrà est: hac pulchriùs ibis,
 Claudit vbi medium densior hostis iter.
 Quisquis in excelsum felici niteris aurâ,
 Siste, dabis patriis flebile nomen aquis.
 Nonne vides, distenta Euris ut vela secundis
 Sepè ferant celeres in vada caca rates?
 Surge animis generosa phalanx, frustraquæ fremente
 Inuidiâ, hostilis quâ premit aura, vola.
 Emicat aduersis virtus, gaudensquæ negatâ
 Ire viâ, ignauam sub pede sfernit humum.

Cccc

Socie-

Pressus dulce sonat.

Fortè sub umbrosâ recubabat fronde Menalcat,
 Mollis vbi facilem strauerat herba torum:
 Carpite, dicebat, tenera, mea cura, capella,
 Seruatum, vobis carpite gramen oues.
 Interea validis stringens complexibus utrem,
 Nescio quid citbarâ dulcius ille canit.
 Ille canit; pulsa referabant omnia valles,
 Immemor optati graminis ibat ouis.
 Ipsa Pales agros, montes linquebat Oreas;
 Atque omnes, siluis quis Deus ille, rogant.
 Pan etiam attonitus calamos damnabat inertes,
 Et propè iam poterat displicuisse sibi.
 Nec mirum; tenuem Panis superabat auenam
 Carmine, qui pressus dulce sonabat uter.
 Artis uter mira, quem quò manus arctius angit,
 Hoc magis arguto dulcius ore canit.
 Vos quoque, diuinâ plenum queis pectus ab aurâ
 Intumuit, magno turba sacratâ Deo,
 Dum circum hostili fremuit manus inuida misus,
 Et premitur, qui vos spiritus intus agit;
 Protinus ecce animæ vim fortius exferit alta,
 Blandius & pressò concinit ore melos,
 Quod rapiat simul astra, & uterque quod audiat axis,
 Quod queat attonitum detinuisse Deum.
 Fallor? an ipse etiam, malè qui prius oderat, hostis
 Ducitur innocui captus amore soni?

Erit ex hoc purior.

Pellio sæpè ferit sublato mollia fuste
 Vellera; dumque ferit, candidiora facit.
 Discite, qui magni Socios violatis IESV,
 Non alia insani palma laboris erit.
 Esse licet reliquis, nullo turbante, quietis;
 Nullo, quæ faciunt, indice tecta latent;
 Lolium vix ipsa etiam benefacta probantur:
 Hic quoque quod possit carpere, lior habet.
 Si rea sic agitur Virtus; quam (si qua notentur)
 Crimina censuram iudiciumque ferent?
 Hæc tolerasse parum est: truculentior hæresis instat,
 Diraque maiori bella furore mouet.
 Et ne extrema vacet nostro discrimine tellus,
 Ense ferox in nos sauit & igne lapon.
 Vt Socios pergant contundere verberare crebro,
 Hactenus infesta quid potuere manus?
 Integra nunc vanis fluxit conatibus atas,
 Inuide quæ facti præmia lior habes?
 Ista cohors crebro de verberare purior exit,
 Et splendore replet solis utramque domum.

Societas cùm deprimitur, extollitur.

Vis eadem attollit quæ deprimat.

Vix benè nascentis mundi concreuerat orbis,
 Constiterant certis vix benè cuncta locis;
 Ecce graui scelerum sub mole Astræa iacebat,

Nec iam pressa pedem quò Dea ferret, erat:
 Pellimur ingrato, dicebat, pellimur orbe;

At mihi terra locum quem negat, astræ dabunt:
 Cuncta licet claudant, calum patet: ibimus illuc.

Dixerat, & patrio virgo recepta polo est.
 Hinc quoque desertas nunc respicit aurea terras,
 Emicat & librâ pulchrior inde suâ.

O benè! vis imo propè quam depresserat Orco,
 Altiùs ætheream fecit inire domum.

Fallimur? an rursùm consurgit abenea proles,
 Ableget toto quæ procul orbe Themim?

Quæ vos (quos recti normam, quos nomen IESV
 Lege pari magnus iussit habere Deus)

Quæ vos, corruptæ pensantes crimina terræ,
 Hostili tentet mergere in ima manu?

Frustrâ: suppressam tollunt sua pondera libram,
 Alterutrâ semper sidera lance petit.

Vis eadem attollit quæ deprimat: ma subire
 Qui facit hinc, calo celsiùs inde leuat.

Perge age, iustitiæ quisquis cupis hostis haberi,
 Hanc etiam totâ, si potes, abde Styge;

Altiùs illa tamen victrix assurgat, & unâ
 Arguet iniustam, quæ premit, esse manum.

Cccc 3

Socie-

Societas rebus aduersis crescit.

Surgit surgentibus vndis.

L Vx fatalis adest : pontus conspirat & ather,
 Terra superfusus mergitur omnis aquis:
 Cum miseris tota sorbentur ciuibus vrbes:
 Cetera quæ pereunt, Arca leuatur aquâ.
 Altius insurgit furis maioribus aquor,
 Altius à patrio fertur & illa solo.
 Vnda tegit turres : sublimior illa videtur
 Turribus, & montes gurgite vincta premit.
 Pergite vos tumida calis aquare procella,
 Illa comes vestris fluctibus astra petet.
 Sacula nunc aliam viderunt nostra carinam,
 Quam nullis rerum vertere turbo potest.
 Quæ non Loiolidium tellus discrimina nouit?
 Quæis non acta ratis fluctibus illa fuit?
 Lingua, malum terris quæ non præsentius vllum,
 Visque trahens diras in scelus omne manus,
 Umbraque virtutis luor, tum lurida si quod
 Tartarâ discrimen perniciemve tegunt,
 Hanc vno simul inuadunt conamine turmam:
 Omnis in hanc frustra vis nocitura ruit.
 Nil agitis tantis immanes fluctibus vnda:
 Altius cunctam fertis ad astra ratem.

Persecutio Societatem ornat.

Multo vulnere pulchrior.

Quamuis superbo muricis ebria
 Cruore vestis purpureos bibat
 Concha colores, ambituque
 Non humili decoret tyramos;
 Tamen frequenti saucia cuspide
 Multo renidet vulnere pulchrior;
 In lucra puncturas receptans
 Artificis, pretiumque forma.
 Durate fortes. pulchrior emicat
 Quaesita magno gloria vulnere; &
 Per damna, per cades, in auras
 Prosilite impatiens latere.
 Vos o! tyranni sanguineum genus,
 Sueti innocentum ludere funere, aut
 Calumniandi quos libido
 Concitat in Socios IESV;
 Sive ense vultis, cuspide seu placet
 Linguae cruorem fundere, pergite:
 Frustrà lacestis decoris
 Pulchra fidem faciet cicatrix.

Persecutionis meritum.

Dant pretium plagæ.

Quid seu frustra detonat in sacros
 IESV Sodales opprobriis grauis
 Procella? quid crucēs, quid enses
 Innocuis iugulis minantur?
 Stat celsa Virtus, & rutilum caput
 Calumniarum nubibus exserit,
 Nec sumit aut ponit nitorem
 Arbitrio variantis aure.
 Spes certa lucri est, quam patientia
 Parit ferendo. Si pretium sui
 Equat metallum, cui pepercit
 Dextra graui metuenda ferro;
 Potest mereri, qui sine verberē
 Transgīt auum. Scilicet iētibus
 Incudis accedit metallo
 Effigies pretiosa Regum.
 O! quem decoro vulnere perfidus
 Cruentat ensis, quem laniant flagra,
 Quem lurida premunt catasta,
 Macte animis: magis emitebit
 Imago CHRISTI, quem sequeris ducem,
 Expressa plagis: nobilior tibi
 Per vulnera & cades ab ipso
 Crescet honor pretiumque ferro.

Societatem carceres & vincula cohonestant.

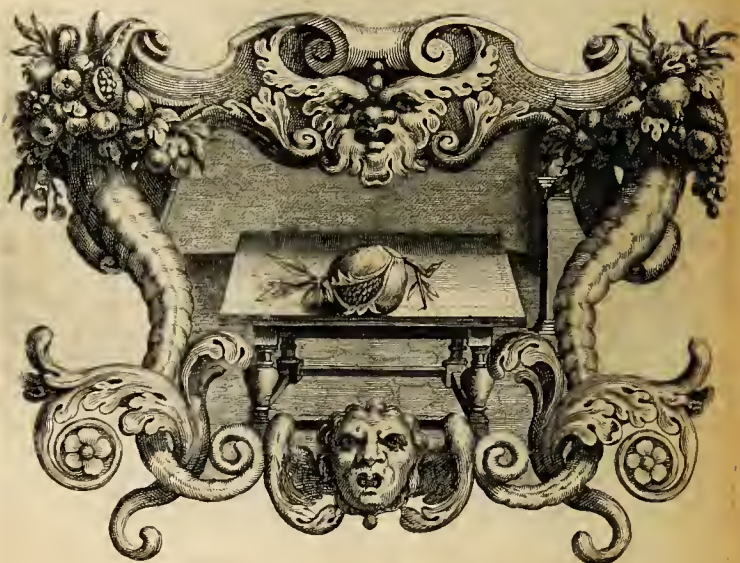
Dant vincla decorum.

T Vrpe catenati, si certa est culpa, nocentes;
 Vincula dedecorant, quæ meruere; manus.
 Infamis tetro procedit carcere, cuius
 Antè fuit fædo crimine læsus honor.
 Quàm benè felici stringuntur brachia neruo,
 Libera quæ summi Iudicis verna probat?
 Vincula virtutem, virtutem carcer honorat;
 Scilicet inde noui lucra decoris habet.
 Vt flos, cui grati similis consensus odoris
 Caryophyllorum nomen habere dedit:
 Ille, licet nitidâ variat tot fronde colores,
 Primus honor Floræ delictumque suæ;
 Et formâ tantum flores supereminet omnes,
 Quantum vel Paphias vincit odore rosas;
 Si tamen obseptum vinculis & crate coërces,
 Nescio quid paruo à carcere maius habet.
 Tu quoque progenies Louolâ digna parente,
 Clarior à vinculis compedibusque redis.
 Emicat in flammis specibus calor abditus atris:
 Pulchrius obscurâ sidera nocte micant.
 Te quoque condecorant habitata nocentibus antra;
 Nec minus his virtus clausa nitoris habet.

D d d d

Pluri-

Plurimi è Societate Martyres, ad amplificandum
CHRISTI Regnum, sanguinem fuderunt.

Tot Zopyri.

Abscissas aures, truncataque naribus ora,
Labraque dissectis sanguinolenta genis,
Quæque (sibi Zopyri pietas nisi seua fuisset)
Vulnera sint hosti, Mede, pudenda tuos
Assyriosque simul victos hac arte legebat,
Hesperiam viuo qui patre rexit, Iber:
Dumque legit, Medo stupet ista stupente tyranno,
Affectusque animo, quos gerit ille, capit:
Cum laudante fidem, laudat quoque; cumque dolente,
Deformata sui militis ora dolet.
O mihi tot Zopyros Superi date, vouerat ille,
Quot sub puniceo cortice grana rubent!
O mihi tot Zopyros Superi date, vouit Iberus,
Quot sub puniceo cortice grana rubent!
Irrita vota. Fides Zopyri vix unica Regum
Castra subit; replet hæc Punica multa Fides:
Punica, quâ non Rex, sed res & Regna coluntur;
Quæque stat Imperio stante, cadente cadit.
At tua sunt, IESV, Zopyris tot, totque profuso
Sanguine conspicuis castra referta viris.
Quin etiam plures primum hoc tibi protulit ænum,
Quàm rubeos acinos punica mala ferunt.

Philippus II.
Rex Hispania.
Dario Rege
Medorum.

Iaponum in igne alacritas.

Se pandit amori.

Pinea vicino nux dilatatur ab igne,
 Et virides aperit tacta calore sinus.
 Velle putes medio sub cortice condere flammam
 Quae pereat, damni nec meminisse sui.
 Hac mihi desflunt ex illo mira videri
 Tempore, quo Iaponum crevit in igne Fides.
 Quae (Superi!) parit haec hominum miracula tellus?
 Corpora non orbis talia noster habet.
 Corpora conueniunt: animus praestantior illis:
 Hic medio inuictum corpus in igne facit.
 Illustres anima, Vestras super Indica palmas
 Aequora iam dudum nuntia fama tulit.
 Iaponicis Europa stupet plauditque triumphis:
 Iaponicos celebrat Gallus Iberaque rogos.
 Ecquis ab ignoto venturos crederet orbe,
 Quos cuperet Diuis addere Roma suis?
 Barbarus angusta fulget sublimis in ara,
 Munera cui populi castaque vota ferunt.
 Roma, novos Iapones caelestibus adde triumphis:
 Quod colat, Europa barbara terra dabit.

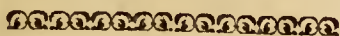
Martyrum pretiosa mors.

Non poterat fato nobiliore mori.

Felices anima, merito gens addita celo,
 Morte obitâ partis facta beata bonis!
 Sidera nunc, Numenque suis formosius astris
 Adspiciunt, pro quo non timuere mori.
 Mors licet inuideat, uiuent post funera; finem
 Dissimilis prima uita secunda negat.
 Non hanc, que primam rapuit, Regum auferet ira,
 Non gladio aut seuo barbarus igne furor.
 Nonne fuit tanti, parituros tanta dolores
 Gaudia, & optandam sustinuisse necem?
 Quàm benè, quæ fuerat natura debita legi,
 Proque Deo uita est reddita, cumque Deo!
 Grande quidem pretium est, quo constant sidera, sanguis
 Sed pretio merx est dignior illa suo.
 Credo ego, si rursum benè perdita uita daretur,
 Non aliâ uitam ponere morte uelint.
 Vnica sic ales, sibi post sua fata superstes,
 Muneris hoc instar, quod moriatur, habet.
 Nempe ubi felici posuit cum morte senectam,
 A leto melior, quàm fuit antè, redit.

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER QVINTVS.

SOCIETAS HONORATA,
SIVE DE GLORIA
QVAM SOCIETATI TOT MALIS EXERCITÆ
DIVI HOMINESQVE CONTVLERVNT.

CAPVT PRIMVM.

*Gloria Societati parta per illustrem sanctitatem Ignatij Loio-
la & reliquorum in Italiâ Sociorum.*

ALIS affici & non infici, premi aduersis nec opprimi, virtutis est: si qua verò ab adspersâ fuligine elucescat etiam magis, magis augeatur à damno, magis emicet à tormento; singularem eam esse necesse est. Res iners, & mundi deterioris quidam velut abortus est, quæ minimo obsolescit attritu; poliuntur & lucent attritu valido ea corpora quæ solido constant. Leui aurâ diffluit flos vernus: afflatu vniuo inanis spuma dis-

*Optimâ
quaque
aduersis
illustran-
tur.*

solvitur: præceps æstatis immaturæ fructus, si vel manu blandè tetigeris, vitium facit: detrita validiùs ac rafa marmora & metalla splendunt. Fatuus ignis, inanis est ille fulgor, quem ros nocturnus extinguit, aut nebula matutina corrumpit: alicnis numquam fordibus obsolescunt, quin lucent ipsa per se magis, quæ lumen & calorem haurere de cælo. Obiectis vaporibus non minuuntur sidera, sed augentur; nec vquam sol aut ardet vehementiùs, aut fortiùs albescit & vibrat, quàm cum aduersas sibi nubes pluiasque decoxit. Neque quod adhuc dico, locum inuenit in iis tantummodò rebus quas aspectabiles

Dddd 3

oculis,

*Ecclesia
etiam
CHRISTI.
Hilar. lib. 7.
de Trinit.*

*Societas
IESV à
persecutio-
nibus ho-
norata.*

Psal. 86.

oculis, sed multò etiam magis in illis quàm animis nostris perspicuas natura proposuit. Hoc, inquit magnus Hilarius, magnis & ipse laboribus periculisque perfunctus, *Ecclesie proprium est, ut tum vincat cum lœditur, tum intelligatur cum arguitur, tum obtineat cum deseritur.* Habet sanè, habeatque, sibi proprium CHRISTI Ecclesia cælo nata, inter aduersa succrescere, & inde comparare gloriam sibi, vnde damnum & ignominiam reliqua sortiuntur; modò ne alienum statuatur etiam illud à minimâ Societate IESV, ex simili origine in finem quoque similem deriuatâ. Sua profectò Ecclesie stat sanguine palma. sed & sua Societati, quæcumque est gloria, non fuit hæctenus incruenta: nam tot ab annis adhuc centum laboribus periculisque tentata est, vt ad firmendam eius indolem, & inferendam hominum animis existimationem, non magis agendo contendisse virtus, quàm patiendo constantia videantur. Hic videlicet ille in superandis arduis labor est, hæc illa in subeundis aduersis constantia, à quibus, velut in circinũ vnâ collectis, Societas nostra suum hæctenus semicirculum, vnus indicem sæculi, rectè descripsit. & porrò futurum speratur, vt earumdem virtutum tenore perpetuo circulum ipsum & orbem aliquando suum impleat, ad sanctissimi IESV nominis gloriam commendationemque sempiternam. Licet ergo, nisi ipse me fallo, licet illud Regij Prophetæ de Sione, hoc est CHRISTI Ecclesiam, pronuntiatum minimâ IESV Societati nec arroganter adscribere: *Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei;* quando contra aduersa immobilẽ ipse fundauit eam *Altissimus*, & ab inuictâ malorum tolerantia *letantium omnium habitatio est in te.* Interim quæ quamque gloriosa de Societate nostrâ dicta sunt, vtque illis ipsis ex vero dictis facta responderint, non est animus mihi simul omnia, nedum singula percensere: nec enim illa vel ad eò pauca sunt, vt comprehendi possint volumine breui; vel tam obscura, vt passim ab omnibus non sciantur, quæ & gesta sunt luce palam, & felici plurimorum stylo condita, & maximorum virorum ipsiusque adeò Dei in terrâ interpretis oraculo contestata. Id verò agam, quod solent ij qui motus ad spectusque cælorum, cursus siderum & recursus, tot illa ac tanta naturæ ornamenta, quæ non nisi ex interuallo obijciuntur oculis hominum, negotio facili vnâ depingunt; in exiguo quasi globo, vel plano potius, velut punctum & per lineas, licet obscuras & ignobiles, illa quæ ad aliorum vtilitatem à Societate, & ab aliis ad Societatis commendationem gesta sunt, maxima ad omnium admirationem, & ad gloriam, Dei præsertim vnus, splendidissima annotabo. Ita fiet, vt nec ipsa legentem terreat magnitudo libri, & nihilominus hoc sæculati anno contulisse videar aliquid ad commendationem augustissimi nominis IESV: à cuius vnus gloria, velut luce primâ, emanauit acceptæ dignitatis omne lumen, quod fuit hæctenus in Societatem & in eius Socios, velut minora quædam sidera, deriuatum. Et dabitis, scio, vos mihi hanc veniam, non gloriandi quidem, quod superbum; sed Societatem ac Socios modestè laudandi, quod religiosum est; quando hoc à me debitum virtuti munus, nec sine exemplo suscipitur, nec sine ratione geritur, nec sine sanctissimorum virorum sententiâ retinetur. Notum est, quod in hanc rem contra impugnantes

pugnantes Religionem Doctor Angelicus solidissimè disputauit; auditum, quod Nazianzenus ille Gregorius Græcâ suâ, quâ pollebat, facultate dicendi pro sorore suâ Gorgoniâ, quam deprædicandam susceperat, ipso statim orationis exordio liberrimè declamauit: negans videri debere alicui suspectum encomium, quia domesticum; sed laudabile, quia verum; aut habendam esse maiorem rationem improborum, qui nos ad gratiam loqui criminantur, quàm proborum, qui meritas virtuti laudes expectant. Hoc ergo tam iustæ pietatis officium, quod forori frater impendit, aliquisne, qui æquus sit, matri à filiis mirabitur exhiberi?

Si quæ porro earum rerum quæ iam antè insinuatæ sunt, vel etiam expentæ penitiùs, produci hîc à me denuò videbuntur, id etiam neque mirum (vri spero) neque ingratum accidet iis & qui intelligent, & qui amabunt: intelligent, inquam, librum huncce quintum, quem aggredior, quamdam esse aliquorum adhuc dictorum *ἀνακεφαλαιώσων*, ad colligendum scilicet ex illis modestum aliquod Societati, imò meritum IESV nostro nomen, obiter institutum; amabunt verò nullo non loco offerri sibi quæ admirentur, quæque imitentur rectè factorum operum testatissima monumenta.

Primus ergo inter homines, vt iam antè memoratum, Societatis IESV auctor & conditor Ignatius fuit. Is cum naturæ indolem ab Loioleâ stirpe, iam olim apud Cantabros illustri, virtutem verò raram animi traxisset è cælo; nihil scilicet vniquam, siue cum mundo siue cum Deo meruit, humile, nedum vile cogitauit: mens illi & conatus omnis ad ardua semper erectus; hinc quæ terrori ceteris, Ignatio erant in votis. Adeò vt, qui virum nouerit, mirari non debeat, illum operum maximorum gloriâ habitum fuisse semper & charum Deo, & hominibus admirandum. E paternâ domo vixdum puer in Regiam Ferdinandi Catholici, inde in militiam auidè transgressus, nutantem iam, propugnatoribus obsidentium Gallorum mole territis, Pompeiopolim vsque eò solus ipse continuit in Fide; donec à maiori machinâ tubiarum vnâ grauius faucîâ, alterâ planè contractâ, deiicitur in terram. tunc deinum, vel abnucente etiam tum Ignatio, vrbs hosti tradita est, quasi non fuisset nisi ab vno antè seruata. Veneratione digna vel aduersariis ipsis visa est viri virtus atque constantia. Igitur, posteaquam fomentis quæ erant in promptu erexere iacentem, ipsis hostium humeris in lecticâ deportatum, suis cum & patriæ reddiderunt. Triumphantis illa profectò, non prostrati, species fuit, argumentumque certum & velut omen aliquod, quanta olim gloria maneret Ignatium, abiectum quidem opinione sui, sed supra mortalia eleuatum, & Superum existimatione & omnium veneratione populorum. Enimuerò iam inde ab hoc belli casu quo deinceps in pretio ille fuerit, non dico hominibus, iisque etiam hostibus, sed Diuis, ipsique adeò Deo; facile æstimabit is qui intelligit, quàm sæpè, quàm familiaritèr, quàm amicè egerint cum Ignatio Superi: ita vt vel ille sanctissimis cogitationibus extra se raperetur in cælum, vel hi, illecti scilicet consuetudine tam bonâ, eidem se in terrâ adspectabiles exhiberent. *Loquebatur Dominus ad*

S. Thom. O-
pusculo 18.
c. 13. 18. &c.

Orat. 11.
funebri
de sorore
Gorgoniâ.

S. Ignatij magna-
nimitus,

eriam ab
hostibus
æstimata:

eius cum
Deo &
Cælitibus
familiar-
ritus.

Exod. 33.
Moyses

Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum. ſed & ita ſæpè cum Ignatio loquebatur. Iacebat in paternâ domo ex ſuprà iam accepto vulnere propè depoſitus; adfuit illicò, & quidem vigilant, quaſi præmiſſus à Domino mox adfuturo, Apoſtolus Petrus: certum- que argumentum præſentis Medici, reddita extemplò ſanitas fuit. Hinc ad ſectanda in poſterum cæleſtia cùm raperetur ardentius, & tamen ſi- ſteteret hic impetus ruinæ metu, qui ex vitæ liberioris admiſſâ priùs conſuetudine naſcebatur; ipſa ſe Virgo Matet cõſpicuam obtulit oran- ti, ſuumque, quem habebat in complexu paruulum, pignus exhibuit cer- tiſſimæ victoriæ, ex voto etiam ſine pugnâ ſecutura. Vicit enim uerò Ignatius; & hoſtem, quem maximè metuebat inſidiantem ſibi ex cor- ruptâ carne, ita domuit, vt rebellem illum vel primo etiam motu de- inde non ſenſerit.

*recreatur
à B. Vir-
gine &
puero
IESV:*

*Franc. Maria
Cardin. à
Monte in
relatione
coram Gre-
gorio XV.
à CHRIS-
TO &
B. Virgine
uſitatur:*

Iam diebus illis quibus in Minoreſſano ſeceſſu, imò ſpecu, titoci- nium poſuit Religioſæ militiæ, factus ex duce gregarius (*vt eorum ali- quando dux foret qui portarent ſanctiſſimum nomen coram Gentibus & popu- lis, & rebelles hæreticos ad unitatem Fidei reuocarent, Deique in terris Vi- carij auctoritatem defenderent*) ſaris compertum eſt, ei plus tricies aut CHRIS- TVM aut Matrem eius Virginem inter precandum apparuiſſe. Hanc cùm Exercitia, quæ vocauit ſpiritualia, meditaretur, teltem habuit ope- ris tam prælati. Hæc Societatis inſtituta ſcribenti docentis ac dictan- tis habitu aſeſſe viſa eſt, velut manum vltimam impoſita fabricæ illi, in quâ ſe ipſa venetandam cultu præcipuo non ignotatet. Quid, quòd velut alteti Moyſi, vel Apoſtolo cuiquam, ſic Ignatio roganti leges Ordini ſuo, radiare, quin & ardere viſum caput, in quod ſanctus Dei Spiritus adſpectabilis flammæ ſpecie deſcendiſſet?

*mirè illu-
ſtratur:*

Humanam CHRIS TI naturam in hoſtiâ incruentâ, quin & ipſum Trinitatis arcanum, quoad, imò ſupra quàm homini, vulgò licet, ipſe mortalis agnouit exhibitione tam certâ, vt raro priuilegio ac velut ſingulati, viſam illi tum, ac ſæpè aliàs, ipſam diuinitatis, vt Theologi lo- quuntur, eſſentiam non improbabiliter aſſerant doctiſſimi viri; moti, opinor, ipſi ſuſmet Ignatij, ceteta quàm demiffiſſimè ſentientis de ſe, te- ſtimonio diſertè conſcripto, *viſum à ſe non ſemel ipſum diuinum eſſe, ipſam- que diuinam eſſentiam.*

*Glor. S. Ign.
c. 4. fol. 30.*

*à CHRIS-
TO in ſi-
nere re-
creatur:
3. Reg. 19.*

A ſociis itinētis deſtitutus, iacebat ipſe ſolus & languens in ignotis vaſtiſque prope Padum campis: at non ſocium ſuum Ignatium IESVS ipſe deſeruit; adfuit, non per Angelum, vt olim abiectò Eliæ, ſed ipſe per ſe conſpicuus luce plenâ, & vultu illo ſpectabilis, quo & iacen- tem etexit, & euntem Patauium, indeque Venetias vſque deduxit, com- es & dux perpetuus ignotæ viæ.

Idem Ierofolymam nauiganti numquam non fuit in promptu, quo- ties vel neceſſitas illum aliqua, vel grauior ſeu ab homine ſeu à naratâ tempeſtas vrgetet. Liberiùs oberrantem ſanctiſſima Palæſtinæ loca cuſtos Armenus fetociùs inceptuerat, iuſſum illicò inde facere; ſed IESVS afflictum conſolatus benignè ſuſcepit, & præcedens viſibili ſpecie ad hoſpitiū vſque comitatus eſt.

Denique, ne in genere ſimili rerum nimius ſim, addo vnum, ſed illu-

illustre, quo nimitum pateat quantæ curæ Deo fuerit Ignatius, singulari aliquando, & illo non otiosæ, quod aiunt, amicitia spectaculo relectus. Ibat Romam sociis omnino duobus: hisce nonnihil interquiescentibus ab eundi contentione, ipse in adiculam sacram haud procul à viâ tantisper interea precaturus abcessit. Hic ubi vehementius incaluerat orando, de more raptus à se (imò sibi præsens & Deo) vidit, quin & audiuit, hinc Deum Patrem suo se, & illi quidem adstanti cum suâ cruce Filio, commendantem; inde ipsum Dei Filium spondentem sibi omne præsidium, additis expressisque verbis hisce suavissimis: *Ego vobis Romæ propitius ero.* Fuit enim uerò, & aductis omnibus, supra etiam quàm sperare homini fas fuit, multiplici prodigio erutum, tutelâ sanctissimi sui nominis perpetuò defendendum firmandumque suscepit.

*ab aeterno
Patre Fi-
lio com-
mendatur.*

Gloriosus erat in æstimatione omnium, vilis & abiectus in suâ. Toties supra humana rapta mens eius, toto etiam octiduo hospitabatur in cælis; quin & corpus ipsum, domicilium illud animæ tam castæ, licet etiam tum peregrinaretur in terrâ, dignum esse beatâ corporum gloriâ videbatur. hoc interim & se ipse sic contemnebat Ignatius, ut dicebat, se, si quid in morte petiturus esset à Deo, id nominatim esse petiturum; ut proici se inter eiectionem ac sepeliri permitteret in fimo.

*Ignatius
illustris in
oculis alie-
nis, obscu-
rus in suis.*

*Nicol. Zam-
beccar. Sec-
cret. sac.
Congreg. in
Oratione
coram Gre-
gorio XV.*

Barcinone toto vultu radiantem mirabatur Isabella Rosella; Romæ Alexander Petronius, sapiens Oliuerius Manareus & Ludouicus Gonsaluis, quin ipse etiam sanctæ memoriæ Philippus Neri (quâ fide & quâ sanctitate viti!) in oculis Ignatij, atque adeò vultu toto, coruscantes lucis radios à se visos esse profitentur; ipse verò in se, nisi deterioris naturæ vilitatem, nil agnoscit Ignatius.

Alius & frequenter & multis à terrâ cubitis sublimis appetuit; ipse sibi quasi detrusus ad inferos: neque in cruciamentis illis infelicis æternitatis sentire videbatur aliud, quàm Dei gloriam sanctissimumque **IESV** nomen diris exsecrationibus lacetatum.

Adeò ut contendere inter se felici certamine Deus cum Ignatio, hunc ille honorando, hic se abiiciendo, videtur. Qui Religiosæ submissio- nis affectus in eo tantus fuit, ut illum ipse etiam nunc cælo gloriosus haudum deseruisse dici possit. B. Maria Magdalena de Pazzis (Carmeli in Italiâ fortunatum aliquando getmen, at, pronuntiante nuper Vr- bano VIII. iam beatum) animo egressa de corpore VIII. Decembris anno M. D. XCIV. ut sæpè aliàs, diuina tum fortè & cælestia patiebatur. hoc etgo in speculo, imò speculâ mentis supra humana sublata, vidit ipsa sanctissimam Virginem inde B. Angelo Carmeli Martyre, hinc S. Ignatio utrimque stipatam. qui (cùm adstaret ille reuenter, audiente & approbante cæli Dominâ, illâ, cuius olim in diuinæ maternitatis dignitate summâ iam posita *humilitatem respexit Deus*) de humilitatis Religiosæ vsu & necessitate petorauit. factus idem orator aula cælestis, quod magnificum; & submissionis etiam tum sibi charæ deprædicator, quod admitandum est. Neque verò à morte tantum viuentibus Ignatius adfuit; etiam tum ipse viuens, quantumvis longè positus, viuentibus iuxta ac mortuis adfuit, imò & profuit ad salutem. cuius ego generis in finita dissimulo, vnum hic vel alterum profetre contentus.

*In Virâ Bea-
ta per P. Fr.
Ludouicuna
de Præca-
tione.*

Luc. 1.

Leonardum Kesselium Coloniae Agrippinae tactum desiderio videnti vel semel Ignatij, de quo tanta audierat, & conceperat animo tam præclara, viuentem ac vigilantem viuus iam tum ipse, ac tamen momento præsens, Ignatius coram inuifit, & miro ex illâ cælesti consuetudine gaudio cumulauit.

Adhæc sociorum suorum Iacobi Hofij & Ioannis Codunij beatas animas, etiam longè absens, egredientes videt è corpore, interque Sanctos eum gloriæ locum occupantes, quem abeuntibus illis ipse fuerat apprecatus; potentiori nimirum oratione, quàm olim vsa dicitur maree filiorum Zebedæi, pro suis item Iacobo & Ioanne sollicita. Quid vetò ipse pro se? malle se, si optio daretur, viuere dubium incertum quæ beatitudinis, & interim Deo iuuandis proximis inferuire, quàm egredi illud è vitâ cum certissimâ spe felicitatis æternæ.

Idem Zamb. *Quis hominem illum hominibus iuuandis, & mortalium planè bono verè natum, in quo ostendit Deus, quantum ei cura sit Ecclesie securitas, & interim tam se abiicientem, tam non curantem sua, non prosequatur, si homo est, studio simili, quis non pari beneuolentiâ complectatur? quis non veneratione colat illâ, quam talis viri tam probata, tam testata sanctitas promeretur? Fuere nihilominus qui odium redderent amanti tanto, qui tantum beneficium hominibus ab Ignatio præstitum improbitate pensarent; Deo interim etiam ex his, seruo suo non securitatem modò, sed & gloriam procurante.*

Compluti auctoritate publicâ stipis aliquid corrogantem, etandæ sibi tunicæ clericali, exsecratus homo nobilis; Exurat, inquit, ego, nisi iste igne dignus est. Sed is ipso illo die exustus cum domo suâ, & suæ improbitatis & Ignatianæ innocentie illustre testimonium dedit.

Parisiis, ob adiunctum sibi Xauerium, infestus Ignatio Michaël quidam Hispanus in conclaue nil tale metuentis violentus irruit cum sicâ, certus iam tandem peragere meditatam diu cædem. sed nempe subitò territus increpantis è cælo voce, *Quò tendis infelix?* agnouit ipse suum facinus, & didicit tectum diuino præsidio Ignatium ab homine expugnari non posse.

Prope Bassanum in eremo quapiam homo degebat cetera pius, nisi quòd externo præcipuè cultu ad austeritatem vitæ composito sanctitatem metiretur. Videt ille Ignatium habitu ipso differentem nihil à ceteris, & scilicet apud se ipse contemnit: fauit hîc Deus & existimationi Ignatij, & hominis errori simplicitate tantum, non improbitate, decepti. Nam cum subinde precaretur ipse feruentius, testari palàm visus est Dominus oranti, quem ipse contemneret, eum esse sibi *uis electum ad multorum salutem, Apostolico spiritu plenum.*

Fuit, annis abhinc non ita multis, alicubi vir nobilis, quem ira in Ignatium impotens, & nescio quæ sinistra persuasio adeo egetat in transfuersum, vt non tantum apud se nihil in eo magnopere esse sanctum statueret; sed ipsa eius, quæ habebat penes se, descripta facinora virtutis heroicæ inuidiosè eluando, fabulas meras & otiosorum commenta palàm confidenterque dictitaret, exploderetque etiam inter suos quantumuis testata miracula; demum omnia quæ Ignatium vtcumque concemerent,

contra
improbos
malenolos-
que defen-
ditur ali-
quando
igne: aliàs
voce incre-
pantis sca-
rum:

aliàs testi-
monio do-
cētis igno-
rantem:
Andreas Lu-
cas in Vitâ
Ignatij.

aliàs osten-
to conuer-
tente ma-
lenolos:

LIBER QVI
...ominosè
...nocte qu
...cælestium
...Ignatius: q
...bus, & copu
...toto plus
...arque ad am
...videlicet ob
...ve eos, qu
...blandire vult
...non ille ab
...non trahere ill
...quissimâ ve
...de eius via
...apphe
...ta demer
...i sancte I
...mors ali
...quis me
...sed sua
...vt est
...etiam tum
...Ignatius. ego
...pellum que
...transeun
...no eiusque Se
...scriptus
...non promem
...quam ve
...non quam
...adgenatus et ego
...sub
...ne sic quis
...sed prim
...diuinit
...indaciam in
...Subinde en
...confessus,
...loquebatur at
...sanctum eum
...mibi vider
...cum populo lu
...m
...quidam vt male

rent, ignominiosè traduceret. Quæ dum agit maximè versatque cum animo suo, nocte quadam intrat in iacentis cubiculum cum incredibili splendore, cælestiumque spirituum amplissimo comitatu, ille homini tam despectus Ignatius: quem cum in religiosissimè venerantur, ipse auersus à cultoribus, & conuersus ad calumniatorem suum, spectandum se eadem exhibet toto plus horæ quadrante, annuens arridensque benignissimo vultu, atque ad amorem quemdam cælestem gratiamque composito; necdum videlicet oblitus in cælo, quod viuenti olim tam familiare fuerat in terris, vt eos, quos in se iniquissimè animatos nouerat, præ reliquis & blandiore vultu exceperet, & affectu teneriore complecteretur. Non potuit non ille absistens ab Ignatij oculis amoris radius, propè diuinus, non trahere illicoque dissoluite cor hominis, obfirmatum licet acceptum iniquissimâ voluntate. Itaque vt se protipuit è statuto, ac librum quem de eius vitâ compositum habebat in promptu, religiosè sumpsit in manus, applicitumque pectori verteratus, osculis lacrymisque conspersit, ita demum ruptis ex imo corde suspiriis: *Parce, inquit, temeritati meæ, ô sancte Ignati, ô diuine! Et quando ignoscere vel iuratis hostibus familiare fuit mortali, nunc quoque placeat immortalis. O sanctum æternumque Numen, quis me furor adegit abuti sordidâ & blasphemâ linguâ in eum quem honorant & venerantur cælestes tui spiritus? liceat ô, in pœnam enormis delicti mei, sed suauem, præconem eius esse me viri, cuius contemptor esse non debui.*

Peius quoque (vt est optimi corruptio pessima) affectus erat Religiosus aliquis, etiam tum cum iam à Paulo V. Beatorum numero adscriptus esset Ignatius. euomuerat ille in Beatum talia quædam, quæ spargi vel in pessimum quemque Religiosa modestia prohiberet. at quasi non posset expleri transeunte verbo maledicendi fitis, quò diutiùs innocentissimo viro eiusque Sociis noceret in posterum, furore consimili calamum stringit, scripturus audentiore manu quæ mitior iniquissimo animo lingua non promeret. Scribit ergo, sed dexterâ potentiore coactus, alia omnia quam vellet: cum enim, vti fit, sua ipse scripta relegeret, exarasse se non quam animo conceperat satyram, sed panegyrim deprehendit. indignatus ergo, & præcipuè stupori suo, chartam hanc distrahit, aliamque, & subinde tertiam, depingit; sed euentu semper patitur. Quid ageret? ne sic quidem improbæ temeritatis admonitus orditur etiam quartam. sed primas vix in illâ notas expresserat, cum ecce tibi, ne suauis remedio diutiùs abuteretur, ipsa eius dextera in scribentis os impotens impacta vi diuinâ hominem temeritatis admonuit, & protetuum eius audaciam in cultum Ignatij venerationemque perpetuam commutauit. Subinde enim suum non semel delictum iustissimamque pœnam disertè confessus, supplexque beatissimo viro, quoties de Ignatio loqueretur (loquebatur autem sapissimè, & cum sensu tenerimæ pietatis) non nisi Sanctum eum, suumque nominabat. In quo quidem non aliter gessisse se mihi videtur cum Ignatio Deus, quam fecerit olim cum electo sibi tum populo Iudæorum. *Veni (inquit ad Balaam Balac Rex Moabitatum) & maledic Jacob; prospera & detestare Israel.* Ac venerat ille quidem vt malediceret; sed enim rem aggressus, *Quomodo,*

Idem suprâ.

Num. 23.

inquit, maledicam, cui non maledixit Deus? quâ ratione detester, quem Dominus non detestatur? Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Sed omitto in maledictione reputatos eos qui maledixerint; hoc ago, fuisse illos qui benedixere Ignatio, benedictos. quorum (vt inquit ille) præclarum & uniforme testimonium, quod de sanctitate vitæ eius dederunt in suis historiis & libris magni viri & scriptores nobiles, in supradictâ relatione & ordine recensetur & numero. Ego hîc paucos dabo de plurimis, sed omni exceptione maiores; ex quibus liquidò pateat, id quod erat ex propositis alterum, Ignatium non solum Deo charum, sed etiam venerabilem hominibus existisse.

Num. 14.

Franc. Maria
sup. fol. 15.
Ignatius
grauissimis
plurimorum
hominum
testimonis
cuiusque
venerabilis:

S. Xaverij: Franciscus Xaverius, ille vir (vt subinde videbitur) maximarum virtutum opinione non vanâ toto orbe celeberrimus, ita Ignatium suum in CHRISTO patrem venerabatur, vt etiam tum viuente non appellaret nisi Sanctum. hinc illi & submisso in terram genu scribere, & ad se ab illo data etiam de genu legere erat solitus; vtique non tam Religiosæ submissionis exemplo, quam argumento testatissimæ & toties à se nominatæ sanctitatis. Quin & in thecâ suâ reliquiariâ (illo tot miraculorum totâ passum Indiâ instrumento, quamque in mare deiectam sedandæ causâ tempestatis cancer marinus, sacratius nempe Palladium Orientis, per immanes tractus Oceani ipsum ad vsque littus Xaverio deportauit in manus) in illâ, inquam, thecâ, pauculas inter Reliquias Sanctorum, nomen obserarat Ignatij; quod ille, vt acceperat datis ad se litteris subscriptum manu Patris, relectis ceteris, studio sè recluserat, seruabatque reuerenter.

*Iacobi
Eguia:*

Quid Iacobus Eguia ille, qui sancto Patri diu fuerat à conscientia se cretis? O si, dicebat, superesse liceret Ignatio, vt loqui pauca possem? fatis suo etiam silentio indicans, quam esset tum de eo admiranda dicturus. Sed enim, exemplo CHRISTI scilicet, ac tunc vetuerat Ignatius suarum rerum mentionem vllam fieri se viuente: & quâ erat animi submissione, impetrasse creditur à Deo vt ipse Eguia, futurus aliâs sanctitatis suæ testis & præco perpetuus, vix toto ante se triduo moreretur.

Petri Fabri:

Iam Petrus Faber (ille, vt deinde memorabitur, Ignatij primogenitus tanto patre dignus filius) non alio vniquam quam vno illius exemplo vsus est ad exprimendam in se & sociis suis speciem consummatæ virtutis.

*Iacobi
Lainez:*

At verò Iacobus Lainez & Franciscus de Borgia, vterque in regendâ Societate successor Ignatij, quam sæpè testati sunt quo apud Deum loco esse ducerent Parentem suum? Horum ille palam confidenterque dictitabat, tanta in Ignatio inueniri ornamenta virtutum, vt iis & caperetur ipse Deus, & tanta Indies præstare Sociis beneficia quodammodo cogeretur. Hic autem videndi solum Ignatij causâ, etiam tum Dux Gandiæ, inde ab vltimâ Hispaniâ venit vsque Romam itineribus maximis, & incommodâ anni tempestate difficillimis, ibique contubernium sancti viri prætulit aulæ Pontificiæ sibi ad hospitandum etiam ab ipso

*Francisci
de Borgia:*

ipſo Sanctiſſimo Domino ſæpiùs oblata. Idem adſcriptus deinde Societati, & Sacris initiatus, non alibi quàm in Loiola Ignatianæ Familiæ domo primùm fecit; & ipſum eius ſolum, quod vel olim profano etiam tum pede preſerat Ignatius, ſæpè fuit demiffis in terram oſculis veneratus.

Atque hæc quidem filiorum de patre teſtimonia, pauca de multis, non eò vel reiicienda ſunt, vel minoris æſtimanda, quòd à domeſticis prodire: *Sanctorum enim iudicia, vt rectè Chryſoſtomus, nec ad gratiam nec ad inimicitiam ſunt.* Ne quis tamen etiam aliena requirat, externorum aliqua, nec his minora ſubiicio. Homil. 1. ad Pop.

Ille ipſe, quem Ignatius recens abſtractus à ſæculo teſtem adhibuit conſcientiæ ſuæ, cæleſtiumque gratiarum quibus iam tum beata eius anima paſcebatur, ſolitus erat diſcretè conſtanterque profiteri, & ſæpè de Ignatio dicere: *Hic ſi vinat, futurus aliquando columna ingens Eccleſiæ ſanctæ, ſucceſſor Apoſtoli Pauli, ſincerumque vas electionis ad conuerſionem orbis, hoc eſt infidelium, hereticorum & peccatorum.* Vixit enim uerò Ignatius; quodque de illo præſaga vox vniſi futurum antè monuerat, factum id iam planeque perfectum plurimorum, & illa quidem maiora quàm vt dubitare liceat, ſummorum in Eccleſiâ Dei virorum teſtimonia conſtitentur. Confefſarij Ignatij recens conuerſi: Summa Proceſſus Canoniz.

Ioannes Ciampoli Secretarius Apoſtolicus domeſticus, à Gregorio XV. de Ignatio ſententiam proferre iuſſus in Conſiſtorio publico ex mente & præſcripto Pontificis: *Cùm, inquit, tenebrarum princeps ſuper aſtra Dei ſolum ſuum exaltare, atque in Aquilone ſedem figere ſtudens, nouis hereticorum armis cælum adortus, Catholica Religioni exitium mimitaretur; peropportunè ſanè Ignatius animum gerens mundo maiorem, & ultra vniſi aui terminos opera ſuæ pietatis extendens, legionem in Eccleſiâ Dei fortiffimam conſcripſit, quæ vitam pro diuini cultus incremento paciſcens, in Romani Pontificis verba iuraret.* Audierat nempe Sanctiſſimus Dominus inter ceteros Franciſcum Mariam Epicoſcopum Portuenſem S. R. E. Cardinalem à Monte: qui in ſua Relatione factâ in Conſiſtorio ſecreto coram S. D. N. Gregorio Papâ XV. die XIX. Ianuar. M. DC. XXII. ſuper vitâ, ſanctitate, actis Canonizationis, & miraculis B. Ignatij fundatoris Soc. Gregorij XV. Franciſci Mariæ Cardinalis à Monte: fol. 3.

IESV, publicâ totiùs quaſi Eccleſiæ vocè etiam in ſecreto illo ponderandæ hominum ſanctitatis adyto loquens: *Ineffabilis, inquit, Dei bonitas & miſericordia, quæ præteritis ſæculis contra ſubnaſcentes hereſiarchas deſtinauit Athanaſium, Baſilium, Nazianzenum, Cyrillum, Hieronymum, Auguſtinum, Bernardum, Franciſcum, Dominicum, ceterosque ſanctitate viros illuſtres, ſupremis hiſce temporibus excitauit ſpiritum Ignatij Loiola: qui ex medio honorum curſu, atque à ſeculari militiâ admirabili quadam ratione vocatus, ita ſe diuino imperio regendum formandumque permisit, vt tandem nouâ Religionis huius ſanctæ Sedis auctoritate fundatâ, quæ Gentilibus conuertendis, hereticis ad Fidei veritatem reuocandis, Romani Pontificis poteſtati euende, ex inſtituto ſe totam impendit, vitam admirabili ſanctitate traductam pro in Domino concluſerit exitu, multisque poſt obitum ipſum ſit miraculis illuſtratus.*

Marcellus II. Pont. Max. aliquando in conuentu plurimorum hominum Marcelli

1 part. Hist.
Soc. lib. 15.

de Societate loquens, dixit, se non legisse (etsi in historiis esset versatissimus) ulli homini post Apostolorum tempora concessum fuisse à Domino, quod Patri Ignatio, ut, dum viueret, tantum operis, cuius fuisset ipse instrumentum, incrementum videret. Idem de Ignatio fatebatur ipse palàm, eius se dicto vel vnico niti confidentiùs, quàm omnibus quæ adferri contrà possent rationibus humanis: satis vel hoc disertè ptesellus, aliquid se supra vulgus hominum in Ignatio reuereri. Quid dicam de Paulis, Piis, Gregoriis? quorum de Ignatio iudicia & plura sunt quàm vt recenseri possint singula, & testatiora tabulis etiam publicis, quàm vt enarrari à me debeant.

Ferdinandi Imper. I. & Ludouici Consalis:

Quantum verò in existimatione promouendâ, augendâque apud homines Ignatij gloriâ, Regum ac Principum studium fuit: Ferdinandus Romanorum Rex I. Roman abeunti Ludouico Gonsalo cum dedisset in mandatis, Ignatium vt diligenter inspiceret, eiusque expressam verbis effigiem corporis venerationis causâ transmitteret ad sese, hoc ab eo-responsum accepit: nullâ se aut prece, quantumuis ardenti, aut lectione diuinarum rerum, ita inflammari ad amandum Deum, vt vel vno Ignatij adspectu. Ex hoc nempe fiebat, vt & nomen eius autographum, per quod, exemplo Xauerij antè prolato, plura fiebant prodigia, omnibus esset in pretio; & vel maximè expressâ coloribus effigies, in desiderio.

Cardinalis Pacieci & pictoris ab eo ad exprimendum coloribus Ignatium adducti:

Cardinalis Paciecus in lecto decumbentem inuiserat Ignatium, quâ veneratione, quâ dolo vsus: nam (adducto clam pictore, qui ex insidiis positum sibi ex aduerso vultum coloribus referret in tabulam) non dubitabat, quin frustra impensis sæpè votis aliquando tandem magno suo & gaudio & commodo potiretur: sed vicit & obseruantiam Pacieci, & artem pictoris licet eximiam, Ignatij virtus; quæ aliis atque aliis lineamentis tam varium in se & variis apparentem coloribus exhibuit, vt nullâ eius vultum industriâ pictor assequi se posse fateretur.

Ioannis III. Reg. Lusitanæ:

Ioannes III. Lusitanæ Rex multa de Regno suo, plura meritis de propagatâ Religione Christianâ, quàm sanctè, quàm integrè sentiret de Ignatio, cum sæpè aliàs, tum vel maximè ostendit, quando, defuncto Iulio III. Pontificæ Max. negauit maiori bono Ecclesiæ, alium posse illi, quàm Ignatium subtogari.

Cardinalis Quiroga:

Nec dispari in Ignatium studio & venetatione fucte ij, quos patres Regibus purpura Romana constituit. Inter eos

Gaspar Quiroga Archiepiscopus Toletanus negat fuisse Ignatium perturbationibus vllis obnoxium, vt qui nec lætis insolesceret, neque tristibus frangeretur.

Cardinalis Paleottus:

Gabriel Cardinalis Paleottus eum ipsum vocat lumen Ecclesiæ, vtrumque à Deo excitatum ad cogendam Societatem, quo velut reuiuisceret nouèque sanciretur rei Christianæ disciplina.

Ludouici Cardinalis Ludouicij:

Iam vt taceam de innumeris aliis, Ludouici Cardinalis Ludouicij in Ignatium affectus & veneratio, quàm non stetit intra verba, licet in commendationem sanctissimi viri largè profusa? Ille cum annis abhinc aliquot vnum è præcipuis sacellis Metropolitanæ Bononiensis Ecclesiæ, cui Archiepiscopus præsidebat, S. Ignatio solenniter dedicasset, eâ pompâ

pâ quæ conueniret Principi, & pietate quæ deceret Cardinalem; denique quasi aut nihil factum esset pro meritis, aut dictum pro desiderio suo (& erant tamen facta ingentia, dictaque magnifica) ipsemet vt erat in frequentissimâ ac nobilissimâ hominum coronâ, residens sub vmbellâ, maiestate quæ referrer Ecclesiæ tantum Principem, suauitate verò quæ velut filium Ignatij tenerimum exhiberet, sacram illi & benè longam panegyrim suâ ipse voce pro concione recitauit. In quâ, posteaquam sanctissimis ab omni retrò memoriâ Patriarchis æqualem, quin & ipsi CHRISTO quàm simillimum ostendit Ignatium, professus suum ab ipso dicendi exordio studium, atque, vt inquit, *deuoti cordis obsequium* (quod iam inde ab ineunte ætate ingentibus meritis celeberrimi Societatis LESV Conditoris Ignatij dedicauit, & ardentissimam quâ flagret cupiditatem, vt eius tuissimo patrocinio salutem quisque suam animumque commendat;) ita denique velut orando perorat: *Opto ac vehementer oro cunctos & hortor, vt communem orbis terrarum thesaurum Ignatium in suo quisque corde amantissimo pietatis sensu complectatur. Quem quidem optimi Eminentissimi que Principis animum, vt hæc aliquando verba siluerint, expressi etiam loquentur ingentia saxa, quæ Romæ non ita pridem superstruendæ sacræ maximæque moli, ad testandam augendamque Ignatij gloriam, dedicauit. Inter quæ lapis ille, quem ritè consecratum suâ ipse manu primum in fundamenta deposuit, alterâ sui parte verba hæc pauca sed illustria habet insculpta: Erit lapis iste in signum meæ erga S. Ignatium eiusque Ordinem pietatis.*

Omitto reliqua Eminentissimorum omni memoriâ Principum Ecclesiæ, ne conferte inter se velle videar, certamina pietatis in Ignatium, eiusque minimam Societatem. Fecerunt iam pridem faciuntque Barberini, vrbanus iuxta Principes ac pij, quod non vna tantum Roma mirabitur, sed orbis suspiciet vniuersus.

Quid dicam de aliis extra Romam omni ex ordine dignitatis omnibus eximiis viris? illi sic vnum Ignatium extulere, quasi si non fuisset ab vilo fatis antè laudatus.

Ioannes Vega Præses Castellæ, ac subinde Prorex Siciliæ, cum Romæ pro Carolo V. legatione fungeretur, Ignatium ibi cognitum, tantum exinde suspexit, vt diceret, *beatum illum videri & sanctum, & eiusmodi omnino ducem, cuius signa in calo cum Domini & Francisci trophæis sint constituta.*

Joannis Vega, Proregis Siciliae, 1. part. Hist. Societ. l. 16. num. 128.

Nec aliter Ludouicus Granatenfis: hætere se fateatur eximie sanctitatis admiratione defixum, quoties in Ignatium virtutum prudentiæque speculum intueatur, quod Deus cum incredibili mortalium bono huic orbi temporique obiecerit.

Ludouici Granaten.

Denique inter nominatissimos toto orbe Scriptores, Ignatium alij *beatissimum virum*; alij *ducem ad Lutheri aciem profigendam creatum*; alij *diuinum hominem*; eum alij *qui consilij sui auctorem impulsoremque habuerit Deum*; alij nunc *sanctitatis exemplum*, nunc *virum illustrem, admirabilem, orbi que huic nostro singulari beneficio concessum esse profitentur. Quo quidem in genere rarum omnino, adeoque nec prætermittendum est, quod in Prouinciali Tarracone Concilio congregati Patres ac Præsules*

Concilij Tarraconensis.

anno

anno M. DC. XII. de Ignatio censuerunt: Esse videlicet eum partum Altissimi spiritumque salutis, quem sæculis hisce vltimis & deploratis in sui defensionem ediderit Ecclesia sancta: esse diuinum Herculem edomandis monstris inferni: esse submissum calitus Atlantem fulciendo Regno Dei, quod est Ecclesia, doctrinam & pietate, velut gemmis humeris instructum: esse prodigiosum in Apocalypsi Angelum, &c.

Equidem cum mecum ipse reputo summorum iuxta, mediolorum & infimorum hominum toto passim orbe studia inflammata, quibus (quod illi tum Præsules faciebant) sanctissimo nostro Patriarchæ Ignatio impendendos publicè honores sacros concedi sibi impatientissimè postularunt; cum expendo totius mundi, quæ latè ab Oriente in Occidentem patet, plausus & gaudia in cælesti eius inauguratione, incredibili testata sumptu; cum votinas vbique & sine numero etiam argenteas tabellas contemplor sacris Ignarij aris appensas, testes beneficij quod illi vel acceptum referat gratitudo mortalium; vel his ipsis certa spes spondeat obtinendum; ita videlicet statuo, prudenti dispositione iusti Numinis, hominem iuuandis hominibus verè natum, ab hominibus passim vt communem parentem meritò honorari: ipso etiam Domino IESV non nihil gloriæ suæ, in studiosissimum sui nominis Ignatium deriuante.

Nic. Zam-
bec. sup.

Idem Nicol.
Zambec. sup.

* Francisc.
Mana sup.

Præfat. in
Paul.

Nicolaus
Zamb. sup.

Hic ergo vir hic est, qui, Societate quam ab IESV nomine appellauit instituta, atque à Paulo III. confirmata, id efficere conatus est, vt in peculiari obedientiâ Sedi Apostolica præstandâ, in pueris Christianâ doctrinâ imbuendis, in Missionibus per omnes terrarum partes obeundis, nulla esset ætas, nulla hominum conditio, nulla vbique natio, quam homo in omnium salutem intentus, huius institutione Familia non completeretur. * Hunc virum, quem praelegerat Dominus, vt eorum dux foret qui portarent eius sanctissimum nomen coram Gentibus & populis, & rebelles hereticos ad unitatem fidei reuocarent, sui que in terris Vicarij auctoritatem defenderent, Spiritus sanctus omnium virtutum genere decorauit. Quo urgente Spiritu, optabat ille quidem suis se comitem filiis adiungere, & profligandæ per vniuersum orbem impietati, & innocentiae, si quæ lateret in aliquo, retinendæ. Talis enim erat (id quod de Paulo Chrysostomus) sancta illa anima, vt orbem vniuersum completeretur, & in se ipso circumtulit omnes; maximam ratus eam esse cognationem, quæ secundum Deum esset; omnes autem non aliter dilexit, quam si eos genuisset. Sed, cum & nutu Domini IESV Ignatio polliciti se futurum Romæ propitium, & Summi voluntate Pontificis, & suorum electione, stare ibi velut ad clauum regendæ suæ Familiæ cogeretur, enimvero non otiosus stetit. Itaque, cum ex variis orbis terra locis ciuitatum Regumque inuitatu homines Societatis expeterentur; ipse ductis coloniis, domibus Collegiisque fundatis, ex hac Vrbe variis expeditionibus ad ignotas, nec vniquam auditas, nedum aditas nationes Euangelij lucem inferre, fidei desertores ad Ecclesiam reuocare, Orthodoxos in Religionis cultu stabilire, ita perpetuò studuit, vt tamen interea huius curam Vrbs non omitteret, sed hæc officia omnia vigilantissimæ charitatis obiret. hæc orphanorum seorsim & orphanarum, hæc Catechumenorum domos, hæc diuæ Marthæ diuæque Catharinae Cænobia, hæc Germanorum Collegium magno Septentrionis emolumento, exci-

excitanda curaret, hic gymnasia ad iuuentutem tum litteris tum moribus erudiendam gratis aperiret, hic templorum rerumque sacrarum cultum amplificaret, atque in primis Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ, concionumque frequentiam introduceret; ingenti sanè fructu non Romanorum modò, sed aliorum etiam populorum, qui ex hac Vrbe exempla petere consueuerunt. Quas inter curas, cùm sexdecim annos Præpositus Generalis Societatem, eius regimen à se sæpè depellere conatus, administrasset; optimis legibus, quarum sapientiam prudentissimi quique suspexere semper, instituisset; per omnes ferè mundi partes in duodecim Prouincias distributam propagasset; anno ætatis sue quinto & sexagesimo Apostolicâ benedictione cum plenâ noxarum Indulgentiâ à Paulo IV. Pontifice susceptâ, IESVM, cui se suosque addixerat, identidem implorans, piè placideque obdormiuit in Domino.

Sunt qui testentur, quo in loco à morte depositus erat Ignatius, auditas à se voces canentium, & visa non semel stellarum instat cmicantia lumina, vtraque lapsa de cælo: adeò, quod viuenti ipsi tam vile habitum fuerat, corpus Ignatij, etiam à discessu animæ, quasi spiraret adhuc, cælo ipsi fuit in pretio, Deo sic iubente; vt scilicet qui sese insta omnia viuus abiecerat, tam illustri testimonio etiam à morte, & quidem in abiectionis parte sui, tam venerabilis appareret.

Atque hoc est illud consummatæ sanctitatis exemplar, hic huiusce Familiæ quasi pater Ignatius; cuius opera ingentia non exposuisse, sed verbo tantùm proposuisse, sit satis. Attingam nunc quasi cunabula quædam & elementa sanctitatis domesticæ, non paria illa quidem paternæ virtuti & gloriæ; ad summum tamen peruentura aliquando, si animis par ætas & exferendæ indolis occasio respondisset.

Itaque, vt fauor minori ætati concedatur, primus occurrit Stanislaus (nam hic anno M. D. L. nobili apud Polonos Kostkarum stirpe genitus ante Aloysium vixit) ex mundi ac patriæ transfugâ sacre IESV militiæ tiro factus, Romæ priùs ferè creptus quàm agnitus est. Ipso enim assumptæ Virginis Peruigilio viuere desiit, imò cœpit anno M. D. LXVIII. cùm annum vix integrum Religiosæ vitæ fundamenta iecisset. Acceleratæ causâ mortis fuisse creditur ardor inflammati pectoris in Deum ac MARIAM suam, vt aiebar, dulcissimam matrem; cuius tanta vis, vt sæpè necesse fucrit, etiam sano ac vegeto, frigidâ recreare cor æstuans, ne ipsum à se consumeretur. Puer etiam tum Viennæ in Austriâ litterarum studiosus cùm decumberet à morbo, progressus tamen in aciem, ter in se irruentem adspectabili specie canis horrendi hostem tartateum, nihil ipse territus, salutare crucis signo procul abegit: à quo tam memorabili prælio cùm fameret animosus CHRISTI miles, appetereque cibum, sed diuinum, quo sæpiùs & ardentissimè pascabatur, negarum sibi ab hospite hæretico, ab Angelis impetrauit: adfucere enim illi, deducente diuâ Barbarâ, sumendumque obtulêre diuinissimum Sacramentum, dignam tanto & milite & victore adoram. quin etiam (siuc id dedit sui clientis merito, seu animo suo) ipsa se non semel cum Filio videndam præbuit Virgo Deipara, iam adferens sanitatem ægro corpori; iam (vt denique conrigit in supremo morbo) vitam pollicita sempiternam. Præcurrit igitur

B. Stanislaus
Kościński
nobilis Poloni:

Stanislaus modum ætatis & ordinem, faciendi fortia, & diuina patienti celeritate; illud interim quasi compendio docens quantus olim futurus fuisset in terrâ, nisi cum mors accelerata per virtutem citò nimis beatum fecisset in cælo, gloriâ ac felicitate veteranis etiam militibus inuidendâ.

*B. Aloysij
Gonzæ
Marchio-
nis Castil-
lonensis:*

Hunc subinde secutus Aloysius, & ille ex genctoso Marchionum Castillonensium sanguine oriundus, vt priorem ætate, sic etiam præcessit robustiori vsu & exercitatione virtutis: quam quidem non segniùs excolendam sibi sumpfit à tenctis, ac si illius consummandæ pro voto suo tempus sibi & occasione aliquando desorc didicisset. hinc inter prima balbutientis etiam tum pueruli verba feruntur, **IESVS, MARIA.** nec aliis illi adiutoribus opus erat, siue cùm miraculo seruatus è matris vtero intrauit in vitam, siue cùm prodigio vocatus ex aulâ & paternâ spe sese abdidit in Societatem. **MARIA** ergo semper amauit vt matrem: illam ipse puer Sabbatino ieiunio colere, illam Angelico carmine in scalarum gradu quolibet salutare, illi vixdum octennis virginalem continentiam deuouere & seruare deuotam; **IESVM** verò venerari vt patrem, sequi vt ducem. Cui tam sancto proposito cùm Marchio pater malè pius obstaret, ipse à se tamquam reo crudeles pœnas exposcere, donec quem prece non poterat, in se sæuicndo leniret, optatam denique missionem à domo paternâ impetrante sanguine filij, & referente victoriam. Ita mundum vicit Aloysius, ipse numquam victus à mundo, illo præsertim loco ac tempore, quo inter medias aulæ delicias succubuisset etiam robustus; ita nullius vnquam grauioris noxæ conscius, peccatum, quod non nouerat, expugnauit; donec iniquum cælo visum est, vt hic moribus & vitâ (naturâ pænè dixeram) Angelus, diutiùs moraretur in terrâ. abiit ergo anno supra millesimum quingentesimum nonagesimo primo, cùm hic tribus omnino & viginti ipse vixisset; longiori vitâ dignus, nisi compendio meruisset æternam.

Age vrò si quis, hoc etiam nunc sæculo, dicatur innocentia & puritate insigni, Angelicis moribus, puritate admirabili, virtutibus solidis ac perfectis, in quo nemo vnquam deprehenderit vel minimum defectum aut imperfectionem; nonne is vel Stanislaus aliquis adultæ virtutis, aut alter consummatæ sanctitatis Aloysius existimeret? Atqui illa de Ioanne Berchmanno disertè testantur grauissimi iuxta ac sanctissimi viri. Humilioribus ille quidem quàm isti natalibus Diesthemij ortus in Belgio; nihil tamen iisdem, siue indolem & ingenium spectes, seu consideres animum audidissimum genctosæ virtutis, seu attendas ad expetctam omnis prauæ motionis in viuido etiam corpuseculo continentiam virginalem, nihil, inquam, vel Stanislaò, vel Aloysio, etiam Româ teste, concessit. Romæ itaque (nec enim alibi decuit) anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo, ætatis **XXII.** tertius à Stanislaò & Aloysio Ignatianæ Familiæ velut cultos Angelus, excessit è vitâ, geminorum istorum numerum & corpore in terrâ, & animo completurus in cælo.

Et hi quidem sunt Romanæ Ignatij familiæ filij, sed postumi; à suo tamen parente, etiam iure paruulorum, non longiùs segregandi. Quorum exemplum vti commotacione & imitatione virtutis suauissimum est;

*Ioannis
Berchmã-
ni Belgæ.*

est; sic aliorum etiam Romæ conditorum robustior ætate sanctimonia, solidissimi est ad æmulationem & admirationem omnium argumenti.

Ignatio itaque humanis exempto, viduæ Societati I E S V cum summâ potestate hæctenus fute Præpositi omnino quinque, Iacobus Lainez Castellanus, Franciscus de Borgia Gandiensis, Euerardus Mercurianus Lutsemburgo-Belga, Claudius Aquaiua Neapolitanus; & quem honoris ergo nominare non audeo, Romanus ille, qui etiamnum superstes viuit, & viuat! virorum tantorum, atque adeò ipsiusmet Ignatij successione dignissimus. De quibus adhuc propè spirantibus, imò viuentibus in æstimatione & veneratione populi Romani, multa commemorate neque attinet, neque decet. Vnum sanè, & quod singulis commune cum Ignatio semper fuit, dissimulare non possum, religiosissimam in tantâ dignitate abiectionem animi, remotam ab omni, non dico fastu, sed vel ipsâ specie honoris alicuius: nec enim aliud illi omnes officium exhiberi sibi, etiam à suis, vinqum passi sunt, nisi quo admisso ipsi perpetuò testarentur, esse se benignissimos patres, necessitatibus omnium etiam minimorum semper intentos. Illud verò fuit in Iacobo Lainio singulare & admirandum (& licet, nisi fallor, dicere liberius aliquid de illo, quem mors dudum obita ab omni vel inuidiâ vel adulatione longius femouit) fuit, inquam, in Lainio singulare, quòd ingenij & doctrinæ suæ magnitudinem, non semel Tridenti, in illo totius Ecclesiæ sanctissimo confessu, velut in teatro orbis exhibitam, cum plausu ingenti & veneratione singulorum, tam exiguâ de se ipse, abiectâ pænè dixetim, opinione deprimeret. Illum Paulus eius nominis IV. Pont. Max. inuitum licet ac deprecantem sibi Cardinalem adiungere omnino decreuerat: & eò iam res erat deducta, vt Lainium ad se migrare iuberet Pontifex, quòd operâ eius, in constituendis quâ priuatis quâ publicis rebus Ecclesiæ, vti veller. Paruit ille (nec enim reliquus erat vilis effugio locus) sed interim coràm ac constanter deprecando illud effecit apud Paulum, vt postridie eius diei, quo venerat, quasi de re quâpiam deliberaturus reuerti posset ad Socios; & quod porrò obtinuit, cum iisdem perpetuò remanere. Nullus sanè candidatus honoris alicuius sic illum ambiuit, vt ille refugit; quodque egit, hoc & sensit animo suo, & prolatis aliquando tabulis sanctè testatus est, hanc sibi mentem Societatis auctorem I E S V M dedisse, vt nihil in vitâ accidere posse acerbius putaret, quàm vt honores, quos fugisset, capere cogeret. Et quidem cum Iacobo discedenti à se ac tristi tristis ipse valedixisset Ignatius, dixisse fertur Petro Ribadenciræ intimo tum suo, *Nè Deus prohibeat, breui Lainez noster purpureo galero donabitur. id si (quod nolim) accidet, talem se ille probabit, vt non quassisse Societas honores, sed fugisse potius videatur.* Nec vanam fuisse existimationem Ignatij de Iacobo ipse deinde non semel ostendit, siue cum totius Societatis Præfecturam, reluctanti sibi impositam à Patribus, vix elapso triennio excutere tam ferio & tam constanter optauit; siue cum (quod semel à Magno Gregorio tentatum rarissimi fuit exempli) tantum non sibi delatum venerabile iuxtà ac formidabile regendæ totius Ecclesiæ Pontificale munus sollicitè, ferio ac prudenter declinauit. Adeò vt, si mens non illa fuisset

Iacobi Lainez inter summas animi doles submisso:

Cardinalatum recusat:

Generalatum inuitus admittit:

Pontificatum fugit.

Iacobo Lainio indita à IESV, & ab Ignatio conseruata; iam, vti nuper à Prædicatorum sanctissimo Ordine Pius V. Pontifex verè pius; & à Scraphico Minorum Instituto Sixtus V. Pontifex, & ille magnificus; sic etiam à minimâ Societate vniuersæ Pater Ecclesiæ Iacobus fortassis aliquis, retento submissionis suæ nomine, produisset. sed enim, quantum illi de suis illis Ecclesiæ Patribus tam prælaris meritò gloriantur, tam sibi Societas de subducto sibi argumento gloriæ simili gratulatur.

*Franciscus
de Borgia
è Duce
Gandia
Lainij
successor:*

Franciscus verò, post Iacobum alter in regendâ Societate Ignatij successor, Borgia, quàm non ille in gloriæ semper & importunè subsequenti perpetuâ fugâ vtrique dissimilis fuit? hoc etiam admirabilior, quòd cum Ducali ac Regio Aragonum parentum sanguine, cognata illi, atque (vti fit) amica ex eo gloriæ ambitio velut quodam iure naturæ potuerit existimari. Sed enim posteaquam in Isabellæ Augustæ corpore, nupet tam venerando, à morte verò & corruptione deposito, conditionem agnouit dignitatis humanæ; caelestia deinde consecutus, acutiùs omnia peruidit, longèque seciùs atque ambitiosi solent, de honoris ac gloriæ studio iudicauit.

*Cardinalatum de-
precatur,*

Non semel vrgente Carolo Imperatore Quinto, propè absuit vt Societati ereptus in eminentissimum Cardinalium ordinem transcriberetur; sed Ignatij pro filio lætymæ, & ipsiusmet Francisci mixta vota, gemitibus purpuram eluere.

*in Ge-
noralem
innuitus eli-
gitur,*

Cùm Patres ab obitu Iacobi Lainez Romæ coacti regendæ Societatis munus amplissimum Francisco detulissent; summa scilicet tum, non tantùm domi priuatim, sed & foris publica lætitia fuit: quin & ipse Pontifex Pius IV. id vbi rescituit à Patribus, *Factum*, inquit, *benè prudenter iudicatis, multumque vidistis, qui Franciscum potissimum de tanto virorum insignium numero delegistis.* vnus interim ipse, delatâ sibi dignitate velut attonitus ac mœrens (quamquam suum deinde munus gessit optimè, atque cum publico Ecclesiæ & priuato Societatis, vtriusque ingenti bono;) in id tamen, maiorum exempla secutus, vti semper, sic demum totus incubuit, vt Magistratu tempestiuè deposito, liceret saltem priuato mori, cui viuere non lieuisset. Et quamquam non obtinuit ille quod voluit, non amisit certè apud omnes testimonium, & apud Deum meritum demississimæ voluntatis. Hac se ille inuoluens, hac viuens iuxtà ac moriens, latère percipiens, Pij V. cum Alexandrino Cardinali ad Reges Hispaniæ, Galliæ, Lusitaniæ animandos contra Turcam, legatione perfunctus; morbo ex iterum difficultate contracto, annis (erat enim sexagenario maior) & pœnis, quas de seipso sumpserat, totus exhaustus, Romæ demum pridie Kal. Octobr. ann. M. D. LXXII. suauissimè expirauit. dignus cui, etiam in tanto seu naturæ seu gratiæ fastigio de se submissè sentienti, idem quod ipsi Scraphico Francisco elogium datur admirandæ virtutis: *Franciscus pauper & humilis, celum diues ingreditur, hymnis caelestibus honoratur.*

*in obsequio
Romane Se-
dis mori-
tur.*

Quid porro de aliis dicam, qui totâ passim Italiâ, ac præsertim Romæ depositi sunt, consummatæ pignora sanctitatis? quid de iis qui impositas sibi Ecclesiæ dignitates vel refugère constanter, vel coacti recipere ita gessere, vt (quod sibi iam antè de Lainio pollicebatur Ignatius)

non quæfisse Societas honores, sed fugisse potiùs videretur. Non patitur hic scribendi modus, vel nuda virorum istorum nomina recenferi, non Alphonfos Salmetones, non Antonios Poſſeuinos, non ceteros, obitis etiam inter cetera Pontificiis ad infideles legationibus inſignes, ac denique cum laude ſanctitatis ac prudentiæ, Romæ, Neapoli, Ferrariæ, & alibi demortuos. Vnum ego (vt taceam de omnibus) prætereire non audeo Robertum Bellarminum.

Is nobiliſſimis natalibus à Politiano in Italiâ Monte productus, Purpuratorum Patrum, & ipſius etiam Marcelli II. affinis & nepos, quò inſidiantes ſibi honores longiùs & certiùs effugeret, in Societatem IESV ſe abdidit, quam nouerat ſingulari voto de non admittendis etiam oblatiſ vltrò dignitatibus obligatam. Sed ne ſic quidem euasit. Cum Henrico Cardinali Caietano à Sixto V. ad Regem Chriſtianiſſimum legatione perfunctus, vbi Romam inde rediuit, parùm abſuit quin laborioſiſſimi muneris mercedem referret illam, quam maximè reſpuebat: Innocentius ſiquidem eius nominis IX. vbi primùm Pontifex renuntiatus eſt, primas inter curas de adſciſcendo ſibi in Cardinalium collegium Bellarmino cogitauit; quin id ſe facturum propediem creatione quam vocant primâ profeſſus eſt palàm. Non latuit Robertum ineditata res; quam vt abominabatur ipſe vehementer, ſic ne quâ ingrueret & opprimeret incautum, ſolicitus circumſpiciebat: itaque commotus in lacrymas, & proſuſus in preces, Pontificem obteſtari, & quâ potuit reuerentiâ diſertè affirmare, niſi priùs auocato ab illâ, ſibi tam acerbâ, voluntate Sanctiſſimo Patre, non abiturum ſeſe à genibus eius. Flexit ea vis hominis tam validè petorantis Pontificis animum, licet obſtitatum; & indultâ imptæſentiarum miſſione eminentiſſimam à Roberto dignitatem diſtulit ille tum quidem, ſed non abſtulit: nam quantum inuitum creatione alterâ ſe promoturum, vt dixit Cardinali Veronæ, ita feciſſet haud dubiè, niſi priùs, ſecundo vix exacto menſe Pontificatus ſui, exceſſiſſet è viuſ. Interim (quaſi ita omnino vellet æterna prouidentia, quæ *miro ordine Angelorum miniſteria hominumque diſpenſat*) Sacri primùm Officij Concilio adlectus; inde à Clemente VIII. aſſumptus in ſocium itineris, quod Ferrariam ille inſtituit, Epifcopos examinare iuſſus eſt: denique, vbi rediit in Urbem, diſerto Pontificis imperio pridem contra omnes Roberti preces & lacrymas obfirmati, purpuram admittere eſt coactus. Et addebat pro ratione præcepti ſui Clemens ipſe, quòd *ſapientiæ merito in Eccleſiâ Dei non inueniſſet Roberto parem*. Eius vtique ſapientiæ, quæ ex ſancto Dei timore progenita *conſummata iuſtitia eſt*, ac virtutum omnium quam vocant *εὐκλοταειρία*: quarum in Bellarmino veluti congeſtarum teſtimonium non aliud; quàm ab ipſâ, quam geſſit, purpurâ ac dignitate deſumam. Nimirum, vt ad ſplendorem aſſumpti nominis illicò ſe produnt vilioris naturæ dedecora; ita generoſa mens, & incorrupta virtus, non alibi magis, quàm inter honorum inſignia cluſcit. Non ille aula ſuæ parietes veltiri purpurâ paſſus eſt, illo præſertim tempore, quo pauperum nuda corpora importunum Romæ frigus inuaſerat. Non ille aut ſibi aut ſuis munerum Ecclèſiaſticorum titulos fruſtrâve corraſit, quin & reiecit oblatos Capuani

Robertus
Bellarminus,

Cardinalium de-
precatur,

cogitur
admittere:

à ſuſceptâ
dignitate
ſubmiſſus,

Archiepiscopatus sui prouentus annuos ita diuisit, vt, distributis prope-
modum omnibus in Ecclesiam & egenos, suis ipse necessitatibus vix,
quod superetat, minimum teteturaret. Non ille, Romam à Paulo V. te-
uotatus, vbi secum Vrbis & orbis gubernaculo assisteret, induci vel ab
ipso Pontifice potuit, vt Archiepiscopalis Ecclesiæ suæ, cui vltà adesse
non posset, titulum retineret: negans Pastoris nomen, nedum fru-
ctum debeti, præterquam vini qui Pastoris munere fungeretur. Quæ
quidem & aliæ virtutes, quas modò dissimulo, iam inde ab incunabulis
adultæ cum Robetto, ita cum extulere omnium existimatione commu-
ni, vt imis patiter ac summis, iniquis iuxtà & æquis rerum arbitris,
fuetit in opinione dignitatis. Apud parentes suos & fratres co fuit in
pretio & honore, quo, si inuidiam excludas, ille olim Ægypti tector
inter suos. Illum Scholastici collegæ, in omnibus vbique principem, ama-
bant iuxtà ac venetabantur vti ducem. Illum Iacobus Laincz Societati
Præpositus, etiam tum titonem, veteranum CHRISTI militem agno-
fcit. Illum Gregorius XIII. Sixtus V. Clemens VIII. & quem antè
nominaui, Innocentius IX. quemque præterite non audeo, Grego-
rius XV. cum suo nepote Ludouifio (qui viti!) otaculi loco habent. Il-
lius consuetudinem Carolus Bottomæus & Philippus Netius, vtrque
sanctissimus, ille Præsul, hic Presbyter, exoptant. Vna Roberti gra-
tia Sabaudia Ducibus pretiosam reddidit familiam Bellatminam: Ro-
bettum Lotharingia, eundem Alexander Patina, Maximilianus Ba-
uatia, ac Ferdinandus I. ac Cosmus II. Etruria Duces, officii etiam ac
litteris, coluere. Philippus Rex Hispania Bellatminum, Cardinalem fa-
ctum gratulatur & gaudet; Henricus I V. Rex Gallia, Clementi VIII.
vt furtogetur, exposcit; illum Sigismundus Rex Polonia frequentissimis
litteris consalutat; illum Rudolphus, Mathias, Ferdinandus, Austriaci
Cæsates, atque adeò tota illa Augusta familia amote singulati ac vene-
ratione complectitur. Multa sunt etiam hæreticorum testimonia sin-
gularia de Roberto, sed indigna tot inter tantorum Principum recenseri.
Vnum hîc tamen & alterum, auctotum dissimulato nomine, consigna-
bo. Iudæum inter suos Romæ nobilem, de Bellarmino quid ageret in-
terrogatum, dixisse ferunt: Hæbræos propediem omnes à pertinaciâ suâ
ad Ecclesiam accessuros, ratione non aliâ adductos, quàm si Catholici,
præfettim Principes, ad vnus Bellarmini mores exigent suos. Quin
etiam Rex Angliæ cum Bellatminum assiduè lectitaret, ita aliquando
pronuntiauit: *Videri sibi, ac dici sanè posse, virtutem Bellarmini inuidiam
mortalium omnium superasse.* Talis ille cum esset iudicio omnium, vni si-
bi nihil ipse tribuebat; quin æternorum consiliorum dubiâ velut lance
suspensus, hærebat aliquando non satis de salute suâ secutus. Illam ita-
que vt affcteret, sæpè petiit, & vix tandem imis precibus impettauit à
Sanctissimo Patre, vt redite sibi liceret in eum virtutis locum, à quo
violentè fuisset abstractus, ac postliminio Religiosæ infantia velut red-
dito, ad matris suæ Societatis dilecta semper vbera teueri; meliori in-
de succo tctauratutus id quod reliquum esset Christianæ vitæ, quàm
educete adhuc, ex factâ licet sanctâque purpurâ, potuisset. Itaque, cum
annum ageret ætatis nonum supra septuagesimum, innocentissimus te-
uera

omnibus est
veneratio-
nis

soli sibi
vilescit.

CAP

ta Societatis

propi Xaur

cia

zantam vis

domæ præfer

caelum su

uetà fenex, quò expeditiùs abiret in cælum suam, vti vocabat, domum, malitià verè patuulus, ad S. Andree Societatis Titocinium sese recipiens, illud patientissimi Prophetæ vsurpare meritò potuit: *In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.* Enimuerò non ita multò pòst morbo corceptus, illoq̄ue letali, mitum quantas totâ passim Vrbe commotiones excitauit animorum. Erant etiam de Primoribus, qui illud Ecclesiæ columen diutiùs, vel suæ vitæ impendio, seruatum vellent; erant & Principes in Vrbe viri, qui expressum de venâ sanguinem, ac, si qua possent etiam à viuente corradere, religionis ergò seruarent. ipsi Pontifici Missale delatum, ceteri libelli precatorij alijs atque alijs pro vniuscuiusq̄ue conditione Purpuratis Patribus cessere. Tandem perductus ad extrema, iamq̄ue depositus, parcm vitæ pientissimæ finem sortitus, celsi illud sollicitè etiam testamento cauerat, ingenti tamen & pompâ & veneratione delatus est in Patrum Societatis commune sepulchrum, Deo serui sui merita factis etiam à morte prodigijs contestante.

*cum magnâ
opinione
sanctitatis
moriuntur:*

Habet & alios, eosq̄ue antiquiores, Italia, ac præsertim ipsa Roma, Martinum Olauium, Hieronymum Natalem, Andream Frusium, Cornelium Vischæum, Siluestrum Landinum, Michaëlem Metauallem, Iulium Mancinellum, Sectarium Caputium, Simonem Bucerium, Fabium de Fabiis; & quem dudum nominare debueram, Petrum Fabrum, primum Ignatij Socium, illum de Societate IESV Germaniæ sub hæreticis laborantis primum Apostolum. Sed enim de illis, alibi de hoc etiam, deinde dicendum erit.

viti & plures de Societate in Italia.

Vnum ego Roberto Bellarmino sanctissimo seni Bernardinum Realinum, & illum innocentissimæ vitæ virum emeritum, quasi geminum adiungo. Carpis ille oriundus, cum Lechos Societatem inuexisset, quantumvis aliò sæpè vocaretur imperio Superiorum, & vocantes ille sequeretur alacriter, varijs semper iisq̄ue supra naturam prodigijs est detentus: quasi illum Deus (quod deinde secutum est) vrbi illi patronum inter Cælestes prouideret. Igitur quadraginta ipsos annos inibi moratus, cum admirabili opinione sanctitatis, tandem xvi. huius sæculi, annis sex octogenario maior excessit è vitâ: gratissimum ex effecto etiam corpore odorem latè spirans, indicem animæ incorruptæ. Mortem acerbam ciuibus omnibus excepit campanarum omnium totâ passim vrbe sonantium lugubris tinnitus; ipseq̄ue Bernardinus auctoritate Episcopi ac Scenatorum, adlectus in Patrem ac Defensorem populi sui, salutem eius sibi apud Deum esse cordi, iteratis subinde miraculis ostendit.

Bernardinus Realinus

miraculis clarus

in Patrum urbis Lechenis electus.

CAPVT SECVNDVM.

*Aucta Societatis existimatio per Apostolicam sanctitatem
Francisci Xauerij, & per ceteros in Oriente laborum
eius socios atque amulatores.*

CVm annum vix alterum confirmata Societas totâ passim Italiâ, ac Romæ præsertim suo natali solo (si quod tamen illi natale forum est extra cælum) sub felici IESV fidere adolefceret ex voto Patris, animis

mis plus quàm incrementis in dies facta robustior, breuî par orbi terrarum esse cœpit. Itaque incredibile dictu est, quàm pauci quantillo tempore Româ egressi, impellente eos Ignatij & vel maximè Dci spiritu, Orientem & Occidentem, Meridiem & Septentrionem, hoc est, totum quàm patet orbem, agendo patiendoque fortia peragrarint. Quos inter cœnuit *vir ille Calitibus magis similis quàm mortalibus Franciscus Xauerius; qui, legante Pontifice, & cogente charitate, Oceanum ingressus, iuuandos alio in orbe terrarum quæsuit Orientales populos, quibus in mortis umbrâ habitantibus oriens ex alto Euangelij lux nondum affulserat.* Non ille more ignis, qui vicinas depastus incendio siluas, sistitur obiectu fluminis, aut etiam reflante vento ad cineres suos redit; incepto destitit vinqum, nedum regressus ad suos est, reflante vel obnidente fortunâ: at cùm videt opulentissimam ex remoto prædam animarum, eius cupiditate sic exarsit, vt, vastissimo licet Oceano abscessa à nobis ac veluti reuulsâ, sibi tamen adeunda illa, atque ad communem Ecclesiam, nullis impeditam terræ spatiis, reuocanda denique videretur. Adcò vt de cœlesti eius quo ferebatur igne tantò iam antè distinctè prænuntiata dici possint illa quæ suo in Epithalamio diuinus ille Sponsus de immortali Sponsâ magnificè decantat: *Lampades eius, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multe non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Verè enim lampades eius, hoc est Xauerij, lampades ignis, lampades erant Ignatij, quibus hic succensus ab I E s v suo, deinde illum igne sic inflaminauit, vt, quod de vtrisque Apostolico confirmatur oraculo, *compertum sit, calistem duorum illorum hominum charitatem vastissimo coërceri non potuisse vnus orbis ambitu; quem vniuersum multis sæculorum at atibus non audax Romanorum fortitudo peragrarè victoriis, neque curiosa Græcorum sapientia illustrare litteris potuere.* Age vcrò (quando huius Xauerij, viri supra memoriam omnem & æstimationem omnino magni, nec obitèr quidem attingi, nedum recenferi, possunt singula) pauca solùm, & quidem illa quæ ad commendandam eius apud mortales ac Cælites dignitatem faciunt, pari quàm de Ignatio antè fecimus fide & breuitate, percurramus. Fidem facient verba sequentia, quæ non Societatis homo quispiam pro suo priuatim affectu Xauerij studiosus, sed Nicolaus Zambeccarus Consistorialis Aulæ Aduocatus, & sacre Congregationis Secretarius, coram Sanctissimo Domino nostro Gregorio XV. in publico Consistorio pro veritate, totius Orientis, orbis panè dixeram, consensu testatissimâ, pronuntiauit. Breuitatem autem non nimium extendent, quæ simili fide cùm ex illo ipso, tum etiam aliunde habita, pauca subnectam.

Gregor. XV.
Io. Ciampoli Secretarij sui voce respondens Relationi supr. citatæ.

Cant. 8.

Greg. XV.
supr.

Summa
vita Xauerij ex
Oratione habitâ in
Consistorio
publico à
Nicolaus
Zambeccarus.

Sexto anno post ortum Ignatij claris nobilitate & pietate parentibus, in castello materna ditionis in Nauarrâ, cui Xauerio nomen, natus est Franciscus Xauerius. Lutetia Parisiorum dum litteris operam nauat, pater de illo domum reuocando cogitauit; reuocasset que, nisi Maria Magdalena Francisci soror, que Gandia Discalceatarum Virginum sancti Francisci magnâ sanctitatis famâ Cœnobium regebat, patrem per litteras admonuisset, vt Franciscum noui orbis Apostolum à Deo electum omni ope foueret in studiis litterarum. Prædictionem probauit euentus. Nam Lutetia spiritualibus Exercitiis ab Ignatio excultus, atque ad meliorem vitam traductus, interque Socios aggregatus, Ro-

nam

manū venit. Hic, fundatā Societate, rogatu Ioannis Tertij Lusitanie Regis, ab Ignatio mittitur in Indiam, Orientalibus populis CHRISTO adiungendis iussu Pontificis Pauli III. qui eum dignitate potestateque Nuntij Apostolici ernauit. Ex Lusitaniā (ubi à Ioanne primū Rege, deinde communi populorum appellatione, & ipse, & ob eius causam reliqui Societatis homines, per Lusitaniam ac subiecta ei Regna Apostoli dicti sunt) in Indiam soluens, recusato viatico, precario victu vestituque, sub dio dormiens nautico super fune, agrotis inferuens, sordes eorum linteasque vestes abstergens, Sacramenta illis administrans, nautas vectoresque Christianis præceptis erudiens (quem morem in reliquis navigationibus constantissimè tenuit) Goam peruenit. In hac vrbe sui Apostolatus initia positurus, pueros rudemque plebem tintinnabulo coactos in templum, cæpit nostra Fidei rudimenta docere: adultos, in quorum plerisque nihil erat Christianæ rei præter nomen, à vitiiis absterrere, atque ad Penitentia & Eucharistia Sacramenta priuatis colloquiis, publicis concionibus, omnibus charitatis officiis prouocare. Fundatō hic Collegio Societatis, tamquam Indiarum Seminario, ipse, qui se segregatum nouerat in Euangelium ad omnes Orientis plagas, Goā relicta, Comorinum promontorium, oramque Piscariam margaritis nobilem petit, animarum audior ipse quàm ceteri margaritarum. Inde disseminat ubique CHRISTI Fidei discedens, Trauancoridis Regnum CHRISTO adiungit, tum Ceilanum insulam, tum auream Chersonesum, tum Mauricam regionem, tum alias atque alias gentes efferatas ac barbaras, tum Japoniam, vltimam Orientis oram, vbi numquam CHRISTI nomen auditum erat, Euangelo lustrat; indefesso semper animo, per immensa terrarum spacia, per aperta vitæ discrimina, contemptis exæstuantis Oceani fluctibus, piratarum atrociniis, incommotis infinita nauigationis. Nec contentus tot ubique locorum terras, tot maria docendis populis perlustrasse, tot insulas, prouincias, Regna Deo peperisse: à capite rem exorsus, in Sinas expeditionem adornat. Atque emenso iterum Oceano, in Sancianum insulam Sinis proximam defertur, Sinarum claustra, seuerissimis quamquam legibus custodiisque firmata, tentaturus. Vbi derelictus simul ab interprete, simul ab hospite, morbo correptus, desertā in insula, in humili tugurio, in magnā rerum omnium inopiā, hoc unum ægerrimè ferens, se iuuandorum hominum aditu prohiberi, ceterum Dei desiderio videndi supra modum incensus, annos natus quinquaginta quinque, decennio post suum in Indiam aduentum, quarto ante Ignatij obitum anno, sanctissime moritur. Indiarum Apostoli nomen consecutus, non tam aliorum prædicationibus, aut Lusitanorum Indorumque consensu populorum, quàm propriis virtutibus, quibus se Apostolorum ad vitam conformauit, ac donis atque miraculis, quibus ad Apostolorum gloriam illum extulit Deus: adeo ut toto Oriente non alio nomine, quàm Sanctus atque Apostolus appellaretur ab omnibus, etiam ab Ethnicis, qui ad eius sepulcrum accedere venerabundi, eiusque opem implorare consueuerunt. Et sanè (ut ceteras virtutes omittam omnes) quanta, quamque Apostolica fuit eius charitas, siue in Deum, cuius desiderio ita capiebatur, ut sæpe ardente vultu, flagrantibus oculis atque in cælum defixis, diuinitus attolleretur à terrā, ac cælesti super affluente latitiā, cui ferendæ impar erat mortale peccus, exclamare dulcissime cogeret: Sat est, Domine, sat est: aut in homines, quorum causā nullum laborem aut discrimen umquam formidauit, tam insatiabili animarum siti, ut tot populis, Regnis, Regibusque ad

G g g g

Deum

Summa
virtutum.
Xauerij ex
eodem.

Deum traductis, totoque penè Oriente Euangelij luce lustrato, adhuc in primordio operum esse, atque angustus orbis terrarum ingenti eius animo videretur? Dona verò atque miracula quàm multa, quàm planè Apostolica fuere? Diferarum gentium linguis, quas non antè didicerat, ita expedite apteque loquebatur, ac si apud eos populos natus educatusque esset. contigitque non raro, ut, dum apud circumfusam multitudinem diceret, variarum nationum homines illum audierint, suâ quisque linguâ loquentem. Quid rerum futurarum absentiumque præsentiones ac vaticinia? E plurimis, quæ in eius actû legitime instruetis recensentur, vnum attingam. Lusitana classis, hortatu Xaverij aduersus Accros incitata, dum è portu Malacæ soluit, prætoria biremis, saluis tamen militibus, submergitur in portu, spectante ciuitate atque omen infelicis exitus eam rem interpretante, simul in Xauerium instrepente, qui contra validam ingentemque Accrorum classem, ducentos ac triginta Lusitanos milites in octo naues distributos animasset. At Xauerius pergere illos constanti animo iubet, quod Deus ad certam victoriam vocabat; eoque die pro vnâ biremi amissâ duas superuenturas. Superuenere ante solis occasum è Molucis biremes duæ, militibus omnique apparatu bellico instructæ: seque, hortante Xauerio, ad reliquam classem adiunxere. Sed cum post multos dies nuntius de classe nullus adferretur, spargitur ab Ethnicis rumor, Lusitanos ab Acenis contrucidatos. Xauerius mæstam sollicitamque ciuitatem consolaturus, in concionem ascendit: & quâ horâ ad flumen Parles, quod Malacâ distat trecentis miliaribus, Lusitani victoriam urgebant, occisis quatuor millibus barbarorum, & captis vel demersis eorum nauibus; ipse classium congressum describere primum cepit: deinde, Agite, inquit, Malacenses Deo gratias pro victoriâ, quam Lusitani hoc ipso temporis puncto reportant, tribus tantum aut quatuor è nostris in pugna desideratis. Id vbi dixit, etiam diem designauit, quo illi spoliis onusti in patriam redituri erant. Omnia, uti prædixerat, ac si oculis illa spectasset, euenere. Iam verò miracula per illum, tum vitâ sanctum, patrata diuinitus, tam multa, tam varia, tamque insignia sunt, ut profecto Xauerius nihil fecisse minus à magnis Apostolis, affirmari possit. Certè mortui ad vitam restituti, ut cetera taceam, quamuis in Relatione habitâ coram Sanctitate Vestrà, quatuor tantummodo numerentur, tamen non pauciores quàm viginti in actis proferuntur. Ut profecto, cum tanta Xaverij sanctitas, tantusque ex eius laboribus hominum fructus existerit, mirum non sit, si viro virtutibus ac miraculis inclyto, incensis populorum studiis, supplicibus Principum litteris, totius Indiarum Cleri precibus, flagrantissimis Lusitani Regni votis, ac penè generis humani consensu, caelestes honores ab Apostolicâ Sede contendantur.

Quibus quidem verbis etsi nec illustrius quidquam nec amplius, vel de sanctissimo quolibet viro dici posse videatur; quia tamen supra humanam commendationem omnem Xauerius est, adicere audeo etiam naturæ calculum velut animatum, ipsiusque adeo Dei Cælitumque testimoniū; quorum magnitudine cogor hîc ego de Xauerio, viro, ut antè dicebam, Cælitibus magis quàm immortalibus simili, intelligere Dauidis illud: *Minuisti eum paulò minus ab Angelis, gloriâ & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.* Quid enim, seu consideres in illo florem virginæ animæ illibatæ, seu corporis anno plus integro in viuâ calce depositi formam & colorem non solum constantem,

Xauerius
dictus à
Pontifice
Cælitibus
similis.
Psalm. 8.

stantem, sed viuidum & suauem; siue illius nunc inter Missarum solennia ac sæpè aliàs à terrâ suspensi; nunc toto per mare triduo impundè fluctuantis leuitatem, velut concretæ molis expertem; seu demum eiusdem præsentiam pluribus locis & longè à se distitis simul exhibitam; an non hominis minus quàm Angeli in Xauerio deprehendes? Sed infetiota sunt hæc. qualia verò, vt iam dicam, æstimentur ea quæ illum Angelico cuius ordinis quàm simillimum effecêre?

Angelotum nouem ordines siue turmas, siue, vt Theologi loquuntur, hierarchias tres ita distinxit Deus, vt infima terram & homines in illâ degentes, altera cælum & aëreas quas vocant potestates, summa denique Deum spectent. Angeli, Archangeli, Principatus veluti legati sunt ad custodiam, conseruationem defensionemque mortalium: Potestates in elementa, Dominationes in cælestia corpora, Virtutes in media omnia imperium exercent, idque vel vrgendo consentanea naturæ, vel supra hanc admirabilia procurando: in Thronis pleno diuinitatis illapsu veluti conquiscit æterna maiestas, Cherubinos illuminat increata sapientia, Seraphinos accendit bonitas in finira.

Enimucrò Angelum, hoc est legatum siue missum, Xauerium loquitur, cum Apostolici Nuntij à Paulo III. illi imposta dignitas & delegata potestas, rum *gloriosum nomen Apostoli, quod fidelis Dei seruus Apostolicis factis & sanctitate promeruit non solum sibi, sed etiam suis: unde quæ Lusitanum Imperium per Europam, Africam, Asiam, & nouum patet orbem omnes de Societate IESV Apostoli nominantur.*

Ad custodiam verò defensionemque mortalium quid tandem in Xauerio requiras? Nota atque iam antè etiàm insinuata est eius animi larga benignitas, quæ omnes homines vbique terrarum vno velut amplexu continebat ipse vnus; quæ immemor suæ dignitatis ac vitæ, immemor omnino sui, non animos curabat solum, sed & deiectis corporibus seruebat, vsque ad purulentam vlcis alieni faniem intrepidè haustam ore tam auido, quasi si deliciis cælestibus pasceret. Apostolicum illud, visumne dicam an somnium? quo sub Æthiopia impositi suis humeris immani pondere ad expressum vsque sudorem gemebat in somno Xauerius, quid indicabat aliud, quàm promptissimam similis etiam obsequij præstandi illis hominibus voluntatem? Illotum ille causâ toties iactatus Oceano tam vasto: illis toto aliquando triduo fluctuauit in rabulâ naufragus, suis se velis ac desiderijs sustentans, ac dirigens in locum iuuantis hominibus opportunum: illos per ardentes arenas litorum Indicorum, illos per spinis & præacutis silicibus instratas Iaponiæ vias, sæpè etiam torrentibus intercisas, & frigoribus infames, nudipes ipse & sacram insuper supellectilem suis ferens humeris, conquirebat: illorum infinita corpora sanitati restituit: illorum minimum viginti emortua iam arque deposita, & quandoque etiam tumultata, reuocauit ad vitam: illorum idem animas ad decies centena millia, & quod excurrit, suâ ipse manu Sacramento eluras Ecclesie, & per eam salutem redonauit. En alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce magnâ quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ &

S. Thom.
1. p. q. 107.
art. 1. & 6.

Francisc. Maria
suprà
fol. 10.

Et in specie,
imò
Archangelus,
Principatusque
hominum,
urbium
regionumque
tutelariis.

In Actis Canon. citatis
à Nicolao Zambeck. sup.
in Orac. f. 13.
Apocal. 7.

Turcell. lib.
5. cap. 10.

Math. 24.

Rel. fol. 15.

Greg. XV.

Relat. sup.
cit. fol. 54.

mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Illorum denique curandorum apud Sinas toties impedito studio ac desiderio tandem immortalis est, ferens ægerrimè prohiberi se Sinarum aditu, utpote qui totius Orientis salutem mente complexus, in primordio operum suorum stare se crederet: nec dubium quin si ei contigisset ut Sinarum expeditioni superstes Romam, quò ab Ignatio accersebatur, perueniret, Occidenti quoque depositisque Ecclesie partibus fuerit pariter salutis futurus; sensu, ut dicitur, accommodatio expressurus in se Seruatoris istud effatum: *Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem; ita erit & aduentus Filij hominis. Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquila.* Quas inter quis non agnoscat Xauerium, saluti Gentium quasi prædæ suæ, non utique laniandæ, sed Deo seruandæ, semper intentum? *Admirabile illud*, inquit in Relatione suâ sæpè iam antè nominatus Cardinalis, quòd, cum magnis itineribus per montium cacumina numerosus Badagarum exercitus in Regnum Trauancoridis, atque Promontorium Comorini furens excurreret in ruinam Christianorum, quos ipse baptizauerat, Xauerius solus, inuictè in Deum fiducia clypeo tectus, obuiam barbaris processit, militesque seuerè increpauit. Stetit illicò exercitus immobili vestigio, nec progredi ulterius potuit. quin etiam ducibus pergere uolentibus respondabant milites, progredi se nequaquam posse, & cernere è regione adstantem cum Xauerio virum quemdam magnum & maiestate terribilem, nigra veste indutum, qui eos terrebat; neque ardorem ex vultu atque oculis emicantem ferre se diutius posse. Quod cum ipsi etiam duces experirentur, retrocessit totus exercitus, atque ab incepto destitit: victorque Xauerius Christianos, quos CHRISTO pepererat, à cade & rapinis liberauit: merito nimirum suo, & Ignatij auxilio, cuius, ut iam meminimus, appensum collo nomen gerchat in pectore, & cui tanto Duci sacre militia rudimenta Franciscus Xauerius approbavit. Nec sanè video, cui præ Ignatio conueniat species illa viri magni, & maiestate terribilis, & nigra veste induti, & ardentis vultu atque oculis. Quæ quidem omnia in illum iam antè propositum rectè quadrant, docentque viuientis etiam tum, ac Romæ residentis, Ignatij præsentiam non tantùm Coloniae ad solatium Kesselio, sed etiam in Indiis Xauerio ad auxilium fuisse concessam. Defendit ergo homines sibi commissos cum Ignatio Xauerius, dignus utique vel ex hoc Angelico Principatu.

At cum Malacam, urbem in India Orientali celeberrimam & frequentissimam, seu pestis inuasisset (quod propter ciuium peccata euenturum illi antea discendens Xauerius prædixerat) breuique tempore quamplurimi paucis admodum superstitibus periissent; necdum desceiret lues, sed maximè indies grassaretur. Ut primùm corpus Patris Francisci, quod ex Sinis in Indiam afferre batur, eò appulit, & ex nauis in urbem delatum fuit; statim ac subito contagiosus ille morbus omnino cessauit, nec ab eà die mortuus ullus, aut morbo correptus fuit: sed adeò tota lues extincta est, ut tam pestiferi morbi deinceps ne vestigium ullum superfuerit.

Quis ergo, si repetat animo seu depulso ab innocentibus hostes, seu pestem late grassantem subito à nocentibus auocatam, quis, inquam, Xauerio non tribuat quod de tutelaribus Angelis canit Ecclesia,

Natu-

*Natura fragili quos Pater addidit
Cælestis comites, insidiantibus
Ne succumberet hostibus?*

Iam Angelicarum Potestatum est in elementa dominari: dominatus est etiam in elementa Xauerius, cum toties precibus suis & ventos com-
pescuit, & tempestates sedauit.

*Xauerius
instar est
Angelica
Potestatis,*

Quid porro dicam de vi ac virtute effectrice miraculorum, quam nomine suo circumferunt cælestes illi spiritus, quos à tantis operibus appellatione desumptâ Virtutes cum Ecclesiâ nominamus? Enimvero difficillimum esse duco, ac pænè infinitum, vnus Xauerij quæ prodita litteris sunt, & sufficientissimis approbata testibus, miracula recensere; sed illa iam & nonnulla tetigimus, ac plura etiam postea referemus.

*instar An-
gelicarum
Virtutum,*

Dominatione etiam quæ vocantur Angelicæ, quod mouendis cæ-
lestis astrisque præsideant, non solæ habent. Etenim & eliciisse ventos ac fulmina, & solem stitisse, prodigio illo vix semel & iterum iam inde ab ipsis naturæ principiis vísitato, alienum à Xauerio non fuit.

*instar Do-
minatio-
num,*

Erat adeò quòd suo quasi iure à tantarum molitione rerum inter-
quiesceret aliquando Xauerius, nisi toto velut impetu in illum, quasi in Thronum illapsa diuinitas, quiescere eum & scientiâ & amore nimio prohiberet; hinc adeò emicabat illi cor à præsentia Numinis, ita pe-
ctus ardebat, sic arctabatur ab immensitate tantâ animus nimis angu-
stus, vt nec se ipse capiens, neque Deum, cum noctibus aliquando ri-
gentibus sub diuo in oratione persisteret, visus sit & ambabus manibus tunicam à corde subducere, & auditus non semel exclamare verba illa toties iam & suauissimè decantata, *Satis est Domine, satis est.* dum interim & difflueret in sudorem ipse totus, & solueretur in lacrymas, & sursum eleuaretur ipso corpore, & animo suo, velut non iam vltà mortalis, emicaret in cælum.

*instar
Throno-
rum,*

Intelligebat enimvero non abdita tantum & occulta naturæ, non so-
lùm quæ latebant in secessu temporum & locorum, non modò quæ
gerebantur in penetralibus humani cordis; sed multò maximè (vix
Cherubinis inferior) Deum ipse suum, & in eo omnia cognoscebat.

*instar Cbe-
rubinorum*

Quis ergo prohibere potuisset Xauerium, quo minùs IESVM amores
suos & omnia, etiam dormiens loqueretur? quis illum arcere ab illo
amoris statu, in quo Seraphini cælestis militiæ principes Deo proximi
conquiescunt? quis demum amoris Xaueriano modum ponere, cui &
cæli angustus ambitus, & totius mundi videretur exigua magnitudo?
Sanè quidem Francisco illi Seraphico (cum à sanguineâ specie cruci-
fixi, diuini cruoris quædam quasi sigilla imprimerentur manibus eius
& pedibus, ipsique adeò cordi) visus est CHRISTVS velle concedere sui
quandam similitudinem & amorem. At verò cum laboraret in Indiâ
Xauerius, ac præsertim anno vitæ eius vltimo, cum vehementiùs æ-
stuarer, palàm conspecta est, collatis ritè temporibus, in paternâ ditione
domoque Xauerij, crucifixi IESV lignea effigies in sudores largè dif-
fluere, quasi Xauerij sui labores illos & sudores heroicos, animarum
communi causâ susceptos, non eius iam vltà, sed suos esse vellet, illu-
stri profectò argumento conspirantium inter se dolore & amore mutuo
Xauerij atque IESV.

*instar Se-
raphimo-
rum.*

Magnum ergo lumen Orientis, sed non solum, Xauerius fuit; plures ab IESV radij, plura à Societate, eiusdem plagæ fortunata lumina prodierunt. Hæc inter verè eminuit Apostolicæ virtutis æmulus, geminusque Xauerio Gaspar Barzæus Zelando-Belga, oriundus ille ex humili, atque ex ipso propemodum mari, sed *paruus* initio *fontis creuit in fluum*, & (quod mirabere) *in lucem solemque conuersus est*. Venit Gaspar ex Belgio in Lusitaniam: humana si spectes, secutus heri sui fortunam; at diuina si reputes, providentiæ æternæ consilio in inensem Indicam focius laboranti Xauerio destinatus: nam in Sociorum IESV, hoc est, vt inibi dicebantur, Apostolorum, collegium à Simone Rodericij cooptatus, positus Conimbricæ rudimentis Apostolicæ vitæ, & sacris Catholicis initiatus, soluit in Indiam. Quid Goæ primùm, quid deinde præstiterit, quid Armusæ in illo omnis impietatis domicilio, & colluione nefandissimâ profligatæ religionis, vix toto septennio perfectum vnus Barzæus; assequi narrando difficile, nec huius aut loci aut temporis est. Loquentur etiam sine voce quæ Ethnici, quæ Saraceni, perpetuo viri velut miraculo attoniti: hi magnum eum Christianorum Sacerdotem appellabant; hi in Coranum suum, quod Christianis intulisset pedem capitale est, prehensâ ad osculum manu perducebant. Iudæi eundem, eum in synagogis suis sabbato disputantem audissent, Ioanem Baptistam Zachariæ filium nominabant. adeò Gaspar IESVM etiam inter impios referebat, vt eodem apud eos loco, quo ille habitus olim fuerat, haberetur. Fuit vt accensus zelo Domini, cum videret opponi CHRISTO Mahometem, crucem compararet ingentem, quam eum, puerorum piè psallentium turbâ præniâ, ad Coranum detulisset, & inibi defixisset intrepidus; Mahometanis qui inerant virtute crucis repente dilapsis, ipsos aditus & valvas expiatæ per crucem impietatis eximento & calce per fabros adhibitibus obserauit, religione Gasparis de impostoris illius superstitione scèdissimâ triumphante. Præfens in vrbem tum aderat his omnibus Rex, & ille Saracenus; neq; mutire contra ausus: adeò Gasparis eum virtus & vulgo maior natura peruicerant; quin & CHRISTO, quod statuerat, adhæsisset, nisi territus & persuasus ab improbis, Regnum terræ quod metuebat amittere, cæli Regno, vt dicebant, à se longè posito, prætulisset. Denique cum Goæ peroraret in æde maximâ, illâ vi & efficacîâ, quam humanam esse negarent, stans atque depugnans, ipsâ in arenâ, ipso in campo certaminis, defectis repente viribus, exanimatus, non ita multo post, dicente Spiritu, requieuit à laboribus suis; quos plures, quàm fecissent decem alij quantumuis strenui, pro Religione subiuerat; vnus, si vllus (quæ summa est Apostolici & nominis & honoris) suppar & similis Francisco Xauerio.

Fuerunt ergo Franciscus & Gaspar nascentis aut renascentis per Orientem Ecclesiæ geminum & vtrumque fortunatissimum sidus. Plura sanè eidem illi de IESV Societate nec obscura sidera præluxère: sed enim *numera stellas*, siue oeciduas illas peracta iam cursu virtutis, siue alias in locum laboris & gloriæ hodieque succedentes. Viam lacteam (quam Græci *γαλαξίας* vocant) congeriem esse minimorum siderum sunt qui putent, illac iter esse Heroibus ad æternitatem superstitionis anti-

P. Gaspar
Barzæus,
Esther 10.

alter in
Oriente
Xauerius,

summâ est
in venera-
tione etiam
apud in-
fideles,

deficit in
sacrâ ca-
thedrâ,
obitque
propemo-
dum stans;
Apocal. 14.

Gen. 15.

antiquitas existimauit. De illo decertent Astrologi, hoc figmentum esse doceant Christiani: ego sic statuo, Camertes, Gomefios, Henricios, Turrianos, Fernandefios, Villelas, Carnerios, Almeidas, Riccios, Cataneos, Mastullios, & sexcentos alios, omnes de Societate IESV feandum Xauerium & Gasparem Orientis Apostolos, & iter ad immortalitatem strauisse mortalibus, & ne qua aberrarent à viâ, lumen castæ fidei & admirandorum subinde operum præluxisse.

*aliis sub-
euntibus
in locum
Apostoli-
ci laboris.*

CAPVT TERTIVM.

Præclara de Societate fama per Meridiem, Occidentem & Septentrionem sparsa ab Apostolicis earum regionum viris.

HÆc ad Orientem, sed non ad Meridionalem plagam Africæ eadem seges, nisi laborum & ærumnarum, fuit; nec sui ramentum, etiam exantlandis & perferendis iis, de Societate IESV Apostoli defuerunt. Hos inter ille iam antè nominatus Pontificius in Tridentino Theologus, & subinde Societatis vniuersæ post Ignatiū Præpositus Generalis, Iacobus Lainius, continentem Africæ ingressus est, eâ partē quâ Mediterræneo mari ab Italiâ Siciliâque diuiditur. Missus hic ab Ignatio comes Ioanni Baptistæ Vegæ Proregi Siciliæ, religiosissimo iuxta ac generosissimo Duci, illam exercendæ & inculcandæ virtutis materiam inibi nactus est, ut dicere possit ex merito, non casu abiectus in terram, (quod ille mali ominis auerruncator) sed ruinas inter publicas stans erectus, *Teneo te Africa*. Pontificiis & Cæsarcis auspiciis, occupatum nuper à Dracuto archipiratâ Aphrodisium bello petebatur. infestæ erant tempestates in mari, æstus, & maximè per æstarem, in littore Libyco intolerabiles: hostes morte iam deliberatâ ferociosiores, & quod summum, vulnera ex his funeraque frequentia. sternuntur quandoque morbo ducenti amplius & quadraginta: illis seu viuentibus, seu morientibus, seu vitâ functis, omnia Christianæ pictaris officia impendit vnus cum socio Martino Cornozâ Lainius; atque, dum vel affatu vno obuius quisque deiicitur, valentior ipse firmiorque consistit. Ducuntur ad vrbis oppugnationem milites, primus ipse hostilia inter tela progreditur. Tempestate furente animum perinde miles ac nauta despondent, hærentes vel attoniti metu, vel lamentis cuncta miscentes. Lainius diuino plenus solatio spem bonam inculcat, quin certam iis à periculo incoluntarem, uti euēnit, constanter & magnâ voce denuntiat: adeo ut & ad salutem morientibus, & pugnantibus ad victoriam, & ad portum naufragis momentum atulisse magnum nec sine prodigio diceretur: in quo & excelssitatem animi inter quosuis terrores inuictam, & admirabilem rerum humanarum vitæque contempnum ut animaduertebant passim, sic impensè colcbant & vnerabantur vniuersi.

*Iacobus
Lainius è
Societate
IESV pri-
mus in
Africâ,*

*Histor. So-
cietatis par. 1.
lib. 10. n. 88.
& seqq.*

*proximo se
impendit.*

Sed age ab hoc littore, ipsam per Ægyptum, ad littus Africæ oppositum, quin etiam ad interiora Æthiopiæ Abassinæ, atque adeo Casfraxix penetremus; visuri isthic aliorum actus heroicos, dignosque quibus merito

meritò prælusisse tantùm Lainij iam perspecta constantia videatur.

Histor. So-
cietatis
par. 2. lib. 3.
& 6.

Christo-
phorus Ro-
dericius,
focio Ioan.
Baptistâ
Eliano,
Pontificius
Nunnius
ad Copho-
rum Pa-
triararcham
scripsit
cum.

Ab Alexandrino Patriarchâ affulserat aliquando spes reuocandæ ad Catholicam vnitatem Cophorum Ecclesiæ. Pius ergo IV. pro summi & optimi parentis officio, non aliunde quàm à Societate sibi deuotâ ad tantæ molis expeditionem idoneos petit. datus est Christophorus Rodericius præstanti doctrinâ vir, ac virtute etiam maior, additusque ei socius Ioannes Baptista Elianus, ab Hebræis ad CHRISTVM, & subinde ad IESV Societatem, traductus. illum Pontifex cum auctoritate Nuntij Apostolici Memphim ablegat, donis ad Patriarcham & monitis instructum. Peractâ nauigatione, faciles habuit accessus ad Patriarcham primos, sed difficiliores alios impostoris cuiusdam Abrahami Græcâ fide; qui cum collegâ quopiam Georgio sæpè à Christophoro conuictus, erroris simulationem dein in odium vertit. Sed enim veritatis illi nuntij nihil sibi à falsitate, nihil fideles illi Domini serui à perfidiâ meruebant. Itaque quâ Cophos, quâ detentos in Turcatum vinculis Christianos, etiam cum aperto vitæ discrimine, instruere, consolari, seruitute suâ & morte benè emi existimantes libertatem & vitam animarum. Et ptopè abfuit vt Ioannes Baptista agnitus ab Hebræâ matre & proditus, suam, quam profitebatur ipse & inculcabat aliis fidem, etiam sanguine testaretur; tantam illi felicitatem inuidente Christophoro, cum diceret, non alio se voto magis quàm tolerandam CHRISTI causâ apud barbaros ærumnarum, atque adedò mortis ipsius, ad Societatem accessisse.

Sed calamitatum haud paulò plus, periculorum etiam multò plus, exhaustum est à Sociis in Æthiopiâ siue inter Abassinos, siue in Tongensi Regno inter Cafres.

Rex Abas-
sinus in so-
cietatem
cum Rege
Lusitano,
& submis-
sionem Ro-
mano Pon-
tifici pro-
pendet:

Rex Abassinorum Dauid famâ excitus earum rerum quæ prospere à Lusitanis in Indiâ gerebantur, primò ad Protegem Alphonsum Albuquerqueum misit, qui amicitia iungi se cum Emmanuele Rege postularet; tum ad Clementem VII. etiam alterum delegauit, qui suis verbis Pontifici in celeberrimo Bononiæ conuentu, cum Carolus Cæsar coronatus adesset, tamquam summo Pastori vniuersalis Ecclesiæ, solennem à se venerationem & fidele obsequium exhiberet. Ferebatur intetim oraculo editum apud Ægyptios, futurum breuè vt Sacerdotes è remotis ad se regionibus mitterentur, & inter eos Patriarcha, qui Æthiopicam & Abassinam Ecclesiam coniungeret cum Romanâ matre omnium, à quâ per Dioscorum iam dudum antè secesserat. Fidem oraculi suscepit Claudius filius Dauidis atque successor; camque vt impleret, à Ioanne Lusitanæ Rege eius nominis Tertio impensè petiit, vt sibi suisque populis legitimum & rectè sentientem Patriarcham à Romano Pontifice impetraret. Ioannes pro suo studio propagandæ magis Fidei quàm Regni, Claudij votis vt satisfieret, cò mitri duodecim ex Societate IESV à Pontifice Ignatioque postulauit. Designatus ergo ad Apostolicam hanc, hoc est miseriarum plenissimam, Patriarchæ dignitatem Ioannes Nunnius Barretus Lusitanus: additque illi Andreas Quiclus Castellanus, & Melchior Carnerius item Lusitanus, qui Episcopi, & si quid Patriarchæ contingeret, eius successores eligerentur. Nunnius perfunctus iam aliis

Patriar-
cha ad il-
lum desti-
natur Io-
nes Nun-
nium Bar-
retus, so-
cis An-
dræa Oni-
do, &
Melchior
Carnerio
Episcopi.

in Africâ laboribus pro Fide & Christianâ charitate susceptis, ardebat ille quidem se suamque Deo & Religioni vitam ac sanguinem consecrare; sed speciosum nomen dignitatis adiunctum, animum latendi cupidum percellerat; donec ut susceperet iussus ab Ignatio (qui quâ erat perspicaciâ plus in illâ potestate futurum præuidebat onctis quàm honoris) tantam ad parendum attulit alacritatem animi, ut diceret nequaquam se recusare in nauem imponi, etiam agens animam (ut re ipsâ tum erat) ac vel postridie moriturus. Itaque & optimis ab Ignatio monitis; & sacerdotalibus ornamentis à Ioanne Rege, & sacris à Pontifice titulis instructus, cum Andréâ Ouiedo & Gonsaluo Silueriâ, utrisque mox futuris Apostolis extremæ ad Meridicm Africæ, soluit in Indiam. Prosperâ in paucis navigatione vsus Patriarcha, non caruit ta- in Indiam soluit:
men materiâ impendendæ & ostendendæ virtutis. scdam ad Bonæ spei promontorium tempestatem sedauit inspersâ fluctibus aquâ à se expi-
tâ. Tum, quod ad virtutem accedit etiam propiùs, personæ suæ & dignitatis oblitus, toto passim itinere deiectis morbo pluribus ministravit ipsemet, & cetera impendit officia charitatis, quæ vllus aut à fidei seruo aut patre amantissimo exspectaret. Goam denique appulsus, cum intelligeret ex Gonsaluo Rodericio (quem in Abassiam ad Regis animum penitiùs explorandum iam antè præmiserat Ptores) aditus in eam regionem Regnumque difficiles, nec temerè Patriarchæ ipsi esse tentandos; cupiebat nihilominùs iter ingredi ad commissum sibi gregem. & iniùisset haud dubiè, nisi domestici pariter & externi, quorum placuerat audire consilia, penitus reuocassent. Ita denique retentus quasi vi, cupiebat vel exsolui honore dignitatis suæ, vel subire eius onus vsque ad expressum sibi sudorem & sanguinem apud populum Abassinum: nec aliter ad Lainium tum Societati Præpositum scripsit in Europam, vnicè contendens, ut per eum sibi & per Pontificem liceret abdicatâ dignitate culinæ ministeriis addici, & tutiori illic multoque suis olim peccatis congruentiori pœnâ multari. Et quidem, cum id quod scripto habuerat in votis, etiam ipso opere haberet in vsu; planè ostendit titulos se & honoris insignia non nisi ad augendam virtutis exercitationem suscepisse. Collapsâ itaque spe profectionis Æthiopicæ, quasi præter ærumnas pro commissio sibi grege subeundas nihil exspectaret in terrâ, suo ipse zelo & igne consumptus, extinguitur, consummati apud Deum cursus & seruata fidei coronam à iusto Iudice recepturus: quam beatæ eius animæ impositam recens cadaueri superfusus vigor & splendor affirmavit. In votum & locum sanctissimi Patriarchæ successit pridem iam consecratus Episcopus Andreas Ouiedus, qui, quod ille exoptauerat, apud infidam gentem & barbaram tulit fecitque cumulatè. Præmissus in Æthiopiam, viuente etiam tum Nunnio Barretto, honorificè magis quàm voluit acceptus est etiam à Rege; sed eum (quod noluit) alieniorem offendit à capessendâ Fide. multa egit quâ verbo, quâ scripto, quâ publicis disputationibus, sed, suis etiam victis, cum multi darent Ouiedo manus, Claudius Rex agnitæ licet veritati ferociter impicque reluctabatur. Tamisper ergo secedens ab aulâ Ouiedus, cum genuerit prædixit Regi cladem, quam paulò post desertus à suis, oppressus

*prohibitis
eire po-
stulat ex-
solui di-
gnitate à
Pontifici*

*sed viâ
exsoluitur
à Deo, cum
illustra in-
dicio san-
ctitatis.*

*Ouiedus in
Æthiopiâ
profectus,
succedit in
officium
defuncti
Patriar-
chæ:*

*cladè præ-
dicit Regi
obdurato
contra Eiu-
dem:*

varia eius
pericula &
ærumna.

Psalm. 109.

Gonsalvus
Silueria
primus
Castrum
Apostolum.

à Mahometanis, in prælio miserrimè cæsus intuenit. Adamas dein suffectus in Regnum fratri Claudio, homo & ætatis indomitæ vitio, & Mahometanâ superstitione, quam in suâ nuper captiuitate didicerat, animatus in Christianos, cum aduersum suæ crudelitati haberet Onicidum, negantem, vtrumque Rex prohiberet, vniquam se defutorum muneri suo, ad quod obeundum, Deo & Dei in terris iubente Vicario, tantis itineribus in Abassiam ipse venisset, Rex impius innocentissimum virum mori iam paratum obruncasset suâ manu, nisi à eadè cum interpositi cum Reginâ Proceres liberaissent. Relegatus ergo cum P. Francisco Lopio in asperum horridumque saxum, & inibi iussus occidi, iterum & prodigio seruatus est. nam vxor Toparchæ, qui mandatum patrandæ cædis acceperat, insolitam ab humanâ nullâ causâ lucem in Ouiedi tugurio conspicata, apud maritum, ipsumque cui affinis erat, Regem exoptatum Martyri supplicium est deprecata. Ita tum, & sæpè etiam aliàs, medios inter & in eum armatos Turcas vixit ille quidem; sed tamen non nisi ad grauiores quavis morte ærumnas & certamina reseruatus: id agente Deo, & fidelibus ibi relictis ad quaecumque solatium, & ad patientiæ meritum sanctissimo viro, & omnibus, quos de Societate IESV ad dignitates cogi fortè contingeret, exemplo perquam heritate; vnde & ipsi discerent, & doceretur vniuersus orbis, quales esse Pontifices oporteat eos, qui *sacerdotem in æternum* sudoribus suis oblitum, suo purpuratum sanguine, Pontificem Dominum IESVM & moribus & nomine circumferrent.

Quid porrò dicam de Gonsaluo Silueriâ soluenti in Indiam Pattiarchæ sociorum altero, illo nobilissimo iuxta patrum natalibus, & virtutibus suis integerrimo viro? qui Præpositi in Europâ, & Prouincialis in Indiâ munere perfunctus, CHRISTVM & Christianorum, imò hominum omnium animas terrâ marique circumferens, tandem socio Andreadâ Fernandio in expeditionem Castrariæ destinatur, nigertimorum isthic degentium Æthiopum futurus Apostolus candidissimæ mentis. Quantos ille populos, quot Dÿnastas ac Principes adiunxit Ecclesiæ! quantis ille prodigiis barbarorum in se animos studiumque conuertit! quoties illo orante tumidi ira maris subitâ tranquillitate consternitur! securitatem scilicet aliis, labores sibi & pericula in itineribus plurima reseruabat. Fuit vt in continentem expositus ad Monomotapæ Regem iter intenderet, per deserta Castrariæ insanis sæpè torrentibus & fluminibus intercisa; & erat ad sexcenta millia passuum emetienda talis via. hanc ille & pedes & onustus sarcinâ supellectilis sacre, noui in morem Xauerij, quandoque etiam collo tenus tractu longissimo vadum tentans, ingreditur. Sed enim pauciores ac demissiores erant, tantæ licet, aquæ extinguendæ Silueriæ charitati, quæ in æternum alenda supremo eius sanguine seruabatur.

Sunt & alij, & in primis quem supra nominavi Silueriæ socius Andreas Fernandes: qui à morte Patris permanens in statione, vixit ille quidem, sed ita vixit, vt inter assidua discrimina acta homini vita nihil à continenti morte distaret. Sunt qui in Congum, siue Manicongum; sunt qui in cetera quâ intima quâ extima Meridionalis Africæ loca cum ærum-

LIBER QVINTVS: SOCIETAS HONORATA. 611

ærumnatum iuxta & animatum melle perquam vberi penetratunt: Sed age, quoniam persequi cuncta non licet, quod in Oriente iam & Meridie vclut cursum fecimus, traiccto in Occidentem Oceano, etiam ibi viuentium imò morientium CHRISTO de Societate IESV sanctissimorum hominum barbaris impressa terris vestigia relegamus.

Amphionem fabulæ memorant à cultu barbaro ad humanitatem traduxisse feros homines, sumptâ ex hoc occasione fingendi, ipsum saxa quoque & lapides captu solo redegisse in ordinem construendæ ciuitatis. Ego verò si reputo immanes istos noui orbis ad Occidentem populos, præsertim eos quos Brasilos nominamus, si specto eorumdem ingenia inhumana illa quidem, & penitus efferata, ceterùm harmoniæ, quam vocant, musicæ quo nescio seu naturæ seu rationis impulsu auidissima; sic statuere mihi videor posse, primos eorum de Societate IESV Apostolos habendos esse Christianorum Amphionum loco, quando eorum operâ gens illa tam barbarâ, non sine continente prodigio, à cultu ferino ac barbaro ad humanitatem primùm, deinde ad CHRISTI cultum etiam ac spem salutis, adducta est.

Emmanuel Nobrega auctor tanti operis primus ab Ignatio missus cum Sociis in Occidentem: duxit ille per horrenda naufragia, per inhospitalia in hospites iurâ, per mille discrimina mortis & vitæ; in Prouinciæ demum formam vsûmque redexit ipsam (quis crederet?) apud Brasilos Societatem IESV. Nec defuere (vt omittam recensere eos qui cum Petro Corréâ & Ignatio Azebedio quamplurimi suo sanguine solum saluinque hoc Indicum rigauerunt) non, inquam, defuere duci Nobregæ de eadem Societate triarij, aut, si vultis, Trium-viri, instaurantando nouo orbi destinati, Ioannes Azpilqueta, Aloysius Grana, Iosephus Anchieta. de quibus ego viris omnium immortalitate dignissimis, ne leorsim dicam de singulis, vnus eiusque postremi abripior prodigiosâ illâ apud omnem posterorum memoriam sanctitate.

Quid hic, & cum eo complures alij, laborum, quid incommodorum & ærumnarum sæpè pertulerint in subigendo tam sterili & infelici solo, testis est is qui dabat ferendi constantiam. *Plus viginti* (scribit ad Ignatium ipso sui aduentus initio Anchieta) *in pauperculâ domo, luto & lignis contextâ & paleis coopertâ, quatuordecim passus longâ, decem latâ, mansimus; nec tamen ampliarum habitationum nos mouet desiderium, si quidem. Dominus noster IESVS CHRISTVS in arctiore loco positus est, cum in paupere præsepi inter duo animalia voluit nasci, multò verò arctissimo, cum in cruce pro nobis dignatus est mori.* Et quadrabat habitationi suæ incolarum amictus & victus: illum enim nauticorum velorum frustra utcumque confuta, & atro colore tincta, hunc olera & quæ nescio legumina non nisi aquâ cocta præbebant. adcò non in solo pane (nedum in deliciis) *viuit homo, qui semel illuminatus particeps factus est Spiritus sancti, & gustauit bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi.* Rudimentis his ad virtutem omnem crudita Iosephi virtus tantum denique profecit, vt, si spectes in eo miraculorum inusitatam mortalibus frequentiam, alterum cum Moysen inter Ægyptios; si oraculorum & abditissimarum rerum elocutionem, vimque noscendi, Prophetatum aliquem; si innocen-

Primi è Societate cultores Brasiliae suere velut Amphiones Christiani;

horum Princeps Emmanuel Nobrega,

Anchieta virtute & miraculis illustris,

Math. 4. Hebr. 6.

alij in
Americâ
Apostolici
viri, &c.

tiam; etiam ferorum animalium vsu consuetudineque testatam, Ad-
dam alterum in paradiso voluptatis; si denique opinionem inflam-
matæ in homines charitatis, verum Occidentis Apostolum, verum
IESV Socium iure dicas. Quid multa? eluctati mihi ex alto facilius sit,
quàm citò emergere ex hoc Oceano admirandarum virtutum; & erit
subinde vt quæ de prodigiis sunt, suo etiam loco aliqua referamus. Non
patitur verò in Mexicanum & Peruanum Regnum, non in Paragua-
riam & Floridam excurrere, locorum simul & hominum illustrium
multitudo. Quot illic Petros Rodericios, Franciscos à Trento, Baltha-
res Pinnas, Stephanos Auilas, pluresque reperturi Apostolicos viros?

At spectat ad Occidentem Hispania & Lusitania, aut verius ad Lu-
sitaniam & Hispaniam spectat Occidens, quando hic detectus ab illis
transiit primùm in societatem communionis humanæ. Age ergo,
priusquam, totius orbis velut citulo circum Italiam quasi centrum cir-
cumducto, ad Septentrionem denique redeamus; reuocemus huc ex
pluribus aliquot, qui in Regnis hinc virtutum omnium feracissimis ad
communem existimationem sanctitatis opinione floruerunt. Franciscus
à Villâ-regali, Ioannes Ximenes, Alphonsus Rodrigues, tres, vt vocan-
tur, rei domesticæ adiutores, quanta ediderunt ex humili etiam loco,
quamque illustria exempla sanctitatis! sol nimirum haud vnquam
fulget amœniùs, quàm cum proximus occiduo mari, cuius bratis ex imo
radiis, montium & nubium summa perstringit. Franciscus vitâ ad an-
num vsque septuagesimum, partim in cã Hispaniæ orâ quam Bæricam
dicimus, partim in Floridâ, partim Mexici, per infinitas etiam à barba-
ris calamitates, sanctè productâ; cum denique obiisset, eam reliquit in
animis hominum opinionem innocentiae suæ, vt, cum aliquid sibi ex eius
etiam habitu plurimi vindicarent, fuerit inter eos qui priùs expiaret in
confessione animum, quàm factum aliquod tam notæ sanctitatis pi-
gnus auderet assumere, negans aliquid quod virum tantæ probitatis vel
leuiter attigisset, posse apud peccatorem hominem sine piaculo reside-
re. Par Ioanni cum Francisco & sanctitas fuit, & opinio sanctitatis; Al-
fonso verò Rodericio fortassis etiam maior: hic in Maioricâ quam vo-
cant in sulâ, Collogij Societatis IESV ianitorem egit continentibus tri-
ginta tribus annis, fide & virtute tantâ, quam Cælites suâ consuetudine,
& ipsa aliquando Regina Cælitum suauissimâ compellatione Filij di-
gnarentur, pluribus, etiam à morte, miraculis approbantibus san-
ctitatem.

Et tantus quidem splendor ex humili, sed maior etiam ardor ex sum-
mo fuit. Notipassim Araosius & Bustamantius. Didacus Martinus è
Societate IESV Sacerdos æstu in Deum tanto rapiebatur, vt interdum
quater & millies repetitis actibus amoris bonitatem Numinis immen-
sam soleret amplecti. Balthasar Aluates (ille cuius ope secundum Deum
creditur S. Teresia plurimum hausisse sanctitatis illius in quâ tantum
excelluit) quot quantosque admiratores habuit æmulatoresque vir-
tutis suæ! Ioannem Ortunium in primis, & Franciscum Cordubensem.
de quorum primo Ludouicus de Ponte pro concione dicentem audit
Balthasarem Aluares, se numquam legisse in Vitis Patrum Eremicôla-
rum

rum res grandiores, quam in Ortunio ipse vidisset. Aaronium & Franciscum utrosque Padillos, Franciscum etiam Godoium, & Christophorum Gonsalem, ceterosque, quos enumerare longum foret, omnes religiosissimæ vitæ testimonio commendatos. & hi quidem si Balthasaris exemplo & institutione tanri, ipse Balthasar quantus fuit!

Ipsa profectò Teresia, quæ Balthasare à sacris confessionibus vrebatur, cum illi fors ad aram facienti præsens adfisteret, oratione suspensa vidit eiusdem verticem lucis affusæ de cælo quodam quasi diademate coronatum. Et hæc illa lux erat, quæ olim, & quidem illustrior, sanctissimæ Patris animæ debebatur. de quo ipsa aliquandò Teresia Deo reuelante ita cognouit, ita retulit, ita litteris etiam propriis consignauit, neminem esse tum in terris (& erant tamen eodem tempore ubique plures sanctitate conspicui) cum vno Balthasare conferendum singulari apud Deum merito consummata virtutis; adeoque locum illi inter Cælites eximium præparari. quod ipsum dein vitâ functa Teresia, miraculo se videntiam alicui offerens, confirmauit; addiditque esse se filiam Societatis, suæque olim ex eâ conscientie arbitrum etiamnum in cælo agnoscere & venerari.

Vita eius
cap. 18. §. 1.

Et huius quidem sanctissimi viri res tam præclarè gestas stylo suo, sed magis etiam animo & imitatione complexus est Ludouicus de Ponte, virtutum tanti Patris studiosus æmulator & vera progenies; adeò ille non tantum ab illo facta scripsit, sed etiam olim de se scribenda perfecit. Nec segniores ad perfectionem capeffendam Hispanis his aliisque peninulis fuere Lusitani quam plurimi: qui inibi complexi Societatem I E S V fundatam à Simone Rodericio, Ignatij primum, tum Xaverij in Indiam socio destinato, sed Olisipone iussu subsistere, longâ serie summoque ad perfectionem studio propagati, paternatum virtutum sectatores post se plurimos reliquere. nam (vt omittam Christophorum Brigantium, Dominicum Ioannesium, Emanuelem Valesium, Ferdinandum Rodrigueç, Alphonsum Nonnium Barretum, Ludouicum Gonsaluum, Ioannem Rebillum, Petrum Fonsecam, Antonium Pinnam, &c.) quantæ quantæ spectatæ probitatis fuisse necesse est Sebastianum Barradium, quem, cum suggestum ille conscendere prohiberetur à morbo, optabant ramen vel elinguem & immortum spectare qui perorantem audire consueuerant? quo scilicet viri, vt aiebant, sanctissimi vel adspectu solo stimulantur ad virtutem.

Post Simonem Rodericium plures in Lusitaniâ Societatis sanctitatis famam conspicui.

Enimuerò iam dudum est quòd me hærentem in hisce deliciis vocat ad se inuitaque Septemtrio. Sed quis calorem à frigore? quis ignem ab aquis & gelu? quis lucem exspectet à tenebris? habet tamen, quantumcumque frigidus & renebrofus, Boreas calores etiam suos luce pariter & ardore spectabiles: neque enim adeò nouum est, aur stellas è nocte, aut amœna de tenebris lumina promicare. Fuit ergo de Societate I E S V Septemtrionis prima lux, & ante omnes ab Ignatio edita, Petrus Faber. Pastoritiis apud Allobroges natalibus orrus est, pastor ipse ouium custodix destinatus à puero; quasi (quod vsitatum est magno Numini) etiam in hoc subsecururam aliquandò gratiam natura & consuetudò viuendi præuia designarent. enimuerò tanrum illius, in agresti licet solitudine,

In Septemtrione multis sanctitate illustres

in primis Petrus Faber:

litudine, iam tum diuinorum capax animus supra annos adoleuerat ad virtutem, vt ætatis duodecimum vix egressus, teste & inspeãtante cælo, seruandæ in æternum continentiaæ votum ritè conciperet. hoc Apostolicæ vitæ rudimentum fuit. Itaque per summas rei familiaris angustias eluctatus denique ad apicem perfectionemque doctrinæ, virtutem, quam nondum satis imbiberat, ab Ignatio tandem hausit, & sœuit in- tus in animo auiditate tantâ, eius vt vnus quodam velut igne corre- ptus, omnem curandi corporis curam & sensum amisisse videretur. plu- res aliquando dies, atque ad eò sex etiam continentes, transigebat omni- no ieiunus, noctes integras meditandis cælestibus, casque sub dio & hieme perfrigidâ, conspersus altâ niue, & ab hibernâ glacie rigidus, consumebat. Nihil videlicet mediocre spondebat atdor ille tam in- solens, nec segnem fore CHRISTI militem titocinium tam nobile pro- mittebat. A sacro Tridentino Concilio euocatus est ad grauissimas de Fide quæstiones Theologicè ponderandas: à Regibus, Rebuspublicis, Electoribus & Princioibus Imperij, Archiepiscopis, aliisque ad consi- lium & auxilium contra hæreses adhibitus: in Germaniam primùm euocatus, inde in Hispaniam, tum in Germaniam iterum, ad fulciendas res Coloniae desperatissimas sub hæretico Præsule, mox in Belgium, Lusitaniam, Hispaniam, ac denique Romam, impressis vbique vesti- giis Apostolicæ sanctitatis. Nec alteri sanè quàm Romanæ Ecclesiæ tam fidelis animæ depositum debebatur. Feruebant caloribus omnia inse- sto Cariculae signo: Faber ipse æger ex febris, & tamen, ne sic quidem quietis aut otij patiens, Romam pergebat Ignatij monitu: non iter hoc inde vsque ab Hispaniâ venienti, sed (quasi per continentes conciona- torum exedras, per scholarum perpetua pulpita, per iunctas rudium, orphanorum, pauperum & ægrotum domos ambularet) non interrup- ta contentio fuit. Romam vt attigit, & recrudescente iterum morbo, & vel maximè zelo ipse suo consumptus, paucos intra dies in ætatis ipso robore cum luctu omnium incredibili extinguitur, præcipuum So- cietatis columen, & vniuersæ, ac Germanæ præsertim iam fatiscens & nutantis, Ecclesiæ firmamentum. Sed enim (quod multos vbique af- flictos desiderio tanti viri mirificè recreauit) scripsit Gandiâ Romam Ouiedus, visum illum ipso decessus tempore immortalis apud Superos gloriâ radiantem. Gandienses quidem, accepto de morte nuntio, diem ipsum obitus tamquam natalem deinceps festum egere: & Ouiedus in- super, quoad ibi moratus est, candidum in Urbem cereum misit annis singulis, Ignatium rogans, vt ardentem eum tumulto Fabri iuberet im- poni; esse id priuati sui cultus testimonium, quoad (vti futurum specta- bat) communi & publico celebraretur.

Claudius
Iaius Fa-
bro sup-
par.

Quasi alter esset Petrus Faber, ita & alibi, ac præsertim se in Germa- niâ gessit Claudius Iaius, & ille ex primis Ignatij Sociis: vnus plurima lycea Germaniæ quâ docendo publicè, quâ priuatim adhortando, per- currit: à Concilio Salisburgensi expetitur, à Tridentino obrinetur: Ducibus Regibusque, ad tutandas ab hæresi ditiones, cum simul pluri- bus esset in votis, distrahebatur velut in partes, vnus omnibus adesse percipiens. Ingerebat Tergestinum Episcopatum Rex Ferdinandus, sed
Iaius

Iaius Rege ipso potentiùs repugnabat. Ferrarienses etiam Principes obtrudunt aulæ suæ magnifica commoda: sed ille ait se libentiùs inter ægrorum pædores, quàm aulæ odores blanditiæque versari. Viennæ demum non diuturno illo quidem aut graui morbo, sed languore consumptus, eo qui ex tutandæ Religionis inexhausto studio nascebatur, abiit in cælum, vt eximia eius virtus & vulgo etiam perspecta sanctitas testabantur. Fuit in amplificandâ & propugnandâ Catholicâ Fide apud Italos, Bauaros, Sueuos, Austriacos, ceterosque Germanos laboriosus in paucis. Pluribus in Conciliis pro Deo & Ecclesiâ strenuè fortiterque se gessit. Summus apud alios, apud se vix vllus: verbo, Angelus Dei, pater patronusque Catholicorum, ipsiusque aded Germaniæ verus Apostolus, à pluribus iisque viris sæpè maximis nominatus. Laborasset vtriusque huius viri obitu Germaniæ res Catholica, nisi illis animis alij & virtute gemini successissent Nicolaus Lanouius, & Canisius etiam Petrus. cuius quidem posterioris sanctitas (vt obiter hoc dīcam, dicendum pleniùs loco suo) non obscuris iudicata, etiam à morte, prodigiis opinionem etiamnum & mortalium animos occupauit.

Habet & Gallia, quoniam & illa Septentrionem spectat, suos de Societate spectabiles viros, eo præsertim nomine commendanda, quòd deberi ipsi videatur (tamquam in quâ principio Societas coaluit) quidquid ab illâ sparsum est feminis tam præclari. Habent Parisij, quæ sunt velut incunabula nascentis huiusce nostri Ordinis, mortale depositum innocentissimi viri Paschasij Broëti: quem cum impensa nimium charitas inibi detineret, eadem illa pestis extinxit, quæ octoginta hominum millia dicitur absumpsisse. Multa sunt quæ adferri de illo possent ad commendationem exemplumque virtutis. sed videor ego mihi nec breuius nec illustrius adferre testimonium posse, quàm quod ipse de illo Ignatius consignauit. Perebatur à Rege Lusitaniæ, & mittendus aliquis è Societate in Æthiopiã Abassinam Patriarcha Pontifici videbatur. delectus mandatur Ignatio: vnum ille præ omnibus Paschasium nominat; & quæ erat prudentiã, minimè humanã, nedum præcipiti, electionis suæ rationem tradit hoc scripto: *Paschasius, inquit, ante omnia ita est vir bonus, vt à nobis quasi Angelus in Societate habeatur: deinde præter scientiam, quâ pollet plurimum, in visendis Episcopatibus & Monasteriis habet usum. quippe qui, præter alia, etiam Nuntius Pontificius versatus est in Hiberniã; aded vt eiusmodi negotia nemo vnus in Societate eque tractarit. ille autem sic tractauit, vt ad quamcumque rem manus adhiberet, operam suam mirabiliter probaret.* Ingens profectò virtutis encomium à moderatissimo, & laudum ac superelationis adhibendæ parcissimo viro. Iset ergo in Æthiopiã Patriarcha Paschasius, si carere illo Gallia potuisset. Sed habuit illa, habetque etiam, plures è Societate sanctissimos adhuc viros, Edmundum Augerium, Claudium Rastellum, Thomam Barbisphium, Petrum Cottonum, & ceteros; hoc magis ad laudem patientiæ, prudentiæ, innocentæ omnisque sanctimonix exercitatos, quò illos Gallia, virtutum non lenis exactrix, sicut seueri patres, iam inde à tenebris, etiam vixdum natæ Societatis initiis, duriùs educauit.

Quid porrò de Angliã illâ, siue cum militauit, siue cum rebellauit, Eccle-

Nicolaus Lanouius & Petrus Canisius priorum Apostolici successores.

Gallia prima nascens Societatis quasi patria.

Paschasius Broëtus.

Ignatij de virtute Paschasij testimonium.

Plures in Gallia virtute conspicui.

plures item
in Angliâ,
Poloniâ &
reliquo Se-
piërione.

Expendi-
tur Dei
provi-
dentia in
hac tanto-
rum viro-
rum par-
titione per
orbem uni-
uersum.

Ecclesiâ, altrice fecundissimâ sanctitatis? Habet illa suos Campianos, Walpolos, Garnetos. Quid dicam de Poloniâ ceterisque Oceano Boreali adiacentibus vastissimis Regnis? Quid? potuisset dudum illa, nisi obstitisset impietas, quantumuis emarcida pridem & mortua, calore sanguinis à Sociis tam copiosè profusi, & ardore pietatis tam impense propositæ, respirare.

Atque hi sunt quos adhuc enumeravi, variorum quidem Societatis ordinum, vnius tamen cohortis, vnius IESV CHRISTI militiæ ductores egregij; quibus ipsa Societas *ad maiorem Dei gloriam* non sine commendatione sui nominis est crux; eiusdem omnes animi & voluntatis, sed quadam providentiâ Numinis ætate, indole & virtute varij, prout scilicet varia variorum ratio munierum postulabat. Quid enim (vt hoc iterum dicam de quibusdam, iisque in suâ parte præcipuis, verbo velut vno) quid fortius Ignatio, quid prudentius? tali opus fuit, vt esset qui Romæ, hoc est in centro terrarum, & totius Ecclesiæ sanctissimo velut umbilico, attentus & immotus staret, ad constituendam regendamque Societatem suam, inde à se ad vsque extremos circumiacentis orbis terminos propagatam. Xaverio autem illo vltimi Orientis, atque adeò, si mentem hominis & inflammatissimam voluntatem spectes, mundi totius Apostolo, quid ardentius sanctiusque? ita poposcit necessitas, quo nimirum ignauus ille populus ad virtutem, torpensque ad cultum veri Numinis, subiecto velut igne tanto succenderetur. Quid ille tot prodigiorum in Occidente patrator Anchieta? Barbaris in Brasiliâ (hominibus dicam an belluis?) quàm necessarius! vt scilicet illi & stupore quodam naturæ crassioris velut attoniti, & magorum incantationibus perpetuisque præstigijs sopiti omnes aut fascinati, haberent à Doctore suo, quo tamquam coruscatione per noctem subitâ excitati, & impetu subinde vehementi admoniti, postliminio tandem rationi, sibi, Deo, à diuturno quasi somno redderentur. Iam Petri Fabri, alteriusque etiam Petri Canisij, gemini (dicere liceat) nutantis à CHRISTO Septentrionis fulcimenti, & ceterorum reducendis illic ad Ecclesiam miserimis populis insudantium, conspirans cum virtute innocentissimâque vitâ doctrina solidior, quantam nationi infelicissimè deceptæ addidere facultatem, & corrigendæ profligatæ vitæ, & agnoscendi erroris sui? Quid denique submissius ad despicientiam sui, ad malorum omnium tolerantiam quid patientius Andreâ Ouiedo & sociis, quos ad Australem Africam ornatos, imò oneratos, ærumnosæ dignitatis insignibus Pater & Pastor communis omnium destinavit? Sic profectò decuit, vt abstractus ille iam olim à Romanâ tamquam nimis arroganter in omnes latè terras dominante Ecclesiâ populus Abassinus, à submissis sibi Patriarchis viuo velut in speculo disceret, quantum absit à dominandi existimatâ libidine Romani Pastoris cura communis, qui sic toto sparsos orbe filios omnes amplectitur, vt sollicitum patrem se, non arrogantem dominum esse testetur.

CAPVT QVARTVM.

De purpurâ, quam sibi Societas IESV à sanguine Martyrum comparauit, & gloriosâ cade fortium virorum.

Solenne fuit in Republicâ Romanâ, vt qui dignitatem ambirent, procederent induti togâ candidâ, essentque ac dicerentur candidati: innocentiam videlicet, quam spondentur animo, etiam corpore præferentes. qui verò publicum iam cum dignitate munus gererent, ij purpuram prætexerent togæ candidæ, & ab eâ prætextari dicerentur. Fucit ergo candor in togâ speratæ signum gloriæ, purpura certè argumentum fuit obtentæ iam apud homines dignitatis. Hactenus visa Societas IESV pia, innocua, sancta; verbo vno, debitæ virtutibus gloriæ candidata: superest vt illam suâ etiam purpurâ, hoc est, suorum sanguine prætextam, siue prætextatam, obtentâ iam gloriâ, videamus.

Non est species vlla suauior, quàm conspirantis cum rubore candoris, vt si rosæ puro lacte natent folia. nec illustrior est innocentia, quàm cum sanguine comparata. Etiam Calitum admiratione digni sunt, qui *lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni*, candore simul & cruore conspicui. Etiam *rubrum est indumentum eius, qui venit de Edom*, formosus in stolâ suâ, gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Quo gloriæ suæ indumento quemadmodum Ecclesiam vniuersim, singulasque priuatim Religiosas Familias, multis iam sæculis innumerorum Martyrum lauræ decoratas, voluit amiciri; ita hanc minimam Societatem inde ferè ab exortu suo gloriosè exornauit, vt inter purpuratos Ecclesiæ ordines non sine suo merito locum sortita, & venisse de tribulatione magnâ appareat, & lauissè stolam suam & dealbauissè eam in sanguine Agni: facta suo cum IESV sanctitate candida, suo cum IESV martyrio rubicunda, cruore purpurea.

Et verò suauem Numinis prouidentiam quis non agnoscat? Induci in Societatem vera martyrij laurea non poterat, nisi vnus Summi Sacerdotum Antistitis voce atque auctoritate, suo comprobantis assensu, violentam eam eadem habere testimonium IESV, & Religionis odio vti crudeliter illatam, ita constanter toleratam fuisse. Tot autem fortissimi Heroës in omni orbis plagâ inuictam animam per vulnera & eadem posuerant barbarorum immanitate, dignissimi certè ex plurimum scriptorum testimonio, qui Martyrum factis adscriberentur; differri tamen eam solennitatem placuit, vt à Iaponiæ crucibus prima Societati gloria affulgeret: nimirum vt Duci suo in hoc quoque similis Societas, etiam inde referret purpuram, vnde primus is retulerat qui venit *in vestibus de Borsâ*, & regnauit à ligno. Protomartyres igitur beatissimi Paulus Michi, Ioannes de Goto, Iacobus Ghisai dicendi nobis æternumque celebrandi sunt, etiam cum applausu, seio, ac gratulatione Antonij Criminalis aliorumque, qui propemodum quinquaginta annis præcessere. Hi primi cum approbatione Romani Pontificis Urbani VIII. solennibus atis impositi, publicum Ecclesiæ cultum

*Societas
innocentiâ
candida,
martyrio
purpurata:*

Apocal. 7.

Isaïe 63.

Apocal. 7.

*gloriam
martyrij
à cruce
habet.*

Valer. Max.
lib. 3. cap. 2.

Lib. 1. Or-
thodox.
explicat.
Multi in
Societate
Martyres.

Bulla, Dum
indefessa.
ana. 1571.

Lib. 7. sign.
27.

Lib. 1. de
Iubil. c. 9.

Lib. 1. in Vi-
tâ Ant. Cri-
minalis.

venerationemque acceperunt: redundante in Societatem quasi matrem filiorum gloriâ, cuius purpura nullius obtrectatione iam in dubium posset reuocari. sed istorum Protomartyrum *publicâ Religione consecrata virtus*, vt ille ait, *nullâ priuatâ laudatione indiget*. Ante hos tamen quot qualésve Heroës vtrumque orbem suo sanguine irrigarunt, fortitudinis Christianæ constantiæque miracula! *Infinutum esset numerando percensere* (scripsit olim Didacus Payua de Andrada auctor locuples, & testis idoneus) *quot huius Sodalitatis viri in hoc docendi Euangelij, atque Indicos homines ab impietate auocandi munere, verberibus cæsi fuerint, quot vinculis obstricti, quot in carceres contrusi, quot inediâ ferè consumpti, quot denique ob CHRISTI nomen variis cruciatuum generibus interierint*. Hæc, inquam, ille olim scripsit, antequam primi è Iaponiâ illi Martyres in crucem sublati, veluti in signum erigerentur, ad quod multò densiore agmine è Societate nostrâ fortissimi quique viri deinceps accurrerent; & nostrorum aliorumque Religiosorum verbis exemplisque animati, omnis ætatis, sexus, ordinis homines, pueri etiam ac puellæ, turba magna quam dinumerare possit nemo. Sed CHRISTI Vicarium Pium V. sanctitate doctrinâque clarissimum audiamus, anno superioris sæculi septuagesimo primo, qui erat à conditâ Societate trigessimus primus, Societatis alumnos benignissimo fauore prosequentem, & magnificè collaudantem, *quòd non contenti terrarum finibus, vsque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint; ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, vt etiam proprij sanguinis prodigi, vt verbum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio voluntario se supposuerint*. quo quid illustrius ad gloriâ à summâ in tertis auctoritate dici potuit? An non in alumnis suis *proprij sanguinis prodiga Societas, & martyrio decorata, Pontificio oraculo tum pronuntiata est?* quamuis sigillatim non enumeret definiâtve, quorumnam porrissimum ea fuerit mors, quæ martyrium ab Ecclesiâ appellari possit.

Thomas Bosius, norissimæ vitæ eruditionis, libro de Signis Ecclesiæ, quem anno superioris sæculi nonagesimo primo emisit in lucem, etiam ante exortas in Iaponicâ Ecclesiâ tempestates, quo capite ostendit perpetuam inter Catholicos Martyrum esse seriem; & his quoque temporibus eorum sanguine decorari CHRISTI Ecclesiam, qui non ob aliam causam cæsi sint, quàm quòd nobiscum de Religione sentitent, nemini porrò nocerent, præsertim dum CHRISTI cultum disseminant inter Gentes, ita loquitur: *Anno M. D. LXXXIII. in Indiis Orientalibus ad insulas Salfetanas prope Goam sitas interfecti è Societate IESV Rudolphus Aquauiuus, Alfonso Paciecus, Antonius Franciscus, Petrus Bernus, Franciscus Aragna, quòd rei Christiane propagandæ in iis locis studerent. Ante hos eodem sæculo occisi ob eandem causam Socini Franciscus Lopesius, Alfonso Caspius in insulis Malucchi, Antonius Criminalis, & Aloysius Mendez, omnes è Societate IESV in orâ Comorinensi. Rutilius Benzonius Lauretanius Episcopus, qui ineunte hoc sæculo doctè scripsit de Iubileo, vbi eos enumerat qui priore sæculo generosè in Dei causâ occubuerant, catalogum habet nonaginta octo clarorum pugilum de Societate: quibus Hilarion de Costa in Historiâ, quam Catholicam appellauit,*

uit, reliquos quamplurimos attexuit, perscriptâ etiam copiosius quorundam vitâ. At Ribadeneira nollet ad annum M. D. LXXXV. quo B. Ignatij vitam ac gesta conscriberebat, qui tantum erat à conditâ Societate quadragesimus quintus, septuaginta septem de Societate ab hæreticis Ethnicisque CHRISTI causâ memorat interemptos: atque ex iis viginti quatuor exquisitis tormentorum generibus, sæuiente Ethnicorum Mahumetanorumque fēritate; alios quinquaginta tres odio ac crudelitate hæreticorum, siue in mari cum Ignatio Azebedio, siue in Angliâ; reliquâque Europâ. vt vel hoc etiam argumento intelligamus, inquit, *Familiam Ignatij familiam Dei esse, non secus atque reliquos sacrorum hominum cætus, quos alij sanctissimi Patriarchæ diuinitus instituerunt*; quorum alumni omnibus sæculis tuendæ Religionis causâ atrocissimis suppliciis corpora sua obiecerunt. Ita tum quidem Ribadeneira; sed amplior profectò illustriorque series eius Catalogo quem de Scriptoribus Societatis perrexit, subnexa est ad annum huius sæculi duodecimum: quam consequentes dein anni tam illustribus viris auxerunt condecoraruntque ad hunc vsque sæcularem, vt, quasi crescēte pro CHRISTI causâ durissima quæque tolerandi cupiditate, pōstiora tempora palmam prioribus eripuisse videri possint, in illâ præsertim fecundissimâ Martyrum Iaponiâ, vbi magnanimi Spinolæ, vbi inuicti Chimuræ, aliorumque plurimum nimis coruscant incendia, & in hunc vsque orbem flammam spargunt: vbi ex illis scrobibus clamat de terrâ fusus tot Heroum sanguis, vbi cateruatim ruitur in gloriosa certamina, eò auctiore semper numero hæctenus quò cæduntur plures.

Ex Angliâ verò quid gloriæ Societati primo sæculo obuenerit, Caspar Baronius Ecclesiasticæ Historiæ Scriptor celeberrimus pro me dicet: vbi de S. Thomâ Cantuariensi disseruit, ita pergit: *Videre meruit sæculum nostrum hac ex parte felicissimum quamplurimos Thomas, sanctissimos Sacerdotes, aliōsque nobilissimos viros Anglicanos, ampliori (liceat dicere) martyrio coronatos, duplicisque tituli coronis auctos; cum non solum, vt Thomas, pro Ecclesiasticâ libertate, sed pro Fide Catholicâ tuendâ, restituendâ ac conseruandâ, nobilissimo martyrio occubuerint; vt inter alios quos nuper sancta Societas IESV velut agnos innocios in sacris septis, sanctis eruditionibus ad martyrium, acceptissimas Deo hostias, saginavit; quos Romanum, quos Rhenense sacra Collegia (quæ dixerim celsas turres à facie Aquilonis, & fortissima propugnacula Fidei) emiserunt ad triumphos, & prouexerunt ad coronas: Macete animo, macete virtute, Anglicanorum nobilissime ac gloriosissime cætus, qui tam illustri militiæ nomen dedisti, ac sacramento sanguinem spondidisti: emulor sanè vos Dei emulatione, cum vos martyrii candidatos, ac nobilissimos purpure Martyres designatos adspicio.*

Sed satis hæc modò commemorasse obiter, superiore Libro abundè recensita. Societati nostræ tantum hîc gratulari mens fuit de fortissimorum virorum virtute, eaque gloriâ ac purpurâ, quam ex iis primo hoc sæculo est consecuta. Erit fortassis aliquando tempus, quo, accedente Summi Pontificis nutu atque auctoritate, omnem fidenter recensebit gregem, diceturque de eâ, quod de Ecclesiâ Hieronymus scripsit; *Persecutionibus creuit, martyrio coronata est.*

Eam interim gloriam non mediocriter confirmant illustrantque que in quorundam cædibus mira atque stupenda accidere. Alphonſi à Castro in mare deturbatum corpus, tertio poſt die in littore inuentum eſt multo lumine circumfuſum, vulneribus adhuc recenti puroque ſanguine manantibus. Gonſaluo de Tapiâ, capite iam ac ſiniſtro brachio truncato, dextrum abſcindere numquam potuere, cuius in manu duos digitos ctucis in modum conformatos habebat. Poſtèro die inuentum à Chriſtianiſ corpus, verſo in tertiam pectore, eodem brachio, quod reſcindi nequiuerat, quaſi ad tum etiam ſuſtinendum crucis vexillum, è terra ſublato. Tres ex iis, qui Ioannem Baptiſtam Seguram ſociosque in Floridâ interfecerant, cum eorum arculas ſerutarentur, atque inuentam Ctucifixi imaginem intuerentur curioſius, exanimis ceciderunt, humo afflicti & mortui. Martinus Laterna, demerſus in mare Balthicum, capitiuo cuidam apud Tartaros apparuiſſe memoratur, mirâ luce circumfuſus, hominemque ſolutum vinculis momento vno ſtitiffe in campo Ruſſiæ, quinquaginta circiter leucis à Tartarorum caſtris. Ignatium Azebedium eiusque ſocios inter beatos Cælites. vidiffe ſcribitur beata Teretia laureolâ martyrij ingenti cum gloriâ donatos. De Henrico Garneto prodigioſa illa ſpica, quid non teſtatur? quæ fortiffimi viri tincta ſanguine, eius faciem ita expreſſit ad viuum, vt nulla pictoris ars eam ſic effingere atque adumbrare coloribus potuiſſet. Quid dicam in Abrahami Georgij Maronitæ ceruice bis fractum liſtoris gladium, nec niſi tertio allato acinace demeti potuiſſe? quid in loco, quo ſepultus eſt, tres aues albas, raræ magnitudinis & ſpeciei ignotæ, per quadraginta diès comparuiſſe? quid toto eo tempore eodem loco veſpertinis horis quaſi lucernas conſpectas eſſe, concurrentibus viſendi ſtudio Maſſuſenſibus? An non eadem. de icetu liſtoris toties itrito, an non alia etiam maiora. nuper in Marcello Franciſco Maſtrillio apud Iapones renouata? eius certè viri. vita, ex quo ab Xauerio eſt perſanatus, quaſi perpetua quædam miraculorum ſeries eſt.

Quæ omnia aliaque quamplurima in apertiotem aliquando protrahet lucem diligentia poſtetotum, atque æterna ſtatuet immotalibus viris trophæa. Nunc ad Societatis gloriam eſt ſatis, eam primo ſæculo maria ac terras purpuraffe ſuorum ſanguine, vtrumque irrigaſſe orbem, Ethnicos inter atque hæreticos dimicantem honeſtiſſima tenuiſſe vulnera, cruciatus immanes & tormenta ſubiſſe, inſtrumenta necis omnia vno ſæculo pertuliſſe, haſtas, ſariſſas, laqueos, gladios, ſagittas, venena, ſctobem, ctuces, ignes, & quidquid aut barbaries excogitare potuit, aut odium Religionis; vt per orbem circumſetens oculos, gratulari ſibi de ſuorum virtute non immeritò hac voce poſſit:

Quæ caret ora cruore noſtro?

Miranda in horum cæde.

Ribadeneira
Centuriâ
Martyr.

Andr. Schot.
in Viâ Bor-
giz lib. 3.
cap. 6.

Ribad. Cent.
Martyr.

Didacus de
Yepes Epiſc.
Turiaſon. in
Viâ 5. Te-
ref. l. 3. c. 17.

Ribad. Cent.
Martyr.

Hotat. l. 2.
Carm. ode 1.

CAPVT QVINTVM.

De honore quem Societati contulerunt miracula, aut miraculis affinia, per Socios patrata.

VTcumque tandem eluctatus ex innumerabili ferie tot viro-
rum sanctitate prestantium, ecce tibi, cum se miracula offerunt, ex in-
finito velut Oceano iterum reuocor in imensum. Etenim quis vnus
vel cogitando assequi posset ea omnia, quæ annis ab hinc centum, Dei
per Socios oprante virtute, scitu & inuestigatione ardua contigerunt;
quandoquidem, vno nonnumquam in loco, & mente vix toto, & ad
vnius inuocationem Ignatij, patrata sint propè innumera?

Horum ex magno aceruo, (non illo tamen hinc à nobis minutatim
excutiendo, sed, quod fieri in frumentis assolet; assumptis in manu
gratis aliquot expendendo) illud in primis occurrit, quod Societati ita
proprium & intimum est, vt sibi est ipsa. Sanè quidem qui rerum pen-
sare momenta velit ex æquo, quod tandem patratum à Deo per Socios
ipsamet Societate I E S V maius illustriusque prodigium deprehendat?
Enimvero non idcirco, quia (vt aiebat ille) *Dei miracula, quibus totum
mundum regit, vniuersamque creaturam administrat, assiduitate viluerunt,*
existimandum est inueniri aliquod ipso mundo miraculum maius. Sta-
renullo fultam externo adminiculo tellurem; tot quassam iniuriis con-
iuratae velut in vnicam naturæ totius, non tantum non fatiscere, sed so-
lidari etiam magis: susque deque volui & reuolui, arcano quodam im-
pulsu, imò nutu velut vno, lunaris sideris, immensam illam Oceani va-
stilitatem, & interim tantam seruari constantiam à tam labili elemento:
vix sentiri aërem, & esse tamen cum sensus omnis ipsiusque adeo cæli ac
terræ commune commercium: liberrimè simul & rapidissimè ferri cæ-
lestium orbium ardentissima illa, & ex eo viuidissima, corpora, quæ
stellas & sidera nominamus, neque tot adhuc sæculis vnum aliquod vel
ad latum vnguem declinasse de viâ: quis tandem est tam omnis sen-
sus & rationis expertus, qui non, si hæc vel vtrumque capiat, vehementif-
simè supra portenta rerum omnia demiretur? Nullum profectò omni in
naturâ, ipsamet illâ prodigium est maius; neque, si qua præter consueta-
dinem quandoque se offerunt aliena à communi vsu & ordine, sic illa
commendant patratoris ingenium, vt ordo ipse naturæ potentiam Con-
ditoris. Quod ego de mundo hoc adspectabili dixi; hoc de Societatis
I E S V quasi microcosmo verum esse contendo, & ita statuo eam in se
plurimorum quæ patrari solent à Deo, & expectari ab Societate pos-
sunt, miraculorum summam numerumque complecti. Quid enim? an
non Societas ex diuersissimorum hominum, imò nationum & ingenio-
rum, quasi pugnacium elementorum, in vnum collectione factâ coaluit,
alio longè quàm conspirantis naturæ vinculo colligata? Quis eam non
obruendam citò credidit, cum iam inde à principio sui, tantis ex summo
& imo impulsibus, & totius quasi naturæ iniuriis quateretur? & sit etiam
num fortassis non nemo, qui, quia illam iisdem adhuc videt obnoxiam,

*Primum
maximum-
que Socie-
tatis mira-
culum ipsa
Societas.*

Aug. Tract.
4 in Ioann.

*ostenditur
à compa-
ratione v-
niuersi.*

Eccle. 1.

aliquando tandem conterendam exspectet aduersorum mole tantâ. Verum generatio præterit, & generatio aduenit: terrâ autem (ominari ita de Societate liceat) in æternum stat. Voluitur, & reuoluitur hominis vniuersi nutu Societatis vniuersæ tanta moles, moueri facilis, difficilis commoueri. Tot & florentes ætate, & præcellentes ingenio, & emicantes virtute naturæ, tanto iam tempore ad vsum & bonum reliquorum hominum numquam interrupto cursu aguntur in gyrum virtutis & doctrinæ. Hoc qui videat, & expendat, nisi primum esse maximumque miraculum iudicet, aliud à Societate miraculum non exspectet. Equidem sic censeo, uti in mundo nec maius, imò nec aliud ab ipso mundo miraculum est: sic in Societate nec maius, imò nec aliud ab ipsâ Societate miraculum inueniri. Pauca tamen admiranda strictim percurramus. quot in eâ Sancti, quot Martyres, quot virgines, quot doctores, miracula totidem sunt.

Secularius
15. Vixit Ios.
Anchietæ.

3. de Officiis.

Exod. 8.

Petrus Leitanus, is qui primus Brasiliensem Ecclesiam Episcopus rexit, eorum famâ motus & experientiâ quæ præclara per Socios & admiranda faciebat Deus; dicere aliquando auditus est, Societatem in Brasiliâ aurum esse annulum, eius gemmatam esse Iosephum Anchietam, illum, qui roto iam orbe notissimus patris vbiq; prodigijs, Brasiliæ iam tum Apostolus vocabatur. Quam ego magni viri sententiam cum expendo, recordor videlicet eius, qui à Platone & Cicerone producit, Gygis annuli suâ illâ miraculorum effetrice gemmâ tam illustis: itaque statuo, annulum reuerâ aureum esse Societatem I E S V, & in illâ non vnum aliquem, sed plures Socios quasi gemmas prodigiorum ingentium patratrices: sed apage figmenta ista delitantis sapientiæ. Exemplis hinc uti si lubeat, Societatem ego & Socios non ex Platonis aut Ciceronis alicuius somnio annulum aureum cum suâ gemmâ, sed ex diuinæ præscripto veritatis, notisq; plusquam Ægyptiacis esse dicam, textum illud ex auro, hyacintho, purpurâ, coccoque bis tincto & bysso retortâ, quoddam sacræ Litteræ Rationale iudicij, Græci λόγιον, hoc est oraculum, appellabatur: etenim siue palmarem illius quadratamque formam intueor, in eo velut in symbolo ad quatuor mundi plagas diffusam Societatem deprehendo: seu attendo ad multiplicem materiæ diuersitatem in vnum artificiosè contextæ, Societatem iterum inuenio in eodem, illam ex tot hominum tam alienâ & tamen vnâ varietate constitutam: siue considero triplicem quarernarum gemmarum ordinem admirabili illâ doctrinâ & veritatis exhibitione præstantium, illa se mihi ingerunt plurium Sociorum Societatis eiusdem opera, supra naturam licet, doctrinâ tamen & veritate comprobarâ: seu denique affixum summi Iudæorum Pontificis ipsi pectori rationale recogito, cogor obligatam hærentemque sanctiori Pontifici velut in pectore Societatem minimam meminisse. Neque, hoc cum dico, indignabitur, spero, Ecclesia, Societatis etiam plus merito, nedum debito studiosa, nec mirabuntur Ordines alij, quos in illâ semper fuisse & etiamnum esse constat, id quod fuit in Arcâ fœderis tabulæ, manna & virga, tria illa auitæ Religionis oracula, tria tantorum prodigiorum instrumenta.

Sed

Sed iam , in ipsa præsertim elementa dominantes velut pro imperio Sanctos è Societate I E S V producamus.

Atque hîc se mihi primò videndum offert cum igne ipso , par illud illustre sanctumque nostri Ordinis, Ignatius atque Xaverius. de quibus, seu nomen eorum seu gesta consideres , vsurpare meritò possis animum illud,

Ignis est ollis vigor, & celestis origo.

De quibus tamquam alteris filiis tonitruum oraculo Apostolico ita proditum est: *Celestem duorum hominum charitatem vastissimo coerceri non potuisse unius orbis ambitu.*

Quid porrò Ignatio cum igne mirabile? Mirabilia omnino multa. nam, vt ne hîc reperam illa notiora , visum nempe toties diuinum aliquem ignem siue splendorem , aut circumfluum Ignatiano vultui, aut specie flammæ in eundem cælitus illapsum : vt prætermittam quasdam velut faculas in depositi corpus ex alto deciduas ; quasi non iam lucentes cælo stellas (quod sæpè aliàs) sectaretur Ignatius , sed ipsæ in vicem stellæ Ignatium sequerentur : ne quid iterum dicam de Complutensi illo, qui flammis quas optarat Ignatio , eodem ipse die cum domo suâ consumptus est : vt dissimulem ab igne grauiter læsam Vincen-tij Pagani manum , admoto Ignatij chirographo , illicò & vulnere & dolore leuatam : vt papyraceam ipsius effigiem , ambustâ circum omni chartâ, ab igne non semel illæsam : vt infinita alia, quæ cum igne Ignatio fuere communia , præteream; pauca solùm & paucis hîc narro.

Haud Compostellâ procul, incultos Gallæciæ montes arentesque filuas inopinatus ignis inuaserat; quibus ille consumptis, ipsi iam pago , atque adeò maturis ex propinquo segetibus, passu vix inde tertio imminabat : nec erant in promptu aquæ, quæ malo tam vicino occurrerent; atque, vt fuissent , imminens licet, non suffecissent, vel leuiter temperandæ tantæ, ram siccæ, tamque inflammatæ materiæ . Attonitis ergo omnibus, nec iam de auxilio sed fugâ tantùm cogitantibus, è Societate vir quidam, qui forrè tum aderat Apostolicæ causâ missionis, numisma quod Ignatij imagine habebat expressum, ipse, quâ erat desperatione humanæ opis, speque cælestis, detractum precatorio suo setto medias in flammis iniecit, illas ipsas quæ & maximè & proximè læuiebant . Et ecce tibi momento vno, infuso velut Oceano, tanti ignis tanta vis concidit; reuerita, opinor, aut vltra progredi, quàm fuisset Ignatius, aut in ipsam eius effigiem, quæ longo post tempore carbonis inter adhuc candentes æ perstricta quidem apparuit, exserere conatum suum.

Affine huic miraculum est , quod in Regno Mexicano , loco quem Inliaconem nominant , anno M. DC. XXII. patratum ipsa quantumuis barbara America demirara meritò fuit . Corruptam incendio domum luculentus ignis inflammarat: restinguendo huic non aquæ, quæ deerant, sed, qui aderat ignis alter , Ignatius adhibitus est . Petrus de Medinâ, Sancti ipsius perstudiosus, deque præsentis auxilio nihil dubitans, eius, quam forrè penes se habebat , imaginem in rogam immisit , simulque cessante statim incendio domum seruauit . Sanè ne in ipsâ quidem Sancti

*Sociorum
miracula
circa
ignem.*

*Virg. Ænci-
dos 6.*

*Greg. XV. in
Responsio-
ne ad Rela-
tionem.*

*S. Ignatij
numismate
ignis ex-
stinguitur:*

*item ima-
gine.*

Sancti imagine, quamvis etiam secundum materiam flammis obnoxia, ignis vel leuc vestigium est deprehensum.

*S. Ignatij
patrocino
sapius pe-
stis extin-
guitur:
in Peru,*

Pestem non sensit, qui ignem illam esse non iudicat. & hanc non semel, seu flammam tu, seu Dei iram esse contenderis, implorata virtus Ignatij mitigavit.

Iacebat anno M. DC. V. in provincia Peruanâ tota cuiusdam familie lue correpta: iam duo obicant, moriebantur aliqui, reliqui pestem grafsantem intra viscera sentiebant: rei vltra iam nihil erat, & spei parum; quam etiam, nisi tum adfuisset Ignatius, perdidissent. continuè eam scilicet imago viri sancti, votis communibus implorati; & ita se ille miseris presentem exhibuit, vt omnes, etiam qui morti erant proximi, vitæ, imò sanitati subitò redderentur.

Bononia,

Hoc porro in genere profligatæ pestis, quid esse possit illustrius eo quod Bononia non ita pridem experta est, quando à contagione, quâ desperatissimè premebatur, Ignatio medente conualuit: eumque, interpositâ etiam Pontificis auctoritate, Patrem sibi publicum Patronumque perpetuum adoptavit?

Burgis.

Nec sola tanti beneficij Italia particeps, fuit etiam Hispania tum, cum Burgis plurimi haustâ aquâ illâ, cui consueto ritu Ecclesiæ Ignatij nomine Sacerdos benè precatur, à peste liberati sunt, testantibus id atque etiam in se expertis Parochis eius loci.

Iacobi 3.

*S. Ignatij
implorato
auxilio so-
pietur ignis
libidinis.*

Quid, quod non in cælestem tantum, ac deinde sublunarem, sed in infernum quoque ignem prodigiosa potestas Ignatio fuit? cuius quidem infernæ flammæ, fumus ne dicam an fauilla, est illa præsertim, quæ inflammatur, vt cum Apostolo loquar, *rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehennâ.* Nec hæc, indomita quantumvis flamma, extra potestatem fuit Ignatij, postquam eam in se olim repressit auxilio Virginis, victoriam de illâ perpetuam pollicentis. Constat quidem (ne igni huic tam ob-sceno diutiùs immorer) plures aut epotâ aquâ ad inuocationem Ignatij consecratâ, aut eius adhibitis sibi Reliquiis, aut implorato nomine, alios ab ardore libidinis, à cogitationibus impuris alios, alios ab ipsius nequissimi spiritus blandissimâ illâ, sed periculosissimâ infestatione fuisse penitus liberatos.

*Ignem et-
iam infer-
nalem a-
uerit
Ignatius.*

Quid, quod & viro aliàs, aliàs item mulieri, vtrique desperato, vtrique infernis flammis iam debito; illi in vitâ, huic in morte, tentatis nequidquam omnibus, vnus tandem Ignatij implorata virtus adfuit; & illum quidem ad instituendam de integro vitam, hanc ad obeundam piè mortem feliciter animavit? Anno huius sæculi primo quædam diabolicis afflictâ præstigiis, quibus non oculis tantum & animo, sed toto etiam corpore miserimè torquebatur, exhibitum aliquando sibi flammam inter horrendas infernale monstrum cum vidisset; ipsam quam in tales vsus seruabat epistolam Ignatij exaratam manu, in obiectos sibi ignes iniecit, & hac scilicet eos ita restinxit, vt illâ tum fuerit, & omni deinceps molestiâ dæmonis exsoluta. Agnoscas in Ignatiano nomine, imò corde (quod in eo aliquando visum fuit) ter augustum I E S V nomen, illud radiatum igne cæli, illud igne sublunari potentius, illud infernis ardoribus metuendum. Sanè quidem, vt obiter hoc dicam, constat

stat variorum testimoniiis hominum, iisque fide dignissimis & auctori-
tate legitimâ comprobatis, exclamauisse non semel, nec vno loco vel
tempore, malignum spiritum è mortali, quod occupabat, corpore, si
quando huic, etiam secretò, admouerentur aliqua ad Ignatium quomo-
documque spectantia, *uri se & exuri ab Ignatio igne terribili, illo inter San-*
ctos sibi maximè metuendo.

Neque verò à tanto Patre degeneres olim filij, nedum ipse Xau-
erius fuit, siue cùm (vt iam à me insinuatum est) in Indico Oceano im-
ploratus à naufragis sole iam infra horizontem deposito destitutus, solem
ipsum restituit, atque (vt scilicet manifestius ac stabile Xauerij benefi-
cium foret) plurium horarum spatio in rapidissimo licet cælo, ac pro-
nissimo in occasum lapsu, immobilem stitit: siue cùm idem in perfidos
Tolenses ignem pluit, & cinerem vno suæ vocisne dicam an orationis,
imperio euocatum: siue cùm afflatam suo spiritu ardere coëgit etiam
aquam in appensis suæ imagini lampadibus deficiente oleo consecra-
tam, lychnosque, quos experimenti causâ adhibuerant barbari, viden-
tibus mirantibusque Saracenis, & Trauancoriensis oræ populis, subito
inflammavit: siue cùm pestem, quam Sinas petens decretam Malacen-
sium improbitati denuntiarat, iam in vrbe succensam, atque, vt fieri præ-
sertim solet scelerum pœnas exigente Numine, fœdè grassantem, reue-
ctus à suâ morte Xauerius, & piè susceptus à ciuibus, illicò ita compe-
scuit, vt nec vllus lue iam correptorum hominum ex eâ sit mortuus,
nec vllus deinde correptus, tanti nuper mali ne quidem vestigio se pro-
dente: seu denique cùm viux calcis ardores ignitamque vim suo, licet
decimum sextum mensum exanimato, corpore sic excepit, vt illud viui-
dum vegetumque, & succi recentisque plenum sanguinis, tanto etiam
pòst tempore sit repertum. Prodigium addo, quod ita Xauerio pro-
prium est, vt sit illi cum Ignatio commune. Donati Francisci Gallighai
Florentini ciuis domum multarum iam ædium victor ignis inuaserat,
& ea erat venti vis, ea flammæ vento actæ potentia, vt nullum ab huma-
nâ vel ope vel industriâ remedium supereslet. palàm ergo prouolutus in
genua Donatus, se suasque ædes Ignatio & Xauerio, suis secundùm
Deum Patronis & Patribus, commendat affectu magno. Vix vota con-
ceperat, & ecce quasi fuissent aduocati in auxilium, & non inuocati tan-
tùm, ipsi stitere se coràm, eo, qui ignis lumen vinceret, splendore specta-
biles; cumque, expressâ etiam voce, hominem sperare iussissent, illicò
subsidente vento, flamina omnis momento sopita confedit tanta se duo-
rum hominum, cælesti, vt iam dicebam, igne flagrantium, in elemen-
tarem ignem, velut euanidum, potentia prodidit. adeò vt his præci-
puè mihi acclamare posse videar illud Apostoli, *Exstinxerunt impetum*
ignis. Quamquam non hosce solos id vindicare sibi velle, aut etiam
posse, alij subinde, & illi victores ignium, Socij non vno sæpè prodigi-
o docuerunt.

Nihil hîc dicam de Stanislao, ipsoque iterum Xauerio, quo-
rum diuino igne succensi pectoris tam ingens sæpè vis fuit, vt non
tantùm non frigidâ restingui, sed ne ab ipso quidem vitali quod
vocat humido superari potuisse, diuino non accedente prodigio, vi-
deretur.

Andr. Luc.
lib. 7. cap. 12.
fol. 687. 688.
689. 690.
693. &c.

S. Xau-
erius solem
reduci &
sistit.

Bonarius in
Ecclesiastic.

Eiusdem
varia cir-
ca ignem
miracula.

And. Luc.
lib. 7. cap. 2.

Hebr. 11.

B. Stanis-
lao diuino
igne pectus
excituar.

deretur. Nihil de horribili illo incendio per Stanislauum in Poloniâ extincto, dum inter flammâs ipse illustrior appareret.

Notum est illud de Ignatio gelidâ hieme collo tenus stante & perdurante in aquis, nec quid sentiente aliud præter æstum inflammatae intrantem à recto hominem charitatis.

item P. Fabri:

Notum & de Petro Fabro, visum eum totas noctes, cum nudum se recto domoquæ proriperet, altis niuibus oblitum, & tamen succensis à celo ardoribus æstuantem.

Plures Socij glacie & igne fortiores.

Audiuimus, vidimus pænè dixeram, Ignatij filios Xauerij socios, tranantes Iaponiæ frigora, superantes Afrorum Indicorumque littorum candentes arenas, demum aliquot horas lentis in ignibus stantes, viuentes, orantes, perorantesque etiam ad circumfusam multitudinem Siluerias, Spinolas, Chimuras, Camillos, aliosque complures; mihi quidem prodigij non minoris homines, quàm vilius aliquando fuerit legislatori illi ex diuinâ olim consuetudine radiato rubus ardens in combustus.

Exod. 3.

Iosephus Anchietâ contra siccitatem terræ & ardorem solis prodigio prospicit.

Iam de illo nostri quidem sæculi, sed orbis alterius Thaumaturgo, Iosepho Anchietâ, quoties legimus eum, si quando Brasilia solis ardoribus tellus, simul & viatores homines immoderatiùs torrèrentur, aliàs illius siccitati coactis effusisque nubibus prospexisse, aliàs conopeum sibi contra solarem æstum & fociis vnâ nauigantibus ex densato super caput agmine volucrum, quas eum in finem adesse iusserat, consecisse; raræ non in ignem solum, sed ærem simul atque aquam imperio potestatis.

idem exustammanum sanatum signo crucis.

Lib. 3. Vita. Iosephi orantis caput videtur ardere.

Nec hoc à quodam in flammâs imperio alienum est, quòd cuiusdam in Bahyensi Collegio Socij manum bullicenti iusculo concrematam, impresso tantum crucis signo, & vulnere & dolote leauit.

Quid, quòd sæpius orantis Iosephi caput ardere, atque ex eo circumlucere omnia sunt perspecta, tum præcipuè cum aliquando intempestâ nocte apud Maramosios suos egressus ex atce in sacellum Virginis, totum id admirabili splendore repleuit, interludente inter diuina illa lumina cælesti harmoniâ Angelorum, repetito inde ab ipsis CHRISTI natalibus prodigio singulari.

Ibidem. Casa pro Christo corpora P. Rochi Gonsales & P. Alphonfi Rodrigues exuri non possunt.

Illud porò geminum duorum exemplum, quod (vt innumerabilia eius generis à Societate facta dissimulem) Oriens non ita pridem Occidensque suspexit, Socios arguit igni etiam ab ipso funere dominantes. Est in Occidentali Americæ Indiâ, ab Æquinoctiali orâ Brasiliæ in Australem orbis plagam, terræ tractus immanis, hinc mari Brasilo, inde Paraquariensi, quam vocant, regioni conterminus, Vruayum incolæ nominant. Hanc in vastitatem primi à Paraquaniâ progredi Patres Rochus Gonsales de Sanctâ Cruce, & Alphonfus Rodrigues, tantum profecerant inter barbaros, vt, pluribus eorum hinc inde coactis in societatem hominum, vicis iam aliquot in inculto solo & sacras in vicis ædiculas excitarent. His impeditos operibus verè Apostolicis, & quibus, si viuant, aut Paulus aut Xauerius aliquis piè inuideat, suafu nefario Nezu, nescio cuius impostoris, qui se Deum esse iactabat, incitari barbari, adoriuntur incautos, macerant, raptant, lacetant suorum in capessendâ Religione Patrum corpora, ac demum instructam recens ædiculam

culam comportant, eodem cum illâ incendio consumenda. hoc prodigiorum subinde sequentium fundamentum: siquidem cum ingestis vndequaque flammis in cineres concidisset facelli tota moles, iamque in illos redacta crederentur Patrum corpora, ea insequenti mox luce integra & intacta penitus sunt reperta. Mouit scilicet ea res barbaros; sed, quod subitico, mouit etiam magis. P. Rochi Gonsalesij truncum corpus, ita, ut erat, sine capite elatâ contulso, disertè auditum, inò & distinctè visum est plusquam quinquaginta barbaris (qui omnes id vnâ voce deposuerunt coram quinque Religiosis testibus, nonnullis militibus Hispanis, Indisquè quàm plurimis) non iam ore, sed procedentibus ex ipso corde vocibus amoris certè plenissimis, compellere percussores suos: *Cur me (inquebat) occidistis hominem tam vobis beneuolum? vestri tam amantem? quemque hasce in oras non aliud pertraxit quàm cura salutis vestre? Mortem vos quidem huic meo corpori, at non animæ intulistis: Viuit illa etiamnum, fruiturque. Beatos inter, presentis Dei gaudio sempiterno, ad futura mox iterum in auxilium vobis, quos patrata cædis pœna ex propinquo iusta persequitur.* Verùm nec hoc tam illustri prodigio satis attoniti, nec tam suauis oratione permoti, cor ipsum, cor, inquam, quod loquebatur, etiam tum amoris sui prodigum, velut furiosi euellere visceribus, & flammis iterum dedere. sed igne maiori scilicet illud atdebat, quàm vt consumi posset à tam exili. mansit enim uerò permanitque cum sacris corporibus semper integrum, quantumuis in illud, tertio iam copiosè comportatâ in flammis materiâ, luculentum ignem barbari excitarent.

Litteræ
P. Franc.
Trixillo
Prouin-
cialis Pa-
raqvaria.

Atque hæc ad Occidentem nuper: nouissimè ad Orientem, & nescio an non illustrius quoque de igne, aère, aquâ, terrâ, naturâ denique omni, triumphauit ille iam prius à me productus in scenam suæ gloriæ Marcellus Franciscus Mastrillius, suâne virtute dicam, an magni Francisci Xauerij; cuius ille, cum reddidit sibi salutem, nomen animumque sic induit, vt nescias quid, si rediisset in vitam Xauerius, præstare Marcello illustius potuisset.

Sanè vt omittam cetera, inò omnia, in celeberrimâ illâ expeditione (quam decurrente Martio, anno M. DC. XXXV. duxit in Mindanaoenses Æthiopes auctor ipse audendi, sponsorque vincendi) contigit vt pila ferrea, vi nitrati pulueris ex maiori machinâ violentè displosa, in aduersum euntis Mastrillij pectus incideret, impulsu magno atque sensibili; à quo tamen, perforatâ tantum veste, nec læsus ipse, nec retrorsum actus in tertiam; sed stans erectus, etiam contra vim flammæ sulphuræ, liquidò ostendit obesse nihil posse illi, qui firmiter in diuinâ virtute, quàm loricâ ferreâ, munimen sui pectoris collocauit.

Mitius igne elementum est aër, non minori tamen aut mitiori impetio subigendum; inò, quia instabile illud ac leue est, tum præsertim cum in ventos agitur, si tegi se, si duci, si reuocari patitur, potentia id scilicet non vulgaris argumentum est. Enimuerò non aliunde magis Dei sui magnitudinem agnoscit Vates Regius quàm quòd ille *ambulet super pennas ventorum, & producat ventos de thesauris suis. fecisse autem ventis pondus*, hoc est (vt ego interpretor) clemento tam volucris fixam pro voluntate constantiam indidisse, inter prima diuinæ potestatis opera

Sociorum
miracula
circa aë-
rem.

Psal. 103.

Psal. 134.

Iob 12. opera Propheta Philosophus recenset. admirabilis adeò, nec vſitata virtutis fuiſſe ſemper, & etiamnum eſſe, necceſſum eſt eos, quibus non illo apud Virgilium fabuloſus, ſed verus

Æneid. 1.

— *Diuum pater atque hominum Rex*

Et mulcere dedit fluctus, & tollere ventos.

Hoc eum dediſſe pluribus Societatis hominibus, poſtquam in paucis oſtendero; id, niſi fallor, effecero, quod ſufficiens ad reddendam à Societate gloriam Deo, ad exhibendam verò ſanctis Societatis hominibus venerationem aliquam, iuſtum conueniensque cenſeatur.

*Sociorum
vis in æ-
reas dæ-
monum
potestates.*

Nec verò alienum ab æris imperio fuerit, ſubiectas habere ſibi æreas, quas vocat Eccleſia, poteſtates; illos, inquam, ſpiritus infernales, quibus, velut emiſſariis, nonnihil à diuinâ Prouidentiâ indultum iuris eſt in elementaria hæc & humana corpora perſurbanda. Quod quidem in eos imperium pluribus inde ab Ignatio Societatis hominibus tam familiare ſemper fuit, vt neſcias illudne inferis exoſum magis ſit, an dæmonibus meruendum. Non adducam hîc ego exactos proſtigatoſque dæmones per ſoliras coniurationes Eccleſiæ: nam illis non niſi parè admodum, magnoque cum delectu ac veneratione Societas vtitur; illud vrgeo, à Sociis, sæpè nihil, sæpè aliud agentibus, sæpè non niſi in aliquo ſui ſigno præſentibus, sæpè verbo verberè videntibus, quaſi per contemptum mandatumque deſpoticum, iuſſos inde faceſſere ſpiritus infernales.

*Ignatius
variè dæ-
mones cõ-
peſcit.*

Quoties obiecta ſibi cuiusmodi monſtra viatorio ſuo baculo neglectim ab ſe abegit Ignatius? quoties applicitis ranrùm aut lectis eius literis, quin & ſolo aliquando nomine, territæ peſtes illæ proripuerit ſeſe, velut ſi nec reſiſtere auctoritati poſſent, nec lædere maiestatem?

*idem facit
in Oriente
Xauerius:*

Anre Xauerij in Indias aduentum, lemurum infame domicilium, graſſantiumque pro ſuo libito dæmonum quoddam velut aſylum Oriens fuit. Et auſi quidem illi principiò otantem aggredi, flagris non ſemel crudeliter exceperit; donec tandem & ſuis immotum minis, & fortioſiorem verberibus, & robuſtiori imperio, quem vincere non poterant, fugère victorem. Tacebant ergo (id quod Xauerio commune fuit cum Gaſpare Barzæo, & quampluribus aliis è Societate IESV vtriuſque Solis Apoſtolis) muta ad ingreſſum eius otacula idolorum. Squallebant luci, purgabantur templa dæmonibus, ipſæ aliquando vrbes & Regna integra, nedum obſeſſa hominum corpora, diutumâ malignorum hoſpitiū dominatione ſoluebantur. vſque eò, vt reneræ etiam ætatulæ puerorum ludibrio iam forent ij, qui nuper etiam robuſtæ maximorum hominum terrori fuerant.

*idem Sta-
niſſau.*

Notum eſt, Staniffaum, etiam cùm à morbo decumberet, etiam cùm immarurus annis, nec adhuc Societatis noſtræ, niſi voto & cogitatione, Religioſus, non ſemel oppugnarum à dæmone, expulſiſſe cum à ſe procul, quantumuis arri canis ſpecie aſpectuque terribilem. Et hæc quidem de pluribus vniuerſim & quaſi per compendium. pauca porro arque diſtinctius de Ignatio Xauerioque nunc habere; atque à Parentum rantorum moribus indolem ac virtutem diſcite filiorum.

Illuſtriora

Senis notam ſibi, anno prioris ſæculi ſexageſimo primo, puellam aſſerit

asserit Petrus Ribadencira, quæ cum ipsis duodecim annis dæmonum non iam præstigijs, sed quotidianis verberibus fuisset obnoxia, tandem assumptâ, vclut clypeo contra rot ictus, Ignatij imagine, sic eos à se abegit, nemo vt accedere ad illam propiùs auderet, vanis tantùm clamoribus, cassisque in Sanctum minis impunè sæuientes. Subiit inter illa cogitatio puellæ animum experiri, a motâ tantisper à se imagine, hæc ne, an quæ alia vis occulta tam validè comprimeret infernorum hostium potestatem. Experta est; sed malo profectò suo, & honore maiori Ignatij defensoris sui: vix enim illud à se munimen abiecerat, cum toto in eam impetu factò, diu iam prohibitas ab infligendis miseræ verberibus manus, dirissimorum ictuum grauitate pensarunt. ad suum ergò contra eos, non dubium vltra iam, sed certissimum præsidium, serò quidem sed serò confugiens, omni deinceps improbissimorum dæmonum oppugnatione liberata est, quantumuis illi irritis etiam tum ictibus circumstantem sæpè aërem murosque ferirent.

Illustrius etiam, quia recentius maioribusque clatum iudicijs, est id quod anno huius sæculi sexto patrarum ab eodem Ignatio est in Excellentissimâ Principe de Mirandulâ. hæc contra integram, quâ obsidebatur, dæmonum cateruam, sacris Ecclesiæ carminibus frustra adhibitjs, ipsâ tandem inuocatione Ignatij tam subito, tam prodigiosè conualuit, vt rem siue ex personâ patientis, seu agenris miraculo, tam inuisitaram, tam nouam, duo ab Sede Apostolicâ delegari Murinensis & Rhegiensis Episcopi suo approbatam calculo, ipsi Clementi VIII. Maximo id temporis Pontifici certam testaramque transmiserint.

Andreas
Lucas lib. 7.
cap. 12.

Molsheimij anno huius sæculi XIII. veneficæ matris improbitate seductus filius dæmoni se deuouerat, addito etiam nominis sui & sanguinis sacramento verbis sacrilegis ritè conscripto. totus igitur obnoxius erat inferis, & iis iam, pactò non semel inito, debebatur. Interuenit è cælo Ignatius. ab eo dissolutum est fœdus impium, recuperatum à dæmone chirographum, filius, quem Orco mater addixerat, Matri tandem Ecclesiæ restitutus.

Andreas Lid-
cas ibid.

Addo geminum, sed geminis Ignatio & Xauerio commune prodigium. Abassinari in Æthiopiâ feminam, energumenam esse arguebant inter ostenta cetera blasphemæ in Crucifixum voces ignoto idiomate prolata. Hanc postquam imagine sancti Ignatij, & cruce ex loculo S. Xauerij armasset Sacerdos noster, ita denique liberavit, vt expelli se igneâ ab Ignatio Xauerioque scuticâ dæmon ipse quereretur.

Ignatij &
Xauerij
simul in
dæmones
potestas.

Hispanæ matris ira impotens deuouerat inferno filiam. deuotam illicò occupant tres maligni spiritus, seque præsentem produunt ignoto idiomate, ceterisque etiam absentium rerum iudicijs. Adiurata ergò à Pastore, sed per Ignatij Xaueriique merita, ira demum expulit hospitem importunum, vt illos vidcri ab se cælesti circumfusos splendore, tam dæmon ipse quàm sibi mox reddita filia, hæc cum gaudio, ille cum doloris sensu intimo, proclamarent.

Prætereo plurimorum etiam aliorum in hoc genere plurima; ac potissimum solenne dicam, an sæculare illud Ignatij, quod proximo ex-
eunte sæculo Mutinæ in energumenis quatuor virginibus stirpe nobili-

bus perpetratum est: veritus rem testatam narratamque multorum linguâ & litteris eleuare potius quàm exaggerate dicendi hocce genere, quod in res licet amplissimas nisi contractum esse non potest.

Iam, quod concernit aërem propius, numquid non vel *ambulasse super pennas ventorum*, vel *fecisse ventis pondus*, existimandi sunt Ignatius, Xauerius, Anchieta, aliique complures, toties à terrâ in sublimè eleuati, aut (quod etiam hoc maius est) per aërem sæpè transuecti?

Ignatius
Roma de-
gens Colo-
nia vide-
tur:

iter tridui
ager &
ieiunium
conficit.

De Ignatio quidem ita memotant historiæ, cum inde à Româ, vbi tum viuebat, Agrippinam vsque Coloniam momenro delatum Leonardo Kesselio suam quam is vnice desiderabat, adspectabilem præsentiam cum mutui sermonis iucundissimâ consuetudine concessisse. Nec vacare mihi videtur prodigio simili quod inibi refertur de eodem: cum scilicet (cùm Parisiis, vbi tum decumbebat è morbo graui, inaudisset ægrum iacere Rothomagi quemdam pessimè de se meritum, suæ tamen opis indigum, ausumque subsidium postulare) proripuisse illicò se lecto, dedisse in viam, iter tridui continente motu, sine cibo, sine quiete, ita percurrisse, vr non ire ipse sibi, non solum tangere, sed rapi, sed volare videretur. ferebatur profectò Ignatius, nec humano tum sed diuino, sed cælesti spiritu ferebatur, nisi velis (haud minori fortè prodigio) motum hunc fuisse non Dei, non Angeli, sed amoris; citus nimirum quo se ferri quaquauersum Augustinus ille tam igneus fatebatur.

Parvulum
ex alto
lapsus, ad
innocatio-
nem Igna-
tij sursum
iterum
eleuatur.

Nec sibi is tantum, aliis quoque sui studiosis in aëre etiam vacuo subsidio fuit. Ferrariæ anno M. DC. XIX. ipso sancti Ignatij festo ludebat in fenestrâ cum paruulo mater, cùm (casune an quâ aliâ ex causâ incertum est) elapsus puer è manibus ferebatur in præceps. Ignatius illicò (cuius tum, Festi fors occasione, meminerat) matri fuit in ote. nec frustra inuocatus: siquidem cùm iam palmo vix vno alteròve abesset à solo paruulus, miserrimè collidendus, contigit vr exceptor veluti sinu non fulciretur ille tanrùm, sed etiam eâdem quâ ceciderat viâ subuectus in aëtem matti, in expansa etiam rum brachia, redderetur.

S. Xauerius
duobus
locis
presens
vento im-
petat.

Quid Xauerius, quando contendens in Chinâ, scaphæ ab suâ onerariâ vi tempestatis auulsæ in altumque delatæ propitius, imò præsens adfuit, & periclitantes in eâ socios nauticos opportunè consolans, nequidquam contranitentibus ventis, filiam quam vocabat rectâ deduxit ad matrem? porùtne nisi ambulando *super pennas ventorum*, præsens in eâ quam non conscendetat nauiculâ comparere? Hoc sanè nec perturbatæ menris ludibrium, nec adumbrati solum Xauerij simulacrum fuit, sed ille vel diuinâ vi reproductus (vr loquuntur hodieque Philosophi) vel (vr existimari fortè potest) illâ per aëris medium manu translatus est, quæ deposito inrer leones Danieli opportunum in diuturnâ fame obsonatotem inde à Iudaâ Babylonem vsque portauit apprehensum capillo capitis sui. At sit fortasse qui sentiat, non hoc Xauerij, sed Angeli aur Dei etiam dominantis aëri, porestanti & imperio rtibundum. Non equidem negare quidquam volo Angelis, illis, vr vocat Apostolus, administratoriis spiritibus, nedum detrahare aliquid Deo *mirabili in sanctis suis*. Sed ramen fuisse hoc (quâ obtinere licet homini) impetium in auras vimque Xauerio, prodigiosè per mare dicam an per aërem ab

Dan. 14.

Hebr. 1.

Psalm. 67.

illo

illo deuectus inſitor edocebit. Hic cum Malacem Meliapore cogita-
ret, ſuo in digreſſu munuſculum ab Xauerio petit, quo eius apud ſe-
pam ſanctamque recordationem in animo confoueret. dat ille petenti
detractam ſibi precatoriam corollam, additque, ſeruaret hoc non me-
morix tantum ſuæ, ſed deſuturi numquam auxiliij pignus æternum. Iam
ſoluerat, iam proſperâ nauigatione uſus per vaſta ac remota marium,
propè aberat à Malacâ; cum ecce tibi inopinata vis venti pondusque
procellæ validam quamuis nauim in fruſta diſſoluit: in hæc raptim te-
mereque compacta cum nonnullis ſe mercator immittit; ſed illicò ſiue
timore periculi, ſeu propitij fauore Xauerij, abductus à ſenſibus, non
iam nauigare ſibi, non ſubire naufragium, non mergi, ſed colloqui cum
Xauerio videbatur. Nec otioſum fuiſſe hoc colloquium euentus oſten-
dit: quinto poſt dic quam ſe iactarat in tabulas, ſibi tandem mercator
redditus, ſanum ſe, ſed ſolum, in ipſo vnde ſoluerat littore non procul
Meliapore deprehendit. Tam immani enim tractu Oceani, demerſis in
cum omnibus, malè compaginata cymba detulerit? dederitne viam
caſuſve Deuſve? imò per Deum Xauerius, qui ſe ſuumque vnâ clientem
mediis ereptum fluctibus, ne periret, per aërem detulit; ne erraret, in
noto priùs littore collocauit.

*Nauſtra-
gum mer-
catorem
rotis quin-
que diebus
fluctuan-
tem Xave-
rius ex-
portat in
litus:*

*In Relat.
Canonizat.*

Iam ſi (quod aiunt Philoſophi) ſonus etiam humanæ linguæ, non
aliud eſt quam moti aëris tremor, aut murmur per auras ſubinde tranſ-
fuſum, ac tandem etiam inſinuatim auribus audientium; mirabilem
profectò comprimendi aëris vim, & induſtriam pluſquam humanam,
fuiſſe neceſſum eſt iis, qui ſæpè, reuocato inde à magnis **CHRISTI**
Apoſtoliſ prodigio Spiritus ſancti, variorum quæ non didicerant idio-
matum ſermone ſunt uſi. Eximium in hoc fuiſſe Xauerium ipſa eius
Canonizationis acta ſuprà capite ſecundo à nobis citata teſtantur.

*loquitur
varius
linguis, &
vnâ loquens
à variis
intelligi-
tur.*

Par in hoc fuiſſe Xauerio Orientis Apoſtolo, ſuppat certè dici poteſt
alter Occidentis Apoſtoloſ Iosephus Anchieta. ſiue cum (quod erat ei
quotidianum) ex mediis vnâ proficiſcentium cœtibus ſe repente ſubdu-
ceret ad agendum cum Deo; ac nihilominùs raptim euntes etiam in
equis non aſſequeretur tantum ipſe pedes & nudipes, ſed etiam aliquan-
do præuerteret; ſiue cum eodem ipſe die locis à ſe diſſitis itinere leuca-
rum quindecim aliquando viſus eſt auditusque pluribus ita egreſſus
ſubitò, ita reuerſus, vt abſuiſſe nemini crederetur; ſeu denique cum ſa-
crum codicem iam ad Sacerdotalem pſalmodiam, aliàs ad Chriſtianum
ſacrificium requiſitum, nec habitum ad manus, à leucis intetdum ſeptem
ipſemet vix ſemihoræ ſpatio detulit, aut ſpiritu Domini, aut Angelico
miniſterio, aut ſuâ demum auris dominante potentia, auctus à ſociis,
iterumque inter eos pari compendio reſtitutus.

*Iosephus
Anchieta
in tranan-
do aère
mirabilis.*

Proximè verò ad aërem ſpectat, nec aliunde magis prodigioſa in
illum alieuius hominis efficacia declaratur, quam ſi conſtet, ventis cum,
indomitis ſcilicet & numquam fatiſ exploratiſ motibus, imperare.

Fecère hoc (vt taceam de ceteris) in Mediterraneo quidem mari
Ignatius, in Orientali Xauerius, in Occidentali Anchieta, in Auſtrali
Silueria, tam ſingulari, tam admirabili modo, vt ſimiles mihi videan-
tur hi quatuor, quatuor illis apud Ezechielem diuinæ quadrigæ ſtipa-
toribus;

Ezechiel. 1.

toribus; nisi quòd illi, *ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur*, horum verò ad impetum ipse se spiritus inclinaret.

Ignatio
ventus
obediit:

Statuerat impij nauæ aduersanrem suis moribus Ignatium, tum cùm Ierosolymam ille peteret, desertam in insulam exponere, siti illic inediâque consumendum; quin eò iam, deliberato scelere, ferebantur; cùm ecce ventus ipse machinationi barbaræ factus obuiam, qui adhuc fauetat improbis, in contrarium versus subito pro Ignatio stetit.

tempesta-
ti ipse do-
minatur.

Redibat Ierosolymis, votiua suâ peregrinatione perfunctus, Ignatius; & redibat malè compaginatâ cymbâ veriùs quàm naui. pauperem videlicet illum excluderant robustiores aliæ duæ, sed ignaræ quantum incurrerent mali, quia tantum excluderant boni. insurgunt enim verò venti, turbatur mare iam pridem infame naufragiis; iactantur, verberantur, hauriuntur denique fluctibus ingentes illæ; at procellis ventisque superior cursum suum tenet absoluitque feliciter sola illa, quæ vehebat Ignatium. Impalluetat sociarum nauium periculo naua; sed nempe, Ignatium denudò si veheret, nil timeret.

Xauerius
ventus &
tempesta-
tibus sapè
imperat:

De Xauerio verò quid? Omnem illum subiisse rabiem vimque ventorum, sed omnes vt sibi Deoque subigeret. Quoties ille sociorum naues alicubi hærentes immisso opportunè vento iuuat? quoties hostium insequentes stitit? quories exasperatum in ventos cælum verbo coercuit, sublatâ etiam iis (quod in Sanciano mari contigit) sæuendi in posterum facultate? Vicisse semel Xauerium videri ventus poterat, quando naufragum illum toto triduo per mare iactauit solâ in tabulâ fluctuantem. sed nempe etiam tum à Xauerio victus est, coactisque eum non feruare tantum, sed etiam in litus exponere quod optabat; ad eò & ventus, & nauis, & gubernaculum, & rector, & omnia vnus sibi Xauerius fuit.

etiam Gō-
saluus Sil-
ueria &
Iosephus
Anchietia.

Similia ferè Silueria, aliique; sed nescio an non maiota Iosephus. talia profectò, vt de eo etiam tum virâ functo piscatotes indigenæ non aliter atque de homine in naturam ipsam dominante loquerentur, illum si quando indicarum vellent, *illum dicerent qui nobis pisces quos vellemus præbebat; qui cùm ab ipso opem peteremus, nos ab omni periculorum genere, atque adeò à morte ipsâ eruebat.*

Sociorum
potestas in
aquam.

Video ego me, quæ cognatorum elementorum propinquitas est, ab aëre in aquam esse delapsam. eluctemur sanè, & si quo modo finem spectare liceat factorum in eâ prodigiorum, eodem etiam compendio festinemus. Ilicet ergo præternauigemus Oceanum, illudque solum dicamus in transitu, nullibi non apparere vestigia domitæ multoties per varios quaquaversum Socios procellæ. Sed enim vti tempestates Oceani, sic omnem aquam præterire non licet, vt non saltem, vno quasi digito, è multis aliqua, quæ in eo euenère, miracula designemus.

S. Ignatius
puellam tor-
rente rapta
in mare
prodigiosè
sustentat.

Anno huius sæculi M. DC. XVIII. filia matti socia ambulabat in ripâ torrentis haud Genuâ procul. hic, vt erat auctus imbris, & vehementer exstians, prono in mare decursu & tapiebat secum omnia, & sua ipse littora subfodiebat. ita factum vt incautæ puellæ, quæ firma videbatur, sub pedibus terra decideret, & ipsa simul momento deuolueretur in præceps. Non habebat attonita mater quod petilicanti filie

liæ submitteret nisi preces & lacrymas: ipsa quoque iterum ac tertio sursum elata vi torrentis, Diuos tantum omnes quos nouerat, sed votis tamen irritis, inelamabat: haustis enim copiosè fluctibus hærebat fundo iam grauior, nec minus tamen (impetus is erat rapti fluminis) in altum rapidissimè ferebatur. & iam torâ plus leucâ in mare processerat, cum denique memor (Deo haud dubiè illos in tot angustiis sensus & animos suggerente) habere se geminum in Societate fratrem, sanctum eius fundatorem Ignatium inelamauit, vsâ non alio quàm candido hoc & ingenuo argumento; Suorum filiorum sororis, hoc est suæ filiæ, meminisset. Vixdum ista conceperat animo, cum sursum sublata, & in summo maris velut in thalamo posita, haustam egressit aquam primò; tum ipsum in nube candidâ cælestes inter genios fluctibus inambulantem animantemque se & sustentantem Ignatium læta conspexit. Submisit in cretâ in mare vrinatorem afflicta mater, qui demersâ, vt non dubitabat, filiæ alicubi conquisitum saltem inane corpus exciperet. ille longiùs in mare prouectus, eo quo dixi in statum tres iam horas viuentem reperit, matique reuexit; attonitis miraculo omnibus gaudioque lactymantibus, cum ipsamet coram Albengensi Episcopo, ciuibusque permultis, ac præsertim marre suâ, miraculi feriem læta pertexeret, & seruatore suæ vitæ & salutis Ignatium prædicaret.

Aliud in leuiori quidem aquæ periculo, nec minus tamen præsens auxilium Ignarius atrulit. Aceruum demersæ segetis sub dio struxerat agricola, spem fructus omnis & frugis: ecce tibi obduci cælum, volui nubes, mugire turbo, imber ingruere: actum erat de messe, nisi ad votum supplicis Ignatius adfuisset. citè euerfa venris omnia, omnia impleta vel hausta pluuiis nube profusis, sola quæ triticum capiebat aræa, intacta permansit. Crederes, quod Gedeoni datum in vellere, hoc in aræa concessum agricolæ huic ab Ignario; illi à Deo, & huic quidem tantò illustrius, quantò imber est rore potentior.

At non Xauerio minus quàm Ignatio in aquas imperij fuit. argumento sit inter cerera, quæ antè sunt & alibi commemorata, quòd in orâ Piscariâ, quam vocant, pueto in puteum fortè delapso, & aquis, quibus plures iam horasmersus iacuerat, præfocato, planeque demortuo, vitam verbo reddidit, eo temporis & loci, quo eum ad sepulturam feralis pompa ducebat.

Accedat eòdem admitabilis illa, dicamne prouidentia Numinis, an virtus Xauerij? quâ factum est vt crux, quam hic in mare deiecerat, sedandæ causâ tempestatis, à cancro marino, longè inde exscensione demum factâ, deambulanti prope littus Xauerio redderetur.

Nec aliò spectat quod contigit nauis Iacobi Pererix, agente & prædicente Xauerio. Premebat hanc, etiam rum cariosam, immanis procella; iamque desponderant animos vectores omnes: vnus qui inrer eos erat Xauerius, securos esse iussit, & nauis, quantumuis periclitanti, salutari signo benè precatus edixit, eam non tantum non illâ, sed nullâ vquam tempestate perituram; tandem post multos cursus, sine cuiusquam damno, non in mari, at statione suâ dissoluendam. Xauerij

*circumsum
sum laie
imbrem
arces à
frugibus*

*S. Xauerius
puerâ
aquâ præfocatum à
morte reuocat:*

*crucem in
mare deiecit
illam à
cancro recipit:*

*cariosa
nauis benè
precatus,
eam seruauit.*

uerij fidem probauit euentus, anno demum trigesimo post securus. neque de illâ vllus interim dubitabat, quin certabat quisque pro vitibus illi potius quam cuius alteri sua credere, cum & abeuntem securi dimitterent, & reducem plausu semper & gratulatione publicâ salutarerent, nauim eam, non iam Iacobi Pereriat, sed sancti Patris esse dicentes.

*aquam
marinam
dulcem &
potabilem
reddis.*

Idem adstruit illa Xauerij prodigiosa vis, quâ, secum nauigantibus in Sinas plusquam quingentis, etiam Saracenis & barbaris, de copiâ aque dulcis opportunè prospexit. defecerat hæc improuisâ per plures dies malaciâ miserè laborantes, & iam pereundum erat omnibus, nisi eorum imploratione motus Xauerius occurrisset. fusâ igitur ad Deum prece hauriri iubet è mari, & vasa repleti; haustum iam erat quantum illa caperent, & vasa repleta. sed erat nimirum, ac sentiebatur à bibentibus aqua falsa. ergo eleuatis in cælum oculis, impressoque saluti signo, iussi iterum à Xauerio gustare, dulcem eam & humanis aptam vibus reppererunt, omnibus etiam Mahometanis admirantibus sanctitatem viri, nonnullis etiam susceptâ CHRISTI Fide testantibus.

*Iosephus
Anchietæ
aquam
mutat in
vinum:
oleum fa-
cit mex-
haustum:*

Nec prodigiosè minùs, magis etiam benignè (nisi quòd periculum mortis abfuit) fecisse videri poterit Iosephus Anchietæ, siue cum infusam sæpius aquam ipse mutauit in vinum, seu cum exhaustum oleum in Vincentiano Collegio ita auxit, vt eius toto post biennio ad quotidianos Patrum vsus, ex cado, licet iam vacuo, quantum satis religiosè suppeteret; imitatus in hoc Eliam, in illo CHRISTVM; Moysen verò in altero quod subiungo.

*orat inter
fluctus
maris cir-
cum se
suspensos.*

Abierat aliquando à cœtu conspectuque piscantium, in mare defluum longè progressus, vt liberius posset in deserto littote cælestia meditari. Interea consumptis inibi horis plurimis iam mare refluxerat, iam supra orantis Anchietæ verticem altè sublatum eriperat eum aspectibus hominum. at quo modo? orantem non ausa contingere,

Curuata in montis faciem circumstitit vnda.

Lib. 4.

& cum viæ socius secutus impressâ vestigia tali in statu eum deprehendisset intentum cælo, clamore scilicet sollicitare primò cœpit, cum ad eum adire propius intra suspensos maris vortices non auderet; mox accedere, voce demum vrgerè, manu trahere vt rediret: ita sibi tandem redditus, Eamus, inquit, Pater, & præibat; fluctu statim locum quem reliquerat occupante. Cohortuit monstro socius, & præcurrens Iosephum, quod eius reuerentiâ vetabatur, periculo suo dedit. tum sequentem Anchietam longius mare reueritum non accessit vnquam propius, & nisi illo in summum littus exposito, totum latè alueum non impleuit.

*Silueria
tempesta-
res sedat:
cuius corpus
crocodilos
fugat.
Iosephus
Anchietæ
rediuinum
baptizat.*

Prætermitto aut suspensos diu, aut procuratos demum imbres, aut non permittos labi, quâ eundum illi erat & Sociis, locis iuxta vicinis latè stagnantibus: nihil addo de composito non semel mari, quod fuit illi cum Silueriâ commune. cuius etiam in profluentem corpus abiectum, infamem priùs crocodilis alueum subinde purgavit. Vnum hoc dico, atque ex aquis hisce prodigiosis simul eluctor, nullum maius in aquâ magisque fortunatum miraculum à Iosepho esse paratum, quam, cum Brasili cuiusdam in Fide quidem Catholicâ, sed per errorem sine Baptismo demortui, & iam ad sepulchrum ritè compositi, errantem à corpore

corpore animam in viam ipse reduxit, vitæque restitutam salutibus vndis abluit, iterumque dimisit, longæ iter æternitatis securius ingressutam.

Et hætenus quidem de elementis tribus admirabili Sociorum virtute perdomitis. Quid porro de terrâ? in omnem terram exisse sonum eorum, & non penetrasse potentiam? Imò verò idem qui ferebatur super aquas, emissus est Spiritus, & renouata est facies terræ. cuius ego pronuntiati argumentum in ipso, qui Societatis huius auctor est, Ignatio deprehendo: nam, quasi in Apostolorum cœtum sancti se Spiritus virtus infunderet, sic se illa in Ignatium recens Deo redditum cum pari terræ motu & fragore demisit. quam quidem in illo non otiosam fuisse, vel ex eo colligi potest, quod præter ducenta quæ in eius actis recensentur imitacula sanctitatis, sexcentis & septuaginta quinque testibus confirmata, tanta hodieque & tanto numero vndequaque se ingerunt, vt non videam quomodo vel vnus Ignatij omnia; necdum reliquorum Sociorum singula, non dico enarrare, sed enumerare satis possim: & illa quidem, vtrumque vel tellurem hanc, vel morbidum hoc & mortale mortuumque, quod homines gerimus, corpus spectent, iure videntur mihi ad facta in terram prodigia pertinere.

Iacobus Ruizius Catdosa Prior Linatensis Ecclesiæ Collegiatæ B. V. assumptæ, Conimbricensis diocesis, iuratus affirmat, locustarum vim ingentem densissimamque nubem, quæ plures latè campos ita pertinaciter occupabat, nullâ vt vi vel industriâ inde abigi posse viderentur; denique, cum desperatis humanis ad diuina se agricolæ contulissent, Reliquiis sancti Ignatij in agrum illum solenniter illatis, ad primam eandem præsentiam ita subito discussam esse, vt densissimo primùm agmine à tetrâ suspensæ solem illæ quidem eriperent ex oculis hominum; sed illustrem Ignatij vim, Mosaicæ isti supparem, intimis spectantium sensibus & animis insinuant. Vestigium sanè pestis huius, segetibus præsertim & agricolis metuendæ, non aliud repente superfuit, quàm quod, ambesâ patte messis, & reliquâ adhuc intactâ, Patriarchæ nostri & legislatoris in terrena hæc animaleula cæleste imperium loqueretur.

Iam vitæ restitutum ab viuente etiam tum Ignatio Lissanum quemdam Canonizationis acta testantur. His alij addunt ann. M. DC. I. reuocatum à morte paruulum, cum frigido iam eius corpusculo imaginem sancti Ignatij mater imposuisset: tum M. DC. XI. Minoressæ reuixisse mortuum fetum auxilio Ignatij, quem obstetrix pro miscelli salute sollicita implorat: demum M. DC. XIII. Friburgi puerum vnum, alterumque item puerum Mexici, vtrumque fettero iam compositum, vitæ suæ Ignatij meritis restitutum. Vnum ego adiicio Monebregensis incendi filium, partis ipsius exploitatâ sententiâ, planè mortuum, adeoque iussu sepeliri; quem tamen cum Ignatianæ lampadis oleo mater vniuersæ, viuum illicò, imò & valentem, quem amiserat, recepit.

Propè absunt ab inferis infantes illi, quos in matris vtero, tamquam tumulo, hereditaria parentum noxa reos æternæ mortis, imò damnatos, tenet; malis eò maioribus obnoxios, quò minus illis est vel à gratiâ

*Sociorum
potestas in
terram.*

*Ad con-
uersionem
Ignatij
terra tre-
mit.*

*Ignatij Re-
liquiis ab-
igitur ag-
men in-
gens locu-
starum terra
infestum.*

*Plures
mortuos
Ignatius
excitauit*

*plurimos
in partu
laborantes
in commu-
nem vitam
educit:*

vel à naturâ præsidij. Quoties ad eos Ignatij se præsertim fauor extendit? quàm multos ille hoc tam diro carcere, cùm eluctari non possent, auxiliatrice suâ dexterâ liberavit?

cæcos illumina-

*plurima
vbique
miracula
patrat.*

Nec illi omnino viuere dicendi sunt, quibus sublata ex oculis est potestas videndi: etiam cis prospexit Ignatius, lumenque restituit, quod quærebant. Aliorum portò morborum (quibus potissimum edocetur homo corpus mortale quod gerimus terram esse ac puluerem) collatam pluribus ab Ignatio & ceteris medicinam, vltrà prosequi infinitum fit. De Belgio vt silcam, quæ nota sunt & tantum-non manu tacta, approbata certè miracula, quanta aliis passim etiam trans Oceanum regionibus contigère! Sola Gandia vrbs non magna soli Ignatio accepta refert duo & septuaginta legitimè signata. Minoreffana specus, illa quæ prima recens abstractum à sæculi militiâ tironem CHRISTI suscepit Ignatium, patrata per oleum lampadis, imò & puluerem, quem in eâ suis aliquando pedibus ille presserat, innumerabilia recenset. Monebrega anno M. DC. XXIV. Aprili ipso & Maio, roto vix bimestri, vidit & stupuit suos, quâ ciues quâ aduenas ad imaginem Ignatio dedicatam subito restitui, octo claudos & mancos, sex cæcos, mortuos duos, variis languoribus morbisque depositos quatuor & decem: plures herniâ, igne sacro, paralyfi; plures impeditâ, nonnullos etiam negatâ voce laborantes. adeò vt vix quatuor hebdomadarum labente spatio supra centum miracula à iuratis in Senaturn testibus delata, atque à sex scribis publicis legitimè sint excepta. Cùm intereâ imago ipsa, tantorum prodigiorum nobile instrumentum, stillaret odorifero liquore, non tam ex se, quàm Ignatij in homines benignissimè profusis etiamnum visceribus expresso. Quæ quidem cùm ipse mecum reputo, non iam, quod mirari soleo, vltrà miror, fuisse anno huius sæculi quinto in Occidentis Indiæ regione, quam Chilyam nominant, Sacerdotem, qui cùm ex dolore lateris grauissimè laborans, desperantibus medicis animam ageret, sancti Ignatij, cui se demum commendarat, imaginem lecto affixam pressius intuens, radiantem vidit cælesti quâdam luce; acceptoque inde salutis fausto omine, cùm vota iterasset, repente conualuit.

Atque his de Ignatio cursim traditis, quid tandem, aut quo modo cetera persequar, quæ per alios eius filios nec pauciora nec minus illustria contigerunt? Quàm multa Aloysio debet Italia, quanta Stanislaw Polonia? cuius hodieque Regem acceptâ à iuvene illo innocentissimo sanitate audimus voti reum. Suo autem Borgiæ Hispania, Fabro Canisioque Germania, suoque item Lessio etiam Belgium, quàm illustria referre se beneficia fatetur & gaudet? Sed nolo hîc ego auctoritate meâ, aut priuata producere, aut publica obscurare. nolo apud Afros Siluciam, apud Arimulos Barzæum, nolo complures sub vtroque sole, Apostolos ne dicam an Martyres, plurimis vbique signis nobiles recensere: duorum modò inter illos, Xauerij & Anchietæ, in terram patrata prodigia, quæ sine iniuriâ silere non debeo, vt aliquando tandem finiam, paucissimis indicabo.

Et de illo quidem Orientis Apostolo Francisco Xauerio in suâ ad Grego-

Gregorium XV. Oratione Nicolaus Zambeccari, *Miracula*, inquit, per illum tum viuentem, tum vitâ functum, patrata diuinitus tam multa, tam varia, tamque inusitata sunt, vt profectò Xauerius nihil fecisse minus à magnis Apostolis affirmari possit. Certè mortui ad vitam restituti, vt cetera taceam, quamuis in Relatione habitâ coram Sanctitate vestrà quatuor tantummodo numerentur, non tamen pauciores quàm viginti in actis proferuntur. Quo, & quidem tam illustri, tamque probato, testimonio anrè posito, quid attinet alia atque alia superaddere, quibus & suum Xauerius sanctitatem consignet, & conceptam de Societate ex Sociorum miraculis opinionem tueatur? Est profectò illa hodieque tam vegeta & tam noua, illis præsertim in locis Indiæ, quibus suum ipse & viuentis olim & etiamnum defuncti spiritum velut impressit, vt, quod nuperis Macao litteris scribit Nicolaus Fiua, *Indis pro miraculo sit vel tantillum cessare Xauerium à miraculis.*

Xauerius plurimos excitat à morte,

Vetùm accipite, si placet, prodigiosum illius opus vnum, & ab vno cuncta discite. Acta Canonizationis eius, referente illa in Consistorio secreto, coram Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XV. Francisco Mariâ Cardinale de Mònte ad verbum sic habent: *Cùm seruus Dei in promontorio Comorino concionem ad populum haberet in Ecclesiâ, in quâ die præcedenti sepultus fuerat quidam defunctus; ipseque Xauerius difficultatem magnam pateretur in conuertendis Ethnicis qui aderant, orauit aliquantulum pro eorum conuersione: & peractâ oratione, vt ad CHRISTVM illos adduceret, iussit sepulchrum, in quo cadauer iacebat, aperiri, & populo significauit placuisse Deo iterum mortuum illum ad vitam reuocare, vt ipsi conuerterentur. Patens factò igitur sepulchro, & rescissâ veste funebri, quâ defunctus erat inuolutus, apparuit cadauer. Tunc verò oratione à Patre Francisco pro vitâ illius Deo factâ, statim surrexit viuus. Quo viso miraculo vehementer omnes admirati sunt, Deum laudantes, & admirantes Xauerij sanctitatem; & infideles illi atque multi alij, propter hoc miraculum, Christianam fidem susceperunt, & baptizati sunt ab eodem Patre.*

solo die iam sepultum vitâ restituit.

De hoc verò Occidentis Apostolo Iosepho Anchietâ quid dicam? quidve dissimulem? * *Lussit eum (quod de bellatore Prophetâ sacre Littetæ) cum leonibus, cum pantheris, inquam, viperis, & cereris animalium efferatissimis, quasi cum agnis? familiare hoc illi, & tantum-non quotidianum fuit. Imperasse morbis licet inuereratis & grauibus terreni corporis, etiam loquendi, etiam videndi copiâ destituri? prodigiosa Iosephi acta consulat qui hæc volet. Sretisse eum velut in quâdam sublimioris naturæ speculâ, vnde illi ad arcanum mentis intuitum deferebantur omnia, quæ vîpiam gererentur in rerâ? nota sunt, & crebris iam signata litteris, euenta præsertim tristia, quæ & futura præuidit, vt cauerentur; & facta ex remoto orbe didicit, vt ploraret: atque inter alia hinc futuram ruinam arborum, ne ducturi sub iis noctem itineris socij hac peritent; inde miseram Sebastiani Regis cladem, quam pridie Nonas Augusti ann. M. D. LXXVIII. ipso quo contigit farali momento in Brasiliâ cum gemitu & cum dolore quasi præsens sustinuit, vnicum habens, commune sibi rotique suæ genti, solatium Regis amissum, quòd post pientissimum, Deoque & Ecclesiæ consecratum Lusitanicum*

Iosephus Anchietâ cum animalibus ferocissimis innoxie ludit,

* Eccli. 47. plurimis morbu medetur,

qua in terris remotissimis gerantur, quasi præsens inuenit.

cum sanguinem, Austriacum prioris æmulum, heredemque dignissimum inuenisset. Et hæc quidem Sociorum aliquorum nonnulla ex plurimis delibata veriùs, quàm narrata, nedum exaggerata prodigia, vt admirationem Societati parent, existimationemque concilient, non equidem postulo vel exspecto. Satis erit, si mirabili Deo in Sanctis suis gloriam & honorem, debitum mille titulis, vel hinc referre velint salutem illi, qui communi nobiscum CHRISTI sanguine sunt coniuncti.

Ezech. 1.

Ezech. 2.

Ille Ezechiel exhibitus in terrâ, iuxta fluum Chobar, ventus turbidus, & ignis inuoluens, verbo clementia omnia plena prodigiis, non quatuor istis quadrigæ diuinæ stipatoribus, sed vni similitudini gloriæ Domini seruiebant. Triumphet, ioh: triumphet, & viuat inuidiæ victor, mortisque debellator Dominus IESVS: seruiant illius gloriæ creata omnia, vnius diuino nomini & honori famulentur elementa, & in his à Sociis patrata hæc admiranda; & qui hæc patrauere Socij, & tota demum Societas, solam sibi è tot gratiis gratitudinem arrogans, conatu impensissimo, cultu demississimo, veneratione perpetuâ se submittat.

CAPVT SEXTVM.

*Societatis IESV dignitas à singulari vsu & exercitio
virtutum heroicarum.*

*Dignitas
virtutis*

Nec vlla naturæ est dignitas sine luce; nec honor vllus est homini sine virtute. Lucem aufer ab optimis probatissimisque rebus, quis agnoscet? quis æstimabit? eandem concede, perstringent oculos animosque spectantium. Amœnus est vibransque virtutis splendor, mentemque videntium & specie suâ reficit, & accendit affectum. Nec Hesperum esse tam pulchrum, neque tam faustum Luciferum dicebat Aristoteles. Et quis me demum vel prohibeat pudor, aut metus impediatur, eam non omnium quidem, sed Societatis vnius, quam celebrare proposui, commendare?

Non ego hîc adducam quæ Societati cum sanctissimis Religiosorum Ordinibus communia sunt & vsitata. non patientiam in aduersis; non in adeundis & propulsandis ab Ecclesiâ Fidei periculis fortitudinem inuictam atque constantiam; non Euangelicam, quam vocant, paupertatem, quibus excelluisse semper & etiamnum excellere Francisci Seraphicum, & Apostolicum Dominici Institutum, aliasque sanctissimas Religiosorum Familias, volentes gaudentesque cognoscimus. Non dicam maioris Dei gloriæ præfixum omnibus ex Instituto scopum; non seruandarum animarum curam contentionemque perpetuam; non orationis studium firmatum in Societate tot præfidiis, tot litteris & regulis inculcatum; non inde à tirocinio ad deuium vsque senium, siue missione, siue cuiusquam priuilegio, dissidium bellumque cum naturâ perpetuum, quod ferali, felici tamen verbo, mortificatione nuncupatur. Sunt videlicet hæc aliaque quàm plurima, sic vsitata nobis, vt sint fuerintque ante nos etiam aliis vsurpata. Quid ergo, quid

quid præcipuè nunc, cùm agendum mihi de Societatis virtute, commemorem? illud nimirum quod, vt sit non alienum à ceteris, proprium certè intimumque ei esse, maiori, quàm vt ambigi possit, testimonio comprobatur.

Gregorius XIII. (nolo enim nisi alieno, & illo quidem non vulgaris alicuius testimonio vti in re tantâ) sicut erat pro commissâ sibi totius curâ Ecclesiæ in omnes eius partes intentus ac vigilans, operumque passim omnium diligens obseruator & custos; cùm alia obseruaret in aliis, in Societate IESV tria potissimum, & illa, vt aiebat, singularia, nec passim obuia mirabatur. Tantam in tam variâ excellentique doctrinâ demissionem animi de se modestissimè sentiens; tantam, in nationum ingeniorumque diuersitate tantâ, vnionem conspirationemque voluntatum; tantam in tam viridi & viuiddâ iuuentute continentiam à voluptatibus iis, quæ nimium quantum humano, etiam effeto, corpori dominantur. Neque initor ego, res hæc & conspicuas naturâ suâ, & cum rebus aded pugnantis compositas, tam viuaci tamque suaui modo aduertisse sensum perspicacissimi Pontificis: nam quid illustrius, quid amœnienus est stellis cum noctis obsento comparatis? tale quiddam est eminens emicansque ab animo nil ostentante sui, nil sibi arrogante doctrina. *Qui docti fuerint, inquit ille, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiã erudunt multos, quasi stella in perpetuas aternitates.*

Greg. XIII
irã in So-
cietate sin-
gularia mi-
rabatur.

Doctrina
cum humi-
litate est
stella in ob-
scuro.
Dan. 12.

Pacis æternæ signum est iris, speciosissimum illud inferioris ætheris ornamentum, delictum humani generis, & quoddam terræ quasi sidus, quo haud scio. an pulchrius aliquod sit in cælo. At enim quot illa circumculis est implexa? quot distincta coloribus? quot aucta corpusculis in infinitas propè guttulas distinctæ nubis? quàm illa aduerso soli opposita, & tamen amica? quàm pluuiã, & tamen serena? quàm lucida, & non perstringens? quàm candens, & nihil adurens? Hoc videlicet signum est pacis illius quæ ex pugnantium licet animorum suauissimâ consensione contexitur, & in amorem admirationemque sui homines rapit. *Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valdè speciosus est in splendore suo.* Nullus est color, quem non referat lux composita & permixta variè cum opaco: affectus animi nullus est, quem non eliciat amicum illud sanctumque discrimen, quo in vnus musicæ concordiam tot fides vocesque conueniunt. Et dubium videatur aur insolens, hanc in Societate IESV expressam, conspirantibus in vnum tot animis, tamque diuersis, suauissimè demiratum esse Gregorium, quæ vel furiosum aliquem menti reddere & conciliare posset sibi?

Animorũ
vno cum
ingenio-
rum varie-
tate, iris
est.

Ecclesi. 43.

Vibrat mare demisso in se sole perstrictum, candetque velut igneum, sed non ardet: lucent astra, imò ardent, sed sine fuligine, sine fumo: illustrat noctiluca stramen & scenum, sed non inflammat: ignem patitur tela amiantina, sed ad nitorem: aquis aliæ, flammis illa eluitur, & adhibitis tot ardoribus inconsumpta constat sibi. Hæc naturæ prodigia sunt, sed illud est gratiæ, intactum etiam inter ignes seruare florem continentiæ; quod in Societatis IESV iuuenture tam integrâ Gregorius Papa mirabatur. Quæ quidem tria & olim viguisse semper, & vigere etiam-

Castitas in
iuuentute
varius ex-
pressa.

num, quæ Dei benignitas est, inter Socios, si ostendero, & planiora multis & gratiora reddentur.

*Doctrina
cum humi-
litate ad-
struitur
exemplis.*

1. Cor. 2.

Potestne ergo submissus esse quidquam, quàm, eminere cum pos-
sis, præire alteri nec posse, nec velle? aliquidne modestius, quàm, cum
multa noris, & multa peruideas, monstrante viam sapientiâ atque do-
ctrinâ, sententiam nunquam dicere, consilio nunquam nedum iudi-
cio adhiberi? quidquàmne inter homines humile magis atque despe-
ctum, quàm, humanarum diuinarumque rerum intima atque arcana
cum videas, tradendis tantùm primæ infantix elementis Fidei occupa-
ri? Atqui hoc magni Pauli & Apostolorum, hoc Ignatij & Sociorum
est. ille nempe cum suis illis Dei que Discipulis, & ex hoc mundi Do-
ctoribus, audiuisset licet arcana verba, *Non iudicavi, inquit, me scire
aliquid inter vos, nisi IESVM CHRISTVM, & hunc crucifixum.* hic
verò, cum suo Xauerio, Fabro, Lainio, & pluribus hodieque doctissi-
mis versatissimisque viris, paruulos sibi præ omnibus auscultatores ex-
optat, gaudetque tradendis Fidei & doctrinæ principiis, ad innocentis
ætatulæ molestant balbutiem conformare vocem suam. Sapiebat, at-
que adeò loqui poterat, Xauerius aliquid humano maius; & tamen
tintinnabulo coactum è publico agmen paruulorum trahebat post se
ipse dux gregis, & præcentor sacri carminis ad elementa prima Fidei
concinnati. Fabrum atque Lainium (cum essent Doctores Theologi
à sanctâ Sede submissi, perorantes dicentesque sententiam suam in sa-
cro illo cœtu totius sapientiæ Christianæ) stupuit Tridentum; sed &
ipso cum erudiendis iterum paruulis impensè vacantes etiam in pu-
blico videret vrbs Roma, in venerationem admiratione versâ, vehemen-
ter coluit atque suspexit; certissimo vt submissiois, sic eam consecræ
gloriæ argumento. Considerere posse in Senatu quantumuis Religioso,
dicere posse rogarique sententiam, imperij quædam species est, eius
præsertim quod Aristocraticum nominamus; præsidere verò, & susque
deque mouere omnia nutu tantùm vno, forma est absolutissimæ digni-
tatis. Hanc in quibusuis etiam feminarum Religiosis Ordinibus nus-
quam non reperias: vnus, quod sciam, Societatis est, non concilia do-
mi cogere, sententiam non suam dicere, sed exsequi alienam; etiam
cum rexeris, tam Præpositis obedire, quàm audiri à subditis: denique
sic abhorre, sic abominari dignitatis & excellentiæ omne nomen &
speciem, vt ad eas aut ambiendas domi, aut foris admittendas, singu-
lari se voto reddat ineptam.

*Concordia
inter tam
varios ple-
nissimè expen-
ditur.*

Iam verò quàm copiosæ suauitatis illa recordatio est, in eodem do-
micilio habitare tot homines, qui variis in terræ partibus tempora tra-
duxerint ætatis primæ, varios, & sæpè aduersos inter sese, parentes ha-
buerint; qui nec parem ex maiorum imaginibus gloriam traxerint, nec
similem peregerint vitæ cursum; quibus non eodem modo natura, non
fortuna prospexerit de facultatibus illis, queis & delectantur vulgò ho-
mines, & vnice capiuntur; quorum, impulsu indolis, feroces alij, alij re-
missi, alij ad summa, alij ad ima tendentes; verbo vnico, nil æquale; &
tamen omnes morum sint & animorum æquabilitate tantâ, vt nec tam
dulces inter sese sint liberi, nec iucundi amici, nec accepti affines; imò
nulla

nullâ alicunde accedere possit beneuolentia, quæ domesticam hanc vel superet vel adæquet. Agite, date vela tam piis, tam placidis affectibus, ô Socij, vt non vos tantum (quæ prima felicitas est) sed etiam hostes intelligant frustra esse foris arma quæ impetant, frustra latentes insidias quæ deprehendant, frustra sæuientes vndique tempestates ac fulmina quæ petstringant, quando tale est perfrugium domi.

Sed quibus ego iam verbis, quæ te voce commendem Pudicitia, siue ita mauiis, innocentia vitginalis? tu enim Ecclesiæ, tu nostri Ordinis ornamentum præcipuum: tu quàm mundo rara, tam Societati cata es: tu Religione sollicitâ consecratos Socios, tuos facis & feruas: tuo præsidio ætatis apud nos primæ candor intactus est: tui respectu nominis flos iuuentutis manet illæsus: te custode immaculata etiam inter fordes continentix stola seruatur. Neque, quod hîc ego de te, primus video, vel solus admitto: toto propemodum antè sæculo & gesta & proclamata desctibo. In aulâ Regis Catholici quibusdam erant (nempe Socij) instar miraculi, quòd cum omni genere sexuque promiscuo tam versarentur innoxij, nec dubitauit in mediâ Curia Melchior Canus bellè iocari, Patres Societatis IESV herbam quandam secum solitos circumferre, quæ vim haberet interimenda libidinis: eoque velut antidoto tuò posse inter seminarum versari greges, & confidentibus puellis aurem saluâ integritate præbere. Ea vox seu candido sinceroque ex animo, seu quo alio profecta, admirationem certè multis attulit; sensimque sparsa per Curiam, ad Principis peruenit aures. Qui rei audita curiosus inuestigator, Ioannem de Zuniga (is erat ei velut morum magister ac custos) ad Patres misit sciscitatum, quòd herbe genus illud esset tanta potestatis ac virium, quam illi perhiberentur habere. Fecit imperata Ioannes, expositisque Philippi mandatis ab Araozio contendit, vt rem sibi totam, quam mox ad Principem referret, exponeret. Hæsit hîc paulisper Araozius: tum rem totam indicaturum se esse respondit, modò is eam Principi, quemadmodum ab se acciperet, accuratè fideliterque referret. Cùm ille se reciperet, Verissimum, inquit Araozius, est, quòd de huius herbe nostra potestate narratur: tantarum quippe virium est, vt non modò nobis ad frangendas cupiditates libidinesque sit vsui, verùm etiam tutum quoddam ad continendam linguam, & conterendam elationem animi, & omnia vitia, præsidium. Eademque tam multas facultates proprietatesque complectitur, vt equidem valdè velim & Principi & toti Curie eius vsus notum ac familiarem esse. Porro nemo nescit varias à Deo virtutes inditas herbis, quarum beneficio solus is potiatur, qui cognitis & inuentis vtatur. Acuerunt hæc cupiditatem Ioannis, qui vt sine morâ sibi nomen ederet tam salutaris herbe, nec se diutiùs properantem ad Principem cunctaretur ac suspensum haberet, acriùs institit. Cui Araozius, Hæc, inquit, herba communi sermone timor Domini nuncupatur. is eas omnes, quas enumeravi virtutes, ac multò etiam plures, quàm dixi, continet. Eo nos, quotquot de Societate sumus, frequenter vtimur: eius præsidio innoxij in mediis flammis periculisque versamur. Ita est. contra libertiores attractus rosam spina defendit, nec alibi quàm in hoc septo magis est tuta; adeoque cùm huic eam includit, non inuidit natuta, sed prouidit. Pudicitiam quoque suam Societas IESV, seu rosam illam esse vis seu lilium inter spinas, illo hæctenus timore defendit, quo configi carnes suas Regius Vates optabat.

M m m m

Atque

*Castitas in
iuuentute
commen-
datur.*

*Part. 1. Hist.
Soc. lib. 5.
num. 63.
Quo ad-
municulo
in Societa-
te iura sit
cominen-
na.*

*Obedien-
tia in or-
dine So-
cietati sin-
gularis.*

Atque hæc tria illa sunt quæ iam tum ab exordio sui Ordinis in Ignatij posteris Gregorius singulari modo illustria mirabatur. Adhæc Franciscus Borgia, domesticus ille quidem, sed exercitati incorruptique ingenij vir, Societati proprium esse nec infimum iudicabat, opera præstare tam ardua cum obedientiâ tam promptâ: hanc ille non tantùm repetitis ab vltiore memoriâ exemplis, sed suâ, quam ipse sumperat, experienciâ comprobabat. Angustus erat, temporibus eius, Oriens, ille tam vastus, maioribus animis votisque Sociorum: Occidens etiam ab his, ire iussis vno tantùm nutu vel apice, petebatur: & erant tamen illic non ad eunda sed tubeunda pericula, nec leuior ipsâ morte, homines inter barbaros, vita ducendi. Inhærebat nempe, hæretique etiamnum, infixum impressumque cogitationibus, dicamine Ignatianum illud, an Xauerianum, I. quo vnico amandandos illicò in terras vltimas, indeque iterum reuocandos Xauerium Xauerijque socios sibi, nec otiosè, Ignatius persuadebat. Sanè non adhuc defecisse hunc spiritum, necdum emarcuisse vim animi, etiam in iis, quos vel patrius cæli rigor tardiores effinxit, vel ætas & valetudo tenerior molliores efformauit; domestica & quotidiana nostro etiam Belgio exempla testantur. Nec pestis grassatur in vrbibus, nec bello pugnatur in campis, nec vtroque laboratur in nauibus sine Socio, sine adiutore calamitatis extreme. Ita videlicet exercentur, ita præparantur ad nuncupandum denique quartum illud grauissimumque votum Socij iuniores. quod qui tandem fecere legitimè, quocumque terrarum, quacumque viâ vel tempore, ad quoscumque populos Pontifex iusserit, sine morâ, sine auxilio, cum aperto etiam amittendæ vitæ periculo, ire tenentur. Rem dictu facilem, sed factu difficilem; nec à Religiosâ quorumuis obedientiâ, nisi ab illâ deutorum pro Fide & Ecclesiâ, exigendam.

*Singularis
Societati
inter dis-
trações
consuetudo
cum Deo.*

Sit & illud familiare Sociis, fortè etiam proprium (quod in iis Carthusiensibus quandoque Monachi suspexere) volui eos vertique tot cum proximo rebus implicitos, nec tamen auerti à Deo, nedum euenti, iactari velut in tempestate sæuâ turbinibus sæculi fluctuantis, & toties & obtutu quidem tam fixo spectare cælestia; libros, domos, vrbes, regiones, orbemque percurrere, vbi vbi diuinæ promouendæ gloriæ se modus obtulerit, & interim quasi segregatos ab occupatione omni, suauissimâ cum Deo consuetudine distineri. Diffuere Franciscum Xauerium, etiam tum cum sibi incumbentis Indiæ totius sub onere suspiraret, cæli deliciis; sic orationi adhærere, sic affici Franciscum Suarezium, vt dicat priuari malle se doctrinâ omni suâ (quantâ illâ, Deus bone! & quot annorum quàm magno labore ac studio conquistâ!) quàm carere fructu vel vnus horulæ quem exspectaret agendo cum Deo, quis credat? quis capiat non expertus? Fuit olim Antiocho Soreti, illi à quo postea Syriæ Reges omnes Antiochi sunt dicti, cum bellum duceret in Galatiam, prodigiosè exhibitum pentagonum, quod, à complicitorum inter se quinque angulorum figurâ, Pentalpha; à saluari verò succèssu victoriæ, signo hoc felicissimo demonstratæ, ΤΡΕΙΑΝ nominauit. Ego verò sic censèo, quinque hæc quæ modò proposui, priuata Societati quasi symbola, posse meritò Pentalpha nostrum & ΤΡΕΙΑΝ nuncupari: quando

*Quinque
hæc singu-
laria, sunt
fortuna-
tum & sa-
lutare pen-
talpha So-
cietatis.*

illis

illis inter se positis atque complexis non tantum non interire Societatem, sed ad suam hominumque salutem omnium magis semper & magis conualescere necessum est.

CAPVT SEPTIMVM.

De nomine & exsimatione quam Societati contulit rara in omni genere & exercitatione doctrina, qua expressa uerbo, qua scripto consignata.

FVete qui dicerent, posteaquam ingressa est in orbem sapientia, ab eo excessisse virtutem; quod illa nimirum moribus inter se animif- *Falso cre-
dita do-
ctrina ad-
uersa vir-
tuti:*
que contraria, una uiuere non possent: cum simplicitate gauderet virtus; cauta uero argutaque prudentia, & illa quidem non minus in agendo uersuta, quam in cognoscendo uersata, sapientia teneretur: quod illa inermis esset & nuda, haec & phalerata & armata; subesse illa & pati, agere haec & praesse contenderet. Verum nae illi mihi, quicumque ita censuerunt, & ignotasse virtutem videntur, & non agnouisse sapientiam; nisi forte inertis animi abiectionem pro virtute, arrogantis autem ingenij ostentationem pro sapientia coluere. Quod sane quam sit uirg; iniurium, quis non videt? quid enim aut fortius virtute, aut potentius est sapientia atque doctrina? Virum virtus, hominem sapientia, utraque similem Deo facit. *uni cum
altera bene
conuenit.*

Fabulosam suam Palladem armauit virtute Iupiter, & sapientia decorauit; at certius & uerius Societati suae, quam contra impietatem & ignotantiam Deus eduxit, sociam tot fortissimis ordinibus legionem, de utraque prospexit. Ponite ante oculos unumquemque eorum, quos Societatis huius quosdam quasi primipilos agnoscimus. Vultis incipiam ab Ignatio? vultis post stabilitam propagatamque & optimis disciplinis institutam Societatem, ab iis ipsis qui instituerunt eam? Quibus tandem adminiculis, nisi doctrinae prudentiaeque singularis, adiutus Ignatius ea conscripsit non tantum argumenta virtutis, sed Philosophiae plusquam Platonicae documenta, sed Reipubl. ab se ordinatae instituta tam plena, tam perfecta, ut eadem admirentur etiam ij qui non amant? Scio equidem, illum etiam tum rudem litterarum, cum de Sanctissima Trinitate commentaretur subtilissima quadam atque certissima, non sua tunc, sed caelesti usum sapientia fuisse: non ignoro, cum exararet sublimes iuxta ac pias commentationes, quae spiritualia Exercitia nuncupauit, adstitisse illi, magistrae dictantis habitu, MARIAM ipsam sapientiae matrem: fateor, eiusdem praecipientis auxilio conceptas ab Ignatio, traditasque litteris, nouas illas, nec tamen nisi male sentientibus odiosas Societatis Constitutiones: nego tamen haec detrudere quidquam ei posse de opinione etiam humanae ac naturalis scientiae atque doctrinae; nisi quis forte aut Angelicum Thomam, aut Seraphicum Bonauenturam, minus eruditos fuisse contendat, ex eo quod omnem propere, quam habuere, sapientiam hausere de caelo; atque adeo vitio uertere discipulo uelit, sub optimis eum maximisque praceptoribus profecisse ad institu- *Societatis
doctrina
probatur.*
*Ignatij
doctrina:*

tionem vsumque doctrinæ. Fuit etgo, post exhaustos mirâ constantiâ multotum annorum in studiis labores, Magister ac Doctor, post rigidissimum examen, à Sorbonâ tenuntiatu Ignatius, nec tantum inde tamen apud æquos æstimatotes, quantum à scriptis suis nomen retulit sapientiæ conluminatæ. Quid? Petri Fabri; Francisci Xaetij, Iacobi Lainez, Alphonfi Salmetonis, Claudij Iaij, quam Asia & Eutopa suspexit, commillam cum barbaris & hæreticis, inanem fuisse doctrinam arbitramur? omitto reliquos: sunt enim omnes pates ptopemodum inter se. Canisum verò si quis roget, quid egerit, quid scripserit in liberandâ ab erroribus Ecclesiâ; si quis item reliquos eiusdem consilij socios, Anronium Possuinum, Iacobum Gretserum, Gregotium à Valentia, Edmundum Campianum, Nicolauum Sertarium, Martinum Becanum, Petrum Cortonum, Carolum Scribanium, Ludouicum Richeonum, Iacobum Salianum, & ceteros sine numero, ac præsertim Robertum Bellarminum, qui in hoc maximè controuersio scribendi genete scientiam vnus omnium videtur assecutus; hos, inquam, omnes si quis interroget, quid agendo, quid scribendo secuti, quid assecuti sint; num quis existat cui præter officium fortissimi defensoris Ecclesiæ quidquam aliud iis propositum fuisse videatur? Quæ res Franciscum Toletum adiuuit ad sacrarum Litterarum adyta tam solidè penetranda? Quæ vis Serratium, Pererium, Riberam, Lorinum, Castrium, Maldonatum, Emmanuelem Sâ, Barradam, Iustinianum, & auctotes Operis verè regij Pradum & Villalpandum, & innumetabiles alios, tam altè promouit ad libetè & ramen verè inuestiganda secreta Dei? Quantas fuisse opottet cogitationes vnus Cornelij à Lapide totius sacri Codicis volumen complexi? Quid dico illa propugnacula doctrinæ sanctioris Suarez & Vasquez? qui nihil, in tantâ licet inuestigandarum retum oppositâ mole, imperuium sibi & metitò putauerunt? Quid defæcatissimæ purissimæque sapientiæ viros Thomam Sanchez & Leonatdum Lessium? quorum ille balbutiem (quæ Societatem I E S V inire peroptantem vnica morabatur) dedoctus à Virgine M A R I A, sic eam semper coluit, vt dein, etiam in lubrico sordidissimarum animæ quæstionum, non nisi innocentissimè verfaretur. Clemens VIII. viso examinatoque eius volumine, quod benè magnum de matrimonio, & plurius eò spectantibus, accuratè conscripserat, & vnà monitus de innocentia viri, ac verecundia virginali, non hominem illum sed illibatæ castitatis Angelum esse professus est. minori sanè indicio vel opis vel naturæ cælestis, sordidissimis rebus immiscet sese lux solis, & manet incorrupta; relucens immunda quæuis in speculo, nec illud vitiant; ardet rubus, candentes laminas virgo calcat; nec tamen aduritur; quam suam in tam lubrico continentiam Thomas ille seruarit. Prætermitto Ludouicum Molinam, Franciscum Turrianum, Iacobum Ledesman, & omnibus his antiquiorem Martinum Olaium, iam olim, etiam ante initam Societatem, notum auditumque in Concilio Tridentino. Nihil dico de compluribus aliis, & adhuc viuentibus, ne in exornandâ centenariâ iam & communi Societate nostrâ aut longior sim, aut non satis videat Religiosæ eorum verecundia consuluissè: satis habeo (id quod de Cypriano Hieronymus)

Thomas
Sanchez à
Clemente
VIII. di-
ctus An-
gelus.

mus) verbo adscribere: *Horum ingenij superfluum est indicem texere, cum sole clariora sint opera.* At verò vocales illos diuini verbi præcones, siue calamo, siue linguâ, quorum in omnem terram exiuit sonus, & in fines orbis terræ penetrauerunt verba, quâ ego ratione dissimulem, quando vel me tacente, inter innumerabiles alios Franciscum Stradam, Benedictum Palmium, Edmundum Augetium, Franciscum Costerum, vniuersæ quâ patet Europæ sua quemque vox proder, & esse testabitur Angelos tubâ canentes? Finem non habeam, si persequi vel nominando velim eos, qui in philosophicis mathematicisque disciplinis propemodum ad miraculum fuere versati, quiq; Humaniora quæ vocamus studia litterarum ingenio simul & industriâ suâ, etiam ad posteros, felicissimè promouerunt: opus enim esset horum non nomina sed Collegia recensere: quandoquidem non vnus inter illos Conimbricensis, non Dandinus, non Fonsæca, non Toletus vnus, non vnus Mendoza, non Vallius, non Ariaga vnus est: nec solus Clauius vel Aguillonius excellere disciplinis iis quæ Mathematicæ nuncupantur: nec vnicus Cyprianus Suarez & Emmanuel Alvarez, Frusius & Perpinianus, Turcellinus & Maffei, de la Cetda, &c. præcipiendæ & exprimendæ quâ oratoriæ, quâ poëticæ, quâ historiciæ eloquentiæ insignes exstiterunt.

Commune illud mundi totius oraculum, & publica vox Ecclesiæ, *Tridentini Concilium Tridentinum* (in quo vix adhuc natæ Societatis illa lumina Theologi Pontificij, Petrus Faber, Iacobus Lainez & Alphonsus Salmeton, non semel conspecti sunt & auditi) quando informandæ ad omnem scientiam iuuenturi à nouellâ etiam tum Societate I E S V præceptores potissimum peti voluit, ecquid rudem illam, & non potiùs solidam in diuinis, in humanis subtilem, in humanioribus denique studiis exercitatum iudicauit? *Per se clarum & illustre Iesuitarum Sodalitium*, inquit Pontus Heuterus, *qui sine morositate reformatam ad pietatis cultum vitam, insuper purioris litteraturæ elegantiam prudenter sectantur, teneramque in hac & pietate atatem diligenter imbuunt, ac ad eloquentiam & ingenij acumen elimandum exercent.*

Quid sanctissimi Patres ac Pastores Ecclesiæ? qui perturbatissimis, & passim corruptis in Europâ gymnasiis scholisq; litterarum, amplissimis non semel priuilegiis illectam Societatem impulete tandem, vt ad tradendas regendasq; cum imperio quascumque, non abhorrentes ab instituto suæ Religionis, disciplinas assumi se denique pateretur. plus nimirum oneris & difficultatis in hoc munere vitæ, quàm honoris aut dignitatis inesse non ignotabat illa, nec alienum esse ducebar à se, quod Deo ad gloriam, vel ad salutem prodesse possët alicui: omnibus enim omnia facta est fietq; vt omnes faciat saluos. Hoc vnum illa spectat, cum ad puerilem, inter Fidei rudimenta, symphoniam inffecit Apostolicam vocem: hoc, cum coniugandis & aptè componendis verbis & veribus incumbit: hoc ipsum, cum vel in foeco vel in cothurno ambulat in theatris: hoc, cum declinat in pulpitis, cum perorat in rostris: hoc, cum vel inquirendo deliberat, vel disputando nunc obiicit, nunc auertit: hoc, cum vel loquendo præsentibus edocet, vel scribendo venturos instituit: hoc etiam (quod fortassè non capies) hoc, inquam, vnum attendit,

dit, quin & solum IESVM scire rum & docere se credit, cum ex vsu & præscriptione mathematicæ disciplinæ iam castra metatur, iam valla erigit, iam defendit vel offendit erecta; hoc, cum terram reuocat ad mensuram, ad constantiam fontes & maria, ad tenorem astra cæli omnia, etiam illa quæ erraticæ nominamus: hoc denique, cum ex discretæ, quam vocant, & continuæ quantitatis variâ proportionè inauditas & maiores vulgi capru veritates educit. quomodo dirigantur, refringantur & reflectantur radij coloris & lucis, impensè tradit; vt vel sic in auditorum animos quacumque tandem viâ Christiana virtus irrepat. Illa & constituendo grauiraris centro, & querendis duabus mediis proportionalibus inter datas, & quadrando, si fas est, circulo occupatur, si fortè, vel sic, humanæ menti constanter infigat & imprimat nomen illud numenque diuinum, quod Augustino per *circulum cuius & centrum vbi que est, & circumferentia nusquam*, designatur. Neque nouirium hoc, aut nostrum, maximorum antè nos virorum, ipsiusque aded Pauli, & ex eo Xauerij inuenrum est. *Dum omni modo, inquit, siue per occasionem, siue per veritatem, CHRISTVS annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* Per occasionem aræ, ignoro Deo dedicatæ, quin etiam adducto profani Poëtæ testimonio, *Ipsius enim & genus sumus, CHRISTVM Atheniensibus annuntiavit ille Doctor Gentium, & prædicator veritatis, qui non iudicauit se scire aliquid inter alios, nisi IESVM CHRISTVM, & hunc crucifixum.* Quid Xauerius? ille in Indiâ alter Paulus, Orientis certè Apostolus, sumptâ etiam hîc ex mathematicis astrologicisque problematis occasione, in Iapone, & caurè tentauit, & feliciter expugnauit veritati clausos animos barbarorum. Quid demum per exempla virorum alium iam inde ab exordio instituta Societas? illud nimirum agit, in hoc exubar, in hoc tota est, vt siue per occasionem profanam, siue sacram veritatem, Christianæ Fidei documenta vel suauiter insinuer, vel fortiter imprimat humanæ cogitationi. Nec sanè inutilem hæcenus fuisse hunc (inanem licet in speciem) laborem, admiranda etiam per Orientis & Occidentis Indias importatæ Fidei & salutis compendia docuerunt. Et quidem, ne huius ego generis infinita commendationem, nouissimis ex Oriente litteris à Patre Nicolao Fiuâ mense Ianuario anno M. DC. XXXVII. Macao scribitur in hunc modum: *Rex Chinæ an Christianus sit ignoratur, idololatra certè non est: nuper oblatum sibi à P. Adamo speculum, globos item duos & horologia curiosa tanti fecit, vt coram quatuor Colais, Magistratibus grauissimis, nostros impensè laudarit. qui cum libros Kalendarij Chinensis correxissent, voluit eos administrandæ reipublice admouere, & esse quod Proreges solent: sed à doctore Paulo Colarum Principe, & illo Christiano, admonitus est nos non ambire honores.*

Isdem etiamnum utitur Socij fructu magno & commendatione.

Testimonium Florimundi Remondi de doctrinâ Societatis:

Concludam hæc ego (quæ de Societatis nostræ existimatione conceptâ ex studiis litterarum atque doctrinæ quasi compendio pauca proposui) gemino, & omnia quæ hîc dici à me possint complectente testimonio, & illo quod, nisi auctoritas ingerat, modestia crubescat. Florimundus Remondus *de ortu, progressu & ruinâ* (quam ominatur) *hereseon*, vbi Societatis contra eas eductæ in aciem primum meminit, *In his*, inquit, *Collegiis infinitus quasi est Iesuitarum numerus, quorum de do-*
Etrina

Arinã tanta est existimatio, ut scientia omnes perditã eorum operã restitui posse videantur. Et, interiectis aliquibus, conuersã ad illos quos ita extulit IESV Socios oratione suã: *At vos, inquit, ò inuicti & infatigabiles Eacida, calitus vos missos credimus, ut tam longo & funesto bello finem imponatis. Vobis, ut à Mercurio olim Vlyssi, diuina illa herba moly à Deo data est, ut tantam miserorum hominum à veneficã illa Circe heresi incantatorum, & in bestias transmutatorum, multitudinem pristina formæ restituatis; aliosque, quos mali illius vis nondum attigit, præseruetis. A vobis, duces fortissimi, ultimus ille ictus Lernæo monstro infligendus expectatur: in satis namque est, ut, sicut Troia sub Pyrrho, sic sub vobis hæresis pereat atque exstingatur. Quamuis autem merita vestra & labores, non ut par est, ab omnibus excipiantur & compensentur, non tamen cessate victoriam vestram persequi, donec hostis planè prostratus & deuictus in triumphum à vobis ducatur. Nec minora, quin illustriora etiam, sunt quæ Albertus Comes Palatinus Dux vtriusque Bauariæ anno M. D. LX. scriptis ad Iacobum Lainium litteris consignauit in hæc verba: Quis homo verè Christianus non gaudeat ex animo, videns perexcellentem filiorum Paternitatis vestræ doctrinam, vitamque laudabilem hæreticorum vires debilitatas, & pertinaciam confusam ac pudesactam? de quo meritò tibi, tamquam eiusmodi filiorum Patri, congratulamur, quorum operã vnice speramus hæreses tandem exstinctum, & Catholicam Religionem restitutum iri. Annuat Deus tantorum virorum, atque adedò totius Ecclesiæ, voto tam pio; velitque nos (quod alios antè voluit) suæ tantùm gloriæ deuotos, ad plurimorum salutem piè ac sapienter facere & docere.*

item Alberti Ducis Bauariæ.

CAPVT OCTAVVM.

Societatis IESV felicitas singularis morientium in eâ privilegio contestata.

Multi hominum, eorum præcipuè quibus vita lentè producta per Motium optabilior videtur quauis morte etiam fortunatã, de Societatis IESV communi & quodammodò fatali infelicitate conquerruntur. Quid enim, inquit illi, potest in Sociorum vitã iucundum esse vel expetendum, cuius per laborem animi, corporisque contentionem, contracta nimium spatia tam properè decurrunt? Videas in eâ complures, studiorum & virtutis exercitatione, illã præsertim quæ Deo & Religioni subigendis motibus occupatur, exhaustos, etiam illos qui nuper & naturæ temperamento & ætatis conditione florebant. Videas excisos macie plerosque, plurimos pallore suffusos, nonnullos etiam extenuato corpusculo vet ipsum vitæ non egredi, & effectã propemodum maturitate ætatum moribus & doloribus refecti. Alij nosocomiorum & carcerum pædoribus immoriuntur: alios rapit diffusa per urbem lues dum eâ laborantium animis medentur, infectorum corporum hortore seposito. Plurimos haurit mare, siue cum relictã patriã diuersa in orientem & occidentem Indiam exsilia, vbi vbi seruandatum animarum spes affulserit, auidè sectantur; siue cum se pro Deo & Religionem certantibus in Oceano militibus certi periculi socios præbent,

Sociorum vita brevis & laboriosa est estimatione multorum.

cum

cum omnibus & singulis, quos non ipsâ in morte relinquunt, extrema passuros. Nec pauciores cadunt in acie, & moriuntur in campis, quod illos vel pugnâ cadentium vel morbo deficientium suprema necessitas vocat: quibus si addis complures alios, qui post dirissimas vbique quaestiones quas patiuntur causâ Fidei vel propagatæ vel defensæ, post ergastulorum squallorem, post exquisita genera tormentorum, generosè illi quidem sed miserè consumuntur; profectò intelliges esse quàm plurima, quæ angere & sollicitam habere Sociorum ætatem meritò possint, cum debeant illi tantis quotidie laboribus atteri, tot curis obrui, toties contra omnes & corporis & mentis iniurias de vitâ ipsâ dimicare. Fateor equidem, in præcipitatâ vitâ Societatis nil magnopere vnâ iuuenti naturam vel iucundum vel optabile videri posse; præsertim cum probè intellexerit, illis & citò, & per difficillimos casus, & quotidie esse moriendum. Sed enim si quis altiùs eleuare voluerit animum ab hac necessitate & graui opere quo perfungimur vitæ mortalis, si quis reputare secum, quantum, exacto quasi per compendium cursû naturæ, iussit in Sociorum morte solatij; censebit sanè non ætumnosam, sed potius inuidendam esse eam, quam comitetur tanta securitas, tanta felicitas consequatur. Quod cum dico, intelligi volo non solum de isto mortis genere, quo qui perfunguntur pro Deo & Religione constanter, de suâ immortalitate certi, de felicitate securi, intelligunt in portum se illicò beatitudinis infinitæ ex tempestate permodicâ & breui navigatione esse venturos; etiam alios omnes, inquam, hæc spectat oratio mea, qui in Societatem Domini IESV adscripti, homines vsque eò tuerentur in terrâ, donec (quod caput est) in assumpto semel ordine & statione constantes, iussu demum Imperatoris, id est Dei, sic è corpore decedant, vt è præsidio militari. Vultis quod intendo, clariùs expressiusque proponam? Verbo sic habete quod dico: *Hoc est hominum Societatis IESV priuilegium, vt mortuum Iesuitam obuius IESVS excipiat*. Felicem eum animum, qui è suo, quo depressus erat atque demersus, corpore mortali, in immortalem sinum Domini IESV beatamque mentem securus effunditur! Qui ita vixit, diu viuet; ita qui moritur, numquam est ille moriturus. At perculerit fortasse non neminem hæc sententia mea, liberè nimis & quodam velut oraculo dicta. Sanè nec mea illa, nec oraculo est expressa; & tamen habet aliquid oraculo simile, & plus quàm meum. Tereſia de IESV (ille ductus à Carmelo fons & origo sanctissimæ sanctitatis, in quo velut in speculo resplenduerunt ostenta tam illustria, tam inusitata de cælo; qui æterni solis igne diuino sic frequenter emicuit, vt ardere ipse & inflammare alios videretur) hæc, inquam, virgo Tereſia degebat Cordubæ in Hispaniâ, eratque (quod solet) à sanctissimi Sacramenti communionem in cælum & in Deum mente suspensa. quâ in speculâ dum consistit, ecce tibi è purgantibus flammis animæ, quæ magno numero & gratulatione festiuâ ferebantur & recipiebantur in cælum. ducebat reliquas vna formosior, & hanc etiam vnâ præ omnibus IESVS CHRISTVS inter angelicarum mentium ordines factus obuiam, suo dignabatur amplexu in signum benevolentis singularis & amicitis sempiternæ. Hærebat virgo Tereſia, hinc suauissimo recreata

non tamen odiosa Deum & æterna spectant.

Priuilegium in Societate mortuorum assertum testimoniis.

Visum sancta Tereſia à IESV.

Ex relatione R. P. Crisostomi anno 1616. 13. Ianuar.

recreata spectaculo, inde non satis intellecto prodigio consternata: au-
det igitur interpellare animam de posterioribus vnam, & petere quæ-
nam ipsa forent, ac præsertim quæ ipsarum dux illa tam accepta Deo.
cui ipsa breuiter: *Dux noster est, è Societate IESV frater vnus: nos duci
gratulamur, cuius virtuti ac precibus debemus quòd hodie liberemur. de Om-
nipotentis aduentu nil mirum, nil nouum; scilicet hoc est hominum Societatis
IESV priuilegium, vt mortuum Iesutam obuius IESVS excipiat.* Obierat
videlicet eo ipso puncto temporis quidam Sociorum IESV Coadiutor,
Cordubensis Ecclesiæ nostræ ædituus, qui annis plus minus triginta sa-
cro hoc perfunctus officio, vt erat sui obseruator & custos, ac pietatis
Religiøsæ sectator egregius, quadringentas amplius virgines (quæ ex
proposito pio, diuino cultui sunt vocanturque *Deuotæ*) distinguebat
omnes auditâ voce, sed nullam penitus earumdem de facie nouerat.
Equidem non video, cur iam id quod ipse sentio de Sociorum securâ &
fortunatâ morte non audeam palàm dicere: quod eò certius mihi videor
posse, quòd plura & euidentiora suppetunt eiusdem adstruendæ verita-
tis argumenta. Ego felices Societatis primitias Ioannem Hosium &
Iacobum Codurium hinc abiisse arbitrer, vel cum diutiùs viuendi de-
siderio, vel cum difficultate moriendi; & non potiùs cum incredibili
gaudio suauissimæ voluptatis, quos vixdum egressos è corpore, Pater
Ignatius adhuc superstes intuitus est cælesti gloriâ circumfusos? Volue-
rit profectò palàm facere diuina benignitas, quàm facilis esset & expedi-
ta via, non heroibus tantùm illis Ignatio & Xauerio, sed quibusuis
etiam immaturo Ignatij filiis, eundi in illam vitam, quæ sola vita est
nominanda. Equidem efflor studio videndi Socios illos, quos cùm in
vnum collectos regeret Balthasar Aluares, vir ille non vulgaris sancti-
tatis, & virtutum non lenis exactor, aliquibus etiam tum imbecillitatis
humanæ casibus obnoxios esse dolens, fletusque coram Domino, quere-
batur. Enimuerò quàm æquo & quàm securo animo necesse est eos abi-
isse de vitâ? nam eos omnes omnino ad æternam destinatos in sua illâ
perturbatione afflictæ mentis Balthasar antè didicerat. Quid Alpho-
sus Rodrigues? exarserat ille aliquando desiderio videndi Socios suos
quibuscum tum vivebat in terris; sed videndi in eo statu & conditione
quam habituri essent olim ab æternitate suscepti: eratque illi, spem inter
& metum, pronus quidem in gaudium, sed anxius tamen animus; do-
nec is Deo adiuuante supra humana se erigens (quod sæpè faciebat)
suorum ille Sociorum posteritatem, etiam eorum qui se longo inter-
uallo secuturi essent, ita prospexit, vt intelligeret morti tantùm huma-
næ obnoxios illos, postquam è mortali vitâ excessissent, tum denique
in cæli felicitate perpetuâ secum esse victuros. Et illustria quidem hæc;
sed tamen ampliora sunt ista. Franciscum Borgiam orantem aliquan-
do deprehenderat Marcus viri socius, & (quod rariùs animaduertent)
manantibus ex singulari lætitiâ lacrymis largè persusum. rogat ergo
causam vt promat tanti solatij; & cùm vrgendi instandi que non face-
ret finem, ita demum ex Francisco intelligit: *Scito, Marce frater (hæc
ipsa verba Borgiæ sunt cum fide transcripta) Deum impensè amare So-
cietatem, eique concessisse beneficium, quod olim Ordini sancti Benedicti, nimi-*

*Exemplo
Hosij &
Codurij
probatur
securitas
moriendi
in Societa-
te:*

*idem ad-
struitur
reuelatio-
ne factâ
Patri Bal-
thasari
Aluares,
in eius Vitâ
cap. 23.
& Alpho-
so Rodri-
gues,*

rum ut trecentis primis annis nemo qui in eâ ad mortem usque perseverauerit, damnetur. O præclarum diem (exclament hîc ineritò Socij, non illi quidem infallibili testimonio de suâ beatitudine securi, tantis tamen siue prædictionibus siue promissis erecti in spem magnam) ô felicem conditionem, quâ in illam ego societatem hominum cœtumque me contuli; quâque ex mundi turbâ & colluione discedens, illis ego viris aggregatus sum, quorum ipse merito & virtute consequi possim, quod à propriâ sperare non audeam! O fortunatam IESV Societatem, quæ adscriptos sibi Socios aptos æternæ felicitati vel inuenit, vel facit! De quo quidem eius tam singulari priuilegio quo minuis dubitem, facit tot tantorumque virorum tam expressa confessio: quos inter (ne cui fortè in causâ hac nostrâ exemplis ferè domesticis vti videar) vnus ex alio Religiosorum Ordine sanctissimi viri testatam morte sententiam præterire non debeo. decumbebat ille grauiter ex morbo, & propè iam aberat à morte, sui tamen compos & pons: eratque iam eo loci ac temporis, in quo, commonstrante præsertim Domino, ipsa veritas & videtur clariùs, & liberiùs indicatur. Iubet itaque, cum priùs aliquantulum immotus animo velut libero prospexisset æterna, vocari ad se Barcinonensis Proregis Confessarium P. Matrezius, è Societate IESV Religiosum Sacerdotem. quem properè aduolantem, vt fieri assolet in necessitate supremâ, & vixdum ingressum in conclauē decumbentis, æger ipse magnâ alacrique voce quasi gratulabundus aggreditur: Felicem te, inquit, ô Pater, cui contigit Socium esse eius Ordinis, in quo quicumque decedit, vitâ fruitur sempiternâ! Hæc mihi iam nunc Deus ostendit, hæc palam omnibus nuntiare mandauit. Hærebat hîc nosler admiratione defixus: cumque tam singulare vîsum, prohibente verecundiâ, non auderet admittere, & parem minimum felicitatem datam auguraretur ipsius ægri Instituto, quod erat rigidissimæ etiam tum & incorruptissimæ disciplinæ; addidit ægrotus, dixitque cum gemitu, seruari quidem ex suo Ordine quàm plurimos, sed non omnes: ipsius autem Societatis omnes omnino ac singulos, ad mortem vsque in eâ si constiterint, esse seruandos. Cuiam ergo Sociotum hisce cogitationibus imbuto, ac tantâ spe nixo, vita sua, quantumuis molesta ac breuis, possit esse non iucunda? quis non se consoletur tot tantisque periculis mortalitatis exposurum, reputans ipse se cum iis quos eiusdem vitæ Socios vel præmiserit abeuntes in cælum, vel olim secuturos post se relinquit in terrâ, semper & feliciter esse victurum. Quod si in hoc ego erro (nec enim fide constat aliâ quàm humanâ) quod animos Sociorum beatos fore confidam; libenter erro: dum tamen hic error, quo delector atque sustentor, magis excitet ad virtutem. Occurret aliquando (& ad hanc vtinam perueniamus!) dies æterna, in quâ, quæ ex aliis iam audiuius, re experti probare possimus.

CAPVT NONVM.

Societatis præclara fama, quam de illâ sparsit honor varius eisdem delatus à Pontificibus, Regibus, Principibus, & aliis.

Quæ est ista, inquit, in commemorandâ Societatis gloriâ tam intolerans ostentatio, arque exaggerata laus ex capite non vno? an sola ergo illa sancta, fortis, admiranda, virtutibus prædita, exulta doctrinis, constans in vitâ, in morte secura est? Non equidem aut ita iudico, aut iudicare ita velim. Agnosco & veneror Religiosissimorum Ordinum maiorum nostrorum (quorum nos vestigiis gaudemus insistere) consummatam in omni genere laudis existimationem atque præstantiam: siquidem illi omnes animo excelso & alio, & virtutibus exaggerato cum essent, ea nobis edidere exempla rectè factorum, quæ etiamnum hæud oblita posteritas excipit, & olim raris æqua miraculis æternitas intuebitur. Quid? Societatem ego compatem Ordinibus illis? id si faciam, omnium illam minimam esse non iudicem. Desistâmne igitur à commemoratone earum rerum, quæ stimulare nos possint honestissimo desiderio, & æmulatione vitorum istorum, qui primi huius

*Societas
Iesv nihil sibi arrogat præ aliis sanctissimis Ordinibus*

IESV CHRISTI militiæ rudimenta tam ardua posuerunt? Enimvero sic obscuro tam præclara merita, sic dissimulari tam iusta præconia, & molestè ferant ij ipsi qui ediderunt, neque qui amant, imò qui oderint, patiantur, Habet nimirum, ut antè dicebam, hoc virtus sibi proprium, ut fortes viros exhibita species eius & ostensa pulchritudo vel in hoste delectet. Non verebor ergo, ne cui hæc quæ superest odiosa videatur oratio mea, quando illa non ex meo deprompta sensu, sed factis verbisque testata videbitur eorum hominum, quorum apud utramque partem æquorum iuxta ac iniquorum auctoritas plurimum valet. dicam sanè non quod ego de Societate sentio, sed quod illi: & dicam brevius, quàm res tanta dici possit.

aliorum de se iudicio grato animo modestoque recenset.

Paulus III. ex gente Farnesiâ Pontifex Maximus (faustum ac fortunatum Societati nostræ nomen, primumque post IESVM & Ignarium in quod illa iuravit) ipsam à se confirmatam amavit ut filiam, eamdem primo statim ortu suo gestarum rerum gloriâ tam illustrem coluit ut patentem. Hic excitatum Romæ Collegium Germanicum, vnde laboranti sub hæresibus Septemtrioni opportuna subsidia peterentur, non aliis meliùs quàm Sociis commendandum committendumque iudicavit, quos videlicet ipso iam vsu didicisset esse pro Deo & Religione devotos omnes, plusquam Codros Curtiòsve pro patriâ.

Ciaconus & Victorellus in Vita Studium Pauli III. in Societatem:

Prouidentia collocauit.

Iulij III.

Victorellus.
Marcel-
li II.

Quid Marcellus II. ille Romanæ Ecclesiæ, ille Societati nostræ tantum ostensus, & satis tamen exhibitus Pater? aduentem ad se Ignatium officij causâ, & omnes in eo Socios atquæ complexus, cum voluisset duos ex illis Theologos submitti sibi, quorum in administrando Regno CHRISTI scientiâ ipse & sententiâ iuuatetur, ita denique: *Age, Ignati, tu milites collige & bellatores instrue, nos vtemur.* certissimo, quanti & Ignatium & Societatem eius ipse faceret, argumento.

Pij IV.

Nec gratam minùs commendatamque Pio Quatto fuisse Societatem IESV, post facta luculenta, ipsa eius sincerissimi affectus verba testantur. Etenim demortuo Cardinale Carpenfi, Ordinis tum nostri protectore, quasi nollet aliis iam vlttà educandam credere dilectam sibi filiam, sed sibi illam tamquam vnicam fouendam dotandamque referuate, *Patrocinium, inquit, vestrum nos ipsi recipimus, nos erimus vester protector.*

Pij V.

Pium verò Quintum si quis roget, quid egerit spectatitque in honorandâ & complectendâ, propemodum ad inuidiam, Societate nostrâ, profectò intelliget fuisse hanc eo apud ipsum loco, quo maiore esse non potuit. Ad obuium sibi aliquando Franciscum Borgiam lecticam suam stare iussit in publico, ibique cum illo perquam familiariter egit (exemplo sanè rarissimo in illâ supra omnes homines eminentissimâ dignitate) seu veneratetur in Francisco sanctitatem, seu Societatem in illo complecteretur vniuersam. Sanè quidem vt ostenderet, quàm sibi cordi esset hic Ordo, dotatum eum priuilegiis amplissimis, & exemptum iuri ac potestati omnium, præterquam suo, inter Mendicantes quos vocant Ordines esse vnum voluit, & voluit nominari. Socios ille Vaticanæ penitentix tribunalibus publicis iudices imposuit, cum summâ potestate. Eisdem ipse ad Vniuersitates admitti omnes voluit cum plenissimo iure docendi. Fuit vt mutandum à Pio Societatis habitum clericalem, quo nescio rumote spatgetetur in vulgus: hoc ille audito, *Absit, inquit, à nobis tam grande peccatum.* quasi nefas esse duceret, IESV & Apostolorum sectatotes, alio quàm ipsum IESVM & Apostolos, hoc est comuni, habitu insigniri.

Gregorij
XIII.

Iam verò cum recordor Gregorij Decimitertij, cum eius in Societatem cumulatissimè velut aggesta beneficia reputo; sic afficior animo, vt libetè audacterque sentiam, nec quid maius ab illo concedi; nec sperari à Sociis potuisse.

Aptus firmandæ Polonum inter & Moscum pacis arbiter quætebatur; in Societate inuentus est à Gregorio Antonius Posseuinus. Edocendi erant Libani montis accolæ Matonitæ; ad eos Thomam Radium & Ioannem Baptistam Elianum doctores castæ Fidei Gregotius ablegauit. Erat in amplissimâ quâpiam orbis (quam appellant) Vniuersitate studiorum, reducendus in viam, à quâ temporum malignitate innocenter ptopè descuerat Doctor Theologiæ nominatissimus inter suos; non alteri quàm Francisco Toletto Societatis Romæ Theologo negotium à Pontifice demandatum. quod ille suauiter fortiterque confecit.

Serm. 1. de
55. Petro
& Paulo.

Legerat idem in Magno Leone, Romæ potissimum, quæ ex *magistrâ erroris* iam olim à Petto facta est *discipula veritatis, conculcandas Philosophia*

phia opiniones, & dissoluendas terrena sapientia vanitates. Itaque, ne vlla
 vspiam gens ignoraret quod Roma docuisset, nouum in eâ sapientia
 domicilium struxit, magnificentiâ & amplitudine tantâ, vt non vna do-
 minus sed oppidum videretur, illudque Urbis Gymnasium, siue Roma-
 num Collegium, nominauit. Et tam doctrinæ solidioris omnisque disci-
 plinæ erecta erat sedes, arx condita, classis instructa: at vnde potissi-
 mùm rectores propugnatoresque ac præfides peterentur operi tanto?
 vna, præ omnibus, quibus tunc abundabat Ecclesia, & Roma potissi-
 mùm plena erat, Ordinibus sapientiâ & virtute conspicuis, vna, in-
 quam, licet omnium minima, I E S V Societas Gregorio placuit, cuius
 fidei industriæque & pietati moles illa tam ardua crederetur. Itaque
 in amplissimi patrimonij possessionem vsuque perpetuum deducti
 sunt Socij illâ manu, quâ inuictus regitur vniuersus; quod Gymnasij toto
 passim orbe celeberrimi famam primam doctrinâ & virtute promoue-
 rent etiam in maius. In hoc ille Collegio primùm institutam Annun-
 tiatæ Virginis Sodalitatem approbauit Apostolico diplomate, quo eam-
 dem amplè indulgenterque dotauit spiritualibus donis, translata in Ge-
 neralem Præpositum Societatis I E S V eiusdem toto orbe propagandæ
 Pontificiâ potestate. Illustre est quod in aulâ principe huius Collegij
 quadratis expressum litteris maximorum beneficiorum breue com-
 pendium exstat:

*hic Colle-
 gium Ro-
 manum
 exstruit, &
 Societati
 in tutelam
 tradit:*

*Sodalitatem
 B. Vir-
 ginis insti-
 tutam con-
 firmat:*

*Generalis
 Societatis
 potestatem
 tradit eius
 propagan-
 da:*

GREGORIO XIII. PONTIFICI MAXIMO
 HVIVS COLLEGII FVNDATORI
 SOCIETAS I E S V
 AMPLISSIMIS AB EO PRIVILEGIIS MVNITA,
 E T
 INGENTIBVS AVCTA BENEFICIIS VNIVERSA,
 IN HOC TOTIVS ORDINIS SEMINARIO
 PARENTIS OPTIMI MEMORIAM,
 SVIQVE GRATI ANIMI MONVMENTVM
 POSVIT.

Quæ tanta, & plura etiam, vltro ingesta Societati munera dederint
 affectui Optimus Maximusque Pater & Pastor, an iudicio prudentissi-
 mus rerum omnium æstimator & iudex, ignorare ego malo, quàm di-
 cere: hoc quidem certum, fuisse eum ad promouenda Societatis nostræ
 studia mirabiliter inflammatum; quando, inter cetera quæ toto passim
 orbe ad maiorem Dei gloriam patrari ab eâ quotidie audiebat, anno
 demum M. D. LXXXII. trium Regum Iaponiæ, Francisci Bungenfis,
 Protasij Arimensis, & Bartholomæi Omurani consanguineos & Lega-

*primos
 Iaponia
 Legatos
 de ducentis
 Sociis
 admisit.*

tos duos nobilissimos adolescentes, Mantium Isum & Michaëlem Gittinginum, primitias istius Ecclesiæ, deducente eos inde ab vltimo Oriente tot per terras & maria P. Alexandro Valignano, pedibus sacris affusos vidit; intetque suas & suorum lacrymas, limpidissimæ testes lætitiæ, est amplexus. Negabat enim uerò alio quàm filiorum loco habendos esse abs se Societatis homines, per quos sanctæ Sedi ad obedientiam submitterentur populi tanti, ad instaurandas Europæ ruinas, alio ptopemodum ex orbe conquisiti.

Clemens VIII. restituitur curat in Polonia Societatem.

Quæ autem res Clementem VIII. impulit, vt missus ad Sigismundum Bathorium Legatis, denuò recipendam ab eo citaret Societatem, quam eius florentissimâ ditione potita hæresis exturbarat? Quid illum ipsum idem pro eâ conari iussit in Galliâ? existimatio, vt opinor, quam de Societate IESV habebat. eiusmodi, vt crederet murum opponi firmiorem pto domo Dei nullum posse contra impetus armatæ impietatis, quàm Sociorum in doctrinâ & virtute constantiam.

Quid porrò dicam de Paulo V. quid de Gregorio XV. quid de Urbano VIII? Horum sanè voluntatem in Socios ptopensissimam si attendas, non adhuc remisisse se lapsu tempotis (quod fieri int violentis motibus solet) Maximorum Pontificum imperum potius quàm affectum benefaciendi Sociis, sed etiam se intendisse iudicabis. Neque verò, si magnorum virotum est nihil expetendum sibi, nil promouendum cogitare, nisi quod laudabile esse & præclarum videatur; dubitare quisquam poterit de Societatis laude præclarâ, quam tanto expetendam studio, & promouendam conatu Pontifices Maximi censuerunt.

Pauli V. in Societatem fauor.

Ille, quem iam primò nominavi, Paulus V. siue cùm Byzantium & Belgradum Socios misit, ad asserendam promouendamque in illis urbibus sub barbarâ Tutcatum superstitione gementibus Catholicam libertatem, siue cùm in vltima Sinarum Regna soluentes inauratorum voluminum bibliothecâ donisque amplissimis cumulauit, quantum ipse & Societati tribuit & virtuti suæ!

Gregorius XV. Ignarium & Xauerium canonicos.

Omitto à tribus his, quos modò recensui, ac præsertim Gregotio XV. pluribus è Societate nostrâ sanctissimis vitis, Ignario, Xauerio, Borgiæ, Aloysio & ceteris honores Beatotum publicos esse decretos. Sileo quæ sæpè aliàs, ac demum nuperrimè Urbanus Optimus Maximus per se ipse & suos illos verè Eminentissimos Catdinales Barberinos, in sæculari Societatis nostræ Iubileo exhibuit argumenta toto iam orbe notissimâ, nec sar à nobis promeriti fauoris.

Urbanus VIII. iam olim Cardinalis Nuntius iniuriosam Societati colendam curat.

Vnum sanè (quia Urbanæ benevolentia finem vel quætere ominosum est, vel inuenire difficile) animi eius etga nos, olim felicissimè auspicati, initium dissimulare aut præterire non debeo. Ipso hoc inchoante sæculo decimosexto missus à Clemente VIII. Urbanus, (Maphæus id temporis Barberinus) Apostolicus extra ordinem Nuntius in Gallias, gratulaturus Henrico IV. & Mariæ Mediceæ Regibus Christianissimis primogenitam sobolem Ludouicum XIII. vbi Parisios venit, vidit illicò (erat enim iam tum sagax & oculata prudentia magni viri, & vel olim digna quæ ex summâ Ecclesiæ speculâ in omnem eius regenda partem animum & oculos intenderet) vidit, inquam, ante Senatium

torium palatium stantem adhuc infamem pyramidem in Religiosissimæ Societatis dedecus nuper erectam ab iis, qui hæreticorum plus æquo rebus aliquando studentes, Sociorum innocentix vel ignaros vel iniudos, auscultarant. Sed non tulit Præsul æquissimus tantam virtuti iniuriam fieri in Christianissimâ ciuitate; & eos, quorum integritatem venerarentur etiam barbari, ab ipsis Ecclesiæ Romanæ filiis conculcari. itaque quâ erat & prudentiâ mentis, & pietatis affectu, & incorruptione iustitiæ, vsus etiam apud Regem Apostolicâ libertate dicendi, simul suscepit innocentix patrocinium, & se secuturis Ecclesiæ Principibus exemplum dedit imitandæ virtutis. Quid multa? suadente & urgente Nuntio, deiecit Rex iniquissimum infamiæ numquam promeritæ monumentum; & ita quidem deiecit, vt expetenda Societati, non fugiendâ, fuisse ranta licet iniuria videatur: minus enim ab erectâ in nos columnâ dedecoris, quàm ab euersâ per Henricum, agente Barberino, existimationis & gloriæ redundauit.

Et in his quidem Summorum Ecclesiæ Principum promeritis in nos immortalibus hæret animus & acquiescit; sed minorum quoque (tamen Eminentissimorum) benefacta referte gratæ Societatis candor hortatur.

Sed errat hîc, fateor, erubescitque mens scribentis ad vtriusque purpure, Ecclesiasticæ pariter & sæcularis, ingens studium, quo certatim illa non in Vrbe solùm vnâ, sed ipso passim orbe & profecuta nascentem est, & tantum non obruit corroboratam licet atque robustam agendo patiendoque fortia Societatem. Quantum est (dicam enim sine ordine temporum delectuque personarum, prout se animo meo ingerent optimorum vitorum & Illustrissimorum Principum gesta præclarissima in ostensionem existimationis eius quam de Societate conceperant) quantum est, inquam, studium illud, quod quadam æmulatione & contentione beneficentissimæ voluntatis, cumulatim exhibuere nobis Farnesij, Caraffæ, Ludouisij, Barberini, Maximorum & Optimorum Pontificum nepotes Eminentissimi, & posterorum nostrorum immortalis memoriâ digni? testantur quod dico, & quæ iam pridem in Vrbe structa sunt, quæque struuntur adhuc, & quæ struentur in posterum, magnificentix plusquam regix monumenta, I e s v, Ignatio Xauerioque consecranda.

Iam Othonis Truchsesij Cardinalis Augustani quanta in Societatem Iesv propensio animi, quantis indiciis, quantisque pænè ad virtutis ipsius inuidiam testimoniis comprobata! Caroli Cardinalis Lotharingi & ceterorum qui Concilio Tridentino interfuerunt rotius orbis Antistitum, ille in nascentem adolescentemque feliciter Societatis Ordinem sensus fuit, vt certatim quàm plurimos vndequaque Socios submitti sibi constantissimè flagitarint, illud diserte asserentes, se (quod nominatim de Lotharingo narrant historiæ) ipsi Societatis Præposito in amandâ tuendâque Societate nihil cessuros, suisque humeris eam in Galliâ, & rubicundumque gentium possent, sustentaturos. Quæ tanta in Societatem studia, vel excitavit ipse primus, vel certè inflammavit ardentius, Pius IV. id temporis Pastor Ecclesiæ, sæpè aliàs, ac nominatim coram Cardinali

Morono,

Par stadium in Societatem aliorum etiam Principum vrorum:

item Cardinalium & Antistitum.

Morono, & Duce Ferrariæ aliquando professus, se Societati de Fide & Religione tanta promeritæ usque ad sanguinem esse facturum.

Nec minor Hentici Cardinalis Eboensis; maior etiam Caroli Episcopi Virdunensis in Societatem animus fuit; non verbis ille, sed factis illustribus, atque adeo vno omnium maximo comprobatus, quo hic, potestate sibi factâ à Gregorio XV. sanguinis ordinisq̃ue sui purpuram, vtramque tam nobilem, tam illustrem, cum Societatis Iesv Religiosâ modestiâ commutavit.

Carolus sanè Borromæus, ille post hominum memoriam sanctissimus Cardinalis, & dignissimus, in Mediolanensi Archiepiscopatu, post tanta etiam sæcula, successor Ambrosij, aduersus Ordinem nostrum integerrimâ voluntate prouum semper & promptum ita se gessit, vt cogitare eum de ingrediendâ Societate plurimi dicerent, ipseque adeo Pius IV. Pontifex iudicaret. Quidquid sit fueritque de famâ hominum sæpè non verâ, Carolus sanè (id quod verissimum est) sua olim tam consummata sanctitatis initia, & prima quasi semina, impressa sibi à sancto Societatis vsu & consuetudine fatebatur.

Alexander Cardinalis Vrsinus, ille qui annis abhinc paucis, M. D. C. XXVI. Romæ decessit, tanto in Societatem studio fuit, plus vt in illâ, quàm in purputâ suâ viuere crederetur.

Denique, vt omitteram innumeros alios ex Hierarchico Ordine, omni adhuc loco & tempore, cultores Societatis eximios & patronos (ne arctâ nimis commendatione & angustâ commemoratione nominum tam magnorum, deterere potius quàm augere videar ampla in Societatem studia & merita ingentia, eorum præcipuè, quorum spirantia etiamnum facta loquuntur omni oratione potentius) simul & semel, vno velut ore totius Ecclesiæ, totum dico quidquid in hoc laudum genere de Societate dici potest. Augustissimus ille Senatus (vt obiter antè tegeram) sanctissimumque Religionis Concilium, quod ruentibus in picius Catholicæ rebus Ecclesiæ annis antè iam pluribus coactum Tridenti fuerat, cum demum prioris sæculi anno supra sexagesimum tertio solui ineiperet, finemque spectaret; tanta, conspirantibus vndique conuenientium Præsulum ac Principum testimoniis, de recenti hac Iesv Familiâ inaudierat, tanta in Lainio, Salmerone, & ceteris ad Concilium vocatis hominibus Societatis coram quoque spectauerat, vt, quantâ eam haberet in existimatione, pluribus id quidem sæpè aliâs, at duobus præsertim iudiciis denique comonstrarit. Horum vnum hoc est, quod, cum instituenda iuuenum Seminaria censuisset ad idoneos ministros Ecclesiæ formandos, ac nemo propè esset qui non huiusmodi prouinciam Societati in suâ quisque diæcesi animo destinarer, ac permulti Collegia in eam rem postularent; Senatus ipse, laudatâ approbatâque tantorum Præsulum voluntate, ipsamet Societatis Collegia præstantia quædam inuandæ Ecclesiæ Seminaria esse pronuntiari. Alterum est, quod, cum de Regularibus Religiosisque hominibus tractaretur in Concilio, essentque extra illud maleuoli, qui contra Societatem apud varios magni nominis Antistites moliri multa vellent, non solum non inuentus sit aliquis ex tanto Præsulum numero, qui

Concilij
Tridentini in Societatem studium explicatè proponitur.

aliquid

aliquid contra Societatem diceret esse statuendum; sed ipsum quoque Concilium, etiam cum honorificâ testificatione approbatæ à Sede Apostolicâ disciplinæ, summoque omnium cum consensu vnam IESV Societatem à quibusdam legibus, quæ ceteris Religiosis iniungebantur, exceperit hisce verbis: *Per hæc tamen sancta Synodus non intendit ali-* sess. 25. c. 16
quid innovare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis IESV, iuxta prius eorum Institutum, à Sanctâ Sede Apostolicâ approbatum, Domino & eius Ecclesiæ inseruire possit.

Nec tegnius Ecclesiastico hoc quem vocant ordine in tuendâ & amplificandâ dignitate Societatis, Principum & Rerumpublicarum ordo politicus laboravit, adeò vt (qui potentia secularis in vtramque partem vel odij vel amoris impetus est in agendo) non satis ille sibi aliquando in procurandâ & defendendâ Sociorum apud omnes latè populos existimatione temperasse videatur. Nescit hîc quò se vertat, quid primum, quid deinde confectetur oratio mea; adeò in contentionem æmulationis honestissimæ ingerunt se mihi potentissimæ familiæ Cæsarem ac Regum, omnes pro se primatum in Societatis explicandâ gloriâ partium studiosæ. Quàm larga Lusitanorum Regum ac Principum (vt ab his incipiam prerogatiuâ primi temporis) ipsis ab incunabulis vixdum editæ Societatis, in Ordinem nostrum benignitas fuit! Ioannes III. ille non tantùm Lusitanix Rex, sed Orientis patro-

Secularium Principum & ordinum politicorum de Societate sententia.

nis Ecclesiæ, ac minimæ Societatis verè pater, eum quacumque licet impensâ omnes qui essent vllibi terrarum, Societatis homines in Regnis suis alere & educare percuperet, ad eius constituenda & confirmanda per Sedem Apostolicam fundamenta non suam tantùm, sed etiam Imperatoris Gallixque Regis operam impensè derulir, religiosè consecrauit. Quoties ille non alienum duxit à Maiestate suâ Socios vel ægotantes inuisere, vel illac, vbi ageret, fortè transeuntes ad se omnes adducere, velut si sese eorum, vt filiorum, conspectu patet indulgentissimus recrearet. Illi India inuectam in suos fines Societatem; illi Xaverium Legatum primò Apostolicum, tum deinceps Apostolum ipsius Indiæ, debet Societas; illi structa & hîc & in Oriente gymnasia, illi ædificata templa; illi commissam etiam Regiæ iuuentutis institutionem; illi confirmata & constabilita docendi dicendique priuilegia; illi denique pateternum hunc tuendæ & obseruandæ Societatis animum suos in posteros, ipsumque adeò Sebastianum, & post eum in Regni sui dignissimos heredes Austriacos Principes plenè transfusum, & debet, & debere se gaudet. Quid? parùmne facit ad commendationem Societatis, altè impressam animis & affectibus Lusitanorum Principum, quòd Ludouicus ipse Ioannis Regis frater de capeffendo com-

Societati quid presterit Ioan. III. Rex Lusitanix.

muni eum Sociis vitæ genere seriò cum Borgiâ constanterque deliberravit? perfecturus haud dubiè, nisi Ignatius primò, ratus futurum magis è Dei gloriâ, si talis vir à fratris Regis latere non discederet, tum etiam præpropeta mors votis sanctissimis tanti Principis interuenisset.

Ludouicus, Ioannis Regis frater, Societatem amabit.

Armet hîc se contra studia partium æquissima scribentis manus oportet, si tantorum in Societatem virorum studia exarare stylo velit, & si Catholicos cum Christianissimis committere, si eum Austriacos

atque Polonis Valesios atque Borbonios comparare, ipsosque adeo Reges orbis terræ, amplificandæ Societatis omnes pænè ad æmulationis inuidiam studiosos, inter se confetre desideret.

Quis Albertos, Leopoldos, Carolos, Guilielmos, cererosque Archiduces Austriæ, ac Bauariæ & Lotharingiæ Duces? quis Sacri Imperij Principes Electores? quis gentem Medicæam atque Farnesiæ, & in hac Duces Alexandrum atque Rainutium? quis minorum quidem nominum, sed parium ramen animorum, Proreges & Principes, & inter hos Ioannem Vegam, laudatissimum illum pro Rege Catholico Siciliæ Præsidentem, recensere possit pro libiti huius angustiis amplè satis, & pro suis in Societatem meritis immortalibus gloriosè? Sed commemorabuntur illi, & iam sæpè commemorati sunt à suis quique clientibus, æternitati ipsi non ram Sociorum votis & vocibus, quàm suis quique operibus commendandi. Viuunt hodieque & adhuc spirant, imò uiuent spirabuntque semper sacris & Religiosis ædibus Deo & Societati conditis primâ statim in froire operum maximorum insculpta nomina, non tam verenda maiestæte quâ pollent, quàm quo valent, & valete suos optant, amore veneranda. Leguntur loco non vno, & loquuntur expressiùs omni voce Ferdinandi, Philippi, Alberti: spectantur adhuc Caroli, Henrici, Ludouici, tria præsertim inde Catholici, hinc Christianissimi stemmatis auspicata nomina, non leuibus inscripta solis, sed monumentis Societati, imò æternitati, positis dedicata.

Barbarorum Regum studium in Societatem,

Age verò nunc (quoniam quæ longiùs ab Europâ nostrâ fiunt, & excipiuntur auidiùs, & rariùs audiuntur) quantâ Societas fuerit apud externos, eosque etiam barbaros, Reges ac Principes in veneratione, (quoad licet per rerum magnitudinem) obiter videamus. nimirum, numquam se hominum virtus & merita produnt illustriùs, quàm cum sentiuntur & suspiciuntur etiam ab iis, qui nil sentiunt nisi quod ferit, nihil nisi quod humano maius autumant, admirantur. Ordiamur, si placeat, à Regibus illis quos in extremum Orientis cum Iaponiis suis insulis auulsos ab orbe mortalium velut in metam quamdam Apostolicæ virtutis, solis adeundam Xaueriis, natura seposuit. Exceptos illi cum Xauerio suis finibus Socios sic primò amplexi, sic venerati sunt, vt simili honore ne summos quidem suorum Principum ipsi dignarentur. Recordetur animo, qui hæc negat, assidentem æquali in strato ac sede cum Bungenfi Rege Xauerium, simul ad venerationem præsentium Procerum, & inuidiam circumstantium Bonziorum. Quid? minorisne Ioannes Vtayus, Rex & ille Bungenfis, fecisse Societatem potuit, quàm alter ille Xauerium, quando Sociorum in terras suas aduentui acceptam referre se prosperitatem ac propagationem Regni ac tori sui adhuc stertilis, fidenter & sæpè professus est?

Iaponum,

Prima illa fortunatissima post hominum memoriam supra iam à me commemorata legatio ad Sanctissimum Dominum Gregorium XIII. à tribus Iaponiæ Regibus per. adolecentes Regij sanguinis instituta, & vni Sociorum tutelæ ac fidei commendata, quantam arguit apud omnes Iaponiæ Reges ac Principes Societatis huius minimæ venerationem! Hanc sanè & complexi sunt animo passim omnes, & vnus etiam

LIBER QUINTVS. SOCIETAS HONORATA. 659

ex Legatis adolescentibus Româ redux in patriam, per vota Religiosa suscipiens, præferendam scilicet esse censuit paterni sanguinis & Regij stemmatis dignitati.

Quid porro Iaponum iudicio sapientissimi mortalium Sinæ? ne illi quidem licet admittam segniùs Societatem minore quàm illi aut loco *Sinensum,* aut exiltinatione coluerunt. Omitto quæ de Sinensum Imperatorum ac Procerum veneratione persæpè nostris hominibus exhibitâ, in Matthæi Riccij accuratissimis de Regno Sinensi Commentariis Nicolaus Trigautius adnotauit. Eriannum spirantis apud eos præcellentisque in omnium opinione Societatis testimonium esse poterit, quod nouissimis ex Oriente litteris de Sinensis Imperatoris in nos animo & voluntate perscribitur: eum scilicet religiosissimis iuxtâ ac sapientissimis nostrorum hominum moribus delectatum, ita apud animum suum statuisse de iis, vt regendis eos sui vice Regnis Prouinciisque vastissimis admouendos (vti paulò antè dixi) esse decerneret. quam quidem principem inter Sinenses Proceres dignitatem cùm intellexit à nobis modeste reijci, versâ in maiorem tantæ virtutis admirationem veneratione, Socios plus etiam quàm antè sibi commendatos & charos, fundo exstruendis in vrbe Regiâ sacris ac Religiosis ædibus impertiuit.

Annus iam à Societatis nostræ confirmatione centesimus est. Eius *Abassino-*
ymio. tum gestæ rei memoriam die XXVII. Septembris aliquando recurrentem Zela Christus, frater Imperatoris Abassini, anno M. DC. XXIV. apparatu quàm exquisitissimo celebrauit: inter quem ipse, abiecto quo vtebatur habitu principali, nigram indutus togam ex more Societatis, prodiuit in publicum, numquam aliàs magis, ambitæ non sibi, sed Sociis gloriæ candidatus. nimirum non Proregem se, quoties cum illis ageret, sed filium haud verbo magis quàm opere testabatur; affirmans tot omatos virtutibus non posse non summi fieri ab iis, quorum animos probitatis species, non vmbra vel inuidia occuparet.

Fuere & alij Proreges Abassinæ, prioris istius in colendâ Societate æmulatores eximij: horum alter, cùm indignum se diceret, qui vel infimum genus officij Sociis exhiberet, Christianum hominem in uentibus amplè donatum suæ etiam mensæ adhibuit, causâ non aliâ, quàm quòd Societatis nostræ Patribus ministraret. quin eò aliquando se demissionis abiicit, vt ciborum etiam reliquias, quæ à religiosâ nostrorum refectione supererant, sibi sumendas cum suminâ veneratione colligeret. quâ de re cùm moneretur à Patribus, verecundè scilicet ac tantum-non molestè ferentibus nimiam propè tanti Principis abiectionem, negauit quid commodius indulgeri posse caniculæ, nec quid sumi ab eâ melius, quàm micæ à dominorum mensâ deciduas. Fuit qui venienti cuidam è Sociis in Damoti Regnum cum explicato in suos ordines toto exercitu obuiam venerationis ergò procederet; vtroque ditionis illius, Ecclesiastico scilicet & Religioso Clero, suis cum instrumentis & machinis subsequente: qui honor exhiberi etiam illic nisi summis Imperatoribus non solet.

Quid? quòd Abassinus Imperator oblatas sibi conditiones pacis ab hoste sæuissimò, quem etiam ipse metuebat, abominari maluit quàm admit-

admittere; propterea quòd ex Sociorum salutis & incolumitati iniquitè & iniuriæ viderentur, ipso palàm conclamante Imperatoris exercitu bellum præ pace, mortem præ vitâ expetendam esse potius, quàm vt hostibus dedi paterentur eos, à quibus viam salutis edocti, amarentur vt filij, defenderentur vt clientes.

Intellexerat idem Imperator Abassiæ matrem Patris Petri Paëzij excessisse de vitâ: quid ageret? nefas esse censuit non dolere. itaque plus etiam, quàm si suam ipse matrem extulisset, afflicta & mœrens, totum illum diem impransus in luctu & in pullæ vestis squallore transegit.

Quo minus mihi Europæorum etiam Procerum aut noua videri solent aut inuidiosa benevolentia studia, quibus largè humaniterque prosequuntur eos, à quibus sic institui ad probitatem mores hominum atque vitam, & ipsam sic defendi Ecclesiã probè sciunt.

Ferdinandus II. Regum omnium & Principum aduersus Societatem studia complexus videtur.

Fuerit ergo ille, post natos notosque Germaniæ Cæsares sanctissimus & potentissimus, Imperator Ferdinandus II. in Societatis curanda ac promouenda decora & emolumenta supra modum omnem prodigè liberalis; inconsideratus certè non fuit. obuersabantur videlicet animo eius huiusce nostri Ordinis iam inde ab exordio sui in Dèum & Religionem inflammata studia, atque ad laudem virtutis omnis opera exaggerata. quæ quidem hîc mihi commemorare, tam non licet prohibente modestiâ, quàm licuit optimo Cæsari vrgente eum suâ benevolentia commendare.

Interim tamen, quia (vt ille loquitur areanorum operum Ferdinandi Cæsaris testis & iudex) *orbe vniuerso iudicè, tenebrimè Societatem Iesv dilexit*; patitur, nisi fallor, imò exigit hic locus, vt non tam in Societatis nostræ, satis iam superque mundo cognitæ, commendationem, quàm in argumentum aliquod animi grati ex ingentibus & immortalibus in nos promeritis pauca cõmmemorem. Quod vt faciam, nihil dicam de fundatis & erectis domiciliis Societati plusquam decem, nihil de instauratis & dotatis minimùm duodecim, nihil de vsu ac familiaritate perpetuâ, quâ, posito velut diademate ac Cæsareâ Maiestate, priuatim complectebatur Socios, & admitterebat ad tractationem & oscula suæ dexteræ benignissimè exporrectæ. Hoc dicam, quod non ab vno quopiam aut inuido aut amico, sed vulgò iactatum est, *Ferdinando tangi & oculos & pupillam, cum Societas tangèretur; non posse vllum Societatis hostem censeri, qui Ferdinandi hostis non esset; qui Ferdinando bene uellet, eum bene uelle Societati.* Adhæc, quoties à suis ipse filiis Austriacis Principibus, etiam tum Regibus & Præsulibus, aut salutaretur adueniens, aut iisdem vel abeuntibus vel abiens ipse felicitâ precaretur, solenne semper fuit, vt amandam colendamque Societatem præciperet, dicens: *Id si egerint, felices ac beatos fore.*

At verò iam tempus est, vt nostrum hoc opus, grato ac simplici egressu ad commendationem Societatis nostræ plus nimio fortè prouectum, in suum aliquando ordinem reuocetur; ac deinceps ad publicum eius encomium non ego vltra, sed ipsi de eâ, qui illam amant, quin & qui oderint, eloquantur: certissimum nimitum & immortalis famæ præconium hoc est, cum & verbis opæa, & operibus verba respondent.

CAPVT DECIMVM.

Aucta & amplificata Societatis IESV existimatio à virorum Principum testimoniis, qui de illâ, ut meruere bene, sic magnificè censuerunt.

AGe ergo genus illud commendationis explicemus, quod totum à *Maia Am* verbis est; non verbis tamen fucatis inanibus, sed in pectoribus *laus argu-* aequissimâ benevolentia præditis natum, laudatissimis encomiis enite- *mentum* scit. Magnam sanè & bonam laudis partem illa præfertim sibi vendi- *minoribus* cant, quæ à claris viris vel prolata grauius, vel testata fideliter, grata po- *ad virtu-* steriorum memoria æternis signata literis meritò comprehendit. Ho- *tem.* rum nos ex abundanti copia haurimus tantùm id, quod ad commen- dationem Societati seruiat, non quod officiar veritati: fructum inde tri- plicem, & redditæ gratitudinis, & stimulatæ nostrorum hominum vir- tutis, & amplificatæ Dei gloriæ relaturi.

Ordiamur, si placet, ab iis, qui (cùm sint æternæ Religionis, ac sub- *Testimo-* ductæ à mortalium sensibus Diuinitatis interpretes, Ecclesiæ Romanæ *na Ponti-* Antistites, gentiumque custodes omnium) quot verba tot oracula, quot *ficum de* apices tot veritatis mysteria proloquuntur. *Societate:*

Quid inter hos Paulus III. ille fundatæ Societatis primus confirmâ- *Pauli III.* tor ac patronus? Descriptum sibi Sociorum Institutum & Ordinem cùm legisset; *nihil esse in eo, quod pium & sanctum non sit:* adhuc ipsos sibi sup- *in Bullâ,* plices Socios, *Spiritu sancto (ut pie creditur) afflatos* pronuntiauit. Mo- *Regimini.* destum hoc & breue, quale scilicet inscribi fundamentis solet, verum tamen & efficax recens approbatæ Religionis encomium fuit. altius ad- ductâ eius fabricâ, altius etiam & amplius efferendum fuit: nimirum vt deinceps idem ille Paulus assereret Societatem esse *in Bullâ, 11:* *agrū fertilem, qui non annis, sed diebus singulis multiplices & vberes fructus profert.* Fuit *et debum.* vt (quo nescio an maius aliquid aut breuius dici possit) admiratione motus earum rerum, quæ à minimâ Societate maxima gerebantur, *Spi-* ritus Dei est hic, palàm & liberè testaretur.

Iulius, & ille Tertius, quâ motus ratione fuerit ad stabilitam iam à *Iulij III.* Paulo Societatem robustius etiam confirmandam, factur his ad Igna- *in Bullâ, Di-* tium verbis: *Sacra Religionis, sub quâ dilecti filij Societatis IESV reiectis* *lectis fili.* *seculi vanitatibus gratum Altissimo præbent sub humilitatis spiritu famula-* tum, & seruentibus studiis per exempla virtutum, & solidam doctrinam, alios ad diuinæ Maiestatis obsequia trahunt, fauor exposcit, & deuotionis vestrae merita nos inducunt, &c.

Quid Marcellum II. Ceruinum illum vix ostensum Ecclesiæ Pa- *Marcelli* trum, dicturum fuisse de Societate, quid scripturum existimatis, si vel *II.* tantulum vt aliquid Pontificio stylo conderet, superesse potuisset? Sanè quidem tanto hic flagrabat amore huius Societatis, ut nonnumquam, cùm de *Martinus* *Olausus in* *1. part. Hist.* *Soc. l. 1. s.* *num. 60.* ea sermonem haberet, discedere ab eâ verborum parsimoniâ, quæ ei natua erat, videretur. Aliquando in conuentu plurimorum hominum de hac Societate loquens dixit, se non legisse (quamuis esset in historiis versatissimus) ulli homini post

Apostolorum tempora concessum fuisse à Domino, quod Patri Ignatio, ut, dum viueret, tantum operis, cuius fuisset ipse instrumentum, incrementum videret. Significabat autem, apertissimâ hac testificatione declarasse Deum hominibus, quantum hoc Institutum approbaret. Is paulò antè quàm conclauè illud ingrederetur in quo Pontifex renuntiatus est, dicebat quodam die mihi, deplorans nostrorum temporum corruptelam, cum ex pluribus rebus, quas in mundo geri videbat, grauissimum caperet animo dolorem; in illis tamen rebus, quas Dominus dignabatur per Societatem nostram operari, acquiescere & recreari solere. Postquam electus fuit in Pontificem, Patri Ignatio, me presente, dixit, deliberrasse se omnino duos Sacerdotes nostræ Societatis apud se habere, cum quibus de grauioribus rebus communicaret; propterea videret quos illi dare vellet.

Pij IV.

Inuidiosum propè sit quod à Pio IV. paternus in nos affectus expressit, nisi paruulorum filiorum, si non merita, certè gratia aliquid sibi iuris apud studiosissimos sui patres præ filionum reliquis arrogarent; illudque maiores ipsi minoribus benignè concederent, suauiter indulgerent.

in Bullâ, Di-
lecti filij.

Etsi (inquit ille) ex debito Pastoralis officij singulos Religiosos, qui, spre-
tis huius transitorij sæculi pompis, iugum Religionis libenter amplexi, propriam
voluntatem abnegare, & in cælis thesauros suos reponere decreuerunt, paternâ
dilectione prosequamur; ad illos tamen, qui sicut nomen Sociorum IESV as-
sumserunt, ita opere, doctrinâ & exemplis Dominum nostrum IESVM
CHRISTVM imitari, & eius vestigia sequi nituntur; maioribus fauoribus
& gratis prosequendum inuitamur. Attendentes, quantum dicta vestra
Societas in Ecclesiâ Dei hæctenus fructum attulerit, & quantum in futurum
Deo dante sit allatura; & propterea vos, præ ceteris aliis Religiosis, maioribus
fauoribus & gratis fore meritò prosequendos, &c. Nec verbis ille solùm,
sed ipso statim Pontificarus sui inirio factis etiam in Societatem bene-
uolus, cum præstitisset ea quæ gratiam à Sociis amplissimam postula-
rent, eamque omnium nomine ad Pium Patrem referret Præpositus Ge-
neralis Iacobus Lainius, subiectis sanctissimus Pater (aderant Cardinalis
Morus, & Ferraria Dux, eo die apud Pontificem pransi) haud opus gra-
tias esse: Societati se vsque ad sanguinem fauturum. Alioque die cum litteras
in commendationem rerum nostrarum à Philippo Hispaniarum Rege accepisset,
dixit, ab Imperatore quoque & aliis Principibus ad se eiusmodi commendatio-
nes missas, verùm superuacua secum talia officia pro Societate esse, ad quem
commendare eam potius pertineret. Quæ non verbi causâ dici, res, vere
animi indices, testabantur. nam quos per orbem Christianum undique in
prouincias dimittebat Apostolica Sedis Nuntios, iis Societatem plurimum com-
mendabat: & ei quem in Germaniam destinauit, disertè hoc addidit in man-
dato, ut vias attentè dispiceret, per quas plurima eius Collegia conderentur.
Ac nescio quo pacto Romæ, hoc potissimum anno, lateque per Septentrionis oras,
hæc opinio percubuit, ad corrigendos mores, restituendamque Religionem haud
aliud præsentius oblatum esse remedium, quàm hominum Societatis quàm plu-
rimum operâ uti.

Sachius
lib. 4. num. 7.

Non poterat non ex his in Societatem nostram Pij Pontificis studiis
enasci dolor eius animo atque molestia, quoties sentiret à maleuolis cum
iacturâ diuini honoris salutisque mortalium, eam impeti, quam ipso
tan-

tantopere commendaret. quod cum sæpè aliàs, tum præsertim testatus est litteris, quas in patrocinium Societatis iniuriã læsã ad Maximilianum Imperatorem, & Danielem Electorem Moguntinum luculentè conscripsit. in quarum alteris ita inquit: *Ad aures vestras peruenit existisse nonnullos, qui diuini timoris immemores, & conscientie suæ negligentes, inuidiã scilicet, & prauis quibusdam studiis occæcati, libellos quosdam contumeliosos, probris & maledictis plenos disseminauerunt aduersus Ordinem totum Societatis I E S V, & quosdam eius Professores nominatim, qui sunt ceteris notiores. Sanè molestè tulimus ledi famam & violari existimationem eius Ordinis, cuius tam multa & insignia constant erga Religionem Catholicam officia & merita. Quã in re non modò eis iniuriam fieri putauimus, sed id agi intelleximus, ut pia opera, quæ per eos in diuersis orbis terrarum partibus effici consueverunt, talibus calumniis impediuntur.*

Nec minùs piè atque beneuolè Pio Quarto eum subinde secutus *Pij V.* Quintus, & ille verè Pius, in Bullã (quã Societatis Constitutiones anno M. D. LXVIII. confirmauit) ipso statim initio, ac velut ex abrupto, excurrit in Societatis I E S V merita, nimio propè verborum ambitu, non minùs ad omnium admirationem quàm nostram verèccundiam exaggerata: *Innumerabiles, inquit, fructus, quos, benedicente Domino, in Bullã, Innumerabiles. 1568.* Christiano orbi Societas I E S V, viros litterarum præcipuè sacrarum scientiã, religione, vitã exemplari, morumque sanctimoniam perspicuos, multorum religiosissimos præceptores, ac verbi diuini etiam apud longinquas & barbaras illas nationes, quæ Deum penitus non nouerant, optimos prædicatores & interpretes producendo, felicissimè hæcenus attulit, & adhuc sollicitis studiis afferre non desistit, animo sæpius reuoluentes nostro, &c. Potuitne ille ex amplissimo PP. Prædicatorum Ordine religiosissimus ac sanctissimus Pontifex verbis aliis suorum virtutes hominum toto adhuc orbe clarissimas commendare prolixius, quàm exaggerare voluerit priua illa Societatis studia, non aliunde magis, quàm à maiorum suorum, sancti præsertim Augustini, Dominici & Francisci filiorum, exemplis, etiam tum recentibus, inflammata?

Et hæc quidem ille ne dixisse propensè magis aliquando videretur quàm verè, iteratò & fortius inculcat ita loquens: *Dum indefessè considerationis intuitu perscrutamur, quantam Christianæ Reipublicæ utilitatem attulerint dilecti filij Presbyteri Societatis I E S V; ac planè conspicimus eos, verè mundi huius relicti illecebris, ad eò Seruatori suo se dedicasse, ut, conculcatis thesauris quos arugo & tinea comedit, lumbis que paupertate & humilitate præcinctis, non contenti terrarum finibus, usque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint; ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, ut etiam proprii sanguinis prodigi, ut verbum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio voluntario se suppouerint; perque eorum spiritualia exercitia etiam Regni ipsa fidem CHRISTI agnouerint; ac tam inibi quàm ubique terrarum charitatis & misericordie opera exercere studeant; facere nullo modo possumus, quin eos tamquam veros palmites in CHRISTO per charitatem conuinctos, & benignè amplectamur, & ea sibi specialiter concedamus, quæ & paupertatis per eos emissa voto, & eorum instituto ac commoditati credimus profutura.*

Quo-

Gregorij
XIII.

Quoties quâ priuatim, quâ publicè, tam viuæ quàm scriptæ vocis oculis Gregorius XIII: (ille nunquam satis nec à me supra, nec vniquam ab vilo laudatus Societatis nostræ & totius Ecclesiæ Patet) ornatisimè de nostro Ordine locutus est: ita vt nobis vnus defensæ hoc tempore, atque adeò conferuatæ Christianæ Rcipublicæ atque Religionis laudem daret.

Ex actis
Congr. IV.
Generalis.

Dederitne idem ille veritati an beneuolentiæ suæ, quòd aduentibus ad se demississimi officij causâ Congregationis quartæ Partibus Romæ coactis dixit his verbis? *Hic sanctus Ordo vester verè sanctus iam per totum orbem est sparsus. In summâ non est ferè melius nunc aliquid quàm vester hic Ordo sanctus, qui à Deo constitutus est contra hæreses, & quasi eodem tempore cæpit, quo errores illi spargi cæperunt. Ideò plurimum refert ad Principum & populorum profectum, & nos certè cupimus, vt quotidie augetur & crescat.*

Bullæ, Saluatoris,
Quantâ in
vniuersi,
Primum &
vniuersi.

Bullæ, Ascendente Domino.

Non caput hoc tantùm explcam, sed libtos impleam, si vel frustatim hîc vclim attexere quæ laudatissimus hic & perquam studiosus rei Catholicæ asserit Gregorius in dilectos sibi quos vocat Presbyteros venerabilis Societatis IESV; ad laudem eorum & commendationem multa congescit: ego in pauca contraham, & breui, si fas, oratione ipsius tamen verbis comprehendam. *Ascendente, inquit, Domino & Salvatore nostro in nauiculam, ecce motus magnus factus est in mari: ipse autem à discipulis rogatus ventis imperauit, & facta est tranquillitas, quam nos in Petri nauiculâ collocati, turbinibus excitatis, ab eodem Domino assiduis precibus postulantes, nostram intereâ operam & laborem in frangendis procellosis fluctibus impendere non desissimus. Cumque tanti laboris socios & validos remiges diuina nobis prouidentia preparauerit, eorum opera in superandis seuientis pelagi tempestatibus nos maximè subleuat, qui pro communi fluctuantium animarum salute propria commoda nihili pendunt, seque ad omnia discrimina exponunt. In quo cum aliarum Religionum studia, tum Societatis IESV assiduis pro CHRISTO labor, nec non vsque ad finem perseuerantia, promptam se ostendit; cumque prolem Catholicæ Religionis valdè proficuum, & ad omnia pericula pro vniuersali Ecclesiâ subeunda paratam procreauit, aliam atque aliam à primâ non degenerem præstante gratiâ Dei quotidie substituit, vt nobis eorum alumni per multiplices probationum gradus altius prouecti semper præsto sint, quos in rebus arduis suscipiendis fructuosos operarios adiscamus.*

Gregorij
XIV.

in Bulla, Ecclesiæ Catholicæ.

Post Sixtum V. Gregorio XIII. suppar XIV. & ille Gregorius, consimili studio, & Apostolicæ auctotitate sententiæ, Religio, inquit, Societatis IESV, quam nouissimis hisce diebus diuina prouidentia excitauit, adeò strenuè laborauit, ac sine intermissione laborat, vt illius vel turbationem & infirmitatem ad commune Ecclesiæ damnium, vel pacem atque integritatem ad eiusdem vtilitatem maximè pertinere putemus.

Clementis
VIII.

Suarez l. 1.
Societat.
cap. 7. n. 5.

Clemens VIII. dum Patres, qui ex vniuersâ Societate Romæ congregati fuerant, pedibus suis affusos alloquetetur, quid de câ sentiret his verbis testatus est: *Anno Societatem vestram, atque vnicè charam habeo; eamque dexterum Ecclesiæ brachium meritò profiteor & profitebor.*

Pauli V.

Nec alitet Paulus V. ipso statim initio Bullæ quâ institutum Societatis,

tis, & illi concessa à Gregorio XIII. priuilegia, promptè confirmat: *Quantum*, inquit, *Religio Societatis IESV in Ecclesiâ ad Fidei, pietatis & religionis augmentum profecerit, & in dies magis proficiat, nos ipsi scimus, & Christiana Respublica nouit vniuersa.*

in Bullâ,
Quantum
Religio.

Denique (quoniam eò iam & successu temporum sponte deducti, & Pontificiâ commendationis serie contineri suauiter deuoluri sumus) de Gregorio XV. nuperæ eiusque beatissimæ recordationis, de quæ Urbano VIII. spirantis adhuc & æreinae uenerationis, Pontificibus Optimis Maximis, quid dicemus? Declinauissent eos à maiorum suorum laudatione magnificâ, quâ nascentis illi Societatis nostræ incunabula fulciant, an ipsam forrè Societatem à dignâ tantorum præconiis virorum consuetudine desciuissent? Absit vr illam vel oprimis Ecclesiæ Patribus, vel Societati etiamnum innocentissimæ, & castissimæ matri nostræ, iniuriam cogitatione vel vnâ patiar irrogari.

Gregori
XV.

Quod Respublica Christiana bono fiat (inquit ille Gregorius in litteris Apostolicis ad Carolum à Lorharingiâ, Lorharingo Duci sanguine proximum, Episcopum Virdunensem, cum hic facultarem ineundæ Societatis fieri sibi à Sede Apostolicâ postulasset) *abiectis humanarum curarum opunque impedimentis ad eam te confer sacre militiæ Societatem, Catholici nominis defensione, & hæreticorum excidiis clarissimam; quam quidem quanti nos faciamus, duo illi Christiani Imperij propugnatores Ignatius & Xauerius Sanctorum cognomento nuper à nobis aucti, cunctis terrarum prouinciis seculorumque atatibus declarabunt.* Et hos ille sanctissimos Heroës priusquam Catholicis aris templisque colendos admoueret, ita, auditis in Consistorio suo publico eorumdem uirtutibus atque prodigijs, scribitur elocurus: *Merito quidem miserentis Dei bonitatem atque potentiam in Ignatio Loiola Ecclesia Catholica ueneratur. Cùm enim tenebrarum princeps super astra Dei solum suum exaltare, atque in Aquilone sedem figere studens, nouis hæreticorum armis calum adortus, Catholica Religioni exitium minaretur; peropportune sanè Ignatius animum gerens mundo maiorem, & Ultra unius cui terminos opera suæ pietatis extendens, legionem in Ecclesiâ Dei fortissimam conscripsit, quæ uitam pro diuini cultus incremento paciscens, in Romani Pontificis uerba iuraret.*

in Bullâ,
Quam di-
lecta.

Nec minùs aur segniùs (inrer alia promptæ in nos monumetra pietatis, quæ spirantia adhuc in Urbano Ecclesiæ sanctæ Principe, emorruât hac uoce non indigent) non minùs, inquam, ipse Gregorium securus Urbanus, & celebraram ab illo SS. Ignarij & Xauerij Canonizationem, & eiusdem amplissima de Societate præconia suo etiam adiecto calculo confirmauit. *Ineffabilis*, inquit is, *Dei bonitas & misericordia, quæ miro consilio suis quaque temporibus aptè disponit, & præcritis sæculis, siue ad disseminandum Euangelium inter Gentes, siue contra subnascentes hæresiarchas, destinauit plures sanctitate & doctrinâ illustres uiros; nouissimis temporibus, cùm pijs Lusitanorum Reges in longinquas Indiarum terras ac remotissimas insulas latè patentem uinea Domini propaganda aditum aperuissent; nec minorem Catholici Castellæ Reges nouum in orbem ad Occidentem repertum patefacerent; ueterem autem Religionem omnemque illius sanctitatem, ac perfectioris uitæ professionem Lutherus monstrum teterrimum, aliæque detestabiles pestes, blasphemis*

Urban
VIII.

in Bullâ,
Rationi.

mis eorum linguis in Septentrionis partibus corrumpere & deprauare, ac Sedis Apostolicæ auctoritati detrahere conarentur, excitauit spiritum Ignacij Loiole, qui ex medio honorum cursu, & à seculari & terrenâ militiâ admirabili quadam ratione vocatus, ita se diuino imperio regendum & formandum tradidit, vt demum nouâ Societatis IESV, quæ inter alia pietatis & charitatis opera, Gentilibus conuertendis, hereticis ad Fidei veritatem reuocandis, & Romani Pontificis potestati tuenda, ex instituto se totam impendit, Religione fundatâ, vitam admirabili sanctitate traductam sanctissimo pariter conclusit exitu, ac plurimis sit miraculis illustratus.

Præsidium
Concilij
Tridentini,
in Diploma-
te dato Tri-
denti 1. No-
uemb. 1562.

Nec aliter quàm Summi Pontifices de Societate ipsi etiam Præsides Concilij Tridentini censuerunt; quorum ne singula viritum dicta proferram, hæc fuit in commune sententia: Religio Presbyterorum Societatis IESV, quæ iam latissimè per Christianorum & Gentium etiam prouincias (Deo quod cepit opus promouente) cum maximo animarum fructu patet, instituta in Ecclesiâ Dei, & approbata per Sedem Apostolicam fuit.

Summis hisce Pontificibus, eorumque Cathedræ Assessoribus, qui directæ mentis intuitu certum habent cum cælo & veritate commercium, approbasse opus suum laus prima sit atque præcipua. Est certè non infima, viris in quouis ordine principibus placuisse: illustre videlicet id esse necessum est, quod vibratione suâ, etiam non attendentem, ferit. Et attendebant illi quidem intendebantque virtuti, quos nunc proferre constituo, Ecclesiæ iuxta ac Reipublicæ Principes; sed non quo Pontifices oculo tam infallibili, tam perspicaci, nec minùs tamen etiam illi & perspexere Societatem penitus, & ex vero commendarunt.

Cardinalis
Guidiccio-
nis,

Bartholomæus Guidiccionus Cardinalis, ille (vt initio memini) nouarum Religionum sub ipso Paulo III. tam acer & tam pertinax insectator, vt non verbo tantùm, quod calidè faciebat in sacris congressibus, sed scripto etiam (vt fertur) ex Lateranensi & Lugdunensi Concilio, lapsum potiùs veterum Ordinum disciplinam erigendam esse, contenderet, quàm institutendam nouam; Societatis sine percepto, sic animo commotus est, vt diceret: *Nouas Religiones non probo, hanc tamen non probare non audeo: sic enim interius afficior, eos motus animi diuinitus sentio, vt, quòd me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinè, & affectu quodammodo inuitus complectar quæ argumentis antea repudiabam.* Nimirum non humanis metienda rationibus sunt opera Dei; nec mortali accommodanda iudicio, quæ in ordinem diuinæ suæ prouidentiae Mens æterna disposuit.

& aliorum
Cardinalium:

Mitius iam inde ab initio, nec tamen minùs magnificè alij de Societate Cardinales amplissimi, & variarum Ecclesiarum dignissimi Præsules censuerunt: quos inter Eminentissimi, & iam sæpè nominati, Farnesij, Ludouisij, Barberini, ipsis suis immortalitate dignis operibus hodieque proloquuntur affectum suum. Alij autem, & illi olim sanctissimi Tridentini Concilij Assessores & Præsides, Gonzagæ, Moroni, Sabelli, Truchsesij, Hofij, ceterique quæ publicis quæ priuatis monumentis & tabulis illud se Tridento retulisse testantur in patriam vnium inter alia non minimum, quòd ibi primùm agnitam IESV Societatem deinceps & amare potuerint, & impensius obseruare.

Pari in Societatem animo & voce vsi sunt Bartholomæus Torres, Petrus Guercerus, Hieronymus Oforius, alijque laudatissimi Præfules, quorum vt præterite verba, sic affectum dissimulare non licet.

Bartholomæi Torres, & aliorum Episcoporum Martini Azpilcueta.

Quid Martinus Azpilcueta Nauarrus, vir & doctrinâ & pietate notissimus? Is, cum Salmanticâ fortè transiret, ita de Societate sentiebat, vt piè omnes in eâ vrbe Socios deque genu complexus, candido admoneret affectu: *Cùm Ignatius (sic enim ille loquebatur) contra satanam eam instruxisset ornassetque classem, quâ nulla vquam maior esset instructa, magnas Societati tempestates minimè defuturas.*

Nec defuere qui iam obituri diem suum, non sine admirabili exaggeratione verborum Societatis meminisse cogentur, etiam cum omnia excidissent, & quidem illo ipso puncto temporis, quo plerique, renotis inuidiæ nebulis, & perturbacionum humanarum tempestate sedatâ, veritatem ipsam & clariùs vident, & certius apprehendunt. Quos inter quidam in Regno Neapolitano nuper Episcopus, infularum, dum vixit, quàm Societatis amantior: *O sancta (inquit moriens) Societas, quam antea neque satis cognoui, neque merui! tu superas & præcedis Peda Pastoralia, Mitras, Purpuras Cardinalitias, Sceptra, Imperia & Coronas.* Quem ego sensum morientis Episcopi sicut exaggerare non audeo, sic non debeo eleuare: licet enim (nisi fallor) vt cum eo pro consolatione priuatim suâ Socij sentiant, licet vt ab eodem pro suâ in Societatem beneuolentiâ non dissentiant alieni; Iacobus certè Treuirensis Archiepiscopus Elector Imperij cum obiret, inter mortuis etiam vocibus illud præsertim in clamaissè dicitur, *O sancta Societas.* affinitate crediderim aliquâ cum roborari in Socios affectus, cum sanctissimi IESV nominis, quod Societati quasi proprium fatali illo tempore recolebat.

P. Rocca in litteris anni 1609.

Annus Prou. Rhe- nauz 1581.

Quid porro de Societate Reges ac Principes? illi qui difficillimis temporibus, nullo non orbis loco, apud omnes latè gentes & populos, admirabili celeritate enatam veriùs quàm propagatam Societatem habuere & suspexere semper miraculi loco?

Testimonia Regum & Principum:

Philippus II. & Ioannes III. ille Hispaniæ, hic Lusitaniæ, & singularum Indiarum singulorum Reges, & primi in suâ quisque ditione vt propagandæ Fidei, sic inferendæ Societatis auctores, quàm de illâ cum suis vterque Principibus beneuolè censuerunt?

Hunc Xauerij & Rodericij virtus heroïca paucis omnino mensibus Olisippone perspecta cò impulsit, vt, perinuitos licet & sæpè reclamantes, & illos, & omnes deinceps illorum Socios, *Apostolos* nominaret; maiori scilicet & illustriori nomine, quàm vlla, post primos Ecclesiæ Præfides, hominum merita postulent, & Societatis, omnium Ordinum minorum, Religiosa modestia patiatur. Sed enim modum nescit veneratio, mensuram non capit affectus, cum semel Regum ingentes animos regi (nedum cogi) nescios occupauit. Virtutem admirantur omnes homines; sed illam viri Principes vt obseruant acutiùs, sic impensius venerantur.

Ioannis Terrij Regis Lusit.

Nihil erat in illo, quem iam antè nominavi, Philippo Secundo humile; quin erant summa omnia, caque, in quibus & magnum Carolum & Austriacum genus agnosceres. mirum adeò nil fuit, hunc, etiam cum Regiâ suâ coniuge Mariâ, & ceteris aulae Hispanicæ Principibus

viris, tam citò perspexisse Apostolicæ virtutis lumen illud, quod Regno isti nobilissimo par Societatis alterum Faber & Araosius intrebant. Ij Vallisoleti primùm agniti, sanctissimorum operum assiduitate, & varietate muncrum, apud summos pariter & infimos vtriusque sexus & omnis ætatis homines id effecerunt, vt cateruæ ipsæ mortalium, velut graui

Aula Hispanica sub Philippo II. Austr.

excitata de somno, ad aspectum nouæ lucis vndique conuolarent; & cum aut nomen adhuc Societatis IESV aut instituta non nouissent satis, Socios tamen alij *Papistas*, titulo quàm odioso hæreticis, tam Catholicis glorioso; alij *Apostolos magni Dei*; homines alij, sed *humanae carnis expertes* nominarent. non capiebant siquidem (vr alias narrare me memini) in aulâ quàm plurimi, & mirabatur Philippus ipse vehementer, inter tot irritamenta nequitia, posse homines ætate non graues, tot instructos à naturâ gratiis, ab omnibus tam impensè susceptos, tantâ non vice solum, sed ipsius etiam famæ integritate versari. *Illius certè fortissimi Principis honestissima de Societate iudicia, ipsa quoque Curie lumina vt consimili eos honore colerent, admonebant.* Et Philippum presè secutus Ferdinandus Silua Comes Cifontanus, magno apud Carolum loco, eam

Philippi II.

Ferdinandi Silua: Histor. Soc. p. 1. l. 5. n. 66.

hauserat opinionionem de sanctitate Sociorum, *vt cum ad eos adiret, illud serè haberet in ore: Conferamus nos ad Clericos sanctos.*

Aula Gallica:

Sed hinc iam nos ex Hesperia, si placet, in Galliam transferamus, Valesiorum quoque & Borboniorum Regum Franciæ laudatissima in Societatem studia audituri. Quid Carolus IX. quid Henrici II. & IV: omnes quàm sinceræ Religionis cupidi, tam strenui agitata non semel per ea tempora Societatis assertores & patroni. Carolus quidem, pro suâ in Socios beneuolentiâ pænè præcipiti, si, quæ iam designauerat animo, proferre palàm non fuisset immaturâ morte prohibitus, reipsâ ostendisset (quod inqueiebat) *se vnicum Iesuitarum Collegium pluris facere & pro Religionis & pro Regni amplificatione, quàm omnium munitissimam totius mundi arcem, seque Iesuitas & pro subditis fidelissimis agnoscere, huiusque Societatis incrementum ad gloriam quoque & maiestatem Regni & populi Gallicani pertinere.*

Alexandri Farnesij Ducis Parmens.

Henrici IV.

Ex P. Ioanne Argentio ad Sigismund. Polon. Regem.

Similem Alexandri Farnesij Pannensis Ducis pro Societate sententiam ipsa mox, in quâ prolata est, Prouincia Belgica commendabit.

At verò Henricus IV. ille cognomento Magnus, datis ad Rupellanos xv. Kal. Octobr. anni M. DC. VI. litteris verè Regiis, ita pro Sociis *Experti, inquit, pluribus in vrbibus Regni nostri probitatem, capacitatem atque modestiam PP. Societatis IESV, qui in omni consuetudine moribus atque doctrinâ sat liquido ostendunt, nihil se nisi vnam Dei gloriam habere præ oculis.* Et poterat sanè se expertum dicere, qui cum esset acri vir ingenio, & perspicacissimâ mente, nouem ipsos annos, quibus de reducendâ in Gallias Societate deliberatum est, diligenter inquisiuit, num quid in Societate culpabile reperiret; nec aliquid se in illâ non integrum reperire potuisse non semel professus est.

Sanè si optimus ille, etiam bonorum virorum iudicio, habendus est, qui vitiis pro humanâ infirmitate quàm paucissimis vrgetur; quo fuerit apud Henricum & ceteros Galliæ Principes loco Societas, quam, tanti testimonio Regis, immunem ab omnibus esse constaret? Hinc, credo, emanauit

emanauit illa ipsius Henrici IV. in litteris I V. Kalend. Decembris ann. M. DC. VII. ad sextam Societatis Congregationem Fontebello datis assertio: *Se commune Societatis nostrae bonum inseparabiliter cum ipsius Ecclesia bono coniunctum arbitrari.*

Hinc tam Cleri quàm Nobilitatis in Comitiiis generalibus Regni Gallici Parisiis anno M. DC. XV. pro Societate postulantium illæ voces: *Ingentes fructus & singularia officia quæ Patres Societatis IESV tum in Religionem Christianam propagandam, tum iuuentute bonis moribus & scientiis informandam, &c. olim præstiterunt, & nunc etiam præstant in Ecclesia Catholica, & nominatim in hoc Regno, nos omnes adducunt, &c.*

*Comiti-
orum Ge-
neralium
Regni Gal-
lici:
Ex eodem
P. Argento.*

Nec secus quàm priores illi laudatissimi Principes (quod quidem sine comparatione vllâ, vel studio patrium, dictum velim) Polonicæ etiam Reges, Ducisque Bavarix censuerunt.

*Aula Po-
lonica &
Bauarica:*

Tæstatur Episcopus Præmissiensis, audiuisse se in conclaui Regio, Stephani cum palam & aperte diceret inuictissimus Stephanus Poloniæ Rex: *Fore ut, quàm diu stabunt homines, in suâ Societate integritate persistat, quod cum pietate doctrinam prouidè admodum atque admirabili temperamento coniunxerit. Ingens nec dubiâ nixum ratione testimonium prudentissimi Regis: quod ad suam vnus gloriam, & commune bonum Ecclesiæ, ratum esse iubeat, qui potest, Deus.*

*Stephani
Regis Po-
loniæ:*

Sed quantam ille opinionem de Societatis virtute conceperit, clariùs nemo vel illustriùs quàm ipsemet diplomate suo Regio Stephanus declarauit: in quo, *Ab eo, inquit, tempore, quo ad hunc Regni nostri thronum diuinâ prouidentia euecti sumus, nihil nobis antiquius fuit, quàm ut anti-qua pietas (quæ est omnium Regnorum solidissimum firmamentum) in omnes Prouincias nostras restitueretur, atque in alias quoque prorogaretur. neque verò quidquam fructuosius experti sumus, quàm si multos operarios nancisci possemus ex Societate IESV, qui tamquam expediti milites, quoquoersum ad lucrandas animas excurrerent, &c.*

*Gretserus in
Apologia
contra moni-
ta priuata
lib. 2. cap. 11.*

Iam non vni alicui Duci, sed toti Bauaricæ domui perpetuus in Societatem affectus fuit continensque laus, non operibus minùs expressa, quàm verbis. Hæc inter minimè obscura sunt illa quæ circa annum prioris sæculi sexagesimum Dux Bauarus Monachio dedit ad Lainium Societatis IESV Præpositum Generalem: *Ex litteris, inquit, quas anno ad te proximo dedimus, satis, ut remur, constat, quid de vniuersâ Instituti vestri ratione nobis persuasum sit; quantum inde labenti Christianæ rei commodi polliceamur. Nec sanè nos spes ista fefellit vniquam: illi enim ipsi de Societate vestrà, quos nuper ad nos misisti, iactis feliciter fundamentis, publicis concionibus, & priuatis etiam adhortationibus, rem fortiùs tentant. quassatos vineæ Domini muros ita sine intermissione resciumt, ut non modò furiosus ille aper egregiè ab vni arceatur, sed vineam ipsam seminibus noxiis & sentibus per-purgatam spes sit puriorem conseruari haud difficulter posse. Ex his vestris seminariis primitiua Ecclesiæ faciem iam iam contueri incredibili gaudio gesti-mus. Quis enim, nisi sit ipse quoque communi, qui totum propè Christianum per orbem grassatur, morbo infectus, non letetur ex animo, insanam heretico-rum pertinaciam summâ cruditione innocentiæque vitæ tuorum tandem in-fringi? Verè igitur ac meritò tibi gratulamur talum filiorum parenti, in quibus*

*Duci Ba-
uaricæ.
Hist. Soc.
par. 2. l. 4.
num. 123.*

Urbium
de Societate
iudicia:

nominatim
Asculi:

Vniuersi-
tatum, &
signanter
Ingolsta-
diensis:
Raderus in
Bauaria ſan-
cti Tomo 3.
pag. 124.

Historico-
rum va-
riorum:
Vincentij
Blasci de
la Nuza,
Tom. 1.

Andree
Sausſaij,

reuiuſcentis Religionis exſtirpandarumque hæreſum vna firmiſſima ſpes conſiſtit.

Quis porro urbium, quis retum quæ publicarum quæ ſcholasticarum, de Ordine noſtro ſenſus fuerit, infinitum ſit & ſcribendo perſequi, & aſſequi audiendo. Vnum pro urbibus Aſculum in agro Piceno, alterum pro Academiis omnibus Ingolſtadium ſententiam dicit, publicam vtrius, quàm ſuam. Ita ergo in datis anno M. DC. XIII. iſtis Kalendis Octobris ad Paulum V. Pontificem Maximum Aſculum loquitur: *Beatiffime Pater, ſi veſtra Beatitudo poſſet videre mutationem morum, que in noſtra ciuitate facta eſt, poſtquam ad nos venerunt Patres Societatis IESV, ipſummet Aſculum non amplius agnoſceret. Senes antiqua odia poſuerunt, iuniores novas amicitias inierunt. gladius & pugionibus precarij libri atque corone ſucceſſerunt, & ſanguis diſcordiarum conuerſus eſt in lacrymas penitentium. Vbi antea otioſi hominum conuentus fora occupabant, nunc pie celebrant Eccleſias, & inſtitutas à Patribus congregationes frequentant: in quibus qui antea odio diſſidebant, amicè conueniunt, & mutuis humanitatis charitatiſque officiis inter ſe certant: ut non recentem in gratiam reduiſſe, ſed verà ac diuturnà amicitia coniuñcti fuiſſe videantur. Illa quoque ſunt admiratio-
ne digna; obedientia filiorum in parentes, parentum amor in liberos. Quæ omnia vt noua apud nos agnoſcimus, ſic ea Patrum educationi, aſſiduoque labori, grati accepta referimus. & hic humi proſtrati, &c. anno M. DC. XIII. die prima Octobris.*

At verò Academiæ Ingolſtadienſis Cancellarius Doctoresque omnes de Societate, cuius in tribus omnino hominibus ipſa penitus inſtituta perſpexerant, ita denique cenſuerunt: *Nuper quantam læticiam ceperimus omnes ex aduentu trium Theologorum, Claudij Iaij, Alphoñſi Salmeronis, & Petri Caniſij, vix dici poteſt. quorum præſentia non ſolum ſamam de ipſis excitatam non minuit, ſed etiam auget. quorum ſingularis in ſacroſanctis ſtudijs ſcientia, tum in omnibus diſciplinis exercitatio, poſtremò ſanctiſſima vita, exſpectationem omnium, eamque maximam, non ſolum æquat, verum etiam ſuperat.*

Pari cum urbibus & Academiis ſtylo & animo loquuntur Hiſtorici paſſim multi: ex quibus nunc vnum ex Hiſpaniâ, alterum è Galliâ pro-
duxit ſit fatiſ. Vincentius ergo Blaſcus de la Nuza in Hiſtoriâ Eccleſiaſtica & ſæculari Aragoniæ teſtimonium Latinè redditum hoc ponit: *Quod illuſtrem fecit hunc annum, facietque in ventura retrò ſæcula, fuit quòd Sancta Sedes Apoſtolica confirmari Religionem Societatis IESV. celo dignum ipſiſque Cælitibus ſtratagemata, dare hiſce temporibus ſacrum illud Inſtitutum, vnde tanti tamque ſancti & docti homines prodierunt. Conſentit in Martyrologio ſuo Gallicano Andreas Sauſſaius. Ipſo die ſancti Ignatiij Loiole Presbyteri & Confeſſoris gloriſſimi, qui ſingulari diuinæ bonitatis arcano orbi datus ac in lucem editus, imminente tempore, quo aperto abyſſi puteo, æternus pietatis hoſtis, tetra hæreſeon caligine ſolem Fidei Catholice clariffimum obſcurare, & per feraleſ emiſſarios CHRISTI Eccleſiam funditus ſubruere ſatagebat. excitus zelo Dei nouæ militiæ Dux, nouam in aduerſum aciem, Societatem ſcilicet IESV, felici prorſus aſpicio inſtruxit; vel hoc ipſo nomine, vniuerſis inferorum copiis formidandam. Quam Regula ſanctiſſimis præceptis inſtitutam, Sedis Apoſtolice auctoritate munitam, diuinâ prorſus ſapientiâ regens,*

LIBER QVINTVS. SOCIETAS HONORATA. 671

regens, toto orbe diffudit, aduersus impietatis cohortes, & fera peccati monstra perpetuo certamine bellaturam. Cuius fortissima pbalangis victoria, deuicta serè iam vbiq̃ue hæresi, Fide mirificè etiam apud Ethnicos propagatâ, sepulta ignorantia, vindicatâ pietate, quocumque sol lucet, latè patent: hisque trophæis ouans Catholica Ecclesia, impensè Ignatio quotidie triumphanti, iamque cum CHRISTO regnanti, gratulatur. Qui Sanctorum præclare gestis animatus, tam mirandas res CHRISTO auspice Lutetia Parisorum aggressus, ipsi CHRISTO IESV (cuius nomen altè præcordis infixum gerebat) immensam gloriam, Ecclesia perpetuum munimen & commodum, sibi verò sempiternum decus peperit.

His potrò solidissimis grauissimorum virorum pro Societate testimoniis vnum lubet adicere, non leue id quidem, sed ad suauitatem ramentum sensu & verbo benignissimè comparatum, expressumque ab Amplissimo vito Erycio Puteano Musarum delicio, illo non apud Belgas tantum, sed vbi vbi vniquam fuit, candidissimi notâ pectoris viris etiam maximis semper caro: *Quod maius*, inquit, *Religioni Christianæ bonum patrum auo accedere potuit, quàm vt, turbato opinionum dissidiis orbe, viri prodirent optimi, doctissimi, sanctissimi, quorum operâ & industriâ aurea virtutis renascerentur sæcula, & nouo seruore Christianæ legis arcana inualescerent, nouo diuinitatis pondere firmarentur, mortalium partim frigore, partim scelere expugnato? Societas illa IESV est; quam cum nomino, satis laudo. illa victrix hæresum, pharus virtutum, perfectio sæculi, gloria disciplinarum.*

Erycij Putean.
In Oratione de Purificatione Virginiis-matris.

Nec vna Societatem commendauit Europa, barbata, etiam trans Oceanum, nationes ac Principes, nascentis apud se Societatis tamquam fortunati sideris exortum celebrauere verbis pro more gentis suæ magnificis ac sinceris. omnia hîc proferre non licet; non quæ Cangoximanus in Iaponiâ, non quæ Aluarus Congi, non quæ Malaciquettus Æthiopiæ, non quæ Zamorinus Calecuti, non quæ Achebarus Magni Mogoris, non quæ Casrum in Monomotapâ, ceterorumque per Africam & vtramque Indiam populorum Reges ac Principes in Societatem & Socios encomia effudere, tam prodigè, vt immoderationem istam barbaram continentia Religiosa non ferat.

Barbatorum Regum ac Principum de Societate testimonia:

Omittere tamen non possum illud breue quidem, sed illustre encomium, quod sacris expressum notis Societati dicauere iam pridem Sinenfis Imperij Gubernatores duo. Horum alter sub ipsa initia admissorum in Sinas Sociorum (cum moderationem in iis eximiam, & in exponendâ CHRISTI lege virtutem animi atque solertiam perspexisset, & potrò suspexisset impensius) versâ demum in venerationem admiratione ira statuit, eos non transeunte verbo, sed expressis, ex more gentis suæ, affixisque tabulis perperuis honorare. fieri id solet, factumque est hac, quam subiicio, celebritate, quâ summi quique Magistratus suam in familiares tantum ac pares sibi, bencvolentiam publicè contestantur.

duorum Sinenfium Gubernatorum.

Binas tabulas insigni opere striatas & coloribus illustres, eo qui in similibus obseruari solet apparatu, ad nos misit; adiectâ voluntate suâ, quâ desiderabat earum vnâ factæ apud nos ædiculæ vestibulo imponi, alteram in eâ optabat aulâ statui, in quam officij & salutationis gratiâ

Nicolaus
Trigautius
l. 2. de Ex-
ped. Chri-
stianâ apud
Sinâ cap. 5.

tiâ conueniebant amici nostri. Illa cubitalibus characteribus hoc præ-
ferebat elogium, *Diuorum floris edes*: hæc verò paribus expressum litte-
ris hoc Societatis encomium exhibebat, *Gens ex Occasû sacrosancta*. mi-
noribus infra notis adscripto Gubernatoris ipso nomine. quo quidem
à grauissimo illo inter Sinâ Magistratu, fieri ad amicam venerationem
illustrius nihil potest. Cui affine & omnino geminum officij genus &
laudis amplissimæ, quo pluribus post annis Pequinensis vrbs Guberna-
tor affecit Socios recens tum millos in possessionem aulae suburbanæ,
ad P. Matthæi Riccij sepulturam, & vsûm Societatis perpetuum, aucto-
ritate regiâ attributæ. is simili vt antè ritu adornatam missamque tabu-
lam tumulo Patris imposuit, cum hoc lemmate: *Ad iustitiæ famam ve-
nienti Matthæo Riccio è magno Occidente*. Quo quidem Sinæ, iustitiâ &
ratione omnia merentes, ad summam venerationem significaptius
efferte nihil solent. Et ita sanè etiam citra adulationem vel inuidiam ille
potuit, cum maximorum eo ipso tempore Magistratum crebrò de So-
ciis audirentur hæ voces: *Quod est totâ hac aulae tribunal, quod non intelli-
gat legem illam, quam predicatis iustam esse, veram esse? summâ fateor ac
debitâ veneratione Fidei Catholicæ, at non minimâ etiam commendatione
Sociorum, quorum non minùs è moribus, quàm verbis, iustitiæ
ac veritatis Christianæ lux sese incorrupta probebat.*

Idem l. 5.
cap. 21.

Summum
testimoniũ
Ferdinan-
di Cæsã-
ris I. I. de
Societate.

Age verò vt finis sit aliquando, hunc tantorum orbe toto Principum
vitorum consensum, vnius (sed quo maiore melioremque non noui-
mus) Ferdinandi II. Auftriaci Cæsaris semper Augusti primâ ac supre-
mâ, hoc est, perpetuâ in Societatem nostram voluntate tabulis expressâ
solemnibus consignemus. Is XIV. Kalend. Martias ann. M. DC. VII. Au-
striæ tum Archidux, haud dum suscepto Imperio, in litteris ad sextam
Patrum Congregationem Ratisbonâ datis, *Ego, inquit, pro meo erga vos,
Reuerendi admodum Patres, fauore, & ab ineunte etate beneuolentiâ atque
obseruantia, elaborabo, ne in vestra eximie Religionis tuendâ & augendâ di-
gnitate mea opera vel studium vel officium vllum desiderari umquam possit.
Amo enim vos, & vnicè diligo, ita vt vestras calamitates, infortunia, & re-
rum omnium vestrarum acerbitates, proprias meas esse prorsus existimem; &
ideò Collegia vestra, quæ partim à meo Serenissimo & charissimo parente Carolo,
partim à me in meis prouinciis erecta & aucta sunt, vt meas proprias faculta-
tes & familias tueri, amplificare & ornare non desinam.*

In Compen-
viturum
Ferdinãdi II.
P. Guil. La-
mormani
cap. 25.

Quæ tanta potentissimi Principis existimatio de Societate concepta
eò subinde increuisse visa est, vt in eiusdem commendationem iam tum
Cæsar aliquando diceret: *Si liber essem, vt fratres mei hodie sunt, Societa-
tem IESV omnino ingrederer.*

Quali ergo vixit in Societatem, tali & mortuus est animo Ferdinau-
dus. de quo ne vllus ambigeret, in codicillo, quem testamento suo at-
texuit, ita scribi iussit: *Ante omnia autem seriò singularique ex zelo ipsi
(nostro natu maximo filio regnatura Domino Ferdinando Eneisto,
omnibusque nostris liberis, heredibus ac successoribus) commendamus
peruenerabilem Societatem IESV, eiusque Patres, vel ob id maximè, quòd
illi suâ doctrinâ, charæ iuuentutis institutione, vitæque exemplari in Christia-
nâ Catholice Ecclesiâ, non solum in his interioris nostræ Austriæ Prouinciis, sed
Regniis*

LIBER QVINTVS. SOCIETAS HONORATA. 673

Regnis nostris omnibus, omnibusque nostris Prouinciis, imò toto orbe Christiano, multum, bene, vtiliter operantur; in conseruandâ promouendâque Catholica Religione fideliter omnino, & præ aliis adlaborant; contra verò ingratis hic malusque mundus eos præ ceteris odit ac persequitur: ut proinde maiori protectione, auxilio, assistentiâ indigeant, dignique sint. Hæc omnia supradictos nostros heredes & successores sincere præstituros confidimus. Est verò hæc vna vltima nostra intentio & voluntas.

Illa Augusti Cæsaris, parentis verè pij, verè Christiani, Ferdinandi nouissima verba sunt; quibus, quo esset in Deum, in Ecclesiam, in Societatem, in posteros animo, & qualem cuperet hereditatem suis filiis, vnam præ omnibus, securè transmittere, ostendit liquidò satis. sed hæc ille dedit amoris suo, necessitati certè non dedit. Ipse iam pridem sanguis integerrimi patris, ipsa indoles inuictissimi Cæsaris, ipse (si ita loqui fas) Ferdinandi II. genius transfusus in Augustam Austriacamque prolem, sic eam instituit, nihil vt in Ferdinando III. nihil in Leopoldo patris optimi & maximi vt requiras. Pergunt illi, quia amare & propugnare Ecclesiam, tueri etiam atque defendere Societatem: pergunt inde à Germaniâ (id quod ab Hispaniâ studio pari facit Philippus IV. cum Ferdinando fratre suo) in sparsam toto orbe Societatem, suam, cui gemini sideris, fortunatum lumen effundere. Sic agite bis gemini Heroës Austriaci stemmatis, par vtrumque dignum cognato inter vos sanguine magnorum Caroli & Ferdinandi. amate quam amauere maiores Societatem IESV, vestro subiectam Imperio benignè fuscipite; vestro & diuino vobiscum nomini consecratam, velitis, iubeatis esse sempitemam. Ita Belgæ & cum Belgis multi vouent.

CAPVT VNDECIMVM.

Societatis IESV existimatio à pluribus aliorum, ac præcipuè Religiosorum, testimoniis confirmatur.

Refertur Annales nostri ad annum prioris sæculi LXIII. itatum apud omnes floruisse Societatem Romæ, perque eam ea diuinam effecisse bonitatem, vt vir nobilis ab Vrbe in patriam reuersus, quærenti quid vidisset Romæ pulcherrimum, Societatem IESV responderit. Quo porro, quamque stabili fundamento veritatis talia vel dixerit hic, vel ille perferipserit; non erit arbitror qui dubitare vltra possit, aut quærete, cum audierit quæ quantaque de Societate testati sint ij, quos supra falsitatem & ignorantiam sanctitas atque scientia, supra adulationem summa dignitas, supra studia partium candor & innocentia collocantur.

Verum enimverò (vt satisfiat fortè nonnullis, qui parem commendationem Societatis requirent etiam ab iis, quos, vt ipsi quidem autumant, Sociorum æmulos, atque ex æmulatione censores esse persuadent sibi) atroxam hoc ego loco nonnulla in quæ incidi testimonia Religiosorum hominum, quorum non exemplis minùs quàm verbis ad virtutem inflammata Societas, paticinio niti gaudet, & auctotitate defendi.

Enimterò non stulta magis quàm improba est inductio animi illa, quàm plerique mortalium (ex sensu opinor suo alia quàm sunt humanis maioræ merientes) Religiosos inter Ordines esse putant æmulationi vel inuidiæ locum ; quasi non sint inter illos, plusquam naturâ fratres, nequidum amicos, omnia communia ; etiam laudes & merita. Auditi sunt illi in Ecclesiâ Dei Heroës Ordinum, & militiæ bellantis Ecclesiæ quasi primipili, SS. Augustini, Dominici, Francisci, & ceterorum ex Instituto Religiosi viri, cùm dicerent visâ nimirum illâ minimâ ac nuper editâ, in quale quale auxilium afflictiæ Religionis, Societate : *Soror nostra es, crescas in mille millia.*

accepta ab
aliis Religio-
sios Societas, sam-
quam soror à fra-
tribus.
Genes. 24.
Valderama
Serm. de
Beaticâ.
S 1 gnati.

Votum accepimus, conditionem amplexi sumus, generosi fratres, quod soror est inter germanos, primos paternæ hereditatis ex vsu & iustitiâ possessores, hoc est inter vos, & vult esse Societas nostra minima, nullo magis titulo quàm honore vestri nominis & spiritus accepto munere gloriosa. Sed enim hæc ut liquidò pateant, fiatque satis opinatoribus illis, quæ sint aliorum Ordinum de Societate iudicia, videamus.

Quid Joannes
Aula de Societate:
Hist. Soc.
par. 1. lib. 9.
num. 39. 61.

Religiosis meritò accensendus esse ille in Bæticâ sanctitatis & eloquentiæ Apostolicæ nomine, totâque celebratus Hispaniâ Ioannes Aula, experientissimus virtutis magister, idemque scriptor egregius. Præstans hic Doctor actorque Christianæ, ac, si per ætatem licuisset, Religiosæ vitæ, vsque eò Societatis erat, & tam præclare de hoc Ordine eiusque præsertim auctore Ignatio sentiebat, ut, cùm illi per affectam valetudinem in eum se recipere non liceret, discipulos ipse suos ad illum quotquot posset summâ voluntate dimitteret. Diceret (si fas diuinis humana subiungere) alterum quasi Ioannem Baptistam, alteri Seruatori studiosissimo animarum, omnem suam opem, studium, disciplinam, vitam demum, virtutemque submittere.

Orlandin.
lib. 14. n. 60.

Inferere hîc iuuat id quod ab ipso Ioanne Auilâ Michaël Turrianus audisse se scribit, cùm diceret : *Ex animo complecti sese & excipere spiritum Societatis, & cuncta eius instituta, idque se facere naturali quadam quasi proprij amoris illecebrâ, quòd omnia planè congruerent cum eâ formâ, quam in animo suo ipse descriperat : id esse, quod suo sensisset in spiritu : verum se paranympum instar sancti Ioannis fuisse, & gaudio gaudere propter sponsum. Nec aliter sibi contigisse atque si puer cõteretur lapidem ingentem attollere, qui dum præ virium infirmitate rem numquam perficit, vir superueniens robustus pro virium magnitudine nullo negotio tollit, suoque loco aptè constituit.*

quid Ru-
ardus
Tapperus:

Attexere liceat huius religiosissimi Doctoris Auilæ iudicio, alterius, non professione quidem, sed voto tamen & innocentissimâ vitâ religiosi item Doctoris, grauisimi que viri, Ruardi Tapperi, Louanien-
sis Academiæ Cancellarij, testatæ in hunc nostrum Ordinem beneuolentiæ monumentum. Is cùm solennem, quam vocamus, Adriani ab Adriano Professionem exciperet, sumpto argumento à verbis Domini dicentis Ioannis 3. *Mandatum nouum do vobis ut diligatis inuicem, sicut & ego dilexi vos.* In lege, inquit, veteri carnalibus rudibusque Iudeis mandatum fuit, *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Hoc verò nouo CHRISTI mandato, quemadmodum sanctus Cyrillus exponit, iubentur discipuli diligere proximum supra seipsos : nempe sicut CHRISTVS dilexit nos. idque est quod

Hist. Societatis part. 1.
lib. 1. n. 43.

quod hæc sancta & noua IESV Societas studet, hoc eius filijs propositum est: ex hoc nouo CHRISTI mandato, nihil charitate fraternâ prius habere, sui nullam rationem ducere, seipsos exinanire, totos se ad Dei honorem & salutem proximorum effundere, quemuis laborem, quoduis discrimen subire, denique vitam ipsam pro CHRISTO & animarum salute contemnere. Nouus in hoc mundo ad Patrem commendauit suis. Hoc itaque nouum mandatum pro fundamento & radice sancta hæc Societas habet. Qui enim ei se mancipant, non vni cuiquam, ut alie Religiosæ Familie, charitatis officio sese dedicant, sed planè omnibus, ad quæcumque quascumque terrarum in oras mittantur. Quod quidem adeò præstans & sanctum est, ut omnem superare intelligentiam videatur; mirumque non sit, si hæc sancta Societas cognoscatur à paucis. Quæ merito planè sanctissimo IESV nomine appellatur, non, ut quidam peruersè dicunt, quasi alij sint de Societate diaboli; sed quia Dominum IESVM eiusque Apostolos præstantissimo modo sectatur.

Et adhuc quidem hosce singulos: iam eodem conspirantium Ordinum etiam integrorum Religiosum agmen educo. Præbit virorum dux femina sancta Teresa de IESV, illa quàm notæ tam non inculcandæ sanctitatis mulier verè fortis, de Socijs ipsa sic scribit: Fuit propter maius bonum meum, ut ego cognoscerem & tractarem cum gente adeò sanctâ, qualis est Societas IESV.... Laudatus sit Dominus, quòd mihi dederit gratiam obediendi meis Confessorijs, qui quasi semper fuerunt isti benedicti homines Societatis IESV.... Habitabam prope illos, gaudento valdè quòd tractarem frequenter cum illis; quia tantum cognoscendo sanctitatem illorum conuersationis, erat magnus profectus quem anima mea sentiebat.

quid sancta Teresa
sua: S. Teresa in sua Vita Romæ impressâ anno 1601.

Facere non possum quin atexam hîc fragmentum Epistolæ quam ipsa sancta Teresa xxviii. Jul. ann. M. D. Lxviii. Abulâ dedit ad Christophorum Rodrigues de Moya, cum ille Seguræ de la Sierra erigere perciperet claustrum Discalceatarum virginum, in idque suas filias ipse inducere eâ tantum lege, ut Societatis directioni tam filie quàm reliquæ abs se fundati Cœnobij virgines subiacerent. Sanctæ Teresæ sententia verbotenus ex Hispanico Latine sic sonat: *Homines Societatis IESV sunt mei Patres, quibus, post Deum, debet anima mea bonum omne, si quod habet. Filiabus tuis afficior ex eo, quòd intelligam eas cum Patribus istis agere solitas: nec enim quæuis, spirituales licet sint, illicò conueniunt nostro Instituto, nisi quibus illi à confessionibus sunt, quales sunt propemodum omnes Monasteriorum nostrorum alumne: neque memini ullam recepisse me quæ non esset illorum filia, quandoquidem ea præsertim nobis aptæ sint. Equidem gratias ago Deo, quòd eorum, qui me genuere, Patrum spiritus mea in Cœnobio ab iisdem transfusus sit.... Itaque Reuerendissimus Generalis noster nuper hac transiens ita præcepit; ut Patres Societatis exhortationes haberent ad nostras, nec vllius auctoritate prohiberi possent, absoluerentque passim confiteri cupientes. Obstare quidem Constitutiones eorum, non vetare tamen quo minùs interdum id fiat, nobisque inter agendum rectè consulant; quod faciunt magno cum fructu. Desiderium tuarum filiarum, ut nouum illud Cœnobium tuum Patrum curæ subiciant, idem & meum est. Scio tamen illos id non admissuros, esset licet Principum seminarum; qualia, modò vellent, ex hoc multa haberent: adeoque, quod*

And. Lucas Vitæ sancti Ignatij lib. 5. cap. 26. ex authentico.

optas, fieri non potest. *Benedictus sit Deus habere nos præ aliis libertatem agentium cum Patribus istis, quam nec auferet nullus unquam, neque aufert.* Ita tum quidem sensit de Societate Tereſia; ſentiretque, ſi vinceret, etiamnum; eundem apud nos, de quo ſibi tantopere gratulatur, Ignatij, imò Dei, ſpiritum (quod huius vnus manus eſt) inuentura.

Vnum ſuper eſt, editum dicamne à Deo, an ſanctâ ipſâ Tereſiâ? quo neſcio num illuſtrius dari de Societate teſtimonium poſſit. Viderat hæc ſanimum eius illuſtrante lumine diuinitatis, illo quo latentia in teſſu locorum ac temporum, etiam homini aperta ſiſtantur inſtructiſſimorum in bella militum exercitum candida, in argumentum victoriæ, ſigna portantium: (expreſſam hoc oſtento fuiſſe Societatem IESV ex ipſius Tereſiæ ſecretis priuariſque tabulis teſtatur inrer ceteros ille qui à contefſionibus fuit ſanctæ Virgini, Sanctius de Auilâ Epifcopus Seguntinus.) de Societate ergo, in commentariolo quem habebat conſeſſarum ſibi à Domino gratiarum, ipſa ſic loquitur: *Vidi grandia de toto iunctim iſto Ordine. Vidi non ſemel eos in calo cum ſignis candidis in manu. Vidi alia admirationis ingentis, ideoque magnâ in veneratione habeo Ordinem iſtum; præſertim cum uſu & conſuetudine diuturnâ deprehendam vitam eius ac mores cum exhibitis mihi prodigijs conuenire.* Sanè cum hæteret hinc ſtupore defixa Tereſia, inde magnis lætitijs incederet ex vehementi quo in charum ſibi iſtum Ordinem ferebatur affectu, ita exaggerantem apud ſe ſua oſtenta audiit aliquando Dominum IESVM, cum diceret: *Quoniam ſcires tu quanto olim auxilio futuri ſint illi Eccleſiæ ſanctæ.* plus ſuſpenſâ hac & breui, quam perfectâ quauis oratione ſignificans.

Vita S. Tereſiæ cap. 38.

Ribera lib. 4. cap. 5.

quid B. Thomas Villa-noua Auguſtinianus:

quid ſanctus Philippus Nerius: And. Lucas Vita ſancti Ignatij l. 5. cap. 26.

B. Thomas de Villâ-nouâ ex Auguſtinianâ Familiâ Valentinus Antiſtes, ſi quem de Societate amoueri Valentiam cerneret, auxilia ſibi detrahi peramanter expoſtulabat.

Sanctus Philippus Nerius, cum familiariter vteretur Ignatio, in eoque Societatis IESV admirabilem Ordinem, quaſi compendio, videret expreſſum, ita in eum exarſit, ſic inflammatus eſt ſtudio imitandæ virtutis, vt in illum admitti ſe vnice poſtularer. Sed nempe non admittit Ignatius. hic enim, vt erat non ſui, non Societatis abs ſe conditæ, ſed ampliandæ tantum diuinæ gloriæ ſtudioſus; præcius adhæc arcano monitu Congregationis eius, quam Eccleſiæ tanto bono Philippus inſtituit; futurum credidit è re Domini publicâ, ſi non ſuo eum Ordini aggregaret, ſed diuinæ prouidentie relinqueret, aliâ eaque non minus expeditâ viâ deducendum ad ſalutem, etiam proximorum.

quid Ludovicus Granatenſis Dominicanus: Hiſt. Soc. p. 1 l. 11. n. 69.

quid Bartholomæus de Martyribus Dominicanus: Hiſt. Soc. p. 2 lib. 4. n. 150.

Ludovicus Granatenſis, ex Ordine ſancti Dominici nobilis Eccleſiaſtes & Scriptor, ſic amauit pro beneuolentiâ ſuâ, tantique fecit nouellam tum IESV Societatem, vt aliquando Eboræ, & pro concione publicâ diceret, *eam Apoſtolicum quemdam cæcum eſſe, qui ad hominum ſalutem omni ratione tuendam, renouandamque in Eccleſiâ Dei veterem ſanctitatem, totis viribus conſpirarit.*

Bartholomæus de Martyribus, ex eadem ſancti Dominici Familiâ, Eccleſiæ Bracharenſis Antiſtes, clarus admiffâ, ſed clarior depoſitâ iterum dignitate, ad Lainium credere ſe ſcribit Societatem procul dubio celitus emiffam ad horum miſerabilium temporum ruinas & calamitates reparandas.

Deni-

LIBER QVINTVS. SOCIETAS HONORATA. 677

Denique grauiſſimus doctiſſimusque vir Franciſcus Romæus, iam ſapè nominati, nec fatiſ vniquam laudandi Patrum Prædicatorum Ordinis Magiſter Generalis, dum ſcriptis Romæ litteris x. Decembris, anno M. D. XLVIII. ſuos admonet, vt recens approbatam à Sede Apoſtolicâ Societatem, Presbyteroſque eius tamquam ſuos commilitoneſ iu- uare, & contra impugnanteſ protegere velint. Pateat, inquit, vobis, qualiter hoc calamitoſo tempore, quo Religio Chriſtiana hæreticorum telis impetit, malorumque Chriſtianorum peruerſiſ moribus labefaſcitur, nouus Ordo Presbyterorum regularium ſub titulo nominis IEſV, de vrbe quaſi præſidiaria manuſ Dei benignitate ſubmiſſuſ eſt: quem ob ingenteſ fructuſ, quos lætioni- bus & concionibus publiciſ, priuatorum adhortationibus, confeſſionum audien- tiâ, ceteriſque ſacriſ exercitiis, ac ſanctorum morum exempliſ, in Eccleſiâ facit, Sanctiſſimuſ in Chriſto Pater & D. N. Pauluſ Papa III. approbauit & con- firmavit. Quod ideo vobis ſignificatum voluimus, ne huiuſ Inſtituti noui- tate ſeductuſ quuſpiam veſtrum, commilitoneſ ſuoſ ad eundem ſcopum tenden- teſ, & à Deo ſibi ſuppeticiaſ miſſoſ per errorem fortaiſſis oppugnet, eorumque detrahat inſtitutiſ, quorum fructibus gratulari & pioſ actûſ amulari de- buerat.

quid Fran-
ciſcus Ro-
mæuſ, Ma-
giſter Ge-
neraliſ
P. P. Præd.

Orland 18.
num. 30.

Nec hoc fuit vniuſ huiuſ aut Ordiniſ aut perſonæ, vtriuſque licet ſumma, de Societate iudiciuſ. Emmanuel Rodericuſ ex Seraphico Or- dine non minùſ aut beneuolè aut copioſè eam commendauit: de eiuſ enim origine ſic ait: Omnipotentiſ ſermo Dei de regalibus ſedibus venientiſ, chariſſimam ſuam ſponſam Eccleſiam viſitantiſ, ſuſcitauit à caeliſ Ignatiuſ Loto- lam cum ſanctiſſimiſ Sociiſ, qui zelo omneſ feruentiſſimo æſtuanteſ, contra Lutherum omneſque eiuſ ſequaceſ caſtra poſuerunt, pœnitentiã prædican- teſ, &c. Et paulò poſt de eodem Ignatio in hanc ſcribit ſententiã: Qui iunctiſ illiſ ſecum ſtrenuiſſimiſ CHRISTI IEſV commilitonibus Italianiſ venit, vbi ſanctiſſima opera per ipſoſ in augmentum ſanctiſſimæ Fidei anima- rumque ſalutem Deo indiſ operante, conſtituerunt Congregationem iſtam, non Ignatiſ, ſed Societatem IEſV CHRISTI appellari, adeò vt inde veniant le- ſuitæ appellati.

quid Em-
manuel
Rodericuſ
Ordiniſ
Seraphici:
Quæſt. Ca-
nonic. &
Reg. Tom. I.
q. 2. art. 9.

Par etiam Carthuſianorum innocentiſſimæ Familiæ, eiuſque ſummi Prioriſ Petri de Sardis, Generaliſque eorum Conuentuſ, in naſcente ad- huc Societate, ſenſuſ & pieraſ, datiſ anno M. D. XLIV. ad Ignatiuſ è maiori Carthuſiâ litteriſ comprehenſa. eæ ſic habent: Auditiâ ſamâ odoriferâ, fratreſ in Domino dilectiſſimi, de veſtrâ exemplari conuerſatione, ſalutari doctrinâ & voluntariâ paupertate, ceteriſque virtutibus, quibus in tenebris noſtri deplorandi ſæculi refulgentes perhibemini homineſ in viâ per- diſionis erranteſ ad arctam viam ſalutiſ reuocare, vacillanteſ ſtabilire, ſtan- teſque ad proficiendum in virtutibus ſtimulare, & magnum in Domino Ec- cleſiæ Catholicae fructum afferre; gauiſi ſumus in Domino, gratiaſ illi agenteſ, quod in tantâ deſolatae Eccleſiæ ſuæ calamitate, quâ premimur, excitare digna- tuſ eſt & mittere nouoſ operarioſ in vineam ſuam, recordatuſ miſericor- diae ſuæ, &c.

quid Pe-
triuſ de
Sardis,
Prior ma-
giſ Car-
thuſiæ cum
ſuiſ:
Hiſt. Societ.
part. 1. lib. 4.
num. 107.

Bruno Lohetuſ Agrippinenſiſ Carthuſiæ Procurator, continere non ſe potuit, quin maiorum ſuorum ſecutuſ exemplum, id quod de So- cietate noſtrâ ſentiebat, ſcriptiſ ad Ignatiuſ litteriſ explicaret. Inter

quid Bru-
no Lobe-
riſ Carth.

Andreas Lucas in Vita S. Iguatii lib. 4. c. 20.

cetera, *Dolebamus*, inquit, *interim gliscentibus heresibus*, non esse multo qui contra istos tartareos spiritus se opponerent: cum ecce præter omnium opinionem non multò post tu exististi, Pater celeberrime Ignati, spretis mundi pompis, honoribus, diuitiis, voluptatibus, spretâ generis dignitate, &c. Quibus, post magnificam commemorationem earum rerum quæ ad Dei gloriam & Ecclesiæ bonum præstaret vbique Societas, ita demum subiungit: Si ob flagitia & errata umquam relinquendi sumus à Deo, iam vel maximè id timendum est, quando vsque eò omnis creuit impietas, ut vix possit vltra progredi, unum dumtaxat superest, quod nobis melioris spei fiduciam ingerit, vestra nimirum Sodalitatis noua ista præclarâque professio, & nunquam satis laudatum vitæ institutum. Prorsusque nobis persuademus fore, ut per vestros quandoque CHRISTI Ecclesia in melius reformetur.

quid Zacharias Bouerius in Annalibus Capuccinorum: anno Christi 1534.

Nec illuste minùs de fundatâ primùm Societate testimonium inseruit Annalibus Minorum Capuccinorum Zacharias Bouerius: Ceterùm, inquit, hoc anno, in quo Henricus VIII. Angliæ Rex, post Catholicam Religionem verbo & scripto propugnatam, ob Annæ Bolenæ coniugium, ac Catharinæ uxoris repudium, schismate in Angliâ concitato, à Pontificis obedientiâ, ac postremò à Fide desciiuit, maxima Dei in Ecclesiam tum providentia, tum benignitas enituit: nam hoc ipso tempore prima illustrissimæ Societatis IESV fundamenta iacta sunt, Deo primùm, tum sancto Ignatio Loiolâ auctore; qui hoc anno sex sibi adiunctis Sociis, ut apud illius Vitæ Scriptores videre licet, præcipuâ voti religione Pontificis se obedientiæ adstrinxit; ut quod in Rege & Regno ceciderat, in sancto atque Apostolico viro, atque in eius Societate resurgeret.

quid Renatus Choppinus: lib. 11. num. 18.

Cui consonat quod Renatus Choppinus de Sacrà politiâ tradit his verbis: Misellâ etiam hac tempestate, excitatus est à Superis nouus Religiosorum hominum Ordo, qui vt à IESV Societate nomen obtinent, sic assiduâ sacræ Paginæ lectione, concionibus, scriptorumque editione nutantem fulciunt Christianam Rempubicam, rarâ ingenij doctrinâque munera ad ornatum templi Dei, id est Ecclesiæ, conferentes. Potiuntur certe hi partâ ex optimis studiis insigni gloriâ, quæ nixa verè virtutis radicibus numquam deflorescet. Nec verò melaret sacri huius Ordinis nouitatem inuidiosan fuisse nonnullis: sed, fractis inuidiæ repagulis, Iesuitarum Ordo radices egit velut de calo missas: quo fortissimi CHRISTI milites rediuiam veterum heresim oppugnarent æquè strenuè, uti impius Albigensum erroribus obiecti sunt à Numine quondam Dominicanæ norme Sacerdotes.

quid Franciscus Enriques:

Breuitet, sed neruosè, Franciscus Enriques: Habet sapientiæ lumina Ignatius cum suâ Familiâ & eum iustissimo titulo Urbanus VIII. appellat Ducem & Atlantem Ecclesiæ, qui doctrinâ suæ humeris mundum fulciat atque sustentet.

quid Valerius Ximenes:

Nec his multò longiùs, fottiùs etiam atque vehementiùs, Valerius Ximenes de Embun, factæ Theologiæ Professor in Cæsaraugustano Conuentu Patrum Catmelitanotum: Voluit, inquit ille, Dominus celi & terræ ditare & illustrare nobilem Societatem IESV, columnam Ecclesiæ firmissimam, murumque fortissimam & inexpugnabilem contra hereticos. Ex quâ unâ tot prodierunt, prodeuntque quotidie, doctrinâ & virtute duces robustissimi, quot ex aliis omnibus simul iunctis Ordinibus clericalibus. Quid ais, vit

vir magne? ex Societate tot quot ex aliis simul omnibus? Non agnosco, & nobis hoc arrogare non velim: benevolentia hic error & excessus amoris est, vasto natus animo, & verbis expressus ingentibus; qualem necesse est animum fuisse Praefecti Quitensis eius, qui Limam ad Proregem de Sociis ita scribere ausus est: *Mihi affirmanti credat Excellentia sua, ad rem Christianam promovendam, ad opportunam his hominibus opem ferendam, pluris esse illos vnos, quam omnes aliorum Ordinum Familias; propeque illud affirmare ausim, pluris interesse Reipublicae, illos esse in his terris quam Regios ipsos auditores.* Sed enim, ut semper comparatio omnis odiosa sit, nemo tamen conferri quin & praeferi cetetis vnum aliquem inolestè fert eo tempore, quo solennitati eius & gloriae datur aliquid, aliis quoque, cum locus tempusque fuerit, concedendum. De quolibet Sancto eorum suorum solenni versu canit Ecclesia: *Non est inuentus similis illi.* & hoc ipsi encomium, etiam qui sunt longè maiores, Apostoli non inuident; quin gratulantur potius, & gaudent aliquam in eum, vel à se suisque meritis, gloriam deriuari.

Audeo ergo (quando annuentes hinc mihi & applaudentes audire videor eos, quorum iustissimam expostulationem verebatur humana persuasio) audeo, inquam, quae etiamnum se mihi ingerit aliorum in nos Religiosorum hominum illustrem proferre sententiam.

Nobilissima (inquit Ioannes le Page in Bibliothecâ suâ Praemonstratensis Ordinis) & *celeberrima illa Societas IESV, quae quot Collegiis constituta in orbem diffusa fuit, tot velut lucidissimis doctrinae & sapientiae luminibus mundum vniuersum illuminauit, tenebrasque illas Cimmericas illi offusas laudabiliter dispulit.*

Siluester quoque Maurolycus, Abbas sanctae MARIAE de Roccamadure, Ordinis Cisterciensis, post multa eleganter de Ecclesiâ & Societate disputata, ita demum: *Non alto absque mysterio disposuit aeternum Numen, ut ab alma urbe Româ, CHRISTI in terris Vicarij summâ Sede, suam traherent originem Socij, quorum Institutum forte scutum, & inexpugnabile munimen Romanae Ecclesiae esse debebat.* In eandem ferè sententiam Martinus Carrillus Abbas Montis-Aragonij ex Ordine Canonicorum Regul. S. Augustini, ait videri diuinitus Ignatium mundo datum, ut se Lutherò & Caluino Fidei Catholicae pestibus opponeret. Id ab eo eiusque filiis factum strenuè iuxta & feliciter: horum operâ CHRISTI vineam vberrimos fructus produxisse: horum non modò laboribus, doctrinâ, scriptis, vitæ exemplo, sed & sanguine defensam conseruatamque veram Religionem; nec veretur, ob multitudinem eorum qui in hac causâ vitam profudère, Societatem Matrem Martyrum appellare.

Clauder hoc caput Prudentij de Sandoual ex sacra diui Benedicti Familiâ Episcopi Pompeiopolitani, Caroli V. Historiographi Caesarei, augustum de Societate iudicium. *Intelligent, inquit, omnes Catholici curam quâ Ecclesiam suam sponsam sibi vnicè dilectam Deus amplectitur, quamque tempestatibus fatigatam, diuinis fauoribus recreat, novos in eâ spiritus & generosos milites industriosque gubernatores euocando, per quos, ne quo casu illa pereat, constituatur in tuto. Cum à Septentrionalibus Europaë partibus suum secuti Lutherum plures alij emergerent brutales haeretici, ferarum*

quid Praefectus Quitensis: Ann. Prou. Peruanæ 1594.

quid Ioannes le Page:

quid Siluester Maurolycus:

Annal. l. 6. ad annum 1540. & 1556.

quid Prudentius de Sandoual: Tom. 2. l. 24. § 24.

rum instar conurati omnes equare solo vineam Domini; ipse ab Occidente gloriosum excitavit Ignatium, qui, abstractus à militiâ armisque terrenis, arma inter alia & opera magis heroica poneretur. adeoque cum ceteris, armandis ab se, Sociis in ipsum Apostolorum & Ecclesiæ primæ munus officiumque succederent: itaque per illos sua demum fides diuino constaret oraculo: In omnem terram exiit sonus eorum. Quod certum nunc & ipso expressum opere nostris nos oculis contuemur; quando Patres illius sanctæ Societatis orbem ex hoc vniuersum circuiuere, Deique legem annuntiando mortalibus, eò demum, quò nec ipsi penetrarunt Apostoli, peruenerunt. Illis nempe nouos orbis vtriusque ad Orientem & Occidentem India, maiorem certè partem earundem, veluti desolamato seruauit Deus, ut ibidem gens illa benedicta Apostolicorum Sociorum munere fungeretur.

CAPVT DVODECIMVM.

*Commendatio Societatis IESV etiam ab infidelibus
& hæreticis cui veritatis expressa.*

*Commen-
datio illa
certissima
que ab
hoste.*

Hic finis testimoniorum illustrium, hoc maximè pertinentium ad laudem Societatis Iesv, quòd illa à Principibus viris in omni ordine prolata sunt. Sed est (nisi fallor) commendationis genus etiam aliud, quod ab hostibus, iisque improbis & inuidis, quandoque deducitur. Enimuerò quod illi laudandum esse senserunt, si fatentur palàm, maximè si exaggerant; constat profectò non posse non esse præstantissimum opus illud, cuius commendationem non conciliarit amica virtuti beniuolentiâ, vti contingit à viris bonis; sed veritas expresserit, illa calumniâ etiam inueteratâ & maleuolentiâ victrix: quòd accidere nonnumquam vel ab improbissimis solet.

Aptissima sunt, fateor, ad conciliandam rebus existimationem, quæ in naturæ quouis ordine summum obtinent locum; ineptissima, quæ infimum. Inter elementa, & ea quæ ab elementis orta, nihil igne ipso, nihil luce perfectius, ad conferendum rebus splendorem, nitoremque etiam fideribus parem. Mirum tamen, quantum ex ipsius aliquando aquæ alluione, imò & cœnoscæ telluris attritu, res aliquæ, obscuræ priùs & inamcænæ, splendescant.

*Quid de
Societate
hæretici:
Melan-
chthon in
primis:*

*Flor. Re-
mondus de
Ortu & oc-
casu hære-
seon, lib. 5.
cap. 3. art. 6.*

*quid Theo-
der. Beza:*

Audiamus igitur quid hostes veræ Religionis quandoque de Societate senserint. Melanchthon morti suæ infortunatissimæ iam vicinus, cum fortè audiret à quopiam Iesuita peragrarè terras, transmittere maria, nec quicquam ferè nunc esse orbis angulum, quò non penetrarint, vbi non iecerint Romano-Catholicæ Religionis fermen, non sudore tantùm sed etiam sanguine irrigatum; ductis ex imo corde suspiriis, exclamare non vni auditus est: *Ab! quid hoc esse dicam? video sanè totum mundum breuè Iesuitis repletum iri.* Sentiebat videlicet versipellis ille, nullum vulpinis suis fraudibus locum fore, quò importatæ per Iesv Socios fidei sincerus candor intrasset.

Quid Beza? credàmne dicenti? imò mentienti non credam; ita tamen

men ille: Nulla se in Franciâ vita Christiana & integritatis vestigia nisi in Iesuitis videre. nimirum cum sint & micent vndequaue illustrissimi calo lumina, vllum tamen ex his, nisi quod fortè obijcitur, inuidentis imò nil videntis oculus non videt. Dixisse Beza debueras, ne in Caluinistis videre.

In annuis
Prouinc.
Franciæ.
ann. 1586.

Inuidiosè in Ecclesiam, gloriosè nimis in Socios vtrobique sine fide Kemnitiu, Societatem, inquit, à Romano Pontifice excogitatam, vt labentem Ecclesiam fulcire aliquo modo posset. Fundata supra petram Ecclesiæ, portæ etiam inferi præualere non possunt, & labentem tu fingis? tu fulciendam aliquo modo ab Societate vnâ iactas, quam tot ceterorum Religiosorum, tanta Hierarchici Ordinis vis ac tutela ornat verius quàm defendit, mole stantem suâ, radicatam solo, inhærentem cælo, fixam vtrobique & firmam, etiam inter ruinas mundi & fatiscentis in se naturæ extrema dissidia permansuram? Demus tamen excogitatam à Pontifice Societatem: sed nimitum ab illo Pontifice, qui compati possit infirmitatibus nostris, illo Sacerdote in æternum, illo IESV, cuius ipsa se nomine signatam gaudet. demus etiam subfultam aliquo modo ab Societate Ecclesiam, quia scilicet omnem eò modum & operam contulere plures Religiosorum Ordines, impellente eos pronissimâ voluntate, potius quàm Ecclesiæ necessitate cogente.

quid Kemnitiu:
Paula de
Origine
Societatis.

Tolerabilius est quod Franciscus de Verulano Cancellarius Angliæ, agens de institutione iuuentutis, Quæ, inquit, nobilissima pars prisca disciplina reuocata est aliquatenus quasi postliminio in Iesuitarum Collegiis, quorum cum intueor industriam solertiamque tam in doctrinâ excolendâ, quàm moribus informandis, illud occurrit Agesilai de Pharnabazo: Talis cum sis, vtinam noster eses. Cuius quidem hominis admittenda videri possit & cum veritate sententia; sed detestabile votum est: nimirum tales cum simus, vestri numquam erimus; sed conabimur, vti vos, vti omnes homines, nostri, hoc est Dei, sitis.

quid Franciscus de
Verulano:
Lib. 1. de
Dignitate &
augmentis
Scientiarum.

Sed quid hæreo in Europæ tantum nostræ sordibus verius quàm sententiis? audire & referre iuuat quid Afri, Asiatici, & vtriusque solis infideles populi de Sociis & de Societate censuerint.

quid de
Societate
Ethnici:

Taiocosama, ille Iaponios inter Reges imperio primus & viribus, cum per adulationem laudaretur à suis eo maxime titulo, quòd Socios, illos, vt aiebant, impios & legis impiæ professores exegisset Imperio suo; Vos, inquit, ita dicitis, me eos exturbasse: sed non fuit ea causa quam vos allegastis: mihi enim numquam aut Patres illi improbi visi sunt, aut lex eorum impia: imò ego affirmo homines esse probos, & legem eorum bonam. Sed feci quòd essent exteri & peregrini, ac lex eorum contraria esset legibus Chami & Fotochi, quòd sectas nostras omnes & prisca Imperij nostri caeremonias funditus euertebant cum ludibrio & ignominia nostrorum, &c.

quid Taiocosama
Iaponus
Imperator
Ex Relat.
P. Froës.

Fuit plurium in Æthiopiâ schismaticorum Monasteriorum petuersus Antistes, qui visis inibi Societatis hominibus, diceret se affirmare id cerò posse, vidisse se viros Apostolis quàm simillimos, qui ea solum quaerent qua Dei sunt, non qua hominum aut qua sua.

quid Schismaticus
Antistes
Æthiops:
Ex annis
Æthiopiæ,
ann. 1607.
1608.

Negabat Rabbi Salomon Iudæus, apud Arminios nominatus in paucis,

quid Rab-
bi Salomon
Iudaeus:
Vita Gaspa-
ris Barzai
lib. 2. c. 12.

cis, se cum multis Doctoribus congressum, quid simile umquam Societatis hominibus reperisse: ita enim eos esse in colloquiis subtiles, ut ea res vni diuinae gratiae possit attribui. Sed errari hic fortassis in ceteris, in vno verum dixit; quidquid vbiuis gentium Societas agit pro Religione, quale vel quantum alij iudicent, minus certè voto suo, vni hoc totum diuinæ gratiae attribuit, vni iam pridem diuinæ gloriæ consecrauit.

Quid dicam de iis, quæ per Xauerium mori Bonzij atq; Brachmanes, quæ per Barzaium Saraceni atque Iudæi, quæ per Anchietau Brasili, quæ per Bellarminum nostri in Europâ hæretici, quæ per alios alij, de Societate, de quæ institutis eius, ipsâ approbante inuidiâ laudatissimis, censuerunt? quid de iis denique, quæ per Ignatium, quæ viuentem adhuc, quæ deinde mortuum, coacti etiam maligni spiritus, mendaci quidem illo nec suo ore, fide tamen & relatu dignissima prodiderunt? Ioannes Vega, laudatissimus ille Siciliæ Prorex, cum Româ intellexisset per secretas ad se litteras obitum sancti Ignatii, quem cum vniuersâ Societate viuentem impensè coluerat; non dubitabat ille quidem, quin (ut ipse tum Drepano perscripsit ad Socios) cælesti beatâque post vitam in terris religiosè traductam frueretur in cælo: auebat tamen, pro suo in Sanctum in quæ Societatem animo, penitius quid de vtrisque cognoscere. Prius ergo quàm de Patris obitu cum vilo conferret, energumenam, quæ tum fortè sacro Ecclesiæ carmini adiuranda subiacebat, interrogari disertè iubet, vbi sit, quid rerum agat Ignatius. hinc illa cum gemitu (quem nempe sibi tam odiosa veritas exprimebat) Ignatius, inquit, ille capitalis hostis meus, iam obiit, locum quæ in cælo alios inter Fundatores Ordinum Dominicum & Franciscum medium tenet. Plura sunt eiusmodi malignorum spirituum oracula, quibus suum Ignatio & Societati nostræ locum dignitatis in triumphante patiter & militante Ecclesiâ consignatunt. Sed enim, postquam Iesus olim dæmonia clamantia, *Quia tu es Filius Dei*, increpans non sinebat ea loqui; nec ipse iam velit Ignatius, aut sibi, aut suæ, imò IESV Societati, aliquod à tam improbis testibus peti patrociniū veritati. Vnum ergo solum, sed voti & submissionis causâ, subiicio; illud scilicet, quod Regio Prophetæ, quod Ignatio, quod Societati nostræ iam inde à principio sui familiarissimum, non solenne iam aut sæculare, sed quotidianum carmen est: *Non nobis Domine non nobis, sed Nomini tuo da gloriam.*

And. Lucas
in Vitâ san-
cti Ignatii.

Etsiam à
demonibus
Ignatii So-
cietas com-
mendata.

Luc. 4.

Psal. 113.

Cum passim hoc toto Libro viros gloriosos & parentes nostros externorum praconiis ornauerimus; nemo, nâ fallor, iure nobis succenseat, si eosdem litterariâ aliquâ exercitatione celebremus.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Societas èo magis à Deo honoratur, quò minus honorem suum querit, & omnia refert ad maiorem Dei gloriam.

Inter cetera Religionum miracula, à summo Numinine ad suorum pietatem excitandam atque confirmandam iam inde ab Ecclesiæ incunabilis edī solita, vnum illud vel maximi à se æstimatum, atque à posteris in pretio habendum, vir acris iudicij & multæ lectionis, quiq̃ue ob vitæ merita Summus Pontifex declatatus est Marcellus eius nominis secundus, affirmare non dubitauit; tam breui spatio, quod vix decem & sex annos excedebat, sacram hanc militiam, quam Ignatius à cælo designatus Dux atque Imperator & primus instruxit, & felicissimè gubernauit, potuisse tam longè lateq̃ue per tot maria, totq̃ue Regna ac prouincias, non sine præclarâ nominis sui commendatione propagari. Et verò quem non in admirationem atque stuporem rapiat, intueri minimum aliquem cœtum tam breui temporis curriculo ad vtrasque Indias aciem explicasse, subsidiarias turmas quoquo uersus emisisse, circumtulisse vbique victicia signa, tot ac tantas de idolis, hæresi, ceterisque vitiorum potentis, victorias reportasse? Vt illud non iniuriâ cum Societate nostrâ communicare posse videar encomium, quod Petrarum olim Reginæ Estheti sacratum Littetarum monumenta dederunt: *Fons paruus creuit in fluiuium, & in lucem solemq̃ue conuersus est.* Non quòd humanæ industrix viribus, aut scientiarum adminiculis ea putem accepta referenda: sed quòd munifica illius manus, qui librauit fontes aquarum, & de tenebris fecit splendescere solem atque lunam, ea omnia sponte atque liberaliter in eam congeffit: vt in ipsum, tamquam verum auctorem, tanta quanta est opetis tam præclari gloria redundaret. Enimuerò volenti altius perferutari, è quâ tandem scaturigine ingens ille torrens pet omnes oras sese effuderit; aut è quâ luce radij illi promanarint, qui non minùs quàm sol terras, sui fulgore mentes hominum perstringunt, & gratissimâ voluptate oblectant; non aliam deprehendere licuit, quàm quòd primium atque solenne eius sacramentum nuncupetur, Principi omnium rerum Deo, atque munificentissimo parenti, seruire non metu suppliciorum, non mercede stipendiorum, non spe præmiorum, non expectatione muneris alicuius, quæ alioquin nobilem indolem ad heroica facta solent erigere; sed propter inflammatum quoddam desiderium eius honorem & gloriam propagandi, ex sincero ac genuino amore profectum, & quia infinita eius dignitas ac mæstus id omni ratione promeretur. est enim illa propria liberalis animi atque ingenui nota, parentem amare, omnique obseruantiam colere; non quòd

Mirabile incrementum Societatis.

Escher 10.

Societas Deo non spe nec metu seruit, sed filiali amore.

poenam minuetur, aut opulentam spondeat hereditatem, sed quòd optimi parentis nomen & patria potestas id iure suo exigant. Mercenarius quorundam cultus iure à cœtu verè amantium proferibitur, qui vix præmiorum illecebris in officio continentur, nec vniquam offensi Numinis poenitudine commouentur, nisi præfenti suppliciorum metu percellantur. Seruilis hoc est ingenij eorum, qui aut de lapide empti sunt, aut non vno stigmate inscripti, sublato timoris freno, in omne genus intemperantiæ, audaciæ atque libidinis effundi, nec quidquam pulchrum aut honestum ducere, quod non mercede aliquâ aut vili lucello comparatur. Longè alia est ratio filiorum Dei, qui parem amare se profitentur, eiusque Numini propterea solum obsequi, & sanctissimis eius legibus obtemperare, quia id eius infinitæ dignitati ac maiestati debetur, quia magnificus omnium opifex est, quia quidquid sumus, illius, inquam, & opus, & peculium, operum omnium peculiare præmium: quo fit vicissim vt amabilissimi illius atque suauissimi Parentis amor in eos prouocet vehementius, inflammetur ardentius, foueatur tenerius. Et quoniam munificentia illa infinita nulli vniquam cedere consuevit, sed cunctos superare benefaciendo; suarum etiam partium esse ducit, hanc qualemcumque mortalium liberalitatem inusitato cælestium beneficiorum influxu irrigare, sibi que magis obnoxiam reddere. Et sanè aded altè tum in Constitutionum suarum libris, tum maximè in animis singulorum id infixum atque impressum Ignatius esse voluit, vt pro tesserâ atque imperatorio signo, quod quisque non segnè quàm aquilam Romanus miles sequeretur, hoc vnum haberent omnes, *Ad maiorem Dei gloriam*. Atque hinc tandem admirabile illud & numquam intermissum certamen, inter Deum veluti parentem amantissimum, & Societatem tamquam dilectam eius filiam, licet contemplari: dum illa nihil laudis sibi deposcit, nullam nominis sui existimationem sibi propositam habet; hic autem nouis eam semper ornamentis cumulat. Et verò quis ignorat, primis legibus huius sacræ militiæ non modò aditum omnem atque viam ad sacras Infulas ceteraque præclara Reipubl. Christianæ munia intercludi; verùm etiam sacramenti religione interpositâ oblatos vlrò honores & honorum insignia (quæ, vt corpus vimbræ, virtutes comitari solent) quàm longissimè ab hoc cœtu remoueri? Quod quidem ita sacrosanctum habetur, vt nullius nisi Summi Ecclesiæ Præfulis auctoritatem atque imperium huic voto intercedere voluerit Ignatius. Et quo honoris tandem genere, eum, cuius studium est humiles atque abiectos erigere, hanc tam profundæ demissionis exercitationem existimatis voluisse remunerari? Ecce tibi diuino prorsus inuento, iam iude ab eius exordiis, ad militaris huius cohortis vexillum euocatos Duces Gandiæ, Aquaiuas, Carolos à Lotharingâ, Marchiones Gonzaras, & sexcenta illustrissimarum familiarum capita; quorum vel sanguinis nobilitati, vel virtutibus, præclarisque facinoribus, & primæ aulae Regum dignitates, & sacræ Infulæ, Romanæque maiestatis purpura communi orbis suffragio debita censebantur. Altera res, quæ non minùs specialiter iure Societatem hanc diuino obsequio ac perpetuo cultui mancipatam probet, est publica illa atque ante oculos omnium præ-

Pium inter Deum & Societatem certamen.

Fortum Professorum non admittendi honores.

Deus ad Societatem vocat viros illustres.

fixa foribus inscriptio: Non solum propriarum animatum saluti cum diuinâ gratiâ vacare, sed etiam cum eadem impensè in salutem proximorum incumbere. Quod quid est aliud quàm operam omnem atque iudustriam vitamque & sanguinem in aliorum subsidiorum Dei causâ deuouere, abiicere se ad mendicabula in compitis, ad mancipia in tritremibus, ad nauatarum facem in transtris, ad semiuiuâ caduera in nosocomiis omni ope subleuanda? Genus profectò palæstræ, quod præter molestias, incommoda, morborum contagionem, variasque ærumnas, nihil concedere videtur athleticis. Verùm numquam ita se Societas ad infimam plebem demittere, aut ad seruilia etiam obsequia abiicere potuit, quin altius eam semper diuina Maiestas extulerit. Itaque hæc quæ uilia & contempta uidentur, Deo tantæ submissioni vicem reddente, & opinionem probitatis, & famam scientiæ, & auctoritatem nominis apud præcipuos orbis Christiani Principes ipsi conciliarunt. Mendicatio uiuebant Olisipone Rodericius & Xauerius, & ad abiectissimi cuiusque pedes nocturnam quietem in nosocomio captabant. sed Rex confectum palatium pro domicilio, cibum regium pro victu obtulit. Cumque in illo pulcherrimo certamine uicisset animi submissio, hoc saltem honoris excutere Simon Rodericius non potuit, ut regios iuuenes piis monitis ac præceptis ad omnem virtutem identidem conformaret. In urbe Româ, celeberrimo Religionis theatro, puerili institutioni operam nauabat Lainius: at illum Summus Ecclesiæ Præsul Paulus III. sibi Theologum delegit, ut in illo maiestatis plenissimo Tridentino confessu, instar oraculi, grauissimam doctissimamque de Immaculatâ Virginis Conceptione sententiam dicens audiretur. In Germaniâ heterodoxorum se calumniis & maledictis exposuerunt, imò in continuâ iactatione & assiduis vitæ periculis, quasi peripsernata aut catharmata quædam, versati sunt Iaius & Canisius: at religiosissimi Imperatores illos in oculis rulerunt, imò ad Insulas etiam summasque dignitates prouexissent, nisi potiorem sibi Ignatij ac Societatis quàm affectus sui rationem habendam duxissent. In Hispaniâ Galliâque, aut tamquam hominum quisquiliæ propter CHRISTVM in ergastula catenasque compacti sunt Sodales, aut tamquam nefarij ac perduelles è toto Regno proscripti; sed calumniarum tempestatibus cæcisque mendaciorum nubibus ac procellis paulatim ueritatis luce discussis, tanto in pretio Regibus illis fuerunt, ut partim eos in sacros Oratores aulæ suæ, partim etiam in conscientiæ suæ moderatores assumpserint. Quid de Potentissimis Poloniæ Regibus, quid de Serenissimis Bauariæ Ducibus, Transiluanix Principibus, aliisque Septemuitris per Germaniam? quid de Nobilitate per Italiam non inferiori commemorem? quid de purpuratis Patribus, aliisque per Europam Ecclesiæ Antistitibus? quid denique de potentissimis noui orbis Monarchis? si maiorum nostrorum, huius sæculi, dico, annales euoluerimus, uidebimus plerisque omnibus in pretio fuisse Societatem. Quid, quòd Summorum Pontificum his centum annis nemo vnus inuentus sit, qui non aut honorificentissimè de Societate senserit, aut eandem paterno fauore affectuque non sit profecutus. Testis mihi sit instar omnium sanctissimus Pontifex Urbanus VIII. cum Eminentissimis

*Societatis
existimatio
apud Pon-
tifices, Re-
ges, Prin-
cipes.*

suis nepotibus Francisco atque Antonio Barberinis : qui non verbis, sed singularibus beneficiis oraculum illud aliquando à Gregorio XIV. datum confirmare cupientes, Societatis vtilitatem & gloriam ad totius Ecclesie vtilitatem & gloriam pertinere, quem orbi Catholico vniuerso affectum & munificentiam testari poterant, eam omnem in huiusmodi cœtum secularibus his festis, stupente & applaudente Româ, profuderunt. Hoc itaque, Pater Beatissime, vosque Eminentissimi Cardinales, dum stabit hæc Societas, quam diuino munere perennitatem speramus, hoc, inquam, palam omnibus profitebitur, se anno sæculari expertam in Sanctissimâ atque Eminentissimâ Maiestate vestra IESVM Romæ non solum propitium, iuxta fidem oraculi Parenti nostro Ignatio datam, sed etiam ultra spem vorumque liberalem ac munificum. Infinitum hinc fuerit commemorare, sed non æquè gratum omnibus, quæ domicilia tum Romæ, tum in Lusitaniâ, Austriâ, Hispaniâ, Galliâ, Bauariâ Societati liberalitate summorum Principum sunt constituta, quæ sapientiæ gymnasiâ & Academiæ eius instructioni directionique conceditæ, quàm profusâ liberalitate vitæ subsidia subministrata. Ut nonnemini videri possit illud Isaiæ vaticinium, quod in Ecclesiâ Christianâ gaudemus impletum, ad Societatem suo sensu aliquo pertinere: *Erunť Reges nutritij tui, & Reginae nutrices tue. Suges lac gentium, & mamillâ Regum lactaberis. Erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.* Absit verbo inuidia. Sanctè enim gloriari sibi que congratulari potest Societas, quòd, quemadmodum ipsa in omni actione ac negotio maiorem Dei gloriam velut scopum intuetur, ita Deus maiorem nominis celebritatem & maiora semper decora, licet immeritè, ad cumulum beneuolentiæ congerat. Et verò si candidè & sine furo animi mei sensum apud beneuolos auditores licet deponere, cur non videatur æternus Pater in ornandâ Societate potiorem nominis sui, Filiique ter augusti, quàm Societatis ipsius rationem habuisse? Etenim si, teste Chryostomo, præ ceteris belli Ducibus, singulari illâ potestatis prærogatiuâ concessum est Iosue, vt solem in mediò cursu silteret, propterea quòd nomine suo adumbraret augustissimum nomen IESV; quid mirum, si ab eodem sole radius aliquis ad illustrandam hanc Congregationem deriuetur, quæ splendidissimâ nominis illius insignita est nomenclaturâ? Quâ in re nemo, vt spero, mihi iure succenseat. Nimirum homines humano more loquimur, eaque proferimus, quæ ne ab ipso quidem iure heriscundæ hereditatis aliena sunt. Notæ sunt testamenti tabulæ Romani Sempronij, qui filiam heredem iustituens, hæc eam clausulâ constrinxit: Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei, id est, quia nomine meo compellatur. Nota similis apud Græcos testatoris voluntas Lyconis Philosophi, litteris apud Agellium consignata: Lyconi fratri præcipua do, quòd nomen is ferat nostrum. Ignoscite, Auditores, & his ludis sæcularibus sustinete modicum quid insipientiæ meæ. Nihil aliis Religiosis Ordinibus detractum volo, quos maioribus etiam encomiis suo tempore exornabo. Nuuc igitur hoc affectui meo, & coniecturæ à ratione non abhorrenti indulgete, vt asseram Patrem æternum in ipsâ quoque Societate Filium suum pro-

Isaiæ 49.
& 60.

Hom. 17. in
Ep. ad Hebr.

l. Cum filius,
& Pater, ff.
de Legatis 1.

in Noct. Att.

propter nominis communionem exornare voluisse; ipsamque Societatem, licet immerentem, quia Filij nomine insignitur, & augustissimum IESV nomen toto orbe ad Antipodas vsque circumfert, peculiaribus honoris prerogatiuis cumulare voluisse. Itaque, quod eam Pontifices, Imperatores, Reges, Principes in pretio habeant, hoc magno nomini Ducis sui acceptum refert: cuius amplificandæ gloriæ dum studet (studebit autem, dum leges ab Ignatio conditas, & Instituti sui scopum intuebitur) nec Pater Filio, nec Filius affectui suo deest, vt maioribus eam semper gloriæ cumulet incrementis.

ORATIO SECVNDA.

Ignatius magnus in minimis.

MAGNUM Ignatium virtutum illustrium exemplar, argumentum dicendi omnino amplum mihi propositum, si silentio quodam admirationis ac venerationis pleno præterito; vehementer ambigo, an minus aliquid sum præstiturus, quam si copiosè de illo verba fecero. Materiam hanc sibi vt plurimum sumpserunt Oratorum principes; in hac consumpta est ætatis pænè vnius eloquentia, & tamen intra meritum semper laus omnis stetit: rudis ars visa est, indiserta facundia. A me verò, quem nec ad dicendum satis instruxit natura, nec vsus exerceuit, si ad dicendum accessero, quid expectandum est, nisi vt quæ summa in eo sunt, extenuentur dicendo; quæ singularia, communi ratione pronuntiandi reddantur vulgaria; quæ illustria, orationis meæ nebulis inuoluantur? Præfari solent plerique, iam ad dicendum compatati, tenuitatem infantia suæ argumenti magnitudine confirmari, non posse, quantumuis rudes atque infantes, cum ampla sit materia, non esse disertos. Alia ab his ego passus sum: illa me materia copia, & Patentis nostri gloria mediocritatis admonet meæ, ne in summis illis, quæ non satis assequitur styli sublimitas, infantiam meam pro dignitate versari posse confidam. Tandem inopi consilij (silere enim me non paritur eorum auctoritas, quibus nihil fas est negare) hoc mihi mea suggestit desperatio, contra quam fert Oratorum consuetudo, ipso statim orationis exordio nihil me politum ingenio, nihil elaboratum industriâ in medium allaturum, præfari: argumentum fore, non magna, sed minima, studio à ceteris præteriri solita; ex mensâ aliorum lautissimâ micæ deciduas; post messem aliorum opimam, neglectum pænè spicilegium. Cogitatio, scio, humilis, & ab excelsâ tanti viri virtute aliena: hoc præstabit tamen, vt quam intactam præterito, excellentiæ non derogem; & in præconum illustrium numero, symbolum meum conferam, de minimis minimus Oratorum dicturus. Hæc meditati mecum Diuus ipse ob oculos versari visus est, & in negotio quidem leui, sed per vitam omnem sibi familiari, examine scilicet in semoresque suos instituto rationum exactor suarum: opportunè sanctè in rem, vt apparet, meam accuratus in minimis obseruator. Quid enim tam religiosæ menti grauius obreperet? Iam inde, cum ex maioribus illis, quæ in militaris viræ licentiâ occurrere potuissent, criminibus emer-

*Ignatius
examine
particu-
lari in se
inquiri.*

*Minima
in spiri-
tualibus
magnifi-
canda.*

emerisset, per triduum iis Sacerdoti sæpiusque exinde & accuratius de-
claratis, vidit vit altâ quadam mente præditus, cum à grauioribus sibi
cautum esset, tendenti ad summa solere obesse minima; eosque qui ausi
sæpè magna magno molimine, ex vanitatis studio ad virtutem, ex licen-
tiâ ad austeram vitæ rationem, posthabitis & honorum titulis & opum
ludibriis, se proripuerunt, exinde res minimas facere cœpisse non mini-
mi; & qui maximis se spoliauerant, cum minimis se denudare non pos-
sent, hæsisse in salebris, nec ad eum quem animo designauerant perfe-
ctionis apicem pertigisse. Enimvero minima, cum minima sunt, ut
obseruantur à paucis, ita negliguntur à plurimis, à paucissimis omnino
superantur: & ex agro vastissimas citius arbores, quam lolium & fili-
ces radices. Hoc cum aduerteret vir in iis quæ rationes animi concer-
nunt sagacissimus, & illud etiam videret, se, qui rudentes peccatorum
ictu propè vno abripuerat, errorum quæ supercrant licia haud ita facile
multiplicatis etiam ictibus rescissurum; & qui hostem fortissimum,
mundi, inquam, affectum, semel ex animo exterminauerat, non tam fe-
liciter defectus ceteros repressurum; legem sibi dixit examine assiduo, si
quid lætæ vel minimum vspiam posset, inuestigare. Itaque inquitere
cœpit in se ipse studiosus in horas singulas, & indagare non tupe ma-
culas, aut cauarinam vitiorum mouere; sed culpæ umbram rimari, im-
perfectorum atomos obseruare; eosque non, sicut æstimari poterant, ut
errata minima, sed ut rerum maximarum impedimenta detestari; expia-
re fletu, pœnisque etiam à se exactis profligare. Quâ in re cum & illud
occurreret, simul oppugnanti omnia, elabi singula; & eum, qui multas
consecratur, raras enumerare victorias; hanc methodum sibi ac metam
fixit, non vniuersum omnes, sed vicibus quamque suis, singulas singu-
lari quasi duello animi pœssiones oppugnare. hostemque hîc sibi pri-
mum deligebat eum, qui rationibus suis esset infestior. Atque has
nouis miles Ignatius suas enumerabat de seipso victorias, longè quàm
ab hoste obtineri villo possent, illustriores. Minora forsân hæc magno
Ignatio & eius animis inferiora censentur, non ab iis modò, qui, cum
maiora vitia declinare nolint, minima ne quidem in vitiis numerant;
sed à nonnullis etiam perfectioris vitæ (ut sibi quidem videntur) studio-
sis, qui sanctimoniam rebus quibusdam vulgi opinione maioribus, &
fidem nostram excedentibus metiuntur: tamen apud æquos tetum æsti-
matores locum aliquem opinioni magnæ minimum hoc Ignatij stu-
dium faciet, quibus illa numquam visa sunt minima, per quæ maxima
obtinentur. Ecce enim tibi subito hominem, dum persequitur mini-
ma, maximis etiam inolitisque vitiis superiorem. Non dicam hîc illum,
ex quo meliora concepit, tanto præteritæ vitæ tædio fuisse affectum; &
eorum maximè rerum, quæ cum aliquâ voluptate coniunctæ sunt, ut
fœdæ voluptatum imagines omnes illi confestim ex animo effluxisse
viderentur. singularis hoc prærogatiuæ, non industriæ fuit, post vitam
militari licentiâ traductam, cessasse in homine vitibus integro ac vegeto
carnis stimulos, quos nec spinis, in quas se induit Benedictus; nec ni-
uibus, in quibus se nudum volutauit Franciscus; nec frigidissimo stagno,
cui se immerisit Bernardus; nec ætatis ingrauescentis algore, quod in se
deplo-

*Minimo-
rum obser-
uatio signi-
ficantia
magnæ
virtutis.*

deplorat Nazianzenus; nec tinâ Numinis inuocatione, quam adhibuit Paulus, compefcere potuere. Ea potiùs in medium producâm, in quibus illius defudauit industria, & mortificationis falce melfem fibi fecit; & vt ex vno atque altero de ceteris liceat arbitrari, periculum in iis faciã, in quibus pænè nemo fe fui impotem diffitetur. Studium illi fuerat ætate primâ (vt in milite vfu venit) ne famæ fuæ iure tantillùm cederet, in factionum hædere partibus, & pro dignitatis certamine quilibet difcrimina vitæ & falutis non recufate: abripiebat eum audax ac præfidens animus, natura feruens, fanguis ebulliens. Ceterùm hunc vindictæ appetitum & naturâ congenitum, & confuetudine roboratum, domare aggreffus, arte illâ fibi familiari ita breuiffimo tempore perdomuit, vt confuetudinem iam ætate corroboratam abruperit, & naturæ vim intulerit, nec iam igneus ampliùs fanguinisque præferuidi, fed frigidus lentusque à Medicis fuerit exiftimatus. Triginta omnino annorum fpatio, quibus meliora feftatus eft, ad eò non contumeliôsè tractatus eft ab eo quifpãm, vt ne quidem verbo fuerit violatus. Præfidebat à fe conftituta Societati, curis moleftis & grauibus; at in omnibus eâ mentis ferenitate & æquitate animi, vt nec in aduerfis nec profperis vinqum fui difsimilis appareret. Neque hæc ætatis languori adfcribi poterant: vigebat enim etiam tum in fene vegeta virtus; & fi quando res ita tuliffet, vt ad caftigandam culpam vultum indueret feuetiorem, eâ vi & pondere verborum id exfequebatur, vt non audientium tantùm animi, fed parietes teftaque non dubio motu nutare & concuti viderentur. Ad eò nihil in illo torpebat, nec omnino paffiones elanguerant; fed quafi doctæ habenas audite, vt ait Poëta, freno laxato imperium capeffebant ad audendum præclari aliquid, rurfusque minimo nutu tedeuntes ad officium fubfidebant. Hæc animi porrò compositio & morum æquabilitas non folum in minoribus iftis cernebatur; fed iniurias etiam, contumelias, carceres, infidias, ipfiusque vitæ difcrimina non aliter læto animo erectoque complectebatur, quàm gratulationes alij honorefque excipere confueuerunt. In vincula nonnumquam maleuolorum calumniis abductus, non modò non reluctatus eft, verùm etiam liberâ voce profeflus, non tot in vrbe Salmanticenfi effe compedes manicasque ferratas, quin plures ipfe pro CHRISTO gellare ambirer. Lutetiæ vacanti litteris pecuniolam in victum magno labore corrogatam furripuerat contubetnalis: fed ille ad eò non exarfit vindictæ cupiditate, vt cum eum Rotomagi morbo afflictum decumbere inaudiffet, è veftigio fe in iter dederit, iterque tridui tantâ celeritate confececit, homini que peffimè de fe merito tanto affectu fubuenecit, vt à morbo recreatum litteris in Hispaniam datis, familiaribus notisque impensè commendarir. Illud verò quantæ manfuetudinis eft,

*Ignatius
feruorem
naturæ
compressit*

*in aduerfis
æquo femper
animo.*

*Ignatij
manfuetudo.*

dis, magna cettè ac singulatia imperitis in medium protulisse videbor; sed æquis rerum æstimatoribus nihil veterano dignum Ignatio, qui ætate ac religione prouectior, hæc melioris vitæ rudia quædam ac impolita tirocinia consueuerat appellare. Non est procul dubio, non est imago illa perfecta, quæ magnas umbras & lacunas colorum exhibet: in tenuissimo radio, & subtilium linearum ductu, admirabile specimen artis suæ reliquit Apelles. Eâdem planè ratione tum demum maximus fuit Ignatius, cum in se minima quæque expressit, quæ viri etiam summi à se numquam impetrare potuerunt. Aded vt, cum de illo minima me recensere profitear, non videar tamen eius honorem atque existimationem reddidisse vulgarem. Alium hîc ego iudicem non requiro, præter ipsum Ignatium: qui cum leges Familiæ suæ conderet, licet eas alij suspicerent, quibus rerum terrenarum contemptus, iniuriarum perpetuatio, fetuens animarum zelus, ac sincerus amor diuini Numinis impetatur; ille tamen vbique minima inculcat, sine quibus summa aut vix, aut numquam, consequantur. Si mentem in oratione cum Deo coniungi desiderat, statas orationi præscribit horas, situm corporis certum, vnde cogitationum desumas exordium, cui parti insistas: quin & præludia præscribit, & post messem recollectionis (quam vocat) spicilegium. Si continentia normam præscribit, eas etiam voluptates eliminat, quæ sine noxâ delibari possunt: si obedientia normam statuit, imperfecto etiam charactere manum de tabulâ tollendam admonet, simul ac obedientia vox insonuerit. Denique, ne singula persequar, magnæ perfectionis illi norma est, quæ in minimarum legum obseruatione cernitur; & eadem non infima laus Ignatij. Hæc enim parallela iure dixeris, legem & Ignatium. In Ignatio perfecta lex viuitt: in lege, quantus fuerit Ignatius, à seipso descriptus est. Vnde mihi rectè atque ordine fecisse visi sunt maiores nostri, qui cum genuinam eius effigiem repræsentare vellent, pro symbolo Regularum codicem illi apposuerunt. Si tamen argutari lubeat, quæram ex pictore, cur hoc potissimum symbolo eum expresserit, in quo singularia sunt omnia. Poteras illi cor sagittis transfigere, aut flammis adurere; numquam non ardebat amore cælesti, qui ex obuij floris aut vermiculi consideratione in admirationem rapiebatur auctoris. Poteras illi in manum tradere sacrosanctum illud nomen radiis illustre, quod suis gentilitium dederat in vltimas vsque terrarum oras deportandum: poteras eius pedibus serpentem subiicere, cum quo crebra illi fuit in vitâ concertatio: poteras hæresum exuias in trophæum appendere; in illarum enim ruinam diuinitus est destinatus: poteras eius lateri aut Deiparam adiungere comitem, aut CHRISTVM æternam Dei Sapientiam præsidem; trigesies enim eoquæ amplius aut CHRISTVS aut beatissima eius Mater hunc suum clientem amœnissimo suo adpectu recrearunt. Denique non in scitè apposuisses augustissimam diuinitatis vnus Triadem, de quâ ea vidit, eaque litteris consignauit, quæ summa ingenia meritò suspiciant. Illustria sunt hæc in hoc viro summo, & singularem habent commendationem. si tamen virtutum eius quamdam quasi completionem exprimere velimus; nihil magis appositum fingi poterit, quam

*Ignatius
regulus
minimas
suis incul-
cat.*

*Ignatius
quare cum
libro de-
pingatur.*

vt legum sacrarum codex illi tribuatur. Quid enim hoc legum codice perfectius? quid minimis illius regulis magis admirandum? Sanè eas quæ de exteriori modestiâ præscribunt, multis sibi lacrymis sterisse fatetur Ignatius. Quid rursus huius vitæ magis perpolitum, quæ etiam in minimis tam admiranda est? Vnum fortasse requiri poterat, vt eius vita cælestibus quibusdam aut supra naturam prodigiis illustraretur. Suâ hac in parte cuique laus est: ab aliis perpetuo silentio damnata dæmonum oracula; ad aliorum preces montes loco cesserunt; aliorum imperio mortui ad vitam reuocari sunt; aliorum cadauera gratissimum odorem exhalarunt. Nescio quo Numinis fato sua hîc Ignatio fors obtigit, vt in iis quæ minimè ad eum pertinent, adeoque in minimis prodigiosus euaderet. Admirabilem olim Petrum reddidit vmbra corporis, quæ inani etiam contactu morbos expellebat: mirabilis Paulus, à cuius corporis contactu, nescio quæ diuina vis ipsis etiam semicinctiis adhæsit. Magna profectò dignitas in rebus minimis, si tamen minima dici possunt è quibus tanta dignitas existit. Nihil igitur in te minimum est, Ignati, quando quæ minima videntur, tam vberem gloriæ segetem ac materiam subministrant: quando, inquam, quæ minimum tui habuere corporis tui pulueres residui (ne plus tui consequeremur exundans inuidit Tiberis, tuis, ni fallor, votis obsecundans) pulueres, inquam, tui infinitis languoribus medentur, infinitis puerperis opitulantur, ne fetus priùs luce priuentur, quàm lucem adspiciant. Quid dicam aquam ipsâ pulueris permixtione plurimis salutarem? quid nomen tuum chartæ inaratum dæmonibus terribile existisse? prætermitto Monobregensem imaginem infinitis propemodum prodigiis nobilitatam? Et hæc quidem ex paruis reculis, ac propemodum vix tuis, gloria confurgit, vel hoc ipso celebrior, quò facilius res istæ minimæ seu de vestimento lacerna, vel de corpore puluis, vel de vultu imago adumbrata, vel chartæ nomen illitum, ad vltimas vsque Orientis oras penetrarunt.

Opportunè me hæc gloria tua monebat finem dicendi vt facerem, nisi æquè opportunè hoc anno sæculari se mihi obrulisset minima tua Societas, sed laus tua non minima. Quinimò maximum tuum miraculum esse Societatem, & in eâ Dei spiritum residere, complures cum ipso Summo Sacrorum Antistite, iam tum, cum nasceretur, agnouere. Non minimè quidem illa tua est, quæ secundum Deum ex te habet, quòd nata est, quòd floret, quòd huc vsque magnâ populorum commendatione propagatur. Locum tamen illi inter minima tua dedit illa singularis animi demissio, quâ minimam inscribi & alieno nomine indigetari voluisti, vt quæ maxima quæque à I E S V obtinuit, per Ignatium aut nihil, aut minimum quiddam consecuta videretur. Non minor tamen idcirco tibi laus debetur, cuius præceptis & institutis acceptum refert, quòd & virtute doctrinâque floreat, & ad vltimos vsque terrarum fines vnicâ ætate sit propagata. vt non immeritò illud Prophetæ videar vsurpare posse: *Dicite iusto quoniam benè, quoniam fructum adiuentionum suarum comedet.* Venient enim tibi fructus vberissimi ex omni prouinciâ ac regione: hinc pœnitentibus excussæ lacrymæ, inde puerorum ab interitu vindicata innocentia; hinc virtutes ad maturitatem

*Ignatius
miraculis
clarus, et-
iam in mi-
nimis.*

*Societas
minima
magnum
Ignatij
miraculum.*

1saie 3.

titatem excultæ, inde ad sincerum Dei cultum adducta barbaries; hinc de prostratis idolis manubiæ, inde de profligatâ hæresi trophæa; hinc veritatis sole discussæ calumniarum nebulæ, inde tormenta inconcussâ virtute superata. Hæc cum præclara sint & singularia, suum præconem semper inuenient: illud ego semper inter singularia eius & magna reponam; numquam eam tam de magnitudine suâ propagandâ, quàm de minimis quæ nascenti tradideras obseruandis laborasse. Et, nisi me fallit opinio, per hæc minima denique perfectum est, vt minima cum esset, è minimis emerferit; cum scilicet maior esset Religiosæ disciplinæ, quàm sapientiæ cura; maior de errore quouis extirpando, quàm de pomeriis dilatandis sollicitudo; maior legem minimam, quàm prouincias conseruandi posteris iniuncta necessitas. Hæc illa fuere minima, quæ ætatis vnius amplitudinem eduxere. Nunc agite, Patres religiosissimi, & his vestigiis insistite; hoc idem studium vobis sit commendatissimum, & indubiè succedent sæcula sæculis beatiota: fortunam primam maior semper exiepiet; nec prius accrescere magnitudo desinet, quàm minimorum cura vobis à magno auctore commendata minuetur.

ORATIO TERTIA.

De S. Francisco Xauiro.

DVm per vniuersum tetratum orbem cogitationem circumfero, & singulas illius partes tam variatas, tam distitas inter se, tam amplas atque diffusas animo percurto, tot vbique specto virtutum à Xauiro relicta vestigia, tot laudum insignia, tot prodigiorum monumenta, vt, quantus quantus orbis est, non aliud fuisse videatur, quàm theatrum quoddam virtutum, & rerum ab illo præclarissimè gestarum. Et Europa quidem gloriatur, virum se talem tantumque genuisse, terris primùm, deinde per Ignatium Deo; illius hospitio se iactat Africa; Asia vetò diuturnum se illi præbuisse domicilium deprædicat; America tandem ab eiusdem se posteris ac fociis, eius potissimùm exemplo excitatis, excultam agnoscit: Oceanus, venti, flumina, rationis expertes animantes, sol, nix, pluuia, resque adeo omnes Xauctij imperium expertæ, tot præconia congetunt, tot laudum amplissimarum ornamenta & titulos accumulanti, vt, quamuis vnus ipse satis fuerit iis omnibus promerendis, enumetandis tamen vix vlla sufficere possit oratio. In cælis verò infinita illa multitudo fortunatissimarum animarum, quas in illud beatitatis domicilium transtulit, in vnum conuersa Xauium, cum patrem, defensorem propugnatoremque vitæ ac fortunarum suarum, salutis post Deum auctorem suæ, victorem debellatoremque demonum, superstitionis impiæ euerforam, expulsorem flagitiorum omnium, immortalis præconio, laudibusque proficitur sempiternis. Quorum vocibus vt nostra in terris consentiat oratio, in hunc præclarissimum illius de idolis, de immanissimis ac teterrimis humani generis hostibus, de vitiis, de impietate triumphum paulisper oculos defigam: reliqua omnium virtutum decora, & dignitate ac splendore maxima,

& numero propemodum infinita, ne oratio in immensum excurrat, sciens ac prudens præteribo.

Auspiciaturus difficillimum Indiarum bellum Xauerius, pro lorica rudem tunicam induit; pro gladio coronâ Virgini-matri sacrâ accingitur; pro tubis ac tympanis adhibet tintinnabulum, quo exercitum suum, hoc est rudium puerorum quantam potest manum, sub signa conuocet: atque illo belli apparatu instructus, hostilibus copiis sese infert, tantò illustriorem relaturus triumphum, quantò minùs ista auxilia sunt ad victoriam comparata. Sed nimirum erat in ipso Xauerio ingens quedam virtus, quæ coniuncta cum naturâ nobili, eam dederat eius oculis, ori, verbis, nutibus efficacitatem, vt palàm non iactaretur modò, sed etiam reapse sentiretur, Xauerium audere & posse omnia, in Xauerio vim esse quamdam virtutemque pænè diuinam. Et fuit profectò potentia plusquam humanæ, tot barbararum regionum incolas à belluinâ ferocitate ac truculentia, ad mansuetudinem, ad morum honestatem, pietatemque traducere; idque non verborum ac sententiarum pondere, cum verbis quæ vellent, ignoratione peregrinæ linguæ, sæpissimè exprimere non posset, sed mutâ pænè & elingui oratione. Quamquam quid admiramur, sine linguâ, sine voce, in mortalium animis illum tanta efficere potuisse? quid tandem illi opus fuit voce? Deum pronuntiaret? at toto oris habitu ac specie illum satis loquebatur. cælestem gloriam verbis describeret? eam animus intuebatur assiduè, & quodammodo sub omnium oculos adspectumque proferebat. virtutis pulchritudinem dicendo exornaret? illius in se formam, ac venustatem omnem, viuis coloribus effinxerat. Neque verò de inferorum cruciatibus, de libidine, de reliquorum vitiorum turpitudine quidquam necesse erat declamare; cum non animi tantùm, sed ipsius etiam corporis hortore, auersanda esse satis commonstraret.

Rideamus, si placet, cum audimus magni Iouis nutu concuti Olympum, terram cælumque remere, vt Poëtæ fabulantur: at ego, quoties nutu Xauerij, cælo altiores, Olympo firmiores, duriores scopulis hominum voluntates concussas & labefactatas cogito, toties in admirationem trahor ac deprecationem tantæ potestatis: quam cum dicendo non modò non exornare, sed nè quidem enarrare me posse intelligam; oro quæsoque vos, Auditores, quandoquidem cogitatione id facilius quàm verbis consequi licet, vt illius effecta quædam animis vestris vos ipsi obiciatis, aut ex edito quopiam loco vos ea contemplari existimetis. Videbitis illum exiguâ puerorum manu stipatum, imbellibus profectò copiis, vicos Indiarum maximos atque oppida celeberrima expugnantem: videbitis Regna amplissima, incolarum multitudine frequentissima, diuitiis opulenta, infensissima Religioni Christianæ, Deo subiugantem, nequidquam ex aduerso freudentibus inferorum turbis: videbitis barbarorum exercitus, strictis gladiis immissisque telis toto impetu irruentes, sistentem, & egentem rectò pedem referre: videbitis in impiorum vltionem euocari ignem de cælo, cineresque ac pumicum vim ingentem depluere: videbitis in Mauricâ regione, quæ terra asperissima est, belluarum non hominum receptaculum, barbaram illam gentem

*Xauerij
magnanimi-
mitas:*

*Indos
Christianâ
Fide &
moribus
imbuit.*

gentem solâ feritate celebrem, quæ veneno ac ferro sæuiat etiam in suos, in coniuges (si tamen coniuges ibi vsquam sunt) in liberos, in parentes, Xauerij potentiâ frangi, hæcti ad humanitatem, ad omne se imperium submittere: videbitis Comorinentes, oræ Piscatiæ ac Tranancoridis incolas, Tutuchutinos, Manarios, Iaphanapatianos, Macazatos, Ceilanos, Amboinios, Molucenses, Malabates, Bafainos, Parauas, Ternatinos, Melindæos, aliosque populos numero propemodum infinitos, eorumque Sacerdotes ac Reges, ciuratâ belluinâ viuendi licentiâ & vitiis omnibus, se Xauerij imperiis submittentis: vt non immeritò quis credat Indos de vno Xauerio exclamasse, quod olim eos putauisse narrat historiæ, cum visò potentissimo Macedonum exercitu dicerent, Deos ad se armatos è cælo descendisse. Sed nihil egimus, nisi Iaponiam, vltimam Orientis regionem, quæ inter plurimos honorum titulos, peculiari quadam ratione propria Xauerij laus est, ab hoc fortissimo Imperatore nostro subactam in medium produxerimus. Erant huic genti sub vno summo Imperatore Reges omnino sexaginta: maxima potentia erant Sacerdotum quos Bonzios vocant, summa apud omnes ordines auctoritas propter vetus institutum auitæ religionis: erat gentis totius insolens & fastidiosa superbia, quâ ceteros omnes aspernabantur, aduenas arroganter accipiebant, egenos atque inopes cælo prorsus excludi volebant: superbix coniuncta erat propudiosa quædam libidinis omnis licentia, quæ tantam animis caliginem offuderat, vt etiam terribili flagitij turpitudinem nullam viderent. Explorauerat Xauerius ea omnia, perspexerat mores, ingenium & indolem satis præclare à naturâ institutam, nisi à Bonziorum disciplinis non minorem quàm alij à vitiis labem accepisset: intelligebat in tam variis Regum, Sacerdotum, populi malis expugnandis non vnâ esse opus machinâ; & cum triplici hominum genere, quasi cum Cerbero quodam aut Geryone, esse dimicandum. Sed quid ageret paupertas apud opulentix studiosos? quid castimonia apud homines impuros? quid animi submissio apud insolentissima ingenia? quid vnus ipse, & peregrinus quidem, apud Reges sexaginta? Nihil tamen in hac re tantâ, tamque difficili, desperat vir verè magnanimus; sed toto impetu ac mole belli incumbit in eam partem quam esse iudicabat firmissimam: Bonzios aggressus est, hominum genus callidum ac fraudulentum, contumax præterea & arrogans; eos palàm conuictos, coactosque cedere iudicio veritatis constringit; explodit friuolas superstitiones ac cæremonias, detectisque eorum fraudibus, odio illos Regum, populi que contemptui ac ludibrio subiicit. Hac firmissimâ acie perfractâ & superatâ, iam leuis erat cum populo pugna, nec difficilior cum ipsis Regibus: vtrò ex diuersis prouinciis, quò eius fama peruaserat, legati mittebantur, vtrò exposcebant tamquam hominem, diuino sibi consilio destinatum: Proceres in vias & urbium portas effusi aduentum gratulabantur, in regiam deducebant, plausu & lætitiâ omnia personabant, collocabant regio in folio, sua illi sceptrâ & regna, animos & voluntates suas eius imperio hæctendæ, consilio moderandas, auctoritate regendas committebant.

*Xauerium
Iaponiam
ad CHRISTI
Fidem
conuertit.*

Figite hîc paulisper animum cogitationesque vestras, Auditores, in amplâ

amplâ atque augustâ specie Xauerij contemplandâ, tot subactis Regibus triumphantis, tot coronas, tot sceptrâ, tot gentium populorumque spolia ac trophæa ad pedes suos abiecta numerantis; & cum illius gloriâ ac maiestate, Regum omnium, qui vllâ vniquam ætate vigerunt, gloriam magnificentiamque conferte. quid in illis reperietis, quod in hoc non luculentissimè resplendat? quàm multa in hoc, quæ illorum splendori defuisse videantur? Memini olim ductu auspiciisque Cæsaris cæsa esse ac profligata vndecies centena millia hostium: at ex illis quantulam partem Cæsar suam vocat? & quanam ista laus est, mortem intulisse miseris, quam mancipium quodlibet etiam Regibus inferre potest? Xauerius, quod ne vni quidem mancipio Rex præstare vllus potuit vniquam, ampliùs decies centenis millibus vitam dedit; & animæ quidem, hoc est non fugacem & mox petituram, sed immortalem ac sempiternam. Videte nunc, obsecro, quod caput est, quàm exiguo tempore rem tantam perfecit. Non multò ampliùs decennij spatio, Indias Iaponiamque peruagatus, tot Regna, tot prouincias, tot vrbes adiuuit, tot immensa maria emensus est, vt illi vix satis temporis ad tanta itinera conficienda fuisse videatur; & interea tamen tot centena hominum millia, ab idolorum cultu, & sub CHRISTI ditionem redacta, salutari fonte lustrauit. Si verò reliquas nationes ac genres adiunxero, quas absens auctoritate & consilio suo, operâ & labore suorum, ad veti Dei cultum traduxit; si Christianos insuper, quos à vitis abstulit, neque numerum inire, neque exitum reperire mea poterit oratio. Et sanè haud scio an non fuerit cum hisce illi multò difficilior certamen, quàm cum ipsis barbaris; atque adeò vt desperatior victoria, ita etiam præclarior triumphus: horum certè quidem impietatem atrocitate scelerum flagitiorumque superabant; pudorem omnem audacia atque inueterata consuetudo peccandi deterferat; animata luxu licentia, roborata diuitiis, inflammata commercio barbarorum, ita omnem probitatis ac Religionis speciem aboleuerat, vt solo nomine dicerentur Christiani: & barbari quidem ferè volutabantur tantùm in suis vitis ignorantia virtutum, ac legis diuinæ; hos verò præfracta in sceleribus animi obstinatio retinebat. Quid hîc ageret Xauerius? non hîc consueta artes sufficiebant; alia erât incunda ratio, noua industria, noua vis, nouæ machinæ erant adhibendæ. Nactus erat nescio quem ex eo numero, cuius improbitatem consuetudine peccandi roboratam auxerat licentia atque audacia militaris; & statuerat apud se homo pertinacissimus numquam resipiscere, numquam Xauerio manus dare. atque illud decteturum ita altè animo infixerat, ita obstinatam pernicitiam munierat, vt frangi vinci que numquam posse videretur. Hunc hominem, difficilem adeò & repugnantem sapientissimus iuxta ac potentissimus animotum Imperator noster, familiariter ac blandè aggressus, extra vrbs pomeria deducit, credo, quasi otij fallendi causâ: cumque peruenissent ad saltum quemdam vrbi vicinum (vt ferebat natura regionis) palmis confertum, videns se locum & occasionem esse nactum præclarè rei gerendæ, omnem animi vim contentionemque adhibet, hortatur, minas intonat, blanditur, obsecrat. Quid tandem? cum nihil quidquam horum prodesse

Deprauatos Christianorum mores corrigi ubique in Indiis.

prodesse cerneret, corpus nudat, aculeatum flagellum arripit, & accenso atque inflammato vultu tam crudeliter in se ipse defecit, vt contumax ille spectaculo percussus, ad genua Francisco acciderit; & erumpentibus lactymis, Ah patce tibi, Xauei, inquit; ignosce, ego sum qui scelus admisi, ego poenas commeci; ego plecti, caedi, laniari debui: desiste, tuus iam sum; quidquid placuerit, impera. Emulabatur hinc, vt opinor, Xaueius maximum illud ac potentissimum imperium, quod olim, dum vixit in terris, in mortalium animos atque orbem vniuersum humani generis Seruator exercuit; qui vincus ad durissimam columnam, atque immaniter casus, mortem deinde turpissimam in cruce nostri causam perpeffus, vi potentissimam omnia permouit, & ad se pettraxit. Neque vero vnus tantum obstinatione pertinaciaque induratum pectus emolliit; incubuit in Goam, irtuir in Malacam, in Cocinum, in Ternaten, in Armusiam illapsa est eadem vis, vrbesque omnes Christianorum incolarum frequentiam nobiles, at vitiis & sceleribus haud paulo nobiliores, peruagata est, excussit, deleuit, euertit. Si quid non castum, non pium, non sanctum erat, proscripsit; effrenatam licentiam castigauit; malam auaritiam lucris iniquissimis inhiantem repressit; odia, inimicitias, strictos in mutuas ceruices gladios discussit; ex adibus plurimorum pellices exterminauit; intempestiua conuiuia ritu Saracenorum celebrari solita, turpitudines Mahometicas, quae palam impunè grassabantur, plane aboleuit. contra vero collapsam pietatem, iustitiam, sanctitatem pristino vigori restituit: omnes denique sub ditionem imperij sui, seu veriùs Dei, potestatemque redegit. Magnifica quidem esse solet oratio ista, & plurimum habere admirabilitatis: Xaueius viginti quinque mortuos ad vitam reuocauit: Xaueius imperio suo stabilem illum ac perpetuum solis cursum stitit, ac retardauit: Xaueius tempestuosi maris fluctus pacauit, compressit ventos, pisces è mari ad obsequium euocauit, morbos cuiusque generis exstinxit, caco-dæmones compefcuit, & ex mortalium corporibus eiecit. At quantum hæc magnificentiora sunt & augustiora? Xaueius decies centena milia animarum æternæ mortis suppliciis liberata meliori vitâ donauit: Xaueius in vltimas Orientis oras visum antea nunquam veritatis solem induxit: Xaueius non solum ventorum procellas, sed hominum iras ad expetendam vindictam præcipites, non maris tantum, sed turbulentissimos etiam animorum fluctus compefcuit: Xaueius non pisces tantum ex aquâ, sed homines etiam ex profundissimo flagitiorum guttate extraxit. Nemo hinc mihi obiiciat flexanimam illam, quam Tullius rerum omnium dominam ac reginam vocat, eloquentiam: quid enim habet quod cum Xaueio in contentionem venire queat? Nemo mihi fabulas illas Poëtarum decantet, Orphei, Amphionis, Arionis, Apollinis, Musarum ac Sirenum, nisi forte, vt, quæ de iis ficta sunt, à Xaueio facta esse fateatur: hic siluas traxit, cum barbaros atque agrestes, incolas siluarum, permouit: huic lapides & saxa blandè obsecuta sunt, cum adamantina mortalium pectora emolliit: hic fluiuiorum cursus rerinuit, cum defluentes in omne vitiorum genus prauas consuetudines restrinxit: hic feras mitigauit, cum animos crudeles flexit

*Ad Sinas
profectio-
nem parat.*

ad misericordiam : hic, exfiliis ad vocis aut citharæ sonum lapidibus, Thebas exstruxit, cum pretiosos illos lapides ad cælestem Ierosolyman ædificandam promouit. Nihil erat in mortalium animis tam asperum aut indomitum, quod non subigeret : nullus vsquam terrarum patebat locus ad orientem solem, quò non incredibili ardore CHRISTI imperium semper longiùs extendendi penetraret. Vnicus supererat Asiæ terminus, Sinarum regio, non solum externorum hominum commerciis non frequentata, sed occlusa etiam perpetuæ seruitutis ac capitalis terrore supplicij. Hæc etiam repagula, insatiabili exæstuans cupiditate semper vincendi, perumpenda suscepit Xauerius, ne qua esset mundi regio solis huius, quem oculis adspicimus, radiis collustrata, quam ipse victoriarum suarum splendore non peruaderet. At ecce tibi, in ipso portu, & iam pænè ingressu, Sinarum ex hac mortali vitâ euocatur. Dum nouos ille labores cogitaret, laborum illi præmium præparabat Deus, & hisce ad se vocibus inuitabat : Satis est, Francisce, satis est; omitte tuam istam vocem insatiabilem laborum iuxta ac victoriarum, Amplius, amplius. Iam te satis diu mare, venti, procelle, Syrtes, naufragia exercuerunt; iam satis diu in te fames, sitis, pestilentes pauperum tabidorum morbi, æstus, frigora, nuditas, angores, ægritudines, aliæque id genus cohortes incurfarunt : satis est, Francisce, satis est: iam his suis definitus est terminus, deliciis verò ac voluptatibus cælestibus laxanda est æternitas. aduersus barbaros, aduersus deorum Sacerdotes, nihil præter odia in te & cædem anhelantes, aduersus furibundas dæmonum legiones depugnatum est satis; te iam æterna Beatorum pax & securitas posthac manet, te cælestis patriæ incolæ suum ciuem repetunt, tibi obuiam properant, tibi coronas deferunt, tibi honores, titulos, plausus ac triumphos parant sempiternos. Hic incertus hæreo, gratularine Xauerio debeam, an amplissimi Regni calamitatem deplorare: eius certè felicitate infelices Sinæ, eius ad cælos discessu ipsi viam, quâ eò perueniant, non agnoscent. O sua si infortunia miseriossent, iam Regni sui obices effringerent, neque auidè modò venientem præstolarentur, sed in occursum vndique effusi aduolarent, ad suas illum rapturi sedes. Difficile, fateor, hîc acquiescat humana mens, nisi persuasum habeat, à Deo non eludi nostram spem, sed occulto consilio ac sapientiâ ad suos plerumque fines suauissimè dirigi, ac maiore, cum id minimè speres, bono cumulari. Deo certè non deerunt efficacissimæ rationes ac modi, quibus hanc istorum populorum iacturam resarciat. Tu verò, virorum beatissime, post tot huius vitæ procellas ac tempestates, succede in portum felicitatis æternæ, quò te tui vocant labores ac triumpho. Sed id modò age, id cura apud æternum Numen, uti, cum per te ipse id perficere non potueris, Regni Sinarum repagula commilitones tui conuellant. en tibi, ad quæuis pericula promptos sese atque alacres offerunt, difficultates nullas horrent, nullam, quamuis durissimæ seruitutis, conditionem reformidant: id vnice optant, vt sanguis, qui in venis tuis agrè potuit retineri, in suo corpore viam inueniat, vt Sinarum campi hoc imbre sanguineo rigati, Fidei Christianæ fructus vberes salutareque producant.

ORATIO QVARTA.

*De verâ maiorum nostrorum gloriâ ad emulan-
dum nobis propositâ.*

SI virotum Principum & magnorum sepulchra, in quibus opes ac pretiosa ornamenta vnâ cum corporibus terræ mandantur, profanas illas dumtaxat opes haberent, nulla profectò libido quemquam iure impelleret, vt ea, quæ nihil in rebus humanis fragilia & caduca sunt, apud mortuos quæreret, nec effossio iam thesauro (vt solent amentes illi, quos S. Iob ait *gaudere vehementer cum inuenerint sepulchrum*) letandum sibi arbitraretur. Sed quoniam non solæ istæ opes reperiuntur apud iam virâ functos, sed magnarum etiam virtutum digna statuis atque immortalitate monumenta; non pigebit (vt credo) vos mecum animo ad sepulchra descendere, & quæ maiores nostri decora, quæ reliquerint ad imitandum omnibus exempla, recognoscere. Quamquam haud scio, sepultine dici debeant, quos sua iamdudum virtus extulit; an sublatis potius in montem illum Pharan, in quo primus Hebræorum Ductor Moyse Deum aliquando splendore & gloriâ fulgentem vidit, igneam legem dextrâ prætendentem. Nam si omnis iste montis apparatus & maiestas quoddam fuit nostrorum temporum, & rot nobilium palmarum, vaticinium; an ne putandum est, aditum huius loci non maximè patuisse Ignatio, & tot eius fortissimis Sociis, quorum inflammatis studiis & laboribus per orbem panè vniuersum ignea ista lex promulgata est? Ergo & illi in cælesti illo monte iam laborum suorum mercedem consecuti, conuersis in Deum oculis & manibus testantur, quid pro illâ lege aliquando egerint, quidve perpeffi sint; & nobis interim, ad inflammandos animos nostros, sub cineribus corporum suorum igniculos quosdam reliquerunt: quos vt hodie meliùs afflatu nostro suscitare atque accendere possimus, referte mecum, quæso, paulisper animum ad illam postumi Vatis, D. Ioannis inquam, plenam magnarum rerum inuolucris historiam; & quo cultu, quâ formâ corporis auctorem Societatis IESVM viderit, attendite; facileque, quibus virtutibus maiores nostri, qui ab illo nomen & vitæ rationem duxerunt, excellenterint, intelligetis. Obtulerat se aliquando, in amplissimo Diuorum cœptu, sacro Vari contemplandum Deus: hic cum iam dextrâ librum prægrandem teneret, præconis voce iussit inquiri, num quis illius euolutionem explicationemque in se susciperet (& verò erat ad aperiendum perdifficilis, multisque sigillis obsignatus:) vbi nemo vnus qui hoc attemptaret, aliquamdiu apparuit; prodiit tandem Agnus in medium, rem quâ de agebatur, perfecturus. fit propior, accessit ad Deum, auferit è manibus librum, soluit, aperit, profert in lucem arcana; euulgarisque omnibus tanto cælum omne gaudio compleuit, vt longè lateque effusa gratulantium vox & acclamatio illa personaret: *Vicit leo de tribu Iuda.* Mira profectò signa rerum, visumque admirandum. in quo cum omnia sunt inuoluta, & ab humanis sensibus & cogitatione remota, cum

Cap. 3.
Sepulchra
maiorum
virtutibus
maximè
nobilitan-
tur.

Deuter. 33.

Virtutes
hominum
sanctorum
Societatis
IESV ex-
presse in
Agnò li-
brum ape-
riente.

Apc. 5.

nihil admirabilius, quàm quòd idem sit & agnus, & leo, idem, inquam, ille, qui librum aperuit: quo quid esse potest magis naturâ diuulsùm atque contrarium? Et tamen intermicant in hisce tenebris non modicæ è doctissimorum virorum sententiis scintillæ claritatis: qui quoniam omnes hæc vni Liberatori generis humani CHRISTO attribuunt, manifestè conficitur, rebus tam inter se dissimilibus & diuersis significati tres illius præcipuas maximeque proptias virtutes, sanctitatem, fortitudinem & sapientiam. Et verò si rerum omnium vim & naturam perspicere volumus, quid esse potest tam conueniens agno, quàm quædam vitæ Deo consecratæ sanctitas & innocentia? quid tam proprium leoni, quàm fortitudo? quid illa apertio demum explicatioque libri aliud nobis innuit, quàm rerum omnium absolutissimam cognitionem atque sapientiam? Omnia sunt CHRISTO conformia, omnia ita manifestè consonant, vt in re tam perspicuâ nullus esse possit amplius ambigendi locus. Videamus hîc iam num quid huic leoni simile maiores nostri virtute eniti atque efficere potuerint: nam & sanctitate, & fortitudine, & sapientiâ excellere eos oportuit, & habere quamdam necessitudinem communionemque virtutum, si non immeritò tam præclaro nomine ac titulo insigniti hanc IESV Societatem volumus, in quo hæc maxima & amplissima fuerunt. Ac primùm quidem, quantâ innocentia vitæ, quàm excellenti virtute præditi fuerint, cognoscite ex eorum Instituto, normaque viuendi, quam non tam verbis quàm operibus, non tam libris quàm moribus expressam nobis tradidère. Ex quo enim sanctissimus Patens noster Ignatius huius Instituti signum extulit, & ad omnes heroicæ virtutes nobis præiuit, nunquam defuerunt generosæ mentes, quæ omni conatu ad solidam laudem eniterentur. De his ego propenso animo sæpè cogitans, tam expetendâ eorum conditione non mediocriter oblector, gaudeoque tam multos fortassis nos habere Fratres & Socios in illis cœtibus iam beatos, quàm hîc nobiscum adhuc versantur in terris. Etenim vt è terris cælesti rore perfusus sol tenues & subtiles spiritus segregat, eosque suis radiis excoctos sursum attahit, & atrollit in altum: ita mihi videntur è pietate nostrâ, in quâ est ros quidam cæli perpetuus, educi quotidie in altum nobiles & puri spiritus, quos Sol ille diuinus, dum adhuc corporibus permixti sunt, primò quidem facis quibusdam motibus calefacit; deinde verò ab humanis affectibus, & ab omni concretionem mortali segregat; postremò vbi iam plenè expurgati extenuatique sunt, neque aliquid amplius terrenum veluti quidam in corporibus genij spectant, tum demum supra terram eleuat ad se, vt propioribus ignibus in aliquâ cæli regione collocati incalescant. Ex hoc illos numero esse puto, qui ceteris ad immortalitatem viam aperuete, duo illa Orientis & Occidentis noua sidera, Ignatium dico & Xauerium; quorum tam est certa probataque sanctitas, vt alter non Manresam solùm & Hispaniam, sed Europam totam celebritate nominis sui & beneficiis impleuerit: de altero Indi dicere soleant, pænè miraculi instar esse, si miserorum precibus inuocatus miracula non assiduè patret. Ex hoc virum egregiâ animi moderatatione desipientiaque sui, Franciscum Borgiam; ex hoc Aloysium,

*Sanctitas,
fortitudo,
sapientia
maiorum
nostrorum
in Agno
in Apoc. ex-
hibentur.*

*Sanctitas
& vita in-
nocentia in
nostris
maioribus.*

*Sanctitas
Ignatij &
Xauerij &
aliorum.*

sum, Kostkam, & non ita pridem è Belgio in Italiam, ex Italiâ in cæ-
lum, non sine magno comitatu virtutum profectum Berchmannum,
ex hoc sanctissimos clarissimosque viros, Onicdum, Guttierrez, Reali-
um, Rodriguez, & sexcentos alios, quos hîc consultò prætereo (de
quibus erit opportunior fortassis dicendi locus;) omnes aut iam irre-
fragabili Romani Senatus iudicio asserros cælo, aut miraculorum glo-
riâ ab ipsis etiam hostibus Fidei, barbarisque nationibus, dum adhuc
in terris agerent, plus quàm humanâ veneratione cultos.

Sed morò admirabilis videri debet, Iudæos & Mahometanos, quo-
rum animis odium in Christianos penitus insitum atque iniustum est,
tam eximie dilexisse Gasparem Barzæum, vt illi quidem eum tamquam
alterum Ioannem Baptistam, aut vnum aliquem delapsum è cælo co-
lerent: hi verò fanum nostris hominibus inaccessum, ac si ipsa religio
ingrederetur, aperire illi non dubitarent. Hæc barbarorum tam lucu-
lenta testimonia dum habemus, quid est quòd pluribus de virtute ma-
iorum nostrorum disputemus? quasi verò ea vita hominibus dubia vi-
deri debeat, quam belluis ipsis immaniores populi venerari sunt.

Age iam, quanta vis animi & fortitudo in illis ipsis eluxerit, videamus:
neque enim satis est ad laudem nominis nostri fuisse illos sanctitate &
innocentiâ vitæ conspicuos; sed hoc etiam ad cumulum laudis accedat
oportet, fuisse eos constantes, robustos, magnanimos, verbo vt dicam,
leones, & quidem (vt habent Abassinorum insignia) in altero vngue
crucem tenentes. Quid enim pro huius gloriâ, Christianæq; Religionis
amplificatione non egerunt? quid non moliti sunt? Soleo sæpè mecum
tacitus admirari, & non mediocri voluptate affici, cum reuoco in me-
moriâ litteras Heroum istorum, quas plenas alacritate, plenas cæle-
stis voluptate, è laboribus suis, tamquam rosas è spinis, tamquam scin-
tillas ex circumquaque strepentibus flammis, ad nos transmiserunt:
Fieri profectò nullo modo posse existimarem, vt humana mens tam
diuersa comprehenderet, tam difficilia superaret, tam omnia infra se
poneret, nisi pænè in ipsis eorum litteris viros illos strenuè cum malis
omnibus depugnantes esset contemplari; vt tam ignauium atque iner-
tem inter homines arbitret esse neminem, qui non, cum hæc ab illis
scripta aut audiuntur aut leguntur, iisdem se ignibus sentiar inflam-
mati. Quis enim non intimo sensu commouearur, cum legit illos in
mediis Iaponiæ niuibibus igne diuini amoris colliquecentes, in conti-
nuis laboribus maiori semper animarum zelo æstuantes, in mediis peri-
culis præ diuinæ consolationis affluentia lacrymantes, in ipsâ deniq; mor-
te triumphantes? An potest aliquid hac excelssitate animorum esse maius?

Audire magnos iam videor duces

Non indecoro puluere sordidos:

*egentes, angustiatos, afflictos, in solitudinibus errantes, in montibus, & spe-
luncis, & in cauernis terræ, quærentes vbique virtuti materiam, quam
nos oblatam sæpè repudiamus. Alij secuti Principum suorum castra
pæmoctant sub Ioue frigido, hibernant cum militibus, in medias pu-
gnantium acies sese ingerunt, opemque morientibus allaruri omnia si-
gna circumuolant: alij grauiora in mari pericula non reformidantes,*

T t t 3

iacetan-

*Mahome-
tanorum
de P. Ga-
spare Bar-
zæo opimo.*

*Fortitudo
maiorum
nostrorum.*

*Horat. lib. a.
Ode 1.*

Hebr. 11.

*Labores
nostrorum
varij.*

iacantur maris fluctibus & procellis, interque frequentes bellicorum tormentorum boatus & fulmina, vtriusque elementi tempestates experiuntur: alij, dum pestilens aliqua lues in oppidis grassatur, velut communis salutis victimæ, vitam pro miserorum solatio prodigunt, nec verentur ea tuguria subire, in quæ vix aliquis ingredi præter mortem & horrorem possit: alij apud heterodoxos publico abstinent, nec nisi nocturnis tenebris tecti domicilium permutant, vt Catholicis omni subsidio destitutis auxilio sint & solatio. Quid nunc eos commemorem, qui barbaras inter nationes, omni humanitatis commercio sunt destituti, vt D. Hieronymi verbis vtar, scorpionum tantum socij & ferarum? Omitto ceteros laboribus exhaustos, calumniis oppressos, obtreccionibus laceratos. Non possum tamen eorum virtutes & gloriam tacitus præterire, qui de tyrannorum ac barbarorum cruciatibus inuicto animo triumpharunt. Atq; horum quidem fortissimorum pugilum, quàm non modò illustres victoriæ, sed ingens etiam est numerus & multitudo? Prorsus admirabile videri debet, & pænè incredibile, si quis ætatis nostræ, temporumque omnium rationem duxerit, quàm multos his ipsis centum annis Societas habuerit, qui mortem pro Deo fortiter optetierunt. vt non minùs Sodalitium quoddam ἀποθνήσκοντων, quàm illud olim Apostolorum, hominumque mortem potius quàm vitam anhelantium, Societas esse videatur. Nam

*Qui gurgēs, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare barbara
Non decolorauere cædes?*

Quæ caret ora cruore nostro?

P. Antonius Criminalis primus.

Martyres variis in locis,

presertim in Iaponiâ.

Apud Comotinenses confoditur tribus vulneribus Antonius Criminalis, primus tot magnorum Ducum, illam palmam non minore fortitudine quàm felicitate, consecutus: hunc perinulti alij terræ marique magnis passibus & animis ad cruciatum mortemque secuti sunt. Ignatius Azebedus trigintanouem Sociorum Dux in Oceano, Petrus Correa in Brasiliâ, Gonsaluus Silueria in Monomotapâ, Ioannes Baptista Segura cum suis in Floridâ, Iacobus Sales in Galliâ, & in Salfetanis agris cum quinque suorum funeribus Rudolphus Aquauia. Deus bone, qui viri! quâ dignitate, quo splendore nominis & generis! quâ commendatione famæque virtutum memoriæ sæculorum omnium consecrandi! Sed nusquam terrarum acrius dimicatum est, quàm in Iaponiâ: quæ quidem mihi semper visa est theatrum quoddam in vltimis Orientis finibus ad spectandum orbi vniuerso erectum, in quo summa fortitudo nostrorum & constantia cum summâ feritate hostium palàm congregeretur: in hoc Paulus, Iacobus, Ioannes, tres fortissimi Heroës, in excelsâ cruce stantes, intrepidè transuerberandum latus carnifici obtulerunt: in hoc Carolus Spino-la, post terrum & calamitosum trium annorum carcerem, duabus horis perstitit inter flammis, ita lætus & alacer, ac si alter phœnix in nidulo suo moriens, iamiamque imminentem longè beatiorem vitam præsentem voluptate prælibaret.

Infinitus sim, si in hunc campum exspatiati voluero. Quidquid enim

enim tyrannorum furor ac rabies machinari potuit, quidquid carnicum manus inferte, hoc iamdudum totum in corpus nostrorum hominum videtur expromptum. Neque tamen vlla est pœna tam acerba & intolerabilis, quam illi non forti excelsoque animo suscepti; nullus equuleus tam durus & acerbus, in quo quidquam de eorum constantiâ decesserit; nulla mors tam diuturna, tamque omnium suppliciorum genere cumulata, quam non multò antè summè concupiuerint. O constantiam! ô fortitudinem admirabilem maiorum nostrorum! ô viros egregio animi robore non iam homines, sed leonès! Illi, illi demum sunt animi, qui, quidquid amplificacioni nominis Christiani obstabat, genitosè icpulerunt. Illi Angeli veloces, qui remotissima exterarum nationum Regna summâ celeritate & incredibili alacritate peragrarunt. Illi Argonautæ, qui plura maria nauigarunt, quam alij nouerunt; qui, cum vnus alicuius regionis angustiis contineri non possent, partiri inter se orbem, duce Xauerio in vltimas Orientis oras pertuperunt: duce Anchietâ in Americam nouam Fidei lucem inuenerunt: ducibus Nuñez & Ouiedo defudarunt in magnis illis Africæ calotibus & arenis: duce Canisio in variis Germanici Imperij ciuitatibus & oppidis acerrimum cum hæreticis bellum susceperunt: illi duce Matthæo Riccio in maximum cultissimumque Regnum Sinarum omni ex parte terrâ marique obseptum penetrarunt: illi denique sunt Heroës, qui solis instar, toto terrarum orbe inter tot horrenda tristiaque perlustraro, eundem semper vultum, imò & serenitarem, etiam in occasu suo renuerunt. Maneat igitur, maiores nostros meritò leones dici, quorum ranta fuit in aggressione magnarum rerum forritudo, tanta in perseffione constantia. Reliquum est, vt de præclarâ eorum eruditione & doctrinâ (nam hoc erat extremum, quod illâ apertione libri significari diximus) pauca dicamus. Ego enim sic existimo, non malè fortitudini cum sapientiâ conuenire; quamuis illa foris in sole ac puluere exerceatur, hæc intra domesticos parietes occuperur. fuit enim etiam ab antiquis Poëtis afficta præfidi sapientiæ Palladi ægis & hasta & galea: & ille ipse Romani Imperij primus moderator Cæsar, cum non minùs eruditione & doctrinâ quàm fortitudine omnes Imperatores anrecelleret, à suis staruam obtinuit, quæ alterâ manu gladium, alterâ calamum teneret, his verbis inscriptam: *Ex vtroque Cæsar*. Ego verò in hac causâ, quâ de nunc agimus, hac vtar moderatione dicendi, non vt eos hac quoque laude Cæsares esse dicam; sed vt neque omnibus anteposuisse, neque omnem illis laudem detraxisse videar. Itaque non commemorabo, quantâ ingenij felicitate, quantâque doctrinâ copiam, quantâ denique nominis nostri gloriâ, duo sæculi sui lumina Suarez & Vasquez in ipsis diuinæ sapientiæ adyris versati sint: non dicam, quàm præclaram ad defensionem Fidei panopliam posteritati reliquit Bellarminus: non ostendam, quantâ doctissimorum virorum commendatione Salmeron, Pererius, Lorinus, à Lapide, ceterique panè innumeri, in euoluendis Sacris paginis versati sint: non Aluarum ac Rodericium Societatis nostræ Epicætos in medium adducam: prætermittam denique eos omnes, qui aut Mathematicis disciplinis aur cultioribus

Per totum orbem ostendit se industria & labor nostrorum.

Doctrina & sapientia nostrorum.

Doctrina & fortitudo bene conueniunt

Varij Societatis Scriptores

tioribus Humanitatis litteris nomen suum postetorum memoria commendarunt. Illud breuissimè dicam, quod præcipuâ quadam ratione ad commendationem mininè vulgarem nostræ Societatis semper mihi visum est pertinere, quod à Sapienter Prouerbiotum nono capite dicitur: *Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad mania ciuitatis: Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Quid enim? an non liceat nobis aliquâ ratione domum illam, Sapientiæ domicilium nuncupare, cuius fronti æterna Dei Sapientia nomen suum quod in tertis habebat, inscribere dignata est? Nunc si columnas requiras (absit verbo inuidia) iamdudum viri grauissimi, adeoque Romani Præfules, Societatem hanc ad fulciendam calamitosissimis hisce temporibus Dei Ecclesiam excitatam esse pronuntiarunt. Quænam autem in eâ columnæ reperiantur, æquis rerum æstimatoribus iudicandum relinquo, nequis modestiæ fines me transgressum esse etiminetur. Hanc tamen laudem libenter Societati vindico, quod filiis in omnem partem dimissis, hanc eius vocem plateas omnes & compita peruagaram summi infimique commendant: *Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Amplectantur ceteri quod cui libet maximè attriserit: hoc Societatis esto elogium: *Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Hoc à suo IESV didicit, qui olim paruulos amantissimè complexus est. Hoc summi in illâ viri, tametsi rerum grauissimarum occuparione distenti, semper sibi velut proprium vsutparunt ac suum. Ignatium in primis communem Parentem intuemini. Vix ille in Generalem huius Familiæ Præpositum electus erat, cum statim publicum catechizandi munus obiuit. Quid Lainium commemorem? Vix ille in grauissimo illo Christiani orbis theatto Tridenti congregato sententiam dixerat, cum statim ad pueros Christianâ doctrinâ erudiendos se conuertit. Quid magnum Orientis lumen Xauerium referam? Nónne vit tantus, Legati Apostolici titulo ornatus, rudem ac promiscuam iuuentutem tintinnabulo per plateas congregauit? Quid multa? nónne quotquot in Societatis Collegiis supremum Præfecturæ munus gerunt, sepositis tantisper negotiis, ad pueriles curas se conuertunt? Imò vix vllum tanti ponderis rariique momenti negotium est, quod eos ab hoc munere nobis tan charo tamque impensè commendato eximat. Hæc igitur maiorum nostrorum prima fuit cura, teneras puerorum mentes oprimis Christianæ vitæ præceptis instruere: hos promissis alebant, allectabant munusculis, extollebant laudibus: in omnem denique partem se versabant magna illa ingenia, vt illos à lacte nutricis ad integritatem vitæ morumque transferrent. Sed quid multis opus est? Satis iam librum euoluimus, & quid in commendationem Societatis contineat, exposuimus.

Quid restat, nisi vt CHRISTO bonorum omnium auctori larum illud acroama cum cælesti cœru cantemus, *Vicit leo.* Et quia Societatis causa cum Dei causâ coniuncta est, addamus & illud, *Vicisti Societas.* Multis quidem hoc sæculo calumniis impetita es, multis tyrannorum ac barbarorum exagitata tormentis, multis cum Ecclesiæ perduellibus certaminibus exercita. Sed vicisti vitæ innocentiam maleuolorum calumnias: vicisti inconcussâ fortitudine tyrannorum tormenta: vicisti soli-

Societas
domus Sa-
pientia:

paruulos
docet.

ERQVIN
doctrinæ,
solida per
tineat tur an
spectantur
lectare p
meditatione
de present
soluta & sus
opatos exitus
in multitudine
sed tamen ill
tanta, nescio
anorum vis
mo de illis
peleis quam
Quid, q
nam, qua tu
Nihil dico
re illiusm
habere
restitutionem
restituere an
re, vt reliqu
re mini conten
tandem tanta
coniuñct
reais prof
re nos esse cu
reuerun
rebus est
reproditie o
re postulat
reque nul
reque. Que
re vnam qu
re quantæ a
re pondus
re omnibus
re non pe
re sine velt
reant, ex vol
re maiores eff
re igitur,
re: nolite
reant palma
re: & vbi
re quiqua
re reformide

soliditate doctrinæ, rectâque puerorum institutione, heterodoxorum Ecclesiæ perduellium sophismata. Vicisti igitur, vicisti: nec iam victoriæ tuæ angustis finibus continentur; iisdem, quibus sol regionibus, spectantur & audiuntur. Gaude isto tuo tam fortunato hæcenus successu, letare præteritæ ætatis memoriâ, pascere & oblecta animum tuum consideratione factorum tuorum: sed ita interim te oblecta, vt non tam de præsentis statu exultare gaudiis, quàm de futuri temporis gloriâ sollicita & suspensa esse videare. Prospero quidem flatu cælestis auræ ad optatos exitus prouecta es, eaque molitione magnarum rerum, labore & industriâ es affecuta, quibus maiora & ampliora sperari vix possunt. Sed tamen ille tam felix status tuus, omniq̃ue ex parte (vt videtur) munitus, nescio quid adhuc sollicitudinis habet & metus. magna adhuc hæreticorum vis est: quorum conatibus etsi persæpè fortiter resististi; tamen de illis ita triumphasti, vt, tamquam informes Hydræ, diminuti potius quàm extincti, repressi quàm victi, noua capita & vires acciperent. Quid, quòd maleuolorum atrox inuidia omnem occasionem venatur, quâ tutò in nos possit venenatum aliquod telum contorquere? Nihil dico iam de tempestatibus illis ac procellis, quæ extra Europam in vastissimâ vtriusque Indiæ barbarie nostris imminet: omnia vos sollicitos habere debent, omnia vos admonent, non esse cuiquam de maiorum vestrorum virtute, curâ, studio, labore deflectendum. Quare agite, confirmate animos vestros, expellite ignauos timores, execramini otium; & vt relictum vobis splendorem Ordinis vestri conferuetis, omni animi contentione laborate. Non est enim (mihi credite) non est quòd rem tantam, tam arduam atque excelsam, & cum plurimorum salute coniunctam, mediocribus animis peragi posse arbitramini. strenuis viris profectò, generosis athleticis, fortissimis Heroibus opus est: tales vos esse cupit Ecclesia, cuius acerrimos defensores maiores nostri se præstiterunt: tales vos desiderant omnes hominum ætates & ordines: quibus etsi plurimum vtilitatis & emolumenti attuleritis; tamen noua quotidie ornamenta pietatis & subsidia salutis à vobis requirunt. tales postulat orbis vniuersus, aliquid à vobis lucis in his tempestatibus cæcisque nubibus ac procellis exspectans: tales denique vos exoptat Societas. Quæ cum sit generosa mater, filios non patitur esse degeneres. hæc vnumquemque vestrùm his verbis compellare mihi videtur: Videtis quantæ à maioribus nostris vbique terrarum res excitatæ sint, quantum pondus gloriæ virtute nostrâ ferre & sustinere debeamus: cernuntur in omnibus mundi oris signa nominis nostri, rerumque præclare gestarum. non potest, mihi credite, non potest tanta gloria diu firma consistere sine vestrà industriâ: in vestris humeris nititur, vestrà virtute continetur, ex vobis pendet vniuersa: fieri non potest, quin, si aliquanto remissiores esse cæperitis, omnis nominis nostri splendor extinguatur. Cauete igitur, per Deum immortalem, ne qua labes nomini vestro inuratur: nolite permittere, vt in quo ordine iam tot nobiles omnium virtutum palmæ obtentæ sunt, aliqua per vos diminutio pristini vigoris irrcpat; & vbi non minùs sudoribus quàm cibo & potu vitam duximus, ibi quisquam aliquid magnum aggredi propter difficultates laboresque reformidet.

EXERCITATIO POETICA.

IDYLLION.

S. Ignatius, & primus eius Socius Petrus Faber, sub personâ Daphnidis & Lycidæ, inter Dei laudes ac pia documenta, varios animi sui sensus exprimunt. Faber ad mortem ex amore adspirat; Ignatius ex eodem viuere non recusat. *Ribadeneira in Vita.*

Æstus erat, radiisque Italos feruentibus agros
Findebat Titan, Tiberis Romana per arua
Exiguo tepidos voluebat gurgite fluctus.

Quâ tamen arcebat solem, ripamque tegebas
Densa comis laurus, Lycidas & Daphnis in vnum
Conuenere, ambo flammâ maiore calentes.

Hic, labentis aqua queis pronas sisteret undas,
Queis traheret siluas, modulari carmina Daphnis;

Et prior in laudes cepit sic Numinis ire,
Sic cepit Daphnis: Lycidas sic deinde secutus.

D. Ludere si calamis, si carmina dicere cura,
Prima Deo dicenda: Dei stant omnia nutu.

Ille regit terras, celi regit ille patentis
Atria, cumque suo magalia rustica calo.

L. Ille sator rerum, & vite quam ducimus auctor:
Auctori vita sua laus, sua semper apud me
Carmina erunt: vos hæc memores ediscite lauri,
Tuque, pater Tiberine, cauis euolue sub antris.

D. Aspicias, ut segetes agros, ut gramina campos
Lata tegant, late tumeant in collibus vva?
Omnia sunt illius opus: si denegat ille,
Nec segetes veniant agris, nec gramina campis.

L. Aspicias, ut torrens modo terris incubet aestas,
Aëris ut vitio pecudes moriantur & herba?
Omnia sunt illius opus: tantum velit ille,
Iam venient pluuie, iam vincent flumina ripas.

D. Triste gregi scabies, demessis inber aristis,
Florenti ceraso nebula; iuuenilibus annis
Insanisse mihi. Felix cui criminis expers
Ætas prima fuit, nec turpibus ignibus arsit.

L. Dulce apibus flores, ver floribus, aura Fauoni
Purpureo veri, tecum mihi viuere Daphni.
Tu mihi dicebas, primum te, noscere capi,
Numen ames Lycida: quis enim tam dignus amari?
D. Iam propè me perfecta virum firmauerat atas,

Cum mihi nil gratum, nisi quod me perderet, esset.

Eheu! quid volui demens! compscere vento

Esuriem, falsisque sitim restinguere lymphis.

L. At mihi vixdum etiam malas lanugo tegebat,

Sequana cum fausto iungi nos omine vidit:

Tempore ab hoc sic ille meo sub pectore crevit

Ardor, ut aestiu maturâ luce calores.

D. Qui foditis terram, qui vomere finditis agros,

Robusti iuuenes, quando fera buccina signum

Ediderit, quamuis armis fulgere decorum est,

Parcite castra sequi; pietas vix cognita castris.

L. Qui tutum gregibus pastum, laticesque salubres

Quæritis, in celsos pueri ne ducite montes.

Montibus ipse lupos stabulari, montibus agrum

Ire pecus vidi, pecudumque iacere magistros.

D. Eheu! quam pingui taurus macilentus in aruo!

Ubera quam referunt Corydoni sicca iuuenca!

Impius est Corydon, nec munera ferre sacellis,

Nec curat dare vota Deo; Deus illa rependit.

L. Ægomi salui ludunt cum matribus hædi,

Lac sub solstitium, lac frigore suppetit illi:

Pars premitur, teneris pars fetibus altera cedit.

Prima Dei cura Ægomi; Deus illa rependit.

D. Formosum terris ver est, cum ruris honores,

Cum nitidi redeunt soles; autumnus & vuis,

Pleiadis ante ortum, & pomis formosus; at horum

Si auctorem spectes, nihil est quod munera laudes.

L. Pulchra nitet cæli facies, seu nocte fugatâ

Aurora in roseis effert se lutea bigis,

Sidera seu rutilans vesper succendit; at horum

Si Dominum spectes, iam cælum & sidera sordent.

D. Omnia sol lustrat, quouis diffunditur aër.

At quò nec penetrat sol, nec diffunditur aër;

Intimus hic Deus est. frustra fugit, & sua speras

Improbis in cæcis abscondere crimina siluis.

L. Disposuit certis suis omnia sedibus auctor.

Flumina amant pisces, silvas animalia, cælo

Gens hominum nata est. frustra sibi conscribit hortos,

Frustrâ aliquis longos multâ prece postulat annos.

D. Hei mihi, quam brevis est que nobis ducitur ætas!

Vt fugit! ut ritu numquam reuocabilis vnda

Labitur! ô miseri! tam paucos fata dedere,

Et tamen è paucis multos amittimus annos.

L. Quid tum si brevis est? lux vna absumit amantes:

Non ita per campos radis solaribus vsti

Deficiunt flores, neque sic tibi noxius humor

Incidit, exesæ pereunt rubigine messes.

D. Et quisquam, ô Lycida, consumi nolit amando?
 Mors ea non mors est, Vita est melioris origo:
 Sic iterum flores videas cum Vere renasci,
 Sic putre in gravidas excrescere semen aristas.
 L. Tityre, quid clausi balant in ouilibus agni?
 Absunt iam nimium matres. absentibus agni
 Matribus ut marent, ut matres, Tityre, querunt;
 Sic absente Dco nihil est quod viuere curem.
 D. Thyrsi, quid est festâ quâ tempora fronde coloni
 Vincita gerant, agitentque choros? spem fertilis anni
 Verni imbres fecere: iuuat spes illa colonos;
 Spes me; Thyrsi, Dei (nec erit mora longa) videndi.
 L. Nulla mihi non longa mora est: quàm lenta feruntur
 Sidera! quàm tardos Titan agit aethere currus!
 Sidera, vosque precor solis properate iugales;
 Iam mihi lux toto quæuis est longior anno.
 D. Nec pisces saturantur aquis; nec rore cicadae,
 Nec volucres cantu; nec apes florente salueto;
 Nec mihi sufficiunt quibus intus amoribus vrer.
 O amor, ô nostras violentius v're medullas.
 L. Nec teneræ ventos coryli, nec frigora myrti,
 Grandinibus mixtos nec vinea sustinet imbres;
 Nec mihi fert tantos animus, quibus afluat, ignes.
 O amor, ô nostras moderatiùs v're medullas.
 D. Solus amans nouit, quo fructu protrahat amos:
 An segetes aestas; autumnus vina daturus
 An sit, in incerto est: fallunt sua sæpè colonos,
 Pastores sua vota; Dcus non fallit amantes.
 L. Solus amans nouit, quo claudat funcre vitam.
 Res amor est violenta, mori nos denique coget.
 Atque vitam cogat! crescet post fata, nec illum
 Finiet extremum, quod finit cetera, letum.
 Sic ambo cecinere, gregi dum cedere ripam.
 Poturo monuit, cantumque abruptit Amyntas.

ODE

ODE PROPEMPTICA

DE BRACHIO S. FRANCISCI XAVERII
EX INDIA ROMAM ADVECTO.

O *Naui, orto qua celeres inis
Cum sole cursus, depositum tibi
Quàm grande committunt secuti
Solicitis tua vela votis*

I *ESV Sodales! non tibi nauticum
Cupido funem sordidus absceidit,
Non vela pandit; non auaro
Diuitias Arabumque gazas*

*Debes profundo: sanctior impulit
Te cura nostris linquere littora
Diuulsa terris, & remotos*

*Hesperie penetrare portus.
I rumpe fluctus, labere naufragi
Secura ponti: Nereidum chorus*

*Per Afra deducat volantem
Saxa, Paratoniasque Syrtes.
Cursu peracto, tu superis. eris
Locanda Regnis (hoc pretium vie)*

*Et inter undosofos tumultus
Vela reges, trepidamque pinum.*

*Fauete venti: tuque frementibus
Motum procellis qui mare temperas,
Minasque ventorum, & furentes
Imperio moderaris undas,*

*Compefce fluctus; & tibi creditam
Serua carinam; dum pater alueo
Admittat exceptam benigno*

*Aufoniis Tiberinus oris.
Non illa Regem Regum Agamemmona,
Non Argonautas vellere nobiles,*

*Raptasque nequidquam fremente
Colchidos exuias dracone,
Domum reducit: vellere clarius*

*Et maius Argo depositum vehit,
Xaueriana digna celo*

*Pignora relliquiasque dextra.
Hac illa dextra est, addita tot sibi
Non antè visarum agmina gentium
Quà plaudit ether, cui Sinarum
Primitias Iaponumque debet:*

*Cui trux Auernus plus vice simplici,
Et ipsa summo perfida Numin*

Divasque detestata leges
 Impietas, superata cessit:
 Hæc est tot olim in bella ruentium
 Quæ barbarorum perculit agmina,
 Vertitque in auctores paratas
 Gentibus innocuis ruinas:
 Quæ præstituti lege potentior
 Fati, sepulcris fætida de suis
 Cadavera in vitam reduxit,
 Et gelidos animavit artus.
 Sed quod minaci turbine corciturum
 Perstringit aures murmur? inhorruit
 Pontus procellis, atque aquarum
 Mille voluminibus carinam
 Haurire fluctus non sine prælio
 Luctantur. atro concita turbine,
 Quantâ laborat in Charybdi
 Digna ratis meliore cursu!
 Proferte sacra pignora dextera,
 Pij Sodales: hæc rabiem & minas
 Furentis exarmabit Euri,
 Hæc pelagus, pelagique moras
 Compescet undas. Fallor, an atheris
 Caliginosi sidera diuidunt
 Amica nubes? an serenum
 Haud dubiis micuere signis?
 Audimur. altum dextra silentium
 Imponit undis; vim solitam æquora
 Experta spirauere pacem, &
 Imperio potiore supplex
 Nereus repressis detumuit minis:
 Fluctus residunt. Pergite, nauita,
 Et nube deterâ, secundis
 Vela alacres, data vela ventis.
 Benè est. Olympo recta minantia,
 Turresque iam nunc adspicio procul,
 Portumque, Tarpeiosque colles
 Septuplici micuisse cliuo.
 Vt cumque faustos excipiat sinu
 Viroque ventos; præcipitem ratem
 Iam fama pennarum citato
 Remigio, volucrique curru
 Præuertit. En ut gloria candidis
 Inuicta bigis per Capitolium,
 Vicina cessantes Quirites
 Ausoniis monet esse terris,
 Commissa ponto pignora, pignora
 Seruanda celo, tot Latio diu

Petita votis. Quis fremens
 Latitiâ insolitoque plausu
 Dignè Quiritum gaudia dixerit?
 Vidi Latinas, vidi ego Tibridis
 Latè superfusas cateruas
 Littore; cum simul omnis, Iô,
 Crepat sonoro ripa celestimate,
 Iô, bis io, ter resonabilis
 Responsat Echo: muta gaudent
 Saxa. datos iterare plausus.
 Hic vela strictis neclere supparis,
 Lauro ille clauum cingere; pars amat
 Velare remos, pars corollis
 Incolumem redimire pinum.
 Quin purpurato murice fulgidi
 Litanda templis vota ferunt Patres,
 Dextramque, sacratisque certant
 Reliquias cumulare donis.
 Quò, Musa, tendis, omnia peruicax
 Tentare? non hæc tam tenui lyrâ
 Cantanda; non rudi Camænie
 Conueniunt, humilique plectro.

MORS S. IGNATII.

ELEGIA PRIMA.

Dius Amor, quem nulla quies vel cura quietis
 Aut tenet, aut certè fera tenere solet,
 Vt multam in noctem pharetrâ grauis iuit & arcu,
 Et iaculis sparsit vulnèra grata suis,
 Fessus oberrato tandem stetit orbe viator,
 Quà Tiberis herbosis errat amœnus agris.
 Delius albentes tum fortè coquebat aristas,
 Vltimaque autumnii mella legebat apis.
 Gramineum struit ergo torum Tiberinide ripâ:
 Herba soporifero sponte fit apta toro.
 Sequè attollit humo, densoque insurgit aceruo:
 Ipsa comis pueri subdita ridet humus.
 Hic simul incubuit, geminas sibi complicat alas,
 Et caput auersis fulcit amor mambus:
 Supponitque humero pondus sibi dulce pharetra:
 Implicitus teneris arcus erat pedibus;
 Quem vel ebur credas, niueo vel rore pruinam.
 Non erat: hic arcus cum niue vincit ebur.
 Languidulos tandem sopor imbuit oculos,
 Victa papauerè lumina nube latent.

Intereâ dulces Eos quos depluit imbres,
 Dum legit è liquidis turba susurra crocis,
 Auricomisve thymis, violisve insidit odoris,
 Iamque refert gravido mellea dona pede;
 Ecce tibi deprendit apis, gens casta, pharetram,
 Quæ temerè in viridi strata iacebat humo:
 Dumque cauas subrepat iens per tela latebras,
 Aluear in pharetrâ credidit esse suum.
 Hic latet, hic puro liquidum mel exprimit imbri,
 Imbuit hic gratis aurea tela fauis.
 Nec mora, nectareos mox tela bibere liquores:
 Si qua ferent posthac vulnere, blanda ferent.
 Vna nihil merito sua spicula fixit amori,
 Deuia quæ pharetrâ forsan aberrat' apis.
 Sensit, uti tener est puer, & sine veste, dolorem,
 Et simul è viridi subsilit ille toro;
 Quid moliris apis, tua cum mihi spicula figis?
 Nulla nocent nobis vulnere, dixit Amor.

ELEGIA SECVND A.

Iam vigil Æneadum turres suspexerat altas,
 Iam satis in tenero flore quierat Amor;
 Ecce procul radius volucris sublustris in auro
 Promicat, angusto quâ lare rima patet.
 Quis inbar hoc vniâ neget effulsisse lucernâ?
 Ignis hic Ignati, cor cui flagrat, erat:
 Languida supremas ubi lumina claudit in umbras,
 Lumina sidereâ fulgere digna domo.
 Vultus enim penitis sedet immedicabile Venis,
 Sapè quod inmissâ cuspidè fixit amor.
 Victor at hic iterumque iterumque ut vincere posset,
 Seligit arma nouis experienda modis.
 Illa quidem absinthii funestis tingere succis
 Mors voluit, seuos mors meditata dolos:
 Iamque aloën calamis myrrhamque parabat amaram,
 Furtiuo adrepens insidiosa gradu.
 Sed vetuit, cui tela humeros resonante pharetrâ
 Increpitant: furuas depulit inde manus:
 Spiculaque ingratis ne quis linat improbus herbis,
 Iam cupit Hyblæis esse peruncta fauis.
 Eueniet quod amauit apis: dedit omina votis
 Certa piis, casto spicula melle fluent.
 Spicula promit Amor pharetrâ: sed melle tenaci
 Sensit ubi hærentes leniter articulos,
 Scilicet obstupuit (quis enim dixisset amantem
 Floris apem tali mellificasse loco?)

Dum tacitos pharetrâ egrediens Apis una labores
 Prodidit. Ingenium dulce probauit Amor.
 Et simul adducens sinuato cornua neruo,
 Imposuit geminâ tela regenda manu.
 Illa volant. fixum Ignati stat arundine pectus:
 Ardet, & vda sacro mella sub igne bibit.
 Iam moritur. Bona mors! non mors, sed mortis imago;
 Quâ moriens, Vita gaudia blanda tulit.
 Quàm placidi gemitus! suspiriaque orba querelis!
 Que lacryma! quales ima per ossa faces!
 O quibus illecebris perfusa hinc inde medulla!
 Qualia tum cordis vota micantis erant!
 Qualis odor, labiis dum vita nataret anhelis,
 Roscida seu patulis cùm salit aura rosis!
 Quis mihi, quis fato dabit vt perfungar eodem!
 Cùm mors melle linet spicula, dulce mori est.

XXXX

S. Igna-

S. Ignatius saxi fragmine percussus ignem diuini
amoris concipit.

Percussus concipit ignes.

SI liceat (Vati licet omnia scire) rogabo,
Blande puer; verbis pauca docenda tuis.
Audiit; en placidè conuertit lumina, qualis
Manè leuat croceo Lucifer è thalamo
Purpureos vultus. ò Numen amabile terris,
Quid malè inassuetos deteris articulos?
Quid tua conflictu solertia suscitât ignes?
Exiguum est silicis quod dare vena potest.
Cum libet, excusso misces incendia telo:
Cum libet, extremis ossibus ardet amor.
Ah! caue, dum tenuis queruntur semina flammæ,
Ne digitis ferrum, ne noceatque lapis.
Sic ego. Risit Amor, Vatemque affatus amicum,
Disce mei quæ sit causa laboris, ait.
Dura silex, & durus homo est; tamen abdita duris
Flamma latet, latebris elicienda suis.
Nec mora, cum volui, venis excuditur ignis:
Nemo adeo, ut rigeat, saxeus esse potest.
Liolides titulos & puluerulenta secutus
Præmia militia, durus & asper erat.
Læsimus (ò quantum fati pendebat ab isto
Vulnere, quo melior nulla medela fuit!)
Protinus ille meos concepit saucius ignes:
Et quis non illo fulsit ab igne locus?

Ignatij crebra & per multos dies continuata ieiunia.

Exiguo viuit, quia proxima caelo.

VT reparet vires, praedam Iouis armiger ungue
Diripit, & tepido rostra cruore notat.

I licet, & tuus est quaquã patet arduus aether:

Aetheris in campis pascere: tuta via est.

Ecce recens sudat madidis Aurora capillis,

Et fauet & pennas euocat aura tuas.

I procul, & tenuem magis ac magis aëra carpe:

I, matutinas combibe delicias.

Exiguum stille satis est, & simplicis auræ:

Stilla sitim tollet, tollet & aura famem.

Dum loquor, illa solum fugiens Iouis pascitur vado:

Sed tamen arguto quod capit ore, parum est.

Non tibi Loiolidae tenuis se conferat ales,

Dum nihil in terris, quo satieris, habes.

Septimus Eois iam sol caput exserit undis,

Cum tibi non ullus venit in ora cibis.

Scilicet aethereo pendes sublimis olympo,

Et Superum latices ambrosiamque bibis.

Viuitur exiguo, quoties mens proxima caelo est:

Quid petat è terra puluere plena Deo?

Xxxx 2

Nobilis

Nobilis quidam, qui, nisi Ignatius vstulari mereretur,
sefe igni deuouet, eodem die igne perit.

Malè luditur igne.

Qualis missus ab Indiis
Humani docilis simius ingeni,
Dum ludit procul arbitris
Accensoque salit fomite, Martio
Si fors subdita pulueri
Ætneis tonuit flamma fragoribus;
Ille turbine protinus
Commistus piceo, fertur in athera:
Talis ludere, Telephe,
Audes igne sacro, dum malè deuoues
Flammis innocuum caput,
Et dignus nisi sit, ipse voracibus
Consumi petis ignibus.
Audiris facili, Telephe, Nunnini:
Audiris, neque roscidis
Noctem veltus equis Hesperus inuehet,
Quin votis Deus annuat,
Et te vindicibus torreat ignibus,
Mutatis seria ludicris,
Et risu gemitus, & lacrymis iocos.

Ignatius

Ignatius P. Fabrum adhibet ad conuersionem Xauerij.

Sölus non sufficit ignis.

Arte opus Ignati : solus non sufficit ignis:
 Arte opus est : flectes arte , quod igne nequis.

Vidi ego, calatum clypei cüm fingeret orbem,

Non solo ferrum molliit igne faber.

Non labor vnus erat : pars urget follibus auras,

Mersaque stridenti temperat ara lacu;

Pars massam exercet , pars altera forcipe versat;

Hec duris aptat cotibus , illa terit.

Manabat plenis sudor per corpora riuus:

Usque adedò multà stetit arte chalybs.

Æstuat , & valido flagrat Xauerius igne;

Formari solo non tamen igne valet.

Verùm vbi solertis Fabri manus addita , sese

In partem duci quamlibet arte sinit.

Adspice vt immissos exercet spiritus ignes,

Totaque flammato massa recocta foco est.

Ardentes animos (animus stridoribus ardens

Proditur) iniecta temperat imber aqua.

Quem gemitum referunt auditi incudibus ictus?

Quà non exhaustus sedulitate labor?

Mille operum Faber est : nec respirare potestas.

Tanta Xauerium fingere molis erat.

Xxxx 3

Ignis

Ignatius è cathedrâ diuini amoris igne
concionem inflamat.

— Cælestibus armis
Eminus expugnat. —

B Ella Syracosis affuderat horrida portis
Mauors, Sicanum classe Neptunum premens:
Undique mortis erat pavor: hinc hostilia tela,
Et inde dira fortius telum fames:
Obsessis spes nulla super, solatia donec
Summa Archimedes orbe speculari attulit.
Nempe leues radios dispersaque lumina cogens,
Hostemque classemque igneo inuoluit globo.
Prisca fides. Nostri sed non est fabula sæcli
Ignatius igne corda cælesti occupans.
Cernis? Ut ore tonet, ut vibret fulmina lingua,
Totoque vultu flammeas spiret faces.
Eminus è sacrâ expugnat pectora rostris,
Quæ prona ad omne vela pandebant nefas.
O bene! Vincit amor, sacro flagrat igne, timeri
Quæ turba celo potuit, & potuit solo.
Vicit amor! Victor (mirum) victique triumphant:
Arfisse corda, Vincere & Vinci fuit.
At vos ô flammis rutilum genus, ite, dearum
Induite formas, lucidisque siderum
Permissa choreis, similes Tritonidos Argus,
Monstrate tuam ratibus incertis viam.

Sicut naues
Æneæ in
deas milita-
ta.

Ignatius

Ignatius feruenter orans à terrâ eleuatur.

Sursum rapit ignis.

Quid toties volucres Persæi per sidera cursus,
 Bellerophontæum quid celebratis equum?
 Quid canitis paribus, fato licet impare, pennis
 Cum patre athereas Icaron isse vias?
 Credula gens Vatum, fallique & fallere gaudens,
 Non iter hoc homini, quo petat astra, datur.
 Discite quæ prosint terras fugientibus artes:
 Quâ Loiola præit, non operosa via est.
 Cermitis, accensæ tendant ut in athera flamma,
 Et subeant celeri per spatia alta fugâ?
 Hæret iners terra puluis prius; at simul ignem
 Concipit, ignauam linqere gestit humum:
 Sic mens ad superas euadere nititur auras;
 Nititur, at tardo pondere pressa iacet.
 Verùm ubi diuinus de calo concipit ignes,
 Seminaque in claras emicuerunt faces;
 Nulla mora est, sequitur, cognataque sidera lambit:
 Interdum & corpus, quod volat ipsa, rapit.
 Tantaque vis flammæ est, clauso disrumpitur æstu.
 O nimum felix sors in amore mori!

Som-

Somnium Xauerij de subsidio Indis ferendo.

Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?

Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?
 Credamus: faciunt somnia vera fidem.
 Ardebat nigros Franciscus visere Mauros:
 Qualia de Mauris somnia finxit amor!
 Sæpè per ardentes discurrere visus arenas,
 Sæpè rubis plantas vrere, sæpè niue.
 Nunc audita queri, nunc spondâ visa sedere
 India, squallenti sanguinolenta comâ.
 Interdum mueos illic inducere mores,
 Interdum sacrâ tingere corpus aquâ.
 Sæpè etiam inflexâ Maurum ceruice subibat:
 Paruaque ceruici sarcina Maurus erat.
 Quid Franciscus amet, Francisci consule noctem;
 Fallere te, quamuis fallere docta, negat.
 Non illas Morpheus, non illas Phantasus Umbras
 Obtulit: hæc vates somnia misit Amor.
 Hinc niger Auroræ populus, multusque recursat
 Maurus, & in cursus barbara Regna patent.
 Has amat, has querit merces: hæc sarcina fesso
 Gratius est gazis, Indica terra, tuis.

Xauc-

Xauerius, orbe peragrato, moritur in
littore Chinarum.

Tum te terra teget, cùm totum impleueris orbem.

Cingite fronde caput: Xauerius orbe laboris
 Deficit impleto: cingite fronde caput.
 Amplius ille nihil potuit superaddere ceptis:
 Tota peragrata est India, iam satis est.
 China, Goa, Iapon, Ternata, Moluca, tot urbes,
 Quae toties inita caussa fuere viae;
 Totque alic gentes, tot primo subdita Phœbo
 Littora, sudoris plus habuere satis.
 Ergo vel extremam cùm nil superesset ad Eos;
 Ipsi terrarum finibus immoritur.
 Immoritur votis ingentibus, orbe repleto:
 Cynthia sic etiam plena perire solet.
 Cynthia terrarum, cali Franciscus ab Umbrâ
 Palluit: exanimis vultus, amanti erat.
 Obruitur tenebris & furnâ Cynthia nube:
 Franciscus radius obruit astra suis.
 Non iubar hoc magica carmen tenuauerit artis:
 Nil opus ad numeros era repulsa sonent:
 Perstat, & integros ubi vita reliquerit artus,
 Manus ab extincto corpore lumen erit.

Yyy

B. Fran-

B. Franciscus Borgia stemma suum virtute nobilitat.

O, nihil: at numeros sic facit innumeros.

Cui sceptrum, cui proffit ebur, cui sanguinis auctor,
 Gloriaque à magnis vera petatur auis,
 Nostra tabella docet. Priscæ cumabula gentis
 Lustret, & ex ortu ducat utroque Iovem,
 Nobilitas nihil est. Armis victricibus hostem
 Terreat, & sceptro Regna subacta suo,
 Ab nihil est. Nihil est titulis clarere superbis:
 Nec si terrarum margine claudat opes.
 Vt tamen vna suum numeris dat littera pondus,
 Sic pretium virtus omnibus vna facit.
 Lombardie turres, & magnum Gandia nomen,
 Spretaque Francisco purpura testis erit.
 Progemem longo deductis ordine ceris
 Enumera: titulis par erit illa suis.
 Prima tamen stirpis laus est. Franciscus: ab ipso
 Nobilitas verum sumpsit avita decus.
 Quid modo digestis tabulis comprehendere laudes
 Incipiam? numero copia maior erit.
 Nil ceræ veteres; at ceris addita virtus.
 Ex nihilo numeros condidit innumeros.

In imaginem B. Aloysij, cuius pedibus adiacet
corona Marchionatus euerfa.

Rectè de gloriâ iudicat, qui eam ex alto despicit.

Quid iuuat Oebalio Regum procedere cultu,
Et noua sub titulos cogere Regna suos?
Cui non auriferis Hermus celebratus arenis?
Nec tamen hoc felix nomine Cræsus erat.
Et Priamus quondam Regnis opulentus auitis,
Vna tamen tantas nox tumulauit opes.
Quid, quòd Alexander domito tandem orbe subactus,
Mentitum didicit non superesse patrem?
Decipit Imperij fulgor simulatus, & aurum
Fallit, nescio quo lumina uicta modo.
Decipiunt oculos gemmarum luce corona:
Ex alto pronas despice, tutus eris.
Sic utinam fasces spectasset Iulius! & tu
Qui proprio, Antoni, turpiter ense iaces!
Impia non medio flagrassent bella Senatu,
Nec gemeret uersos Roma sepulta lares.
Scilicet insano stimulos sub pectore uersat,
Et fame nimis est imperiosa sitis.
Proteris euerfas melius, Gonzaga, coronas:
Sic Regum titulis altior ire potes.

B. Stanislaus pridie Virginis Assumptæ moritur.

Vt assumar.

Fortè leues vacuo quassabat in aëre penas
 Ad solium magni prapes itura Iouis.
 Viderat hanc viridi speculatus regulus ulmo,
 Et simul athereas arsit inire vias.
 Sæpè fatigatum vidi requiescere, sæpè
 Nitentem pennâ deficiente queri.
 Quid faciat? vacuâ gemeret cum solus in umbrâ,
 Hei mihi! quàm visu pulcher olympus, ait:
 Scilicet excelsâ nihil est formosius atrâ:
 Non tamen est pennis hæc subeunda meis.
 Tollite me saltem Zephyri, me tollite nimbi:
 Remigio adspirans proderit aura meo.
 Dixerat hæc, sibi vel potuit dixisse videri,
 Aëre cum vacuo fulua pependit auis.
 His, ait, his etiam calum tentabimus alis,
 Et tergo admissum sustulit illa suo.
 Ecce etiam ad Superos rapitur pulcherrima Virgo,
 Quam circum aligeri concinuere chori.
 Mater, iô, magni calum conscende Tonantis:
 Sed puer est, Domina qui velit ire comes.
 Da veniam: per te superas euadat ad arcès:
 Te colit, & puer est, nec graue pondus erit.

Marty-

Martyres Societatis IESV.

Cæsa triumphat.

Laurus ô magnis celebrata Diuis,
 Laurus ô vatum decus & voluptas,
 Digna tu Regum redimire crines,
 Digna Deorum!

O quis hinc tandem referet coronas,
 Cælitum textas manibus, comisque
 Cælitum dignas! age, cui paratur
 Nobile sertum?

Dic puer cuius petitur triumpho?
 Ille par vobis humiles relinquet
 Celsior terras, hominesque supra
 Sidera viset.

Sanguinis si quos animæque magna
 Prodigos hausit sceleratus ensis,
 His triumphalem proprioque sparsam
 Sanguine laurum,

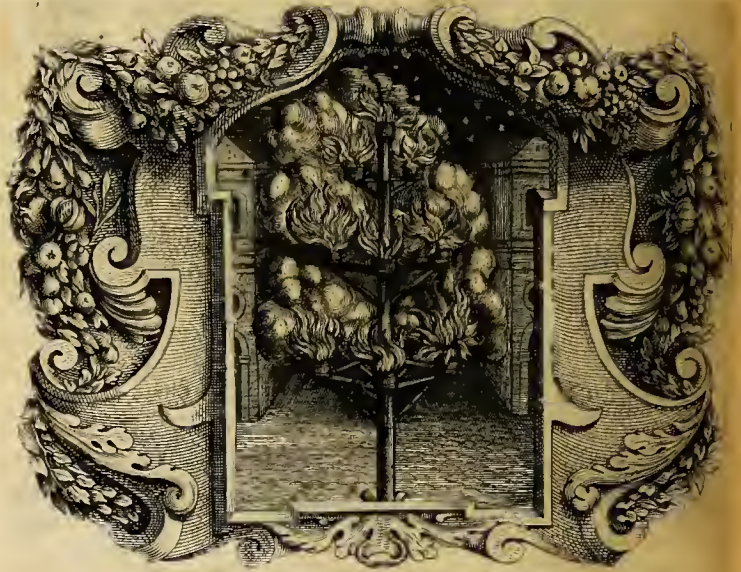
His & augustam Superum Senatus
 Destinat pompam, niveosque currus.
 Dixit, & victrix acies IESV
 Fulgida signis

Emicat campo, meritisque victa
 Frondibus celfo parat ire olympo,
 Et canit magnâ simul omnis io
 Voce triumphæ.

Y y y 3

Marty-

Martyres vasa Dei electa, quibus Iaponia triumphat.

Hæc signa triumphhi.

Adspectis impositis nuper cocuntia flammis,
 Nunc iterum flammis vasa perire suis.
 Sic quoque quam castris pietas adscripsit IESV,
 Obiicitur sancta turba cremanda pyra.
 Quis dolor hec, quis signa furor feralia struxit?
 Barbara que tantos edidit ira rogos?
 An pia gens iterum tædis lucebit in illis,
 Que fulsere tuis, Roma cruenta, visis?
 Non hec, barbaries ludos imitata Neronum,
 Flamma tua est: quamuis hec quoque flamma tua est.
 Scilicet hæc sacris olim deuota triumphis
 Agmina ad Auroræ littora misit Amor,
 Et totidem soles mundo dedit. O quis euntem
 Me ferat in campos barbara terra tuos,
 Vasa triumphales vbi spargunt ignea flammæ,
 Visaque sunt radius esse decora suis!
 Inde Fides pulsus collucet pura tenebris,
 Astraque sunt medio mille videnda die.
 Iungere Phæbus equos frustra velocibus horis
 Imperet: hæc alium lux dedis orta diem.

P. Carolus Spinola lento igne comburitur.

Dulce & decorum est.

Omnia qui vincit, victus calcabitur ignis?
 Distet & effrenis frena subire rogas?
 Iam didicit. Victo salamandra potentior igni
 Nequidquam ardentem excipit ore faces.
 Scilicet indomiti non semper vincitis ignes:
 Est etiam quæ vos vita domare potest.
 Languida vis flammæ est, animos si flamma ministrat,
 Maior ab interno si venit igne vigor.
 Eustachius tauro frustra conclusus aheni
 Vivit, & à flammis ne moriatur habet.
 Languida Laurenti perisset laurea, ab ipsis
 Nisi foret hæc illi laurea nata rogis.
 Theclam quis nosset, nisi Theclam proderet ignis?
 Luce suâ manus Lucia nomen habet.
 Quid memorem Heroës alios, quibus una voluptas
 Fortiter ardentem sustinuisse pyram?
 Ardet, & in rutilis florescit Spinola flammis,
 Multaque ceu dulci vernat ab imbre rosa.
 Sanguineusque rosei color est; atque inde decorum
 Ignibus in mednis vivere, dulce mori.

IMAGO
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER SEXTVS.
SOCIETAS
FLANDRO-BELGICA.

CAPVT PRIMVM.

De Societatis in Belgium admisione.

AROLO Cæsare Belgarum Principe, Mariâ Hungariæ Reginâ Caroli sorore Prouincias gubernante, Societas IESV Romæ condita, trans Alpes per Galliam in Belgium progressa, quanto difficilius tardiusque radices agere cœpit, tantò iam semel actas sparsit latiùs, & maiori firmitate defixit. Id planum facere aggredior toto hoc libro singulari. Nam cùm copiosè hactenus tractatum sit de vniuersâ, quàm latè patet, Societate;

æquum fanè de nostrâ Belgicâ singulatim aliquid dicere. Quæ, si omnes orbis Christiani partes circumspicis, nulli quidquam de statu & flore concedit, & quod paucis concessum Prouinciis, inde vsque à primis Societatis incunabilis sua arcessit exordia. Constat enim iam tum olim à primis ex illo decemuiratu Patribus, Ignatio ipso, Petro Fabro, Iacobo Lainio, Alphonso Salmerone; ab aliis magnis post eòs viuis, Hieronymo Domeneco, Andrea Ouiedo, Francisco Stradâ, Hieronymo Natali, Petro Ribadeneirâ, & id genus aliis nostræ militiæ Antesignanis, aditum atque habitatum Belgium fuisse. Et Ignatius quidem, animo iam ab armis ad litteras conuerso, in Parisiensi Academiâ necessarius ad profequenda studia præfidiis destitutus, è Belgio nostro, quâ potissimum laude gloriamur, è Belgio, inquam, nostro, præ aliis ferè nationibus benigno in egentes & liberali, petenda sibi (nec frustra) existimauit.

S. P. Ignatius è Belgio stipem petiit.

Frequens

Frequens enim colligendâ in annum stipe Antuerpiam Brugasque venit, hanc Flandriæ, illam Brabantiæ opulentissimas eâ tempestate vrbes: ac Brugis quidem ad conuiuium vocatus à Ludouico Viue, magni nominis doctrinæque viro, ita se gessit, vt, remoris mensis, Viues cum hominem sanctum, atque haud dubiè Religiosam aliquam Familiam conditurum dixerit. quod viri sapientis dictum nonnemo ex conuiuis statim ipsi Ignatio rerulit, & ab Ignatio certâ causâ proditum Ioannes Polancus vir omni fide dignissimus (qui & ipsi, & duobus post eum Præpositis Generalibus Lainio ac Borgiæ, à secretis fuit) testatum litteris ad posterorum memoriam reliquit. Antuerpiæ verò in multorum coronâ Petro Quadrio Methymnensi affituisse constat, fore vt is ipse in suâ patriâ Collegium aliquando Societari excitaret. & excitauit sanè Quadrius multis post annis, pari suæ pietatis & Ignatij vaticinantis comprobata fide. Nec silentio inuolui debet, quod à nonnullis piè obseruatum, ad quas Antuerpiæ diuertebat ædes Ioannis Cuellar, in earum superliminari lapide inscriptum legi, *Non nobis Domine, non nobis.* quasi vestigium Ignatianæ pietatis apud hospitem relictum, iam tum suum illud solenne spirantis, *Ad maiorem Dei gloriam*: aut modestè indicantis, quò sua his subsidiis alenda studia spectarent, & denique essent euentura. Ceterùm vtrouique non modò liberaliter, sed vclut sanctum hominem reuerenter habuere viti opulenti, præsertim genere Hispani: quem molestâ in Belgas excursionem leuaturi, collectam inrer se cleemosynam ei consignauere Patisiis; ac multorum nomina hodieque memorantur, quorum posteri ambitiosè pro summâ laude sibi vendicant, Ignatium apud parentes suos hospitem fuisse. Quid iam Petrum Fabrum, Sociorum ab Ignatio secundum, tres ipsos menses traduxisse Louanij dicam, summâ nascentis ibi Societaris commendatione? quid Iacobum Lainium supremo apud nos fungentem Magistratu, Bruxellis, Antuerpiæ, Louanij fuisse, ac præclara suæ sapientiæ, grauitatis, eloquentiæ argumenta Belgarum populis dedisse? quid Alphonsum Salmeronem, geminatis vicibus, nunc Cardinali de Morulâ, nunc Carolo Cardinali Caraffæ ad Philippum Regem Legatis, comitem à Supremo Pontifice darum venisse Bruxellas, ac consilio suo & eruditione rei Catholicæ plurimùm profuisse? Sed necesse non est diutiùs commemorare viros illos Societatis principes, qui iam olim nostro Belgio illuxere: rem ipsam aggrediamur, & quod superiotibus quinque libris de vniuersâ ostensum Societate, iam de Belgicâ, quibus orta sit initiis, & quò progressa; quid egerit, pertuleritque; quibus clara sit ornamentis; certo Caputum ordine, quantâ potest breuitate, dicamus.

Nascituræ in Belgio, & magnos in animorum salute procurandâ progressus facturæ, Societatis vaticinium celebre fuit, antequam illa Sedi Apostolicæ pro Religioso Ordine probaretur. Nam anno supra sesquimillesimum trigésimo sexto Arnhemij, principe Geldrorum oppido, Reynolda perquam honesta mulier ac Deo familiaris, post mariti mortem facultatibus suis xenodochio transcriptis, vsu carniū pisciumque sibi interdicto, admirabilem vitam agens, altissimæ rerum diuinatum contemplationi vacabat. Huic aliquando Deus suauiter illabens,

Z z z z

furu-

Sacchinus in
præfatione
Apologeticâ
Hist. Societatis.

Hist. Societ.
lib. 1.

Plures è
primis Patribus in
Belgio fuerunt.

Vaticiniū
de Societate
Belgicâ.

futuram proximis annis Reipublicæ Christianæ speciem ob oculos posuit; ostendens quantis propediem tempestatibus ac procellis esset agitata Religio, quæ dissidia Principum, quique bellorum turbines totâ Germaniâ Galliâque, ac ipsis potissimum Belgicis Prouinciis, futuri posthæc spectandum dabat nouum quemdam Sacerdotum Ordinem; qui salutis humanæ diuinæque gloriæ sitientissimi, in deducendis ab errore mortalibus, & Catholicâ Religione restaurandâ, strenuissimam pariter atque vtilissimam operam nauarent. Hoc visum sibi diuinitus oblatum Reynolda cum in coronâ cognatorum ex ordine retulisset, ad Canisium tredccennem puerum inter propinquos fortè adstantem conuersa, leniterque demulcens, ex Religiosis illis Sacerdotibus nouis vnum inter primipilos fore prædixit. Itaque non casu aliquo, aut humanâ destinatione, sed consilio prorsus diuino Reynoldæ olim communicato, ab eâque tantò antè prædicto, delata in Belgium Societas tam modicis cœpit initiis, tot iactata est ventis ac tempestatibus antequam agere radices potuit; vt, si alia deessent signa, hoc vno satis illius in Belgio collocatæ auctor prodiceretur Deus. Certè annis omnino quatuordecim laborandum fuit, antequam possessionis iure donaremur. Cuius tantæ moræ causas video manifestas, aliorum maleuolentiam, aliorum præoccupata iudicia, & rerum nostrarum ignoracionem; altiore & reconditam, occulta Dei iudicia patriæ delicta vlciscentis. Sed hoc agamus, atque ab initio enarremus, quemadmodum illo tot annorum spatio cum maximis difficultatibus luctata Societas, extricatum denique laqueis pedem, iure suo Regiâ auctoritate concessio, posuerit in his Prouinciis, stabilemque adhuc tenuerit, magno rei Catholicæ, magno Belgarum bono.

*Qui primi
de Societate
venere
in
Belgium.*

Flagrabant atroci bello nobilissima Europæ Regna Hispania Galliâque, rupto inter Imperatorem Carolum & Franciscum Regem fœdere, ibatque tum sæculi superioris annus supra quadragesimum secundus; quando Rex Franciscus seuerè edixit, vt, quotquot de Cæsaris ditioe erant, excederent Regno omnes ante octauum diem. Ergo de sedecim Sociis tunc Lutetiæ studiorum gratiâ versantibus Hispani octo, Domenecus, Ouedus, Aragonius, Strada, Æmilianus Loiola Ignatij nepos, Ribadeneira cum duobus aliis exite coguntur; Deo vtrique illam è Galliâ ciecctionem in Belgarum commoda disponente. Nam Domenecus, qui Parisiensi Domui præfuerat, nouæ ductor colonix cum septem Sociis, haud dubio Numinis instinctu, Louanium, vnicam tunc Belgij Academiam, ingreditur Idibus Augusti, non toto à confirmatâ Societate biennio; ibique sua singuli studia vel Theologiæ, vel Philosophiæ, perfequi instituunt.

Est Louanium magno scripta Lipsio ciuitas Brabantix prima, prædiues olim lanificij emporium, nunc præstantiore ornamento publicum doctrinarum omnium Gymnasium. Situs loci amœniôrne sit an salubrior, incertum: certè cum Europâ totâ meritò contendit. E pratorum enim æquabili planitie, tam intra quàm extra muros, amœni colles exsurgunt, aut vitibus constiti, aut siluis & fruticetis opaci, aut cerasætis & pomariis vberes, aut ædificiis conspicui; quidam etiam per accliuia segeti-

segetibus læti. Hos inter Dilia fluius nauium patiens, & gemini aliunde torrentes ex fontibus circùm vndique scaturientibus effusi, per vrbem rapidè feruntur. Cùm igitur in hac tam amœnâ vrbe ac nobili disciplinæ omnes in primis florerent, ex eâque tamquam ex fonte doctrina & religio in reliquum Belgium deriuarentur; nihil opportunius euenite potuit, quàm nostros in eâ sedem figere, vt ceteræ Belgarum vrbes, vnde erant solitæ pietatem petere ac eruditionem, inde vtramque nouæ accessu scaturiginis defluentem deinceps copiosius haurirent. Iamquæ à Sociorum aduentu vertebatur annus, nequedum præter bonæ vitæ exempla quidquam ab iis agebatur in salutem animorum; cùm Stradæ iuueni quartum ac vigesimum agenti ætatis annum, atque in Falconensi Gymnasio Metaphysicis operam danti, iniectus est ardor, quod nuper in Italiâ fecerat, ex agro quoque Belgico messem aliquam Deo colligendi. Res erat dubiæ fortis vtram in partem acciperetur: tamen aleam iecit, & cecidit opinione felicius. Ante omnes Ruardum Tapperum, Louaniensis Academiæ Cancellarium, primæ auctoritatis virum, vclut caput arcemquæ aggressus, eò iuuenis suo sermone induxit, vt ternas quotidie horas ex summis ereptas occupationibus, in exercendo spiritu rebusquæ diuinis nostro more commentandis collocaret. Expugnato Tappero, quasi iam cursu ad omnem victoriam prono, Cornelium Vishaurum, probatâ vitæ sanctimoniâ Sacerdotem, suoapte ingenio ad ineundam Societatem propensum, vt citò manus daret impulit, suisquæ adiunctum castris, eodem armorum spiritualium genere tam feliciter pugnare docuit, vt Belgarum deinde multi à Cornelio victi, ad Societatis signa, Deo in salutem hominum militaturi, conuolarint.

*Strada
Louanij
Societatem
illustrat.*

Ignatius interea tanti ignarus incrementi, missis ex Vrbe litteris, iubebat quamprimùm, deserto Louanio, Socios omnes in Lusitaniam proficisci. Nam cùm Ioannes Tertius, æternâ Rex memoriâ dignus, per amplum Conimbricæ Collegium & Academiam nobilissimam moliretur, suos vndequaque eò mittendos putauit Ignatius; sed potissimum euocatos Louanio, vbi cum inopiâ studiis inimicâ luctabantur. Sed qui Societatis semina iam commiserat Belgio, eandem radices quoque inibi agere volebat Deus; eoque Sociorum profectionem, ab Ignatio immature imperatam, suo ipse quo gubernat vniuersa consilio retardauit. Iam enim obediendi studio Sociorum tres, Strada, Ouiedus, Aragonius, reliquis mox secuturis, præcurrebant Louanio in Zelandiam, captandæ navigationi: sed, aduersis ventis iter prohibentibus, ægrotante insuper Aragonio, diuinam inde voluntatem prudenter interpretati, Louanium desperatâ per id tempus navigatione redierunt. Haud multò post adsuit Coloniâ Petrus Faber, iussu Ignatij & ipse nauigaturus in Lusitaniam, & Sociorum reliquos, si fors restarent, secum Louanio abducturus: sed ne tum quidem maturum abitum, non absque prodigio, diuina ostendit prouidentia. Nam cùm Faber aduentu suo mirè lætum Cornelium Vishaurum, atque instar Marthæ sagacem, animaduerteret, iussit hominem sine curâ esse, nec fatigari tractando vnus noctis hospite, propediem se ac Socios duce obedientiâ

*Petrus
Faber Lo-
uanus
uenit,
excipitur
à Cornelio
Vishauso
homine
sancto.*

in Lusitaniam vela facturos. Percussus tam inopinatâ voce Cornelius, Aduersari, inquit, obedientiæ nec ausim equidem, mi Pater, nec omnino debeo. Sed illum tamen, qui, cum ex vsu est, obedientibus frenum iniicit, CHRIS TVM inuoco, ne te hinc auolare permittat, sed, quanto tempore necessarius es, remoretur. Subrisit Faber, ac nihilominus postridie Antuerpiam pergit, inspecturus Lusitana nauigia, quæ Veras Walachriæ in Zelandiâ oppidum appulsa ferebantur: quæ vt instructa & ad soluendum expedita iam vidit, confestim nauigationis socios deducturus Louanium redit. Vix redierat, cum tertiana febris quasi in limine præstolata, virum inuadit sternitque, ac tamdiu tener, vt iam Medici, morbo artem superante, de vitâ conclamaturn pronuntiarent. In hoc tandem discrimine cum Fabro venisset in mentem Cornelij pro suâ Louanij commoratione nuper CHRIS TVM obtestantis, cum ad se accersitum rogat, iam retractet preces, & quibus votis tam diuturnam febrim aduocarit, iisdem aliquando depellat. Fecit imperata simplici candidoque pectore Cornelius, atque exinde melius factum est laboranti. vt iam nemo dubitaret, morbum illum non humanâ causâ, sed diuino nutu aduenisse; & palàm Medici fatebantur, nequaquam videri à naturâ tantam illius mali fuisse pertinaciam.

*Faber
quid egerit
Louanij.*

Sanè Faber quo tempore Louanij per inualetudinem moratus est, incredibile quanta fecerit animorum lucra, quantum famæ ac nominis pepererit Societati. Quotidie viri magni, vrbis atque Academiæ Principes, grauissimis de rebus decumbentem illum quasi quoddam oraculum consulebant. Permulti, sepositis domesticis curis, illi se dabant piis commentationibus excolendos: quorum in numero Theodoricus Hesijs Leodiensis Ecclesiæ Prodecanus, Quæstorque Catholicæ Religionis, qui quondam Adriano Pontifici Maximo ab arcanis, & à facris confessionibus fuerat; imò cuius consilijs Pontificatum ille suum rexisse ferebatur, quemque, propter vitæ integritatem splendoremque doctrinæ (nisi mors interuenisset) in amplissimum Patrum Purpuratorum ordinem cooptasset. Hic talis tantusque vir, post illas mentis exertationes, totum se Fabro tradidit, Societatem, si suâ voluntate res ageretur, cum eo initurus. id quod Faber, ætatis personæque habitâ ratione, haud permittendum ratus, suasit, vt & optimæ vitæ exemplo, & quâ valebat auctoritate, Canonicis vniuersoque Leodiensium Clero ad dignos illo statu mores virtutemque populo spectabilem pergeret præluere. Nec verò suis deerat, qui tantopere proderat alienis. Franciscum Stradam excitauit tironem vetus Magister ad Latinas conciones: quas ille iuuenis magnanimus primùm in Falconensi Gymnasio ad discipulos, quorum ipse erat vnus, cum bonâ Magistrorum gratiâ habuit, tum in Porcensi quoque, ac demum in Pontificio Theologorum Collegio peramplo; concurrentibus tantâ copiâ ad eum audiendum Academicis, vt Doctorem primi, quò latiùs pateret utilitas, Fabro auctores fierent transferendæ concionis ex istis Collegiorum angustiis in Diui Michaëlis sacram ædem, de præcipuis vnâ. quorum postulatis haud grauatè annuit Faber: vtque animos in re arduâ iuueni adderet, nèc noui laboris cura vel Philosophicis officeret studiis, vel vires ad magna crescentes præma-

præmaturè obrucet opprimeretq̄ue; concionum argumenta dictabat æger ipse de lectulo, ac diuidebat in partes, variumq̄ue addebat ornatum. id quod Faber extemporaneo sermone haud difficulter poterat, depromens opes ex thesauro cultissimi p̄c̄toris, tamquam ex quodam sapientiæ sacrario, nihil vt Stradæ prop̄modum præter actionem vsuq̄ue memoriæ, quâ valebat plurimum, relinqueretur. Hac igitur tantâ ope validus iam orator, Fabri dimicabat armis, ardorem addebat de suo, tamq̄ue auidè audiebatur, vt præcipui Theologiæ Doctores, & quotquot Louanij residebant Ordines Religiosi, ex vnus adolescentis ore penderent. tantosq̄ue excitabat animorum motus, vt nemo non copiosis manaret lacrymis, atq̄ue ipsæ feminæ, famâ concionantis excitæ, quamuis Latini imperitæ sermonis, totâ ex vrbe concurrerent ad spectandum os agentis, & quos spirabat ignes, si intellectu non possent, visu saltem ipso colligendos.

Haecenus bellissimè & supra spem secundis ventis Louanij Societas ferebatur: suspiciebant Fabrum ceu hominem cælo lapsum: in Stradâ vim eloquentiæ inauditam admirabantur: Cornelius veterem sanctimonix famam maiori nunc etiam ratione possidebat. Sed tam blandè ridentem felicitatem breui tempestas Academica interrupit eò grauior, quia multarum post se identidem procreatrix. Urgebat inportunis apud Ignatium litteris nouas Sociorum copias Conimbricam mittendas Simon Rodericius, decemuirorum vnus, Prouinciæ Lusitaniæ Præfectus: eodemq̄ue tempore Ioannes Poggius Romani Pontificis Nuntius agebat, vt supremo imperio Faber Coloniam redire iuberetur, ad prohibendas eius Ecclesiæ nutantis sub Hermanno Archipræsule ruinas. Itaque ex diuturnâ ægritudine conualescenti Fabro, noua mandata ex Vrbe adferuntur, vt, Sociis sine cunctatione in Lusitaniam dimissis, ipse pristinam Colonix stationem repetat, retenturus in fide Hermannum, nobilissimamq̄ue Ecclesiam ab insanâ Lutheri contagione vindicaturus. Ergo dum iter suum pro se quisque adornant, sparsus de Patrum profectio rumor compleuit urbem, atque ex Academicis lectissimos iuuenes nouemdecim, Belgas omnes, excitauit ad petendam à Fabro vitæ atque itincri societatem. Faber tanto numero prudenter vsus, selegit nouem, quos cum Stradâ, Ouiedo & Aragonio in Lusitaniam destinat: ipse cum Æmiliano Loiolâ, & Lamberto Castrio Leodiensi, Theologiæ Baccalaureo, ac nuper in Philosophico stadio primâ palmâ donato, Coloniam profecturus, reliquos Cornelij curæ commissos uenit abire Louanio, ad tempestatem, quam impendere prospiciebat animo, ne vehementiùs fureret, mitigandam. Vix cum illo messis collectæ manipulo Faber ac Strada discesserant; continuò in Cornelium, nullâ prioris vitæ sanctitatisq̄ue reuerentiâ, insurgere ciuitas, dolore animi vincente rationem: alij suos liberos, alij discipulos repetere à paucis impostoribus (sic loquebantur) indignissimè raptos. Sed in primis fremebant Gymnasiarchæ, quos tot suorum tam insignium Academicorum tam repentina iactura vehementiùs torquebat. Itaque

Nouemdecim Belgæ Fabro se tradunt in Societate.

Ex Archiuo Coll. Louanij.

Cornelius Vishnauus patitur Louanij,

rentur : ac si quem fortè Cornelio propensum odorabantur, hunc verbis deterrebant , & quasi grande auersuri malum , domesticis Collegiorum claustris arctissimè custodiebant . At enim quæ spes victoriæ in pugna cum Deo ? aut quæ tanta humanæ mentis sagacitas ? quæ vis consiliorum ? quæ prudentiæ magnitudo ? qui conatus tam fortes aduersus decreta Numinis nutu omnia gubernantis ? Sanè quantò illi prohibebant magis , tantò præstantissimus quisque Academicorum , diuino agente Spiritu, ad nostrum Ordinem ardentius conuolabant : quorum in numero Adrianus Adriani Antuerpiensis, Antonius Vinckius, Petrus Gillonius, Nicolaus Florentij Goudanus, qui primam ex Philosophiæ curriculum lauream fuerat adeptus; viri omnes deinde magni, & rebus in Societate gestis illustres . Nimirum illis ipsis, quæ contra nos sumpserant , armis in sua damna , & lucra nostra, utebantur aduersarij : nec enim, si vellent, suorum ad nos accessum promouere magis poterant quàm prohibendo.

Inter hæc Faber, postulante rursus Lusitano Rege, & nutu accedente Pontificis, Colonia per Belgium in Lusitaniam tendebat : cuius postliminiò redeuntis conspectu respirauit Cornelius; & quod vix credas, ad præsentiam viri tetra illa Louanij nubes quasi ad conspectum redditi solis euanuit. Inde Veras Lusitanarum nauium in Walachriâ Zelandiæ insulâ stationem pergenti comes ire Cornelius voluit. Quo in itinere hoc memoriâ dignum euenisse nostri Annales memorant . nauem, quâ uehebantur, medio in cursu ventus repente defecerat, & remiges dabant manus vano labore iam fracti : qui cum Fabrum Corneliumque inter se sine curâ colloquentes adspicerent, stomachum in eos vomunt, linguâque vernaculâ increpant, quid ita improbè garrissent, cur non orando fatagerent, vt secundus afflaret ventus, quo destituti numquam Veras eâ nocte pertingerent ? Faber Allobrox cum, quid illi inter se iactarent, ex Cornelio rescisset; reprehensionem placidè ferens, Rectè, inquit, monent; age demus nos in preces. Simul eas inchoabant, simul ventus optatus exoritur, & breui temporis spatio, admirabundis nautis, Veras appellunt, cælo vel Fabri modestiæ, vel amborum precibus adspirante. Hinc Cornelius ad suos, Fabro valere iusso, Louanium reuertit; ac subinde ab Ignatio per litteras monetur, vt, quamuis in Academiâ illâ non quis oculis aspicerentur Socij, sua tamen studia constanter tenerent, & quâ liceret alienæ salutis operam dare non prætermitterent. Habitabant Louanij ad eum Socij diem non vnâ omnes, sed, ad declinandam inuidiam, locis relictisque discreti; cum ab Ignatij litteris animosiores, in eandem conuenerunt domum, impetratâ prius ab Episcopo facultate viuendi more institutoque suo . atque ita rebus omnibus in commune collatis, apertè professi Societatem, certas disciplinæ causâ sibi met statuerent leges; quas nullas dum ex Vrbe acceperant: ac, ne membra sine capite viderentur, Cornelium agnouere Rectorem, donec nutus expectatur Ignatij, qui quamuis ratam habuit electionem; tamen, ne noua inuidiæ flamma, traductis illo auctore ad vitam Religiosam nouis quotidie Academicis, hominem inuolueret, subducendum tempori & ad se Romam censuit euocandum; proque Cornelio gubernare familiam iussit Petrum Gillonium:

Socij præfictur Louanij.

nium : quo & ipſo breuè in Vrbe accito, Iacobum l'Hoſtium, Sociiſ Louaniſſibus ſummoperè expectatum, aliquando conceſſit. Erat l'Hoſtius Geldoniſſis ex Brabantia oppido; ac ſacram doctrinam in celebri apud Antuerpianos Præmonſtratenſium Cœnobio tradebat, quando ſublimius quid ſpirans Romam profectus eſt, eâ mente vt nomen Societati daret. in quam admiſſus, eandem ipſe primus in Siciliam inuexit. At ille dum Ignatij iuſſu ex Sicilia Louanium Sociiſ præfuturus maturat, Bononia morbo correptus exſtinguitur; cui ſuffectus Adrianus Adiani, vir diuino, quod dies docuit, beneficio datus ſubuehendæ Societatiſ infantia ad firmiorem ætatis adultæ gradum. Conciliabat ille auctoſ multorum animoſ, ſibi que demerebatur labore indefeſſo, & gratiſſimâ vita conſuetudine: inter que complures Henricum Baxium Diui Michæliſ Parochum tantopere deuinxit, vt ille noſtroſ ex anguſtâ & inſalubri domo in aliam tranſfertet; quam & moriens teſtamento Sociiſ legauit. quin & templum ſuum ad quæuiſ Inſtituti munia non patre tantum volebat Adriano, ſed humaniſſimis etiam verbis, ne id admittere grauaretur, orabat.

Ex Archiuiſ
Collegij Louaniſſis.

Adrianus
Adiani
Sociiſ re-
git Loua-
nii.
Hiſtor. Lo-
uan.

Hiſce inclementiſ paulatim ſe Societas Belgica erigebat: quæ vt firmiotti conſiſteter gradu, viſum Sociiſ (quod adhuc re immaturâ tentatum non erat) oblato ſupplici libello poſtulare ab Aulâ ius obtinendæ in Belgio poſſeſſionis. Gubernabat iam dudum Prouincia Maria Hungaria Regina, pro fratre Carolo Imperatore, quæ, ſiniſtris de Societate præoccupata ſermonibus, libellum repudiauit, magno Sociorum, magno amicorum, Ludouici, inquam, Bloſij Abbatſ Lætiſſis, Ruardi Tapperi Cancellarij, Ioanniſ Haſſelij Sacræ Theologiae Doctoreſ, & aliorum qui Adrianum Socioſ que nouerant, luctu. Atque ecce tibi alia domi ex placido repente tempeſtas, eò periculoſior quò chariſ petebat caput. Academicus in Falcone adoleſcens Magiſtro ante alioſ charus, cui nempe ingenij doctrinae que præſtantia, Philoſophiae ſtadio propè iam emenſo, primam præmittebat palmam, ab Adriano Societatem obnixè etiam atque etiam petit. Haud obſcurum erat nouarum periculum turbarum. Quare vt ſe ac ſuoſ periculo Adriano eriperet, importuno iſti candidato auctoſ fit abeundi Coloniam, & amplectendæ iſtic ſub Leonardo Keſſelio Societatiſ. Hoc dum fit, Magiſter tantæ impatiens iacturæ, tamquam de capite ageretur, in ius Adrianoſ vocat, ac præcipiti tumultu homo impotens id agit, vt vir mitis ac innocens, qui ſe veritate dumtaxat & æquitate animi tuebatur, falſis accuſationibus citeumuentus, quodam velut turbine rapiatur in cuſtodiam: è quâ, rebus ſtatim agitatis ac diſcuſſis, eodem diſmiſſus eſt die. Huius tantæ procellæ, nouellam Societatem Belgicam concutientis, ſtrepitus Tridentum uſque perlatus, Patreſ illoſ de ſummâ Catholicæ Religionis agitantes pereulit vehementer, anxioſ quò tandem vergeret illa tam inſolens Academia nobiliſſimæ in approbatum à Sede Apoſtolicâ Religioſum Ordinem tumultuatio. Et ſanè poterat hic turbo naſcentem in Belgio Societatem in ortu ſuo exſtinguere, niſi eam potens diuinae prouidentia ſuſtentaſſet manus, atque illud Adriano illatum dedecus in maiorem gloriâ ſubito vertiſſet. Nam ſimul ille animi furor deferbuerat, citeumſpicere omneſ

Agitur in
Aulâ pro
admiſſione
Societatiſ
in Belgio,
fruſtrâ.

Adrianus
incarceratur.

*Ruardi
Tapperi
& aliorum
de Adria-
no testimo-
nia.*

omnes se, & quod factum erat, negare fieri debuisset, vnoquoque culpam tam indigni facinoris abs sese in alium auertente. Certè Ruardus Cancellarius, cum non multo post Ignatij vicem fungens, solennem Adriani Professionem excepit; inter alias viri laudes non dubitauit se indignum dicere soluendis illius calceamentis, qui pro nomine IESV dignus fuisset habitus carceris contumeliam pati. Adrianus quoque Brouvvershauus Theologiæ Doctor, Rectorque Magnificus, graui oratione in Magistros ac parentes inuehebatur, qui discipulos filiosve retraherent ab ingressu Societatis, quam Religionem Apostolicam, & difficultimis Ecclesiæ temporibus à Deo excitatam prædicabat, quæque haberet vitos eximiâ virtute ac doctrinâ præditos, in Concilio Tridentino inter Pontificios Theologos cum insigni dignitate obrinentes locum. Ad hæc Georgius ab Ausstia Leodienus Episcopus, cui in sacris tum suberant Louaniensès, solenni sententiâ absoluit Adrianum innocentem, & omni infamiæ labe purgauit. Atque vt virtutem non præmi aduersis, sed crescere animaduertas; Petrus Cuttius Theologiæ Doctor, ac primus deinde Brugenus Episcopus, Adrianum è Diui Michaëlis in primariam Diui Petri ædem, cui erat Pastor, ad confessiones audiendas magno honore traduxit.

*Notatur
be in A-
drianum
& Socios.*

Hoc in campo dum Adrianus sudat, noua se extulit offensionis feges. Curionum aliqui tantam Adriano confitentium frequentiam & celebritatem iniquo animo ferentes, conspiratione inirà tulere mandatum, ne quis de suâ Curiâ noxas deponeret apud Iesuitam, & verò etiam iureiurando ad id suorum fidem obstringere studebant. Sub hæc libellus inuentus est in vrbe, nescio quæ vota, & certas cotpotis verberationes continens; qui quamquam nullum præferbat auctorem, tamen facili multorum fide Societati tribuebatur. Super hoc libello sæpius à Theologis Louaniensibus instituta delibetatio: & sanè graues ex eo erant apud populum offensiones, vbi præsertim emanauit, quasdam esse mulieres, quæ semel in hebdomadâ pietatis specie à Confessariis caderentur. Nec falsa narrabantur: sed suspicio grauabat innoxios. Verum re competâ, & deprehensis talium ludibriorum architectis, ad contestandam Societatis innocentiam edicta publicè affixa sunt, per eamque occasionem omnibus interdictum, ne cui extra suam Curiâ alio Sacerdote ad confessiones vti liceret, præterquam homine Societatis. Curiones autem qui confitentium numero circumcingi Adrianum indignabantur, Ruardus Cancellarius graui oratione monuit; non illum esse animarum zelum, sed inuidiam ab animarum hoste inflammatam, impediendis à detestatione scelerum & consequendâ salute mortalibus. Enimuerò Adrianus in tractandis hominum animis habebat aliquid humano maius, & occultâ vi quadam rapiebat Academicos, formabatque ad omnem pietatem: nec paucos Societati aggregabat, in primis Cornelium Crocum Amsterodamensem, Franciscum Costerum Mechliniensem, parque amicorum nobile, Theodoricum Gerardi, & Theodoricum Canisium; hunc Neomagensem, magni illius Petri germanum fratrem; illum Amsterodamium rarâ sorte omnium consensu iudicum primam Philosophiæ lauream adeptum.

Capta-

Captabantur interea mollia fandi tempora apud Mariam Gubernatricem pro constituendâ in Belgio Societate, totisque id viribus agebant viri Principes, & ipse frater Ferdinandus Romanorum Rex, Cardinalis item Polus Apostolicæ Sedis Legatus, & Petrus Sotus ex Dominicanâ Familiâ Carolo Cæsati à sacris nuper confessionibus. Quin Academia Louaniensis super hac re sententiam rogata, miro Dei ius in animos exercitantis impulsu, secus ac timebatur, graue pro Societate dedit testimonium. Et nihilominus Gubernatrix præceptam semel de eâ opinionem sanper secuta, solis verborum officiis, & spe sine fine dilatâ causam nostram & quos dixi patronos ducebat; donec inclinante sæculi anno quinquagesimo quinto, Carolo Cæsare Prouincias abdicante, ipsa quoque earum gubernatione, quam annos quinque & viginti pro fratre Cæsare obtinuerat, sese abdicauit. Itaque ad Philippum Caroli filium Belgij heredem, tamquam ad orientem mundo solem, respici cœptum; nouisque animis tentata res apud Principem nouum: cui post innumcrabilia beneficia, volente ita Numine, etiam admissæ in Belgio Societatis gloria debebatur. In primis Ignatius Romæ ad clauum sedens, in omnem intentus auram, ac velut in speculâ quasiuis rei promouendæ occasionem eninus obseruans; auditâ Caroli abdicatione, continuò ad Philippum Regem ex Vrbe misit Ribadenciram cum litteris, quas ex Hispano sermone in Latinum conuersas, ad posterorum memoriam non pigebit apponere. *Gratia & amor Domini nostri IESV CHRISTI cæ-*

Epistola S. Ignatii ad Philippum Regem pro admittendâ Societate.

lestibus suis donis Maiestatem Tuam cumulare dignetur. Posteaquam intelleximus Cæsaream Maiestatem sese abdicasse Regnis ac ditionibus Inferioris Germaniæ, inque Regiam Maiestatem Tuam transtulisse; magnam in CHRISTO Domino voluptatem percepimus, cum propter exemplum singulare eo factò exhibitum à Maiestate Cæsareâ, tum quia confidimus cum diuini obsequij incremento, ditiones illas à Maiestate Tuâ gubernatum iri. Quod ut eueniat, humillimis à Deo precibus ac sacrificiis postulare non cessamus. Quoniam tamen non vnâ hac re, sed quibuscumque pro nostrâ tenuitate possumus modis Maiestati Tux obsequium, uti par est, præstare cupimus, persuasumque habemus ex diuino & Maiestatis Tux obsequio fore, si qui istius gentis ac sermonis ex hac minimâ Societate nostrâ datam sibi à Deo gratiam impenderent Prouinciis Germaniæ Inferioris, quæ ob viciniam & commercium cum Superiore magis obnoxie sunt accipiendo damno, in Dei Domini nostri & Maiestatis Tux iniuriam; idcirco visum mihi in Domino, mittere Magistrum Ribadenciram hæc traditurum Maiestati Tux, & causas explicaturum quæ nos in eam sententiam induxerunt: ut, postquam Maiestas Tux iudicauerit id esse ex Dei Domini nostri obsequio & suo, dignetur hanc minimam Societatem in tutelam suam suscipere in illis Prouinciis, quemadmodum alibi suscipere dignata est, & Collegiorum istic extruendorum facultatem dare: ut, sicut aliis in Regnis ac ditionibus Maiestatis Tux nauat pro viribus operam, Deo secundante, in salutem animarum, ita in istis Prouinciis, quæ magis indigent, obsequium Maiestati Tux debitum præstare possit, ad Dei Creatoris & Domini nostri gloriam, & emolumentum eorum quos Maiestati Tux regendos dedit, uti plenius intelliget Tua Maiestas ex ipsomet Ribadencirâ, cui eandem quam mihi fidem habere dignabitur. Finio, Deum Dominum nostrum precatus, ut gratiam nobis vberem conferat, quò percipere possimus,

mus, & implere sanctissimam eius voluntatem. Roma, XXI. Octobr. M. D. LV.

Petri Ribadeneira oratio ad Regem pro admittenda Societate.

Has Ignatij litteras Ribadeneira Philippo Regi Antuerpiæ legendas offerens, simul, quæ erat eloquentiâ, exponebat Societati non id esse propositum vt sibi viuat vni, multorum Ordinum Religiosorum more, sed vt in aliorum quoque salutem pro vitibus incumbat. Multos Sociorum iam esse Belgas, viros doctrinâ & virtute præstantes, exteris nationibus per quas spargebantur mirum quàm vtilis, haud dubiè suis popularibus longè futuros vtiliores, tum confirmandis Catholicis, tum hæreticis conuertendis, tum (quod maximè opus) erudiendâ iuuentute, paratos ad Regis nutum, velut signo dato, in patriam reuolare. Societatem, id quod Rex optimè norat, Religionem esse ab Apostolicâ Sede comprobatam, & variis Europæ, locis etiam Regi subiectis, in signum rei Christianæ operam nauare, conarique modis omnibus populum in officio erga Deum & suos Principes continere. Optare ergo quidquid possit obsequij, etiam in Belgio exhibere Maiestati Regiæ, eò studiosius, quò maturius incendio hæreticorum indies inualescenti occurrendum videbatur. Sed necessariam esse manum Regiæ benignitatis, quâ excipiantur, certisque collocentur in sedibus: tum si quid populi pietas donabit, recipere fas sit ad perpetuam Sociorum, quos succedere nouos senescentibus oporteat, sustentationem. Id Societatis Patentem ac Moderatorem Ignatium, pro eo quantum diuinam gloriam, & felicitatem commissarum Regiæ fidei Prouinciarum exoptaret, suppliciter orare. Facturum Regem Catholico nomine rem dignam, & Regum Regi CHRISTO acceptissimam, & Societati variis terræ partibus non mediocriter profuturam. Populos enim exteros nonnullos, ab hac sapientissimi Regis actione suspensos, differere Sociorum admissionem, magnò interim Catholicæ rei damno; mox vbi in Belgium admitti viderint, sine morâ tanti Regis exemplum secuturos. Cùm finem dicendi fecisset, benignè Philippum cuncta sibi probè intellecta ait, & responsum in tempore daturum. Capita postulati, vt erant scripto comprehensa, accipit, expendendaque Viglio Zuichemo Concilij Sanctionis Præsidi tradit. E Regni Proceribus nemo vnus perinde causam suscepit ac Gomezius de Figueroa tum Comes, deinde Dux Ferie, Regi à puero percarus: qui omnes conficiendo negotio vias rimatus, non labori, non gratiæ, non industriæ parcebat, tamquam rem suam ageret. Maria quoque Caroli Imperatoris filia, quæ opportunè ex Bohemiâ in Belgium venerat, patri successum Hispaniensem meditati valedictura, causam nostram apud germanum suum Philippum egit, sanè petquam studiosè. Contra tendebant de Clero & Religiosis Ordinibus nonnulli, siue sinistra imbuti opinione, siue accessu nostro detractum iri suis commodis veriti; sed ante omnes hæretici, quorum maximè intererat, cinptis pecuniâ multorum in nos odiis, disseminatisque calumniis, quibus quibus valebant artibus fraudibusque, furtim & pet cuniculos obsistebant. Verùm nihil æquè ac Viglij Præsidis, quamquam à Bloisio Abbate vt faueret multum rogati, remorabatur auctoritas, existimantis iura Episcoporum ladi priuilegiis nostris, subsidia Mendicantibus defutura auersis ad nos electromónynis,

Dux Ferie patronus Societatis.

mōsynis, aliaque huiusmodi. quæ Ribadeneira liquidò refellebat. Nam quæ postè Episcopus molestè ferre, si Societas potestate vtatur sibi à CHRISTI Vicario sponte datâ, à quo & ipsi acceperint suam? Sed neque nos adhuc vlos priuilegiis, neque porrò vsuros cum Pastorum offensione, quibus non æmuli veniamus, sed adiutores & administri, vtrò expetendi in tantâ præsertim custodum penuriâ, & verò quorundam etiam hæresi infectorum perfidiâ, tam multis vndique lupis desertum ac proditum CHRISTI gregem laniantibus. Contendere, vt ad labores, quos Prouincia Belgica sit maximos allatura, venire nobis liceat, humanas quidem spectantibus rationes præposterum meritò videri; sed enim ex hoc reddi manifestum, non aliò spectare conatus nostros, quàm vt Pastores, quibus onus periculo plenissimum incumbit, aliquâ ex parte leuius: quod profectò ab ipsis sollicitè rogandi, ac, ne rogati defugeremus, obsecrandi fueramus. Nam qui timerent subsidia Mendicantibus defutura, non benè eos de prouidentia Numinis, cui & passeres curæ sunt, de Principum Austriacorum pietate, de beneuolentia Belgicorum Magistratum ac ciuium arbitrari, & inexploratam penitus habere vitæ nostræ rationem.

Ribadeneira satisfaciunt argumentis Vgly Præsidi.

Hæc cum doceret Ribadeneira, mendaciorum patre, cuius caput iam ferio petebatur, nouam vndique odiorum materiam conuehente, litteræ ex Hispaniâ in Regiam perueniunt nuntiantes, Theatinas, hoc est mulieres nostra templa frequentantes, ter in die sacram adire mensam, mediâ nocte itare ad Theatinos; ita nostros appellabant. quam turpissimam fabulam, inuidiosè ad ludibrium, suis sermonibus plures in Aulâ ventilabant. Præterea Cæsaraugustanus tumultus, & calumniæ superioribus annis in Corsicâ natæ passim decantabantur, nullâ veritatis indagandæ curâ. Denique ex variis terrarum oris tam multi in horas famosissimi aduolabant rumores, auideque arripiebantur, vt ad mendacia dumtaxat retundenda mittendum Borgiam, aut alium primæ auctoritatis virum, censerent amici; dissentiente tamen semper Ignatio: qui obtreccationes quasi nebulas solâ veritatis luce dissipandas ratus, monebat Ribadeneiram, ne infructuosus hæreret in Curiâ, sed vel Louanij vel aliâ vrbe vicinâ habendis concionibus aliisque Instituti munitis exercendis vacaret. id non modò ad ponendam operam vtilius, sed ad negotium quoque peragendum opportunius fore. Nec Ignatium haud rudem talium sua fecellit opinio. Ribadeneira Louanium profectus, statim ab Academiæ Rectore inuitatur vt Latinè dicat; id quod iam pridem Strada tam præclare fecerat. eodem impellitur à Ruaro Tappero Cancellario. planè vt videretur Deus eandem viris illis iniecisse mentem quæ fuerat Ignatij, qui Ribadeneiræ ex Vrbe abeunti præcipuè commendarat, vt Latinè diceret Louanij. Ergo ille vbi audiri cœptus est, non modò fructum quem quærebat vberrimum tulit; sed quem minime quærebat, etiam plausum vsque ad eò inuidiâ maiorem, vt qui antea cum laude & admiratione dicebant, Doctor Amerotius, & alter Dominicani Ordinis clarus Ecclesiastes, indicto sibi silentio, cum omni suâ concione starent auditores. Et audiebantur eodem tempore, Adrianus vemaculâ ciuium linguâ, & Bernardus Oliuerius (quem Prouincia-

Mali rumores de Societate.

Ribadeneira Latinè dicit Louanij.

lem, si quando Rex annuēter, Ignatius designarat) Gallicā; vterque secundissimis hominum aures, dicentium, videti vt olim in Apostolos, ita nunc in Patres linguarum varietate sanctum Spiritum incidisse. Nec latere hæc Regem poterant, quæ in tantâ luce gerebantur. Alij super alios sermones boni, non temerè, aut ex incerto, sed ex præsentē Sociorum vitâ gestisque nati, obiectum calumniatum vallum crebro velut ariete conuellebant, donec via tandem strata est veritati: quæ admissa in aures animumque Regis, breuî benignum nobis reddidit, tamque diu optatam, totque studiis quæsitam obtinuit gratiam. Ego quidem istas, quamuis rei Christianæ patum tunc opportunas, tamen Societati benè ominatas, interpretor admissionis moras. Quomodo enim sic naturâ comparatum est, vt, quantò molestiore partu ferus in lucem editur, tantò ferè sit viribus præstantior, atque in egregiam corporis magnitudinem assurgat: haud absimili ratione Flandro-Belgica Societas, quantò difficilius est nata, tantò maioribus adolescens incrementis, in virilem denique statum robusta euasit, beneficio primi rerum Parentis Dei, gratiæ suæ opera plerumque ad naturæ modum suauitè prouidentia attemperantis.

Rex ad-
mittit So-
cietatem.

CAPVT SECVNDVM.

De Societatis per Belgium propagatione.

M Agisne in collocandâ apud Belgas, an propagandâ Societate, se prodat fortis æquè ac suaui prouidentia Numinis, haud facillè iudicari. Certè quàm multa sunt toto Belgio Collegia, tam varias eorum origines contemplan, certissimam Dei in tantâ varietate manum, per aduersa prospetaque vrgentis opus suum, ac denique perficientis, cogor agnoscere. Iam primus erat, isque difficillimus, ingenti molimine apud Regem superatus labor, donatâ iure Belgij Societate; sed adiectis eiusmodi conditionibus, quibuscum haud ferè impari conatu luctandum fuit: donec has quoque post annos octo & viginti, pro suâ sapientia idem ille Rex sustulit, tamquam boni publici moram, segetemque diffidorum. Intercè Romam, quæ hîc gesta erant, nuntiatu Ignatio, quem Societas Belgica in primis sollicitum habuerat, Ribadeneira properabat; ignarus eum morte iam obitâ cælo receptum, rei actæ non modò spectatorem, sed actorem quoque primum existisse. Nam vix tertio post mortem eius die, Rex nullâ nouâ causâ Societatem admisit, haud dubio Ignatij de cælo patrocinantis instinctu. id quod Ribadeneira ipse, rem tempusque considerans, liquidò prædicabat. Ceterum Ignatius, haud ita diu ante fatalem diem, quem diuinitus cognitum habuisse creditus est, ordinatâ Societatem, inque duodecim Prouincias distinxerat, & Germaniam quidem diuisam in Superiorem Inferioremque, illam Petro Canisio Belgæ, hanc Bernardo Oliuero item Belgæ, dederat gubernandam. Sed Bernardum, inito necdum Magistratu, nouella hæc amisit Prouincia, illo ipso tempore quo communem Romæ Parentem Societas amittebat. At in demortui Ignatij locum subrogatus

Prouincia
Germania
Inferioris
ab ipso
Ignatio
instituta.

tus Iacobus Lainius, statim ad Prouinciam suo capite orbatam respexit, nouumque illi ducem Româ misit Eucardum Mercurianum Belgam, eum qui deinde ad vniuersæ Societatis gubernacula post Franciscum Borgiam sedit. Hic itaque primus Germaniam Inferiorem Prouincialis rexit octennio propè toto; donec Lainius, ad Ignatij quasi exemplum, quo anno gubernare ac viuere desit, Prouinciam aliquot iam Collegiis auctam partitus, alteram à Rhenano Rhenanam dictam Antonio Vinckio Belgæ imposuit, alteram cum veteri nomine Inferioris Germaniæ, quæ & Belgica dici cœpta est, reliquit Mercuriano. Verùm Franciscus Borgia Lainij successor, Romæ sibi Assistentem retinens Eucardum, eius loco Franciscum Costerum Belgij Prouincialem iussit, ac continuatâ exinde serie rexerunt, Balduinus ab Angelis, iterum Costerus, Oliucius Manatæus, Georgius Duras, Bernardus Oliucius, illius primi ab Ignatio designati nepos, Franciscus denique Flerontinus: donec & Belgium, iam nimis amplam Prouinciam, diuidere placuit, Alberti Archiducis arbitrio commissâ partitione, qui discrimen idiomatis secutus, quâ parte Flandrici sermonis est vsus, Flandro-Belgicam; quâ parte Gallici, Gallo-Belgicam fecit. Et nostram quidem Flandro-Belgicam rexere Guilielmus Veranneman, Carolus Scribani, Antonius Sucquet, Florcentius Montmorency, Iacobus Stratius, Guilielmus de Wael, Fredericus Tassis, & nunc regit Ioannes de Tollenare. Hæc idcirco commemorare visum, ne quis expectet omnium, quæ toto Belgio sunt, Collegiorum origines, sed eorum dumtaxat, quibus Prouincia nostra constar. Horum Princeps Louaniensē est, cuius firmam possessionem adiuimus, moderante Belgium Margaretâ Austriacâ Parmensi. Nihil Albano Duce profectum. At Requesenius Antuerpiæ, Brugis, Traiecti nos collocauit. Alexander deinde Farnesius Patmæ ac Placentiæ Dux Cortracum, Gandam, Ipras, Bruxellas, Groningam induxit: & vnde hætesis expulerat, reduxit Antuerpiam, Brugas, Traiectum, pari merito seu primùm collocatæ seu restitutæ Societatis. Reliqua Collegia, Winocibergensē, Siluaducensē, Ruræmundanum, Mechliniensē, Dunkercanum, Castetanum, Belliolanum, Aldenardensē, Liranum, Alostanum, Hallensē, adde Professam Antuerpiæ Domum, Alberto & Isabellæ Serenissimis Belgarum Principibus debemus; ac denique Bredanum soli post Albertum iam mortuum Isabellæ. Gallo-Belgica Prouincia (vt Anglorum. Pattum Gandau, Leodij, Audomaropoli, Watenis, prætermittam sedes) viginti tribus constar domiciliis, quorum bina sunt Tornaci, Duaci, Montibus Hannoniæ; ceteris vrbibus singula, Cametaci, Audomari, Atrebat, Insulis, Leodij, Namurci, Valencenis, Luxemburgi, Dionanti, Ariæ, Armenteriæ, Athi, Bethuniæ, Hui, Hefdinij, Malbodij, Niuellis.

Sed hæc alterius Prouinciæ Collegia nominasse, sit satis; nostam nunc Spartam excolamus.

Admissa nutu Regio in Belgium Societas adhuc nullam terræ partikulam suo iure possidebat, cum Elias Schotanus Concilio Brabanticæ à secretis, vit pietatis ac prudentiæ laude conspicuus, hortos ædesque per amplas Louanij viâ Bacalenâ sitas, suo nobis ære comparauit. Inclinauetat huc vici animum petuetsorum ctga nos odium; quod vel so-

*Societas
Belgica in
duas Pro-
uincias di-
uiditur.*

*Origines
Collegio-
rum Pro-
uincia
Flandro-
Belgica.*

*Agitur
Louany,
vt Socie-
tas fundo
donetur.*

lum, spectatæ alioquin, probitaris argumenrum sufficiens censebat. At enim per patriæ leges ea domus in potestatem nostram venire non poterat, nisi Brabantia Ducis accedente consensu; ad quem obtinendum, necesse erat & ipsum consentire Louanienfis vrbs Senatam. Huic igitur Schoranus per se ipse, quò plenius benefaceret, pro nobis supplicauit. Verùm à Senatu re torâ ad Mendicantium Ordines Parochosque, minùs tunc nostræ causæ fauentes, reiectâ, nihil actum. Nec tamen primo deiecta conatu desperauit Societas; sed meliore, vt putabat, per viros Principes viâ rem denuò tentauit. Er Margareta quidem Austriaca, Belgium pro Philippo fratre in Hispaniam profecto gubernans, id concedi à Senatu vehementer oprabat. Comes autem Feria, postea Dux, nostri Ordinis amantissimus, omnino transigendum suscepit, misso ad Louanienfes Marchione Bergensi: cuius ea vis in agendo fuit, vt petentibus longam consulando diem, negaret re infectâ se Louanio abiturum. Senarus his augustiis comprehensus, ne repugnare solus videretur, quos maximè rebatur aduersaturos, Academiae suæ Doctores, Religiosorum Mendicantium Ordines, & Parochos admonet, quores loco sit; in mediumque proferte, siquid contrâ sentiant, iubet. Parochorum Decanus, vir & gradu & scientiâ Theologiae uentandus, acerrimè contra nos disputauit. At Mendicantium Ordines, vt Religiosos decebat viros, gratias egere Senatui, quòd suorum commodorum meminisset; ceterùm se nostro accessu nihil magnoperè incommodi timere; aut siquid etiam timerent, longè se commodum anteferte ciuicatis, quæ bonorum virorum numero augetur.

Academia omnium nomine sententias dicturos misetat duos præstantes Theologos, Tiletanum, & Martinum Rithouium, haud multò post Iptensium Episcopum; qui supra spem liberè causam nostram ardentèrque egere, vt iam Senatui non eam amplecti, uerecundia esset. Hoc rerum cardine dum expertes consilij sese ipsi anxie circumspiciunt, audentior nonnemo, & ceteris irreligiosior, fit huiuscemodi auctor sententiæ: vt, quando Gubernatrix Margareta, Comes Feria, alijque ita postulent, accipiatur Societas, sed iis legibus, in quas conuenire ipsamet nolit; ita fore, vt nec Collegium Louanij sit, & Senatus tamen Principum postulatis annuisse videatur. Hæc leges conquirentium non maior seduliras fuit, quàm imprudencia: non solùm enim nostro aduersantes Instituto, verùm etiam Ecclesiastico Summi Pontificis & Antistitis Leodiensis iuri contrarias conuexere, iisque onerarum Senatusconsultum ediderè. Eâ re quamquam offendebatur Marchio Bergensis, orabat nihilominus Socios, vt, dissimulato tantisper iure suo, ad iniqua descenderent, haud dubiè perexiguo lapsu temporis æqua obtenturi. Eruditi quoque homines prorsus auctores erant, docebanrque irrita esse, quæ secularis Ordo ad Ecclesiasticum spectantia inseruisset; ac facile etiam tolli posse, imploratâ Pontificis auctoritate. Senarus vt vidit nostros non repugnantes, opinione suâ falsus, decreti feruiritate mollire cœpit quibusdam verborum officiis, promissisque; atque interim pactis religiosè standum admonebat. Enimuerò sterere Socij, ac ne habendarum concionum potestatem (ea erat ex conditionibus vna) à Senaru

perc-

petere, aliquanisper iis abstinere. Circa confessiones, quas iniustè Parochorum audire nefas statuerant, illud commodè cecidit. Ciuum multi quotidie petendâ Patribus confitendi facultate suos Parochos adedò defatigabant, vt victi impotritate, ac præcipuè Decanus ille, qui contrâ maximè tetenderat, nunc supplices petere, ne suorum confessionibus dare aures grauaremur. Interea Euerardus Prouincialis Senatusconsultum Granuellano Cardinali exhibebat, qui indignas conditiones detestatus, nihilo tamen plus à Senatu obtinuit. At Leodiensis Episcopus Robertus à Bergis Marchionis frater (nam Georgius ab Austria diem suum obierat) re inuellectâ, primò Senatum læsæ iurisdictionis sacre grauitè accusauit, deinde Adriano, Sociisque quos ille idoneos censuisset, concionandi, & à criminibus quoque, quorû cognitio ad se vnum legibus spectaret, absoluedi potestatem amplissimam concessit. Pius item Quartus Pontifex Maximus, Apostolicis literis ad Granuellanum datis, ei patrociniû Societatis singulari curâ demandabat. quod Granuellanus suscipere palàm professus est. His rebus factum, vt, in quæ pacta Parres necessitate descenderant, vim ea nullam obtinerent; functiones suas illis liberè exercenribus, Senatu tacente. Sed non idcirco transactum erat. Nostris possessionem legitimè adire cupientibus haud negabant apertè, sed variâ ludificatione aliam ex aliâ necitebant moram. Ac subinde nouam fundi ampliandi occasionem diuina bonitas obtulit per Gualterum Rouffelium in D. Petri Canonicum, qui amplas quasdam ædes Schoranis contiguas Societati coëmit.

Inter hæc vertebaratur sæculi annus sexagesimus secundus, cùm Iacobus Lainius Præpositus Generalis è Galliâ, quò cum Pontifex miserat cum Hippolyto Cardinale Estensi ad prohibendas Catholicæ Religionis ruinas, re istic fortiter gestâ, in Belgium progressus est cum Hieronymo Narali, magnoque gaudio ac honore exceptus Bruxellis à Margarèâ Principe, quæ illum Romæ concionantem audire, & si quando impediretur Ignarius, ad exomologesin adhibere consuebat. Granuellanus quoque Cardinalis, ac Præsès Viglius iam benignior, collaudatâ Societatum vitâ, prolixè operam Lainio Societatiqûe addixere, non vno postea nobis probatam argumento. Inde Antuerpiam profectus, prima ibi iecit fundamenta Collegij. Ad extremum Louanij summâ honoris significarione habitus est; præsertim à primis Academiae Doctoribus: quippe quem Tridenti in isto orbis teatro partes agentem suas cum admiratione plausuque viderant, ac sciebant etiam nupertimè in Pauli IV. demorru locum ad supremas infulas non paucis Cardinalium suffragiis designatum. Hic tum Louaniensis Senatus, vel tanti viri aduentu, vel futuri Anruerpiæ Collegij rumore velut à somno excitatus, feriam, vt videbatur, cogitationem de admittendâ Societate suscepit. Accersuntur in Curiam nostri. Vtrinque in has leges conueniunt. Domus Parrum, volente, iubente Senatu, ad manus mortuas transito. Parres ne horâ seprimâ marurinâ primâve pomeridianâ concionantur. Ne præter suos alium in suâ æde, nisi magnâ causâ, sepeliunt. Ne vinum cereuisiamque vendunt. Ædificia facta recta habent. Grammaticam, Græcam ac Latinam, Rhetoricam, Philosophiam, doctrinam

*Iacobus
Lainius
Præpositus
Generalis
venit in
Belgium.*

*Senatus
Louaniensis
admittit
Societatem.*

Strinam Christianam, ædificatis à Senatu scholis, & constituto Magistris alendis censu, docento. Iam res confecta erat, cum per summam alicuius fraudem malè confcriptis tabulis, vitiata pacta obtruduntur, quibus nostri meritò repudiatis, cum Senatu de iniuriâ expostulant nullo fructu. Tot tantisque iam frustrata conatibus Societas, sustentabatur nihilominus spe bonâ; & quidquid opportunum videbatur circumspiciens, misâ contentione publicâ, ad captandam priuatim singulorum beneuolentiam se conuertit. Nimirum singuli femè minùs acriter repugnant, quàm cum conspirant vniuersi. Hac velut presentatione mirum quàm mutati animis Senatores: Ioanni Tympelio Consulto rem omnem committunt. Is Theologicam Facultatem consulit: quæ donandam respondit vrbe ac fundo Societatem, cuius Institutum pluribus iam Pontificibus, ipsisque aded Concilio Tridentino, probatum esse constaret. Ad hanc communem Doctorum sententiam addidit Cunerus Petri Brovvershauius, qui deinde Leowardiensium Episcopus fuit, suas priuato studio preces. Atque hîc demum victus auctoritate & patrociniò Senatus, potestatem Rousselio facit quas emetat ædes, Societati legitime ac iure tradendi. De Schorani ædibus iam vitâ functi, quoniam cum hereditibus quæstio intercedebat, nihil tum actum. Prima Sociorum cura publicas maturare tabulas, quibus Senatusconsultum, non vt aliàs spurium, sed ex fide sincerum traderetur. Deinde Bruxellis curatus Brabantix Ducis assensus. Hac de re datum diploma Regium mensè Augusto, anno sesquimillesimo sexagesimo quinto. Hæc illa est prima Belgici soli hereditas, sanè pteriosa, si quibus laboribus empta perpendimus. Reliqua deinceps, semel obice superato, facilia fuerunt. Nam cum Rousselius fundo vellet adijcere, Senatus nihil omnino repugnauit. Mox & Schorani ædes, re cum hereditibus transfactâ, ad nostras manus facili Senatusconsulto transmisse sunt. Denique anno M. D. XCVIII. cum pro Sociorum numero angusta iam esset illa habitatio, & in visibis angulum retusa, neque ædes firmæ satis ob vetustatem; sedes transferre placuit in eum, vbi nunc agimus, locum, vniuerso Senatu annuente, vt nouas ædes ciuili exemptas iure inter Ecclesiastica bona liceret referre. quas ædes Socij sensim suis aptauere vsibus, omniumque maximam, cui Artschotanæ nomen, in templi aliquam speciem conuertere, cuius hodieque est vsus. Ceterum de Louaniensi Collegio optime ante omnes quâ fauore, quâ donatione meritus est æternâ dignus memoriâ Læuinus Törtentius Antuerpiensium Episcopus, iure optimo indeptus nomen atque insignia Fundatoris.

*Collegium
Antuerpiense.*

Nihilo faciliores, non Senatus quidem, sed æmulorum machinatione, Collegij Antuerpiensis origines fuere: quæ quamquam ab ipso olim Ignatio eius vrbis hospite duci possunt, propius tamen verisusque Iacobo Lainio tribuuntur. ad quem Antuerpiæ agentem anno M. D. LXII. cum primarius quisque Hispanorum salutandi studio accederet; ita viri virtute, sapientiâ, grauitate capti sunt, præsertim vbi aliquoties de diuinis rebus verba facientem audiuerunt, vt omni ope apud se, gentis suæ Ecclesiasten futurum, retinere contenderent. Sed eam commorationem cum neque persona Præpositi Generalis

LIBER SE
um Lain
Syndum r
pactan
rempore
fina fru
pocreatis co
cum pri
frequent
Ageba
vniuersos &
duent f
finiter de
labor
Gallic
fandus C
Robertus C
diquen
potiffi
Franciscus
magur
au
Ecc
vri
Collegi
bellam ex
cepta
ad temp
competate d
redere; ac
coemen
consulto Be
tatorum q
viamquam
negatorum
operam, an
fondebat
Regi despe
haque conda
quaruo
pamum Be
vniuersos men
Castellanis
minus S
largitione
poterat tam
Ferdinandus
centarios habo

ralis quam Lainius sustinebat, neque à Pio IV. imperatus ad Tridentinam Synodum reditus, paterentur; hoc saltem impetratum, vt viros de Societate præstantes appromitteret. nec promissis faciliùs, quàm dedit. Ex eo tempore de Collegio agi cœprum. Et Euerardus Prouincialis iacta semina studiosè fouebat, haud ignarus quàm opportunam domicilio Societatis collocando Antuerpiam Ignatius ipse censuisset; quippe urbem cum primis Europæ comparandam, incredibili gentium exterarum frequentia, vnde perpetuum litterarum cum toto orbe commercium. Agebatur hæc res maximè Hispanorum studiis: inter quorum primarios & Canonicorum Collegium hac lege conuenerat, vt Canonici darent fundum, in quo Hispani nobis ædificarent. sed ea consilia sinister de Societate rumor sparsus è Galliâ dissipauit. Inrerè ne Sociorum labor solis defudaret Hispanis, placuit & ad indigenas dicere Belgicâ Gallicâque linguâ. Primus Belgicè auditus pro concione loqui Franciscus Colterus, iam tum Prouincialis Euerardo suffectus; Gallicè Robertus Claiſsonius, nuper à concionibus Reginæ Galliarum, & propter eloquentiam Argentea Galliæ tuba vulgò nuncupatus: qui etiam Orator potissimùm electus est, communi Canonicorum suffragio; quando Franciscus Sonnius coram Albano Duce Aulâque vniuersâ Anruerpiæ inaugurabatur Antistes. Et sanè magnis apud Anruerpienses proficiebant augmentis existimatio & amor Societatis, postquam tres nobilissimi Ecclesiastæ, Hispanus, Belgicus, Gallicusque, vno tempore in primariis vrbis templis Euangelicas inflarent rubas. iamque spes magna erat Collegij à Senatu imperrandi, nisi furiale illud Iconomachorum bellum ex improviso, velut hiante terrâ ab inferis excitarum, pulcherrima cœpta deformasset disturbassetque, Costero vrbe pulso, Claiſsonio ad rempus delirescere coacto, Hispanis metu conticentibus. donec, tempestate discussâ, redditoque vrbi sereno, ad suam quisque stationem redière; ac tum denuò Hispanis Lusitanisque, simul & ciuibus; ardor fuit coëmendi commodum Collegio erigendo locum. Id quoniam inconsulto Belgij Gubernatore aggredi leges verabant, Hispanorum Lusitanorumque; primi eam facultatem ab Albano petere institerunt. Sed nihil vniquam imperrari ab homine potuit, tametsi maximè vrgeret Ruizius negotiorum Regis Lusitanæ administrator, qui, præter studium suum & operam, annuum quoque vectigal in templi fabricam & Patrum alimenta spondebat. Ac ne ipsius quidem Reginæ Annæ Austriacæ; Philippo Regi desponsæ, hinc in Hispaniam abeunris, valuit commendatio. Itaque conductis ædibus acquiescendum fuit; iamque Socij numerabantur quatuordecim. quos omnes alebat mercatorum rum Castellanorum, tum Bæricorum liberalitas, imperatis sibi met eleëmofynis, quas in singulos menses Patribus representabant. Ac licet Bærici, subito cum Castellanis dissidio, pium hoc symbolum conferre cessarent; nihilo tamen minus Societas accepit, Castellanis Bæricorum defectum duplicatâ largitione suppletibus. Ringebatur interim inuidia, nec ferre iam poterat tam constantem mercatorum, quos inter facillè princeps erat Ferdinandus de Friaz, in stabiliendâ Societate conarum. Timor aduersarios habebat, ne domicilij ius sensim acquireretur Patri-

*Iconoclasta
1566.*

*Castellani
de Societate
se bene merentur
Antuerpiæ.*

bus, si longior daretur quies. etgo in arbusculam adhuc radice tenetâ euellendam facta conspiratio. Primum ereptus domestici facelli vsus sententiâ Episcopali. dein structæ ædibus insidiæ, conductis quidem adhuc illis, sed spe nostâ ac destinatione aliquando possidendis. Turbavit Patres improuisa necessitas emigrandi. sed, Deo res nostras altiore consilio dirigente, feliciter aduersantium machinationes elusæ. facti indignitas stimulauit amicorum animos ad nouas ædes quàm studiosissimè quærendas: quas etsi voto suo setius (biennij enim fuit labor) longè tamen aptissimas inuenete. Pascebat nihilominus aduersarios nostra exagitatio; & successu animabantur, vt quos commouere iam cœperant, impellerent in ruinam. Haud obscurum erat Societatem præcipuè expeti ciuibus, docendæ iuuentutis gratiâ. Id si præstarent alij, nimirum illa inutilis reddebatur, aut minus certè expetenda. Huc igitur collatis curis viribusque, Gymnasium aliquod excitatum est Seminarij Episcopalis nomine, in quo eadem omnia, quæ à nobis ciuitas expectabat, ab alijs præceptoribus traderentur. Quæ sitis in eam rem Moderator, ac denique repertus Iacobus quidam Tilmannus, nostri Ordinis defensor, homo vanus & impotens sui, sed qui ad breue temporis personam sciret grauem sustinere. Is magnificas ædes in ludum litterarium conduxit, magistros aduocauit, librorum exponendorum syllabum nostro more contexuit, scholas aperuit. Magnum apparatus secuta pat expectatio. & initia, vt fit, speciem aliquam habebant; sed breuî, quod ille ait,

— atrum

Desit in piscem mulier formosa supernè.

Moderator siquidem ille, præter magnam ex vitæ licentiâ infamiam, grande etiam æs alienum immoderato familiæ sumptu & vestium luxu contraxit. Quâ causâ clam ex oculis se subducere coactus est, postquam non toto biennio rexerat Seminarium. Huiusmodi aduersis exercebatur Societas, donec Albano Duci successot datus est à Rege Ludouicus Requesenius, magnus Castellæ Commendator, insigni pietate vir, & amantissimus nostri. Hoc Belgij Gubernatore tamen spes cetta erat obtinendæ possessionis, in morâ tamen periculum erat, ne dilaberetur quæ pulcherrima inuitabat emendæ domus occasio. Quare Ferdinandus de Friaz extremo postulato tentandum duxit Albanum, si fors annueret abiturus. Quem vbi nihilo fauentiore sensit, haud vrgendum ratus, ne importunitate peccaret, & vsurus tamen occasione antequam fugeret, dissimulato nomine domum emere statuit, in eamque rem ipse florenorum quinque millia statim obtulit, alij mercatores quatuor millia addidisse. Visebatur Antuerpiæ ampla & magnifica domus, in quam olim Carolus V. Cæsar cum sotre Mariâ Hungariæ Reginâ accepti fuerant, viginti duobus florenorum millibus oppignotata Italis mercatoribus. quæ summa nisi ad diem repræsentaretur, venalem illam proscribere dominus cogebatur. erat ea sanè tum situ, tum laxitate Societati admodum opportuna, in quam ipse Antuerpiensis Senatus, ante ædificatam, quâ nunc vitur, Curiam, sexaginta florenorum millia obtulerat; nunc triginta dumtaxat & quatuor millibus æstimabat. Continuo ad eam summam conficiendam adiecit animum Ferdinandus, breui-

breuique tantum conflavit atgenti, quantum Italis mercatoribus debebatur. Ac ne quid empirio dissimulata postmodum negotij faceretur, clam ipse adit Gaspatem Scherzium, Giobendonckij Toparcham, illatum ædium dominum, temque aperit ex fide. Is vbi rescivit Pattibus domum suam quæri, non modò vendere non abnuuit, sed de pretij summâ remisit mille, vt in pattem tam boni operis veniret. Ita, negotio quàm occultissimè transacto, restabat impetranda Senatus auctoritas: quem etsi adhuc propensum senseramus, metus tamen hærebat aliquis, adeoque visum tentare prius animos, quàm de coëmptâ nobis domo vulgaretur. Appositus in hoc vrbs Gubernator Perenotus: qui cum interrogasset, probaturine essent si qui amicorum opportunitam Societati compararent domum, respondere, nullam in vrbe suâ tam esse splendidam, quam non ci ex merito se debere faterentur; ac si nulla esset aut ampla satis aut commoda, voluntatem sibi neutiquam deesse ad excitandam nouam, sed iniquitate temporum negatam facultatem. Hac Senatus benignitate res in tuto posita est; de Aquensi domo clarè indicatum; emptio legitimè perfecta; quin vltro etiam, quod arario ex eâ transactione debebatur, Societati condonatum.

Iam suum fundum habitabant Patres, templo vtebantur alieno. Carmelitanum id erat, quod nostris maximè muniis tum florebat. sed eorum, quibus nostra dolebat fortuna, molitionibus factum, vt hoc quoque nobis interdiceretur. Occasio ea fuit in nostro ædificandi. Ferdinandus de Friez, pridie D. Laurentij opus festinanter aggressus tantâ celeritate confecit, vt ante sequentis anni Februatium templo commodo neque inconcinno vteremur. Hic tandem Societas, post annorum propè quatuordecim nullâ certâ sede iactationem, aliquando conquieuit. Quis non miretur tanto pretio emptam domum, templumque ædificatum, eo maximè tempore quo bellis plusquam ciuilibus atdebatur Belgium, cessabant mercimonia, res pecuniaria laborabat, validissimi ex omni ordine aduersarij obnitebantur? Nimirum haud vulgare id fuit Dei Societatem suam seruantis ac fouentis argumentum. Fruabantur pattis tanto labore possessionibus Patres; ædes facta ciuium honestissimis frequentabatur; scholæ & numero & dignitate florebant; cum secundissimas res (quæ est humanorum vicissitudo) casus tristissimus euertit. Sublato è viuis Requesenio, Belgij Ordines Reipublicæ gubernacula tenebant, cum fatalis ille annus septuagesimus octauus Societatem domo atque vrbe expulit ob negatam Deo Regique perfidiam. quâ de re proptius recurret sermo in loco. Post exilij octennium cum bono Deo Alexander Fatnesius Parmæ Dux vrbes Regi, vtrique Societatem cum sœnote restituit. Nam breuî ea fuere Collegij incrementa, multis amicorum, sed præcipuè Ioanne Delrio Cathedralis Ecclesiæ Decano, & Ægidio Getardi viro Consulari collaborantibus, vt in mentem veniret diuisionis. quod consilium deinde promouit auctoritas Claudij Aquauia Præpositi Generalis, iam pridem in Belgio Professam meditantis domum. Ergo nouæ Collegio ædes quæ sitæ; antiquas Pattibus Professis relinquere placuit. Domus etat nomine Anglicana, quam olim Anglis mercatoribus vtendam dederat

*Senatus
Antuer-
piensis in
Societate
benivolentia.*

*Domus
Professa
Antuer-
piæ;*

florens Republica, salubri cælo amœnoque. Hæc visa aptissima. Sed enim vbi de illâ agi cœptum, ingentes motæ difficultates, quas breuî omnes feliciter Caroli Scribanij enodauit industria. & verò Consul ipse Henricus van Erten cum Senatu sponte suâ nostris partibus fauebat. Huc igitur Collegium anno huiuscæ sæculi seprimo translatum: vbi, præter Humaniorum litterarum, etiam Theologiæ studiosi agunt partim nostri, partim externi, ex Seminatio Episcopali. & nostros quidem Theologos dotauit Petrus Oostendorpius, vctigalium, quas Licentias vocant, Prefectus, & à Consiliis Regi. de Collegio autem optimè merita est Anna Sgreuens. At Professorum Domus, separato licet Collegio, non statim suo nomine gauisa est, tameri id summopere vrgeret Claudius Genetalis, obstante temporum iniquitate, & angustiis rei familiaris: quibus sensim manifestâ Dei ope superatis, tandem anno sexto decimo perfectè constituta stabilitaque est totius prima Germaniæ, cum duobus antè annis iacta essent fundamenta templi, quod anno primo & vigesimo è marmore perfectum Ioannes Malderus Antuerpiensium Episcopus diuo Ignatio Societatis Patenti toto orbe primum consecrauit. Præter hæc duo Antuerpiæ domicilia, nuper etiam excitatum est Conuictotum Collegium, magno iuuentutis non dico Belgicæ, sed Europæ bono; Hispanis, Italis, Germanis, Gallis, Anglis, Hibernis, libetos suos mittentibus ad domesticam Societatis institutionem. Certè Conuictores scholarum nomen etuditione, frequentia, nobilitate, sed potissimum singulari, quam à nostris domi hauriunt, morum probitate commendant.

& Collegium Conuictorum.

Collegium Brugense.

Brugæ quoque, vt Antuerpia, Parente nostro ac Fundatore gloriantur Ignatio; post quem longo interuallo primus Collegij semina in patriam intulit Robertus Claiffonius anno M. D. L X. Is dum ad suos ex Superiorum imperio grauibus de caussis diuertit, in D. Donatiani æde vrbis principe rogatus pro concione dicere, obstupescit Brugas, & sui nominis celebritate compleuit. Inde vt Romam, quò vocabatur, abscederet, vix permissum: adeò in amorem concionatoris exarserat ciuitas. Cteuit amor ex absentis desiderio; nec quies fuit, donec redonatus est Brugis. Excepit reuertentem communis omnium gratulatio. Ipse ante omnes vrbis Episcopus Petrus Curtius tanti hominem fecit, & in eo Societatem vniuersam, vt ad Lainium Præpositum Generalem litteras daret, quibus sibi orabat potestatem suscipiendæ Claiffonij Professionis; sine non alio, quàm vt eâ solennitate apud Bruges nomen Societatis redderetur illustrius. Dedit Lainius summâ voluntate, quod honori ac bono Religionis nostræ Præsul optimus petebat. Ergo in Cathedrali Ecclesiâ, quanto maximo potuit apparatu Sactis operatus Antistes, coram Mercuriano Prouinciali, Balduino ab Angelis, aliisque Sociorum nonnullis ad celebritatem euocatis, accepto Roberti profitentis solenni voto, magnificam de nostro Instituto ac moribus ad Clerum, ad Senatum, ad ciues maximo numero circumfusos, & nouæ rei latos spectaculo, instituit orationem. Ingens ex eo præconio pondus accessit famæ commendationique Societatis: cui & nouum additurus momentum, in maturanda Collegij principia vehementer

Curtius Episcopus excipit Claiffonij professionem.

menter inclinatus Episcopus, Claiffonium voluit promulgare solemniter acta Conc. Tridentini in summâ æde coram vtroque Senatu tam vrbsi quàm Franconatus: Optimatum hic ordo est, quartum, vt vocant, Flandriæ membrum. Hæc Collegij præludia fuere: quo tempore nostros domo suâ hospitaliter accipiebat Antonius Monachi Canonicus Cathedralis Ecclesiæ, egregius nostri Ordinis patronus. Anno demum M. D. LXX. petente Remigio Druitio Episcopo, Curtij successore, stabilis Sociorum habitatio inchoata est. Coëmpta domus, & nostris aptata vsibus. apertæ scholæ. dotem aliquam Magistris alendis Episcopi & amicorum pietas conflauit: ciuitas, propter communem inopiam, nihil tum quidem contulit. Initia tam bona, spesque meliores infregit fatalis ille septuagesimus octauus annus; quo rerum potiti perduelles, Societatem Brugis quoque pepulere. At septimo post anno, reconciliatâ Regi per Alexandrum Parmensem vrbe, & nos in integrum restituti sumus. Exinde constans fuit habitatio, sed non eadem domo. Transiitum est ex angustiore viginti annos habitatâ in laxiorem, magisque nostris idoneam functionibus: templum hîc non incommodum semestri spatio à fundamentis eductum: cui nunc aliud magnificentum, vt tardo, ita pretioso molimine succedit. sed & splendidum erudiendæ iuuentuti Gymnasium vterque Senatus quadraginta florenûm millibus ædificauit. Verùm è Flandriâ pedem in Brabantiam referamus.

Traiectum ad Mosam ciuitas est mercimoniis peropportuna; quæ ante hæc bella opibus & multarum Prouinciarum commerciis florebat. Hic prima Collegij fundamenta iecit Henricus Dionysius Neomagensis; nisi forte mens sit altiùs repetere à Petro Fabro, qui post diuturnum Louanij morbum hac iter habuit, vrbsi quæ suis concionibus tantopere incendit, vt ad eum multi se venturos Coloniam reciperent, vel iniri Societatem, vel certè operam sacris commentationibus daturi. Inclinabat præteriti sæculi annus sexagesimus quintus, cum Leodien-sium Antistes (cui Traiectum paret in sacris, & ex parte in politicis) Gerardus Groesbequius Roberto Bergensi subrogatus, gregi suo in tantâ circumstantium luporum rabie sollicitus Pastor, à Leonardo Kesselio Sociorum Colonix Præfecto, suppetias flagitauit. datum par nobile, Franciscus Costerus, qui paulò post Prouinciam gubernauit, & quem dixi Dionysius, ambo Sacræ Theologiæ Doctores: quorum ille Hassel-tum, hic Traiectum à Groesbequio destinantur. vterque Fidei Religio-nisque re aliquamdiu strenuè gestâ, cum iam nihil magnopere necessa-rij viderentur, Coloniam vocati rediere. Haud sanè diu pedem retule-rant, cum ecce tibi insanum illud sacrilegumque cum templis & ima-ginibus bellum eò vnde abierant, confestim reuocauit. Ex eo die man-sit Dionysius, quoad vixit, in Traiectensi statione; obque rem Ca-tholicam suâ virtute restitutam Apostoli cognomentum inuenit. Groes-bequius ipse, datis ad Margaretam Gubernatricem litteris, tam facilem subitamque vrbsi conuersionem vni Dionysio referebat acceptam; qui hæresum doctoribus ad certamen quotidie prouocatis, quotidie deu-ctis, ad pristinam Fidem moreque omnia reuocasset. Ex hoc capite prima de Collegio à primis Traiecti viris suscepta cogitatio. Sed ante

*Traiecten-
se Colle-
gium.
1574.*

*Strada de
Bello Belg.
l. 6.*

omnes Nicolaus Stratius, genere, doctrinâ, dignitate conspicuus (erat enim in D. Scruatij principe vrbis æde Decanus) cùm incredibiliter Dionysij amore caperetur, in Sociorum quoque, quos vitâ simillimos meritò credebat, desiderium exarsit. At cum de Collegij rationibus dies noctesque cogitantem mors immatura sustulit; ac nihilominus moriens venturam Societatem fortunarum suarum heredem scripsit ex asse. Hoc Decani exemplo permota ciuitas, atque etiam adiuta ab Henrico Ruysenbergio, Teutonici Ordinis Commendatore Prouinciali, partem dotis aliquam in eâ temporum calamitate haud contemnendam decreuit. Quibus auspiciis res cœpta est anno M. D. LXXIV. ac quadriennij lapsu vix benè adolefcebat, cùm fatalis ille turbo Socios domo ac mœnibus eiectos in exilium deportauit. Quo tempore admirabilis enituit charitâs Nicolai Philippi de Conuelt, cuiusque coniugis Elisabethæ, qui eiectos Collegio Patres in suam acceperunt domum, vel cum vitæ periculo, & aliquandiu liberaliter habuere: donec ingrauescens hæreticorum furor hinc quoque expulit nostros, eorumque hospitibus præmium charitatis fuit bonorum omnium gloriosa proscriptio. At recuperatâ Farnesianis armis ciuitate, suis quoque sedibus restituta Societas fortunato consequentium annorum cursu sese in præstantem magnitudinem erexerat, & constanti virtute statum suum floremque retinebat; donec vnus maximè viri perfidiâ vniuerso periclitante Belgio, Traiectum à Batavis circumfessum expugnatumque, ingenti bonorum omnium luctu, certissimo damno Religionis, octauum iam annum sub hostium potestate gemit, nouum exspectans Alexandum.

P. Andreas Boccatius sedem Societati quaerit in Frisia.

Inter prima hæc Flandro-Belgij domicilia, non sanè possum quin commemorem egregios Andree Boccatij conatus in suam quoque Frisiam, quæ extrema Belgij ad Boream prouincia est, auxiliares Sociorum copias inducere molientis. Agebat hominem incredibilis patriæ aduersus hæreses tutandæ ardor. Itaque impetratâ à Lainio facultate, coloniam eò ducit quatuor Sacerdotum, vnus præterea rerum domesticarum administrari daturus se in viam, quò faciliores haberet aditus, patronos adhibet Viglium Zuichemum Sanctioris Concilij Præsidentem, & Ioachimum Hopperum eiusdem Concilij Senatorem, ambos domo Frisios: quorum operâ à Ioanne-Lignio Arenbergæ Principe, Prouinciæ illius Præfecto, commendatitias ad Frisiam Senatorem abstulit. quibus munitus, defertur in patriam, prona sibi omnia & facilia promittens. Bonam spem sinister fefellit euentus. Nihil Arenbergij litteris profectum. Ergo ipsius Regis nomine diploma mittitur à Bruxellensi Curia, quo potestas Boccatio fiebat iuuentutem, vbi vellet, Societatis more instituendi; & iuebantur Prouinciales Magistratus patrocinium opemque conferre. Hoc imperio permotus Frisiam Senatus, Boccatium & Socios admisit. Domicilio figendo eligitur Sneeca oppidum, in ipso Prouinciæ sinu. Ibi distributis in suas classes Magistris doceri cœptum. Concutiebant ex vicinis locis adulescentes magno numero ad nouæ scholæ famam; & magnæ messis spes erat præsens. Verùm bricui veterioris maleuolorum artibus collapsa res est. Senserant nimirum peruersi homines suis rationibus Societatem haud commodam fore. Inter alia

alia criminantur specioso scholarum nomine Iesuitas Hispanicensem de rebus Fidei quæstionem, & vt vocabant, sanguinariam crudelitatem inuectum venisse. Hoc metu Senatui quoque incusso, iam nec Regium Diploma vllum pretium habebat. Statim edicto publico cauetur, ne quis ciuium è suis quempiam Boccatio in disciplinam tradat, nève aduenarum vlli scholas Iesuiticas frequentanti de domo commodet sub graui multatâ. Is rerum status tam subito mutatus, Boccatum quoque sua mutare consilia & solum vctere coëgit. At ne omnino suos Frisones desereret, Woldsendæ paulisper substitit, opem hinc, quam posset, labotanti patriæ laturus. Verùm ea statio propter difficiles vias minimè erat idonea instituendis ad vicina loca Apostolicis expeditionibus. Ergo collecta rursus vasa, & Illtam migratum, oppidum circumferendis Sociorum laboribus satis opportunum. Hic ædes conductæ, & aperta littetatum palæstra. Præter Grammaticæ Rhetoricæque, etiam Dialecticæ ac Musicæ præcepta tradita, ad maiorem iuuentutis illecebram. Rem diuinam Patres in sacello domestico peragebant: habendis concionibus templum oppidi maius acceperunt. Triennij non longior commotatio fuit. Præualente in Prouinciâ hæresi, exosos capitaliter, vitamque in miseris ægrè trahentes, desperato fructu Superiorum reuocauit auctoritas. Hunc finem habuit tentata vcrius quàm indepra Sneceæ habitatio. Quare nec Collegiis annumeranda, quæ adhuc quatuor non plura habebamus, Louaniense, Antuerpiense, Brugense, Traiectense, quando illud ingens patriæ malum (quod Procerum quorundam iam dudum patturiebat ambitio) ad extremum Calviniana hæresis peperit, digna hoc fetu mater, nefariam dico ab auitâ verâque Religione, atque à natiuo Belgarum Principe defectionem. Atque vti pluribus aliquantò locis tunc Collegia fuissent, munitissimâ aduersus hæresim futuræ arces! & fuissent profectò, nisi cæca multorum inuidia, vel quid nescio aliud causæ, propagationem Societatis, quæ promouenda fuerat, retardasset. Constat, Belgarum pessimos rebus nouis studentes, qui pro Religione suas libidines habebant, totis pugnasse viribus, ne Iesuitæ, inuisum (ita nominabant) nouæ superstitionis genus, Belgio reciperentur à Rege: recepti, vt quàm minimè se diffunderent, nec facillè ciuitatum iure donarentur. Quocirca ridebant in sinu, otioseque spectabant dimicantes aduersus incrementa nostra Catholicos, & fruebantur conatibus bonorum hominum non bonis, respuentium scilicet auxiliares copias contra præsentem hostem, non modò arma coniungere paratas, sed vltro sese ad prima maximeque ardua belli offerentes, ac infimis precibus laborem periculaque omnia deposcentes. Sed siue hic hominum fuit error, siue voluntas Numinis, in cuius arcana mortalibus ingredi nefas; partes interim certè suas agebat reterrima illa pestis hæreseos, totoque Belgio impunè volitans iactabat sua virulenta capita, deplorando tot animarum interitu. neque dum (prò dolor!) tanto annorum spatio inter tot belli Duces & Heroas hydra illa suum inuenit Alciden.

Interea post Ioannem Austriacum Belgij Gubernatorem mortalibus creptum Alexandet Patmensis pro Catholico Rege ac Religione fortit

Istæ in Frisîa Collegium inchoatum.

Prouinciæ rum à Rege desictio.

Hæresis An- nal. Belgic. Tom. 3.

Origo Col- legij Cor- traceni. 1583.

titer feliciterque depugnabat, quando ante cetetas Flandriæ vrbes Regi suo perduelles egregio paucorum stratagemate Cortracum recuperatum est, oppidum in Flandriæ sinu frequens populo & elegans, salubri aëre, loco amœno & fertili. Erat tum vrbi Pastor Ioannes Dauid, magnâ virtute doctrinâque vir: qui quo tempore cum bonâ ouium suarum parte, quibus Religio præ patriâ chara fuerat, apud Duacenos exsulabat, amote Societatis captus aggregari voluit; sed illa subita, quam dixi, vrbs restitutio ardentissimis viri votis aliquam iniecit moram. Itaque iussus pro suo munere dispersum gregem colligere, & si quâ infectum deprehenderet sanare; dum id serio & omni virium contentione agit, haudquaquam neglexit publicis priuatisque sermonibus deprædicare Societatem, in eiusque desiderium ciues inflammare: ac subinde, vt ipse esset ad ineundam expeditior, sibi Collegam adlegit Petrum Simonis, eum, qui haud multo post Ipresium Episcopus renunciatus est. Hisce rebus ex animi sententiâ confectis, à Prouinciali Balduino ad Societatis tirocinium euocatur. Quo lætus nuntio, quasi aut rude donaretur, aut mitteretur manu; captato solenni die quo ad frequentem populum pro more dicebat, in ipso orationis cursu mutatâ voce consilium animi sui exponit, Pastoris abdicat munus; ac vale vltimum gregi suo precatus, etiam atque etiam monet, ne Societatis IESV præsentiam sibi diutius inuideant, quam salutis suæ procutandæ commodissimam ipse Pastor eligeret. Ingens ex tam improuisâ oratione fit animorum commotio. Statim à concione cogitur Senatus, & Primores populi aduocantur. Omnium suffragiis de vocandâ Societate decernitur. E vestigio mittuntur ad Clerum qui Senatus populique voluntatem exponant. Clerus vehementer assensus est. Ipse etiam Ioannes Dauid, cuius gratiâ scilicet hæc omnia agebantur, sententiam rogatur. Erat id actum agere; sed tamen vel honoris causâ, vel ne quid in re tantâ præteritum videretur, rogant cum bonâ eius veniâ liceat Senatui Socios in vrbem aduocare. Pastor, excusato veniæ nomine, magnas contrâ de consilio tam pio grates agere, & commendare in exsequendo celeritatem. Impetrato igitur omnium ordinum consensu, fit Senatusconsultum; & per legatos rogatur Prouincialis: qui, acceptâ rogatione, collaudauit eorum studia, quod Flandrorum primi post illas rebellionis turbas Societatem expeterent. Ceterum, allegatâ suorum paucitate, & ne quid in re tantâ præceps ageret, solam fecit spem Collegij, atque interim magis Cortracensium desideria stimulabat: donec omnibus maturè exploratis, anno denique M. D. LXXXIII. dedit Socios, & in his ipsum Ioannem Dauid nuper loci Pastorem, nunc tironem Societatis. Venientes tanto ciuitas affectu complexa est, quantum illi suis meritis exæquare posse diffiderent. Recepti primùm Quæstoris domo, cum & Consul obtulisset suam. Post menses aliquot, in ædes illas quarum hodieque est vsus, ære publico emptas, facta transirio. supellectilem, vitæque alimenta certatim vterque Senatus vrbs agrique, ac populus ipse suppeditabat. Sanè Cortraci Societatis nomen singulariter gratum ciuibus charumque perseuerat, ab ipsâ Collegij origine. Quin liberalitatis erga nos tanta fuere incrementa nunc ampliato fundo, nunc templo eleganti splendidoque

didoque ædificato, nunc assignatâ dote, vt iure merito senatus Fundatoris nomen atque insignia reportarit.

At Gandau, Flandriæ metropoli, vrbe maximis Europæ accensendâ, suorum sibi laborum egregium campum iam pridem designarat Societas; eoque consilio Franciscus Costetus Gandauum subinde excurrerat, concionesque per Quadragesimam tum in D. Bauonis, tum in Monasterio Blandiniensi habuerat, eiusdemque Abbati Francisco Helfaultio, piis S.P. Ignatij commentationibus à se exercito, magnam voluntatem ingenerarat vocandæ Societatis. Nihilominus tum illa demum aduocata est, cum, vrbe ab Alexandro Farnesio ad Regis obsequium reductâ, postliminiò item reduces Ioannes Betzius & Gerardus Blaserius accepto à Rege Consulatu, adiecerunt animum vt antiqua sinceraque Religio restitueretur. Ergo illis auctoribus, volente Clero, pari vtriusque Senatus consensione, Tornacum mittuntur, qui communi Reip. nomine Societatis subsidia deposeant. Oliuerius Manaræus, qui tum Prouinciam pro Generali Præposito Visitator obibat, Gandauum ipse profectus coram addixit. Quatuor inchoando Collegio dati an. M. D. LXXXV. quos perbenignè Cœnobij sui tecto exceperit Lambertus Huberti Abbas S. Petri in monte Blandinio; eorumque moribus ita captus est, vt, si vita superasset, Collegium Societati condere & amplo censu donare cogitaret. Verùm quàm Abbati iucunda, tam molesta ciuibus nostræ opis egentibus ea erat habitatio, quippe in extremâ vrbe & in ipsis propemodum incenibus. Ergo Senatus in vrbe interiora celeriter vocauit; ac subinde ad priores quatuor submissus est Godefridus Walteri Lummius, vir in dicendo potens, & qui omnibus præfesset Ægidius Bauarius: quem senem sæpè dicentem audiuimus, peculium omne suum, cum cœpit regere, Iulium seu regalem vnicum fuisse. Degebant adhuc Patres domi alienæ, vbi pro Religiosâ disciplinâ minus commodè tempora partiri poterant. Quare Magistratum rogant, liceat sibi seorsim instituere familiam, ac per se suis legibus viuere. Probauit Senatus, & in annos singulos mille ducentos florenos addixit. Sacris tantisper operabamur in summâ æde, donec instaurato reconciliatoque textotum sacello, quod ab ædibus nostris propè aberat, deinde vsi sumus. Fouebat nos conatusque nostros, aduersus quorundam obtestationes, Zacharias Rozzius, primus à reconciliatâ vrbe in D. Nicolai Pastor; qui quò zelum feruoremque suum expleret, in ipsam deinde Societatem ingressus, in eâ strenuam vtilemque operam nauauit. Inter eâ emptæ ædes Ioannis quondam Hembyfij, illius perduellium coryphæi: cui etiam tum cum illas incoleret, nonnemo de eius familiâ, quo nescio instinctu, ausus fuit vaticinari, futurum aliquando, vt nî impiâ templorum profanatione abstineret, ipsa illius domus in ædem Deo sanctam conuertetetur. Senatus in quartam pretij partem venit. Præcipua Hembyfij aula, vbi contra Deum Regemque sua solebant agitare consilia rebelles, in sacelli speciem conuersa: cui aptando, ipsisque etiam ædibus in nostros vsus formandis, mille sexcentos Senatus adiecit. Mox & alia stabiliendæ Societati subsidia curauit, satagente singulariter retum nostrarum Blaserio; qui vti Reip. bono natus, sic auctoritate præstabat.

stabat. in cuius favore patrociniòque quantum præsidij haberemus, tum denique intellectum, cum Oliuerius Manaræus, illo absente, Senaturn de dote frustra interpellauit. At Blasérius reuersus, tametsi non sine animi sensu videbat dilapsam occasionem, nihilominus auctor esse perrexit, Collegium vt perfectè constitueretur, scholæ vt darentur; sibi Senatuque curæ fore, vt eius nos consilij haudquaquam pœniteret. Hac spe Societas auctoritatem viri secuta est. & spem bonam res ipsa adæquauit. Anno M. DC. VI. noui templi, quod D. Iæuino Gandensium Apostolo & Patrono sacrum, fundamenta iacta, præcipuis publici ærari impensis, Consule Roberto Hellin Wassenhouio, & illo nostri Ordinis studiosissimo: cuius iam pridem foror ad Lummij concionantis vocem in D. Claræ Monasterium ingressa, prima fuerat quæ priuatæ in hac vrbe liberalitati erga nos strauit viam. Perficiendo templo certum vectigal, approbatione commendationeque Archiducum, maximâ omnium voluntate, constitutum: quâ publicâ munificentia publicis vrbis comitiis hætenus prorogata, prælati quoque ædificij pars benè magna exsurrexit, adnitente in primis Guilielmo Blaserio Consule, Gerardi filio, paterni in Societatem affectus herede. Nec tacendus Georgius della Faille Castellaniæ Audenburghensis Prætor; cuius eximia liberalitati multa debet Collegium, plura cum die debiturum.

*7prensè,
eodem an-
no:*

Idem annus qui Gandensibus, dedit & Iprensibus Societatem. Occasio Martini Rithouij gloriosa vincula finire. Is primus Ipratus Antistes indignè à perduellibus carcete tenebatur, quando ipse inter catenas sua in hæreses consilia cudens, de aduocandâ Societate decreuit. Ergo vbi vinculis exemptus est, nihil prius habuit quàm monere Parmensem Ducem, & arcani Concilij Præsidem Gulielmum Pamelium, ambos in nostrum Ordinem suâ sponte propensos, de censu duorum Cænobiorum iam turi desertorum alendis Sociis applicando. Valuit tantorum virorum auctoritas apud Philippum Regem, qui rogatus, perbenignè quod petebatur dedit, annuente Gregorio Papâ XIII. Interea decem mensium fame Ipras Flandriæ urbem munitissimam Parmensis expugnat. Continuo in miserorum ciuium solatium mittuntur Socij, quos primùm Adrianus Baccherus templi primarij Pastor, deinde Antonius Hennin, qui postea quintus vrbis Episcopus fuit, liberali hospitio accipere. Tertia sedes in Markensium quondam Monialium refugio fuit; sed nostris vsibus haud magnopere conueniebat. Ergo ad extremum Senatus idoneas dedit ædes ex publico, quas constanter incolimus; patrocinate nobis Petro Simonis in demortui Rithouij insulas subrogato, & iam inde, ex quo Contraci à Ioanne Dauid in partem curæ Pastoralis vocatus fuerat, nostri peramante. Templum aliquod pro istâ tunc initiorum tenuitate celeriter excitatum in vsu fuit, donec hoc ipso sæculari Societatis anno aliud magnificum per plures fabrefactum annos, magnâ celebritate patefactum est. Ad hæc peramplum & elegans erudiendæ iuuentuti Gymnasium publico ære positum, hortus latifundio ampliatas, aliaque multa, fautore in primis Carolo de Ideghem, Comite de Watou, Barone de Wiese, non mediocrem vrbis erga nos beneuolentiam testantur.

Tam

Tam felicibus per Flandriam aſurgens incrementis Societas, necdum *Bruxel-*
 Bruxellis, vbi Brabantix Ducum Aula eſt, certam ſedem vllam habebat: *lenſe.*
 quamvis frequenter eò vocaret rerum agendarum neceſſitas. Id cauſæ
 fuit cur Franciſcus Coſterus Prouincialis Iacobum Zelandrum, alioſque
 duos iſtic commorari iuberet, tractaturos Collegiorum negotia; tum
 etiam vt eſſent, ad quos alij de Societate diuertent. At enim qui ad
 negotia tractanda miſſi erant, tamquam ſecuri & in otio viuerent, ita
 toti habendis concionibus, conſitentibus audiendis, omnibuſque Inſti-
 tuti noſtri muniis vacabant. Nec enim ſegnem animos, aut ab animo-
 rum ſalute procurandâ vniquam quietos, patitur viuudus ille & ad agen-
 dum ſemper impellens ſpiritus. Hac re factum, vt amari paſſim cœ-
 perint, & vulgi ſermonibus celebrari. Accedebat ad propriam virtutis
 gratiam magna commendatio, & ingens Alexandri Ducis patrocinium:
 qui pro innato erga nos amore non dubitauit hortari, vt exemplo alia-
 rum Belgij ciuitatum dignitate potentiâque inferiorum, Bruxellenſes
 quoque auerent, & aliquam inirent vocandæ Societatis viam. Neque
 ſuo tantum commendabat nomine, ſed Regis etiam Philippi: qui recens
 datis hoc argumento litteris Ducem cum curâ monuerat, vt Societatis
 præſidio munire ſatageret præcipuas quaſque Belgij ciuitates. Non
 poterat tantis Principum poſtulis non libenter obſequi vrbiſ Senatus.
 Itaque litteras ad Franciſcum Coſterum Prouincialem expediunt fanè
 honorificas, quibus primùm, nec immeritò, deplorant præteritis bello-
 rum tempeſtatibus afflictam oppreſſamque Remp. ſuam comuni
 patriæ calamitate. Deinde ſæpiùs agitaſſe animo fatentur ante ipſas tur-
 bas aduocare Societatem: quod quia neglexerint, nunc conſcientiâ vr-
 geri, adeoque extremos adhibere velle conatus impetrandis aliquot Pa-
 tribus opem proſtrata ciuitati laturis, & ſuum Religioni reſtituturis de-
 cus. Tum ſua viciffim auxilia repromittunt, ſpondentque, vbi paulu-
 lum ex calamitatibus emerſerint, haudquaquam paſſuros ſeſe vt meritò
 aliquid Societas deſideraſſe videatur. Has non contenti dediffè ad Co-
 ſterum litteras, ipſum etiam interpellant Ducem, vt auctoritate ſuâ,
 Collegij æquè deſiderati ac neceſſarij, principia maturet: quorum opti-
 mam voluntatem Princeps optimus amplectens, ſatiſque gnarus in tan-
 tis Reip. anguſtiis, recuperatâ primùm vrbe, difficulter poſſe Societatem
 ex publico ſuſtentari, ſexcentos ipſe annuos ex Regio æratio addixit.
 Ergo auſpicium Collegio datur anno M. D. LXXXVI. Prima prope
 D. Gudulæ commoratio, alteraque in Sabulone, breuis temporis fuere,
 propter ædium anguſtias: quas tamen ſatis amplas excipiendis hoſpicio
 Patribus Capuecinis ex Italiâ à Parmenſi Duce euocatis Religioſa no-
 ſtrotum charitas aliquando fecit; quamvis hinc Thomæ Saillio cum
 ſeptem Sociis caſtrenſibus diuertendum fuerit ad paternas ædes, vbi
 mater eius honeſta vidua gratiffimos ſibi hoſpites retinuit, donec Grim-
 bergana domus pretio comparata laxam ſtabilemque habitationem
 dedit. Haud leuem huius domus emptio nobis inuidiam peperit apud
 eos quos fortuna noſtra cruciabat: nec verò quidquam ab iis præter-
 miſſum, quò rem cœptam ſiue apertâ oppugnatione, ſiue elandefiniſ-
 molitionibus diſturbarent. At Guilielmus Pamelius Præſes, vir corda-

tus, & boni publici, quod Religione potissimum stat, verè amans, constare iubebat, nec rempestati cedere: locum enim nostris aptiorem vsibus non facilè Bruxellis roris posse reperiri. Cosmus etiam Massi suam nobis statu rerum difficili probauit fidem, quando de Ducis, quem eâ emptione offensum nobis iratumque iactabant æmuli, beneuolentiâ iussit esse securos. Gaudere illum aiebat nostris commodis, sed ad breue seruisse tempori, assumpsisseque aliquod suboffensi hominis supercilium propter importunas æmulorum nostrorum querelas, quos in præsens offensos noluit. Ceterùm ab ipso Duce, cui ipse intimus & à secretis erat, subleuandis emprionis impensis florenos mille repræsentauit, & alios ter mille apposuit de suo. Itaque perstitit in Grimbergano fundo Societas, & labentis sæculi anno quarto scholas ab ipsis Principibus Alberto & Isabellâ postularas aperuit. Eorundem Principum auspiciis & præcipuâ liberalitate templum illud augustum, magno vrbs tum commodo tum ornamento, est exædificatum. Iuuentus verò studiosa gaudet nobili Gymnasio: bona insuper domicilij pars nostris vsibus eduçta conspicitur.

*Groninga
Collegium
inchoatum
1590.*

Laborabat iamdudum Groningæ res Catholica & Regis, inualecente Fœderatorum Ordinum potentia, omnibusque circum oppidis ac ptopugnaculis subactis: sola restabat vrbs prouinciæ caput, idemque sortita nomen, Groninga, & constabat in fide erga Regem, siue bonorum vittute Magistratum, siue quia valido præsidio tenebatur. Ciuium tamen aliqui nouas de Fide opiniones auide hauriebant, quas furim & malis artibus ingressi nouatores hæretici ex occulto disseminabant. Philippus Rex periculi admonitus, Societatem nostram gliscenti malo ite obuiam voluit; pofessus eam sibi maximè idoneam videri ad retinendos in obedientiâ ciues, præ ipsis armis & omni milite præsidario. Quod grauissimum Prudentissimi Regis de Societate iudicium ingentes nobis stimulos addidit, vt rantæ opinioni exspectationique respondere conaremur. Missi ad auspicandam habitationem Adrianus Arboreus & Zachæus Ribecius, gnauis Sacerdotes, cum litteris Regiis: quas vbi Magistratibus exhibuere, magno accepti honore, omnibusque humanitatis officiis cumulati, non modò sedem figere permitti sunt, sed ædibus quoque non incommodis donati. In D. Walburgis æde primus vocem extulit Arboreus, rantaque hominum approbatione audirus est, vt ad princeps D. Martini templum, rogante ipso Pastore, fuerit transeundum. Inreerâ stabiliendæ Societari, curandisque vitæ subsidiis ante alios intentus Ioannes de Goudâ, vir Iurisprudentiâ legationeque pro Rep. apud Regem obitâ clarus, Senatui auctor fuit, vt Fratrensium (qui iam ad vnum interierant) possessiones, cum alterius Cœnobij dudum deserti annuo censu, bona Pontificis gratiâ, adornandis Collegij primordiis transcriberentur. Sed breuis temporis felicitatem abstulit annus nonagesimus quartus: quo anno Nonis Maij Comes Mauritius Barauicæ militiæ Imperator adiuuit vrbi copias, ac diuturnâ fractam oppugnatione, cum ab Ernesto Principe promissâ auxilia expediri veraret maior Brabanriæ necessiras, tandem Idibus Iuliis æquas pactam conditiones, nisi quòd Religioni Catholicæ vrbe interdictum fuit,

fuit, in suam redegit potestatem. Poritis rerum Nouatoribus, dimissi nostri (quæ enim tenebrarum cum luce societas?) magno Senatus, magno bonorum omnium luctu. ac præterea vt hæreticorum quâ nos prosequuntur beneuolentiam intelligas, nonnulli ciuium exilio mulctati sunt ob propensam in nos (quod immane facinus habebatur) voluntatem.

Iam Brabantia Flandriaque nobilissimæ Belgarum Prouinciæ octonas Societatis sedes pari numero diuidebant: nam ista Groningæ incunabula ad neutram harum pertinent, & in Collegiorum censum venire vix possunt. Louaniense, Antuerpiense, Traiectense, Bruxellense, domicilia habebat Brabantia; Flandria Brugense, Corracenum, Gandense, Ipreuse. Hoc rerum nostrarum statu Alexander Dux Parmensis atate, & verò curis moribusque confectus, dum tertiam in Gallias Procerum Catholicorum rogatu expeditionem molitur, fatis concessit Atrebatum anno M. D. XCII. quem verè Belgij recuperatorem, restauratoremque Religionis possumus nominare. Magnum in illo Principe columen amittebat Societas, nisi post breue interregnum Ernestus Austriacus Archidux Prouinciarum habenas moderandas suscepisset, summâ Belgarum gratulatione. Parmensem & amplius receperamus, spesque aperiebatur ad maxima Societatis incrementa, cum vix anni vnus gubernatorem, quo scilicet Belgæ digni non habebamur, acerba mors sustulit, spesque ingentes repente collapsas in eundem cum Ernesto tumulum importauit. Mortis à Sacerdote nostro, quod nemo alius audebat, admonitus, Fontano Comiti Rempubliam commendauit. Sed tamquam Ernesti funere iratos nobis Superos placauissemus, breuè Albertum dedere Cardinalem, vt naturâ sic moribus simillimum fratri. ita solo nomine alium Principem habebamus, cetera Ernestum. Et militaris fortuna, quæ Parmensem nuper dimiserat, quasi adhuc expectasset, continuo Albertum sequebatur. Sed aliæ mox curæ in Hispaniam vocarunt: vnde cum Isabellâ coniuge, Philippi Regis charissimâ filiâ, in Belgium reuersus, dotales Prouincias incredibili populorum gaudio accepit. At Societas si vel perpetuis ad eum diem tempestatibus fuisset exercita; tamen solari casus suos poterat præsentis felicitate, quando Albertum & Isabellam vt munificentiam Principes, ita beneuolentiam Parentes cœpit experiri.

Tantis auspiciis facili & fortunato partu natum est Winocibergense Collegium, in eâ Flandriæ parte, quam Morinis conterminam alluit Oceanus. Vrbs ea est triginta duum circumiacentium pagorum ditone nobilis; situ opportuno ad merces rerumque omnium copiam: vt merito dubitatum ferant, Bergisne an Duaci nouæ Academiæ sedes collocaretur. Incolas, quamuis ingenio liberales, tamen bella cum Gallis gesta reddiderant incultos; & quæ scholæ sub Despauiterio Grammaticorum principe quondam floruerant (silent enim inter atna litteræ) penitus iacebant. Ad neglectum ingeniorum grauius accedebat malum deprauata Religio: & passim veneficia, quæ mortaliū terribilissima pestis est, toto agro dominabantur. Hisce tot malis à Rep. auertendis, firmatâ iam inter Reges pæce, intentus Senatus ad

Mortuus
Alexander
Dux
Parmensis:

& Ernestus
Austriacus
Archidux.

Albertus
Austriacus
fit Belgij
Gubernator.

Albertus
& Isabella
parentes
Societatis
Belgica.

Collegium
Winocibergense.

Societatem (cuius fructuosos labores ad ipsa littora Oceanumque fama pertulerat) respexit, auctore Consule Gisleno Diferino: quem virum magna erga nos merita commendant. Legati mittuntur ad Bernardum Oliuerium Prouincialem, cum amplissimis mandatis vt Collegium petant; fundum, ædes, templum, gymnasium, dotem Senatus nomine promittant. Bernardus, actis ex merito gratis, non statim quæ illi honestissimè offerebant ausus admittere, solam spem Collegij in præsens faciebat. Dolenter eam repulsam tulit Senatus; & consensu omnium repetita legatio est. Adiecit publicæ vrbs rogationi suam quæ Carolus d'Argenteau S. Winoci Abbas: qui & ipse non vno beneficio nos sibi obstrictos tenet. Petrus item Simonis Iprensium Episcopus, à quo sacra Bergenses petunt, auctoritatem suam interposuit. Neque iam diutiùs postulatis resistere licebat. datus est Sociorum manipulus; & iam scholæ parabantur, cum Batauorum classis littora minaciter oberrans, magnam fecit totâ Flandriâ trepidationem. sed ea tempesta post cruentam ad Neoportum pugnam dissipata est; quies vrbi reddita. Tum verò streuè in rem Collegij Senatus incubuit; & quàm liberaliter promiserat, tam celeriter omnia præstitit, beneficio festinatione duplicato. In Collegij fundamentis cum nonnemo diceret excedi terminos, Consulem respondiisse ferunt, isto in ædificio nullos sibi præfixos limites; & si qui forent, modum sese excogitarum transgrediendi, cum probè sciret quanta vrbs agrique Bergensis in Societatem iam tum esset obligatio. Certè Bergensium tanta sunt in nos merita, vt partès omnes absolutæ munificentæ prorsus expletas ipsi iure possint gloriari, nos agnoscere cogamur. Eam vrbs benevolentiam, si verum quæritur, suâ in primis virtute Societati conciliauit P. Eduardus Dauwe Gandensis, quem suum Apostolum Bergenses nominant: cui post Deum seruatae amplificataque Religionis decus, & insignem morum emendationem ciuitas debet.

*Inducia
duodenna-
les incho-
antur an-
no 1609.*

*Collegium
Siluadu-
cense.*

Hactenus intestinis bellis patria distrahebatur; & tamen obnixa duris crescebat Societas, tametsi tardiùs quàm si pace frueretur. Manifestum id fecit annus sæculi nonus, qui, pactis inter Albertum Principem & Ordines Fœderatos induciis, bina continuò dedit Collegia, Siluaducense & Ruræmundanum. Siluaducis ciuitas Brabantia quæ Hollandos respicit extrema, situ loci & munitione expugnata difficilis. Martia fuerat flagrante bello; & scholas illas Verepæo Doctore celeberrimas arma prostrauerant. Induciis bonæ artes inuitabantur ad reditum; & illarum potens mæcenas Gisbertus Masius, vrbs Antistes, omnem dabat operam impetrandæ Societati. Post magna denique studia, cum & Albertus Princeps intercederet, cessit Prouincialis auctoritati magis quàm rationi: nec enim vrbs illa militiæ assueta, tympanorum bombardarumque strepitu, pactis licet induciis, perpetuò personans, locum nostris functionibus magnoperè idoneum relinquere credebatur. At numquam euidentius fuit, fidem aliquando vanam humanis opinationibus subesse. Aliter planè omnia, quàm timor fuerat, euenerunt: vix vsquam vtiliùs habitatum. Episcopi venientes Socios accepit ipse domo, tamquam filios pater, & semestri liberali-

beralitate tractauit, ac ne tum quidem sine lacrymis abire permisit. Sed & in propriam possessionem ingressis, per dies multos submisit ferula, dedit suppellectilem, omni denique beneficio ad inuidiam vsque cumulauit. Aedes amplas vrbe mediâ & opportunas habitabant, vicinas Monasterio, quod Monialium tunc erat, sed fuerat Beggardorum, & Societati denique accessit. In quo illud memorandum, quod ipse Masius Antistes Rectori affirmabat, annos iam esse amplius triginta, cum Beggardorum Praefectus secum egisset de Cœnobio illo Patribus nostris consignando; eundemque, mortuis ad vnum quibus præerat Beggardis, desperato nostrorum aduentu, ritè illud transcripsisse Monialibus, additâ cautione, vt, si Partes venire contingeret, cedere meminissent. Ita tot annis Societati suæ, antequam sedem ibi figeret, diuina bonitas paternâ prouidentia suæ sollicitudine consulēbat. Viginti non amplius annorum fuerat habitatio, quando inuictam urbem, persæpè aliàs frustra tentatam, quinque mensium feroci oppugnatione, Henricus Princeps Auriacus subiugauit. Nostris exsilium imperatum.

*Caprâ Sil-
uândancis
Societas
pellitur.*

At Ruræmunda, quamquam & ipsa impotentes dominos aliquando passâ, retinuit tamen Societatem, sed forsitan pari, quo Traiectum, periculo; nisi melior Deus, & cum Deo Ferdinandus Princeps Cardinalis, ereptâ hostibus vrbe, periculum propulsaissent. Est ea ciuitas Geldriae, Sicambriae olim habitata, vbi Rura fluuius se in Mosam exonerat, eoque Ruræmunda (quasi Ruræ ostium dicas) nominata, mercaturæ faciendæ peropportuno situ, nisi domesticis opibus moderatè uti mallent incolæ, quàm abundare importatis. Gens sine furo est, & moris sui retinentissima: neglectum tamen Religionis aliquem aut contemptum traxerat è vicino. Degebat eo loci Quæstor Regius Ido de Grammaye Societatis nostræ amantissimus, eamdem, si quâ posset, vel ipsis humeris in urbem inuecturus. Consilia sua Hentico Cuyckio Episcopo, & Hermanno Comiti Bergensi Prouinciæ Praefecto exponit, probatque. Accersitur Traiecto Ecclesiastes noster, occupaturus populi fauorem. Iamque omnia prona erant; Episcopus, Comes, Cancellaria, Camera Rationum, Senatus populusque Collegium expetebant. Anni tamen aliquot iure, dum prouentus necessarij quærantur, re maturâ, Socios dedit Franciscus Flerontinus Prouinciæ Moderator. Domicilium suum Episcopus, quod Cœnobium olim fuerat Canonicorum Regularium, offerebat cum aliâ idoneâ domo commutandum. Nec verò poterat optari melior habitatio. Sed mens, viro deinde mutata est, & ipse breuè ex humanis excessit. Eius successori Iacobo à Castro placuit commutatio. Huic domum idoneam Ido comparat; cuius emptionem Albertus Archidux quatuor florenùm millibus subleuauit. Ita nostri in Episcopium transiere.

*Collegium
Ruræmunda-
nannum.*

Vnius adhuc Prouinciæ nomen iusque obtinebat toto Belgio Societas, quando Collegiorum copia diuisionem suasit. Romæ acta res, procurante Carolo Scribanio. In Flandro-belgicam & Gallo-belgicam facta partitio est. Vndecim relicta nobis Collegia, quæ hactenus memorauimus; aliorum meminisse, instituti non est: quod ab initio profitebar. Ceterùm, diuiso Belgio, quærebatur Tironibus sedes, quos adhuc habue-

habuerat Tornacum. Inde Antuerpiam educti, dum idoneus circumspicitur locus, biennium exegere. Diuturnam dubitationem opportuna diremit liberalitas honestissimæ viduæ Gasparis Tacquetij, quæ sex amplius florenûm millia legabat hac lege, vt aut Mechlinia, vbi ipsa nata erat; aut Liræ, vbi educata, sedem stabilem intra anni spatium fingeremus. Vtraque tirocinio commoda ciuitas visa. Liram Scribanus præoptabat, ab Aulâ, à mercibus, ab omni strepitu remotam. Ibi domum sex florenûm millibus emit; Senatûmque vrbs aggressus, perpetuam Societatis operam addicit, præcipuè ad iuuentutis institutionem, vicissim postulans summam illam refundi, & annuos prætereà non amplius trecentos. Placebat Senatui tam modesta petitio. iamque transcriptum videri poterat: cum vix digresso Scribanio, iniquissimæ obreptationes æmulorum, quibus aures Senatus dabat, turbauère omnia, & factum infectum reddidere. Ergo ad Mechliniam consilia conuersa, felici, vt res docuit, necessitate. Mechlinia quasi in trigono, inter Louanium, Bruxellas Antuerpiamque centri vicem obtinens, abest à singulis quatto millari. Ciuitatem insigni specie & nitore commendabilem passim Pulchram dixère. Ager vndique peramcenus & fertilis, salubre cælum. Sedes ibi Metropolitana, & magnum Concilium Regis, quod Parlamentum vocant. Huc Societatem inuitabat Franciscus vander Burcht Capituli Metropolitanani Decanus, qui nunc est Archiepiscopus Cameracensis. Domus quærebatur: quam anxie circumspicientibus Patribus, suggerunt amici vacatæ ædes Cæsareas amplissimi fundi, quas Philippus Rex I. Carolus V. Imperator, Philippus Rex II. Maria Hungariæ Regina, quondam habitassent. Spem imperandi esse ab Alberto Pio Principe, & vero parente Societatis. De amicorum consilio tentata res successit è voto. Archidux rogatus, benignissimè dedit, & sui illud amoris pignus erga nos exstare voluit: quin de dote cogitabat; sed eam mentem retardauit iniquitas temporum, mors denique abrupit. Ergo in eam vrbein & domum Tirones introduxit Antonius Sucquetius ipsorum Moderator: quos vbi aduentasse intellectum est Bruxellis, illicò Albertus Princeps cum Serenissimâ coniuge Isabellâ Mechliniam aduolant, domum accuratè inspiciunt, cubicula omnia perambulant, lustrant supellectilem, ne quid fortè ad necessitatem, atque etiam ad Religiosa commoda, nouellè isti Familiæ deesset. Aduertit Princeps hortum posse alienis oculis infestari à vicinâ nobilis & Consularis viri domo. Eum continuò adesse iubet, domum iusto æstimatam pretio sibi tradi postulat; acceptam consignat Antonio Sucquetio, affirmans à Religioso fundo profanos oculos decenter excludi. Templum deerat: id ex domicilij parte coaptatum, cui nuper facellum elegans adstructum, immaculatæ Virginis Conceptioni factum.

Iam trium Collegiorum, Siluaducensis, Ruramundani, Mechliniensis, exemplo prouocabatur Flandria, vt & ipsa per induciarum tempus suas vrbes Societati possidendas daret. Itaque Dunkercam in auspiciis accepimus anno M. DC. XII. deinde Casletum, mox Belliolum, denique Aldenardam consequente cursu, vt annorum singulorum singula fuerint Collegia. Maritimum oppidum Dunkercam, validissimis classi-

*Domus
Probatio-
nis Me-
chlinia.*

*Alberti &
Isabelle
Archidu-
cum erga
Societatis
Nonitios
affectus.*

*Collegium
Dunkercam.*

classibus celeberrimam toto iam dudum orbe fama celebravit. Angustis mœnibus incolæ clauduntur innumerabiles. Magna hominum ex omni genere colluuiò: nautæ militesque confusi. Ciuibus ingens animus, & omni periculo maior. Mercatura tot bellis turbata, tamen florens perseverat. In hanc urbem iam annis aliquot excurrerant Patres ex Collegio Bergensi vicinitate inuitati, & egregiam in iuuando ciue, milite, nauticis operam ponebant: sed prima cura captiuorum erat, quos semper plurimos & ex hostibus plerosque publicus carcer includit. Intet hæc loci Pastor vnicus cum subito raptus esset, vniuersum patre onus nostris humeris incubuit. Ea causa fuit de domicilio cogitandi; quod iam vltro Dunkercanorum aliquis, isque primus, in Societatem ingressus donabar. Res ad Senatum referrur, apud quem maximâ auctoritate pollebat Syndicus, homo hæreticæ factionis. Hoc auctore Senatus restitit, donec Alberti Archiducis litteris pernorus habitationem concessit quidem, sed auxilio prorsus nullo. Domesticam inuitem subleuabat inopiam priuata liberalitas rum Læuini de Clerck viti opulenti, tum Adriani Cancelliet Abbatis Dunensis, qui in vrbe partiâ Collegium fundare decruerat: facturus utique, nisi mors virum vitâ dignissimum immarurè occupasset. Ceterum semel negatâ ope Senatus in sententiâ perstabar, non per se à nobis alienus, sed in centore Syndico. Scribanius tamen Prouincialis, incolarum visâ multitudine, fructumque considerans quem tantus ager promittebar, quamuis negato subsidio, non deferendam esse hanc ram copiosam messem existimauit. Petrexit ergo cum paupertate suâ luctati Societas, & indefesso labore in salutem omnium incumbere. Conciliauit ciuium multos ille ardor: & Senatores priuatim amici erant; in curiâ etiam, nî Syndicus repugneret, suffragaturi. Nec latebat hominem maior indies animorum inclinatio. Quate ne inuidiam sustineret solus, & habebat iam ipse filios maturos scholis, quos alibi alere periosum; fit Senatui auctor, vt Partibus, si opem vellent, impetentur scholæ. Paret Societas. Subinde & naualis missio instituta auxit etga nos vrbis beneuolentiam. Ac tum denique liquida omnia fuète, postquam illum aduersantem Syndicum prodita hæresis Dunkercano regno eiecit, damnatumque æterno carceri mancipauit: ex quo tamen à liberis aliquando adiutus, ad suos Batauos euasit. Certè nobis propensionem suam tunc maximè probauit Senatus, cum templum elegans, pattemque aliquam domus, summâ celeritate (vix triennij spatium fuit) excitauit.

Haud procul Dunkercâ Casletum conspicitur, in edito monte sita ^{Casletanum Collegium.} ciuitas, despiciens ditionem suam circumquaque diffusam, vberi solo, magnâ oppidorum pagorumque frequentiâ. & habet ditio peruetustam numerosamque nobilitatem, quam procutandæ salutis studio per interualla viscebant ex Bergensi Collegio & Iprensi Patres. Horum studiis delectati Proceres, de collocandâ Casleri Societate seriò inter se agitate ceperunt: nec enim agro toto, tam lato, vlla tum erat Religiosa Familia quæ saluti vacaret animarum. Ante alios Nicolaus de Montmorency Comes Sregtensis, & Lamoraldus de Hornes Vice-comes Furnensis, idemque in Casletanâ ditione supremus Prator, tem vsque

adeò promouerunt, vt omnium consensu ordinum, paribus Senatus populiq̃ue votis peteteretur Societas; simul fundus, ædes, templum, proventus liberaliter offerrentur. Tam nobiles animos, & magnis vrbibus æmulandam munificentiam obstupuit Prouincia, & postulatos Socios libenter dedit anno sæculi tertio decimo. Domus continuò ædificata cum scholis: templi fabricam inchoatam perfici vetat temporum iniuria Gallico flagrante bello; penes quod vnica mota est culpa. Morbecano Comiti Roberto de S. Audomaro voluntas fuit Collegij dotandi; sed eam laudem Castetanis Ordinibus præripi haudquaquam decebat. Ita quos alibi singulos desiderat fundatores, hîc vltro plures & certatim sese offerentes admittere non potuit Societas, vnus beneficio contenta.

*Collegium
Belliolanum.*

Ferebantur res nostræ secundissimo cursu per Occidentis Flandriam, & cum annis Collegia numerabantur. Nam proximus à Castetanâ Belliolanam habitationem dedit. Belliolum prisca Belgium dixere, quòd ille tertatum tractus vndique montibus à naturâ vallatus olim Belgis aduersus Cæsarem per fugium præberet. Maior loci amœnitas an vbertas, iure ambigi potest. Oppidum populo frequens est, & pagos quindecim amplectitur: in quorum nonnullis quatuor millia capitum. vicinas habet Ipras vix tertio lapidè. Et hinc facili excursione iam annis multis nostri lustrate Belliolanos consueti, maximos ex agro illo fructus colligebant. Nullum tunc erat Bellioli, totaque ditione, Religiosorum hominum domicilium. Pastor itaque Iudocus de Peystre Societatis laboribus gaudebat subleuari suos; & pro insigni in gregem suum affectu optabat nostris, in animarum salutem tantoperè intentis, aliquem in vrbe suâ locum. Tentare aggreditur Senatui, & grauissimis rationibus in sententiam pertrahit. At Societas animi pendebat, ex vsûne foret Bellioli habitare, tam vicinis Ipris & Casleto: nec pauci repugnabant: sed euicit tamen Senatus Societatem postulantis ardor, aut certa potiùs diuinæ voluntatis destinatio. Nam semel iterumque nunc Carolus Scribanus Prouincialis, nunc Henricus Scherenus Visitator, partim aliorum hortatu, partim etiam propensione suâ domicilium illud sublaturi videbantur; sed vterque consulto per preces Deo, nullâ quidem certâ tatione, tamen mutatâ voluntate nostros in loco constare iusserunt. Expertus per triennium vtilissimam Societatis operam Senatus, quamquam difficillimis partiæ temporibus, fundandi Collegij onus magnâ voluntate suscepit. Exinde auspiciis scholis datum. assignata dos, fundus emptus: in eoque domus sensim ædificari cœpta, in cuius partem immigratum, post miseram annorum vndecim stramineis casis habitationem. Templum quoque haud ita pridem positum est D. Iosepho, amplum pro loco & concinnum. Pastor, quem primum aduocandæ Societatis auctorem dixi, quasi iam officio erga gregem suum abundè perfunctus, in eam ipsam ingredi voluit, factoque virtutis ac meritorum compendio, Mechliniæ intra Tirocinij biennium diem suum obiit, maturâ ætate vir, & cælo utiq; matutus. Nec memoriâ indignum, quòd vrbis Syndico Ioanni Sammijn, qui studio erga nos cum Pastore certauerat, accidisse memorant, supream animam agentii.

ti. Is posteaquam ad dies aliquos mortuo similis iacuerat, subito sibi redditus, magnamque animi hilaritatem vultu & ore spirans, beatum sese prædicauit, & salutis suæ eorum, ob nauatam strenuè operam in collocandâ Bellioli Societate.

Vertebatur annus ab auspiciis Belliolanis, quando Aldenardæ, veteri sede Neruiorum, cæpta est habitatio non dissimili ex causâ. Pastor enim & Persona loci (quod nomen dignitatis est) Petrus Langritius, magnoperè cupidus videre Societatem fixâ sede stabilitam, sedulo præfâbat Senatui, & populi Primores, quorum erat rem tantam definite. Et Senatus quidem facile flestebatur: at in populo residebat quæ nescio sinistra de nobis opinio, quam non pauci maleuoli inuidiosis sermonibus alebant. Ad eam potissimum euellendam missus Gandauo Ecclesiastes noster, vit sanè eloquens & strenuus, qui suis concionibus nomen Societatis reddidit populo grarius, & non exiguum illius desiderium excitauit. Tandem publica urbis comitia coguntur: de admittendâ Societate proponitur: omnes, vno dempto, suffragantur: fit solenne decretum: tabulæ conficiuntur: Principes rogati probant. Angustis primùm ædibus habitatum, necesse ut fuerit & alieno templo vi ad facta, & alibi conductâ domo docere iuuentutem. Sed urbis agrique beneficio sensim spatia laxata; ampliatus hortus; pars aliqua domicilij exædificata, in templi vsum tantisper conuersa est. Cetera spectantur.

Aldenardense Collegium.

Rursum ex Flandriâ in Btabantiam delabor ad Lirani Collegij primordia. Lita Brabantix oppidum est pati fetè spatio Antuæpiâ Mechliniâque distitum; hortis, ædibus, fluuiis celebrandum. Scholas olim nobiles habuit, clarorum altrices vitorum; è quibus nos Franciscum Costerum, & Mattinum Antonium Deltium, habuimus. Has temporum iniquitate dilapsas restaurare meditabatur Senatus anno M. D. LXXXV. & super eâ re tentauit Societatis animum. At ubi ex Ioanne Otano Collegij Antuæpiensis Rectore intellectum est de doctis Professoribus assignandâ, continuo res tota conqueiuit. Interea Patrum Antuæpiensium zelus, probante in primis Episcopo, Liram sibi sumpserat catechismis & concionibus excolendam, incredibili ciuium voluptate fructuque: ac subinde domus venum proposita est, in quam Flandro-Belgicum Tirocinium, diuisâ iam Prouinciâ, laborabat inducere Carolus Scibanius, quemadmodum supra est indicatum. Res cum Senatu aut acta erat, aut videri poterat: sed quorundam intercedente inuidiâ, in fumos abiit, haud leuiter indignato Antistite Ioanne Mirzo, & damnante Magistratum inconstantiam. Itaque domo, quæ frustra iam erat, iterum diuenditâ, petgebant nihilominus Antuæpienses Patres iuuare urbem variâ functione; sed potissimum Catechismo: quem longè celeberrimum singulari gratiâ sustentabat nostrum aliquis, adeoque sibi amorem deuinxerat tenerioris ætatis, ut turmatim pucti puellæque effunderentur in occursum venientis ad aliquot passuum millia, & faustis precationibus lætisque carminibus deducerent in urbem quadam similitudine triumphi. Hæc quoque Societatis gloria perstinxit oculos æmulorum: tantumque potuit inuidia, ut stationem

Collegium Liranum.

nem suam Catechistes deserere cogeretur, tanto civium luctu, lactymif-
 que puerorum, quanta præcesserant gaudia. Quin vt Collegij spes om-
 nis Societati præcideretur, scholarum cura aliis demandata est à Con-
 sule, plerisque civium nostram repulsam frustra deplorantibus. Nihil
 eo factò cominota Societas (cui per se aut per alios Dei gloriam salu-
 temque hominum procurari, nulla distinctio est) locum nihilominus
 elegit tertie Probationis Patribus habitandum: nam Tirones iam acce-
 perat Mechlinia. Ergo illa ipsa domus anno huius sæculi decimo quin-
 to denuò redimitur à nostris; eiusque possessio est adita, nullis à civitate
 expetitis vitæ subsidiis, nullâ vicissim opè compromissâ: quam tamen
 omnem ex Instituti nostri legibus haud cunctanter impendimus. Se-
 natum quoque temporibus mutatis mutatum sensimus, neque semel
 liberalen.

*Collegium
 Alosta-
 num.*

Iam ad finem suum duodennales induciæ vergebant, quem sibi
 præoccupandum Alostana civitas duxit, admissâ Societate anno
 M. DC. XX. Alostum Bruxellas Gandavo diuidit itinere dimidiato,
 Flandriæ Imperialis & ingentis territorij caput. Eò submissus è nostris
 Sacerdos vsque eò inflammativè civium desideria, ipsumque petmouit
 Senatum, vt setiam de Societatis Collegio susceperint cogitationem.
 Accessit ad causam vehemens patronus Iacobus Beeckmans, Decanus
 & Pastor vrbis; neque à suscepto semel patrociniò multorum contra
 nitentium auctoritate passus est sese reuocari. Ac subinde Dux At-
 schotanus post creatos Principum nomine Magistratus novos, graui
 oratione Ordinem nostrum in Senatu commendans, facillè quod vole-
 bat persuasit. Communi vrbis ac Procerum nomine Decanus & Con-
 sul ad Carolum Scribanium Prouincialem legantur Collegium togatū-
 ri, deque eius sustentatione publicam daturi fidem. Scribanius initio
 par Sociorum dedit, gnauos & insignes vitos: quos trimestri hospitiò
 perhumaniter apud se habuit Decanus. Domum non ita multò post
 dedere Proceres cum supellectile, ac docendæ iuuentuti magnificentum
 erexere gymnasium, perpetuum sui erga commune bonum & Societa-
 tem nostram studij monumentum.

*Collegium
 Hallense.*

Duodecimus iam, isque postremus, induciarum exspitabat annus:
 iam armorum horrot circumstrepere cæperat, & tamen noua Societati
 sedes parata est Hallis. Sunt Hallæ Belgis, quod Italis Lauretum, sedes,
 inquam, electa Deiparæ, peruetustum Hannoniæ oppidum, Brabantis
 conterminum, tentio à Bruxellis lapide, admittendis omnium vndique
 gentium, si bella sinant, peregrinis maxime opportuno situ. Est in hac
 vrbe Virginis è ligno statua, trecentis quinquaginta & amplius retro
 annis omni miraculorum genere nobilis: quam ab Elisabethâ Hunga-
 ricâ, nunc in Cælitis relatâ, acceptam olim Mechtildis religiosissima
 Princeps Hallensibus testamento legauit, ingens & singulare donum.
 Est ea statua plurimis Regum populorumque donatis diues: ad quam
 quodidani indigenarum aduenarumque concursus; sed duo ad stupo-
 rem celebres, in Pentecoste alter, alter mense Septembri: quibus anni
 temporibus hominum infinita millia per tutmas & Sodalicia confluunt
 votiuum Virgini munus summâ veneratione repræsentantes. Et vetò
 Diuæ

Diuæ Tutelari urbem cordi esse, vel ex hoc scias, quòd in tot tantisque Belgij nostri turbis, cum aliæ vrbes etiam munitissimæ maximæque ab impiis expugnarentur; hæc modica & nihil admodum munita intercipi haud vnquam quieverit; rametsi perduelles, qui Bruxellarum potiebantur, sæpius quã vi quã fraude tentarent, etiam miraculo non semel repulsi. In hanc urbem Societas, vbique Deiparæ studiosa, iam inde à primo suo in Belgium ingressu oculos coniecerat, excitando in primis eius cultui, vsui Sacramentorum crebriori introducendo, vitiisque quæ urbem agrumque possederant extirpandis. Euerardus certè Mercurianus Prouinciæ Præfectus, anno sesquimillesimo sexagesimo tercio, hortante Maximiliano à Bergis Cameracensium Archiepiscopo, dedit diligentet operam, vt Societatis in eo oppido collocandæ aliquam inueniret viam. Sed illo mox ad Comitia Generalia Romam profecto, atque intereà Maximiliano è viuis sublato, adhæc ingruntibus tumultuum Belgicorum turbis, vltra designationem & vora res progressa non est. Balduinus deinde ab Angelis, & ipse Prouincialis, rem stenuè tentauit, labore vano. Post illum Thomas Saillius, cultor Deiparentis eximius, rem propiùs adduxit. Is & pretium emendis istic ædibus iam dudum compararat, & nuper è Galliâ redux feroci excussus equo, cum hæreret in stapede, inuocatâ Diuæ Hallensis ope, magno viæ spatio ad Hallenses vsque portas pertractus, ornamenta in sacrificium fieri curarat, spe iam tum certissimã venturę breuî in oppidum Societatis. idemque ad aram supplex, infimis precibus suam (sic vocabat) Dominam obtestatus est, vt, quemadmodum Laureti, sic Hallis sacrum Pœnitentiæ tribunal Sociis exercendum traderet. Ad extremum res tantopete desiderata, tentata toties, tandem feliciter suscepta confecta que est à Francisco Hentico vander Burcht Archiepiscopo Cameraensi, imploratâ in id Alberti Principis pietissimi auctoritate. Et Alberrus quidem litteris nostrâ commendatione plenis Senatum cohortatus, sensit vehementer alienum. Libello toto multis rationibus conferto docebant, Societatis admissionem primùm ipsimet Principi fore noxiam, deinde magno Hannonię Prætorum loci Magistratibus, ad quos scilicet iam inde ante omnem mortaliū memoriā templi facelli que quoad possessiones & ornamenta spectaret administratio. quod munus inique à nostris occupandum foret. Binos se iam designasse Sacerdotes peregrinis aures daruros; si que id parum foret, tertium ac plures addituros; præterquam quòd Mendicantium Ordinum Ecclesiastæ solennibus per annum diebus auxilio venire consuessent. Adhæc Reip. suæ inopiam repræsentabant; ac denique precabantur, ne Princeps rem tantopete ciuitati suæ grauem, publicæ auctoritati aduersam, imperare pergeret Sclarui populoque Hallensi, suis hæctenus Principibus deditissimo, nec vllas rebellium partes secuto. Ad has preces Albertus respondere Archiepiscopum iussit. quod profectò hic fecit tanto rationum verborumque pondere, vt continuo Princeps daret ad Senatum litteras, quibus omnino imperabat, vt nostros vrbe ac tecto donarent, vt liberum ad ornamenta thesaurosque Ecclesiæ adirum præberent, vt Confessariorum cedras pro dignitate constituerent, vt nobiscum vnanimis, ramquam genuini filij, in excitandum

magnæ Matris cultum diligenter incumberent. Hoc Principis imperio sic vrendum duxit Archiepiscopus, quasi ea Sociorum Missio triennis dumtaxat foret, & velut in experimentum: neque ipse in plures annos addiderat alimenta, ratus fore (id quod euênit) vt temporum lapsu mutaretur animis Senatus. Enimuerò vt lana rudis tractatione fir mollior, ita Senatum populumque Hallensem vsu quodam & agendi consuetudine adeò demulsiuit Societas, vt quam absentem horruerant, præsentem amarint, atque apud se perpetuam esse voluerint; postulato etiam gymnasio ad imbuendam religione, moribus, litteris iuuentutem. Ceterum, post Franciscum Archiepiscopum, quem verè parentem habet Hallensis familia, Antonium quoque de Winghe Abbatem Latientem parentem alterum agnoscit.

*Collegium
Bredanũ.*

Finierant interim induciæ; & quasi vno malo non satis miseri fuissetmus Belgæ, alterum grauius accessit, mors Alberti optimi sapientissimique Principis: in quo Societas Belgica amittebat patrem; cuius orbiratis grauior fuisset sensus (quamquam fuit grauissimus) nisi matrem sibi seruasset Isabellam: cuius etiam solius auspiciis Collegio aucta est Bredæ, anno M. DC. XXV. Est Breda oppidum extremis ferè Brabantia finibus, Hollandos versus, amœnissimâ terræ regione situm, quod sua Tempe Princeps Auraicus appellare consueuerat. Hæc erat Batauis militiæ palæstra, & exemplar quoddam absolutissimæ munitionis, quando Ambrosius Spinola Marchio lentâ nouem mensum fame expugnauit urbem: fuitque hæc illa portentosa obsidio aduersus Europæ pænè totius vires sustentata, quam Hermanni Hugonis nostri calamus immortalitate donauit. Vix occupatâ vrbe, condendi statim Collegij potestatem amplissimam fecit Isabella Princeps, atque ad subleuandos domus emendæ sumptus quinque florenorum millia eleemosynæ nomine erogauit. Empta domus est optimo vrbis loco, nostris vsibus quasi facta, quam Societati semper destinarent ciues Catholici, quamque Marchio vrbe captâ Sacerdotibus nostris castra sequentibus vtendam assignarat, militari chirographo suâ manu dato: quod omen quoddam fuisse visum est futuræ habitationis. Senatus Gymnasium publicum nobis moderandum dedit. Templum quâ nouo quâ veteri opere constructum; cuius altari primum posuit lapidem pro Isabellâ Principe Gubernator Balanzonius, vir quàm militari scientiâ tam pietate Christianâ clarus. Verùm prò dolor! non tam habitatio ea fuit, quàm breuis temporis hospitium. Vrebat Henricum Auraicum suæ vrbis iactura, quæ & fratri Mauritio ex mœrore mortem attulerat, cum à Spinolâ velut seram indagine cinctam cripi posse desperaret. Ergo in omnem recuperandi patrimonij occasionem vigil, iam semel tenarat, distento ad Traiectum Marchione Ayronâ Belgij tunc Pro-gubernatore; quem celeriter aduentantem, quamuis vallo fossâque muniri iam cœperat, exspectare non sustinens, vasa collegit. Iterum expertus anno M. DC. XXXVII. seu fortuna audentem seu quid aliud iuuit, certè obrinuit; quanto Regis Religionisque damno, æstiment alij. Societas interim expulsa, paucorum fructu annorum collecto, magno sui desiderio relicto.

*Captâ
Bredâ
pellitur
Societas.*

Atque

Atque hæc sunt nostræ Flandro-Belgiæ Collegia, quorum origines breuiter indicasse sufficiat. Hisce velut gradibus Prouincia sese promouit in eum statum, quem nunc videt secularis noster annus. Est proinde eum immortales gratias referamus, primùm Deo Optimo Maximo, qui fecundâ bonitate suâ tantillo semini, quale spatium Louanij vidimus, tali tempore tantum dedit incrementum. Nam quis fortunam illam sperasset in perpetuâ ciuiliū bellorum calamitate, in tanto Religiosorum Otdinum numero, quibus alendis haud sanè par videri poterat patria? Sed iis animis sunt Belgæ, & proprium habent spem ipsam virtute superare. Itaque post Deum immortalem grates Belgarum populis debemus, quorum beneficio intra vrbes recepti sumus, & sustentamur: non inutiles profectò (si verum licet dicere) nec otiosi; sed fecundæ vitis instar vicem domino referentis fructu suo. id quod mihi nunc planum facere incumbit, ne gloriosius fortasse quàm verè dixisse cuiquam videamur.

CAPVT TERTIVM.

De functionibus ac laboribus Societatis per Flandro-Belgium.

Ingressurus in rerum gestatum campum, ne superbè videar nostra venditare, non alienum duxi primo aditu præfari solenne illud sanctumque Societati, *Ad maiorem Dei gloriam*. Hæc vna maximè causâ impellit ealamum, vt lecturi opera nostra bona glorificent Patrem qui in cælis est. Nec enim tantâ sumus vecordiâ, vt ipsi nos putemus esse aliquid, ac non ex sanctissimâ **CHRISTIE SV**, quem imitandum suscepimus, disciplinâ, postquam omnia fecerimus, seruos inutiles profiteamur. Necessitatem quoque aliquam nostra commemorandi vetus quorundam imponebat obrectatio: quæ causâ olim & Apostolum impulit labores suos enumerare Corinthiis; non sanè arroganter, sed ad famæ, cui nonnulli obrectabant, necessarias (vt sic dicam) vindicias. Nonnullis enim Societas aliquando visa est supernumeraria in Belgio, quinta (quod aiunt) quadrigæ rota: cui verbo odioso respondendum erat, & Cassianum illud quod in nos torquent, *Cui bono?* ita retorquendum, *Cui non bono? Quisquâ* mne homo est vllius generis, ordinis, ætatis, tantillus aut tantus? éstne boni operis aliquod tam abiectum, tam arduum? vllûmne est tempus diurnum nocturnûmve, quò se noster non extendat labor? Caue iactanter dici putes; sed quam operam in commune bonum profiteamur, intellige. Omnium hominum, locorum, temporum, hotarum sumus, omnibus omnia facti vt omnes **CHRISTO** lucrifaciamus. Id quamquam in clarâ luce positum quotidie ab omnibus cetni potest; tamen quibus oculi vitioso aliquo humore caligant vsque eò, vt iis superuacanei videamur, etiam hoc orationis lumen admouendum est, si fortè hinc vel tenuem radium veritatis admittant. Sed ante omnia, quale Belgium inuenerit Societas, verbo indicandum est, vt naturâ soli cognitâ certius colonotum æstimetur labor.

Patebant vni Domino xvii. Prouinciæ, quas Belgium nomina-

*Belgij sta-
rus in ad-
uentu So-
cietatis.*

minamus, Catolo V. Imperatori, eidemque Hispaniarum Regi, quando Sociorum primi appulsete Louanium. vna palàm Religio colebatur Romana Orthodoxa: non pauci interim, & ex Proceribus, solâ viu-
bant Religionis specie; quam vt retinerent, mouebantur Catholici Principis reuerentiâ. Qui autem hominum essent mores, quis Chri-
stianæ pietatis doctrinæque vel neglectus vel contemptus, secuta mox tempora docuerunt. Ruatdus certè Tapperus, Academiæ Cancellarius, vt erat altâ mente vir, & prouidus futurorum, aduentantes nostros toto complexus pectore, cum graui gemitu exclamabat: *Venistis seriùs, ô Pa-
tres, seriùs venistis.* Tenuit hic retum status ad annum sæculi nonum & quinquagesimum: quo anno Philippus Rex Catoli filius & heres Augusto mense in Hispaniam excessit è Belgio. Exinde, quasi pacem secum abstulisset, magnorum motuum semina spargi cœpta. Cederes, subducto sole, cælum obduci nubibus, & sensim colligi procellam, quæ Prouincias deinde misetabiliter inuoluit. Post septennij spatium erupit pestis, vlcere iam maturo; atque hic est ille fatalis annus sexagesimus sextus, apertâ conspiratione quorundam Nobilium, populi seditione, furiali hæreticorum incursum, templorum violatione, Religio-
nis clade infamis; tantarum, quas adhuc patimur, turbatum origo, cum ad eam diem felix Belgarum natio in concordia & tranquillitate vixisset. Quatuor tunc ac viginti annis Societas Belgium habitabat, & pau-
catum vrbium mœnibus tota claudebatur. Partem maximam Louanij erant, locis aliis pauci: aliquot præterea velites huc illuc, quò voca-
bat maior necessitas, volitabant. Nec verò Socios fugiebat patriæ in ruinam præcipitantis infelix status. At exigua manus quid magnopete poterat aduersus adè tobuftam impietatem? vndique Germania, Gal-
lia, Anglia, quibus Regnis Belgæ coronamur, pestem afflabant; & dispositis animis facilè adhæsit lues. In fomitem cadebat ignis; corpus vitioso plenum humore morbus occupabat. Deus bone! in tantâ So-
ciorum pauccitate quantis pugnatum viribus auetruncando malo! Andreas Boccatus (vt ex vnico conatu difeas omnium) Leowatdiam ex-
cutrerat, eum sacrilegi illi, tamquam emissi Ore cacodæmones huma-
nos vultus induissent, ineditibili audaciâ in imagines, in templa, in altaria inuolabant. Neque è faero etat nec profano Magistatu, qui pto sanctissimis staret aris: fortissimum quemque absterrebat metus ex periculi magnitudine. Solus Boccatus, paratâ in omnem casum con-
stantiâ, murum se posuit pro domo Dei. Immixtus insanis agminibus, modò singulos, modò vniuersos, blandè, minaciter adortus, orabat terrebatque eâ libertate animi, vt prodigij loco habitum sit, non furen-
tis alicuius fetro fuisse trucidatum. Multi è seclerata turbâ, suam dete-
ctati insaniam, desertis satanæ signis domum abire. Ceteros aliquamdiu stirit vox imperterriti Sacerdotis, & quodam stupore defixit. Verùm deliberata pluriim impietas, incantote diabolo, resumpsit animos; clausisque auribus ad Boccatij siue minas, siue preces, perfecit denique destinarum scelus. Aliorum Pattum alibi par conatus fuit: nec despe-
rabatur victoria, si vires iunxissent quibus par etat maiôrve ratio pu-
gnandi. Sed fuerit hoc patriæ fatum, delictis maiorum nostrorum eam
calami-

*Ex Strada
de Bello
Belgico.*

*Iconoma-
chia.*

calamitatem promeritis: certè pax, quæ Religione maximè constat, numquam deinde seriò reuocata est, hærente semper in viscèribus hæresi, turbarum omnium causâ. Nimirum non perinde recuperari sanitas, vt setuari potest. Minitantibus morbis plerumque parua cautela occurritur; quos, vbi sanguinem occuparint, longa medicina vix saner. Atenim re non integrâ quid agas? Cepit Societas ex necessitate consilium; & ingentibus animis partes Belgij ægras sanare aggressa. Quid profecerit non dico, sed quæ adhibuerit remedia, quam operam impenderit, mearum partium est breuiter indicare: in quo, ne sim infinitus, faciam quod Poëtæ, qui ex innumerabilibus Herculis laboribus, in communem humani generis vtilitatem exantlatis, præcipuos celebrant duodecim, ceteris hominum coniecturæ relictis: totidem ego labores nostros, siue functiones, quibus Belgio profuimus, non celebrabo, ac ne explicabo quidem; sed obiter attingam, satis habens digitum in fontes intendisse: quos qui propius adierit, intelliget nihil à nobis prætermisum, quo restaurari res Catholica, & animarum salus siue publicè siue priuatim procurari potuisse videatur.

*Duodecim
Societatis
labores seu
functiones.*

CAPITIS III. SECTIO I.

De quotidianis laboribus Societatis.

Primus labor, Catechesis, præfens aduersus Fidei pestem antidotum, si terrarum vspiam, certè in Flandro-Belgio Societatem strenuè exerceat. Maiori nihil ardore complectimur. Neque in hoc, opinor, quisquam nos ambitus accusat propter actionis humilitatem: sed quod splendori deest, abundè compensat vrilitas. Quæ enim alia functio maiorem fructum habet, aut certior? Tabulæ rasæ sunt ingenia paruulorum; quid quid insculpitur, tenent: atque vt inscriptæ arbusculis notæ crescunt vnà cum cortice, sic ætati teneræ inditi mores cum ipsis surgunt annis, & in senectutem validiores eunt. Ad complexionem corporum refert vel plurimum, quo lacte nutriantur infantes; ad animorum indolem, quibus præceptionibus pueri imbuantur. Sæculum est & vltra, ex quo Resp. Christiana graui morbo, in Septemtrione præsertim, laborabat. Causam morbi, quod solet peritus Medicus, Societas explorauit. Deprehensa est praua iuuentutis educatio: hæc tollenda erat, vt perfecta sanitas sequeretur. Quid enim iuuet ramorum amputatio, stante radice, nisi vt magis etiam repullulent? Staret hodieque Belgis incorrupta Religio (sic omnes sentiunt) staret cum Religione pax, cum pace felicitas, si institutionem habuisset istius sæculi iuuentus. Huc igitur manum Societas admouit, & ætatem illam præcipuè amplexa est, cuius aut vitium aur virtus in omnes vitæ partes, velut à radice in ramos succus, extenditur. Duo præcipuè inuenta sunt in remedium mali, Catechesis, & Scholæ. Illa, cum esset Belgis insolens Christianæ rei tradendæ ratio, statim varia iudicia subibat; sed mox omnibus se probauit fructu suo. Dicit non potest, quanti ad eam, vt in vrbem aliquâ instituebatur, fierent concursus, non puerorum modò, sed &

*Primus
labor, Ca-
techesis.*

adulorum: par quippe in vtrisque erat rerum ad salutem sciendarum ignoratio. Multitudinem nulla iam templa capiebant, trabes & tecta conscendebantur; scalis grandioribus, quod humi decflet locus, gradatim infistebatur. Currentibus etiam calcar addendum Patres putauere suauigratoque carmine, quod pueri puellæque pro condimento intercinebant. Ingens populi inuitamentum id fuit, & quo satiari aures non posse videbantur. Præter voluptatem, duplex inerat vtilitas: nam præcipua Fidei nostræ capita, & salubria monita, & varia pietatis inuitamenta, numeris illis comprehensâ, in aures auidas dulciter influentia, altè inhærebant animo, & deriuabantur in moides. Deinde illud impetratum, vt impuræ cantiones, certissima iuuentutis corruptela, magnæ animorum pestes, velut exsilio damnatæ, conticescerent. Catechisticæ enim illæ, non modò in officinis & plateis, sed etiam in conuiujs & publicis epulis resonabant: nec semel fuit cùm ad has symphoniaci filere iuberentur. Mitto dramata, disputationes, supplicationes, & id genus excitamenta, quæ rapiendis puerorum & vulgi ingenijs tenendisque solets excogitauit industria. Batauorum multos in Brabantiam Flandriamque, cùm per inducias turum esset, exciuit fama catecheseos. Dordracenus Consul Siluamducis ingressus, postquam interfuit Catechismo, palàm professus est Societatem docendæ iuuentuti natam esse, & per solas patriæ leges stare, quo minùs suos ipse liberos in disciplinam nostram traderet. Brugis honesta mulier Hollanda, audito Catechistâ, Prò perfidam, inquit, hæreticorum fidem! Iesuitas mihi cacodæmonas depinxerant, quos ego hîc tanquam Angelos contemplor. Gandau puella clam hæreticis parentibus catechismum frequentabat. id vbi cognitum, multa domi pertulit indigna; & tamen illa iam catechisticis inescata delicijs, contempto verberum metu, frequentare petrexit, suâque constantiâ non modò stegit parentum iracundiam, sed etiam expugnauit errorem: ambos enim illos, & nouem insuper quâ fratres quâ sorores, cælo lucrata adduxit ad Sacerdotem nostrum, Catholico ritu Ecclesiæ reconciliandos. Similia fuere multa, nec vno loco, catechisticæ vtilitatis exempla. Sed constantiæ consulendum erat: itaque piorum hominum studia inuitauimus, impetratis à Romano Pontifice Indulgentijs, quarum sit parriceps quisquis in tem catechisticam nobis collaborat. Magistratus quoque varijs locis insignem opetam contulere. Iprensis quadringentos annuos florenos in puerorum præmia decreuit: Cortracenus catechumenos partim latgitionibus allexit, partim compulit auctoritate. Statuit enim vt patentes, quorum non semper integertima Religio, quamlibet filiorum absentiam graui æte, quartam exsilio lucent. Seuera necessitas, sed felix, quia ad meliora compellit. Interim vt pauperibus propria esset illecebra, alibi panem, alibi dodrantis censum in singula capita constitutum, constans, vel Antistitum, vel Senatus, vel aliorum hominum, singulari pietate præstantium, liberalitas perfoluit. Nec verò vrbanus tantum est hic noster labor; sed rus omne peragramus, & latè per campos Fidei sementem spargimus. Quam nostram opetam luculento testimonio commendatam olim voluit Mathias Houius Mechliniensis Archiepi-

*Testimonium
Houij Archie-
piscopi de
nostro ca-
techizandi
studio.*

scopus,

scopus, huiuscemodi verbis: *Docet tristis experientia, per bellorum & haresum tempestates praeferitas, ruri praesertim, deperditam esse rerum diuinarum, & ad salutem necessariorum cognitionem, maximè in pueris & iuuenibus hac tempestate natis. Quare pergratum nobis accidit studium venerandorum Patrum Societatis IESV, quos intelleximus pro suo in animarum salutem zelo, ad pagos qui tunc accedi possunt, passim excurrere; & rudem populum, ac praesertim iuuentutem, doctrinis ad integritatem Fidei & probitatem morum insinuere. Quod ut pium est opus, & hoc tempore hisque locis pernecessarium, optimis quibusque Pastoribus & populi Praefectis acceptum esse non dubitamus. Ut autem maior hinc fructus surgat, & plures Deo per dictos Patres lucrifiant, obsecramus in Domino, & nihilominus districtè precipiendo mandamus omnibus Pastoribus quorumcumque locorum Diocesis nostrae, ad quos fortè dictos Patres venire contigerit, ut ipsos benignè suscipiant, & in suas Ecclesias gratanter admittant, populum, & praesertim iuuentutem, ad eosdem audiendum conuocent; & tam ipsi, quam Domini temporales, eosdem in hoc pio officio adiuent, quandoque & quibuscumque poterunt modis. Et sanè nostri tunc Louanienses circumiacentem vibi regionem, quà tutum erat ab hoste, in tres & viginti pagos partiti, quothebdomadis adibat, per quamlibet caeli intemperiem, per altè cumulas niues, effusos nimbos, lutulentas vias, nullo ignis, nullo cibi porusve admissio solatio; vnde magna apud rusticanos homines erat eorum auctoritas ab opinione virtutis. Quae Louanij, eadem vbiuis, in excolendo rure Sociorum industria, & par tradendae Catechesos labor. Atque ut ardorem videas, haud nostris contenti viribus, alibi studiosorum pientissimos, alibi Sodalium, tamquam venaticos, in agrum emittimus, sanctam acturos praedam, frequentia dico rusticanae iuuentutis agmina ad Catechesin collectutos. Illud quidem mihi videor sine inuidiae meru posse dicere, in erudiendâ Christianis legibus iuuentute nihil adhuc curae & operae à nobis videri praetermissum; perinde quasi hac vnâ maximè causâ viuere in Belgio, atque hic potissimum nobis proprius, ut sanè est, permitteretur labor. Nec vetò subterfugimus hoc quidquid est oneris, sed læti sustinemus, memores hac in primis functione cerni germanos Ignatij filios, qui & nos voluit in solenni professionis formulâ nominatim curandae Catechesos meminisse. Quo autem operae pretio sustineamus, æqui statuatur rerum aestimatores. Explicatur Catechismus vnus anni spatio, decies millies, septingentis, quinies & quadragesies: numerantur catechumeni duo & triginta millia quingenti & octo.*

Alter, & affinis priori labor, Scholæ, virtutis simul doctrinaeque gymnasia. Illud, opinor, nemo, licet iniquus aliàs rerum nostrarum aestimator, si modò tempora inter se potest comparare, inficiari sustinebit; ante Societatem iacuisse ingenia plerorumque Belgarum, conclusâ eruditione inra paucos, qui, velut obducto nubibus caelo rata sidera, hinc illinc emicabant: nunc autem florere doctrinam, viris magno numero litteratis, tamquam pleno sideribus caelo, splendente Republicâ. Nec verò id magnopere mirum videbitur cogitanti ante nostrum aduentum ferè mercenarios fuisse doctores, quibus nec optima erat docendi methodus, nec summus labor.

*Secundus
labor,
Schola.*

nulla tradebatur; ynde incredibilis exsistebat inſcitia. At Societas & numerum Magiſtrorum & doctrinam gratuitam dedit. ex quo factum vt infinita ſtatim eſſet diſcentium multitudo, ac breuſ patria doctis hominibus impleretur. Quot millia Belgarum putas per nos bonis artibus inſtituta? Haud difficilem coniecturam hinc accipies, quòd annis ſingulis pleræque ciuitatum diſcipulos noſtros videant ampliùs trecentos, alterum tantum Bruxellæ Antuerpiæque: nuper etiam, cùm res noſtræ ſtarent, mille propemodum Traiectum, ac pænè totidem Siluaducis. Præter Latinæ Grammaticæ partes omnes, tradimus Poëticam, Oratoriam, Historicam, Anriquariam, Dialecticam, litteras Græcas. Auctores prælegimus vereres illos principes litterarum & parentes; ſed caſtos omnes & pudicos, ne qua obſcenitas prætextatos inquinet mores adoleſcentum. At Magiſtri labore ſedulo, & diu meditatâ indiſtriâ latentem ingeniorum igniculos ſolertè eliciunt; ſubmicantes laude, honore, præmio accendunt; virtutum educunt ſemina, naturæ vitio altiùs deſoſſa; præclaram indolem velut gemmam ad cotem exigunt, inſormant honeſtis moribus, & actione liberali. Sed quod præcipuè in ſcholis ſpectamus, religio eſt ac pietas Chriſtiana. Hinc explicatio frequens Catechiſmi, hinc exhortationes ſacræ, hinc Litanix ſabbatinæ, hinc ſtatus Sacramentorum vſus; hinc Angelicæ minorum, Parthenix maiorum Congregationes. Quâ tantâ iuuentutis curâ aſſequimur, vt ſcholæ noſtræ ſint magnorum in ſacrâ ciuiliq; Republicâ virorum ſeminaria. Circumfer oculos, alibi Canonicorum, alibi Senatorum integra ſpectabis Collegia ex ſolis diſciplinæ noſtræ alumnis. Sed & Religioſorum Ordinum iure dixeris altrices: ita ex iis vbiq; multos, ſi circumſpexeris, deprehendes.

*Hæretici
ſolas Societatis
ſcholæ
ſuis interdicunt.*

Quare minimè mirandum, exoſas eſſe ſingulariter hæreticis, qui eas ſolas, ceteris quibuſlibet impunè permiſſis, ſeuerâ lege interdicitas ſuis voluèrè, tum quoque cùm duodennes inducias haberemus, ſtatutâ centum florenùm in meſes ſingulos mulctâ. quam adeò grauem & iniſtam, nonnulli filios miſiſſe deprehenſi, pependèrunt; nec tamen abſtiterè, rati tam bonam in litteris, moribus, orthodoxâ Fide inſtitutionem quantouis fortunarum damno ſapienter emi. Et tamen, quod mirere, hæreticorum aliqui ſuam ipſi prolem, diſſimulato nomine, in noſtram dare diſciplinam gaudent ſolius amore doctrinæ, quam ſibi à ſcholis noſtris maximam pollicentur. Ceterùm hanc docendorum puerorum prouinciam meritò æſtimatam viri quoque magni ambiuere; & verò dignus eſt quouis vel ſapientiſſimo labor. P. Ægidius de Coninck ex tanto Theologo fieri Grammaticus votis omnibus precibuſque contendit. Iudocus Bonte, quâ in vrbe rexerat noſtros, pulchrum habuit docere Rudimenta. Sapientum vox eſt, ſi præter gymnafia nihil foret quo Reipublicæ prodeſſet Societas, meritò fuiſſe in Belgium aduocandam, & quibus gaudet rectis fortunisq; omnibus dotandam. Ruræmondani Senatus publicæ exſtant litteræ, teſtantes incredibilem iuuenturis mutationem vel vnus anni ſpatio factam per Societatis ſcholæ. Henricus verò Cuyckius Epiſcopus ad Alberrum Archiducem ita ſcribebat: *Meliorem nunc cogitationem ſuſcepimus requirenda à Patribus Societatis*

cietatis IESV litterariae scholae: quae non Ruræmundana tantum ciuitati, sed toti huic supernae Geldriae, VVertanae quoque & Iuliacensi nobis conterminae, & Cluensi prouincia magno vsui, adeoque necessaria est futura. Verum quid testimoniis opus, vbi res ipsa loquitur, communi Belgicarum vrbium firmata consensu? Ad scholarum laborem pertinent Seminaria: quae opinione multorum, maius habent operæ pretium. fit enim non raro, vt ex parentum indiligenti & imperitâ gubernatione subnascens filiis perniciofa libertas & morum corruptela omnem auferat scholarum fructum; neque in bonam frugem semina quae Magistri spargunt, crescere patiatur. Quod si ad Magistrorum conatus accedat etiam domestica disciplina, tum scilicet omni ex parte cautum est iuuenturi, vt iam nequeat in reſtitutionem non decenter adscendere. Hoc sine Seminaria conuictorum sunt. Er Louanij quidem propè sæculum est, ex quo Academiae florem domi nostræ alebamus, partim Philosophiæ, partim Theologiæ studiosos: quorum vt profectui consulere impensius, domesticis quoque lectionibus ac disputationibus exercebantur, eoq̄ue primas ferè inter condiscipulos obtinebant. Ornabar ingeniorum excellentiam magna variarum gentium nobilitas: Cardinalis Augustanus nepotes habebat duos, & Tridentinus suos parabat mittere, si non Patres tecti sui angustias excusassent. Dissipauit omnia funestus ille turbo ciuiliu bellorum; neque postmodum restaurata res est propter crescentem numerum nostrorum, quos vix ipsos capiebat habitatio. At nunc Antuerpiæ ex solis Humaniorum litterarum studiosis florentissimum Seminatum, haudquaquam illi priori impar siue numero siue dignitate, quàm de Republicâ benè mereatur, alieni facio iudicij: Patrum cettè, qui gubernant, omnis in hoc est cura & quotidianus labor, vt iuuentus illa nobilissima ad Christianam pietatem, ad optimos mores, ad perfectam eruditionem fingi formatiq̄ue possit.

De grauioribus, quas tradimus, scientiis quid attinet dicere? Louanij Theologiam, sacrarum Paginatum interpretationem, Hebræa, Mathematicam publicè profitemur: nam Philosophia domesticis inclusa cancellis, cuius nescio piaculi rea, necdum in lucem penetrare permittitur; Theologiam moralem Antuerpiæ & Ipris, Episcoporum rogatu, ac præterea sacras Litteras Antuerpiæ. Adhæc Gandau, Brugis, Winocibergis, Siluæducis doctrinam sacram tradidimus; & Gandau quidem vno tempore Monasteriis tribus: nunt superfedemus, formatis nostrâ eruditione viris, qui Societatem hac laboris parte leuent.

A scholis ortum habuere Sodalitates, præclarum Ioannis Leonij Belgæ institutum. Is Romæ primùm, deinde Parisiis, collectam sub turelâ Virginis iuuentutem piis excolens functionibus, tanti operis auspiciu dedit. Quo nomine ad vrgenda cœpta Belgæ potissimùm mouemur. Et sanè in hoc labore propria quadam versamur curâ diligentiaque. Nullum Sodalitatis præternissum genus, quod ex proximi vsu esse possit. Latinas, Flandricas, Gallicas, Hispanicas excirauimus; & pro atatum ordinumq̄ue differentiâ diuersas. Louanij quatuor sunt Latinæ, Theologorum, Iurisperitorum (in quâ & Medici) Philosophorum, & quattu peculiarem profitentium pietatem. In aliis Collegiis Latinæ stu-

Tertius labor, Sodalitates.

diosorum duæ, Mariana Angelicæque: & præter illas alia quoque Latina ex viris optimaribus floret Bruxellæ, Mechliniæ, Antuerpiæ; quondam etiam Siluæducis, Brugis & Gandavi; sed in Flandricam mutari ex vsu fuit. Supra consuetos quot Dominicis congressus, festis quoque Virginis diebus ad frequentissimum nobilissimumque; auditorem solennis habetur oratio. Gallica Sodalitas Antuerpiæ in primis triumphat. Flandricarum maximus vbique vigor; ac ferè his gradibus distinguuntur. Prima ciuium coniugatorum, altera iuuenum, adolescentum tertia, quarta puerorum. Habet nostra Prouincia Sodalitates nonaginta: numerus Sodalium 13727. Antuerpia sola decem Sodalitatibus gaudet; in iis tria facillè millia Sodales. Arque hîc videas (quod terrarum nusquam) congregandis Sodalibus amplum splendidumque ædificium Augusto lapide ab ipsis ductum fundamentis. Enimuerò Sodalitarum magna Belgis opinio est, magnus amor. Grauiissimi Senatores, Nobiles, Principesque inscripti albo. Ruræmundæ Hermannus Comes Bergensis, Geldrici Ducatus Gubernator, cum Henrico Vweno Geldrici Senatus Cancellario, palàm in templo nostro ante aram principem vsitatâ verborum formulâ sese Virgini obligare honorificum & gloriosum habuere. Iusto Lipsio Louanij abesse à cœru magna religio erat: nec semel dimidiato prandio deseruit conuiuas, vt Sodalibus interesset. Quid fructum dicam? immensus est, nec in obscuro lateret. Annus vnus Louanij Sodalium sexaginta variis Religiosorum Familiis consignauit. Quidni huc referam Sodalitia vtriusque sexus variis per nos instituta locis? Mechliniæ duplex est: alterum mœstæ Virginis in ipsâ Parochiali æde Mariânâ, cui ciuium 4691. intra octiduuum nomina dedere, nec multò post 7000. alterum immaculatæ Conceptionis in æde Hanfvicanâ. Adleguntur iurati propugnare MARIAM sine originis labe conceptam. Prima dixit sacramentum, & nomen suâ inscripsit manu Archidux Isabella: post eam Archiepiscopus Mechliniensis, Collegium Canoniorum propè vniuersum, pars Senatorum maxima, integræ Familiæ Religiosæ. Quin & huc refer Sodalitia D. Iosepho Virginis sponso Alosti, Mechliniæ, aliisque locis excitata. Nec tacenda S. Crucis Sodalitas Cortraci, & D. Barbaræ in castris Regiis, & Sanctorum omnium Louanij. Habuit & suum aliquando vsu Sodalitas militaris sanctissimæ Eucharistiæ, anno sesquimillesimo nonagesimo secundo: qui annus fœdâ bellorum tempestare infamis fuit. Louânio imminere hostis. Academicorum & ciuium plerique diffugerant. Nostri, conflato ex reliquâ iuuentute Sodalitio, constitere. Finis erat, rei Catholicæ vrbisque defensio. Octodecennes, exclusis minoribus, adscribebantur post publicam Romanæ Fidei professionem, iurati ad vnum omnes pro tuendâ illâ sanguinem fundere. Quotidie in armis erant. Sanctissimam Eucharistiam, si quando supplici ritu per vrbem deferretur, stipabant armari. Mouit tam generosâ pietas Clemenrem VIII. ad sacram legionem illam magnis dotandam Indulgentiis: vnde tantus creuit animus, vt, audito æris campani sono, quem visi hostis indicium de turri speculatores dabant, continuò euolarent portis, hostemque illatâ plerumque clade repellerent.

Annal. Congreg. B. V. ad ann. 1606.

Ad hoc de Marianis Sodalitatibus caput reuocanda est omnis pictas cultui honotique Virginis seu instituta per nos, seu postliminio restituta. Ordior à statuis, quarum princeps illa Sichemienfis, siue Montis acuti, venerationem suam præcipuè nobis adnitentibus accepit. Res sic habet: Primam in quereu statuam vel flammis absumpserat, vel abstruserat furto sacrilegus prædonum furor. quâ dolens iacturâ ciuium Sichemienfium aliquis, egregiè in Deiparentem pius, aliam ipse iconem posuit; eratque tum Sichemis militate præsidium, & qui præfidiariis sacra ministrabat Sacerdos noster. Is Canonicis precibus vacaturus collem frequens insecendere pietatis studio, & quoties insecenderet, mitâ spiritus dulcedine perfundi. Hinc aestimatâ loci sanctimoniâ, mittere eò militem, præsertim ægtum: qui non rarò sanitatem referebat. Hisce noster prodigijs impulsus admonuit accolas, notarent porrò locum haud dubiè chatum sanctissimæ Virgini, & aliquando celeberrimum deuotione populi futurum. Sacerdotis vocem pro oraculo iustici accepere. nec dicti fidem elusif euentus. Auctis in dies miraculis, aucta mortaliū pietas vndique confluentium: quibus expiandis institutisquæ præterant nostri Louanienfes, auctoritate Archiepiscopi Mechlinienfis. Cettè vno MARIÆ visitantis festo die viginti millia homines censi sunt in loco. Ringebatur eâ celebritate Batauis, quam nostri quoque proclamatis in Assumptam Virginem Indulgentiis auctum ibant. Sed ille sumptâ ex distantâ nostri militis Ostendam prementis audaciâ, cum decem equestribus turmis aduolat infestus intempestâ nocte. Bernardus Oliuerius Prouincialis, qui tibus cum Sociis tunc agebat in loco, raptim Virginis statuam seque abdit sub nobilis viri tectum. Cornelius à Lapide, Sociorum vnus, hierothecam arripit, alij alia; & incertam pariter moliantur fugam. Inter hæc impij in templum irrumpunt: quod ablatâ statuâ argentoque vacuum frementes, subiectis sæpè facibus nituntur exutere: frustra; stante pro suis mutis Dei parente. Magis hinc, vnde mitescere oportebat, exasperati, quidquid obuium vastant, multisquæ mortaliū ex fugâ tetractis, prædam opimam agunt. Cornelius hierothecâ anxie diues, inter hostium manus, captis vtroque latere Sociis, nuncupato ipse Virgini voto in humile arundinetum sese abiicit, & immissi exploratoris pænè pedibus calcatus euasit oculos ac manus. Quid Hallensis Diua? iam eius religio non parum erat imminuta. Stabant subinde in vestibulo, ipsâque in æde diuinatrices, sanandi pecoris attem, & id genus maleficia populo venditantes. Sordium vbique plurimum, ara non factis pro dignitate Virginis ornata. Peregrinorum nec centesimus quisque expiabat animum penutiâ Sacerdotis. Tot indigna mouète Principem Albertum Pium, vt pro impetio Societatem Hallis locatam vellet: per quam continuo procurata mundities & ornatus; eliminata religionis dedecora; Sacerdotes dati pœnitentibus; honor templo, statuæ, Virgini ex integro restitutus. Siluaducensibus quoque nupet, cum res staret Catholica, latentem domi thesaurum aperuit Sacerdos noster, quando ex multorum annorum tenebris in lucem produxit MARIÆ Virginis statuam peruetustam magnis illustrem miraculis, quæ suo etiam stylo ipse fecit orbi manifesta. Iamquæ vel maximè feruebat populi suppli-

Cultus B. Virginis multummodis procuratus.

Statua
B. Virgi-
nis per
nos erecta.

supplicantis ardor, illamque pietatis flammam nouis fouere miraculis
Deipara pergebat, cum in eum diem inuicta vrbs in hostium potesta-
tem venit. Statuam, vrbe captâ, ne aut periret, aut sine honore iaceret
in tenebris, Bruxellas transferti voluit Isabellæ Archiducis pietas; vbi
Diua loco non animo mutata, non cessat supra naturam beneficia suis
impertire cultoribus. Quid nunc dicam statuas recentiores nostris in
templis collocatas, & à mortalibus supra fidem coli, & multis clarere mi-
raculis? Dunkercæ Virgo est ex quercu Sichemiensi, cuius apud populum
ingens veneratio; & venerationis hæc potissimum origo. Anno M. DC. XXI.
magnum argenti pondus ex Hispaniâ in Belgium uehebant naues octo,
quas aduersa tempestas à suo abreptas cursu, vltra induciarum terminum
detinuit in mari; neque iam procul portu erant, cum in hostilem Barauro-
rum incidunt classẽ. Ceteris in potestatem reductis, euadunt duæ certo
Virginis beneficio. Nauarchorum, qui duabus illis præerant, vxores,
accensis in templo nostro luminibus, vota Diuæ faciebant, & sensete
propitiam. Prodigio simile visum est, nauium alteram, tametsi duo-
decim non pluribus instructam vectoribus, aduersus tres hostiles mili-
te omnique bellico apparatu instructissimas in ipso vrbis conspectu de-
pugnasse ad horas aliquot, & insignem cladem intulisse. Magna exinde,
apud nauticos in primis, erga Diuam nostram reuerentia, pietas, fidu-
cia. Illius implorato pattocinio, læti mare descendunt; illam in tem-
pestatibus deuoti inuocant, & maris stellam experiuntur; ad eius atam
reduces sua vota persoluunt. Nomen inditum Virginis Auxiliatrici,
quo nomine templum illi ciuitas posuit. Quotidie magnus mortalium,
& ex longinquo, concursus: donaria infinita: lampades ex argento
multæ: luminum ingens copia, & anathematum cereorum argenteo-
rumque. Præterito anno bis mille quingentæ sexaginta tres candelæ
nouemdiæ spatio Virgini natæ luxere; biduo post quingentæ octoginta
quinque, vix vt Sacristæ duo accendendis collocandisque sufficerent. In-
gentes non semel cereos Magistratus, præsidarij, classarij, publicæ
ciuium Sodalitates, quas Guldas vocant, ritu supplici posuere. Neque
vana deuotio est: certat cum clientum pietate beneficentia Patronæ. In
miraculis illud testatissimum elucet: Corneliam Michaëlis Dunkerca-
nam mulierem, fœdum in modum vlcetofam, neruis omnibus dissolu-
tam, perpetuis conflctatam febribus medici deposuerant. Matitus Ioan-
nes Vnceta, loci præsidarius, fit vxori auctor implorandæ Virginis
Auxiliatricis. Paret illa: votum concipit nouemdiæ visitandi templi.
Fulcra postulat, quibus niti simul cœpit, simul corrui, trium hominum
manibus subleuanda: non desperat tamen, & inuocatâ MARIÆ ope,
suppositis denuo fulcris se vtcumque sustentat. Mira res, sensit cum
animi fiduciâ vires corpori accrescere. Molitur gradum, & ægta mem-
bra sensim ad templum trahit. ibi Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramen-
tis refecta, multo quàm venerat confirmatior reuertit domum. Idem
fit altero tertioque die; & iam fulcro dumtaxat vnico incessum iuuabat.
Quid multa? ante nonum diem euauerunt vlcera, membrorum reuo-
catus vsus, perfecta sanitas recuperata. Illicò Episcopi Iprensis, à quo
Sacra Dunkercani petunt, auctoritate instituitur examen; testes audiuntur.

LIBER SEXTVS. SOCIETAS FLANDRO-BELGICA. 777

tur. Iurati subscribunt, Andreas Canton primæ notæ Medicus, Franciscus de Soriâ, & Daniel van Halle chirurgi, Antonius Camos signifer, & ante omnes ipsa Catharina cum Ioanne marito. Hisce testimoniis permorus sacer Iudex solenni sententiâ miraculum pronuntiat. de tanto beneficio agendis Virgini gratiis, à Senatu populoque Dunkercano publica Supplicatio instituta. Winocibergis elegans ex Foyensi quercu statua coli cœpta est anno M.DC.XXXI. cui nomen datum Misericordix Matri. Hanc quoque ciuium quoridiana religio, accensis cereis, & appensis anarhematis, celebrem facit; celebriorem ipsa sese Virgo, collatis in miseros morrales beneficiis quotidianis. Ex eodem Foyensis Diuæ ligno statuam habent Brugæ, Cortracum, Belliolum, Alostum, Mechlinia, Ruramunda, vbique cultu & miraculis celebrem. Cortraci posita est anno M. DC. XXXII. quam solemnibus caremoniis consecratam ex Collegiali Virginis æde in templum nostrum insignis supplicantium pompa deduxit. Prosequebantur Canonici, Magistratus, nostri Patres, discipuli, Sodales, ciuitas vniuersa. Nouem millia hominum eo tempore sacris epulis accubuere. Quotannis redit sollemnitas nouendialis: & anno quidem proximè superiori, festâ luce Præsentationis, inter innumerabiles cereos luxit insignior à Senatu ipso suppliciter oblatus. Iuuentus autem studiosa ternis pyramidibus suspenderat centenos, in memoriam anni sæcularis à Societate tum inchoati; & causam numeri explicabat chronica epigraphe:

VIRGINI PRÆSENTATÆ
ANNO SOCIETATIS IESV CENTESIMO
CENTENOS CEREOS PRÆSENTAVIT
IUVVENTVS CORTRACENA.

Grassani Cortraci pestilentia anno M. DC. XXXVI. voluit Senatus vrbe totâ circumferri Virginem nostram. & eximia profus illa sollemnitas fuit ciuibus admirabili pietate supplicantibus. Exinde remissior contagio; & quod mirere, inrer infectas vndique ædes Collegium nostrum intactum, quasi suam domum MARIA defenderet. Haud absimili pompâ Brugis anno M. DC. XXXIII. in ædem nostram ex Cathedrali Virginis templo statua illata est, prosequenribus Canonicis, incredibili ciuium frequentia, maiori ære campano ad triumphum personante, plus mille facibus ex cerâ virgine collucentibus. Fauorem suum Deipara illustri miraculo probauit. Præfecta Religiosarum Monialium de Bethania diu grauibus constictara morbis, & à tribus Medicis deposita, ad Virginem, in templo nostro deuotione iam celebrem, spes suas & sua vota conuertit. Oblato ibidem cereo septemplici, curatoque ad aram Sacrificio, repentè recipit sanitarem illo maximè tempore, cum præ cruciatuum immanitate animam agere videretur. Miraculum ab vrbs Antistire legitimè discussum comprobaturque est anno M. DC. XXXV.

De Gandensi Virginis statuâ quid dicam, quæ magnam ipsa ferrus esse miraculum. Eam hæreticus olim apud Batauos ceruixæ coctor in ardentem coniecerat fornacem inrer ligna cetera comburendam: ar illæsam imaginem suam Deipara seruauit medios inrer ignes. Quo prodigio impulsus Sacerdos aliquis, eam sibi ab homine dari obnixè postulat.

Fffff

lauit.

lauit. Dedit ille cum sacrilegâ voce : Habe tuum tibi idolum, & aufer
 MARIAM quæ mihi vsûm in fornacem negat. Hæc Collegij Annales.

Infinitus sim, si statuas singularum vrbium populari pietate, luminibus, votiuis tabellis, miraculis illustres recensere studeam. De Bruxellensi tamen cogor aliquid dicere, cui marmoream nuper aram poni voluit, & ante ipsam tumulari, Comes Ioannes Nassouius, Regiæ militiæ equestris Magister Generalis. Ea statua, cùm suo necdum gauderet templo Societas, in D. Christophori sacello è Collegij regione sito colebatur. Ibi sedem audiendis confessionibus habebat Franciscus Costerus, vir doctrinâ, rebus gestis, vitæque sanctimoniam clarus : ad quem accedens perditæ vitæ homo, inter cetera flagitia fatebatur sese syngraphâ proprio sanguine exaratâ dæmoni animam deuouisse. Ob id incritò vehementer anxius multis cum lacrymis opem Sacerdotis implorat. Costerus, cui semper præsens in Virgine fiducia, iubet bono animo esse, & asyllum homini demonstrat, statuam MARIÆ, ad cuius aram ipse mox esset sacris operaturus. Nihil se dubitare, quin illâ Matre propitiâ dæmon syngrapham reddere cogatur. Ita fit: Costerus ad aram facit, alter audit; magnâ ambo pietate. Ecce tibi, post consecratam ritè hostiam, de sacelli tholo ingens araneus humani pollicis magnitudine delabi cum syngraphâ, eâque ante ipsum calicem sacrum cadere permisâ continuò ex oculis euanescere. Lætus tam insigni munere Costerus peragit Sacrificium. post id homini syngrapham exhibet, eoque inspectante flammis tradit. Viuunt testes domestici externique, exceptione maiores, qui Costerum narrantem audiuerunt. Fama rei Albertum & Isabellam Serenissimos Belgarum Principes ad examen mouit, qui ex fide per Iacobum Zelandrum & Thomam Saillium viros integerrimos redditi certiores, concipere animo summam huius statuæ venerationem, eandemque cultu & munificentiam fecere testatissimam. Præter has in Collegiorum templis, alias quoque in plateis locisque publicis poni curauit Societas; quarum facillè princeps quæ Antuerpiensem Curiam seruat. Huius locandæ auctor Senatui fuit ille ipse, de quo iam memini, Costerus. Et sanè facinus memorandum est, amoto gigante illo, qui nunc extra urbem deportatus, portæ Flandrorum insistit ad Scaldim, MARIAM in suâ statuâ spectari velut Dominam vrbis, & Antuerpiensi populo iura dictantem; idque vnus viri operâ, qui & statuam ipsam priuato Sodalitatis ære curauit, & triumphalem adornauit pompam, quâ nostro è templo in forum solenni Supplicatione deferretur, ipso Virginæ Annuntiationis die. Mirabile tum illud accidisse constat : ingens toto cælo pluuia vniuersum apparatus fœdatura haud dubiè minabatur, exultantibus gaudio hæreticis, & Iesuitarum idololatriam damnari vel ipsâ cæli voce iactantibus. At Virgo Reginam cæli se probans, pulsus momento nubibus, aërem insperatò serenauit, compressitque ora maledicorum, nobisque indubitatum diuini Numinis fauorem adstruxit. Affines statuis sunt pictæ Virginis imagines, quarum domestica in primis est veneratio Belgis vfitatissima. Ante eas lumina quotisabbatis accendere morem habent; neque vlla paupertas excusat : tam altè Marianum cultum, quem præ ceteris instillauit Costerus, inbibere. Mitto aras, sacella, templa, quæ

quæ Virgini struximus. Suo singula splendore se produnt; illudque vel maximè, quod nunc Antuerpiæ nobilissimo marmore Hautappelianâ, & Screuenianâ munificentia circumuestitum sit populo spectabile, dignus anno sæculari labor. Sed & Mechliniæ sacellum elegans Virgini sine maculâ conceptæ toto Belgio primum annis abhinc aliquot Societas ædificauit. Nam quid festos illius dies commemorem pristino splendore restitutos, stimulatâ variis excitamentis pietate Belgarum, ut non pauci hanc sibi legem dixerint iis diebus expurgandi confessione animi, sacroque epulo recreandi? Ac Præsentationis quidem festiuitas, prius ignota vulgo, nunc cum aliis in censum venit: ita seruet pietas non paucis locis ad octo dies aut nouem producta. Adde festiuitatem Nomini **MARIAE** primum Mechliniæ excitatam, deinde aliquot inuictam urbibus statò quotannis die haud mediocri deuotionis incremento cæptam celebrari. Nec verò leue momentum cultui honoriq; Mariano adferunt stationes, quas mœstæ Virgini prima in Belgio Societas Mechliniæ collocauit, deriuatâ mox in alias vrbes exempli utilitate. Liber texendus foret accuratè dicturo Litanias Lauretanæ, immaculatæ Conceptionis Officium, ieiunia sabbatina, supplicationes, peregrinationes uotiuas, mancipationes, & sexcenta id genus, per quæ supra quàm dici potest amatam Belgis honoratamque Dei Matrem reddidit Societas.

Ad conciones transeo, inter munia nostra primum, & quo maximè famâ & sedibus creuimus. Hoc præcipuè ferro iugulata est hæresis, hac manu assera Religio, conuulsa hoc ariete scelerum peruicacia, corrupti mores hac arte sanati, hoc stimulo ad sanctitatem virtus excitata. Nec templa solum nostra occupamus, quæ multis urbibus, licet amplissima spatio, tamen confluentium multitudini sunt angusta. Cerrè Antuerpiæ quot Dominicis festisque adeò nobilem spectare est coronam, ut, qui Christianum orbem peruagati, maximis ubique gentium concionibus interfuere, hîc demum attoniti obstupescant. Sed & aliò extendimur. Plerasque Parochiarum & multa Religiosorum Ordinum rempla iam inde usque ab exortu suo postulata Societas occupauit. Et sanè clari ab initio fuere Oratores, Nicolaus Goudanus, Ioannes Astenfis, Franciscus Costerus, Robertus Claiffonius, Godefridus Lummius, Ioannes Dauid, aliique permulti, pro quibus Episcopi, Capitula, Parochi, virorum seminarumque Cænobia admirabili contentione certabant. Goudanum ciues sui quot votis absentem expetere! præsentem quâ complexi beneuolentiâ, quâ ueneratione prosecuti! Ipse urbis Pastor Iodocus Bourgesius, ranquam hominem cælo lapsum omnibus colebat obsequiis, & labores eius quoquo poterat modo prouehabat. Quoties de superiore loco dicturus erat Goudanus, Bourgesij iussu cathedra panis holoserico uestiebatur, atque ad audiendum vniuersa ciuitas affluebat; plerorumque sequebantur lacrymæ, omnium applausus. Astenfis per sacras Quadragesimæ ferias in Diuæ Walburgis Antuerpiæ adeò potenti sermone impellebat animos, ut templi chorus, qui multis iam annis stabat imperfectus, incredibili auditorum liberalitate subito perduceretur ad culmen. Costeri autem tam vehemens tamque plena aucto-

*Quarta
labor,
Conciones.*

ritatis erat oratio, vt hæreticum hominem, habitu & professione Religio-
sum, virus suum magno populi concursu impunè spargentem, extremâ
notaret ignominiam, deçque concionandi munere deturbaret. Brugas vetò
Robertus Claiffonius quantopere commouit ! octogesima hic est an-
nus ex quo dixit in Ecclesiâ Cathedrali, quam hodieque obtinet Societas
successione non interruptâ. Luminius toto pænè Belgio auditus est tan-
to mortalium concursu, vt altaria, scælarum, columnarum, cum locus non
suppeteret, in templis alioquin laxissimis, conscenderentur. Præter ani-
mi feruorem & sermonis vim valebat incredibili memoriâ, vt centum
Scripturæ locos vnâ concione deprotineret, quasi de libro recitasset : &
erat præter sacras paginas in sanctis quoque Patribus ita versatus, vt
quamuis ex iis auditam sententiam in suum librum & caput promptis-
simè referret. Quæ memoriæ laus etiam ad Adrianum Mangotium
pertinet: cuius aliquod vestigium in Sactis monitis ab ipso editis concio-
natores habent. Fuit enim Patrum, ac præcipuè Augustini, lectione
vsque adeò imbutus, vt de abstrusissimis consultus locis, cum per apo-
plexiam ceterarum ferè omnium rerum, adeoque & nominis sui, non
meminisset, digitum in paginam intendens, expedite legenda exhiberet.
At Ioannes David apud Gandauenses in scdam factarum statuarum
cladem ab Iconomachis Caluinianis exercitam potenter inuectus, adeò
commouit animos, vt, frequentibus totâ vrbe basibus signorum suorum
pignore orbatis, statuarum de integro restitutæ sint, quâ publicò quâ priuato
ære. Quid Ignatius Basseliers, quem Belgarum Chryostomum fa-
ces fulminaque vibrantem, attonitæ stupuere Brugæ, nomenque viri
Siluamducis euocari fastis publicis inscriptum, immortalitate dona-
runt ? Is quamquam in hæreticos erat acer, audiebatur tamen ab ipsis
cupidissimè, plurimique Batauorum Siluamducis concurrebant, indu-
ciarum beneficio, Ignatium audituri, & stupentium similes à dicentis
ore pendebant : nec pauci, eiurato Caluino, Romanæ Ecclesiæ partes se-
quebantur. Non magnum est quod subdo, at vnde tamen concionato-
ris nostri præstantia meritò æstimetur. Heusdanus Gubernator igno-
miniam (quod putabat) facturus Catholicis Siluamducensibus, ipsique
in primis Gubernatori Grobendoncqiuo, Prædicantem suum destinauit
in extremum agri Batauici pagum, haud procul Siluamducis, instinxitque
pecuniâ, vt senos asses auditorum singulis numeraret. Hac re in vulgus
sparsâ, mectus erat ne confluerent innumctabiles, non hominis gratiâ, sed
argenti nullo labore promerendi. Grobendonquiuis honoris sui & Ca-
tholici nominis curâ tactus, Sacerdotem nostrum opposuit eodem tem-
pore dicturum, in extremo agri Brabantini pago Batauis contemino,
nullâ tamen auditoris mercede propositâ. Volitabat latè per Batauiam
Brabantiamque fama contentionis ; iamque aderat indictus concioni
dies, vterque eadem horâ in suum quisque pagum, nullâ propè loci di-
stantiâ ; illinc argento onustus Caluinista, hinc vacuus Sacerdos noster,
ingrediuntur. Turmatim nostrum insequitur multitudo, impletur illi-
cò templum, ac mille amplius ex ipsâ Batauiâ stant auditores. Hæreti-
cum blateronem audiuerunt homines omnino sex : quibus ille numeratâ
celeriter pecuniâ, se proripuit, nec porrò vsquam, licet diligentissimè sue
à Ca-

à Catholicis, siue à suis quæsitus, apparuit. Recentiores qui variis per Belgium cathedris florere, ne eorum commemoratio inuidiam conciliet, tacitus prætereo. Neque hæc ad pompam scribimus, sed ad utilitatem. Illud constat, Societatis vocem è sacris adhuc pulpitis gratissimam sonare Belgis Catholicis, hæreticis formidandam, vtrisque interim fructuosam. Dicitur in Prouinciâ ad populum à nostris, intra anni spatium, quindecies millies ducenties & sexies.

Multum concionatorij muneris Missiones habent, quintus labor. *Quintus labor, Missiones.* Non enim quibus circumferibimur mœnibus, iisdem labores terminamus. In circumiacentem agrum, pagos & oppida excutitur; in exteras regiones; in alterum quoque orbem. Haud semel hinc in Indias, Sinam, Pataquariam ducta Belgarum colonia. mitto istud. sed neque hinc attingo naues, castra, pestem, Hollandiam, de quibus alterâ capitis parte singulatum. Illas hinc Missiones dico, quarum in singulis Collegiis est vsus, quando ex iis nonnulli, tamquam ex atcibus milites, in Catholici Belgij loca nobis non habitata mittuntur, spiritalem populis opem quâ possunt ratione latuti. Habet enim hoc zelus, more ignis, quamdiu materia est, agit, nec nisi deficiente pabulo quiescit. Atque vt colonus nullam terræ bonæ particulam siluescere patitur, sed vsquequaque colit; ita nihil Belgij siue in vrbibus, siue in agris, vnde aliqua salutis seges sperari potest, incultum relinquit Societas. Quid illa Flandriæ Occidentalis ora? siluestris olim, at nunc Patrum nostrorum subacta laboribus, & sudoribus irrigata, quamdam nobis paradisi speciem repræsentat. In Bergensi ditone, veneficia quæ passim inualuetant, profligata. Burchurgum, Furnæ, Hondiscotum, vicina oppida, adiuta. Et Hondiscoti quidem aduersus hæresim diu dimicatum; sed insigniùs nunquam se suamque operam Societas probauit, quàm anno M. DC. XXXVIII. per factum Quadagesimæ tempus, quo Sacerdotes bini, præter quotidianas conciones & catechismos, indidere incolis nouos colendæ Dominicæ passionis stimulos, dispositis variâ statione mysteriis, additâ celeberrimâ Supplicatione mysteria ipsa ad viuum exhibente. frequentantur nunc stationes illæ diu noctuque, inusitatâ & nulli senum memoratâ pietate. De Furnensi agro quid satis dicam? in eo pagus est D. Comelio factus, vbi vno tempore Sacerdos vnicus noster mille ampliùs capita expiauit, & sacro epulo refecit. In altero qui D. Vincentium colit, frequentâ hominum cogente, ad tertiam vsque pomeridianam non semel fuit distribuenda communio. At Casletanus ager spem ipsam colonorum vincit vbertate suâ. quouis in pago quot mensibus communicant multi, cum nemo nec festis solennioribus soleret. In familias nobiles, quarum istic toto agro frequentia est, pius mos introductus conuocandæ ante cubitum familiæ ad Laurctanas omniumque Sanctotum Litanias vnâ recitandas. Ager verò Belliolanus vt patris & pascuis, ita erroribus aliquando & prauis moribus precelebris fuit. Iconoclastæ (qui deinde per totum Belgium fœdè grassati sunt) in vicino cunabula sua habuerunt. processète etiam inde plurimi noui Euangelij præcones; ex vnoque pago Belliolanæ ditoni subiecto ampliùs trecentos protulisse ipsimet glorientur hæretici. In hunc campum nostra sese explicauit indu-

stria, eumque ita expurgavit, ut iam hæreticos non reperias nisi paucos, fortè in villis inrer dumeta latitantes: quos tamen ipsos missionarij nostri exagitare non desinunt; constatque vno anno vno in pago, ut de aliis taceam, plures vigintri hæresim eiuasse. Ipris nonneino perinotus fructu ex Missionibus reportaro, florenos ducentos & quinquaginta annuos Sacerdoti ad forentes illas expeditiones alendo liberaliter addixit. Iam agri Cortraceni quanta cultura! Anno M. DC. XX. cum foris indi-
 Gæ essent Indulgentiæ catechisticae, tantus concursus fuit, ut vnum in pagum ad decem millia rusticani cum suis Curionibus crucibus labarifi- que confluerent. Ad vicina quoque oppida exeurritur: in primis Me-
 nenas, vbi cum noster anno M. D. XCIX. concionibus ad milites re-
 pressisset inolitam potandi iurandi que licentiam; vni alicui verbum blasphemum fortè prolocuto ipse Capitaneus medio in foro, reliquis omnibus circumstanribus, linguam pugione perforauit. Quid Colle-
 gium Brugenfe? ad varia & vicina hosti loca mittit suos, Audenburgum, Middelburgum, Dammas, Blankenbergam, Ostendam, ad præ-
 fidia propugnacula que Slusis obiecta; in quibus omnibus annuè exco-
 lendis istorum Patrum assiduus versatur labor. Gandavi autem Iacobus Blofius Rector, cuius animos non capiebat vnus vrbis, quamuis amplif-
 simæ, ambitus, in agrum latè circumiacentem cœpit excurrere anno M. DC. III. Ad celeberrimum D. Nicolai fanum sexto ab vrbe lapide
 Missio instituta, ibi que ad frequentissimam concionem, repetitis per diem vicibus, vtiliter dictum. Inter alia impetratum, ut festis diebus officina, quæ intempestiuus nundinationibus patebant, occluderentur; ut sacrae
 Communionis frequens esset vsus; ut Sacerdos è publico aleretur, qui pueros & rudiores catechesi formaret. Sassi arce quinque leucis distitâ
 grassabatur pestis: multi quotidie mortales Sacramentis destituti extin-
 guebantur. Vicini Pastores metu contagionis discrimini se subduxe-
 rant. Missi è nostris duo, qui, dum desæuaret lues, miseris & solatio & saluti essent. Multi prope Hulstium fossores erant, qui agrum inunda-
 tum superstagnante illuione liberarent. In horum numero ter circiter mille deteriore peste hæresi laborabant; quorum multos qui missus fuerat Sacerdos noster ad veram reduxit fidem. Missiones eiusmodi de-
 inde sæpius reperitæ tanto feruore fructu que, ut eodem in loco ac die quandoque sexies pro concione dici vsus postularet. Alostana quoque ditio sanè ampla, vrbs que in primis Gerardimontium, egregiam Societa-
 tis culturam suâ fruge commendat. Campiniensem verò agrum longè vastissimum, quæ que in agro sunt oppida, incredibili studio excoluit Societas, cum per inducias liceret: nunc circumurgente bello interclu-
 sus ad ea loca aditus, ut laboris nostri spatia, sic animorum lucta con-
 traxit. Ante ipsas (quis credat?) Bredæ portas, frendente hæresi, Pa-
 trum aliquis tria simul capitum millia, eodem que tempore ipsâ in Bredâ Philippum Principem Auraicum cum coniuge vniuersaque familiâ ex-
 piavit, sacro que epulo refecit. Quin eorum virtus haud contenta Bel-
 gio, vltiorem laboris aream quærebat in Leodiensium finibus: quò ad-
 mittebantur non solùm bonâ Episcopi Electoris gratiâ, sed & officiosis
 alliciebantur inuitamentis. Fuit cum par vnicum Sacerdotes excursione
 vnicâ

vnica Hasletanam ditionem, locaque vicina peragrantes, quinque hominum millibus vno tempore impertiuere Sacramenta: bis mille de tota vita confitentes audiuerunt: nec raro quinque in die horis, per interualla, necessarium de rebus Fidei ad concionem frequentissimam iuxta & ignorantissimam habuere sermonem. Mos ibi longè pessimus inoleuerat ineptæ illius confessionis, quæ generatim se peccasse fatebantur, & habere opus condonationis. Nec gregem modò, sed Pastores ipsos grauis morbus inuaserat; quorum alij venerem aliquam alebant domi, aberrabant alij à Fide, nostrisque speciatim peccata confitenda docentibus reclamabant, quasi nouarum hæresum disseminatoribus. Tot tantisque malis extirpandis magnopere insudatum; & in discessu petentibus Parochis scripto datus confitendi modus, ignorantibus populo quot mensibus (ita spondebant) prælegendus. Ex Louanicensi Collegio itum subinde in Ardennatensem siluam; vbi mores hominum, loci naturam imitati, culturam haud mediocrem exigebant. Excisa tamen vitia improbo labore, & sparsa Fidei sementis in magnam messem. Pauperculi Ardennates vt grati essent, triticum, carnes, & id genus multa Patribus offerentes, effusis lacrymis immaturum abitum prosequerentur. Nec otiosa interrim Ruræmunda. cultores in vicina misit oppida Mafecam, Stralenam, Erelensiam, Sittardiam, Vuchtam, Hinsbergam, Weertæam. Tot simul locis adhibita cultura, quæ concionibus Quadragesimalibus, quæ catechismis, quæ priuatis congressibus; populo tam propenso, vt Weertææ nonnumquam in catechismo tria hominum millia censerentur. Nobilium multi ad veram Fidem ab hæresi reuocati, plures è plebe. Extirpatis vitis, insita pietas pulcherrimo germine adoleuit. Hæc in oppidis. Pagi, quos extrema pænè barbaries oppresserat, ad Christianæ vitæ normam instituti. Pastores Sacerdotesque multis locis concubinarij ad castimoniam vitæque puritatem traducti. Sed infinitus sim, si vel attingere coner quæ rure, quæ in vrbibus Societati non habitatis perficit missionariorum labor. Collegiorum omnium est, per agrum circumfusum, in vicinia vndique oppida penetrare. Dunkercâ Grauelingam excurritur & Neoportum; Ipris Dixmudam; Cortraco Menenas; Alosto Gerardimontium; Antuerpiâ Hulstum; Lirâ Herentaliam; Bruxellis Viluordiam; Louanio Arschothum, Thenas, Sichimas, Diesthemium, Gemblacum, Geldoniam. Denique non oppidum est, non pagus, quò non percingant speciosi euangelizantium pedes; quorum alibi ad hebdomadas, alibi ad menses constantia est, pro variâ excelsitudi soli naturâ. Arces item omnes & propugnacula fluminibus imposita, vel hostibus finitimis obiecta, quæ ferè diuinorum carcut solatio; quin ipsa quæ in Antuerpiæ tutelam præsidario instructa milire Scaldis habet nauigia (vbi maior etiam indigentia) pars laboris sunt, quem in Missionibus Societas exantlat. Anni nulla solennitas cò non aliquot Sacerdotes vocat, hæc illam lustratione sacrâ expurgaturos.

Sextus labor, Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ ministratio. Ante Societatis aduentum rarus Belgis & ferè exosus Confessionis vsus: qui primus ad hæreses gradus fuit. Confessione, nullo magis frequentius no compefcitur vitæ libertas, mater omnium vitiorum. Carolus V.

Cæsa-

Sextus labor, Sacramentorum ministratio.

Cæsarem rogabant Lutherani, ferret legem Confessionis: ex quo enim illa cessasset, scelera omnia irrupisse. Risit Cæsar, & erat ridenda dementia postulantiū, quod sponte abiecissent. Itaque Societas à principio tota fuit in huius restitutione Sacramenti; in quo velut cardine versatur Orthodoxa Religio, & animorum salus. Conatum successus æquauit. Confitentium apud nos infinitus numerus. Antuerpiæ, vt de aliis vrbibus hinc statuas, in Professâ domo dant aures confitentibus viginri sex Sacerdotes, alijque subinde auxiliares in Collegio, neque tot tamen, si qua festi solennitas est, numero audiendorum pares. Et quamquam in nostris præcipuè templis hoc munere fungimur, tamen & Parochis, quod sæpè fit, inuitantibus operam commodamus. Amant sane multi Belgarum, nescio quo pacto, apud Societatis hominem confiteri. id iam inde à principio apparuit. Louanij Adrianum immensa pœnitentium, siue Academicorum, siue ciuium, corona cingebat. Certari diceres pro illo Confessario, & ægroti homines, si ante mortem Adriano vti poterant, in bonâ felicitatis parte reponebant. Quid, quod auersi aliàs hostesque Societatis in hoc sint amici, nostrâque operâ vtantur? Magnos quoque viros scimus, postquam à nobis alieni semper vixerant, mori noluisse, nisi apud Sacerdotem nostrum totius vitæ noxas deposuissent, tunc scilicet securè morituri.

Stabilitâ huius Sacramenti frequentatione, salutarem quoque generaliter de totâ vitâ aut eius parte confitendi morem Societas induxit, non sine aduersario & pugnâ. Potens Antuerpiæ concionator acerrimè in nos inuectus, non nisi imperato ab Antistite silentio, vsū illum adeo rationi consentaneum damnare cessauit. Porro Deus placere nostram sibi operam in huius Sacramenti ministracione, cum sæpè aliàs, rum perspicuè ostendit anno præteriti sæculi xciij. Menenis, quod oppidum est haud procul Cortraco, milites duo cum morte luctantes vbi à nostro Sacerdote auditi sunt, alter integram corporis sanitatem eadem horâ mirabiliter consecutus est, alter sequenti luce è lecto surrexit incolūnis. Præter scelerum expiationem formandis quoque ad perfectam virtutem animis insudat Confessariorum labor. Neque solas hîc Sanctimoniales aut deuotas Deo virgines viduasque intelligo, sed præstantes primique ordinis in Republicâ viros.

Quid de sanctissimâ Communione dicam? obscurumne est, languentem toto Belgio ac propè emortuum illius vsū, statim vt pedem aliquod inferebat Societas, refloruisse? exemplisne igitur opus in re clarâ & recenti? Winocibergis, quod vniuersa memorat ciuitas, duæ trêsvē mulierculæ festis etiam præcipuis, si Pascha excipias, sacro epulo reficiebantur: paucis ab aduentu nostro annis censa sunt ciuium millia: Casseli certo nobilium virorum testimonio constat senos homines solere aut octonos; nunc pars oppidi porissima frequentat: Bellioli plures iam vno aliquo feriato, quam antea ipso CHRISTI natali, aut festo Penrecostes die: Ruræmundæ vix antea quinque & viginti totâ vrbe; mox in solâ eade nostrâ septingenti. Annua deinde Communio in mensuram plerisque conuersa est. Octodecim millia templum nostrum quotannis numerat in eâ ciuitate, quæ vix quadringenos tractandis ar-

mis idoneos ciues habet. Pedem Hallis posuit Societas pridie Virginis purificatæ, anno sæculi vigesimo primo: postridie tam solenni festo, & tali æde tot Marianis prodigijs illustri, communicantes omnino vndecim, non plures fuere; & horum septem ex suburbanâ nobilis viri familiâ, quatuor reliqui erant ciues: nunc millia spectantur. Quid peregrini? ex centenis vix ac ne vix vnicus sacram adibat mensam; iam nec vnicus non adit. Stupuit Louanium die vno bis mille homines, auctore Adriano nostro, ad Synaxim accedere, cum antea paucissimi solerent. Antuerpiæ Professâ Domus intra anni spatium supra ducenta & quadraginta communicantium millia numerauit. in vniuersâ verò Prouinciæ domiciliis amplius duodecies centena & triginta quinque non semel fuere recensita. Et adhuc cuiquam paruum opere pretium fecisse videbitur Societas, posteaquam ad cæleste conuiuium, ad vitæ fontem, ad pignus æternæ gloriæ tot adduxit mortales? Neque cessamus interim nouis stimulis hanc virgere pietatem, ne temporum lapsu (quod in humanis frequens) aliquando languescat. Ea causâ est cur Communionem Genetalem dudum vsitatam alibi, optimo consilio in Belgium nuper inuexerimus. Non enim, vt quidam sinistrè interpretantur, abducendis aliunde in nostra templa ciuibus instituta est; sed iacenti multorum pietati excitandæ. quem finem sanè consecuti sumus. Constat non paucos hoc inuitamento allectos frequentare Communionem, aliàs indubiè neglecturos. & porrò frequentarent plures, si non eos intempestiua quorundam abstraheret æmulatio. Ruræmundensis Senatus rem insigniter promouet, dum eius nomine & inscriptione ante aram mediam candidus eo die cereus multarum librarum lucret; vtinam & præluceat exemplo! talium enim honestissima est imitatio.

Nunc ad perpetuam noui laboris materiam carceres & nosocomia transeamus; quò ferè nulla virtutem inuidia comitatur. Habet vnumquodque Collegium designatos Patres, quibus demandata cura est publicas vrbiu custodias frequentare, iuuantis captiuorum animis corporibusque, nisi quòd communem omnium operam numerus aliquando postulet, quemadmodum non ita pridem factò opus fuit, cum Brabantia Flandriæque carceres, captis ad Caloam Batauis, ad Audomarum & Theonis villam Gallis, angusti essent. Societas tunc potissimum solatio miseris & auxilio fuit: non sine laboris præmio contagione, quæ nostrorum multos in vitæ discrimen adduxit, quosdam etiam extinxit. Tanti erat prodesse vel hostibus ad salutem, si tamen hostes ullos habet charitas Christiana. Gandau certè quotquot captiuorum moriebantur, omnes expiati sunt à nostris, & extremorum Sacramentorum muniti præfidiis amplius ducenti. nihilo alibi pauciores. Inusitata quidem ea tum inessis fuit, nihilo minùs tamen magnam satis sibi propositam habet quotidianus labor, Winocibergis præsertim ac Dunkeræ, vbi ducentos plerumque seruat carcer, ac ferè hæreticos, ex hostibus mari capris: quorum multis ad sanam fidem per nos adductis felix captiuitas, reputanda. Annus nullus est, quin viginti eoque plures respiscant. Subindè & Turcæ aliquot ab impiâ Mahumetis super-

Septimus labor, carceres & nosocomia.

stitutione ad CHRISTVM traducti. Ceterum animis captiuorum hæc passim obsequia impendimus, catechesin, exhortationes pias, Sacramentorum administrationem. nec paucis locis curatum, vt Missæ sacrificium peragatur. Post animos ad corpora curanda conuertimur, conquisitis in vestimenta, in cibos, in pharmaca eleëmofynis; non tarò etiam in lytrum, quando non de crimine sed pecuniâ postulantur. Certè anno M. DC. XXIV. Winocibergis nostrorum parrocinio è ducentis captiuis supra centum libertate donati sunt. Materiam laboris vel maximè augent morbi ex inediâ & squallore frequentes. Carcer vnicus quandoque centum concludit ægrotos: quibus omnibus impensæ operæ merces fuit contractus ex pædore & sordibus morbus, & morbum secuta mors: in lucro scilicet reponenda, quando in tali causâ qui perdit animam suam, in vitam æternam custodit eam.

Ad carceres & illa spectat opera quam morte damnatis impendimus. Quo in genere illud memoriâ dignum: Anno sæculi primo ac vigesimo Dunkercanos viginti duos vitam in nauali prælio stipularos infami ligno suspendit Batauus. quam seueritatem lege talionis vltura Archidux Isabella, mandat totidem Hollandos Dunkercæ captiuos sine cunctatione suspendi. Ex magno numero seligendorum capitum iudicium forti permissum: erepti ramen Catholici, extraque aleam positi sunt ope nostrâ. damnatos omnes ad Fidem traduximus ab hæresi, præter Mennonis vnum, duos Caluini pertinaces asseclas, & ad extremum spiritum animauimus; imperatâ quoque sepulcri gratiâ, & funere in Catholicum morem ritè procurato. Illud quoque singularem diuinæ providentiæ obseruationem habet, quod ipsis Cortraceni Collegij initiis factum accepimus. Sacerdos noster necessarium iter agens, in latronum hæreticorum, quibus infestæ erant viæ, manus incidit: sed, Deo benè disponente, ductorem infaustæ turmæ inuisitata quædam subiiir humanitas, vt neque ipse vel verbo læderet Patrem, neque à suis lædi permetteret. In custodiâ retinebat tantum, perque filuas & auia circumducebat. Quin de salutis curâ monentem libenter reuerenterque audiebat. ita dies aliquot acti, donec Canonicis fortè precibus intentum confidenter interpellans, Haud diuturnam, inquit, fore nobis hanc grassandi licentiam præsentir animus; eâque causâ scito te benignè habitum à me, vt mihi pœnas breuî, quod ominor, daturò memor beneficij vicem referas, atque in extremo supplicio opitulere: id iam spondere re volo. Mirabatur hominis orationem noster; spondet tamen. Post paucos menses publico Magistratuum satellitio purgatæ viæ, latrones capti fugatique. Ductor ille Cortracum perductus, statim inquit de Patre, fit supplex venienti, fidem obnoxiam exigit, hæresim eiurat, peccata dolenter agnoscit. Intercâ capitalis sententia ferebatur, & ad supplicium ituro accedebat comes alterius Ordinis, ex loci consuetudine, Sacerdos. Hic rum ille Senatam docere incipit, quâ sponsione obligarum sibi habeat Patrem nostrum, cui nuper in siluis capto non modò non eripuerit vitam, sed omnem exhibuerit cum honore humanitatem: proinde orat eum sibi morituro adiutorem dari. Annuit, vt par erat, Senatus. Illicò aduocatus noster adest; quo comitante, lætus

ad supplicium latro perrexit, mortemque insigni constantiâ & pietate sustinuit. Deum crederes publico testimonio vtilem hac in re Societatis operam commendare voluisse. Viuit Bruxellis Sacerdos, qui, trecentis & quadraginta quatuor mortalibus ad necem iudicio damnaris, ipse vnus vix quindecim annorum spatio opitulatus est. ab vno disce omnes.

Iam in nosocomiis quantus labor, & par labori à contagione periculum? ac præternosocomia, ad quasuis priuatorum ædes, vbi morbi sunt mortisque discrimina, continuò vocamur: neque negatur opera siue interdiu, siue noctu, quamdiu qui mittantur, suppetunt: cuius rei testes habemus vrbes omnes, ac præcipuè Antuetpiam, vbi decem sæpè ac-plura Sociorum paria in hoc obsequio foris pernoctant. Nori vocent ignotivæ, hostes aut amici, nihil sanè distinguimus: Tros Tyriúsve fuit, nihil interest veræ Christianæque charitatis, non quibus sese impendat, sed cuius gratiâ, considerantis. Itaque paratas omnibus vigiliis nostras habemus, nisi quòd pauperibus paratiores, quorum non animis modò, sed & corporibus necessaria auxilia ferre pietas maior impellit. Et quamquam hic labor præcipuè defudat civi; quandoque tamen, cum fert occasio, complectitur militem, qui & ipse pars est Reipublicæ, & civium saluti ac commodis seruit. Duodeuigesimalis est annus, ex quo noui præsidarij Dunkercam introducti miserè stenebantur morbis ex egestate natis, & acerbissimo gelu, quo mare ipsum aliquot leucis coneretum stetit, immemorabili exemplo. Hic tum Pates vrbe totâ corrogare stipem, curare ligna, culcitras, cibos, pharmaca; famulari miseris eo affectu, quem postea miles deprædicare non cessauit, nullo alio deinceps nomine compellans nostros, quàm Patres suos, quibus scilicet seruatum vitam sine dubitatione deberet. Neque tum noua eo in genere Patrum charitas fuit. Spectauerat Dunkerca etiam præstantius anni superioris exemplum, quando sex onerariæ in portum inuehebantur, in iisque milites Lusitani mille septingenti. ea classis quoniam opinione citiùs appulsa erat, haud permissus miles exscendere, donec de eo statueret Princeps: atque interim morbi grassabantur in confertâ mortalium turbâ, agris sanisque tristissimâ societate permixtis. Ex Sacellanis tribus classem comitatis valentior vnus curabat pauculos honestiores, quibus singulari gratiâ concessum erat vrbis nosocomium; alij duo in militari colluie animam & ipsi agebant. Vbi ea calamitas ad Patrum peruenit aures, impigrè ad naues conuolant, ac miserabili spectaculo ægros ampliùs septingentos, nihil morruis distantes, omni medico ac Sacerdote, quos periculi arcebat timor, destitutos reperiunt. ipsi totiuuandis impares, annuunt Winocibergen-sibus Sociis, & communi opetâ in rem incumbunt, dant aures confitentibus, extrema conferunt Sacramenta, primarias vrbs feminas ad paranda obsonia & pharmaca hortantur, parata ipsi in naues inferunt, suis manibus indigentissimo cuique ministrant: denique infimis apud Regios Præfectos precibus agunt, impetantque exscensionem multorum; quæ nisi fieret, iam ingrauescens in horas malum absumeret vniuersos. Nec obscuro sanè testimonio tam illustrem Patrum charita-

tem Deus approbasse censendus est, quando in præfenti adeò vitæ discrimine constitit omnibus valetudo; & tamen ciuium multis, vel solo morbidorum militum afflatu, vel vestium contactu adhærescebat lues. Hibernabat Gandavi Neapolitanus tiro, morbisque & inopiâ consumebatur anno M. DC. V. plurimi passim per plateas ab omnibus deferti interibant. Imperrauit Societas apud Senatum, vt eorum quadringenti ægri publico nosocomio exciperentur: quos nostri visabant, solabantur, iuuabant, eo fructu, nemo ex omnibus vt fuerit qui non salutari Pœnitentiæ Sacramento præteritæ vitæ labes expiaret. At si vniquam siue ciui, siue militi, suam hac in parte probauit operam Societas, tum profectò potissimum, quando multorum mensium dirissima oppugnatio tolerata fuit Siluæducis, Traiecti, Bredæ. Perpetua morbidorum vulneratorumque calamitas diurno nocturnoque opus habuit auxilio; quod nihilo quàm rogabantur segniùs præstabant Patres. Quo in opere charitatis duos amissimus Bredæ, quos ad moriturum aliquem properantes, hostilis globus ex improviso allapsus fœdè laniauit. Eximia quoque Patrum pietas in egenos eluxit superioris sæculi anno septimo & octogesimo, in tantâ annonæ scæuitiâ, quantam nulli Belgarum annales prodidère. omnium labor erat emendicare frumentum ab opulentioribus: quo copiosè collecto distributoque, sustentata est pauperum vita, paucos vt fames absumpserit, quæ multis aliâ millibus minabatur. Sed singularium sit infinita narratio. vt enim infirmorum hominum ac egenorum, neque defuit vniquam, nec porro defutura est copia, ita nec nobis illorum auxilia profitentibus materia perpetui laboris.

*Octauus
labor, Pa-
cificatio-
nis.*

Est & in pace inter dissidentes conciliandâ benè collocatus labor, & exemplorum plenissimos habemus Annales. Innumeras lites mercatorum Antuerpiæ, innumeras virorum Principum Bruxellis, suo composuit arbitrio P. Carolus Scribanus. Liræ, oppido Brabantæ, plebs in Magistratus suos aliquando iuit armata; præcesserant famosi libelli, conuitia, minæ, & ad vim extrema spectabat audacia. frustra loci Gubernator, frustra Clerus sacrique Ordines flammam sedare conati. Desperatam concordiam nostri conciliare aggrediuntur, tantâ industriâ constantiâque, vt partium consensu commissam sibi causam cognouerint, ex æquo bono statuerint, pacemque vrbi optatissimam reddiderint; cui firmiùs fanciendæ Sacrum eucharisticum in sacello nostro solenniter decantatum. Et Senatui quidem tantoperè Societatis in arbitrando æquitas & prudentia probata, vt plures exinde summi momenti controuersias è foro ad Collegium transtulerint, nostrâ sententiâ definiendas. Hallis, oppido Hannoniæ, primarias familias duas grauissimo odio pugnantes, & cum his urbem totam in partes distractam, toto iam septennio frustra componere laborabant Magistratus sacer ac ciuilibus. Robertus Malcotius Collegij Rector ita tractauit dissidentium animos, vt communi vtriusque suffragio lectus sit arbiter. Solus cognouit causam, solus diremit arbitrato suo, pacemque reuocauit tantâ populi gratulatione plausuque, vt prodeunti in publicum Malcotio faustis vocibus vniuersa ciuitas acclamaret. Contraci modica scintilla

litis

litis magnum inimicitarum excitarat incendium inter duo Capitula: cui exstinguendo bonorum omnium insudarat industria irrita conatu. fecit Deus, vt Patres nostros admitterent arbirros. Itaque Gandauo Consiliarium cum vrriusque partis actoribus accersunt, qui coram nostris controuersiam disceprent. Cœtus triduum ad ædes nostras cogitur. expenduntur momenta rationum, denique Patrum arbitraru ponuntur odia, paxque constituitur, incredibili ciuitatis gratulatione. Quid nunc dicam graues & roris vrbibus periculosas seditiones, ciuem inter ac militem vrrimque ad arma conuolantes, nostrâ potissimum operâ restinctas? Annus propè quinquagesimus est, ex quo seditiosus miles incautis ciuibus Cortracum ingressus, dilarorum stipendiorum damna communi vrbis expilatione reparaturus, medio foro explicabat aciem, prædamque designabat, haud impunè profectò passuris dominis sua recta spoliari. Cruenta enimuero minabatur rempestas, quam depulsurus Sociorum labor frustra sudabat apud frementem militem, neque precibus neque rationibus attentum. Ergo vbi verbis nihil profici vident, ex æde proximâ sacram deferri curant Hostiam, & medio locari foro. Tum inermes ipsi inter armatos discursant, perque præsentem Deum obtestantur, ne crudelitatem hostibus debiram in Catholicos ciues furor armatus effundat. Orationis vehementia repressit indignabundam rabiem, ipsaque in primis reuerentia Numinis: magno cum fremitu illis in terram armis, in genua omnes prouoluuntur, Deumque venerati, dant ciuibus dexteras, pacemque pollicentur. Ita strictos mucrones, & parata ciuitati vulnera, suis propè vulneribus, cettè vulnerum mortisque præsentis periculo, Societas auerit.

Nonus labor in excolendis piâ commentatione humanis animis versatur: quæ res Societatem in ipso exortu, Louanij in primis, reddidit commendabilem. Nam & Ruardus Tapperus Academiæ Cancellarius, & Theodoricus Hefius Leodiensis Prodecanus, & Ludouicus Blossius Abbas Lætiensis, in hanc ingressi palæstram, exercendos sese nobis tradidere, eo fructu quem ipsi quamplurimis optabant esse communem. Itaque Blossius Cænobitas omnes suos eisdem spiritalibus exercitamentis instrui voluit; exstatque Religiosissimi viri epistola ad Adrianum Louanicnsis Collegij moderatorem Lætiis data, quâ primùm grates agit quòd Ignatij precibus per eum esset commendatus, deinde sibi de suorum institutione per Vsmarum Goissinum Sacerdotem nostrum gratulatur, ac denique exclamat: *Vitam hoc factum fuisse ante annos viginti! ita enim cum senioribus multò meliùs fortè ageretur. Laudamus benignissimum Deum, qui per vos istam rationem nos docuit: ex eâ ipsius Dei honor & salus animarum, vti confido, consequetur.* Anno M. D. LXIV. Dublinensis Præsul, vir domi suæ nobilis ac prudens, postquam Louanij apud nos pia hæc obiisset Exerciria, omni studio & conrentione persuasit Stephano, Mariæ Stuartę Scotorum Regine ad Summum Pontificem Legato, ex primâ nobilitate, sed nescio quâ causâ à nostrorum consuetudine prorsus abhorrenti, vt & ipse commentarionibus illis aliquantisper vacaret. Vix gustarat Stephanus, cum cœpit tanto animi affectu Societatem prosequi, vt ex eâ nonnullos ardentissimè pereret se-

Nonus labor, vsus spiritalium Exercitiorum.

cum deinde in Scotiam profectus. Haud diu pōst, quasi nexu quodam constricta teneretur transinarinorum Præfulum pietas, Richardus Archiepiscopus Armacanus ex eisdem domi nostrę obitis Exercitiis vires vigoremque hausit, tanto muneri dignè fructuoseque sustinendo pates.

Sed hi exteri fuere. At è Belgis magna Nobilitas excolebatur, & præcipui Academię Doctores; tum ferè quotquot Sacerdotio inaugurandi. Vix dies etat, quin præstantes viri, & eximię spei iuvenes domestica sex & plura occupant cubicula magno suo bono, & variatum Religionum incremento. Centena aliquot capita non multis annis domi nostrę dum exercebantur, afflante cælesti Spiritu, in sacras Deo Familias adscripta possem producere nominatim; & in hoc numero germanos fates duos, honesto loco natos, quorum memoranda vocatio. Vacabant tum fortè Exercitiis, cum Patres Capuccini recentes ex Italiã hospites in Collegium nostrum tecepti vnà nobiscum viuebant. & placebat adolescentibus eã charitas, quã diuersi Instituti Religiosos viros inuicem prosequi obseruabant. Concipiunt & ipsi talis vitę desiderium, seq̃ue ita partiuntur, vt alter se nobis, alter Capuccinis daret; sub eodem tum quidem tecto, mox domiciliis non chatitate separandi. Scimus Franciscani Ordinis Moderatorem Louanij, eximiã pietate prudentiãque virum, negasse in suotum numerum admittere, nisi Asceticis Ignatianis antea exultos; quòd multo iam vsu sibi compertum diceret, hos in omnem virtutem & ptoniotes & constantiores existere. Alterius eximij Cœnobiarchę, postquam à nobis exercitatos aliquot è suis longè meliores, quã miserat, recepisset, ad Collegij Rectorem exstat epistola, quę inter alia sic habet: *Omnes Religiosi iam inde ab Exercitiis spiritalibus reuertentes, ad eò confratres suos humilitate, obedientiã, aliisque virtutibus edificarunt, vt omnes alij nihil charius habere videantur, quã vestra sancta Societati decem aut duodecim diebus adesse. Impleri apud vos videmus illud Canticorum I. Trahe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Anno M. D. LXVII. Sacerdos noster Louanio Huum euocatus, Crucigeros Cœnobitas, ipsumque Ordinis Præfectum Genetalem, hisce commentationibus exercuit, magno omnium gaudio, vtilitate maiori: quippe quam in multos consequentes annos accepimus fuisse diffusam.

Atque vt semel dicam, ex quo Louanij viuete cœpimus, in hodiernum diem, hoc est sæculo toto, si biennium demas, multorum millium spiritalibus armis nostro ductu exercitatorum domus nostra gymnasium fuit: planè vt Societas istic opetę pretium fecisse videri possit, si vel hoc vno fructu labores terminaret suos. At hæc non vnus Louaniensis Collegij laus putanda, etsi fortè sit præcipuè illius; frequens & in aliis vrbibus meditationum vsutatio est. Alibi Consulares ac Senatorij viri quotannis, indicto sibi tantisper iustitio, dies aliquot in secessu apud nos ponunt more nostro; alibi Pastores Canonicique; integra alibi Cœnobia. inter quę olim excelluit Dunense, ad exemplum Abbatis sui Adriani Cancelliet: qui vir stato tempore intra Betgensis Collegij septa modestè abditus, tanto in has, vt vocabat, fetias appetitu ferebatur, vt pedem in domus limine defigens Paradisum sese ingredi diceret, testareturque nullos in anno dies sibi fluete suauiores. Inter exercendum,

præ animi demissione, quam ipsa personæ dignitas ornabat, ita ex nutu pendebat directoris, vt inconsulto illo neque daret litteras, neque acceptas resignaret, sanctè veritus, ne, admissis sine facultate curis rerum humanarum, obstrueret diuino soli ac fonti, quo minùs radij æternæ claritatis, ac sinceræ dulcedinis riuus in suum animum promanarent. Tæcò primarum urbium Episcopos, etiam Metropolitas, qui factis Ingressu laertos suos diuini Spiritus vnctione solidassent. Eorum mulri iam solenne habent, Sacerdotio inaugurare neminem non istis commentationibus exercitatum. Quid, quod & ipsis subinde hæreticis hæc via ad salutem fuit? quo tempore Dordracenam Synodum, vt vocant, hoc est satanæ conciliabulum, hæresis celebrabat, egregius aliquis verbi Minister eò aduocatus è Scotiâ, cum durissima illa Gommaristica Prædestinationis decreta non ferret, Antuerpiam se contulit, inde Liram, vbi per hæc ipsa mentis exercitamenta accepit lucem, eiuratoque Caluino publicam edidit Romanæ Fidei professionem.

At quamquam hæc priuata meditandi ratio copiosam habet vtilitatem, tamen, vt quoquo modo in commune prodesset multitudini, quod vsque eò proderat singulis; excogitauit demum Iacobi Stratii ingeniosa pietas saluberrimum morem illum per factas magni ieiunij ferias, conuocato in templum populo, proponendæ ad meditandum Dominicæ passionis. Inter Sodales quidem Marianos iam dudum pluribus locis ea res vigeat; sed in publicum populi vsum primi extendimus Belgæ, tanto successu, quantum nunc vbiuis cum iucunditate miramur. Non potuit quidquam magis ad communem gustum imis ac summis dari. adeò nemo est vel ex illo superciliosorum hominum genere, noua omnia fastidientium, quin hoc vehementer ab ipso probarit principio, diuinumque factus sit institutum. Præter sermonem Belgicum, etiam Gallico & Hispanico, vt fert vsus, meditanda proponimus pro nationum varietate, quò latius propagetur vtilitas. Incredibilis concurrentium mortalium vis templa iam fecit angusta. Sed nusquam qualis Antuerpiæ multitudo: quæ idcirco admirabilior, quòd Sodales, quorum maxima copia, nihilominus pristinam suo in Oratorio meditandi consuetudinem retinent in singulos dies.

Ingens quoque virtutis pondus Preces Antecenerales habent; quibus fortunatum Belgio, ipsique adeò orbi Christiano, dedit auspiciu annus M. D. XCIX. Tametsi enim haud semel alibi tentatum quid legimus per eos dies, vel auertendis ab impuritate mimicâ populis, vel frenandæ bacchantium gulæ; tamen constans nihil fuit neque solenne, donec quem paullò antè nominauit Stratius, Collegij tum Louaniensis Rector, nullo inductus exemplo, nullâ impulsus auctoritate, sed vt ipse, homo aliàs modestissimus, fateri solebat, interiore quodam animi instinctu, inueteratam illam Bacchanaliorum licentiam sublaturus, si posset, suoque in regno satanam triumphaturus, maximis animis & in omnem casum paratis, non dubitauit aggredi nouum opus. quod, contra multorum qui sapere videbantur opinionem, Deus benè fortunauit. Non enim deerant graues viri, vt est omnis nouitas dissidentium iudicii ob-

*Meditationes
Quadragesimales.*

Decimus labor, uarietate instituta.

Preces Antecenerales Louani primu instituta.

noxia, rem tanti moliminis, dubij successus, sine exemplo, sine auctoritate susceptam improbant. Sed Rectoris vicit constantia, eam sibi mentem diuinitus datam haud dubiè interpretantis. Ergo impetratis à Mechliniensi Archiepiscopo quadraginta dierum Indulgentiis, quas obtinerent, quotquot illo triduo horam totam ad populi scelera compescenda, in templo nostro precibus impenderent, publicati iubet futuram solennitatem. Simul primarios vr̄bis & Academiæ viros ad facram Exomologesim & Synaxim inuitat, populo scilicet in magnorum exempla intento præituros. Salubre inuentum confirmauit euentus, & Deum probauit auctorem. Res scripto famâque per vicina Collegia, inde per circumiectas diffusa Prouincias, imitationem accepit, donec morem complexa est vniuersa Societas, in venturas ætates, quamdiu stabit ipsa, propagandum. In nostro certè Belgio hac vnâ machinâ non mediocriter labefactatum est satanæ, per eos maximè dies dominantis, imperium. Credas non Bacchanalia, sed Paschalia celebrari: tantus templa & Sacramenta frequentantium numerus. Vno tempore supra 49400. intra Prouinciæ nostræ fines sacro epulo refecti. Præter oppidanos etiam rustici vndique concurrunt, tanto pietatis ardore, vt non distantiam molestiamque viatum, in quas nox tota multis impenditur, non asperitas hiemis quemquam deterreat. In vnâ sæpè vr̄bem ad quinque rusticorum millia contracta sunt: quibus tot expiandis cum longè impares essemus, annuendum fuit sociis, aliisque Ordines, Religiosi in auxilium vocandi, ad quorum templa turmatim magnos penitentium greges deducere solemus. Nesci quidem satis, multitudini semper factum. Dimidiato iam die restabant audiendi multi, quamuis per ipsas octo horas tentassent aditum ad Sacerdotem, prementis turbæ vi semper exclusi. Lepidum quod Alofti contigit, vr̄be non magnâ, quo primùm anno institutæ preces. Cauponum vnus aliquis de graui damno aduersus nos questus est, nullo per eos dies à compotoribus exhausto vase, cum viginti quatuor effluerent consueffent.

*Stationes
Passionis
CHRISTI.* Sunt & alia instituta pia, in quibus non segniter desudauit Societatis labor: quo ex genere sunt Stationes quas vocant CHRISTI patientis: nam de mœstæ Virginis iam supra memoratum est. Illas Gandau Sacerdos noster instituit totâ Flandriâ primas. Exemplum imitatæ sunt Insulæ, Valencenæ, Atrebatum, Bethunæ, Tornacum: vatiis præterea locis ereximus, Olsenæ, Exaerdæ, Alofti, Hondiscoti, Bruxellis in Sabulone. Vbique fructus pietatis ingens, qualem nulla senum ætas potest meminisse. Quid Sanctorum dicam cultum, hæreticis capitaliter exosum, nostrâ in primis operâ toto Belgio reffloruisse? De Virgine Deiparente iam antè insinuatum est. Sed sponso Virginis Iosepho, præter varia Sodalitia, etiam aras & templa posuimus; diemque ipsum non vnâ in vr̄be populi pietas festiuitate donauit. Tutelarem Angelum solenniter apud nos colunt Cortraceni: Gandau Rosa, Gulielmus Antuerpiæ, Winocibergis Geruntia, Sanctorum alij aliis locis, pet nos suum accepere cultum. In primis verò sacris Diuorum Lipsanis conciliata est veneratio, itemque agnis cereis Romani Pontificis benedictione

*Sanctorum
cultus ex-
citatiss.*

ne factatis. Imagines quoque, vel Fidei nostræ mysteria, vel Sanctorum vultus aut gesta representantes, nostrâ curâ plurimæ in æs incisæ, nec solo Belgio, sed orbe toto sparæ, fructum vberem retulerunt. Quid numismata pia, cruces, rosalia, & id genus sexcenta Christianæ pietatis excitamenta commemorem? quid Indulgentias in pretio & vsu apud rudem populum collocatas? quid excogitata præsidia iuuantis animabus quæ purganti igne cruciantur, atque in hoc potissimum institutam Communionem mensstruam Generalem? Ridebit hîc censor aliquis nostrum in tenui labore. At sapiens Christianus nihil tenuè paruumque ducit, quo Dei gloria promouetur, & animorum salus.

Iam publica patriæ, publica vrbium vitia quoties per nos repressâ, correctâ, sublata? Montes pietatis aduersus impium fœnus scriptis rationibus stabiliri à Societate Albertus Princeps voluit: Leonardus Lessius stabiliiuit. Antuerpiæ lupanaria passim sparfa ciuitatem totam occupabant, ingens animotum, ingens corporum corruptela. Non quieuit Societas, donec Senatus cum Episcopo Læuino Torrentio in certum vrbis angulum pestem illam retulit, quò multi iam ire publicâ deterrentur infamiâ. Nonnulla Flandriæ oppida comœdias quotannis dare motem habent. in iis multa peccabantur. magna sæpè verborum & ipsius actionis obscenitas, sacrorum rituum profanatio, Ecclesiasticorum Politicorumque Magistratum sugillatio. Ea vitia extirpare laboris nostri fuit. ac deinceps curatum, vt quæ in scenam danda, ad censuram antè reuocentur. Multos quoque cœtus à bonis ortos principiis, (Constaternitates vocant) in pessimam potandi peccandi que licentiam protolapsos, radicitus sustulit Societas. infinitas item cuiusuis generis superstitiones. Aliam quoque Societatis industriam Antuerpia olim spectauit & stupuit. Lusitanæ gentis res moresque vitio temporum magnopere perturbatos componere aggressus erat P. à Costa, quem nostris tum istie præfecerat Franciscus Costerus Prouincialis. Sed illo celeriter in Hispaniam profecto, benè cœpta promouit P. Robertus Clairsonius; ac denique P. Petrus Trigofus Hispanus negotium iam affectum tantâ dexteritate gentisque approbatione confecit, vt gratitudinis ergò statam domui nostræ eleëmofynam assignarint, communi que consilio decreuerint deinceps ad Consules suæ gentis creandos Patrum nostrorum præsentiam quotannis flagitare.

Hîc iam sese nouus appetit & amplissimus laboris campus, actio pti- uata cum proximis siue conuersatio: cuius actionis vsu perquam familiarem habemus in Belgio præ multis nostræ Societatis Prouinciis, ita loci genio postulante. Quod ne otiosè ac fallendi temporis causâ fieri existimes, fructum inspice, ex eo que statue de labore. Quot heterodoxi ad veritatem, quot ad frugem peccatores, quot probi homines ad virtutis perfectionem hac ratione traducti! Anno M. DC. XXIII. vnus Sacerdotis in agendo dexteritas duos ac quinquaginta ex præfidiariis Anglis adiunxit Ecclesiæ, in quibus tres erant diuersatum cohortium Duces. Maior etiam anno insequenti fuit messis. Abducti enim ab hæresi omnino centum ac triginta: inter quos vir aptimè nobilis, & egtegiis planè dotibus præditus; qui quanto difficilior exstiterat, tantò pertinaciam

*Pia imago.**Multiplex morum reformatio.**Vndecimus labor, actio priuata cum proximis.*

ciam maiori virtute correxit: non modò enim in Ecclesiæ gremium, sed in Carchusianorum sanctissimum Ordinem se dedit, soli in posterum Deo victurus ac sibi. Liram venerat octogenarius senex, qui omnes Angliæ, Daniæ, Hollandiæ peruagatus Academiæ, omnem hauserat sententiam hæreticæ prauitatis; Iudæorum quoque in synagogis non infrequens assessor, sacra Biblia vsque eò imbiberat, nullam vt ex iis sententiam vel abstrusissimam adduceres, quam non ille longissimo contextu quasi lectitans prosequeretur. Cum hoc homine erroribus æquè vt annis inueterato commissus Sacerdos noster in agendo gratus, tertio congressu retulit victoriam, & magnâ voluntate dantem manus ad Catholicorum castra traduxit.

Trigesimus hic est annus, ex quo in Belgium pseudoapostolos duodecim miserat ex Moraviâ Ioannes Nicolai princeps Mennoniticæ factionis. Propè aberant à portu Dunkercano, cum fecere naufragium. nonnullos tabula seruauit. Omnium primarius, qui decem ipsos annos in Europâ, Asiâ Africâque prauum sparserat semen, biduo fluctibus iactatus, tandem & ipse tenuit littus, & ad sociorum reliquias adiunctus est Dunkercæ. Inde in Hollandiam, impleturi ad quod mittebantur ministerium, iter habuere. Ac subinde primarium illum subiit cogitatio, diuinitus utique iniecta, Deum forsitan eo naufragio ingrati inuisamque sibi protectionem istam damnare voluisse. Hæc cogitanti repente vir adstat candido habitu monastico: Et quod tu, inquit, amice animo verfas, id verum puta. ingrati hoc iter Deo est. Ille obstupuit, scilicet, vndenam animi sui sensa paterent homini ignoto, neque antea vsquam viso. Atqui, subiicit alter, hæc tibi indicasse sit satis. Perge portò Anserpiam ad Societatis I E S V Patres, illos interroga, & sequere: ad veram enim te ducent Fidem. Hoc dicto animum leuari sensit, & dextram monitori tam apposito gratus offerebat, quàm alter renuens abcessit. Confestim gaudio perfusus, socios paululum antegressos inclinat, & Heus, inquit, illumne qui mea mihi detexit cogitata, vidistis? retroque conuersus, En vobis hominem. existimabat necdum ex oculis abiisse. At nullus in planissimo littore, quod Dunkercâ Neoportum ducit, apparuit. Ergo Antuerpiam delatus, nihil quidquam prius habuit quàm diuertere ad Societatis domum. Datus homini Sacerdos præcipuè dexter in tractandis animis: quem vt audiuit de orthodoxâ differentem Fide, stupens ac tremens concidit, & horas aliquot humi iacuit prostratus. Succedente mox graui morbo ad extrema perductus, baptismum precibus omnibus flagitabat, simul fletu perpetuo madens, tot à se mortales seductos sine fine plorabat. Ergo abluitur sacro fonte, & quasi iam vitâ dignus conualescit. Mox, ad exemplum Pauli, socios illos suos, aliosque eiusdem sectæ affectas, oppugnare aggressus, & Fidem prædicare Romanam, præterita animorum damna lucro maiore pensauit. Vnus hic specimen multorum sit: nam talium copiam habemus, quam non faciliè cuiusquam calamus exhauriat. Valuit in primis hac cum hæreticis agendi gratiâ Gulielmus de Pretere, à quo innumera-biles ad Fidem Catholicam reducti, & in his Philippus Comes Mansfeldicus: valuit Iacobus Serjansius, à quo postremis vitæ mensibus ab

hæresi

hæresi Lutherana abductos constat centum & quinquaginta, præter multos à Calviniana. Neque alienus ab hac laude Ioannes de Gouda, qui non priuato tantum sermone profuit multis, sed solenni etiam in Lansbergios disputatione ex condicte Antuerpiæ institutâ per induciarum tempus: quos vt doctrinâ vicerat, ira & demulserat incredibili suauitate, si non simul ad Batauiam suam, simul ad ingenium rediissent.

Iam hominum flagitiosorum quanta turba priuatis emendata congressibus, ad quorum aures vel nulla perueniebat concionatorum vox, vel furdas illas nequidquam verberabat? Alebat alicubi duas ac viginti pellices homo meretricius: solo Sacerdotis nostri colloquio factum, vt omnes magnâ voluntate dimitteret. Vir locuples ac potens nescio quod admissum facinus Confessario aperire ipsâ morte damnationeque habebat grauius; & animi tamen conscientiam ad explendas Christiani hominis partes adeo stimulabatur, nullo vt loco posset consistere securus. Audiuerat Antuerpiæ ex concionatore, quæ peccata excidissent memoriâ, neque post diligens examen occurrerent, haudquaquam confitenda. eam doctrinam tegendo sceleri suo opportunam ratus, vt obliuisci id posset, nihil diligentiam industriæque prætermisit, quâ voluprati- bus operam dando, quâ studiis, quâ variis in longinquas regiones profecti- onibus; sed profectu nullo. Audiuit tandem contritione peccata deleri, eoque carnem suam omni pœnarum genere cruciauit, magnam- que opum vim in pauperes elargitus est. neque sic tamen atrox vulnus sanatum. Ergo actus ad extrema, & malo suo finem nocte in- sequenti per vim adferre certus, rhedam conscendit, domum à quâ tum abierat rediturus. Desperabundo Sacerdos noster per Brabantiam iter habens occurrit; & quia fessus, accipitur in rhedam. Mox notat homi- nem turbatum; & blando sermone de diuinis loqui exorsus, deque sce- lerum expiarione, tetigit vlcus. Ille diu racirus, defixis in Patrem ocu- lis, prodebat animi angustias; ac denique, quod res erat, edicit, morrem se sibi eâ nocte destinasse, nisi remedium adueniret malo. Pater talium egregiè peritus, summâ familiaritate pergît agere, tantâque gratiâ de- speratum tractat, vt ille bonus in genua prouolutus ac ritè confessus be- neficiûm absolutionis acciperet; domumque reuersus, lætissimam duce- ret vitam, quam paucis post annis cum feliciore commutauit. Probo- rum verò hominum, ad quos priuatæ fructus actionis extenditur, quan- tus est numerus! Possim grauißimos nominare viros, qui Patrum no- strorum familiari colloquio quantopere pascantur, quamque hinc ad virtutem salutemque proficiant, luculentis ipsi testimoniis expressere. sed frustra sit lucem soli, mari aquam addere: nec enim quisquam, si modò habet oculos, non videt quotidiana vtilitatis exempla.

Restat vltimus, isque omnium fructuosissimus labor, calamus: cuius nec locorum, nec temporum spatiis definitur vtilitas. Enimvero vali- dum virtutis præsidium esse in libris, vt alios taceam, ipse nostri condi- tor Ordinis Ignatius magnum mihi testimonium est, quem CHRISTI Sanctorumque hominum acta volentem scimus desertis mundi ca- stris ad meliora signa transisse. ea causa est, cur ex æquo agendis scriben- disque incumbat Societas; potiori etiam iure scribendis, quoniam actio- nes

Crombecius
de Studio
perfectionis
lib. 2. cap. 2.

Duodeci-
mus labor,
scripti li-
bri.

nes brevis temporis sunt, litterarum monumenta æterna. Scriptorum finis est, vt doctiores homines melioresque reddamus. Eum an assecuti simus, nemo dubitabit, qui Theologos nouerit, Lessium, Bccantum, Coningum; sacrae Paginæ interpretes, Delrium, Cornelium, Tirinum; Chronologos sacros, Samerium, Deckerium; Concionatores, Canisium, Colterum; Historicos, Rosweydam, Hugonem; Asceticos, Scribanium, Sucquetium, Busæum. Sed longum sit enumerare singulos, & minimè necessarium, quando in omnium manibus & ore versantur. Hisce tot lucubrationibus si mortalium infinitorum salutem procuratam dixerò, videbor fortassis incredibiliter loqui; sed fidem mihi assero ex minimorum obseruatione. Lessij de capessendâ Religione Consultatio quantulus est libellus? & tamen ille multos retinuit in Fide, plures aberrantes reduxit, & in his, Tymelio satagente, Ioan- nem Comitem Nassouium: qui lectam illam ex Italicâ Germanicâ reddidit stylo suo, elegantissimèque suâ descriptam manu multis confanguineorum legendam obtulit, quos ad Romanæ Ecclesiæ castra secum traducere sperabat. Quid Canisiani compendium Catechismi, quot seruauit animas, quot recuperauit! Quin præter typis vulgata, ipsæ familiares epistolæ, quas manu scribimus, quantum sæpè ad animorum salutem valent! Ipsum testor, cuius Batauos deserentis ad Delrium nostrum hæc est oratio: *luua ô me tuis precibus, tu, inquam, post cuius salutaris litteras, Deum iterum iracundum habeam; si umquam con- quieui. Nocte & die me fodit ille stimulus, nec ipse somnus mihi nisi per in- somnia inquietus.* Sed mittamus aliquando ista singularia, quorum nimis diligens inuestigatio vel iniucunda redditur, vel aspernanda. Satis est ad finem nobis ab initio propositum, fructuosam Belgis Societatem videri. quod iam negare nec inuidia præsumat. Nam si neget, senum quorquor viuunt, fidem appello; & meminisse possunt præteritorum: aliam nunc Belgij faciem fatebuntur, quàm qualem pueri spectauerunt. Nos quoque quamuis non grandæui, quæ fuerit Belgarum vita, quæ Religio, qui mores, superiore sæculo partim ex parentibus audiuimus, partim legimus, partim etiam ex quibusdam quæ in nostram ætatem hæere vestigiis non vanâ assequimur coniecturâ. Nam cum Respublica Christiana duabus partibus constet, sacris hominibus & profanis; neutram harum illâ tempestate satis integram vixisse, nec vulgus hominum ignorat. Quamquam enim dicatorum Deo virorum non pauci erant vitâ ipsi & moribus incorrupti, tamen (quæ illorum temporum infelicitas fuit) pars benè magna deprauati; quorum probis commemorandis abstinere cogit sacrosancti status reuerentia. At interim qualem populum esse oportebat, vbi talis Sacerdos? Nunc restitutâ re, gratulandum potiùs de florentissimo Religionis, pietatis, morum, doctrinæ statu, quàm de præteriti sæculi vitiiis odiosè disputandum.

CAPITIS III. SECTIO II.

De Missionibus arduis.

EXimias quatuor Missiones habet Flandro-Belgica Societas, ad Barauos, ad naues, ad castra, ad infectos luce: quas, quia laboris ingentis sunt præsentiumque periculorum, merito Arduas nominamus, & à functionum multitudine sciunctas singulari narratione suscepimus explicandas. Et Hollandicam quidem dicere aggredienti statim multa ardua se produnt. Primum vincula & carceres; quorum sæpè perpeffio, semper periculum & merus. Deinde perpetua latirandi necessitas, genus miserimum capriuiraris. Graue est hominibus ingenuis & innoxiiis arceri publico, durum luce & communi aëre prohiberi. Secleratorum istæ sunt pœnæ: at quis vnquam innocens fugâ & tenebris sese defendit, nisi aduersus iniuriam? Iam quot curis, quot vigiliis, quantis laboribus pascendus **C H R I S T I** grex inter tot lupos, tam sterili solo & maligno! Sed enim tanti & pluris est vel paucorum salus; quid multorum milium? quid, pænè dixerim, infinitorum? solâ spe messis quantoslibet sudores suos solatur agricola; nobis seges certissima & messi iam matura proponitur. Verùm misso tantisper labore fructuque, causam ipsam atque originem Missionis breuiter enarremus.

Diuisum Belgium erat. partim Rœdæratæ Ordines obtinebant. Regem sequebatur Religio, hæresis Fœderatos. hoc maxime vinculo constabat fœdus: nec enim stante Religione rebellarent. iraque firmanda hæresis erat, si firmam vellent nouellam Rempubicam; Religio opprimenda. Haud segniter id actum. Breui is status fuit, vt in Belgio Fœderato, vix pars mortalium quadragesima cultrix auitæ Fidei credita sit. Quid mirum? nulla scabies, nulla pestis æquè, vt hæresis, contagiosa. Et in tantâ morbi grassatione deerant qui remedia afferrent. Sacerdotes pauculi, & ferè per ætatem inidonei restabant: quis curaret supplementa? Inuentus est inter paucos vnus Ioannes Smetius Lugduno-Barauus, pari prudentiâ & zelo Sacerdos, qui suam patriam miseratus, Romanum iter capeffliuit, præsidia abs Romano Pontifice petiturus. Sedebat tum ad Ecclesiæ gubernacula Clemens VIII. qui & multorum litteris & sermone didicerat funestum Belgicæ statum: proinde si quam afflictæ rei Catholicæ opem ferre posset, anxie circumspiciebat. Aduit in tempore Smetius, & Belgij Fœderati faciem haud miserabiliùs quàm veritatis repræsentat. Ingemuit, vt pat erat, tot ouium diuino sanguine æstimatarum iacturâ Supremus pro **C H R I S T O** in terris Pastor. Nec intra gemitum stetit commiseratio: ad quærenda remedia conuersus, ipsum in primis interrogat Smetium, quibusnam præcipuè viris ea Religionis ab interitu vindicandæ cura bene sapienterque demandanda videatur. ille Societatem **I E S V** nominat, & inter cristas

MISSIONIS
HOLLANDICÆ.Origo
Missionis.Societas
expetitur
in Missionem.

*Clemens
VIII. im-
perat So-
cietatis
Missio-
nem.*

facramento sibi duos habet : assensusque Smetij rationibus , è vesti-
gio Claudium Generalem ad se euocat ; animi sui consilium exponit ;
pro imperio mandat , vt Belgæ Patres quantocyùs in desertam Domi-
nica vinea culturam mittantur. Accepit Claudius mandata , & quàm
citissimè exsecutus est. Ceterùm quo tempore hæc apud Pontificem
agebat Smetius , eadem quasi ex conditò Martinus Duncanus Delphen-
sium Pastor , ipse alter Religionis Atlas , apud Belgij Prouincialem ma-
gnis vrgebat argumentis. Nimirum , inquebar , hoc proprium Institutum
vestri decus est , & palàm profiremini quibusuis in terris , quantouis
impendio , consulere salutem animarum . Hac causâ in Angliam trans-
mittitis , contemptâ legum sanguinariarum atrocitate : continentem Ba-
rauiam , mitioribus gubernatam legibus , negligetis ? Ad Indos , toto se-
paratos Oceano , prompti anhelantesque curritis : ciues deseretis ? Bar-
barisne igitur tectis Catholicam Religionem inferre præstabilius , quàm
feruare Christianis ? vulgato illo contra vos vtar ,

Non minor est virtus , quàm querere , parta tueri.

Frustrâ vobis noui trans maria quæruntur orbes , quamdiu domi Indias
habetis. In Sociorum numerum multos Batauos accepistis , repetit pa-
tria quos dedit : non omnes , sed partem minimam suorum. Equum-
ue id vos negare in tali causâ , iudicare. Haud inepta profectò hæc vi-
debatur oratio , & Prouincialis seridè consultabat cum suis. Sola mora-
batur capitum penuria . nec par erat remotas diuulsasque foueri partes ,
intestina vitaliaque membra destitui . In ancipiti consiliò afferuntur
litteræ Claudij Generalis , & in his Supremi Pontificis voluntas . Finis
hæc deliberandi fuit . De Missione constabat : in mittendorum delecto
aliquid hæsitatum , certatim omnibus eam sibi expetentibus sortem. Ex
omni numero designati par nobile Gulielmus Leonius , & Cornelius
Duystius , vterque è Belgio Fœderato ; hic Delphis , ille Dordracò oriun-
dus. Inrer faustas Sociorum apprecationes suscepta expeditio est anuo
sesquimillesimo nonagesimo secundo. Diuersum iter singuli tenuere , ne
vnus ambos casus inuolueret ; & ramen neutri fortunatum fuit , odio
cacodæmonis , bellum capitale , quo se peti sentiebat , in ipsis ducibus
opprimere molientis . Gulielmus Antuerpiâ vix egressus , in hostilem
globum incidit incautus . Latrones erant , non milites : quidquid ob-
uium , deputabant in prædam . ab his ferociter comprehensus , & ad equi
caudam religatus , raptatur aliquamdiu per occultos tramites , per dumos
sentesque , donec in auia spoliationibus opportuna peruentum . Ibi
pecuniolâ omnibusque reclus , atque ipsâ insuper veste turpiter exutum ,
pugnis adhæc , calcibus , fustibus crudeliter cæsum , destituere semiani-
mem . Ille , vbi à latrocinio respirare datum est , membris fractis , non
animis , frustrato spe suâ dæmone , non respexit retrò ; sed itinere cæpto
insistens , aliquando Dordracum patriam suam artigit , tantopere de-
formatus , vt à suis limine arecretur pro vili mendicabulo , si non com-
pellatâ matre fecisset indicium . Per dies aliquot ab itineris iniuriâ
recreatus , vt optatæ segetis primitias in narali solo mereret , concionem
ex propinquis & popularibus suis clanculùm coëgit ; auditusque est eo
omnium sensu , quem vberis lacrymæ suspiriaque alta prodebant. Hæc
prima

*Duo hæc
spicantur
Missionem,
Gulielmus
Leonius, &
Cornelius
Duystius.*

prima fuit Societatis vox, posteaquam Prouinciæ illæ nefarium fœdus hæresi conciliatricæ conflarunt. Nam antea Nicolaus Goudanus Bergizomij & Goudæ; Andreas Boccatius Leouardiæ, Sneca, Illstæ; Godofridus Lummius Middelburgi Zelandorum, & variis Hollandiæ locis; Petrus Canisius, Leonardus Ketſelius, Franciscus Colster, Henricus Dionysius, Ioannes Astenſis, aliiq̃ue præstantes viri, Dauentriæ, Neomagi, multisq̃ue Geldriæ ac Transſalania oppidis; loqui pro concione auditi sunt. Vnde quorundam redarguitur querimonia ex rerum ignorantione orta, quasi in alienos labores ingressa sit Societas, & messem legat cuius sementem numquam antea fecerit. Interea Duyſtius Dordracum & ipse tenuit, non dissimilia Leonio perpeſſus. Id tirocinium athleticis fuit, & quædam prælusio ad arenam. Dordraco in suam uterque stationem, quò Superiorum destinabantur arbitrio, Delphos Duyſtius, Leonius Ultraiectum abiere, opportunas scilicet vrbes suscipiendis quaquauerſum Apostolicis peregrinationibus, operæque in omnem populorum necessitatem huc illuc circumferendæ. Vix aduenerant, nec aliter quàm nauis cæcâ tempestate iactatis gemella illa sidera Castor & Pollux, duo illi Sacerdotes, lætissimis Catholicis apparuere. Quies in loco diuturna non fuit: nec verò querendum fuerat cælum Baſtauicum stellas fixas imitaturis. Itaque mouebantur planetarum more, quò lucem suam lætè omnibus impertirent. Gulielmus Ultraiectinam ditionem, Transſalania, Geldriam, & auxiliij indigentissimas Veluam Betuamq̃ue peruagatus est. Duyſtius Delphis progressus, Enchusam, Hornam, Alcmariam, Harlemum, Lugdunum, Hagam Comitum, Amsterdamum, Roterodamum, Schiedamum, Dordracum, vniuersamq̃ue oberrabat Hollandiam. Ad Zelandos etiam respexit, si quæ daretur accessus. Septem Zelandorum insulæ sunt, quas tunc Anglicana fermè præsidia tenebant. Hinc miserrimus Religionis status, cum & incolis Caluiniana pestis quotidie afflaretur ab Anglo, & nequis aliunde Catholicus Sacerdos medelam afferre posset, impensè caueretur. Portus enim omnes oculatissimis exploratoribus insidebantur: in suspectos dirissima habebatur quæstio, & conuicti proditive aut calpitate luebant pœnas, aut æternis tenebris damnabantur. Sanè sub hæc temporâ P. Henricum Walpolum, dum è Belgio in Angliam cogitat, interceptum à suæ gentis milite, ac Vlissingam deportatum, Caluiniana crudelitas tererrimo antro, vix parricidis subeundo, inclusit, numquam nisi ad malam fortè crucem exiturum. Tria in eo flagitia tali specu puniebat hæresis, quòd Catholicus esset, quòd Sacerdos, quòd Iesuita. Aliquando tamen magnorum virorum gratiæ donatus, fugientem isthic de manu martyrij palmam haud ita multò post apprehendit in patriâ. Obuersabantur Duyſtio tam præsentia pericula, & vrebant interim atdentissimus zelus, qui aliquando præualuit: ergo metu post fiduciam habito, iter Deo adspirante susceptum est. Faciles præter spem aditus fuere. Oris ac corporis habitus ad incolarum morem accommodatus elusit vigillum cautelam. Repertæ singulis insulis tenues Catholicorum reliquiæ: passim corrupta Religio. Hoc magis operæ præcium fuit, & ingens nomini nostro parta commendatio. Omnibus stupori erat

*Duo Mis-
sonarij
Prouin-
cius lu-
strant riu-
Apostoli-
co.*

*Periculo-
sus in Ze-
landiam
aditus.*

Sacer-

Sacerdos, in tanta discrimina ingressus solo affectu salutis alienæ.

*Primum
Missionis
incrementum:*

Iam illi gemini, Duystius Leoniusque, annum eoque amplius Batavis lucebant, cum Ioannes Bargius Amsterodamensis tertium sidus accessit, primum Missionis incrementum. Hoc adiurore non tam subleuata est priotum opera, quàm inessis collecta copiosior; in quam si vel plurimi intrarent, omnium exhauriretur labor. Et Bargij quidem amplissima charitas tamen ad omnes per interualla Prouincias extendebatur, apud vtrosque tamen Frisones, ad Ortum Occasumque fitos, præcipui conatus erant, & paria conatibus effecta. Diu tenuit ille rrumuiratus; quem subinde auxit Adrianus Arboteus, & ipse Batauus, ceteris cum potestate præfectus. Verùm Bargio haud diu post ex arenâ ad virtutis coronam euocato numerus rediit ternarius, mansitque, donec anno sæculi euntis quarto adiunctus est Nicolaus Romæus Brugenfis, is qui Caluinum genuinis adumbratum coloribus Geneuæ suæ repræsentauit. Huic Zelandia in Spartam data; quò adhuc Duystius excurrebat, reuisens femina quæ nuper sparferat, & cum curâ ne intermorentur fouens. Alij deinde super alios vocante causâ submissi, nequedum tantæ vineæ excolendæ pares. Ita profectò est, illius agri immensitas paucos colonos habet, nisi quòd pauci illi numero, virtute sunt multi.

*alterum
incrementum.*

Haecenus causæ, initia, progressusque Missionis. Causarum remotior, summa Prouinciarum necessitas; proxima, imperium Clementis. In Leonio Duystioque exordia fuere. His ducibus res acta est, & in Bataviam, hoc est arcem hæreseos, penetratum. Hi suo periculo strauere viam ad incredibilem quæstum animatum. Perierant innumerabiles, nisi hæc Missio fuisset. Multa millia sunt vel retentorum in verâ Fide, vel ab hæresi reductorum: & in his quidam extremâ fenesture respuerunt, quasi ad nostrum aduentum diuinitus seruarentur. Centenaria anus fuit, quæ Medicorum sententiâ vim naturæ viuendo superabat. hæc vbi Sacerdotem nostrum audiuit, ciurato Caluino, simul Romanam Fidem professâ est, simul animam exhalauit. Octogenarius alter diu cum morte luctatus, solui corpore non poterat, nisi Pater aliquis accederet; à quo edoctus, spatium habuit quantum salus animi postulabat. continuo enim, abiectâ hæresi & fæce peccatorum, tamquam carcere solutus excessit. In Anabaptistæ domum pedem intulerat Leonius mero errore; quem statim in consilium vertit. de credentium capitibus dicere exorsus, adeò perspicuè distetiuit, vt ille Menonis discipulus cum vxore vniuersaque familiâ ad Romanam Ecclesiam transfret. P. Marcus Tympelius Lugduni ad virum genere, magisque viriis suis nobilem, letali iam correptum morbo, aduocatus accurrit. Hominem liberum, hoc est atheum (cuiusmodi multos habet terra) deprehendit. Durum certamen fuit cum impio, qui iam multorum conatus eluserat. & sanè talium rara difficillimaque cutatio est. Dedit tamen manus, & ritè Deo Ecclesiæque per Sacerdotem reconciliarus, diem suum obiit: cuius rei fama vniuersam urbem, & latè viciniam, admiratione compleuit. Est & alterius viri celebris, atque è primis Lugdunensium, memoranda conuersio. Is, desperatâ ex morbo vitâ, cum de Religionis veritate dubitaret, Tympelium ad se inuitat; à quo

*Fructus
Missionis.*

quo

quo rectè institutus, damnato Caluino, geminam sanitatem animi corporisque retulit, non sine Medicorum stupore: quos ipsos sanari animis, & amplecti Fidem tali testatam prodigio decebat. Sed quid angustularia persequor, cum possim verbo dicere, in annos singulos octingenta capita per nos nostris adiungi Sacris? quin fuit, cum paucos intra dies Sacerdos vnicus adiunxit amplius ducenta. At minùs fortasse confultum repræsentare hæreticis sua damna, ne maioris odij materiam hinc fortassis arripiant. Alter, & præcipuus Missionis fructus est, Catholicorum in auitâ Religionis & pietate conseruatio. Ad hoc conferimus Sacramenta, aures diuini verbi sitientissimas satiamus, solamur ægros, iu-uamus morientes, nihil denique, quod Pastorem bonum gregi suo impendere par sit, præterimus. Verum neque hæc nominatim recensere confisium est, ne opes nostras ad dirceptionem hostibus ostentasse videamur. Vix etiam cum silemus, satis defendimur aduersus iniurias quibus nostram vexare innocentiam iucundum habent Fœderati Batavi. Ipso Missionis initio edictum prodiit, quo minaciter cauebant, ne qui Catholicorum cœtus totâ ditione suâ cogentur, ne res diuina fieret, neve quispiam à Missificante (sic Sacerdotem ludibrio appellant) Christiana mysteria vsurparet. Quo edicto quia non satis (quod volebant) Societatis nostræ homines expressisse videbantur, alterum tulere atrocissimum, quo nominatim Iesuitæ, factiosa gens & sanguinaria, quanto cyùs excedere finibus iussi, nec pedem vnquam, nisi grauissimorum suppliciorum reos sese vellent, postliminiò inferre. Ad hæc grauibus minis cautum, ne quis Batavus suorum aliquem vsquam terrarum Iesuitis in disciplinam traderet, ne quis Iesuitam qualicumque causâ tecto exciperet, latebris abderet, re, consilio, aut vlllo officij genere iuuaret. Tum magnis præmiis inuitata studia delatorum. Prætoribus denique & localibus Magistratibus seuerè imperata exsecutio. Hæ tam atroces tabulæ anno præteriti sæculi nonagesimo sexto confectæ, deinde sæpiùs ad vigorem innouatæ, Missionem istam, si alia abessent incommoda, maxime arduam reddunt. Tametsi enim summa Patrum circumspectio est, non paucos tamen in tantâ indagine comprehendi necesse fuit; cum nulla cautela sufficiat aduersus emissarios & falsos fratres, qui fidem venalem habent; & egeni cum sint, arte qualibet, etiam scelere, quæstum facere sunt parati. Nos quidem certè in diuinis beneficiis numeramus, Missionem illam multorum Patrum innocentissimorum vinculis, carcere, omnibusque quas carcer habet ærumnis, toties nobilitatam fuisse. Primus ad hanc gloriam vocatus est, qui primus in arnam descenderat Gulielmus Leonius, in agendo & patiando perinde antesignanus. Doccomij in Frisîa Caluinum & Mennonem multis nudabat asseclis, intolerabili Ministrorum dolore, frumentum partes suas ab vno aliquo Iesuitâ adeò debilitari, & palàm vociferantium, nisi continuò ille pelleretur, vniuersum breui oppidum ad Pontificiorum signa transiturum. His clamoribus excitati Magistratus, ac seditionem veriti, aut etiam accusationem negligentis suæ apud Ordines prouinciales, duobus militum Præfectis demandant captiuitatem Patris. Hi in ædes, vbi ille latitabar, irumpunt per vim, deprehensum extrahunt, & onustum vinculis in publicam

Varij Patres incarcerati.

blicam vrbis custodiam includunt. Hoc primùm carceris catenarum-
 que honore Societatem dignata est Batavia : quem deinceps iterato sa-
 pius beneficio augere numquam destitit. Leonius biduo in compedibus
 Doccomij fuit. Inde Leowardiam ad supremum Frisæ Senatuum abre-
 ptus non euasit, donec Iudicum cupiditatem satis magno argento Ca-
 tholicorum pietas saturaret. Pecuniæ enim magis, quàm siti sangui-
 nis id genus homines laborant. Ergo ille athleta in stadium denuò in-
 gressus, quasi parum esset vna palma, sexto post anno iterum in Frisâ
 Leowardiæ comprehensus, iterum à duobus Catholicis est redemptus:
 eorum pietatem Deus sibi acceptam ostendisse visus, eorum agris tam
 copioso prouentu cumulatis, vt ex solo domestici pomarij fructu illam
 pecuniam anno insequente conflarent. Duystius quoque, alter Missio-
 nis auspex, ne quo minùs gloriarì posset, captus est Delphis, cùm fortè
 aures confitenti daret. Sed Prætorem adortus extemporali eloquentiâ,
 tam liberè pro se & causâ suâ dixit, vt vim loquentis ille non sustinens,
 nullâ re læsum è vestigio manumiserit. Quæ tam insperata res, Catholicis
 lytrum parantibus, eximiam Dei erga Sacerdotem suum curam singu-
 lariter probauit. Huiuscemodi luctis commilitones illi, ad magna præ-
 mia, & in exemplum scilicet posteriorum, exercebantur; donec vnus vtri-
 que annus euntis sæculi duodecimus laborum finem attulit, post parem
 viginti annorum cursum in difficili illo stadio, in quod primi sine exem-
 plo pariter fuerant ingressi. Magna opinio sanctitatis post obitum reli-
 cta; & postumus virtutum odor, hodieque spirans, nonnulla etiam su-
 pra naturæ vim collata mortalibus beneficia, immortalẽ vtriusque
 memoriam conseruant. Iam Læuini Wauterij (cui biennium ipsum
 in carcerẽ exactum) Ludouici Makeblydij, Borlutij, Tacquij, Greuij,
 Wencomij, aliorumque Patrum captiuitatem vinculaque persequi im-
 pedior numero, & quorundam adhuc vitâ: rerum etiam similitudine
 laboraret oratio. Fortunam omnium animosque vnus exhibeat Ioannes
 Viringus. Is rem Catholicam, sui securus, tractabat in Frisâ, cùm ab
 Harlinganis præfidiariis nullâ periculi suspicione comprehenditur, de-
 uehiturque Leowardiam. Prodidit virum ingrattissimus aliquis disci-
 pulorum, qui ab illo olim Magistro in scholis, præter commune doctri-
 nâ, multa priuatim acceperat beneficia, quibus Iudaico exemplo tam
 insignem gratiam rependit. Gestiebat interim gaudio Viringus, nec
 implicari compedibus antè sustinuit, quàm eas lætissimo ore, tamquam
 delicias suas & votorum summam, exoscularetur. Menses propè septem
 exegit in vinculis. Paulum aliquem captiuum diceres; ita suadebat om-
 nibus, hortabatur, orabat; &, quod liber vix faceret, inueteratos aliquot
 & contumaces hæreticos ad Orthodoxorum partes transtulit catenatus.
 Lytrum pro se ne Catholici penderent, anxie prohibebat; iniuriam fa-
 cturos, non beneficium, professus. Nequaquam tamen sic cauere potuit,
 quin matrona nobilis, & apud Iudices gratiosa, libertatem ei exoraret.
 Ergo compedibus exemptus, molestiore animo quàm intrarat carcerem
 exiuit, relicta post se tantâ virtutis opinione, vt ferrum quo fuerat alli-
 gatus, multo argento æstimatum redemerit Catholicus primæ dignita-
 tis vir, & sacri pignoris loco reueterenter asseruarit. Maiori etiam honore
 dignum

*Leonius &
 Duystius,
 duo aspici-
 ces Missio-
 nis, vni-
 morium-
 tur.*

*Constancia
 Viringi in
 carcere.*

dignum erat ferrum, quod alterius Sacerdotis adhuc viuentis tam atrociter adstrinxit pedes, vt quotannis (& annus hic quintus decimus est) acerbo & immedicabili cruciatu vulnera recrudescant. Possent Goudam, Amsterdamum, Lugdunum, Hagam-Comitum, Ncomagum, aliasque vrbes producere, quibus vinculorum & carcerum gloriam debet Societas; nisi satis esset dicere, quàm latè hæresis imperat, nobis patere Christianæ patientiæ theatrum. Fœderatorum quidem Ordinum, pro ingenio gentis, maior fortassis esset humanitas erga nos, si non perpetuis pseudocangelicotum quærimoniis ad sæuitiam accenderentur. At illi Ministrelli reformatores Religionis, qui quæ docent neque intelligunt ipsi, neque constanti possunt assueverare mendacio, classicum bello Iesuitico canere gestiunt, quia plagam sibi & synagogæ suæ à nobis tiiment, quam sanare non possunt. Quod malum præoccupaturi, validis lateribus & vastâ fauce stentores, aduersum Iesuitas intra ipsa Batauiæ viscera occulto latrocinio grassantes, cum raui & sine fine declamant. Lepidum Goudæ contigit annos abhinc triginta sex. Theodorius Stoofhemus vetus gladiator benè longam in nos declamationem instituebat, nullâ re præterquam calumniis insignem. Nullum dicendi finem poterat inuenire, donec prodigioso signo desuper admonitus est, quàm verè omnia & quàm diuino afflatus spiritu diceret. Immanis bubo de summo ædis laqueari cum ingenti strepitu delapsus ad concionantis aures, & citcum ardentem cereum codicemque sacrum, quem ante se apertum doctor ille voluebat, ter quatetque se librans, quasi alatum plausu comprobaret verba præconis sui, vniuersam audientium coronam cum risu plausuque dimisit. Huiuscemodi ministris vtitur satanas ad vlciscendum dolorem suum haustum ex tot animarum iacturâ, quas lupo illi ereptas, CHRISTO Pastori vero restituiimus. Illorum maxime impulsu ab Ordinibus feruntur edicta; & inquisitionibus, comprehensionibus, exsiliis, carceribus, vinculis, sæuitur in Iesuitas, non alterius culpæ reos quàm defensæ Religionis Orthodoxæ, ne illa penitus intereat iis in locis, vbi quondam sanctissimè culta tamquam suo in Regno triumphauit. Id potestis scire, & verò scitis, Fœderati Ordines, si permittitis vt vos compellem.

*Non nos aut ferro Batauos populare penates
Venimus,*

aut insidiari cuiusquam vitæ, aut aduersus Rempubl. vestram machinari. Fabulæ istæ sunt, contra quas centum iam anni stant, & sæcularis nostra innocentia. Æquumne igitur vos exacerbari paucorum Sacerdotum latebris, & modestâ, vobisque innoxia, viuendi ratione, conseruandis reliquiis Orthodoxæ Fidei illius, quam maiores vestri omnes publicè professi sunt, quam templorum parietes ac fenestræ, quam imagines (si non omnes violastis) quam senes vtriusque temporis testes, quam libri & litterarum monumenta commendant? Si Iudæis, si Turcis Christiani nominis hostibus, veniam datis exercendæ palàm impietatis; nobis, saltem Christianâ lege coniunctis, vel occultum veræ Religionis exercitium interdicitis? Ergo quæ sceleratis, quæ perfidis, quæ impiis licete vultis; soli nos mulctis, exsiliis, carceribus, squallote, inedia, omnium

*Fœderati
Ordines in
Societatem accen-
duntur à
pseudocangelicis.*

ærumnarum genere luemus? Sed hæc alterius temporis est oratio.

Ceterum Deus quàm gratos habeat Batavicæ Missionis labores, prodigioso persæpè iudicio declarauit. Hornæ Franciscum Cleuium grauis morbus ad extrema deduxerat, mœstis fanè Catholicis, & viri adeò necessarij iacturam quantouis pretio, si possent, redimere parâris. In communi luctu marrona quædam impulsu aliquo maiore suam vitam morti oppignorat, seque pro Sacerdotis salute, si Deo ita cordi sit, ex animi sententiâ deuouet. Annuit Deus. Confestim mulier ex voto suo ægritudinem corporis persentiscere, leuari Sacerdos; deinde paribus omnino incrementis huic valetudo, illi morbus inrendi; ad extremum vno tempore illa mortem opperere, hic perfectam consequi sanitatem. Roterodami cœtum coëgerat Nicolaus Romæus noster, quem subito interuentu Prætor tantum non in Sacris deprehendit. Progressi ad Prætozem primarij duo viri, dum quibus nescio sermonibus hominem occupatum tenent, Sacerdos ac populus per posticum ædium, quas fluius alluebat, quærentes fugam, mirabiliter euadunt. Vacuus fluitabat lembus, qui sponte ad ædes velut Catholicos acceprurus applicuit. eo quorquot poterant in aduersam ripam traiecere. Inde iterum ac tertium nullius impulsu rediit lembus, omnesque periculo subduxit. Makeblydium aliquando intereperat Prætor; & mox intemperiis agi cœptus adeò grauius, vt de vitâ Medici conclamarent: adductus Makeblydius feruenti ad Deum prece subitam homini exorauit sanitatem. Hoc vindictæ genus proprium habent Catholici, ac præcipuè Sacerdotes, benè de hostibus mereri. Vastissimo corpore & pingui aruinâ hominem de stirpe Titanum, qui mortuus viginti duobus humeris fuit efferendus, de verâ fide capessendâ admonebat noster; docebatque, quem Petri nauicula non ueheret, salutis portum tenere non posse. Risit ille, & impio ioco, Vetus, inquit, ista nauicula est; & me si uehat, periculum ne subsidat. Frustratam Sacerdotis operam diuina manus ad exemplum vindicauit. Tertio pòst die valens ille ac firmus, nullo tentatus morbo, viuere desiit, gemino corporis animique naufragio infamis. Verùm ad Annales talium perinet narratio: Missionis Hollandicæ naturam paucis indicasse, satis ad præsens institutum. Nunc Castrensem à primordio euoluamus.

MISSIO
CASTREN-
SIS.

Thomas Saillius Bruxellensis, cum Antonio Possuino, aliisque vicedecim Sociis, Moscouiam excolebat, recens ad æquas pacis conditiones adactam à Stephano Battoreo Rege Polonorum: cuius rogatu colonos illos miserat Româ Gregorius XIII. Pontifex Maximus, ad barbaræ gentis feritatem Christianis legibus mitigandam. Ibi per triennium laboribus & ærumnis exhausto Saillio de Medicorum sententiâ Belgium repetendum fuit, si vellet viuere. Abituro Rex credit litteras ad Alexandrum Parmensẽ Ducem, Belgij tunc Gubernatorem: in quibus & latorem ipsum, & Battoreos duos nepotes suos, hæctenus dissimularo genere militantes, impensè commendabat; ac præterea indicabar, arcana quædam non committenda litteris renuntiatum Patrem, cui perinde habenda esset fides, ac si Rex ipse loqueretur.

Hac epistolâ instructus Saillius, Belgium attigit anno sesquimillesimo

mo octogesimo sexto Septembri mense, atque in castra Regia ad Orfoiam delatus, eandem exhibet Parmensi Duci. qui, postquam legit, magnum Parri honorem habet, & aliquamdiu cum eo in virorum Principum coronâ collocutus in interius conclaue secedit, inllecturus arcana, quæ Rex intelligi volebat ex Saillio. Id ubi factum, ad singularem honorem adiungit Dux incredibilem beneuolentiam, & aliquando virum abs se abire permittit. Saillius Duci satisfactum interpretatus, ad Belgij Prouincialem iter arripit, & Meursium proficiscitur, natalem ibi Deiparæ Virginis acturus diem. At Parmensi mens erat, eum conscientia suæ arbitrum retinere. Itaque Peruigilio festiuitatis expiaturus de more animi noxas, vocari ad se iubet Patrem Thomam. *Quæritur* totis castris Thomas; ac tandem inuenitur aliquis eo nomine ex Franciscanâ Familiâ, & sistitur Duci. Dux errore offensus, alium de Societate IESV adduci imperat. Fit longa inquisitio, & festus interim dies illucescit, quo factam Synaxim sumere constitutum habebat, si adesset Saillius. In loca vndique vicina dimissi cursores Thomam venabantur, & inclinatio iam die vnus aliquis Meursium peruenit, tertio à castris lapide. Stabat Saillius ante hospitis sui fores iter profequi meditatus, cum cursor illum aggressus, Tu, inquit, ille es quem quæro; conscende hunc equum sessoris vacuum sine morâ; Dux te vult, quem tuâ causâ nobis iratum placare festina. Hic magis mirari Saillius, & tamen conscenso equo in castra properare. Sed iam nox abstulerat colloquendi cum Duce facultatem: nihilominus ab Oeconomo magnificè acceptus est. Vix dum illucescebat, cum Dux vltro ad Patrem accedens, & manu scabellum è vicino promouens, Hic sede, inquit, mi Pater, & penitentem me audi. Ex illo Saillius dare aures constanter perrexir, vsque dum terriâ in Gallos expeditione extremam Ducis morientis animam legit in Vedastino apud Atreates.

Hiscè principiis originem duxit Castrensis Missio, occasione non magnâ, neque tum intentâ, vt ferè consuevit, cum grande aliquid molitur Deus, cuius ipse manifestus auctor videri vult; ne humanis procuratum consiliis ac inolutionibus fortasse credatur. Etenim Saillius apud Ducem hæere iussus, pro zeli sui amplitudine etiam ad milites semet extendit: ac breuî factum, vt totis castris celebratus expeteretur passim ab omnibus: ad quos tamen pertingere vnus non poterat, quamuis se ipse quàm latissimè explicaret. Itaque de sociis in auxilium vocandis agi cœptum, Duce non solùm probante, sed etiam hortante & impellente. Sensit tum demum egestatem suam Prouincia, Sociorum numero haudquaquam exæquante vota necessitatesque ciuiratum, nedum sufficiente Missioni nouæ. Valuit tamen ratio maioris boni. Ex variis Collegiis præcipui Patres educti, quos iuuando militi peritia linguarum, & exantlandis laboribus robur animi iuxta ac corporis dictabat idoneos. Duodecim Sacerdotes dati: totidem adiutores pars nostri fratres, pars iuuenes honesti Societatis nostræ candidati. Omnes in suam familiam adsciuit Dux, & pro domesticis habuit aliquamdiu: donec in omne tempus Missionem illam, cuius fructuosissima erat opera, firmaturus, Patrum nomina libris Regiis inscribi voluit ad militare

Thome
Saillij col-
loquium
cum Duce
Parmensi.

Dux Saillium reuocat;

Et sibi Confessarium accipit.

Origo Missionis.

Missio instituitur.

modum; non stipendio faciundo, quod erat nefas, sed elemosynis sustentandæ vitæ impetrandis. Porro quò noster sese labor, dum mouentur castra, ad vniuersum militiæ corpus extenderet, numero in membra diuiso, pars apud Aulam, pars in tormentorum statione collocati, plerique in peditatu residere iussi. In equite laborabatur, quem & loco inconstantem, & à mole exercitus plerumque distitum comitari, neque modestum satis erat, neque fructuosum. Ne omnino tamen neglectum iremus, hæc ratio opportunissima est visa, vt quæ turma ad Principis custodiam quotidie accederet, ea grauius excoleretur à Patribus Aulam sectantibus; deinde, quando in acie standum, expiarentur animis, & suâ quisque linguâ animarentur ad præliandum fortiter Deo ac Regi; tum etiam, vbi res posceret, in conflictu læsi cadentesq; iuuarentur. Hæc igitur illa castrensis Missio primùm Dei bonorum omnium auctoris, post Deum Alexandri Ducis Parmensis auspiciis nata perfectaque, succedentibus ordine Principibus velut per manus tradita hodieque perseverat. Ingens virtutis campus, laborum incommodorumque magnitudine cum peticulis adæquatâ.

Expeditiones singulas persequi, immensum; paucas attingere, necessarium, ex quibus prona erit omnium coniectura. Occurrendum enim falsis quorundam opinationibus sermionibusque institutum illud sugillantium, quasi aut emolumenta nostra, aut quas nescio spes venemur ex castris. Quem errorem (nisi malevolentia est) euellere aggredior exigua narratione; & ab ipso Saillio Missionis auspice iuuari auspiciari. Is Butrichij prope Wesaliam miserorum militum inapalia lustrabat, opem animis, opem ferens corporibus; cum pestilenti afflatus lue, castrensi laborum principia tantum non morte suâ funestauit dicam, an consecrauit. Chirurgus Ducis dum Patri curam adhibet, ipse contagione exstinguitur. Saillius, desperatâ ab hominibus vitâ, votum Virgini concipit, & conualescit: quem adhuc grauius languentem Dux ad se accessit Zutphaniam, cuius vrbs soluendo obsidio distinebatur. Iamque aciem describebat, cum aduehitur Saillius: quem vbi vidit, manifesto exultans gaudio, Adesdum, inquit, mi Patet; & pro Ecclesiâ dimicantem, si humani quid fortè contingat, iuua. Hæc prima illa stipendia, quæ fecit primus castrorum sectator, ex militum lue tactorum visitatione, contracta pestilentia, & ipsa mors, nisi hanc votiuâ pietas auertisset. Premebat Rhotomagum in Galliâ Rex Nauarræus anno M. D. XCI. quando Parmensis Dux à Catholicis Christianissimi Regni Proceribus ad ferendam iteratò opem è Belgio aduocatus, durum iter hiberno anni tempore ingressus est, suoque aduentu hostem celeriter fugauit. Victoria fuit: sed quantis empta militum, ducum, & quod nunc ago, Patrum castrensiarum ærumnis! Sæpè fixis mediâ niue tentoriis traductæ noctes asperrimo frigote & gelu: sæpè annona deficiens, aut famem, aut miserimum victum & aliâs detestandum, imperauit. Quorum incommodorum acerbicatem quis liber homo sustineat, si absit illa spes, quæ præsentium sensum aufert expectatione futurorum? Sanè robustissimum quemque ex miseriâ inuasit morbus, morsque vnum sustulit mediis iacentem campis sub dio, cui militate vehiculum

*Quam sit
ardua hæc
Missio.*

*Saillius pestem
conterabit ex
castris.*

*Alia moritur
sub
dio.*

culum ventis ac imbribus peruium lectus fuit, in quo supremam animam exhalaret.

Copias ex Galliâ vix reduxerat Parmensis mense Maio millesimi quingentesimi nonagesimi secundi, cum Mauritius Comes Batauicæ militiæ Imperator, validissimo exercitu nauibus aduecto, castra metatus est ad Steenwicium: quod Transsalanicæ oppidum Regi seruabat Coquellius Gubernator, vir domi nobilis, ac militari laude clarissimus. Qui iam certus paratæ sibi obsidionis, ante omnia egit, vt vnus aliquis è Societate Sacerdos militibus presidio futurus accederet. Datus ex castensium numero P. Henricus Samerius; & ingenti gratulatione exceptus: quippe cuius insignem operam aliis quoque locis & expeditionibus probatissimam habebant militum plerique. Hoc potissimum auctore omnes vitam Catholicæ Religionis ac Regi deuouere, dira omnia passuri prius quam sese hostibus hæreticis dedituri. At Mauritius iam ad ipsam oppidi fossam perduxerat vineas, omniq; ex parte muros & propugnacula quæciebat: quæ breuè solutis compagibus tam ingenti hiatu discessere, vt interiora nudarent non tantum, sed planam quoque in urbem viam per ipsas murorum tuinas darent. Signo ad irruptionem dato, in ipsis mœnium visceribus acerrimè dimicatum; sed iniqua fors propugnantium erat. Mauritio ad repatandam iacturam prompta multitudo, & fessis faucibusque noui recentesque succedebant: Coquellius paucitate laborabat. spatium vel ad ipsa vulnera obliganda deerat, nedum ad corpora quiete cibove recreanda. Itaque bono numero cadebant aut transfixi hastis, aut plumbeis glandibus traecti; & tamen qui supererant, Samerio ad omnia præsentè, suisque hortamentis periculi metum auferente, persistabant in loco, deuotas animas profundere parati, ac subinde oblatas quantumuis honestissimas conditiones superbè, quasi vineerent, respuebant. Ingens enimvero tunc laborum moles in vnum Sacerdotem ineubuit, cum fauciotum ac morientium nemo esset, quin illius opem imploraret. quam vir magnanimus negare nulli sustinens, ibi scilicet maximè versabatur vbi pugna feruebat; & illæsus tamen inter tot vulneratos, tot interemptos, stetit. Hoc quoque in mirandis ponendum, quod multi, disrupto cranio, & cerebro fœdè fluente, spiritum & vocem retinere, donec ritè confessionem petegissent. Pugnandi pertinaciam nox sola fregit. Pedem retulere hostes irritò conatu; & ad duo millia desiderati. è Regiis trecenti cecidèrè, restabant haud multò plures fessi omnes fractique; neque in diem alterum supererat puluis vel vnico tormento in hostem exueriendò necessarius. Quæ tamen si ferè non ignorabat Mauritius; cladem tamen haud minorem priore sapienter veritus ab obstinatis & iuratis mori, misit qui variis conditionibus tentaret obsessorum animos, honestaque offerret omnia, nisi quod solum Iesuitam tradi postularet. At Coquellius & miles postulatam indignissimum derestari, & sua capita Samerio oppignotantes, tamdiu resistere, donec & hunc iisdem cum milite inclusum pactis tuto libereque abiturum promissit hostis; sed fide malâ, quemadmodum alibi commemorabitur in loco.

Gubernabat Belgium anno M. D. XCV. extincto Atchiduce Ernesto,

*Labores
Henrici
Samerii in
obsidione
Steenwici.*

*Harxus An-
nal. Belg.
Tom. 3.*

sto, Fontanus Comes, quando noua in Galliam suscepta expeditio Patrum operam magnis incommodis exercuit. Nec sine nostro sanguine res peracta. Nicolaus Montanus, vulgò Burgundionum Apostolus, ab hostili milite ad S. Quintini fanum multo vulnere confosus interiiit. P. Antonius Crispus Fontani Confessarius ad Cameracum in obiectos vrbi aggeres (quod solebat) ascendens, opem militi laturus, glandem aduerso accepit pectore, & pro mortuo in castra delatus mortem mirabiliter euasit. Vitum crederes iterato Numinis beneficio in castrorum subsidia feruari. Nam & ex illâ infortunatâ classe, quam Philippus Rex aduersus Anglos tanto molimine sumptuque adornarat, pereuntibus aliis, ipse vno cum socio in Flandricum littus euasit, ex eoque tempore operam militi perutilem nauauit, quasi ad hoc Oceanus expulisset.

Quid Alberto Belgarum Principe? quàm arduus Patribus ille campus Neoportanus, non vnus cruore respersus! Sæcularis ibat annus millesimus sexcentismus, & formidandis Batauorum copiis Flandriæ ora maritima tenebatur. Archidux collecto celeriter milite obuiam progestus, ipsâ visitantis Mariæ luce cum Mauritio haud procul Ostendâ secundo Marte congregitur. Felix Belgium, si victoriam bene auspiciatam, maioti circumspeditione miles præferuidus profecutus fuisset! Sed auctis eo ipso die copiis, præcipitato ex vincendi ardore consilio, iterum impetus factus est in desperatè pugnatorios; atque ita redintegratum prælium illud cruentum, in quo fortissimi Ducum ac militem cecidère; ipse Archidux, accepto in caput vulnere, vix discrimen euasit. Numquam maior Patrum animus apparuit, quàm inclinante belli fortunâ. Discurrere ipsi per signa, metum eripere trepidantibus, auersos retrahere à fugâ, læsos cadentesque expiate. Iam accepta clades erat, neque campum tamen deferebat imperterrita illorum charitas. Intet laceros miserorum artus & cæcorum cadauera reptabant, aures dabant adhuc spirantibus; nonnullos etiam, de quibus spes vitæ erat, suppositis humeris in tutum deportabant. Spectabat hæc victor hostis, & tantâ virtute irritatus impetum parabat, ingentem scilicet ab inermi Sacerdotum manipulo gloriam relaturus. Petrus Buzelinus, Laurentius Everardi, Otho Campensis comprehensi sunt. ceteri fugâ lapsi. Buzelinus, nostris eâ pugnam præfectus, clarâ voce profitebatur se non militem, sed militum Patrorem; non arma tractare, sed animas; non facere Archiducis stipendia, sed vnus Dei. Magis hinc, vnde mitescerè debuerat, effertus hostis hominem glande iteratâ trajicit. Ille prolapsus diu fuit antè quàm moreretur: quo tempore suorum vulnere oblitus, circumiacentes Regios, quorum lentè exspirantium exaudiebat gemitus, animabat; & suo exemplo hortabatur, vt sanguinis vitæque iacturam in causâ Fidei tamquam martyrium læti sustinerent. At Laurentius nonnullis transfugarum hostili cuneo permistis agnitus mouit commiserationem sui. Audierant sæpè illum in castris Regiis concionantem, & charo capiti vitam ab hoste omnibus precibus orabant. Sed quas preces admitteret Caluiniana crudelitas pro Sacerdote Iesuitâ? Ergo & ille magnanimus, neque pro se ipse quidquam precatus, multo ferro plumbo-

*Nicolaus
Montanus
trucidatur.*

*Antonius
Crispus
trajicitur.*

*Pugna
Neopor-
tana:*

*Patres in
eâ quid
fecerint:*

*Virres ab
hæreticis
necantur,*

*P. Petrus
Buzelinus,*

*P. Lau-
rentius E-
uerardi,*

plumboque trucidatus occumbit. Otho denique Campensis, in cuius P. Otho
Campensis. anres Ernestus Archidux animi sui noxas nuper deponebat, dum fau-
ciorum aliquem suo collo inhaerentem ex caede eripit, ab hoste circum-
uentus pro alienâ salute seruandâ amisit suam. Cæsorum cadauera,
vt hinc odium, atque ex odio causam necis colligas, vsque eò defor-
mata vulneribus fuere, & membris mutilata, vt inter se recognosci
numquam potuerint. Deccebat sanè tam vnanimis viros, quorum par
mors mortisque causa, ne cadaueribus quidem posse discerni. Valuit
paucorum virtus ad communem omnium gloriam. Ex eo die ad So-
cietatis existimationem accessit etiam veneratio. Sanctos Patres illos,
veteque Martyres ferebat fama, & multi sapientes credidere.

Secutus est annus sæculi euntis primus, & Ostenda premi ab Archi-
duce cœpta, plus quàm triennalis labor. Duorum supra septuaginta
millium sanguine obsidio ea Alberto etiam victori stetit. Patrum mul-
ros tam dura castra stegerunt. Peste aliquot extincti, aliquot discerpti
globis; interque hos Germanorum quidam appellatus Apostolus, co-
nomine dignus, P. Spikermannus, quòd ad solam Ostendam vnus ipse
octingentos amplius ad veram reduxit fidem, non gregatios tantum
illos, sed Duces quoque ac Tribunos. Quis ægrotantium aut vulnera-
torum exstiterit numerus, cogitari facilius quàm dici potest. Horum
omnium animis, & quâ licebat corporibus, mederi Patrum nostrorum
fuit, nisi pecudum more permitterentur mori. Aliunde nihil auxiliij so-
latiue sperandum habebat turba illa miserabilis, nisi à Patrum pietate,
quibus vitam multi seruatam, multi recuperatam sanitatem debuere. Et
quoniam castra tantam inutilium copiam non ferebant, Brugas vici-
nam urbem deportabantur, vbi breuè is numerus fuit, quem octo ma-
gna nosocomia capere vix sustinebant. Hac parte oneris castrenses Pa-
tres subleauit Collegij Brugensis charitas: quod ferè consuevit, quoties
inhabitas nobis vrbes, vel hibetnaturus, vel ab ærumnis recteandus,
miles inducitur.

Ceterum ad Ostendam multa & noua Christianæ pietatis excita-
menta in vsum induci cœpta, & quibusdam quasi legibus ad stabilita-
tem confirmata; sed præcipuè hæc quatuor. Sacrosanctæ Eucharistiæ
Sacramentum deinceps ad ægros magnâ pompâ multisque luminibus
defertor. Stas per diem horis ad nolæ signum Missæ sacrificia per-
aguntor. Manè, meridie ac vespere tubarum cantu signum Angelicæ
Salutationis datot. In Patrum tabernaculo ante Virginis Deiparentis
statuam lampas perenniter luceto. Postrema hæc constitutio ingens
ad deuotionem stimulus fuit vniuerso quidem militi, sed excubitori-
bus potissimum, qui numquam interdium, numquam noctu transibant,
nisi ponerent humi genua, Deiparæ inelamarent opem, suamque illi
vitam & salutem commendarent; haud sanè languidè, si quod pericu-
lum ceruicibus impendère sentiebant. Hæc ad Ostendam decreta: ali-
bi alia, quæ pro tempore perpetua emendandæ militiæ cura dictabat.
Nam quæ omnium expeditionum sunt, abstineo dicere: multos ab hæ-
resi abductos; iutandi, peietandi, blasphemandi inolitam consuetudi-
nem extirpatam; eiectas pellices & scorta; licentiam militatem in pe-
cuniis

*In Ostenda
nâ obsidio-
ne labores
Patrum.*

*Pia insti-
tuta in
castris.*

cuniis extorquendis, in diripiendis rusticanorum bonis, repressam; extincta odia dissidentium, duella inter Principes quoque vitos impedita; diligenter curatum, ne cui vnquam confitendi copia deesset; ruguria militum frequentata, & id genus sexcenta: quæ vno possum complecti verbo, si dixerò institui à nobis militem Christianum. At quanto id labore, quot curis vigiliisque, quo discriminum omnium, ipsiusque ad eò mortis contemptu impetrandum sit, facilè intelligit & solus, qui aliquando ingenium militare tractauit.

Annos iam supra viginti Castrensem hanc prouinciam pari operâ & operæ pretio, magnâ sui apud bonos commendatione, maiori apud Deum, quod speramus, merito Societas sustinebat; cùm belli tædio hinc atque illinc respectari ad pacem cœptum, aut ad inducias certè, quas datis vtrimque oratoribus in duodennium confectas denique & proclamatas, ingenti Belgarum gaudio, ingenti patriæ bono, annus sæculi nonus felicibus auspiciis inuexit. Ergo vel exauctoratus miles, vel in statua dimissus. Ea occasio fuit, cur patrum nostri amantibus hominibus, ac parum de Christianâ pietate sollicitis, visa sit nihil admodum necessaria Societatis opera in castris, quæ nulla iam essent; atque etiam bello post inducias reparato, posse castra Patribus carere ex Regis & publicæ rei bono. Hæc sæcum cogitantibus non veniebat in mentem, præfidiariis militibus etiam per induciarum tempus esse consulendum; ac si quam interim in partem miles Regius extra Belgium mitteretur, Patres utique pro munetis sui ratione comituros: quod & factò fuisse opus postea dies ostendit. Verùm hæc eos animaduertere non sinebant vel patrum æqua erga nos studia, vel in solas res humanas nimium intenta cogitatio sine curâ diuinorum. Quodcumque illud fuit, certè Regem frequentibus litteris interpellandum putarunt, monendumque, ex illo ære nobis numerato conflari posse multorum militum stipendia, quorum scilicet necessarius in bello vsus, non item Patrum nuper à Parmensi Duce nouo inuento adscitorum, priuatæ magis beneuolentiæ, quàm boni publici affectu. Sine his & pugnatum antea fuisse in Belgio, & extra illud nunc non infeliciter pugnari. Sed neque deesse Sacerdotes alios plerisque legionibus, quos Capellanos vocant. Adhæc satis instrui posse militem Christianum monitis quâ parte anni in hibernis agit: in campo non de rebus animi, sed de hoste victoriæque cogitandum. Huiusmodi parum firmis rationibus fatigabant Regem; nec quies fuit, donec Marchio Spinola, supremus militiæ Imperator, quotidianus ipse idemque grauissimus actionum nostrarum testis, suam hac de re sententiam luculento scripto comprehensam transmisit Regi. Has vbi litteras accepit Rex, ex iisque didicit quanto suæ Maiestatis honore, quantâ ducum militumque gratiâ, & quod caput, animorum vtilitate adhuc in castris versata esset Societas, quantis se confecisset laboribus, quot periculis obiecisset solâ salutis alienæ causâ; hæc, inquam, Rex postquam indubitatâ Marchionis testificatione comperta habuit, indicto importunis monitoribus silentio, perpetuam Missionem esse voluit, deditque castrorum censoribus Præfectisque ærarij sui mandata, ne quid in posterum aduersus Patres, quorum operam

*Inducia
duodennales.*

Missio castrensis obrectationem patrum:

aliqui apud Regem agunt, ut abrogentur in perpetuum.

Marchio Spinola ad Regem scribit pro seruandâ Missionem:

Rex perpetuam esse vult.

ram probatissimam haberet, querelarum admitterent; sed promptiores etiam ex hinc essent in annumerandâ eleemosynâ sustentandis illis, quos nihilo sanè minùs quàm milites in bello viles ac necessarios censeret; quorumque laboribus & meritis certius, quàm militum armis, veniret speranda victoria. Hic finis contra nos agendi fuit, veriùs contra Regem ipsum, contra Ducees ac milites, contra salutem animorum. Quot enim millia sine Patribus perissent? quot regnassent scelera? quæ libidines, quæ furta, quæ rapinæ, qui tumultus, quæ seditiones? Odiosum sit suis singula exemplis cõmprobare; ac nihilominùs adeò manifesta sunt, vt nec inuidia negare possit.

Iam Regi satisfactum erat, cùm in milite fuit laborandum. Huic pessimus à nonnullis ingeueratus error, præteritorum meritorum induxit obliuionem, & ex amore odium detestationemque concitauit in Patres. Stipendiorum imperfecta solutio imputabatur Societati. Fama erat, sustentandæ Missioni nostræ partem bonam singulis militum detrahi. inuidiosum fauè commentum, in quo expugnando diu multumque defudatum. Plebeis animis ac rudibus, quibus pecunia salute est potior, pertinaciter hæsit semel infixâ persuasio. Emergit tamen aliquando veritas, & pristina nobis beneuolentiam cum scènore restituit. Vt enim lux post tenebras gravior, ita, posteaquam mendacium euauit, plerumque est amabilior innocentia. Ceterùm induciæ, vt antè insinuabam, minimè otiosis Patribus actæ. Præter domesticam præsidiariorum culturam bis extra Belgium miles sequendus fuit Duce Marchione, qui nostram ab exercitu nunquam patiebatur absentiam. Prima expeditio suscepta est anno sæculi quarto decimo: & prono cursu Aquisgranum, Wesalia, & quotquot circum oppida, in Cæsaris, cuius hæc auspiciis gerebantur, potestatem venêre. Præter confuctos castrorum labores, ingens tunc bellum cum hæresi susceptum: Wesalia in primis, quam alteram Geneuam expurgare Patres summis viribus institerunt. Anno deinde sæculi vigesimo in Palatinatum ducturus Marchio, iterum Patres, veteri suo more, ad omnem fortunæ aleam assumpsit, ipsumque ante alios Thomam Saillium, emeritæ iam militiæ senem; cuius præcipua erat apud Tribunos & in omni exercitu auctoritas.

Sed post inducias, quæ finem suum habuere tertio Kalendas Maias millesimo sexcentesimo vigesimo primo, incredibile, quid castris Regiis profuerit Societas in hodiernum diem. Vix audiri cœperat tubarum acrympanorum sonus, cùm Albertus Archidux, patriæ pater, quasi nollet induciis superesse, diem suum obiit, mœstissimis sanè Belgis, & ex pacifici Principis, in reritu præfagentibus ea mala, quibus hodieque implicantur. Inflauit Batauos mors Alberti; sed mox sensere viuere Isabellam: cuius fortissimæ Heroinæ auspiciis illo ipso anno cinctum Iuliacum, & proximo in eunte in potestatem redactum, docuit & post Albertum posse à feminâ hostes superari. Verùm rem nostram, non publicam, agamus, & more apum ex floribus mella legentium, fructus aliquos obiter ex pauculis expeditionibus delibemus. Anno sæculi vigesimo secundo tentare placuit Bergizomium in Brabantæ finibus urbem flumini impositam. Trimestre obsidium fuit. Paruus in principio

Apud militem constat in uictoria Missioni.

Missioni usum habuit etiam tempore induciarum.

Finitis induciis mortuus Archidux.

error, in fine maximus, desperato successu receptum imperavit. Iis
 castris egregiè probata militi, probata Ducibus, ipsiq̃ue potissimum
 Matchioni Spinolæ Patrum virtus, nullos labores, nulla pericula refot-
 midantium, vbi agebatur animarum salus. Munitioncula erat, quam
 fiequente incursu vexabar hostis, & nostri laborabant. Eò submissus
 P. Gulielmus Buuetius addidit animos militi, & quâ sinebat Religiosa
 professio, præter Sacetdotis partes, etiam agebat Ducis. In ipso certa-
 minis ardore lorica hostili cuniculo subuetsa propugnantes ita nuda-
 uerat, vt hastis ferroq̃ue res cominus ageretur. Desperata loci defensione
 omnibus suadebat fugam. solus Sacetdos pænè cum humo in sublime
 iactatus, amisso pileo, os vultumq̃ue puluerulentum derergens, *In hostem,*
 inquit, *in hostem;* simul iniectâ fugientibus manu, quâ verbis, quâ exem-
 plo stitit militem, & in præsentî morte derinuit. Primus ipse sportu-
 lam congestâ humo refertam in hiatus intulit restaurandæ loticæ: quo
 facto stimulauit armatos, quibus iam pudor erat inermem non sequi.
 Momento rediit omnibus animus: restituta lorica est, reiectus hostis,
 seruata munitio. Intereâ totis iam castris fiebat tumultus, dissiliente cu-
 niculo abreptum Patrem, & retræ cineribus insepultum. alij hastâ ab
 irrumpente hoste confossum memorabant. Iamq̃ue plorabatur, cum
 ecce tibi velut ab inferis emergens, vultum vestemq̃ue decoro puluere
 sordidus, cetera saluus atque illæsus, apparuit. Exceptus est omnium
 gratulatione plausuq̃ue, & multos per annos facinus illud imperato-
 rium à Sacetdote patratum miles vniuersus sermone celebravit. Rex
 ipse, re cognitâ, admirabundus magnificis verbis extulit Patrem, suam-
 que in nos beneuolentiam auxit. Eum nobis virum præterita anni
 proximè superioris casta rapuerunt, quem omnes immortalem, ac po-
 tissimum pauperes, voluissent. Miseras ille omnium complectebatur
 amplissimo charitatis sinu, verè inter illos misericordiæ viros recensend-
 us, *quorum pietates non defuerunt.* Missionem gubernauerat annis mul-
 tis singulari curâ prudentiâque, imis perinde ac summis charus. Ex-
 stinctum fleuit exercitus, Aula, Belgium. Ferdinandus ipse Princeps,
 qui viuentem præcipuè amabat, & in castris ad sacram Exomologesin
 adhibebat, impedito per morbum Reuerendissimo Patre Ioanne de
 S. Augustino, non semel publicè professus est, in Patre Buuetio multa
 Societatem, plura exercitum Regium amisisse. Verùm, vt vnde digres-
 sus est sermo redeat, quo tempore ad Bergizomium virtutem suam
 probabat Bunetius, illo ipso Petrus Eulartius, quem in Palatinatu nu-
 per ad militis solatium reliquerat Marchio, reuertit in Belgium, non
 solo puluere, sed sanguine gloriosus. Mansfeldium, Halberstadtiumq̃ue,
 duas Germanici belli faces, omnia vastantes, suumq̃ue incendium inter-
 re Belgio molientes, insequeretur Gonsalvus de Cordubâ, exercitatz
 militiæ Imperator, incredibili vsus celeritate, donec hostem naustus
 stitit, & prælio decernere cœgit. Cruenta pugna fuit & diu anceps;
 animus vtrimque ferox; spes in morte, vel victoriâ. Hanc denique re-
 tulit Gonsalvus præcipuâ virtute Hispanotum. Hostilis peditatus ma-
 gnâ partem deletus: equitum duo milia cæsa, ceteri desertâ pugnâ
 salutem inuenete. Inter præliandum emicuit intrepidus animus Eu-
 lartij,

Insigne
 facinus
 P. Gu-
 lielmi Bu-
 uetij.

Insignis
 constantia
 P. Petri
 Eulartij.

lartij, & paucis imitanda constantia. Militibus immixtus, intra tormentorum etiam minorum ictus discurrere, hortari ad agendum fortiter, faucios è pugnâ auferre, extrema salutis remedia impertire morientibus. quæ dum facit, plumbeâ glande capur traiecitur, maiori vulnere quàm periculo. Gena sædè lacerata, excussi dentes, maxillæ os confractum, læsa vocis organa. Nec tamen pedem extulit campo, sed per strata humi cadauera, ad ferendam si qui viuerent opem, reptare perrexit; donec, confecto prælio, rediit ad suos, incertum alienu magis cruore sordidatus an suo. Mouit ea species viri commiserationem aliis: at ipse crassum aliquid & obscurum submurmurans verius quàm loquens, sese omnibus exhibebat gloriosè purpurarum, gauisus pro Deo, proque Catholicorum militum salute, profudisse aliquid sanguinis, & vitam ipsam, si res ita ferret, profundere paratus.

Quid obsidio Bredana, quam annus sæculi vigesimus quartus inchoauit, quintus absoluit, quantam habuit laborum segetem, quamram periculorum! Vastissimo ambitu circumfidebatur ciuitas, leucarum omnino tredecim. Id omne spatium Patribus quotidie perambulandum. lenta oppugnatio erar, nullâ vi aut armis, sed solâ fame. Ipsorum nouem mensium opus fuit extorta deditio. Tota hiems traducta in castris: nunc cum frigore, nunc cum inediâ pugnatum: subinde subitâ aquarum eluuioue tuguriolum & supellex omnis fluitabat. Fuit, cum maioris tormenti globus ex vrbe excussus laceraret Sacellum in quo Patres diuina faciebant. Instabat etiam metus à vicinis Mauritij copiis, & ad conflictum res spectare videbatur. Itaque cum crucis signo præiabant Patres velitaturis, contemptâ hostilium pilarum grandine, & ante ipsam stabant aciem, quam oblato hosti prælio Spinola explicarat: sed Hollandæ animus defuit, subductisque in tutum copiis, urbem suam Comes Mauritius, ipsum vita ex mœrore destituit.

Hactenus belli post inducias redintegratio minimè nobis pœnitenda videri poterat, si fortunæ foret constantia. At enim si constans sit, fortuna non sit. Conuerso ad Batauos vultu, parres nostras deserere visa, plus curarum nobis, plus difficultratis imposuit. Argento mari capto, belli neruum habuit Hollandia. Hinc Siluam ducis, ipsum Brabantia claustrum adhuc inexpugnabile, aggredi confidentia fuit. Hic ille est infelix annus supra vigesimum nonus, Religioni Catholicae, Regi, bonis omnibus grauis, Societati etiam nostræ non vno in castris funere luctuosus: quem tamen annum, debellatis quasi Batauis, lætissimum patria fortuna promittebat. Transmisso Isalâ flumine (fossam Drusianam vocant) florentissimi duo exercitus, Regius Cæsareusque, Velauiam occupabant. Actum erat, nî quorundam incuriâ (prò pudor!) Wesalia periisset: cuius urbis iactura debilitauit nostrorum animos, hostium erexit ad constandum in Siluæ ducis obsidione, cuius solutionem iam imperarant Fœderati Ordines Auraco, moram aliquot horarum postulanti, intra quod tempus Wesaliam à suis occupandam sperabar. Ira duabus urbibus pariter amissis, geminum vulnus accepimus, præter damnum insigne copiarum annonæ penuriâ illarum. Miles non pugnâ faucius, quod expetebat; sed misero languore diffuens, vires Parrum, non animos superauit. Haudquaquam

*Parrum
charitas
erga mili-
tem 637.*

*Ators
Hermannus
Hugonis.*

quaquam tamen à ferendâ ope cessatum, donec & nostros mali violentia prostravit: duo etiam immortui laboribus, & horum alter Hermannus Hugo, doctrinâ multisque dotibus clarus, in quo spes magnas amisit Prouincia: ipse tamen minime plorandus, cui mors obtigit quantâuis vitæ diuturnitate gloriosior.

Nihilo ærumnarum minus habuit castrensis illa ad Traiectum statio, & ipsa infelix, anno trigésimo secundo, duce Marchione Santacrucio magnarum nuper classium aduersus Othomannos satis felici Imperatore; sed apud Belgas iniuriâne temporum, an locorum ignotatione, an quorundam etiam perfidiâ infortunato. Multorum dierum imbres, & annonæ grauitas, eos inuexere morbos, quibus nulla curatio par esse poterat. Bina ægrorum millia iacebant; nulli, præter nos, Medici, Pastores nulli. Itaque virtutem Parrum quamuis per se excitatam, ipsa tamen languentium multitudo acuebat, & pro stimulo erat extrema tot animorum corporumque necessitas. Omnes vitæ prodigi quidquid poterant virium impendere, non terri fœtore, non fœdibus, non contagione. Pretium operæ fuit letalis morbus plerisque contractus, qui duorum placatus funere, ceteros ad salutem publicam viuere petimissit. Hæc casta quoque nouis Christianæ pietatis institutis illustria fecimus: inter quæ principem tenet locum erectio Sacelli noui in eâ militiæ parte, quæ Baroni Balanzonio parebat, supremo rei totmentatiæ Præfecto, in eamque curam datus est è nostris perpetuus Sacerdos. Diuæ item Barbaræ, tormenrorum Præsidi, Sodalitas instituta; quæ siue in castris, siue in hibernis, insigni virtutis lucet exemplo.

*Multis
Patrum
peste ex-
stinguuntur.*

At, amisso Traiecto, nouus militiæ Gubernator Marchio Aytona, meritò Belgarum omnium amor, & spes ingentis (si frui diutius licuisset) ne omnino clausum haberemus Mosam, sapientissimo consilio Rurmundam inter ac Traiectum, quâ D. Stephani insula portigitur, validissimam arcem eduxerat, relicto ad defensionem copioso milite. Tres ad culturam & solatium Sacerdotes dati ex Castrensiu numero. Atrox breuî pestilentia fœdauit cælum, quam egesta ducendis aggeribus humus creasse ferebatur. Magna mortalium strages fuit: quibus dum Parres diurnam nocturnamque operam impendunt, lue & ipsi corripiuntur, & labores suos morte non ignobili coronant. Mox alij duo in extinctorum submissi locum, in eandem successere fortunam.

Hæc castrensiu Patrum vita est, si quis ignorat; aut fortè etiam arbitratur magna commoda latere. Illorum certè ineptissima opinio est, existimantium hæc à nobis Missionem suscipi non tam virtute, quàm humanâ aliquâ causâ: quod perinde est ac vecordes nos & amentes putare, qui nostrorum capitum pretio opes, famam, aut quid aliud nescio caducum emamus; quasi non satius fuerit extra Religionem viuere, quàm miserimam illam seruire seruitutem. Quàm multis bono aut etiam magno genere natis castrorum sequendorum maximus fuit ardor, & in ipso ætatis flore amissa vita? quibus, si suo iure inter homines viuere libuisset, nihil ad vitæ commoda, aut splendorem etiam, poterat deesse. At illi prudentes mundi huius asseclæ, quos ille vocat curuas in terram animas & cælestium inanes, numquam gustatâ vittu-

te CHRISTI, suo sensu mortali metiuntur omnia; cumque ipsi nihil supra naturam sapiant, ceteros quoque nihil plus sapere arbitrantur.

Reuctor in castra; quæ ut nunquam difficiliora, ita nec sensibus fructuosiora quàm postremis sex annis, ex quo Ferdinandus Austriacus Princeps Cardinalis pro fratre Philippo Rege Belgium gubernat. Adhuc feltos triumphos agebat patria, & Isabellæ Archiducis iacturam reddito sibi Austriaco sanguine leuius iam ferebat, cum ex improviso fœdissima procella turbauit gaudium, irrumpentibus in fines nostros Gallis, quasi post extinctam Isabellam pacis leges & fœdera non valerent. Quid ageret vndique iam cinctum hoste Catholicum Belgium? Duos annos, trigessimum quintum & octauum, pænè habuimus fatales. Prior hoc amplius periculi habuit, quòd iam elades ad Namurcum accepta debilitabat omnium animos, malè ominantium de toto bello, auspiciis ad eò infortunatis. Interea Bataui Gallis coniungebantur, & formidabilis exercitus in Brabantia viscera penetrabat. Captæ vrbes aliquot, Thenæ incensa, obsessum Louanium, ager omnis ferro flammæque vastatus. vbique timor, trepidatio, fuga. actum de fidis Regi prouinciis diceres. Vicit omnia fortuna Ferdinandi, quam generosissimi Principis Thomæ à Sabaudia, & Marchionis Aytonæ prudentissima virtus adiuuabat. Cunctando, dum Cæsareus miles adueniret, restituta res, vterque hostis repulsus; & quod prodigij simile, in ipsam Batauiam illata Regis signa, defixaque in Schenckiano. Incredibiles ea expedirio labores nostris Patribus attulit. Morborum multi, sed præcipuè dyenteria pestisque vastabant copias, tam Regias quàm Cæsareas; ægotantium cura omnis penes solam Societatem fuit ex Principis voluntate, qui præclaro exemplo apothecam suam patère voluit in usum militis, & multo

*Vltimo
sexennio
castra dif-
ficillima.*

*Ferdinan-
di Princi-
pis Cardi-
nalis egre-
gia pietas
erga mili-
tem agrū.*

argento subuenit miserorum egestati, tantâ sollicitudine pietatis, ut mitteret in dies Emmanuelem Guzmanum eleëmofynarum præfectum, qui seiscitaretur ex Patribus, satísne ad ægrum militem iuuandum esset æris; ac, si non esset, continuo numeraret. Valuit Principis exemplum ad imitationem. Magnatum multi & Tribunorum diem sibi quisque sumebant in exercitium liberalitatis. Non rarò fuit, cum Patrum humeris offerrentur funera, Patrum manibus terræ mandarentur. subinde viginti amplius cadauera pariter in tumulum illata. Delectauit omnes quidem, sed vel maximè Principem, ea Societatis charitas. Sæpè illam auditis magnificis commendare verbis, ac dicere, numquam sibi Patres istiusmodi visos. Sed neque is tum morbus magnis capitibus pepereit. Periere Dux Lemmensis, campi Magister Generalis; Grimberganus Comes, Principis Oeconomus; & dignus immortalitate Marchio Aytona, supremus armorum Gubernator: inter ipsas Patrum manus mortui omnes. Hæc prima castra sub Ferdinando Principe fuerunt.

Perfuncta tunc quidem ingenti periculo patria, haud sanè leuius anno post tertio incurrit, cum hinc Gallus Audomaropolim arctè circumuallaret, inde Batauus, Calloanâ arce interceptâ, planum iter haberet in Flandriam, ipsique adeò Antuerpiæ minaretur. Geminis castris diuisi Patres; pars in Artesiam, pars in Brabantiam profecti: utrobique pretium operæ tulere, magna animorum emolumenta. Eorum maxi-

me

*Pietas in
castris ex-
citata.*

*Sola Pa-
trum ca-
strensum
charitate
agris im-
pensâ, per-
tinax hæ-
reticus cõ-
vertitur.*

mè hortatu miles sibi vltro ieiunia & pia vota pro felici successu non semel impetavit. Ad Audomarum proposita sunt à Patribus Indulgentiæ (quas Missioni Sedes Apostolica concessit) in peditatu ad octiduum, quando in singulos propè dies, tametsi muniendis castris variè multumque distraherentur, facilè mille ad factam mensam accubuerunt. Equitum deinde pietas per triduum inusitata fuit. Ad Calloam verò dies noctesque Patres militi adesse, in assultu cum primis in hostem pergere, cadentes suis brachiis excipere, vulnera obligate; postque arcem vi expugnatam, captiuis hostibus, qui ad tria millia abiectis armis sese dederant, à victoris insolentiâ cauere, eorum leuandæ egestati stipem corrogare, animis ab hæresi conuertendis nulli industriæ parcere. Non pauci ex iis ad Fidem Catholicam Regisque militiam transferunt. In ceteris fuit pertinacior quidam: decumbebat ille cum sui similibus multis in Bethuniensi nosocomio; cumque Sacerdos noster pro more Catechumenos de credendis instrueret, Aufet, inquit, nobis sermonem istum, sine mori securos & suâ sorte contentos. Percunctante nostro, quid ei ad viuendum deesset, Stramen, inquit, quod iacenti in terrâ substernatur. Abit Pater, & quod potuit stramen, in humeros sublatum apportat, ægro sternit in lectum iacenti; & præ animi acerbitate ne in gratiis quidem ponenti. Mox noster, Quid insuper tibi opus? Iusculo, inquit, è vino rubro & sacchato. laborabat scilicet acti dysenteria. Patat hoc quoque Sacerdos, & suâ manu ægro sumendum exhibet. Sumpto, iterum: Ergo & aliud est? Nihil, reponit ille, nisi vt mox Catholicus sim. fieri enim nequit, quin ea vera sit Fides, quæ suos his charitatis præceptis imbuat; nostri verò Ministri non sic agerent. Dixit, & ferò conuersus ad Fidem Catholicam, post dies paucos, magno suo gaudio, omnibus Ecclesiæ Sactamentis munitus viuere desistit. Ita solida vittus omni voce efficacius in animos etiam rebelles exerceat imperium.

Sed finis aliquando sit, & semel omnia dicamus. Habet castrensis Missio cubationes humi, in cespite, sub dio; habet nocturnas vigiliis, famem, sitim, frigus, æstum; habet contagia à militaribus morbis, mille mortis pericula, mille mottes. Hæc stipendia meremus. Vtilitates autem, quæ ab hac Missioni veniunt militi, quis enumeret? sine numero reducuntur ad Fidem; sine numero à sceleribus vitæ militari propriis abstrahuntur. Quin hoc iam Patres industriæ & labore consecuti sunt, vt Christianæ pietatis exercitia haud minùs in castris inter armorum strepitus, quàm in quietis urbibus colantur & floreat. Neque in sola animarum auxilia, sed etiam corporum, charitas perfecta semet impendit. Hæc in ægrotis, hæc in vulneratis, hæc in mortuis materiam inuenit benè de militiâ metendi.

Nihil exemplis opus, quorum iam aliqua vidimus. Non præteribo tamen quod passim habitum ferè prodigiosum. Commissâ ad Malbodium cum Gallis pugnâ, cæcorum corpora nostri eduxerunt ex aquis, ex ceno & fordibus, iam contrita ab equitatu, & in sepulchruum Christiano riru intulerunt. Mandauertant Præfecti, vt quæ cadauera propter ripam fluminis hinc & illinc temerè iacebant, ne humarentur, sed in vicinas aquas sine vllò funeris solenni deuoluerentur. Pates contra niti, locum

locum sepulture idoneum designare, ipsi ligones arripere, terram effodere, corpora inferre, atque incitamento ceteris esse, vt in laboris pietatisque partem venirent. Batavi iam triduum iacebat inhumatus miles, nec erat qui manum iam maturo cadaveri admouere sustineret. Patrum vnus suis ipse manibus sustulit, in cœmeterium deportauit, humum eruit, tumuloque ritè composuit. Emanauit latiùs hæc nostrorum charitas, permouitque militiæ Præfectos, vt mitterent de suis qui commilitones in latibulis mortuos foras producerent, quibus nostri parem sepulture honorem impertirentur. Ita tum Patres visisopitam Tobiaæ memoriæ exsuscitare, non dissimili commendatione virtutis. Sed satis sit; nec enim singularia persequi aut voluntas mihi est, aut facultas. Hoc præcipuè ago, vt Missio ardua intelligatur, atque ex re Catholicæ Religionis, Regisque Catholici, cuius sententiæ tot producere testes possim, quot Belgij Principes, quot Duces militiæ fuerit. Marchio Ayttona in Concilio militari, cum multa multi de Batavis memorarent, alius promptam stipendiorum solutionem, alius annonæ militaris curam, alius industriam celeritatemque; ipse ad extremum, Vtut cetera se habeant, vno tamen superabuntur, Missione castrensi, ob quam vel solam nostra Catholicorum arma fortunabit Deus. Sed non appello vitâ functos. Vnum te instar omnium testor, qui nunc imperas, Ferdinande Austriacæ; tuis ipse oculis labores nostros, & laborum fructus exploratos habes. Tuum de nobis testimonium, an præconium, iam orbis audiuit. Quin etiam grates (quod vix dici modestia nostra finit) grates, inquam, de præstitâ in castris operâ dignatus agere coram Nobilitate, coram Tribunis & milite, quantum Patribus tribuisti honoris, tantum & stimuli ad difficultates exhauriendas, ad superanda pericula, ad mortem ipsam, si ex tuo, ex Regis, ex Religionis vsu erit, oppetendam addidisti. Nunc à castris ad naues transeamus.

Ferdinandi Principis Cardinalis iudicium de Missione.

Post terras ipsa quoque maria inuasit immensus proximos iuuandi ardor, instituto haud sanè nouo: nam Iacobus Lainius, qui post Ignatium Præpositus Generalis fuit, à Ioanne Vegâ Siciliae Prorege in Africanam expeditionem inuitatus, vt classi præsidio esset, mare conscendit cum socio Martino à Comozâ, animique sui excelsitatem inter omnes terrores inuictam tunc maximè probauit, cum, furente tempestate, abiectis animis æquè miles ac nauta, vel attoniti hærerent metu, vel lamentis cuncta miscerent. Lainius enim sui similem animum retinuit, conscius sibi nauigationem illam solâ charitate susceptam; & altiori quodam spiritu afflatus, incolumitatem, vti cuenit, cunctis constanter & magnâ voce denuntiauit. Anno insequente, qui fuit sæculi superioris quinquagesimus primus, cum ingens Turcarum classis mare Tyrrenum ingressa, incertum quam in partem effusura tempestatem, tamquam nubes horridifica latè omnibus minaretur; Vega Prorex, festinatâ diligentiam, classem & ipse magnam instruxit barbaris obuiendam. In hanc expeditionem, ne tot militum vectorumque animæ Sacerdotis auxilio destituta in discrimen darentur, vltro sese obtulit Proregi Hieronymus Natalis, ac Prætoriam Antonij Autiæ, Isidoro Bellino comite, conscendit. Philosophiam Isidorus tunc Messanæ docebat; sed ex illo puluere academico, in

MISSIO NAVALIS. Societas à sui initio classes commixta est. Hist. Soc. p. 1. lib. 10.

Hist. Soc. p. 1. lib. 11.

aquas productus, nobiliorem adeptus est palmam. Nam cum ad Lopadufam insulam venisset classis (ea inter Melitam & Aphrodisium iacet) fœda adeo tempestas exstitit, ut è quindecim triremibus octo haurirentur, in hisque Prætoria. Natalis quamuis natandi imperitus, & vsque ad vltimum in mediâ morte pro animarum charitate moratus, non sine peculiari Numinis tutelâ, nescio quo arrepto fune, saluus euasit. At Isidoro idem tentanti brachium allisa ad saxum triremis interceptum absceidit, sic ut modicâ cute penderet; qui diu cum irato luçtatus mari, in triremem tandem rursus receptus, nihil prætermisit, quod non solum optimum Religiosum, sed fortissimum etiam deceret virum; non modò vincens dolorem, sed & constantissimè quæ eo articulo opus erat periclitantibus clamans, quoad solutâ naui, & haustâ fluctibus, ipse cum quamplurimis periit.

Hist. Soc.
p. 2. lib. 4.

Eiusdem sæculi anno sexagesimo Ioannes Cerda Dux Methymæ, tunc Siciliae Prorex, Tripolim Africae Militiæ S. Ioannis aliquot antè annis ereptam valida classe tentaturus, Socios postulauit iuuandis classariis. Dati sex strenui & laborum apprime patientes viri: quorum vnus fuit Antonius Vinckius Belga, tum Rector Collegij Catanensis, postea Treuirensis Collegij conditor, primusque Rhenanæ Prouinciæ Præfectus. At memorabile tunc Deus suæ erga Socios curæ exemplum dedit. nam dum aduehitur classis Turcica, præliumque committitur in quo infeliciter pugnatum à Christianis, omnes de Societate in onerariam, in quam contulerant ægrotos, recipiunt scè: iamque Nauarchus rem Christianorum afflictam videns, deditionem parabat, nisi à Canonico quodam, & sex nostris, ac præterea duobus Capuccinis, prohiberetur. Itaque ad horas duas pugnatum aduersus septem barbaras triremes, quæ circumuallabant onerariam, cum repente nouem aliæ accurrunt, multiplicantque certamen, mox & vndecim, inter quas eminentior aliqua princeps vniuersæ classis credita est. Igitur septem ac viginti armis ac pugnatoribus instructissimæ triremes, eaque victrices, nauim vnicam præsidij vacuam impetebant. Horas propè sex pugna tenuit, non ausis Turcis cominus onerariam aggredi, in eamque transscendere, insidiarum metu. cum enim ferè nemo in nauì appareret, egregieque interrim propugnaretur, magnam aliquam abditam ibi esse militum manum suspicio erat. Hoc hostium errore, ac præterea vnius de Societate strenuissimi hominis, & talium non inexperti industriâ, sed potissimum manifestâ Dei ope, nauis in Siciliam euasit; quam non suam esse iam solebat dicere Nauarchus, sed Patrum, quibus eam Deus aperte donasset.

Non rarò & aliàs, nec vno in Regno, ad certam expeditionem Societas nauigauit; ac tunc celeberrimè, cum illam ingentem Philippi Secundi Hispaniarum Regis in Anglos destinatam classem, tempestas inexpectata dissipauit. Ex decem Patribus in militis solatium classi impositis, duos, uti supra memorabam, Flandricum littus excepit, octo fluctibus hausti perire.

Causa &
origo Mis-
sionis na-
ualis.

At nusquam terrarum, præterquam in Belgio, perfecta & constans Missio naualis fuit; nec verò vsquam par causâ postulauit. Nam Flan-
drie

diæ oras potiusque perpetuâ ferè obfisione claudit Batauus numero nauium ferax ; vnde noftris egressus ingreffusque vi & fanguine quaeritur. Prò , quantum cruoris Belgico mari fufum ; & , nâ pax interuenerit , fundendum ! Interea epibatis par peticulo feuritas , nec vitæ mortisque diftinctio . Itaque confcendebant , nullâ falutis curâ , peccatis graues ; & qui tot mortalium inuigilaret faluti , vnicus Sacerdos erat Hifpanus Capellani Maioris nomine : idemque contentus terrâ iuuare fuos , abftinebat mari ; fi tamen iuuare poterat , quem neque intelligebant noftrates nauæ , nec ipfe nauas . Obiuit hic diem fuum Dunkeræ anno fæculi xxiii. inque defuncti locum quærebatur alius : quâ occasione ceceptum de Societate agi apud Marchionem Spinolam , Supremum tunc Regiæ militiæ tetrâ marique Præfectum . Is ad Ifabellam Archiducem retulit , quæ pro fuâ pietate tot animarum miferata pemiciem , & præclare confcicia quos labores in castris Regiis exantlaret Societas , ne quid folatij minus haberet claffis , eam quoque curam nobis folenni diplomate demandauit tertio Idus Nouembres M. DC. xxiii. Arduum fanè opus , neque paffim omnibus fufcinendum , fed quibus & animus & vires maximis ærumnis pares . Primùm ipfa folitudo grauis eft , nullo comite Religiofo , nedum Sacerdote , à quo & honeftæ conuerfationis vsum , & in periculis ac morte beneficium facræ abfolutionis accipiant . Quamquam enim petpectæ virtutis viri funt , ac Dei quâ timore quâ amore confixi , quotquot in eam fortunam fe dant , vt minimè timendum fit ne grauiori aliquâ noxâ implicentur , tamen quis vel fanctiffimus , dum mortem ante oculos verfari videt , non summè optet præfentiam Sacerdotis , à quo & fupremis muniatur Sacramentis , & ad Chriftianam in vltimâ illâ luctâ conftantiam animetur ? Deinde nauatarum militumque colluuis quotidie fufcinenda eft ; quorum fermo , nâ prohibeantur , fæces , iuramenta , periuria ; quibus aut ægris inualetudine , aut prælio fauciatis feruili more miniftrandum : cuius minifterij præmium eft frequens ex contagione morbus , & fæpè mortalis ; quo terni aliquando Sacerdotes , vnica nauigatione correpti exftinctique , fuum in mari tumultum inuenere . Prætermitto marinam naufeam , infulfos cibos , potum deprauatum , infomnes noctes , veftem immutatam , arctum olidumque ergaftulum verius quam cubile , perpetuum ab hoftibus & tempeftatibus periculum ; quandoque & letum , vel ex vulnere vel naufragio crudeliter oppetendum ; denique , vt abfint cetera , tam diutumam in magnis frigoribus , ventis , imbribus , folo , mari & aère iactationem .

Quis huic hominem guffus rapiat , aut quæ voluptas ? folus iuuantium animarum ardor hoc potest , qui & fenes ad hanc prouinciam expetendam incitauit . Gulielmo Hercano (vt alios taceam plusquam fexagenarios & in figni canitie venerabiles) poftquam Religiofæ vitæ quinquagenarium iamdiu celebrasset , ea corporis animique alacritas fuit , vt magno ambitu petitam Miffionem impetrarit , tam multis etiam iuuenibus formidatam . Fuere qui Deo iuratâ fide vitam omnem fuam huic muneri confecrarunt . nimirum robufta Societatis charitas adeò non circumpicit fugam , vt perpetuo voti nexu , ne pedem referre poffit,

Quam fe
ardua hæc
Miffio:

& tamen
multis aui-
dè expeti-
tur.

fit, semet ipsa lubens volensque adstringat, & genetosam sibi ex merâ vittute necessitatem imposuissè letetur. Operæne pretium, inquires, his incommodis, periculis, cladibus oblicere tam præstantes animas, vitæque in annos plurimos propagandæ tam leuem ducete iacturam? nimium illud postulas, vt quo fructu nauigetur exponam.

*Fructus
Missionis:*

Ducentorum circiter capitum sunt nauigia, quæ Patres conscendunt, insignis animarum manipulus; quatum vel vni benè impenditur sanguis, quando hoc pretio CHRISTVS ipse Dominus singulas æstimauit. At quia Sacerdotum numerus, cum magnæ classis sunt, non semper nauibus æquatur, in duas ac plures Pastor vnus operam extendit suam; ex aliâ in aliam quotidie, quamdiu tempestate non dissipantur, transuehens scapharum beneficio. Prima cura, prohibere flagitium; altera, promouere pietatem. Etant nauigia, ptiusquam nauigaret Societas, ferarum verius quàm hominum receptacula. Diu noctuque setimo impurus & impius, iurandi peierandique pat licentia, rixæ, pugnæ, turpitudines; & quidquid sine lege, sine moderatote, nullo pudoris aut verecundiæ freno, audere solet vita inculta & pænè barbarâ. Hanc tantam oris proteruiam morumque dissolutionem cohibere, & inueteratam inolitamque peccandi consuetudinem radicitus extirpare noster labor est, quâ reprehensionibus, quâ blanditiis, quâ auctoritate, quâ ptece, & quibus quibus emendatio speratur modis. Post scelera expugnata, ad Christianæ pietatis exercitamenta in morem inducenda conuertimur, Itaque per dies singulos matutinæ vespertinæque pteces in commune recitantur, præeunte in verba Sacerdote: de diuinis rebus setimo instituitur stato tempore: ad expiandos confessione animos sæpius inuitantur: quotidie, nisi iratus prohibeat Oceanus, Missæ sacrificio intetfunt; & vnicâ in naui quandoque ad factum epulum centeni paritet accedunt. Templum, non nauem, diceres. Quid grassantibus, quod sæpè fit, morbis? Sacerdos ad patientiam componit animos, in spem erigit iacentes, afflictos solatur, periclitantes extremis munit Sacramentis, adhsistit morientibus, curat funera, nec sine ritu & piis precationibus in Oceano sepelit; vt iam nauis longè sit ad salutem tutius mari, quàm tertâ, mori. Sed nihil omnium est, quo magis capiatur illud hominum genus, quàm impensâ ægrotantium corporibus chatitate. Nauarchorum vnus, amissio Sacerdote quicum ftequens nauigarat, inter alia præconia, Si Rex, inquit, stipendium mihi decuplum annumerate promiserit, non inducar tamen vt ægrotantibus seruitia præstem, ad quæ se toties abiecit Pater, cuius viti vitam vel filij mei morte serio tedenptam vclim. Hæc ille vero dolore, & illacrymans memorabat.

*in tempe-
stibus &
naufragiis.*

Verùm vtilior numquam Sacerdotis apparct opera, quàm vbi aut prælio aut tempestate res in disctimen adducitur. Tum ante omnia, vt suis animis pro se quisque consulant, procutatur; tum pia concipiuntur vota, si salui & incolumes euaserint, vísitandi Virginem quæ in æde nostrâ Dunkercanâ miraculis claret, ibique sumendi reuenter sacrosanctam Eucharistiam. Biennium necdum euolutum est, cum ad Hollandiæ oram, quâ scissis littoribus irrupens Oceanus pontum Austtalem facit, Regiam nauim in scopulos furibundus Aquilo impegit.

Cæca

Cæca nox erat, horribilis ventotum & fluctuum vlutus. Frustrâ remi, vela, anchoræ, virotum labor sudorq̄ue. Desperatâ nauî, ingens omnium complotatio. Sacerdos noster Cornelius Siluius, florenti ætate iuuenis, & inasfluetus mari, etcetum excelsumq̄ue animum tenuit inter tot tristitia serenus: Non lamenta, inquit, non lacrymas postulat hoc tempus, viri, præterquam animi dolentis indices, & commissa flagitia detestantis. Nunc virtute opus, & illis animis quos toties inter tot pericula gestistis. Moriendum est; sed cã lege viuebatis. Moriendum hodie; quid refert hodierno, an crastino? Moriendum in mari; facilis iactura sepulcri, dummodò animus suam patriam inueniat. Quid? potestne maius vobis morituti euenire solatium quàm præsentia Sacerdotis? Si abesset hic casus, viueretis aliquantò quidem diutiùs; sed, mihi credite, infeliciùs fortasse motetemini. Præferte, si Christiani estis; & si meliorem expectatis vitam, præferte animotum vestrorum salutem breui huius lucis vsuræ; & aliquando vos ad abitum comparate. Hac oratione animatos audit confitentes ordine singulos. Numquam sincerior accusatio, aut tristitia verior fuit. Omnibus ritè expiatis, ipse calicem sacrum sibi alligat: tum crucem osculatus, præsentè animo, dat singulis osculandam, hilati vnumquemque voce compellans in tristissimo elementotum fremitu. neque cessauit per transtra discurrere, donec, superurgente fluctu, præsens aderat exitium. Iam crure, iam umbilico tenus assurtexerant aquæ, paratis ad natandum, quibus ars etat, qualicumque spe in tantis procellarum furiis, brumali nocturnoq̄ue cælo, ceteris certam expectantibus mortem. At Patet singulos obstabatur, vt, si qui euaderent, vbi Dunkercam atigissent, illicò Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta susciperent in æde nostrâ: quod iutati omnes Deo & Vitgini Deiparenti ptomisere. Hæc plus quatuor tenuit ille horror ex præsentè mortis imagine, donec dehiscens nauis omnes destituit. Pauculos ex tanto numero tabulâ & arte adiutos, an casu potiùs? littus excepit; ceteros mare, & cum his nostrum diu cum fluctibus luctantem non mortis metu, sed morientium curâ, quos ad vltimum animatos cælo præmittere volbat felix animatum in morte piscator. At illi pauculi, quos fortuna seruauit, Dunkercam reuersi, virtutem Patris, & quo ille studio tot mortalium saluti consulisset, passim cum multis lacrymis commemorabant. Exiguùsne igitur videri cuiquam potest Missionis fructus, quando vnicus Sacerdos vno tempore centum triginta & plures mortales ritè expiatis secum inuexit cælo; qui fortè omnes, certè plerique, æternùm petierant, si Sacerdote caruissent?

*Insigne
nausirra-
gum.*

At etiam opportunitotem Missionis vsum in preliis, quæ mari atrocissima geruntur, deprehendere licbit. & in hunc finem præcipuè nauigamus. Nam si vllò vnquam tempore, tunc profectò periclitatur classiariorum salus. Neque enim de componendis animi rationibus quisquam in illo tumultu ac furore inter vulneta & cædes cogitationem susciperet, nisi adesset noster ille monitor, qui vicino periculo interiorum singulis aurem vellicaret. Itaque, cum pugnandum est, maximus fit animarum quæstus; totisq̄ue viribus in hoc connitimur, vt qui patriæ, Regi, Deo cadentes mortalem vitam amittunt, inueniant immortalem.

*Fructus
Missionis
in preliis.*

talem. Quid enim tristius (& tamen quid pronum magis?) quàm si miserima illa turba, pro suorum laborum, miseriarum, vulnerum præmio, nihil referat præter geminam mortem, corporum & animorum? Ad hæc ingens accedit pugnaturis animus ex præsentia Sacerdotis; postquæ scelerum expiationem, conscientia suâ plus quàm triplici ære circa pectus armati, nihil non audent, tantò iam hosti formidabiliores, quanto maior est fiducia bene moriendi. Sed enim quò id fructuosius, hoc & periculosius à nobis geri nemo non videt. Nullus hinc timido locus est aut ignauo: latissimi pectoris viros & vitæ suæ prodigos hoc tempus postulat, qui non modò ipsi conspectâ morte non paueant, sed neque alios parere patiantur. Tales sanè adhuc sese nostri probauere, quorum nonnulli & sanguine obsignarunt virtutem suam. Fidem faciat vnica expeditio, suscepta ipso ferè Missionis exordio anno M. DC. XXIV. sitquæ imago ceterarum. Didacus Ludouicus de Oliuerâ, iussu Regio, septem nauium classẽ Dunkercâ trahebat in Hispaniam, vehendo militi ad recuperandam Brasilorum Bayam Batauis occupatam. Hanc classẽ adhuc stantem in Mardicano portu, ventosquæ captantem, bellicæ Hollandorum clauseram sex ac decem. Afflante tandem expectato Euro, sub horam noctis decimam soluitur, spe hostis per tenebras fallendi. At spem bonam sinister fefellit euentus. Nam nauium vna vado adherescens, dum expedire se tentat, prolato lumine hostem admonuit; qui mox, præcis anchoranis funibus, in nostras ferebatur, parum nociturus constante vento qui vela vehementer impulerat. Sed hic primùm ex acri placidus, mox etiam fit nullus; ab hoste coniuratum, nobisque perfidum dices. Ergo vbi tormentorum vsus esse cœpit, horrendo per noctem tonitru resonare maria, & fulminibus coruscare. Iamquæ pugnando nocti iunxerat diem, & vix vllò motu nauigii natabat: hinc pugna crudelior, sed impari Marte, cum hinc fedecim, inde naues quinque pugnarent. Prætoria nostra iam laborabat; quam suorum obiectu laterum defendens altera tormentis hostilibus fœdè laceratur: sustinuit tamen impetum sanè diu, nec inulta, donec per lacera vndique latera totum hausit Oceanum. Antequam mergeretur, aduecta est Subprætoria, cui nomen erat Ignatio, exceptura scilicet quibus animus viresque ad transfiliendum erant. plurimi semel iterumquæ ad nauigantem saltu tenuere. Quærebatur ad salutem Sacerdos noster, quem apud vulneratos ignarum periculi securumquæ reperiunt, magnisque vocibus prodire quantocyus iubent, ac deserere, quorum corporibus iam prodesse nequeat, animis consulisset. Prodit senex spectabili canitie, fauciorum tabo vestem & ora fœdatus, nocturno diurnoque fractus labore; iamquæ in fundum abeunte nauigio, non tam transfilit quàm in mare se dat: cadentem alter è nostris, quem Ignatius vehebat, longo fune pendens arripit, extractumquæ è mortis faucibus in vitâ locat. At classiarum, desperato in Hispaniam cursu, respicere Angliam, cò velis remisquæ contendere, pugnam fugamquæ sociantes; donec sub noctem, post nouemdecim horarum atrocissimam plano mari dimicationem, asylo defensos infestare hostis desiit: sed non deseruit. Iactis & ipse anchoris, quæternas suas singulis nostris ad custodiam apponit; ausus quoque, post paucos

*Insigne
prelium
nauale.*

paucos dies, composito ad id astu postulare traditionem. Fingebat mandatum aggradiendi. Sustulcrat anchoras, vela explicarat, machinas expediuerat. Deditibus spondet litrus Gallicanum; recusantibus interitum minatur. Oliuera Prætor haudquaquam exterritus minis, respondet sibi quoque à suo Rege mandatum tutari classem vel sanguinem & vitâ: simul iubet expediri ad pugnam omnia: & expedita iam erant; sed quieuit hostis, Dunkercanis animis dedecus propofuisse contentus. Quinque ipsos menses ea tenuit obsidio, Prætor interea in Hispaniam profecto, classem alteri traditâ, nempe quæ iam Belgis Hispanisque desperata habebatur, nî Iacobus Collartius arte adiuuans fugam, ceteris princeps ad audendum foret. Mutarant sæpiùs in statione locum, fixis alibi anchoris, quas diuturna fluctuum ventorumque vis à solido & fido vado sensim in periculum abstrahebat. Initio cuncta hosti suspensa. Motu nostrorum leuissimo ad arma clamabat. Pòst vsu doctus motum necessitate fieri, negligentius agebat, & propè nullâ suspitione. Tristis tum quoque & vsitato maior in stationem incubuerat tempestas, multis nauium, quæ ad ducentas in anchoris stabant, vado illis haustisque, ceteris miserè quassatis. Quin & vix dato respirandi spatio altera haud sanè mitior minabatur. Ergo ad suum quemque nauigium cura conuertit. Quâ Collartius occasione solerter vtens, sublatas de more anchoras figit alibi, moxque iterum attollens tamquam non adhærerent, varium simulabat errorem; donec dilapsâ longius nauem maturam videns, demittit repentè vela, venito arti obsecundante vitur; extra stationem euolat, relictis post terga Barauis insultans, ipsoque die in portum nauem appellit saluam, pari ciuium admiratione plausiue. Vnius fuga commouit omnium animos, hostium ad vigilantiam, nostrorum ad consilia & artes. Conueniunt in Prætoriam Præfecti, aleam tentare decernunt. Maturè consultatur de modo. Visum per tenebras vela sic componere, vt funiculis aliquot dissectis repentè caderent; tum tormentis vnâ omnibus quater hostilem classem, disposito cum bombardis milite machinas hostium obseruatur. Audax facinus, sed necessarium sperantibus libertatem. Dum hæc Regij moliuntur, Barauus, geminatis excubiis, vigil ringebatur Collartij fugâ, & exprobrabat ignauiam: quo probro nihil indignius ferentes Dunkercani, patriæ virtutis memores, discriminis in quo versarentur obliti, iureiurando appromittunt, nequaquam se nisi factò priùs indicio abituros: & steterè promissis. Nocte pugnam antegressâ, à Sacerdotibus nostris expiati omnes animatiue. eratque tunc vna omnium vox: Hodie apud ciues aut apud Cælites cœnabimus. Iamque signum dabat Prætoria: momento vela cadunt, reboant tormenta; & vt indolcem agnoscas, elatâ voce hostem ex fide admonent, & conuictio prouocant ad sequendum. Tres quidem feliciter, quamuis non sine multo sanguine, euadunt. At Prætor quæ dux esse debuerat, aliquamdiu hæsit, neque excussit tormenta in tempore; quâ causâ segnior, incertum. Ergo ab hoste prauenta, dirisimè quatitur; neque tum se illa defendit, mutato nempe consilio præsidium à loco sperans. Sed neque retardabat Barauum reuerentia stationis, nec Anglo curæ erat,

erat, tametsi naues in tutclam haberet armatas. Tum enim uerò inflammatus furore Prætorix Præfectus natione Hispanus, tormentis omnibus impotenter exoneratis, naucm in medios agit hostes, non impunè periturus. Miserrima hîc rerum facies, nisi pugnx ardor sensum miserationis auferret. His modicâ è cute pendebant auulsa brachia; illis discerpto ventre ilia fluebant. Alij cruribus minores, alij humeros & terga traiecti, miserabili spectaculo laceros trahebant artus, & quâ poterant reptabant semiuiui: quos omnes Sacerdos noster sinu è charitatis amplexus fouebat, animabat, expiabat. Inter hæc ipsi Præfecto excutitur oculus, non animus, qui & creuit à vulnere. Accurrenti enim in auxilium Patri nostro Francisco Braye, Nihil hoc quidem, inquit; simul strophio sanguinem, ipsumque oculum sequentem abstergens, redibat in prælium metuendum, cum fatalis aduolat globus, & medium ipsum unâ cum Sacerdote nostro discerpt: quo casu amentes reliqui ad hostilem Prætoriam applicant, mediâque in pugna casu dubium an manu ignis puluerem corripit; mox nauigium vi maximâ & horribili fragore dissiliens eadem secum ruinâ hostilem Prætoriam inuoluit. Paucos in sublime excussos sine graui damno excepit mare, quos prehensâ tabula littori dedit, testes rei gestæ oculos.

*Pater glo-
bo discer-
pitur.*

Poterat hic casus in ipso Missionis tirocinio terrere Socios, & auertere à mari; at vsque eò non terruit, nedum auertit, vt numerum auxerit animosque, & vnus mors multorum virtutem studio gloriosæ æmulationis accenderit. Haud enim diu post, alio conflictu, Sacerdotem nostrum nauticos animantem pars trabis tormento auulsa de nauigij foris præcipitem, grauiissimo in caput dato vulnere, deiecit. Ille casu aliquamdiu iacuit exanimis; sed ubi primùm sibi redditus est, è vestigio ad præliantes redit, partesque suas pergit implere tantâ contentione virium, vt impar labori, & verò vulneri quod acceperat succumbens, inter manus fuerit auferendus. Huiusmodi multa commemorare quid attinet, quando fama publica clamat, quoties pugnatum est (pugnatur autem navigatione qualibet) Patres nostros vulnerum suorum mortisque contemptu dedisse classariis exemplum, pro Deo, Rege, patriâ standi fortiter & cadendi?

Hanc Missio Naualis palæstram habet, in quam se dare amentis sit, nisi ad quæstum animarum. Quod enim præmium humanum laboribus illis periculisque par? aut quæ mortalis merces sanguini vitæque nostræ appendi ex æquo potest? Sed à mari in portum inuehamur, hic quoque visuri fructus vberrimos Missionis. Quamquam est aliquid adhuc in mari minimè tacendum, quòd Societas nauigans persæpè proficit & hostibus. Nam cum quotidie in Dunkercanorum potestatem veniant prædæ vi aut metu subactæ, ex captiuis plurimi salutem suam Patribus debent. Quo tempore lex talionis (dura quidem, sed necessaria, quippe quam hostes expresserant præuendo) præcipitari iubebat quotquot Bataui caperentur; fuit aliquando senex, quem dandum in fluctus Sacerdos noster ab hæresi ad veram Fidem reducere laborabat. Quod ubi frustra aliquamdiu tentari Nauarchus animaduertit, sine morâ projici obstinatum iubet. Longo post tempore vox ab imo auditur

*Insignis
conuersio
cuiusdam
hæretici.*

ditur mari misericordiam implorans. Mirati nautæ, despiciunt è puppi; senem illum vident, quo nescio fune, quem cadens apprehenderat, pendentem. in præceps illicò deturbare nituntur. At ille per facta omnia orare tantisper vitæ gratiam, donec, eiurâ hæresi, expiatisque apud Patrem noxis, cum Deo Ecclesiâque reconciliaretur, surdis ad ista nautis, & indignatis prætextu bono versutum senem moras querere, ac sperare vitam nullis precibus concedendam. Audiebat hæc Pater, & properè aduolans impetrat homini breuis temporis beneficium. Extrahitur tremebundus: per horas aliquot instituitur Orthodoxâ Fide: multis cum lacrymis de vniuersâ vitâ confiteretur. Tum demum Sacerdos senem miseratus, fit Nauarcho supplex pro vnus vitâ. Negat ille, sui capitis periculum allegans; & erat sanè Principis capitale mandatum. Horum contentionem diremit ipse pro quo orabatur; & Patre precibus superfedere iussio, iam nihil moror, inquit, postquam sum Catholicus & ritè expiatus. Vos imperata facite, & proijcite paratum. Ita sui securus, haud obscuro salutis omine, præcipitatus interiit; felix suo malo: perierat enim, nisi periisset. Post senem haud tacendus septennis puer, quem Batauici nauigij Præfectus à teneris assuefaciendum mari conuexerat. Ortâ cum Dunkercanis dimicatione, dormientis pueri latus adlambebat globus, cuius stridore excitatus timuit, & arctiùs stragulis se inuoluit. Verùm, vt erat ætas immatura intelligendo periculo, ad somnum denuò sese componebat. Sed mox accepto in crure vulnere, miserabili clamore vulneravit aures, magisque animum Præfecti: quo adhibente solaria, alter subitò globus suram alteram auferit. cuius spectaculi dolore amens Nauarchus, militum vni funem incendiarium eripit, in carinam penetrat, flammam pulueri iniicit: nauis horribili tumultu concussa disrumpitur. Reliquis pereuntibus, vnicus ille puer in aëta iactatus primùm, deinde fluctibus receptus, tabellam fortè aliquam arripuit, seseque sustinuit tam diu, donec Dunkercanus scapham expediret, paruulum fluctuantem & grauitè sauciatum extraheret, non sine manifesto Numinis beneficio. Nam puer ille à Sacerdote nostro salutaribus aquis tinctus, si fortè non esset, deinde aduectus Dunkercam, in Orthodoxâ Fide feliciter adoleuit.

*Mira Dei
erga pue-
rum se-
prennem
providen-
tia.*

Sed epibatis nostris quid Patres terrâ profint, videamus. Ac Dunkercæ quidem, præter assiduam animorum curam hoc in primis agit, vt nemo conscendat, nisi munitus sanctissimis Sacramentis. Inualuerat perniciosissima opinio, timiditatis indicium esse, sub nauigandi tempus confiteri. Hac imbuti persuasionè conscendebant passim peccatis graues, curam salutis vincente probi istius metu. Hic erat fraudulentissimi satanæ laqueus, quo innumerabiles animas implicabat: sed aliquando contritus est labore Patrum, & errori veritas substituta. Generosi animi indicium, ac deliberati etiam pugnando occumbere, nunc habetur præmissa confessio: quam si qui negligant, non minus probum, quàm antea si facerent, reputatur. Quid vbi in alienum aliquem portum, siue consultò, siue aëti tempestate, inuehuntur? gregi suo semper inuigilat Pastor, auertit mala, commodis studet quâ corporum, quâ animorum. Passagij apud Cantabros hæsit aliquando nauis, Regiosque

*Quid ter-
râ profint
nautis
Missio
naualis.*

M m m m m

interim

interim classarios populabantur morbi. Noster humeris suis subuectos in nosocomium longo itinere deportauit, perque vicina loca conquiescit, & quæ valetudini reuocandæ seruibant, tam admirabili Christianæ pietatis exemplo, vt obstupescens Cantabria nimis magno nomine Patrem illum Apostolum prædicaret. Similia alibi studia ceterorum. Quòd si & in hostilem terram casus aliquis sinister impulerit, ne tum quidem suis deest Sacerdos; quandoque est & hostibus salutaris. Annis abhinc aliquot pacc ruptâ cum Anglis hostiliter agebatur. Subinde duos è nostris naufragos inimicum littus excepit, deinde carcer diuturnus ac squalidus, tunc etiam haud parum fructuosos. Nam & suis in eâdem captiuitate solatio præsidioque erant, & Anglorum aliquibus saluti. Constat quosdam verâ istic imbutos Fide. Nec semel de Religione disputatum cum successu & famâ. Quin & Patrum alteri opima Sacerdotia & nobilem Episcopatum hæresis offerebat, demens quæ à tali pectore perfidiam speraret. Nec minorem alij, quos Bataua captiuos habuit, inter vincula probauêre virtutem. Carolus Porretius, lacratâ vndique & subsidente iam naui, ab hostibus in spem lytri seruatus, Vlissinganum carcerem multo facinore præclaro, atque ipsâ solenni quatuor votorum professione nobilitauit. Excepta ea est à Sacerdote nostro dissimulanter ingresso: testes fuêre captiui. Animam ille suam nuper posuit pro suis in Hispaniâ, contracto ab epibatis morbo, quam per vulnera profundere maluisset. Nec solus iuit ad præmium: duos præterea Sacerdotes eâdem expeditione Societas amisit, fletura damnus; nisi tales fieri virtus & comes virtutis gloria prohiberet.

MISSIO
AD PE-
STEM.

Restat quartum arduæ Missionis genus ad infectos lue: quod quamquam variis Prouinciis Societas exercet, haud tamen scio, an terrarum vsquam perinde vt in hac nostrâ Belgicâ. Cùm enim certissimus belli partus sit pestilentia, non sanè potest non grauiter laborare hoc malo patria, quæ Martis iam per tot annos campus est, vbi bellum ita geritur, quasi vno in Belgio de Europæ Imperio dimicetur. Tetra autem non magnis exporrecta spatiis, innumerabilium incolarum mater, tot ac tantis oppressa exhaustaque exercitibus, quid nisi necessariam egestatem creet ciui ac militi, ex egestate miserias, atque ex his diuersa morborum genera; sed in primis pestem contagiosam, infinitorum funerum seminarium? In hoc malorum vltimo ferè ad vnicam Societatem hæctenus respexêre Belgæ, tamquam ad commune perfugium: nec semel fuit, cùm suam illa operam quinque simul ciuitatibus probauit, præter eos Patres quos ad idem supremæ charitatis obsequium in Missionibus, Castrensi, Hollandicâ, Nauali, eodem tempore exponebat. & Antuerpiæ quidem per annos continuos quatuordecim in tali munere versati sumus, benè multos Gandau, Bruxellis: at Traiecti, Ruremundæ, Hallis, Liræ, Bredæ, Aldenardæ, Contraci, Winocibergis, Bellioli, Casleti, donec exstingueretur malum. Hic quoque dicunt patrum æqui censores, nostris nos commodis studere, & quæstum facere ex publicâ calamitate. Nullûmne ergo tam sanctum opus, quod non momus aliquis rodât? quid tandem rectè atque ex virtute agemus, si hoc non agimus?

Plerisque
urbibus
Patres ex-
positi ad
pestem.

agimus? Quæstus animarum honestus est; hunc facere facemur, & hoc vno contenti sumus. Alium fieri quisquis putat, aut errore fallitur, aut peccat malevolentia. Nam quod Societas huic Missioni deputatos Patres honestè ali permittit ex publico, & salubri aëre petit collocari; non modò quod honestum, sed quod iustum proponit. Non enim suos illa exponit vt perdat, sed vt quàm diutissimè sint vriles Reipublicæ: quod quamuis pro materno affectu adhuc diligenter curarit; haud ita curare ramen potuit, quin longè quàm vellet plures amiserit. Prò quàm multorum & præstantium virorum impendio iacturâque hic animarum quæstus Prouinciæ nostræ sterit! vetera non adducam exempla, quando recentibus abundo. Antuerpiæ, vt hinc exordiar, vbi maxima sensimus damna, non multis abhinc annis in hoc obsequio Patres fratresque viginti quatuor animam suam pro ciuibus posuere: & vno quidem anno nouem funera fuerunt. Egregiâ omnes virtute, & æternâ digni memoriâ; sed præ aliis nominandus Franciscus Schottus, ipso quondam Consule Antuerpiensi natus, quem admirabilis impulit feruor, vt vitam patriæ, à quâ acceptat, redderet. Eius eximium aliquando facinus spectauit ciuitas, & summis laudibus extulit. Occlusa erat miseri cuiusdam peste infecti domus, neque aperiebatur pulsanti, adeò morbus domesticos debilitarat. Ille scalas ex vicino capit, & per sublimem fenestram in ædes illapsus, prostratos misereque animam agentes ad spectu complexuque recreat, & necessaria singulis remedia salutis impertit.

*Plurimi
Patres in
obsequio
pestiferorum perierunt.*

*Insigni
Parrum
feruor in
serendâ
ope pestiferis.*

Alibi quoque nostrorum charitas eandem ad infectos inuehit viam. Nec semel ex matrum lue extinctarum vtero proles excidi iussa Baptisti beneficium accepit. Quid Gandavi? annus sæculi trigessimus tertius vndecim Socios ciuitatis obsequio deuotos è viuorum numero exemit; atque in his erant, qui Philosophiam, qui Theologiam insigni cum laude tradiderant. Vix quadimestri spatio absumpti omnino decem, vt quisque aliter succedebat, ita in certam mortem ire videbantur, & tamen inter adspirantes contentio fuit, quis præiret; postponi graue habebatur. Tobias Roelofs ob senium, laboresque ipsis triginta duobus annis in Collegio isto exantlato, iam emeritus, multis cum lacrymis eam prouinciam expetiit, affirmans has esse Indias Fratrum Coadiutorum; ac quoties sibi alium præferri videtet, sortem suam magnopere deslebat. Obtinuit tandem vt ad breue partes alterius suppleret; iamque domum reuocandus, respondit nuntianti se nihil de reditu laborare, dummodò vel vnus diei impetraret inducias. Postridie tactus lue extinctusque, præclarum supremæ charitatis documentum dedit. In ipso autem obeundo munere qualis quantusque viris animus! Ab ægroto redibat P. Nicolaus Iamorius, cum fortè audit iacere in extremâ vrbe iuuenem sub dio, ex ædibus ab hero, quia peste tactus erat, eiectum. Accurrit, peccatis expiat, pane vitæ in viam æternitatis reficit, oleo contra vltimam luctam vngit. Vbi languentis animo consulueat, sublatum viâ longissimâ ad nosocomium refert, vt consuleretur & corpori. Non hîc tacebo virgines duas Antuerpienses, quæ ad Societatis exemplum sese auxilio pestilentium hominum deuouere. Eas, postquam

Antuerpiæ præclaram operam infectis nauassent, Gandauum fama laborantis vrbiſ exciuerat. Ibi tres aliæ Gandauenſes adiunguntur. Vitæ ratio quotidiana hæc erat: manè sacrificio inrererant; neque alio antidoto quàm pane Angelorum contra venenum armabanrur: tum infectorum noſocomium adibant; & continuus labor erat, curare phar-maca, parare obſonium, ægros mundare, sordes efferre, lectos sternere, ita omnibus adesse, vt ieiunas illas plerumque vltra dimidiatum diem inter ægrorum æſtuantium malignam auram indefessa charitas distineret. Tres Gandenses pestis exstinxit. Antuerpienses duæ sæpiùs correptæ, sæpiùs sanatae in cœpto perseuerant. Redeo ad nostros: Winocibergis vix trimestri spatio quinque nostrorum capirum interitu defensa communis incolarum salus. Nec intra incenia Sociorum zelus stetit. Ad pagos progressus est, postulante Senatu; cui de nobis optimè meriro omnia debemus. Quid Bruxellas dicam, quid Hallas, quid Cortracum, quid Belliolum? quarum vrbiũ singulis binas, ternas quaternasve hostias de nostro grege eadem illa charitas breuissimo tempore immolauit.

Præter pestem, ad alios quoque contagiosos morbos se extendit Societatis charitas cum insigni suorum iacturâ.

Er hanc quidem omnem Societas iacturam fecit, cùm ab vrbiũ Magistratibus rogata dedisset suos, qui ab aliis habitatione secreti in arduum illud Reipublicæ obsequium sese viuere palàm profitebantur. At quis numerum recenseat in non dissimili pietatis genere mortuorum, qui grassantibus (quod sæpè fit) morbis nihilo peste mitioribus, viram suam quâ cui quâ militi consecrarunt? Non longè petenda sunt exempla. Post finitas inducias, anno sæculi vigesimo primo, Casantum ad Slusas tentatum; sed absque successu. Miles interim in castris detentus incerto consilio; iamque inclinata in autumnum tempeſtas creabat morbos; quibus correpti passim Brugas, vicinam vrbem deuehebantur. Ibi noſocomia non tantùm, sed quotquot publica erant loca, æger miles impleuerat. Morientium magna copia; &, quod tristius, nullo corporum, nullo animorum adiutore. Nam Sacellanos castrenses mors abstulerat, ceteri abhorrebant. Nostri, rogante vrbis Antistite, curam amplexi tanto ardore, vt nemo vnus, quantumuis senex, sese excipi pateretur. Tredecim contagione afflari, & in vitæ discrimen adducti; quatuor exstincti, & in his Rector ipse Collegij, qui suas quoque vices impigrè inter ceteros obibat. Anno insequenti tentauimus Bergizomium, hoc quoque irrito conatu. Dimisso obsidio, miles ærumnis confectus distribuebatur in vicinas vrbes recreandus; sed morborum agmen insecutum est, & stragem dedidit, quantam vix hostis potuisset. In eâ calamitate pietatem suam præcipuè Societas probauit, non sine insigni suo damno, si damnum est quod impenditur chatitati. Quatuor Sacerdotes, lectissimi sanè viri, dum noſocomia frequentant, morbo correpti exstinctique sunt Mechliniæ intra vnicum non ampliùs mensem. At Antuerpiæ Professa Domus in noſocomij speciem conuersa, pulcherrimum vrbi spectaculum dedit. Triginra ipsos Patres hausta ex proximorum auxilio lues prostrauerat, de virâ omnes periclitati sunt: quinque eam amisere. Fungebantur eo tempore nostri Curionum quoque officii, & extrema Sacramenta ipsamque sepulturam plurimis imper-

impertiebant. Passim per vicos & fora ciuitatis iacebat miles, suisque fordibus immoriebarur. Videtent hoc Patres, & non omni virium contentione in ferendam opem incumberent? alij cibos, alij pharmaca curabant: quosdam distinebat studium conquirenda à ciuibus eleemosynæ: nemo ab opere tam necessario quàm pio vacabat.

Nec verò solius Belgij Catholici habemus exempla: etiam in Fœdetatum charitatis suæ viscera Societas effundit. Quadriennium est, cum inter Batavos saeuente contagio suos omnes ex more illa exposuit in morientium solatium, etiam hæreticorum, qui à diffugientibus Ministris deserti implorauère Iesuitas, inque Orthodoxâ Fide obiere, cuius certissimam habebant resseram charitatem. Octo Sacerdotes in isto runc obsequio annus vnicus exstinxit. Quid si iam fir auimus commemorare omnes, qui consucto nobis more ad ægros interdiu noctuque postulati adeunt, & pro operæ suæ pretio domum referunt malignas ex contragione febres, ex febribus mottem? Illud quidem verè à me dici potest, contractis eâ ratione morbis, partem Sacerdotum optimam rapi, & ferè in ipso ætatis flore; vt minimè mirandum sit, raram apud nos spectari canitiem, in ranto licet numero Sociorum. Enimucrò ex octingentis & sexaginta, quot nunc capita habet Prouincia, triginta sex, non plures, sexagenarios possumus numerare. Non placebit fortasse quibusdam hæc ranta vitæ nostræ prodigalitas, neque probabitur illa tam facilis tot insignium vitorum iactura, quos spes erat in mulros annos egregiam operam Reipublicæ nauaturos. Societarem quoque immer appellabunt non parcentem suis; & duros dicent Moderatores, nulla subditorum æstimantes damna, sed in alieno corio scilicet liberales. At enim rerum nostrarum ignorantissimum esse oportet eum qui taliter opinabitur. Nec enim vlla seruandæ prolis ram studiosa mater est, quàm Societas suorum; adeò neminem imperio adigit in amittendæ viræ discrimen. Nec verò opus est stimulus currentibus. Viuit in nobis Ignatij filius ille ignis, quo sponte agimur; & pulchrum habemus ac decorum properatâ laboribus morte defungi.

Apud Alanos Scythiæ populos testatur Marcellinus beatos haberi consueuisse qui cecidissent in prælio; senio rabescentes aut fortuirâ morte consumptos, conrumeliis conuitiisque lacerari. Quod truci homines ingenio ex barbarâ animorum ferociâ gloriosum ducebant, id nos sanctissimis excultri moribus ad Christianæ perfectionis calculos reuocamus; beatos, inquam, eos habemus, quos saluti animatum intentos mare, quos castra, quos pestis absorbit: declinatione laborum periculorumque, si qui senectutem quærerent (sed nemo quærit) quasi degenerem Ignatij sobolem detestemur. Igiturne aspernandi cani? si ignauia procreauit: sin inter ardua cruere, gloriosi. Nec enim ea nostta vira est, suâ vnus salure contentum viuere, & suauis in otio diuina contempleri. Alia ad hoc erant quærenda Institura: nunc militiam professis nulla est iusta quietis affectario, nulla honesta difficilium fuga aut rergiuersatio. Ad suscipiendos vlrrò labores, ad pericula adenda in Missionibus arduis, ipso nomine monemur; & hac vnâ promptitudine, dignam Societate IESV indolem probamus.

Charitas Societatis ergâ pestiferos non paucis hæreticis causa fuit conuersionis.

Paucissimi senes in Prouinciâ, & cur?

Nemo ad Missiones cogitur, voluntarij omnes sunt.

CAPVT QVARTVM.

De iis qua passa est Societas Flandro-Belgica.

Martinum Azpilcueta[m] Nauarrum, magnum doctrinâ & pietate virum, ferunt dixisse olim de Ignatio, nostri Ordinis conditore, instruxisse illum quidem ornasseque classem potentissimam, & Ecclesiæ hostibus planè formidabilem; sed magnos quoque ventos atque horribiles tempestates haud sanè vllò tempore defuturas. Huius dicti veritatem experimento compertam habet Societas etiam in Belgio. Quamquam enim multa ei feliciter prospereque hinc cuenere, vsque eò, vt nesciam vllâne in Christiani orbis parte maiorem experta sit Principum, Magistratum, populi bcnevolentiam beneficentiamque; tamen & suis fluctibus ac procellis subinde iactata est: quibus & obrui potuisset, nisi qui proprium se fore Sociis spondit I E S V S, imperasset in tempore ventis & mari, postque turbines tranquillum sudumque reddidisset. Er vetò Societatem sui dissimilem Belgæ haberemus, si nullis vrgeretur aduersis, quando nota illius propria est, pati, ad exemplum Ducis in signum contradictionis positi; cuius nomine vel eâ maxime causâ sese insignitam intelligit, & cui quàm simillimam vitæ rationem reapse magis quàm nomine curat profiteri. Habent & suos fructus aduersa: magnitudinem suam Societas suis hostibus debet. Arborum solidissima fiunt, quas frequens incurfat ventus: aër flatibus, aurum igne purgarur: vigent agitata aquæ, & attritu cotis fit gemma splendidior. sed neque virtus certiore proditur indicio, quàm forti & constanti aduersorum tolerantia. Gubernatoris artem tempestas, non malacia ostendit: & militem in acie pugnâque dignoscimus.

Ar, inquires, si in Belgio tantopere passa est Societas; doce nominatim, quæ, & à quibus. nam certè florentem illum qui cernitur statum, non aduersitare sed fauore hominum venisse res ipsa loquitur. Quid magnifica templa, Collegia, census, prouentus, auctoritas & gratia apud summos infimosque, patiendine materia sunt, an triumphandi? haudquamquam dissimulare, nedum inficiari possum, florere Societatem Belgicam, amari, æstimari; quin iam hoc paulò antè profitebar: at nihilominus affirmo, magnis fuisse vexatam turbis, traductam calumniis, pressam persecutionibus, non à solis Religionis nostræ hostibus hæreticis, (quod erat minimè mirandum;) sed & nonnumquam ab ipsi sine domesticis Fidei, siue hos commouebat inuidia, siue imprudens zelus, aut alius error aliquis agebat. Audi primùm de publicam professis inimicitiam, de Sectariis dico in nostra perinde vt in Sedis Apostolicæ damna, & si quæ inferre possent ruinam, satanico fœdere coniuratis.

Humanos affectus, nisi vel ratio corrigeat, vel cælestis disciplina, impetu naturæ rapi, communis omnium experientia est. Ira homini nascitur, si quem conatibus suis obstantem sentiat: odium succedit iræ, odio crudelitas. Iam hæresis Belgium spe suâ deuorat, iam labantis Ecclesiæ vrgebat ruinis, quando suos expediuit Societas velut triarios

milites:

*Societatis
proprium
passi:*

*passa est
ab hæreticis;*

milites: quorum occurſu obniſuſque, vbi abruptum ſenſit ad victoriam curſum, indignata illa furia implacabiles concepit iras, peperit odia, crudelitatem exercuit: quam ſi in corpora quandoque prohibebatur ex- promere; famam tamen innoxiam detractioe, calumniâ, maledictis numquam lacerare ceſſauit. Quid exemplis opus in tantâ veritatis luce? ſed tamen ad poſteritatis memoriam vel vnicum proferamus.

Anno M. D. XCVIII. Petrus Pannius ſordido apud Iprenſes loco na- tus, poſt rem familiarem cum ſui ſimilibus inter pocula decoctam, ac prætereà grauiſſe obæratuſ, eâque cauſſâ ſolum vertere coactus, in Hollandiam venit. Lugduni cum verſatur incautiùs, ſuâne malitiâ an aliorum ſuaſu, an, quod plerique creditum, emotæ mentis vitio, temerè gariuit iuratum ſe in Comitum Mauritiij necem adueniſſe. Datus in quaſtionem dum nouos quoridie auctores inſentoreſque facinoris commiſiſſe tandem gratiam facturum Batauis, & vitam ſuam (ſic ſpem fecerant) redempturus, inductum ſe mentitur à Rectore Collegij Duaceniſis: deinde Parrem illum qui Prouinciam gubernabat (is tum erat Oliueriuſ Manaræuſ) ſibi pollicitum eſſe quadringentos florenos annuos, quos Iprenſis Quaſtor Duaceno Collegio deberet. Adhæc ſpem ſibi ab eodem Parre factam obtinendi officiij, quod ducentos & plures aureos quotannis penderet. Oblatum item filio ſuo lautum apud Tornacenſes Sacerdotium. Denique, quod caput erat, ampliffimam in cæliſ mercedem Dei nomine promiſſam, ſi in opere tam heroico mor- tem obire contringeret. Hinc ſe de manu eiufdem Prouincialis, poſt generalem de totâ vitâ confeſſionem ritè factam, ſacrum accepiffiſſe epu- lum, vt eo Chriſtianæ fortitudinis conſtantiaque præſidio ad tam præ- clari facinoris laudem properaret animoſior. Hæc omnia ſimul ab illo ſtolido dicebantur, ſimul apud graues illos Iudices inueniebantur fidem. Ergo in Pannium, hominem planè amentem, & ſuo vnicius indicio testi- monioque reuim, capitaliſ ſententia profertur, eademque typiſ commi- titur vario idiomate, ſpargiturque in varias Europæ partes, ne quem noſtra latere poſſet infamia. Cauſſa huius tantæ ſolemnitatis prætebeatur commune bonum, vt ſibi cauere Principes à Ieſuitiſ, ſanguinariâ illâ prodiroriâque hominum colluie, quos iam publico iudicio non meditatoſ tantum, ſed machinatoſ eſſe conſtaret Mauritiij Comitum ne- cem. Hæc ſententia Lugduni lata, quam vrbeſ Bataui Arhenas ſuas habent, magnopere Belgium, ipſamque aded commouit Europam. Apud Catholicæ Religionis aduerſarioſ prona erat calumniæ fides: Catholici aurem ipſi hæſitabant inter perſpectam iam dudum Societariſ innocentiam, & auctoritateſ publicam Senatuſ. Nam quiſ à iuſtitiæ tribunali tam iniquum credat emanari iudiciuſ? aur quæ impietas auſit famam non vnicius viri, ſed ranæ Congregationiſ palàm irraducere, niſi comperro crimine & indubitato? Magniſ quoque præiudiciſ cauſſa noſtra laborabat: Galliſ & Angliſ viſi erant Regicidæ. Duorum Regnorum auctoritate iudiciuſ Belgicuſ roborabatur, & nouo hoc- ce iudicio viciffim illorum confirmabatur auctoritateſ. Iſtud præcipuè telum elegerat hæreſiſ, quo Societarem noſtram ſperabat poſſe iugulari, ſi magniſ auctoribuſ perſuadere orbi poſſet, nobilem ſanguinem ſiti-

qui eam
calum-
niamur.

Publico iudicio definiunt Societarem machinatam eſſe necem Comitum Mauritiij.

re nos, & coronatis capitibus insidiari. Itaque iam fatale vulnus datum putabat, & iudicio illo Lugdunensi de Iesuitis actum; quos vno tempore Belgæ, Galli, Germani, Angli, Scoti (tot enim linguis aduersum nos scripta erat sententia) trucidatum itent; aut, si misericordiâ vterentur, in perpetuum certè exsilium ablegarent. Ita vouebat, ita sperabat hæresis. & verò poterat ingens timeri malum, si solo sese silentio indestitiâque suâ, quod cœperat, Societas defendere pergeret. Ergo habitâ periculi ratione, suscepit Costerus famæ nostræ (quâ inter homines, si quid volumus prodesse, castissimâ indigemus) necessariam defensionem; & vindice veritatis stilo confixit calumniam, mendaciis omnino sexaginta grauem. Apologeticus ad supremum Hollandiæ Senatuum missus est, per quæ auidas nouorum manus latissimè sparsus, vnâ cum publicis variarum vrbium de Societatis innocentia testimoniis, nûmquam pro se iudicioque suo respondere ausis Iudicibus illis Lugduno-Batauis; tametsi vel maximè prouocarentur ad sententiam à se latam, tantâ mendaciorum farragine, si possent, expurgandam. Adhæc Costerus publicè pro concione Albertum Archiducem, omnesque Magistratus obtestandos duxit, vt si qua insimulati sceleris umbra aliquando se proderet, haud cunctanter suis vrbibus finibusque nos pellerent, nullum exsilium, nullam exsilio grauiorem pœnam deprecaturus. Valuit apud cordatum quemque tam iusta tamque necessaria defensio; & illi iudices, quâ sicâ famam nostram iugulare sperauerant, iugularunt suam.

Quamquam non solis illis visi tunc sumus Principum sicarij; sed Mauritium ipsum Comitem ab Anglis persuasum, ea iam dudum tenebat opinio. Nam anno M.D.XCII. Steenwicum Transisalanix oppidum, vt supra memorabam, accepturus in potestatem, offerebat ille quidem honestissimas Coquellio Præfecto ac Regio militi conditiones; sed Henricum Samerium Iesuitam, qui erat in oppido, sibi ad pœnas tradi postulabat; quippe iam pridem in Angliâ, inito cum Regina Scotix consilio, in ortem Anglorum Reginae Elisabethæ machinatum. Enimuerò fuerat in Angliâ Samerius, & à sacris confessionibus fuerat Mariæ Stuartæ, inclytæ Scotorum Reginae, quo tempore in vinculis eam habebat Elisabetha. Hinc nata conspirationis fabula, quæ Anglos Hollandis militantes tam acerbo in vnius viri caput stimulabat odio, vt Mauritius ipse Comes in eorum gratiam negaret vllam sibi cum Regiis pacem fore, nisi tradito Iesuitâ maiestatis reo, tametsi vel omnes copias illius ergò in discrimen adduceret. Id cum obsessi pertinaciter respuerent, affirmarentque, nisi pactâ Samerij incolumitate libertateque, nolle vllam cum hoste pacem, prælium sese denuo redintegraturos, quasi tuosque certam vel in morte vel in victoriâ salutem; Mauritius paulisper animo suo moderari visus, spondit Samerium quoque liberum fore, & eâdem vsurum sorte cum milite. Verùm præualuit Reginae Anglorum demerendæ studium. Factâ oppidi deditio, conquiritur quàm studiosissimè Iesuita. Obsertæ continuò ædes ciuium, apud quos diuersari vel leuis erat suspicio: infestæ oppidi portæ per quas exeundum, dispositi vigilantes locis variis, in omnem intenti curam, ne præda tam opima falleret indaginem. Quo comperto, Samerius, vt

*Costerus
calum-
niam re-
darguit.*

*Samerius
reus ag-
itur con-
spiracionis
in necem
Reginae
Elisabe-
tha.*

erat

erat egregiâ magnitudine animi, & in bonâ causâ cupidus tolerandi, vltro se vigilibus sistit; à quibus arctè vinculis constrictus, ad concilium inilitare deducitur. Examinatus, in publicum carcerem datur, circumfusâ hærenque lateri numerosâ militum custodiâ: & quia rumor inerebuerat, breuè in furcam agendum esse, accurrens verbi Minister seriò cum de salute animi compellauit, illud identidem inclamans: *Disce à me Veritatem.* At Samerius cum diu graue silentium, spreto rabulâ, tenuisset; victus tandem impudenti illâ voce, suos canos ostentans, Si alterutri, inquit, nostrum ab altero discenda veritas est, eam potius tibi, homo ignorantissime, à me seniore ac saniore discendam scias. Inter hæc, iam vulgatâ Patris capriuitate vitæque periculo, ciues quidem miserabantur innocentissimi viri fortunam: Regius verò miles negabat pedem efferre, questus belli iura violara. Quo probro excitatus Mauricius, & famæ curâ tactus, reclamantibus licet Anglis, & Reginæ suæ tradi hominem flagitantibus, ipse humanior, promissâ libertate donauit.

Verùm non vnâ hac de structis Principum vitæ insidiis eusâ in nos calumniâ nostram oppugnauere famam Caluino-Bataui: sed & alia vibrarunt tela; designatas & attentatas vrbium prodiciones, concitatas seditiones rebellionisque, & quidquid conflando nobis odio videbatur idoneum, nullo veri falsive discrimine: quibus nimirum Machiauellico instituto mentiri virtus est, si ira postulet vitiliras: quibus labor vnicus Iesuitas, suis conatibus inaximè aduersos infestosque, in publicam orbis inuidiam execrationemque per omne genus criminationis adducere. Quin & post famæ vulnera, ad inferendas fortunis nostris corporibusque iniurias conuertuntur. & habere hæctenus sanè luculentam ad explendum odium materiam, si non esset infariabile. Circumspice tempora inde à primo nostro in Belgium appulsu, siue quod ante inducias fluxit à præteriri sæculi quadragesimo secundo ad annum sæculi huius nonum; siue ipsas duodennales inducias, siue illis finitis consequentes annos vsque in hodiernum; profectò nullum tempus reperis non exsiliis nostris & vinculis, & omni aduersorum genere nobile. Verùm neque mens est, neque locus, annales texere nostrarum perpeffionum. Vnicus mihi annus esto testis M.D.LXXVIII. quo vno anno velur fatali, multis locis dirè vexata, fortunis exuta, expulsa tectis ac mœnibus Societas, toro propè Belgio exfulauit. Tot malorum vera & sola causa,

*Heretici
Societatem
persequuntur
in Belgio.*

*Causa
persecutionum.*

Immatura Requesenij Gubernatoris mors Rempublicam Belgarum orbam intempestiue reliquerat, eiusque administrandæ curam susce-

*Exemplum
Antiperis.*

perant Ordines, qui iam inter se Gandauenſi fœdere conciliati, ſpondebant priſtinam ciuibus tranquillitatem, non ineptè ſperantibus, tales viros non tutores modò, ſed patres patriæ futuros. Sed enim peius numquam cum infelici Belgio actum, quàm illo Magiſtratu: cuius qui partes agebat præcipuas, agebat magis ambitionis ſuæ, & ambitioni ſubſeruiſſentis hæreſeos. Ex hoc vno capite illa tot mala, vaſtati agri, vrbes expilata, maſtati ciues, euerſa Religio. Habet enim hoc impotens dominandi libido; ad ſperatos honores, ſi obſtacula inuenit, vi facit viam.

Primus labor, & ad propoſitum finem viſus neceſſarius, eiectione Hiſpanorum Ieſuitarumque, neſcio quo pacto coniungentibus ſemper hæreticis noſtram Hiſpanorumque fortunam. Sed par in nos & illos Orangij odium non pari ratione ſe prodidit, quia callida viri ambitio necdum aperto Marte, ſed ſucato boni publici colore pugnabat. Itaque de Hiſpanis pellendis minimè diſſimulabat; quin poſt Gandenſe fœdus deſtinatò id agebat, vſus ad hoc etiam Belgarum irâ. quibus nomini Hiſpano tunc vehementer inſenſis videbatur rem patriæ ſerid agere, cùm profectò eam perditum iret, vt firmaret ſuam. Aduerſus Ieſuitas, populo gratioſos, artibus cuniculiſque opus habebat. Igitur Societatis exſilium, cùm non poſſet ratione ac iure, per vim ac ſeditionem procuraturus, traducto vanis calumniis nomine Ieſuitico, per idoneos homines machinationi ſuæ famulantes, tandem ſuſpicionem, inuidiam, odium ex voto ſuo conſlauit apud populi fœcem tumultibus lætam, ſpe melioris ex alienâ calamitate fortunæ. Poſt longam muſſitationem erupit aliquando concitata in nos multitudinis furor, quaſi ex crudo iam maturus, dante cauſſam nequiſſimo rumore, quem hæretica cuderat officina: cados ſcilicet nitrati pulueris multos in Collegium noſtrum inuectos, inſtruendis aliquot Hiſpanorum millibus domi noſtræ ad vrbis interitum occultatis. Id vbi ſparſum, continuò plebs armata pro-uolat: ac fortè Collegij fores, vt fit tempore prandij, clauſæ nobis quidem ſaluti fuere; ſed ſeditioſis addebant iras, & rumori fidem. Ergo arreptum ex nauigio aliquo malum in arietem conuertunt; ac perſe-giſſent illicò fores, ſpoliaſſent omnia, maſtaſſent, niſi feſtinatâ amicorum ſedulitate monitus vrbis Gubernator cum Pratore ac Tribuno militari conſeſtim aduolaſſent. qui à Patribus ſine morâ intromiſſi in domum, vbi, poſt accuratam ſcrutationem, nihil eorum que calumnia ſparſerat apparuit, dato apud plebem innocentia noſtræ teſtimonio, tumultum in præſens ſopiuere magis, quàm exſtinxere. Quippe conceptam ſemel flammam nouo ſemper mendaciorum pabulo alentibus hæreticis, non antè quies fuit, quàm noſtro exſilio materiam ſubtraximus furori. Poſteaquam enim à Belgarum Ordinibus, quos ſuis inaximè conſiliis regebat Orangius, qui que ipſo Archiduce Mathiâ, velut quodam Principis ſimulacro, ad propoſitum ſibi finem indigniſſimè abutebatur, Ioannes Auſtriacus patriæ hoſtis declaratus eſt; immane quantum ex eo clati animis hæretici, palàm de Ieſuitis, Auſtriaco (vt aiebant) deuotis, vrbe aut etiam vitâ exturbandis agitare cœperunt. Sed in tantâ ſcelerum omnium licentiâ, ſi Deo placet, hærebat aliqua honoris cura,

*Initium
persecu-
tionis:*

ſedatur:

reſtituitur.

ne per vim perque seditionem, vno tempore, & Regis imperium & auitam Religionem abiectis ab exteris nationibus arguerentur.

Nouo iraque consilio immensis nos molestiis fatigare instituunt, spe spontanei ex tædio discessus, ac paucis diebus septies, coque amplius, nunc interdiu, nunc nocte, in ædes irrumpunt, locaque omnia, sicubi fors miles, atma, pecuniæ laterent (is erat color) scrutantur. Adhæc omnes vndique Collegij ianuas multo cæmento obstruunt, portâ dumtaxat vnicâ ad aditum exitumque concessâ. Apponunt & militarem ante ædes custodiam, non solis nobis, sed quotquot templum, scholas, Collegium frequentabant, intolerabiliter molestam: quæ cum dies aliquot pro foribus constitisset, ipsas deinde inuasit ædes, atque insano tumultu nullam diurnæ aut nocturnæ quietis partem Patribus relinquebat. Submissi etiam fraudulentum amici discessum nobis anxie suadebant, metu periculi quod proximum videbatur, ne aliquâ vnâ nocte ex improuiso omnium iuguli plebeia seditione peterentur.

Hiscæ machinis Orangius vbi constantiam nostram minimè labefactari vidit, ad nouas conuersus artes, magno ad speciem Reipublicæ bono (cuius securitati per omnem modum consultum se velle magnificè iactabat) infaustam quamdam iurisiurandi formulam de Gandauenfi seruando scedere, & accusandis contra molientibus, concipit; in cuius verba non laici tantum, sed quotquot sacri homines iurare compellerentur. Hanc formulam, plerisque sacratis Deo viris quâ nescio arte iam probatam, Societati offerunt, vrgentque subscriptionem; ac ne fors sacramenti religio terreret, eo nobis remisso faciebant gratiam nudæ promissionis. At Patres, quibus iamdiu præmeditatum erat responsum, suas allegabant leges, omni politicâ tractatione interdicientes: neque aliud, post frequentem congressum, prece, minis, auctoritate impetrari potuit, nostris constanter in suarum Constitutionum verba iurantibus. Post aliquot deinde hebdomadas aliud protruditur edictum, priori longè detestabilius; quo iuebantur sacri æquè ac profani, Ioannem Austriacum, & quotquot eius sequebantur partes, hostium loco habere, ac dare operam, quâ fortunarum quâ corporum ac vitæ ipsius impendio, vt quantocyùs patriæ finibus exterminarentur. Non latebat nostros quorsum hæc vergeret procella: iam enim non sola Instituti ratio, sed manifesta causæ iniquitas subscribere prohibebat. Ergo sine morâ Principes quosdam viros, quibus aliqua dum Religionis cura videbatur reliqua, per litteras orant, date vt velint extremam operam auertendo impio sacramento: nam sibi certè delibetatum esse carere vrbe vitæque potius, quàm istiusmodi scelere implicari. Aliis quoque litteris (nam vestibulo egredi non concedebatur) Canonicos monuere, vt partes suas conuocato Clero diligenter explerent: agi non de politici status securitate, quam falsò prætenderet impieras, sed de aris, templisque, & vniuerso statu Religionis: se quidem liberè dicturos pro seipsis; sed parum posse priuatas vires, communi manu resistendum esse, & quidem statim sine cunctatione; spem enim omnem in celeritate consistere.

Hiscæ monitis excitati Canonici, amplissimum Concilium Ecclesiasticorum

N n n n n 2

sticorum

*Formula
iuramenti
contra
Ioannem
Austriacum
&
Hispanos:*

sticorum ac Religiosorum hominum cogunt, variè disputatur, ad extremum communi sententiâ decernitur, iusiurandum illud iuri Canonico & Ecclesiasticæ immunirari esse aduersum, proindeque repudiandum. Hæc illi in Concilio fortes; at plerique postea seorsim, Tribunalium ac Magistratuuum vel auctoritate victi vel gratiâ, manus dedere.

proponitur Societati:

Ergo ventum ad Societatem, quam quò certius repugnaturam sciebant, hoc vtgendam putarunt vehementius, vt maiore peruicaciâ (sic interpretabantur) iustiores proscriptionis suæ causas dedisse vidererur. Præerat tum nostris Renerus Reneri Harlemensis. Huic iuramenti formulam obrudunt Centuriones aliquot, paucique de Magistratu, sequeque denuntiant, nî pareat, se suosque hostium loco habendos sciat. Renerus primùm commendare fidem suam ac suorum, qui hostile adhuc nihil moliri essent, quique suis legibus ab omni machinatione politica quam longissimè atcerentur. Hoc vnum satis esse, cur iure suspecti non sint, curque de suâ fide securus sit Senatus: qui si aliud vellet, aliud expectandum non esse, quando per Societatis leges nihil præterea liceret. Hæc dicentem cum stomacho explodunt, iubentque lesuitas alibi locum quærere, vbi isto suo iure ipsis viuere liceat, nam Antwerpæ in posterum haud licere: viderent interim à quo aduersus furem mulritudinem auxilia sperarent. Reponentibus nostris, si humana ipsi præsidia negarent, diuina vtique non defutura, nec proteræ plebis perulantiam timeri viris in tam bonâ causâ mori æquo animo paratis, multa minirantes abiere. Par Franciscanorum Pattum constantia fuit.

reiiicitur à Societate,

At Tribuni, instigante Orangio, tam generosis responsis efferati, duplicata custodias, deque nostris è medio tollendis serios miscere sermones. Nec latebant tam crudelia consilia Renerum; qui iuniores aliquot periculo subducturus, mutatis vestibus, in turiora dimittit. Sed ea res Deo vtique cordi non fuit. omnes agniti comprehensique, post diras diuexationes spoliationesque in Collegium ad communem aleam redire.

et à PP. Franciscanis.

In tantis rerum angustiis non cessabant amicorum præcipui salutem nostram Supremo Senatui commendare: qui patrociniuum suscipere visus, tres è suis satis Societati beneuolos ad Collegium destinat. Feriâ sextâ ante Pentecosten M. D. LXXVIII. hi, catalogo eorum qui sua nomina subscripserant nobis exhibiro, orauere vt quod ante nos tot tantique fecissent viri, haud grauaremur facere; neque imporrûâ illâ nostrâ constantiâ, non modò nosmet, sed nostrâ causâ omnes bonos, quin ipsas aras ac templa, improborum hominum futuri obiiceremus. Ar verò Patres, actis primùm de beneuolentiâ gratiis, graui oratione demonstrabant, vbi res iniqua peteretur, nullâ causâ esse obtemperandum. deinde longè turpissimum videri, si populus imperet Magistratibus, in eâ vrbe, quæ semper obedientiæ laude florisset; sed neque tantam adhuc mali vim esse, cui Senatus mederi nequeat auctoritate suâ: quam si nunc adhibere negligat, breuî illum ipsum post nos, & iustè quidem, paria ab eadem plebe passurum. Ceterum, quem res cumque tandem casum sit habitura, sibi certò definitum esse, ne totius mundi ruinâ ante oculos positâ, diuinum Numen offendere. Hoc verò satis nouum,

Ab Ordinum deputatis renatur constantia Societatis.

In tantis rerum angustiis non cessabant amicorum præcipui salutem nostram Supremo Senatui commendare: qui patrociniuum suscipere visus, tres è suis satis Societati beneuolos ad Collegium destinat. Feriâ sextâ ante Pentecosten M. D. LXXVIII. hi, catalogo eorum qui sua nomina subscripserant nobis exhibiro, orauere vt quod ante nos tot tantique fecissent viri, haud grauaremur facere; neque imporrûâ illâ nostrâ constantiâ, non modò nosmet, sed nostrâ causâ omnes bonos, quin ipsas aras ac templa, improborum hominum futuri obiiceremus. Ar verò Patres, actis primùm de beneuolentiâ gratiis, graui oratione demonstrabant, vbi res iniqua peteretur, nullâ causâ esse obtemperandum. deinde longè turpissimum videri, si populus imperet Magistratibus, in eâ vrbe, quæ semper obedientiæ laude florisset; sed neque tantam adhuc mali vim esse, cui Senatus mederi nequeat auctoritate suâ: quam si nunc adhibere negligat, breuî illum ipsum post nos, & iustè quidem, paria ab eadem plebe passurum. Ceterum, quem res cumque tandem casum sit habitura, sibi certò definitum esse, ne totius mundi ruinâ ante oculos positâ, diuinum Numen offendere. Hoc verò satis nouum,

nouum, argutur aliquis, pro re tantâ nolle humanam constitutionem infringere, qui quotidiana vos delicta committere non possitis inficiari. Quali verò inter delicta nihil intersit, aut perinde habeamus naturæ vitio labi, & deliberatâ mente peccare. Ad hunc modum per duas horas extractâ contentione, cum nihil ageretur; legati illi in salutem nostram suâ voluntate propensi rogauere saltem, vel voce præstaremus fidem saluâ Religionis Catholicæ defensione, & auxilio animarum, nihil nos ad rem bellicam pertinens molituros. Quod postulatum quia iniquum non apparebat, nec aliud quàm quod nostris legibus iubemur, ^{satisfacit} promitti petebat, reiciere non est visum. Iraque rebus, vt videbatur, ^{Deputatis,} compositis, cum magnâ gratulatione disceditur: verùm breuem illam lætitiâ extrema tragœdia postridie insecuta, in luctuosam catastrophem conuertit.

Suboluerat hæreticis neque scripto neque voce nos in Ordinum verba iussisse. Ergo pridie Pentecostes multo manè ianuam, quâ vnica dabatur accessus, ceteris iam dudum obstructis, pertinaciter clausam obsident, amicos ædibus, discipulos scholis, ciues templo per eum diem quo expiare animum frequentes solebant, ferociter excludunt, eam sibi curam à Magistratibus demandatam mentiti, vt Iesuitas proditores tamquam feras caueâ conclusas enecarent fame. Quandoque per ludibrium infectas peste ædes, seque, ne malum contagione glisceret, ad custodiam appositos clamitabant. At Patres, ipsâ Pentecostes luce, per dimidiatam horam pulsato ære campano, se viuere ac valere, populumque ad ædem sacram inuitare, significabant. Nec verò boni ciues officio defuere: aderant audito pulsû frequentes, sed seditiosorum armis repellabantur. crescente ciuium numero magni vtrimque clamores, magnæ minæ, parumque à vi res aberat, cum alter Consulum vir integrâ Religione superuenit, finemque vigiliis imponens, sacrilegos illos domum quemque suam dimittit. Quo factò, nostri Missæ officium celebrare instituunt; ac sub decimam matutinam, more tunc recepto, in suggestum ascendit Ecclesiastes. Interea digressio ab ædibus nostris Consule, noui custodes, iique hæreticâ perfidiâ notatissimi, succedunt, apertè vociferantes, hunc vltimum Iesuitis illuxisse diem, ac de plateâ insanis clamoribus concionanti Sacerdoti obstrepentes, etiam strictis mucronibus in concionem intrumpere parabant; nî graues viri, suorum obiectu corporum, & quâ poterant auctoritate precibusque retardassent. Vbi noster cessauit dicere, postremum Missæ sacrificium inchoatur; ac subinde Consul per certos homines reuocatus, non sine præsentis capitis sui periculo redit: nihil iam privato homine distans, furore plebis vincente Magistratum, renuntiat adesse nunc illud extremi periculi tempus, à se toties denunciatum; nihil in suo Consulatu esse præsidij, quando Orangius aliique maioris ordinis viri conuiueant: atque in hunc modum, desperatis rebus, abscedit. Peractâ re diuinâ, velut signo ad audendum dato, in templum magno numero irrumpunt expeditis ^{Collegium} in ictum sclopiis ac gladiis; & Rectorem ad clamores è sacrario progressum, quasi prædam discerpturi canes, illicò circumdant. Quod vbi ^{Antuer-} animaduertit Patrum alius, hoc agi scilicet vt Rectori vis inferatur, ^{pense in-} ^{uaditur,}

perrumpit ipsum agmen intrepidus; & elatâ voce, Quæ tantarum, inquit, viri, causâ turbarum? an ignoratis tertio abhinc die Supremo Senatui à nobis satisfactum? quid vltra petitur? si nostra vos turbat præsentia, libenter hac vrbe carebimus, vt sine nobis eam vos pacatam habeatis. Sed res vnica abituris est opus, testimonium Archiducis Mathiæ, quo Moderatoribus nostris facti rationem reddere possimus: eas litteras curate, discedinus. Vbi de procurandis litteris audiere, magno fremitu & infinitis maledictis onerant Patrem illum: qui tempori ceddendum ratus, submotâ vtcumque turbâ, in sacrarium se recipit, frustra ostium à tergo adducere conatus. Continuo post eum armati quâ data porta ruunt, fugientem per hortum, perque domus atria insectantur, sclopos aliquoties exonerant. euasit tamen ille ad Socios illâsus, moxque omnes in superiorem aulam collecti, atque ad necem fortiter tolerandam mutuo animantes, hostilem impetum præstolabantur.

At Andreas Boccatus, impeterriti animi Sacerdos (is qui parem animi fortitudinem ostendit Leowardiæ aduersus Iconoclastas) cum meminisset relictæ in arâ maximâ sacrosanctæ Eucharistiæ, ex Sociorum numero repente se proripit, templum ingreditur hæreticis debacchantibus refertum: constanti gradu ac vultu ad aram accedit, argenteam pyxidem ex loculamento reuerenter extrahit breuium hostiarum plenam: quas tam multas cum illicò absumere arido atque hiante ore non sustineret, ipsum vasculum manu capit, perque trecentos amplius armatos grauiter incedens, nullo eorum quidquam auso, asportat ad Socios, siue attonitis sacrilegis miraculo confidentiæ, seu potius Deo fiduciam viri pietatemque comprobante. Interea seditiosi deprehensos vno in loco Pates precibus intentos, atque ad extrema omnia perferenda animis comparatos, postquam diligenter excusserant, in sacrarium coeunt. inde per templum educunt ad naues. Feralis pompæ hic erat ordo. Præibat signifer, nullo tympanorum aut tubarum sono. Sequebantur Duces ac Tribuni, deinde nostri velut nobiles captiui: frequens vtroque latere miles aduersus coniuratos in necem Patrum. Hoc comitatu ventum ad Scaldim: vbi nauigio impositi, denuò excutiuntur, ne quid fortè argenti asportarent: ac tum quoque mirabili modo latuit argentea illa theca cum sanctissimo CHRISTI corpore apud Boccatum. Hærebat medio Scaldi iactis anchoris nauigium, donec ex alto se maris æstus incitaret, ac saluus quem vocant conductus à Tribunis promissus expediretur. Per eam moram frequentibus cymbis adnauigabant Hollandi Zelandique, & Iesuitas alij in Zelandiam auerendos, alij præcipitandos in flumen, alij alia clamitabant. Sub noctem Tribuni aliquot, paucique de Magistratu, lembo adiecti, quadraginta florenos in naulum addicunt nautis, & milites nobis ad tutelam adiungunt. ita sublatis anchoris vela fieri cœpta. Nox contumeliosis nautarum militumque vocibus traducta, alto Patrum silentio. Sub auroram nauis Mechliniam appulsa est.

Patres expelluntur,

Mechliniam deueniunt.

Præmiserat Orangius haud mediocris notæ virum cum litteris ad Senatum Mechliniensem, monebatque, vt Iesuitas ob rebellionis crimen eiectos admitterent quidem in urbem, sed mox omni præsidio nudatos,

datos, exponerent ante portas, factâ quolibet eundi potestate. Simul summâ celeritate mittebat sexaginta milites de suis, ad omne facinus paratos, cum mandato vt Iesuitas Mechliniâ egressos crudelissimè necarent. Igitur appulsâ nauî, Patribus ad hospitium publicum cductis, nouus ad custodiam miles ex Mechliniâ præfidiariis datur: is continuò, tamquam extremâ stimulatus fame, helluari, ac paucis horis abligurire florenos omnino septuaginta, impensis scilicet Parrum. Dimidiato iam die Consul vrbis ac Syndicus ingressi cum Orangij litteris, iubent quamprimùm vrbe exire, & quò libèret proficisci, nullo milite ad custodiam dato. Perculit ea vox Patres: de perfidiâ exostulant, motam precantur, donec ab Archiduce Mathiâ præfidium implorant. At illi graues cum supercilio viri nolle se aiunt, exemplo Iesuitarum, contumaciâ peccare: mandatum habere ab Orangio, cui non parè sit nefas. Hic tum è Patribus vnus Ioannes Leidanus, vir magnanimus, conuersus ad Consulem, Itâne, inquit, Mechliniensès, hæretico furori vos potissimùm ministri eritis in cæde nostrâ, ipsis qui eiecere Antuerpici- sibus crudeliores? quin vestro carceri mancipate potiùs, quàm vt sic- riorum mucronibus innoxios obiiciatis; aut si fructum ex cæde nostrâ queritis, ipsi necate. Hac oratione impetratum nihil, quàm vt diei reliquum in vrbe agerent, sub noctem dimittendi, oclusis à tergo pot- tis, ne quis ex vrbe ad nocendum insequi posset. Itaque Patres ad cer- tissimam mortem sese comparabant; cùm ecce tibi sub septimam ve- spertinam adest Lirâ ex vicino oppido, cum equestri suâ rumâ Dux Ca- tholicus in tutelam Patrum, iubente Archiduce Marhiâ, celeriter ac- currens. Etenim Archidux per amicos de Orangij edoctus machinatio- ne, continuò iusserat quem dixi Ducem cum equitibus adeste. Dederat etiam ad Mechliniensès, & ad Louanij Gubernatorem litteras, quibus in suam vt fidem nos reciperent, imperabat.

Ergo huius aduentu Ducis respirauere Patres, diuinam erga se curam admirati: neque iam discessum nostrum vrgebat Mechliniensis Sena- tus, perspectâ Archiducis voluntate; sed culpam correcturus, septuagin- ta florenos militum helluatione consumptos nostro nomine hospiti nu- merauit. Renerus tamen nihil cunctandum ratus, cursorem nocturnum expedit cum litteris ad Louanienfis Collegij Rectorem; à quo petebat exorari Gubernatorem, vt suos Louanio milites ad dimidiatum iter emitteret postridie venturis Patribus obuiaturos. At ille cursor vario noctis errore seductus, vix postero die iam in vesperum inclinaro Mech- liniam cum optato responso reuertit: nisi & hanc tarditatem singularis procurarit Numinis prouidentia. Nam quartus à Pentecoste dies vix illuxerat, cùm in idem hospitium Franciscani Patres, eandem passi Antuerpiæ fortunam, inducuntur, magnâ vtrinque gratulatione; atque vnâ omnes eodem die Louanium pergunt, quadraginta equitibus, toti- dem pedibus ex Mechliniensi præsidio stipati ad dimidiatam viam; vbi ducenti equites & pari numero pedites à Louanienfi Gubernatore submissi aduentum nostrorum præstolabantur. In horum conspectum vbi ventum est, festo tubarum sono, & displensione scloporum, salutati Patres: dimisso priori comitatu, stipantur nouo, Louaniumque pertin- gunt:

*Sexaginta
ficarij in
Patrum
necem ex-
pedi.*

*Deus præ-
seruat Pa-
tres:*

*Louanium
abeunt, &
honorificè
excipiun-
tur.*

gunt: vbi ab ipso Gubernatore honoris causâ extra vrbis portas obtinam progressio humanissimè accepti, & cum ingenti omnium ordinum plausu in Collegium deducti sunt die xii. Maij M. D. LXXViii. Ceterum Orangius cum apud Antuerpiensium plerosque graui flagraret inuidiâ, ob eiectam vrbe Societatem, libello in lucem edito factum suum probare satagebat, criminatus nostros aduersus Rempubicam pro Austria-co multa molitos: quorum tamen nihil nominatim producebat.

*Antuerpia
exsilium
Deus vindicet.*

Hic quoque silentio non inuoluam manifestum Dei iudicium, no-
stam vindicantis iniuriam. Eiectis Pattibus, fuit è Caluini ttiuio
fcurra, vt sibi videbatur non infacetus: qui ludum populo daturus,
ædes Societatis vacuas ingressus, fasciculum straminis albæ innexum
virgæ pro foribus è fenestrâ suspendit, quasi populum domestici ex
pestilentia funeris more patriæ admoniturus. Mouit ea res prætereun-
tibus admirationem. Atque interea perficiendæ comædiæ alius ex eadem
fræe ludio fores importunè pulsabat: cui ille intus exclamans, Quid
malum hic pulsas? non præfixa mortis insignia virgam & stamen vi-
des? quotquot hæc incolebant ædes, pestilentia sublati sunt. Mirum
dictu, eodem die, cum nusquam esset in vrbe contagio, impij derisoris
domum pestis inuasit, indubitato cælestis vindictæ argumento.

*Etiam ali-
bi Societas
expulsa.*

Hæc Antuerpiæ gesta; nec dissimilia his Tornaci, Brugis, Duaci,
Traiecti ad Mosam: quibus ex sedibus eodem illo anno, ob eandem
causam violentâ hæreticorum manu in exsilium deportata Societas, il-
lustre dedit Christianæ patientiæ documentum. Ita ex septem vrbibus,
quas ante hæc bella ciuilia tenebamus, duæ dumtaxat relictæ, Lou-
anium atque Audomarum. Et Traiecti quidem Gubernatoris edicto,
quo nostros vrbe iubebat excedere, cum intecederet Senatus; ille ar-
dens irâ, quoscumque sibi obstantes intellexerat, Senatu mouit; Con-
suli etiam nostram causam enixius agenti colaphum impegit. quo fa-
cto ceteros à susceptâ innocentium defensione reuocauit. Brugis vetò,
præter communes cum alijs Collegiis molestias, fuerunt etiam propriæ.
Miles nunc plumbeas glandes temerè in Collegium sclopis iaciebat; diripiebat
supellectilem; nunc in Collegium carnes diebus vetitis inferebat, postea
criminator domi se nostræ mensam opiparè carnibus instructam repe-
risset. Nec molestiarum periculorumque fuit finis, donec Senatuscon-
sulto vrbem deserere cogeremur. Illud enim uerò certissimum diuinæ
in nos prouidentia argumentum dissimulare haud possum; in tanto
metu, tam flagrantibus omnium in nos odijs, tantâ licentiâ & impuni-
tate gladiatorum, neminem nostrum vsquam aut cæsum, aut leuiter etiam
fuisse vulneratum. Quid nunc Groninganam expulsionem comme-
morem, vrbe à Mauritio captâ? Quid iniurias Neomagenses, siue
cum Leonatdus Kesselius, domo quam Canisij matertera legitime dona-
uerat, ipsaque etiam vrbe eiectus est, agentibus hæreticis, quorum ple-
risque iam tum constabat Senatus; siue cum Ioannem Astensem indignis
tractatum modis tantum non vitâ ipsâ expulerunt?

*Neomagi
patitur
Ioannes
Astenfis.*

Decanus is fuerat Neomagi, primæ dignitatis vir; sed magnos titu-
los opesque, meliori spe, cum Religiosâ modestiâ & paupertate muta-
uetat.

uerat. agebat hominem vehemens Religionis tuendæ ardor, & ex Coloniaensi Societatis Domo Neomagum identidem deportabat ingenti fructu. Nam dicendi munus cum egregiâ doctrinæ & eloquentiæ laude, & quod est caput, cum Euangelicâ libertate tractabat, dante pondus auctoritatemq; memoriâ pristinæ dignitatis. Hinc efferati Religionis hostes, odio vincente reuerentiam, multa indignè impicque audebant. prodeuntem in publicum sibilis conuitiisque incessere, domi delitescentem infânis vocibus euocare, tecta quatere lapidibus, fenestras conuulnerare, de superiore loco dicenti palàm obstrepere; frustra bonis ciuibus obstat conatis, coniuente scilicet Senatu. At quibus illi terendum iniuriis sperabant, animabatur Astensis; inque Nouatores acriter inuectus, quantâ poterat virium contentione pro auitâ Fide dimicabat. Ob eam rem factus intolerabilis, ad insigne aliquod probrum designabatur ab illis improbis, quorum accensâ semel rabies non deferbuit, nisi intrepidum veritatis præconem templis, domo, mœnibus expulissent. ergo accitis in præclari facinoris societatem quotquot poterant suæ fœcis hominibus, manus iniiciunt vito nuper omnibus venerabili, per vrbis vicos ludibrii causâ circumducunt aliquamdiu, & atrocibus vexant contumeliis; dein vrbe protrudunt, & in proximam raptant siluam; ibi detrahunt vestimenta, & crudelem in modum cædunt, donec, fatigatâ sæuitiâ, & dolore animi utcumque saturato, faceffere iubent, & vnde venerat Coloniâ repedare. At ille in medio verberum cruciatu actis Numini gratiis, postquam collegit spiritum, ibat gaudens, & fractos artus laceraque membra Coloniâ trahebat, acceptâ pro CHRISTO ignominia quàm gestâ nuper Decani dignitate lætior, & verò etiam, si rectè æstimamus, honoratior.

Vetera sunt illa, inquires, & alterius sæculi mala. Visne igitur hiantia adhuc vulnera, Siluamducis Bredamque, quibus ex vrbibus hæretica hostium nos violentia recenter excigit? Sed nempe hanc dices belli aleam, hoc ius Martis æquo animo ferendum. Sinamus sanè nunc hoc ita dici; sit belli legibus imperatum exsilium: at quis exsilij modum imperauit tam infamem probtis, tot maledictis grauem? Vigésimus ibat annus ex quo Siluaducensem urbem incolebat Societas, & procedebat res Collegij omnino ex sententiâ, siue vsurpantium Sacramenta perpetuum concursum, siue scholarum frequentiam & vigorem spectes, siue Sodalitatum florem & incrementa, siue etiam rei domesticæ facultatem. Quæ quidem tantillo tempore, piorum hominum beneficio, & præcipuâ Senatus liberalitate, ita creuerat, vt personis ferè triginta alendis sufficeret. Rebus tam pulchrè constitutis, lætissima in omnem partem segetis vbertas vnâ cum florentissimâ Siluâ indignè succisâ euntis sæculi anno vigésimo nono, miserabili clade funditus interiit. Iphis Maij Kalendaris vrbs ab hoste Batauo circumdata, & post quinque ferè mensium toleratum obsidium, solo pulueris bellici defectu occupata est: quam toties bello tentatam nullus ante id temporis interceperat hostis, nulla vnquam hæreseon pestis inquinarat. Vrbe captâ, nostri vehiculis impositi, ab amantissimis ciuibus velut partes à suo corpore diuellebantur. Vix portis prodibant, cum ludibriorum conuitorumque velut procella

Exsilium
Siluadu-
cense,

quædam inconditis clamoribus eos protinus excepit. Etenim tota pæ-
nè Hollandia, in vrbis deditæ spectaculum effusa, latè vias obtinebat;
perquæ eam turbam plus horæ spatio inter acerbissimas contumelias no-
stri ad ludibrium conspicui vehebantur: speciem quamdam Iudæorum
CHRISTO certatim illudentium agnosceres. Quòd si aduersus im-
potentissimæ plebis iniurias satellitium non dedisset Henricus Princeps
Aurais, præsens erat amittendæ vitæ periculum.

Breda-
num.

Similia Bredani exsilij solatia fuere. At enim populus hæc peccauit,
nihil Magistratus: imò verò victor Aurais seuerè edixerat, ne quis
verbo factõve Iesuitis esset iniurius. Sed quæ satis lex, quæve pœna pro-
posita tali tempore infinitam mortalium multitudinem à linguæ petu-
lantiâ refrenet? Esto, peccarit populus odio in Iesuitas: sed vnde illud
odium? an indidit natura? an ingeneratur à corrupti verbi Ministris?
quorum persuasione plebs Batauica rudis & fide facilis, fraudique ob-
noxia, haud aliter nos quàm cacodæmonas sibi cogitatione depingit,
atros, comutos, truculentos. Quâ moti opinione, innumerabiles Bata-
ui, pactis induciis, in Brabantiam Flandriamque effundebantur, specta-
turi monstra hominum Iesuitas.

Crudelitas
Traiecten-
sis.

De Traiecto autem quid dices, vbi theatrum suum denuò inscendit
Caluiniana Golstenij crudelitas, & ceruicibus nostris ludit? Annum
iam quintum sub Fœderatorum imperio sua munia tractabat Societas,
iuxta conditiones quibus deditioem suam pacta ciuitas fuerat. Pate-
retur hoc hæresis in suâ ditione? & præter integrum rei Catholicæ sta-
tum, etiam magnorum capitum ad Catholicorum partes accessionem,
siue auctoribus siue adiutoribus Iesuitis, inulta spectaret? Animus qui-
dem haud vniquam deerat vel expellendi vel trucidandi, sed caussa, quæ
aliquo iuris colore spectabilis apparet. Inuenta demum est vrbis prodi-
tio; cuius non attentatæ quidem, sed cognitæ, reos Iesuitas agere placuit, non
consueti iudiciorum ordine (qui numquam obtineri potuit) sed militari
decreto. Hoc titulo in ædes à militari manu penetratum, excussæ chartæ,
claustra, anguli omnes; scholæ cum templo interdictæ; abducti in captiui-
tatem Patres: è quorum numero tres immani cruciatu flammis non vstula-
ti, sed tostati, & ad extremum capite truncati, Ioannes Baptista Boddens
Collegij Rector, Gerardus Pasman Procurator, Philippus Nottin tempo-
ralium rerum Coadiutor. In tribus ostendit hæresis, quid factura fuerit
omnibus, si non metus extremæ retardasset infamiæ. Ac nihilominus
fatis, & nimium, in paucis illis apparuit, cum summâ iniquitate iudicij
militaris certasse tormentorum summam immanitatem. Non est mihi
consilium suscipere partes innocentia, meliori patrono referuatas: qui
quòd adhuc silet, non idè præiudicat causæ; sed, quod est prudentis,
tempori aliquantisper seruit, atque etiam exspectat donec nebulas à mili-
tari furore offusas maturior dissipet dies. Interea si quid credimus mori-
turi & mox sistendis summo Tribunali, viris ceteroquin in omni ante-
actâ vitâ integerrimis probatissimisque; suam singuli innocentiam & in
tormentis constanter, & in ferali mortis theatro claris vocibus contestati
sunt. Ipse etiam Rector, neci iam proximus, ad Ducem Bouillonium
vrbis Gubernatorem absentem hæc litteras exarauit: *Domine, Capitis*

iam damnatus & tot confidentiâ scribendi ad te pauca, gratesque maximas agendi de benevolentia & honore quo me prosequi dignatus es, quamdiu Traiecti moraberis. Obsequentiſſimus profecto & fideliffimus tibi ſeruus perpetuò vixi, ideoque in ſolacium meum ſuppliciter abs te peto, planè ut credas, proque certiffimâ re habeas, quam affirmo per animi mei ſalutem, atque ita volo intra horæ ſpatium Deus in me ſententiam æternitatis ferat, videlicet ante prodicionem publicè detectam captiuitate Ioannis Lauſman ſupplicio iam affecti, nullam mihi ſiue directam, ſiue indirectam, illius notitiam fuiſſe; tantum abeſt ut me implicarim negotio, quod toties tibi ab Instituto noſtro alieniſſimum eſſe ſum profeſſus. In cuius fidem manus tuas deoſcultur morior, qualis adhuc palam vixi, ſincerè ac reuerenter Excellentie tue fideliffimus obligatiſſimusque ſeruus Ioannes Baptiſta Boddens. Cogor ſcribere Præfecti carceris manu, quia meam inutilem tormenta redtulerunt. Moſe Traiecti die XX. Iulij M. DC. XXXVIII. Hæc morituri Sacerdotis ſcripta conſtatio Supremæ Curie Præſidem appellat Deum, citatque Golſteinium, & quotquot deſtandam ſententiam Iudices tulere.

Sed nolo ingredi longiùs in hanc arcnam, tam nobili tamque innocio ſanguine cruentatam; calet etiamnum à recenti tragœdiâ theatrum, cuius tractatio robuſtior calamum exſpectat. Satis eſt ad præſens inſtitutum, vel obiter indicari, Societatem Belgicam à Caluiniſtis calumnias, carceres, tormenta, mortem ipſam pati; nec iam fundendo ſanguini quæcquid eſſe ultra Oceanum barbaros, quando ad martyrium in patriâ tam vicinos ac promptos habemus. Quamquam quæ & iſtic à barbaris patimur, partem maximam heterodoxis debemus Hollandis. Apud Iaponos altâ in pace rem Religionis tractabat Societas, quando appuſſi cò Bataui continuò gentem ab uſu conſuetudineque Patrum abſtrahere ſunt aggreſſi. Spargebant, eos omni ſcelerum genere inſignes, ac variis Eutopæ Regnis doctrinæ non ſanæ, probri flagitiique damnatos, ad corrupendum populum latuam quamdam pictatis induiſſe. Sed ex omnium fictorum criminum æctuo peſſimum illud fuit, quòd apud Imperatorem nos prodicionis inſimulabant, quaſi prætextu Religionis viam pararemus Hiſpanis, noua Regna quærentibus. quâ criminatione ſummam nobis offenſionem, & ſecuta exſilia neceſque pepererunt. Adèd non ſatis habent Societatem in Belgio iniuriis omnibus proſequi, ſed in vltimas mundi plagas ſua odia deportant, quæ non per ſe modò, ſed per ipſos barbaros exercere conantur.

Et fortaſſe ſuum in nos odium noſtro viciffim erga ſe odio excuſabunt: dicent mutuas inimicitias geſi, vtrunque agi hoſtiliter, iniurias iniuriis rependi. Haud fanè negauerim acte nobis perpetuumque certamen pro Catholicâ Religionem cum hæteſi eſſe ſuſceptum. Quæ olim Hieronymi, nunc mea & noſtrum vniuſcuiusque vox eſt: *In vno tibi conſentire non potero, ut parcam hæreticis, & me Catholicum non probem: ſi iſta eſt cauſa diſcordiæ, mori poſſum, tacere non poſſum.* Fruſtrâ exſpectat hæteſis ſolo conciliandam ſilentio cum Societate concordiam. Quamdiu vitæ ſpiritus erit, aduerſus lupos pro Catholicæ gregis deſenſione latabimus. Deſperata pax eſt, odij ſcimina innata ſunt. Quod Amilcar Hannibali, hoc nobis Ignatius fuit. illo auctore æterna bella iurauimus

Trigault de
Chriſtianiſ
apud Iapo-
nias trium-
phis lib. 1.
cap. 4.

Ieſuitarum & hæreticorum oppoſitio.

Ad Ruſſ.

ad aras. Sed vide quàm dissimilibus armis vtrunque pugnetur. Meritaciis & crudelitate pugnat hæresis; Societas veritate & charitate. nos hæreticorum deregimus errores, vt & ipsi pedem referant, & nemo alius impingat; illi famam nostram, calumniis inuoluunt, ne illius splendor veram salutis viam moralibus ostendar. hæretici ad vincula nos quærunt & carceres; illos quarimus ad libertatem filiorum Dei. illi sanguinem nostrum siriunt; nos illorum salutem. illi per dirissimos cruciatus morrem inferre nobis ardent, hancque summam votorum profitentur interitum Iesuitarum; nos voris omnibus ac studiis vitam ipsis seruata cupimus, non modò illam corporum breuem, sed vel maximè animorum sempiternam. denique illi omnibus maledictis & malefactis, nos omni beneficiorum genere certamus. Quare, quod olim Ignarius Martyr de ferocissimis militibus, in quorum erat custodia, scribebat, se pugnare ad bestias, in mari & in terrâ; quibus cum benè feceris, peiores fiunt: idem nos alterius Ignatij soboles de Caluino-Batauis affirmare merirò possumus. Non enim obscurum est, quo beneuolentiæ affectu hætenus complexa sit Societas Hollandos, seu mari seu terrâ captos; quibus fouerit obsequiis, collectâ in vestes, in cibum, in pharmaca, in lytrum stipe, vt multi nobis libertatem suam vitamque debeant. Testor Flandriæ Brabantiaque carceres horum conscios meritorum: testor morbos mortemque ipsam ex ministerio hauistam. constat enim, non vno tempore, nec vno loco, Sociorum aliquos nobilissimo charitatis actu suam prodegisse vitam, vt hostibus seruarent. Testes denique ipsos inuoco qui beneficia accepere; aut si ingrati racent, præsentem hominum memoriam famamque publicam appello.

Quid, versantes in Hollandicâ Missione Patres, quâ curâ, quo conatu student benè de Batauis mereri? Huc enim spectat omnis illorum labor, tantorumque incommodorum iucunda perpessio, vt iniiniciis suis, quâ possint, proficere ad salutem, vel ipsius sanguinis vitæque, si opus, impendio. At horum inrerim meritorum præmia reportant iniurias, proscriptiones, carceres, vincula, & omne ærumnarum genus, vt superiori Capite indicatum est; neque hîc denuò commemorandum, ne de aduersis instituere querelam, & dolorem animi, qui longissimè abest, prodere cuiquam videamur. Quin adeo his non dolemus, vt nihil ad summam gloriam à nobis possit conducibilis optari. Hoc virtutis nostræ irrefragabile testimonium est, hæc validissima commendatio, hic ritulus maximè gloriosus, *Societas IESV odium hæreticorum*. Quis amari improbis velit nisi improbus, quando amor similitudine generatur? quis eorundem reformider odia, quando contrariorum contraria ratio putatur? Oderiunt, aiebat ille, dum metuant. Saniore sensu dixerim: Oderint Iesuitas hæretici, dum illustrent: oderint, dum apponant inaridiam meritorum: quin & oderiunt, dum metuant non ferrum nostrum, quo nullo armamur; non reciprocas calumnias, quod scelus magnum ducimus; sed zelum Fidei Orthodoxæ, & spiritum veritatis.

Hieron. de
Scriptorib.
Eccles.

Charitas
Societatis
erga Cal-
uino-Bata-
uos.

Secundo, à
Catholicis
passa So-
cietas,

Mitro Barauos, quorum iaculis cum sit scopus Ordo noster, quid nisi vulnera expectet? in Catholicum Belgium ingredior. hîc quoque nec semel fuit quod pateremur. Multi siue errore, siue malitiâ (quod iudicij

dieij facimus diuini) Societatem variè exagitatam premere, si non penitus extinguere, laborarunt. Et ab his quidem tantò periculosius infestari fuit, quantò hæreticis meliores sanctioresque Catholici putantur. Quod quia nouit veritissimus serpens, præcipuè hoc agit, vt ab ipsis Fidei domesticis oppugnemur, plus inde nociturus, quàm si omnes barbarorum, omnes Batauorum in nos copias duceret. Hæret animus, loquorúmne an temporum, an etiam personatum differentiis narranda distinguam. Consideranti tempora nullus propè occurrit annus non aliquâ nostrâ seu ignominia notatus, seu vexatione seu damno. Sed & hominum ordines diuersi sunt quos aliquando sensimus aduersos. Iam quis locus, quò nulla vniquam peruenit tempesta? Louanij, quâ primùm vrbe habitatum est, pulcherrimo Societas ortu nascebatur; sed quàm atra nubes diem repente scædauit? Vishæus conuicti oppressus, Adrianus raptatus in carcerem (vt supra latius explicatum est) Parochorum inita conspiratio, famosi per manus dati libelli, interdictæ scholæ, miles nostris ædibus impositus; qui tamen ipse tactus religione, paupertatemque nostram miseratus, alia sibi tecta ab vrbis Senatu postulauit.

Quid Antuerpiæ? quantis à quò nescio Catholicorum genere (nam Senatu & ciuium primis semper beneuolis vsi sumus, nisi quamdiu hæresis dominabatur) quantis, inquam, pugnatum machinis, ne poneremus pedem! Concitatus à maleuolis Albanus, fundi ius perpetuò negauit. Franciscus Sonnius Antistes, quamuis nostri amans & astinator, tamen Albani Ducis gratiâ Sacelli domestici vsum interdixit. Itaque Patres procul ab ædibus quotidie cursitantes precariò ad aram stabant, sæpè templis arcebantur; neesse vt fuerit non longi temporis spatio sexies variare. Interdicti causa ea fuit. Notabant æmuli Sacellum nostrum militibus frequentari ad Sacramentorum vsum. Hinc metus incescit, ne paulatim domicilij ius acquireret Societas. Id cauturi Albano vtuntur Duce, quem nobis nouerant non propensum: huius auctoritas apud Episcopum commodis nostris existimationique præualuit. Tres ipsos annos ea tenuit molestia: quo tempore tam longo Patres potiorem obseruantia quam iuris sui rationem habuere, presso apud se diplomate Pontificio, quòd Româ missum, rescisso Episcopi interdicto, plenam diuina peragendi potestatem dabat.

Æmulis interea ex successu creuit animus maiora molendi. De nouis hominibus toto Belgio eliminandis cogitabant: iamque hoc egeant, vt multis, & Principibus viris, Ordo nouitius nihil admodum (sic aiebant) vtilis, priùs quàm se firmaret, ablegandus videretur. Satis constat, Fredeticum Toletanum, Ducis Albani filium, palàm in Procerum coronâ professum, Iesuitas Belgio donandos neuiquam fuisse, quòd eorum Institutum neque viris doctis, neque admodum probaretur Ecclesiæ.

Eiusdem ferè sententiæ litteras dedit Fredericus Perenottus ad diuersarum vrbiùm Præfectos, & ad Senatum Antuerpiensem, quam ipse tunc vrbe gubernabat; sed ex occasione factus nostrarum rerum certior, mentem voemque mutauit. Occasio ea fuit: postquam Albanus

Mechliniam militi deprædandam concesserat, vnus vrbis supplicio ceteras, vt putabat, in fide firmaturus; egregia Patrum Antuerpiensium charitas subleuauit publicam Mechliniensis populi calamitatem. Cùm enim miles prædam omnem Antuerpiam veheret venundandam, subornati à Patribus sunt mercatores copiosi, qui quàm minimo emerent, eodemque pretio restituerent spoliatis. Sacerdos item noster, ea spolia quæ locis sacris Religiosisque personis detracta constabat, omnia recuperauit à milite. Nostro item consilio ductuque ab Antuerpiensibus magna pecuniæ vis collecta est, & miserorum Mechliniensium extreme inopix subuentum. Neque hoc ipsum tamen pietatis opus mómi dentem euasit: obtrectatio quorundam fuit, eam argenti copiam corradi ædificando nobis Collegio; speciem eleëmofynæ Mechliniensibus impertiendæ interim prætendi. Ita vel sanctissimarum actionum persæpè pessima est interpretatio. At Cardinalis Granuellanus de suorum ciuium, quibus nuper præfuerat Archiepiscopus, acerbo casu, deque Societatis in eos charitate redditus certior, fratrem suum monuit Fredericum Antuerpiæ Governatorem, vt amplissimas Societati gratias ageret; & Fredericus ipse patronus nobis exinde semper existit.

Quid, quòd Concionatorum nonnulli ea de nobis publicè iactabant, quæ optimum quemque meritò à consuetudine vsuque Societatis auerterent? Quorum in numero fuit Religiosus primæ notæ Ecclesiastes; qui, præterquam quòd Ordinem vniuersum contumeliosè tractaret, etiam nominatim in Ioannem Astensem concionatorem nostrum in D. Walburgis, vt supra dixi, triumphantem, inuehebatur inagnâ ciuium offensione: nec priùs abstinuit quàm Episcopus Sonnius, cum Canonicorum Collegio, grauibus intentatis minis, silentium inperasset. Quid, quòd desperato impediendæ possessionis nostræ cónatu, emptâ iam & habitatâ Aquensi domo, dolorem suum vltura inuidia, impudentissimas fabulas seminauit, mulieres, ne maritis suis obsequentes essent, per nos animati, easdem domi nostræ flagellis cædi, & à vicinorum multis crebrò auditos vapulantium eiulatus. Hæc totâ vrbe in tuiis, mensis, circulis, inde in nanibus euribusque, nartabantur; & (quod indignum) Religiosa quorundam confirmabat auctoritas. Quin eò petuentum, vt Senatus setiò interPELLARETUR ad inquirendum in eiusmodi flagitia; sed is, seu quòd ad sacrum tribunal eam quæstionem pertinere crederet, seu quòd harum ineptiarum architectos sciret malucolos, neglexit.

Progressa est nihilominùs inuidia, inquietum malum; inque omnes nocendi vias intenta, cùm aliud non posset, hoc tandem egit, vt quod dudum vtebamur Carmelitano templo, quemadmodum supra attigi, & cui famam multitudinemque nostra conciliarant munia, derepentè & importuno maximè tempore extruderemur. Honestus ad id repertus color, illius Ordinis veterani probum. Quo argumento Præfectum Cœnobij oppugnant, & conuitio extorquent, ne Iesuitas, nouum Religionis genus, diuitiis pateretur ad suam ignominiam suo in templo triumphare. Denique vt saltu quodam multa transmittam, quinquagesimo abhinc anno tam atrocibus iterum calumniis proscindebamur, necesse

vt habuerit vrbis Antistes suscipere defensionem famæ, & solenni diplomate testari innocentiam Patrum. Sed quid coner aut locorum ordine aut temporum persequi quæ passi sumus? immensa res, & operæ maioris fortasse quàm pretij: ne tamen omnia posteritas ignoret, sparsim pauca consilium est delibare.

Aduersantium nobis Catholicorum non vnum genus: hic doctrinam, ille vitam, alius functiones, in pugna suæ scopum accepere; suo quisque vel affectui vel iudicio obsecutus. Et impugnata quidem doctrinæ validissimus turbo Louanij sustinendus fuit anno sesquimillesimo octogesimo septimo, cum istic sacra Theologiæ dogmata Lessius Hameliusque traderent, magnâ vterque famâ eruditionis apud Academicos, qui non pauci calamo excipiebant quæ dictabantur, & ad disputationes magno numero confluebant, lætis Patribus, atque, vt sese dabant initia, felicem sperantibus prouentum: sed sola spes fuit, quam & ipsam ingens subito & inexpectata procella sustulit, atque insuper vniuersam parè obruit exstinxitque famam Societatis. Causa tempestatis fuit, primi nominis & auctoritatis Doctor Theologus, qui varia doctrinæ suæ capita non sanam fidem redolentia supremo Sedis Apostolicæ imperio solenniter eiurare compulsus, coram Francisco Toletto, homine Societatis, Apostolico in eam rem Legato, & paulò post S. R. E. Cardinale; quasi honoris sui vindicias acturus, quam ipse notam contraxerat, eandem visus est immerenti Lessio inurere voluisse. Et conantem illum doctissimus quisque Facultatis Theologiæ tamquam communem iniuriam vlturus adiuuabat. Ergo quæ docuerat Lessius de prædestinatione electioneque ad gloriam, de diuinorum auxiliorum vi & efficacitate, de gubernantis Dei prouidentia, sedulo conquirentes; vnam ac triginta assertiones nec sanè intellectas, nec fideliter satis excerptas, inaudita parte damnant, & graui perstrictas censurâ, Lessio nequidquam deprecante, diuulgant. Volitabat per omnium manus à tantis viris scripta Societatis infamia, & iam Louanienfi Academia Duacena tamquam matti filia subscribebat. Sorbona, quamuis sedulo ad suffragium inuitata, recusauit. Episcopi, hortante Metropolitanâ Ioanne Hauchino, suum iudicium parabant. Ad extremum, lectio publica extra ordinem aduersus Lessij doctrinam instituta non sinebat obduci cicatricem; sed erat vnguis in vulnere, nostramque ignominiam perpetuò restitabat. Nec tamen deerant magni viri causæ nostræ patroni, inter quos Middelburgensium Episcopus Ioannes Strienus, & qui Cameracensis Archiepiscopi vices in sacris agebat è Franciscanâ Familiâ; sed ante omnes Læuinus Torrentius Antuerpiensium Antistes. Thomas quoque Stapletonus, Duaci doctrinæ opinione celebris, Louanium ad familiarem sibi hominem in hæc verba scribebat: *Vehementer gaudeo, Reuerendissimum D. Middelburgensem, quem spero breui pace confectâ ad sui Episcopatus munia obeunda profecturum, tam piè, doctè ac strenuè causam agere RR. PP. Societatis, contra importunam censuram Facultatis Louanienfis. Velim sciat, in Concilium Facultatis Duacensis me vocatum non fuisse, cum de illâ censurâ suum iudicium parum, vt audio, æquum & minus modestum perscriberet. Imò cum ante complures menses*

*Doctrina
Societatis
patitur.*

*Lessius Pe-
lagianismi
insimula-
tur.*

eandem

eamdem ad me censuram Michaël Bayus misisset, meam sententiam non tam petens quàm explorans, rescribens suasi, ne illam censuram amplius euulgaret; monique, maiorem esse Societatis gratiam & auctoritatem, quàm ut eam Facultas Louanienfis labefactare possit. Precabar denique, ut studium veritatis vinculum charitatis non dissolueret: sed video me vel serò vel surdis locutum fuisse. Sic egi cum Reuerendissimo Atrebatensi, ut necdum illi censuræ sub-signarit, nec, spero, subsignaturus sit. Doleo hanc nouam maculam Facultati in-ustam, & Patres doctissimos tam iniuste vexatos. Hæc tum Stapletonus pro causâ nostrâ: quam suo etiam quali poterat patrocinio sustinebat Gulielmus Pamelius Sanctioris Concilij Præses, & cum eo Senatorum plures, qui nostram nimiam & intempestiuam modestiam damna-bant; haud absurdè monentes, magnis tum vocibus esse opus, cum non tectum aliquod ac domus, sed vniuersa Societatis fama flagraret: quam negligere profectò sit nefas, monente Bernardo: *Iustus lilium est in se candidum, sed proximo odoratum; proximo enim famam, nobis debemus & prouidemus conscientiam.*

Serm. 71. in
Cant.

Interea aduersariis nostrum dedecus indefinenter vrgentibus, maior Episcoporum pars, & quædam Collegia Canonicorum geminis dua-rum Academiarum censuris calculum adiecerant. Mechliniensis verò ac Cameracensis Metropolitæ Synodum parabant Episcoporum, qui dogmata nostra à duabus Facultatibus damnata discuterent, eademque toto proscriberent Belgio, tamquam impias Mafsiliensum aut Pelagij reliquias, adeoque Societati notam inurerent hæreticæ prauitatis. Per-culit nostros impendentis periculi magnitudo, ac sine morâ Genera-lem per litteras edocent quo res cardine verferetur. Ille continuò ad Sum-mum Pontificem (is tum erat Sixtus V.) adit, remque omnem celeri-ter exponit. Sixtus eadem celeritate Nuntio suo Episcopo Calatino, tum Coloniae degenti, festinatam protectionem imperat in Belgium, partes ut audiat, ut ad Sedem Apostolicam referat, ut ab inferiorum Antisti-tum nemine decidi controuersias patiat. Accepto imperio, Nuntius magnis itineribus Louanium delatus, cum Ioanne Hauchino Metro-politâ, cum aliis Præsulibus iudicium instituit: partes ad se euocat, hinc Facultatem Theologicam, inde Lessium cum Rectore Collegij, exhibitoque Pontificis mandato (Breue Apostolicum vocant) auctori-tatem suam ritè omnibus probat; deinde munus suum à graui exorsus querelâ, Doctores illos arguebat, quòd censoriâ virgâ percussissent in-auditum hominem; quodque sine causâ ipsam vulgassent censuram; quòd de sacrosanctis Fidei capitibus quæstiones referre neglexissent ad Romanum Pontificem, supremum controuersiarum Iudicem, more institutoque maiorum. Deinde, causâ diligenter cognitâ, cum pro-nuntiare posset, dedit hoc gratiæ Archipræsulis Hauchini, ut omisso iudicio partes ageret Mediatoris, pacemque componeret: cuius stabili-tati in perpetuum consulturus, grauissimo edicto pœnam statuit ex-communicationis ipso facto incurrendæ, si qua pars alteram hæreses aut erroris in posterum damnare præsumeret. ad Templorum valuas toto Belgio pependit edictum.

Nuntius
Apostoli-
cus caus-
sam cogno-
scit.

Doctrina
Lessij pro-
batur.

Interim Lessij dogmata sanæ doctrinæ articuli vocabantur, haud sa-
nè

nè indeliberatè. Nam Lessius doctrinæ suæ capita Romam compendio miserat, quæ Sixtus ipse, cùm in amplissimo Cardinalium cœtu recenserentur (vt erat Theologiarum rerum apprimè peritus) probauerat; Cardinales verò super iis sententiam rogati, vt sanæ doctrinæ articulos comprobarant. Itaque Pontifex, quibus litteris instituerat iudicem, iisdem assertiones nostras sanæ doctrinæ articulos vocabat; quæ ipsa verba Nuntius edicto suo, hæud leue doctrinæ Lessianæ suffragium, inferenda putauit. Atque hunc tandem exitum ea tempestas habuit, quæ naufragium minabatur: cuius auctor fatanas ille veterator Catholicos Doctores iuter se tunc maximè committebat, cùm necessarii essent ad Orthodoxæ Religionis tutelam. illis siquidem mutuâ implicatis pugnâ, viresque inuicem atterentibus, respirabat hæresis sæcura belli, & partes suas nostrâ debilitate firmabat. Enimuerò postcâ multi ex Academiâ Doctores, relictis opinionibus suis tantâ contentione propugnatis, in Lessij transuère sententiam. quo facto visi declarare, bellum illud non tam iudicio ac ratione, quàm vnus viri defendendî curâ, fuisse susceptum.

Iam vita nostra moresque quàm frequenter vapulant! quoties avarum, quoties ambitiosum genus hominum dicimur Iesuitæ? & tamen neque avaritiæ neque ambitionis certa produntur argumenta. Primis Collegij Bruxellensis annis ex Belgio in Hispaniam ad Regem aduersus nos scripta est accusatio. diuitiæ nostræ immodicæ iactabantur, & præter eas insatiabilis cupiditas habendi. Itaque seriò commonebatur Rex, videret, caueret, ne omnia denique Beneficia, Monasteria, dignitates accederent Iesuitis, nihilque iam esset quod benè merentibus subditis deinceps posset erogari. Excitatus hisce monitoribus, Concilio suo Sanctiori mandat examen. Præses Concilij Pamelius Costerum Prouincialem Regis nomine interroga de Collegiis, de personis, de prouentibus, censibus oneribusque. dantur omnia scripto. Senatus diligenter inquirat, compertâque veritate calumniam detestatus, & egestati nostræ seriò condolens, dat quatuor ex Ordine suo lectissimos viros cum Prouinciale circumspicendos rationem iuuandorum Collegiorum. Quatuor congressibus concepta res, & in Concilio signata, in Hispaniam mittitur, Ducis Parmensis totiusque nomine Senatus. Grauius pro merito Rex tulit ad eò falsos accusatores, & multum se Belgis Patribus debere professus, eorum paupertatem modis omnibus leuandam suscepit. Itaque suggestam à Senatu rationem non probauit solum, sed suâ ipse manu notauit prætercâ quedam iuuandis opportuna Collegiis. Verùm optimæ Regis voluntati successus defuit, prauâ quorundam hominum interuentione. Nam biennio toto presum Regis responsum. Deinde, studiis ad Pastorum erigenda Seminaria conuersis, Societas neglecta. Quod vbi sensit fraude agi Costernus, mandata Regis vrgenda existimauit. At illi homines beneuoli nouâ arte os Prouinciali sublinere conati, suadebant potius Ecclesiarum Collegiatarum & Cathedralium Beneficia nonnulla conuerti in Collegiorum foundationem. iamque suum illud consilium probauerant Regi, & ex Hispaniâ Belgici Senatus Præses, datis ad Prouincialem litteris,

teris, argumenta scribebat. Immotus ad ea Costerus liberè fatebatur, non aliò hanc liberalitatem spectare, quàm ad Societatis interitum, concitatis in eam Episcopis, Canonicis, Clero Belgarum vniuerso. Proinde grates de oblati facultatibus agebat; sed quibus optabilior esset quantacumque paupertas. Post repudiata Canonorum Beneficia, Prioratus offeruntur; quorum collatio non ad Regem, sed ad Galliarum Abbatum pertinebat. Hoc quoque erat, odiosum, & Abbatum Belgarum multi in nos armabantur, iure questi, à Gallis vicissim occupandos Prioratus suos, magnà vtriusque confusione. Huiusmodi disceptationibus ducebatur res, cum pertaxa molestiarum Societas, suà se paupertate inuoluens, conuicit, magnum apud Procetes ac Senatum modestiæ nomen indepta, quouis auro pretiosius.

An Iesuita auari.

Esto, inquis, defuerint tunc opes; at non defuit appetitus, sed neque nunc illæ defunt. Nam quid augustæ templorum moles, quid parietes auro, argento, marmore incrustati, quid vestitæ picturis trabes, quid domus magnificæ, quid agri, fundi, census Religiosamne paupertatem an Regales diuitias loquuntur? Quin super hæc etiam arguimur inhiare insidiarique morientium testamentis, & nouum quoddam vitæ genus inuexisse mulietum Deo deuotarum, quarum re nos laurè viuamus, nostrâ illis paupertate transcriptâ. Denique in hoc genere tam multa liberè iactantur à multis, quasi omnium oculis manibusque teneretur iam comperta, conuicta, damnata nostra auaritia. à cuius tamen sordibus cum bono Deo quantum absimus, etsi non est instituti mei hoc loco disputare; non tamen possum, quin, quod Antuerpiæ contigit anno superioris sæculi LXXIV. in nostræ scilicet tantoperè exaggeratæ cupiditatis specimen breuiter adducam. Infestis signis vrben ingressus erat miles seditiosus, atque inter se partiti opulentiorum domos, superbe denuntiant Requesenio Belgarum Gubernatori, nò stipendia illicò soluat; se sibi suo arbitrato soluturos. In hoc periculo partim ciues imperatâ sibi certâ pecuniæ summâ, partim Requesenius ære Regio & suo tumultuantem militem placauere: ad quem iam numeratis stipendiis diuitem adeuntes pauperum plerique; & Mendicantium Ordinum Religiosi, stipem benè lautam abstulere. Fuit inter illos vnica Familia, quæ quatuor florenorum millibus donata est. At milites vbi in tanto petentium numero neminem notabant Societatis hominem, ac scirent tamen ob assiduos in castris labores & impensa ægrotis ministeria plus se nobis quàm ceteris debere; vnum aliquem submisere de suis, qui & nos ad accipiendum beneficiû inuitaret. Sed, actis homini gratis, negauimus quidquam antè accipere, quàm malè ablata ciuibus redderentur. Illi nihil responso offensi, haud exiguam nummorum summam sponte constatam attulerat Collegium: ad quos Patrum aliquis egressus, docet eorum liberalitatem non teijci à se quasi Familiæ suæ necessitatibus non opportunam, sed quòd nec Deo nec sibi gratæ essent largitiones ex alieno. Subleuarent potius tenuiorum ciuium indigentiam, atque hoc pacto offensæ ciuitatis gratiam inirent, quam iniuste occupatis directisque domibus vexassent. Ad hanc vocem religione tacti, & præteritam culpam quâ possent expiari,

Strada de Bello Belg.

ri, cœpère nouo exemplo multa distribuere in ciues, multa per vim ablata reddere, tantâ Magistratus admiratione comprobationeque, vt Societatem, cuius id operâ fiebat, laudari publicè pro concione voluerit ac grâtes agi.

Haud ita multò pòst aliud geminum auaritiæ suæ documentum in eâdem vrbe Societas dedit: nam anno M. D. LXXVI. rebus intempestiuâ Requesenij morte turbatis, dum Hispano militi periculum creatur, ipse, desperato quodam furore, impendentem sibi cladem ciuili elade præuertit. Post expilaram urbem, par militum, deprehenso crimine, Iudex damnabat mortis, factâ prius testandi potestare. Testaturis suadebant nostri, vt quæ in vrbis deprædatione rapuerant, restitui dominis iuberent. Et alteri eorum haud difficulter persuasum: alter ad hæc monita furdus, condito testamento, varia variis Monasteriis legabat, & Societati etiam nostræ aureos trecentos. Id vbi rescitum, continuò Patrum aliquis in carcerem ingressus, postulatis testamenti tabulis, inspectante ipso testatore, eas lineas quæ ad nos pertinebant atramento induxit, negans Societatem donari velle malè partis opibus: quas sanè iis redderet, si consultum quidem saluti vellet suæ, à quibus iniustè abstulisset. Liberè dictum, magnâ omnium approbatione acceptum est. Nec tamen defuit (vt plus æquo pronos videas homines, aliàs bonos, in habendâ calumniis contra nos fide, siue id fatum quoddam nostrum est, siue aliorum non bona æmulatio) non, inquam, defuit, qui, re aliter auditâ credidâque, quasi non nostrum, sed alterius Religiosi Ordinis legatum à nostro Sacerdote fuisset expunctum, cum grauissimo Cathedralis Ecclesiæ viro iniquitatis nostræ futuro teste perrexir in carcerem, inspectisque tabulis, erroris turpissimi conuictus, temerariam credulitatem suam voce & magis etiam rubore damnauit.

Ceterùm diuitiæ nostræ, si quis scire auet, hæc sunt. Professâ domus Antuerpiæ meris viuut eleëmofynis. Collegia certos habere possunt redditus; qui pares si fuerint alendis capitibus pro cuiusque loci ratione necessariis, nullas præterea eleëmofynas admittere fas est. At in omnî nostrâ Prouinciâ omnino nullum adeò doratum est, vt absque eleëmofynarum subsidio par sit numero alendorum. Pleraque etiam grauitè obærarâ sub onere pauperratis gemunt. Er tamen fuit famosi libelli architectus, qui viginti quinque Præmonstratensium Monasteria in Belgio, cum triginta millibus librarum pensionis annuæ, à Iesuitis occupari scripsit, tam confidenti asseueratione, quasi Sibyllæ folium recitaret. Habitatio autem plerisque adhuc vrbibus angusta est miseraque, vix vt cubicula sufficiant, non dico commoda, sed quæ à ventorum imbriumque iniuriâ tueantur. In cubiculis verò ipsis ornamenta nulla aut supellex, præter culcitram, sedem, mensam, necessaria studiorum instrumenta. Iam victus vestitusque quid habet non dignum Religiosâ paupertate? quotidianam mensæ frugalitatem mirantur, qui sciunt; qui nesciunt, & lautos nos purant, haud diu, opinor, lautitiam istam ferant, si sit animus experiri. Vestis vnica singulis, & modesta. Quid igitur opulentum, quid immoderatum in Iesuitis? aut in quo sita illæ diuitiæ, quas dicimur possidere? Verùm, vt dixi, non est consilium

P. Argent. ad
Regem Po-
loniæ in
Apologiâ.

partes defensionis agere aduersus inuidorum, vel certè res nostras ignorantium maledicta, sed ostendere nos Iesv nomine insignitos in Belgio quoque positos esse in signum cui contradicatur.

*Societas
ambitionis
arguitur.*

Habemur multis ambitiosum genus hominum Iesuitæ, intolerabili excellentiæ appetitu, hinc affectare Principum aulas, omnium iura inuadere, doctrinam nobis omnem & sapientiam arrogare, quasi nobiscum nata sit, nobiscum moritura. Hisce nos ornant præconiis intemperanti homines linguâ, in calumniando semper eloquentes. neque leuem subinde apud Magistratus sacros ac profanos, apud alios Religiosos Ordines inuidiam nobis peperere: quæ tamen sensim quasi fumus aut atra nubes euanescebat, moderationem nostram cum luce detexit. Enimuerò, quamuis quæ in vitam nostram moresque iactantur, nata sint auertere Belgarum animos ab amandâ Societate; plurium tamen, vincente inuidiam virtute, crescit erga nos beneuolentia, vt iam istiusmodi iniurias, nisi quâ Dei offensam habent, beneficia putemus.

*Societatis
functiones
impugnata.*

Sed functiones nostras, in animorum salutem sanctissimè institutas, impugnari, turbari, impediri, causa est iustissimi doloris. Quoties concionibus nostris reclamauit, quæ perstringebatur vitæ licentia? quoties ingratos oratores, quod minimè placencia loquerentur, exagitaui? Leowardiæ Boccatus in æde maximâ spem conceperat vberriamæ messis, si faciendæ sementis facultas diuturnior fuisset. Clerus loci, cum vitæ esset non optimæ, non diu sustinuit hominem in vitia moresque malos inuehentem. Ergo illâ expulsum cathedrâ, ad D. Francisci Cœnobitas transfuit; à quibus in suggestum productus, cum eundem retineret dicendi modum, non retinuit stationem. Quippe iam hoc agebat Clerus, vt istis Patribus consueta vitæ præsidia negarentur, si non zelorem illum abs sese dimitterent. Boccatus ne damno esset, quibus gratiam debebat, è Monasterio in Hospitalem D. Antonij domum se transtulit; vbi loco, non animo mutatus, Apostolicam tenuit libertatem, Deo vtique fidelem seruum sese non probaturus, si adhuc hominibus placuisset. Et erat fanè in pretio & honore apud bonos: sed qui Christianam veritatem oderant, ab eo tamquam à funestâ peste abhorrebant; prodeuntemque in publicum sannis ac sibilis instar monstri formidabilis impetebant.

Quid? confessionum audiendarum fructuosissimum munus, quoties & quam indignè calumnia traduxit! quoties impediuit inuidia, confictis ad mortales absterrendos fabulis, quas enarrare prohibeo verecundiâ!

In Sodalitates Marianas, cum primùm ortæ sunt, quæ non probra congesta! Aiebant alicubi hoc Iesuitico inuento emungendum à ciuibus æs; maritos paulatim ad continentiam coarctandos cum graui iniuriâ thori; nullum totâ vrbe tutum fore à censoribus angulum, publica omnia priuataque errata ad directorem Iesuitam ex Sodalitatis lege delaturis. Huiusmodi fabulas canebant populo, etiam sacrati Deo viri; quibus non vno hoc, sed multis nominibus, eâ in vrbe egregium exercitæ patientiæ meritum Societas debet.

Scholæ autem nostræ quot tempestatibus iactatæ, & propter scholas quibus non dentibus fama nominis laniata! Anno nono ac vigesimo supra

LIBER SEXTUS
centesimur
adum ap
Bellam Arc
suo fu
cal
crimination
represent
bona Ger
preter mille
Deinde affir
penitenti
infictum
quam errore
sacetas; sed
publicis co
ita
dicere, r
huolto
ditill
Magist
subtra
quàm g
aperto tot
Pates for
coru
absteru
mendatio
mitta
habuit ne
nec
Sanè dur
carehil
solum n
Dio gloniam
Societas
offension
paulo fo
carperin. E
non m
pugnare
volui
est; i
red
cum in t
meminif
eâ de
quas

supra sexcentessimum Athi Gallo-Belgicę Prouincię Patres vix docendę iuuentuti ludum aperuerant; cüm aduertantium aliquis homo potens, & apud Isabellam Archiducem in primis gratiofus, scholas illas vix benę natas in ortu suo suffocaturus, ex vicinis oppidis Alosto & Gerardi- montio insignem calumniam accersit, cęque conatus suos adiuuans li- bellum criminationibus grauem à se confarcinatum Priuato Principis Concilio repręsentat. Primùm accusabat Alostanos Pates conatos innuadere bona Gerardimontensis Beginagij, & Hospitalis pauperum domus, præter mille ducentos florenos ab illius loci Magistratibus pro- missos. Deinde affirmabat, Clerum, Senatam, populumque Alosta- num duci pœnitentiã admissę Societatis, ac scholatum ei traditarum; iamque serò infectum optare, quod fallaciis circumuenti, non tam vo- luntate, quàm errore, fecissent. Calumniam grauem faciebat calum- niantis auctoritas; sed hanc facillè eleuarunt grauißima vtriusque vrbis testimonia, publicis consignata tabulis: quę vt abundè nostram asserue- re innocentiam, ita falso accusatę perpetuum exstant monumentum. Prætermitto dicere, non vno loco vel negatas vel serò admodum con- cessas scholas, hausto ex calumniis metu, ne malis artibus ingeniosissi- mum quemque ditissimumque in Societatem ingredi compelleremus. taceo subsidia Magistris alendis, vel à principio negata; vel, postquam concessa erant, subtracta. taceo inuitatos in partem æmulos, quasi non plus laboris quàm glorię diuisuros. Quin extra vrbes quoque pere- grinantem aperto rure virtutem subsecuta inuidia persuasit rusticanis, haud frustrà Patres forensibus catechismis & concionibus instare; com- pensandam breuè eorum operam nouis vectigalibus imperatis. Ita ru- des illi à nobis absterriti continebant domi liberos, neque ipsi prodi- bant, donec mendacio detractus color ostendit fabulę vanitatem.

Sed antiqua mittamus. Recens Communionis Generalis vsus quan- tum nuper habuit negotij, quas sustinuit obtreçtationes! indignum commemorare, nec laudem nostram ex talium virorum ignominia querimus. Sanè dum statas alibi in Parœciis conciones supplicatio- nesque, alibi catechismos in vindictam eripuerè; non satis visi sunt ani- maduertere, solum nobis laborem, at Christiano populo fructum salu- tatem, Deo gloriam detrahi. Ita vix vllum nouę pietatis excitamen- tum inuexit Societas, quin isto, velut pretio, nouam inuidiam, nouas- que emerit offensiones. Atque harum, quas adhuc retuli, iniuriarum leuior haud paulò foret sensus, nisi inferrent ij, quos beneuolentissimos pat erat experiri. Etenim non paucos videas acceptis à Societate bene- ficij graues, non modò nullam referre gratiam, sed magnis odiis ad- uersus nos pugnare; perinde quasi collatis in eos meritis inimicitias nobis pacisci voluisse videamur. Nimirum indoles quibusdam homi- nibus viperina est; non possunt, quin benè merentibus sint ingrati, quin amorì odium reddant, quin malefactis benefacta compenent. Scio quosdam, cüm in nos furerent, interrogatos, ecquã in re læsos se à So- cietate meminissent, conuictos animi conscientia tacuisse: nihilne acce- pissent boni? cãdem vrgente conscientia, multa numerasse beneficia, iam inde ab ipsis quas frequentarant scholis; ac tum demum animaduerrisse,

*Multorum
erga Socie-
tatem in-
gratitudo.*

suum odium non ratione aliquâ, sed vel malitiâ vel errore susceptum. Quæ duo verba si secum reputarent multi, quid mali à nobis passi sint, quid acceperint boni; hodie credo nobis amicissimos futuros. Sed satis sit: nec enim fas de iniuriâ queri quibus Apostolico more professio est gaudere, quoniam digni habiti sumus pro nomine IESV contumeliam pati. Quin si vel solâ ratione ducimur, adeo non irasci, non vindictæ studio nos agi par est, vt & grates nostris hostibus magnas debeamus de occasione virtutis. Vt enim aromata si conterantur, maiorem spirant fragrantiam; ita suauiore sui odorem spargit, dum ptemitur Societas.

CAPVT QVINTVM.

*Honor Societatis Flandro-Belgica, siue illustres in eâ viri,
& quadam Principum ac Sapientum testimonia.*

2. Cor. 3.
Eccli. 44.

Incipimus iterum nosmetipsos commendare? absit; sed, quod suadet Sitacides, laudamus viros gloriosos & parentes nostros in generatione suâ, & quidem primâ: nam generationes nostras sæculis numetamus. Indignum sit cum primo sæculo dimittere primorum memotiam parentum. Retinendi illi sunt, saltem in imagine, & posteris sistendi in exemplum. Vultus ipsos & corporum lineamenta depingit amans maiorum progenies, & in picturis auos atavosque sibi tepræsentat: quanto potiori iure animotum effigies exprimenda non penicillo, sed calamo, & calamum secuturâ (nam ad hoc scribimus) imitatione? Ceterum duplex laudandorum genus sese offert. Alij Belgæ sunt, alij non quidem Belgæ, sed in Belgio clari; quibus, quod diu vixerint apud nos, perinde vt Belgis, meritò gloriamur. vtrorumque ingens copia, neque huius capitis angustiis comprehendenda. Quare consilium est imitari magnis epulis accumbentes, quos in exquisitâ ferculorum varietate vnum videas alterumque quæ magis ad manum sunt gustare, cetera relinquere; non contemptu vllius aliquo, sed satietate paucorum.

Primam Prouinciæ nostræ gloriam Decemviros fatemur; quorum pars magna, peragrato Belgio, non tam pedum quam virtutum impressa vestigia reliquit. Princeps longè ante alios Ignatius nostri Ordinis Patriarcha. Hunc Hispaniæ suæ sinibus egressum acceperere Parisij; vnde grauis eum egestas in hanc patriam expulit ad stipem emendicandam, sustentandæ in studiis vitæ necessariam. Brugas præcipuè liberales Antuerpiamque sensit. Ac Brugis quidem adiutus in primis à Gonsaluo Aguillere, & Ludouico Viue, hoc eximia eruditionis, illo magnarum opum; vtroque primæ auctoritatis & prudentiæ viro. Ac de Ludouico quidem suprâ dictum est: Gonsaluuus verò tantopere delectabatur Ignatio, vt Lutetiam aliquando exigente mercatu profectus, ne amicissimi hominis consuetudine careret, idem sibi cum illo cubiculum acceperit vtendum. At Antuerpiæ in Ioannis Cuellat ædibus hospitatum, magno ambitu piæque contentione à mercatorum primis ad cœnam vocari solitum, multi hodieque memorant, qui parentes suos sæpè narrantes audiuerunt.

S. Ignatius
frequens
in Belgio:

Ex illo Ignatius & nouisse Belgas, & præcipuo cæpit amore complecti. Eorum haud ferè quisquam illo uiuo ad Societatem accessit, quem non ad se Romam euocatum singulari voluntatis propensione adamarit. Quin vel ad propagandam vel gubernandam in Italiâ, Sicilia, Galliâ, Germaniâ Societarem, magnopere vsus est Belgis. Iam quanta illius cura, quàm seduli conatus in impetrandâ vel à Carolo Cæsare, vel à Philippo Rege, Societatis in Belgium admissione? Sed nihil æquè Ignatij affectum prodit, vt cælestium beneficiorum ingens copia, quibus Belgas suos in hodiernum diem prosecutus est. Prætermitto dicere illius manifesto impulsu iniectam Regi mentem, vt, quod frustra tam diu torq̃ue patrociniis ac precibus postulatum erat, vltro iam ipse Societatem donaret iure Belgij, tertio scilicet post Ignatij è mortalibus excessum die. Rerum, quas supra omnem naturæ vim innumcrabiles patrauit, Belgarum prece & votis imploratus, vnam hîc alteramq̃ue Episcopali examine iudicioque firmatam, in medium non grauaor adducere.

*amavit
Belgas.*

Quintus decimus est annus, ex quo Maria Cakclaria virgo Mechliniensis quàm grande tam certum ab illo beneficium accepit. Ex cauterio imperitè iniusto afflictus erat tibiæ neruus, & vena petrupta, vnde ingens tumor & exulceratio. Quoties ad purgandam suppurationem fascia soluebatur, vnciæ sanguinis minimùm quaternæ, subinde denæ manabant; neque supprimi fluxus ante vllâ poterat. Ad hæc tibiam affectam binis palmis breuiorem fecerat contractio neruorum. In tot malis cum humana omnia deficerent, ad Ignatij auxilium virgo conuertitur, vota concipit, aquam illius honori benedictam adhibet tibiæ, & statim sentit leuamen. Urgebatur desiderio sanitatis, cui, vt putabat, accelerandæ dum præter aquam alia vsurpat medicamenta, recruduit malum. Ergo iis valere iussis, solam denuò adhibet aquam; cuius solius vsu non sanè diuturno & vlcus curatum est, & iusta tibiæ rediit longitudo. Res in examen adducta, testes habuit iuratos medicinarum peritissimos: quibus auditis, Archiepiscopus Mechliniensis publicâ sententiâ fidem miraculo adstruxit.

*Miracula
S. Ignaty
in Belgio.*

Burburgi, oppido Flandriæ quâ Galliam respicit, Ioanna Teresia, virgo Religiosa Franciscani Ordinis, grauissimis prostrata morbis, depositaque à medicis, Extremâ Vnctione ad agonem parabatur, cum ad malorum cumulum etiam cæcitas accessit. Subinde Prætoris Burburgani coniux visitat motibundam, ac narrat sibi esse domi lipsantheam cum aliquâ D. Ignatij particulâ venerandam, & audisse quosdam in magnis morbis hinc præfens expertos esse solatium. Ægra continuò sacras Reliquias exposcit spe alterutrâ, vel recuperandæ sanitatis, vel (quod pronius videbatur) finiendorum acceleratâ morte cruciatuum; quibus ferendis iam impar erat patientia. Ergo affertur theca, collo laborantis appenditur, circumstantes pro eâ supplicant Ignatio. Haud longa fuit mota: liquor rubeus quasi sanguine tinctus eiicitur per fauces: sequitur brachiorum motio, quorum antea vel leuissimum attactum præ doloris sensu minimè ferbat. Quid multa? postero die visum recipit, & vires, & cibi summè fastiditi appetentiam; verbo, sanitatem adeo perfectam,

fectam, vt tot morborum vestigium nullum remaneret. Aduocatur Medicus, stupet, vim agnoscit humanâ maiorem: iubet de lectulo surgere, & viram viuere communem. Illa cum ceteris Sanctimonialibus in templum Parochiale ingreditur. fit hominum concursus: vident sanam ac valentem, paulò antè morituram. miraculum inelamatur. Testium exceptione maiorum, ipsiusque in primis Medici, suffragia colliguntur: res tabulis publicis inscribitur; quas Pastor & Decanus & Senatorum aliqui suâ manu signant. Antistes Audomarcensis (cui oppidum subest in sacris) post accuratam inquisitionem, Episcopali auctoritate miraculum pronuntiauit. Porro in grari animi monumentum erecta illic in primario templo ara sancto Patri Ignatio, cuiusque anniuersarius dies solenni sacrificio celebratur, ac multis ciuium colitur pro festo: iamque vsus obtinuit, vt nostrum aliquis eo die de Beari viri laudibus dicat frequenti semper concione.

Illustre & illud multoque recentius Antuerpiæ contigit in Mariâ Bonneriâ virgine, quæ quartum iam annum ægra decumbebat, & biennio quidem roto affixa hærebat lecto contineretur, viribus adeò imbecilla, vt neque pedibus insistere, nec vestibus se induere, plerumque etiam nec manus pedesque commouere posset. scaturigo mali erat, lienis, vteri iecinorisque obstructio; quæ dein in scirrhos conuersa, immedicabile fecerat virium. Eò propius à periculo iam abesse videbatur, quòd per dolores hypochondriorum frequens animo linqueretur, ad decenas, ad vicenas, ad quadagenas etiam horas; quòd crura & abdomen euidente inrercutis aquæ vitio intumuisent; quòd nerui essent contracti, palatum pustulis exulceratum & sædè hians, rotum corpus liuentibus maculis conspersum. In tantâ congerie morborum, spei vitæ nullam habebat; magnum mortis desiderium, quòd tot liberaretur ærumnis. Ad extremum, auctore Confessario, Ignatianas reliquias reuerenter ad collum appendi permittit; conceptaque in viri sancti meritis fiduciâ, dolores primùm quidem intolerabiliter augeri sentit; sed mox in suauem soporem post octo dierum insomnia resoluitur: quem cum ad horas quinque cepisset, experrecta vegetam prorsus ac sanam se comperit. Itaque sororem, quæ haud longè aberat, simul & miraculum inelamat. vestes poscit, induitur per se ipsa, lecto surgit, pedibus insistit, cubiculum inambulat nihil alienæ iam opis indigens. Mox ad prodigium concurrere vicinia, stupere Medici, ipsa domum nostram aduolare, Deo & S. Ignatio sospiratori suo grates agere. Tantâ rei famâ permotus Antistes vrbs Gaspar Nemius; non ita pridem tum inauguratus, duos Ecclesiæ Cathedralis Canonicos graues viros & eruditos iussit diligenter inquirere. Ab his testes quindecim ex innumeris auditi. deinde cum Theologis habitâ consultatione fides miraculo constitit, ac pro eo habendum prædicandumque Episcopos pronuntiauit.

Vix triennium est ex quo Ruræmundæ patrociniuum suum probauit Ignatius in ipsius Medici filiolâ, quam gravis aliquot dierum languor adeò exhauserat, vix vt ossibus hæterer. Suspicio maleficij erat, quia causâ morbi nulla apparebat. Parens victam fassus arrem, concepto voto aquam Ignatianam filix potandam dedit. Exinde melior valetudo,

LIBER SE
 & paucos in
 lectus, prodig
 Sane ipsa ci
 in, aut latu
 que iam habe
 opocinium ac
 zaus populiqu
 cessi ceterus lu
 hic sunt non
 mis paria di
 est, est facul
 etiam, postule
 a morborum g
 us Belgæ tant
 em h quæ bon
 licet scio gen
 quos fines hat
 a gratissimis u
 tunc nullam fo
 tuncro vincen
 tunc a Belgis h
 e, quo in Diuos
 tunc rlarus est
 a Quæ magnifi
 em, Antuerpiæ
 tunc; Nec m
 tunc & Col
 tunc salenne
 tunc annis fecer
 tunc celebrat
 tunc tempore filio
 tunc hic pollui
 tunc quary imag
 tunc vltra calcata
 tunc, & inger
 tunc dederantur.
 tunc appello. Pe
 tunc aqua Prefectu
 tunc tunc in po
 tunc morum naue
 tunc Belgæ impa
 tunc occupant
 tunc exceptos, le
 tunc manius eor
 tunc cechar, app
 tunc de ferum g
 tunc turba

do, & paucos intra dies plena: Parens examinatus, & præter eum alius Medicus, prodigiosam sanitatem asseruere. Antistes loci ritè confirmavit. Sanè ipsa ciuitas Ruremunda pestem Ignatij ope sæpiùs aut depulsam, aut latius serpere prohibitam; publico faretur testimonio; morimque iam habet, quoties ab eâ periculum impendet, ad Diui confugere patrociniũ, accenso ante eius imaginem cerò multarum librarum, Senatus populiq̃e nomine præfixo; fuitq̃e, eũ annis totis quotidie eiusmodi eccus luceret.

Hæc sunt nonnulla ex Ignatij beneficiis in Belgas collatis: plura, quamuis paria dignitate, non est animus in medium proferre, nec, si sit animus, est facultas in hac tantâ breuitate. Volumen ipsum, & benè magnum, postulent, quæ in pariendi labore, in peste, in maleficiis, in omni morborum genere curationes vndique innumerabiles afferuntur. Interea Belgæ tantis viri meritis haudquaquam viuere sustinent ingrati. Etenim si quæ bona præstantur filiis, redundare censentur in patrem; haud sanè scio gentiumne vlla de Ignatio adhuc studeat meliùs mereri. Angustos fines habet Belgium Catholicum, iamq̃e annis propè octoginta grauissimis inrestini belli laborat incommodis; ac nihilominus terrarum nullam sol videt paribus comprehensam spatii, quæ Sociorum numero vineat aut Collegiorum. Iam verò cultum honoremq̃e Ignatio à Belgis habitum, eũ sæpè aliàs, tum illo potissimùm tempore, quo in Diuos à Gregorio XV. Pontificè Maximo solennibus cærimoniis relatus est, propè maiorem fide omnis admirabitur posteritas. Quid magnifica facella dicam, arasq̃e marmoreas honori illius positas, Antuerpiæ, Bruxellis, Gandavi, aliisque vrbibus, arte cum prætio certante? Nec modò in Societatis nostræ templis, sed in Parochialibus quoque & Collegiatis non vnâ vrbe, aram suam & effigiem, & quotannis solennem cultum, obtinuit Ignatius. Ac ne longiùs abeam, hic ipse annus sæcularis, tanto vbique Belgarum gaudio, tam inusitatis triumphis celebratus, satis superq̃e quo sint animo in sanctissimum Patrem, eiusq̃e filios, declarat.

Non hîc possũm tacitus præterire Franciscum Xauerium, simillimam Ignatij imaginem: cuius vestigiis, quod quidem constat, tamen si terra nostra calcata non est, tamen Belgarum animis altè impressus fedet amor, & ingens viri veneratio. Nec reciproca illius in nos beneficia desiderantur. Dunkercam solam, nostrarum vrbium propè minimam, appello. Petrus Normannus, nauigij bellici Xaueriano nomine insigniti Præfectus, opulentam prædam hosti creptam imposirà suorum paruâ manu in portum inuchendam miserat. Haud procul portu tres Batauorum naues bellicæ aduolant, recuperaturæ prædam. Nostri viribus longè impares, periculiq̃e præsentis magnitudine exterriti, votum nuncupant Xaucio. Repentè oborta caligo, eos conspectu hostium creptos, leni flatu in Mardicanum portum feliciter appellit. At Normannus eodem itinere ingentem nactus Hollandicam acerrimè dimitabat, appensis ad supremum malum Xauerij lipsanis, eũ hostis grande ferrum globo vtrimque armatum in confertam nostorum classiariorum turbam eiacular. Mira res, illæsis omnibus illa pestis sine

S. Xauerius colitur in Belgio, & miraculis clarèt.

damnio ad malum principem corrui, tamquam Diui reliquias veneraretur. Mox tormento nostro imponitur, excutiturque in hostem, tantâ laceratione nauigij, vt, nî se dederet, certò fuerit fluctibus hau-riendum.

Similem armati fetri innocentiam, imploratâ Xauerij ope, expertus est in eâdem naui Norimanno suffectus Ioannes Vercliten. At Ioannes Vriensius dum mare decurrit minore nauigio, & vetustate suâ propè fatiscente, in hostilem viginti onustam tormentis imprudenter incurrit. Percussis iusto metu epibatis (erant enim meritò in mare dandi tantillo lembo pitaticam agentes) ipse confidenter malo appensâ lipsanotheçâ, Maçti virtute, inquit, commilitones; nihil in præsens aut nauis aut vestra corpora patientur. si fallo, reum fluctibus præcipitate. Adhuc loquenti glans ab hoste iam vicino in pectus adacta, antepedes innoxia concidit. Mox & ventus, adspirante vtrique Xauerio, lembum eripit præsentis exitio, hostiumque conspectu. quâ fortunâ exultantes nautas haud leuius à procellâ ingrauescente discrimen tantum-non perdidit: sed reliquiis Xauerianis in pelagus fune demissis, Nauarchus similis vaticinanti, iam renis opus habebimus, Socij, & ventos, inquit, implorabimus, quos nunc patrono Xauerio deprecamur. Fidem dicti probauit euentus. Quo spectaculo attonitus captiuorum aliquis, Caluianam hæresim è vestigio abiitauit. Huiusmodi portentis tanta Diuo apud nauticos conciliata existimatio, vt consensuri Reliquiatum aliquid suppliciter petant, certissimum aduersus hostes tempestatèque præsidium. Iam ægrotis mortalibus quòties restituta sanitas ope Xauerianâ?

Priuata ista sunt: hoc publicum, quod in Chronico Belgico Miræus, & Annales nostri, haud sanè otiosè obseruant. Anno sæculi vigesimo secundo, nocte Kalendas Decembres infecutâ, Mauritius Comes numerosâ ac validâ classe Antuerpiam petebat, iamque spe deuorauerat, professus solos obstare posse Superos susceptæ expeditioni. Superbam vocem excepit improuisa tempestat; quâ, nauibus inter se collisis, subitoque gelu rudentibus constipatis, propius nihil fuit, quàm vt Mauritius ipse cum suorum plurimis periret. Cælestis procul dubio ea vis fuit; & passim Antuerpienses diuo Xauerio, cuius dies proximè illucescebat, acceptum beneficium referabant. hoc magis, quod eodem die Marchio Spinola, machinationum hostilium ignarus, in castris iuxta Ruræmundam eum patronum elegerat Regij exercitus, quem ducebat.

Decemuirorum alter Belgium illustrauit Petrus Faber, primum si-
*Petrus Fa-
ber in Bel-
gio,*
 dus post solem Ignatium. Sanè Fabro, si vctum quaeritur, sua potissimum incunabula debet Belgicâ Societas. Louanium venit famâ nominis iamdudum notus, ob res præclarè in Germaniâ gestas: præsens famam virtute superauit. Consulebat Fabrum, quamuis morbo decumbentem, grauiissimus quisque; erantque responsa eius oracula. Plurimos, etiam præcipuâ dignitate viros, piis commentationibus exercuit: plurimos, ac ferè lectissimum Academiæ florem, Societati aggregauit; aliis Religionibus nihilo transscripsit pauciores: seminarum Cœnobiiis certam Religiosæ vitæ formam postulantibus scripto tradidit: Franciscum Stradam eloquentiæ prodigium ipse armavit, produxitque in arenam:

arenam : Cornelium Vishauæum magnis experimentis in perfectissimum vitæ spiritualis Magistrum efformauit : denique Traiecti ad Mosam, quâ priuatis colloquiis, quâ concionibus publicis, primam Societati ad obtinendum deinde Collegium peperit commendationem: quorum pleraque suprâ commemorata sunt.

Post Fabrum illuxit Belgio Iacobus Lainius, alter ab Ignatio Præpositus Generalis : cui viro aliûmque doctrinâ, sapientiâ, eloquentiâ, grauitate parem ætas sæcularis tulcrit, nescio. Hic Antuerpiani iecit fundamenta Collegij; Louanienfes Socios graui pressos inuidiâ subleuauit; Margaretam Austriaco-Parmensem, Belgij eâ tempestate Gubernatricem, quamuis per se nobis addictam, maiore inflammarit affectu; Granuellanum Cardinalem deuinxit; Viglio, Sanctioris Senatus Præsidi, nostrum Institutum inuictis rationibus probauit.

*& Iacobus
Lainius
Præpositus
Generalis,*

Alphonsus verò Salmeron scriptis in nouum Testamentum Commentariis celeberrimus, iteratò Belgium suâ luce recreauit: duos Cardinales diuerso tempore ad Philippum Regem Legatos supremo Romani Pontificis imperio secutus. Paschasius denique Broëtus natale solum habuit Belgium in agro Cameracensi. Nam quòd Picardus vulgò existimatus sit, hac causâ factum: Flagrante inter Austriacam Valesiamque Domum bello, Broëtus, ne Parisiorum vrbe, vbi studiis operam nauabar, excedere cogeretur, pro Picardo se gessit, proque eo exinde habitus est: id quod non semel P. Roberto Claiissonio, quicum familiariter vixit in Galliâ, narrauit ipse, & à Claiissonio nostri Seniores audiuerunt.

*& Al-
phonsus
Salmeron.*

*Paschasius
Broëtus ex
decem pri-
mis, Belga.*

Præter hos quinque ex decemuiratu Patres, alij quoque illustres viri aliunde orti vixere apud nos, & cælo Belgico claruere. Hieronymus Domenecus, quem primum Siciliæ Prouincialem viuens Ignatius instituit; Franciscus Strada, ab eodem Ignatio Prouinciæ Aragoniæ Præfectus; Andreas Ouicdus, qui post Nunnium Barretum Æthiopiæ Patriarcha inedia, vincula, carceris pædorem ac dura omnia incredibili constantiâ perpressus, nihil magnis Martyribus distare creditur; Hieronymus Natalis, qui pro Ignatio Ignatiique successore Lainio vniuersam lustrans Societatem, vnaque Constitutiones promulgans, cum venisset Louanium, tantâ se voluptate ex Sociorum integerrimâ vitâ perfundi fatebatur, vt perpetuò istic degere peroptaret. Eo præsentè, prima Prouinciæ Comiticia celebrata; lectusque Maximilianus Capella primus in Urbem iturus Procurator, is quem Louanij inter nouemdecim Belgas vno tempore Societati adiunctos, Petrus Faber in Lusitaniam mittere parabat. Sed Capella mox secum ipse pugnans, manendum cum suis statuebat magis quàm abeundum cum alienis. eamque mentem haud parum firmauerat audirus primæ notæ Concionator, in leuitatem hominum inuchens, quòd ad vnius adolescentis vocem (Stradam designabat) tantâ expectacione concurrerent. Placuit tamen officij causâ, aut instigante potiùs Numine, postremam dicere Fabro salutem: quem cum ad Vishauæi ædes offendisset Faber; salutarum anteuertens, Anne & tu, inquit, Maximiliane nobiscum? quam ille vocem tamquam cælo missam accipiens, subito reponit, Volo & ego vobiscum, Pater. Inde in domum ingredi iussus, vbi Strada sarcinas colligebat,

*Domenec-
cus, Stra-
da, Ouic-
dus, Na-
talis, in
Belgio,*

duodeuiginti reperit eiusdem mentis lectissimos iuuenes: quibus aggregatus, ac domum redire pertæsus, clauem cubiculi amico tradit, suppellectilem domesticam cutaturo, transmissuroque ad parentes. Quid Hætoës illos dicam, Edmundum Campianum, Robertum Sothuellum, Thomam Garnetum, Henricum Walpolum, Ioannem Ogilbæum, Dominicum Collinum, Camillum Constantium, aliosque quos ad martyrij gloriam Belgica nostra non genuit quidem, sed educauit? Camillum Alberti Principis stipendia metentem hoc ipso sæculo vidit Ostenda. Inde in meliorem transiit militiam IESV duce; cuius & castra in vltimos mundi fines secutus est, cui profudit & vitam. Hic ille est Camillus, quem Fitandi in Iaponiâ ex ipsis flammis Belgico sermone perorantem audiuit Batauus, eò tum fortè suis nauibus appulsus: cui quamquam iucundum erat spectaculum ardens Iesuita, tamen viti animus constantiaque stupori fuit, & obtinuit vel ab hoste præconium. Collinus quoque ex equestris turmæ apud nos ductore CHRISTI miles effectus, generosum sanguinem martyrio reseruauit. Campianus, nauatâ studiis operâ Duaci, diuino impulsu actus Romam, ab Euetardo Præposito Generali Societatem impetrauit. Walpolum Missio castrensis habuit aliquamdiu. Garnetum Societati protulit Audomarense Anglorum Seminarium sub Ægidij Schondonchi Brugensis institutione: Tironem habuit Louanium. Sothuellum docuit Lessius, illo dignus discipulo Magister. Ogilbæus è Scotorum Seminatio, quod sub Societatis regimine olim Louanij, nunc Duaci est, nobis socius accessit.

Infinutum sit recensete nominatum illustres viros, qui aliunde orti, virtutum doctrinarumque lumen Societati Belgicæ intulere. Pettum cetè Ribadeneiram tacitus præterire non possum, quo præcipuo apud Philippum Regem auctore Belgium possidemus. Is post Stradam Louanij nactus Latinæ campum eloquentiæ, præter admittanda multa, ingens illud Societati decus peperit Iacobum Ledesimam Hispanum, ingenij doctrinæque portentum, de quo infra nonnihil erit commemorandum. Post Ribadeneiram, aliquot annotum interuallo, in idem stadium ingressus Robertus Bellatminus, qui postèa Cardinalis fuit, septennio toto in D. Michaëlis æde Romani Oratoris nomen cum insigni laude sustinuit, ac præterea dõmi Sacram doctrinam & Hebraici sermonis præcepta tradebat.

Sed post illud externum lumen, domestica tandem patriæ sideta, quotum natiua lux gratior, aliquando aspiciamus. Neque enim externâ tantum luce splendet Societas Belgica: ipsam etiam Belgium, si fas est dicere, in exteris regiones, Germaniam, Galliam, Italiam, aliasque remotiores terrarum oras, lumina quædam sua diffudit. Italiæ dedimus Mercurianos, Cotnelios, Berchmannos; Siciliæ Vishauæos, Vinckios, Danieles; Germaniæ Canisios, Goudanos, Delrios, Busæos, Deckerios, Becanos; Galliæ Manatæos; Indiis Barzæos, Trigaultios. Verum ne magna nomina temerè congestisse videamur, ex illustrium Belgatum copiâ nonnullos distinctè proponamus, non ad solam ipsorum glotiam; sed ad æmulationem quoque nostram; vt patrias imagines contemplati, virtutum similitudinem studeamus in nos imitatione traducere.

Illustres

Ribadeneira,

Bellatminus.

LIBER SEX
 Illustres Belgas
 merito laudibus
 merito, sic cen
 in eo pro ment
 abatur morui,
 in accipiti no
 dignus. Et vo
 pro animo p
 dicere volent
 mudo, vel alie
 et eum nos m
 interpretor
 in exemph
 prouocare & il
 tua, eloquent
 namquam mult
 omnia con
 omnia con
 sunt præ
 ingrate, aut d
 ornellos, si
 agi sunt præce
 equitate suo
 uatuz nomen
 uatuz magnit
 uatuz antegr
 uatuz accept
 uatuz gaudi. Fra
 uatuz uatuz d
 uatuz agi prop
 uatuz uatuz acclio
 uatuz quanto C
 uatuz uatuz Cani
 uatuz uatuz d
 uatuz uatuz typis
 uatuz uatuz I
 uatuz uatuz curarar,
 uatuz uatuz copiose b
 uatuz uatuz pueri
 uatuz uatuz velut
 uatuz uatuz Ceteras ei
 uatuz uatuz exhibe
 uatuz uatuz viri præc
 uatuz uatuz Germanic
 uatuz uatuz toto S
 uatuz uatuz Iesuitarum
 uatuz uatuz præc
 uatuz uatuz fuere

Illustres Belgas dicturus, illud mihi propositum ab initio profireor, *Aliquos illustres Belgæ:* viuorum laudibus abstinere; quorum, teste Velleio Patreulo, vt magna admiratio, sic censura difficilis est. erunt illi magna pars sæculi secundi, & in eo pro meritis suum inuenient Homerum. Soli extra inuidiam laudantur mortui, & securè laudantur soli. Nam viuentium fama adhuc in ancipiti posita est; cùm nemo laudè dignus viuatur, quin fieri possit indignus. Et verò quis sapiens suas viuentis laudes vel exspectet, vel æquo animo patiatur? Pescennius Niger Imperator panegyricum dicere volenti nescio cui dixisse fertur: *Scribe laudes Marij, vel Hannibalis, vel alicuius Ducis optimi vitâ sancti; & dic quid ille fecerit, vt eum nos imitemur.* Hanc ego vocem quotquot viuunt Sociotum intepretor: cui me obsequi par est, & sepultam Patrum virtutem in exemplum nostrum velut ab inferis excitare. Ceterum quæ magnos faciunt & illustres viros, hæc ferè sunt, eximia viræ sanctitas, doctrina, cloquentia, prudentia, res Deo Religioniq̃e fortiter gestæ. Et quamquam multorum propria quædam excellencia est (non enim omnibus omnia concessa, sed alios sanctimonia, alios sapientia, alios alia dotes commendant;) quoniam tamen plerique plus quàm vno aliquo genere sunt præstantes, haud visum operæ pretium certas in classes distinguere, aut definita rerum capita persequi; sed quo ferè vixerunt ordine nonnullos, sine tacendorum iniuriâ, nominare verius, quàm quibus digni sunt præconiis exornare:

Agmen iure suo ducat, qui post Decemuiros Transalpinorum primus Societati nomen dedit Petrus Canisius Nouiomagus: qui iam tum *Petrus Canisius.* puer, futuræ magnitudinis specimen dedit, ætatem moribus & omni virtute longè antegressus. Is nobis diuinitus destinatus, à Petro Fabro in Societatem acceptus Mogunriæ, mirum quantum suo accessu Sociis attulerit gaudij. Franciscus Strada continuo in urbem scripsit ad Ignatium gratulatorias de tam insigni quæstu, orauitq̃e debitas diuinæ bonitati grates agi propter insperatam ingenij tam excellentis totq̃e dori- bus præditi accessionem. At Canisius iam noster quæ gesserit scripseritq̃e, quanto Catholicæ Religionis bono, immensum sit explicare. Primus calami Canisiani labor; Catechismus fuit; quem Viennæ scripsit iussu Ferdinandi Regis anno M.D.LI.V. atque hoc primum à Societatis homine opus typis vulgatum publicam adspexit lucem. Tertio post anno Wormatiæ, Louanensium Doctorum rogatu, quos eò Canisius euocandos curarat, Catechismi sui scripsit epiomen, breuem illam quidem, sed copiosæ bibliothecæ instar habentem: quem cùm lacte nutritis imbibunt pueri, quemq̃e linguis donatum omnibus meritò Christianus orbis velut absolutissimum Fidei nostræ compendium amplexus est. Ceteras eius lucubrationes recensere non est animus, quas scire cupientibus exhibebit Catalogus Scriptorum Societatis I E S V.

Facta viri præclara domi forisq̃e sine numero celebrantur. Domi primus Germaniæ Superiori Prouincialis impositus ab ipso Ignatio, Societatem toto Septemtrione propagauit, eâ causâ vulgò existimatus auctor Iesuitarum. Mortuo Ignatio, in iis Comitibus quæ prima Societatis genitalia fuere nouo Generali Præposito creando, ipse potissimum

communi suffragio electus est, qui Latinè ad Congregationis Pates peroraret, moneretque, vt ritè atque ex Societatis legibus summum crearent Magistratum.

Sanè Canisij apud Socios summa semper fuit auctoritas; merita verò tanta, vt quod de Lainio dicebat Ignarius, non impari ratione de Canisio dixerim, haudfacilè apparere cui præ illo debeat Societas. At ille domi tantus, foris etiam exstitit maior. Melanchthonem, Schnepium, Pistorium, Sarcerium, Bullingerum, Brentium, aliasque belluas CHRISTI vineam vastantes, vsque eò exagitauit, tantoque nominis sui terrore compleuit, vt præsentiam viri neutiquam sustinerent, multoque minùs formidabilem potentiam petorantis. Vnus ipse plus quam Herculeâ audaciâ omnia hæresum monstra voce, calamo impugnavit, vicit, triumphauit. Hinc conuitio Canem Austriacum dixere, lupis nempe illis perpetuo latratu & morsu grauem, qui oues CHRISTI innumerabiles, vel iam raptas extraheret è faucibus, vel, ne raperètur, seruaret. Constat Pontificum, Regum, Principum testimoniis, hoc potissimum Atlante Religionem Catholicam, quæ aliàs totâ latè Germaniâ perierat, sustentatam fuisse: sine Canisio, si quid hæreticis credimus, Regnum Papisticum corruerat. Albertum Boiorum Ducem dicere solitum accepimus, Petrus Apostolus, & Paulus (is erat Hoffæus Canisio comes) docuerunt nos legem tuam, Domine. Ferdinandus Romanorum Rex, in summâ temporum perturbatione, vno maximè Canisio sustentante, Christianum retinuit Imperium: quem idcirco in omni vitâ coluit tanquam alterum parentem. Viennenses infulas à Ferdinando semel iterumque oblatas, ac per vim pænè impositas, Canisius suâ se modestiâ inuoluens constantè repudiauit. Eum Germaniæ Præsules contentiosè postulabant, existimantes ab illius capite pendere omnem Catholicæ rei incolumitatem. Academiæ autem omnes Doctorem illum communem venerarunt, monita legesque ab eo accipere magno honori ducebant & gratiæ. Cardinalibus verò quanto in amore ac pretio fuerit, supra fidem videri potest. Certè Otho Augustanus Canisij speciosos ab Euangelio pedes submissâ virtuti purpurâ, supplex aliquando lauit exosculatusque est. At Tridenti Cardinalis Hosius cum æger decumberet, seque ad obitum seriò compararet, statim vt Canisium vidit, tantâ perfusus est lætitiâ, vt continuo morbus abscesserit: id quod precibus sanctitatiq; Canisij acceptum Cardinalis palàm referebat. Quid de Summis Pontificibus dicam? Pius IV. eum ad Germaniæ Principes Legatum suum plenâ cum potestate misit. Quâ in legatione illud Canisio dignum facinus, quia domesticum, minimè præteribo. Interuisebat suos ex itinere Nouiomagenses. Centeni & viceni erant seu propinqui seu affines, magnâ pro se quisque ambitione certantes, quis eum mensâ exciperet: ille officiosam litem ita diremit: hortatur ad publicum vrbis valetudinarium suas singuli symbolas conferant, ibi corpora curaturi, postquam animos caelestibus epulis recreassent. Ita fir: magna dapum copia in nosocomium inferitur; omnes ritè expiati & sacro referti pane, randem mensis accumbant: hilaritet sobrieque, Sanctorum more, conuiuatis. Canisius Religionis pericula propo-

proponit ; deinde obtestatur , vt in auitâ Fide constant . Illi stipulatâ quâque manu promissere constantiam ; neque segniùs seruauere . Potrò tantam apud sacros profanosque Principes auctoritatem Canisio dabant vitæ sanctitas & doctrina , quæ duo sunt propria Societatis eaque validissima præsidia , diuinæ gloriæ salutique proximorum promouendæ . Ceterùm Deus fortissimi Athletæ labores haud vulgati mercede remuneratus est , quando viuuum mortuumque multis apud mortales prodigiis nobilitauit . Ferunt adhuc viuuentis rosario , vt olim Apostoli zonâ , quin & solâ Canisiani nominis inuocatione supra natutam multa patrata . Obiit Friburgi Helueticorum , annis grauis ac meritis . Sepulchri magna veneratio est . vrbs patronum sibi adsciuit solenni deuotione , & cenotaphium posuit ex matmore .

Post Petrum Canisium non tacendus Theodoricus & ipse Belga, *Theodoricus Canisii Petri frater,* Petri frater ex eodem patre , ratâ indole iuuenis : nec enim fas naturâ coniunctos diuidi narratione meâ . Louanij hausit amorem Societatis , in quam admitti à Petro fratre experens , Romam ad Ignatium amandatur . cui visus continuò placuit , atque etiam in familiare cubiculi contubernium admissus est . At Ignatio post biennium in cælestem societatem euocato , Theodoricus trium Germaniæ Collegiorum ex ordine Præfecturam gessit annis omnino triginta , Monacensis , Dilingani , Ingolstadtensis . Graui iam ætate , tactus apoplexiâ , omnem litterarum memoriam , adeoque nominis sui (quod Messâlæ olim & Alberto Magno aliisque contigit) ac præterea linguæ vsuum penitus amisit ; nisi quòd duo salutis nomina , I E S V M & M A R I A M , expeditè semper pronuntiaret . obiit Ingolstadtij , ob vitæ innocentiam Angelus plerisque appellatus .

Sed in magni Gasparis Barzæ effigiem , quæ inde vsque ab Indiâ *Gaspar Barzæ* emicat suâ luce spectabilis , aliquando conuertamur . Is ex Zelandis oriundus , postquam studuerat Louanij , variis iactatus casibus , tandem à Simone Rodericio , qui fuit ex primis Decemuiris , in Societatem pro rerum temporalium Adiutore admittitur apud Lusitanos , ipso anno quò Martinus Lutherus Catholicæ rei pestis infelicem animam apud suos Getmanos exhalabat . Nimirum Deus , quasi post grauem iram terris placatus , eodem tempore & leuabat Europam pestilentissimo malo , & nouum Indis Apostolum Xaueriumque alterum parabat . In Conimbricensi Tirocinio versantem subiit animus & cupiditas concionandi . Quod desiderium vbi Rodeticio prodidit , iussus est ad nostros habere sermonem . Vix audiri cœperat , cum subito mouit omnes indifertus incultusque orator : & tamen à Simone interrogatus , quid de se ipse sentiret ; quamquam non successisse tum quidem fatebatur , nihilominus affirmabat se concionatorem fore . Simon , Deo vtique impellente , hominem Sacerdotio inaugurari iussim , emittit in subiacentem vtrique agrum exercitamenti gratiâ . Ibi Gaspar non exquisitis humanæ sapientiæ verbis , sed Apostoli exemplo diuinum spirans ardorem , tantos fecit animorum motus , vt ad loquentis pedes vniuersa sese prosterneret concio , animique sordes generosâ confessione expurgaret . Fuit cum viginti & amplius horas immotus in audiendo collocavit . Quocumque inferret pedem ,

pedem, statim omnia ardebant: tantum à Zelandiæ aquis fetuorem attulit, vr suis ignibus ipsos accenderet Hispanos. Hæc ad Indias fucere præludia: quas, vt attingit, statim igne suo proditus est. Franciscus Xavierius in Gaspare simillimam sui imaginem eum amore contemplatus, eum continuo produxit sparsurum flammam, lateque omnia populaturum, ne diutiùs occultatus sese ipse consumeret. Goa primus laborum fuit campus, vrbs non magnitudine magis quam cuiusvis generis hominum colluione nobilis. Hic vbi Gaspar audiri cœptus est; mitum dictu, tamquam fulmine iceti morales vsuram, concubinas, superstitionem, hæresim, scelera omnia detestantes, ad illius genua publicè accidebant. Sed Ormuzium in sinu Persico præcipuam vitturis suæ palæstram habuit: quam vrbs merito rursitudinum omnium dixeris sentinam. Fidem superat quem istie Gaspar exantlauit laborem, quæ capitis adit discrimina, quæ super humanam conditionem viresque admiranda patrauit. Mercatorum animos ita dicendi ardore commouit aliquando, vt malè partam ex vsurâ pecuniam supra viginti aureorum millia ad illius abiecerint pedes: quod ipse as in subleuandos pauperes & Christianæ pieratis opera conuertit. Illum Iudæi, illum colebant Mahumetani, vtraque gens iurata odissè Christianos. Tanta vel apud capitales hostes veræ virtutis commendatio est. Sanè ad multorum conuersionem valuit ea opinio sanctitatis. Præter alios innumerabiles dedit Gaspari manus anachoreta senex, quem Rex Ormuzij tanto habebat in pretio, vr aquam venerabundus biberet, quâ ille pedes suos abluisset. Quin vsque eò ereuir Sarraënis in Gasparem reuerentia, vr quacumque incederet, vestem, atque ipsa pedum vestigia exosculati beneficium haberent. Quodque portento simile omnibus visum, vnj Gaspari suum fanum Christianis omnibus inaccessum patère, ei que omnia superstitionis suæ sacra perspecta esse voluerunt. Et profectò hac insolenti Mahumetanorum beneuolentiâ in Catholica rei gloriam opportunè vsus est Gaspar. Claro aliquo die magnam, quod solebat, post se trahens Neophytorum cateruam, incredibili confidentiâ ad fanum illud pergit, perfractisque foribus, ingentem crucem defigir in loeo, Mahumetanis horrendum clamorem & fremitum dantibus, neque tamen vim repellere ausis. ad eò barbaros consternatos habebat tanti facinoris audacia. Ex eo die fanum suum deseruit supersticio, quod defixâ cruce pollutum insani illi detestabantur, obtinuitque Religio Christiana per Gasparem tam generosi facti imperterritum auctorem. quo facto, parne aliud vmquam paratum India viderit, incertum. Sed agebat haud dubiè Barzæum diuini Spiritus præsens instinctus; qui & aliàs non vnâ re manifestè se prodidit. Nobili Lusitano vitâ perditissimo, & confessionem respuenri, Gaspar morbum precatus inrulit: quo setox ille tandij cruciatus, donec facti pœnitens, simul noxas dolenter aperuit: simul pristinam recepit sanitatem. Alterum vindictæ cupidum per salutem obtestatus vt condonaret iniuriam, eum ille impiâ voce iactaret vindictam salute potiorem; indignatus Gaspar, maiori que astu percitus, Antea stini meridiem, inquit, quam nunc contemnis salutem, magnis votis frustra inuocabis. Vaticinium dies consecutus ostendit: ille morbo repente

pentè tactus, & Confessarium inclamans, dum turbata familia quærendo Sacerdoti dat operam, interea impiatus expirat. Hoc quoque Gaspat habuit non absimile Xauerij: Lusitano sermone verba faciens, à Regij sanguinis Sarraceno, Lusitanicæ prorsus linguæ ignato, perfectè intellectus est. Valuit prodigium ad persuadendum homini Christianam Fidem. Iam fama Gasparis Constantinopolim perlata, Christianos illos ad viri desiderium inflammat. Mittitur honestissima legatio, sed in statione Batzæum obedientia retinebat. Xauerius Ormuzio exire venterat, zelum illius omnes terrarum oras complexum prudentiâ moderatus: quo iam & ipso Iaponiam meditante, reuocatus Batzæus, Provinciæque pro Xauctio præpositus, defectis aliquando inter concionandum vitibus, quanto omnium luctu, tanto rei Christianæ damno elatus est. Vir planè heroicus, altera cum Xauctio Indorum gloria, eiusdemque retum gestarum vitæque laudatissimæ verus æmulator; & aliquando similes cum eo (sic sperare iubent merita) honores Supremi sacrorum Iudicis solenni iudicio decernendos diuisurus.

Hæc duo sunt quæ adhuc spectauimus maiora lumina, Barzæus Canisiusque; quorum præcipuè radiis per vtrumque orbem illustris incedit Flandro-Belgica Societas. Nunc astra cetera, quibus Belgicum micat cælum, leui oculorum coniectu intueamur.

Cornelius Vishauæus, de quo sæpè meminimus, vir candidissimi pe-
 ctoris, domo Mechliniensis fuit. Is ante initam Societatem annis om-
 nino quatuordecim interdum noctuque textum hortenti erine cilicium
 super nudâ carne gestauit. Tantam sibi sanctimoniam opinionem colle-
 getat apud omnes, vt eius vitæ acta conscriberent multi, perque alias
 terrarum oras circumferrent; neque iam esset vllus Belgij angulus, quin
 Cornelij nomine personaret. Diuinitus de instante Sociorum aduentu
 præmonitus est; & postquam veniant, diuinitus ædes illorum hospitaes
 edoctus. Cornelium Belgarum primum in Belgio adscripsit Faber (nani
 Canisium paulò antè adscripserat Moguntia) anno M. D. XLIII. Vnius
 accessus plurimis valuit ad exemplum; & ingens Societati parta com-
 mendatio est. Testatam communi voce illius sanctimoniam ad patienti-
 tiam Lydium lapidem exploraturus Faber, mille hominem tentauit mo-
 dis. Stradæ iuueni concionaturo Vishauæum iam prouectum ætate, tot
 grauem meritis, & collectâ sanctitatis famâ nobilem, iubebat ire co-
 mitem ad læuam, & gestatâ clepsydram in suggesti gradibus attemperate
 spatia dicendi. Sexcenta huiusmodi fuere experimenta, quibus Cornelius
 nihilo factus impatientior, virtutem suam verè auream probauit, ex eoque
 tempore summo in pretio apud Fabrum Sociosque fuit, ipsumque adeo
 Ignatium. Illud in ipso Fabro edidit memorabile. Præcocem Louanio
 abiturum in Lusitaniam paranti, patuâ prece tertianam, & simul morant
 trimestrem, Academiae illi fructuosissimam, iniecit. Iustus deinde pre-
 cem vertete, pepulit repente morbum, vti suprâ diximus, quo iam Fa-
 ber depositus ab ipsis Medicis habebatur. In finibus, Cornelio auctore,
 Religiosam vitam amplectentium fuit numerus. Castimoniam suauissi-
 mum odorem amoremque, quibuscum ageret, afflabat; ipse perpetuò
 seruauit illibatam. Messanæ in Sicilia (vbi primum Societatis Tiroci-
 nium

nium illo Magistro fuit) prouetbio ferebatur, nullam viduam virginemve, quantumuis nubere deliberatam, posse vel breuissimum cum Cornelio sustinere sermonem, quin statim, mutatâ mente, in seruandâ ac Deo conseruandâ castitatis desiderium exardesceret. Id ad iocum expertutâ tres haud ignobiles filia, iam nuptiis addictæ, conspiratione in itâ vno tempore apud eum noxas confessione deponunt. Serius repente fit iocus: momento alia post aliam animo mutatæ, nuptiis valere iussis, CHRISTVM Sponsum elegere. Obstupuit vniuersa ciuitas; & illæ ipsæ quæ ludum facturæ venerant, commutationem suam sine fine mirabantur. Alteram capillamenti venustate gloriosam, & ad sola castimonie Religionisque trepidantem nomina, monuit Cornelius; breuî pœnas in ipsis quos tantopere adamaret crinibus daturam. Dedit: caput repentino capillorum vitio deformatum, ac turpis caluities secuta persuasit Religionem. Perspectas habebat animorum lâtebras Vishauæus; & vnum aliquem in confessione nescio quid grande occultantem improuisâ sceleris manifestatione ita perculit, vt collapsum pro mortuo benè diu haberent omnes, donec Cornelij precibus ad vitam reuocatus, publicum miraculi testimonium ipsemet dixit. In fingendis ad perfectam vitæ rationem animis nihil Vishauæo fortius, nihil suauius. Ab eo Tironum Messanæ Magistro mirè se edoctum, & scrupulis plurimis ac molestiis ereptum, fatebatur Iacobus Ledesma; eiusque dicta ac monita tanti faciebat, vt in libellum, qui hodieque asseruatur, accuratè singula referret. Sed nulla res vitum æquè celebrauit, vt frequentissima dæmonum ex infestis mortalium corporibus exterminatio. Iucundum Cornelius habebat cum illis belluis depugnare, & longè desideratissimum adstantibus spectaculum dabat. Id causâ fuit, cur eo munere tantum strepitum adferente diu abstinere iussus, insignem animi æquitatem domesticis externisque hominibus ad miraculum probaret. Constabat enim, illius maximè vocem accidere formidabilem teretrimis illis geniis, & Cornelius ipse hanc sibi gratiam diuinitus concessam nouerat; ac nihilominus nec verbo vinqum nec signo prodidit grauem sibi euenire illius tam raræ potestatis interdictionem. Obiit Laureti placidissimè, quamuis adhuc vires benè robusto corpote constant. Oculi mortuo hilariores; os venustius, & viuo rubore suffusum: animi sanctimoniam, si aliunde nescires, cadauer ipsum certissimis loquebatur indicis.

Exempli vim esse maximam tunc euidenter apparuit, cum Louanij Vishauæus suo in Societatem ingressu multis post se apertam ostendit viam. Illum Petrus Faber, non iste magnus, sed alter ei cognominis, cui patria erant Hallæ; illum Leonardus Kesselius, Hermes Poen, Ioannes Cucillonius, Maximilianus Capella, Daniel Parebruck, Iacobus Duacensis, Thomas Poghius, Adrianus Adriani, Nicolaus Goudanus, Cornelius Brogelmannus, Antonius Vinckius, Nicolaus Lanoius, Lambertus Castrius, aliique Belgarum multi, haud magno temporis intervallo secuti sunt, præstanti indole iuuenes, artium Magistri, & primam Philosophiæ laudem adepti nonnulli, sed & plerique iam Theologiæ Baccalaurei: quorum deinde alij rexere Prouincias, alij mirâ eruditione in ce-

Beyerlinck
in Theatro.

Hist. Societ.
p. 2. lib. 1.

Multi
Vishauæum
secuti, in-
trant in
Societatem:

LIBER

herminis Euro
pato claruer
Nicolaum F
quando ad
mirabilis
vbi que m
tiam, occup
Fructum ex
veteris E
hæreticis,
reduceb
tiam euocat
honorifica
Alphonfi S
postular
Lanoque. I
in German
postularas
poter
vt, et
constumen
uamone va
Belgio suc
adhort
iuent
Goudam à si
vrbis sec
Gou
vire dec
voluit ad
Il. Gallia
partem ad
mitteret Ep
vicinum
Gouda
plezam labo
Louanio p
receptus, Edu
viti in es
stant, cum
Ministr
hibes voci
odium
dolis donis
hæretici don
hadæ, qui a

leberimis Europæ Academiis, ipsoque Tridentini Concilij augustissimo theatto claruerunt.

Nicolaum Florentij à patriâ dixere Goudanum : Bergizomij Pastot *Nicolaus
Goudanus,*
erat quando ad Societatem accessit; ineratque in homine facultas dicendi sanè mirabilis, & instrumenta naturæ atque doctinæ. Itaque celebrabatur vbique maximis laudibus : cumque rescisset populus cum esse dicturum, occupabantur diu antè subsellia, proximisque currebat e pagis. Fructum ex eâ vineâ tulit eiusmodi, vt vescentium cælesti pane frequentia vetetis Ecclesiæ facies exprimi videretur. Opponebat ille se auctet hæreticis, & abductam à Catholicâ Religione plebem in sinum Ecclesiæ reducebat, ipsis hostibus admiratione percussis. Ab Ignatio in Italiam euocatus, prima Venetiis posuit fundamenta Collegij. Bononiæ honorifica Doctoris insignia indeptus, Ingolstadium abiit, vt partes Alphonfi Salmeronis impletet. Ex eâ Academiâ Viennam translatus est, postulante Ferdinando Romanorum Rege, imperante Pontifice Ignatioque. Inde Romam ad prima Societatis Comitiam profectus, iterum in Germaniam ad Wormatiense Colloquium dimittitur, nominatim postulatus à Ferdinando Rege: remque ibi Catholicam aduersus hæreticorum potentissimum & famosissimum quemque tantis animis propugnauit, vt, cum æger ad dimicationem accessisset, atque à Medicis tabe consumendus iudicaretur, in ipsâ studiorum diurnâ nocturnâque contentione valetudini sit restitutus. At malo iterum recrudescente, tandem Belgio suo redditus est; primusque Louanij Pædagogia quæ vocant piis adhortationibus tantopere excoluit, vt Rectores ac Magistri aliam breuî iuuentutem cum admiratione & gaudio sentitent. Ac subinde Goudam à suis ciuibus inuitatus, vbi pro concione audiri cepit, tanta vrbis secuta est commotio, tamquam cælo lapsum hominem accepisset.

Sed prima Goudani gloria, Pij IV. iudicium est: is, pro eâ quam de viri virtute doctrinâque conceperat opinione, Legatum suum in Scotiam ire voluit ad Mariam Stuartam Scotorum Reginam, quæ morte Francisci II. Galliarum Regis vidua se receperat ad suos, partim consolandam, partim adhortandam incitandamque, vt ad Concilium Tridentinum mitteret Episcopos, auitamque intereâ Religionem in suo Regno aduersus vicinum Angliæ incendium conseruaret. Erat prostratâ tum valetudine Goudanus; ac nihilominus boni publici obedientiæque studio, plenam laboris periculi que prouinciam longè ante salutem suam habuit. Louanio profectus est, duobus Scoris nobilibus in Societatem iam receptis, Edmundo Hayo & Gulielmo Crittonio comitatus, qui maximo vsui in eâ legatione fuerunt. Vix ad Lethæ portum in Scotiam appulerant, cum ex Catholici cuiusdam incauto sermone ad hæreticorum autes Ministrorum tes tota celerrimè peruolat. Extemplò tollunt è suggestibus vocem, adesse ab Antichtisto (hoc illi nomine Pontifici Romano odium & infamiam quarunt) Iesuitam Legatum, qui Reginam dolis donisque corrumpet, & nouum euerteret Euangelium. Iam hæretici dominabantur, maximeque spurius Reginæ frater, Prior S. Andree, qui ante illius è Galliâ reditum, euerfis templs, Regnum

occuparat. Sacrificium tamen Catholico ritu in suis ædibus Regina obtinebat. Ceterum Religionem nec licebat absque Ordinum Regni conuentu restitui; & apparebat plerosque, si res tentaretur, repugnatos. Adhæc aditus ita omnes interclusos obteptosque Proceres & Consiliarij tenebant, vix vt tandem Apostolico Nuntio semel atque iterum penetrandi ad Reginam potestas fuerit, per posticum admissio, cum ea fratrem reliquosque custodes de industriâ ad Ministellum quemdam intereâ audiendum ablegasset. Memoratu difficile est, quantum gaudij ex Goudano viso auditoque acceperit præstantissima femina, quantum acceperit animi ad tuendam Fidem. Ex Episcoporum numero quos conuenire studuit Goudanus, & quas habebat Pontificis litteras representare; nemo est ausus sese illi credere, præter Dunkelæ Præfulem, qui passus est ad se venire Itali mercatoris habitu, cui Episcopus scilicet pecuniam deberet. Vbi in secretiore conclaui Pontificiæ litteræ prolatae sunt: ambos ea vis lacrymarum oppressit, diu vt neuter erumpere in vocem potuerit. Intereâ diligenter ad necem Goudanus quærebatur: euenitque, vt mercatorem Gallum rure satellites nacti, variisque illum esse sub eimentio habitu Apostolicum Nuntium, malè verberibus mulctarint, omni licet contestatione negantem sese esse eum quem quærent: ac fortè etiam confecissent hominem, nisi iam urbem retractus pro mercatore qui erat agnitus fuisset. Ita liber dimissus est, acceptis verberibus ditior, merce profectò haud paulò iis quas tractabat vtiliore, si vti nouisset. Portus quoque omnes obsederant hæretici, ne acceptis à Reginâ litteris exitum Nuntius inueniret. At Hayus Crittoniusque eum fideli nauatâ pacti, vt aliquot à portu milibus opperiretur, eò per scapham emisere Goudanum. Qui perfunctus legatione, aliquot deinde annos Louanij vixit, quâ Latino sermone hortatus Academicos, quâ sacras Paginas interpretatus; donec morbo laboribusque consumptum exstinxit annus M. D. LXV. qui ei verè quietis initium fuit.

Nicolaus Lanouus,

Huius maximè viri stimularus exemplo Nicolaus Lanouus Furenensis Canonicus, animum ad Societatem applicuit. is qui postea Germaniæ secundum Prouincialis fuit, qui que in Generali primâ Congregatione, mortuo Ignatio, ad supremum nostri Ordinis Magistratum nominatus est suffragio vno ex viginti, eum & Paschasius & Borgius vnum retulissent, Natalis quatuor, cerera Lanouus.

Leonardus Kesselius,

Sed ad Leonardum Kesselium, & sanctimoniam vitæ, & perpetuâ gubernatione conspicuum, sese conuertat oratio. Louanij, quæ patria illi fuit, in Societatem admissus est à Fabro, eumque aliis vndecim Belgis in Lusitaniam missus ad Simonem Rodericum, amplificando Conimbricensi Collegio, quod Ioannes Tertius Rex Societati nostræ exciabat. Simon ex duodecim illis remisit quinque, & in his Kesselium, seu valetudinis causâ, cui peregrinum cælum oberat; seu quia Lusitani Proceres iniquo ferebant animo, Collegium Conimbricense Lusitanis Indisque erectum occupari ab exteris. Faber reducem Kesselium continuo Colonienfibus Sociis spe futuri Collegij istic degentibus præfuit: quam ille Præfecturam sustinuit tanto eum rerum successu, vt maturè ad eò

adeò ex Lusitaniâ ad hœ remissus fuisse videatur. Ex eo die Kesselius, quoad vixit, Societatem Coloniae gubernauit. Multa istic supra naturam ab illo patrata. A Praeposito cuiusdam Cœnobij rogatus, vt ad Cœnobitam mortem iam proximum accurreret, paruit. Æger delectatus virtute Kesselij, collectis viribus, ab vltimâ pueritiâ vitam suam repetere confitendo incipit. vixque iam cœperat, cum ecce tibi vis morbi remittit: neque finierat, eum leuatus omni morbo surrexit è cubili, suisque pedibus ingressus est, qui paulò antè ad supremum certamen titè fuerat perunctus. Alium occupato corpore malus spiritus exagitabat: is vbi ritè noxas apud Kesselium expiauit, continuò dæmonem ab se excussit; nec enim diuitiis habitare satanas poterat, vbi per Sacramentum reconciliationis ius amiserat domicilij. Sed illud in primis illustre & ad posterorum memoriam commemorandum, quod Kesselio nostro cum Iacobo Ledesinâ, de quo iam semel iterumque meminimus, Coloniae intercessit. Compluti in Hispaniâ, atque in Galliâ Parisiis, multiplici rerum scientiæ nauarat operam Ledesina, vtrobique cum ingenti singularis ingenij famâ, quando Louanium quoque sua ipsum traxit inexplebilis sciendi cupido. Hic Patrum familiaritate vsus, maximeque Petri Ribadeneiræ, tandem, post longam septem annorum luctationem, Societati se dedit, admissusque est annum ætatis agens tertium circiter ac trigessimum, exquisitissimæ doctrinæ prudentiæque vir, comparandus planè cum paucis. Louanio iter Romam intendens, dum fortè Coloniae Cœnobium visit Carthusianorum, perque singula oculos ac mentem studiosè circumfert, & solitudinem, quietem, sacrumque illud silentium admiratur; cœpit paulatim animus ad eius disciplinæ formam ptopendè. ac propè iam aberat vt initam à se viam damnaret, cum repente Leonardus Kesselius, casu, an impulsu Numinis potius, superuenit, vtroque Ledesinam compellans, Non hîc sunt omnia, mi frater, inquit: Habet CHRIS T I I E S V Regina Sponsa vestitum aureum pulcherrimâ varietate distinctum. & verò hi sunt, & præter hos alij sunt multi verè homines Religiosi, quorum Deo sunt accepta obsequia. Eam vocem Ledesina non hominis, sed Dei ad cogitationes suas tam aptè attemperateque occurrentis interpretatus, prima consilia resumpsit, magisque etiam confirmatus est, quando haud multò post nouum ab eodem Patre accepit oraculum. Inambulabat domi Ledesina, de castitate perseverantiâque sollicitus, quando hæc Dei dona esse cogitabat. Fit obuius hîc quoque Kesselius, atque ex improviso, Certus esto, inquit, Deus tibi castitatis & perseverantiæ dona concedet. Hæsit priuim Ledesina attonitus, vnde ea viro notitia; tum Dei erga se benevolentiam veneratus, pulsus ex animo angustiiis, respirauit. Hoc quoque Kesselio accidisse memorant prodigiosum. Ignatij videndi magno ardebat desiderio, eâque causâ Romam cogitabat. At Ignatius eum Coloniensibus necessarium existimans, vetuit abire statione; atque interim scribebat, si Deo gratum foret, aliis mille modis voti compotem facillè futurum. Enimverò gratum fuisse Deo res ipsa comprobauit. Ignatium spirantem Romæ diuina vis Kesselio Coloniae spectandum, & quod mirere, cum otio alloquendum stitit. Ceterum Leonardus tamen Coloni-

loniam suam perpetuò excoleret; Nouiomaguin tamen Belgij urbem, quò spes vocabat magna Collegij, subinde euolabat. Ibi ad eum tanti confitentium fuère concursus, vt, quamuis dies totos sui copiam faceret, ægrè tamen multitudini faceret satis. Affirmabat tale sibi nihil vniquam vsu venisse; nec audiendis illis solère defatigari, sed tam recentibus fuisse viribus post impositum laboribus finem, quasi tum primùm eos inchoaret. Negabat quoque hospes eius Canonicus, annum ante centesimum tantos in eà vrbe fuisse conspectos vel auditos ardores. Tam pulchris initiis haud perinde bonus exitus respondit. Pia virgo, quæ suos Canisios, Petrum & Theodoricum, fororis filios in Societate habebat, ædes suas & quamdam aream Leonardo in Societatis vsu obtulerat; ac fratris sui maximè repugnantis consensum aureis mercata octingentis, donationem ritè confecerat. Id vbi vulgatum est, primariorum nonnulli conscientiam prauæ religionis contrariam sibi Societatem fore intelligentes, fictis criminacionibus in eam commouent Senatum, & ipsum in Religione nutantem. Extemplò Senatus renuntiarum Kesselio iussit, vrbe faceretur. Adcrat tum ipsi illi virgini moribundæ Leonardus, & migrantem animam consuetis Deo precibus commendabat. Quo in munere eum interpellari haud sunt passi familiares. Vbi illa excessit, accepto Senatus edicto, per summam iniuriam possessione domus ipsâque eijcitur ciuitate. haud impunè profectò: nam & Consul, qui præcipuè auctor facinoris fuerat, geminâ prole in altercatione mutuo ferro necatâ orbatus est, breuique tertium ipse funis accessit. Senatorum alius, qui pronuntiarat edictum, lentâ febre, &, quod tristius, desperatâ animi salute contabit.

*Daniel
Parebruck*

Idem qui Kesselum dies, dedit & Societati Danielem Parebruck Teneramundanum, magni animi virtutisque virum, cuius maximè patrocinio leuata prima Sociorum Louanij egestas. Rem præclare in Sicilia gessit Panormi, Catanæ, aliisque locis; ac præcipuè in oppido Italâ, vbi & populum ipsum & Abbatiam Monachorum sancti Basilij ad egregiam Christianæ vitæ formam excoluit; Græcisque eorundem ritibus, quos per imprudentiam despiciebat populus, publicè explicatis, quam merentur auctoritatem venerationemque conciliauit. Interdum & per Diœcesim Mamertinam omnem excurrit, Apostolico ritu oppidatim & pagatim catechisticas inducens scholas; nec cum viarum modò laboribus, sed cum fame, siti, rerumque quas natura desiderat inopiâ luctatus, æquissimo semper animo lætoque, & ad dicendum quæstionesque grauissimas explicandas semper prompto, tametsi & librorum copia, & otium ad commentandum deesset. Ad Palæstinæ sacra loca ab impietatis tyrannide vindicanda ingens erat homini ardor, eaque spe non modò aliis disciplinis pectus imbuerat, sed Græcam quoque linguam & Hebræam didicerat accuratè. Inter hæc studia cum esset Montis Regalis Rector, Panormum fortè digressus, morbum mortemque non improuisam inuenit. Multis antequam obiret diebus, Rectori Panormitano Paulo Achilli, & ipsi Prouinciali Hieronymo Domeneco (à quo hæc consignata litteris accepimus) confirmauit visum sibi esse iuuenem vnâ cum duobus comitibus, ac denuncia-

tiasse,

tiaſſe, mortem ipſo CHRISTI Natali à meridie oppetendam. Narranti fides timidè habita, propter vim morbi, cùm nemo ſperaret ad eum diem extrahi poſſe vitam. Extracta eſt tamen, ac tunc magis de viſi fide dubitatum, cùm cauſſa mortis noua nulla appareret. At ille nihilominus, planè vt prædixerat, poſt meridiem, leniter ore ſubridens, vix ſingultu edito, vinculis ſolutus eſt corporis. Inter cetera æternæ felicitatis indicia habitum eſt, Collegij Regalis continuò poſt eius mortem facta res melior. Nam migraturo Patres certatim multa commendabant; quæ vt alacer acceperat, ita fideliter exſecutus, ſui Collegij memor haud dubiè credebatur.

At ſi quem virum Belgam illuſtrem, deſque ipſo benemeritum Belgio, habuimus; iſ proſectò eſt Adrianus Adriani, domo Antuerpienſis, de quo non pauca primo huius Libri Capite commemorara ſunt. Ad Societatem ineundam præuia Viſhauæi duxere veſtigia. Eum Ignatius vbi pertractauit Romæ, poſteà inter Socios Angelum non dubitauit nominare, morum alioquin acerrimus cenſor. Difficilem periculoſamque corporis ſectionem, vrgente vi mali, paſſurus aliquando, nocte designatam carnificinam præcedente, cum ingenti fiducia Deum obteſtatus, neceſſitatem ſibi tam grauem ſubeundam deprecabatur. nec fruſtrà: repente ad precantis aures clara vox allapſa eſt, Sanus eſto: & cum voce ſublato malum, & ſanitas reſtituta. Puerum trimum diurnis nocturnisque dæmonum ſpectris miſerè agitatum, cohorreſcentibus pilis, ingenti membrorum omnium trepidatione, ad aram ſiſti iuſſit: vbi ſacris ipſe operatus, parentibus filium incolumem omni que deinceps infeſtatione liberum reddidit: cuius etiam fratrem natu maiorem, cùm in eaſdem ſpectrorum formidines incidiſſet, eadem ratione curauit. Viuebat Louanij in diuæ Claræ Cœnobio Aleidis Lutenia, virgo annoſa nata quatuor ac viginti: ea cùm ſextum iam ſeptimùmve diem morbo conſiſtaretur, ardentiffimè poſtulat acciri ad ſe Adrianum Collegij Societatis Præpoſitum. Ex illo præſente ſciſcitur, quid dæmonibus identidem inſultantibus, noxasque vitæ præteritæ exprobrantibus, reſpondere oporteat. Adrianus mitti ad ſe dæmones, ſi redirent, iubet, ſe vtique illis reſponſurum. Fecit quod iuſſa erat virgo, & poſt dimidiatam noctem placidiſſimè animam exhalauit, Nonis Ianuarij anno M. D. LIII. Multo manè Pater eam noſtrorum precibus commendat: cumque D. Claræ templum, quod è regione tum erat, ingrederetur, Sanctimonialium vna feſtinanter accedit, obitum virginis nuntiatura: at ille ſermonem venientis præuertens, Scio, inquit, ſcio obiſſe. Id cùm illa miraretur, atque ad Cœnobij Præſectam referrer; hæſitantibus illis vnde id reſciſſet tandem Adrianus, reſpondit ille, diu ſe cum dæmonibus ſuo in cubiculo luſtatum, moribundæ virginis certamen ſuſtinuiſſe; eam verò expiatoriis ſtammis nunc purgari, è quibus intra triduum eriperetur. Multis ille auctòr ad ineundam Societatem fuit, præſtantibus planè viris, non modò Belgis, ſed Hiſpanis, Gallis, Italique. In eo numero Petrus Spiga fuit Calaritanus, qui Societati poſtmodum in Sardiâ ad ſtabilem ſedem primus aditum aperuit: iſ, cùm Louanij non procul Doctorali laurea abeſſet, repente Sociis adſcribi voluit.

Adrianus
Adriani,

luit. nec multis post diebus suorum litteras accipit, quibus monebatur, vt, postquam Doctoris esset cohonestatus insignibus, togam sibi Doctoralem & cetera pararet ornamenta, magnificoq̄ illo habitu spectandum se suis ciuibus patriæq̄ repræsenteret. Hæ litteræ cum fortè sordidato purgandisque culinæ vasis intento redderentur, risum tenere non potuit, quòd ludicro sæculo tam pulchrè esset illusum. Adriani quoque virtus odor vitæ fuit Cornelio Croco Amsterodamensi, viro præclaris naturæ ac gratiæ donis ornato: qui, vt Melanchthonis Grammaticam eliminaret, suam ipse edidit; & à Ioanne Lusitano Rege ad Conimbricensis Academiæ initia magnis honorum inuitatus illecebris, ire noluit, ne patriæ iuuentuti, quam aduersus hæreticos in Catholicâ instituebat Fide, deesset. Tandem humana fastidians, Societatem iniiit quinquagenarius; breuiq̄ morbo consumptus, quàm serus ad vineæ Dominicæ labores accesserat, tam citus ad denarij mercedem peruenit. Et sanè erat Adriano admirabilis quædam in actione suauitas, quâ omnium in se amorem benevolentiamq̄ ita prouocabat, vt ius in animos quòd vellet ducendos habere videretur. Communem illum vrbis Academiæq̄ dices parentem. Louanij viuis ereptus est, pari domesticorum externorumq̄ luctu, anno M. D. LXXXI. ac totius Vniuersitatis humeris elatus, teste Ribadeneirâ, immortalem sui memoriam reliquit cum opinione sanctitatis.

*Andreas
Boccatius,*

Est, & meritò, viris magnis accensendus Andreas Boccatius, qui Apostolici pectoris ardorem in suâ maximè Frisîâ prodidit; quemadmodum supra indicatum. In summâ laborum contentione vitam ducens asperitiam, solo pane ac pisce contentus, bibens profluentem, solo stramine cubans aut assere, vestem quotidie cilicinam indutus, haud vulgarem vel apud Fidei hostes sanctitatis famam obtinuit. quam res quædam, haud sanè frustra in miraculis habita, magnopere confirmauit. Ioannes Bartelius, Senatorio genere oriundus iuuenis, supremis munitus Sacramentis excesserat è vitâ, iamq̄ alterò post mortem die efferendum funus domesticis curabant; cum genarum vni rubram insidere maculam animaduertunt, monstroq̄que attoniti, ad Boccatium accurrunt. Adit ipse ad cadauer, efferti vetat, preces indicit. biduum vota supplicationesq̄ tenuère. redit denique ad vitam Bartelius, perculsis horrore spectantibus. Ad rei famam ingens fit vndique hominum concursus, ad spectandum Bartelium, Boccatiumq̄, quem miraculi auctorem omnes prædicabant. Nec repertus est adeò contumax, qui fidem prodigio abrogare sustineret: non enim sola præsentium auctoritas, sed ipsius Bartelij mutata vita moresq̄ loquebantur. Nam cum dissolutus antea, multisq̄ deditus vitiis vixisset, nunc temperans modestusq̄ agebat, & aliorum vitæ licentiam perstringebat tam acri oratione, nulli vt dubium relinqueret, visum sibi esse rectum quæ post mortem in æternitate aguntur, statum. Patrem verò Andream Sociosq̄ affirmabat diuinitus mundo datos ad errorum caliginem ex animis mortalium propulsandam. Sed illud omnes tenebat stupore defixos, quòd constabat cum necesse litteras, & præter patrium sermonem nihil vniquam locutum; & tamen variis nunc linguis promptè loquebatur, inclamans Deum factis

factis maximè infensum hominibus amore pellicum implicatis, atque iustare miserissima tempora pessumdandæ Religionis, numerumque Ecclesiasticorum ita breuè imminutum iri, vt vnica omnes neque magna mensa capere accumbentes possit. Hic est ille Boccauius, quem ex Antuerpiensis templi arâ sanctissimam hostiam per medios armatorum globos intrepidum extulisse narratum est in loco. Post multorum annorum non solo in Belgio, sed in Prussia & alibi exhaustos labores, dum in eorum præmium à suis Moderatoribus Indias exposcit, moritur Louanij anno M. D. LXXIX. peste sublarus, quæ tunc eâ in vrbe ad quadraginta hominum millia extinxit: ex nostris autem, præter Boecacium, occubère Ioannes Gulielmus Harlemius Rector, magno ingenio vit, ac Latinis, Græcis, Hebraicis litteris perinde eruditus, in docendo Theologiæ curriculo Bellarmini collega; quem & doctrinæ gradu & arate superabat. Ursinus item Gouisonius, is qui Latenses Monachos cum insigni fructu piis instruxerat meditationibus, primusque Sociis Pragensibus præcisse iussus fuerat ab Ignatio. Renerus Reneri nuper Antuerpiæ Rector, nunc exsul, dum Louaniensis Collegij gubernacula mortuo Harlemio susceperat, huc correptus immoritur. Ioannes Iacobi Astenensis nuper Legatum Cardinalem in Prussiam securus, dein de Traiectensis Collegij Rector; vnde cum suis eiectus, sepulchrum quoque suum reperit Louanij. Alios præterea ad duodecim eadem lues absumpsit.

Quid nunc Hentici Dionysij Traiectensium Apostoli labores lo-^{Henricus} quar, vitæque sanctimoniam singularem? ^{Dionysius.} Æterna viri memoria est, quam nec dominantis eâ vrbe hæreseos liuor exstinguet. Is domo Neomagus; Theologiam docuit Coloniae; & ad summi templi suggestum vocatus, magnâ cum dignitate fructuque personam sustinuit. Post id Academiae Dilinganæ Rector solenni ritu inauguratus est. Denique Traiecti ad Mosam confedit: vnde nec ab Hedio Cardinale in Prussiam abduci poruit, obstante scilicet Albano Duce, palàm professio, Dionysium vnum quantrouis militari præsidio sibi esse potiorum. Vt Catholicorum amor erat, ita terror hæreticorum: in quos, quod templi concioni essent angusta, aperto celo fulminabat. Illius ad concionem prodeuntis latus, domumque redeuntis, stipabant aduersus hæreticorum odia carbonarij armati tamquam milites Prætoriani, sanguinem vitamque pro suo, sic vocabant, Apostolo profundere parati. Bina rabulis consignata prodigia possidemus. Vnam pectoris ex dicendi contentione ruperat Dionysius: hinc tabes orta, ex tabe mors. Ægrotanti lac caprinum deferre consueuerat puella ab ipsis muta incunabilis, sed propter morum innocentiam viro singulariter chara. Hæc, illo iam mortuo, nocte quadam vsu accepit linguæ; subitoque exclamans, Patrem Dionysium multâ luce conspicuum sibi adstitisse confessâ est; & sermo ipse miraculum loquebarur. Illud etiam illustrius: cum Nicolao Stratio, nobili viro, atque in D. Scruatij Decano, haud vulgaris contracta amicitia fuit. Pecipere inter se de communi amborum sepulchro. Prior morbum mortemque incurrit Dionysius: biennio post Decanus; cui tumultum facturi dum veniunt vespillones, ecce tibi recessisse ter-
ram

ram sponte suâ, & nudatum feretrum Dionysij, locumque condendo ad larus corpori aptissimum conspiciunt artoniti. quo statim vulgato, vniuersa ciuitas ad spectaculum effusa, ingens prodigium magnâ voce prædicauit.

*Theodorici
Canisii*

Amsterdamum quoque Societati dedit dignum memoriâ Theodoricum Getatdi, prò qualem virum, si viuere licuisset! Is Louanij omnium consensu iudicum primâ Philosophiæ laureâ donatus, cum Iuris studium, non suâ sed suorum voluntate gustasset, in Societatis amorem tantâ vi exarsit, vt, arrepro Romam ad Ignatium itinere, ne patientes quidem iniiciendæ motæ metu duxerit salutandos. Martinus Olanius, vir in perspiciendis ingeniorum dotibus acutissimus, in probandis propè fastidiosus, fatebatur, ex magnâ illâ lectissimâque Collegij Romani iuuentute ad totius Societatis seminarium educatâ solum esse Theodoricum, in quò omnino nihil desideraret. Eum Lamius in Poloniam Petro Canisio ad rei Catholicæ in Regni Comitibus tutelam à Pontifice legato comitem ire iussit. At in ipso itinere vbi Viennam attingit, statim morbo correptus extinctusque est: immaturum sanè Societati nostræ, ipsique adeò Catholicæ Ecclesiæ funus. Pridie quàm moteretur, decumbenti aderat Theodoricus Canisius Petti statet, cum quo iamdudum arctam Louanij familiaritatem contraxerat, quadam morum ingeniorumque similitudine. Inter colloquendum subitò erectus Amsterodamius, Concentum, exclamat, audio Angelicum, charissime Canisi: comitare me, concentum Angelicum audio. Postema eius iam sacro Oleo delibuti velut cygnea vox fuit ad circumfusos Fratres, De vocatione Religiosâ haud magis licet, quàm de Catholicâ Fide dubitare.

*Ioannes
Hamelius*

Non absimilem mortem fortitus est Louanij Ioannes Hamelius, parentibus Bruxellensibus apud Zelandos oriundus, vir linguarum peritiâ, prudentiâ animi, vitæ integritate singularis: Hic Lessij in Theologicis collega, dum lue infecto præstat operam, ipse inficitur, ac quatuor ante mortem horis, cum fortè nostri Litanias quotidiano more in sacello recitarent, ad extremum lectulum clarâ in luce Angelum tutelatem vidit, cui à Socio Adiutote nullam haberi reuerentiam indignatus, Non vides, mi Frater, inquit, adstantem Angelum? ego certè video venerorque, haud quidem meis, sed Litanias ritè recitantium metitis euocatum. Hanc rem ille Adiutot contractâ & ipse lue motiturus, sanctè testatam voluit, ne tam insigne Numinis beneficium Hamelio collatum in tenebris iaceret apud posteros, quas suo ipse silentio iniuriosus nobis attulisset.

*Franciscus
Costerus*

Sed iam diu Francisci Costeri splendor petstringit oculos, magni planè & admirabilis viri: quem posttemum ex Ignatij familiaribus annos abhinc viginti amisimus. Mechliniæ cepit, Bruxellis desit viuere. Laboris supra fidem patiens, plurima simul gessit munia, quæ fortissimum quemque singula grauassent. Vastissimam olim Prouinciam Rhenanam, deinde Belgicam iteratò gubernans, simul habendis concionibus, sæpè die vno ternis, simul confessionibus audiendis, simul scribendis libris, simul disputationibus cum hæreticorum versutissimo quoque

quoque instituendis, vnus ipse par vires homine maiores diuinitus accepisse creditus est. Quis Costerum nescit librorum copiâ parem primis in Societate scriptoribus, fructu etiam superiore? nam, præter quod attulit, commune orbi Christiano bonum, illius scripto multis Batauorum millibus ad arripiendam retinendamve Fidem extitit salutaris. In tot tantisque creberrimis cotpus suum exercebat, ita securus animi vixit, vt somnum ei nulla vnquam cuta interpolaret: quem neque vnquam, licet diutno labore fractus, aut dimidiatâ nocte vix inchoatum, vltra præscriptam legibus nostris horam matutinam extraxit, ne quidem id ætatis senex. Beatissimæ Virginis, cui se infantem à parentibus consecratum ferebat, præcipuus cultor, Sodalitates ei in Rhenanâ Belgicâque Prouinciis ptimus crexit. Illius effigiem in domo Senatoriâ Antuerpiæ, deturbato immani colosso (quod supra diximus) collocauit. Cultoti suo vicem Diua cumulatissimè rependit, sed gemino potissimum beneficio: quorum alterum, illibatus castitatis flos ita perpetuò seruatus, vt nec minimâ cotpotis commotione, ac ne prauâ quidem cogitatione in omni vitâ se pulsatum, frequenter ipsemet fassus sit. Alterum, constans, ac ne breuissimo vel vnus diei quidem morbo tentata valetudo, ad ætatis annum octogesimum octauum, in tantâ laborum contentione. Sub vitæ exitum rogatus, lubénsne moreretur, cum Ambrosio respondit: Ita vixi, vt me vixisse non pudeat; mori autem non timeo, quia bonum Dominum habeo. Denique cum Psalmus ei nonagesimus à nostro quopiam recitaretur, & ad singulos propè versus eorum in se sententias expletas affirmeret; auditis illis, *Longitudine dierum replebo eum*, Etiam hanc, inquit, plus quàm octogenario mihi Dominus sponsonem reseruauit; illis verò recitatis, *Ostendam illi salutare meum*; Hoc potrò, ait, à Domino iam reliquum exspecto: quod à nostro iussus sperare, ne de eo quidem se dubitate respondit. Ita plenus dietum, non morbo, sed ætati succubuit, cum annos septem supra sexaginta in Societate vixisset. Mortui fama commouit magnoperè Bruxellas. Intègra fuète Cœnobîa, quæ tofariorum mitterent aut numismatum copiam sancti cadauetis contactu, vt dicebant, consecrandorum. Vatiæ per Belgium Sodalitates auctori suo parentarunt.

Magnum quoque rebus nostris decus attulit Martinus Antonius Delrio, Antuerpiæ ex antiquâ Hispanæ nobilitatis familiâ oriundus. Acre fuit viro viuendumque ingenium, quod à primâ ætate adeò excoluit, vt Iustus Lipsius Belgarum Soctates Deltium æui sui miraculum non magnificentius quàm veriùs appellare solet. Eiusdem Lipsij hoc quoque testimonium est; nec se legisse vnquam, nec vidisse, ac omnino nescite, sintne Scriptores, quos non Delrius & pctattentâ quidem lectione exhausisset. Adhæc cum retinentissimâ esset memoriâ, incredibile, quàm immensum docttinæ thesaurum suo conclusum pectore circumferret. Vigesimo primo ætatis anno scriptis libris clarescere cœpit: in Supremum Brabantæ Senatam à Philippo II. Rege cooptatus, mox etiam pro Cancellario ius dicere, fiscoque Regio præesse iussus, vix annos natus octo & viginti, in summo stabat honorum gradu, cum ad

Societatem respexit. Ergo per causam negotij cum Rege transigendi, acceptâ ab Alexandro Parmensi Principe potestate, in Hispaniam profectus, in Societatem sese abdidit; expletoque Tirocinio, cum iam ætatis ageret annum trigessimum secundum, ad recolendam Moderatorum arbitrio Philosophiam, talis tantusque vir, rot libris editis clarus, tantis perfunctus honoribus, inter Dialecticorum spineta versari, & cum adolescentibus puerisque de palmâ decertare non erubuit. Eximium illud est, & ad gloriam perillustre, quòd Iustum Lipsium ex Lugdunensi Bataurorum scholâ ad Catholici Belgij nobilissimam Academiam suâ auctoritate traduxit. Tandem post docendi scribendi que celeberrimos labores Duaci, Leodij, Græcij, Salmanticæ, sed præcipuè Louanij exantlatos, acutissimis calculi cruciatibus consumptus interiit, anno M. DC. VIII. cum vix triennio Lipsius præiuisset.

Thomas
Saillius,

De Thomâ Saillio Bruxellensi haud sanè pauca sparsim iam commemorata sunt. Quem non ille, vt Moscos barbaram gentem Christianis mitigaret legibus, laborem leuem duxit? quæ non alacer capitis sui discrimina subiuit? Frequenter soli ipsi per inaccessas horridasque silvas, feris & latronibus infestas, noctu peregrinandum: hieme in gelidis dormiendum niuibus, & vndenis aliquando mensibus continenter immutatâ veste versandum fuit. Quibus tot tantisque, quamuis aliàs firmus corpore & durorum pariens, exhaustus ærumnis, in Belgium cæli causâ remittitur, cum Stephani Poloniæ Regis ad Parmensem Principem litteris, vti suo loco est indicatum. Exinde Princeps, quoad vixit, vsus est Saillio ad sacram Exomologesin, interque eius manus supremam animam efflauit; felicio profectò tam fidi Patris tutelâ in illo supremo vitæ actu, quàm tot suorum laude præriorum. Castrensem Missionem instituit Saillius, cum eâque Collegium Bruxellense annis multis præclare gubernauit. Cum Francisco de Mendozâ Aragoniæ Admirantio ad Cæsarem, ad Poloniæ Regem, ad Archiducem Ferdinandum, cum qui postea Imperator fuit eo nomine Secundus, Alberti Principis iussu profectus est, & aliquot post annis Parisios cum Arschotano Duce, Arenbergico Comite, Ludouico Velasquio, Præsidi Richardoro, ad pacis fœdera inter Hispaniæ Galliæque Reges sancienda. Mortem suam præsensit, prædixitque. In aulâ, post auditas Principum seminarum confessions, de more operabatur factis, iamque diuinum panem & calicem sumpserrat, cum tactus paralyti concidit. Ingens mox toto gynæceo clamor & comploratio. Certatim accurere omnes, & extremam à sancto suo Patre (sic compellere morem habebant) petere benedictionem. Archidux Isabella vetabat moueri loco; at ipse Collegium palatio præoptabat. Quare inter aulicorum manus domum deportatus, fugiente sensim vitâ, placidissimè, ad laborum suorum præmia, decessit. Illud Saillio diuinitus accidisse memoratur. Ingentem vim sanguinis ruptâ ribiâ effuderat. desperabant Medici, non æger: concepro ad Virginem Aspricollensem voto, præsentem illam spectare sibi visus est, cum retelari suâ præside Barbarâ, & audire dicentem Filio suo CHRISTO Domino: *Sine hunc nostrum seruulum aliquanto diutius vivere.* Vixit porrò ad Medicorum stuporem, multò quàm antea

anteâ vniquam sanior, neque vllius in posterum indigens medicinæ.

At Leonardus Lessius Brechtanus ex agro Brabantino, ingenij sui *Leonardus Lessius,* doctrinæque monumentis Prouinciam haud mediocriter illustrauit. Eum primâ Philosophiæ palmâ Louanij donatum Societati nostræ peperit Laurentius Norwegus: qui, quod plurimos singulari gratiâ per Ignatij commentationes ad Religiosum statum adduceret, vulgò Piscator est dictus: estque hic ille Norwegus, qui Louanio in Sueciam profectus, auctoritate Supremi Pontificis Gregorij XIII. ad ferendam Catharinæ Reginæ aduersus hæreses operam, summâ fide, curâ, labore prudentiâque partes impleuit suas; utque illi solatium, ita multis salutē attulit. Fuit Lessio, præter ingenij acumen, propria quædam in docendo perspicuitas; planè ut res difficillimas, maximeque intricatas, summâ claritate dissolueret. Lessium ex omni terrarum parte consulebant docti homines, & Albertus Princeps illo ad res grauissimas frequens utebatur. Paulo V. Pontifici Maximo nouum de Iure Iustitiæque commentatorem quis nescio commendabat: Pontifex manu volumen Lessij profrens, Hic vir, inquit, hic præstitit rem. Haud minor Lessio virtus, quam scientia fuit. Insigne in eo paupertatis studium, rara submissio, æquitas animi inconcussa, quam Louanij maximè probauit. in illâ tempestate Academicâ; cuius auctores adeò nunquam vel verbo auditus est lædere, ut non secus ac sibi amicissimos sincero complecteretur affectu, honore eximio dignaretur, benignè passim apud obuium quæcumque excusaret. Mens in illo humanis omnibus maior, & erecta semper in Deum: ut cælestem in terris vitam agere videretur. victu parcissimo ac pænè nullo vires utcumque sustentans, diuina vel lectitabat assidue, vel scribebat; vel, si accederet, ita loquebatur ad gustum, ut plenè liquidissimâ animi voluptate discederes. Vultus ipse sanctimoniam spirabat. In imbecillo interim corpore morborum examen erat, numero & grauitate certantium: quibus tot malis, sed præcipuis calculi doloribus, aliquando superatus, ex mortalitatis ergastulo in Beatorum transiit domicilium, vbi, diuinâ teste Paginâ, Iustitiæ Doctores fulgent tamquam stellæ. Quorum in numero & Lessium splendere, indubitatum nobis reddunt quotidiana prodigia quæ haud temerè circumferuntur. Amplius quindena, iuratis testibus, nec paucis, & Medicorum iudicio comprobata sunt: plura patrantur in dies. Sed ea res quoniam ad eminentius pertinet tribunal, singularibus commemorandis tantisper supersedendum mihi sentio, dum maior accedat auctoritas.

Nunc ad Carolum Scribanium, Prouinciæ nostræ velut parentem, *Carolus Scribanium,* aliquando veniamus, virum cuius functioni, cuius scriptioni parem. Fuit sanè Scribanus ingenio doctrinâque excellens, iudicio prudentiâque pænè dicam incomparabilis. Rerum, quæ pugnare quodammodò inter se videntur, admirabilis in eo societas: generosissimus animus: cum insigni submissione; summa amabilitas cum summâ auctoritate; perpetuæ maximæque occupationes cum interioris hominis diuinorumque assiduâ curâ & contemplatione. Quod nemo alius speraret, aggrediebatur ipse, conficiebatque ex animi sententiâ. Natum diceres in arduorum expeditionem; & tamen suis

nihil viribus, Deo omnia tribuebat. Antuerpiæ amicus quidam empto nobis frumento, magnâ pecuniæ summâ ad dictum diem indigens, monebat Patrem, aut continuò repræsentandam pecuniam, aut dilatâ solutione fidem Societatis in discrimen esse venturam. Negabat Pater vel obolum esse domi; instantemque nihilominus ad preces ire iubet, ipse pariter precaturus. Haud irritæ preces cecidere. Eodem die ad vesperam persona pia, præsentis ignara necessitatis, illam ipsam pecuniæ summam quæ requirebatur Scribanio in eleëmofynam numerato tradit; tum Scribanius amico, cum voce, En precum nostrarum fructum. Iam illius quanta & apud summos auctoritas! Vix paucis hebdomadis vno alteroque itinere Romam vidit, & complures statim è Purpuratis Patribus, ipsumque in primis Barberinum, qui nunc est Vrbanus Pontifex Maximus, sui admiratione impleuit amoreque; quorum deinde familiaribus litteris persæpè est salutatus. At Ferdinandus I. Augustissimus Imperator litteras & ipse ad Scribanium dedit benevolentiaë plenissimas: ad sese illum utique euocaturus propter consilij sapientiaëque vim, si non aliaë causæ in Belgio retinuisent. Certè quoties Belgarum aliquem è Societate ad colloquium Cæsar admitteret, nihil prius habebat quàm de Scribanij valetudine sciscitari. quod & Romanus Pontifex factitabat. Philippus verò Rex Catholicus duò querebatur; alterum, tanto à se locorum interuallo distare Scribanij sapientiam; alterum, publici iuris factum esse, quem instar mysteriorum penes se vnum habere optauerat, Politicum Christianum. Apud Galliaë Regem Henricum Quartum vrgebant calumniatores, Amphitheatrum Honoris à Scribanio editum flammis esse abolendum: Rex contra, amplissimo diplomate sponte transmissò, ciuem illum suum, Galliciaë Regni naturalem, vt vocant, indigetavit. Quoties Albertus Belgarum Princeps in Scribanij laudes auditus excurrere? quoties Maximilianus Elector Bauarus? quoties Wolfgangus Gulielmus Dux Neoburgicus, quem à Scribanij latere, cum esset in Belgio, negasset auelli posse: Comes verò de Oliuares, idemque Dux de Sanlucar, præcipuus Regis in tot Regnorum gubernatione adiutor, Scribanium ad colendam amicitiam prior inuitavit; & absque illius litteris vel vnum aliquem è Belgio venire tabellarium permolestè ferebat. Petrus Aloysius Carafa Archiepiscopus Tricaricensis, & per Germaniam Nuntius Apostolicus, amorem suum explorare non potuit, nisi coràm spectaret audiretque Scribanium. Cardinalis de la Cueva, Ambrosius Spinola Marchio, & quotquot viros Principes habebat aula, sæpiùs in die, quin & intempestâ nocte, rebus in arduis Scribanium consultebant. Quæ tanta æstimatio, non aulicis officiis ei quaërita (nec enim aulaë limen salutavit vnumquam, nisi quòd semel ab Isabellâ Archiduce euocatus, congressum declinare non potuit) sed sapientiaë virtutisque meritis parra: quâ ille semper vsus est in animorum bonum. odia enim inimicitiasque (quarum secunda nutrix est aula) sine numero sustulit, controuersias diremit: fuitque, cum quindecim non ampliùs dierum spatio lites omnino triginta inter Principes familias suo arbitrio definiuit. Nec verò quidquam Religiosaë modestiaë carpsit vnumquam

flore-

LIBER SE
 uentissima fem
 cardinalatu, à
 dir, vt illos
 ter animi do
 cessas oris toti
 cationi esse p
 craique cu
 vt imagi
 rarios, Can
 ste sacrificio,
 stium pietatis
 nam præcipu
 dum priu
 apparuit. P
 nam ac ztatu
 ze, ac valead
 z, mentis amp
 scens ille qui
 nec ante obitu
 roma forisqu
 es, Philippum
 uentum in hæc v
 mos oportet. I
 in ostendit eue
 se, ad est post
 a hunc Scriban
 apud eos loquen
 tati præte ad a
 e huiusmodi
 mon ab simile
 Marchionis de
 te, quippe hui
 us mortis tem
 ab me praeun
 Agebat Diuini
 ens moretur
 de Scribanij
 tati, inquit: na
 ebdomadas me
 se comparans
 tati vbi Scriba
 legum fuerint
 tibus puluere
 legi salutarem;
 tali magnam
 relicto.
 Quid nunc al

florentissima semper auctoritas. De Episcopatu non semel, quin & Cardinalatu, à vitis summis compellatus, adeò se honoris hostem ostendit, vt illos homines beneuolos oblatæ in id operæ suppuderet. Præter animi dotes profus eximias, commendabat virum quædam maiestas oris totiusque corporis, quæ Magnatibus & Principibus ipsis venerationi esse posset, neque tamen vlli, quantumuis paruo & humili, grauis. eratque cum eâ coniunctus tener adco sensus gustatioque rerum piarum, vt imaginis sacras & icones venerando, globulos volucndo precatórios, Canonicis precibus recitandis, sed præcipuè peragendo Missæ sacrificio, præ mentis dulcedine copiosis flueret lacrymis, & suauissimum pietatis gustum ex occulto spectantibus afflaret. Post longissimam præcipuorum Collegiorum vniuersæque Prouinciæ gubernationem, dum priuatus latere voluit in Professâ domo, clarior & seipso maior apparuit. Fiebant ad eum maximi vndique concursus omnium ordinum ac ætatum: & omnibus par vnus erat, quamuis deuexâ tum ætate, ac valetudine infirmâ. Tanta inerat vel à naturâ, vel à diuinâ gratiâ, mentis amplitudo. Toto triennio virum afflixit morbus, non vehemens ille quidem, sed quem letalem semper ipse pronuntiauit. Paucis ante obitum mensibus, cum vim malî superasse, solitoque alacrius domi forisque deambulare cerneretur, suam ipse mortem præfagiens, Philippum Bultinck Sacerdotem Antuerpiâ Mechliniam proficiscentem in hæc verba compellauit: Eia, Pater, in cælum pariter proficisci nos oportet. Non animi causâ, vti tunc credebatur, sed serio dictum ostendit euentus. Simul enim mors Scribanij nuntiata est Mechliniæ, id est postridie; simul ille Pater, Atqui oportebat me vnâ cum Patre Scribanio mori, dixit; & ruptâ subito venâ tam copiosus sanguis cor loquentis oppressit, vix vt Extremæ Vnctioni esset tempus, tamen pridie ad aram fuerat operatus, & etiam tum ædes obambula-
 bar. Id cuiusmodi sit, aliori iudicio ac censura permittimus. Illud verò non absimile, quòd S. Remigij Marchionissam, Alberti Comiris ac Marchionis de Bergis matrem, multa querentem, bono animo esse iussit; quippe huius calamitosæ vitæ ærumnis breuî expediendam. quin & mortis tempus præcisè denunriauit hisce verbis: Post sex hebdomadas me præcuntem sequeris. Prorsus omnia, vti prædixerat, euenerunt. Agebat Diximudæ, Flandrorum oppido, Marchionissa, cum Scribanius moreretur Antuerpiæ. Illam interim corripit morbus; atque vbi de Scribanij morte audiuit, adstanti vrbis Syndico, iam de me actum, inquit: nam P. Scribanius postremo colloquio sex non amplius hebdomadas me sibi superuicturam vaticinatus est. Ergo ad mortem ritè se comparans, exspirante sextâ hebdomade, & ipsa exspirauit. Ceterum vbi Scribanium periclitari intellectum est, incredibile quanta Belgarum fuerint studia pro ram charo capite seruando. Isabella ipsa Archidux puluerem nescio quem submisit, olim parenti suo Philippo Regi salutarem; sed serò perlatum est remediun. Ipso magni Baptistæ Natali magnam animam exhalauit, luctu nobis sui que æterno desiderio relicto.

Quid nunc alios immortalis memoriâ dignissimos proferam, quos ^{alij illu-} ^{stres viri,} aut

aut excellens doctrina aut virtus indignetur tacitos præteriri? Martinum Becanum magni nominis Theologum, quem Germanis dedimus & Cæsari: Franciscum Aguillonium Mathematicis excultissimum, de quibus sex Opticorum libros cum laude vulgavit: Nicolaum Bonartium, de quo dubitat Ribadeneira, vlline ætate suâ cesserit acumine, iudicio, atque etiam memoriâ; quæ rara dos est in tantâ ingenij sublimitate: Marcum van Doorne, pari præditum doctrinâ, & morum suauissimâ gratiâ: Cornelium Cornelij à Lapide, celeberrimum Louanij ac Romæ sacrarum Paginarum interpretem; quas omnes amplissimis iuxta ac doctissimis commentationibus illustrauit. de quo Romanum Societatis nostræ Collegium Francisco Cardinali Barberino testatur, *non aliam haberi posse imaginem expressiorem viri, quàm eius libros: iure enim de illo affirmari posse, vt multa suos in libros incluserit documenta viuendi, prius ipsum ea omnia, quæ ad se poterant pertinere, viuendo expressisse; neque eius vitæ historiam posse conscribi luculentiorẽ eã, quàm suis ipse Commentariis tradidit, normã viuendi.* Quid Nicolaum Romæum, Adrianum Mangorium, Heribertum Rosweidum, eruditissimos dicam viros? Quid Ægidium de Coninck, in quo scientiæ modestiæque gratissima coniunctio fuit, virtuti splendorem addente doctrinâ; Iacobum Tirinum, quem animi magnitudo, fiducia in Deum, comitas admirabilem ex æquo & amabilem fecere; cuius in totam sacram Paginam exstat Commentarius inter Hollandicæ Missionis, cui præerat, curas & difficultates elucubratus, æternum excellentis ingenij monumentum? Quid Bernardum Bauhusium, Nicolaum Sufium, Hermannum Hugonem, & id genus principes litterarum; qui quæ propemodum exciderat, Andream Schortum, tantæ apud eruditos auctoritatis & famæ, vt Isaacius Casaubonus Iesuitarum doctissimum non dubitavit appellare? Quid Gulielmum Veranneman, Franciscum Pratanum, Adrianum Arboreum, Ioannem David, Arnoldum Cathium, Martinum Bresserum, Ioannem Wintershouium, & quos vel nominare liber sit; alios sapientiâ, prudentiâ, consilio, gubernatione; alios humanis diuinisque scientiis claros, alteri ac tertio & omnibus sæculis nostro stylo commendari dignos, si non numeri obstaret immensitas?

Nec fanè paucos vel sola virtus, si deesset doctrina, quæ nulli profectò defuit, magnos facit & illustres viros. Eximius proximos iuuandi ardor in Gulielmo Leonio, in Cornelio Duystio satis iam eluxit supra, vbi de Missionibus actum. Gulielmus verò de Pretere, quantus vir in procurandâ salute mortalium! Vt Catholicæ piæque in scholis puerorum institutioni in perpetuum consuleret, profanas eliminauit historias fabulâque quæ passim versabantur in manibus, & libros viles, vitamque formaturos, suffecit. Ille Virginis cultum mirificè per terna promouit Sodalitia; quæ solus annos nouemdecim administrauit. Ille excitauit Catechismos, Religiosorum varia Cœnobia spiritualibus Exercitiis refinxit. Pietatis verò in Deum præcipuâ quadam commendatione celebris vixit Iacobus Stratus, de quo antea dictum in loco: Antonius Suquetius, cui Parisiis mortuo Monasteria propè omnia Mechliniæ, vbi erat Rector, parentarunt: Ægidius Bauarius, quo viro cum nihil

Præfat. in
Euangelia.

LIBER SEX:
...esse manfue
...exigendi
...post eius
...Sodales d
...Lacunita
...ardore fer
...laudando
...firmes Fla
...est maxi
...necessitat
...quid Euer
...positum
...conciar linu
...contulisse
...illius Ign
...Fundat
...eralem, qu
...Georgi
...magos & illu
...vna eade
...commem
...sua laus m
...et erat, qui
...hanc f
...nobis nostrã
...quorum dar
...similis,
...dementis,
...Angliam di
...digne ac dig
...Mary ipsius
...Felicis
...concordia ac
...sola ac per
...quam
...conceptionem
...in eo de
...nullam
...tantum
...nisi que
...subdo. Ad
...pro de
...semper cu
...qui obiit
...vi dixit
...intervallo
...mami c

nihil esset mansuetius; nihil tamen fuit eodem acerbius in pœnis à semetipso exigendis: id quod flagella æneis stimulis præacuta, & eruore rigentia, post eius obitum reperta testantur: Florentius Bronchorstius, quem ad Sodales dicentem nunquam Lipsius audite neglexit, professus non se Latinitatè elegantia, cuius minimum Florentio erat studium, sed trahi ardore sermonis, & vel solo viri vulnere spirante pictatem. Finis horum similes Flandro-Belgas, aliis datos Prouinciis, cogar recensere; quorum, etsi maxima sunt merita, meminisse tamen prohibeor, impostitâ mihi necessitate breuitatis.

Nam quid Euerardum Mereurianum dicam, Societatis nostræ quartum Præpositum Generalem, quem ex patria Luxemburgensi oriundum, Guiceiardinus tot ac tanta in Remp. Christianam & officia simul & beneficia contulisse scribit, vt *renatus in eo iudicaretur genius atque ingenium diuini illius Ignatij Loiole natione Hispani, primique Societatis & Ordinis IESV Fundatoris?* Quid Oliuerium Manaræum Vicarium Societatis Generalem, quid Georgium Duras Assistentem, quid Eleutherium Pontanum, Georgium Colibrantium, Nicolaum Trigaultium, alioque magnos & illustres Gallo-Belgas (quos aliquando nobiscum complexa fuit vna eademque Prouincia) in medium adducam, quorum nec nomina commemorari à me, loci huius patiuntur angustia? debetur sanè illis sua laus multò amplior, quàm à me pro dignitate pertractari possit. & erunt, qui plenius & accuratius id exsequentur, eoque in alienam messem hanc falcem mittere non est consilij. Hic enim de Flandro-Belgia nostrâ liber est, alij fuere communes, & in iis laudem suam habuit quorundam excellentia. Quare nostrorum agmen claudat Phosphoro similis, loco, non splendore postremus, Ioannes Berchmannus Diestemiensis, quem in æui flore mors carpsit, cælo utique maturum. Angelum diceres in humano corpore hospitantem: ita vixit, vt passim voce ac digito signaretur modestiæ, pietatis, castimonie exemplar. Mutij ipsius Vitellesei Præpositi Generalis hoc de illo testimonium est: *Felicis memoria Frater noster Ioannes Berchmannus iuuenis reuerâ fuit innocentia ac pietate insigni, angelicis moribus, pietate admirabili, virtutibus solidis ac perfectis: Instituti nostri Regularumque seruantissimus: omnibus qui umquam cum eo sunt versati, quocumque tempore aut loco, per quamcumque occasionem, summi semper exempli: adeò vt neminem repererimus, qui umquam in eo deprehenderit vel minimum defectum aut imperfectionem.* Moriens nullam Religiosæ disciplinæ legem vel minimam meminerat violasse; tantum aberat à peccati labe. Obiit Romæ, nihil distans Aloysio, nisi quòd magis Berchmanni funere Vrbs commota est. Mira quæ subdo. Ad funestum nolæ domesticæ signum illustris matrona Psalmum pro defuncto sapius conata dicere, in Ambrosianum Hymnum semper erupit. quo percussa portento, exclamar non hominem illum qui obiit, sed Angelum fuisse: mox ad Collegium progressa, planè, vt dixerat, comperit. Ipso mortis die cognitum variis magno interuallo locis, alterum usum linguæ, alteri oculorum dedit.

Ioannes
Berchmannus.

Herman-
nus Hugo
in Vitæ eius.

Partem corporis primam Belgis dono dedit Præpositus Generalis Mutius Vitellescus, Marcus van Doornic in Prouinciam attulit, Louanium seruat.

MAGNORVM IV-
DICIA DE
SOCIETA-
TE FLAN-
DRO-BEL-
GICA.
Romano-
rum Pon-
tificum:

Nunc ad alteram Capitis partem, quæ magnorum hominum auctoritatibus constat, gradum facio, illud in ipso limine professus, nullam hinc aliam Societati gloriam à me quæri, præter testimonium veritatis: vt mortalibus constet, aduersus tantam hæreticorum & Catholicis improborum maledicentiam stare viros Principes & Ecclesiasticos & sæculares, famæ nostræ validissimos assertores. Atque vt à supremo Christiani orbis capite ordiamur, P I V S IV. Pontifex Maximus non vno testatum fecit indicio, quid de Belgicâ Societate sentiret. Dedit enim ad Granuellanum Cardinalem litteras, quas Breue Apostolicum nominant, paternæ sollicitudinis plenas, quibus Prouinciæ nostræ patrocinium illi impetabat. Deinde quò maiorem Ordini nostro apud Belgas auctoritatem conciliaret, personam suam, quod summi honoris fuit, Nicolao Goudano sustinendam imposuit apud Scotiæ Episcopos, ipsamque Reginam Stuartam; tot aliis prætermisissis summæ auctoritatis viris, quos vel Ordinis dignitas, vel antiquitatis prærogatiua, vel magnitudo meritorum præ nouellâ Societate nostrâ commendabat. Nec verò leue Clementis VIII. iudicium videri debet, quo Societatem Belgicam potissimum idoneam censuit sacræ in Batauiam expeditioni suscipiendæ, conseruandis Catholicorum reliquiis, & ab errore in viam hæreticis reducendis. Et quoniam cœpimus à sacris, post supremam Tiaram par est ad minores Insulas delabi. Gerardus Groesbequius Eburonum Antistes, idemque de Purpuratorum Patrum Senatu, Belgas Patres Louanio in ditionem suam inuitare solitus, ad eò præsentium lætabatur adpectu, quasi non homines, sed hominum tutelares Angelos accepisset. Tum demum ponebat curas, quas pro Religionis incolumitate maximas gerebat, fatis ei consultum arbitratus quamdiu adessent Patres. Nec maior Groesbequij, quàm Roberti Bergensis & Georgij ab Austria præcedentium Principum, de nobis fuit existimatio: quam Bergensis runc maximè prodidit, cum res nostra Louanij laboraret. Nam & suam de grauissimis ac maiori Iudici referuatis criminibus absoluendi potestatem ita cum Adriano nostro communicauit, vt ad quos ille vellet, eandem posset extendere, & acri censurâ perstringendos putauit, qui nostro Instituto aduersantes, exercendarum functionum libertatem criperere molirentur. De Læuino Torrentio quid dicam, Antuerpiensium Antistite verè magno, qui præcipuâ Parum nostrorum vsus operâ, vltimis quatuor vitæ suæ annis septies mille à Fide alienatos Ecclesiæ conciliauit?

variorum
Episcopo-
rum.

Fama postu-
ma Præsu-
lum Antuer-
piensium.

Epistola
Episcopi
Torrentij

Cum ab eo tempore, quo primùm instruetus litteris Louanij, alias quoque Prouincias accessi, ac tandem diuino fretus auxilio, in patriam reuersus sum incolu-

LIBER SEXTVS
... nihil magis
... de Louan
... obediere possen
... parte su
... Gymasio cep
... comendat
... corpori bene eff
... sed qu
... Accidit ta
... inclinatio
... opponeret.
... nullum ha
... alio incl
... imprudenter
... auctoritate
... laborè ducam
... mihi præ
... sua ingrat
... Non L
... hominib
... in Somnariu
... in vnde m
... nostra
... argu
... etiam
... Des
... plus pot
... acurrit
... decer
... fuerit,
... decerit
... finis
... atq
... profutur
... impetrat
... conf
... etiam
... peto, qu
... ruerit. Fa
... prim
... tebe
... eg
... cuius e
... tant
... Hætenus T
... qui su
... quorum h

incolumis, nihil magis desideravi quam occasionem aliquam dari, quo accepti me- ^{ad Acc-}
 mor beneficij, de Louanio vicissim bene mereri, atque animi gratitudinem ali- ^{demian}
 quam ostendere possim. Successit res non omnino infeliciter. Quod enim ex ^{Louanen-}
 peculio honeste parto superfuit, id erigendo apud Patres Societatis IESV ^{sem.}
 Philosophiæ Gymnasio capi impendere, in magnum Academiæ vestre, ut mihi vi-
 sum est, commodum & bonum; nihil cuiquam detrahens, sed serio dans operam,
 ut toti corpori bene esset. Nam cum de Republicâ in vniuersum agitur, non
 quod singulis, sed quod in vniuersum profuturum sit omnibus, considerari
 consuevit. Accidit tamen, uti plerumque fit in naturali quadam hominum ad
 dissentendum inclinatione, ut nonnulli ex Facultate Artium, quam vocant,
 acriter se opponerent. dico nonnullos, quia mandatum de se opponendo legitime
 conceptum nullum hactenus vidi; sed epistolam tantum, quâ me à proposito
 deterere, & aliò inclinare conati sunt. ad quam tum etsi modestissime, & ut
 puto, non imprudenter respondi; illi tamen pergunt obsistere, & nescio quid
 moliri, ut auctoritate Regis eiusque Concilij impeditus, à sententiâ discedam.
 Quod ut liberè dicam, nullo vniquam modo impetrabitur. Nemo enim quid
 cui conferam mihi præscribat, rerum mearum qui sim dominus. Sed efficient
 fortasse illi suâ ingratitudine aliò me conuertam; quod tamen non facile neque
 temerè fiet. Nam Louanium amo. Liberum credo erit sanctæ Societatis no-
 minis IESV hominibus benefacere, & apud eos nouum Philosophiæ seu Gym-
 nasium seu Seminarium erigere: quò tametsi nemo, nisi Societati iam addictus,
 accesserit, satis inde magnum commodum toti orbi Christiano accedet, & præ-
 sertim Prouinciis nostris Belgicis; quod quotidiana experientia iam sentimus,
 & quasi manu tangimus. Quæ ergo ista inuidia est, ut tanti boni fructum
 non percipiant etiam alij, qui ad Patres discende Philosophiæ causâ confluere
 & ipsi volunt? Deum testor, quòd si aliud occurrisset consilium, quo Acade-
 miæ prodesse plus potuissim, secutus id fuissim. Verùm sæpè & multum cogi-
 tanti nullum occurrit. Alioqui, non obstantibus quibuscumque Artium Faculta-
 tis privilegiis, docere possunt prædicti Patres intra septa suorum Collegiorum,
 quidquid placuerit, Instituto Ordinis sui non contrarium. An sorte sacram
 Theologiam docentes Louaniâ à Philosophiâ arcentur? Quis ergo horum sese
 opponentium finis? nempe ut magnâ cum inuidiâ nihil proficiant. Vbi si vnâ
 mecum ornande atque illustrande isti Academiæ incumbere velint, Pædagogis
 etiam suis profuturum sit plurimum. Quidquid sit, Viri amplissimi, ab æquita-
 te vestrâ impetratum cupio, ut, quoniam Magistratus atque adèò ciuitas
 ista tota meum consilium laudat atque approbat, atque, ut pergam in proposito,
 me rogat, vestram quoque sententiam mihi declarare ne grauemini; idque eo
 ardentius peto, quòd ex quorundam litteris intellexerim, non solum Artium
 quam vocant Facultati propositum nostrum displicere, verùm aliis quoque
 Professoribus primariis. Quod tametsi ita esset, agrè tamen desisterem; displici-
 ceret tamen vehementer. Durum est enim homini ingenuo inuitis atque ingra-
 tis benefacere: ego tamen nullam, nisi à solo Deo, vel gratiam vel mercedem
 exspecto; cuius etiam clementiæ, quantum possum, precibus vos commendans,
 vel tribus tantum verbis ad epistolam hanc meam responsum exspecto.

Hactenus Torrentius. in cuius erga nos beneuolentiam successisse vi-
 dentur, qui successere in Mitram, Ioannes Miræus, & Ioannes Malde-
 rius: quorum hic à Louaniensi Doctorum cathedrâ ad Antuerpiensem

Præfulum translatus, Societatem nostram perpetuò duorum ac viginti annorum spatio paternum in morem adlatauit. Diutiùs etiam Iacobus à Castro Episcopus Ruræmundanus, quem tamen vitum ex eadem Academiâ nobis aduersaturum timor erat, & quorundam non benevolentium exspectatio. At ille cognitâ semel perspectâque Societate vsus est per viginti septem continuos annos, cum in ciuitate, tum foris, ex eâque perpetuum sibi Confessarium voluit (quod solenne habent Episcoporum plerique) neque magnum aliquod negotium sine Patrum consilio sententiâque tractauit. Vir ipse & longâ adedè experienciâ clarus, & eâ doctrinâ quam olim Louaniensis Vniuersitas venerata fuerat, pro suâ tamen modestiâ & Societatis æstimatione frequens, etiam extremâ ætate, & pedes ad Collegium accessit, aut controuersiam Theologicam aut grauioris rei aliquid cum nostris communicaturus. De Siluaducensium Episcopo Gisberto Masio, cui summa eloquentia Ciceronis Belgici cognomen peperit, dubitare neminem sinunt quæ de istius Collegij originibus commemorata sunt in loco. Quoties Masius colloquiis priuatis, quoties publicis pro concione sermonibus, nostrum Instrurum, munia, vitam, moresque ad ruborem Patrum, ad æmulorum dolorem, deprædicauit? Quo die Ignatij in Beatorum album relati solennia Societas celebrabat, ipse peracto splendide Sacrificio in cathedram ascendens, ad pulcherrimam audientium coronam pro suâ faciendâ adedè magnificè de Beati Patris deique Sociorum laudibus verba fecit, vt impatiens tanti præconis inuidia nonnullos in ipsum concitaris Antistitem, ausos de superiore loco carpere, quæ ille dixerat, argumentis que refellere: quibus mox facti pœnitentibus haud grauatè vir mitissimus condonauit iniuriam. Nec à Masij vestigiis successor Soesius, supremi Parlamenti Mechliniensis antè Senator, desciuir, egregius & ipse nostri Ordinis æstimator. At Remigius Druitius Brugensium Episcopus Societatem quanti faceret, non obscure prodidit, cum in summis Reip. angustiis, negante Magistratu parem se alendo Societatis Collegio, respondit se potius quàm Collegium vrbe cessurum. Druitium adiuuabat Iacobus Pamelius tum Canonicus, ac deinde Audomarensium designatus Antistes, prorsus vt ille Collegij Rectorem, hic Procuratorem agere viderentur. Eadem Rodouanij erga nos studia fuere. Mathias verò Lamberti, qui medius inter Rodouanium Druitiumque Infulas gessit, morti iam proximus, quando sublucente alterius vitæ radio clariùs apparet rerum color, Sacerdotem nostrum ad sese euocauit, cui omnes autactæ vitæ noxas aperuit, perpetuamque Societari, quam adhuc malè cognitam habuisse fatebatur, eleëmofynam donauit. Eadem propè Caroli Masij Gandauensium Antistitis sub extrema vitæ tempora vox fuit, quâ dolentis animi sensum exprimebat de iam serò cognitâ amarâque Societate. Idem & voro multis audientibus semet obstrinxit, si ex morbo conualesceret, dotandæ in eâ vrbe Societatis. Iam Martini Rithouij, Petri Simonis, Antonij Hennin, Georgij Chamberlaini, Iprensium Episcoporum, quàm præclara de nobis fuerit existimatio, beneficia quæ contulere testantur. Præfulum plures quamuis promprum habeam dicere, abstineo, ne tam multo-

multorum commemoratione numerum videat exhaustire voluisse. Vientium quoque modestia non expectat laudes; quas si nos nunc præmittimus, inueniet tractabitque posteritas.

Nunc Abbatum ex maximo numero vnus duntaxat sententiam, ^{Abbatum} quasi ad specimen, proferamus. Ludouicus Blofius, vit maximi ^{testimonia} nominis quid de nobis sentire ipse, quid alios sentire vellet, sæpè quidem, sed tum præcipuè declarauit, cum ad Vigiliam Zuichemum, Regij Senatus Præsidem, huiuscemodi litteras aliquando dedit.

Domine, cum nuperrimè tecum pranderem in tuis ædibus, de hominibus Societatis IESV mentio incidit, vt nosti, longo deinde ducta sermone. ^{Epistola} ^{Abbatis} ^{Blofij.} Cuius piebam sanè tecum seorsim de is loqui, clariusque quid sentirem exponere; sed quia nullam id agendi idoneam opportunitatem nactus sum, mihi nunc ad te de tot. à ea re scribendum esse iudicauit. Domine, magna mihi pridem cum M. Adriano Scholasticorum Societatis IESV Louanij Prapósito, aliisque ex eadem Societate, familiaritas intercedit. Vnde eundem M. Adrianum verum Dei famulum & amicum iudico. Illud vero liquido constat, eam Societatem, veluti postremum sacrorum hominum Ordinem, ad multorum salutem in Ecclesiâ diuinitus his temporibus excitatam: licet plerique non è vulgo solum, sed sacri quoque homines, atque adèò Religiosi, aut de eorum existimatione detrahant, aut parum sanè eorum causâ velint. Magna quidem certè & illustria per eos in Hispaniâ, Lusitaniâ, Italiâ, Indiis, atque alibi terrarum patrantur à Deo. Perhonorificè de is mecum egit Nuntius Apostolicus, cum Hallas eum salutatum venissem, magnisque eos se facere ostendit, iisque vt familiariter vterer hortatus est. Nec obscurus est fructus, quem hæcenus Louanij ediderunt. Quod plenius testificari potest Cancellarius Doctor Ruardus, summâ vir prudentiâ & religione & fide. Quidam tamen aut veri ignorantia, aut animi malevolentia, quod ab illis rectè fit & salutariter, in diuersum interpretantur. Sed consueuerunt videlicet res istiusmodi esse principio ad multos inuidiosæ; quod & S. Francisci ac S. Domimici Familix legimus euemisse. Illud verò bonis ac prudentibus probari vnice debet, quod non vt ceteri, anno vno exacto, sed septimo demum aut octauo post, publicè profitentur: qua res, multa que timeri possent, auertit incommoda. Quod ad priuilegia attinet, quibus eos Pontifex ornauit, sunt illa omnino isti Vocationi necessaria. Quamquam verò ea ampliora sint illis, qua antiquis Pontificum legibus, ceteris Ordibus collata sunt; non sunt tamen aut publicæ Ecclesiæ quieti, aut rectæ disciplinæ contraria: sed potius, si res suis momentis rectè expendatur, & virtuti, & animorum vtilitati, & communi bono maximè consentanea. Bini iam Pontifices, sibi inuicem in summam illam dignitatem succedentes, hanc Societatem, maturâ habitâ deliberatione, confirmarunt: Principes verò Christiani plerique benignissimum iam pridem in eos animum accepere. Quos sanè viros vt dignitate ac iudicio præstantes, ita cuncta consilio gerentes, qui tantâ in re nihil vidisse existimet, nã eum à rectâ ratione lapsum iudicem. Utinam vt in ceteris orbis Christiani Prouinciis, ita in nostro quoque Belgio aliqua eorum Collegia instituantur! Id verò & ad Dei cultum propagandum, & ad animarum salutem fulciendam, considerem vim habiturum esse longè maximam. Sed vereor vt ne hoc Dei immortalis munere necdum digni simus. Domine, si res ita ferret, vt eorum apud Cæsarem, aut Reginam, aut certè in Concilio causâ ageretur,

rem tu quidem, *vti ego existimo, Deo gratam facies, si quàm minimè eis aduersabere. Non debet, qui rectam animi conscientiam curat, acrius sese huiusmodi conatibus opponere; ne pugnet cum Deo, pro quo se pugnare arbitretur. Non sunt diuina consilia humanis rationibus metienda, quæ omnem excedunt rationem. Hac te cupio, Domine, prono benignoque animo accipere, quæ cunctis veritatis diuiniq̃ honoris studio impulsus, scripsi; precorq̃ Deum Optimum Maximum diu te incolumem tueatur. Vale. Bruxellis.*

Tuus humilis seruus

Ludouicus Blofius Abbas Lætiensis.

*Testimo-
nia Aca-
demico-
rum:
Ruardi
Tapperi.*

Iurat hoc loco etiam, quid Academici Doctores, iique primæ auctoritatis, senserint, festinanter attingere. Ruardum Tapperum Cellarium dicere solitum accepimus, cerni oculis atque ipsis quoque tangi manibus, Societatem iugulandis hæreticis, non ferro (quod nobis ipsi faciunt) sed eruditione pietateq̃ Christianâ, diuinitus excitatam. Nobiliter quoque testimonium dedit excipiens solennem Adriani professionem, quando inter alia docebat Societatem merito appellari sanctissimo I E S V nomine, non, vt quidam peruersè dicunt, quasi alij sint de Societate diaboli, sed quia Dominum I E S V M, eiusq̃ Apostolos, præstantissimo sectatur modo: quippe quæ non vni alicui charitatis officio se dedat, sed planè omnibus, parata quemuis laborem, quodnis discrimen subire, ac vitam ipsam pro diuinâ gloriâ & animarum salute contemnere. Prædicabat deinde paupertatis nostræ præstantiam, quòd Professus non modò nihil in commune possidere, sed ne pro Sacrificiis quidem & aliis ministeriis quidquam accipere fas sit: obedientiam verò commendabat, quòd ad quamcumque professionem, siue ad Turcas, siue ad Indos, nullo viæ solatio sese deuoueat Professus. Addebat, nihil Catholicæ rei vel conseruandæ, vel vbi collapsa esset restaurandæ, accommodatius excogitari potuisse, quàm teneræ ætatis per catechesin & scholas institutionem. Hinc denique conficiebat, nihil mirum videri, si talia munia profitentibus multi fatanæ instinctu existerent aduersarij: quamquam se credere, plerosq̃ non malignitate, sed ignorantia peccare; mox, vbi verum rescuerint, studia mutaturos. Tapperum secutus est Adrianus Brouwershauus Theologiæ Doctor, qui post illam (vti suprâ meminimus) in Adrianum excitatam tempestatem, quâ vir innocens, propter candidati vnus fugam insaniente Magistro, in carcerem abreptus est, arguebat parentes Professoresq̃, filiorum ac discipulorum suorum ad nos accessum iracundè ferentes; testatus, Institutum nostrum prorsus esse Apostolicum, ad collapsam veterem disciplinam integram restituendam. Addebat, Patrem Adrianum ac Socios esse rarè virtutis doctrinæq̃ viros; adcoq̃ue vel Spiritui sancto resistere, vel certè nostrum vitæ genus ignorare, qui qui nobis aduersarentur. Parentes autem in graui errore versari, quando filios ab hoc vitæ genere absterrent, quos felices potius arbitrari ad eò fortunatâ sorte deberent. Datum etiam est grauissimum Societati testimonium ab Academia Louaniensi, quo tempore apud Mariam Reginam ius incolendi Belgij vrgebatur. cum enim super re tantâ iudicium Aeademiæ Regina flagitasset, respondere Doctores, *Institutum Societatis pium & sanctum esse, & nihil in eius*

*Testimo-
nium Aca-
demie Lo-
uaniensis.*

prini-

privilegiis, bullis, moribus & conuersatione inueniri, quod non expediens & utile sit toti Ecclesie, ac potissimum Germanie Inferiori: Patres quoque nostros, magno adhuc fructu, & optimo vita exemplo, inter CHRISTI fideles fuisse versatos.

Restant ex factatis Deo vitis Ordines Religiosi, quorum in Belgio exstat frequens & amplum de Societate iudicium. Non enim, ut quidam putant, & stolidissimus aliquis Batauotum famoso nuper libello calumniatus est, exosam illam habent, aut habere possunt; quippe ex cuius disciplinâ eorum non pauci hac ætate proclerint; sed amore & laudibus prosequuntur; tametsi singulatum quandoque personarum zelus imprudencior occasionem hostibus dedit, sinistrè de mutuo inter uos affectu suspicandi. Sed amentia est paucorum culpâ damnare uniuersos; quasi totum corpus vitiosum sit, si quâ pars digiti laboret. Ipris certè quatuor Mendicantium Ordines in commune sanxerunt, ne cui suorum impunè Societatem verbis obrerere liceret. Pipinus quoque ex Dominicanâ Familiâ vir magnus, & Archiepiscopi Mechliniensis Granuellani Vicarius, cum suorum aliquos perpetam imbutos audisset non optimè de Societate loqui; Et nos, inquit, viuamus Socij I E S V, neque illis Partibus obrectemus, quorum vestigiis insiltete nobis erit utique gloriosius. Et hæc quidem Ecclesie Principum ac Sacerdotum testimonia fuere, quibus nihilo inferiota Principum sæculi ac Magistratum possidemus.

Quis Philippi Regis eo nomine Secundi, cui tot Regna per tot annos prudentissimè gubernata dedere nomen Sapientis, non solum honestissima iudicia, sed & tanto digna Rege erga nos merita ignorat? nam quòd initio difficilius tardiusque Societatem in Belgium admisit, in hoc quoque fuit prudens. Etenim neque illam tunc satis cognitam habebat ipse, & parentis sui Caroli Imperatoris atque amitæ Mariæ Reginae quâ nescio sinistrâ opinione, à maleuolis ingeneratâ, præoccupatorum præiudicio mouebatur; &, quod erat caput, deterrebat magnorum viro- rum consiliis, dissuadentium in tantâ veterum Ordinum Religiosorum copiâ admissionem noui. At ubi Petrus Ribadeneita, præter Ignatii literas, etiam à Ferdinando Romanorum Rege commendatitias repræsentauit, quibus ille præstantissimus Imperator testabatur Sociorum sese operam ad exstirpandas hæreses in primis utilem in suâ Germaniâ expertum, haud dubiè talem & in Belgio fututam; contrinuo Philippus Rex in vitam ac munia nostra diligenter inspexit, laudatissimaque omnia comperiens, eum in Patres accepit animum, quem, me tacente, tot Collegiorum fundamina loquuntur. Promouit hanc Regis beneuolentiam Dux Parmensis, hausto à matre Margareta Austriacâ in nos amore, quem eximium semperque crescentem exercere numquam destitit. Præter alia id Regi auctor fuit, magnis ut urbibus imponerentur Patres, testatus ad retinendos in Regis fide Belgas Societatis Collegia plus quàm castella valitura. Itaque & Traiecto ad Mosam & Ipris Flandrotum recuperatis, cum in pœnam arces præsidarias imperate posset, eas se dixit in Societatis I E S V domicilia commutare. At Ernesti Archiducis quanta erant futura de nobis merita, si non mors imma-
tuta

Testimo-
nia Reli-
gioforum.

Testimo-
nia Prin-
cipum sæ-
cularium:

Philippi
Secundi
Regis:

Alexandri
Ducis
Parmen-
sis:

Alberti
& Isabellæ
Archiducum.

Epistola
Archiducis
Leopoldi
ad Albertum.

Responsum
Principis
Alberti.

P. Bienen in
Oratione fun-
nebræ Archiducis Alber-
ti.
Ferdinan-
di Principis
Cardinalis in So-
cietatem
beneuolen-
tia.

tura inuidisset! Parentem in illo Societas amisit, sed recepit in Alberto: cui Principi, eiusque coniugi Serenissimæ Isabellæ, quanto in pretio & amore fuerit Societas, haud facillè dixerim. Illorum fauore in eam molem Prouincia Belgica iam surrexerat, vt magnitudine suâ quodammodo laboraret. De partiendâ agitabatur: quo tempore Leopoldus Austriacus Archidux, nostis lætus incrementis, ad Albertum litteras dedit, quarum aliqua pars hæc erat: *Magnam animo voluptatem capio, cum ex optimis viris intelligo, tantum in dies iuuentutis & ingeniorum delectum ad CHRISTI signa sub huius Societatis auspiciis in Belgio vestro conuolare, vt vna Tirocinij domus tot sacræ militiæ contubernaliibus minimè sufficiat.* Deinde Societatem obnixè commendans, inter causas hanc quoque ponit, quòd cuique sit exploratissimum, sicubi dicta Societas toto orbe Christiano liberam sua munia obeundi facultatem adepta est, ibidem semper Apostolicam Fidem miris accessionibus amplificatam fuisse; contrà verò, eos qui eandem aut occultis cuniculis subruere, aut aperto Marte suis finibus exturbare sunt conati, incomparabili rerum suarum, ac præsertim Orthodoxæ Fidei dispendio, temeritatis suæ pœnas luisse. Hæc & plura Leopoldus. Quæ Alberto Principi tantopere probabantur, vt tale de nobis responsum daret: *Sanè certum est, Societatem illam Ecclesiæ Dei & nostræ Religioni verè Catholicæ, non laboribus, non vitæ parcendo, prodesse quamplurimum, & eandem quaquauersum toto terrarum orbe propagare & restaurare. Quapropter æquum est, vt eiusdem Societatis obsequia agnoscant omnes Principes & populi Catholici. Nos quidem hætenus eâ de causâ Societatem hanc singulariter commendatam habuimus, & in posterum, quidquid ad eius tutelam & incrementa poterimus, libenter impendemus: nec officio nostro pro viribus vniquam deerimus, dabimusque operam sedulo, vt eadem Societas Celsitudinis vestræ tam amicâ & fidâ commendatione, quandocumque sese obtulerit occasio, persuatur. Nec verò magnificentius promisit patrocinium suum Albertus, quàm præstitit. Vt enim Collegiorum pleaque taceam, de Ruræmundano certè susceptâ singulari curâ, ad Hermannium Comitem Bergensem Geldriæ prouinciæ Præfectum ita scripsit aliquando: *Negotium illud mihi admodum cordi est, ob fructum eximium qui inde diuinâ opitulante gratiâ expectatur, sigillatim ob bonam iuuentutis institutionem hocce tempore tot hæresibus deprauato: quem fructum non solum Ruræmundana mea, sed & omnes aliæ ciuitates vicina, & in primis Venlona, utpote proxima maximeque populosa, participabit.* Isabella quoque Archidux, Alberto iam vitâ functo, datis ad Ruræmundanum Antistitem litteris, *Oculatus es testis, inquit, magni fructus quem fecerunt & faciunt Patres Societatis. Sexcenta sunt, quibus par illud optimorum coniugum ac Principum expressere inexhaustam bene de nobis merendi voluntatem.**

Sanè Albertum, Principatus sui tempore, ad eò munificum sensimus, vt quas in Societatem Belgicam erogauit eleëmofynas, centum millium ducatorum pretium æquasse, aut etiam superasse fateamur. Iam Ferdinandi Principis Cardinalis magna testimonia, partim expressa litteris ad fratrem Philippum Regem datis, partim habito ad suos Proceres ac Tribunos sermone, non ignota habent Belgæ; & longa nimium sit commemoratio sectantibus breuitatem. Sed post Austriacum sanguinem

LIBER SEX
non tacendus
Fontanus
tenit Intere
qui, Alberte
gestit pra
terra mar
post Isabellam
clauum
pendenti de
merito apud
Hi tales v
pro suo ani
poteram
Ayron
Capto So
Secundos nos
alioque dilua
Societatis
tempora n
quibat, prosp
mentat.
quid si nunc a
Arcamus Re
singula Pre
Vnius
quem, c
Societatem
quæ & quad
conat, ita
vna opin
mensis euocat
studia ad
obnixè
hæc vet
adueret eam
faciem. Face
ita desud
restituend
illa varioru
facimus, S
ac modesti
uilitatem qu
conuincim
in locum r
Ruræmundan
ad promouen
magno r sui

nem non tacendus Ludouicus Requesenius, quondam Belgij Gubernator; non Fontanus Comes, qui ab Ernesti Archiducis obitu ad Alberti auspicia tenuit Interregnum; non Franciscus Mendoza Admiralus Aragoniæ, qui, Alberto in Hispaniam quærendæ coniugi Isabellæ profecto, armorum gessit præfecturam; non Ambrosius Spinola Marchio, militia Regiæ terrâ marique Imperator; non denique alter Marchio Ayronæ, qui, post Isabellam Archiducem mortalibus ereptam, difficillimis Reip. temporibus clauum tenuit, potentissimos fregit hostes, intestinam perfidiam prudentiâ detexit, celeritate superauit: quibus rebus tam breuî gessit, meritò apud Belgas seruatæ patriæ decus & immortale nomen inuenit. Hi tales viri amorem Societatis palàm professi, de eâ & loquebantur pro suo animi sensu magnificè, & plurimum habebant honoris; & quidquid poterant beneficiorum, studiosè conferebant. Er Marchio-
 nis quidem Ayronæ animus erga Patres nostros sese in castris præcipuè
 prodidit. Capto Schenckiano, in nosocomium ingredi parantem mo-
 nebat Sacerdos noster & loci angustias esse, & graueolentiam periculo-
 sam; adeoque dissuadebat ingressum: cui ille, Nihilò, inquit, meliorem
 me duco Societatis Patre; tu quò intrare non times, cur ego timeam?
 Sub belli tempora non priùs de milite, quàm de secuturis militem Patri-
 bus cogitabat, prosperum sibi Martem promittens, si à diuinorum curâ
 auspicaretur.

Marchio-
 nis Ay-
 rona.

Quòd si nunc ad Togam conuertar, non deerunt præclara iudicia,
 quæ vel Arcanus Regis Senatus, vel magnum, quod vocant, Parlamen-
 tum, vel singula Prouinciarum Concilia, vel denique vrbium Magistra-
 tus tulere. Vnius mihi sufficere possit auctoritas Gulielmi Pamelij
 Præsidis: quem, cum Parmensi Duce, in ornandam quâ fauore quâ
 munere Societatem conspirasse diceres. adeò de nobis benè merendi assi-
 duo studio & quadam velut contentione certabant, nisi quòd Dux, vti
 plus poterat, ita plus merebatur. Pererebuerat Gandauî nescio quæ
 aut vnde nata opinio, periculum esse ne Claudius Generalis è Missione
 Gandauensi euocaret Patres. Perculit scilicet is nuntius Senatores, &
 omnium studia ad occurrentium excitauit. Itaque datis communi nomi-
 ne litteris, obnixè Claudium orauerunt *per IESVCHRISTI sanguinem*
 (ipsorum hæc verba sunt) *ne Societatis Missionem reuocari pateretur; sed*
contrà, iuberet eam confirmari, ad emolumentum spirituale bonorumque ciuium
consolationem. Fatebantur enim, Patres ad se missos magno totius ciuitatis
 commodo ita desudare in conuellendâ hereticorum prauitate, ac Catholice rei
 dignitate restituendâ, *vt Ecclesia Dei magnum in dies sentiret incrementum.*
 Quid illa variorum Magistratuum publicis expressa litteris testimonia?
 Notum facimus, Societatis Patres in hac nostrâ ciuitatè singulari zelo, pietate,
 doctrinâ ac modestiâ iuuentutem excolere, nec minùs ad omnem virtutem at-
 que honestatem quàm ad eruditionem informare. Et alibi: *Testamur, hanc*
urbem hominum Societatis industriâ ex merâ nocte, in quâ ipsi eam deprehen-
derant, in lucem reuocatam. Item alibi: *Fatemur, Patres Societatis IESV*
ad instaurandam hic Orthodoxam & Catholicam Fidem, ad acuendam pieta-
tem, ad promouenda litterarum studia, ad bonos & Christianos mores inducen-
dos, magno vsui adeoque necessarios fuisse. Id genus multa nostris in ma-
 nibus

Testimo-
 nia Togat-
 orum.

variorum
 Magistratum.

nibus versantur; quæ proferre omnia minimè opportunum festinanti: de vrberamen Siluaducensi, vnde iam diu cum ipsâ Religione exfulamus, hoc nominatim dicere non prætermittam. Pactis cum Batau legibus deditiois, Senatus, vt erat egregiè Catholicus, in curiam conuenit pridie quàm victor hostis intraret, interquæ mutuos complexis ac lacrymas vtrò abiit Magistraru: pro actu tamen postremo statuit, vt ad Societatis Collegium pergerent vterque Consul, & primarius Senator; acturi amplissimis verbis publico vrbis nomine solennes gratias de obsequio ciuibus quoad licuerat impenso. nimirum hæc vna illos cura sollicitos habebat extremo illo publicæ calamitatis tempore, cetera securos.

Litteratorum,

Te quoque, magne Lipsi, & litteratorum prime, in testium meorum numero ponere non grauabor. Fatetur is de se, posteaquam Humanioribus studiis ipsâque Philosophiâ imbutus esset à nostris, etiam Societati dare nomen voluisse, arque omnino futurum, si cum bonâ parentum gratiâ licuisset; per quos tamen impeditus fuit, quo minus amplecteretur probatissimum sibi vitæ nostræ genus, non cessauit tamen vniquam deprædicare verbis, & omni honoris significatione venerari.

Hæreticorum.

Hactenus à laudatis viris laudata Societas. quidni & ab ipsis Caluino-Batau arcessamus aliquid laudis? nec enim vlla virtutis certior est, quàm ab hoste commendatio. Verùm quæ laus ab hæreticis speranda, quibus iuratum, probis & maledictis incessere Societatem, eandemque, si possint, funditus euertere? At enim hæc ipsa nostra laus est, quâ præcipuè gloriamur; hunc honorem maximum ducimus, ab hæresi in mendaciis traduci, proscindi conuitis, ad carceres, ad tormenta; ad necem quæri. Beza secundus à Caluino Geneuensis Ecclesiæ fundator, auditus est aliquando dicere, tum demum se ac suos Galliâ potituros, vbi Reginam matrem cum filio Rege (is Carolus Nonus fuit) omnique Regiâ prole, iugulassent. Dictum nefarium, & in ipso auctore iugulandum; sed in reâ Valesiano sanguini honorificum, in quo vno Catholicæ Religionis columnen versari hostis ipse fatetur. Nostrorum Caluino-Batauorum haud absimilis est philosophandi ratio: stantibus in Belgio Iesuitis stare non potest hæresis, nedum dominari; proinde illi iugulandi. Ferox illa quidem & barbara argumenratio, nobis interim gloriosa. Quis Batauicæ gentis odia in Hispanos ignorat? plusquam Vatiniana sunt. ac nihilominus profrentur hæretici malle se quorquor Belgium habet Hispanos, quàm bis senos dumtaxat Iesuitas. adeo præ tot armorum eorumque Hispanorum millibus tam paucorum inerinium Iesuitarum terror, & ex terrore odium, hæreticos animos occupauit. Quid? illud parùmne Societari honorificum, quod Religionem Catholicam sæpè quidem Romanam, sæpius tamen Iesuiticam appellat? probrum nobis dicere se putant, & præconium dicunt; quale si nobis tribuamus ipsi, meritò inrolerabilis arrogantia arguamur. Finis sit; nec enim ostensionis testimonia quærimus, sed necessitatis: quantum scilicet satis est ad Ordinis nostri famam, quâ præcipuè pendet quæstus animarum. Itaque nemo sapiens hanc scriptionem, factum nostrum superbiamque

Costerus in refutatione iudicij Hollandici aduersus Panium.

Costerus ibidem.

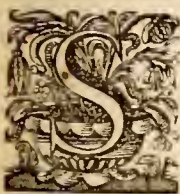
bianque interpretabitur, sed alienæ salutis studium: cui nostra si prodesse possit infamia, non subterfugimus profectò (ita nos Deus amet) quin stulti, quin scelerati habeamur, dummodò & absit offensa Numinis, neque nos animorum nostrorum conscientia condemnet.

Nunc quoniam ad metas peruenimus, & postremus horum secularium ludorum actus (Ultimus inquam huius Operis Liber) Flandro-Belgica nostra obrigit; non decet eam reliquis aut gratitudine aut urbanitate esse inferiorem; & spectatores, quorum oculos tamdiu detinuit, absque missilibus aliquot aut apophoretis dimittere. Itaque hæc pauca è litterario penu deprompta subiicimus.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA

*Eucharistica PHILIPPÒ IV. Hispaniarum Indiarumq;
Regi, & vniuersæ DOMVI AVSTRIACÆ pro defensâ
Religionis, & admisiâ in Belgium Societate.*

I beneficia conferentis animus, magis quàm res ipsa, ponderandus est; & nonnumquam sumina nos deuictos gratiâ credimus, quòd rem, ceteroqui exiguam, à voluntate non exiguâ profectam intelligimus; in ipso limine hæreo, Philippe Rex Catholice, videoque, quem instituete orationis cursum parabam, minimè ad exitum me posse perducere. Volebam enim tibi, maioribusque tuis, Austriacis Principibus, non referte (quod neque vestra munificentia, neque facultas nostra permittit) sed, quatenus verbis assequi valerem, gratias agere, quòd & Socios illi singulari favore in Belgium admisissent, tuque in hodiernum diem magno pattocinio tuo vereque Regiâ protectione fouisses. Quod quidem beneficium eum tantum tamque multiplex in se esse conspicerem, vt quibus gratæ mentis significacionibus à me explicati posset; vix intelligerem; tum certè si animi vnde prouenit consideranda est amplitudo; planè imparem me sentio, qui rem tantam tamque augustam non dico meritis effetam laudibus, sed vel nudâ narratione proponam. Profecta hæc enim omnia sunt à propriâ illâ Austriacotum pietate, & Christianæ Religionis conseruandæ promouendæque incensâ cupiditate, quam neque vllius eloquentia enarrare, neque ingenium valeat comprehendere. Est illud iam commune orbis iudicium, cui libenter assentior, Austriacæ stirpis eiusmodi esse decora, vt

*Austriaco-
rum sum-
mum laudis,
defendere &
promouere
Catholi-
cam Reli-
gionem:*

generis claritate, potentiae magnitudine, opum vi, Imperij vigore, amplitudine, maiestate, cedat omnino nulli. Sed sunt alia augustiora. Nam externas illas laudes verbis extenuatas solent quidam vel naturæ tribuere, vel fortunæ, ut nemo vnus sibi proprias existimare possit. Ac verò eâ gloriâ, quam ex Religionis promouendæ studio consecuti sunt Austriaci, ita gaudent singuli, vt vniuersis nihil detrahant; ita vniuersi, vt propriam singulis relinquunt: neque in huius sese laudis partem aut naturæ aut fortunæ nomen insinuat. Nimirum hoc decus illud est eximium ac verè diuinum, cui omnia non modò cedant necesse est, verum etiam à quo, tamquam perenni felicitatis fonte, omnia in hanc Domum profecta sunt, hodieque proficiuntur.

*inde omnis
corum fe-
licitas &
magnitu-
do.*

*Rudolphus
Primus
Imperium
acquisit
Religionis,
& Ferdin-
andus II.*

Rudolpho I. (vt antiqua Austriacorum decora recenseamus) quid aliud Imperium peperit, quàm veræ cultus Religionis? quid aliud tot deinde nepotibus tradidit, vt iam duodecim, quos prisca illa Roma celebrat Imperatores, ab vnâ Domo Austriacâ superentur? Quid Ferdinando II. oculis quidem nostris nuper erepto, ac cuius virtutis species in animis etiamnum viuunt, viuereque in omnem posteritatem, quid aliud Imperij coronam contulit primùm, quid deinde seruauit aduersus tot inimicorum validissimos conatus, quid aliud demum Ferdinando filio Romanorum Regi tradendum reliquit? Nam quot, Deus immortalis! religiosissimus Cæsar hostium potentissimorum insultibus est impetitus? quot frustra impetitus? Quid autem dico frustra? crescit ab hostium telis Maiestas nixa Religione; estque illud certissimum iustissimumque Æternæ Mentis decretum, vni pietati sacrum hoc Imperium deberi, nullis hominum machinationibus aufrendum, sed nouis semper victoriarum titulis illustrandum. Liceat hîc mihi præterite, quod tamen celebrari maximè dignum, quàm singulari ac certâ Dei, suam in Ferdinando causam protegentis, ope septem ipsos hostium exercitus, nihil præter Imperij ruinam molientes, suâ pietate frerit: pietate, inquam, suâ, nisi Austriacam dicere malimus; neque enim armis militum id vnquam poterat. Educabat in itâ conspiratione Ottomannicas Gabor Betlinus, Protestantium copias Iagrcndorfius, Hungarus Palatinides Hungaricas, Caluinianas Palatinus & rebelles Bohemiæ Ordines in Bohemiâ, in Palatinatu aliam manum Durlachius, Brunsvico-Halberstadiensis aliam, aliam Mansfeldius trahabat. Angebatur optimus Cæsar non amittendi diadematis, sed Religionis opprimendæ metu; pro cuius conseruatione amplificationeque caput suum vltro deuouebat, admirabili & vix posteris credendâ voce, Si meâ, inquires, morte possim promouere Catholicam Religionem, oro Deum vt publicè coram toto mundo ab infami carnifice capite plectar. Itaque non Imperij, ac ne vite quidem seruandæ curâ tangebatur, sed Ecclesiæ perhorrescebat ruinas: iamque Regnis suis exutus, vnus vix Viennæ mœnibus defendebatur. Adfuit tamen hisce in angustiis, quæ nunquam abest, augustius notari solita auxiliaris Dei manus: & hostibus propriâ ditione; (quod merebantur) exutis, magnum inde rebus Austriacis incrementum dedit, vnde humanâ opinione certum timebatur exitium. Rursus quid non Imperij vastator Suecus, quid non domesticus hostis Valsteinus, in vnus

*qui & mi-
rabiliter
retinuit
aduersus
tot hostes:*

*aduersus
Palatinum
aliosque
coniu-
ratos,*

LIBER SE
Domus ser
victoris
ex elad
Cæsar est, qu
ille gratul
purpuram
Mechle
ambitio in
cessus iacuit,
semel ite
teritatis lu
filio su
Religion
molum in
Cæsar
etiam
mod facis) h
sulum
Cath
C
vincer
belli Duc
per
quia res
vocem
Principes
sentire vi
aliet iud
Albercur
cogn
Imperium:
pietas,
hacten
reiecit
sed habe
dignus e
conferimus
viam vel
pendit in
quid t
vni Bur
patem
est cui Ca
regatur
De Carolo
mulum,
tam mater

vnus Domus semper pax, semper inuicta, excidium machinati? Et quidem victoriis iam feroces Caesarianis insultabant; cum ecce tibi insperata ex clade salus Austriacis, hostibus in victoriam principium ruinae. Caesus est, quam manu nescio (eum arbitror, quae pietatem semper protegit) ille gratulator, victorque laetum suo sanguine cruentavit, Austriacam purpuram reddidit illustriorem. Nec meliori usus est fortuna, quem in Mechleburgi Fridlandiaeque Ducem Caesar elegerat; nimia vero ambitio in peruersa consilia pellexerat: eadem die sanguini suo immerfus iacuit, quam Caesarem solio exturbare se posse crederat. Tam atroci semel iterumque perfunctus tempestate Ferdinandus, noui deinceps serenitatis luce resplenduit, magnisque auctus victorijs Romanum Impetium filio suo, iisdem quibus ipse tenuerat attribus, pietate, inquam, cultuque Religionis tradidit gubernandum. Habuit hunc virtutum suarum fructum in tertis sane vbeterrimum Augustissimus parens tuus, Ferdinande Caesar, quod te spectatit Sceptri successorem; habetque in caelis nunc etiam vberiotem. Tu vero perge quam simillimus imperare, & (quod facis) haereticorum persequi reliquias, memor eius quod ad Norlingam fufurus perduelles sapientissime pronuntiate atditus es, Religionem Catholicam non tui modo, sed Regnorum omnium esse fundamentum. Quam sententiam te dignam, haud absimili excepit qui tecum vincebat Ferdinandus Infans Cardinalis, Belgatum columen, cum a belli Ducibus interrogatus quid ita securus animi & fiduciae plenus in praelij pericula se infertet? haud animose magis quam pie respondit, quia res agitur Catholicae Religionis. O praecelaram vtriusque Ferdinandi voicem, quae satis ipsa per se loquitur, cuiusnam sanguinis fuerint Principes qui eam protulerunt! Et erit qui dubitet, quod ipsos Caesares sentite videat, atque ita sentite, ut iniuriam sibi nomini que suo, si quis aliter iudicet, inferri grauissimam interpretentur? Nam quid ego hic Albertum proferam, Archiducem nostrum, cui eximia pietas Pij Principis cognomentum dedit? bis illi ab Electoribus delatum sciunus Imperium: quorsum amabo te? quam rursus de causa non suscepit? Austriaca pietas, ut offerretur, meruerat; eadem, ut repudiaret, persuasit, exemplo haecenus tam inusitato; ut iure quis ambigat, Albertone sit gloriosius reiecit oblatum, an Carolo V. susceptum gestumque abdicasse. Sed habeat hic laudem suam, habeat & ille; quam certe maiori vterque dignus est quam ut nos constituere valeamus: atque illud integrim conficiamus, non alia manu, quam Religionis, Austriaco vertici vel oblatam vel impositam fuisse Romani Imperij coronam. Quid Burgundiae insignia, Hispaniaeque sceptrum, atque in hoc vno alia innumera, quid tandem in Austriacam Domum deportauit? Maximilianus I. virtus Burgundiam merebatur; obtinuit cum Matia Caroli Pugnae filia, patemarum ditionum vnicam herede. Philippus I. dignus habitus est cui Castellae Regnum vxor afferret in dotem; etiam apud Aragonas regnaturus, nisi ante Ferdinandum focerum immature moretetur. De Carolo V. Philippi filio quid dicam? vnum fuisse illum velut caelo missum, qui Religionem acerrime propugnans, paterni aui Imperium maternis iungeret Regnis? At istud minime nouum est Au-

*aduersus
Suecum,*

*aduersus
Fridlandum:*

*Et filio tra-
didit.*

*Praecelara
vox Ferdi-
nandi III.*

*Et Ferdi-
nandi In-
fantis Car-
dinalis.*

*Albertus
Pius Bel-
garum Prin-
ceps Impe-
rium bis
oblatum bis
repudia-
uit.*

*Austriaci
Burgun-
diam me-
ruerunt
Religione,*

*Et Regnum
Hispaniae,*

striae potentiae incrementum. Dicamne, ab vno illo in Europâ atque Africâ tot Duces, Principes, Reges superatos, captos? dicam Prouincias vel adiectas Austriacorum ditioni vel restitutas? Est ingens illa quidem, & vix maximis Imperatoribus concessâ gloria, sed tamen infra Caroli fortunam. Debeatur eius virtuti ac Religionis propagandæ studio America nouus Orbis: hîc prouincias formauit nouas, hîc noua Regna constituit, noua Imperia comparauit; vt non immeritò grauissimi auctores Orbem illum indigent Carolinum. Tantæ tamque latè diffusæ dominationi aliquid adijci posse existimabimus? Si quò vlteriùs progrediatut habeat Austriaca pietas, habet profectò diuina largitas quod apponat. Philippus II. Caroli filius, idemque gloriosæ memoriæ auus tuus, Philippe Rex Catholice, acceptam à patre tot Regnorum hereditatem quantopere amplificauit solius merito Religionis, solius fructu pictatis? Taceo Mauritanîæ, Æthiopiæ, Arabiæ, Persidis littora portusque; prætermitto Carmaniam, Indiamque; nihil de auræ Cheroneso loquor; prætereo insulas innumerabiles: Regna sanè, quo nihil dici potest magnificentius, Regna, inquam, quinquaginta tria vel tributaria suscepit vel penitus subacta: &, quod est caput, nobilissima accessit Lusitania. quo vno in Regno aditum est quiddam tot bellis per quingentos propemodum annos inuictus Lusitanorum animus & arma ppererant. Hæc tanta tamque augusta illius Domus incrementa ex vno Religionis tuendæ propagandæque studio prouenisse qui videat, quis non ex animo gratuletur? quis illud non diuinum planè existimet, maiusque quàm vt à se dignè speret posse deprædicari? Habuerunt quidem fortitudinem Austriaci Principes, habuerunt prudentiam militatam, aliasque bellicorum Ducum virtutes, quibus & magna suscipere, & gloriosa peragere potuerunt; sed illas ipsas non aliunde sibi venisse quàm ex pietate, bonorum omnium perenni scaturigine, fatentur. Quæ illorum pietas quàm se longè lateque proferat, & quantum illi debeat orbis Christianus, quamquam diximus antè nonnulla, & ex tot tantisque fructibus haud difficulter colligi potest; intelligere tamen penitiùs qui volet, relegat ille Austriaci sanguinis primordia, & orbis vniuersi spatia peruagetur; reperiet profectò vbique gentium, vbique terrarum amplissima huius Familiæ merita. Iam tum olim Carolo V. imperante, solum Mexicanum (quod vnum est ex octo & decem Americæ Regnis) octoginta numerabat Monasteria. quot nunc accessisse credimus, vtroque transmarino tractu qui Austriaco parent Imperio? quot vbique dotata Sacerdotia? quot constituta Canonico-rum Collegia? vt de scholis, de Seminariis, Academiis, vt de xenodochiis, pauperum receptaculis, infantium domibus, nihil loquar; in solâ Occidentis Indiâ sacrorum Præsulum fundata Sacerdotia amplissima ditissimaque omnino quadraginta, satis luculentum exhibere mihi videntur Catholicæ Austriacæque pietatis testimonium. Quid si iam eorum, qui ex hoc orbe in illas terras Religionis promouendæ causâ ex omni Ordine destinantur; si eorum, qui postquam aduenerunt copiosè illic aluntur, inire numerum contendam, cuius vniquam eloquentia referendæ gratiæ par erit? Fuit cum è Sociis amplius centum vnâ classe transmit-

*Et nouum
Orbem,*

*Et Lusitania
Indiamque.*

*Exempla
Austriacæ
pietatis.*

*Quot Epi-
scopatus,
Monaste-
ria, &c.
fundarint.*

transmitti; fuit, cum amplius quinquaginta ducatorum millia, Philippo ^{Quantum} Rex, vno anno in hunc usum numerari iuberet. At quantum istud ^{pecuniarum Rex} est ad ea quæ in alios quotannis Religiosos Ordines; in alios per vni- ^{expendat;} uersam illam plagam Euangelij disseminatores liberalissimè profundis? ^{vi Euangeli- lux ad barba- ros destruit.} ad quadringenta ducatorum millia in sacræ Legis præcones; ad Philip- pinas, quæ pars nec maxima est nec præcipua, transfuehdendos, iamdu- dum est quod suppeditasti. Sentis nimirum; sentis id ipsum, Rex Ca- tholice, quod Philippum Prudentem; auum tuum & sensisse, & de ingenitâ illius terræ inopiâ malè ominantibus respondisse accepimus, ^{Praeclara vox Phi- lippus II:} nullos sumptus in Christiano proferendo nomine vel graues censeri debere, vel vanos; neque Indiarum tantum, sed & Hispaniæ thesauros vel in vnus aræ, vel in vnus hominis Christiani conseruationem bene ac prudenter effundi. Dictum herculè Regium, Catholicum, Austria- cum, & quod omnem fauorem gratique animi testificationem ab ho- minibus, ac pænè dixerim à Deo, extorqueat / quod quàm non verbis tantum, sed & auito exemplo reipsâ præstes, cum earundem insula- rum, tum exterorum Iaponiæ, Chinæ, aliorumque Regnorum per ido- neos Sacerdotes procurandâ salute satis superque declaras. Et quoniam ^{Quanto- perè Reges Austriaco-Catholici Religionem promouerunt in Europâ,} aliena Regna nominauimus; si remota illa relinquentes, ad Europam nostram conuertamur, quid magis Austriacam Catholicorum Regum commendat pietatem, quàm tot iam annis contra Imperij dicam an Ecclesiæ hostes vi auroque sustentata in Germaniâ bella? tot instituta Anglorum, Hibernorum, Scotorumque per diuersas Prouincias Colle- gia, Seminaria, Cænobia? Non ego hîc singula recensero, ac ne de Hi- spaniis quidem agam; peruulgata iam illa sunt, & me Belgium meum ^{praesertim in Belgio.} iam diu vocat, in quo vno omnem Catholicæ rei tuendæ curam & studium expressisse adhuc videntur Reges Catholici, memores, & genus se inde ducere, nec ignari nullum se Belgis suis maius præ- stare posse beneficium, quàm seruata Religionis. Quid enim? præ- ter veteres Antistitum sedes nouæ quatuordecim erectæ fundataque; ^{Eo fine quatuordecim noui Episcopatus erecti;} recepta continuo promulgataque per Belgium, contempto rebello- nis periculo, Concilij Tridentini placita: tot erecta nuperrimè Re- ligiosis ex omni gente Familiis, atque huic etiam minimæ Societa- ti nostræ domicilia, an non satis loquuntur nihil prætermisum quod ad Belgarum animos in auitâ verâque fide retinendos pertinere? Nam ad coërcendam delendamque hæreseos prauitatem, qui sumptus, ^{& bella in hæresicos gesta,} qui labor magnus visus est per hæc bella, quæ; nisi Religionis causâ hæresicos ageretur, teste Sixto V. Pontifice, iam dudum nulla essent in Belgio? centum & octoginta auri milliones ante annum huius seculi sextum ^{maximo argenti & sanguinis impendio.} decimum in bello Belgico, veriùs dicam Catholico, consumptos scri- bebat ipse ad Paulum V. Papam Philippus III. pientissimus idemque fortunatissimus pater tuus, Magne Rex; vt omittam impensas iam inde in hodiernum diem factas. Sed nimirum vniuersas Indiarum diuitias prodigere, Hispaniam tuam opibus virisque nudare potes; hæreticis non resistere, Religionem non defendere non potes. Atque hoc est vo- tum illud, quod te, exemplo Regibus omnibus imitando, quotidie Deo facete intelleximus: hoc est quod, obstupescens tibus quotquot è sa- cris

Strada de
Bello Belg.
Decade 1.
lib. 4.
*Praeclara
vox Phi-
lippi II.*

cris profanisque Ordinibus aderant, tuum auum concepisse audiimus, cum intelligeret haud debere se quidem, at posse tamen citra omne piaculum, maiori auertendo malo, liberum Religionis usum petentibus indulgere Belgis. in genua enim ante CHRISTI è cruce pendentis simulacrum prouolutus, in hanc vocem eturpit: *Ego verò diuinam Maiestatem tuam oro quæsoque, Rex omnium Deus, hanc ut mihi mentem perpetuam velis, ne illorum, qui te Dominum respuerint, uspiam dici me aut esse dominum acquiescam.* Itane verò, Philippe? ad eone parum politicis documentis es imbutus? ad eone nominis oblitus tui, quo te Prudentem omnes appellant, ut, negatâ, quam vocant, conscientia libertate, malis amittete, quàm concessâ setuate nobilissimas Prouincias, partem magnam Regij pattimonij, & (si absque inuidiâ licet dicere) pulcherrimam coronæ tuæ gemmam? Fuit enim uerò, fuit altior tibi mens, & supra sæculi prudentiam prudens, quæ politicas rationes haud aliter probabat, nisi quâ crant & Christianæ; non tam sollicita, ne quid detrimenti Status, quàm ne Religio pateretur. Hæc diuina sapientia, quæ multis saluti fuit, verè sapientem te fecit; eadem (vti paulò antea vidimus) fecit fortunatum: quæ quamdiu in posteris erit tuis (erit autem in omne tempus, si modò ex duorum qui te secuti sunt Regum constantiâ liceat de vniuersâ posteritate augurari) stabit Domus & potentia Austriaca; nec stabit modò, sed quotidie seipsâ maior dabit publicum otbi documentum, Regna Regnorumque incrementa certissimum esse præmium Religionis.

Nunc ad cursum suum, vnde abrepta est, reuocetur oratio; illudque fateamur aliquando, à Catholicis Regibus non auto hætenus, non armis, non sanguini esse parsum in oppugnandâ hæresi, monstroque illo tot capitum in suis Batauiæ paludibus obruncando: adhibita esse hætenus adhiberi que consilia non salutaria minis, quàm potentia, ad Belgarum populos in auitâ fide, hoc est, in vnicâ ad salutem viâ retinendos. Quæ omnia licet eiusmodi sint Austriacæ pietatis argumenta, vt meritò ea omnes suspiciant & admirentur, nemo dignè eloqui se posse confidat; illud tandem quî satis efferam, & quoniam omnino tacere non possumus, quibus grati animi significationibus commemorabo, quòd in Belgarum procurandâ salute Sodalibus nostris vti vulerit administris? fatetur enim in Hispaniis, fatetur in Italiâ, Sicilia, Germaniâ, aliisque regionibus plurimum se debere Austriacis Regibus Imperatoribusque Societas: nos verò, qui in hoc Belgio viuimus, qui facultatem nostræ hîc explicandæ industriæ non aliis secundum Deum referimus acceptam; agnoscimus eò plus Catholicis nos Regibus Principibusque debere, quòd & ipsi de Belgio in veræ Fidei cultu conseruando plus laborare visi sunt, & præcipuo nos ob eam causam studio admitterunt, susceperunt, sustentarunt. Quo non obsequij debito sibi Societatem obstrinxit Philippus II. Rex sapientissimus, qui delectatus eo fructu, quem è Societate passim per Belgium decerpi videbat, anno præteriti sæculi octogesimo quarto non tantum insigni eam encomio exornauit, sed publico etiam diplomate potestatem fecit toto Belgio Domos & Collegia fundandi? Quid non Alexandro Parmensi, quem geminæ

*Eo sine ad-
missa in
Belgium
Societas,*

LIBER SE
... pietatis, hi
... vtriusq
... quid non Soc
... quor Socior
... non affectu se
... Belgium
... virtut
... virtutibus con
... & Ruram
... etiam prop
... eritate suâ
... illius Serer
... Belgicæ se
... mentem aluit
... mandus, qui
... quod nunc
... taceam, qu
... modo profite
... omnes qu
... docerem I
... modò Fide al
... debis con
... desper
... mari, ve
... tuâ sit
... mdes profes
... percipiunt
... tractum to
... que, co
... Rex
... omni solueret
... vocem
... quod milit
... quos, po
... equalam spe
... aut in
... potentis
... enim pro R
... Religione,
... nobilior
... iugulat
... in
... quo vno fat
... Regna ti
... transfer
... in eam re
... ceperat

minæ pietatis, hinc Austriacæ, illinc Farnesianæ participem fecerat nobilissimus utrimque sanguis, crepta ex hostium manibus debet hæc patria? quid non Societas? tot ille arcus ad hæreticorum aufus retundendos, quot Sociorum Collegia se numerare gloriabatur. itaque fouebat illa non affectu solo, sed præcipuâ quadam liberalitate subleuabat. Suisne vnquam Belgis excidet Albertus? viuet profectò, viuet propter æterna Regiarum virtutum monumenta: Socij certè numquam de tanti Principis laudibus conticescent. Quoties ille Dunkercam, quoties Silnamducis & Ruræmundam, illic vt firmaret, hîc vt collocaret Societatein, manu etiam propriâ exaratas misit commendatitias? Quantum nobis auctoritate suâ Hallis, quantum liberalitate profuit Winoeibergis? Quid illius Srenissima coniux Isabella Clara Eugenia? quam non Societatis Belgicæ sedem materno affectu complexa fuit, materno sinu fouit, maternâ aluit pietate? Quid Princeps Cardinalis, quo nunc fruimur, Ferdinandus, qui, vt sanguine tibi, Philippe Rex, proximus, ita virtute, & quod nunc agimus, nostri Ordinis amore? Sed in te vno, vt de ceteris taceam; quantoperè mea laboraret oratio, si beneficia vellem non exornandò profiteri, sed percensere numerando? Ipsum Belgium, mihi crede, omnes quæ tibi parent Prouinciæ gratias agere gestiunt, quòd per Societatem IESV, te auspice, te tutore, in Austriacâ eademque Catholicâ Fide aliquâ ex parte sint confirmatæ; quòd solatium mœstis, quòd dubiis consilium, quòd disciplinam rudibus, directionem aberrantibus, desperatis inuenerint salutem. Non est vel tam desertus homo in mari, vel tam afflictus in terrâ, quin si Sociorum quempiam è voluntate tuâ sibi adesse sentiat, gratissimis Maiestatem tuam appreciationibus prosequatur. Omnes quotquot aliquem è labore nostro fructum percipiunt, dicere se satis posse negant, quantum sibi, quantum suis, quantum toti patriæ profueris, Socios à maioribus tuis admissos susceptosque, contra peruersorum machinationes tuendo fouendoque. Nos verò, Rex Catholice, & probè intelligimus tantum nos debere, quantum soluere non valemus; & quod in nobis est, animum tibi nostrum, vocem, operam, vitam denique ipsam, seu in præliis terrâ marique apud milites, seu in carceribus & xenodochiis apud ciues subditosque tuos, ponendam deuouemus, tantò lubentiùs, quantò citiùs exigendam speramus. Semper enim gloriosos vos dixi, dicamque, quotquot aut in castris aut in mari animam reddidistis Socij: vestra illa virtus potentiùs me stimulat, quàm Themistoclem trophæa Miltiadis. nec enim pro Rege potuistis cadere, nisi vnâ pro Deo, proque sanctissimâ Religione, cui vni Regis arma in Belgio seruiunt, caderetis; nihilo sanè ignobiliores iis, quos Christianam professos Fidem barbara tyrannorum iugulauit immanitas. Tu autem, Philippe Rex, traditum tibi à maioribus inde vsque à Rudolpho Habsburgico patrimonium pietatis, quo vno satis es diues, quodque omnibus Regnis tuis præstat, inòdò quòd Regna tibi omnia peperit, perpetuò serua; ac filio tuo, Principi nostro, transcribe veram Austriacæ Domus hereditatem. Quin & nostrâ in eam rem, quod tui iuris est, operâ in Belgarum Prouinciis vt perge; experturus profectò, quamdiu sudor erit sanguis, à Sociorum ne-

& Promota
 à Regibus
 Principibusq;
 Austriacis:

ab Alberto
 & Isabella,

à Ferdinando
 Principe
 Cardinale.

Quil Belgium
 Regi
 debeat
 ob sustentatum
 in eo Societatem.

Societas
 Belgica se
 ipsam Regi
 debet, quod
 libens &
 grata agnoscit.

mine tuam Religionisq̄ue causſam vel in præſenti mortis diſcrimine deſetendam.

ORATIO SECUNDA

Paranetica ad reſtaurandam in Belgio præſtinam pietatem.

*Miſeria
adſpectus
commiſe-
rationem
excitat.*

*Herodot.
lib. 1.*

SI qua vllō tempore miſeranda rerum facies oculis ſubiecta vim habuit, aut ad mouendam intuentium commiſerationem, aut ad animos indignitate rei percellendos, eorumq̄ue opem implorandam qui in rem communi aliquid conferre poſſunt; ea ſanè eſt afflictiffimi Belgij noſtri calamitas, vt cum quauis præteritorum ſæculorum fortunâ in contentionem venire poſſe videatur. Ferunt olim Zopyrum, toto corpore mutilum ac lacerum, eoſque Babyloniorum animos ad commiſerationem flexiſſe, vt etiam ſumma rerum ipſi aduerſus Datium committeretur; & tamen tragicam ille fabulam mentiebatur: nobis profectò ſeria tragicaq̄ue ſunt omnia, nulluſq̄ue ludus luditur. M. Antonius aliquando ſanguinolentam C. Cæſaris tunicam pro concione oſtentans, Romanorum animos in patricidas vindictæ ſtudio inflammavit: & tamen quantum intereſt inter eius necem, qui dominandi cupiditatē Rempublicam peſſumderat, & calamitoſiſſimam patriam noſtram, non externorum magis quàm impiis filiorum pedibus conculcatam? Denique ferunt Creſi Lydorum Regis filium, expugnatis à Cyro Sardibus, cùm videret militis cuiuſdam mucronem parentis ſui iugulo immincentem, naturæ vincula extremo conatu perrupiſſe, & cùm in illum vſque diem mutus & elinguis fuiſſet, magnitudine petiuli percuſum vocem primam parenti ſalutarem à ſeipſo extorſiſſe: at certè maior nos chariſſimæ patriæ noſtræ fortuna percellit. Quas igitur in vnius diſcrimine, & quaſi calamitatis particulâ, voces doloris indices pietas expreſſit; eas à me potiori iure licet infante, ac dicendi imperito, ſibi chariſſima patria noſtra depoſcit in malorum calamitatumq̄ue genere vniuerſo: cùm non vnius intentus iugulo gladius cernitur, non vnius clades aut orbitas timeretur; ſed immerſus vrbium cruori mucro graſſatur, & plurimorum orbitas oculis obijcitur: cùm non exiguâ Belgij parte, nulla iam rerum ſacratum reuercencia, cùm diuina & humana iura omnia pedibus obturruntur. Sanè durus ac ferreus, imò naturæ communis expers, non immeritò videretur, qui in tantâ calamitate non dico aliorum prohiberet lacrymas, ſed non indulgeret ſuis. Ergo ne ſimilis mihi crudelitatis nota inuratur, ſi quam oculis veſtris compendio ſubiecti, Belgij noſtri calamitatem tacitus præteriero; hortabor precaborq̄ue vos, vt optimæ parenti filij, caſtiſſimæ Religioni orthodoxi, tot animarum pereuntium periculo alienæ ſalutis auidiſſimi, quanto poteſtis ſtudio indiſtriâque ſuccurratis: vt, vobis adnitentibus, antiquus ille Religionis ſplendor poſtliminiò eluceſcat, quem hæctenus ex hiftoriarum monumentis potius coniecturâ aſſequi, quàm oculis licuit uſurpare.

Quod olim in votis habuit magnum illud Eccleſiæ columen Auguſtinus,

stinus, vt Urbem orbis victricem cerneret deuictarum ciuitatum spo-
 liis refertam, domitarum genium exuuiis locupletem, Africani, Pom-
 peij, Cæsaris, Octauiani Augusti nobilitatam triumphis; & vt verbo
 cuncta complectar, in vnus vrbs ornâmentâ profusum, quidquid o-
 pum diuturnâ felicitate orbis terrarum congefferat vniuersus: id ego
 hodiernâ diè non absimili voto libenter pacifceret; nimirum vt Belgi-
 cam nostram, non Martis insignibus toro orbe celebrem, sed, quod lon-
 gè præclarissimum victoriæ genus est, proscriptâ idololatriâ, impietate
 debellatâ, prostratâ vitiorum acie, aut sanctissimis legibus coërcitâ, de
 hoste longè perniciosiore, imò & de seipsâ, triumphantem mihi con-
 templari liceret. Quæ tametsi iam inde à temporibus Apostolorum
 (missis, ab eorum Principe, Materno aliisque viris Apostolicis) à
 barbarie ad humanitatem, à bellicâ ferocità ad pacis studia, moref-
 que Christianis dignos, traduci cœperit; femina tamen hæc tantum-
 modò quædam fuerunt, quæ deindè à Siagrio, Seruatio, Eligio, Wille-
 brordo aliisque Præsulibus exculta, addo etiam Liuinii, Piati, Bonifa-
 cij, similibusque Heroum, non sudore tantum; sed etiam sanguine ir-
 rigata, in latissimam segetem excreverent. Tum verò, Deus immorta-
 lis! quàm pulchrâ, quàmque lætâ metamorphosi gens illa, quæ prius
 inculta atque horrida nihil nisi ferociam ac truculentiam spirabat, ad
 omnem virtutem atque honestatem Christianis legibus ac præceptis
 est instituta! & quæ prius nil nisi siluas ac spelæa ferarum nouerat,
 quanto ardore religiosissima rempla frequerare cœpit! quid dico fre-
 quentare? imò etiam splendore Regibus inuidendo excitare? Quàm
 læta passim videre erat erumpentia virtutum germina? quàm splendida
 candicare virginitaris lilia? quàm grati odoris propagari Mönacho-
 rum arque Anachoretarum violas? Sed nec rosæ defuerunt; effuso in
 causâ Fidei sanguine purpuratæ. Immensi laboris fuerit, singula vel
 numerando percensere: sed neque mihi propositum est totius retro
 acti temporis effigiem vobis repræsentare. Vnum è pluribus æta-
 tis Christianæ sæculum ab anno scilicet sexcentesimo vsque ad se-
 ptimumgenesimum paucis adumbrabo. Cuius Annales dum percutro, vix
 ipse rebus compertissimis ac restatissimis fidem adhibeo: tantum san-
 ctitatis florem in tantillâ terræ particulâ (quantam Belgica nostra leu-
 cas non amplius LX. quâ latissimè pater, protensa complectitur) tantillo
 tempore succrescere potuisse. Illud fidenter dicam, nullam me toto
 orbe Christiano Prouinciam nouisse, etiam altero tanto terrarum spa-
 tio ampliorem, quæ, si Martyres excipias (quorum æquè facile millenos
 ac singulos vnus alicuius tyranni mucro demersit) tot sanctitatis lu-
 mina, aut astra potius, sacris Ecclesiæ fastis adscripta, celo transmiserit.
 Quis affirmanti fidem habebit, nisi qui factos ipse euoluerit, vix totis
 centum annis floruisse non tantum sanctimonie famâ, sed & miraculo-
 rum gloriâ centum ac viginti vtriusque sexus illustissima capita? è qui-
 bus si Liuinus, Lambertus, Leodegarius, Ewaldus, alii que fortè duo-
 decim sanguinis sui purpurâ nobilitantur; non minùs tamen quàm ce-
 teri omnes, totius vitæ laudabiliter actæ meritis in censum veniunt.
 Quid ego ex hoc numero sanctissimos Antistites commemorem, Acha-
 rium,

*Belgium
 olim reli-
 gione flo-
 ruat.*

*Belgarum
 sanctitas
 septimo
 sæculo.*

rium, Theodoricum & Eligium Neruionum, Chilianum Atrebatensium, Audomarum Morinorum, Aubertum & Gaugericum Cameracensium, Amandum & Lambertum Traiectensium, Willebrordum Ultraiectinorum? Quos viros? quæ Religionis oracula? quæ virtutum decora sæculum vnicum orbi terrarum dedit? vt agnoscatis Fidei nostræ ac pietatis semina longè lateque iacta, tantò fecundiora in suis segetibus adoleuisse, quò solertiore industriâ exulta, & maiori colonorum curâ subactâ glebâ fuerunt excepta. Sed nusquam vberior ac lætior hic operæ fructus emicuit, quàm in religiosissimis Cœnobitarum cœtibus, sacrarumque Virginum gynæceis toto Belgio hoc sæculo excitatis. Quis celeberrima palatia dicam an Cœnobîa & Asceteria ignorat, Blandiniensè, Sithiacensè, Amandinum, Lætiensè, Marchianensè, Aquicinctinum, Maricollensè, Hannoniensè, Lobiensè, ceteraque quorum numerum inire ipsa copia non permittit? Quis non admitatur illos nobilissimarum Virginum cœtus Canonicis legibus adstrictos, Montensem, Niuellensem, Malbodiensem, Andanensem, ceterosque non Religione magis quàm maiestate venerandos? Sed ipsos potius Cœnobiarchas & sacrarum Virginum Antistites libet admirari, Amandum, Bertinum, Floribertum, Winocum, Donatum, Babolenum, Ursinarum, Dodonem, ceterosque non impares opinione sanctitatis: itemque Waldetrudem, Gertrudem, Aldegondem, Odiliam, Eusebiam, Beggam, ceterasque, quas numerus, non vitæ merita, silentio iubent præterire. Et cui dubium nunc esse poterit, infinita per vniuersam Belgicam illo sæculo sub talibus pietatis cultoribus pullulasse sanctitatis germina, præsertim si animaduertit, cum tot viris religiosissimis totam pænè Belgicam nobilitatem de sanctitatis gloriâ decerasse? Magnum enim in omnem partem momentum habet virorum matronarumque Principum exemplum: & quod magnis auctoribus commendatur, pulchrum id subditi atque expetendum ducunt. Ingreddimini ergo tantisper hoc virtutum viridarium, & inter Belgicæ nobilitatis decora florem aliquem fructumque pietatis hinc illinc decerpite. Neminem proferam, nisi communi Ecclesiæ suffragio Cœlitibus adscriptum. Videte igitur Bauonem Hasbanix Comitem, opimis facultatibus in pauperes erogatis, intra rusticum mapale penitentix gratiâ inclusum. Videte sanctissimam Adalbaldi Principis Duacensis familiam, eiusque vxorem Rictrudem, liberosque Maurontum & Eusebiam non minori sanctitatis gloriâ illustres. Quid S. Pipinum Landensem, Brabantix Ducem, producam, eiusque coniugem Itram? quid S. Vincentium Hannonix Comitem, eiusque coniugem Waldetrudem? qui non contenti quatuor liberis sanctitate conspicuis, Landrico Meldensi Episcopo, Madelbertâ, Aldetrude & Dentlino, plurimos insuper uterque CHRISTO aggregarunt. Omitto illustrissimam B. Witgeri Comitis & Amelbergæ familiam, in quâ Ablebertus Cameracensis Episcopus, Reinildis, Gudula & Pharaildis acceptam à parentibus gloriam propriis vitæ meritis amplificarunt. Taceo Wandregisilum sub Dagoberto Gallix Comestabilem sponsæ suæ persuasisse, vt sanctiores virginittatis nuptias cum CHRISTO paciscerentur: & ne fragilior sexus

*Nobilitas
Belgica
sancta.*

hac

hac laude videatur inferior, tantumdem eodem sæculo nobilissima Bertilia marito suo Gutlando persuasit. Taceo viduas generosissimas Bertam & Beggam: quarum illa post obitum mariti è Regio sanguine cum filiabus Gertrude ac Deotilâ Religiosam vitam professâ est; hæc post mortem Pipini Herstalli, Brabantix Ducis, nobilissimis virginibus Andanensibus ad eximiam vitæ sanctimoniam exemplo præiuit. Taceo denique Basinum, Iudocum, Winocum, omnes Regij sanguinis, aliofque complures, ne immergar in hoc laudum oceano. Post tot illustria sanctitatis monimenta, post tot nobilissima sidera subditis ad omnem virtutem ac pietatem prælucentia; an mirum cuiquam videbitur, horridas illas Belgicæ nostræ siluas tam cultis moribus tamque præstanti religione efflotuisse? an obstupescet tot religiosissima templa excitata, tot Cœnobia insigni munificentia dotata? Fateor hæc talia esse ac tanta, vt vix opes Regiæ tantæ liberalitati suffecturæ videantur: & tamen flouit Belgiū post tantam profusionem, non opibus minùs atque copiis, quàm pietate ac religione. Neque enim liberalibus in Deum animis fortunarum dispendium est pertimescendum. Nimis à ratione foret alienum, amoris ac beneficentiæ contentione inter Deum & hominem institutâ, minus aliquid à Deo, quàm ab homine præstari. Itaque cum posterioribus sæculis non solum eximiam pietate & liberalibus disciplinis, & artificum industriam, & omnium pænè gentium commercis, denique nullo non ornamentorum genere Belgicæ nostra emerneret, & ad cumulū huius felicitatis alta pax accessisset, diuersarum Prouinciarum incolis per pacta connubialia Principum sub vnus imperio coalescentibus; ita omni genere laudis inclarescere cœpit, vt quæ prius imitatione siluarum suarum horridis incultisque mentibus abundare credebatur, tandem velut paradus Dei meruerit appellari, & illud Isaïæ vaticinium, tamquam de se pronuntiatum, audire: *Non vocaberis Ultra Derelicta; & terra tua non vocabitur amplius* Isaïæ 62. *Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in eâ, & terra tua Inhabitata: quia complacuit Domino in te.* Sed non tulit tam secundos rerum successus humani generis aduersarius: & cum tam firmum ac munitum iam conspiceret Belgarum statum, vt externis vitibus vix labefactari posse crederet; illos ipsos in exitium suum armauit, vt clades quæ ab hoste externo timeri non poterat, à domestico inferretur. Hanc in rem prima ac promptissima eius improbitati arma suppeditauit, quæ ferè ad euerrenda Regna solet, nimia felicitas. hæc enim animos primùm inusitato fastu inflauit, & antiquæ simplicitatis contemptum inuexit: accessit deinde luxus conuiuiorum, qui Sybaritarum leges saperet. hi enim ad solennes epulas toto anno conuiuas, vt se compararent, præmonebant: at Belgæ nostri in quibusdam emporiis eousque ventri atque abdomini erant mancipati, vt ad apparandum vnicum solenne conuiuium, totis sex mensibus trium cocorum desudaret industria. Sic paulatim pertractis temperantiæ atque honestatis repagulis, libidini frena laxata sunt. quæ quidem eos primùm corruptit, quibus opes & copiæ vitiorum potius quàm virtutum fomitem subministrabant; sed mox latius serpente contagione, non tantum promiscuos hominum cœtus, sed sacrariora

*Belgica
calamitas
ris causa.*

*Hæresis
maxima
caussa mi-
seriarum
Belgij.*

contubernia pectagata est. In hanc materiam cum præterito sæculo funesta illa hærescos fax adhæresceret, quæ non incudiam toto Belgio excitauit! quam luctuosam patriæ nostræ vastitatem intulit! Venerunt è face-turpitudinum noui isti Euangelij; si Superis placet, præcones, nullâ motum probitate, nullâ sanctioris vitæ disciplinâ, nullâ pietate aut religione ad populum commendati (quales olim viri Apostolici maioribus nostris Fidei faciem præluxerunt) sed versipelles, flagitiosi, palàm incorruptum Dei verbum iactantes, clam verò Fidem ac religionem, imò perfidiam, vitæque licentiam quæstui ducentes. Qui cum timorem ac reuerentiam Numinis animis excussissent, quidlibet impune perpetrândi licentiam ac temeritatem inuexerunt. Nec vnum noxæ genus propagatum est; sed rapinæ, libidines, dissidia, rebelliones, facti-legia, denique diuini humanique iuris contemptus, velut disiectis aggeribus, patriam inundarunt. Ac primùm quidem huius mali labes extremis limitibus se continuit, ac priuatorum parietibus circumscripsit, quasi experiretur: sed paulatim eorum, quibus Ecclesiæ moles incumberebat, partim dissimulatione, partim socordiâ, partim etiam perfidiâ, ad ipsa viscera penetrauit, totoque se corpore diffudit; ac funestum illud incendium concitauit, quo etiamnum videmus & gemimus nobilissimas Belgij Prouincias conflagrare. Tanti stetit à primis finibus pestem non arcuisse; quæ impiâ dissimulatione corroborata, modum nullum accipit, stragemque edit, quantam vult ac potest, non quantam permiseris. Hinc enim (vt per malorum compendia præceps feratur oratio) crudele illud bellum exarsit non Belgij, sed orbis prope-modum vniuersi. siue enim Duces aspicias, Europa in partes abiit: siue milites, hinc & inde Belgarum robur; & prout sunt diuersa partium studia, hinc Hispanicæ Italicæque militiæ flos, inde quotquot heterodoxis aut impietatis commercio aut politicâ ratione copulantur: siue tempus, iam septuaginta annis vnus belli incendium grassatur, cum nullum apud Romanos, diuturnius fuisse legamus bello Mithridatico, quod vix quadraginta annos tenuit: siue locum, tantilla tertæ portio tam latè patens belli area est, tot tragœdiarum orchestra, totius Europæ non incruentum sepulchrum, tot Principum ac Ducum clade funestatum. Non circumducam auditores in eos per singulos huius palæstræ campos funeribus infames; vnica Ostendana obsidio vtrique parti centum millium hominum interpeccione stetit. Quid ego hinc excidia vibium commemorarem? quid agtorum populationes? quid publica latrocinia? quid priuatorum direptiones? quid sanctissimorum templorum euersiones? quid illatam nobilissimis Prouinciis vastitatem, & quod meritò quilibet admiraretur, congestis in Belgium totius orbis diuitiis, extremam paupertatem? Olim nullâ vniâ, imò ne tetuncio quidem auri Hispanici submisso, cum Principum plerique pænè dixeram Regias opes Cœnobiis templisque priuati largirentur; florèbat tamen Belgium, opesque suas ac felicitatem vix capiebat. Nunc religiosissimis templis ac florentissimis Cœnobiis hæreticorum furore ac insatiabili quorundam cupiditate direptis ac euerfis, quamuis submissis in annos singulos auri Perûiani modò tricies, modò quadragies, modò quinquagies

Belli Belgici origo.

mala.

LIBER S
centenis m
uatoorum se
modum
nam ad cur
tantalqu
conferetur
circumfer
quondam
video en
nam. si cil
ullo holte
condit; & ne
nensis nost
adadant; &
stuntur: nec
mossimæ
vili supra pa
bilimus trit
Numin
være a
quasi s
Religi
hærescos
molis le
partes, pro
tantis dil
redim expu
produm
Maie
nostræ fac
milios ex
august
Ede homin
pop
tamquam
nos autem
deploranda
temp
nam in exit
ad huc ocu
faciem,
amarunt
dinis lac
O p
Tale
cum ad
spetate

gies centenis millibus auteotum; exhausto tamen Reipublicæ arario, ac ptiuatotum fortunis partim accisis, partim profligatis, vix paupertatis suæ modum causamque assequitur, magnas inter opes inops. Hoc nimirum ad cumulum ruinæ nostræ debuit accedere, vt ne quidem inter tot tantasque miseria Belgica nostra aut commiseratione digna censeretur. Vtinam aliquis saltcm Marcellus inter partiæ nostræ rudera circumferret oculos; quem ferunt, captis à se Syracusis; nobilissimæ quondam vrbis cladibus illactymasse. Gratulor tibi, Syracusanâ ciuitas: video enim in tantâ clade aliquam tibi gratulandi relictam esse materiam. si tibi incolumi stare non licuit, lentè tamen leniterque sub Matcello hoste tam mansueto cecidisti, qui & lacrymas tibi cadenti impendit; & ne quid grauius peccaret militaris furor, seuerâ lege sanxit. At miseriis nostris non hostes tantum remoti, sed vicini etiam spectatores illudunt; & ab iis, quos minimè decuit, ad diripiendas exuias concutitur: nec desunt in quibusdam Belgij Prouinciis, qui matris suæ calamitosissimæ bustis insultent, & humili nimis loco se stare arbitrentur, nisi supra patriæ suæ ruinas pedem posuerint. Sed inter cetera quæ recensuimus tristitia sanè ac luctuosa, nihil æquè deplorandum, quàm supremi Numinis teuentiam obsoleuisse, sacra carimoniaque conculcatis, veræ ac genuinæ Fidei sementem peruerfis hæreticorum dogmatibus quasi spuris seminibus adulteratam: motum honestatem, pudorem, Religionem denique ac pietatem, non paucis regionibus impotenti hæreseos dominatu esse proscripta, denique nescio quam barbariem multis locis inuectam. Hæc si segnes & ignaui dissimulamus, R. R. Patres, profectò nulla in nobis veri zeli scintilla tesidua est: si non his tantis dispendiis ad diuini honotis vindicias excitamur, si non ad hæresim expugnandam, & profliganda vitia, in solem, in puluerem, in aciem prodimus; nullum vetæ laudis gustum habemus. Aut si tanta diuinæ Maiestatis iniuria, tot animarum perniciës, tam luctuosa patriæ nostræ facies excutiendo totpori nostro non sufficiunt; quos tandem stimulos expectamus? Legimus olim, euerso religiosissimo illo simulque augustissimo Solymorum templo, Deum præcepisse Ezechieli: *Fili hominis, ostende domui Israël templum, & erubescant ex omnibus quæ fecerunt*: populum autem, tam funestâ specie obiectâ, in se suaque scelera, tamquam miserandi illius excidij causam, iusto dolore exaruisse. Quid nos autem, quibus non propria tantum, sed etiam populi peccata deploranda incumbunt? quo tandem animo erimus inter tot religiosissima templa in parietinas ac rudera conuersa, inter tot millia animarum in exitium ruentia sempiternum, ceteraque nimis luctuosa, quæ adhuc oculis nostris animisque quotidie obucrsantur? Si apud eos verba facerem, quorum flagitia vindicem Dei manum in Belgicam nostram armatunt ac prouocarunt; exprimerent fortassis hæc eius vulneta pœnitudinis lactymas, & has Thefei quondam voces:

O patria! tales intuer vultus tuos?

Talesque feci? —

Nunc cum ad Religiosissimos Patres tota hæc referatur oratio, quid minus sperare possum, quàm sinceræ commiserationis affectum? Illud verò

Belgij miserie ad opem ferendam nos debent mouere.

Ezech. 43.

Sen. Hip-
pol.

verò præclarissimum est commiserationis genus, quod in depellendis miseris consistit. Hic ego zelum vestrum, vestramque solertiam imploro, Reuerendi Patres. Ad hæc gloriosa facinora tuorum manus deponuntur, ô sacra IESV Societas: ut quidquid perniciosæ contagionis & adulterinæ sementis toto Belgio dispersum est, doctrinæ tuæ Religionisque præstantiâ penitus exterminetur. hic campus est, in quo tuorum desudet industria, in quo labor, in quo virtus, in quo ratio instituti copiosam gloriæ segetem ac materiam consequantur. Negari quidem non potest, oppressam diu pietatem multis locis respirare cœpisse, & auitam Religionem etiam maiori sanctitatis fœnore restitutam efflorescere. Nec desunt, qui cum diuinorum mysteriorum frequentationem, diuini cultus amplificationem, Cœnobiorum disciplinam postliminiò restitutam, singulari animi voluptate contemplantur, pænè exclament; Tanti fuisse, & præsentis serenitatis exordia præuî tot annorum tempestate commendari: sed ingens nobis adhuc tempesta superanda est, & multa restant persananda vulnera, quæ hæreseos perfidia, aut bellorum furor inflixit. An non Hollandia, Frisia, Zelandia, Transisalaniam, magnaque pars Brabantiae & Geldriae, adeoque pænè dimidia pars Belgicarum Prouinciarum sub crudelissimo planeque exitiabili hæreseon iugo adhuc ingemiscit? Et quænam ibi spes salutis reliqua, ubi augustissimum Deo sacrificium offerre, sacrilegium est; conscientiam Exomologesi expiare, flagitium; errantes in viam reducere, crimen pænè læsæ Maiestatis? Quis ibi supremi Numinis cultus, quæ cæli reuerentia, ubi blasphemis in Deum Superosque contumeliis omnia personant? Quæ species religionis, ubi templa conuersa sunt in horrea; ubi nulli festi dies, nisi qui Bacchum, aut aliquid Bacchanalibus affine redolent? Quid dicam de vastissimis aliarum Prouinciarum campis, quos etsi hæresis non subiugauit, armis tamen & perpetuis excursionibus habet infestos? Vidimus in pagis aliquot, in ipsâ arâ, seminibus eò inter templorum rudera vento aliquo temerè delatis, arbores excreuisse, quas nemo posset amplecti. Ibidem rogati incolæ ipso Dedicacionis templi die, nullane futura esset sanctissimi Sacrificij copia? nec Sacerdotis, nec Sacrificij nomenclaturam nouerant: ita non tantum templorum rudera in siluas abierant, sed animis etiam siluescentibus ipsa Religionis nomina fuerant obliterata. At cultiores fortassis, & ab hac barbarie remotiores sunt ciuitates. Fateor: & hoc etiam addo, nonnullas esse nimum excultas, sed iis in rebus quæ ad fastum luxumque pertinent, quibus vindictam diuinam potiùs, quam commiserationem prouocant. Olim Romanæ Reipublicæ cælestes iras imminere vaticinatus est Horatius: at quibus indicis?

Motus, inquit, doceri gaudet Ionicos

Matura virgo. —

O si nunc non virgines viro maturas, sed infantes propmodum pupos atque pupas videret ad numeros saltantes, & profanas nequitias balbutientes! à quibus si prima Fidei elementa poposceris, ut salutis signo frontem pectusque muniant, ut vnum Deum bonorum omnium auctorem venerentur, ut Virginem Dei Matrem saluent, nihil obtinebis; hæc

hæc ipsis peregrina atque inaudita sunt: at si exegeris omnia vrbanita-
tum genera ac tripudiorum discrimina, nihil illis peritius, nihil exercita-
tius. Scio hanc morum labem non ad omnes pertinere: scio etiam in
plerisque vrbibus quæ Regi Catholico parent, tantam propagari cœ-
pisse pietatem ac religionem, vt speciem quamdam primitiux Ecclesiæ
repræsentate videantur: sed multa tamen restant quæ operam vstram
industriamque desiderent.

Recordamini igitur quam vos personam in Republicâ Christianâ
sustinere voluerit S. Fundator noster Ignatius: recordamini vos diuinitus
esse vocatos ad reducendas animas suo Creatori. ea igitur omni studio
compare, quæ instrumentum cum Deo coniungunt. Nunc viribus
vstris, nunc animis, quibus olim apostoli terrarum orbem inter vitio-
rum & errorum senticera peragrarunt: nunc illis virtutibus, quibus ad
permouendos animos tacita quædam vis inerat eloquentiæ: nunc illo
dicendi ardore, qui mentes noxiè tæpefactas, imò Hyperboreo hæreseos
fidere afflatas, priscâ & genuinâ charitate rursus inflammet. Recordamini,
quam expectationem nominis vstri toto Belgio moueritis, cum
à Rege & Belgis in ciues ac membra cooptati estis. Vestræ curæ
fideique concredita est ac per tot gymnasia distributa iuuentus
Belgica, tamquam mollis & ad omnem partem ductilis cera: vos eam
formam imprimite, quæ mentes deceat cælesti origine nobiles, & viuam
quædam diuinitatis simulacra. ea semina spargite, quæ in lætam segetem
vbi adoleuerint, non minùs perfectæ virtutis ac sanctitatis lumina,
quàm columina Reipublicæ producant: viros, inquam, non ostentatione
ingenij ad quidlibet effutiendum proiectos, sed qui sapiant ad
sobrietatem; qui cum ad clauum Reipublicæ federint, non Machiavel-
lum aut impia eius axiomata, sed Deum diuinâque leges consiliorum
suorum actionumque normam sequantur. Sed quoniam hic gymnasio-
rum fructus minùs latè patet, nec ad omnes sese extendit, plus addo;
vestro zelo industriæque commissa est in plerisque vrbibus florentissi-
ma iuuentus Christianæ doctriinæ præceptis moribusque conformanda:
vos peculiarem catecheseos institutionem voti Religione firmatam
profitemini: vos sanguinem ac vitam in arduas terrâ marique Missiones,
in castris, in nauibus, in militum stadiis, in pagis, in Indiis, inter bar-
batos, inter idololatrias, inter hæreticos, CHRISTO IESU Duci ve-
stro consecraftis. Quanta hinc in omnem Reipublicæ partem vtilitas
redundabit, si eâ quâ par est industriâ hanc Spartam excolueritis? quàm
vberes culturæ fructus? quæ species religionis? quæ vitæ morumque
sanctimonia? Audeo dicere, me iam nunc animo præcipere rediuuium
primitiux illius Ecclesiæ splendorem ac dignitatem, & reforescentis
toto Belgio pietatis odorem ac voluptatem non inani cogitatione præ-
libare. Intuemini, per Deum immortalem! quos viros hæc Societas in
suis incunabulis patriæ nostræ dederit, quæ saniora membra ad perfe-
ctionem prouherent, Fabros, Stradas, Vishauæos, Bellarminos, Coste-
ros; quàm strenuos contaminatis ac languentibus Belgij Prouinciis me-
dicos submiserit, Boccattios, Dionysios, Leonios, Arboreos: & ne ram
angustis limitibus maiorum nostrorum labores fructusque circumscri-
bam,

*Societas
est Reli-
gionem re-
staurare.*

*10. part.
Const. §. 2.*

*Exempla
primorum
Patrum
nos exci-
tast.*

bam, ponite vobis ante oculos primos illos Societatis nostræ Decem-
 uiros, qui per Latium, Etruriam Venetosque secururis laboribus præ-
 ludentes, nouam rei Christianæ faciem applaudente Româ inuexe-
 runt: qui per Italiam, Germaniam, Hispaniam, Galliamque dispersi,
 non dicam paucis annis, sed pænè mensibus, extirpandis vitiis,
 virtutibus inferendis, profligandâ hæreticorum perfidiâ, antiquâ
 Religione stabiliendâ, totum pænè Christianum orbem sui nominis
 gloriâ compleuerunt. O ignauos nos ac degeneres, si eorum labo-
 res ac heroicas virtutes suspicere potiùs, quàm æmulari pulchrum du-
 cimur; si eorum gloriam honori potiùs ac voluptati nobis esse,
 quàm stimulo ad ardua quæque suscipienda credimus! Hoc igitur
 agamus: nullum officij genus prætermittamus, nec sudori parcamus
 nec sanguini, vt antiquam patriæ nostræ pietatem ac religionem etiam
 cum fœnore postliminiò redhibeamus. Si negotium hoc viribus no-
 stris impar existimamus, habemus viros religiosissimos sub variis si-
 gnis CHRISTO auctoratos, qui se in huius laboris societatem, in
 huius militia contubernium, in huius gloriæ communionem offe-
 runt, imò qui fortassis antesignani censerî poterunt ac Duces. Cùm
 enim animaduerto Religiosorum Familias passim toto Belgio reui-
 rescere, & mutuâ virtutis æmulatione excitati; iamdudum mihi præ-
 sagit animus, tot bonorum vota ac suspiria pro afflictissimo Belgio
 nostro tandem Deo cordi fore. Agite ergo, & ab aliis benè cæpta stre-
 nuè vrgete: non in limine operum laborumque standum est; aliorum
 vos conatus ad vlreriora inuirtant. Nolite, quod pigri agricolæ solent,
 alienos labores in semente destituere: neque terreat vos peruersorum
 dogmatum infesta segetibus germina, quæ radicitus extirpanda sunt;
 non improborum furor, non sanguinariæ leges, non vlla vis hostium
 piis vestris studiis remoram iniiciat. Virtus in arduo posita, quò du-
 riora habet experimenta & difficiliore successus, eò certius & expedi-
 tius sibi sternit iter ad gloriam. Intuemini Sodales vestros, quos eorum-
 dem laborum ac studiorum consortes habetis, qui vastissima terrarum
 Oceani que spatia emensi, terras aperiuunt, quas orbe toto natura sub-
 mouit: qui cùm in extremo mundi limite consistunt, alium etiam
 mundum zelo suo designant, & nouas Indias in Iudiis indagant: qui
 dum incultas Paraquariæ solitudines peruagantur, in ipsis etiam sub-
 terraneis specubus & cauernis barbaros inuestigant: vt non modò solis
 cursum rerum gestarum gloriâ exæquent, sed eò etiam veritatis lumen
 inferant, quò ille radios suos non potuit inferre. Horum si vos æmula-
 tio accenderit; non deerunt hîc inflammatis desiderijs vestris Indiæ:
 suppeditant illas Hollandia, Zelandia, Frisia, Transisalania. Quas vbi
 ex horridis vitiorum atque errorum senticetis ad amœnam speciem, læ-
 tamque fecunditatem, cultorum noualium instar, perduxeritis; tum de-
 mum vobis orbis Christianus pristinum Deo cultum ac venerationem,
 patriæ antiquum pietatis ac religionis splendorem, ciuibus salutem at-
 que incolunitatem postliminiò restitutam gratulabitur.

ORATIO TERTIA

Paranetica ad Patres Societatis IESV Provincia Flandro-Belgica, ut fortibus animis quaternas sua Provincia Missiones, Batauicam, Castrensem, Naualem, atque ad pestiferos capessere porro pergant.

Cum animos vestros, ac incitata ad salutis alienæ curam studia, mihi ob oculos pono, Reuerendi Patres, tantum flammarum & ignium in generosissimis omnium pectoribus ardere video, ut vos ad labores, quos animarum causâ fortiter suscipitis, & pericula, quæ generosè contemnitis, alacriter subeunda hottari, & operæ minimè necessariæ, & intempestiuæ solitudinis esse videatur. Sed facilem mihi veniam à vobis polliceor, vbi intellexeritis, me id eorum tantum auctoritate audere, quibus si reluctarer, maioris culpæ reum vos ipsi merito pronuntiaretis. Quare & iis quibus debeo parère, & vestris, quibus dissentire nolo iudiciis, obtemperabo. Dicam de quatuor Christianæ pietatis officiis, quæ cum primi nostræ Societatis auctores diuinis auspiciis, ab ipsis illius, quasi incunabulis amplexi sunt, tum vos Flandro-Belgæ, eorum posteri, pari hodieque studio & alacritate complectimini. Quæ quando ad tuendam propagandamque apud Barauos sanam Fidem, ad conferenda Catholicis militibus terrâ marique pugnantis, ac demum pestilenti lue per vrbes infectis æternæ salutis auxilia, summâ fide, constantiâ & alacritate nituntur, non nisi à sublimibus animis, & ad virtutem natis, aut generosè suscipi possunt, aut constanter seruari. Quibus de rebus cum dicam, velim eos ego me & ferire & exhibere posse animi motus, quibus incitati omnes nos tam gloriosi labotis decus non tueri tantum, sed in maius etiam auctum propagatumque ad minores quoque nostros transmittere gestiamus. Atque ut inde exordiar, vnde primus merito ducendus est cursus orationis meæ, satis apud omnes constat, quanta semper fuerit & prouidentia Mennis æternæ, & sanctissimorum hominum cura, ne castæ Religionis integritas aut vitiaretur afflatu hætesum, aut certè illo vel leuiter obscurata restitueretur in antiquum splendorem pulchritudinis suæ. Hæc videlicet edita iam olim, & humanæ virtutis exempla, & diuinæ in suam Ecclesiam prouidentię documenta, iam tum sic interpretabantur maiores nostri, æternorum consiliorum seduli obseruatores, ut cum ad alia quæuis rei Christianæ commoda, tum ad elidenda prauarum opinionum vulgò enascentium germina luculento diuinæ voluntatis nutu destinari se crederent. Vnde ab ipsis planè cunabulis, adhuc, ut ita dicam, infantula, ac vixdum à lacte depulsa Societas, hanc principem suorum munerum partem præcipuo quoque studio amplexa est, ac sanctissimos eius conatus prouehente Numine, ea rerum momenta attulit, ut qui eius in hoc genere gloriam deterere, & obscurare famam audeat, ipsis etiam Gratiis ingarus esse posse videatur. Inualescebat vniuersâ propè Germaniâ pestilens te-

*Societas
opponit se
hæreticis
in Germa-
niâ,*

in Angliâ,

in Galliâ,

*& aliis in
regionibus,*

*sicem in Fa-
derato
Belgio.*

mulenti Saxonis virus, eiq̄ue germana ac parnè gemina viuendi licentia; cui curandæ, quâ possent, accurrere Fabri, Iaij, Bobadillæ, Canisij, Kesselij, Lanoy: ab iisque assiduâ laborum contentione perfectum, vt à vitalibus arceretur lues, & in Germaniâ etiamnum supersit, quod germanam Fidem atque illibatam Religionem colat. Nutabat omni ex parte Anglia, & auersi ab Ecclesiâ Regis imperio Fidem mutare compulsa, nouo perfidiæ genere multiplicem hauserat pestem Lutheri, Zwinglij, Caluini, & aliorum ã cathedrâ pestilentia Magistorum. Adfuerit confestim ad medelam ei ferendam Personij, Campiani, Cresuelli, Walpoli, Sothuelli, Garnetti: quos omnes, post copiosam optatissimæ messis vbertatem, quâ laborum magnitudine, quâ carcerum pædore atque ærumnis, quâ atrocibus pro Religione suppliciis properata mors, triumphali, vt ita loquar, portâ, ad æternæ vitæ regiam transmiserit. Laborabat Gallia pernicioso Lemani lacus ac vicinarum Alpium afflatu, & auidissimi atrocia malis ad ipsa iam Regni viscera penetrarat; eiq̄ue quam possent operam nauaturi aduolauere Possëuini, Augerij, Pelletarij, Perpiniani, Maldonati, aliiq̄ue complures; præclaris in eam rem naturæ gratiæq̄ue præsidij instructi: qui propugnata fortiter antiquâ Fide, expugnata sæpius nouellâ perfidiâ, tantò maiorem triumphis omnibus lauream sunt adepti, quantò plus est publicis è superiore loco concionibus, priuatis de plano congressibus, aliisque non minùs idoneis artibus Religionem tueri, quàm effusione sanguinis, hominum strage, clade oppidorum atque vrbium patriam defendere. Neque verò maiores nostri has tantùm Prouincias virtutis suæ palæstras esse voluerunt; Pannoniam quoque, Sarmatiam, Hiberniam, Scotiam pari animi charitate complexi, laborantibus omnibus salutem præsentemq̄ue dexteram porrexere. Nec stetit in hanc diem egregius hic gloriæ cursus; sed eam à maioribus traditam tuemur posteri, nec obsolescere patiemur vinctam illud familiæ decus, quod ipsi viuudum ac nitens toto iam sæculo retinuerunt. Atque vtinam nostrum hoc Belgium huius etiam opis indigum non aliquando fuisset, neque eò è vicinâ Galliâ Germaniæque penetrassent prauarum opinionum propolæ, qui incautis populis malefanum mortis poculum propinatunt. Lugeamus etiamnum, lugeamus florentissimas aliquot eius Prouincias suo diuulsas à corpore nefariam hæresim tam altè admisisse in viscera, vt ad animi sanitatem reduci hactenus non potuerint. Grassantur in eis sanè præcones insanæ, quibus nihil sanctum, nihil religiosum, qui tum demum puros putos Christianos se arbitrantur, cum omnem sacrum ritum execrati fuerint, cum omne rectè factum peccatum, nullum autem peccatum expiandum esse putarint; cum Magistratibus populos, populis Religionem, Religionis templa, templis Sacerdotes, Sacerdotibus sacrificia, sacrificij CHRISTVM abstulerint. Et his quoque subleuandis Prouinciis, cum primùm per operarum copiam licuit, studia sua desiderari minimè passâ est Societas nostra; quæ, submissis in earum culturam nouis per interualla subsidijs, quinquagesimum iam propè annum in hoc tam præstanti labore versatur. Constitit hætenus, Deo dante, suum operæ pretium: Catholicorum quæ supererant reliquiæ ad omnem Christiani officij rationem omnibus

nibus Instituti nostri munitibus exultæ; vacillantes plerique confirmati, inertibus robur additum; innumeri, quibus ambiguus in eam diem Religionis fuerat animus, vel à teneris in hæresi adoleuerant, ad Ecclesiam sunt adiuncti. Oritur in dies alius ex alio labor; & quia regionis huius ager in exhaustâ quadam vbertate in nouam semper albescit segerem, Socij ei excolendo intenti, ac laboribus impares, vobis, Patres Religiosissimi, tamquam auxiliatibus operis benignè annuunt, vt quibus iustam vberriamæ messis lætitiâ gratulamini, cum iis in laborum partem venire ne recusetis. Enimuerò in huiusmodi spem educari estis: vestra vel ephebea omnia, vel gymnasia, vel quæuis alia domicilia, quid aliud dixerò, quàm prætoria quædam litterarum, Lycæa humanæ diuinæque sapientiæ, disciplinarum officinas, motum palæstras, propugnacula Religionis ac pietatis? vbi futuri hæresum domitotes, sanæ disciplinæ restauratores, germanæ Fidei vindices, Orthodoxæ pietatis assertores, consentanea huic militiæ arma procuditis. Clitorem ac Ludonem, celebrata olim flumina, pisces naturâ suâ mutos vocales reddere fabulabatur antiquitas; ego nullum naturâ suâ tam rudem, tam infantem, tam elinguem esse dico, qui non prodite è vestrà disciplinâ possit, non inane fori curiæq; cymbalum, sed diuini verbi fator atque Euangelij præco, à quo locuples sacrorum fructuum sperari possit vbertas. Laxatis etiam Belgæ charitati fræna; & ne illius termini angustiores videantur esse, quàm mundi, huius quoque terminos superare conamini. Penetratis trans Indum & Gangem, ad remotissimas Orientis solis plagas, trans metam Herculis ad vastissimas atque à nobis dissectas Occidentis regiones, ad vltimas hinc inde terrarum appendiculas velut insulas; ibique, euerfis dæmonum aris, oppressâ superstitione, impietate proscriptâ, ac sincero Numinis inducto cultu, gloriofa rei Christianæ trophæa crigitis. Gratulor equidem vobis hanc gloriam, quâ nulla vel ad Familiæ nostræ commendationem honestior, vel ad splendorem Religiosæ charitatis illustrior. Neque enim solis nobis aut nati sumus aut viuimus; qui quidquid sumus bono publico debemus; sed vt nostri partem sibi vindicant Prouinciæ terrarum omnium, ita potissimam iure suo exigit Belgij, vtpote natalis nostri soli, pars illa quæ nunc corrupta hæresi, non exiguos, si excolatur, fructus promittit. Ceterum non ignoro, vt apud Iasios simulacrum quoddam Dianæ intrantibus in ædem sacram vultum vultuosum, tristem ac tetricum ambulatibus in illâ, indeque exeuntibus expostectam, hilarem ac lætam frontem exhibere credebatur: sic hanc quoque nostram in Batauos expeditionem, eius ignaris atque inexpertis, difficultate, molestiâ ac periculo plenam videri solitam; quæ deinceps, post modicum eius vsum, omni difficultate, molestiâ ac periculo carere iudicetur. Non hîc ago de atrocibus in Sacerdotes edictis & legibus, non de metu ærumnosorum carcerum, vitæque vel etatendâ in vinculis, vel etiam, cum perfidiæ ita visum fuerit, inter exquisita supplicia amittendâ. Scio, quæ terrori sint aliis, ingentibus vestris animis incitamento esse; ne illud quidem, quod nescio quâ virtutis specie blanditi possit alicui, actuosæ profanos inter homines vitæ periculum vel dissimulo, vel inculco apud vos, qui è Familiæ nostræ

Athenazus
lib. 8.Plinius lib. 8.
cap. 4.

præcipuâ lege bono publico mancipati; atque ad omnia animorum compendia familiaris disciplinæ instructi præsidis, nescio cuius spiritalis dispendij aut periculi metu, tamquam Iunonij pueri in sinu Iouis, oriosi diuinorum munerum doctores desidere domi non soletis. Quid enim? plorabimus animarum cladem inter tot errorum ludibria pteuntium, nec in iis ab interitu vindicandis omni contentione laborabimus? Collegiorum nostrorum porticus, exedæ, domicilia, gymnasia, quotidianis personabunt vocibus alienæ salutis ardorem profusè laudantium, & ab iis ipsis tam profusis laudatoribus tam parè vsurpabunt. Apagè à nobis orium tam otiosum, tam inancem mortalitatis illicebtam, sterilium solatia lacrymarum, tam vana ac cum ipsis verbis pereuntia rei omnium sanctissimæ præconia. Repræsentemus factis, quod ore prædicamus; ac charissimæ patriæ non minimâ sui parte miserandum in modum laboranti faciamus pro facultate medicinam: opem operamque nosttam implorat collapsa Religio, & tot animarum millia CHRISTI sanguine coëmpta supplices nobis manus tendunt; & nos tam languidi erimus, vt illam omni quâ possumus opè non subleuemus? tam erimus duri, vt ruentes ad interitum populares nostros ab eo omni quâ possumus operâ non arceamus? Video ego me orationi meæ fatis moderati non potuisse; sed dabitis spero hanc veniam ardori meo, si meminêritis hæctenus me de propagandâ Religione, deque hæresi expugnandâ, hoc est de potissimâ Apostolici muneris parte, esse locutum.

Venio nunc ad id, quod in laborum nostrorum censu proximum; præstanda nempe, quæ solemus, Catholicis militibus auxilia. Et profectò æquissimum est, vt eos qui pro aris nostris pugnant ac focis, Christianæ quoque militiæ ætaturâ muniamus. Referte vos iterum, si lubet, ad ipsa Societatis exordia, & primorum Partium in animarum lucris contentiones inde vsque ab vltimâ memoriâ reperite; & mecum haud dubiè statueris, huius quoque Religiosæ laudis gloriâ etque amplitudinem à maiotibus nostris occupatam esse. Quippe cum primum Societas nostra suis conatibus in publicum utilis esse cæpit, pietissimi quique copiarum Duces nihil vnquam habuere antiquius, quàm vt ex eâ aliquos suarum expeditionum comites impetrarent, precibus ac sacrificiis apud Deum, reliquis Familiæ nostræ officiis apud milites præsidio futuros. Cuius quidem nostræ operæ etiam inter arma tam frugiferæ, cum, Aphrodisium obsidente Vegâ, primum maximumque documentum dedisset Iacobus Lainius; aliorum deinceps Catholicorum Principum exarscete animi, ne in extrêmæ rei momento tam ancipiti suis etiam in castris illam desiderari paterentur. In his Alexander Farnesius, aliique post eum Belgicæ nostræ militiæ Imperatores, qui Hispaniæ Regum auspiciis aduersum Fœderatas Belgij Prouincias armis decertant, quanto publico priuatoque militum bono, suis exercitibus quotidiana mortis pericula subeuntibus, ea immortalitatis adsciuerè præsidia? Septuagesimum iam annum tenet hæc belli calamitas, atque à primo propè illius exortu in hanc diem dati è nosttis rei sacræ administris, quorum laboribus in hac quoque Dei causâ exhaustis, toleratis ærumnis, superatis periculis, haud sanè video quid ad Religiosi nominis immortalitatem honestius, vel ad

*Missio
castrensis
panè cum
Societate
nata.*

*in Belgio
cepta.*

Apo-

Apostolici animi magnitudinem gloriosius excogitari possit. Habuerunt illi Brabantiam, Flandriam, Geldriam, Artesiam, Hannoniam, aliaque loca, quò cum Regiis copiis migrandum fuit, suæ theatra virtutis, in quibus beneficentiæ, charitatis, zeli spectaculum darent. Habuerunt non vnâ aliquam gentem, vnâ indole ac sermone, sed ex vniuersâ propè Europâ Hispanos, Italos, Germanos, Anglos, Scotos, Hibernos, Belgas, aliosque complures; quorum singulos vemaculâ gentiliquæ suâ linguâ Christianam integritatem edocerent, & sacris mysteriis, cum res ferret, Catholico ritu expiarent. Versati sunt cum Principibus, cum Præfectis copiarum, atque ordinum Ductoribus, cum Patriciis ac plebeiis, & præsertim miseris ac rerum egenis omnium; vt cum animorum commodis in commune consulere, tum etiam necessitatibus corporum præsentis manu subuenirent. Versati sunt in nosocomiorum for-
 dibus ac carcerum pædore, vt ægris iuxta & captiuis, quâ solatij, quâ auxilij indigis, solatio simul & auxilio essent; ac si migrandum è vitâ, decretoriam vitæ mortalis clausulam congruis ad beatam æternitatem præsidij communirent. Quid, quòd in medias quoque armatorum acies, cum patibus vtrimque animorum ardoribus & armorum, de summâ rei decernitur, progrediendum illis non rarò fuit, & per infestos gladios & tela micantia huc illucque cursandum? dum hi ad pugnandum fortiter pro rei Catholicæ incolumitate calidis hortatibus animandi, his peccata sua enuntiantibus aures dandæ, omnibus ad Christianè viuendum, aut moriendum subsidia adhibenda. In quâ tam gloriosi laboris arenâ, cum non satis feliciter ad Neoportum Flandriæ pugnaretur, fructum hunc ex iis nonnulli consecuti sunt Religiosæ constantiæ, vt omnium saluti cum incumberent, cæsi etiam ipsi laboribus suis gloriosissimè immorerentur. Cum inter militum clamores, armorum strepitus, equorum hinnitus, tubarum clangores, insigni animorum tranquillitate versarentur, de hoc vno solliciti, ne quem militum sacris mysteriis inexpiatum suprema necessitas occuparet. Vicisti animæ magnæ, etiam cum ita victi; neque telorum confertim volitantium ictus declinastis, neque cæsorum exhorruistis cadauera, neque sanguinem ex iis etiam tum manantem; sed vni alienæ salutis momento intenti, vestram incolumitatem & vitam intrepidâ prorsus & inexplebili omnes iuandi auiditate proiecistis. Relicti nos sumus ad sarcinas mortalitatis huius, planeque volumus (id quod à nobis susceptæ vitæ ratio exigit) virtutem vestram non fictis imaginibus adumbratam, sed in nobis ipsis expressam, iterum offerre pugnantibus, ne desiderent Regiæ copiæ in nobis ea animarum subsidia, quæ in vobis tanto antè tempore sunt expertæ. Subiicite ergo animis nostris eos ignes, quibus ardistis: spargite in nobis ea incendia, quibus veritè quàm hostium, armis absumpti estis; & superstites adhuc Buzelinos atque Montanos Regiis bellatoribus exhibebimus.

Neque terrestribus tantum copiis iuandis adhibita Sociorum charitas, descendit etiam ad infimas sordes fæcesque ac sentinam nauium bellicarum, vt hominibus tametsi suâ voluntate calamitosus semper, & morti proximis, omnem in casum præstò esset. Nauigent alij maria-
 carum

Varij Societatis laboreres in castris.

Patres Societatis dum militibus præstò sunt, in acie cæsi.

Assisio nauium.

earum causâ rerum, quibus sola hominum libido pretium fecit. Per-rumpant naturâ claustra, & ignotas antiquitati vias aperiant ac terras, qui dum nullos cupiditati suæ terminos statuunt, ipsum tamen orbem angustis à Deo terminis circumscriptum fateri debent. Nos ad certio-rem diuinæ charitatis auram vela facimus; nec rei nobiscum saltem, si non ante nos, perituræ quæstum, aur vanæ voluptatis è vario aquarum siderumque adspectu hauriendæ captamus lenocinia; sed Dei gloriam humano omni quæstu poriore, & animarum lucra cum totâ æternitate cõxquanda. Adimus vitæ periculum, vt aliorum salutem in tuto collocemus: iactamur mari, fluctibus ac procellis, vt quamplurimos in æternæ quietis portum inuehamus: vitiatam ac pænè verminosam potam aquam, falsamentis ac mucido pane vitam toleramus, ne vècto-ribus nostris diuini verbi, ac sacrorum mysteriorum epulas, diuinis re- fertas deliciis, deesse patiamur. Lucerna piscis memorandus in paucis, atque ex argumento sic dictus, tranquillis dumtaxat noctibus in alta subit maria, linguâque igneâ & nocturni instar sideris scintillante per os exertâ, confluentes ad nouæ lucis illecebram vndique pisciculos cap- pat & deglutit; nos dies noctesque velis & remis, tranquillo atque ira- to circumuehimur pelago, vt palabundas nobiscum animas Apostoli- cæ vocis splendore capremus, ac saluti fortunatâ illis ac felici sorte trans- scribamus. Et hanc quidem de Deo deque hominibus benè merendi occasionem haud segniter arripuere Xauerij, Barzæi, Silueriæ, Gon- saluij; qui cùm ad vberiotem apud Indos faciendam messem trajice- rent Oceanum, è suis interim vèctoribus manipulos legere, cæque modi- cã animorum fruge amplissimis Indiarum messibus quasi præludere cœperunt. Instituebant nauticam turbam, colluuiemq; feruilem rei Chri- stianæ præceptis, habebant publicos priuatosque de Deo deque animi sa- lute sermones, statas preces statis diei horis decantabant, cunctis præsen- tibus ac respondentibus, deprauatos omnium corrigebant mores, vniuer- sos ad eluendas animi fordes inuitabant. Aderant è maritimâ iactatione naufeâ, lue, fame laborantibus, transcurrebant per stratos non tantùm agris, sed & semiuiuus foros; illis cibos, his pharmaca suâ ipsi manu mini- strabant. Er quamuis in omni illo charitatis officio plus laborum non ratò susciperent, quàm ferre possent; pro suo tamen modestiæ studio cre- debant minus se præstare, quàm deberent. Miramur omnes, vti par est, hosce primos Familiæ nostræ proceres; & eorum studia, alienis curan- dis commodis, suis negligendis intenta. Sed non miramur tantùm. E nostro etiam Belgarum numero non desunt, qui illos imitentur, qui classibus Regiis, Moderatorum imperio, imò suâ ipsi inflammatissimâ in homines voluntate, mancipati, earum iam sæpè epibatas, milites, na- ualemque multitudinem ad omnem Christiani nominis integritatem, conformarunt. Habent in hoc munere dignam suis animis ac virtute materiam. Carendum iis dulcissimâ Sociorum consuetudine, versan- dum inter confertam arctissimis in locis turbam hominum, vt quàm leuissimè loquar, minimè religiosorum, in pædore atque ærumnis tra- henda vita, percurrendus, quaquà patet, Oceanus, & quotidiana cala- mitosæ captiuitatis, vel etiam mortis subcunda pericula. Sed hæc vltro
ctiam

Plin. lib 9.
Hilior. c. 27.

Labores
primorum
Patrum
Societatis
in nauibus.

Labores
& pericu-
la Patrum
in Missio-
ne nauali.

LIBER SEX
... expectantur a
... charitatis ac p
... mandos acc
... miferata disen
... recendi, nec
... periculis pare
... fortis
... studiis
... opus subli
... inq
... volunt
... commo
... quas hac
... vt per
... ad proband
... ac splendi
... andum,
... had facile
... cum in
... magis er
... peltatis a
... quibus al
... gendam fun
... vberitate a
... vorag
... ex
... vlt
... non fune
... no
... auxilia
... sua per
... sui orig
... regiones
... Asia, Br
... eorum ho
... Hispani
... odem omni
... salutis e
... Mirones,
... pericul
... præstò fu
... claudani eu
... dum æge
... noctoru
... consilii ac
... vulgaret
... Socij,

etiam expetuntur ab iis, qui vbi salutis alienæ causâ agit, impèr-
 rito charitatis ac prompto in omnem partem impetu ad illos potissi-
 mum iuuandos accurrunt, quibus non nisi per singulares ærumnas at-
 que inusitata discrimina subueniri potest. Copiosa hîc quoque, Pa-
 tres Reuerendi, nec vulgaribus operis contenta mensis. Qui in eâ labo-
 rant, periculis pares, labori impares, designant oculis ac tacitè ambiunt
 prensantque fortissimum quemque nostrum; atque ad rei gloriosissimâ,
 vestrisque studiis & ardoribus dignissimâ, societatem inuirtant. Ani-
 mis hîc opus sublimibus & erectis, atque ad ardua quæque aspiranti-
 bus; animis, inquam, qui non minus facultatis ad rem omnem adfe-
 rant, quàm voluntatis, ac huius vitæ mortalis terminum non suo pau-
 corumque commodo, sed quàm plurimorum vtilitate metiantur.

Verum, quæ hætenus commemoravi, tres illæ principes nostri mune-
 ris partes, vt per se cum ad testandum Christianæ charitatis ardorem,
 tum ad probandam Apostolici animi magnitudinè, quàm maximè sunt
 illustres ac splendidæ; sic ab eo quod nobis etiamnum superest oratio-
 ne explicandum, à præstando, inquam, lue pestiferâ laborantibus obse-
 quio, haud facilè dici potest, quantum decoris ac dignitatis accipiant.
 Enimuerò cum in ærumnis vitæ nihil sit, quod hominum animos ad
 pietatem magis emolliat, quàm longè lateque in eorum perniciem sæ-
 uiens pestilitatis atrocitas; excitatur tum nempe & euibratur illorum
 virtus, quibus aliena salus curæ & cordi est, vt eam præcipuè messem
 sibi legendam sumant, quam nocentissimi aliàs mali calamitas insigni
 semper vbertate atque copiâ dare consuevit. Inexplebilis est ista no-
 stri generis vorago; & si quando ei laxatis à Deo habentis grassari licet
 impotentius, exhaurit vrbes ac vicos, villas & oppida; neque vllis illo-
 rum excidiis, vllâve mortalium clade satiatur. At libamenta sunt hæc
 celo, non funera; immortalitatis, non mortalitatis victimæ; benigni-
 tatis hostiæ, non furoris; opportuna modò ægris, moribundis ac mo-
 riantibus auxilia ne defuerint. Ad hæc ergo tam luculenta animarum
 lucra, fusâ per populos pestilitate, quærenda, nostra quoque Societas
 à primâ sui origine haud segniter exarsit. Vos vos appello principes
 Europæ regiones, Hispania, Gallia, Germania, oræque terrarum vlti-
 mæ, India, Brasilia, Peruvia; quò non priùs nostri Ordinis homines,
 quàm eorum hoc in genere auxilia penetrarunt. Laborabatur per cite-
 riorem Hispaniam plerisque in vibibus atque oppidis ferali hoc malo,
 & ibidem omnium animis, vt in extremo discrimine, ad studium pie-
 tatis ac salutis erectis, quàm vberem non dico sementem, sed messem
 fecère Mirones, Alberri, Parræ, Lozani, Sarauix, Gârni, qui, neglecto
 vitæ suæ periculo, vltimis illorum populorum & corporis & animi pe-
 riculis præstò fuère. Per Lugdunensem Galliam defæuiebat eadem lues,
 & Lugduni eius metropoli Edmundus Augerius sustinebat vnus om-
 nia, dum ægros inter & valentes ex æquo partitur operam, & quoad
 diurnis nocturnisque laboribus consequi potest, vtrorumque incolumi-
 tati consulit ac salutem. Cum apud Germanos Moguntix, Treuiris, Co-
 loniæ vulgaretur contagio, certatim Præfectorum suorum pedibus acci-
 debant Socij, vt sibi adesse ægris, eorum curare vlcera, purgare sordes,

*Misso ad
 iuuandos
 peste infe-
 ctos.*

*Societas in
 Hispaniâ
 succurrit
 peste infe-
 ctis:*

in Galliâ;

*in Germa-
 niâ:*

egenorum gratiâ alienam periclitari benignitatem, omnium animos lacris expiate mysteriis, & piis hortatibus ad supremum cœramen accendere liceret. Quorum desiderii vsque cò feruentibus dum factum est satis, quis satis vel dicendo explicet, vel cogitando assequatur, quàm

in Indiis: luculenti animarum quæstus extiterint? Omitto apud Indos, Brasilos, Perüanos, non minùs vtilem ac fructuosum nostrorum Patrum laborem, in hac eâdem causâ: venio ad te Flandro-Belgica nostra, & tuas vrbes, non aduenis minùs quàm incolis frequentes, compello. Vllâne tuarum vrbiùm Socios nostros suis ciuibus animorum cultores adsciuit, quæ non ad reliquam ex omni eorum labore arque industriâ frugem, luculenta quoque nauatæ infectis operæ pretia non accenseat? Fuit, fuit illa semper in nostris etiam Flandro-Belgis animi virtus, vt quæ terrere vulgò solent alios stratæ ægris ac moribundis domus, malumque contagione serpens, & imminens vbiq;e mortis lurida facies, ipsi ad summum illum Christianæ laudis ac Religiosæ charitatis fructum persequendum stimulo essent. Nolim ego hîc palpare sanctissimos viros, qui in hoc obsequio vitam posuerunt, aut è veterum funerum ritu, stabello morruis ventrum facere. Hoc citra vilius inuidiam, atque omnium cum applausu dici potest, non à Delphico tripodè, Rhythivæ cortinâ, aut Dodonæâ quercu, sed ipso Veritatis ore prolatum, charitatem hominibus nullam esse maiorem, quàm quæ pro amicis animam ponat. Relati iam olim in Cælitum numetum, atque Ecclesiæ fastis adscripi sunt, quos huic tam glorioso muneri inrentos, charitatis veriùs quàm pestilitatis æstus absumpsit. Fortunati illi profectò, qui fluxâ ac fragili hac virâ immortalem atque æternam mercati, beatissimas illas piorum sedes penetrarunt; iisque nunc incedunt lætitiis, quæ nullâ rerum vicissitudine, nullo temporum lapsu tetminabuntur.

Olim Sanctorum numero adscripti, qui huic functioni sunt immortui.

Hîc ego rursum, Patres Fratresque, nostrum omnium appello fidem; & quando neque venalem sub catastâ profutivimus operam, neque dubio rei perituræ quæstu sceneramur laborem nostrum, dignâ nomine nostro constantiâ, insistamus illorum vestigiis, quorum tam optabiles, tantisque cumulos bonis, vitæ exitus admiramur. E primis maiorum nostrorum laudibus semper fuit, charitate CHRISTI obfirmare pectus, publica priuataque valetudinaria circumcursando tetere, vlcera fœditatem gravitatemque odoris non auersari, blandè solari mœstos, perditos cælestis vitæ spe recreare, omnes ad tolerantiam, & ad honestatem sanctitatemque vitæ acriter impellere, pestilentis etiam mali vim longè lateque serpentem alienæ salutis causâ non horrere. Et quis sit in nobis eâ morum mollitiæ, animique inopiâ, cuius non eòdem vota collimant, dirigatur labor, adspiret industria? Video profectò, dum vos ego contemplor studiaque vestra, æquo diutiùs fauisse me hætenus infantia mæx, quâ ad palmares iniici aut potuisse aur debuisse crediderim. Euiunerò si, vt ille ait, lingua cordis est affectus; habetis profectò, vel, me tacente, quasi domesticum oratorem, animi vestri zelum, qui maiore, quàm ego, vi feratur in iutima viscera, altiusque vel grauioribus rationum momentis, vel acri-

tibus

ribus verborum aculeis, in abditissimos cordis sinus descendat. Agite porro (atque ira vos compellere existimate Societatem Iesv, matrem verè magnificarum & Apostolicatum virtutum, non lenem à suis filiis exactricem) agite, Ignatij magni filij, optimi maximiq̃ue Iesv Socij, macti animis, & virtute maiorum vestrorum adhuc superstite, bonâ cum Moderatorum veniâ, Batauiæ, quâ potestis, adiuuandæ, Catholicis castris ac classibus pro facultate subleuandis, popularibus vestris tactis, pro susceptæ vitæ ratione curandis, accurrite. Nihil vos ærumnæ terreat, nihil molestiæ frangat, nihil periculi remoretur: immolate Deo, qui vos in Societatem Filij sui adsciuit, animorum vestrorum industriam, libate sudorem, & si res ferat, etiam sanguinem dedicate.

ORATIO QVARTA.

De obedientiâ R. P. Petri Canisij.

Petrum Canisium, natione Belgam, prouinciâ Geldrum, domo Neomagensem, summâ doctrinâ & sanctitate virum, si quis vestrum miratur, Auditores; quibus vestigiis ad supremum Religiosæ vitæ culmen ascendit; hunc vel ignorare necesse est, quantum præsidij in obedientiâ positum sit ad virtutem; vel certè, quantum in eâ se exercuerit Canisius, non satis animo recordari. Quam non illa fecunda virtutum mater, honestatis optimorumq̃ue morum sobolem procreauit? quàm numerosam? quàm locupletem? quàm diuinam? Habeant sanè virtutes ceteræ siue genitrices suas, siue altrices singulæ (neque enim vno satù conceptuq̃ue productæ simul existinari possunt omnes) obedientiæ certè, velut communis quædam officiorum vitæq̃ue Christianæ patens, *sola virtus est, quæ virtutes ceteras menti inserit, insertasq̃ue custodit.* Quod verò non ille studium conatumq̃ue adhibuit, vt, quam animo conceperat, præstantissimam viuendi rationem ad obedientiæ regulam normamq̃ue dirigeret? Hac duce atque adiutrice, quàm multa gessit per omnem vitam pro animarum salute vtiliter, pro Ecclesiæ incolumitate felicitet, pro Dei gloriâ præclare! Quæ ipsa quoniam & numero & magnitudine pænè infinita sunt, non ingrediar in latissimum hunc campum hodie, ne, si cuncta vel strictim à me percenseri numerando posse confidam, tantum scilicet de gloriâ viri incomparabilis delibem inuitus, quantum volens lubensq̃ue profitebor, cum pro vitibus attigisse cuncta me arbitrabor, plus semper maiusq̃ue aliquid ad dicendum præteriri à me atque omitti oportere. Vnam eius virtutem, quam in deliciis semper habuit, obedientiam oculis subijciam, vt ex eâ quæ reliquarum norma est, de immensâ decorum illius ornamentorumq̃ue animi magnitudine existimare possitis.

Cum fidem oraculi, quo profuturum se olim Ecclesiæ in Societate Iesv nondum tum quidem conditâ, puer adhuc didicerat, ternis firmare præsidij, animarum, quem vocant, zelo, perfectione vitæ, fortisq̃ue animi constantiâ instituisset Canisius; circumspicere nimirum in ipso sanctioris vitæ limine cœpit, quam in partem sanctimonix curam conuerteret,

Obedientia virtutis patris.

Greg. lib. 7. 5. Moral. c. 10.

instruxit Canisium.

ueteret, quâ deinde fretus, triplicem hunc funiculum non modò texeret in spem salutis miserorum, sed ad infringendam etiam perfidorum audaciam augetet atque corroboraret: cumquē obseruasset, certius nusaquam præsidia hæc vberiusquē quàm in vnâ obtemperandî submissiōne contineri, huc profectò aduertit animum, atque ad obedientiæ virtutem comparandam curas omnes cogitationesque contulit; tum demum ratus Ecclesiæ se Societatiq̄ue, ad quam vocatus esset, etiam honori futurum, si quos & zelus suus requireret ignes, & suscepta Religio vitæ perfectionem, & cum hostibus contentio magnanimitatem, à perpetuâ obsequendi voluntate mutuaretur.

*Primò,
zelo animarum:*

*Diodor. Sic.
lib. 2.*

*lib. 3. Polit.
cap. 4.*

*pro quo
negligit
famam:*

*ad humilia
se offert:*

Atque vt ordine nostra procedat oratio, nemo profectò tam mente captus tamquē hebes est, qui non intelligat planequē videat, animarum zelum, tamen si cum amore patriæ optimo cuique à naturâ indito id habeat commune, vt impetu quodam feratur in salutem plurimorum; nisi tamen præceptis iudicioquē Magistratum, velut providentiæ quibusdam habentis, dirigatur, non modò rebus præclatè gerendis inutilem, sed perniciosum etiam futurum. Irascebatur igitur iam tum Canisius illi siue fastidio siue arrogantæ Gymnosophistarum, quibus, contra communis Philosophiæ præcepta, vt certum erat nemini leges dare, ita nec à quoquam accipere: laudabat verò Aristotelis cum primis sapientiam, qui boni ciuis officium, non obtemperacione minus eum parendum, quàm imperio cum gubernandum esset, desiniebat. quocirca nihil tam arduum, nihil tam humile tamquē abiectum offerri vnquam potuit, quod non obuiâ voluntate susciperet. Quis credat, virum secundissimis auris famæ gloriæquē nominis sui velificantem, pro quo cunctæ ferè Germaniæ Academiæ verius omnino ac gloriosius, quàm pro Homero ciuitates olim Græciæ, contendebant, postquam grauissimis ad Carolum Cæsarem & Leodij Antistitem legationibus perfunctus, fidem Vlmæ Wornatiæquē egregiè contra Lutheranos disputando propugnasset, inter Theologos Tridenti ac Bononiæ in amplissimo illo Patrum Doctorumquē totius orbis consensu sententiam magnâ cum laude dixisset, diuinas Litteras Coloniae atque alibi explanasset, complura Sanctorum Patrum à se prius recognita scripta in lucem edidisset, Septemtrionem totum miris expectationibus, velut ad noui sideris ortum, non impleisset tantum, verum etiam recreasset; quis, iuquam, credat, huius famæ cursum repente sic incidere aut voluisse aut potuisse, vt à Theologicis subselliis, quæ pridem Doctor infederat, ad puerilem Rhetorum ludum, procul extra Germaniam in Siciliae finibus aperiendum, descenderet? Descendit enim uerò Canisius perlubenter, vnamquē Ignatiij iubentis voluntatem non præteritæ modò famæ nominisque sui existimationi, sed fructui etiam animarum, quem à sacris lectionibus sperare potuerat vberimum, anteposuit, puerosquē iam vir ad oratoriam facultatem informare cœpit, qui vixdum iuuenis altioribus viros imbuerat disciplinis. Quid, quod eodem ferè tempore, ne quod ingenitæ libertatis arbitrium præposterâ falleret cupiditate, integritati obedientiæ nuncupato voto cautum esse voluit, sancteque tum quidem Deo promisit, desertis etiam quibuscumque studiis litterisque, ad ab-

iectissimi-

LIBER SEX
 illima quævis
 libris fortale
 obsequa, si sapien
 pietatē vterque,
 vitam nutriti at
 etia vna vniuersa
 multum non
 sequereur;
 illimē propag
 mulloxer, fer
 an moeris sui ig
 mibuloso Pro
 dē fundere;
 me, quâ discipli
 adque vna &
 Epredem exstia
 etum, cum præu
 de Canisius, hoi
 tura den erat,
 pax, animo atq
 ce charitatis occa
 na quamdam p
 te calidē arrip
 nati. Itaque su
 ze, siue scripto
 manderet, siue
 trax exercitacion
 tam pericula,
 tū denique ip
 tibus: quâ qui
 fæ, aut foreter a
 quon d'eam qu
 ratione, quo ter
 mabat, illustre di
 nq non vel tota
 quod non a
 quæ, quod me
 dologorum in fo
 aduersarios string
 mator, legebatu
 na Canisius: Trid
 mēdanda; promi
 Edē Principes Ger
 pūdis; hūctabat
 Canisius: vnus den
 ximūm lupor
 abier dicam, an lu

iectissima quæuis horti culinae munia promptum faciliq̄ se fore?
 Absurda foras videbuntur hæc siue Ignatij imperia, siue Canisij
 obsequia, si sapientum vulgi iudicio rem æstimare velimus; at nouerat
 profectò vterque, non aliâ rectius alumnâ quàm obedientiâ zelum ani-
 marum nutrirî atque amplificari. Cùm enim Ducis I E S V (cuius qui-
 dem vita vniuersa quid nisi continens quidam assiduulq̄ue zelus fuit?)
 sacratissimum nomen militiae suæ propalàm alter præferret, alter im-
 pigrè sequeretur; eodem ortu progressuq̄ue diuinæ gloriæ radios à se
 felicissimè propagandos esse arbitrati sunt, quo Sol ille diuinus orbi pri-
 mùm illuxerat, ferridisque zeli flammis cæperat coruscare. Hic verò
 cùm amoris sui ignes ab ipsâ diuinitate decerpros, hominum animis
 non fabulosò Promethei radio, sed naturæ nostræ participatione sta-
 ruisset infundere; quâ conceprione & partu, quâ susceprione & educa-
 tione, quâ disciplinâ & institutione, quâ sustentatione & nutrimento,
 quâ denique vitâ & morte zelum suum, nisi obedientiâ, manifestauit?

Equidem existimo, Auditores, planeq̄ue mihi persuado, Ignatium
 nostrum, cùm præuideret animo quantus in Ecclesiâ qualisve vir futurus
 esset Canisius, huius virutis exercitatione tantæ molitionis, quæ con-
 secutura dein erat, fundamenta ponere voluisse: hunc vetò pro eo, quem
 gerebat, animo atque ardore, ad promendas omnes humanæ diuinæ-
 que charitatis occasiones ac modos, tirocinium eiusmodi velut pro-
 priam quamdam palæstram, stabilemque zeli Spartam, exemplo CHRIS-
 TI & calidè arripuisse, & tenuisse constanter, & seriò fortiterque ex-
 coluisse. Itaque siue ad populum dein diceret, siue aures pœnitentibus
 daret, siue scripto contra hæreticos pugnaret, siue voce ac disputatione
 contenderet, siue molestis Prouinciæ functionibus publicam; siue piis
 mentis exercirationibus priuatam vitam ageret; non vigiliis, non labo-
 res, non pericula, non res præclare laudabiliterque à se gestas, non fru-
 ctum denique ipsum, sed obedientiæ dumtaxat nutum imperiumque
 spectabat. quâ quidem nixus, quid non aur egregiè pro salutè communi
 gessit, aut fortiter animoseque perpeplus est? Non possum hîc commit-
 tere, quin dicam quod sentio, Auditores, nihil propemodum toto Se-
 prementrione, quo tempore Lutherana pestis omnia diuina & humana iura
 violabat, illustre dictum factumve, quin & scriptum à quoquam fuit;
 cuius non vel tota laus, vel pars certè magna ad Canisium pertineret.
 Quid, quòd non ardua solùm quæque, quod posse; sed & honoratiora
 quoque, quod mereri videbatur, ad eum deferebantur? Explanandi
 Theologorum in scholis erant sacri codices; explanabat Canisius: stylus
 in aduersarios stringendus; stringebat Canisius: legendus Cæsari con-
 cionator; legebatur Canisius: purgandæ erroribus Academiæ; purga-
 bar Canisius: Tridentini Concilij decreta Summi iussu Pontificis pro-
 mulganda; promulgabat Canisius: confirmandi eadem auctoritate in
 Fide Principes Germaniæ viri; confirmabat Canisius: luctandum cum
 perfidis; luctabatur Canisius: disputandum cum hæreticis; disputabat
 Canisius: vnus denique propemodum omnia Canisius. Hinc iam illa
 frementium luporum, à quibus prædas ad ouile Dominicum abigebat,
 rabies dicam, an ludus, & in vtroque veritatis expressa laus, *Canem Au-*
stricum

striaicum appellantium: cuius nisi excubiæ, Sociorumque, qui ab eo Canisiani dicebantur, validi pro domo Dei latratus obsisterent, inclinatum propemodum, ita loquebantur, Papæ Regnum prostraturos se penitus euerfurosq̄que minitabantur. Atque hæc quidem quo plausu excepit Germania? quibus vocibus Polonia probavit? quibus Italia Belgiumque præconiis extulit? quibus studiis, iudiciis, testimoniis, quàm amplis, quàm luculentis, quàm magnificistorum Septemtrio, orbisq̄que adeò vniuersus, profecurus est? Non adferam hîc Regum Principumque gratulationes, non Antistitum purpuratorumque Ecclesiæ Parrum admurmurationes commemorabo, non Summi Pontificis benevolentiam singulatam litterasq̄que in primis honorificas exhibebo. Ipsa si loqui possent recta ac parietes sacri; si templa, si aræ, si ritus vocem emitterent; si scholæ, subsellia, publicæque exedræ sensus suos proderent; quo spiritu, quantâ contentione testarentur, palamque clamitarent: O felix Imperium! ô fortunatam Canisio Germaniam! Quòd in ruinis fidei non stamus tantum, sed erigimur; quòd in communi Ecclesiæ incendio subiectas perfidorum faces depulimus, repressimus, extinximus; quòd in publico patriæ latrocinio, in cædibus, rapinis, direptione prouinciarum, perduellium manus euasimus, speciem antiquitatis retinimus, Religionis cultum cærimoniasque custodiimus, splendorem à maioribus acceptum amplificauimus; id post Deum Canisio referimus acceptum. quòd iacentes erecti, nutantes confirmati, errantes reducti sunt; quòd hæreticorum fractæ vires, debilitatus furor, compressa audacia; quòd litterarum domicilia, iuuentutis seminaria, virginum Cœnobîa vasta nuper cultoribusque suis vacua, pristinæ dignitatis gloriæque restituta sunt; totum id tribuimus Canisio. Inter hæc verò quas non insidias, calumnias, iniurias ab errorum magistris & sectatoribus passus est? quot conuitiis laceratus? quot lapidibus etiam ad aram petitus? cùm ille interim vnus obedientiæ præsidio munitus, zelum suum quaquaversum explicaret; vnus obedientiæ clypeo tutus, pericula ac labores iuxta haberet; vnus obedientiæ malleolis instructus, charitatis suæ faces accenderet; vnus id dumtaxat, quacumque parte tempestas ingrueret, identidem ingeminans: *In obedientiâ spes & fortitudo mea, nec eligam in domo Domini aliud esse, quàm iumentum omnibus diebus vite meæ.* Emulabatur nimirum, auctore Ignatio, Ducis sui Iesv promptissimam obediendi voluntatem, eâque zelum, quo ad promouendam Dei gloriam exardescebat, assiduè metiebatur.

& fortiter passus est.

Secundò, perfectione vite ab obedientiâ:

hac autem similis Pandora, virgula aurea,

Verùm cùm non vnus hoc ab obedientiâ decus animi, sed cuncta virtutum ornamenta, ceu fonte quodam, nosset permanere; quòd maiore flagrabat absolutæ perfectionis desiderio, hoc acrius eidem persequendæ cæpir insistere. Hanc ego tam secundam honestatis virtutumque matrem quo nomine compellem nescio. Pandorâmne dicam cælitus ad nos missam totâ diuinitatis suppellectile non minùs diuitem quàm speciosam? an auream virgulam appellabo? ex illarum scilicet genere, quas aut instaurandæ Vlyssis iuuentuti Minerua, aut sopiendis corporum animorumque moribus Mercurius, aut sordibus quisquiliisq̄que in aurum commutandis veteres excogitauerunt. at è fabulis deprompta ista sunt.

LIBER S
Quid igitur
sue torpo
rethorice ex
si singula cu
siam potius il
nam, cuius m
et uolumitate
suo circum
Apta hercu
non se obedier
sue locum,
non consequen
num emine
num morus
corum axen
ange responde
la Pythagora
ca nara contra
ratione existu
dant, & vrb
quod equalium
obediendæ
hæcque virtu
sunt. Annos
nos eadem ro
conter, surgen
nos sensum ac
coris, an
co Tarfusq̄
a qua propè
ad demtaxat
sue vires
sistim a terrar
re, fossis defen
pi, rectis den
non iam vnus
tut certè fetu
sue fertilitate
dominantis li
curam ortum
formandos po
tur, mihi sole
quoque reliq̄
dam diuini t
tæ conam n
improbis ad
Religiofac

sunt. Quid igitur? principem in horologio rotam nuncupabo, ad cuius siue torporem siue motum ceteræ vel fixæ semper hæreant, conuersionisque expertes, vel illicò volubilitatis quodam spiritu animatæ, suis singulæ cursibus pari dispariue celeritate torqueantur? An calum dicam potiùs illud inter complura primum volubile, maximeque incitatum, cuius motu, velur admirabili quodam imperio consentienteque ad incolumitatem vniuersi dominatu, ceteriores cuncti orbes, quos ambitu suo circumplectitur, cidentur certâ lege, stabilique mutatione versantur? Apta herculè & argumento nostro consentiens comparatio: siquidem & obediendi virtus ea rota est, quam in ceteris primam, motumque ac locum, ad quem quaquaversum impelleretur ipsa, reliquæ virtutes consequerentur, definientem, vidisse se testatur Ezechiel: & eadem nimirum eminentioris cæli circumuectio, cuius ab origine cunctarum virtutum motus, dum paribus Religionis spatiis progressuque sanctitatis circum axem diuinæ voluntatis rotatur ac flectitur, iucundior longè respondens sibi vndeque honestatis concentum efficit, quàm illa Pythagoræ possit esse imparibus orta calor interuallis, cursibusque nata contrariis harmonia, ad quam mundum canere falsâ veteres opinione existimarunt. Attamen nescio quid in dispare Ephesiorum Dianæ, & vrbium à Sardanapalo ædificatarum fabricâ cernere licet, quòd æqualium inæquali reimpore substructionum imagine hinc vberes obedientiæ fetus, celeresque parturitiones, inderaras naturâ suâ difficlesque virtutum aliarum generationes, melius expressiusque repræsentet. Annos viginti supra ducentos Græcorum molitio tenuit, cùm vix totidem columnas, quot Regum operi immorientium ætates numeraret; surgeretque interim maximâ licet opum virtutumque contentione sensim ac pænè sine sensu Asiatica moles, fastidio haud scio longi temporis, an mariorum parietum fastigio celebrator. Anchialus verò Tarsusque, quàm amplæ, quàm pulchræ ciuitates, quantâ celeritate, nutu propè imperioque effeminati ceteroquin Regis excitatæ sunt vnâ dumtaxat luce, quæ solis ortu occasuque definitur, cæptæ perfectæque vrbes commemorantur. Cernere erat iucundo spectaculo, vastissima terrarum solâ momento temporis saxorum oppleri multitudi-
ne, fossis describi, mœnibus circumcingi, ornati portis, plateis distinguui, tectis denique ædificiisque collocuplari. Credas ad lyxæ cantum aut certè fetam machinationibus humum, mirâ naturæ siue solertiæ siue fertilitate, vrbes decerpentè integras, ceu fruticum gemmas, solâ dominantis libidinc, è sinu suo protrudere ac procreare. Equidem discrimen ortum inter progressumque virtutum, quæ quidem ad mores formandos perrinent, & siue absente siue comite obedientiâ progignuntur, mihi solco proponere, cuius ergò Ignatius Canisusque eandem quoque reliquis præstare arbitrati sunt. Habent omnes speciem quamdam diuini templi augustissimam, sed quam solitario suæmet efficien-
tiæ conatu non nisi longa multorum annorum exercitatio laborque improbus ad vltimum educere consuevit: accederet modò parendi certa Religiosaque voluntas, actutum & sine morâ non singula tantum, sed vniuer-

rota maxime in horologio,

primo motu,

Ezech. 10. 17.

urbibus Sardanapali,

uno die edificatis:

vniuersa honestatis ornamenta glomeratim, facto velut agmine, suis
 absolutissima formis procederent, animumque illustrarent. Quod cum
 ab ipsis vitæ melioris rudimentis comperit esset Canisio, vsuque ipso
 didicisset, non vnius actionis terminis, vt virtutum singulas, obedien-
 tiam concipi, non vnius officij limitibus promptum obtemperandi stu-
 dium circumscribi, verum ad omnem honestatis speciem viam suam ex-
 tendere efficacitatemque proferre; nihil antiquius in omni reliquâ vitâ
 habuit, quàm quacumque re, loco, tempore facilitatem obsequiumque
 suum Præfectis exhibere; nihil acerbius duxit, quàm eiusmodi digni-
 tatibus augeri, per quas dum præesse cogetur ceteris, obedientiæ ma-
 teriâ, certo nimirum adipiscendæ quàm citissimè perfectionis subsidio,
 priuaretur. Quo animi sensu Sociis imperare iussus provinciam depre-
 catus est? quo mœrore admisit? quâ anxietate administravit? quo gau-
 dio deposuit? quâ gestientis animi lætitiâ ac voluptate postliminio sibi
 obedientiæque redditus est? quantas, quàm incredibiles pro hoc mu-
 nere gratias egit? quâ submissione, quâ pietate, quâ religione vsus est?
 Testes sunt assiduæ voces illæ, quas ad Superiorum iussa reponere soli-
 tus est. deferenda statio erat, aliisque ad ignotos procul ab amicorum
 consortio commigrandum: *Obedientia mihi, aiebat, ex quocumque loco
 faciet paradisum.* Peregrinandum erat difficillimis viis, incommodâ tem-
 pestate, pleno periculorum itinere: *Non discedam à præscripto sanctæ obe-
 dientiæ: non recuso laborem quem obedientiæ sanctæ deberi scio.* Deuoranda
 tædia erant supraque humanam imbecillitatem insistendum operi: *Da-
 bit Deus his quoque finem; & ego, vt spero, moriar filius obedientiæ in
 CHRISTO IESV Domino nostro.* Iam verò quid illa facilitas ad omnia,
 quantumuis difficilia? *Fiat Domini voluntas, & obedientiæ sanctæ
 per nos impleatur.* Quid illa, neutram in partem, cum arbitrari de se li-
 berè posset, inclinantis animi æquilibras? *Hoc esse officij mei proprium
 fateor, vt que statuunt & mandant mei Superiores, exsequar.* Quid illâ
 mentis tam beata, tam placida; tam secunda, uticumque præcepta res
 eueniret, tranquillitas? *In obedientiæ sanctæ decreto libenter acquiescam.* an
 non vsquequaque perfectum omnibusque numeris absolutum obe-
 dientiæ Religiosæ exemplar repræsentant? Itaque tantos in omni gene-
 re virtutum huiusce præsidio processus faciebat, vt iam non gradatim
 ad sanctitatem pergere, sed cursu contendere pennisque etiam euolare
 videretur. Longum sit ire per singula, quâ submissione, quâ man-
 suetudine, quâ simplicitate ad omnes vsus sit: quibus inediis, vigiliis,
 defatigationibus corpus extenuarit, vires exhausserit, valetudinem labe-
 factarit, quo precandi Deum contemplantique res sacras studio, quâ
 castimoniâ, quâ patientiâ animum excoluerit, spiritum promouerit,
 mentem ad diuinæ cuiusdam perfectionis formam erexerit.

Tertio,
 animi for-
 titudine:

PROU. 27.

Vnum illud tantummodò persequar, quod è tribus, quæ initio dicenda
 proposui, reliquum est, atque ad animi robur fortitudinemque pertinet.
 Hic verò quid ego prædicem, quibus ille vel armis vel auxiliis vir-
 tutem suam constantiamque probarit? quando Sapientis iudicio con-
 stat, quòd *vir obediens loquetur victoriam.* Cum vitam hanc infelicem
 atque mortalem innumera circumstent ab incunabulis propè ipsis bella,
 quibus

quibus vel cum nobis ipsis animique domesticis motionibus, vel cum
 exteris hostibus, quos supra naturæ vitium patimur infestissimos, assi-
 duè sit dimicandum; rectè rerum omnium Moderator prouidit Deus, vt
 neque tela nobis deessent quibus vim inferre, neque præsidia quibus
 impetum eorum sustinere & retundere valeamus; sitque beneficio eius
 in potestate omnino nostrâ, nisi ignaui esse volumus, ne plures pugnas
 quam victorias numeremus. At quænam, oro, ista sunt? quo suscepta
 consilio? quâ auctoritate legibusque sancita? Illa nempe illius ductu
 auspicioque suscepta à nobis arma, *qui genus humanum*, vt Ignatij con-
 ditoris nostri sanctissimi verbis vtar, *neglectæ obedientiæ scelere afflictum ac*
perditum, salutarî ipsemet obedientiâ reparauit, factus obediens usque ad mor-
tem, mortem autem crucis. Impreserat fatalia illa contumaciæ vestigia
 posteritati suæ infelix Adam, inscripseratque in animis omnium no-
 strâ fucate cuiusdam libertatis speciem, omni seruitute turpiorem
 atque intolerabiliorem. Suaue nimirum atque illecebrosum videbatur,
 nullius ductu imperioque flecti, quasuis leges repudiare, durum con-
 trà naturæque propensionibus inimicum, vocem imperantis nutumque
 excipere, & alterius voluntati obsecundare. At illud quid tandem erat,
 nisi cupiditatibus variis subiici, perturbationibus agitari, scelerî libidini-
 busque seruire? Exin tot vbique terrarum mancipia quot homines ex-
 stiteret, quorum quisque quantum ferè potestate præstabat ac domina-
 batur ceteris, tantum suis ipse vitiis deprauatisque affectionibus serui-
 bat. Enimuerò hanc mentis à se procreatæ tam nobilis, tamque inge-
 nuæ, abiectionem diutiùs ferre Deus non potuit; igitur impositum cer-
 uicibus nostris iugum statuit excutere, suisque tantummodò obsequiis
 destinatos in pristinam libertatem vindicare. Hic iam diuinæ Sapientiæ,
 si lubet, consilium, Auditores, prouidentiamque attendite. Cum aliæ
 infinitæ rationes illi suppetent, excellentiæ quodammodò præstantiæ-
 que immemor suæ, nostram seruiendi necessitatem cum seruitutis vltro
 à se susceptæ nouâ quadam atque inusitatâ imagine commutandam ra-
 tus, *semetipsum exinaniuit formam serui accipiens*. Attilium ferunt, cum
 Romæ liber esse posset, hostium etiam crudelitati seruire Carthagine,
 quàm ciuium suorum immunitatem labefactare maluisse: quæ res vna
 cum barbaros stupore, Italianam iracundiâ impleisset, plus ad conficien-
 dum Punicum bellum roboris atque fortitudinis voluntaria Consulibus
 seruitus, quàm liberorum arma atulere. Tum certè succreueret nobis
 animi, viresque contra vim ac potentiam hostium auctæ sunt, cum li-
 bertatis vindex nostræ Dei Filius, optione datâ, obedientiæ seruus alieno
 magis elegit arbitrio mori, quàm suo viuere. Quippe cum eorundem
 hostium, quos ille suâ parendi voluntate profligauerat, impetus essent
 dimicationesque sustinendæ; spes iniecta nobis est, eiusdem obedientiæ
 præsidio vinci à nobis expugnarique posse. Quæ quidem ratiocinatio
 veritate ipsâ subnixâ, etiam D. Augustini auctoritate confirmatur. Cui
 enim ignota est hæc eius vox? *Sola obedientia tenet palmam, sola inobedi-*
tia inuenit pœnam. Exempla verò quid commemorem, cum non existi-
 mem par aliud Canisio in hoc laudis genere existisse? Nam vt omit-
 tam, quâ mansuetudine difficillima quæque imperia non exceperit in odò,

quæ exem-
 plo CHRIS-
 TIANI,
 Epist. de vitt.
 obedientiæ.

per volun-
 tariam ser-
 uitudinem

Phil. 2.

vincimus,

in Psal. 72.
 conc. 2.

quod patet
 in Canisij
 mansuetu-
 dine,

verùm etiam exhauserit atque obsequio mitigarit; vt nihil de simplicitate dicam, quã iuuenibus senex, rudibus exercitatus, tironibus veteranus miles fingendum se ducendumque subiecit; vt tacitus præteream, quod ad promptissimam dignitatis abdicacionem pertinet (nam cum præesse Sociis possit, iique Magistratu ne abiret, hortarentur; adduci nequaquam potuit, vt, quacumque grauissimarum licet rationum specie, momento temporis obedientiæ meritum, vel aliorum sententiis vel suæ existimationi postponeret, illicoque Prouinciam cum imperio in successorum transtulit) quoniam hinc nouum etiam nihil neque inusitatum. par animi magnitudo Aristidi fuit, qui ad Marathonem Prætor, militis partes, cum Ducis posset, elegit, imperiumque vltro ac sponte suâ, cunctis admirantibus, Miltiadi cessit. hoc certe quod dicturus sum rarum, minimeque vulgare, prætermitti non potest. Et enim quis nescit, quanto quisque ad mentis suæ conceptiones patiendas impetu abripiatur? *Conceptum sermonem tenere quis poterit?* quo quisque ferum intelligentiæ suæ amore prosequatur? Librorum eadem ferè quæ liberorum progignendorum ratio est: vbi partus maturuit, nisi in lucem edatur, patentem miris modis affligit, discruciat, necat. Appulerat ad scriptionem contra hæreticos mentem suam, Summorum Pontificum Pij V. & Gregorij XIII. iussu, Canisius: itaque in eam tem incumbibat, vt obediendi studio ne valetudini quidem inter assiduos commentandi labores & lucubrandi contentionem parceret. Quis operæ fructus, quàm ingens, quàm copiosus extiterit, non minùs aduersariorum perturbatio, quàm rectè sentientium plausus, totiusque Ecclesiæ gratulatio, quibus vtrumque de Præcurfore & Matre Domini commentarium excepere, testata est. Tertia supererat de Apostolorum Principe dissertatio: quam in controuersiam multa secum ab initio meditatus cum inuenerat ipse, tum inuenta ab aliis collegerat, atque in ordinem digesserat: procedebat labor neque segniter neque infeliciter: erecti, finem vt imponeret, exspectabant omnium animi, priorum voluminum, quæ iam vulgauerat, famâ desiderium augente. Scribentem stimulant boni publici amor, tuendæ veritatis studium, argumenti grauitas, hæreticorum aduersus CHRISTI Vicarium calumniæ: quin & propensio ipsa, neque indoli minùs quàm zelo congruens negotium, pondere suo, vt niteretur, impellebant. Quid exspectatis, Auditores? iam enim præcipere mihi videor opinione vestrà, quanta futura sit parientis læticia, cuius in nitendo tantus est labor, tantaque contentio. At ô rem incredibilem planeque nouam! omne gaudium intra fructum obedientiæ stetit, ceteroqui sterile atque infecundum. Hoffæus, cui Prouinciam aliquanto antè tradiderat, siue quòd in paucitate Sociorum viri operâ ad plura in dies indigeret, siue quòd, indulgendum paulisper valetudini tatus, iudicaret omnino lucubrandi studium remitti oportere; primùm quidem interpellare scriptionem cœpit, hærentesque libris cogitationes ad alia diuertere, mox etiam cum Metcuriano, qui tum vniuersam Societatem Præpositus moderabatur, agere, ne portò pergeret; tandem etiam efficere, vt bonâ Pontificis gratiâ manum à perfecto propemodum opere abstineret. Quis hinc nisi eximie sanctitatis vir non commouea-

simplicitate,

abdicacione officij,

suppressione libri,

Iob 4.2.

quem Pontificum iussu cœsum,

Prouincialis consilio retardatum,

a quo animo tulit.

tur

tur animo ? quis non abortionis tam inopinatae iussu torqueatur vehementer ? quis de Prouincialis iudicio etiam fortasse non expostulet ? At leue nimis hoc, atque ad Canisij gloriam etiam exile. Quantus qualisque vir, quam perfectus obtemperandi magister sit oportet, qui imperia eiusmodi, velut ipsiusmet cæli nutu definita, obuiis accepit vlnis, incredibilique animi voluptate amplexatus est ? Heliodorum Ecclesiæ Tri-censis in Thessaliâ Præsidentem ferunt, cum Æthiopiam suam festiuus quam grauius exaratum vel premere iussus esset, vel se Episcopatu abdicare, Infulis priuari suis, quam libri famâ carere maluisse. tanti nimirum etiam optimo cuique suus est vel labor ne pereat, vel gloria ne se-
 peliatur : Canisio verò adeò non graue hoc neque acerbum seuerioris sapientiae funus accidit, vt vitæ quoque melioris, quam in otio ac tranquillitate Deo in posterum consecraturus esset, beneficium interpretaretur. Principio quidem, cum iam lentiùs studia sua propter crebra Superiorum diuerticula cerneret procedere, neque vtrumq; sat commodè domi forisq; hinc molestum rerum grauiorum, inde iucundum litterarum à se negotium geri posse perspiceret; voces illius exaudiebantur identidem illæ, quæ nutum imperantis, sepositâ interim scribendi propensione, adiuuarent: *Valeant, aiebat, studia, si ab his auocat obedientia, cui me totum debeo.* Postea verò quam à Mercuriano seriò deliberandum sibi, vtrum mallet in scribendo pergere, an alias res agere, intellexit; præter æquabilitatem præfatus nihil, magno excelsoque animo sui ac sententiæ victor suæ, *Libenter, inquit, in Patris nostri & aliorum sententiâ conquescam, vt deinceps reliquam ætatem in Religiosâ simplicitate & simplice obedientiâ tranquille consumam, vbi cumque demum me viuere, & quidquid vel agere vel sustinere voluerint Superiores: horum iudicio magis quam meis desideriis vel propensionibus credam. Certè dum ita sentiet Prouincialis, ad scribendum redire non cupio, & fortasse bonâ conscientiâ non debeo.* Denique cum à Pontifice Gregorio missio vacandique copia facta esset, tum verò ille summi beneficij loco cessationem accepit, rogauitq; Deum, vt impertitæ quietis ac silentij fructum sibi iucundissimum, quamplurimis vellet esse salutarem. Neque ex illo tempore vox eius exaudita vlla est, quæ non dico sensum, sed memoriam etiam intermortui operis vel proderet vel reuo-
 caret. O victorem sui animum ! ô virum fortem ! ô generosum ! ô constantem ! quidquàmne in hoc laudis genere præstantius ? tot præcellentis ingenij fructus, tantis sudoribus partos, tanto studio lucubratos, tantâ contentione collectos, tanto iudicio expolitos, tot omnium ordinum votis desideratos, vnius obedientiæ nutu, velut telo quodam fatali confixos, tumulouè ante diem insepultos, incredibili bonorum luctu æternum interire; Canisium autem, cui hoc funus ducebatur, ne commoueri quidem animo, non frontem contrahere, non vultum inflectere, sed magis lætitiâ gestire, voluptate perfrui, gaudiis exultare ? Ego certè vt complura sint honorum illius insignia, laudumque præclarissima monumenta, nullum neque excellentius neque admirabilius proponi posse existimo, quam memoriam virtutis huius sempiternam. Minus profectò est, quòd dæmonas geniosque malos vicit, atque ex corporibus humanis expulit, quòd incolumitatem ægris, salutem desperatis

Heliodoro
gloriosior,
Niceph. lib.
12. c. 34.

sui victo-
ria,

Super mi-
racula

memora-
bili,

tis attulit, quòd innumera beneficia viuens mortuusque mortalibus elar-
 gitus est; quòd Heluetiorum Friburgum, senectutis suæ domicilium,
 vltimamque sanctimoniam palæstram, perpetuo ad hunc vsque diem
 prodigio à pestiferâ lue, quâ vexari crebrò antè consueuerat, immune
 seruaui: minus, inquam, totum hoc, cuiusmodicumque sit, existimo,
 quàm quòd id ætatis, auctoritatis, celebritatis domi fortisque vir, præ-
 ceptam iam expectatione famam, nominisque ex tam illustri scripto
 immortalitatem, lubens volensque non animo tantum suo ac propen-
 sione, sed quacumque gloriâ atque hominum existimatione superior,
 vnus impetantis arbitrio nutuque, periclitari passus est. Hanc ego vir-
 tutem eius, hanc animi fortitudinem atque excelsum, hanc tam præ-
 claram eximiamque sui ipsius victoriam omni stylo, scriptione, com-
 mentatio, litteratum miraculorumque monimentis præponendam iu-
 dico. Nam de perennitate quidem nihil dubito, Auditores, quamdiu
 memoria vigeat Canisij (vigeat autem propter eminentem illius san-
 ctitatem doctrinæque famam semper) nulla non posteritas suspiciet,
 ætas admirabitur, temporum diuturnitas tantæ submissionis obedi-
 tiæque exemplum imitabitur. Id nobis dumraxat prouidendum hac in
 parte existimo, Auditores, ne, dum sæculi huius (quod in Societate pri-
 mum tam insignes Canisij palmæ nobilitant) memoriam gratâ solen-
 ni que memoriâ recolimus, vel minimum à virtutis huius non vtilis ma-
 gis quàm gloriosæ vestigiis, tam illustribus tamque præclatis, deflexisse
 videamur. Intuendum nobis est, quibus ille suum luctandarum ani-
 marum zelum nutrimentis auxerit, quibus gradibus ad supremum per-
 fectionis culmen ascenderit, quibus præsidii aduersus hostes omnes,
 suamque in primis ipsæ voluntatem corroboratus sit. Nihil istâ cogita-
 tione neque ad mentis nostræ exercitationem vtilius, neque ad morum
 vitæque probitatem honestius, neque ad Canisij commendationem il-
 lustrius, neque ad omnipotentis Dei gloriam promouendam efficacius
 suscipi à nobis admitti que potest. Quate etiam atque etiam oro vos
 obtestorque, Auditores, vt acceptam hanc à viro tanto obedientiæ lau-
 dem, melioris sæculi, quod ingredimur, auspicio, non modò integram
 illibatamque, quo modo tradita vobis est, ad posteros, sed auctam et-
 iam vehementer nouis exemplis atque amplificatam, ad æternitatem
 omnium sæculorum transmittere velit.

æternâ,
imitandâ.

EXER-

LIBER
 EXER
 E
 ALEXAN
 LIPPV
 bibus B
 collocet
 E
 Jene,
 Puls
 Iose tr
 Cuius
 Vrbs t
 Inua
 Vrbs ca
 Spem
 Hac r
 Ipse
 Ex qu
 Corp
 Cùm T
 Nec
 Nulla
 Dign
 Flandri
 Opp
 Nunc a
 Imp
 Vicin
 Viti
 Tela, q
 Nec
 Forst
 Qua
 Sunt a
 Pro
 Non h
 Hec

EXERCITATIO POETICA.

EPISTOLA HEROICA

ALEXANDRI FARNESII Ducis Parmensis ad PHILIPPVM II. Hispaniarum Regem, suadentis vt in urbibus Belgij à se recuperatis Collegia Societatis IESV colloquet, singula pro arcibus futura.

*E*terùm iustam Deus & Victoria caussam,
 Proque tuis & te qua geris arma probant.
 Auspiciis, Rex magne, tuis Antuerpia cessit;
 Quo steterant hostis, stant tua signa loco.
 Ære sonant turres, tormentis mania; plausu
 Pars populi melior, totaque castra fremunt.

Jones, lætitiæ testes, per compita lucent:
 Pulsâ loco Pietas ad sua templa redit.
 Ipse triumphali se cingit arundine Scaldis,
 Cuius eant, ipse scire videntur aqua.
 Urbs tam firma situ, tam vasto flumine septa,
 Inuisa virtuti credita penè fuit.
 Urbs tamen hæc, flumenque tuo iam Marte receptum,
 Spem facit hoc recipi cetera posse modo.
 Hæc tibi succubuit, quam dum videt esse subactam,
 Ipse fidem victor vix sibi miles habet.
 Ex quo scuta virum, galeasque, & fortia voluens
 Corpora, tardum egit Mosa cruentus iter;
 Cum Traiectini rubuerunt sanguine muri,
 Nec rubuere minus militis arma tuis;
 Nulla fuit maior victoria, nulla triumpho
 Dignior: hæc visa est Belgica penè capi.
 Flandria nunc tuta est, nunc tuta Brabantia; totque
 Oppida quæ cepi, nunc ego capta reor.
 Nunc demum (gratæ tibi) tot vicinus Urbes,
 Impia que tulerant in caput arma tuum.
 Vicinus, heu! Urbes; tumidum non vicinus hostem;
 Victus adhuc vires, telaque inermis habet.
 Tela, quibus frustra concurrant ensis & hasta,
 Nec quibus ocludant murus & unda viam.
 Forsitan hoc queris, quæ sint tam noxia tela,
 Quæ tibi plus armis esse cauenda putem?
 Sunt animi cæcis decepti erroribus: illi
 Pro telis fraudem perfidiamque gerunt.
 Non hæc militibus, non hæc compefcitur armis,
 Hæc nullâ belli vincitur arte lues.

Conde altas turres, ipsique minantia celo
 Mœnia, quæ vastis ambiat annis aquis;
 Mœnia transilet, fossas superabit & Undas,
 Et sibi per turres Vallaque sternet iter.
 Mille seras validis, ut serues, adice portis,
 Mille seras tacitâ detrahet illa manu.
 In portis vigilet vigilet per mœnia miles,
 Quâ subeat, cacas inuenit illa vias.
 Troia stetit victrix, dum Virtus miscuit arma,
 Obiiciens telis tela, Virisque viros.
 Non armis illam caelestibus accr Achilles,
 Non gemini Atridae, non Telamone satus,
 Non auri domuere decem, non mille carinae:
 Tam fortem exitio fraus tamen una dedit.
 Hæc metuenda tibi est, hæc captas obsidet vrbes;
 Nempe animos gentis cordaque capta tenet.
 Nec tamen innata est talis recordia Belgis;
 Ingenio populus diffidet ille suo.
 Nec tamen illorum tibi pars parère recusat,
 Sed pars imperiis est aliena tuis.
 Hæresis infecit. caput est & caussa malorum
 Hæresis: hæc orcus nil, puto, peius habet.
 Illa furens latè per campos errat & vrbes;
 Quaque errat, Stygio sub pede luet humus.
 Crimibus euulsos in vulgus prouicit hydros,
 Et furis implet pectora tacta suis.
 Hæc ferro & flammis, hæc cæde & sanguine gaudet;
 Iniicit hæc auidas in tua iura manus.
 Vnica lex illi, nullas agnoscere leges;
 Quod iuuat & lubuit, iusque piusque vocat.
 Fas illi, omne nefas; illi discordia, pax est;
 Virtus, impietas; fœdera, nulla fides.
 Plus tibi quam Belgæ nocet hæc; hæc una rebellat;
 Hæc in te pugnat viribus vsa tuis.
 Nec parcit Superis: Superum mysteria sæpè
 Sparsit humi, & canibus sæpè voranda dedit.
 A se direptis infert incendia templis:
 Quàm multa in cineres, hei mihi! versa iacent.
 Cumque videt flammæ, animos accendit ab illis:
 Sic noua se pietas, sic nouus ardor alit.
 Vrite cum templis Diuos, ait, vrite flammæ;
 Ille mei in Diuos ignis amoris erit.
 Quæ violat Superos, quæ calum oppugnat, & ipsum
 Numen, Principibus parceret illa suis?
 Aut non illorum terras spoliaret & vrbes?
 Nec quidquid raperet, crederet esse suum?
 Credat ut esse suum, satis est rapuisse; rapinis
 Pascitur: has belli præmia, iusque vocat.

Sed quia bacchantem reprimis, frenasque rebellem;
 Nec finis, ut spolis crescat inulta tuis;
 Et quia quæ rapuit repetis, repetita tueris,
 Teque opibus perdi non finis ipse tuis;
 Te vocat inmitem, te nominat illa tyrannum:
 Et vulgi facem, quæ sibi credat, habet.
 Error hic à teneris cum crimine discitur annis,
 A teneris discit te violare puer.
 Nota cano; non hoc, toties quæ sædera rupit,
 Quamuis sit mendax, ipsa negare potest.
 At tu bella moues, & multo milite pugnas,
 Ut rapias illi, quod prius illa tibi.
 Quid tamen arma iuuant, quid capta Brabantia, quidve
 Ante tuos supplex Flandria tota pedes;
 Si maneant animi, quales dum bella parabas,
 Armaque si solæ deposuere manus?
 Si maneant animi placidâ sub fronte rebelles,
 Et subito erumpat flamma putata cinis?
 O quoties vincenda tibi tua Belgica restat!
 O quoties Hydræ colla secanda nouæ!
 Hei mihi! si frustra victor tot prælia gessi:
 Hei mihi! si frustra tot cecidere Duces.
 Fac tamèn has multo flammæ exstinguere nitar
 Sanguine, & innumerâ cæde piare nefas.
 Quid tibi submittent, nisi vultum rursus & ora?
 Queque iterum fallant, quid nisi verba dabunt?
 Credemus verbis iterum celantibus iras,
 Experti, flammæ quas tegat ille cinis?
 Eheu! quàm facile est crimen non prodere vultu;
 Quodque animus versat, dissimulare nefas?
 Ergo age bellorum cum bellis eice caussam;
 Inque suo tantum semine tolle malum.
 Cum quâ uenerunt, discedent bella; redibit
 Hac abeunte, abiit quæ, ueniente, Fides.
 Sed neque Marte tuo potes hanc benè vincere pestem:
 Si possèt subigi Marte, subacta foret.
 Nempe fero Medici non sanant omnia ferro
 Vulnera; nec quoduis tollitur igne malum.
 Aptæ suo hæc medicina loco est; queis flamma noceret
 Corporibus, vires succus & herba dabunt.
 Nec mihi, quâ sanem subit ars; mea ferrea dextra est:
 Vix mollem hæc possunt vulnera ferre manum.
 Quæ velit infestis animis possitque mederi,
 Turma virum est; IESV nomen & arma gerunt.
 Cum studia illorum (memini) moresque notasses,
 Dixisti: Gens hæc nomine digna suo est.
 Illa tuis addet, quod adhuc, Rex magne, triumphis
 Defuit, & tandem plena trophæa feret.

Et quoniam sanare tuos, quàm perdere maus;
 Utilis hæc victis hostibus hostis erit.
 Non illi validis torquentur pila lacertis,
 Nec seuo rigidum cingitur ense latus:
 Non gerit illa manu clypeos, nec spicula versat,
 Nec ferro pectus, nec tegit ære caput:
 Sed virtute animos, & cali munit amore,
 Nilque prius armis Religionis habet.
 Bella mouet vitis; fraudes oppugnat & iras,
 Deque suâ pulsas protinus arce fugat.
 Sed quoties pugnat, patienti pugnat amore:
 Cedit, & hac gaudet quilibet arte capi.
 Sæpè refert fractosque arcus & tela Cupido,
 Et queritur plus hæc arma valere suis.
 Sæpè sibi doluit contundi cornua Bacchus,
 Cum dolor in lacrymas verteret omne merum.
 Vidi ego mutatum subitò, qui dixerat antè:
 Tu mihi Bacche Deus, tu mihi Cypri Dea es.
 Vidi ego iuratos in mutua vulnere ciues,
 Quâ tulerant gladios, sædus inire manu.
 Qui tantos motus, tantos compefceret ignes,
 Ex IESV. solers agmine miles erat.
 Adde quòd, in teneros dum peruigil excubat annos,
 Discat ab his quid sit turpe decensque, puer:
 Utque ipsi Regum Domino, rerumque Parenti;
 Sic quoque seruandam Regibus esse fidem.
 Viderat hanc aciem, totoque expalluit ore
 Hæresis, & colubris sibila vana dedit,
 Aduersasque suis detestans artibus artes;
 Crescit in exitium gens, ait, ista meum.
 Dixit, & euulsos lacerans cum criminibus angues,
 Concussit rabidum terque quaterque caput.
 Gens pia cresce, precor, furiamque euerte nefandam;
 Perdentem populos Regnaque perde lucem.
 Tu monstri insidias oculos deducis ad ipsos,
 Tu que tecta cupit damna, latere vetas.
 Per te mille doli, per te mendacia mille,
 Errores per te probraque mille patent:
 Stulta quibus leuitas, hebetisque amentia vulgi
 Plaudit, & insanâ credulitate fauet.
 At tu consiliis, oro, Rex, annue nostris,
 Si tibi, si cupias consuluisse tuis.
 Dum licet, illorum clades auerte tuasque,
 Et dubiis rebus, quam potes, affer opem.
 Maior adhuc superest pars belli, vincere victos;
 Huic operi vna cohors desit, & vna sat est:
 Quæ signis animisque suis inscripsit IESVM
 Ritè cohors, castris deficit vna tuis.

Unam militiæ, vt Belgas tueare, cohortem
 Adde tue: numerum non habet illa suum.
 Hæc tibi captiuas subiget felicis vrbes,
 Quàm tua tam validis agmina plena viris.
 Vincant arma viri, Belgas hæc vincet; & hostem
 Hac subiget, quâ plus parte timendus erat.
 Crede mihi, quot huic dederis Collegia turmæ,
 In quibus excubias seruet & ipsa suas:
 Tot speculas dederis, tot captis vrbibus arces,
 Quæ nullâ poterunt fraude, nec arte capi.

O D E

Ad Amplissimum virum, Dominum MARTINVM SI-
 VILLA, FERDINANDI filium, Magni Concilij Re-
 gis Senatorem, cuius parens olim Antuerpiæ diuo
 IGNATIO eleëmofynam largitus.

HVc ades magni columen Senatus,
 Par auis, maiorve, Siuillianis;
 Fòrs & hoc dici finis, ô meorum
 Prime Sodalis.

Gestiens nulli mea plus amari
 Musa, te ad primum noua festa sæcli
 (Magna si quidquam tibi donat otii
 Curia) poscit.

Ducta iam denos decies per annos
 Temporum vitrix stat; & augurari
 Vatibus si quid datur, ibit annos
 Maior in omnes

Magna Loiole soboles: nec illam
 Sit potens aut trux cruce & igne Iaponæ
 Perdere, aut nostro toties cruentus
 Sanguine Maurus;

Nota nec Calui rabies Ministri, aut
 Pertinax odisse Lutherianus;
 Non edax liuor, vigil innocentum
 Rodere famam.

Nostra quin atas odus ab ipsis
 Longius vires animosque ducet,
 Qualis aduerso violentus ignis
 Flamme crescit.

Nam quid in Numen Superosque possint
 Tam leues ausus hominum? paternâ
 Si tegit natos ope dux IESVS;
 Scuiat asper

Bbbbbb

Maurus

Maurus & Iapon, fremat & Lutheri.
Dira, Caluiniq̄ue ferox propago,
Iungat armatas, licet, Orcus iras,

Nil moror, vnus
Spernere obstantes animosus hostes,
(Martius quò me rapit ardor?) vnus
Obuium cunctis dabo pectus, audax

Dicere pugnam.

Musa sed gressum preme concitatum:
Namque me pugnas per & arma ferri,
Nec locus, nec mens, magis at modestum

Dicere carmen.

Qualiter Loiola Deo incitatus,
Tecta fortunatque suamque fortis
Patriam fugisse, Parisorum

Venerit urbem.

Vrbs nimis felix, meritò inuidenda
Ceteris terris, tua nosse prudens
Si potes tanto bona quæ parauit

Hospite calum.

Forma si vilis tibi, sapè vill
Mens amat formâ latuisse. Virtus,
Fronte non solâ benè semper asti-
mata, recessus

Pectoris cæcos habitare gaudet,
Mox suam latè explicitura lucem.
Sic cinis flammis subitò daturum

Occulit ignem.

Quid loquor? raras latitantis urget
Cura virtutis, nec auara curat
Dextra, si sortem prenat immerentum

Tristis egestas.

Hinc frequens Scaldim Sequanæ anteponeus
Nudus argenti properare magnam
Suevit Antuerpam, sipe colligendâ

Diuitis urbis.

Tuque non parcâ numerasse dextrâ
Diceris (magnos habet illa testes
Fama) mi numquam reticende Ferdi-
nande Siuilla.

Te canam quando me iterum biuertex
Mons feret postliminè Poëtam:
Tunc caue Valles resonante dicent

Voce Siuillam.

O D E
AD NOBILISSIMOS DOMINOS
CONSVLES AC MAGISTRATVS
ANTVERPIENSES.

ANTVERPIA D.IGNATIO munificâ, viuo mortuo-
que: viuo cleëmofynam sæpè largita, mortuo prima
terrarum magnificentissimam ædem excitauit.

IO triumphe! prima tot urbium
Anuersa gaude; prima, Sodalium
Ignatianorum triumphos
Ire nouos redeunte sæclo,
Gratare: pars est ante alias tibi
Ingens in illis. O meritù pares
Aut voce qua satis lyræve
Musa potens cecinisse grates!
At tu mearum, qui citharam tenes,
Præses Dearum, Phœbe, biuertici
Descende Parnasso, rogatusque
Aduaticam meliore pleÿtro
Molire laudem, qualiter hospitem
Parisiſiorum finibus aduenam
Donare Loiſolam potentum
Sueta virum stipe copioſâ.
Namque igne postquam pectora calico
Attacta sensit, protinus & larem
Post terga speratosque honorum
Dat titulos animosus exul.
Non multus illum frater imagines
Monſtrans auorum, & degenerem arguens
Querela, non supplex rogantis
Ira domus, humilesque palmæ;
Non dulce quidquid, magnificum aut putat
Mortale vulgus, mente quatit virum
Constante; nec terret relictis
Dura opibus veniens egestas.
Milésne, dixit, sanguine Cantabro,
Diuis amatam pauperiem pati
Recusem, in exemplum trahentis
Ire Ducis piger, & vocanti
Parère calo? scilicet arduæ
Dum Pampelone mænia Gallico
Concuſſa tormento laborant,
Impaudum feriant ruina,

Bbbbbb 2

Et

Et non inertem, nec timidum mori,
 Dicat vel hostis: cum melior vocat
 Me caussa pro magni Tonantis
 Religione, sacris, & aris,
 Cum sevientes Orcus Erinnydas
 In bella ructat; signa ego perfidus
 Desertor eiuem, meorum
 Suppliciiis patiens teneri?
 At non mei sic sanguinis immemor,
 Stirps bellicosi mascula Cantabri,
 Turmas per hostiles anhelò
 Vulneribus meruisse palmam.
 Sic fatus, acri pectoris impetu
 Velox paternà cedere de domo,
 Contempsit obstantes amicos,
 Et lacrymas abitum morantes.
 Fertur propinqua nudus Iberia
 Fines pererrasse, & per inhospitas
 Cautesque, Pyrenesque dorsa,
 Ad Sequana properasse ripas.
 Hic exsulantem exercuit improbus
 Labor sciendi, discere iam graui
 Ætate dissuetum, & seueris
 Difficilem studis: at ipse
 Letus profanam militiam sacrâ
 Mutasse, durâ tentat opus viâ,
 Magnisque luctatur Sophistis,
 Puluere conspicuus decoro:
 Donec rogatâ destituens ope
 Ferox egestas expulit hospitem
 In arua Belgarum, & superba
 In patriam tulit Andouerpe.
 Hic non auaros indigenas, neque
 Clausas egenis Aduaticum manus
 Sensisse gausus, benigna
 Multa bonus canit augur Urbi:
 Ventura quondam tempora, tempora
 Saturniano qualia seculo
 Colit vetustas, cum nec auro
 Sit pretium nitidisque gemmis,
 Cum tota cornu diuite copia
 Se fundat agris. ô! precor audiat
 Hec vota Loiole, & secundis
 Annuat auguriis Olympus.
 Hac spe superbo templa dicauimus
 Æterna saxo, non imitabile
 Opus, nec audendum Myroni aut
 Praxiteli; magis inuidendum.

Hac spe, meorum gloria carminum
 Antuerpiana lumina Curia,
 Ignatianos triumphos
 Lumimbus celebrate festis.
 Vos nec tacebit posteritas; neque,
 Si nostra quidquam Musa potest, meis
 Vos incelebratos relinquam
 Carminibus, patria ô Parentes!

PATRIS CORNELII SILVII
 IN MARI GLORIOSA MORS.

NVntia Flandriacas dudum compleuerat oras
 Fama, mari toto magnis Volitare Batauos
 Classibus, Artoum claudi sub retibus aquor.
 Extemplò commoti animi: fremit arma iuuentus
 Nautica; prima ducum sibi quisque pericula poscit.
 Tum portu educunt naues; pulsata per urbem
 Tympana dispersos cogunt ad littora nauas.
 His aliud cunctis præsentius additur armis
 Auxilium, septem delecti ex Ordine Patres
 Qui IESVM vitæ studiis, & nomine præfert:
 Heroum genus inuictum, quod in omnia ponti
 Loliodæ nautis socium discrimina mittunt.

Hos inter comes ad naues non Ultimus ibat
 Siluius, intrepidum pectus. Qui vultus euntis,
 Quæ species fuit, & magna constantia mentis,
 Dum peteret quod non erat euasura periculum?
 Vt primùm adspirant aura, sinuataque tendunt
 Vela Noti, timor Hollandum retinacula soluit
 Classis, & inuehitur pelago. Pars mitior ami
 Desierat, tempusque aderat quo Belgicus horret
 Fluctibus Oceanus, spirantque Valentius Austri.
 Non minùs ad Boream cursus, gelidosque Triones,
 Inceptos peragunt. fertur cita gurgite classis.
 Iamque adèò innumeris constratum retibus aquor,
 Piscantumque rates per fluctus ordine longo
 Dispositæ procul apparent, confusa trahuntur
 Retia; turbati trepidant mussantque Bataui.
 Iam clamor, iam terror erat; sed certa maligni
 Heu! spolia, & certos venti inuidere triumphos.
 Ergo alacres dudum à tergo spirantibus Austri
 Omnibus in Cactos nequidquam nauibus ibant,
 Intenti in pugnam, cum vento horrere profundum
 Paulatim magis atque magis: commota tumescunt
 Equora, maiorique fremunt stridore procellæ:

Et nunc vicinos oculis sublimior unda
 Subducit, rursum equato mox gurgite reddit
 Hollandos. spes nulla manus committere pugna.
 Hornius (hic classi ductor) cum fluctibus, inquit,
 O comites, si me cæli non fallit imago,
 Pugnandum est hodie. Feruet mare, tergaque cælo
 Erigit: hunc timeo Batauis plus omnibus hostem.
 Vix ea fatus erat, ventisque instantibus ingens
 Pars maris in nauim assiliens, ipsumque virosque
 Proluit. Extemplo accurrunt per curua madentes
 Transtra viri, funes laxant, subductaque Coris
 Vela negant: vasto dispergitur equore classis.
 Quis coniurati motus fremitumque profundi
 Explicet? aut possit verbis equare fragorem?
 Nulla quies, mediis credas in fluctibus Alpes
 Vndare, inque rates liquidos incurrere montes.
 Heu! quid agant maris in tanto calique tumultu?
 Quò cursum intendant miseri? diffiditur arti,
 Quoque fretum ventusque rapit, sine lege feruntur.
 Quis tibi tum, Silui, sub tanta pericula misso
 Sensus erat? tali cum feruere cuncta tumultu
 Prospiceres puppi è summa, totumque videres
 Misceri ante oculos tantis stridoribus aquor?
 Corpus, quod poterant unum, cum naue proterui
 Iactabant venti; mens inconcussa manebat.
 Non illum exitij certa impendentis imago,
 Non vasti vndarum cumuli, quos vndique Nereus
 Concitat, inque ratem facto velut agmine torquet,
 Affecere metu: stat inexpugnabile pectus
 Herois, fessos vocat ipse ad munia nautas
 Intrepidus, pauidisque metum vectoribus aufert.
 Hos inter plures calique marisque fragores
 Effluxere dies, nec tempore victa remittit
 Tempestas; crescit rabies, propiusque minatur.
 Est Batauos ultra, quæ sese littora circum
 Oceanus Frisia magno curuamine flectit,
 Dorsum immane mari hirtis: circumflua vasti
 Vnda freti nomen terra Vlielandia fecit.
 Illa ubi destituit pelagus, solutusque retraxit
 Æstus aquas, longè aggestas ostentat arenas
 Splendida; mox rursus ex alto redeuntibus vndis
 Insidiosa latet sub gurgite, certa carinis
 Pernicies, quascumque vadis impegit æstus.
 Huc tanti ignaros discriminis aspera ponti
 Et Borea furialis hiems rapit. Hæc super addunt
 Horrorem tenebræ, duplicataque noctis imago
 Iam magis atque magis, vicina pericula celat.

Noctis

LIBER
 Noctis
 Iactant
 Equo
 Cum
 Consi
 Concl
 Cunct
 Hostis
 Incau
 Turba
 Nulla
 Auxil
 Sate
 Submi
 Astoll
 CHR
 Alsum
 Excip
 Vi vo
 Dum
 Liber
 Sic
 Pallent
 Nunc
 Vique
 Fulm
 Nunc
 Obrua
 (Si
 Vetric
 Si mo
 Et vi
 Dixer
 Accip
 Mors
 Tum
 Idem
 Vuln
 Crimi
 Hæc ill
 Sublim
 Sapi
 Illa fre
 In fat
 Dunt la
 Iam sa
 Pectore

Noctis erat medium; rector sese incens alto
 Iactari velut antè putat, nec turbida prater
 Equora, quod metuat fugiatve, subesse periculum:
 Cùm subito ingenti nauis succussa fragore
 Constitit, atque vadis infixam tenacibus hæsit.
 Conclamant nauta exanimis, miseroque vlulatu
 Cuncta replent: veluti cùm mania subruit urbis
 Hostis, & euerfis muris valloque poritus,
 Incautos subito aggreditur certamine ciues.
 Turbam inter trepidantem accurrit Siluius; vique
 Nulla super miseris præter cælestia cernit
 Auxilia, ante oculos infixam cernit arenis
 Stare ratem, à tergo pontum sine fine furentem:
 Submitit genua, & cum vultu ad sidera palmas
 Attollens, Moriamur, ait. Si corpore solus
 CHRISTE iubes, miseraque vocat lux vltima vita,
 Adsum: nulla mora est; venientes pectore toto
 Excipiam fluctus. habeat sibi corpus, & alto,
 Vt volet, Oceanus mersum sub gurgite voluat.
 Dum meus ille animus viuat, dum spiritus ad te
 Liber eat, patrij leuis est iactura sepulchri.
 Sic fatus, properè surgit, vultuque sereno
 Pallentem ad turbam versus: Nunc pectore firmo,
 Nunc animis opus est, comites, absistite planctus,
 Vtique decet Dunkerkanos, vtiq; ignea sæpè
 Fulmina tormentorum inter fecistis, autè
 Nunc quoque virtutis memores, contemnite mortem.
 Obruat ignauum hoc vndis & inutile corpus
 (Si visum est superis) pontus; mens criminis expers,
 Vitrixque Oceani, seruabit inobruta vitam:
 Si modò corda dolor scelerum sibi conscia tangat,
 Et vitæ maculas lacrymarum diluat imber.
 Dixerat: ast dudum letales alueus vndas
 Accipiens, ruptaque trabes, & certa sub ipsis
 Moris oculis cupictis plus hortatoribus urgent.
 Tum verò admissas certatim expromere noxas
 Idem omnes simul ardor habet: secreta feruntur
 Vulnera sub lucem, & multos suppressa per annos
 Crimina iam nullus retinet pudor; omnia promunt.
 Hæc illi: furit intereà non segnius æquor,
 Sublimemque astu subterlabente carinam
 Sapius attollens, summis suspendit in vndis.
 Illa freto redeunte suo mox pondere præceps,
 In fatale vadum recidit; quassata ruinam
 Dant latera, insinuant laxis compagibus vnde.
 Iam facies maris intus erat; Cornelius æquor
 Pectore propellens, mediâ sub morte natantes

Confermat socios; nunc huc, nunc aduolat illuc,
 Oblitusque sui fertur: En vulnera nobis
 Illa patent (nam dextra crucem sublata tenebat)
 Huc alacres pleni que animis properate, superstes
 Fluctibus hac animus se tutus in ostia condat:
 Hoc nulli poterunt nos portu excludere venti.

Talibus oranti vasto stridore debiscens
 In partes utrimque ratis diuisa recessit.
 Tum piceum erumpens fundo mare, fracta carina
 Membra, virosque simul diducto absorbet hiatus.
 Pauci, quos melior inuit fortuna, natantes
 Amplexi manibus tabulas, conuulsaque mali
 Robora, in hostilem tandem excutuntur arenam.
 Siluius, ut rupta nauim compage solutam
 Vidit, & ingenti patefacto irrumperet fluctus
 Limite, pendentis manibus complexus utrisque
 Effigiem CHRISTI; Nunc, o IESV, accipe, dixit,
 Hanc animam, laterisque tui sub vulnera conde.
 Plura precaturum inuoluit sub gurgite vortex,
 Moxque iterum fundo sublatum reddit ab imo.
 Ille natans fluida subnixus fragmine puppis,
 Inter aquas IESVM, quoties sinit hircere fluctus,
 Voce refert, IESVM que ipsis immurmurat vndis:
 Donec vi veniens pontus, que vexerat illum
 Excusso longe e tabula vocemque animumque
 Absulit, & nigro correptum vortice torsit,
 Non ultra superas emergere passus in auras.

I felix anima, & vitrix pelagique, tuique,
 Naufragio e medio pulchrum molire triumphum
 Ad Superos; tecumque animas, quas rite piasti,
 Illustres animas, vitamque in funere nactas,
 Ceu spolia aethereis, ut dignum est, sedibus infer.
 Quamuis Oceanus medio sub gurgite corpus
 Exanimum premat, aut versent in littore venti:
 Tanta tamen virtus nullis ludibria debet.
 Fluctibus aut ventis; ridet quodcumque minatur
 Pontus, & inuitis vitrix emergit ab vndis,
 Ipsa sibi placidus quouit in turbine portus.

Belgi-

LIBER
Belgica Fe

EC
 Ignati co
 Et fe
 lunique
 Sign
 Et procu
 Gana
 Schlect
 Belgi
 Huc me
 Suscit
 Mille du
 Mille
 Omnia e
 Quod
 Hoc Bel
 His j
 Quin P.
 Vifer
 Cum fle
 Optar
 Hac col
 Hic j
 Parcite
 Belgi

Sol in Leone Belgico.

Ecce Cleonæi micuit dum sideris astrum,
Tactaque Phœbeo fulgurat igne iuba;
Ignati celebrare diem Leo Belgicus ardet,
Et facit hic terris, quod facit ille polo.
Lanque toros multo comit formosior auro,
Signaque Loiole pectore fixa gerit:
Et procul inflexâ Diuum ceruice salutans,
Gaudet sacratos lambere posse pedes.
Scilicet insolito latè fremit excita plausu
Belgica, Loiolam deuenerata suum.
Hinc memor hospitij, veteres Antuerpia amores
Suscitat, hinc studiis amula Bruga suis.
Mille diem geminant votiuis ignibus aræ:
Mille faces noctem, dum venit illa, fugant.
Omnia cum fulgent, flammæ super emicat omnes
Quod sacro Ignatius fundit ab ore iubar.
Hoc Belgæ obseruant, oculos hoc sidere pascunt,
His facilem meritis in sua vota trahunt.
Quin Pater ipse, poli benè vix statione receptus,
Viserat indigetum tecta per alta choros,
Cum stectens oculos, veteres respexit amicos,
Optauitque novos, Belgica templa, lares.
Hæc colit, hæc ambit, seque his oblectat in oris,
Hic sobolem lato germine multiplicat.
Parcite Romani, populares parcite Iberi;
Belgica & ipsa sibi vindicat Ignatium.

Ccccc

Missio

Missio Hollandica.

Inter delphinas Arion.

Pænè supersuso tellus iacet obruta ponto,
 Quam Frisii & Bataui Mattiacique tenent.
 Utque in aquis, aut inter aquas prope litora nati;
 Sic gaudent in aquis vivere, & inter aquas.
 Felices olim, Regis cum iura colebant,
 Romanamque, Deo debita iura, Fidem:
 Cum necdum belli fraudumque indagine capti,
 Subdiderant duro libera colla iugo.
 Eheu! nunc Dominoque suo Cæloque rebelles,
 Ruperunt iunctâ iura fidemque manu.
 At benè quod melior tanto in discrimine cursum
 Pars tenet, & scuis altior exstat aquis.
 Pars etiam rapidis quam vortex merferat undis,
 Sospes inoffensum per freta carpit iter.
 Vos statio fessis, vos mersis vita fuistis,
 Cum sociam, IESV turma, tulistis opem.
 Vestrum opus est illis seruare aut reddere vitam,
 Quos noua tam seui gurgitis ira premit.
 Per vos in medio securi turbine ludunt,
 Et retinent certum quod docuistis iter.
 Nec leuis est vestri merces pretiumque laboris,
 Cernitis unanimes pectora iuncta fide.
 Sic olim medios inter delphinas Arion,
 Ipsosque & tumidas carmine mulsit aquas.
 Talia fides cithara delphinas in æquore iuuat:
 Hos iuuat, & per vos seruat auita Fides.

Fructus

Fructus Missionis Hollandicæ.

Occide, & manduca. *Act. 10.*

PAnditur en calum; procul hinc, procul ite profani:
 Quidquid id est, fiant visa secunda, precor:
 Ab meliora piis. uenientia lintea celo
 Conspicor, immundis lintea plena feris.
 Has ego suslineam confusa cade necatas
 Mandere, & impura polluere ora dape?
 Hoc tamen ostento Gentes seruare profanas,
 Nostraque iussus erat sacra docere Petrus.
 Talia multa queri, Socij possētis IESV,
 Qui colitis Batauium quam mare pulsat humum.
 Illic est quodcumque Petro fuit ante timori:
 Hanc tamen ora petunt uestra manusque dapem.
 Non placet impuros, ut putria membra, recidi;
 Si medicâ possunt membra coire manu.
 Viuant, atque nocens ponant aliquando Venenum,
 Paruaque pars sani corporis esse uclint:
 Ut sano incipiant tandem arridere palato,
 Sintque dapes grata, qua prius horror erant.
 Hoc agite, ô Socij, infectis succurrite membris,
 Vertite in optatos ipsa uenena cibos.

Missionis Hollandicæ latebræ.

Εὐκωθμῶσι πλέον ἀφθονός ἐστιν ἀγρᾶ.

Vberior latebris venatio.

Αλλ' ὑμεῖς θεῖον καὶ ἀνικητὸν ἤρῳ ἐστὶ,
 Οἴπνες αἰρετικῶν ἤρ' ἐφοδευόμενοι
 Τὰς πολίτας, βελασθὲν πᾶσι μὴ ἀγρεύετε θῆρα,
 Μὴδ' ἐν' ὁμιλίᾳ πλέγμεσιν ὑμνέετε·
 Ἀλλὰ βεβῆτε, πολλὰς τε φόνους χυλεπὲς τε παθόντες,
 Ψυχῶν καὶ θυμῶν τλήμονα καρτίθετε.
 Ἰστε γὰρ, ὡς τὸ γέρας ψυχῶν σεκαλλὲς ἔασσι,
 Πειράσθωσι θεῖα ἀμαρτία, ἐσάνια.
 Μὴδ' ὀκνεῖθ' ὅτι δήπου ἀγροσάμν' ἐστὶ λαθόντες·
 Πόλλυς ἀγροσῶν βέβητο θῆρα φανείς,
 Κρυπτόμν' δὲ λήληθε· τὸ δ' ἐν κωθμῶσι ἀγροσῶσι
 Ἰμερῶν, καὶ γὰρ αὐτοῖσι ἀγροσῶσι
 Ἀφθονός ἐστι δῆπλῆιον· ἰδὲ, πᾶσι δέξια κλάγγα
 Τοῖς περὶ τὸ ἀγρῶν σφόδρα ἐφιέμενοι
 Ἰρῆς, ὀρμηθεῖς δ' ἐν ἑσθέρῳ ἀμφιποταῖται·
 Ἀλλὰ μάτρω σπύδι τὸς ὄνυχας μεγάλας
 Βαλλέμενοι ἀμφὶ φυγόντι, πλέυς ἡτις δ' ἀφυλακτὲς
 Εἰς δασύποις ἐσιῶν, ῥῶον ἔδος κεατέψι.
 Οὐκ' ἀρ' ἐν ἀσείεσιν ὑπέκδυσις ἔστιν ἐπίμνη·
 Αἴδειε δ' ἐν μέσῳ ῥήϊον ἔστι φυγεῖν.

Missio

Missio Castrensis.

Da mihi animas, cetera tolle tibi.

Hinc venit Assyria & Babylonis robur in armis;
 Inde Gomorrhæi stant Sodomæque duces.
 Insonuere tubæ: miscent certamina Reges:
 Alternò latè sanguine terra madet.
 Iam Sodomæ cecidère Duces; iam vincula passî,
 Felices socios qui cecidère vocant.
 Immeritum quoque Lot tristis fortuna coëgit
 Barbara captiuâ vincula ferre manu.
 Non tulit hanc sortem, neque tantum dedecus Abram:
 Hoc duce tercentum, stant noua castrâ, viri.
 Væ tibi, væ Babylon, nostrâ quæ clade superbis:
 Iam rerum versas experiere vices.
 Assyrii cecidère; Loti iam vincula stringunt
 Assyrios; Sodomæ reddita præda Duci est.
 Victor Abramus ouat: cui Rex: Age, diuide prædas,
 Redde animas nobis, cetera tolle tibi.
 Dicite vos Socij, vos Regia castra secuti,
 Quæ referet vester præmia digna labor?
 Quo lucro stabit victoria? dicite Regi:
 Da nobis animas, cetera tolle tibi.
 Præmia non leuium ferimus satis ampla laborum,
 Si nostrâ constet vitâ aliena salus.

CCCCC 3

Missio-

Missionis Castrensis optima præda.

— Pars optima præda
In noua dat vires certamina. —

Quid non venator, quid non vigil inuenit auceps?
 Quas non illecebras questus verumque docet?
 Ah fuge, præmoneo, fuge, dum licet, ardea: capta est
 Altera; ne fias altera præda, caue.
 Insequitur, rabidosque in te falco exserit unguis;
 Quæque prius comiti, iam tibi rostra parat.
 Scilicet hunc prima pars allicit optima præda,
 Inque nouas pugnas, & noua bella rapit.
 Vos quoque, quos socio sibi nomine iunxit IESVS,
 Exstimulat præda nobilioris amor.
 Audio, vox vna est: luanat, ô! per castra, per hostes
 Tendere, quæ calum, quæ Deus ipse vocat.
 Inuia virtuti nulla est via; repperit illam,
 Aut facit: in medio nil timet illa metu.
 Est hic, est animus vite contemptor, & astra
 Sanguine venali qui bene credat emi.
 Sic agite inuicti Heroës, per tela, per enses
 Obuia in oppositam pectora ferte necem.
 Militibusque suas Ducibusque relinquitæ prædas,
 Vestra suo sint cum milite præda Duces.
 Omnibus è prædis pars hæc erit optima præda:
 Hæc animos vobis in noua bella dabit.

Missio-

Missionis naualis vtilitas.

Iactemur, modò profimus.

Nos quatit algenti Boreas modò missus ab Arcto,
 Fronte modò aduersâ vexat agitq̃ue Notus.
 Nos Zephyrusq̃ue Eurusq̃ue agitant. ludibria ventis,
 Quicumque æquor agunt, irrequieta sumus.
 Non tamen æquoreis frustra fluitamus in undis;
 Non mare nos frustra, seuatq̃ue iactat hiems.
 Nam vada signamus, cæcasq̃ue sub æquore Syrtes;
 Has simul ut vitet, naufragiumq̃ue ratis.
 Iactemur, modò profimus; modò nauita per nos
 Euitet Syrtes, insidiasq̃ue maris.
 Nos quoque Lolidae (nec frustra) dulce putamus
 Iactari instabili per maria alta rate.
 Iactemur, modò profimus. depellite nostris,
 O nauta, ô miles, vestra pericla malis.
 Nauta caue, dum resq̃ue sint, tua vela retorque;
 Hæc fuge, naufragium ne patiare, vada.
 En vitium nauis patitur. celer obstrue rimam;
 In nauem irrumpunt hæc mare morsq̃ue via.
 At tu quid lentus torpes? sta miles in armis;
 Qui necet, aut ammam vulneret, hostis adest.
 O bene! paretis? Nunc nobis dulce periculum,
 Nunc est terra grauis, nunc iuuat ire mari.
 Fluctibus & ventis iactemur, dummodò vestris
 Hic animis proficit subueniatq̃ue labor.

Missio

Missio naualis ardua.

Intentant omnia mortem.

EN quanto peragant cursum discrimine puppes,
 Quas procul à patrio littore pontus habet.
 Indomitum venti voluunt mare, sedibus imis
 Eruta conuulsam verberat vnda ratem.
 Vicini exitium scopuli, syrtesque minantur,
 Fractaque spumosis astuat vnda vadis.
 Fulminibus calum superintonat; amulaque illis
 Altera tormentis fulmina missa fremunt.
 In ratis exitium conspirauere procella,
 Fulminaque & fluctus, & vada cæca maris.
 Presentemque viris intentant omnia mortem;
 Mortem, quam timidis adferat ipse pauor.
 State, ipsamque inter sortes consistite mortem:
 Hæc vinci à vobis se quoque posse sciat.
 Vt pereant alij, spes vt sit nulla salutis;
 Amisâ veniet vestra salute salus.
 Si medio ratis hausta profundo ad tartara sidat;
 Confecti cursus sidera portus erunt.
 O felix nimium cursus! non incubat illis
 Terra grauis, cælo quos leuis vnda dedit.

Missionis

Missionis Naualis lucra.

Emerget diues ab vndis.

Ardua res lucrum. Quid non molitur auarus?
 Quas gremio condit terra, recludit opes.
 Terra parum est cupidis; in prædam cedit & aquor,
 Nec sat tuta freti gurgite gemma later.
 Mergitur & cacas petit urinator arenas,
 Scrutaturque, sinu quas Thetis abdit, opes.
 Crescit amor lucri, gelidisque accenditur vndis
 Diræ sitis: medias æstuat inter aquas.
 Quid facis infelix? pelago malè credis auare,
 Littus ama tutum: non habet vnda fidem.
 Vt tamen emergas; non sunt tua præmia tanti:
 Hæc, si, dum sequeris, sit tibi vile mori.
 O quantò spolia his, Socij, meliora refertis,
 Quos hominum toties per mare raptat amor?
 Non illis adamas pretio, non certet iaspis,
 Non lapis Oceano concolor ipse suo.
 Præmia sunt animæ, diuinæ mentis imago.
 Istis nil spoliis ditius orbis habet.
 Ite alacres, date vela Notis, vocat Auster in altum.
 Tollat amor lucri, quem facit vnda metum.
 Ampla satis merces, lucrum discrimine maius.
 Diuini pretium sanguinis illud habet.

D d d d d

Patres

Patres nauales, instante pugnâ aut tempestate,
animos vectorum expiant.

בִּצְר

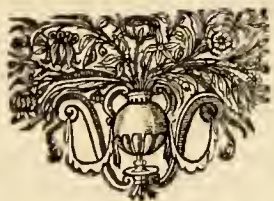
חֲזָקוּ מִתֵּי חַיִּל כִּי לֹא תֵּלְאוּ בַּהֶבֶל
בּוֹקוּ בְּכֹל מְאֹד פֶּן תִּמְוְתוּ מִחֶרֶל
הֲרִיקוּ תְּהוֹמוֹת וְהִבּוֹקָה וְיִבּוֹקָה
בִּצְר תּוֹשִׁיעֵכֶם וְאַנִּי מִמְּצוֹקָה
הַשְּׁלִיכוּ טַמְאִים גַּם טַמְאֹתְכֶם לְעוֹלָה
רַמּוּ שְׂקֵץ בָּיִם וְיֵהִי לְשִׂמְחָה תּוֹגֵרָה
שְׂאוּ מִשְׂאֵכֶם וְכֹל-מִשְׁקַל הַנֶּפֶשׁ
לְזוֹ אֲנִיּוֹתְכֶם תִּבּוֹאוּ בְּרוּז הַפֶּיַךְ

INSTANTE PERICLO.

Pergite, namque instat leti crudelis imago:
Et pretium tanti vita laboris erit.
Id superest, validis sentina exhausta lacertis
Oceano reddat, quod malè gestat onus.
Vos animi meliùs labes, instante periclo,
Ponitis in medio, naufraga turba, mari.
Scilicet hoc premitur grauiori pondere nauis,
Quo sine tuta suum prosequeretur iter.

ALIVD CARMEN
IN
EAMDEM SENTENTIAM.

Nulla fides pelago. Pelagus discrimina mille
Mille vias leti, quâ spâtiatur, habet.
Sunt vada, sunt Syrtes, sunt Acroceraunia ponto:
Multa rati Boreas, multa minantur aquae.
Nec fauor aëstorum stabilis. polus ipse timendus,
Et cum fulminibus qui ruit axe fragor.
Sapè mouet Batauu collatis praelia rostris;
Et ponti vitrix classis, ab hoste timet.
Vt nihil accedat; senio rimisq̄e fatiscens
Ipse necaturas alueus haurit aquas.
Qui regit, à scopulis, & ab hoste retorquet euntem;
Quaque potest, grauidam fluctibus, arte leuat:
Scilicet vt citius mare libera transeat vndis;
Quasq̄e mouet Batauu, vitet, & aura, minas.
At quantò melius, quàm fluctus, crimina Patres
Tollitis! hæc peius quolibet hoste nocent.
Nec tantum pelagus, quantum premit ira Tonantis.
Est omni grauius pondere, crimen, onus.
Sistuntur Danaï, tarda stant Aulide puppes:
Causa latet; Phæbo iudice lasa dea est.
Classè domum repetens Ajax, mare vincit & hostem;
Sed tamen offensæ Palladis igne cadit.
Ergo age qui timido dubiam regis æquore puppim,
Discrimen si vis tollere, tolle nefas.

Patres nauales lacrymis pœnitentiæ vectorum animas ad portum salutis promouent.

Impleuitque sinum lacrymis.

AD portum properas? ponto ne fide nec Euris,
 Nil leuius vento est, mobiliusque mari.
 Tollit ad arbitrium Zephyrus, quod strauerat æquor:
 Et que spem dederat, iam facit aura metum.
 Certius arte rates inflataque vela reguntur:
 Arte cauent Syrtes & vada caca mariis.
 Arte per obstantes sua flectit carbasa fluctus
 Rector, & aduersis nauigat arte Notis.
 Spargit aquis velum, cursumque obliquat; & Austro,
 Quod petitur litus, non prohibente, subit.
 Non prohibere parum est: propellit, ut obstitit antè;
 Implet & humentes fortius aura sinus.
 Vita quid est aliud, nisi nauis concita vento?
 Et speciem fallax aquoris orbis habet.
 Portus, qui petitur, calum est: suus aethere splendor
 Emicat, incerto sidera certa mari.
 Est facilis cursus: venti sed euntibus obstant,
 Quaque lubet, misera non licet ire rati.
 Vna salus superest; spargantur lintea fluctu,
 Inuito curret tuta carina salo.
 Ille tuus labor est, IESV pugil: elicis vndas,
 Inque sinum lacrymas ire per ora iubes.
 Nec mora, ventus adest, & felix Numinis aura
 Prouehit in portus vela ratemque suos.

V
 Roma
 Cre
 Quod
 Qu
 Omnia
 Cre
 Consi
 Qu
 Augu
 Et
 Quod
 Si
 Nec
 In
 Ma
 O
 Non
 I
 Sen
 Om

Missio ad peste infectos.

Victima salutis publicæ.

Vrbe lacus mediâ Latias infecerat auras,
 Inuoluens damnis tecta virosque suis.
 Roma metu pallet: populi commune sepulchrum
 Creditur, & melior ni Deus obset, erit.
 Quid faciant ciues? humeris hic, ille lacertis,
 Quo claudi possit tanta vorago, ferunt:
 Omnia nequidquam. cumulo telluris hiatus
 Crescit, & exundans diditur vrbe lues.
 Consultitur Phœbus: sortes oracula pandunt:
 Quod petitur, summum det tibi Roma decus.
 Augur in incerto est, oracula Curtius edit;
 Et, summum Romæ sunt, ait, arma decus.
 Quoque minus dubites, in me tentare licebit:
 Sit vitæ damno libera Roma mee.
 Nec mora: vectus equo, qualis tendebat in hostem,
 Insilit, & patulam claudit opertus humum.
 Magna viri virtus. sed vos nil ceditis illi,
 O pugiles, animæ prodiga turba tuæ.
 Non vos dira lues, quæ conficit omnia, terret,
 In mediis ausos stare cadaueribus.
 Seminecesque artus, & adhuc spirantia virus
 Corpora presenti visere morte iuuat.
 Omnia fert pietas, fatum quoque, nescia vinci;
 Unum pro multis deuouet illa caput.

*Si Societatis merita, si Sociorum vota spectentur, dicenda supersunt
plura; sed enim ut dictorum aliquando sit finis, verbis eam
novissimis summorum virorum stylo & ore proditis salutemus.*

MILITANTIS ECCLESIAE
POSTREMO ORDINI
IESV MINIMAE SOCIETATI,
QVAM
DIFFICILLIMIS TEMPORIBVS
A CHRISTO ET MARIA
PRIMIS IN CÆLO PARENTIBVS
OPPORTVNE CONCEPTAM,
IGNATIVS

^a Nicol. Zā-
beccarus in
Orat. pro
B. Ignatio.

^b Greg. XV.
in responf.
ad Relat.

^a HOMO IVVANDIS HOMINIBVS VERE NATVS,
^b ANIMVM GERENS MVNDO MAIOREM,
^b VETRA VNIVS ÆVI TERMINOS OPERA SVÆ PIETATIS EXTENDENS,
APOSTOLICIS CONFIRMATAM ORACVLIS,
DOCTRINA ET VIRTVTIBVS ARMATAM,
NEQVIDQVAM INVIDENTIBVS ET INSIDIANTIBVS IMPROBIS,
AD MAIOREM DEI GLORIAM,
SVpra VOTVM FELICITER, SVpra EXSPECTIONEM FORTITER
EDIDIT, EDVCAVIT:

QVAM
FRANCISCVS XAVERIVS

^c Greg. XV.
fupr.

^d Nicol. Zā-
becc. fupr.
Cardinal. à
Monte in
Relat.

^c VIR CÆLITIBVS MAGIS SIMILIS QVAM MORTALIBVS,
^d EX APOSTOLICO NVNTIO FACTVS ET NOMINATVS APOSTOLVS,
TOTO DIFFVSAM ORIENTIS OCEANO
IN FINES ORBIS TERRÆ
VIX DECENNIO LATIVS PROPAGAVIT
QVAM MVLTIS SÆCVLORVM ÆTATIBVS

VEL

- VEL AVDAX ROMANORVM FORTITVDO PERAGRARE VICTORIIS, ^{e Greg. XV. supra.}
• VEL CVRiosa GRÆCORVM SAPIENTIA ILLVSTRARE LITTERIS,

P O T V E R E:

Q V A M

VRGENTIBVS VNA CETERIS EIVSDEM ORDINIS DECEMVIRIS
SEMPER ET VBIQVE
AGENTEM BONA ET PATIENTEM MALA,
HINC SANCTISSIMORVM VIRORVM
DOMESTICA INNOCENTIA CANDIDAM,
NVLIVS TAMEN GLORIÆ CANDIDATAM,
INDE IMPROBISSIMORVM HOMINVM
EXTERNA VIOLENTIA PURPVREAM,
NVLIVS TAMEN AMBITV PURPVRE PRÆTEXTATAM,

I E S V S

TOTO PASSIM ORBE, AC ROMÆ PRÆERTIM,
EX DIVINA SPONSIONE PROPITIUS,

S V I. N O M I N I S

POSITI IN SIGNVM CVI CONTRADICETVR
GLORIOSO SED ET ONEROSO TITVLO DECORAVIT:

Q V A M

INIQVISSIMIS QVÆSTIONIBVS ET EXQVISITISSIMIS TORMENTIS
HODIEQVE SVBIECTAM, ET TAMEN SVPERIOREM,
PRODIGIIS NOBILEM, NON SVPERBAM,
VIRTVTIBVS EXERCITAM, NON ERECTAM,
CLARAM LITTERIS, NON ELATAM,
VITÆ PRODIGAM, MORTIS SECVRAM,
PONTIFICES VIRIQVE MAXIMI,

- ^f ALII SPIRITV DËI CONCEPTAM,
^g ALII BRACHIVM ECCLESIE DEXTERVM,
^h ALII LEGIONEM IN ECCLESIA DEI FORTISSIMAM,
ⁱ ALII SACRÆ MILITIÆ SOCIETATEM,

CATHO-

^f Paul. III.

^g Cle. VIII.

^h Greg. XV.
suprà.

ⁱ idem in
litt. ad Ca-
rolū Episco-
pum Virdu-
nenf. 1622.

CATHOLICI NOMINIS DEFENSIONE ET HÆRETICORVM·EXCIDIIS
CLARISSIMAM

V N V S

TANTA INTER DECORA SVÆ ET SVORVM MODESTIÆ MEMOR
IGNATIVS MINIMAM NOMINAVIT.

I L L I

ANNVM IAM CENTESIMVM NATÆ, ET ADHVC VEGETÆ,
ADOLESCENTI, NON ADVLTÆ,
MATVRÆ, SED NON DECIDVÆ,
VT IISDEM ET QVI GENVERE PARENTIBVS,
ET QVI SVSCEPERE MAIORIBVS, BENE IUVANTIBVS,
SVpra INIVRIAM TEMPORVM, SVpra INVIDIAM SÆCVLORVM,
NEC ENERVATA PROSPERIS, NEC ADVERSIS DEIECTA,
IMMOTA MINIS, TERRORIBVS INCONCVSSA,
MALIS NON INFIRMIOR, SED AVDENTIOR,
IPSAM IN ÆTERNITATEM PROCEDAT ET CRESCAT:
ANNO M. DC. XL. AB IPSIVS CONFIRMATIONE SÆCVLARI PRIMO
OPTIMÆ MERITISSIMÆQVE MATRI SVÆ
PVBLICVM HOC VOTVM POSVIT
PROVINCIA FLANDRO-BELGICA.

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

*Res carmine explicata, distinctis in Poëtarum
gratiam typis discernuntur.*

BASSIA Pontificis obedientia
se subdit. 228. & seqq.	Albertus Archidux cognomento Pius. 893
in Abassiâ Catholica Fidei
curfus. 398	Imperium bis oblatum bis repudiat. <i>ibid.</i>
ibi triennij spatio 429. 89.	eius de Societate iudicium. 888
anima baptismo abluta. <i>ibid.</i>	eius mors. 811
Abassinorum Rex in societatem cum Rege
Lusitano, & submissionem Romano Pon-
tifici propendet. 608	Albertus & Isabella in Societatem Belgicam
beneuoli & munifici. 756. parentes sunt
Societatis Belgicæ. 757
Academie variae Societati commissa. 439. &
seqq. in iis Gradus conferuntur. 438	eorum erga Societatis Nouitios affectus.
760
Academia prima Societatis fuit Gandiæ, se-
cunda Eboræ, postea variis in locis varia.
338. & seqq.	Aldenardensis Collegij origo. 763
Academia celeberrima Societatis est Roma-
na. 339. eius insigne. <i>ibid.</i>	Alexandri Ducis Parmensis iudicium de So-
cietate. 433
Academice Louaniensis de Societate iudi-
cium. 737	magnus est patronus Societatis. 755. 887
Adhortatio ad homines Societatis, vt ardua
quarque aggrediantur. 131. & seqq.	auctor est Missionis castrensis. 805
Adrianus Adriani Belga ad Societatem acce-
dit. 734. Sociis praeficitur Louanij. 735.	moritur Atrebuti. 757
ibidem incarceratur. <i>ibid.</i> eiusdem enco-
mium. 871	Alexandri Bertij discipuli nostri pietas. 345
Aduersa fortiter toleranda. 543. & seqq. 554	Alostani Collegij origo. 764
parienter tolerata sæpè latum exitum ha-
bent. 497. 500	B. Aloysius Gonzaga quomodo mundum con-
tempserit. 264
Aduersa tolerans, gloriosus; infamis, qui ce-
dit. 540	eius maturitas & moderatio. 38
viri fortis ornamenta sunt. 539	auctore Virgine Societatem ingreditur: eius
aspectu recreatur. 76
Societas illa hæcenus auidè excipit. 543	gloriam mundi contemnit. 723
Aduersis optabilibus exerceri, quàm prosperis.
538. & seqq.	eius ad Societatem vocatio, & cum patre
lucta. 313
• iis amicos exercet Deus. 481	Societatem ingreditur. 329
iis gaudent Sancti. 482	eiusdem breue elogium. 168
ex iis Sancti lata præsagunt. 500	eius vitæ summarium. 594
iis optima quarque illustantur. 581	quid de gloria mundi senserit. 723
iis non frangi, fortitudo maxima. 539	Alphonfi Rodriguez erga B. Virginem deuo-
tio. 77
iis exercitatus, plura optat Ignatius. 542	Alphonfus Salmeron bis fuit in Belgio. 859
<i>Aduersa Societatis optanda.</i> 569	a Summo Pontifice ad Concilium Triden-
tinum mittitur. 338
<i>iis Societas crescit.</i> 574	Theologiam publicè Romæ proficitur.
<i>ibid.</i>
<i>iis purgatur, illustratur & formatur.</i> 571.	eiusdem elogium sepulcrale. 291
& seqq. 568	Amantium quanta concordia. 71
<i>iis gaudet.</i> 570	<i>Ambrosio periculosa.</i> 197
<i>iis oppressa virtutem exserit.</i> 570	Ambrosius Spinola Marchio Societatis pa-
tronus. 889
Adulterium spirituale. 150	patronus etiam Missionis castrensis. 810
Ægidius Bauarius quinquagesimum Religio-
nis annum iubileum celebrauit. 17	Amor similitudinem quærit. 129. 130. 131
Ægris quomodo opituletur Societas in Belgio.
787	Amoris fœdere Deo obstringi, honorificum.
149
Albanus Dux contrarius Societati. 745	Amor Dei superat amorem conjugalem. 152.
	& seqq.
	sit constans oportet. 153
	<i>Amoris diuini descriptio.</i> 165
	<i>Amor diuinus Ignatum moribundum vul-
nerat.</i> 712. 713
	Andreas

INDEX R E R V M.

Andreas Boccatius Belga quàm animosus aduerfus Iconomachos.	268	cibus concessa.	124. 125
cum Sociis in Frisiam abit.	750	Appellatio aliorum Ordinum quorundam honorifica.	125
SS. Eucharistiam inter hæreticos armatos impunè effert.	838	Apostolici Societatis viri in Americâ.	612
eiusdem encomium.	372	Ardua quæque Iesv exemplo Societatis hominibus sustinenda.	131. 132
Andreas Ouiedus in Abassiam mittitur.	228	Auaritia falsò obiecta Societati.	556. & seqq.
eius illic sanctitas & labores.	<i>ibid.</i>	Augustinus Carauajalius Augustiniani Ordinis Theologus Exercitiis S. Ignatij vacat summo fructu.	386
illuc profectus, succedit in officium defuncti Patriarchæ.	609	Austriacæ pietatis exempla.	894
prædicat cladem Regi Abassino contra Fidem obdurato.	<i>ibid.</i> & seq.	Austriacorum summa laus, defendere & promouere Catholicam Religionem.	891
eius varia pericula & ærunnæ.	<i>ibid.</i>	meruerunt Regnum Hispaniæ Religionem.	893
Angelus aut homo pro duce vitæ non sequendus.	122. 123	item Burgundiam.	<i>ibid.</i>
Anglicanæ Missionis initium.	214	quàm benè meriti de Societate.	212. 296
in Angliâ Socij pro Fide mortui.	169		
Animarum cura maxima habenda.	277	B.	
Animarum lucrum maximum.	<i>ibid.</i>	B Acchanalium profana consuetudo.	375
Animas ab interitu vindicare maxima gloria.	278	huic se Societas opponit.	<i>ibid.</i>
Animarum in quibusvis corporibus idem pretium.	233	Barberina domus signum extulit Iubilei Societatis.	15
Animos expugnare quàm arduum	251	Bartholomæus Bustamantius Prouinciæ Bæticæ Prouincialis pueros catechisum docet, & vt totâ vitâ docere possit, rogat.	353
<i>Animos hostium vincere oportet.</i>	927	Bauariæ Ducum in Societatem fauor.	212
Annus Iubileus numerans potius apud Hebræos quàm obseruatus.	11. 12	<i>Belga festum S. Ignatij sibi vindicant.</i>	937
Annus Iubileus Hebræorum cum eorum Republicâ extinctus.	13	Belgarum sanctitas septimo sæculo, Belgæ illustres è Societate.	861
Antecinerale preces Louanij primium instituta.	791	<i>Belga nobiles è Societate.</i>	309
Antecinerarium dierum solennitatis initium.	376	Belgica prouincia egregius campus industriæ Sociorum. 23. diuiditur in Flandro-Belgicam & Gallo-Belgicam.	759
eorum solennitas Romæ.	<i>ibid.</i>	Belgium reluctatur in admittendâ Societate.	213
eorundem solennitatis fructus.	377	eius status in aduentu Societatis.	768
pro his diebus Indulgentia plenaria Societati data.	376	quantoperè obligetur Regi ob defensionem Religionem.	897
Antiphonis sententia scholis Societatis accommodata.	436	olim Religione floruit.	899
Antonius Araozius in Hispaniam mittitur.	210	eius calamitatis causa.	901
S. Antonij & Arsenij voluptas in orando.	428	eiusdem miserie ad opem ferendam nos debent mouere.	903
<i>Antony Criminalis gloriosa mors.</i>	168	Belgradi Societatis Residentia.	216
Antonius Crispus traicitur in Missionem castrensi.	808	Beli Belgici origo.	902
Antonius Madridius singularis in Hispaniâ concionator.	334	Belliolani Collegij origo.	762
vnâ concione suâ famosas, quæ magno numero aderant, mulieres ad vnâ omnes conuertit.	337	Bellona Sullæ dormienti noctu apparuit.	135
Antonius Padillius concionator etiam ad spectu suo gratus.	335	Benedicti Palmij concionum fructus.	333
Antonius Possseimus legatur in Moscouiam.	217	clarus Societatis concionator.	441
eius apud Ducem Moscouiæ constantia.	218	Berckmannus, vide Ioannes Berckmannus.	
Vireum aliosque hæreticos in Galliâ conuincit.	341	Bernardinus Realinus in Patronum vrbs Lechenis electus.	599
Antonij Vinckij erga infirmos amor.	389	Bobadilla, vide Nicolaus Bobadilla.	
Antuerpiensis Collegij origo.	744	Bonifacius VIII. primus decreuit, vt celebraretur Iubileus anno centesimo.	14. 15
inuaditur ab hæreticis.	837	in Brasiliâ Societatis & Fidei progressus.	399
Antuerpiensis Senatus Societati beneuolus.	747	Brasilorum mores.	252
Antuerpiensiu ciuitate Societas expellitur.	838	eorum diffidit conuersio.	<i>ibid.</i>
<i>eadem ciuitas est Ignatij studiosa.</i>	931	Bredana obsidio.	813
Antuerpiensiu discipuli nostri mortificatio.	345	Breda expugnatur à Batauis.	766
Appellatio nominis Iesv Societati à Pontificibus concessa.		Bredani Collegij origo.	766
		Brugensis Collegij origo.	748
		Bruxellensis Collegij origo.	755
		Bruxellensis Senatus studium in obtinendo Collegio.	<i>ibid.</i>
			Cacli

INDEX RERVM.

C.

- C**æli meditatio iucunda. 426
 Cæsar Baronius Cardinalis quid sentent de Sacramentorum frequentatione per Societatem introducta. 372
 Calumnix, quibus iniuſam reddere Societatem conatur dæmon. 489
 iuſdem ferè appetitû Christiani veteres, ipſe CHRISTVS, & alij Ordines Religioſi, quibus Societas. 523. & ſeq.
 Calumniarum in Societatem iacturarum breuis ſeries. 521
 adhortatio ad eas patienter ferendas, exemplo CHRISTI & aliorum. 524
 pro CHRISTO Societas libenter eas tolerat. 560. & ſeq.
 obiectas Societati refutat in Senatu Henricus IV. Gallix Rex. 508. & ſeq.
 Calumnix in Societatem variè refutantur. 554
 Calumnix fruſtrâ Societas infamatur. 566
 iis ipſa illuſtratur. 560
Deus triumphat auſpice IESV. 562. & ſeqq.
 inter eas floret. 522
 Calumnix in Societatem Louanij. 736
 Calumnix Societati à Lugdunobatauis impa-cta. 831
 reſellitur à Coſtero. 832
 Camillus Conſtantius ad Oſtendam miles, poſtea pro CHRISTI Fide combuſtus in Iaponiâ. 860
 è medijs ignibus concionatur. 529
 Carceres ſtudioſiſſimè in Belgio frequentat Societas. 786
 Cardinalium Congreg. Concilij Tridentini de Societate pro ſcholis reſtimonium. 347
 Caritas CHRISTI vexillum nobiliſſimum. 276
 Caritas & concordia Societatis in nationum diuerſitate. 33
 Caritas Societatis. 387
 non eſt anguſtis limitibus arcta. 392
 Caritas Societatis erga agros. 828
 erga pauperes. 788
 erga hæreticos. 844
Carmen ſæculare ad IESVM & MARIAM. 40
 Carolus Archidux Academiam nouam Societati Græcij erigit. 439
 Caroli Borromæi Cardinalis de libello Exerciſtorum iudicium. 381
 Carolus à Lotharingiâ Episcopum Viroduneniſis Societatem ingreditur. 304
 Carolus Card. à Lotharingiâ Muſſipontu magnificum Societati Lyceum condit. 439
 Carolus V. abdicat ſe Regnis. 737
 propugnator eſt Catholice Religionis. 894
 Carolus Scribanus clarus Belga. 877
 Carolus Spinola cum octo focijs lento igne comburitur. 170. 528. 548. 727
 Caſſetani Collegij origo. 761
 Caſta conuerſatio. 479
 Caſtellani de Societate benè meriti Anruerpiæ. 745
 Caſtitas in iuuentute varijs expreſſa. 639
 Caſtitalis præſidia in Societate. 91. 641
 Caſtitas Religioſa voto adſtricta. 188
 Caſtitas integra rubus ardens incombuſtus. 182
 Caſtitas minime ſterilis. 184
oro mimica. 185
tenera vt bulla. 186
inuſaminata ſi oportet vt ſpeculum. 187
 Caſtrenſis Miſſio, vide Miſſio caſtrenſis.
 Catecheſis floret in Belgio. 769
 Catechiſini fruſtus. 356. 770
 quanti enim faciã Societas. 352. & ſeq.
 cum docent viri magni. 351. & ſeq.
 Catechiſini à Societate in lucem ediri. 354
 de iis nobile teſtimonium. 355
 Catechiſmi inuſum Crux. 474
 eius præcipua lectio Deus vnus & trinus. 475
 Catechiſta pueros orare ante reſeſtionem docet. 478
 eos ab inferno deterret. 477
 peccata turpitudinem explicat. 476
 Catechiſtica Miſſiones. 353
 Catechiſtica ſchola. 472. & ſeq.
 Catholicorum inter ſe diſſenſio et hæreſeos incrementum. 751
 Centenarius numerus myſterij plenus. 9
 Centeſimus quiſque annus ludis ſæcularibus celebratus. 6. 8
 Centeſimus annus à CHRISTI natiuitate fuit Iubileus. 14
 Centeſimus annus Sacerdotij à quodam Sacerdote celebratus. 16
 Character operarum Societatis IESV. 400
 Chilenſium diſſicilis conuerſio. 233
 Chriſtiano quid bonum. 425
 Chriſtophori de Mendoza glorioſa mors. 534
 Chriſtophorus Rodericius Pontificius Nuntius ad Cophtorum Patriarcham ſchiſmaticum. 608
 CHRISTVS natus, magnus apparet & paruus, illuſtris & obſcurus. 105
 ſuos ad ſacram militiam hortatur. 274
 mundum cruce vicit. 269
 fuit perfectiſſimû obedienciæ exemplar. 917
 damna inobedienciæ noſtræ reſarciuit. 921
 eius exemplum nos excitat. 253
 ei anima & vita noſtra debetur. 276
 is in crucem actus nobis pro trophæo. 276
 eius cruciatus exhibitu mirabili modo Goanos commouent. 336
 ei in periculo & laboribus fidendum. 297. 298
 Circumciſionis tragædia. 110
 Circumciſionis IESV cauſæ multiplices. 110. & ſeqq.
 Claudij Aquanæ virtutes. 307
 eiusdem breue elogium. 170
 Claudius Iaius alter Germaniæ Petrus Faber. 614
 ab aulâ ſe ad valetudinarium recipit. 389
 eius elogium ſepulcrale. 288
 Clemens VIII. Socios in inſulam Chium mittit. 216
 reſtituendam curat in Poloniâ Societatem. 654
 tem. 654
 E e e e e 2 impe-

I N D E X R E R V M.

impetat Societati Missionem Hollandi- cam. 798	Conuersio cuiusdam Anabaptistæ. 794
Clemens Puteanus summus in Galliâ concio- nator. 334	cuiusdam peccatoris. 795
quadraginta hominum millia ab hæresi ad veram Fidem reducit. 335	hæretici octogenarij. 794
Collegia conuictorum quid profint. 773	insignis cuiusdam hæretici. 816. 824
Collegium conuictorum instituitur Antuer- piæ. 748	Conuersiones variz operâ Societatis in Chinâ, Africâ, Indiâ Occidentis. 396. & seq.
Collegia Societatis instituta studiorum cauf- sâ. 342	Conuiuiorum luxus varius. 427
Columna Parisiensis contra Societatem erecta deicitur. 654. & seq.	Cor castum Dei speculum. 183
Communitatibus corporis non indulget So- cietas. 558. & seq.	Cornelius Cornelij à Lapide Belga hierothe- cam inter medios hostes mirabiliter ser- uat. 775.
Communions vsum in Belgio collapsum res- tituit Societas. 784	eiusdem breue eulogium. 880
Communio Generalis. 463	Cornelius Crocus Amsterodamensis Societa- tem ingreditur. 872
Communio Generalis à Societate introdu- cta. 377	Cornelius Duystius Hollandicæ Missionis au- spex. 798
hæc animabus Purgatorij succurrit. hanc Cardinales Romæ promouent. <i>ibid.</i>	eiusdem mors. 802
Communions Generalis frequentia. <i>ibid.</i>	<i>Cornely Silny in naufragio magnanimitas &</i> <i>pietas. 933. & seqq.</i>
eius fructus. 379	Cornelius Vishauæus Belga adiungitur So- cietati. 731
Conceptio immaculata B. Virginis quomodo à Societate propugnata. 77	Fabrum detinet Louanij accito precibus morbo. 732
Conceptionis immaculatæ primum sacellum in Belgio Societas ædificauit. 779	Socius præficitur Lonanij. 734
Concilij Tridentini celebritas. 139	Romam enocatur à S. Ignatio. <i>ibid.</i>
eiusdem de Lainio iudicium. 438	eius præclaræ virtutes. 865
Concionatores quales esse debeant. 255	eius exemplo multi in Societatem ingre- ssi. 866
<i>eorum munus. 465</i>	Coronæ & musica in conuiujs. 428
Concionatores illustres de Societate. 333. & <i>seqq.</i>	Cortraceni Collegij origo. 751
<i>eorundem eulogium. 441</i>	SS. Cosmæ & Damiani dies Societati benè ominatus. 12
Concionum vis ac fructus. 333. & seq.	vt stellæ genitales suas qualitates imprimunt Societati. 30. & seqq.
à Societate in plateis, vicis, foro, magno fructu habitæ. 337	sunt instar parentum Societati. 34
Concordia animorum cum ingeniorum varie- tate iris est. 639	<i>confirmata Societatis Præsides. 46</i>
Concordia inter tam varios plenius expendi- tur. 640	Cottamus, <i>vide</i> Thomas Cottamus.
<i>Confessio peccatorum. 462</i>	Cruz Constantino Imp. in aëre ostensa. 273
Confessio quibusdam restituit corporis sani- tatem. 784	Cultus B. Virginis variè procuratus à Socie- tate. 775
<i>Confessionis frequens vsus à Societate reno- catur. 447</i>	D.
Confessionis Generalis vsus à Societate com- mendatus. 374	D emonum studium ad animas perdendas. 297. 300.
Confessionis vsum in Belgio minùs frequen- tem restituit Societas. 783	Daniel Parebruck Belga. 870
Confalsus, <i>vide</i> Gonfalsus.	Decem primi Patres totum orbem implerunt famâ nominis sui. 906
Conscientia Superiori in Societate aperienda, & quare. 98	Desponsatio spiritualis. 150
<i>Conscientie ratio Superiori ad nutum red- denda. 202</i>	Dens incarnatus, vt eum sequantur homi- nes. 123
Constantia Societatis in laboribus, boui si- milis. 404	immeritis ad amorem suum trahit. 151
Constitutiones Societatis ope beatæ Virginis conscriptæ. 74	omnium deliciarum est instar. 425
<i>Conuersatio casta. 479</i>	pro cuiusque capacitate se communicat. 431
Conuersatio Societatis cum altero sexu quàm circumspecta. 92	ad Societatem vocat viros illustres. 684
Conuersationis Sociorum cum proximo fru- ctus. 480. 793	strenuus & sibi charos aduersis exercet. 541. & seqq.
	Dei beneficia superant omnem gratitudi- nem. 249
	Dei patientia erga peccantes. 151
	Dei triumphus quaternariis adornatus. 107
	<i>Dei iniuria in animarum ruinâ. 297</i>
	Deo fidem datam fallere funestum. 152
	Deo seruiendum, non mundo. 264
	Decum inter & Societatem pium certamen. 684
	Diale-

I N D E X R E R V M.

Dialectica disputandi forma, contra hæreticos optima.	340	Ernestus Archidux Austriæ magnus patronus Societatis	757
eâ conuicti hæretici.	341	Ethæris iudicium de mundi voluptariis.	429
Dimissionem habet Societas, & quare.	99	Ethnicorum virtutes ad Fidem conuertorum.	396
Dimissio à Societate Pontifici approbata.	100	Eucharistiæ mirabiles effectus & fructus.	370
est medicina Religionis.	<i>ibid.</i>	eius neglectus quid pepererit.	<i>ibid. & seq.</i>
eam importunè petentibus concedit Societas.	101	<i>eiusdem frequens usus à Societate renouatur.</i>	447
Dimissis nihil debet Societas.	102	Euerardus Mercurianus Belga, primus Belgiæ Prouincialis.	741
Diua Hallensis.	764	quattuor Præpositus Generalis.	881
Docendi munus Societatis sufficere posset ad perfectam Religionem.	343	eius breue elogium.	<i>ibid.</i>
ex Docendi munere utilitas.	344	Excursiones Sociorum in Persidem.	225
Docet gratis Societas.	345	in Mauritaniam.	230
Docentur multi diuissimè.	344	Exempla illustrium virorum ad imitationem proposita.	417
<i>Doctorum è Societate uisorum enumeratio.</i>	170.	Exempla maiorum imitanda.	259. 278. & seq.
Doctrina Societatis.	407	<i>excitare nos debent.</i>	296
Doctrina Societatis & S. Ignatii probata.	643	Exempla primorum Societatis Patrum.	415
& seqq.		quid valere debeant.	905
Doctrina quod nomen & existimationem contulerit Societati.	<i>ibid.</i>	Exemplorum vis.	237. 254
Doctrina cum humilitate est stella in obscuro.	639	etiam in stabilendis Ordinibus sacris.	412
eadem adstruitur exemplis.	640	Exercitia spiritualia S. Ignatii ope beatæ Virginis scripta.	73
Doctrina cum virtute bene conuenit.	643	in us quisque seipsum noscit.	383
Doctrina & fortitudo bene conueniunt.	703	de iisdem magnorum virorum testimonia.	380. 381. 383. 386.
Doctrina & sapientia Societatis.	<i>ibid.</i>	eorundem vis & energia.	380
Doctrina Societatis patitur in Belgio.	847	fructus.	382. & seq.
de eâ Alberti Ducis Bavarie testimonium.	64. 654.	à quibusdam frustra sunt oppugnata.	383
& Florimundi Remondi.	646	<i>spirituali otio vires acunt.</i>	457
Domus Probationis constituitur Mechliniæ.	760.	Exercitia obeundi modus.	384
Domus Professæ instituitur Anuerpiæ.	747	quibus tradenda.	385
Domus Professæ primum templum B. Virginis dicatum, & quedam de eo mirabilia.	75	quando adhibenda.	386
Dorothea flores post mortem Theophilo mittit.	427	eorum usus frequens in Belgio.	789
Dunkercani Collegij origo.	760	præsertim Louanij.	<i>ibid.</i>
Dux I E S V S ab omnibus sequendus.	122. 127. 128.	eorum argumentum.	384
E.		deducunt per viam purgatiuam, illuminatiuam, vnitiuam ad Deum.	384
Ecclesia à Prophetis descripta, præmonita de periculis & securitate victoriæ.	59	<i>Exercitiorum libellus certissimus ad eligendum vna statum dux.</i>	459
Ecclesiæ necessitas tempore Ignatii.	205	<i>Exercitiorum spiritualium quies ad sui cognitionem inuat.</i>	460
Ecclesia similis est grano sinapis.	419	<i>Exercitiorum spiritualium solitudo seruorem auget.</i>	458
Echo de obedientia.	192	<i>in Exercitiorum secessu spirituales opes inueniuntur.</i>	461
Edmundus Augestius præcipuus in Galliâ concionator.	334	Ezechielis curtus concionatores denotat.	254
<i>perichlitanis per hæresim Galliæ succurrit.</i>	441	eidem Societas comparatur.	401
inuat peste infectos in Galliâ.	913	F.	
Edmundus Campianus hæreticos in Angliâ rationatione vnâ conuincit.	341	F Amæ integritas Societati necessaria.	101
eiusdem nita in dicendo vis ac gratia.	335	Fauor Pontificum in Societatem I E S V.	651. & seqq.
duodennis Mariam Angliæ Principem vr orator publicus salutat.	<i>ibid.</i>	Fauor Concilij Tridentini in Societatem explicatè proponitur.	656
primus è Societate in Angliâ pro Fide stantulat.	535. 545	Fauor Principum Cardinalium & Antistitem in Societatem.	655
<i>Elcenosyna non perit.</i>	200	Fauor in Societatem Ferdinandi II. Imperatoris.	660
Emmanuel Nobtega princeps Brasiliæ cultor.	611	Fauor secularium Principum, & Ordinum politicorum in Societatem.	657
Epistola S. Ignatii ad Philippum Regem pro admittendâ Societate in Belgio.	737	Fauor in Societatem barbarorum Regum.	658 & seqq.

I N D E X R E R V M.

- Ferdinandus I. Imperator Societatem Prage & Viennæ docere Theologiam, &c. cupit. 439
 eius de scholis nostris testimonium. 445
 Ferdinandus II se Societatis filium scribit. 346
 à Societate instituitur. *ibid.* 437
 eius in Deiparam pietas. 361
 in Duacena, & in omnibus vtriusque Austriæ, Bohemiæ, Hungariæ, Stiriæ, &c. Sodalitatibus nomen suum inscribit. 421
 Imperium obtinuit, & aduersus tot hostes retinuit, Religione. 892
 Ferdinandi III. Imperatoris in Societatem amor. 214
 eius erga Deiparam pietas. 361
 in Louaniensi & in variis Germaniæ Sodalitatibus nomen suum inscribit. 421. & *seq.*
 est studiosissimus Catholicæ Religionis 893
 Ferdinandi Princeps Cardinalis venit in Belgium. 815
 eius eximia pietas erga militem ægrum. *ibid.*
 iudicium de Missione castrensi. 817
 in Societatem beneuolentia. 888
 is ad Nortlingam fortiter pugnat pro Catholicâ Religione. 893
 Ferdinandus Scuilla Ignatio Antuerpiæ stipendam dat. 930
 Feriæ Dux Societatis in Belgio patronus. 738
 Festum Nominis **MARIÆ** in Belgio celebrari curauit Societas. 779
 Fidei inter barbaros propagandæ mali Christiani obfunt. 233
 Flores alieni temporis in conuiuio. 427
 Fortis inter aduersa gratum Deo spectaculum, vt Job. 539. & *seqq.*
 Fortitudo maiorum nostrorum. 701
 B. Franciscus Borgia è Duce Gandiæ in Societatem adscribitur. 210
 in Generalatu Lainio succedit. 596
 in Generalem inuitus eligitur. *ibid.*
 Cardinalatum deprecatur. *ibid.*
 in obsequio Romanæ Sedis moritur. *ibid.*
 eiusdem breue elogium. 167
 stemma suum virtute nobilitat. 722
 Franciscus Costerus Belga eximius concionator. 779
 eiusdem breue elogium. 874
 annum quinquagesimum Religionis & sacerdotij celebravit. 17
 Franciscus Mastrilius, *vide* Marcellus Franciscus
 Franciscus de Moncada Aytonæ Marchio Societatem amat. 889
 Franciscus Porrezius quomodo mundum contempserit. 264
 Francisci Stradæ maturitas in iuuenili ætate. 38
 Louanij magno concursu æquè ac fructu dicit. 334
illustris Societatis concionator. 441
 Louanij Societatem illustrat. 731
 Franciscus Suarez annos x1. diuinas scientias professus est magno concursu. 340
 eius singulare studium. *ibid.*
 eiusdem laus & aliorum Theologorum. 448 & *seqq.*
- Franciscus Vander Burcht Archiepiscopus Cameracensis, Societatis patronus. 765
 S. Francisci Xauerij erga B. Virginem affectus, & huius vicissim. 75
 altera est Societatis columna. 83
 labores & fructus in Indiis. 158. 257. 395
 eius breue elogium. 210
 eiusdem catechismorum cura. 352
 erga infirmos amor. 388
 plures Ethnicos ad **CHRISTI** legem conuertit quàm omnes simul hæretici. 395
 Societatem ornat. 599. & *seqq.*
 eius vita per Nicolaum Zambeccarum. 600 & *seqq.*
 virtutum summa ex Nicolao Zambeccaro. 601.
 dictus à Gregorio XV. cælitibus similis. 602.
 nouem Angelorum choris assimilatur. 603 & *seqq.*
 eius charitas erga proximum. *ibid.*
 solem reducit & sistit. 625
 duobus locis præfens vento imperat. 630
 loquitur variis linguis, & vna loquens à variis intelligitur. 631
 naufragum mercatorem totis quinque diebus portat in litus. *ibid.*
 ventis & tempestatibus sæpè imperat. 632
 puerum aquâ præfocatum à morte reuocat. 633.
 crucem in mare deiectam à cancro recipit. *ibid.*
 cariosæ navi benè precatus eam seruat. *ibid.*
 aquam marinam dulcem & potabilem reddidit. 634
 plurimum excitat à morte: toto die sepulchrum vitæ restituit. 637
 Indos Christianâ Fide & moribus imbuit. 694.
 eius magnanimitas. 694
 deprauatos Christianorum mores corrigi vbique in Indiis. 696. & *seqq.*
 eius *soñmium de subsidio Indis ferendo.* 720.
orbe peragrato moritur in litore Chinærum. 721
 eius elogium sepulchrale. 282
 colitur in Belgio, & miraculis claret. 857
 Iaponiam ad **CHRISTI** fidem conuertit. 695.
 Fructus multiplex operæ Societatis. 393
Functiones Societatis. 454
- G.
- G**abr. Vasquez annos xxx. diuinas scientias est professus. 340
 Gandauenlis Collegij origo. 753
 Gandiæ prima Societatis Vniuersitas. 211
 Gasparis Barzæ Belgæ breue elogium. 167
 eius in Annusianis excolendis industria & labor. 224
 eius insignis obedientia. *ibid.*
 sæpius per diem dicit. 336
 eius audiendi gratiâ ad duas leucas conuertitur. *ibid.*
 agens

agens de
 nos m
 dicit in
 modum
 summa i
 deles.
 alter est
 Generalis
 is est per
 regimie
 Germania
 Cisterci
 eximie
 eam dep
 Gloria mai
 nobis
 Gloria Soc
 Societ
 item per
 re libe
 à Pontifi
 ita.
 Godefridu
 m.
 Gonfalon
 chus.
 plures R
 in Mon
 em glo
 premis
 tempest
 rigat.
 Gonfalon
 curia m
 Graie De
 Grammat
 cæte.
 Geminado
 Syn.
 Gregorio
 gum.
 Gregorius
 extru
 eius in
 350.
 Sodalit
 gau
 tris in
 Sodalit
 neral
 prop
 primos
 cii,
 Gregoriu
 dedit
 Ignati
 Gregoriu
 litates.
 Croning
 Croning
 Gallie
 litates
 Gallie
 enid
 eius d
 eius d

INDEX R E R V M.

- agens de CHRISTI cruciatibus valdè Goanōs mouet. *ibid.*
 deficit in sacrâ cathedrâ, obitque prope-
 modum stans. *ibid.*
 summâ in veneratione est, etiam apud infi-
 deles. *ibid.*
 alter est in Oriente Xauerius. *ibid.*
 Generalis Prepositi absoluta potestas firmat
 regimen Societatis. 145
 is est perpetuus ad vitam. *ibid.*
 Germania S. Ignatio commendatissima. 212
 Gisbertus Malius Siluaducensis Episcopus
 eximie amavit Societatem. 758
 eam deprecatur. 884
 Gloria maiorum nostrorum ad æmulandum
 nobis proponitur. 699. & seqq.
 Gloria Societatis per sanctitatem Ignatii &
 Sociorum aucta. 581
 item per S. Xauerium, & ceteros in Ori-
 ente laborum socios. 599. & seqq.
 à Pontificibus, Regibus & Principibus au-
 cta. 651. & seqq.
 Godefridus Lunnius vehemens conciona-
 tor. 780
 Gonsalvus Silueria Virgini Deiparæ addi-
 ctus. 76
 plures Reges conuertit
 in Monomotapâ trucidatus. 531
 eius gloriosa pro CHRISTO mors. 109
 primus fuit Casum Apostolus. 610
 tempestates sedat: eius corpus crocodilos
 fugat. 634
 Gonsalvus Vazius Christianam legem con-
 cursu magno explicat. 353
 Gratia Deo reddendâ pro beneficiis. 28
 Gratiarum actio ad Deum pro fundatâ So-
 cietate. *ibid.*
 Graticudo commendatur exemplo Naaman
 Syri. *ibid.*
 Gregorius VII. Pontificiæ dignitatis præfa-
 gium. 251
 Gregorius XIII. Collegium Romæ Societati
 extruit. 339. 653
 eius in fundandis Seminariis munificentia.
 350.
 Sodalitati B. Virginis varia priuilegia lar-
 gitur. 420
 tria in Societate singularia miratur. 639
 Sodalitatem B. Virginis confirmat, & Ge-
 nerali Societatis potestatem tradit eius
 propagandâ. 653
 primos Iaponiæ Legatos, deducentibus So-
 ciis, admittit. *ibid.*
 Gregorius XV. scholam suam in templum
 dedicari curauit. 435
 Ignatium & Xauerium canonizat. 654
 Gregorius Cisnerus trecentas instituit Soda-
 litates. 420
 Groningæ Collegium inchoatum. 756
 Groninga expugnatur à Batauis. *ibid.*
 Gulielmi Bauariæ Ducis in B. Virginis Soda-
 litates amor. 422
 Gulielmus Bnuetus Superior castrensis. 812
 eiusdem mors. *ibid.*
 eiusdem insignis facinus in castris. *ibid.*
 Gulielmus Hercanus post celebratum iubi-
 leum inita Societatis, adhuc missus ad
 classem Regiam. 17
 Gulielmus Leonius Hollandicæ Missionis au-
 spex. 798
 eiusdem mors. 802
 Gulielmus Pamelius Præses, in Belgio patro-
 nus Societatis. 755. 889
 Gulielmus à Prato, Episcopus Claromonta-
 nus, Societatem in Gallis iuuat. 211
- ## H.
- H**æresis quantum mali in Europam in-
 uerit. 56
 Hæresis Lutheri non excescit Europam. 20
 Hæresibus nouis noui semper à Deo opposui
 Duces. 19
 Hæresis, maxima causa miseriarum Belgij.
 902.
 quæ mala adserat Prouinciis Fœderatis. 908
 Hæretici fuerunt omni sæculo, & contra eos
 semper noua præsidia Ecclesiæ à Deo da-
 ta. 551. & seqq.
 Hæretici in Apostolis castitatem negant, &
 quare. 64
 bonos insectando quid proficiant. 67
 Societatem I E S V cuiusque nomen impu-
 gnant, & quare. 67. 123. & 124
 iisdem tessera est cacodæmon. 275
 iis oppositus Ignatius. 135
 formam syllogisticam declinant. 341
 eorum in Deiparam impietas. 358
 malorum causa fuerunt Societati in Gal-
 liâ. 501. 504
 item in Germaniâ. 511
 iis maximè exosa est Societas. *ibid.* & seqq.
 virgines vt Societas eiicitur è Transiluania.
 513.
 causa sunt proscriptæ Societatis è Bohe-
 miâ, Morauia, Hungariâ, Silesiâ, &c.
 516. & seqq.
 eorum crudelitas in personas sacras in
 Hungariâ. *ibid.*
 cur à Societate implacabili odio dissideant.
 549. & seqq.
 quam inopia ipsorum in Deum sit doctri-
 na. 550. & seqq.
 eorumdè Doctores sæx sunt hominum. 550
 doctrinam suam crudelitate propagant. 551
 de us triumphat Societas aussice I E S V.
 562. & seqq.
 solas Societatis scholas suis interdicunt. 772
 Societatem persequuntur in Belgio. 833
 eorum crudelitas in Patres Traiecten-
 ses. 842
 sunt capitales hostes Societatis. 843
 quantoperè horreant Iesuitas. 890
 Hallensis Collegij origo. 764
 Henricus Dionysius Belga Traiectensium A-
 postolus. 749
 eius breue elogium. 873
 Henrici IV. Galliarum Regis in Societatem bene-
 uolentia. 212
 cor eius in Flexiani Collegij templo sepul-
 tum. *ibid.*
 Socie-

INDEX R E R V M.

Societatem in Gallias reducit.	<i>ibid.</i>	annum egit iubileum.	17
eius de scholis nostris testimonium.	345	auctor fuit Meditationum Quadragesimalium.	791
pro restituendâ Societate perorat.	508	auctor etiam precum Antecinceralitum.	<i>ibid.</i>
& seqq.		Iaponum legatio ad Gregorium XIII.	258. 396
contra calumniatores Societatem defendit.	558.	Iaponum mores nostris contrarij.	549. & seqq.
Henrici Samerij labores in obsidione Steenvvici.	807	<i>Iaponensium Martyrum mors.</i>	170
falsò accusatus est conspirationis in necem Reginae Elisabethæ.	852	<i>eorumdem in igne alacritas.</i>	579
Hermannii Hugonis mors.	814	Iconomachia in Belgio.	768
Hieronymus Natalis Visitator in Belgio.	859	Iconomachia Antuerpiæ.	745
Hispaniæ Regum in Fide promouendâ studium.	233	Iesvs primus auctor Societatis.	64
<i>Hispanæ Nobilitatis in Societatem adscriptæ specimen.</i>	305	Iesvs admirabilis in condendâ Societate.	114. & seqq.
Hollandica Missio, <i>vide</i> Missio Hollandica.		Iesvs dux fortissimus nascens & moriens Societati sequendus.	122. 126. 127. & seqq.
Homo aut Angelus pro vitâ duce non sequendus.	122. & seqq.	Iesvs & MARIA salutis certissima præsidia.	133
Honor quem Societati contulerunt miracula variaque stupenda per Socios patrata.	621. & seqq.	Iesvs nomen cur gerat Societas.	123. & seqq.
Honores excludi in Societate, eius peculiare votum & exempla ostendunt.	95	Iesvs <i>nomini nulli tituli conferendi.</i>	160
<i>Honores vanâ specie placent.</i>	195	Iesvs <i>nomini virtus.</i>	159
Horat. Tursellinus viginti annos Romæ litteras humaniores tradit.	344	Iesu ita an auari.	850
Horoscopi inspectio damnata.	29	an ambitiosi.	852
Horoscopus Societatis Iesv nascens die festo SS. Cosinæ & Damiani.	<i>ibid.</i>	an commodis suis addicti.	851
Hoftes non contemnendi, neq; irritandi.	262	Iesu itarum & hereticorum oppositio.	843
eorum animos vincere oportet.	927	Ignatij Azebedij in B. Virginem affectus.	77
Hungariam Societas ingreditur.	214	eiuldem cum Sociis mors gloriosa.	169. 532. & seqq. 546. & seqq.
I.		Ignatius Basiliens egregius concionator.	780
I acobus Lainius in Concilio Tridentino immaculatam B. Virginis Conceptionem defendit.	139	S. Ignatius piorum librorum lectione in alium virum mutatur.	79
<i>eius breue elogium.</i>	167	à S. Petro sanatur.	584
eiuldem elogium sepulcrale.	286	eo crante domus tremor quid portenderit.	135
à Summo Pontifice ad Concilium Tridentinum mittitur.	338	ad eius conuersionem terra tremit.	635
Theologiam publicè Romæ profitetur.	<i>ibid.</i>	ei S. MARIA apparet.	72
Petrum Martyrem aliosq; hereticorum principes coram Regina Galliæ confutat.	341	eius affectus erga B. Virginem.	134
eius in laesos & ægros cura.	389	à B. Virgine recreatur, & puero Iesv.	584
Generalatum inuitus admittit.	595	B. Virginis honorem læsum ferro vindicare statuit.	136
eius inter summas animi dotes submissio.	<i>ibid.</i>	Montem Serratum inuisit: in viâ castitatem vouet: ab imminenti periculo liberatur.	73
Cardinalatum recusat.	<i>ibid.</i>	se in monte Serrato B. Virgini consecrat.	137
Pontificatum fugit.	<i>ibid.</i>	in æde Virginis primum sacris operatur.	74
è Societate Iesv primus in Africâ proximo se impendit.	607	qualis initio conuersionis fuerit.	79
Præpositus Generalis existens fuit in Belgio.	729	eius pietatis tirocinium.	80
à Margaretâ Parmensi excipitur Bruxellæ.	743. & Louanij ab Academiis.	quomodo sacram militiam sit auspicatus.	273
concionatur Antuerpiæ.	744	studij animum applicat: inter illa quæ passus sit.	81
quid egerit in Belgio.	859	altiores etiam scientias à suis doceri voluit.	437
Iacobus l'Hosius Sociis præficitur Louanij.	735	post CHRISTVM & MARIAM auctor est Societatis.	78
Iacobus Miro Prouincialis in publico valetudinario æger decumbit.	389	SS. Ignatius & Xauerius geminæ Societatis columnæ.	83
Iacobus Stratius quinquagesimum Religionis		S. Ignatius Socios colligit.	81. 205
		quare cum libro depingatur.	691
		Instituti formulam Pontifici proponit: huius de illo iudicium.	86
		Constitutiones scribit.	82
		à CHRISTO & B. Virgine mirè illustratur.	584
		eius in imponendo Societati nomine, modestia.	68
		eiuldem	

INDEX RERVM.

- eiusdem de Imponendo nomine Societati certitudo. *ibid.*
- à militiâ voces libenter mutuatur. 69
- ab aeterno Patre Filio commendatur. 585
- eius de Societatis progressibus prædictio. 208
- suum Ordinem latius quàm vltus Fundator propagatum videt. 207
- eius maiora incrementa quàm Lutheri. 19
- eius incrementa miraculum sunt, non incrementa Lutheri. 20
- eius cum Deo & Cælitibus familiaritas. 583
- eius per octiduum cæstis & institutio meditationis de duobus vexillis. 80. 273
- S. Ignatius fuit magnus in minimis. 687
- Regulas minimas suis inculcat. 691
- examine particulari in se inquirit. 687
- honoris studium compescuit. 690
- feruorem naturæ compescit. 689
- stillantem ex alienis vlcibus sanicem exsugit. 388
- contra improbos defenditur. 586. & seq.
- eius magnanimitas etiam ab hostibus æstimata. 583
- fuit in aduersis æquo semper animo. 689
- à CHRISTO in itinere recreatur. 584
- eius mansuetudo. 689
- quomodo mundum contempserit. 264
- suus præsele detrectat. 81
- S. Ignatius & Deus contendunt, hunc ille honorando, hic se abijciendo. 585. & seq.
- S. Ignatius se abiectum reddens magna perperat. 117
- eius erga pauperes & infirmos studium. 387
- in agris præ frequentia hominum concionatur. 333
- pueros docet. 351. & seqq.
- quanti fecerit iuuentutis institutionem. 349. 351
- à Deo oppositus est Lutheri. 18. 55. 135. 554
- eius & Lutheri facta contraria. 19
- confertur cum Cæsare, & præfertur. 270
- in quo similis D. Petro. 83
- fuit plurimorum testimoniiis venerabilis. 588
- & illustri in oculis alienis, obsecutus in suis. 585
- S. Ignatij & Societatis doctrina probatur. 643 & seqq.
- S. Ignatius æquè mortuis ac viuus adest. 585
- ad eius inuocationem paruulus ex alto lapsus sursum iterum eleuatur. 630
- plurimas partu laborantes adiuuat. 635
- miraculis clarus, etiam in minimis. 692
- puellam torrente raptam in mare prodigiöse sustentat, & circumfusum late imbrem à frugibus arceat. 632. & seqq.
- eius implorato auxilio ignis libidinis & infernalis auertitur. 624
- variè damones compescit: idem facit Xauerius in Oriente, idem Stanislaus. 628
- S. Ignatij plures Socij glacie & igne fortiores. 626
- eius nimifinate & imagine ignis exstinguitur. 623
- ei ventus obedit, & tempestati ipse doni-
- natur. 632
- S. Ignatij & Sociorum potestas in aquam. 632. & seqq.
- eorundem potestas in terram. 635. & seqq.
- S. Ignatius plurima vbique miracula patrat: cæcos illuminat. 636
- eius patrocinio, pestis in Peruuiâ, Bononiæ, Burgis exstinguitur. 624
- eius Reliquiis abigitur agmen ingens locustarum. 635
- S. Ignatius plures mortuos excitat. *ibid.*
- Roma: degens Colonia: videtur. 630
- eius Epistola ad Philippum Regem pro Societate in Belgium admittendâ. 737
- frequens fuit in Belgio. 854
- stipem è Belgio petere confuevit. 728
- amauit Belgas. 855
- eius miracula in Belgio. *ibid.*
- eiusdem elogium sepulcrale. 280
- facti fragmine perussus igæam diuini amoris concepit.* 714
- militiam mutat.* 302
- S. Ignatij crebra & diuturna ieiunia. 715
- calum contemplatur. 163
- eius stellas noctu contemplantis affectus. 164
- stellarum contemplatione in ecstasi rapitur. *ibid.* & seqq.
- ei diuinus amor venturam Societatis progeniem exhibet.* 165. & seqq.
- feruenter orans à terrâ eleuatur.* 719
- ad Ecclesia laborantis auxilium destinatur.* 301
- Fabrum adhibet ad conuersionem Xauerij.* 717.
- diuino amore concionem inflammat.* 718
- eius auspicio Christianus Parnassius adsurgit.* 450
- ex amore viuere non recusat.* 706. & seqq.
- quidam eum flammis deuouens, eodem die igne perit.* 716
- S. Ignatius Antuerpia hospitio exceptus, & adiuuitus. 930
- eius mors suavis. 711. & seqq.
- Ignatius Martinez Regius concionator pueros catechismum docet. 352
- Ilstæ in Frisâ Collegium inchoatum. 751
- Imitatio necessaria in militia. 413
- item necessaria in artibus. *ibid.*
- etiam in Reipublicæ administratione. *ibid.*
- est utilis ad virtutem. 414
- ad Imitationem indita est à naturâ propensio. 415
- Imitatione primorum Patrum Societas floret. 412
- ad Imitationem primorum Societatis Patrum adhortatio. 417
- Induciæ duodennales in Belgio. 758. 810
- Ingratitudo multorum erga Societatem. 853
- Inimici subinde, dum nocere volunt, profunt. 498
- Institutio puerorum utilissima. 350
- pro eadem S. Ignatij sollicitudo. 351
- Instituto barbarorum. 467
- iuuentutis. 468
- puerorum. 470

INDEX R E R V M.

<i>Invidia frustra Societatem oppugnat.</i>	565	inchoatur à CHRISTI nativitate.	<i>ibid.</i>
<i>Societati obrectans sibi damnum accersit.</i>	567	vario tempore celebratus.	15
Ioannes Astenſis potens conceionator.	779	decernitur celebrandus anno centesimo.	
patitur Neomagi ab hæreticis.	840	<i>ibid.</i>	
Ioannis Austriaci de Francisco Porrezio iudicium.	264	eius celebritas excitare nos debet.	260
Ioannis Berehmanni maturitas in puerili ætate.	38	Iubileus priuatus annorum quinquaginta ortus à Belgis.	16
<i>eius breue elogium.</i>	171	eius ritus & immunitates.	<i>ibid.</i>
eius vitæ summarium.	594	raro hunc attingunt Patres Societatis in Belgio.	<i>ibid.</i>
iuuenis fuit angelicus.	881	Iubilium quid.	10
Ioannes Bonifacius 4c. annos litteras humaniores docet.	344	Iubilium feralis sectæ Lutheranæ.	18
Ioannis Codurij elogium sepulchrale.	295	Iuramenti formula contra Ioannem Austriacum & Hispanos.	835
Ioannis Corsi mirabilis mutatio.	334	Iustus Lipsius Sodalis B. Virginis.	774
Ioannes David Pastor Societatem inducit tractatum.	752	quanti fecerit Societatem.	890
fit ipse Societatis.	<i>ibid.</i>		
Ioannes Hanielius moriens Angeli adſpectu recreatur.	874	L.	
Ioannes Leonius Belga auctor Sodalitatum.	359.420.773.	L abor Societatis & industria ostendit se per totum orbem.	703
Ioannes Maldonatus Parisiis Theologiam docet magno Doctorem, Abbatum & Episcoporum concursu.	340	Labores Sociorum varij.	701
idem 23. Ministros Caluinistas Sedani conuincit.	341	Lauinius Torrentius Episcopus Antuerpiensis Collegij Louanienſis fundator.	744
Ioannes Nunnius Patriarcha ad Regem Abassinorum destinatur.	228.608	eius Epistola ad Academicos Louanientes pro Societate.	882
in Indiam soluit, vrgetque iter in Abassiam.	609	Laurentij Beyerlinck testimonium de Catholisinis Societatis.	355
eum illustri sanctitatis iudicio moritur.	<i>ibid.</i>	Laurentius Euerardi ab hæreticis necatur in Belgio.	808
Ioannes Ramirius vnâ concione 22. famosas mulieres, ex 304 quæ aderant, ad meliorem vitam institutum transfert.	337	Lauretana ædes Societati commissa.	75
Ioannis Viringi constantia in carcere Hollandico.	802	Lainius, vide Iacobus Lainius.	
<i>Josephi Anbietta breue elogium.</i>	167	Lectiones Societatis Academicarum priuilegijs gaudent.	338
fuit virtute & miraculis illustris.	611	Lectiones bonarum litterarum Societati quasi propriæ.	342
eius orantis caput ardere videtur.	626	Lectionum Societatis fructus.	340
contra siccitatem terræ & ardorem solis prodigio prospicit.	<i>ibid.</i>	Legati Regum Iaponiæ ad Pontificem Gregor. XIII.	221.258
exultant manum signo Crucis sanat.	<i>ibid.</i>	Legati spirituales quales esse debeant.	255
in tranando aëre mirabilis.	631	Leonardus Kesschius Belga pellitur Neomago.	840
orat inter fluctus maris circum se suspensus.	634	eius breue elogium.	868
rediuuium baptizat.	<i>ibid.</i>	Leonardus Lellius Belga, vitæ Religiosæ quinquagesimum annum celebrauit.	17
aquam mutat in vinum: oleum facit in exhaustum.	<i>ibid.</i>	Pelagianismi insinulatur.	847
plurimis morbis medetur.	637	eius doctrina probatur.	848
cum animalibus ferocissimis innoxie ludit.	<i>ibid.</i>	eius breue elogium.	877
<i>ibid.</i>		Leopoldus Archidux Societatem Alberto Principi commendat.	888
Iprenſis Collegij origo.	754	Libertas vera quæ sit.	149
<i>Italica nobilitatis, quæ Societati nomen dedit, specimen.</i>	307	eius amor omnibus à naturâ insitus.	148.
Iubilandi causæ Societati quæ propriæ.	18.21	& seq.	
Iubilarij adhuc in Belgicâ quidam viuunt.	17	Librorum huius Operis series.	21
Iubilei vis & significatio.	11	singulorum argumentum.	21. 22. 23
eius origo apud Hebræos.	<i>ibid. & seq.</i>	Librorum à Societate editorum vtilitas.	795
Iubileus Hebræorum non fuit typus Iubilei Christianorum, sed diei Pentecostes.	13	Librorum obſcensorum lectionem Societas proſcribit.	92
Iubileus Christiannus verosimiliter obseruatus ab intermissione Ludorum secularium.	<i>ibid.</i>	Lirani Collegij origo.	763
		Litteras humaniores docere Societati quali proprium.	342
		Louanij descriptio.	730
		Louanienſis Academia secularium annum bis celebrauit.	9
		eius testimonium de Societate.	836
		Louanienſis Collegij origo.	741

I N D E X

R E R V M.

Loyole nomen centum annos continet. 49
 Ludi saculares vnde dicti. 4
 eorum origo apud Romanos. *ibid.*
 celebrari centesimo quoque anno, non cen-
 tesimo decimo. 6. & seq.
 eorundem series vsque ad annum millesi-
 mum V. C. 7
 Ludi saculares & Terentini forte non sunt
 iidem. 8
 Ludi saculares vltimi ab Honorio Imper. ce-
 lebrati. 9
 vetiti putantur à Constantino Magno.
ibid.
 Ludorum secularium ritus & celebritas. 5
 eorum celebritas mutata à Christianis in Iu-
 bileum. 914
 Ludouicus Blossius Religiosos suos Exercitiis
 S. Ignatij excoli curat. 383
 eius Epistola ad Viglium Praesidem pro
 Societate. 885
 Ludouicus Gonsaluius Sebastiano Regi Lusitani-
 ae instituendo operam dat. 210
 Ludouici Granatenfis de libello Exercitiorum
 iudicium. 381
 Ludouicus Requesenius Belgij Gubernator,
 magnus Societatis patronus. 746. 889
 Lugdunensis ciuitas suas Societati scholas
 tradit. 339
 Lutitani Antuerpiae plurimum deserunt So-
 cietati, & cur. 793
 Lutheranae sectae ferale iubilum. 18
 Luthero cum suis opponitur Ignatius & So-
 cietas. 552. & seqq.

M.

Madrius, vide Antonius Madrius.
 Magistratum variorum de Societate
 iudicia. 889
 Magnanimitas S. Ignatij etiam ab hostibus
 estimata. 583
 Mahometanorum opinio de Gaspare Barzao.
 701
 Maiorum gesta posteris sunt pro stimulo, ne
 aliquando degenerent. 2. & seq.
 Maiorum laus est argumentum minoribus ad
 virtutem. 1661
 Maiorum sepulcra virtutibus maximè nobili-
 tantur. 699
 Marcellus Franciscus Mastrillius excussum tor-
 mento globum illesus excipit. 627
 eiusdem à S. Xaucio miraculosè sanati
 gloriosa mors. 530. & seqq.
 Marci Porcij Sodalitas. 418
 S. MARIA Virgo, nutrix, patrona, & altera So-
 cietatis auctor. 71. 138
 Ignatio apparet. 72
 Ignatium & Societatem Deo peperit. *ibid.*
 Societatem fouet. 140. & 141
 MARIAE honorum laesum ferro vindicare sta-
 tuit Ignatius. 136
 ei in monte Serrato se consecrat Ignatius. 137
 eidem Societas dedicatur. 142. & seq.
 eiusdem ope scripta Exercitia spiritualia. 73
 eius cultus à Societate variè procuratur.
 358. 775.

eiusdem Festorum celebritas à Societate variè
 aucta. 77
 eius immaculata Conceptio à Societate de-
 fenditur. 139
 MARIA multis auctor fuit Societatem in-
 grediendi. 76
 in patronam non electa, causa fuit defectio-
 nis à Societate. *ibid.*
 eius beneficia in Sodales. 368
 Petto Ferro apprensus finitatem attulit. 74
 MARIAE Virginis Dolorosae stationes in
 Belgio Societas excitat. 779
 MARIA Virgo Ignatium eiusque Socios in
 filios adsciscit. 161
 Societatem illustrioresque eiusdem personae
 Ignatio vaticinatur. *ibid.* & seqq.
 MARIA oratur pro incolumitate Societatis,
 & perpetuis eius incrementis. 40
 MARIA & IESVS ceruissima salutis praes-
 fidia. 133
 Maria Hungariae Regina, Belgij Gubernatrix,
 libellum supplicem pro admittenda Socie-
 tate repudiat. 733
 B. Mariae Magdalenae de Pazzis visio de san-
 cto Ignatio. 585
 Maronita è Societate trucidatus apud Ara-
 bes. 532
 Maronitarum Seminarium Romae. 226
 Martinus Antonius Delrio Belga. 875
 Martyr primus de Societate Antonius Crimi-
 nalis. 525. & seq.
 Martyres Societatis in Anglià varij. 535. &
 seqq.
 Martyres Societatis IESV. 168. & seqq. 725
 Martyres Societatis vulneribus ornantur. 575
 Martyres vasa Dei electa, quibus Iapona
 triumphat. 726
 Martyrum constantia nobis imitanda. 549
 Martyrum gloriam amulati è Societate varij.
 545. & seqq.
 Martyrum pressosa mors. 580
 Martyrij gloriam Societas IESV à cruce ha-
 bet. 617. & seqq.
 Martyrij purpura Societatis è cruce sortium
 virotum. *ibid.*
 Martyrio aut morte pro CHRISTO varij è
 Societate affecti. 404. 525. & seqq. 531. &
 seqq. 537. 702.
 Mastrillius, vide Marcellus Franc. Mastrillius.
 Mathias Honius Archiepiscopus Mechlinien-
 sis quinquagesimum sacerdotij annum ce-
 lebrauit. 16
 Mathaeus Riccius crucis adorationem Sinis
 persuadet. 408
 Maturitas morum in Societate. 37
 Maturitas eximia in Lac. Luniò, Franc. Stra-
 dâ, Aloyisio Gonzagâ, Stanislao Kostkâ,
 Ioanne Berchmanno. 38
 Mauti in B. Virginem blasphemia. 136
 Maxentij in Constantium Imp. apparatus &
 praelium. 273
 Maximilianus V. V. artenbergicus è Boiorum
 Ducum sanguine Societatis IESV. 305
 Maximilianus Capella mirabiliter Sociis ad-
 iungitur. 859
 P f f f f f 2 Med.

INDEX R E R V M.

Nobiles multi Societati adscripti 302. & seq.
 Nobilitium è Societate Beatis adscriptorum specimen. 303
 Nobilitas Belgica sancta. 900
 Nobilitas virtutis, non stirpis, laudanda. 544
Nobilitas vana est sine virtute. 303
 Nomen aliis commune sæpè vt proprium assumitur. 71
 Nomina variis ex causis imponuntur. 108
 Nomina quatuor litteris Deum exprimentia. 106.
 Nomen IESV cur gerat Societas. 108. & seqq. 123. 124. 125. 524.
 Nominis IESV litterarum consideratio. 106
Nomus IESV encomiasticum. 156
de eodem nomine elegiæ tres. 157. & seqq.
 Nominis MARIE festum Societas in Belgio instituit. 779
 Nosocomia studiosissimè in Belgio frequentat Societas. 787

O.

Obedientia virtutum parens. 915
 Obedientia laus. 918
 est compendium perfectionis. 919
 similis est primo mobili. *ibid.*
 via est certissima ad victoriam. 405. 921
 eam Societatis tesseram esse voluit Ignatius. 93.
 Societati est commendatissima. 405
 Obedientia Societatis prompta. 406
 Obedientia Pontificiæ in Societate votum. 94.
 Obedientia in arduis Societati familiaris. 642
Obedientia facilis. 190
comparatur obediens sphaera, quæ facillime in omnem partem mouetur. *ibid.*
Obedientia Societatis tessera. *ibid.*
Obedientia nutum inuenitur. 191
Obedientia prompta. 192
Obedientia velox. 193
 Olinertus Manaræus Belgicæ Prouinciæ Vilitator. 753
 Operarum Societatis character. 400
 Opus perfectur naturâ, arte, exercitatione, imitatione. 412. & seqq.
 Orante Ignatio B. Virginem domus tremuit. 135.
 Oratio frequens castitatis præsidium. 91
 Orationes, carmina, emblemata Operi admixta tamquam inmissilia. 23
 Ordines diuersi Religiosorum quare à Deo instituti. 53. & seqq.
 Ordines duo in cælis præcipui, duo item in terris. 337
 Ordines quidam honorificam appellationem adepti. 125
 Ordines austeritas vitæ & merita commendant. 331
 Ordinum Religiosorum de Societate testimonia. 887
 Ordines Fœderati in Societatem accenduntur à pseudoeuangelicis. 803
 Ostendana obsecro. 809
 Otho Campensis ab hæreticis trucidatur in

Belgio; *ibid.*
 Orij fuga, præsidium castitatis. 92
Oria si tollas, perire Cupidinis artes. 185
 Otryadis generositas. 276

P.

Pacificaciones insignes in Belgio. 789
 P. Paëzius in Abassia quid egerit. 228
Palma anno centesimo fert fructus. 50
 Paraquaria Patres expetit, & impetrat. 399
 Paraquariensium mores. 233
Parnassius Christianus auspiciis S. Ignatii. 450
 Paschasius Broëtus, Edmundus Augerius, Claudius Rastellus in Gallia virtute conspicui. 615
 Paschasius Broëtus Belga fuit. 859
 eiusdem elogium sepulchrale. 290
 Patientia, *vide* Aduersa, Societas patiens.
 Patres plurimi in obsequio pestiferorum exstincti. 827
 Patrum primorum Societatis exempla. 415
 eorum imitatione Societas floret. 412
 eorumdem fructus. 416
 Paucissimi senes in Prouincia Societatis Flandro-Belgica, & cur? 829
 Paulus III. qui Societatem confirmavit, Cardinalis fuit tit. SS. Cosmæ & Damiani. 12
 is apud S. Malachiam hoc symbolo præsignatus, *Hyacinthus Medicorum.* *ibid.*
 eius de libello Exercitiorum iudicium. 381
 Paulus IV. Papa Societatem Belgicam commendat. 882
 Pauli V. in Societatem fauor. 654
 Pauli Mandarinum in Chinâ conuersio. 397
 Paupertas Societatis. 90
Paupertas sibi sufficiens. 178
expedita. 176
omni curâ soluta. 179
sapiens. 175
quæstiuosa. 177
Paupertatis splendor. 180
Paupertatis non laxanda votum facit Societas. 198.
Peccati turpido pueris explicatur. 476
 Perfectio in minimorum obseruatione consistit. 690
 Perfarum Legati filij baptizari. 225
Persecutio Societatem ornat. 575
Persecutionis meritum. 576
 Peste infectis Societas opitalatur, *vide* Missio ad peste infectos.
 Peste laborantibus Patres opem ferunt. 827
 Peste infectis seruientes olim Sanctis adscripti. 914
 Petrus Buzelinus ab hæreticis necatur in Belgio. 808
 Petrus Canisius Belga gratissimus fuit in Aulâ Bauaricâ conconator. 335
periclitanti per hæresim Europæ insignem operam nauat. 441
 eius breue elogium. 861
 eius excellens obedientia. 925. & seqq. 922
 quid egerit in Germania. 917
 ab hæreticis dictus Canis Austriacus. *ibid.*
 eius de obedientia præclatæ voces. 920
 Ffffff 3 egte-

INDEX R E R V M.

egregia magnanimitas.	<i>ibid.</i>	eadem florent in Belgio.	792
Petrus Diaz cum quatuordecim Sociis in mare deturbatur.	533	Primi Patres vota nuncuparunt in æde & festo B. Virginis.	74
Petri Eulatii insignis constantia in conflictu Fleruuiacensi.	812	Primorum Patrum multi in Belgio fuerunt.	728.
Petrus Faber in Hispaniam mittitur.	210	Principum pueritia à Societate instituta.	346
Rome publicè sacras Litteras proficitur.	338	Professionem solennem primi Patres in beata Virginitate facillò edunt.	75
cum Sociis in Septemtrione Apostolicà sanctitate fuit illustris.	613	Prouidentia Dei in partitione Sociorum per orbem expenditur.	616
Louanium venit.	731	Prouidentia mira Dei erga puerum septennem.	825
ibidem multos excolit spiritalibus Exercitiis.	732	Prouincia Germaniæ Inferioris est ab ipso Ignatio instituta.	740
inbet Stradam Latinè concionari.	<i>ibid.</i>	diuiditur in Rhenaniam & Belgicam.	741
nonemdecim simul Belgas in Societatem admittit.	733	Prouincia Belgica diuiditur in Flandro-Belgicam & Gallo-Belgicam.	<i>ibid.</i>
<i>Petrus Faber ex amore ad mortem adspirat.</i>	<i>ibid.</i>	Pueri etiam ad virtutem maturi.	356
706. & seqq.	858	Pueri Malabarici in Fide constantia.	357
quid egerit in Belgio.	285	<i>Pueri docentur orare ante resurrectionem.</i>	478
cuius elogium sepulchrale.	734	Pugna Neoportana.	738
Petrus Faber, & Cornelius Vishaurus suâ prece impetrant ventos propitios.	734		
Petrus Ribadeneira agit apud Regem pro admissione Societatis in Belgium.	738		
satisfacit argumentis Viglij Præsidis.	739		
Louanij frequenti concursu Latinè dicit.	334. 739.		
cuius breue elogium.	860		
Petrus Spiga Calaritanus Societatem ingreditur Louanij.	871		
Philippus II. Hispaniarum Rex quid fecerit pro Catholicâ Religione.	895		
eiusdem præclara vox.	896		
cuius de Societate iudicium.	887		
admittit Societatem in Belgium.	740		
è Belgio in Hispaniam abit.	768		
Philippus IV. Hispan. Rex Madriti Academicam Societati erigit.	338		
Philippus Melanchthon moriens ingemiscentem orbem breuè lesuitis replendum.	20		
Pius IV. Societatem Belgicam Grannellano Card. commendat.	743		
Pius V. Societatem confirmat vt Ordinam mendicantem.	89		
Poloniam primus è Societate adiit Salmcron.	213.		
Poloniæ Societas vtilis.	214		
Pontifex Societatem Romæ docere voluit.	438		
Pontificum fauor in Societatem.	651. & seqq.		
Pontificum nepotes in Societatem benefici.	209.		
Populensis Ducis in Sodalitatem D. Virginis amor.	424		
Posseuinus, vide Antonius Possenus.	2.3		
Posteri maiorum gesta emulantur.	365		
Potus nimij coercendi insignis modus.	58		
Prædictiones obscuræ sunt, & ab euentibus lucem accipiunt.	57		
Prædictiones bonorum malorumque in cautellam, solatium & commendationem.	57		
Præpositi Generales Societ. in sui institutione B. Virginis fauorem experti.	78		
Præsentationis B. Virginis Festum in Belgio eximie colitur.	779		
Preces antecinerales Louanij primùm instituta.	791. & seqq.		
		Quartum Societatis votum obedientia Summo Pontifici.	194
		Quaternario ferè rerum natura constat.	106
		Quaternariis adornatus Dei triumphus.	107
		Quingentesimus annus D. Norberti celebratus.	10
		Quingagesimus annus statuitur Iubileus.	15
		Quingagesimus annus sacerdotij à Mathiâ Houio Archiepiscopo Mechliniensis celebratus.	16
		Quingagesimus annus Religionis, à Gulielmo Hercano, Francisco Costero, Agidio Bauario, Leonardo Lessio, Iacobo Stratio celebratus.	17
		Quinquecentisensidensis residentiarum initium.	216
		R.	
		Reges & Principes disciplinâ Societatis excoliti.	436
		Regimen Societatis est monarchia mixta aristocraticæ.	145
		est oculatum.	147
		& simile gubernationi nauigij.	<i>ibid.</i>
		Regnorum & Prouinciarum per Societatem conuersio.	321
		Regiones Europæ, in quibus Societas.	219
		Regula Societatis absque obligatione peccati.	174.
		Religiosæ vitæ securitas.	154
		Religiosorum instituta diuersa.	204
		Religiosus aliquis, ne contra Ignatium calammum stringat, diuinitus deterretur.	587
		Renouatio spiritus.	200
		Renouatio votorum in Societate: & quis eius finis.	97
		de eadem renouatione oratio.	148. & seqq.
		Renouatio votorum.	199
		Residentia Constantinopolitana.	217
		Residentia Naxensis.	<i>ibid.</i>
		Residentia Smyrnenfis.	<i>ibid.</i>
		Rex Hispaniarum Atlas Catholicæ Religionis in Belgio.	895. Vide Philippus II.
			negat

I N D E X R E R V M.

negat suis subditis libertatem conscientie.	896.	praclari ex iis viri prodire:	345.436
Regum Hispania in Societatem beneficentia.	231.	eas probat Congregatio Concilij Cardina-	lium Tridentini.
Regis Sinarum in Socios benignitas.	223	probant etiã Reges & Principes.	345 & seq.
Ribadeneira, vide Petrus Ribadeneira.		Scholarum origo in Societate.	431
Robertus Bellarminus omnibus venerationi est:	598	Scholarum fructus.	431.435.771
quid egerit in Belgio.	860	Scholarum necessitas.	434
Theologiam Louanij concursu magno proficitur.	339	Schole altiorum scientiarum.	469
Cardinalatum cogit admittere.	597	Schole humaniorum litterarum.	471
à susceptã dignitate submissior.	ibid.	Schole Catechisticae.	472
sibi soli vilescit.	598	Scientiarum vatiã exercitationes in Societate.	645.
cum opinione sanctitatis moritur.	599	Scientiis etiam profanis vsus S.Xaverius, & Socij, ad conuersionem Indorum.	646
Roberti Chalfonij eloquentia.	745.748	Scriptores Societatis varij.	703
P.Rochi Gonfales, & Alphonsi Rodrigues celsa corpora exiri non possunt.	626. & seqq.	Sebastianus Barradius in Lusitaniã summo fructu ad populum dicit.	334
Ruardus Tapperus Academia Louanienis Cancellarius facit Exercitia.	731	Selenites gemma lunã imaginem refert.	252
Societatem depradicat.	886	Seminaria à Pontificibus & Regibus excitata.	349.
eius insigne testimonium de P. Adriano.	736	eorundem disciplina egregia.	347. & seqq.
Rudolphus Aquama primus è Societate Regnum Mogoris adit: eius illic sanctitas & continentia.	225	Seminarium Goanum variarum nationum adolefcentibus frequens.	350
cum quatuor Sociis trucidatur à Barbaris.	526. & seqq.	Seminarium Maroniarum Romã.	226
Rudolphus Habsburgicus Imperium acquisiuit Religione.	892	Senectus vera in quo consistat.	39
Ruramundani Collegij origo.	759	in quo consistat eius maturitas.	36
S.		Senectus non censenda annis.	ibid.
S acerdotes indocti facillè contemnantur.	434.	Senes pauci in Societate ob labores.	35
Sacramentorum frequentatio, eiusque fructus.	372	Senes, aut Patres, olim dicti non ab ætate, sed virtute & munere.	39
de Sacramentorum vsu per Societatem propagato magnorum virorum testimonia.	ibid. & seqq.	Senes pueri venerationem non merentur.	37
in Sacramentorum institutione Dei elucet bonitas.	369.	Senex iuuentui restitatus.	252
ad Sacramentorum frequentem vsum Societas hortatur.	371	Senium oblectamenta spiritalia.	430
opponunt se Valentini, sed frustra.	ibid.	September Hebræis & nobis initium Iubilei.	12.
Sæcularis annus seu Iubileum Academiæ Louanienfis.	9	Sicarij in necem Parrum Antuerpiã eiectionum expediti.	839
Sæculi huius imago postera relinquenda.	1	Sigismundus III. Poloniæ Rex Societati fauet.	213.
erit postera lætitiæ causa & gratiarum actionis.	2	eius de scholis & Collegiis nostris testimonium.	345
Salomon in pueritiã venerabilis, in senectute despicabilis.	37	Signum militiæ nostræ præstantius quam Constantin.	275
Sancti tutelares, qui natali præfunt, rectè obsecrantur.	29	Silvaducis expugnatur à Batanis.	759
Sancti ante conuersionem nauos suos & vitia habuerunt.	150	Silvaducensis Collegij origo.	758
Sanctorum cultus per Societatem excitatus in Belgia.	792	eiusdem iactura.	759
Sanctitas Ignatij, & Xaverij, & aliorum.	700	Silneria, vide Gonfalus.	
Sanctitas & vitæ innocentia in nostris maioribus.	ibid.	Siluestri Landini in dicendo vis.	333. & seqq.
Sanctitas, fortitudo, sapientia maiorum in Agno Apoc. exhibentur.	ibid.	Similitudinem affectat amor.	129. 130. 131
Schieneckianum à Regis interceptitur.	815	Simon Rodericus & Socij in Lusitaniã sanctitatis famã conspicui.	613
Schola Societatis.	342. & seqq.	Simonis Rodericij elogium sepulchrale.	292
illustrata de iis testimonia.	345. & seqq.	Sodales B. Virginis sunt volucres caeli.	421
		in eisdem beneficia B. Virginis.	368
		Antecinerale dies magnã Romã pietate celebrant.	376
		Antuerpiæ marmoream statuam B. Virginis in fronte Curie collocant.	366
		Sodalis titulum aliqui Principes aliis suis titulis prætulērunt.	363. & seqq.
		Sodalium raræ virtutes.	365
		charitas in proximum.	ibid. & seqq.
		seueritas in seipso.	364
		in defunctos pietas.	367
		nonas erigunt Sodalitates.	ibid.
			eorum

INDEX R E R V M.

eorum in morte solatium.	423	bonâ in primis gubernatione conseruatur.	
<i>Sodalitas B. Virginis.</i>	464	144.	
est grano sinapis similis.	419	est vita Apostolica.	65
fuit breui tempore latissimè diffusa.	420	est domus sapientiae.	704
eius fructus in regularum obseruatione consistit.	423	curru Ezechielis comparatur.	401
ad emendandos vrbs mores Genæ instituta.	367	est aquila similis.	406
alia ad captiuos iuuandos Vallisoleti erecta.	<i>ibid.</i>	statim sub initium à variis populis expetit.	206
<i>Sodalitatem diuæ Virginis ambiunt Principes viri & feminae.</i>	362. & <i>segg.</i>	primo ortu statim diffusa est. 20. 22. 26. 250	
eidem nomen dederunt viri illustres.	421	breui tempore toto fuit orbe propagata. 117	
huic omnia sua accepta refert Populensis Dux.	424	citius per orbem diffusa quam vlla Monarchia.	250
<i>Sodalitates vnde dictæ.</i>	418	viuo Ignatio per quatuor mundi partes diffusa.	207
earum origo & confirmatio.	359	in Conuentu Poissiacensi in Gallie Regnum admittitur.	211
earum elogium.	423	in Dalmatiâ & Istriâ recipitur.	218
earumdem initia parua.	419	in Africa cis & vltra Promontorium Bonæ spei se porrigit.	227. & <i>segg.</i>
initium iis dedit Ioannes Leonius Belgæ.	420.	in Indiam penetrat magno animarum fructu.	220
<i>Sodalitatum multiplicatio.</i>	360	deinde in Iaponiam.	221
& dignitas.	361	in Peruuiam à Regibus Hispaniæ inducta.	333
cur cætus Parthenij dicti.	419	& ibidem fundata.	333
earum varij fructus.	363	Societas Iesv, Ducis sui æmula vel ipsâ horum librorum sericqstenditur.	21. & <i>segg.</i>
priuilegia.	420	Deo nec spe nec metu scruiat, sed filiali amore.	683
numerus.	421	gratis proximorum auxilio vacat.	32. 409
eam Societas ad fouendum Deiparæ cultum instituit.	359	sancto dolo homines capit.	408
<i>Sodalitas mæstæ Virginis.</i>	774	CHRISTI nomen per orbem circumfert.	393.
<i>Sodalitas immaculatæ Conceptionis.</i>	<i>ibid.</i>	Societatis charitas.	387. 392
<i>Sodalitas militaris SS. Eucharistiæ.</i>	<i>ibid.</i>	charitas erga ægros & pauperes.	787. 788
Societas Iesv quare sic dicta. 67. 123. & <i>segg.</i>		in carcere detentus solatur.	391
cur militari vocabulo appellata.	121	res arduas suscipit.	402
quare Monachorum nomini non accensetur.	55	à sui initio classes comitata est.	817
Ecclesiæ laboranti promissa.	59	milites & nauas in mari iuar.	392
prædicta ab Isaiâ Prophetâ.	60	peste infectis assistit, & quo seruore. 390. 913	
item à S. Ioanne Euangelistâ.	61	paruulos docet.	704
item à S. Vincentio, & Ioachimo Abbate.	62.	<i>Sodalitates B. Virginis administrat.</i>	140
item ab Archangelâ Panigarolâ, S. Xauerij sorore, & Reinoldâ in Belgio.	63	immaculatam. B. Virginis Conceptionem defendit.	139
diuino nutu instituta.	65	orbi bellum indicit, & quale.	394
est mirabile Dei opus.	114. & <i>segg.</i>	est instar arcis munitæ.	433
& à milite litterarum ignaro concepta. 115 & <i>segg.</i>		contra nouas hæreses Ecclesiæ subsidio missa.	55. 410
in Monte Serrato concepta.	138	in Germaniâ sustentauit Religionem.	508
ad aram B. Virginis in Monte Martyrium nata.	<i>ibid.</i>	opponit se hereticis in Galliâ.	<i>ibid.</i>
quo tempore nata.	53	opponit se hereticis in Angliâ.	<i>ibid.</i>
CHRISTO consecratur.	119. & <i>segg.</i>	Societati proprium pati.	830
B. Virgini dedicatur.	142. & <i>segg.</i>	quæ passa sit ante confirmationem in capite suo Ignatio Compluti, Salmantice, Parisiis, Venetiis, Romæ.	86. 484
obedientiæ voto Pontifici se obstringit.	94	& <i>segg.</i>	
est Ordo mendicans.	91	à suo ortu calumniis appetita, quod sit auara, diues, indulgens commoditatibus corporis, superba.	554 & <i>segg.</i>
à Paulo III. confirmatur.	87	calumniæ in eam primo seculo iactata.	521. & <i>segg.</i>
quâ conditione primum approbata.	206	à periculis seruata, altius creuit.	27
Societas Iesv etiam MARIÆ Sodalitas vocanda.	134	pro CHRISTO libenter calumnias rolerat.	560. & <i>segg.</i>
est in tutelâ B. Virginis.	140. 141	ambitionis arguitur.	852
Societas minima magnum Ignatij miraculum. 692. & <i>segg.</i>		ob quas causas multa passa sit 487. & <i>segg.</i>	exagi-
nihil sibi arrogat præ aliis sanctissimis Ordinibus.	651		
honores voto excludit.	95		

INDEX R E R V M.

- exagitur in monte Politano: inde discedit. 492. & seqq.
 in Galliâ agit de eâ eijciendâ. 504. & seqq.
 ibidem ei lis inrenditur ab Academiâ. 503. & seqq.
 & damnatur ab aliquot Sorbonicis. 501. & seqq.
 è Galliâ profcribitur: profcripta restituitur ipfo Rege perorante. 506. & seqq.
 exagitur Româ à Bobadillâ & Pontio. 490. & seqq.
 exagitur Venetiis. 494. & seqq.
 exagitur Compluti à Ioanne Silicæo Archiepifcopo Toletano. 497. & seqq.
 exagitur in Hispaniâ à Melchiore Cano. 496. & seqq.
 exagitur Cælarauguftæ. 498. & seqq.
 è Tranfilvaniâ tertio profcribitur. 511. & seqq.
 profcribitur è torâ Bohemiâ, Hungariâ, Moraviâ, Siliciâ, item Rigâ in Lituaniâ.
 in Hungariâ multa patitur. 214
 inter Ethnicos durè exercita in Indiâ Orientali. 525. & seqq.
 item in Indiâ Occidentali, Ethiopiâ, Brafilîâ, Floridâ, Mexico, Paraquariâ, multis è Sociis trucidatis: itemque in Iaponiâ variis tormentis. 528. & seqq.
 531. & seqq.
 aliqui è Societate in Europâ, præfertim in Angliâ, crudeliter interfecti 535. & seqq.
 Societas Dei gloriam fpectans, à Deo honoratur. 256
 à perfectionibus honorata. 582
 vbi grauius agitara, felicius creuit. 483
 eò magis à Deo honoratur, quò minus honorem fuum quærit. 683
 calumniis illuftratur. 560
 Societatis IESV innocentia candida, martyrio purpuratâ. 617. & seqq.
 accepta ab aliis Religiofis beneuolè. 674
 eius commendatio ab infidelibus & hæreticis vi expreffa. 680. & seqq.
 aliorum de fè iudicia grato animo recentet. 651
 Societatis auctor primus IESVS. 64
 eius altera auctor B. Virgo. 71
 eius Patrona B. Virgo. 138
 eius post CHRISTVM & MARIAM auctor Ignatius. 78
 eius diuinitas inftituta figna. 66
 eius descriptio. 45. 60
 Societatis IESV nomen efl à Pontificibus approbatum. 69
 quid nomen hoc efficiat. 70
 Societatis Religiofis IESVS præcipuè fequendus, & cur. 123. & seqq.
 eius Conftitutiones ope B. Virginis fcriptæ. 74
 eius finis & inftitutum. 414
 eius Inftitutum examinari curat Pontifex: à Cardinalibus approbatum. 87
 eius Inftituro quadam peculiariâ. 89
 efl conforme doctrinæ CHRISTI. 90
 eius regimen. 144. & seqq.
 efl monarchia mixta ariftocratia. 145
 efl fimile gubernationi nauigij. 147
 eius fortunatum pentalpha, doctrina cum humilitate, vnio animorum, obediencia, confuetudo cum Deo. 642
 qui genuini eius filij. 829
 Societatis numerus ad fexaginta Profeflos primum constrictus, & quem illi fructum tulerint. 88
 eius mirabile incrementum. 683
 præclara per orbem fama fparfa à Sociis. 607. & seqq.
 eius in Italiâ ortus & incrementum. 208
 eius in Galliâ ingreffus difficilis. 211
 ingreffus in Lufitaniam. 209
 eius domicilia in Imperio Orientis. 216. & seqq.
 ingreffus in infulas maris Mediterranci. 209
 Societas hominis fimilitudinem exprimit morum vrbanitate. 408
 eius operarum character. 400
 concordia in nationum varietate. 33
 eius erga Deiparam varia amoris figna. 77
 eius in proximum amor. 387. & seqq.
 Societatis homines medici funt. 31
 Societatis fructus in vtroque orbe. 26. 27
 eius conciones & concionatores. 333. & seqq.
 eius doctrina. 407
 eius lectiones Academiarum priuilegiis gaudent. 338
 earundem lectionum fructus. 340
 D. Thomam fectantur. 342
 eius Scriptores varij. 703
 Societatis generofitas. 403
 ad pericula & labores nata efl. 33
 eius conftantia in laboribus boui fimilis. 404
 eius in nofocomiis obfequia, ac fui victoria. 389
 charitas etiam erga hæreticos. 844
 opera eius multiplex fructus. 393
 Societatis dignitas à fingulari vfu virtutum. 638. & seqq.
 eius doctrina magni ab initio æftimata. 439
 exiftimatio apud Pontifices, Reges, Principes. 685. & seqq.
 eius fama à Pontificibus, Regibus, Principibus, & aliis aucta. 651. & seqq. 661
 eius exultatio à pluribus ahorum, ac præcipuè Religioforum, testimoniis confirmatur. 673. & seqq.
 eius gloria ex fanctitate Ignati & Sociorum. 581
 eius elogium. 950
 quid ei fit proprium. 332
 neceffaria ei fama integritas. 101
 quid ei præftiterit Ioannes III. Rex Lufitanix. 657
 nomen ei dedere plurimi illuftribus familiaris orti. 235. 236. 237.
 Societati vigorem tribuunt tria ei fingularia. 96
 fingularis ei inter diftraçiones cum Deo confue-

INDEX R E R V M.

consuetudo.	642	<i>aduersis oppressa virtutem exserit.</i>	570
æstimatio ei conciliata in Concilio Tridentino.	210	<i>frustrâ infamatur calumniis.</i>	566
varij eam Pontifices confirmant.	88	<i>frustrâ oppugnatur ab inuidis.</i>	565
eam sub tutelâ Virginis esse Patri Gutierrez ostenditur.	78	<i>cùm deprimitur, extollitur.</i>	573
eam ambit Ludouicus Ioannis III. Regis Lusitanæ frater.	657	<i>rebus aduersis crescit.</i>	533-574
Societatem honores excludere exemplis probatur.	96	<i>aduersis purgatur & illustratur.</i>	572
hæretici eam calumniantur, sed frustrâ.	66	<i>abundant gaudio in afflictione sua.</i>	568
cur eam impugnent hæretici.	123, 124	<i>Societatis propagatio.</i>	317
Societate exortâ qualis subsecuta mutatio.	54	<i>eius Missiones Indica.</i>	326
in eâ viuere beatum.	155	<i>eius operarij.</i>	452
de eâ apud Paraquarios D. Thomæ Apostoli vaticinium.	63	<i>eius operâ Christianus populus in melius restituitur.</i>	444
de eâ visum S. Teresæ oblatum.	64	<i>eius functiones.</i>	454
quid de illâ dixerint Summi Pontifices.	65	<i>eius opera vitul.</i>	928
quid senserint hæretici, Melanchthon, Beza, &c.	680. & seq.	<i>Societatis est, agere & pati fortia.</i>	453
quid senserint Ethnici, Taicosama Iaponius Imperator, &c.	681. & seqq.	<i>sub cruce sua latet, quod sigillo suo preffert.</i>	45
in Societate mortui sæculum expleuerunt.	35	<i>Societas honore contempto illustrior.</i>	196
Societas quâ occasione Belgium adierit.	213	<i>eam carceres & vincula eohonestant.</i>	577
quomodo venerit in Belgium.	728	<i>Societatis annus secularis per arcam Noë representatus.</i>	51
quâ occasione in Belgio domicilium accepit.	730	<i>Societatis IESV symbolum, Ad maiorem Dei gloriam.</i>	44
in Belgium difficulter admittitur,	213	<i>Societatis S. Ignatij variæ conditiones.</i>	205, 206
in Belgio mirabiliter propagata.	767	<i>eorum numerus crescit ad modum discipulorum CHRISTI.</i>	207
expetit in Missionem Hollandicam.	797	<i>in Lusitaniâ & Indiâ Apostoli appellantur.</i>	210
penetrat in Zelandiam.	799	<i>in Germaniâ hæresim oppugnant.</i>	212
hæreticis resistit in Belgio Fœderato.	908	<i>eorum in Angliâ cædes.</i>	215
labores eius & fructus in eodem.	<i>ibid.</i>	<i>in Scotiam & Hiberniam à variis Pontificibus legantur.</i>	<i>ibid.</i>
vita eius impugnatur in Belgio.	849	<i>in Molcouiam comitantur Demetrium Principem.</i>	218
item functiones.	852	<i>quomodo in Sinam penetrarint.</i>	222
in Belgio patitur à Catholicis.	844	<i>in Cocinchinâ & vicinis Regnis recipiuntur.</i>	223
& ab hæreticis.	831	<i>à Sciauinensi Præfecto honorantur.</i>	<i>ibid.</i>
exagitur Antuerpiæ.	746-845	<i>eorum in Ægypto labores irriti, & quare.</i>	229. & seq.
pellitur Antuerpiâ.	833. & seqq.	<i>in Ægypto accusati prodicionis capiuntur.</i>	230
pellitur Brugis.	840	<i>primi in Paraquariam veniunt, & incolas instruunt.</i>	233
pellitur Traiecto.	<i>ibid.</i>	<i>eorum in Brasiliam aduentus, labores, inopia.</i>	231. & seq.
patitur Traiecti.	842	<i>eorum ingressus in Mexicum.</i>	234
pellitur Siluaducis.	841	<i>& in nouam Franciam.</i>	<i>ibid.</i>
pellitur Bredâ.	842	<i>cædes eorum in Floridâ.</i>	<i>ibid.</i>
patitur Louanij.	845	<i>in Germaniâ ab hæreticis dicti Canisiani.</i>	918
<i>Societas IESV solis instar totum orbem illustrat.</i>	43	<i>plurimi eorum sanguinem pro CHRISTO fuderunt.</i>	578
<i>Societas instar arcis fortissima ciuitatibus Belgij.</i>	928	<i>Sorbonæ in Societatem censura.</i>	211
<i>toto orbe diffusa implet Prophetiam Malachie.</i>	318	<i>Spirituale adulterium.</i>	150
<i>omni horâ diei noctique Deo sacrificat.</i>	319	<i>Spiritualis desponsatio.</i>	<i>ibid.</i>
<i>est ad Missiones expedita.</i>	324	<i>Spiritualium legatorum conditio.</i>	325
<i>in Missionibus Pontificis voluntati obsecundat.</i>	323	<i>Spiritualium voluptatum dulcedo.</i>	428-429.
<i>Fidem toto orbe diuulgat.</i>	320	430.	
<i>doctrinâ & exemplo viam salutis ostendit.</i>	466.	<i>B. Stanislaus Kostka auctore Virgine Societatem ingreditur: eius ad spectu recreatur.</i>	76
<i>æternitatem sibi proponit.</i>	52	<i>admodum adolefcens Societatem ingreditur.</i>	
<i>anno seculari copiosos fructus promittit, instar palme.</i>	50	330	
<i>gratis proximo se impendit.</i>	455	<i>eius vita.</i>	593
<i>totis centum annis preliis exercita.</i>	564	<i>igne diuino pectus eius æstuat.</i>	625
<i>est Dei præsidio contra hostes tuta.</i>	929		
<i>perfectioribus firmatur.</i>	571		

I N D E X R E R V M.

<i>pridie Virginis Assumptæ moritur.</i>	724	centu recreatur.	874
<i>eius breue elogium.</i>	168	Thefeus puer Herculis fortitudinem imitari	
Stationes CHRISTI patientis in Flandriâ		studet.	413
excitauit primò Societas.	792	Thomas Cottamus à tortore ferro secandus,	537
item stationes Virginis Dolorosæ.	779	cilicio implicatus conspicitur.	20
Statua B. Virginis ante Curiam Senatoriam		Thomæ Mori dictum & incrementis Lu-	
Antuerpiæ posita.	778	rheri.	644
Statua B. Virginis Hallensis.	775	Thomas Sanchez à Clemente VIII. dictus	
Statua B. Virginis Siehemiensis seruata à		Angelus.	804
Bernardo Oliucrio Prouinciali.	775	Thomas Sallius Belga instituit Missionem	
Statua B. Virginis Siluaducensis.	<i>ibid.</i>	castrensem.	805
Statua miraculosa B. Virginis Dunkeræ in		à Duce Parmensi accipitur in Confessa-	
templo Societatis.	776	rium.	806
alia Winocibergis in templo Societatis.	777	pestem contrahit ex castris.	876
alia Brugis in templo Societatis.	<i>ibid.</i>	eius breue elogium.	91
alia Bruxellis in templo Societatis.	778	Timor Dei, castitatis præsidium.	749
Steenwicum à Comite Mauritio ferociter op-		Traiectensis Collegij origo.	750
pugnatum.	807	Traiectum expugnatum à Barauis.	842
<i>Stellarum descriptio.</i>	164	Traiecti Patres occiduntur ab hæreticis.	214
Stephanns Rex Poloniae Societati fauet.	213	Transiluania Societas eiicitur.	426
iniurias Societatis suas reputat.	520	Triclinia olum ornari solita.	139
eius de scholis & Collegiis nostris testi-		Tridentini Concilij celebritas.	645
monium.	345	eiusdem de doctrinâ S. Ignatij & Socio-	
Strada, <i>vide</i> Franciscens Strada.		rum iudicium.	656
Subesse consultius, quam præesse.	920	& fauor erga Societatem.	15
Sullæ dormienti Bellona noctu apparet.	135	Trigesimus tertius annus statuitur Iubileus.	733
Superba non est nec arrogans Societas.	559.		
<i>& seqq.</i>		Turbæ Louanij contra Vishauæum.	
Supplicio afficiendis quam operam nauet So-			
cietas in Belgio.	786		

T.

T <i>Empestatis descriptio.</i>	934	V Aticinium de Societate Belgicâ.	729
Testimonia præclara Pontificum de So-		Victus frugalis, castitatis præsidium.	92
cietate.	661. & seq.	Vigessimus quintus annus decernitur Iubi-	
item Præsidium Concilij Tridentini, Cardi-		leus.	15
nalis Guidicioni, & aliorum Cardina-		Viglius Zuichemus Præfex aduersatur admif-	
lium Episcoporum.	666. & seq.	ioni Societatis in Belgium.	738
Concilij Tridentini de Ignatij & Sociorum		Vincula quædam optanda.	149
doctrinâ.	645	Vindictæ diuinæ exemplum.	840
Ferdinandi II. de Societate.	672. & seq.	Viri illustres de Societate in Belgio.	854
vii & Regum & Principum & Aulæ Hi-		Virtutis dignitas.	638
spanicæ sub Philippo II. & Gallicæ.	667. & seq.	Virtutum & litterarum cognatio.	434
Comitiorum Generalium Regni Gallici.	669	Virtus pressa fit clarior.	736
Aulæ Polonicæ & Bauaricæ.	<i>ibid.</i>	Virtutes maiorum expressæ in Agno librum	
Barbarorum Regum ac Principum.	671	aperiente.	699
Testimonia honorifica externorum Ecclesia-		Vita humana theatrum est, in quo aguntur	
sticorum de S. Ignatio.	589. & seq.	lata & tristia.	537
externorum sæcularium de S. Ignatio.	590	est ærumnis plena.	540
<i>& seqq.</i>		Vitæ Religiosæ securitas & suauitas.	154
Principum, & Ponti Heuteri de doctrinâ		<i>Vita Societatis mixta.</i>	173
Societatis.	645	<i>Vita æterna contemplatiuam inuat.</i>	456
urbium & Vniuersitatum de Societate.	670. & seq.	Vnguenta olim in conuiujs.	428
Testimonia honorifica nostrorum de S. Igna-		Vocationes illustres ad Societatem; Adelberti	
tio.	588	Baufech, Didaci Sanchez, Augustini Men-	
Testimonia plurimorum de Martyribus So-		diolensis, Gulielmi Brunstæi, Ioannis Nun-	
cietatis: & mira quædam in eorum cæde.		nij, cuiusdam Parisiensis, Ioannis Carreræ,	
618. & seq.		Ioannis Masirij, Francisci Caietani.	235.
Testimonia de Societate variorum Historico-		<i>& seqq.</i>	
rum.	670. & seq.	<i>Vocatio ad Societatem.</i>	528
Themistocles alienâ imitatione euadit ma-		Votum ad Cælestes pro Societatis incolumi-	
gnus.	417	tate.	24
Theodoricus Canisius Belga.	863	Vota Deo facta sint firma.	151
Theodoricus Gerardi moriens Angelico con-		Vota Religiosa quid à nobis requirant.	152
		Vota præstantia sunt.	153
		Vota primum nuncuparunt primi Patres in	
		æde & Festo B. Virginis.	74
		Voro-	

INDEX R E R V M.

Votorum in Societate renouatio, & quis eius fructus.	97	Winocibergensis Collegij origo.	757
de iis Oratio.	148. & seqq.	Wolfgangi Gulielmi Ducis Neoburgici conuerſio vnde orta.	341
Votum Profeſſorum non admittit honores.	684.		
<i>Votum repudiandi honores.</i>	195	X.	
<i>Votum non laxande paupertatis.</i>	198	X Auerius, <i>vide</i> Franciſcus Xauerius.	
<i>Votorum renouatio.</i>	199	S. Xauerius ſimilis fuit Apoſtolo Paulo.	83
Urbanus VIII. diſcipulus quondam Societatis.	346	confertur cum Alexandro, & præponitur.	271. & 272.
eius laus ex ſcientiâ & litteris.	435	in regendâ Societate eadem eius cum Ignatio mens.	84
olim Cardinalis miſſus in Galliam Nuntius, iniurioſam Societati columnam deiiciendam curat.	654. & ſeq.	in ingreſſu Sinæ moritur.	222
Urbes Sardanapali vno die adificatæ.	919	<i>eius brachium ex Indiâ Romam aduectum.</i>	709. & ſeqq.
S. Wencęſlaus Bohemiæ Rex Comitẽm exemplo ſuo ad dura exhortatur & accendit.	132	<i>S. Xauey breue elogium.</i>	167
Wefalia expurgatur hæreſi à PP. caſtentiſibus.	811	Z.	
intercipitur à Batauis.	813	Z elus animarum dirigi debet ab obedientiâ.	916
		P Zgoda à Tartariſ captus, in Tartariâ plures conuerſit.	223 224

Errata quædam, quæ feſſimantibus obrepererunt, ita corrigẽ;

- Pag. 9. lin. 19. tantum darentur: dele tantum.*
Pag. 401. lin. 35. ſuis: lege ſui.
Pag. 830. lin. ult. tuinis: lege ruinas.
Pag. 834. lin. 21. vanis: lege vatiis.
Pag. 860. lin. 27. auctore: lege actore.
Pag. 862. lin. panult. referti: lege reſecti.
Pag. 866. lin. 4. conſeruandæ: lege conſecrandæ.
Pag. 870. lin. 28. patrocinio: lege patrimonio.
Pag. 876. lin. 43. tibiâ: lege venâ.
Pag. 897. lin. ult. erit ſanguis: lege erit & ſanguis.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS.

CVM tres Societatis nostræ Theologi librum qui inscribitur *Imago primi sæculi Societatis IESV*, à Prouinciâ Flandro-Belgicâ eiusdem Societatis representata, relegerint, & edi posse censuerint; ego *infrascriptus Societatis IESV per Flandro-Belgicam Præpositus Prouincialis*, potestate mihi ad hoc ab *Admodum R. P. N. Præposito Generali Mutio Vitellesco factâ*, concedo *Balthasari Moreto Typographo Regio*, ut eundem librum excudere & publicare possit. In quorum fidem has officij mei sigillo munitas dedi *Antuerpiæ VIIII. Ianuarij, anno M. DC. XL.*

Ioannes de Tollenare.

APPROBATIO CENSORIS.

IMAGINEM *primi sæculi Societatis IESV*, à Prouinciâ Flandro-Belgicâ representatam, valdè opportunam fore iudico tum ad pleniorē notitiā Societatis hauriendam, tum etiam posteris ad emulanda Maiorum suorum præclara facinora. quare utiliter typis euulgabitur. *Antuerpiæ XII. Februarij, anno M. DC. XL.*

Gaspar Estrix S. Theolog. Licent.
Canonic. & Pleb. ac libr. Censor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentissimus Belgarum & Burgundionum Princeps, Diplomate suo sanxit, nequis *Imaginem primi sæculi Societatis IESV*, à Prouinciâ Flandro-Belgicâ eiusdem Societatis representatam, præter *Balthasaris Moreri* voluntatem intra nouennium villo modo imprimat, aut alibi rerarum impressam in Inferioris Germaniæ ditiones importer, venalémve habeat. Qui secus faxit, confiscatione Librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur; vti latius patet in litteris datis *Bruxellæ, XVI. Ianuarij M. DC. XL.*

Signat.

Steenhuysse.

